Biblioteca

De vio
psalmi
1540

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

PSALMI DAVIDI

ci ad Hebraicam veritatem ca-

STIGATI: ET IVXTA SENSVM QVEM LITE-
ralem dicunt enarrati, per Reuerendiſſimum dominum, dominum Tho-
mam de Vio Caietanum Cardinalem ſancti Xiſti: cum textu vulgatæ edi-
tionis, & indicibus opportunis. Rurſus in lucem editi.

24429
Bibliotheca
Facult. Philosophiae
Prov. Cast. Orient. S.I.

PARISIIS

Apud Iohannem Macæum, in monte Diui Hylarii,
ſub ſcuto Britannico.

1540.

Vatic. Sum

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARGVMENTORVM PSALM. INDEX.

Materiæ vniuſcuiuſque pſalmi index.

1 De beatitudine iuſtorum innocentum.
2 De adorando Meſia, filio dei, Rege impugnato a mundo.
3 De gratiarum actione Dauidis, adiuti a deo in fuga a facie Abſalon.
4 De Dauidis a facie Saulis profugi exhortatione ad ſuos vt confidant in diuina pomiſſione.
5 De Saulis iniqui deiectione a regno, & Dauidis iuſti promotione ad regnū a deo.
6 De recurſu ad deum, Dauidis pœnitentis in perſecutione ab Abſalon.
7 De innocentia Dauidis & iniquitate Saulis in cauſa regni inter eos, coram deo iudice.
8 De exaltatione Meſiæ ſuper totum vniuerſum, ad diuini nominis gloriam.
9 De diuino iudicio contra Ammonitas, qui ignominioſe tractauerant Legatos Dauidis.
10 De dilatione vniuerſalis iudicii: tot interim malis interuenientibus &c.
11 De iuſtitiæ vtilitate ad aliam vitam.
12 De generis humani falſitatum pleni ſalute, ex vera, munda, publicaque dei notitia per Meſiam.
13 De anxietate Dauidis illuminari petentis, ne incidat in manus Saulis.
14 De vniuerſi generis humani corruptione ex negatione dei, curanda per Meſiam.
15 De qualitate populi perſeueraturi in terra promiſſionis.
16 De reſurrectione Chriſti.
17 Oratio Dauidis pro liberatione a Saule.
18 Laus dei pro liberatione Dauidis ab omnibus inimicis ſuis, terminata ad Meſiam.
19 De excellentia legis diuinæ ſupra notitiam naturalem.
20 De ſalute ac exaltatione Meſiæ.
21 De regno Meſiæ.
22 De paſſione Meſiæ.
23 De diuinæ curæ erga Dauidem ſufficientia efficaciſſima.
24 De vniuerſæ terræ ſalute per aduentum meſiæ.
25 De deuoto recurſu Dauidis ad deum, tempore perſecutionis ab Abſalon.
26 De iuſtificatione. Dauidis circa aſſecutionem regni.
27 De fiducia Dauidis in deo abſque timore hominis, ad manendum in domo domini &c.
28 De recurſu Dauidis ad deum, ne priuetur diuina reſponſione ob crimen nepotum ſuorum.
29 De inuitatione populi Iſrael, ad diuinum in templo dei cultum.
30 De redintegratione domus Dauidis ad regnum & Meſiam.
31 De ſpe Dauidis in deo in perſecutione a Saule.
32 De diuina gratia condonatiua peccatorum.
33 De beatitudine gentis electæ ad cultum & hæreditatem dei.
34 De exhortione Dauidis habita in nouo conuentu militum, ad timorem dei.
35 De paſſione & reſurrectione Meſiæ.
36 Contra libertatem peccandi quia deus omnes ſaluabit.
37 De exhortatione Iudæorum ad diuina, & ad non imitandum iniquos propter temporalia bona.
38 De recurſu Dauidis ad deum ne puniat ipſum ſecundum peccata eius, quando fugit a facie Abſalon.
39 De humanorum ſtudiorum attentatorū & expertorum vanitate.
40 De aduentu Meſiæ.
41 De aduentu Meſiæ.
42 De affectu populi Iſrael diſperſi, ad veniendum in terram promiſſionis ad cultum dei.
43 De eodem.
44 De afflictione populi Chriſtiani non propter culpam ſed propter deum in primitiua eccleſia.
45 De Meſiæ aduentu.
46 De Meſiæ aduentu.
47 De Meſiæ aduentu &c.
48 De Meſiæ aduentu.
49 De futura vita, contra immortalitatem famæ.
50 De Meſiæ aduentu.
51 De pœnitentia Dauidis poſt crimina adulterii & homicidii.

Universidad de Deusto
Biblioteca

52 De crimine Doeg Idumæi pœnaq; illius,ac prosperitate Dauidis prophetata.
53 De vniuersi generis humani ob ignorantiam dei corruptione,sananda per Messiam.
54 De liberatione Dauidis a manu Saulis,annunciantibus Ziphæis vbi maneret Dauid.
55 De liberatione Dauidis fugiendi a manu Saul,& quando circundatus est domi & quando mã sit naioth.
56 De liberatione Dauidis comprehensi a Philistæis in Gath.
57 De liberatione Dauidis,latentis in spelunca a facie Saul.
58 De liberatione Dauidis ab vltima Saulis persecutione.
59 De liberatione Dauidis ab obsidione domi.
60 De recursu Dauidis ad deum,pro populo derelicto a deo in Idumæa.
61 De Messia Rege immortali.
62 De Dauidis profugi a Saule,exhortatione ad suum populum ad expectandum deum.
63 De religione sancta Dauidis in deserto profugi a facie Saulis,cum fructu.
64 De recursu Dauidis ad deũ,ob timorẽ occultarũ machinationum Saulis contra ipsum.
65 De debito cultu in Sion deo,ob beneficia tam spiritualia quam corporalia.
66 De mundo inuitato ad cultum dei a populo veteris testamenti, ab exemplo diuinorum operum erga ipsos.
67 De aduentu Messiæ,ad miserendum,illuminandum & benedicendum mundo.
68 De efficacia diuina circa debellationem inimicorum & felicitatem populi Israel.
69 De passione Messiæ.
70 De recursu Dauidis ad deum in persecutione ab Absalon.
71 De spe Dauidis in deo in persecutione ab Absalon.
72 De regno Messiæ.
73 De prouidentia diuina circa præsentem prosperitatem iniquorum & afflictionẽ iustorum.
74 De excidio Hierosolymitano per Babylonios.
75 De aduentu Messiæ.
76 De prostratione exercitus Sennacherib.
77 De afflictione populi Israel priuati diuino cultu,cum spe reditus ad illum.
78 De doctrina populi Israel ab exemplo vitando fratrum & patrum &c.
79 De vastatione Hierusalem & pollutione templi &c.sub Antiocho.
80 De reuersione petita,ex captiuitate Babylonica.
81 De inuitatione ad cantandum deo in festo tubarum, ad commemorãdum diuina præcepta &c.
82 De reprehẽsione & monitione iudicum populi dei, ex futuro diuino iudicio vniuersali per Messiam.
83 De recursu ad deum,contra decem nationes confœderatas ad delendum populum Israel tempore Dauidis.
84 De templo dei amabili atque desiderabili.
85 De aduentu Messiæ.
86 De recursu Dauidis ad deum in persecutione ab Absalon.
87 De aduentu Messiæ.
88 De aduentu Messiæ.
89 De promissione facta Dauidi de Messia.
90 De miseria humanæ vitæ reparanda per Messiam.
91 De aduentu Messiæ.
92 De bonitate tam cultus diuini quàm doctrinæ diuinæ in diebus festis.
93 De aduentu Messiæ.
94 De retributione reposita impiis, & specialiter negantibus diuinã prouidentiã in futuro iudicio.
95 De monitione Iudæorum,vt non obdurent corda sua quacunque die audierint vocem dei.
96 De aduentu Messiæ.
97 De aduentu Messiæ.
98 De aduentu Messiæ.
99 De regno dei in veteri testamento,ab egressu populi de Aegypto.
100 De inuitatione omnium ad laudandum deum in templo suo.
101 De dispositione personæ ac familiæ regis Dauidis.
102 De aduentu Messiæ.

103 De laude dei ob beneficia Dauidi,populo & vniuersis collata.
104 De laude dei ob beneficia vniuersorum operum eius.
105 De laude dei ob beneficia collata a tempore Abrahæ vsque ad terram promissionis possessam.
106 De laude dei ob beneficia veniæ &c.ab egressu Aegypti vsque ad tempus Dauidis.
107 De laude dei,ob prouidentiam eius succurrendo necessitatibus &c.
108 De victoria obtinenda contra Idumæos & Ammonitas.
109 De Messiæ passione &c.
110 De intermedio tempore Messiæ sedentis ad dexteram dei.
111 De magnis dei operibus prius in statu patrum,& post in congregatione populi Israel.
112 De beatitudine timentium deum.& misericordium,iustorum ac miseratorum.
113 De excellentia diuini dominii,prouidẽtis omnibus etiam quæ vidẽtur fortuita & casualia.
114 De miraculis in egressu ex Aegypto.
115 De conseruatione diuini cultus.
116 De gratiarum actione pro liberationẽ Dauidis,quando cinctus fuerat a Saule in modum coronæ.
117 De aduentu Messiæ.
118 De resurrectione Messiæ.
119 De homine tendente ad deum, formando seu formato in actibus suis diuina tam gratia quàm lege.
120 De recursu ad deum,Dauidis profugi a Saule.
121 De diuino auxilio erga populum Israel existentem cum deo.
122 De excellentia Hierusalem ex domo domini.ibidem.
123 De recursu ad deum,populi Israel multum afflicti.
124 De liberatione populi Israel a periculo vlterius seruiendi gentibus circumuicinis.
125 De securitate totius populi Sion & Hierusalem,modo confidat in domino.
126 De reductione captiuitatis Babylonicæ.
127 De cura diuina quo ad omnia opportuna respectu populi Israel si mundus fuerit ab iniquitate.
128 De fœlicitate præsenti promissa populo Israel.
129 De libertate populi Israel ex tempore regni Dauidis.
130 De aduentu Messiæ.
131 De humilitate Dauidis in exemplum.
132 De adimplenda diuina largitate promissa Dauidi de Messia & Sion &c.
133 De vnitate populi Israel sub vno Rege.
134 De inuitatione morantium in domo domini ad orandum in nocte.
135 De ratione laudandi deum in templo ab Israelitis.
136 De recognitione diuinæ gratiæ & rationis omnium quæ sunt a deo.
137 De statu populi captiui in Babylonia.
138 De ratione templi construendi.
139 De omni scientia dei applicata ad Dauidem &c.
140 De recursu Dauidis ad deum,in persecutione a Saule.
141 De transitu Dauidis ad Philistæos.
142 De Dauide in spelunca Odollam derelicto recurrente ad deum.
143 De recursu Dauidis ad deum in fuga a facie Absalon.
144 De prosperitate populi Israel tempore Dauidis.
145 De regno dei.
146 De confidentia in solo deo,quia ab eo pendet fœlicitas &c.
147 De laude dei in Hierusalem,ob specialia dona dei, Ibidem.
148 De laude deo debita a cælestibus & terrestribus.
149 De aduentu Messiæ.
150 De laude deo debita voce & musicis instrumentis, ratione sanctitatis & operum magnorum ac multorum.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Breuissimus explanationis psalmorum index.

A Bissi in thesauris.fo.lxiiii.k
A Amor est omnis passionis principium.fo.ccli.F
Angelus domini habitat in circumitu timentium deum.fo.xviii.k
Angeli cur dicantur filii dei.fo.clxxxi.D
Anima humana quatenus viuificat corpus vocatur anima: quatenus autem superiori bono vacat,dicitur spiritus.fo.lxiiii.A
Animam restituere,quid,fo.xlix.G
Animam portare in manu,quid,fo.ccxlvi.G
Animi quatenus appetitiui duæ partes.fol.cclxii.G
Animi firmitas pendet ex timore dei.fo.ccxl.D
Animi firmitati conducibilia. Ibidem.E
Animi firmitas in via dei,pendet ex duobus.fo.ccxlvii.D,E
Animum concupiscentem delectabilia,cohibēdi ratio.fo.cclxii.K
Aquarum terminus ne reuertantur ad operiendum terrā,quis sit.fol.ccix.C
Aquæ super cælos quid.fo.ccxc.G
Arca dei ante tempus Dauidis non habebat locum stabilem: & ideo vouit Dauid se inuenturum locum domino &c.fo.ccxiii.F.G.
Arca fœderis cur dicta arca fortitudinis diuinæ.fo.cclii.H.
Aspidis proprietas.fo.cxvi,E
Aspidis ictui nullum remedium.fo.cclxxvi.G
Beati descriptio.fo.iii.K
Beatus assimilatur arbori radicatæ,fructuosæ, proficienti, & ad perfectionem ducēti quæcunq; facit.Ibidem.
Beatus qui impleuit ciuitatem,curiam,domum suam viris mundis.fo.cclix.E
Beatus beatitudine domestica timens deum.fo.cclix. k.
Beatitudo hominis consistit in iustitia quam deus gratuito confert homini sibi accepto.folio. lxvi.F,G
Ad beatitudinem æternam assequendam exigitur & sufficit fides in Christo.fo.viii.E
Beatitudo vera præsentis vitæ,in quo consistat.fo,ccxv.A
Beatitudinis partes quinq;.Ibidem.consequenter.
Benedicere dei est benefacere.fo.xiii.G,H
Benedictio in scriptura vsitatur pro multiplicatione & augmento.fo.cxxxv.E
Calix in scriptura tripliciter sumitur.fo.xxxii.E
Caput seu volumen libri quid.fo.lxxxviii.D
Carbones ignis possunt in nubibus generari.fo.lxxxiii.A,B
Cæli cur dicantur propria dei sedes.fo.xviii.I
Cæli cur dicantur opus digitorum dei.Ibidem
Cæli inferiores sunt Hebræis regiones aeris.fo.xix.G.
Cæli astrati cur a Moysé ab extensionis actu nominati.fo.xli.D
Cæli motor apud Philosophos mouetur per accidens.fo.xxxviii.A,B
Cæli quomodo narrent & annuntient honorem dei.fo.xli.G
Cæli sunt rationes,regulæ & mensuræ omnium operum humanorum.fo,xli.G,H
Cæli existimantur rationabiliter animati.fol.cclxix.H
Cæli nunquam deficiunt in suis actionibus & passionibus.fo.ccxc.H
Cælum cur dicatur vehiculum diuinæ virtutis.cclxxx.G
Cæli cælorum quid.ccxc.G
Cerua auoræ quid, fo.xlvi.G
Charitas est vita animæ.fo.cclfi.D
Charitate non amatur nisi deus,in seipso.in nobis & proximo.fol.cxi.B

Chorus quid.fo.ccxcii.
Ciuitas dei duplex:Hierusalem terrestris & Hierusalem spiritualis.fo.clv.E
Confidentiin deo,sunt sicut mons Sion,qui in æternum non labetur.fo.cclvii.C
Confidenti in deo,semper præsto est diuinum præsidium.fo.cclxxxvii.H
Confidere in homine quomodo prohibitum.fo.cclxxxvii.E
Confusio sumitur duobus modis.fo.v.E
Christi nomine intelligitur Messias.fo.v.E
Christi aduentus necessitas.fo.lxxxviii.E
Christi aduentus nonnullis in ruinam.Ibidem
Christus a primo conceptionis sui instanti donatus est omni gratia spectante ad bonum simpliciter.fo.xiiii.C
Christus suo aduentu octo contulit beneficia humano generi.fo.lxxxvi.E
Christus quid voluit,fecit & annuntiauit in primo suo aduentu.fo.lxxxvi.K
Christus speciosus præ filiis hominum.fo.xcvii.H
Christo infuerunt propassiones intensæ.fo.cxlii. I
Christus sæpius ieiunauit,fo.ccxxii.E
Christi diuinitas ex destructione idolatriæ colligitur.fo.c.&.ci.fere per totum.
Christi testimonia ꝙ est naturalis filius dei,missus a patre &c.clxxxix.K
Christi postulatio quid.fo.vi.G
Christi iudicium cur virgam ferri significetur,fo.vi.K
Christi salus quomodo visa sit omnibus finibus terræ,quam non nisi credendo cognouerunt, fo.cxcvii.F
Christi sors orbis futurus.fo.xxxii.F
Christus factus in caput anguli.ccxxxv,I
Christus redemit Israel ab omnibus iniquitatibus, quo ad sufficientiam redemptionis. folio. cclxii.B
Christus imposuit sacrificiis animalium finem vnico sacrificio corporis sui.fo.cviii.F
Christo obtigit duplici iure resurrectio,iudiciaria potestas &c.fo.lxxxix.G
Christus resurgens accepit totius vniuersi dominium: accepturus possessionem terræ in iudicio vniuersali,fo.vi.I
Christi aduentus ad iudicium describitur. Psal xcvi.fo.cxcvi
Christi aduentus non erit momentaneus,sed aliquantæ durationis.cxcvi.C
Christianus populus in scriptura subinde vocatur Israel seu Iacob. & filii Iudæorum.folio. xciii.K
Cymbalum duplex,fo.ccxciii.H
Damnati non poterunt auertere cogitationes aut affectiones suas a suis pœnis & cætera, fol. xxv.G
Damnatorum pœnæ significantur per ignem,sulphur &c. Ibidem.
Dauidis duæ reuelationes nullibi scriptæ:prior de futura ruina Saulis, altera Saulem traditum iri in manus Dauidis,fo.ccix.I
Dauid fugit bis ad Philistæos.fo.cclxxix, A.
Dauidis thronus ad quem sensum perpetuus.fo.clxxxii.C.
Dauidis iuramentum & votum de inueniendo loco arcæ dei, nullibi reperitur præterquam in Psal.fo.cclxiiii.A
Dauid nunquam peccauit directe contra deum.fo.xxxix.A.
Dæmon cur assimiletur leoni & vnicorni.fo.xlviii.E
Derisores qui dicantur in scriptura.fo.iii,D
Derisorum sedes quid.Ibidem.
Desiderium quando pro opere habeatur.fo.cclxxi.H
Deus non est,quomodo dicibile.fo.ccix,A,B
Deus est in rebus per essentiam,præsentiam & potentiam.fo.cclxxiiii.A
Deum esse in rebus per essentiam, in quo consistat.Ibidem
Deus aliter dat esse quam artifices,& agentia naturalia.Ibidem
Dei manus & gladius quid.fo.xxiii.F,G

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deus omni die iuſtificat & punit.fo.xcii,B,C
Dei in nobis exiſtentis teſtimonia.fol.ccxxvii.I
Deus exhibet ſe talem homini qualis ipſe homo eſt.fo.xxxix.B
Deus quam diuerſimode vult noſtrum bonum & noſtrum malum.fo.lxi.I
Deus non prius vltor quam homo peccator.Ibidem
Deus omnibus hominibus diſpoſitis communicat dona gratiarum ſuarum.fol.lxxvii.C
Deus eſt bonus mundis corde,& non eſt ſimpliciter bonus aliis.fo.clxi.A
Deus ſuccurrit omnibus ad ſe recurrentibus, & nihilominus dat bona bonis & mala malis, Pſalmus.ccxxxviii,D,E
Deum exercere iudicium in terra.fo.cxxii.A
Dei iudicia ſunt omnes hominis vexationes.fo.cc.lK
Deus author poſteritatis & munimen ciuitatis.cclxviiI,K
Dei cura de electis qualis,fo.ccxlix.G
Deus habet prouidentiam humanorum actuum in præſenti, retributricem in futuro, Pſalmus, xcviii per totum.
Deo incumbit cura victus omnium:ideo vitandus labor ſuperfluus.fo.ccviii.A,B
Deus ex ſua bonitate gratuito facit omnia quæ facit.fo.cclxix,D,E
Deus scit omnia & ſingula momenta vitæ noſtræ, fo.cclxxv, A, B
Omne dei opus eſt materia laudis eius.pſalm.cliii. per totum.
Deus laudatur author terræmotus & omnium operum naturalium.Pal.xviii.per totum.
Deus laudatur author operum gratiæ fo.xxxviii, G
Deum habere prouidentiam humanorum actuum cur a nonnullis philoſophis negatum fo.clxxxi.B
Deus cur dicatur habitare & regnare in cælis.fo ccvi,G
Deum equitare in cælis quid.fo.cxxxvii,D
Deum equitare ſuper Cherub & volare.fo.xxxvii.I
Dei gratia ad cælos,& veritas ad ſphæram rerum mutabilium ſe extendit.fo.ccxx.A
Deum ſanctificari quid ſit.ccxx,A
Dei nomen cur dicatur de iudicibus populi Iſrael.fo. clxix.F
Dii vos & filii excelſi omnes vos.Ibidem.
Dexteræ diuinæ nomine intelliguntur ſuprema dei bona,fo.xcxii,G
Dextera dei ſonat Meſiam.fo.ccxxxv.E
Dicere quid & quotuplex.fo.vi,B,C.
Dicere diuinum quid.Ibidem.
Dicere interdum duplex:ſpeculatiuum & practicum,fo.xxix.A,B
Dierum duorum creationis mundi explanatio.fo,ccviii,B
Dimidiare dies ſuos quid,fo,cxvii,D
Dicere per ſimilitudines contingit dupliciter: per metaphoras,& per ſimilitudinem factorum fo,clxviii,K
Dominus pars portionis meæ & calicis mei,fol,xxxii,E
Domus eſt æquiuocum ad ædificium & progeniem,fo.lx.K
Dracones cur primi animalium in creatione mundi & inuitatione ad laudem dei, nominentur,cclxxxvii. F
Eccleſiæ pulchritudo non temporalia aliqua,ſed ſanctitas,fo.cxc.A
Eccleſiaſticus cultus exterius pulchritudo & decor,interius fortitudo animi.fo,cxciiii,H
AEgyptus ſignificatur nomine ſuperbæ,fo.clxxxi. F
Aegyptus vocatur terra Cham a filio Noe.fo.ccxiii H
Aegypti plagæ,fol.ccxiii.G
Eli Eli lammah haſabthani.fo. xlvi,A,B
Eloquia dei in mentibus humanis tanquam argentum mundum a Chriſto purificata folio xxvi.H
Ephraim fuit a Iacob in benedictione præpoſitus fratri ſuo Manaſſeh,fo,clxiii,F
Exceptio vna non falſificat ſermonem vniuerſalem in materia morali,fo.cxlii,I
Euchariſtiæ manducatio ſpiritualis deſcribitur,fo,xlix,I

Fœlicitas tam vitæ quàm operum noſtrorum non ab homine ſed a deo pendet & habetur. fol. cclxxxvii.
Fœlicitatis politicæ partes nouem.fo.cclxxxiii.
Filii ratio habet locum in diuinis,fo.vi.E.F.
Filii viri qui dicantur.fo.x.C.D.
Filii excuſſionum qui dicantur.fo.
Finis electorum eſt beatitudo æterna,reproborum autem æterna damnatio.fo,clxxii.D
Finis iuſtorum & iniuſtorum.Ibidem.pſal.cxviii
Fortes qui.fo.xxxii.B.
Fortitudo eſt propria chriſtianæ religionis virtus.fo.cxciiii.I
Fouea accipitur & pro ſepulchro & pro inferno.fo,clxxxvi,E
Fouea inferior ſonat infernum.Ibidem.Et fo.clxxviii.G
Funiculus ſonat quandoque terminum agri ſeu terræ.fo.ccx.C
Genti ratio non competit ſpirituiſancto,neque creaturæ reſpectu dei.fo.vi.E.ſeq.
Gentes qui.fo.v.D
Ghebalitarum mentio fit in textu Hebræo.iii.Reg.v.fi.& Ezech.xxvii
Gratia quocunque tempore data refertur ad Chriſtum.fo.xxviii,F
Gratia dei eſt principium & radix cuiuſlibet rectæ diſpoſitionis hominis.fo.ccviii.K
Gratia virtutum non ſufficit ad perſeuerandum in bono,ſed requiritur gratuita dei cuſtodia ad ſeruandum hominem ne perdat gratiam virtutum.fo.lxi.I
Gratia habitualis non ſufficit ad ſalutem, ſed requiritur etiam gratuitum dei auxilium. folio cclii.
Gratuitum dei auxilium quid.fo.ccxxxvii.C
Gratuiti diuini auxilii defectu negauit Petrus Chriſtum,Dauid commiſit adulterium, Moyſes hæſitauit.&c.fo.cclii.D
Gratia & veritas obuiauerunt ſibi tempore Meſiæ.fo.cliii.A.B
Hebrææ linguæ proprietates.In proœmio.fo.i.C.D
Hebræis nomina omnia indeclinabilia.In proœmio.fo.i.H
Hebrææ linguæ paupertas vnde ſit.Ibidem.
Hæreditas Chriſti orbis futurus.fo.xxxii.F
Hieruſalem cur dicatur filia Sion.pſal.xv
Hieruſalem duplex:terreſtris & ſpiritualis.fo.clxxvi.F
Hodie appellatione venit vniuerſum tempus.fo.ccxli.F
Homo peregrinus in terra,fo.lxxxv.C
Homo ſubiectus eſt omni vanitati.fo.lxxxiiii.F.
Hominis labor vanus.ibidem
Homo nihil aliud quam vanitas & ſimulatio.fo.cxxviii.K
Homo vanior vanitate.ibidem
Hominis in hac vita mortali octo miſeriæ.fo.ccii.G
Hominis miſeriæ ſunt & naturales & pœnales.fo.ccv.E.
Homo ſecundum naturales vires intellectus & animi errat ſicut agnus perditus.fo.cclii.A
Homo ſolus inter creaturas ſenſibiles perpetuas,deficit a perpetua conſiſtentia in diuina obedientia.fo.ccxliiii.H
Humani ſtudii ad vitandum peccatum linguæ inſufficientia.fo.lxxxiii.K
Humani ſtudii ad prouidendum ſibi defectus. Ibidem
Homo quilibet quandoque mentitur:prouerbium,fo.ccxlii.G
Hominis celſitudo a ſolo deo pendet.fo,clv.B
Homo tendens ad deum ad formatus ſeu formandus in actibus ſuis diuina tam lege quàm gratia.Pſalmo centeſimodecimonono,per totum.
Homo cupiens vt dirigantur viæ ſuæ ad deum,vacans ad ſeruandum ſe mundum ſecundum legem dei.&c.Vide in dictione perſona.
Humilitatis partes.fo.xxx.I
Humilibus corde confert deus gratiam,non autem ſuperbis.fo.cclii
Imago dei quid:& cur dicatur vigilans.fo.xxxiiii.G.H
Imagine dei vti quid.Ibidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Impii qui.iii.C.
In impiorum consilio ambulare quid.ibidem.
Impii in quibus assimilentur glumæ.iiii.B.
Impiorum futura miseria.ibidem.
Impiorum via quæ.iiii.F.
Impii omnes cessabunt in futura vita vt scoriæ.fo.ccxlvi.K.
Iniquorum bona posita sunt in lubricis.fo.clxxii.C.
Quæstionis de prosperitate iniquorum in hac vita,solutio.ibidem per totam pag.
Iniquorum prosperitas sicut flos herbæ:iustus autem vt palma florebit.clxxxviii.F.& seq.
Iniquorum peccata non remanebunt impunita.cli.F.
Integritas cordis cum deo quid.fo.cc.H.
Intellectus agentis & habitus principiorum lumen est naturale omnibus hominibus & effectus largitoris naturæ.cxci.G.
Ioseph suffectus est loco Ruben in iura primogenituræ.cxxv.K.
Ioseph sumitur quandoque pro toto populo Israel.fo.civii.G.
Ira dei ex tunc.fo.eodem.E.
Iris est signum naturale non futuri in posterum vniuersalis diluuii.fo.ccix.D.
Israelitarũ ex Babylone reductio cœpta sub Cyro & Dario,sub Xerxe absoluta est.fo. cclviii. D.E.
Iudæi increduli Messiæ quibus assimilentur.fo.xxvii.C.
Iudæorum in infidelitatem casus prædicitur.fo.clxxxvi.K.
Iudicare quid.fo.clxix.E.
Iudicium dei exactum nullus viuens sufferre potest.fo,cclxxxi.A.
Iudicia dei cur dicantur veritas.fo.xliii.D.
Iudicia oris dei quæ.fo.ccxi.K.
Iudicia iustitiæ dei quid.fo.ccxxxvii.C.
Iudicia oris dei quid.fo.eodem.I.
Iuramentum diuinum quid.fo.cclxiiii.K.
Iusti hominis descriptio & præmium.fo.ccxxvii.C.
Iustorum via quæ.fo.iiii.F.G.
Iustorum tres gradus.fo.cclxxxix.A.
Iusti,docti,fortes &c.multiplicantur vbi honorantur.fo.cclxxii.I.K.
Iusti non ex beneficio temporis sed a solo deo expectant opes.fo.xi.B.
Iusti animi vtilitas apud deum.fo.xxv.G.
Iustorum actiones & passiones efficiunt vt ipsi cum honore suscipiantur in cælis.cli.F.
Iustorum portio deus.ibidem.
Iusti etsi iniuste affliguntur ab hominibus, iuste tamen eadem afflictio infertur a deo. folio, ccxliii.E.
Iustitiæ retributiuæ dei est reddere vnicuique secundum opera eius.fo.lxv.A.B.
Iustitia de cælis prospecta tempore Messiæ.clxvi.D.
Iustitia & veritas cur dicantur testimonia dei valde.fo.ccxlix.C.
Laudandus est deus a cælestibus ratione creationis,perpetuæ naturæ,& infallibilis operis. fol. ccxc.B.
Laudandus deus ab his inferioribus,tribus de causis.fo.ccxcii.G.
Laudandus deus ob eius sanctitatem,creationem rerum & opera & miraculosa.ccxcii.F.
Laudes quibus vtitur ecclesia sunt diuinitus institutæ.fo.xlviii.H.
Leprosi emundatio legalis.fo.cix.I.K.
Leuiticæ tribus pars deus.fo.ccxlix.A.
Lex diuiditur in tres partes:moralem,iudicialem & cærimonialem.fo.cxcviii.K.
Lex diuina cur Hebræis dicatur ab actu docendi.fo.iii.G.
Lex diuina simpliciter & absolute est duplex:lex naturalis & lex gratiæ.ibidem.
Lex diuina ad tempus data duplex:lex veteris testamenti & lex noui testamenti.ibidem.
Legis diuinæ beneficium & necessitas.lxviii.
Lege scripta instructus est homo a deo sensibiliter, quum antea instrueretur solum spiri-

raliter.ibidem posteriore loco.
Lex dei relata ad credenda vocatur contestatio : relata autem ad agenda vocatur lex . psalmist. lxxviii.
Lex dei dicitur perfecta,quia regulat interiores & exteriores actus.fo.xlii.A.B.
Lex dei cur appelletur testimonium,præcepta & mandatum,ibidem.
Liber dei quid.fo.cclxxxiii.A.
Liber vitæ quid.fo.cxliii.E.
Liuiathan asseritur magnitudinis quatuor iugerum terræ.fo.ccix.G.H.
Malchisedech est vnica dictio,& nomen dignitatis.fo.ccxxiii.C.
Malum quomodo intelligatur,a deo & nobis.fo.cclxxxiii.E.
Solum malum culpæ cum malo damnationis æternæ,est absolute malum.fo.cxcvi.E.
Mala culpæ cur appellentur iræ dei.fo.cxcix.A.B.
Man quid sonet.fo.cxxvii.E.
Man appellatur quandoque triticum.fo.clv.B.C.
Manasseh fuit secundum naturam primogenitus Ioseph: sed secundum benedictionem Iacob prælatus est ei Ephraim.fo.cxxv.K.
Mare rubrum alio nomine dicitur mare Cannæ.fo.cclxx.A.
Mare rubrum an multis viis fuerit ab Hebræis traiectum.fo.ibidem.
Mendacium est primum inter peccata intellectus.fo.lxxxix.H.
Meritum iustorum pro maxima ex parte ratione est ex diuina gratia,& secundum quid modicum ex libero arbitrio.fo.cxcii.A.
Messiæ regnum describitur.fo.cxlviii.E.
Messias prædicitur filius dei.ibidem.H.I.
Messiæ viatoris diuina custodia ab omni malo.psal.clxxxvi.B.per totum.
Messiæ persona ab æterno.fo.clxxxix.H.
Messias agnoscitur deus a tribus:æternitate,creatione mundi,& immutabilitate.fo.cciiii.B.
Messiæ aduentu gratia & veritas dei roboratæ in æternum.fo.ccxxxiii.C.
Michol techna ad seruandum Dauidem.fo.cxxiii.
Misericors & miserator in quo differant.fo.cclxxx.i.E.
Miseratoris præmium.fo.ccxxvii.C.
Misericordiæ dei super omnia opera eius.fo.cclxxxviii.A.
Montes & colles in prima rerum dispositione imperio diuino facti.fo.ccix.A.
Montium & collium saltatio descripta psal.cxiiii.non est gaudu sed timoris.fo.ccxxix.K.
Mundus futurus appellatur sors & hæreditas Christi.fo.32.F.
Mutationes dexteræ excelsi quæ.fo.clxviii.F.
Natiuitas per baptismum est ex diuina institutione.fo.ccix.H.I.
Numerorum cognitio quid.fo.cxlvi.L.
Oblationes veteris testamenti quadruplices.fo.lxxxix.k.
Occultum peccatum est homini ineuitabile.fo.xliii.I.
Occulti peccati venia petenda.ibidem.
Opprobrii timor ex amore gloriæ nascitur.fo.ccxl.E.
Orbes astrati cur vocentur extensio:vide in dictione cæli.
Peccatores dicuntur qui a rectitudine legis declinant.fo,iii.C.
Peccatorum via quid.ibidem.
Peccator modo non sit superbus,sperare potest in deo.fo.cclxiii.A.
Peccatorum tria genera generalissima:in deum,in seipsum,& proximum.fo.iii.E.
Peccatorum tres generales causæ:suatio,exemplum & doctrina seu authoritas.ibidem.
Peccandi tres generales modi:mobiliter,firmiter,& quiete.ibidem.
Peccato mortali vt sic non offenditur nisi deus.fo.cix.k.
Peccatum vitari non est in facultate hominis.fo.ccxxxvii.H.
Peccatum vitari potest,toto corde exquirendo quæ dei sunt & toto corde amãdo præcepta eius, ibidem.
Peccatũ omne vitare non est in falcultate hominis, sed non est ineuitabilis consuetudo peccandi.fo.ccxlviii.B.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Peccatum omne ad hoc vitandum est vt seruetur lex dei,& non propter timorē &c.fo.ccxlv.G.
Peccatum originale habetur ex psal.li.fo.cx.G.& seq.
Pœna maxima hominis est ipsum derelinqui sibiipsi.fo.clxviii.G.
Perseuerantia est diuinæ gratiæ munus singulare.fo.ccxxxix.D.
Persona cupientis vt dirigantur viæ suæ ad deum.psal.cxix.fo.ccxxxvi.F.
Persona innocentis pueri studentis ad seruandum se mundum secundum legem dei.ccxxxvii.F.
Persona peregrinantis in hoc mundo.fo.ccxxxviii.C.
Persona seruientis mente legi dei,carne autem legi peccati.fo.ccxxxix.A.
Persona cupientis ingredi viam dei exequendo mandata eius.ibidem.K.
Persona prædicatoris verbi dei.ccxli.K.
Persona sperantis in deo.fo.ccxli.C.
Persona habentis deum vt partem suam.fo.ccxlii.A.
Persona iusti iniuste vexati,cupientis scire cur a deo vexetur.fo.ccxlii.F.
Persona iusti iniuste afflicti,cupientis superare afflictiones.fo.ccxliii.C.
Persona viri iusti relata ad dilatam liberationem.fo.ccxliiii.A.
Persona agnoscentis vitam suam consistere in obseruatione legis dei.fo.eodem.F.
Persona inhærentis legi dei tanto affectu vt in ea continue occupetur.fo.ccxlv.F.
Persona gradientis in via perfectionis.ibidem.G.
Persona constituti inter diuinam legem & humanarum legum figmenta.fo.ccxlvi.H.
Persona vacantis totis viribus ad salutem animæ seruandō legem dei.ibidem.
Persona sitientis ad apertum sensum diuinorum eloquiorum.fo.ccxlviii.A.
Persona tantæ perfectionis vt afflicta non solum constans sit, sed affligatur quòd se affligentes obliuiscuntur legis dei.fo.ccxlix.B.
Persona assidue vacantis orationi ac contemplationi ad seruandum legem dei.fo.ccxlix.k.
Persona certantis aduersus fallaces in negocio diuinæ legis.fo.ccl.H.
Persona perfecti in omnibus operibus suis.ibidem.
Persona agnoscentis proprias vires sic vt ex hoc recurrat ad deum ex gratia præueniente. folio cclii.A.
Populorum nomine intelliguntur Iudæi.fo.v.D.
Portarum locus antiquitus erat celeberrimus locus ciuitatis.fo.xxi.E.ccliiii.H.
Prædestinatarum rerum petenda oratione adimpletio.fo.clxxii.F.
Præteritum sumitur quandoque pro futuro propter certitudinem prophetiæ.fo.v.D.
Præcepta decalogi obligant in æternum.fo.ccxxvi.A.
Præcepta moralia sunt indita menti,sed firmantur lege diuina.cxcix.H.
Præcepta moralia ligant omnes gentes,& habent vim iuris etiam si a nullo rege statuantur. ibidem.
Præcepta cærimonialia & iudicialia erant iuris positiui (diuini tamen) respectu populi Israel. ibidem.
Præcepta diuina cur etiam appellentur testimonia dei.fo.ccxxxvi.H.
Præceptum diuinum valde latum quod.& cur dicatur finis omnis perfectionis.fo.ccxliiii.H.
Prophetia Sculis & lictorum eius in Naioth quid.fo.cxvi.D.
Prouidentiæ diuinæ sunt omnes etiam minimæ vtilitates ex quibusuis rebus consurgentes. fol. ccix.G.
Prouidentiæ diuinæ subsunt etiam fortuita & casualia.psal.cxiii.fo.ccxxvii.k.
Psalmorum noua ex Hebræo versio cur fuerit necessaria.In proœmio.B
Psalmorum hæc noua versio cur appareat mutila.Ibidem.
Psalmorum aliæ versiones sunt quo ad tempora confusæ.ibidem.G.
Cuiuslibet psalmi vnica materia.Ibidem.I.
In sensu literali psalmorum non exigenda omnimoda certitudo.ibidem.G.
Psalmorum materiæ quatuor viis inuestigatæ.ibidem.k.
Psalmi fuerunt sine ordine collecti.fo.ii.B.
Psalmorum liber nullum habet titulum.fo.ii.B.
Psalmorum omnium author ostenditur Dauid.ibidem,& C.D.
Enarrationis psalmorum ordo,In fine proœmii.fo.ii.G.

Psalmi historiales cur editi & in ecclesia vsitati.fo.vii,K
Psalmi historiales an conditi fuerint quando res gerebantur, an postea oblata opportunitate, Ibidem.
Pupilla cur dicatur filia oculi.fo.xxxiiii.C
REdemptor mundi & redemptor Israel,vnus atque idem.fo.cclxi,G H
Regi septem rectæ dispositiones necessariæ.fo.cc.G,H
Regii ministri quales esse debeant.Ibidem
Regnum Christi & dei in euangelio annunciatum incœpit in resurrectione Christi.cxciiii.K
Regni Christi duo initia,alterum in resurrectione eius quo ad acceptionem domini: alterum in aduentu ad iudicium quo ad acceptionem possessionis regni terrarum.fo.cxcvii.B
Regnum dei regnum omnium mundorum,fo.cclxxxvi.B
Regnum decem tribuum Israel cur vocetur Ephraim,& regnum duarū tribuū Iuda.fo.clxi.B,C
Rhamnus arbor.fo.cxxi.H
Resurrectionis Christi necessitas.fo.clxxviii.I
Sacerdotium Christi æternum.fo.ccxxiii.B
Sacerdotium Mulschisedech fuit nobilius sacerdotio legali & toto genere Hebræorum,Ibidē
Sacramenta ecclesiastica quandoq; significantur noīe portarū & fortiū.fo.clxxvi.I. & seq.
Sacrificia tam Iudæorum Gentilium sunt per Christum abolita.fol.xxxii.C,D
Sacrificia legis non erant grata deo scdm se:& ideo tpe Messiæ merito abroganda.fo.cvii.I
Sacrificium internæ deuotionis & externæ confessionis & est per se deo gratum,Ibidem
Inter omnes res exteriores propria sacrificii materia est diuina confessio seu laus.Ibidem
Sacrificia dei esse spiritum fractum,cor fractum & contritum.fo.cxi.E
Iuge sacrificium pro quibus beneficiis offerebatur.Fol.cxxxii.H
Sacrificiorum quatuor genera:holocausta,pro peccato,pacifica,oblationes votiuæ.spalm.lxvi
Tria genera animalium quadrupedum offerebantur:vaccinum,ouinum,caprinum,Ibidem
Salomon sumitur quandoque appellatiue.fo.cxlvii.G
Sanctus quid sonet.fo.cxlvi.I
Sanctitas sonat proprietatem diuinæ naturæ ab omni potentialitatis immunditia liberæ. spal. xcviii
Sancti qui sint.fo.xxxii.A
Sapientia duplex:intellectus seu speculatiua,& voluntatis seu affectiua.fo.clxxxv.A
Sapientiæ veræ principium timor domini.fo.ccvi.B.
Sapientior est vetula diligens legem dei quam inimici mandatorum de quantumuis alias sapientes.fo.ccxlv.E.
Scitu difficile est quippiam dupliciter. fo.cclxxiiii.B
Sedechias fuit vltimus rex ex progenie Dauidis vsq; ad Messiam.fo.cclxxx.G
Septenarius numerus subinde ad significandam vniuersitatem inducitur in scriptura. folio cxli.G
Sion duplex:terrestris & spiritualis.fo.cxliii.F
Sion cur dicitur mons sanctitatis dei.fo.v.K
Sion montem sanctitatis diuinæ esse sub rege Christo quid.Ibidem.
In Sion electum est a deo templum.fo.cclxv.C
Sion in quem sensum dicitur locus diuini cultus in æternum. Ibidem.
Spes quid.fo.ccxli.E,F.
Spes simplex in deo melior quam quæcunq; confidentia in homine.fo.ccxxxiii.K
Spei in verbis legis diuinæ fructus.fo.ccxlvi.H
Spiritus vadens,& non rediens.fo.clxii.G
Successiuorum completio est illorum deficientia.fo.cxlvi.B
Statutorum diuinorum nomine intelliguntur præcepta ceremonialia.fo.ccxxxvii. A
Stellarū numerū & earū noīa scite,videt inter corporalia maxime deo propriū.cclxxxviii.C
Superbi prima intentio est extollere seipsum: & hic finis omnium operum eius. folio cclxii.E,F
Superbi obiectum est ipsemet celsior quam ei congruit.Ibidem.
Superbia,interna,& externa quid.ibidem
Superbia est initium omnis peccati & regina omnium vitiorum.fo.clv.B

Universidad de Deusto
Biblioteca

COMMENTAR. INDEX.

Superbia tenet primum locum inter peccata affectus. fo. lxxxvi.H.
Superbia est homini ineuitabilis. fol. xliii. I.
Superbia est pessimum omnium peccatorum, ibidem.
Superbia est vltimum in emundatione serui dei. ibidem.
Superbiæ cohibendæ ratio. fol. clv. B.
Superbia sumitur quandoq; in bonam partem pro magna excellentia. fo. cclxxi. K.
Synderesis quid & a quo. fo. c xci. F.
TABER naculum) a Moyse factum cur appelletur tentorium dei. fo. xxxi. G.
Tabernaculum Moysi cur appellatum tabernaculũ testimonii seu fœderis. ccliii, D.
Tempus non existit nisi secundum instans. fo. cclxxv. B.
Terra est eminentior aquis. fo. cclxviii. H.
Testimonia dei interna & externa quid. fo. ccxlvi. D.
Timor dei quo ad actum reuerentiæ erit etiam in patria. fo. xl. K.
Timor dei sufficit ad perfectionem vtriusq; partis animæ. fo. ccxxvi. B.
VENtorum causæ. fo. cclxviii,
Ventus cur dicatur educi de thesauris. Ibidem.
Veritatem de terra germinasse tempore Messiæ. fo. cliii. C.
Videre practice quid. fo. lxix. E.
Videre in hostibus quid. fo. xlviii. B.
Viæ domini omnes gratiæ & veritas. fo. liiii. F
Viæ domini duobus modis intelliguntur. fo. cclxxii. C.
Via dei gradientium triplex ordo: perfectorum, proficientium & incipientiũ. fo. ccxxxvi. H, I.
Via carnis, via iniquitatis, via peccati & via falsitatis idem. fo. ccxxxix. D.
Via derisionis quid. fo. cclxv. H.
Virtutes animi comprehenduntur in timore dei & spe gratiæ eius. fo. cclxxxix. I.
Vitæ humanæ breuitas vnde sit. fo. clxxxiii. B. & clxxxiiii. C.
Vita humana est vt somnus, mutationibus multis subiecta, & velocissime ac breuissime transiens, ibidem.
Vmbra terræ non pertransit lunam. fo. clxxxii. D.
Voluntas antecedens & consequens quid. fo. ccxxx. D.
ZElus domus dei quid, fo. ccxlvi. I.

HEORVM QVAE SEMEL PRO SEMPER ANNOTATA SVNT.

ADam quid significet. fo. xviii. K. tex. quoniam videbo.
Adolescentia non habet apud Hebræos singulare. fo. liii. D.
Beatitudo caret apud Hebræos singulari. fo. iii. B.
Cœlum apud Hebræos non habet singulare. fo. xix. H.
Dauidi in titulis psalmorum quid significet. fo. vii. ante. K.
Dauidi spalmus quid. fo. I. G.
Deus in veteri testamẽto ab Hebræis sæpissime nominabatur domin⁹. fo. v. E
Dictio reddita doctrina, appropriatur apud Hebræos ad significandum legem diuinã. iii. G.
Facies apud Hebræos caret singulari. fo. vii, I, K. & fo. xi. A.
Dictio reddita furor & dictio reddita ira, quid Hebræis significent. fo. xiiii. E.
Gratia sonat Hebræis virtutem animi qua sumus gratuite benefici. vnde gratiosus, gratuite beneficus. fol. x. F.
Heloim significat Hebræis Deum & angelos. fo. xix. B.
Insidiatores significantur sæpe a propheta ab actu inspiciendi eo modo quo obseruatores inspicere nituntur. fo. xiii. B.
Mare rubrum iuxta textum Hebræum vocatur mare Cannæ. fo, cclxix. G.
Dictio reddita mendicus, significat pauperem qui fuit diues. fo. xliiii. F.
Michtham accipitur quinque modis. fo. xxxi. F.
Dictio reddita in modulationibus in titulis psalm. quid significet. fo. ix. G.
Nechiloth quid. fo. xi. H.
Naua in titulis psal. quid fo. xiiii. B.
Participium apud Hebræos sæpe iungitur genitiuo. fo. xii. H.
Psalmus quid. fo. vii. I.
Prophetiæ certitudo facit vt scriptura sæpius vtatur præterito pro futuro. fo. v. D.
Dictio reddita seculo in multis locis, est Hebræis datiui casus. fo. xiii. G.
Vbi etiam aduerte quòd dictiones Hebrææ redditæ aliquot in locis seculo & æterno seu seculi & æterni, sonant ad verbum seculo (seu seculum) & vsq;. Redditæ sunt autem seculo & æterno, eo quòd sic communiter vtuntur & interpretantur Hebræi.
Selah quid significet & quoties in psalmis reperiatur. fo. viii. F
Separata dei, quid. fo. xx. K.
Vincenti in titulis psalmorum quid significet. fo. ix. F.
Vita caret apud Hebræos singulari, fo. xxxii. H.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Clementi vii. Pontifici max. Thomas de Vio Caietanvs Cardinalis Sancti Xisti felicitatem.

INTER omnes sacræ scripturæ libros beatissime pater, psalmi quum maxime familiares cuique ætati ecclesiæ fuerint & esse non desinant, mirum quòd minus cogniti ac minus intellecti perseuerant. Et alios quidem sacræ legis libros interdum legimus, alios quotidie, sed tamen certo diei tempore inter sacrificii solennia audimus: a psalmis verò nulla omnino diei hora (vt nocturnas nunc psalmodias taceamus) eximitur. Ad hæc, noui & veteris testamenti mysteria, multi multis commentariis aperuerunt: solus psalterii sensus quem literalem vocant, nulli est adhuc peruius, sed abstrusus: quum fere omnes qui commentarios in illud ediderunt, mysticos tantum sensus attulerint. & tamē literalis, quo crebrius psalmi leguntur in ecclesia vel cantantur, eo deberet esse lucidior & apertior. Hinc factum est vt ad literam interpretandi non minus arduum quàm necessarium & optatum munus sim aggressus: quod tandem post triennii labores non vulgares absolui. Qua quidem in re non ita mihi arrogo, vt putem rei magnitudini satisfactum: sed videor mihi, viam aliis aperuisse: & eousque progressus esse, vt posteris animum addiderim, vt quod ego minus potui ipsi suppleant & perficiant, quod eo libētius facturos puto, quòd vniuersum non sint opus aggressuri: quo forte poterant deterreri. Tibi autem pater, B. hæc in primis commentaria debentur qui & principio vt eadem cuderem, & dulci postea colloquio vti de successu bene sperarem, incitasti. Accipe itaque illa (qualiacunque sunt) cum textu ad Hebraicam veritatem castigatò: & iudicii tui limam Apostolicus magister ac censor exerce. Fœlix Vale.

Liber Psalmorum ad verbum

ex Hebræo versorum, per Thomam de Vio Caietanum, Sancti Xisti Cardinalem ad literam accuratissimè enarratus.

DIVINORVM Psalmorum librum iuxta literalem sensum quum inciperem exponere, comperi nullum apud nos haberi textum talem, qualis A
est in sua origine: lingua scilicet Hebræa. Et propterea assumpta illa quæ nomine beati Hieronymi circunfertur interpretatione iuxta Hebraicam veritatem, & collata cum ea quæ circunfertur nomine 70 Interpretum, & cum quatuor alijs modernis interpretationibus ex Hebræo immediate, adhibui duos linguam Hebræam scientes (alterum Hebræum, magistrum linguæ illius, alterum Christianum) cum pluribus vocabularijs linguæ illius: & coram me (exigente significationes dictionum hebræarum in lingua nostra Latina vel vulgari, & eligente significationem quæ magis quadrare contextui visa est) feci per singula verba vocatam beati Hieronymi interpretationem reduci ad respondendum Hebræo textui de verbo ad verbum. Et sic conflata est noua isthæc interpretatio Psalmorum, de verbo ad verbum cōsonans B
textui Hebræo. quam exponere studui, secundum sensum tantummodo literalem. Fuit autē tanti laboris necessitas, quia nisi textus adsit talis, qualis est in sua origine, iam non textus exponitur, nisi diuinando: sed exponitur textus vt intellectus est ab illo interprete. ¶ Testor ego quòd inter hos labores dicebatur mihi ab interpretibus, Dictio Hebraica sonat hoc, sed non apparet sensus nisi mutetur in hoc alterum. Respondebam ego auditis omnibus significationibus, Non sit vobis curæ si sensus non apparet: quia non est vestri officii exponere, sed interpretari. interpretamini mihi sicut iacet, & relinquatis expositoribus curam intelligendi: tradūcite textum vt iacet in Hebræo: & communem relinquatis nobis & Hebræis curam intelligendi textum sic obscurum: si ego non intellexero, alius intelliget. Sicque curaui vt de verbo ad verbum textum haberem Psalterij, qualem habent Hebræi, vtinam assecutus sim. ¶ Sobrie autem intellige de verbo ad verbum, quia in nominibus nomen quidem nomini redditum est, C
sed non genus generi, aut casus casui: quia impossibile est hæc efficere seruata congruitate grāmaticæ. & tanto impossibilius quanto Hebræi carent genere neutro. Verum quia frequentissimus est in hoc Psalterio vsus casus datiui, curaui vt in margine annotaretur in casu datiuo dictio, quæ intra textum mutata est in alterum casum, ob seruandam constructionem verbi. Numerus autem redditus est numero, nisi quòd quando deus verus in plurali numero significatur (scilicet dij aut domini) interpretatum est in numero singulari. & in margine annotauimus in numero plurali, vt & mysterium non lateat, & erroris occasio in lingua Latina non detur. Quando autem nomen dei tetragrammaton in textu habetur, in textu interpretatum
est deus aut dominus, sed vel in margine dictione tetragrammaton vel nota quaternarii nu- D
meri interlineari designabitur, vt mysterium palam sit. Et licet Hebræi careant nomine tam comparatiuo quam superlatiuo, & circunloquantur illa: quia tamen nos habemus illa, si quando comparatiuum aut superlatiuum in hoc textu habebitur, nobis clarius redditum credimus verbum verbo: quum nec mutatio constructionis interueniat. ¶ In verbis quoque, verbum verbo redditum est, & numerus numero, & persona personæ, & modus modo, & tempus tempori: nisi in gerundijs terminatis in o quando habent subiectum & prædicatum, hoc est personam agentem & patientem: quia Latinus sermo caret tali constructione. Et propterea consulto mutatio facta est in participiū præsens casus ablatiui. Verbi gratia, In cōuertendo dominus E
captiuitatem Sion, interpretatum est, conuertente domino captiuitatem Sion. sic enim seruatur etiam consignificatio temporis eiusdem per participium temporis præsentis, & congruitas constructionis. ¶ Et quia apud Hebræos modi verborum sunt tantum tres (indicatiuus, imperatiuus & infinitiuus) ideo nullum verbum inuenitur in hoc Psalterio optatiui aut subiunctiui modi. Quia quoque apud Hebræos nullum est tempus præteritum, nisi præteritum perfectū indicatiui modi, ideo nullum verbum præteriti temporis hic habetur nisi præteriti perfecti indicatiui. Et quia apud Hebræos nullum est præsens tempus nisi imperatiui modi (& hoc in secunda tantum persona, & infinitiui, & loco præsentis indicatiui participium præsentis tēporis

Universidad de Deusto
Biblioteca

F ideo nullũ verbũ pręsentis tẽporis hic inuenitur niſi imperatiui in ſecũda perſona & infinitiui modi. Et ſi quãdoq; inuenies iunctũ verbũ ſubſtãtiuũ præſentis tẽporis (ſum, es, eſt, ſumus, eſtis, ſunt) ſcito nõ eſſe poſita ab interpretibus vt præſentia, ſed vt partes integrantes præteritũ perfectũ: verbi gratia, perſecutus eſt, cõſolatus ſum, & ſic de alijs. & quandoq; ex vi neſcio cuius aduerbii ſignificari in tertia perſona præſentis, eſt. Et quia carent ſupinis & participiis futuri tẽporis, ideo nihil horum hic inuenitur. Et ſi quandoque offendes in participio futurum paſſiuũ (puta timendus) ſcito illud reſpondere non participio ſed nomini verbali Hebræo. Quæ omnia ſi prudens lector conſideraueris, ſcies primo omnem exceptis aduerbiis dictionem conſignificantem tempus extra hæc ſex (præteritum perfectum indicatiui, futurum indicatiui, præſens imperatiui in ſecunda perſona, præſens infinitiui, & participium tam præſentis quàm
G præteriti temporis) ex officina eſſe interpretum. Scies ſecundo confuſum eſſe apud reliquas interpretationes quid in textu Hebræo habeatur in præterito & quid in futuro, quid indicatiuè & quid aliter: dum interpretum arbitrio multa mutata ſunt: & interpretationes non monſtrant, quæ ex quibus mutata ſunt, & quæ immutata relicta ſunt. Deſines tertiò mirari mutilam hanc interpretationem, & Hebraicæ linguæ paupertati id tribues. Cupies proinde mecum vniuerſi teſtamenti veteris interpretationem ſic mutilam habere. & vtinam talis habita fuiſſet à priſcis patribus: quoniam iam haberemus expoſitum textum ipſum ſacræ ſcripturæ, & non textum confectum interpretum arbitrio. ¶ Siſte tamen pedem hic, & ſcito cum vniuerſa hac diligentia duo ſupereſſe, quæ nulla vna interpretatio poteſt ſupplere. Alterum eſt æquiuocatio dictionum. Sunt enim omnes ferè dictiones Hebraicæ æquiuocæ. quo fit vt textus Hebræus retineat ſuam æquiuocationem: quælibet autem interpretatio reſtricta ſit ad vnam ſignificationem. Si tamen vera æquiuocatio credenda eſt nam rationabilius eſt quòd non
H propter æquiuocationem, ſed propter extenſionem contingat, tam varia ſignificatio interpretata in Hebraica lingua: quemadmodum in Latina lingua videmus, extenſis nominibus frequenter vocabula transferri ad alia ſignificanda. Alterum eſt, frequens inarticulatio caſuum. apud Hebræos ſiquidem nomnia omnia ſunt indeclinabilia. Et licet cõſueuerint articulos præponere deſignantes, cuius caſus ſint ibi nomina, non paucis tamen vicibus vtuntur nominibus ſine aliquo articulo. Quò fit vt apud Hebræos hæc reſtent liberata in qualibet autem interpretatione habentur determinata ad certum caſum. ¶ Ex his enim duobus contingit tãta interpretum varietas irreprehenſibilis: quia in re veritate dictio Hebraica capax eſt illius & alterius ſignificationis, & indeterminata eſt ad hanc & illam conſtructionem. Crediderim ego linguę Hebręæ paupertatem tantam obtigiſſe ex ipſius antiquitate. Commune enim quum ſit omnibus artibus habere principia imperfecta, par eſt vt prima ſermonis ars imperfecta fuerit.
I ¶ Hæc de Hebræa lingua dixi expers literarum Hebræarum: vt cognoſcatur ab omnibus quãtum nobis deeſt puri textus Hebræi in teſtamenti veteris ſcripturis, & detur opera ad habendum textum purum. Hæc de litera.

CIrca ſenſum autem literalem duo (ambo rationi conſentanea: alterum circa rem, alterum circa modum) ſeruare oportet. ¶ Circa rem quidem quòd quilibet pſalmus habet vnicam materiam, & non ſaltat de genere in genus. quanuis multis ad vnum & idem vtatur locis: à cauſis, ab effectibus, à contrarijs, ab euentibus, à concomitantibus, à circunſtantiis, & id genus reliquis. Exigit ſiquidem materiæ ſubiectæ vnitatem ipſa vnius cantici ratio: probat communis vſus ſcribentium: expoſcitq; diuina ſapientia, diſponens omnia ſuauiter: ac per hoc mouens Prophetam ad ſcribendum prout homini congruit ſcribere vnum canticum. quod eſt ſeruare
K vnitatem materiæ in vno eodemq; cantico. ¶ Circa modum verò, meminiſſe decet: quòd quẽ admodum homo docilis non parem exigit certitudinem in omnibus (ſed in mathematicis certitudinem demonſtratam, in naturalibus certitudinem ex frequentibus naturæ operibus conſurgentem, in moralibus verò ex congruentibus rectæ rationi) ita docilis nullus exiget hic euidentem, omnimodam certitudinem: ſed admittet certitudinem ex contextu partium conſurgentẽ. Quibus ſeruatis, quatuor viis materia pſalmi inquirenda eſt. Primo ex titulo pſalmi, quando titulus materiam ſignificat. Et hæc via ſufficeret ſi omnes pſalmi tales haberent titulos. ¶ Secundo ex authoritate ſacræ ſcripturæ in nouo teſtamento. Verbi gratia, Dominus Matthæi. 22. dicens Phariſeis quòd Dauid vocat Meſiam dominum, Dixit dominus domino meo ſede à dextris meis, aperuit quòd pſalmus ille ad literam loquitur de Chriſto. & propterea clara eſt inde materia pſalmi illius. & ſic de ſimilibus. ¶ Tertio ex regula apoſtolica, qua vſi ſunt principes Apoſtolorum Petrus & Paulus. Petrus enim Actuum. 2. afferens verba pſalmi. 16. & probans quòd non de ſeipſo Dauid, ſed de Meſia illa dixit: vtitur hac ratione, ſcilicet,

quia verba illa non verificantur de ipſo Dauide. & hinc (ſuppoſito quòd erat propheta, & A promiſſus erat ei Meſias &c.) infert quòd verba illa ad literam dicit de Chriſto. Et rurſus ibidem afferens pſalmum cx, Dixit dominus domino meo eadem ratione (quia ſcilicet nõ verificatur de Dauide) infert dictum de Chriſto, Paulus quoque Actu. 13, probat verba pſal. 16 dicta a Dauide de Meſia eadem ratione: quia ſcilicet non verificantur de ipſo Dauide. Quo fit vt ex horum Apoſtolorum vſu regulam didicerimus: quòd pſalmus quilibet Dauidis ea de ipſo dicens quæ de eo non verificantur, ſed de Chriſto, intelligendus ſit ad literam de Meſia. Et per locũ ab oppoſito, quilibet Dauidis pſalmus in prima perſona ea dicens de ipſo quę de ipſomet verificatur, intelligendus eſt ad literã de ipſo Dauide. ¶ Quarto colligendo materiã ex cõtextu pſalmi. Vbi enim quælibet aliarum dictarũ viarum deerit, hãc inquirere oportet materiam pſalmi. ¶ Quocirca per has vias ſenſum literalem inueſtigaui, & expoſui vtcumque. Suppleant quæſo alij defectũ meũ. ¶ Interlinearẽ quoque non tam gloſſam quã cõtinuationis notulã apponere decreui: ne adeò horridus offeratur lectoribus textus purus tam multilus. B

EXequendo itaque intentum ante omnia declarandum occurrit pſalmos diſperſos fuiſſe & collectos ſine ordine. Clare ſiquidem hoc conuincitur ex notula appenſa pſalmo. 72. (Deus iudicium tuum regi da) dicente, Finitæ ſunt orationes Dauidis filij Iſai. Ex eo enim quòd multi pſalmi Dauidis poſt illum inueniuntur, clare apparet ſine ordine iunctos eſſe. ¶ Et ſi fiat vis in vocabulo, orationes, non minus idem apparet. nam poſt illum pſalmum inuenitur pſalmus. 86. inſcriptus oratio Dauid. Sufficiens itaque teſtimonium inordinatæ collectionis perhibet notula illa. Deinde declarandum occurrit quòd titulus huius operis nullus eſt. Dominus Lucæ. 24. appellauit pſalmos, dicens, Omnia quæ ſunt ſcripta in lege Moyſi & prophetis & pſalmis de me. Petrus apoſtolus Actuum primo appellauit librum pſalmorum, dicens, Scriptum eſt in libro pſalmorum. Nullo extante titulo, nullus hinc apparere poteſt author libri pſalmorum. Propter quod certant doctores an Dauid fuerit author libri pſalmorum, & adhuc ſub iudice lis eſt. Dicta autem notula appendix pſalmi. 72. inſcripti Salomoni, teſtatur Dauidem eſſe authorem libri pſalmorum. Dicendo enim finitæ ſunt orationes Dauid filij, Iſai, teſtatur primo Dauidis eſſe omnes pſalmos quorum vltimus erat ille, Deus iudicium tuum regi da. Teſtatur ſecundo pſalmum illum quanuis Salomoni inſcriptum, eſſe Dauidis. Teſtatur tertio pſalmum illum fuiſſe vltimũ pſalmorum. Nam ſi non fuiſſet vltimus pſalmorum omnium, ſed pſalmorum aliquorum quos feciſſet Dauid, fuiſſet appẽſa hæc notula alicui pſalmo inſcripto dauid, & non inſcripto alteri. Ita quòd ex hoc quòd appendix eſt pſalmi inſcripti alteri (ſcilicet Salomoni) habetur quòd pſalmus ille erat vltimus pſalmorum. ¶ Et confirmatur hoc ex eo quòd ſi aliquorum tantum pſalmorum finem deſcripta
D ret, pari ratione in aliquo pſalmorum inſcriptorum Aſaph, debuiſſet appendi finiti ſunt pſalmi Aſaph. Quum autem nulla finis inueniatur notula niſi iſta dauidis, ſignum eſt quòd pſalmus iſte vltimus pſalmorum fuerit, & dauid author libri pſalmorum. ¶ Et confirmatur adhuc: quia ſi alicui pſalmo inſcripto alteri inuenta fuiſſet præpoſita huiuſmodi inſcriptio, incipiunt orationes dauid filij Iſai, vnanimes aſſeueraſſemus dauidem authorem libri pſalmorũ. Pari ergo ratione idem aſſerendum, videtur ex hoc quòd inuenitur in calce. neque enim maior eſt authoritas tituli in principio quàm in fine. Immo ex hac notula titulus libri confici poteſt ſcilicet incipiunt orationes dauid filii Iſai. Vbi orationis nomen non vt diſtinguitur contra pſalmum ſeu canticum, ſed vt commune orationibus propriæ dictis & canticis ſumi, teſtatur ipſe pſalmus cui appenſa eſt hæc notula: quoniam conſtat ipſum canticum eſſe ſicut & alios pſalmos, & non eſſe inſcriptum orationis nomine, aut ſtylum orationis habere plus quàm E alios pſalmos. ¶ Accedit ad hæc, quòd pſalmi multi ſine titulo, probantur eſſe dauidis: vt patet de pſalmo. 2. Actuum. 4. cap. & de pſalmo. 95. ad Hebræ. 4. ¶ Ex dictis quoque apparet reſpõſio ad argumentum in contrarium ex nominatis alijs in titulis pſalmorum. Ex eo enim quòd ſæpe dicta notula pſalmum inſcriptum Salomoni (qui vnus inter decem authores pſalmorum computatur) teſtatur eſſe dauidis, clare patet eadem ratione pſalmos alijs inſcriptos dauidis quoque eſſe. nam ſi Salomonem non ſaluant authorem, quomodo alios ſaluabunt? ¶ Supereſt tamen magnum argumentum ex authoritate. 2. Paral. 29. Vbi clare narrantur duo authores pſalmorum: dauid ſcilicet & Aſaph præcipitq; Ezechias & principes leuitis vt laudarent dominum ſermonibus dauid & Aſaph videntis. ¶ Sed conciliari cum antedicta concluſione poteſt, diſtinguendo inter materiam pſalmi & pſalmum ipſum: & intelligendo quòd multorum pſalmorum materias miniſtrabant dauidi Aſaph & filij Core & alij prophetę, dauid autẽ formabat eas ſub forma cantici. Ipſe enim egregius pſaltes in arte hac peritus, non ſolum re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F uelata ſibi,ſed etiam reuelata alijs, in pſalmos redigebat.& propterea illorũ quibus facta fuit reuelatio nominibus inſcripti ſunt.Et ſic conſonant ſcripturæ attribuentes Aſaph & Dauidi. ¶ Rationi autẽ cõſentanea apparet hæc cõciliatio,ex eo quòd in eodẽ.29.ca.ſcribitur de Ezechia,Cõſtituit quoq; leuitas in domo domini cũ cymbalis & pſalterijs & citharis ſecundũ diſpoſitionẽ Dauid regis & Gad videntis & Nathã prophetæ: ſiquidẽ domini præceptũ fuit per manũ prohetarũ eius.Hinc enim habetur,q̃ diſpoſitio ordinis in ſolẽnitate diuini cultus ſtatuta à rege Dauide,fuit reuelata prophetis,ita q̃ prophetæ ſuggerebãt regi & rex ſtatuebat. Si mili ſiquidẽ modo intelligendũ eſt de multis pſalmis,q̃ illi ſuggerebãt materias, & Dauid cõ
G debat pſalmos.Et ſicut diſpoſitio ſolẽnitatis cultus Dauidi regi vt authori attribuitur,ita liber pſalmorum eidem attribuitur. ¶ Cum his tamen omnibus ſtat quòd aliquis pſalmus etiam ſecundum formam in hoc libro contineatur qui nõ ſit editus à Dauide: vt forte eſt pſalmus 90. (Domine refugium)inſcriptus Moyſi.hoc enim non tollit quin Dauid ſit author libri pſalmorum:modicum ſiquidem pro nihilo habetur.

ORdo in quolibet pſalmo ſeruandus hic erit. Primũm titulus cum pſalmi materia: deinde ſummariũm pſalmi:poſtea perſonæ loquentes.& demũ in partes duas(ſcilicet propoſitiuã materiæ & executiuam)quilibet diſtinguetur pſalmus.Animaduerti ſiquidem conſueuiſſe authorem pſalmorum,in principio cuiuſque pſalmi proponere materiam illius velut argumentum totius pſalmi.

VVLGATA EDITIO. Pſalmus I.

H BEatus vir qui nõ abiit in conſilio impiorum,& in via peccatorum non ſtetit,& in cathedra peſtilentiæ non ſedit.
Sed in lege domini voluntas eius: & in lege eius meditabitur die ac nocte.
Et erit tanquam lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum:quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo,
Et folium eius non defluet: & omnia quæcunque faciet proſperabuntur.
Non ſic impii,nõ ſic ſed tanquam puluis quem proiicit ventus à facie terræ.
Ideo non reſurgunt impii in iudicio:neque peccatores in conſilio iuſtorum.
I Quoniam nouit dominus viam iuſtorum: & iter impiorum peribit.

IVXTA HEBRAEVM. 1

Propheta. BEatitudines viri (ſunt) qui nõ ambulauit in conſilio impiorum: & in via 1
peccatorum non ſtetit:& in ſede deriſorum non ſedit.
Sed in doctrina domini [4] voluntas eius:& in doctrina eius meditabitur die 2
nocte.
Et erit tanquam arbor plantata ſuper riuos aquarum: quæ fructum ſuum da 3
bit in tẽpore ſuo:& frons eius non areſcet,& omne quod faciet proficiet.
Non ſic impii:ſed vere tanquam gluma,(quam) quòd propellet ipſam ventus. 4
Propterea non permanebunt impii in iudicio:& peccatores in congregatio 5
K ne iuſtorum.
Quoniam noſcens (eſt) dominus [4] viam iuſtorum: & via impiorum peribit. 6

[4] Nomẽ dei quatuor literarũ (Græce, tetragrãmatõ) hoc ſigno 4 interlineari denotabitur.

TItulus nullus eſt. Materia pſalmi (vt ex decurſu colligitur pſalmi) eſt beatitudo iuſtorum innocentum. Teſtatur enim primus verſiculus quòd de innocentibus tractat: non infantibus,ſed illis qui in lege domini meditantur. & eorum proſperitatem proſequitur progreſſus pſalmi.Et apte initium canticorum inchoat à beatitudine ſupremorum iuſtorum.

SVMMARIVM EST. A

¶ Viri declinantis a malo & adhærentis legi domini, beatitudo eſt quòd ipſe quidem hic erit tanquam arbor plantata iuxta riuos aquarum &c.impij verò tanquam gluma propulſa a vento,in futura autem vita congregatis iuſtis,ſuccumbẽt impij in iudicio: quia prædeſtinauit dominus iuſtos,impij autem ex ſeipſis peribunt.
¶ Perſona loquens Propheta eſt.

BEATITVDINES.) Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ,& executiuam,ibi, & erit. ¶ Circa literam aduerte quòd dictio prima pluralis numeri, eſt ita q̃ caret ſingulari:ſicut apud nos nuptiæ & nundinæ. Vnde ſequitur,quòd poteſt intelligi per plurale ſingulare,ſcilicet beatitudo,quæ hic habetur in ſpe,& in patria habebitur in re. & poſſunt intelligi multæ beatitudines:altera in præſenti vita, altera in futura. Et eſt ſenſus. beatitudines ſunt viri ſeu beatitudo eſt viri,non cuiuſcunque,ſed qui non ambulauit &c. ¶ Intendit ergo Propheta in hac prima parte pſalmi proponere innocẽtum iuſtorũ & præmium (dicendo beatitudines) & meritum, in ſubſequentibus tribus negationibus ſpectantibus ad primam iuſtitiæ partem quæ eſt declinare a malo,& duabus affirmationibus ſpectantibus ad alteram iuſtitiæ partem,quæ eſt facere bonum. B

VIRI.) Non excludit mulierem:ſed hominem a perfectiori ſexu(in quo rationis,mẽteſq; vis præcipuè viget)ſignificat:vt viri nomine intelligas hominem ſecundum illam partem in qua ſpes eſt æternæ beatitudinis: hoc eſt ſecundum mentem. Et ſic nec mulier excluditur,nec homo ſecundum partem ſenſitiuam:ſed ſecundum mentem beatus in ſpe proponitur futurus etiam ſecundum hanc partem primo beatus in re.

QVI nõ ambulauit in conſilio impiorum.) Impii propriè dicuntur omnes qui affectu vel opere contrariantur cœleſti patri vel patriæ. nam quum pietas ſit quæ patri ac patriæ cultum officiumq; exhibet,impietas pietati contraria,affectu quidem ſolos ex intentione tẽdentes contra cœleſtem patrem aut patriam afficit: opere vero omnes exiſtentes in peccato mortali comprehendit: vtpote inimicos dei. ¶ Ambulare in conſilio impiorum,eſt adhærere & operari ſecundum impiorum conſilia abducentia a cæleſti patre aut patria. C

ET in via peccatorũ non ſtetit.) Peccatorũ nomine intellige omnes declinantes a rectitudine legis,ſiue diuinæ,ſiue naturalis,ſiue ſcriptę. Peccatũ enim cõmuniſſime ſumptũ in declinatione a rectitudine conſiſtit. Vnde & in naturalibus,mõſtra dicũtur peccata naturę:& in artificialibus,errores dicuntur peccata artis. Quo fit vt in moralibus(de quibus loquimur) peccatores dicantur qui a rectitudine legis declinant. Via itaque peccatorum,mos, conſuetudõque eorum eſt:ac per hoc ſtare in via eorum,eſt hominem aſſueſcere moribus peccatorum.

ET in ſede deriſorum non ſedit.) Appellatione deriſorum intellige eos qui ex intentione vel opere irrident bona opera,bene operantes, imitatores Chriſti, & alia huiuſmodi.In quorum numero ſunt philoſophi deridentes eos qui ſperant beatitudinem cœleſtis patriæ. Sunt & illi qui poſt hanc vitam dicent de ſanctis, vt habetur Sapientię. 5. hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum, nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore. Sunt & illi qui æſtimauerunt luſum eſſe vitam noſtram,vt dicitur Sapientiæ.15. Nec longe ſunt ij a quibus deridetur iuſti ſimplicitas,vt dicitur Iob.12. Et quia deriſores deſpiciendo,& in riſum ſeu ludũ ducendo,ea quæ ſunt diuinę gratiæ, inficiunt humanum genus peſte infidelitatis & auerſionis a bono,ideo merito ſedes deriſorũ appellata eſt ab effectu cathedra peſtilentiæ. Sedes deriſorum, authoritas, doctrina,quies eſt eorundem.In qua ſedere eſt iudicare,quieſcere iudicando,ſiue docendo,ſiue diſcendo &c. Aduerte circa iſtas tres negationes,Et vide primo omnia genera generaliſſima peccatorum in his tribus comprehenſa, ſcilicet peccatum in deum,peccatum in ſeipſum, & peccatum in proximum. Et peccatum quidem in deum,percipe in impijs cœleſtem offendentibus patrem:peccatum verò in ſeipſum in peccatoribus: turpes ſeipſos reddentibus actibus irrationabilibus: peccatum autem in proximum,in deriſoribus proximos contemnentibus, Vide ſecundo tres generales cauſas peccatorum,ſcilicet ſuaſionem in conſilio,exemplum in via, doctrinam ſeu authoritatem in ſede.Vel etiam ſecundum tres animæ partes, ſcilicet fomitem ad malum, in via: intellectum practicum, in conſilio:intellectum ſpeculatiuum,in ſede. Ac ſi diceret, qui nec pronitate ſenſuum,nec conſilio,nec doctrina declinauit ad malum. Vide tertio tres generales modos ſeu ſtatus peccandi ſcilicet mobiliter,in hoc quòd ambulauit:firmiter, in eo quòd ſtetit: & quiete, in eo quòd ſedit. Vide quarto congrue reſpondere ſingula ſingulis: dum impiorum conſilium euitatur non ambulando,peccatorum via euitatur non ſtando, & ſedes deluſorum eui D E

Universidad de Deusto
Biblioteca

F tatur nō ſedendo:quia mala conſilia quāuis euitare non poſſimus quin audiamus,criminoſum tamē eſt illa ſequi. Per vias quoquē peccatorum non tranſire, impoſſibile nobis eſt :ſed in via peccatorū ſtare(hoc eſt firmare ſe)criminoſum eſt. Sedes demū irriſorū cognoſcere nos oportet(vt aduerſus hæreſes & hoſtes Chriſti conſurgamus)ſed in eorū ſede ſedere docendo aut diſcendo,peſſimū eſt, ¶ Vide quinto nihil horū ſuperfluere. nam ſunt multi qui &ſi malis conſilijs non acquieſcunt,via tamen(hoc eſt conuerſatione)peccatorum inficiuntur. Et ſunt qui licet conſilia & conuerſationem peccatorum vitent, a doctrina tamen hæreticorum ſeu philoſophorum corrumpuntur,dum putant illos vera docere. Vide ſexto progreſſum malorum eſſe,mal..m,peius, peſſimum,& iuxta hunc ordinem,orationem progredi: quia malum eſt ambulare in conſilio impiorum,peius ſtare &c.peſſimum ſedere. Ideo tali progreſſu omnium horum negatiuo,innocentiam deſcripſit a crimine quocunque.

G SED in doctrina domini volūtas eius.)Secūda iuſtitiæ pars viri iſtius hic incipit deſcribi. Vbi ſcito ſemel pro ſemper,quòd dictio Hebraica interpretata doctrina,vere ſignificat doctrinā,quia ad docendū ſpectat:ſed apud Hebræos appropriatur ad ſignificādum diuinam legem,quū dicitur doctrina domini.ita quòd legē non ab actu ligandi aut legendi , ſed ab actu docendi ſignificant.Et bene ad differentiam humanarū legum:quæ non docent ſed ligant.lex enim diuina nō ad obligādum ſed ad docendum humanum genus a diuino proceſſit lumine.

Doctrina itaque ſiue lex domini poteſt dupliciter accipi.primo pro ea quæ ſimpliciter & absolute eſt lex domini. Et hæc eſt duplex ſcilicet lex naturalis & lex gratiæ . illa indita eſt nobis:iſta infuſa per ſpiritum ſanctum intus in anima n..ra,vt ex Hiere.31.Apoſto. ad Hebræ. 8.dicit. Ad illam ſpectant præcepta iuris naturæ: Iſtam præcepta fidei,ſpei,& charitatis. Secundo pro ea lege domini quæ ad tempus data a domino eſt. Et hæc eſt etiam duplex ſcilicet
H lex veteris teſtamenti ſcripta a Moyſe & prophetis, & lex ſcripta noui teſtamenti, per Apoſtolos & Euangeliſtas ad nos deriuata. Ad quam ſpectant præcepta de baptiſmo, de euchariſtia &c.ſicut ad legem veteris teſtamenti ſpectabant præcepta cerimonialia &c.pro illo tempore. Meminit autem Propheta non intellectus ſed voluntatis:eo quòd nō ſumus boni quia bonum intellectum habemus,ſed quia bonam habemus voluntatem. Et quia voluntas noſtra ad hoc vt recta & bona ſit,regulanda eſt lege domini, propterea Propheta bonitatem viri ponit in conformitate voluntatis ad legem domini.Et hoc denotat illa præpoſitio in,quum dicitur in lege domini voluntas eius.Debet enim voluntas noſtra eſſe in lege domini, & non ſolum ſub lege:quoniam ſub lege eſt velit nolit,quia ſubiecta etiam inuita legi domini.Sed debet eſſe in lege,tanquam amans in legē amata,tanquam concupiſcens in lege deſiderata, tan-
I quam gaudens in lege de qua delectatur,& demum tanquam libere regulata in regulante,hoc eſt amplectens ipſam pro ſua regula.

ET in doctrina eius meditabitur die ac nocte.) Non ſufficit ad beate agere voluntas in lege domini,ſed oportet in lege domini meditari nocte & die:hoc eſt quòd in lege domini voluntatem habeat: ſic , quòd die & nocte non ſatietur meditatione doctrinæ diuinæ. Ex quibus omnibus habes deſcriptionem viri qui dicitur beatus.Deſcriptus enim eſt ex eo quòd nō ambulauit in conſilio impiorum,quòd non ſtetit in via peccatorum,quòd non ſedit in ſede deriſorum;ſed in lege domini ſic habet voluntatem , quòd die ac nocte meditetur quæ ſunt legis dei.Hic inquam eſt beatus,huius ſunt beatitudines.

ET erit tanquam arbor.)Hic incipit pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula beatitudines in hac vita,a ſtatu.Secundo a contrarijs negatis,ibi,non ſic. Deinde tracta-
K tur eadem particula in futura vita ſimiliter,ibi,propterea. Et quarto tractatur tota illa particula qui non ambulauit &c.ibi,quoniam noſcens. ¶ Aſſimilatur beatitudo viri iuſti in præſenti vita arbori habenti quatuor conditiones . Prima eſt plantationes ſuper riuos aquarum : & hoc quo ad radices vnde vegetetur . Secunda eſt quoad folia.de quibus dicitur , & frons eius non areſcet.Vbi ſcito quòd dictio Hebraica ſonat initium arendi: quod apparet in frondibus arborum quum non irrigantur.huiuſmodi enim initium ariditatis ſignificatum eſt per inchoatiuum areſcet. Tertia conditio eſt in fructu, continens & productionem fructus proprij(ne putaretur ſicut vitis expectata vt faceret vuas & fecit labruſcas,apud Eſaiæ.5.)& tempore debito,ad excludendum fructus abortiuos . Quarta eſt vniuerſalis profectus omnium concurrentium:hoc eſt tam præuiorum ad fructus productionem(vt ſunt flores & huiuſmodi) quam gummarum & ſimilium . Intendit enim quòd omnia quæ facit arbor ad profectum ducet: vt ex his intelligas quòd ſicut arbor iſta eſt beata inter arbores,ita vir hic eſt beatus inter homines : vtpote qui licet natus in carne , natus in mundo, plantatus eſt a deo in ſpiritu charitatis

iuxta riuos à ſpiritu ſancto fluētium aquarum ſpiritualium gratiarum, diuinorum eloquiorū A
ac ſacramentorū,ex quibus alitur & vegetatur qui non in ſolo pane viuit.Et quia(vt Hiere.declarauit)ad huiuſmodi humorem mittit radices affectuum & meditationum,non timebit quū ſuperuenerit æſtus concupiſcentiarum aut perſecutionum: ſed dabit & vere dabit ſpontaneus fructum boni operis ſuum , non alienum(vt ſcribæ Iudæorum dederunt fructum alieni boni operis,Magorum ſcilicet qui adorauerunt Chriſtum)in tempore ſuo,alioquin prudens non eſſet:& frondes verborum eius non areſcent terrenis vanitatibus aut minis. & quid per ſingula mororē omne quod faciet ad perfectionem progredietur, cōtinuum profectum faciens:quia diligentibus deum omnia cooperantur in bonum,vt dicitur ad Roma.8.

NON ſic impij.) Non ſuffecit prophetæ declarare beatitudinem iuſtorum in hac vita ex concurſu tot bonorum ad ſimilitudinem arboris, ſed magnificat eam ex contraria diſpoſitione impiorum,dicendo non ſic impij:vt ex iſta negatione intelligas q̄ non vane vir declina- B
uit ab impiis,a peccatoribus,a deriſoribus.Hæc enim differentia(ſcilicet q̄ impii non ſic ſunt ſicut arbor talis cui ſimilis eſt iuſtus)demonſtrat quàm vtiliter iuſti declinant ab impiis.

SED vere tanquam gluma.)Circa literam aduerte q̄ dicto Hebraica ſignificat purgamētum grani leuiſſimum,quod in vētilatione a vento propellitur.quod eſt folliculus ille qui immediate tegit granum:qui eſt leuior palea,& appellatur gluma.

QVOD propellet ipſam ventus.)Gluma habet duplicem ſtatum.alterū quum tegit granum : alterum quum propellitur a vento. & dum tegit quidem granum, vtilis eſt:dum autem propellitur , pro nihilo habetur . Vt ergo intelligeres quòd impij in hac vita aſſimilantur & glumæ vtili,non ſibi ſed alij (quia repro̅bi in hac vita ſunt non propter ſe ſed propter electos) & glumæ vento expoſitæ,quia ſecundum ſeipſos fere nihil ſunt,& circunferuntur a vento doctrinæ in nequitia hominum, vt dicitur ad Epheſios.4. ideo adiunxit quòd propellet ipſam ventus,vt vel ſic intelligeres quantum diſtat impius a iuſto comparato arbori radicatæ , fru- C
ctuoſæ,proficienti &c.dum impij comparantur rei propter aliud,& quæ pro nihilo habetur vē to commiſſa.

PROPTEREA non permanebunt.) Tractatur hic conſequenter beatitudo viri iuſti in futura vita. Tractatur autem ſimul cum miſeria impiorum : vt quemadmodum vtrorumque ſtatus in hac vita prætractatus eſt,illorum beatus , iſtorum miſer(tum ex negatione bonę diſpoſitionis arboris,tum ex affirmata ſimilitudine ad glumam propulſam a vento)ita nunc futura miſeria impiorum deſcribitur ex negatione permanendi in iudicio & congregatione iuſtorum. Vbi Propheta proſequitur metaphoram inductam de aſſimilatione impiorum ad glumam . Et intendit ad literam quòd ſicut nec in ventilatione tritici,nec in congregatione eiuſdem in horreum permanet gluma , ita nec in iudicio ſeparationis bonorum a malis , nec D
in congregatione iuſtorum quaſi in diuina horrea in cœleſtem patriam,permanebunt impij. Et ad hoc directe tendit propterea, ad hoc tendit iudicium conſequenter introductū, ad hoc tendit permanere,ad hoc tendit congregatio iuſtorum. Vſus ſiquidem eſt Lucæ.3. Ioannes Baptiſta hoc loquendi modo dicens, Cuius ventilabrum in manu eius, & mundabit aream ſuā, & congregabit triticum in horreum ſuum &c. Acſi aperte propheta ex ſimilitudine inducta induceret.propterea quia impij ſunt tanquam gluma quæ vento exponitur , conſequens eſt q̄ in iudicio tanquam in ventilatione non permanebunt impij:& ſimiliter in congregatione iuſtorum tanquam in congregatione tritici in horreum,non permanebunt impij. Vbi clare deſcribitur ſimul iuſtorum electio & impiorum reprobatio. Spectat autem ſententia hæc ad iudiciū futuræ vitæ,cui reſeruatur ſeparatio iuſtorū ab impijs .interim enim pmixti ſunt :& in iudicio præſenti impij ſæpe permanent indemnati & abſoluti,immo & victores. Vnde ex eo etiā quòd negatur impios permāſuros in iudicio,apparet quòd de iudicio futuræ vitæ (in quo E
ſolo conſtat impios non permanere ſed damnari) ſermo eſt. ¶ Et nota quòd propheta trāſiit a ſingulari in pluralem numerum iuſtorū : vt intelligas quòd appellatione viri beati non ſignificauit ſingularem aliquem virum,ſed genus iuſtorum.

Quoniam noſcens dominus.) Vide prudentiam prophetæ. redit ad principiū pſalmi, reddens ſimul rationem & ſeparationis iuſtorū ab impiis concluſam ex metaphora glumæ,& aſſertæ beatitudinis iuſtorum ex merito declinationis à viis iniuſtorū . Totum illud, ambulare in conſilio impiorum,ſtare in via peccatorum , ſedere in ſede deriſorū, via impiorum eſt: totum vero illud,voluntas in lege domini,meditari die ac nocte in doctrina dei, via iuſtorū eſt. Vtraque hic tractatur.& ex meritis viarum reddit Propheta rationem terminorū & præmiorum.De illa dicitur peribit,& non additur a domino:quia ſuapte natura via impiorū interi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F tus est. Oseæ. 13. Perditio tua Israel ex te. Quo contra via iustorũ deo attribuitur, noscens dominus viam iustorum. Ex hoc namque quod è regione notitia apponitur ad interitũ, apparet quòd non de notitia simplici (quippe qua deus nouit vtrorũque vias) sed de notitia salutari, immo beatrice est sermo: qua dominus insipientibus virginibus dicet Mat. 24. Amen dico vobis, nescio vos. Dico autem beatrice: ne plus mali impiorum interitus, quam boni iustorũ diuina notitia significet. ¶ Perspiciendo quoque quòd diuina hæc notitia refertur ad viã iustorum, & affertur per cõiunctionem: quoniam vt ratio separationis iustorũ ab iniustis, apparet quòd de notitia diuinæ prædestinationis (ad quã spectat amica notitia disponere viam iustorum ad cœlestem patriam) est sermo. De qua Apostolus. 2. ad Timot. 2. Firmum fundamentũ dei stat, habens signaculũ hoc, cognouit dominus qui sunt eius. Ex eo namque quòd deus prædestinauit viam iustorũ, & via impiorũ ex se peribit, fiet quòd impij nec in iudicio discussionis meritorũ,
G nec in congregatione iustorum ad cœlestem patriam permanebunt. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Psalmus. 2.

QVare fremuerunt gentes: & populi meditati sunt inania?
Astiterunt reges terræ & principes conuenerunt in vnum, aduersus dominum, & aduersus Christum eius?
Dirumpamus vincula eorum: & proiiciamus à nobis iugũ ipsorum.
H Qui habitat in cœlis irridebit eos: & dominus subsannabit eos.
Tunc loquetur ad eos in ira sua: & in furore suo conturbabit eos.
Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius: prædicans præceptum eius.
Dominus dixit ad me: filius meus es tu, ego hodie genui te.
Postula à me: & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.
Reges eos in virgâ ferreâ: & tanquam vas figuli confringes eos.
1 Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram.
Seruite domino in timore: & exultate ei cum tremore.
Apprehendite disciplinam: nequando irascatur dominus, & pereatis de via iusta.
Cum exarserit in breui ira eius: beati omnes qui confidunt in eo.

IVXTA HEBRAEVM.

1 QVare conuenerunt gentes: & populi loquentur inane?
2 Propheta. Erexerunt se reges terræ, & principes consiliati sunt simul: super dominum[4] & super Christum eius?
K Reges &c. Dirumpamus vincula eorum: & proiiciamus à nobis funes eorum.
4 Propheta. Sedens in cœlis ridebit: dominus † deridebit eos† [4] domini mei. [4] eis.
5 Tunc loquetur ad eos in indignatione sua: & in ira sua terrebit eos.
6 Deus. Et ego præfeci regem meum, super Sion montem sanctitatis meæ.
promulgandum
7 Narrabo ad præceptũ, Messias. dominus[4] dixit ad me, *Vox dei recitata a Messia,* Filius meus tu, ego hodie genui te.
8 Postula à me: & dabo gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.
9 Confringes eos in virga ferri: vt vas figuli franges eos.

10 Propheta. Et nunc Reges intelligite, castigamini iudices terræ. A
11 Seruite domino[4] in timore, & lætamini in tremore.
12 Osculamini filium, nequando irascetur & peribitis[a] via. quoniã ardebit ve-
abest erunt
lut parum furor eius, beatitudines omnium sperantium in eo.

TItulus nullus est. Author eius fuit Dauid: vt domini discipuli Act. 4. attestati sunt, orantes, Domine qui spiritusancto per os patris nostri Dauid dixisti, Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? astiterunt reges terræ principes conuenerunt in vnum aduersus dominum & aduersus Christum eius? Materia de qua tractat psalmus hic, determinata est primo authoritate eorundem discipulorum, quum subdunt, Conuenerunt enim vere in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum quem vnxisti, Herodes & Pontius Pi- B
latus cum gentibus, & populus Israel. Deinde authoritate Pauli apostoli Act. 13. ad probãdum Deum adimplere promissionem suam resuscitando Iesum, allegantis hunc mundum & dicẽtis. Sicut & in Psalmo. 2. scriptum est, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Et rursus ad Heb. 1. ad probandum Christum esse supra angelos, inquit, Cui aliquando dixit angelorũ, filius meus es tu, ego hodie genui te? Ex quibus omnibus collatis cum litera psalmi, habetur materiam huius psalmi esse regnum Christi hoc est Christum esse vere Dei filium datum à Deo in Regẽ totius mundi.

SVMMARIVM EST.

Propheta introducit mundum insurgentem contra fidem Messiæ, Deumq; ac Messiam Dei filium contestantes veritatẽ fidei Christianæ: ac deinde monet Reges & principes vt ex amore subeant iugum Dei ac Messiæ, tum metu æterni interni interitus, tũ spe beatitudinis æternę. C

Personæ loquentes in hoc psalmo sunt quatuor: Propheta, Reges ac populi simul, Deus & Christus.

QVARE.) Diuiditur psalmus iste in partes duas: propositiuã materiæ, & executiuam, ibi, sedens in cœlis. In propositione materiæ collige quatuor pugnantes: scilicet, gẽtes, populos, Reges, & principes. duos impugnatos: scilicet dominũ & Christum. quatuor præparationes: scilicet conuenerunt, consiliati sunt, erexerunt se, locuti sunt inane. duo atque conuenerunt: scilicet ad dirumpendum vincula, & proiicien dum à se funes Dei & Christi.
Quare, causam quærit finalem: non ea ratione quòd propheta nesciens seu dubitãs quærat, sed arguendo & damnando: ponens per huiusmodi verba ante populorum Regumq; oculos suũ errorem. significans per hoc quòd frustra pugnant nitentes contra dominum & Christũ eius agere. Simili siquidem modo consueuimus arguere infimos pugnare tentantes cõtra magnates. quare pugnas contra eum, contra quem prævalere non potes? D

CONVENERVNT.) Quanuis inter se dissiderent gentes, in hoc tamen conuenerunt. Et vtitur Propheta præterito pro futuro propter certitudinem prophetiæ. apud quam ita sunt certa futura ac si essent præterita. Et huius regulæ memento in similibus: ne sæpe oporteat replicare.

GENTES.) Nationes extra legem Mosaicam.

ET populi.) Iudæorum. LOquentur inane.) Obiectiones tum Iudæorum tum gentilium contra fidem Christi inanes meritò dicuntur, tum secundum seipsas: quia contra veritatem, tum secundum effectum: quia pro illis inferi non prævalebunt aduersus eam.

EREXERVNT se Reges terræ.) Quantum erexerint se Reges terræ contra fidem E
Christi, innumera martyrum multitudo testatur.

ET principes consiliati sunt simul.) Non solum gentes & populi conuenerunt, sed etiam principes in vnam conclusionem definitis consiliis coierunt.

SVPER dominum.) Materia conuentus & consilii significatur dominus. Sic enim in veteri testamento ab Hebræis frequentissimo vsu nuncupabatur Deus. Et hoc sufficiat semel pro semper. Vere nãque non super humanũ Regem aut regnum, consiliũ inierũt, sed super deum verum: dũ ad hoc nitebantur vt Deus nõ haberetur dominus, sed quasi nõ curam habens rerũ humanarũ. Et super Christum eius, Iesum vnctum spiritusancto & virtute: iuxta verbum Petri Apostoli Act. 10. Ex oleo exultationis præ participibus suis: iuxta psalmũ. 45. Intelligitur enim Christi nomine Messias, ab vnctione qua Reges vngebantur nominatus. Signãter autẽ dicitur eius id est domini: quia singularissime Christus est domini per gratiam vnionis, personalis. Et vere aduersus Christũ pugnauit mundus. primo occidendo ipsum: & postea persequẽdo ipsum

Universidad de Deusto
Biblioteca

F in discipulis eius, Vnde & ipse Saulo persequenti discipulos ait, Saule Saule quid me persequeris? Actuum nono.

DIRVMPAMVS vincula eorum.) Scilicet domini & Christi eius. Vox hæc est Regum, principum, gentium, & populorum, velut conclusio in qua pari consilio ex inanibus ratio nibus cõuenerunt. Vbi nota ex Regum populorumq; fastidio ac contumelia in Christum, appellari præcepta fidei & religionis Christianæ vincula & funes: tanquam sint animorũ humanorum ligamina, tollentia libertatem humani animi. Apte autem prosequendo metaphoram vinculorum, dicunt Reges & populi, dirumpamus vincula & funes proiiciamus à nobis, procul pellamus à nobis, ab animis nostris.

SEDENS in cœlis.) Vox ista prophetæ est: & hic incipit pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, quare &c. secundo illa super dominum, ibi, & ego. tertio illa super christum, ibi, dominus dixit. quarto illa, Reges &c. ibi, & nunc Reges. Circa literam aduerte quòd dictiones Hebraicæ sonant paruipendere, rem deducendo in iocum seu risum: quod interpretes variis nominibus explicant. Sed parui refert: quoniam metaphorice assumũtur. Deo enim nihil horum conuenit nisi metaphorice. Vbi aduerte in hominibus pugnantibus aduersus Christi regnum duo inueniri: scilicet offensam Dei & conatum seu pugnam cõtra ipsum. Et iuxta hæc duo duas Dei dispositiones Propheta inducit. Respectu quidem pugnæ & conatus paruipensionem: quam describit per metaphorã actus ridendi & irridendi. Et pulchre causas irrisionis apponit duas ex parte Dei, alteram ex loco, dicens, sedens seu habitans in cœlis. Siquis enim contra solem aut lunam pugnaret, irridendus merito esset: multo autem magis irridendi inducuntur Reges & populi, contra habitantes in cœlis pugnantes. Alteram ex immensitate potestatis, dicens, & dominus. non horum aut illorũ sed simpliciter & absolute dominus: quo significatur dominus vniuersorum. Irridendi siquidem inducuntur à domino: vtpote sciente & potente omnia impedire. Vnde & in Actibus Apostolorum cap. 4. orantes discipuli dicunt quòd conuenerunt Herodes & Põtius Pilatus cum gentibus & populis Israel facere quæ manus tua & consilium tuũ decreuerunt fieri. Eos in Hebræo est datiui casus. Quo ad offensam vero Dei subiungit Propheta non esse ducendam in risum, sed puniendã, dicens, Tunc loquetur. Vbi prius indignatio, & deinde ira ponitur: vt duplex punitio significetur. Altera verborum in indignatione. Et hæc erit sententia indignati iudicis, Ite maledicti in ignẽ æternum. Altera effectus in eis: quum ira (hoc est iustitia vindicatiua) puniet eos. Et vocatur effectus iste terror seu conturbatio seu stupefactio: quoniam (vt dicitur Sapientiæ. 5.) Videntes impii tempore iudicii iudicium Messiæ & iustos, turbabuntur & stupebũt in subitatione insperatæ salutis &c. Quòd autem dicitur tunc, significat quòd non nunc (hoc est in præsenti vita) I sed tunc in alia vita habitator cœli vindictam faciet. Ex his duobus habes à Propheta mõstratum quòd & vane & cum damno proprio conuenerunt gentes &c. aduersus dominũ &c. & merito fuisse omnes reprehensos, quare conuenerunt &c.

ET ego præfeci.) In litera ista commutata est à. 7c. persona loquens, nam in Hebræo introducitur Deus loquens actiue, & ego præfeci. 7o. autem introducũt Messiam loquentẽ: & mutarunt actiuã in passiuam, ego autem constitutus sum Rex. Tractatur itaq; hic illa particula, super dominum. dum introducitur dominus alloquens mundum, attestans mundo pugnãti contra Christum tria de Christo: scilicet quòd ipse Deus constituit eum Regem, & q̃ constituit eum super omnia, & q̃ consummaturus omnino est per Messiam præcepta euangelica. Primum horum significatur dicendo, & ego præfeci Regem meum. Acsi aperte diceret. nõ homines, non sydera, non aliqua creata causa, sed ego præfeci, cõstitui, orditus sum, Regem, Messiam, meum. Non dixit secundum cor meum, sed meum: vt intelligas de illo ipsum Rege loqui qui solus est Rex eius. tum ob gratiam vnionis personalis, tum ob regni & regiminis proprietatem. Solus nãq; Christus in vniuerso regimine suo quęsiuit ea quę solius Dei sunt: ac per hoc appellatur à Deo Rex meus: vt quæ mea sunt, solum modo quærens. K

SVPER Sion mõtem sanctitatis meæ.) Attestatur Deus cõsequẽter q̃ constituit regem suũ super omnia. nõ enim dicit in Sion, sed super Sion: vt intelligas nõ locum in quo cõstituit eum Regem, sed locũ subiectum Regi. Et quia nõ absolute dicitur super montẽ Sion, sed apponitur sanctitatis meæ, significatur quòd de mõte Sion quatenus sanctus Deo (hoc est sanctificatus ipsi Deo) est loquitur. Mons autem Sion sanctus Deo est propter rẽplũ Dei in eo, propter sacrificia Deo ibi oblata, propter legẽ quę ibi prædicabatur. Vnde montẽ Sion sanctitatis esse sub Rege Christo, est diuinum cultũ diuinãq; legẽ subesse Regi Christo: iuxta verbum domini in euãg. Matt. 12. etiã sabbati dñs est filius hominis. & per hoc respõdet deus Iudęis impugnãtibꝰ

Christum quòd tollat sabbatum, cultum templi & cerimonialia veteris testamẽti, Ego, inquit, A dominus præfeci Regem meum super Sion montem sanctitatis meæ. in quo includuntur omnia legalia, Vnde & statim de euangelica lege adiũgit, narrabo &c. Nec vacat mysterio etiam simplex nominatio mõtis Sion: quoniam hinc significatur thronus Dauidis, qui sedem regiã constituit in mõte Sion: vt intelligas de Messia super solio Dauidis promisso sermonem hunc haberi.

NARRABO, seu annunciabo. ad præceptum.) Tanquam dicens Deus mũdo. vos quidem contra me & Christum pugnatis, & extinguere nitimini præcepta euangelica: quantumcunq; frematis & pugnetis, nihilominus velit nolit mundus, narrabo seu anuũciabõ per Christum ad præceptum, hoc est promulgabo euangelicam legem. Narrare enim ad præceptum. est manifestare vim præcepti. Et apte non dixit imponam præceptum, apponam iugum præcepti, sed dixit narrabo ad præceptum: vt non præcepti impositio (quæ velut onerosa abiecta est B à dicentibus, dirumpamus vincula eorum & proiiciamus à nobis iugum ipsorum) sed manifestatio, quæ beneficium est, significetur. euangelica prædicatio, est narratio nõ hominis, sed Dei, ad præceptum salutiferum humano generi. ¶ Vbi nota euangelica præcepta narrari non ab homine, sed à Deo: vt non putet mundus præcepta fidei & de baptismo & Eucharistia &c. esse adinuentiones humanas aut mandata hominum, sed Dei. loquitur enim Deus in prima persona, dicens, narrabo.

DOMINVS dixit ad me.) Tractatur illa particula super Christũ eius. Introducitur siquidẽ Christus ipse testificans mundo de seipso triplicẽ veritatẽ scilicet se esse verum deum, se esse verum dominũ super omnes homines, & se esse iudicẽ vniuersorũ. ita tamen quòd hęc omnia fatetur se habere à Deo. Circa attestationẽ autẽ deitatis eius plura sunt mysteria quàm verba. & nisi vt discussa & prolixis sermonibus declarata à sacris doctoribus sciremus, longo C esset opus tractatu. A quo abstinentes, notandum summarie duximus quòd in his verbis dominus dixit ad me, duo significantur. alterum in superficie: hoc est dominus locutus est mihi. Alterum in profundo latens: hoc est dominus protulit me verbũ: dicere enim est, proferre verbum. Et sicut dicere sensibiliter est proferre verbũ sensibile, ita dicere intellectualiter est proferre verbum intelligibile. Ita quòd verbum est ad quod terminatur dicere, est quod producitur per actum dicendi. Et propterea significanter adiuncta est præpositio ad. ita quòd non ait, dominus dixit mihi (per quod significaretur persona Christi audiens dominum dicentem) sed ait, dominus dixit ad me, producendũ simul & productũ per ipsum dicendi actũ. Et per pronomen me (quũ demonstretur substantia Messiæ) significatur subsistentia verbi producti. ita quòd nõ est verbum illud accidẽs aliquod, quale est verbũ intelligibile in mẽte nostra, quod scilicet nostra intelligentia formamus in nobis: quod cõstat esse accidẽs & non subsistens, quod intelli D gitur & nõ intelligit. Verbum autẽ diuinũ demonstratũ per pronomen me, ex hoc ipso significatur per sese subsistens & intelligẽs dominum dicentẽ. Aduerte quoq; quòd persona Messiæ quæ introducitur alloquendo mundũ recitando ea quæ habet à Deo, est secundum veritatẽ duarum naturarũ: diuinæ scilicet & humanæ. & secũdum diuinã naturã terminat istud dicere latens in profundo huius literæ dominus dixit ad me, suum dicere terminauit ad me: secundũ autem humanã naturam terminat alterum dicere quod in superficie intelligitur. nẽ & ab initio conceptionis Christi in vtero matris locutus est Deus animæ Christi per visionem beatã: ita quòd verbum caro factũ, ex tunc audiuit Deum dicentẽ sibi, filius meus es tu. Et hoc dicere superficiali vsus videtur Apostolus ad Heb. dicens. cui aliquando dixit angelorũ, filius meus es tu. Et hoc vtũtur legentes, dominus dixit mihi. Et hoc non vacat mysterio: quia huiusmodi dicere diuinũ non solum est dicere sed facere. & ideo per hoc ad literã significatur q̃ Deus nõ E solũ vere appellauit me filium sed effecit, pro quãto effecit vt ego homo essem filius Dei. dixit enim hoc est effecit mihi homini, tu Messia es filius meus naturalis ratione diuinæ naturę. Simul siquidẽ fecit Deus filiũ suum esse hominẽ & hominẽ esse filiũ suũ, quãdo verbũ caro factũ est.

FILIVS meus tu.) Vbi nota q̃ in istis sensibilibus filius appellatur, & est qui vitali actione à viuente ex propria substantia in similitudinẽ propriæ naturę viuẽs productus est. Et licet hæ cõditiones in substantiis spiritualibus creatis inueniri non possint, & propterea nulla earũ habet filium aut patrem (quia nulla earum ex propria substantia potest generare sibi similem) in diuina tamen natura verbum quòd à Deo dicitur est etiam vere & proprie filius: quoniam viuens persona est, & à viuente producitur ex Dei substantia per vitalem generationis actum in eandẽ naturam, ita quòd ex vi suæ productionis est similis producenti. Et propterea huiusmodi productio actiue, vocatur generatio: passiue verò vocatur natiuitas. Et propterea ad pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F bandam filiationem verè & propriè adiungitur ego genui te. hinc enim non solum persona Messiæ distinguitur à persona patris (quia nullus generat seipsum, & diuersitas personarum significatur per pronomina ego & te: constat enim pronomina hæc personas demonstrare) sed etiam significatur distinctio illius & à spiritu sancto & ab vniuersis creaturis: quia nec spiritus sanctus est genitus à Deo, nec creaturæ sunt propriè loquendo genitæ à Deo, sed factæ: iuxta illud, dixit & facta sunt: &, per ipsum omnia facta sunt, Per hoc ergo quòd dicitur filius meus, naturalis filius significatur: & propterea probatur vera naturalitas, quia ego hodie genui te. Et vide q̃ subtiliter multiplex perfectio illius generationis significatur. generatio siquidẽ illa quatenus spiritualis & intellectualis, significatur per dicere, dominus dixit: quatenus vero naturalis ac substantialis, significatur per generare, ego genui: quatenus vero in similitudinem perfectam, significatur per filiationem, filius meus: quatenus completa est, per verbum præteriti
G temporis, dixi, genui: quatenus æterna est, per aduerbium præsentis hodie: quod non tempus præsens, sed præsens stans semper absque quacunque successione denotat: dicendo enim ego hodie genui te, significat quòd non heri (hoc est in præterito) sed hodie, hoc est in æternitate nesciente præteritum aut futurum, genui te, perfeci generationem tui. Oportuit autem miscere genui cum hodie: quia quæ apud nos sunt generationes, si sunt in præsenti, non sunt adhuc perfectæ: & si sunt perfectæ non sunt præsentes sed præteritæ. Christi autem filij Dei natiuitas est semper, perfecta & semper præsens: & propterea significatur per genui hodie. Directè ergo respondet Messias mundo meditanti inania de ipsius deitate, quòd non seipsum fecit deum, quòd non hominũ opiniones faciũt ipsum Deum, sed quòd dominus dixit ad me, filius meus naturalis es tu, quia ego hodie genui te.

POSTVLA à me.) Prosequẽs Messias verba Dei ad se, narrat dispositionem diuinam de
H dominio suo super gentes & vniuersum orbem. Et per petitionem seu postulationem intellige orationem & meritum Christi secundum quòd homo: Ita quòd dicere postula à me, est dicere oratione & merito obedientiæ, passionis &c. recurre ad me. Vbi considera diuinæ prouidentiæ ordinem: quòd licet prædestinauerit ab æterno daturum se Christo gentes, vult tamen rogari ab ipso Christo, vult vt Christus per obedientiam & passionem &c. assequatur dominium gentium. Et ratio est: quia Deus vult per media congrua disponere & conducere res ad finem. Et ad literam, Christus hoc adimplꝰuit, & rogando patrem vt clarificaret ipsũm, & obediendo vsque ad mortẽ. propter quod inquit Apostolus ad Philippenses. 2. Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur &c.

ET dabo gentes.) Dicitur postula in præsenti & dabo in futuro: vt intelligas petitionẽ spectare ad tempus viæ quo Christus in hoc mundo præsens fuit viator: dare autem gentes, spe-
I ctare ad tempus futuræ immortalitatis, quam Christus resurgendo consecutus est. Promittuntur autẽ nunc gentes Christo qui prius descriptus est Rex super Sion: vt intelligas tam eos qui sub lege sunt Moysi, quam eos qui extra legem sunt, subiectos esse Christo a Deo.

HAEREDITATEM tuam.) Duplex insinuatur mysterium. Alterũ spectãs ad dignitatẽ gentiũ, quòd non quomodolibet sunt datæ Christo, sed æstimatæ per modum hereditatis. ita quòd sunt erectæ in hæreditatẽ Christi, sicut populus Israel fuit quòdã electus in hæreditatẽ Dei: dicẽte Moyse Deut. 4. Vos tulit dominus vt haberet populum hereditariũ, Alterũ spectans ad dignitatẽ Christi: vt nõ vno tantũ modo (scilicet per orationem & meritum) sed alio etiã modo scilicet iure hæreditario, gentes habeat subiectas: est enim (vt ad Heb. 1. dicitur) constitutus a Deo hæres vniuersorum, Et hoc quadrat præmissis: quia appellatus est filius, nõ adoptiuus sed naturalis ipsius Dei. quòd si filius, & hæres: vt dicitur ad Galat. 4.

ET possessionem tuam.) Licet Christo resurgenti totius vniuersi dominium collatum sit (di
K cente ipso Matth. vlt. data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra) possessio tamen nõ tunc sed postea conferenda relicta est. Et possessionem quidem cœli accepit ascendendo super omnes cœlos: possessionem verò totius terræ accepturus est veniens in potestate ad iudicandum: tunc enim dabit Deus illi terminos, angulos, latera, confines terræ in possessionem eius, Sũt autem termini terræ oriens, occidens, auster, & septentrio.

CONFRINGES eos.) Iudicẽ se institutũ esse a Deo subiũgit, ab actione punitiua Regum & populorum qui conuenerunt contra eum. Et iudicium per virgam ferream aptissime significatur: quoniam iuxta Psal. 45. virga regni Christi est virga directionis. Virgam autẽ directionis oportet esse inflexibilem: alioquin quantum flecteretur, tantũ declinaret a recta directione. Et propterea dicitur virga ferri. Et significatur ad literam iudicium Christi inflexibile, quia nullum malum impunitum relinquit: quum de omni verbo ocioso reddituri simus ratio-

nem. Hac ergo excellentissima rectitudine qua pascuntur animi electorum à Christo, hac ea- A
dem conterentur mali, pro omnibus suis culpis pœnas daturi. Et quoniam pronomen eos demonstrat superius nominatos (populos scilicet, Reges &c.) ideo duo significantur. Primo nullius culpæ eorum impunitas, per confractionem eorum in virga ferri inflexibilis. Secundo facillima facultas puniendi illos, per fractionem eorum tanquam vasorũ testaceorum. Hæc sunt quæ Deus & Christus attestantur mundo de veritate deitatis Christi & regni eius.

ET nunc Reges.) Monet Propheta gentes, populos, principes & Reges in principio psalmi introductos. sed gentes & populos monendos censet in suis capitibus: & propterea sermonem dirigit ad Reges & iudices tanquam ad capita: quoniam alii sequuntur vestigia maiorum. Dixerat superius, tunc loquetur in ira sua. & propterea contra illud tunc, ait, & nunc, hoc est in præsenti vita non expectando illud tunc, intelligite, interius penetrate, castigamini, passiones animi castigate vt intelligatis monitionem euangelicam, subiicite vos reprehensioni di- B
uini verbi, iudices terræ.

SERVITE domino.) Ad tres actus vult Propheta Reges & iudices instrui & intelligere. Primus est seruite domino in timore. Apte autem monet domino seruiendum: quoniã domino directe debetur seruitus. Et seruituti exteriori adiungitur timor internus: ad excludendum fictionem qua mundi huius sapientes & principes pro cerimonia colunt Deum, non interno timore domini vniuersalis exigentis se timeri ab homine: iuxta illud Malach. 1. si dominus ego sum vbi est timor meus? Et dominus in euangelio Matt. 10. timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam.

ET lætamini in tremore.) Lætitia tam necessaria est quàm charitas: quum sine ea vita spiritualis non sit. Et huic adiungitur tremor pro moderamine, ne sit lętitia dissoluta. Vnde & Paulus quum dixisset Philipensibus cap. 4. Gaudete in domino semper, iterum dico gaudete, C
addidit moderamen, Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Significatur autem per huiusmodi lætitiam seu exultationem quòd spontaneum requirit Deus animum humanum ad exhibendum sibi quæ religionis sunt tam intus quàm extra. Ita quòd timor non excludat lætitiam animi, nec lætitia excludat timorem.

OSCVLAMINI filium.) Quia in principio psalmi propositi sunt duo (scilicet dominus & Christus eius) & postea vterque allocutus est mundũ, consequenter nũc propheta postquam inuitauit ad seruiendum domino, inuitat ad adorandum seu osculandum Messiam filiũ. Osculum itaque filii amoris signum manifeste significat impendendum amorem filio Dei, cõmunicanti in natura cum genere humano.

NE quando irascetur.) Assignat Propheta rationem suæ mõnitionis tum ex metu æternæ damnationis, tum ex spe æternæ beatitudinis. Circa metum damnationis tangitur primo D
tempus, dicendo ne quando irascetur. Periculum itaque describitur damnationis pro tempore quando irascetur filius: hoc est quando iustitiam vindicatiuam exercebit. quod fit in morte vniuscuiusque reprobi. Describitur & demeritum, subiungendo & peribitis via. præsens siquidem tempus pro via ad cœlestem patriam concessum est humano generi. Vnde & viatores vocamur. & electi vtentes huius viæ beneficio, saluantur hac via: reprobi autem beneficiũ huius viæ contemnentes hac via pereũnt: dum in fine eius in æterno se inueniunt interitu. & propterea hic dicitur periculum esse, quòd quando erit tempus iræ Reges peribunt via: hoc est demerito viæ.

QVONIAM ardebit.) Affirmat Propheta futurum quandoque & paũlopost vt furor Christi ardeat: ne putetur valde distare illud quando irascetur. propterea enim dicit quoniam ardebit furor eius (metaphorica locutio est) ad similitudinem ardentis iustitiæ eius exercebitur. & hoc velut parum. Quod si referatur ad tempus iudicii vniuersalis, appellatur E
totum tempus velut parum respectu æternitatis: sicut & in Apocalypsi dicitur, oportet fieri cito. Si vero referatur ad singulorum reproborum punitiones, vere valde parum est: vtpote exiguum tempus vitæ vniuscuiusque. Hæc de metu æternæ pœnæ. De spe autem beatitudini subiungitur.

BEATITUDINES omnium sperantium in eo.) Nec aliud determinatur tempus beatitudinis: quia vnum & idem est tempus vindictæ reproborum & beatitudinis electorum. tunc beati in re omnes (nullo excepto) sperantes in eo in hac vita. Et sic ante oculos Regum & principum ac mundi proposuit Propheta & pœnas & præmia futuræ vitæ: nihil aliud laboris apponens ad assequendam beatitudinem nisi spem seu fiduciã in Christo. hæc enim sola & sufficit & exigitur ad euitationem gehennæ, & ad assequendã beatitudinem: quoniam nõ nostris meritis, sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

F spe saluifacti sumus. Beatitudines erunt, omnium, nullo excepto, sperantium in eo, filio. In primo psalmo dictum est quare in plurali dicit beatitudines. Amen.

VVLGATA EDITIO. ¶Psalmus Dauid cum fugeret a facie Absalon filii sui. III.

DOmine quid multiplicati sunt qui tribulant me? multi insurgunt aduersum me.
Multi dicunt animæ meæ, Non est salus ipsi in Deo eius.
Tu autem domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltãs caput meum.
G Voce mea ad dominum clamaui, & exaudiuit me de monte sancto suo.
Ego dormiui & soporatus sum, & exurrexi, quia dominus suscepit me.
Non timebo milia populi circundantis me, exurge domine, saluum me fac deus meus
Quoniam tu percussisti omnes aduersantes mihi sine causa, dentes peccatorum contriuisti.
Domini est salus, & super populum tuum benedictio tua.

IVXTA HEBRAEVM. *Psalmus Dauidi in fugere suo a faciebus Absalon filii sui.* III.

H Prophetæ. DOmine quàm multiplicati sunt (sunt) angustatores mei? multi insurgentes super me.
1
2 Multi dicentes animæ meæ, *Vox multorum.* Non salus ipsi in Deo. † Selah. (erit) ‡ Dijs
3 *Prophetæ.* Et tu domine clypeus pro me, honor meus & eleuans caput meum. (fusti)
4 Voce mea ad dominum vocabo: & respondit mihi de monte sanctitatis suæ. *Selah.*
5 Ego iacui & dormiui: euigilaui, quia dominus sustentabit me.
6 Non timebo à myriadibus populi: qui circunquaque positi sunt super me.
7 Surge domine, saluum me fac Deus meus, quia percussisti omnes inimicos (in) meos maxilla, dentes impiorum confregisti.
8 Domino salus: super populum tuum benedictio tua. *Selah.* (ideo attribuitur vero adsit)

TItulus est, Psalmus dauidi in fugere suo a faciebus Absalon filii sui. Psalmus Græcum nomen est a cantu dictum. & respondet dictioni Hebraicæ etiam a cantando deriuatæ: quã latine dicimus canticum. Et est dictio hæc appropriata omnibus hymnis huius libri. nam appellantur psalmi Lucæ vltimo. Quæ scripta sunt in lege Moysi & prophetis & psalmis de me. & Act. 1. Petrus Apostolus appellat hunc librum, librum psalmorum. Et hoc habeatur pro re-
K gula ca omnibus sequentibus titulis vbi dicetur psalmus: Dauid est datiui casus. & designat non solum authorem psalmi, sed materiam inchoat: quam prosequitur subiungendo. in fugere suo a faciebus Absalon filii sui. Historia clara est in secundo libro regum. Dicitur a faciebus Hebraico idiomate in numero plurali. aiunt enim semper in Hebræo legi in plurali numero facies: quia caret numero singulari hæc dictio. Et hoc sufficiat semel pro semper: quia infinities hæc dictio in hoc libro repetitur. Vnde constat significari faciem, & non esse faciendã vim in plurali numero: sed vt translatio reddat numerum numero, transfertur in plurali numero.

Materia psalmi ex titulo constat, est enim gratiarum actio Dauidis ad Deum pro beneficiis sibi collatis in persecutione quam passus est ab Absalon: de qua scribitur diffuse. 2. Reg. a capi. 15. vsq; ad. 19. Et est iste primus psalmus historialis. Vbi pro regula generali omniũ psalmorũ historialium aduerte: q̃ quemadmodum in iure conduntur leges, recitãdo rẽ gestam ab aliquo, non vt res illa gesta historiæ cõmendetur, sed vt ex dispositione quam princeps in illa

re gesta promulgat, habeatur iudicium legitimum de omnibus similibus, ita spiritussanctus A redegit multas res gestas à patribus veteris testamenti in psalmos per modum diuinæ laudis: non vt sciantur illæ res gestæ (quoniam iam scriptæ erant in libris historialibus: puta in Genesi, Exodo, libris Regum &c.) sed vt hinc discamus: qualiter spiritussanctus mouit iustorum animos in illis rebus gestis, & qualiter nos in similibus positi, meditationes, affectusq; nostros regulare debemus. Ita quòd in huiusmodi historialibus Psalmis pascit spiritussanctus ex sensu literali tam intellectum quàm affectum vacantium diuinis laudibus, formatq; nostros animos, quasi personarum loquentium per ipsos Psalmos: hoc enim operatur redactio rerum gestarum in Psalmos, quasi in corpus iuris. Et si mihi non credis, cerne hoc in Psalmo, Miserere mei Deus: qui historialis quum sit (vt titulus illius testatur) est in frequentissimo vsu ecclesiæ Christianæ, ad formandos similes affectus in peccatoribus affectibus, quos habuit Dauid post commissum adulterium cum homicidio. ¶In hoc quoque primo inter historiales Psalmo, oc B currit quæstio de tempore quo Dauid condidit hos psalmos historiales (hoc est tractãtes de rebus gestis tempore ipsius Dauidis) an scilicet fecerit vnumquenque istorum tunc quando res illa gesta fuit an postea, verbi gratia, an iste Psalmus fuerit factus tunc quando Dauid fugiebat à facie Absalon, ita quod inter fugiendum fecit hunc Psalmum (& sic de similibus) an postquã nactus est quietem, fecerit Psalmum istum, & sic de similibus. Nõ parui autem refert vtrum fecerit. nam si tunc quum res gerebatur fiebat Psalmus, multa in istis historialibus Psalmis prophetica continentur valde digna admiratione: quoniam in ipsis describuntur in specie subsecuti euentus: puta quòd Saul fuerit sagittis percussus, quòd corpus eius fuerit combustum, & similia. Si verò postea conditi sunt, narrantur tantum res gestæ post factum, sed describuntur cum affectibus quos habuerat Dauid quando res gerebatur. & propterea describũtur vt futuræ, vt superuenturæ illi merito, statui, affectui, gratiæ, orationi, tribulationi, colloquio, & hu- C modi, quod vel quæ tractatur. ¶Crediderim ego hoc secundò dictum veritati inniti, testimonium perhibente sacra scriptura de psalmo. 18. scilicet, Diligam te domine. Nam ille historialis est: & multas res tẽpore Dauidis gestas cantat vt futuras: & constat quòd fuit factus post facta omnia illa: præter contenta in calce de Messia. Legimus enim. 2. Reg. 22. de illo Psalmo, Locutus est autem Dauid domino verba carminis huius, in die qua liberauit eum dominus de manu omnium inimicorum suorum, & de manu Saul. Vbi clare patet quòd post nactã quietẽ non à Saule tantum sed ab omnibus inimicis suis (ammonitis, moabitis, idumeis, syris &c.) fecit illum Psalmum. Vnde simile videtur de aliis historialibus Psalmis insinuatum. Cum hoc tamen exponemus nos Psalmos istos ac ã essent prophetici, ad explicãdos affectus & successus, & ad commendandam authoritatem spiritussancti, qui sic Psalmos scribi voluit qui per modum laudis conditi sunt. D

SVMMARIVM EST.

¶Dauid in fuga sua ab Absalon valde multiplicatos hostes suos tam opere quàm verbo proponens Deo, ipsum liberatorem profitetur, ita quòd clamanti respondit, iacentem erexit, à circundantibus saluauit, obloquentes percussit, & populum benedixit.

¶Persona loquens in toto Psalmo Propheta est, recitans vocem multitudinis.

DOMINE quàm multiplicati sunt). Diuiditur Psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam: ibi, & tu domine. Proponit autem Dauid tria, Primo quòd valde multiplicati sunt hostes sui cum Absalon, & hoc significatur dicendo, quàm multiplicati sunt angustatores seu tribulatores mei. Et hoc spectat ad id quod scriptum est, Venit nuncius ad Dauid dicens, Toto corde vniuersus Israel sequitur Absalon. Spectat & ad euentum maiorem quàm dixerat Nathan: nam Nathan suscitandum malum cõtra Dauidem de domo Dauidis, E non de tota domo Israel prædixit. ¶Secundũ est multitudo insurgentium ad bellandum contra Dauidem, & hoc significatur dicendo multi insurgentes super me. Et spectat ad id quod scriptum est: quòd Absalon transijt Iordanem & omnes viri Israel cum eo. ¶Tertium est multitudo obloquentium specialiter contra vitã Dauidis: qui dicebant quòd deus non saluabit vitam Dauidis. Et quanuis ista multitudo non sit in libro Regum scripta (sed Simei dicens, ecce premunt te mala quoniam vir sanguinũ es. & Achitophel dicens, persequar hac nocte Dauid & percutiam eum: placuitq; sermo eius Absalon & cunctis maioribus natu Israel) ex verbis tamen Nathan ad Dauidem, non recedet gladius de domo tua vsque in sempiternum &c, multitudo videtur inchoari ad impletionem verborum Nathan, ecce ego suscitabo super te malũ de domo tua, facile credere & dicere potuit quòd deus nõ saluaret Dauidem in hac persecutione. Et hoc significatur dicẽdo, multi dicẽtes animæ meæ, vitæ meæ, nõ erit salus ipsi in Deo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F ¶ Selah. Dictio hęc Hebraica eſt,& tribus ſupra ſeptuaginta vicibus in hoc pſalterio habetur: nec in tota ſacra ſcriptura alibi reperitur niſi in cantico Habbacuc,& ter in hoc pſalmo ponitur. Eſt autē magna de hac dictione quæſtio:an appoſita ſit vt ſignificatiua dictio, ita quod ſit pars textus pſalmi ſicut cæteræ dictiones ſignificatiuæ (ſignificat enim ſemper, ſeu æternitatem,ſeu eleuationem:propter quod multi interpretes loco ſelah habent ſemper, alii in ſempiternum)an non teneatur ſignificatiue,ſed vt dictio officioſa ad denotandum vel mutationem vocis ſeu metri,aut pauſam in cantu,aut aliquid huiuſmodi. Et hanc viam amplexi videntur 70 dum loco ſelah habent diapſalma in Græco. Hieronymus in epiſtola ad Marcellā, improbat & rationabiliter officium huius dictionis,quantum ad quodcunque officium intermedium,ex eo quod reperitur hæc dictio quandoque in fine pſalmorum. Verum ex hoc non habetur quin poſſit habere officium quod etiam fini pſalmorum congruere poteſt:puta eleua-
G tionem vocis vel productionem.Hebræi putant dictionem eſſe officioſam: & habent argumē-
t tum,quia non reperitur niſi in metris.Hanc opinionem ego ſequar.& propterea nullibi mentionem amplius faciam huius dictionis in commentariis:in textu autem curabo ſemper haberi rubro ſcriptam.Si inuenirem aliquos ſcientes ſcandere in Hebræo metra pſalmorum,facile appareret veritas an dictio hæc ſit pars metri an non,quia ex menſura metri diſcernere-
tur.Si vis multas opiniones videre,lege epiſtolam Hieronymi ad Marcellam:quæ eſt ſexageſimaquarta.Hæc de ſelah.

ET tu domine.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula,domine.ſecundo illa,quam multiplicati,ibi,ego iacui,tertio illa,multi inſurgentes, ibi,non timebo. quarto illa, multi dicētes,ibi,quia tu percuſſiſti. ¶ Tractatur hic illa particula domine,pro quanto tractatur recognitio qua Dauid recognoſcit Deum affuiſſe ſibi in hac ſua vexatione.
H Explicat autem primo opem triplicem allatam ſibi à Deo dicens. & tu domine Clypius pro me, defendendo ne occiderer ab Achitophel:domini ſiquidem nutu diſſipatum eſt conſilium Achitophel vtile ad occiſionem Dauidis.honor meus, reſtituendo me in regnum: & eleuans caput meum,quaſi iacens ex caſu.Et eſt ordo præpoſterus.nam prius fuit eleuatio iacentis pręſidio illorum qui adiuuerunt Dauidem quam redintegratio regni.¶ Deinde explicat modum quo hæc tria habuit,dicens.Voce mea, non aliena,non ſacerdotum: ad dominum, non ad hominem,vocabo.non quod ſtatim non vocauerim:ſed quia perſeuerabo vocans,ex intimo cordis affectu recurrens.Hæc vocatio intēlligitur ad literam recurſus Dauidis ad Deum inchoatus in humilitate nudorum pedum, operti capitis,ac in religione veneratæ arcæ domini, & ſubmiſſione voluntatis propriæ voluntati diuinæ:& poſtea,in adoratione in monte,ac ſacrificio patientiæ & manſuetudinis,maledicente illum Simei. hæc enim omnia ad hanc concur-
I rerunt vocationem:in qua perſeueraturum ſe ſpondet,verbo futuri tēporis vtens.Hic eſt modus ex parte Dauidis.¶ Ex parte autem Dei ſubditur. Et reſpondit mihi, opere & effectu triplici memorato,non de tabernaculo,non de arca,ſed de monte ſanctitatis ſuæ: hoc eſt de cœlo in quo eſt ſanctitas eius,vel de celſitudine ſanctitatis ſuæ.In quo recognoſcitur magna Dei dignatio, vt de tanta celſitudine dignatus ſit condeſcendere ad reſpondendum homini deiecto. Vbi nota diuinæ opis celeritatem deſcriptam eſſe per vocabo in futuro, & reſpondit in præterito:hoc eſt quod ante Deus exaudit & ſuccurrit, quam homo ex corde orans compleat clamorem orationis ſuæ.

EGO iacui.) Tractatur hic illa particula,quam multiplicati ſunt anguſtatores mei:explicando ſucceſſum rei ſermone metaphorico ad ſimilitudinem hominis iacentis,dormiētis, & pòſt vigilantis.Multiplicatis quippe cum Abſalon concurrentibus ad augēdum Dauidem & deii-
K ciendum illum à regno,ſtatim Dauid ciuitatem regiam perdidit fugiens. & propterea dicit, ego iacui,ad ſimilitudinem iacentis imus humiliatuſq; ſe habuit.Et quia abſcondit ſe in campeſtribus dicit,& dormiui,tanquam non ſentiens,me habui. Poſtea congregata aliquāta multitudine quaſi euigilauit ad reſiſtendum Abſalon.& hoc totum ſub ſpe,quia dominus ſuſtentabit me:ſpes enim diuini auxilii per futuram ſuſtentationem ſignificatur.

cc NON timebo.) Tractatur hic illa particula, multi inſurgentes ſuper me. declarando ſecuritatem ex diuino conceptam auxilio, quum Abſalon cum exercitu Iſrael venit contra Dauidem,Non timebo inquit a myriadibus (myrias numerum ſignificat decem milium , myriades plura dena milia)hoc eſt à multo exercitu Abſalon.(quot enim dena milia fuerint non eſt ſcriptum:quum tamen ſcriptum ſit quod facta eſt plaga magna in die illa viginti milium) populi Iſrael,qui circunquaque poſiti ſunt ſuper me,Dauidem. Deſcribuntur circunquaq; hoſtes.tum quia totum fere regnum erat contra Dauidem:tum quia exercitus Abſalon vene-

rat ad hoc vt circundaret ciuitatem in qua erat Dauid:vt conſuluerat Cuſi arachites. Non ti- A
mebo inquam ſurge domine,hoc eſt ſurgente te domine,ad auxilium meum immo ad ſaluandum me:ſaluum me fac Deus meus,per gratiam tuam.& ita euenit.

QVIA percuſſiſti.) Tractatur hic illa particula,multi dicentes animæ meæ non ſalus ipſi in deo. Tractatur autem in ducendo plagam iſtis obloquentibus a Deo illatam pro ratione ſalutis ipſius Dauidis,&(quod plus eſt)benedictionis populi. Quia inquit tu deus percuſſiſti omnes inimicos meos maxilla.peccauerant iſti locutione quę fit ore in quo eſt maxilla cum dētibus,ideo in maxilla & dentibus puniti deſcribuntur.Et per has pœnas intellige plagam exercitus Abſalon.& poſt illæſum Dauidem ſubiungi percuſſionem Abſalon & ſuorum: quæ ſimul ratio fuit ſalutis Dauidis. Pœnæ fuerunt maxillarum & dentium , tum ratione feritatis Abſalon contra patrem & patrem regni,tum ratione obſtruſionis ex euentu contrario : vt ſic omnium inimicorum tum feritas tum falſa vaticinatio ſeu imprecatio , percuſſa confractaq; B
deſcribatur. ¶ Et propterea tibi domino,non homini, attribuitur ſalus , Dauidis contra illos qui dicebant non ſalus ipſi in deo , & vltra ſalutem dauidis , ſuper populum tuum, Iſrael, benedictio tua,affuit redintegrato me in regnum. Vel deprecatiue ac optatiue pro gratiarū actione ſubiungit.quia percuſſiſti,ideo quæſo tibi domino attribuatur ſalus habita, & ſuper populum benedictio tua conceſſa.magnam enim benedictionem conſecutus eſt populus in proſtratione Abſalon & redintegratione regni dauidis. Amen.

VVLGATA EDITIO. ¶ Victori in canticis Pſalmus.Dauid. 4.

CVm inuocarem exaudiuit me Deus iuſtitiæ meæ:in tribulatione dilataſti mihi. C
Miſerere mei: & exaudi orationem meam.
Filii hominum vſquequo graui corde:vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium?
Scitote quoniam mirificauit dominus ſanctum ſuum:dominus exaudiet me quum clamauero ad eum.
Iraſcimini & nolite peccare: quæ dicitis in cordibus veſtris , & in cubilibus veſtris compungimini.
Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ & ſperate in domino: multi dicunt,quis oſtendit nobis bona? D
Signatū eſt ſuper nos lumen vultus tui domine:dediſti lætitiā in corde meo.
A fructu frumenti, vini & olei ſui,multiplicati ſunt.
In pace in idipſum,dormiam & requieſcam.
Quoniam tu domine,ſinguläriter in ſpe conſtituiſti me.

IVXTA HEBRAEVM, *Vincenti in modulationibus Dauidi. Pſalmus. 4*

1 *Propheta.* INuocare meo reſponde mihi Deus iuſtitiæ meæ , in anguſtia dilatare feciſti mihi: miſerere mei & audi orationem meam. (dilatationem)

2 Filii viri vſquequo honor meus ignominiæ:diligetis inane, quæritis mendacium? *Selah.* (eſt ſeu erit) E

3 Et cognoſcite quoniam ſeparare fecit dominus gratioſum ſibi : dominus audiet inuocare meo ad eum.

4 Tremite & non peccate:dicite in corde veſtro ſuper cubili veſtro, & tacete, *Selah.*

5 Sacrificate ſacrificia iuſtitiæ:& fidite ad dominum.

6 Multi (ſunt) dicentes. *Quæſtio multorum* Quis videre faciet nos bonum? *Propheta.* Leua ſuper nos lucem facierum tuarum domine.

7 Dediſti lætitiam in corde meo:à tempore frumentum eorum & muſtum eo

Universidad de Deusto
Biblioteca

F rum multiplicata sunt.

ego autem.

In pace simul iacebo & dormiã: quia tu domine solus in securitate † securitati habitare facies me.

TItulus est. Vincenti in modulationibus psalm. Dauidi. In quo aduerte semel pro semper, in titulis multis haberi hãc dictionẽ interpretatã vincẽti: quia inuenitur legi Vincẽti, victori, ad victoriã. aiunt tamen proprie esse participium, scilicet Vincenti. Et sunt diuersæ opiniones quid significet in huiusmodi titulis. Alij putant significare modũ musici cantus seu soni, scilicet certatim cũ conatu mutuo ad superandũ. Alij putant significare præsidentẽ instrumento musico vel tali speciei cantus aut soni: vt scilicet denotetur præsidens cui assignabatur
G canticum sic vel sic canendum, seu tali sono musico supponendum. frequenter enim in psalmorum titulis simile inuenimus. Et videtur istis quòd semper præsidẽs illi cantui seu sono instrumento, designetur. ¶ Quòd autem dicitur in modulationibus, non intelligas proprie exprimere dictionem Hebraicam quæ hic habetur: quoniam de illa est quæstio an sit nomẽ musici instrumẽti, an sit nomẽ specialis modi musicæ, cuius genus est modulatio. Et quia numeri pluralis est Hebraica dictio, ideo ponẽdo genus pro specie dictum est in modulationibus. Et hoc etiã sit dictũ semel pro semper in multis titulis in quibus habetur in modulationibus. ¶ Dauidi eadẽ ratione qua in titulo tertij psalmi. Ex titulo igitur explicatur author psalmi dauid: & implicite significatur materia dicẽdo Vincẽti & dauidi. ¶ Vnde circa materiã nota esse hic aliquid clarũ & aliquid inquirendũ. Clarũ est q̃ psalmus iste loquitur de dauide tempore per
H secutionis a Saule. nam constat quòd dauid fuit author psalmi, & quòd ea quæ hic dicũtur nõ excedunt ipsum sed de ipso verificantur, & quòd loquitur de tempore quo honor eius erat in ignominia seu confusione: vt patet in secundo versiculo, vsquequo honor meus ignominia. Duplex autem tempus inuenitur quo honor dauidis fuit in ignominia: scilicet tempus persecutionis ab Absalon, tempus & persecutionis a Saule: quo ex genero Regis, ex summo honore (quo publice cantatũ est, percussit dauid decem milia in milibus suis &c.) factus est profugus, habitator speluncarum & deserti &c. Sed inter has duas passiones tantum interest: quòd illa quam passus est ab Absalon, fuit merito iniquitatis eius propter adulterium & homicidium: ista autem a Saule fuit merito iustitiæ & prudentiæ eius. Et quia in principio psalmi expresse dauid meminit iustitiæ suæ, excluditur ab hoc psalmo tempus persecutionis Absalon, & relinquitur intelligendum tempus persecutionis a Saule. ¶ Inquirendum autẽ restat quid specialiter gestum in illa persecutione hic tractetur. Consideranti autem quòd dauid hortatur viros
I quos alloquitur ad iustitiam & spem in deo, & quòd tota vis exhortationis fundatur super hoc quòd ipse dauid exaudietur a deo, quia elegit eum deus sibi, & quòd deus habitare faciet quandoque ipsum securum in pace, apparet quòd non alloquitur hostes sed eos quibus cum causa erat communis: alioquin vana esset consolatio illorum ex futuro bono dauidis. apparet enim in principio, in medio, & in fine psalmi nihil promitti nisi futurũ bonũ dauidis. Et quoniam viri quos alloquitur in secũdo versiculo reprehenduntur, supponendũ videtur quòd viri isti sunt viri illi qui errãt in societate dauidis profugi, dubitãtes q̃ nunquã dauid fieret Rex, inanẽque esse sequelam dauidis. & propterea quærũt, quis nos faciet videre bonũ? Et licet scriptura non meminerit alibi talis dubitationis in viris qui erãt cũ dauide, cõsentaneũ tamẽ est ijs quæ narrantur in scriptura quòd habuerint multi eorũ tale dubiũ. nam quum vidissent q̃ dauid noluit vti oportunitate sibi a deo tradita occidendi Saulem persequentem ipsum in spe
K lunca (dicentibus illis, Ecce dies de qua locutus est dominus ad te, ego tradã tibi inimicũ tuum vt facias ei sicut placuerit in oculis tuis) & similiter quũ restiterit ijs qui volebant Saulẽ occidere (nã ibidem: scilicet. 2. Reg. 24. subiũgitur, Et conuertit dauid seruos suos sermonibus istis, & non permisit eos vt consurgerent in Saul) rationabile est vt viri bellatores vidẽtes dauidem non vsum esse beneficio prævalendi super inimicum, dubitauerunt quòd dauid nunquam perueniret ad regnum: arbitrantes occidendũ fuisse Saulem omissis tot scrupulis dauidis. Est ergo ad literam materia psalmi, exhortatio dauidis ad viros suos in persecutione Saulis ad expectandum diuinam promissionem, vacando interim operibus iustis.

SVMMARIVM EST.

¶ Dauid profugus a facie Saulis, hortatur suos vt sciãt quòd deus solus qui elegit eum audiet causam iustitiæ eius & adimplebit promissionem suam: interim tamẽ non dubitent, sed vacẽt iustis operibus & sperent in deo tacẽtes: quia non a tempore sed a deo erit expectatum bonũ.

¶ Persona loquens Propheta est, recitans quæstionem suorum. A

IN VOCARE meo responde mihi.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuã materiæ, & executiuam, ibi, miserere. Proponuntur hic tria. Primũ deprecatiuum, quòd deus respondeat dauidi in suo (vt ita dicam) vocare: quod nihil aliud est dictu quàm me vocãte tu deo respõdeas. Et est hæc supplicatio magnæ fiduciæ, vt audeat dicere deo quòd quum ego voco, tu respõdeas. Et licet introducatur per modũ supplicationis (tũ pro reuerentia diuina: tũ pro libertate dei semper perseuerante ad respondendum & non respondendũ) intendit tamen Prophe ta per hoc significare certam suã securitatẽ quòd vocãti deus respondebit. ¶ Secundũ est quasi iustificatio causæ propriæ, dicendo, deus iustitiæ meæ, actor & retributor. Et significat specialiter per hoc q̃ deus fuit & est causa iustitiæ dauidis ad regnum, quoniam ipse vnxit eũ per Samuelem, & simul redditur ratio quare deus respondebit ei vocanti: quia scilicet est actor & B
retributor iustitiæ eius. ipsa enim responsio vocanti, retributio est: quoniã respondere dei est facere immo satisfacere petenti. Significatur quoque deus testis iustitiæ dauidis: cui homines imputabant quòd quæreret malũ aduersus Saulẽ. ¶ Tertium est collatio beneficij in executione, dicendo, in angustia dilatare fecisti mihi. Et licet possit vt sonat intelligi quòd cõmemoratur præteritũ beneficiũ (tum q̃ de angustia priuatæ domus & officij pascẽdi oues in latũ amplumq; tribunatus militũ officiũ & in dignitatẽ generi regij euectus est: tũ quòd de angustia obsidionis à Saule pluries ereptus est: scilicet ex domo Michol, & quãdo cinctus est in modũ coronę) mihi tamẽ videtur ad literã poni præteritũ pro futuro propter certitudinẽ prophetiæ: & significari q̃ deo dilatabit ei, amplitudinẽ promissi regni dãdo, quãuis nũc sit in angustia cõstitutus: vtpote coarctatus a persecutionibus Saulis. Ita quòd omnia quæ proponuntur spectãt ad iustitiam causæ, ad certam dei responsiõnem, & certam executionem futuri regni.

MISERERE.) Incipit hic pars executiua tali ordine, Primo tractatur illa particula, in C
vocare meo, quantũ ad ipsam vocationem. secundo illa, in angustia, ibi, filij viri. tertio illa, responde mihi, ibi, & cognoscite. quarto illa, iustitiæ meæ, ibi, tremite. quinto illa, dilatare fecisti, ibi, multi dicentes. Explicatur itaque vocatio dei proposita: quòd non vocabit vane, sed vt audiatur oratio sua, hoc est exaudiatur, & misereatur deus sui: hoc est releuet ipsum a miseria in qua est, Vbi aduerte quòd sic iustam suam prosequitur causam coram deo, vt ad misericordiam confugiat diuinam.

FILII viri.) Tractatur hic angustia dauidis, honeste reprehẽdendo viros qui erant cum eo: ad illos enim conuertit sermonẽ, Vnde vocat eos honorabili nomine, filii viri: hoc est genti ex virilitate: erant enim viri fortes. Simili siquidẽ modo. 1. Reg. 26. Dauid dixit ad Abner. nunquidnã vir tu es? ¶ Humane autem loquens ad eos, manifestat defectum eorũ duplicem. Alter est diligere inane: alter inquirere mendacium. & quòd hæc duo perseuerabunt in eis do D
nec dauid erit ignominiosus profugus. Et diligere quidem inane, significat ex parte diligentiũ affectum tanquam inanem: pro quanto affectum habebant fere vacuum spe quòd dauid futurus esset Rex. Quantum autem ad effectum, explicatur quòd diligent inane, id est sine fructu, non semper, sed donec honor dauidis esset in contumelia. Et quantum ad hoc non significatur culpa, sed dilatio fructus. ¶ Inquisitio autem mendacij, ad dubitationem quam habebant refertur. dubitabant enim & inquirebant an mendacium futurum esset an non, quòd dauid obtineret regnũ. Et hæc inquisitio similiter duratura dicitur donec dauid esset in illo opprobrio. ℣ Et aduertere quòd hæc verba possunt legi assertiue. Et tunc est sensus, filij donec ego sum in hac ignominia, vos diligetis sine fructu, & inquiretis an sit mendacium de regno meo futuro. Possunt quoque legi reprehensiue. Et tunc est sensus per modum interrogationum: filij viri diligetis ne inane, & quæretis mendacium, quousque durabit hæc mea ignominia? Vel filij viri vs E
quequo honor meus (hoc est regni futuri) erit ad ignominiam coram vobis, dum diligetis inane & quæretis mendacium? ex hoc ipso enim quòd perseuerabant quærendo an esset mendacium, & affectum habebant spe vacuum, honorem dauidis in ignominiam vertebant. Et per hæc patet angustia dauidis non solum ratione persecutionis a Saule, sed ratione eius quod patiebatur ex huiusmodi dubitatione & affectu suorum.

ET cognoscite.) Tractatur hic illa particula, respõde mihi: pro quanto admonentur dicti viri vt cognoscãt q̃ dominus audiet clamorẽ suũ. Affert autẽ ad hoc rationẽ ex præterita electione diuina qua elegit ipsum in Regẽ per Samuelẽ: vt ex diuina electione qua inuenerat hominẽ secũdũ cor suũ, cognoscãt q̃ deus audiet & respõdebit dauidi vocãti eũ, recurrẽti ad eũ. Dicendo enim & cognoscite, hortatur vt affectibus suis addant cognitionem, quoniam deus per Samuelẽ separare fecit gratiosum sibi. seipsum siquidẽ vocat gratiosum: quippe qui misẽ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fricordia pluries vsus fuerat versus Saulem. Sibi autem (Deo) dicit iuxta verbũ Dei ad Samuelem. prouidi mihi Regem in filijs Isai. 1. Regum. 16. & verbum Samuelis ad Saulem de Dauide. 1. Regum. 13. Quæsiuit dominus virum sibi secundum cor suum. Et ex hac diuina separatione seu electione intelligite dominum responsurum mihi audite siquidem dei, cum effectu responsionis intelligitur. ¶ Aduerte prudens lector semel pro semper: quòd dictio Hebraica interpretata gratiosus, significat proprie beneficum gratuite. & formatur a gratia vt est virtus animi qua benefici gratuite sumus: ita quòd non ex merito illius cui benefaciamus, non ex nostro debito, non ex spe remunerationis, non ex aliqua compassione, sed ex nostra volũtate gratuita benefacimus alijs. Hæc dictio infinities in libro hoc inuenitur interpretata communiter misericordia, a quibusdam benignitas. nobis visa est attentis prædictis conditionibus, interpretanda gratia. & sic inuenies inferius. Et inde consequenter oportuit formare adiectiuum significans actionẽ, scilicet gratiosus: non pro grato passiue vt est in vsu: sed semiusurpato vocabulo pro conferente gratiam. Et hæc pro vtraque dictione (scilicet gratia & gratioso) recole in toto textu psalterij. G

TREMITE & non peccate.) Tractatur hic illa particula, iustitiæ meæ: non explicando propriã iustitiã, sed monendo viros suos ad sectandã iustitiam. turpe enim esset docere iustitiã nisi doctor esset iustus. ¶ Monet autẽ eos ad vtranq; iustitiæ partem. Primo ad declinãdum a malo. Propter quod consequendum dat tria præcepta. Primum est tremite: hoc est tãto pauore timeatis sermonem dei, vt etiam trematis. Et hoc dixit, quia isti videbantur dubitare de promissione dei, non exibentes diuinæ promissioni debitam reuerentiam. Secundum est meditatio diuinorum in corde super cubili: hoc est vt in seipsos reuertantur in quiete mentis, H & secum tractent diuinam veracitatem. Tertium est facere: vt non relaxent linguam, dicendo. non erit, quando erit? & similia. Et hæc tria seruando non peccabitis: quod est declinare a malo. Ad alteram vero iustitiæ partem (quę est facere bonum inuitat subiungens.

SACRIFICATE.) Monet istos facere bonum intus per confidentiam, dicendo fidite ad dominum: seu confidite in domino, fiduciam vestram ad deum habeatis non ad hominẽ. Et hac monitione plurimum indigebant qui iam fere desperauerant. Extra vero dicendo. sacrificate sacrificia iustitiæ. Et intendit ad literam quòd si pro quia non possunt sacrificare deo sacrificia agnorum, vitulorum & huiusmodi, offerant deo sacrificia operum iustitiæ: vt sic sit Deus iustitiæ vestræ sicut est deus iustitiæ meæ. Et dixit hæc de iustitia specialiter, vt cognoscerent opus iustitiæ fuisse non occidisse Saulem: iuxta illud verbum Dauidis. 1. Regum. 26. Quis enim extendet manum suam in Christum domini, & innocens erit?

I MVLTI dicentes.) Tractatur hic illa particula, dilatare fecisti mihi, tali ordine. primo recitantur inquirentes quis faciet hanc dilatationẽ. secundo ponitur responsio quòd deus faciet illustrando. tertio apponitur modus quo faciet. ¶ Inducũtur itaque multi dicentes. Per quod insinuatur quòd non omnes viri qui erãt cũ dauide fluctuabãt dictis phãtasijs, sed aliqui eorũ. quos tamen in cõmuni Propheta & allocutus est & recitat, dicẽdo multi dicentes (supplesunt seu fuerũt) quis videre faciet nos bonum? Modus est loquẽdi expectantiũ & dubitãtium. ex quo enim (vt dictũ est) viderant dauidẽ nõ vsum data occasiõe prævalendi, dicebãt, quis faciet videre nos bonũ expectatũ in sublimatione dauidis in Regẽ: quasi dicant, nullus amplius.

LEVA super nos.) Nota hic duas similitudines. Altera est qua assimilatur diuina beneuolentia erga Dauidem & suos luci diuini vultus: sicut econuerso voluntas puniendi assimilatur iræ seu indignationi diuini vultus. Et in prompta ratio est similitudinis: quoniam lucida K facies, benẽuola gratiosaque est: sicut iratus seu indignatus vultus vindicatiuus est. Altera similitudo est diuinæ faciei lucentis, ad solem corporeum sub hemisphærio inferiori existentem. Et prima quidem similitudo clare significatur, dicendo lucem faciei tuæ domine. secunda autem dicendo, leua super nos. ad similitudinẽ siquidẽ lucis solaris quum leuatur ad hemisphærium super nos oriente sole, petit quòd Deus leuet super se & suos lucẽ vultus sui. ¶ Ex quib⁹ infertur tertia similitudo subintellecta, scilicet q̃ dauid describit se & suos esse tũc velut in nocte, & velut expectare eleuationẽ lucis solaris super hemisphęriũ. Iuxta hanc enim parabolam describit diuinã beneuolentiã erga eos esse tũc velut lucẽ adhuc existentẽ in alio hemisphærio: hoc est non manifestã eis. ¶ Et per modũ supplicãtis declarat q̃ quum Deus leuabit lucẽ vultus sui super nos (hoc est apparere per beneficentiã faciet beneuolentiam suã super nos) tũc statim erit effectus. Dedisti lætitiam in corde meo, hoc est lætabor ego ex corde, qui modo tristor propter vestrã diffideutiam. & consequenter ij qui mecum erunt lætabuntur. Et currit parabola: quia etiam naturaliter lætamur apparente luce solis super nos. Memẽto hic eius quod

in titulo tertij psalmi diximus, q̃ facies apud Hebræos nõ habet numerũ singulare: sed idem A apud eos significatur per facies in numero plurali quod apud nos per faciẽ seu vultũ in numero singulari. ¶ Respõdit itaque Dauid quærẽtibus quis faciet nos videre bonũ? quòd deus leuans lucẽ vultus sui super nos, dabit lætitiã in corde meo. vt per hoc intelligas quòd de bono hoc est regno ipsius dauidis expectato quærebant quis faciet nos illud videre?

A TEMPORE.) Aduerte hic quod nisi obstaret pronomẽ suum seu eorũ (etiam repetitum) in prõptu esset sensus literæ quòd expectandũ est tẽpus quo Deus leuet lucẽ vultus sui super nos quemadmodũ frumẽtum & mustũ multiplicantur suo tẽpore: dum crescunt frumẽta & vites & vuæ tẽporibus suis. Sed pronomen eorũ seu suum (quod ex industria appositum videtur è regione contra pronomẽ nos, quũ dixit leua super nos) & similiter versiculus sequẽs totũ tribuẽs soli deo, obstans huic sensui. Apparet siquidẽ quòd Propheta intendit distinguere inter se & suos ex vna parte & alios ex alia parte: & dicere quòd alij multiplicant frumẽtũ & B mustũ a tempore, seu (& in idem redit) aliorum frumentum & mustum multiplicantur a tempore, suũ autẽ bonũ nõ a tẽpore sed a solo Deo expectatur. Et intẽdit per multiplicationẽ frumenti musti opulentiã. metaphoricus s. quidẽ sermo est: intendẽs q̃ aliorũ opes multiplicãtur ex tẽporis beneficio quẽadmodũ frumẽtũ & mustũ, hoc est quẽadmodũ fructus vegetabiliũ: opes autẽ nostræ nõ ex beneficio tẽporis sed a solo deo expectãdę sunt. Et intẽdit Propheta per hoc ad literã respõdere murmurationi suorũ, dicẽtiũ q̃ ipse nõ est vsus beneficio tẽporis quo datus est Saul in manus eius: dixerũt enim tũc, ecce dies de qua locutus est dominus ad te, ecce ego tradã tibi inimicũ tuũ vt facias ei sicut placuerit in oculis tuis. ad hoc enim directe respõdet q̃ aliorũ vtilitas ex beneficio tẽporis prouenit, siue iuste siue iniuste (propterea dixit eorum seu suum) meum autem bonum a deo solo subiungitur pendere dicendo.

IN PACE.) Dixerat q̃ alij a tẽpore multiplicant sua: ait nũc, ego autẽ nõ a tempore, sed C quia tu solus facies me habitare in securitate, ideo iacebo simul & dormiã in pace. Et totũ hoc fuit adimpletum ad literã in regno Dauidis. ¶ Describitur autẽ hic omnimoda quies per iacere simul & dormire in pace. nã & iacere sine dormitione, inquietudinis est: & dormire absque cubitu, solicitudinis est: vtrũq, autem habere sine pace, timẽtis est. Apte autẽ omnimodæ quieti redditur causa secura habitatio. Hæc autem omnia futura asserũtur a Dauide: vt confidant in promissione diuini adiutorij, sicut & ipse absque hæsitatione futura prædicit.

IN SECVRITATE.) Textus Hebræus habet securitati datiui casus: sed adiuncta præpositio in propter constructionem. Amen.

VVLGATA EDITIO. ¶ Victori super hæreditantibus Psalmus. Dauid. V.

Verba mea auribus percipe domine: intellige clamorem meum. D
Intende voci orationis meæ, Rex meus & Deus meus:
Quoniam ad te orabo domine: mane exaudies vocem meam.
Mane astabo tibi & videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.
Nec habitabit iuxta te malignus: neq; permanebũt iniusti ante oculos tuos.
Odisti omnes qui operãtur iniquitatẽ: perdes omnes qui loquũtur mẽdaciũ.
Virum sanguinum & dolosum abominabitur dominus: ego autem in multitudine misericordiæ tuæ.
Introibo in domũ tuam: adorabo ad templũ sanctum tuũ in timore tuo. E
Domine deduc me in iustitia tua: propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam.
Quoniam non est in ore eorum veritas: cor eorum vanum est.
Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant: iudica illos Deus.
Decidant à cogitationibus suis: secundum multitudinem impietatum eorũ expelle eos, quoniam irritauerunt te domine.
Et lętẽtur omnes qui sperant in te: in æternũ exultabunt & habitabis in eis.
Et gloriabũtur in te omnes qui diligunt nomen tuum: quoniam tu benedi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F ces iusto.
Domine vt scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos.

IVXTA. HEBRAEVM. *Vincenti ad Nechiloth Psalmus Dauidi,* V.

1 *Propheta.* Dilecta mea ausculta domine: intellige locutionem meam.
2 Ausculta voce clamoris mei, Rex meus & Deus meus: quoniam ad te orabo.
3 Domine mane audies vocem meam: mane præparabor tibi & speculabor.
4 Quoniam non Deus volens iniquitatem tu: non habitabit te malus.
5 Non stabunt insipientes coram oculis tuis: odisti omnes operantes iniquitates.
6 Perdes loquentes mendacium: virum sanguinum & doli abominabitur dominus.
7 Et ego in multitudine gratiæ tuæ introibo domum tuam: incurvabor ad templum sanctitatis tuæ in timore tuo.
8 Domine deduc me in iustitia tua: propter inspectores meos rectam fac faciebus meis viam tuam.
9 Quoniam non in ore eorum rectitudo, intimum eorum prauitates: sepulchrum apertum guttur eorum, linguam suam lenificabunt.
10 Desolare fac eos Deus, decident à consiliis suis in multitudine fallaciarum suarum: expelle eos, quoniam rebellauerunt in te.
Et lætabuntur omnes sperantes in te, seculo cantabunt: & operire facies super eos, & exultabunt in te diligentes nomen tuum.
11 Quia tu benedices iustum domine: vt scuto voluntate coronabis eum.

TITVLVS est. Vincenti. quod exponitur vt supra in titulo quarti. Ad Nechiloth. Dictio Hebraica tam multas habet significationes vt incertum sit an apposita sit in titulo ad significandum instrumentum seu aliquid musicum, an ad tangendum materiam psalmi. nam significat instrumentum musicum, significat congregationes vel hæreditates vel conualles. nec ex antecedentibus & consequentibus particulis tituli, insinuatur optio significationis: prima tamen particula denotat quòd nomen musici instrumenti aut musicæ modulationis nomen est. Psalmus Dauid, vt supra.

¶ Circa materiam psalmi clare apparet quòd dauid est author psalmi, & ea quæ dicuntur in hoc psalmo de persona loquente congruunt ipsi dauidi. & ea quæ dicuntur de inimicis ipsius personæ loquentis, dicuntur de Iudæis: vt testatur Apostolus ad Roma. 3. inducens nonum versiculum huius psalmi, Sepulchrum patens guttur eorum, linguis suis dolose agebant, & dicēs hoc dici de Iudæis qui sub lege erant. Quibus si adiungantur tres conditiones Dauidis loquētis (scilicet quòd erat affectus ad rectitudinem, ex versiculo. 8. immo quòd erat iustus, ex versiculo vltimo: & quòd patiebatur inimicitias insidiosas, ex multis versiculis: & quòd culturus erat Deum in timore, adorando in templo &c. ex versiculo. 7.) & rursus si considerentur petitiones eiusdem (quòd scilicet petit quòd inimici decidant a consilijs & castigentur, & quòd sperantes in deo lætentur ob benedictionem iusti) & rursus si considerentur euentus (nam describitur futurum quòd virum sanguinum & doli abominabitur dominus, & ipse loquens introibit in domum dei) facile ex his omnibus collectis ante mentis oculos apparet, quòd psalmus iste ad literam loquitur de dauide iusto sublimando in regnum a deo, deiecturo Saulem propter iniquitates eius. Ita quòd materia psalmi non tam est dauid dirigendus a deo & Saul deijciendus a regno quàm rectitudo seu iustitia dauidis & iniquitas Saulis & suorum, ob quas deus Saulem deiecit & dauidem direxit, defendit ac benedixit. propterea enim totus psalmus occupatur circa iustitiam & iniustitiam. ¶ Est itaque materia psalmi ad literam deiectio Saulis à regno propter iniquitates eius, & defensio, directio atque benedictio dauidis iusti ad regnum ob diuini cultus gloriam.

SVMMARIVM EST.

¶ Propheta postquam deum supplex adijt, describit seipsum ex orationis merito non solū exaudiendum, sed visurum exitum rei: scilicet quòd quia deo displicent iniqua, deijciet Saulem, & sublimabit misericorditer ipsum ad augmentum cultus diuini. Orationem autem suā subiungit: petens suiipsius directionem, hostium vero & consilia perire, & iniquitates puniri: sperantium autem in deo consolationem ob sui defensionem ac benedictionem. In quo progressu cernere potes quòd prius describit effectum orationis quàm orationē: ea forte ratione quia describit effectum vt præuisum, & magis ex deo quàm ex orationis merito.

¶ Persona loquens Propheta est.

DICTA mea.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuā materiæ, & executiuam, ibi quoniam ad te. ¶ Per hæc tria (scilicet dicta, locutionem & vocem clamoris) quę proponit, quantum ad vim humani moris petit vt sua audiantur verba, & vt intelligatur quod dicit, & vt patienter auscultetur ardens desiderium suum: explicando per clamorem quòd loquitur ex ardenti desiderio. ¶ Rex meus non sufficit proponere hæc domino: sed multiplicat adiectiua, petēdo a Rege suo & deo, dicens Rex meus & deus meus, duplici ratione. Altera est ad insinuādū ius suū. Acsi diceret, ad te spectat ex officio: quia es & deus meus, ad quē debeo recurrere, & Rex meus, cuius est auscultare subditū suum. Altera est: quia desiderat & intendit loqui spectātia tū ad Deū, qualia sunt ea que sunt diuini cultus. tū ad Regem, qualia sunt ea quæ sunt regni pprij & deiectionis. Saulis. Et propterea nominat ipsum deū & regē, deus meus. est enim deus natura: meus autē per gratiā cultus. Et cōmemoratur magnū beneficiū per hoc q deus dignatur esse & vocari deus meus. Vtitur & pluries in sacra scriptura deus promittit, ero vester deus. Et similiter deus est Rex, ex propria authoritate regens vniuersum. Et magnū beneficium commemoratur dicendo meus: propter speciale regimen quo regebat populum Israel. Designatur quoque per hæc pronomina affectus ipsius dauidis erga deum: non per exclusionem aliorum, sed præ magnitudine amoris habentis deum charum vt proprium Et similiter affectus proprius ad deum vt Regem suum pro quarto recurrebat ad eum tanquā ad propriam Regem pro iudicio & iustitia contra Regem Saulem.

QVONIAM ad te orabo.) Incipit hic pars executiua, tali ordine. Primo tractantur illæ particulæ, dicta mea ausculta &c. secunda illa deus meus, ibi, quoniam non deus. tertia illa ausculta vocem clamoris mei Rex meus, ibi domine deduc me. ¶ Tractatur itaque primo recursus ad deum propositus in primo versiculo psalmi, declarando efficaciam orationis a tribus. Quoniam inquit ad te domine, non ad hominem, non ad simulacra, orabo, ideo mane audies vocem meam. Ecce primum mane: hoc est hora congrua, nōn ad vesperam. Et hoc ex parte dei. ¶ Secundum est ex parte operis mei. Mane, hoc est cito, tempore congruo, præparabor ad te, disponam, præparabo meipsum ad te. Vera siquidem oratio quæ ex corde procedit, producit ordinationem & præparationem suiipsius ad deum: ficte siquidem orat, qui ex vna parte orat, & ex altera parte opere contradicit. ¶ Tertium est, & speculabor. Dictio enim Hebraica significat propriè videre expectātis: puta quū homo expectat aliquē venturū, & attendit oculis ad videndum quando venit. Et propterea significatum est per verbum speculabor: quod significat videre tanquam è specula. Et describitur per hoc efficacia orationis in parte intellectiua ad videndum, sicut per præparationem describitur efficacia orationis in parte effectiua.

QVONIAM non deus volens.) Tractatur hic illa particula deus meus. Tractatur autem describendo deum respectu impiorum, & respectu ipsius timentis eum. Vbi aduerte quòd respectu impiorum describitur tripliciter. Primo pro radice & ratione omnium naturā voluntatis diuinæ respectu impietatis seu iniquitatis, deinde respectu iniquorum. & demum in specie respectu Saulis. ¶ Aduerte autem perspicaciter quòd valde subtiliter Prophetā describit diuinam voluntatem respectu iniquitatis: quia non per positiuum actum nolendi sed per negationē actus volēdi describit ipsam. nō enim ait, Deus nolens iniquitatē tu. sed nō volēs iniquitatē tu. nā si deus nollet iniquitatē fieri (hoc est si vellet nullā iniquitatē fieri) nulla iniquitas fieret: quoniam volūtati eius nullus resistere potest, sed omnia quæcūq; voluit fecit & facit. Sed deus nō vult iniquitatē, cum quo nō velle stat q, velit permittere iniquitates. Vnde ex hoc textu theologi fundamētū habēt doctrinæ in suis libris traditæ de velle diuino circa peccata. ¶ Vnde ex hac prophetica litera habemus primum quod Deus non vult iniquitatem. Secundum quòd inter deos quos gentiles adorabāt & Deum meū hæc est differētia: quoniam illi dij reputantur volentes iniquitates: vtpote quibus placebant impudica &c. Deus

Universidad de Deusto
Biblioteca

F autem meus non Deus volens iniquitatem. Tertium quòd hoc(ſcilicet non velle iniquitatem) conuenit voluntati diuinæ ex diuina natura,ſignificata per nomen Deus.Et propterea non eſt dictum,quoniam non volens iniquitatem tu:ſed eſt dictum , quoniam non deus volens iniquitatem tu,vt ex Dei nomine naturalitatem non volendi iniquitatem intelligeres . Pro radice itaque omnium dicendorum dicitur, quoniam non Deus volens iniquitatem tu,& proterea præponitur coniunctio quoniam. Continuatur autem ſententia hæc præcedenti verſiculo:quia introducitur per modum rei ſpeculatæ. Acſi dixiſſet, & ſpeculabor hoc:ſcilicet quoniam non Deus volens iniquitatem tu : & conſequenter ſubiungitur, non habitabit &c. id eſt ideo non habitabit &c,

NON habitabit te malus.) Ex hoc quòd deus non eſt volens iniquitatem,primum deducitur negatio habitationis mali apud Deum. Et quadrat voluntati non volenti iniquitatem
G quòd non patiatur ſecum habitationem perſonæ malæ: quoniam malitia iam excluſa per voluntatem,non eſt per voluntatem prædictam excluſa cohabitatio hominis iniqui:ſtat enim q homo non velit iniquitatem,& tamen compatiatur ſecum habitare hominem iniquum. Nõ ſic inquit Prophe ta tu facies:quoniam ex eo quòd non vis iniquitatem,non permittes:habitare tecum hominem malignum . Hic ſenſus obſcure in Hebræo ſcribitur: quoniam nulla iungitur præpoſitio pronomini te. non enim dicitur iuxta te aut tecum: ſed dicitur non habitabit te malus.Et apparet metaphorico ſermone dici ad deum quòd malus non habitabit te tã quam habitaculum:hoc eſt quòd tu non eris habitaculum perſonæ malæ.quod eſt dicere,tu nõ facies tecum habitare perſonam malam.¶Altera negatio ſubiungitur.

NON ſtabunt inſipientes.) De inſipientia &poſita ſapientiæ quæ eſt primum donum
H ſpiritusſancti loquitur. Et vbi primo excluſi ſunt iniqui ab habitaculo dei,modo excluduntur a conſpectu oculorum eius:ita quòd non ſolum non admittuntur ad domum , ſed nec admittuntur ad conſpectum.intellige eo modo quo grati ſtant in conſpectu dominorũ. Deinde ſub iunguntur affirmationes. Prima quo ad interiorem actum.

ODISTI omnes operantes iniquitatis.) Sic habetur in Hebræo: habetur enim participium iunctum genitiuo.quod tranſlatio Latina ſufferre poteſt : quia tranſit in vim nominis. Et hoc infinities in hoc pſalterio inuenitur . Sed ſenſus in idem redit acſi conſtrueretur cum caſu verbi.¶Altiſſimus enim odio habet peccatores.Nec ſolum odiſti ſed perdes, actu exteriori punies, occides, loquentes mendacij, mendaces.Et intelligitur de mendacio pernicioſo. Ex quibus colligere facile potes duas negationes & duas affirmationes Dei reſpectu impiorum, conſequentes ex hoc,quòd deus non vult impietatem.

VIRVM ſanguinum.) Deſcribitur diſpoſitio diuinæ voluntatis in ſpeciali reſpectu
I Saulis.Virum inquit ſanguinum,propter cladem innocentum ſacerdotum cum tanta ſæuitia etiam in mulieres & paruulos.1.Regum.22. & doli, tum propter tot dolos quibus vſus eſt in Dauidem,& quia promiſit ei filiam in ſcandalum.1.Regum.18. & quia petijt præputia Philiſtinorum , & quia occulte mandauit vt occiderent Dauidem &c. Tum in Deum : pro quanto in percuſſione Amalech fraudem commiſit , parcendo optimis gregibus ouium & armentorum & vniuerſis quæ pulchra erant,ſub prætextu vt immolarentur domino.1.Regum.15.Abominabitur dominus,tanquam abominabilem deijciet a regno:vt ibidem dixit Samuel,Abiecit te dominus ne ſis Rex.

ET ego in multitudine.) Declarata diſpoſitione voluntatis diuinæ erga impietatem,impios & Saulem , ſubiungit diſpoſitionem eiuſdem diuinæ voluntatis erga ſeipſum Dauidem. & ego, abiecto Saule, in multitudine gratiæ tuæ. Dicendum erat hic conſequenter ad præce-
K dentia,& ego in iuſtitia mea ſeu in voluntate tua iuſta: ſed neutrum ſubiunxit , recognoſcens futurum ſuum bonum à gratia diuina : nec a ſimplici gratia,ſed a multitudine gratiæ. Introibo domum tuam,incuruabor ad templum ſanctitatis tuæ.Vtrumque horum intelligitur quãtum ad affectum & diſpoſitionem Dauidis . Habebat enim voluntatem ædificandi domum domini,& ſic ingredi illam:& curuus adorare in templo. Nec fuit mendax quia hoc non adimpleuit:quoniam non ſtetit per eum , ſed Deus laudauit propoſitum eius,noluit autem quòd per ſeipſum ſed per filium exequeretur:vt patet.2. Regum.7. Vnde verba hæc ad perſonam Dauidis in ſeipſo relata,verificantur quantum ad votũ:quia votũ habebat introeundi & adorandi.Relata autẽ ad dauidẽ in ſucceſſione eius,verificantur etiã quantũ ad effectũ: quoniã ipſe in ſucceſſione filiorũ ſuorũ introiuit in domũ,& adorauit in templo.¶Vbi nota duo.Alterũ eſt quòd dauid prædicit ſe ſublimandũ in Regẽ ad augmentum & ornamentum diuini cultus: dum deſcribit ſe ingreſſurum domum dei & adoraturum in templo : hoc enim nihil aliud eſt

quàm dicere,quòd ego ædificabo templum abiecto Saule. Alterum eſt, cõtra id quod dixerat. A virum ſanguinum &c.contraponit & ego:cõtra id quod dixerat odiſti,perdes,abominabitur, contraponit in multitudine gratiæ tuæ: contra id,quod dixerat non habitabit te malus,contraponit introibo domum tuam:contra id quod dixerat non ſtabunt coram oculis tuis,cõtraponit incuruabor ad templum ſanctitatis tuæ: & demum contra id quod dixerat de impietate,contraponit in timore tuo.ita quòd non ficte,non exteriori tantum incuruatione aut cerimonia,ſed in interno timore tuo introibo & incuruabor.Hæc quo ad deum.

DOMINE deduc me.) Incipit hic tractari illa particula, a qua ſupra vocem clamoris mei rex meus.Deſcribit ſiquidem Dauid ſeipſum poſitum in periculo inſidiantium ſibi hoſtium, affectum ad gradiendum in via dei: & propterea petentem directionem & deductionẽ in iuſtitia. Vbi diligenter nota quòd duas petitiones proponit.Altera eſt domine deduc me,eſto
B mihi dux ad regnum promiſſum in iuſtitia tua,qua odisti operarios iniquitatis,& abominaris virum ſanguinum & doli,propter inſpectores meos,Saulem & ſuos qui inſidiantur mihi.Petit ergo per hoc iuſtitiam contra illos deductiuam ſui ad regnum: quod fuit adimpletũ ad literam in monte Gelboe.Aduerte quòd inſidiatores ab actu inſpiciendi eo modo quo obſeruatores inſpicere conantur ſignificat,& hic & ſæpe in ſequentibus pſalmis, Secundo petit,rectam fac faciebus meis viam tuam.Non eget via dei vt dirigatur aut recta fiat(quoniam omnis via dei eſt in ſe recta)ſed egemus nos vt recta via dei fiat ante oculos noſtros.Et hoc ad differentiam poſtergantium rectam viam dei propter eius ignorãtiam aut paſſiones animi.Affectum itaque ſuum ad ambulandum per viam dei, manifeſtat per hanc petitionem Dauid, & petit à deo adimpleri, vt inter tot pericula recta gradiatur via, habeat ſemper ante oculos ſuos viam dei pro via recti ſui itineris.

QVONIAM non in ore.) Proſequitur Dauid primam petitionem, afferendo ratio- C
nem iuſtitiæ petitę à rege ſuo cõtra inſidiatores ſuos ex multis eorum criminibus. Et inchoat à peccato oris.Quoniam non in ore eorũ,inſidiantiũ ſcilicet,rectitudo. dicebant enim ea quæ non recta ſunt contra Dauidem.Et ſubiungit peccatũ cordis.Intimum eorum prauitates, Patet vtrunq; horum in hiſtoria libri Regum. Tertium crimẽ. Sepulchrũ apertum guttur eorũ. & per aſſimilationẽ gutturis ad ſepulchrũ patens ſeu apertum:licet poſſit intelligi fœtor egrediens ex corde eorum,aptius tamen intelligitur parata voracitas ad deglutiendum Dauidem. ita quòd præparatio eorum ad necem eius erat ſicut præparatio ſepulchri patentis ad ſepelien
dũ,vbi nihil deeſt niſi proiicere hominem in ſepulturam:non enim oportet laborare ad fodiẽdum ſepulchrum aut ad aperiendum illud.Et vt vno verbo dicatur,ſignificatur per hanc ſimilitudinem quòd ſola executio occiſionis meæ deeſt.Quartum crimen. Linguam ſuam lænificabunt.Crimen fictiſermonis ſignificatur,blande ſcilicet loquentium, & ad malum tendentium:quæ patent in libro Regum,quando blande loquebãtur Dauidi ſuper filia Saulis & prę- D
putiis Philiſtinorum.Ecce places regi &c.1.Reg.18.Et aduerte in his quatuor deſcripſiſſe prophetam inſidiatores ſuos in corde,in gutture,in lingua,in ore.

DESOLARE fac eos deus.) Allegatis criminibus petit actus iuſtitiæ tres. Primus eſt deſolare fac eos deus.Pœna petitur præſentis vitæ,adimpleta partim per Philiſtæos quum interfecerunt Saulem. & filios eius:partim ſucceſſiue per alios, qui deſolauerunt domum Saulis.

DECIDENT à conſiliis ſuis.) Secũdus actus iuſtitiæ eſt efficere ne noceant.hoc enim ſignificat quòd decident a conſiliis ſuis contra Dauidem initis.Et hoc ſignificatur adiungendo in multitudine fallaciarum ſuarum.conſtat enim ex hiſtoria libri Regum,fuiſſe plena fallaciis conſilia Saulis contra Dauidem.

EXPELLE eos,quoniam rebellauerunt in te.) Tertius actus eſt expulſio eorũ a regno. E
Et adiungitur maior cauſa,quoniã rebellauerunt in te.Et petitur expulſio eorum a regno, quoniam rebellauerunt contra deum. Quod fuit.1.Reg.15.quum non acquieuerunt præcepto diuino circa anathema Amalechitarum.Vnde dixit tunc Samuel ad Saulem, Quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare,& quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere.Et tunc Samuel prędixit quòd expellendus eſſet a regno.Et expreſſe.1.Paral.10.dicitur quòd propter hoc interfecit eum dominus,& tranſtulit regnum eius ad Dauid filium Iſai.

ET lætabuntur omnes ſperantes in te.) Proſequitur Dauid ſecundam petitionem,qua petiit dirigi coram ſe viam dei.Proſequitur autem recenſendo fructus qui ſequentur ex huiuſmodi directione.Vnde primo ponit fructus:& vltimo directionẽ ipſam reſpectu ſui pro cauſa fructuum,ibi,quia tu benedices.¶Primus ergo fructus erit quòd lætabuntur omnes ſperantes in te. Vbi ſcito quòd dictio Hebraica ab interpretibus explicata per ſpem, dicitur ſignificare

Universidad de Deusto
Biblioteca

F plus quàm ſpem:quoniã ſignificat cõmittentes ſe ſub protectione alicuius:quod eſt plus q̃ ſperare. Et de iſtis dicitur q̃ lætabũtur: tpote aſſecuti effectũ ꝓtectionis. Lętabũtur aũt in te deo,

SECVLO cantabunt,& operire facies ſuper eos.) Secundus fructus eſt quod cantabunt toto tempore vitę ſuę. hoc enim ſignificat ſeculo. Vbi ſcito quod dictio Hebraica ſignificat laudando cantare. ita quod fructus eſt quod laudando cantabunt. Et huius ratio aſſignatur (quãuis præpoſtere ſcripta) diuina protectio, ſignificata dicendo & operire facies ſuper eos. Directe ſiquidem hic diuinus actus reſpondet ſubmiſſioni antedictæ committẽtium ſe ſub protectione eius. Et intẽdit quod illi ſ[illegible]o protegente nõ ſolũ lætabuntur, ſed laudãdo cantabunt, aſſecutĩ intentũ. ¶ Ordina literã ſic. & operire facies ſuper eos, ſeculo cãtabunt. Textus Hebræus habet ſeculo datiui caſus: ſed latina conſtructio vtitur pro ablatiuo, Et hoc ſemel pro ſemper intellige millies in ſequentibus, vbi inuenies tempus ſignificari ſeculo vel æterno vel ſempiterno.

G ET exultabunt in te diligẽtes nomen tuũ.) Tertius fructus eſt diligẽtiũ quod diuinũ nomen ſanctificetur, glorificetur &c. qui ſunt meliores quàm ſperantes. Et fructus eſt quod exultabunt in te: quod plus eſt quàm lætari, laudare & cantare. Et intellige hos fructus ad literam dici de viris probis expectantibus regnum Dauidis a deo. Vnde & omnium ratio ſubditur.

QVIA tu benedices iuſtum domine, vt ſcuto voluntate coronabis eum.) Et intendit ad literam duo beneficia conferenda Dauidi, ordine retrogrado ſcripta. Primum eſt defenſionis ſignificatiuum dicendo, vt ſcuto voluntate coronabis eum. Sumitur enim hic coronare pro circundare: vt ſimilitudo ſcuti teſtatur. Et intendit quod deus ſola voluntate ſua circundabit Dauidem tanquam circundaret eum ſcuto defenſiuo. Significatur enim ſcutum longum quod circundat ferè totum hominem. Et minus dixit quàm ſignificauit: quia plus deus circundat volũtate quam circundare poſſit ſcutum. Secundum eſt collatio regni, ſignificata dicẽdo, tu domine benedices iuſtum. Benedicere quippe dei eſt benefacere: & beneficium diuinum expectatum vt conferatur iuſto Dauidi, regnum erat. Et propterea poſuit vtrũque: & defenſionem ab
H inimicis, & benedictionem benefaciendo Dauidi iuſto: quod è regione ponitur contra eiectionem Saulis iniqui. Amen,

¶VVLGATA EDITIO. Victori in canticis ſuper octaua, Pſalmus Dauid. VI.

DOmine ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripias me.
Miſerere mei dõmine quoniã infirmus ſum: ſana me domine quoniam conturbata ſunt oſſa mea.
I Et anima mea turbata eſt valde, ſed tu domine vſquequo?
Conuertere domine & eripe animam meam, ſaluum me fac propter miſericordiam tuam.
Quoniam non eſt in morte qui memor ſit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi?
Laboraui in gemitu meo: lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis meis ſtratum meum rigabo.
Turbatus eſt à furore oculus meus, inueteraui inter omnes inimicos meos.
K Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem: quoniam exaudiuit dominus vocem fletus mei.
Exaudiuit dominus deprecationem meam, dominus orationẽ meã ſuſcepit.
Erubeſcant & conturbentur vehementer omnes inimici mei, conuertantur & erubeſcant valde velociter.

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti in modulationibus ſuper octaua Pſalmus Dauidi.*

Propheta. DOmine[4] ne in furore tuo argue me, & ne in ira tua caſtiga me.
1
2 Miſerere mei domine[4], quoniam æger ego, medere me domine[4], quoniam
ſum
ſunt
territa oſſa mea.

eſt iratus eris
3 Et anima mea territa valde: & tu domine[4] vſq; quo? A
4 Reuertere domine[4], erue animã meam, ſaluum me fac propter gratiã tuam.
eſt
5 Quoniam non in morte recordatio tui: in fouea quis confitebitur tibi?
6 Laboraui in ſuſpirio meo, natare faciam in omni nocte lectum meum, in lachryma mea ſtratum meum liquefaciam.
tua qui
7 Tineauit ab ira oculus meus, inueterauit in omnibus anguſtiis meis.
8 Recedite à me omnes operantes iniquitatem, quoniam audiuit dominus vocem fletus mei. B
9 Audiuit dominus[4] ſupplicationem meam, dominus[4] orationem meam ſuſcipiet.
10 Erubeſcent & terrebuntur valde[5] omnes inimici mei, reuertentur & erubeſcent ſubito.

TItulus eſt. Vincenti in modulationibus ſuper octaua pſalmus Dauidi. Vbi ſcito quòd octaua nomen eſt inſtrumenti muſici octo chordarum. Et eadem dictio Hebraica ponitur hic pro qua dicimus in modulationibus, cæ poſita fuit in titulo quarti pſalmi. Et hinc apparet ꝙ ſignificat nõ inſtrumentũ ſed modulationẽ, ex eo quòd adiungitur ſuper octaua. Significatur enim quòd pſalmus iſte datus eſt prælidenti in modulationibus: hoc eſt in certis modis cantandi ſeu ſonãdi ſuper octaua, ſuper inſtrumẽto octo chordarũ, Reliqua expone vt ſuprà. Circa materiã pſalmi clarum eſt ex eo quòd Dauid eſt author pſalmi, & ea quæ hic dicuntur congruũt perſonæ Dauidis multũ afflictæ, quòd pſalmus ad literã loquitur de Dauide: ſed de qua eius afflictione tractet, ex pſalmo accipiendũ eſt. Legimus Dauidẽ quater afflictum: ſcilicet in percuſſione à Saule, in reprehenſione à Nathan ſimul cũ morte filii, in perſecutione ab Abſalon, & in percuſſione populi ab angelo. Et quia hic deſcribitur deus iratus contra Dauidem, & Dauid pœnitens omni nocte lectum lauare lachrymis, quod pœnitentis eſt, excluditur perſecutio Saulis. Et quia explicantur pluries inimici Dauidis, & Dauid petit non mori, excluditur afflictio ex perſecutione populi. in qua Dauid petiit oppoſitum. 1. Paralip. 21. Domine deus vertatur obſecro manus tua in me & in domum patris mei. Nec habuit ibi locum concurſus inimicorum. Et ex hoc capite excluditur afflictio quum reprehẽſus fuit a Nathan & mortuus eſt filius. non enim patiebatur ab inimicis ſed a deo. Et quia in perſecutione quam paſſus eſt D ab Abſalon, deus inuenitur iratus & Dauid territus & interuenerunt inimici operarii iniquitatis, & defecerunt ſubito, & Dauid multã tunc monſtrauit humilitatem (nudis pedibus & operto capite incedendo &c.) ideo reuelationi conſentaneum eſt quod materia huius pſalmi ad literam eſt recurſus Dauidis ad deum pro miſericordia in perſecutione ab Abſalon.

SVMMARIVM EST.

¶ Dauid patiens perſecutionem ab Abſalon imbecillis & territus, petit a deo miſericordiam, proferens pœnitentiæ actus aſſumptos, futuroſq; promittens. & exauditus negationem diuinæ iræ erga ſe prædicit, ita quòd erubeſcent & reuertentur retrorſum ſubito inimici eius,

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DOMINE ne in furore.) Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuã materię, & executiuã, ibi, quoniã æger. Proponit duo: ſcilicet negationẽ iræ & gratiam miſericordię. Proponit autẽ deprecatiue vtrunq;: quia vtrũq; ex diuina expectat gratia. Et primo quod nõ agat ſecum in ira & furore: hoc eſt non caſtiget eum tanquã indignatus cõtra eum ſed paterne: hunc enim effectum proponit, Domine ne in furore tuo, hoc eſt non tanquam motus furore, argue me: & non in ira tua, hoc eſt tanquã excandeſcens accenſus ira, caſtiga me. More ſiquidem humano rogat vt neq; verbo arguat neq; opere caſtiget ipſum deus tanquam indignatus. Et vere ſic fuit: quoniã tanquã pater & arguit & caſtigauit eum. Et ſcito quod dictio Hebraica interpretata furor, ſignificat proprie illam animi indignati paſſionem quæ naſo ſufflante ſeu fumante apparet. Et hoc etiam intellige ſemel pro ſemper. Dictio vero interpretata ira, ſignificat illam indignati animi paſſionem quæ ex calore velut excandeſcentia quadam apparet. Deprecatio autẽ gratiæ ſubiungitur, Miſerere mei domine. in miſeria quippe conſtitutus propter ſcelera ſua miſericordiam petit, non rerum ſuarum ſed ſui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F QVONIAM æger ego.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula,miserere mei domine.Secũdo tractatur illa,Domine ne in furore &c.ibi, quoniam nõ in morte. Petendo autẽ misericordiam explicat qualis est & quid desiderat scilicet viuere & saluari.Aduerte hic q̃ in progressu petitionũ describit seipsum Dauid tripliciter, scilicet quo ad animã,quo ad ossa,quo ad seipsum. & quarto ex parte dei prorogãtis. Et quantũ appareret descriptio suuipsius est ad similitudinẽ ægri:nacsi ex terrore animæ & ossium effectus impotens,petat medicinã & salutẽ.Et intendit per hæc significare impotentiam suam ad saluandũ se ab Absalon,deo stante auerso ab ipso Dauide & terrente ipsum tanta persecutione. Vide singula. Quoniam æger ego, quia ad similitudinẽ nõ mortui sed ægri deueni,ideo medere me domine,medici vtere officio. Rursus quoniam tam ossa mea,firmiores animi partes(mens & ratio cõsiderantes diuina consilia)quàm anima mea,inferior pars animæ ab officio animandi
G corpus denominata, territa sunt,in hoc euentu (& anima plus territa dicitur addendo valde: quia multũ timebat mori in illo casu.nec solũ ex parte mea experior territã animã vsq; ad ossa,sed etiam ex parte tua experior,& tu domine vsq;quo: hoc est & nescio vsq;quo tu domine iram tuã exercebis,an vsq; ad cõsumptionem an citrà,an diu an paruo tẽpore) ideo reuertere quæso dñe. Fuisti mihi beneficus,recessisti puniẽdo & eiiciẽdo me à regno,reuertere beneficus & erue animã meã,vitã meã à periculo mortis:saluũ me fac,à persecutione ista,nõ ꝓpter merita mea,sed propter gratiã tuã. Nec obstat dictis q̃ audisset Dauid à Nathan ꝓphetã,non morieris:qm̃ dubitauit an hoc fuerit dictũ,pro tũc quãdo mortuus est filius.ex eo em̃ q̃ videbat impleri verbũ aliud dictũ à Nathan(ecce ego suscitabo super te malũ de domo tua)timuit ne impleretur etiã illud aliud simul dictũ.nõ recederet gladius de domo tua vsq; in sempiternũ.

Q. VONIAM nõ in morte.) Tractatur hic illa particula,Domine ne in furore &c.de-
H scribendo suam pœnitentiã voluntariam & rationẽ pœnitẽdi,à qua inchoat dicẽdo, quoniam non in morte. Vbi nota quàm rectæ fuerit rationis & intẽtionis pœnitẽtia Dauidis.Rationis quidẽ:quia non distulit pœnitentiã agere vsq; ad mortẽ.Intentionis autẽ,quia pœnituit ad offerẽdũ deo sacrificiũ memoriæ & laudis in reliqua sua vita.Quoniã,inquit.nõ in morte recordatio tui(mortuus enim quatenus mortuus est non recordatur dei.Quod etiam à loco explicatur. in fouea,sepulchri,quis cõfitebitur tibi,cõfessione laudis,fidei aut peccatorũ(quasi dicat nullus)ideo ego nõ distuli pœnitere.Sed laboraui in suspirio meo,hoc est fatigatus sum suspirando ad te.Sciebat Dauid se propter crimina adulterii & homicidii in persecutionẽ hanc incidisse:& ideo commemorat inchoatam iam suã pœnitẽtiam, qua diuturnus gemitus simul & spes significatur.gemitus enim cum spe in suspirio, diuturnitas autem in fatigatione inuenitur. Nec propterea cessabo,sed plus faciam in futurum,perseuerando in pœnitẽtia. Quo-
I niam natare faciam in omni nocte lectum meum, in lachryma mea stratum meum liquefaciam.Et est sermo hyperbolicus promittere tantum fletum quòd natare faciet lectum,hoc est culcitram & huiusmodi:& rursus cum tanta abundãtia quòd fluet,hoc enim significat lachryma mea stratum meum liquefaciam:hoc est cum tanta abũdantia quòd liquefaciet,hoc est liquescere,id est fluere faciet stratum sicut fluunt niues liquescentes. Vbi cerne inchoatam pœnitentiam in eo quòd fatigatus est suspirando:& quòd promittit prosecutionẽ per singũlas noctes cum tanta abundantia fletus. Deinde subiungit alias suas pœnas.

TINEAVIT.) Vsurpata est dictio hæc vt respõderet Hebrææ. Si dixisset corrosus est oculus meus ab ira tua,solã oculi passionem significasset: sed dicẽdo tineauit, describit nõ solã passionẽ corrosi oculi,sed etiã actionem qua ipsemet oculus protulit sibi tineam quæ corrodit eũ.Ad significandũ itaq; quòd recognoscit se culpabilẽ,quòd oculus suus specialiter fuit causa
K quòd oportuit ipsum tãtũ flere quòd sicut corrosi sunt oculi ab ira dei cõsiderata,vsus est metaphora tineæ.Et vere tineauit oculus Dauidis quando vidit mulierẽ lauantẽ se pulchrã valde &c.hoc enim fuit causa quare velut corrosi sunt postea oculi flendo, cõsiderando iram dei.

INVETERAVIT in omnibus angustiis meis.)Ad prouocandũ magis dei misericordiã,apponit cõditionẽ oculorũ suorũ:scilicet quòd inter angustias inueterauerũt.Dauid siquidẽ ab adolescentia sua profugus a facie Saulis,multas passus est angustias,propter quas seniles anticipauit defectus. Acsi aperte diceret.tanto amplius miserere, quanto oculi modo corrosi iam seniles sunt propter angustias meas omnes quas tanto tempore passus sum. Recedite a me omnes operantes iniquitatem.Effectus tã orationis quàm pœnitentiæ partim actæ partim promissæ,congrue subiungitur:declarando primo effectũ orationis in ipso Dauide.& deinde in ipsis hostibus.Exauditus siquidẽ Dauid,certificatus est deum nõ agere secũ vt indignatum sed vt patrem.Et propterea apostrophãs ad inimicos suos ait, recedite.Et hoc ad literam

impletum fuit quando ordinauit aduersus illos bellum defensiuum: hoc est enim monere seu A
imperare eis,recedite à me omnes operantes iniquitatem.hoc est operarii iniquitatis cõiurati cum Absalon)quoniam audiuit dominus,prò exaudiuit,vocẽ fletus mei,audiuit dominus supplicationem meam.Dictio Hebraica sonat deprecationem miserabilem: hoc est prouocatiuã ad misericordiam.Et significatur per hæc duo (scilicet preces prouocatiuas ad misericordiam & fletum)recursus ad deum ex intimo afflictoq; corde adhibitis signis æternis.

DOMINVS orationem meam suscipiet.) Describitur effectus orationis in executione facta in hostibus: Absalon scilicet & suis.Et propterea in futuro describitur respectu reuelationis factæ Dauidi.Dominus,inquit,orationẽ meam suscipiet,quãtum ad executionẽ. Et propterea erubescent & terrebuntur valde omnes inimici mei,reuertẽtur & erubescẽt subito.Manifeste hic describitur confusio exercitus Absalon.Erubescent,inquit,& terrebũtur,nõ parum sed valde omnes inimici mei,fautores Absaló.percusso enim exercitu reliqui fuerũt territi & B
cõfusi:& ipse etiã exercitus dispersus est, mortuis viginti milibus ex eis. Et propterea subditur reuertentur,& erubescent seu cõfundentur subito.tam parũ enim durauit regnũ Absalon q̃ dicuntur subito defecisse:& etiã quia mortuo Absalon statim omnes inimici cõfusi sunt.Amen.

¶VVLGATA EDITIO. Ignoratio Dauid quam fecit domino super verba Chusi filii Iemini. Psalmus VII.

DOmine deus meus in te speraui : saluum me fac ex omnibus persequentibus me & libera me.
Nequando rapiat vt leo animam meam: dum non est qui redimat neque qui saluum faciat.
Domine deus meus si feci istud: si est iniquitas in manibus meis. C
Si reddidi retribuentibus mihi mala,decidã merito ab inimicis meis inanis.
Persequatur inimicus animam meam,& comprehendat & conculcet in terra vitam meam,& gloriam meam in puluerem deducat.
Exurge domine in ira tua,& exaltare in finibus inimicorum meorum.
Et exurge domine deus meus in præcepto quod mandasti, & synagoga populorum circundabit te.
Et propter hanc in altum regredere:dominus iudicat populos.
Iudica me domine secundum iustitiam meam, & secundum innocentiam D
meam super me.
Cõsumetur nequitia peccatorũ & diriges iustũ, scrutãs corda & renes deus.
Iustum adiutorium meum à domino,qui saluos facit rectos corde.
Deus iudex iustus,fortis & patiens,nunquid irascitur per singulos dies?
Nisi conuersi fueritis,gladiũ suum vibrauit, arcũ suum tetendit & parauit illũ,
Et in eo parauit vasa mortis,sagittas suas ardentibus effecit,
Ecce parturiit iniustitiam,concepit dolorem & peperit iniquitatem.
Lacum aperuit & effodit eum,& incidit in foueam quam fecit.
Conuertetur dolor eius in caput eius, & in verticem ipsius iniquitas eius de E
scendet.
Confitebor domino secũdũ iustitiã eius , & psallã nomini domini altissimi.

IVXTA HEBRAEVM. *Error Dauidi quem cecinit domino super verba Aethiopis filii Iemini.*

1 *Prophetæ.* DOmine deus meus in te speraui,saluũ fac me ab omnibus sequentibus me,& libera me.

2 Ne quando rapiet vt leo animam meam,lacerans & non erit liberans.
3 Domine deus meus si feci istud,si est iniquitas in volis meis,
4 Si retribui pacifico meo malum,& erui angustatorem meum inaniter,

Universidad de Deusto
Biblioteca

4 Sequetur inimicus animam meam,& apprehendet & conculcabit in terra † vitã meam, & honorem meũ in puluere † habitare faciet. Selah. † terræ † pulueri

5 Surge domine[4] in furore tuo,eleuare in indignationibus anguſtatorũ meorum,& expergiſcere ad me iudicio mandaſti. quod

6 Et congregatio populorum circundabit te: & ſuper ea in excelſum † reuertere. † excelſo

7 Dominus[4] iudicabit populos,iudica me domine[4] ſecundum iuſtitiam meã, & ſecundum ſimplicitatem meam ſuper me.

G 8 Complebit nunc malum impios,& firmabis iuſtum, & probans corda & renes deus † iuſtus. † dij

9 Clypeus meus ſuper deo † ſaluante rectos cordis. eſt † dijs

10 Deus † iudicans iuſtum,& deus iraſcens in omni die. eſt † dii

11 Si non reuertetur,gladium ſuũ poliet,arcum ſuum tetendit & parauit illum. Saul deus

12 Et illi parauit vaſa mortis,ſagittas ſuas perſequentibus operabitur. appoſitiue

13 Ecce parturiet iniquitatem & concipiet dolorem,& pariet falſitatem. Saul

14 Foueam aperuit & effodit eam,& incidet in foueam operabitur. quam

15 Reuertetur labor eius in caput eius, & ſuper verticem eius iniquitas ipſius deſcendet.

16 Confitebor dominũ[4] ſecũdũ iuſtitiã eius,& cãtaui nomen domini[4] excelſi.

TItulus eſt. Error Dauidi quem cecinit domino ſuper verba AEthiopis filii Iemini. Prima dictio varie exponitur.alii putant eſſe nomẽ inſtrumenti muſici:alii nomẽ ſpeciei cantus. Cõmunis tamen ſenſus intelligit errorẽ:hoc eſt errorem per ignorantiã.quanuis alias habeat ſignificationes dictio hæc.Et quoniã iſ in toto pſalmo nulla fit mentio de aliquo errore ſeu peccato quocunq; ipſius Dauidis,immo totus pſalmus plenus eſt innocentiæ & iuſtitiæ ipſius, nec

I vnquã petit miſericordiam ſed iuſtitiã,ideo difficilem ingerit quæſtionem error iſte.Cuius ſolutio eſt quòd nõ deſcribitur error Dauidis vt perſonæ errantis ſeu ignorantis, ſed vt perſonæ quæ eſt materia erroris circa quã eſt erratũ.Et hoc quadrat ei quod ſequitur,quẽ cecinit domino ſuper verba &c. Ad cuius euidentiam oportet materiam pſalmi diſcutere,quoniam titulus iſte ſignificatiuus eſt materiæ. Apparet enim ex pſalmo clare quòd de Dauide innocẽte & excuſante innocentiã ſuam cũ execrationibus & iuſto & habente hoſtes eſt ſermo cõtra hoſtes eius,& quòd petit iuſtitiam. Vnde excluditur cauſa eius contra Abſalon:quoniam conſtat propter crimina ſua tunc paſſum Dauidem:vt patet. 2.Reg.12.Excluditur quoque (vt dictum eſt)omne peccatum cuiuſcunq; ignorãtiæ.Et omnibus circunſpectis apparet quòd pſalmus iſte ad literam loquitur de Dauide profugo à Saule.quadrat enim iuſtitia eius, quadrat innocen-

K tia,quadrat imputatio,qua in primis ipſe Saul(vt patet.1.Regum.22.)imputauit Dauidi quòd Dauid inſidiaretur aduerſus Saulem:hoc eſt machinaretur ad regnũ. Vnde dixit, Non eſt qui annunciet mihi,omnes coniuraſtis aduerſus me:quum & filius meus fœdus inierit cũ filio Iſai, & ſuſcitauerit ſeruum meũ aduerſum me inſidiantẽ mihi vſq; hodie.Hęc enim ſunt verba ſignificata in hoc titulo,dicendo,Super verba Chus filii Iemini.Chus enim Aethiopẽ ſignificat. Appellatuſq; eſt Saul Aethiops,eo q nunquam potuit mutare ſuã nigredinem quam concepe rat aduerſus Dauidem,licet pluribus vicibus expertus fuerit & cõfeſſus innocentiam Dauidis. Et appellatur filius Iemini,quia(vt patet.1.Reg.9.)erat de ſtirpe Iemini.Quadrat & huic materiæ tam petitio iuſtitiæ,quàm prophetia occaſus Saulis. nam etiã ſpecies mortis eius prædicitur circa finem pſalmi,gladio & ſagittis. Quia ergo verba Saulis imputantis Dauidi crimen aſpirationis ad regnum ſoceri ſui,erronea erant(ignoto animo Dauidis)ideo titulus ab errore Dauidis vt materiæ circa quam errabatur inchoat.Et propterea ſubiũgitur quẽ cecinit domino:quoniam ſolus deus erat teſtis animi eius innocentis.Significat ergo titulus iſte materiam A
pſalmi eſſe erroneam imputationem ſignificatã verbis Saulis. Nec per hoc intelligas quòd ipſe Saul ignoranter errando imputauerit hoc Dauidi quandoquidẽ ex ſcriptura apparet quòd ex propoſito,præuidens prudentiam,fortitudinem,gratiamq; corã populo aliaſq; partes Dauidis,timuit quod poſtea euenit,ſcilicet regnum non eſſe firmandum in domo ſua, & propterea perſecutus eſt Dauidem)ſed intellige errorem tum reſpectu ignoti animi ipſius Dauidis: tum reſpectu aliorum hoc putantium. Nabal enim,1.Reg.25.dixit,Hodie increuerunt ſerui qui fugiunt dominos ſuos &c.Et Semei.2.Reg.16.ait,Inuaſiſti regnum pro Saule.Vnde & in principio pſalmi cum tot execrationibus Dauid excuſat ſe à tali crimine.Hæc eſt materia pſalmi.

SVMMARIVM EST.

¶ Dauid falſo incuſatus quòd aſpiret ad regnum Saulis,vbi ſpem ſuam in deo fuiſſe,nec commiſiſſe crimen aliquod cõtra Saulem magnis adhibitis execrationibus cãtauit,diuinæ iuſtitiæ B
officium implorat,tum ad iudicium ſuæ innocentiæ,tum ad iudicium Saulis perſeuerantis in iniquitate:prædicẽs illius ruinã,& concludẽs laudaturum ſe dei iuſtitiam diuinumq; nomen.
¶ Perſona loquens propheta eſt.

DOMINE deus meus.) Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuã materiæ, & executiuam,ibi,nequando.Duo proponit. Alterum eſt quòd fiduciam ſuam nõ poſuit in homine aut humanis viribus ſed in deo.Et hoc directe contra imputatum ei crimẽ quòd aſpirabat ad regnum,confidens in prudentia,in fortitudine,in gratia populi &c. Alterum eſt innixum priori:quòd deus eum & ſaluet & eripiat à perſecutoribus.Non ſufficit ei vt eripiatur niſi ſaluus:hoc eſt non mutilatus,non ad nihilum redactus. Et ſimiliter non ſufficit quòd ſaluetur illæſus niſi liberetur de perſecutione eorũm:Saulis ſcilicet & ſuorum.

N Equando rapiet.) Incipit hic pars executiua pſalmi tali ordine.Primo tractatur illa par- C
ticula,ſaluũ me fac &c.Secundo illa,domine deus meus in te ſperaui,ibi,ſurge domine. Tractatur hic illa particula,ſaluũ fac me ab omnibus ſequẽtibus me & libera me,dupliciter. Primo proponendo neceſſitatẽ:aperiendo periculũ ne aliquãdo ſeu ne forte Saul tanquam leo rapiat ipſum:nec ſolum rapiat ſed laceret,leonino more diſcerpendo:& nullus aderit liberãs ipſum de manu Saulis.Saul ſiquidem erat rex:& ſi habuiſſet Dauidẽ in manibus,nullus erat potens liberare eum.Rurſus Saul tanta ſeuitia in ſacerdotes Nobe reputans eos amicos Dauidis vſus eſt,vt merito Dauid timeret eum tanquam leonem rapientem & vorantem.Hoc eſt neceſſitatis periculum:quare petit liberari & ſaluari ne incidat in manus Saulis. Deinde ſubiungit conditionem ſub qua petit liberationem ſuam,intendens quòd petit ſaluari ſi eſt innocens,& ſi non eſt innocens quòd tradatur in manus inimici.Et propterea ſubiungit.

DOMINE deus meus ſi feci iſtud.) Pro iuſtificatione itaq; petitionis ſuæ proponit deũ D
vnam conditionalem cuius antecedẽs habet quatuor partes,dicens,Domine deus meus ſi feci iſtud,ecce prima pars antecedentis. Et intendit ſi feci hoc ſcilicet q machinatus ſim ad deiiciendum domum Saulis à regno.hoc enim ei imputabant verba Saulis in titulo ſignificata.

Si eſt iniquitas in volis meis.Ecce ſecunda pars antecedentis.& ſignificantur manus à volis ſicut totum à parte.Et intendit explicare quòd demonſtrauit dicendo ſi feci iſtud: explicando ſi in operibus meis eſt aut fuit iniquitas ſcilicet quòd inique egerim contra domum Saulis.fuiſſet enim magna iniquitas agere contra ſocerũ & fratres vxoris. Si retribui pacifico meo malum.ecce tertia pars antecedentis.In qua magis ſpecificatur: dum ſpecies iniquitatis explicatur,exaggerando crimen.Intendens ſi retribuit Sauli pacifico, pacem ſecundum carnalẽ cognationem habenti,malum.fuiſſet enim maximũ crimen quòd vbi Saul exaltauit Dauidem, E
preficiendo ipſum mille militibus & dando ei filiam in vxorem,ipſe Dauid retribuiſſet ei malum pro bono,machinando ad regnum. Et erui anguſtatorẽ meũ inaniter.ecce quarta pars antecedentis.Vbi nota q illud aduerbium inaniter ſeu vacue,iuxta dictionẽ Hebraicam poteſt intelligi vt determinatio inimici vel vt determinatio verbi. Et ſi quidem referatur ad hoſtẽ, ſignificaretur hoſtis ſine cauſa,ſine offenſa. Et ſic deſcriberetur Saul angẽs ſine cauſa Dauidẽ. F
Et tunc eſſet ſenſus iſtius particulæ minus quadrãs aut potius extortus: quoniã in cæteris partibus huius cõditionalis ſemper aſſumptũ eſt malũ aliquid(ſi eſt iniquitas,ſi reddidi malũ)hic autẽ aſſumeretur bonũ ſcilicet ſi erui hoſtem meũ gratis.hoc enim eſt opus ſanctũ.quod bis fecit Dauid:ſemel in ſpelunca,& alia vice in tentorio.Si autem aduerbiũ inaniter determinat verbum erui(ſicut etiam ordo grammaticus requirit)tunc currit cõditionalis. & aſſumitur etiam in hac quarta particula antecedẽtis malũ ſcilicet ſi liberaui inaniter Saulem anguſtatorẽ meũ. Quanuis enim non ſit alibi ſcriptum, ex iſto tamen textu inſinuatur q Saul ſeu cõplices eius

Universidad de Deusto
Biblioteca

F posteaquã redierunt ad propria, interpretati sunt quòd Dauid in spelunca non pepercit Sauli ex intentione bona,sed id quod fecit,fecit ex quadã vanitate ad ostentationem suæ bonitatis. Et habebant argumentum:quia si Dauid occidisset Saulem in splelunca,fuisset ipse cum omnibus suis in spelunca latentibus occisus à tribus milibus electorum virorum Saulis qui erãt extra speluncam. Propterea dicebant abscidit oram chlamydis Saulis vt ostentaret se virum bonum &c. Ad hoc enim excludendum directe tendunt verba huius particulæ, & erui inaniter angustatorem meum. Significantius autem dicit erui:vt intelligas quòd non solum abstinuit ab occisione Saulis,sed eruit eum ab iis qui occidere eum volebant.dicitur enim. 1. Regũ 24.quòd Dauid confregit seruos suos sermonibus, & nõ permisit eos vt cõsurgerent in Saul. Hoc est integrum antecedens conditionalis,cuius consequens subiungitur.

SEQVETVR inimicus animam meam.) Inchoatæ itaq; conditionalis subiungitur
G hic cõsequens,habẽs etiam quatuor particulas. Prima est.sequetur inimicus Saul animã meã, vitam meã.Secunda est & apprehendet.non solum persecutionem aget, sed ad comprehẽsionem perueniet. Tertia est.Et conculcabit in terra vitam meam, post apprehensionẽ.& in hoc significatur ignominiosa occisio vtpote conculcanda. Quarta est. Et honorem meum in puluere habitare faciet. Metaphorica est locutio,significans quòd honorem suum ad nihilum redigat Saul,ad similitudinem eorum quæ iacent in pulueribus.quæ pro nihilo habentur:vtpote quæ ab omnibus calcari possunt,Et tota itaque conditionali clare apparet quòd Dauid iustificat petitionem suam coram deo,proponendo tanquam per execrationem,quòd si male se habuit erga Saulem incidat in manus eius,perdat honorem regni sibi a deo promissi, perdat vitam &c. Et scito quòd textus Hebræus habet in datiuo terræ & pulueri: sed propter constructionem mutati sunt casus adiunctis præpositionibus.

H SVRGE domine) Tractatur hic illa particula,domine deus meus in te speraui,recurrẽ do ad deum pro iustitia dupliciter:hoc est tum pro seipso,tum contra Saulem & suos. Et propterea tria petit. Primo humano more alloquens deum vt surgat ad iustitiam faciendam, dicens,Surge,a quiete iustitiæ,domine in furore tuo tanquã indignatus:hoc est ad puniendũ eos qui merentur pœnam.Et hæc petitio vt communis ei & aduersariis præponitur. Secunda petitio contra aduersarios,Eleuare in indignationibus angustatorum meorum: hoc est in puniendo indignationes eorum qui angunt me,eleuare tu,glorificare,appare excelsus puniendo enim reges & magnates eleuatur,non in seipso,sed in conspectu & laude hominum deus.

Tertia petitio pro seipso est.Et expergiscere ad me iudicio mandasti.subauditur enim relatiuum quod mandasti. Petit humano quoq; more quòd quasi a somno surgat ad faciendũ sibi iudicium quod mandauit fieri per alios. præceperat quippe deus iudicibus vt facerent iudiciũ
I omnibus iniuriam patientibus.Et quia Saul rex erat,nec erat qui iudicium pro Dauide efficere posset,ideo Dauid petit a deo vt faciat sibi iudicium quod mandauit fieri per alios. Et quia multo tempore tardare videbatur iudicium hoc,ideo dicit & expergiscere ad me iudicio.

ET congregatio populorum circundabit te.) Prosequitur propheta propositas tres petitiones,inchoando a prima,qua petiit surge domine in furore tuo:reddens pro ratione petitionis huius duplicem fructum. Alter est ex parte cultus: quia scilicet hinc fiet quòd congregatio populorum circundabit cultu te.Et vere sic est:quia quum deus punit,congregamur ad cultum diuinum. Alter fructus est exaltationis diuinæ, non in seipso sed in mentibus hominum: quæ consurgit quum deus exercet iustitiam suam.Et hæc significatur dicendo.& super ea, congregatione vel,propter eam congregationem,in excelsum reuertere.Deus enim quiescens a puni tione,nõ existimatur excelsus:dum autem punit,quasi reuertitur in celsitudinem. Et propter-
K ea propheta dicit deo,quod super congregatione populorum quę fit deo puniente,in excelsum reuertere. Et explanans quæ sit ista celsitudo,subiungit,Dominus iudicabit populos.Homines enim videntes deum exercere iustitiam,credũt hoc de deo celsitudinem scilicet q̃ dominus iudicabit populos. Textus Hebræus habet in datiuo excelso:sed constructio adiũcta præpositione mutauit.

IVDICA me domine.) Prosequitur hic tertiam petitionem:qua pro seipso petiit expergiscere ad me iudicio quod mandasti.Vbi tria prosequitur.nam primo petit iudicari secundũ iustitiam suam,dicens,Iudica me domine secundum iustitiam meam & secundum simplicitatem meam super me.Vbi & se iustum & simplicem absq; duplicitate erga Saulem fuisse & esse proponit coram diuino iudicio.

COMPLEBIT nunc malum impios & firmabis iustum:& probans corda & renes deus iustus) Petito iudicio subiungit desideratum fructum sententiæ ferẽdæ scilicet quod nũc, hoc

est in hoc iudicio,complebit,hoc est terminabit malum , pœnæ per sententiã ferendã,impios. A
Aduerte primo vocabulum quòd cõplere non sumitur hic pro perficere(eo modo quo dicimus domum cõpletam)sed pro terminare:eo modo quo successiua dicimus completa quando desinunt:dicẽdo diem aut mensem cõpletũ quãdo iam desinit. Ad hũc enim sensum dicitur q̃ malum pœnæ complebit impios,hoc est terminabit eorum vitam,faciet illos non esse. Secundo modũ loquendi. Loquitur enim Dauid more expectantium cũ desiderio sententiam iudicis & confidentium in bono iure causæ suæ. Soliti quippe sunt dicere.nunc videbuntur habẽtes rationem,& punientur iniustitiam fouentes.Sic enim ait propheta, complebit nunc malũ impios & firmabis tu deus iustum:tu inquam deus iustus & probans corda , hoc est voluntatẽ & renes,hoc est intima affectionum penetralia.Et addit hoc ad excludendum omnem ignorãtiam aut incuriam iudicis,& quancunque occultationem meritorum tam suorũ quàm hostiũ apud iudicem. Et quoniam Dauid non humano sed diuino iudicio se submittit iustificandum,& deus non semper in hac vita iustificat iustos , sed impios permittit florere tanquam si B
essent iusti,ideo subiungit quòd ipse adhibet defensorem suum deum,non quatenus permittit mala,sed quatenus saluat rectos corde.hoc enim significat subiungendo.

CLYPEVS meus super deo saluante rectos cordis) Et totum (vt dictum est) tendit ad hoc quòd defensio sua innititur deo non vt permittenti sed vt saluanti rectos corde.

DEVS iudicans iustum,& deus irascens in omni die) Et quia multi obijciunt imprecantibus diuinum iudicium ad suam iustificationem quòd deus non semper iudicat, ideo respondendo hic tacite obiectioni subiungit propheta quòd deus in omni tempore & iudicat iustum & irascitur,id est punit:hoc enim significat dicendo deus iudicans iustum & deus irascens in omni die. Quod est verum non solum quantum ad potestatem(quia potest quotidie punire & iustificare) sed est verum quantum ad actum : quoniam nullus est dies in quo deus non exer- C
ceat iustitiam suam & puniendo & iustificando . Vbi caute aduerte non dici quòd deus omni die puniat omnes aut iustificet omnes,sed quòd omni die hoc facit. Et hoc nõ videtur vertendum in dubium respectu aliquorum: quanuis nos non discernamus iudicia dei quibus punit & iustificat.

SI non reuertetur) Prosequitur hic secundam petitionem qua petijt contra aduersarios,eleuare in indignationibus angustatorum meorum. Prosequitur autem prædicendo punitionem Saulis mutuo iciter. inchoando a conditione perseuerantiæ Saulis in malo : huiusmodi enim impœnitentia significatur dicendo,si non reuertetur,scilicet Saul ad cor . Vbi & significantur futuræ pœnæ nisi Saul reuertatur ad deum.

GLADIVM suum poliet) Subiungitur futura punitio Saulis.& prædicitur modus mortis quo occisus fuit. Tum quantum ad gladium.Saul enim occidit seipsum irruens super pro- D
prium gladium . Et hoc significatur dicendo de deo quòd deus gladium suum poliet,ad occidendum Saulem. Tum quantum ad sagittas.nam Saul a sagittarijs Philistinorum antequã irrueret super propriũ gladium percussus fuit:vt patet. 1. Paral.10.Et huiusmodi sagittatio ordinata a deo contra Saulem,significatur subiungendo de deo, arcum suum tetendit & parauit illum:& illi arcui,parauit vasa mortis,hoc est tanquam vasa ferentia mortem. Quæ vasa exponit.sagittas suas persequentibus operabitur:hoc est meditantibus Philistæis exercebit, datiuũ pro oblatiuo construendo.

ECCE parturiet iniquitatẽ) Descripta morte Saulis: describitur perseuerãs malitia ipsius Saulis contra Dauidem ob quam meruit puniri . Describitur autẽ ex similitudine progressus naturalis in generatione humana: in qua primo mulier concipit , deinde parturit, & tandem E
parit. vt per hoc intelligas perfectionem malitiæ habentis omnia requisita. ¶ Et ad literam Saul concepit.1.Reg.18.inuidiam contra Dauidem,quum audisset cãtari,Saul percussit mille & Dauid decem milia. ex tunc enim incepit timere ne post mortem suã Dauid eligeretur in regem. Parturijt autẽ quum varijs viis procurauit vt occideretur Dauid vel a Philistæis vel a suis:vt patet.1.Reg.18. & 19. Peperit vero quum manifeste eum persecutus est, imponens ei q̃ quæreret sibi malum.Et propterea dicitur quanuis non ordinate . Ecce parturiet iniquitatem, desiderans iniquam mortem Dauidis : cõcipiet laborem.concepit enim quodammodo fatigationem animi,inuidens gloriæ Dauidis.& pariet falsitatem, imponens Dauidi falsum crimẽ. Et quanuis hæc tunc non erant futura,describuntur tamen in futuro ad denotandam perseuerantiam Saulis in huiusmodi malis affectibus.

FOVEAM aperuit & effodit eam, & incidet in foueam operabitur) Altera hic vtitur metaphora propheta circa culpam & pœnam simul Saulis , ad similitudinem fodientis foueã

Universidad de Deusto
Biblioteca

F ad casum alterius & tamen ipse ruit in illã. Vbi quantum ad literam dictio Hebraica significat locum effossum siccum ad similitudinem putei. & propterea varie ab interpretibus significatus est. Et describitur quòd non solum aperuit inchoando sed effodit: hoc est altius fodit vt casus esset irreparabilis. ¶ Possunt autem per hanc metaphorã duo intelligi. Primo ruina Saulis sub Philistęis: vt quia Saul adhuc parturiendo procurabat vt Dauid occideretur a Philistæis (vt patet in locis allegatis) iusto dei iudicio ipse Saul ruerit sub Philistęis. Et huic sensui consonat quod subiungit de illius capite. nam illius caput abscisum a Philistæis miserunt Philistæi vt ostenderetur idolorum templis & populis. Et sic super caput Saulis conuersum est malum. ¶ Secundo quòd Saul mouendo persecutionem in Dauidem vt Dauid rueret, fodit sibiipsi occasionem ruinæ: quoniam posuit Dauidem in reputationem, & dedit illi occasionem congregandi viros ad se contra Saulem: & sic Saul perdidit regnum. Si enim
G Saul non mouisset persecutionem contra Dauidem, mansisset Dauid cum Saule, habens milites sub se pro Saule & domo regia, nec vllam habuisset occasionem insurgendi contra domũ Saulis: sed ipsa persecutio Dauidis fecit Dauidem regem. Et propterea hic dicitur quòd Saul aperuit foueam & fodit eam, magnam persecutionem mouendo vt Dauid non succederet in regno. & intidit in foueam quam operabitur: quia inde perdidit regnum. Et describitur in futuro operabitur, propter perseuerantiam Saulis in hac persecutione. Et huic expositioni etiam consonat quod de capite subiungitur: intelligendo tamẽ per caput quod est primum membrũ corporis, primum successorem Saulis tanquam primum illius membrum, mortuo siquidem Saule, mox Dauid effectus est rex super tribum Iuda: & post septennium effectus est rex totius
H regni interueniente longa concertatione inter ipsum & domum Saulis. ita quòd in primo successore deiectum est regnum Saulis. Quanuis quod dicitur de capite potius quàm de alijs mẽbris possit ad metaphoram referri: vt quia fecerat foueam in quam Dauid rueret pedibus, huiusmodi ruina parata alienis pedibus conuertenda dicatur non super pedes sed super caput eius, tanquam casuri capite præcedente. Et propterea dicitur, Reuertetur labor eius, quo laborauit fodiendo, in caput eius: & super verticem eius iniquitas ipsius, inducens eum ad fodiendum, descendet. Ad literam quoque verum fuit quòd super caput Saulis descendit & reuersa est iniquitas eius: eo quòd etiam hanc pœnam incurrit quòd abscissum caput eius fuit per circuitum portatum a Philistęis: vt patet. 1. Paral. 10. & 1. Reg. vltimo.

CONFITEBOR dominum secundum iustitiam eius) Concludit Dauid gratiarum actiones præuidens se exauditum. & promittit duo. Alterum est, confitebor dominum, confessione laudis, secundum iustitiam, non meam, sed eius, qua exercuit iudicium inter Saulem & me. Alterum est. & cantaui nomen domini excelsi: hoc est pro mea exaltatione non magnificaui
I nomen meum, sed nomen domini excelsi super omnes. Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori pro torcularibus Psalmus Dauid VIII.

DOmine dominus noster: quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra?
Quoniam eleuata est magnificentia tua super cœlos.
Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos: vt destruas inimicum & vltorem.
Quoniam videbo cœlos tuos opera digitorum tuorum: lu-
K nam & stellas quæ tu fundasti.
Quid est homo quòd memor es eius: aut filius hominis quoniam visitas eũ?
Minuisti eum paulominus ab angelis: gloria & honore coronasti eum, & cõstituisti eum super opera manuum tuarum.
Omnia subiecisti sub pedibus eius: oues & boues vniuersas insuper & pecora campi.
Volucres cœli & pisces maris: qui perambulant semitas maris.
Domine dominus noster. quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra?

IVXTA. HEBRAEVM. Vincenti super haghithith, Psalmus Dauidi. VIII. A

1 *Propheta.* DOmine dominus noster quàm forte nomen tuum in omni terra: dantete da gloriam tuam super cœlos.
2 Ex ore infantium & lactẽtium fundasti fortitudinem propter angustatores etiam tuos: ad faciendum cessare inimicum & vltorem.
3 Quoniam videbo cœlos tuos opus digitorum tuorum: lunam & stellas quas parasti.
4 Quid homo quoniam recordaberis eius: & filius Adę quoniam visitabis eũ. est B
5 Et deficere fecisti eum modicum à diis: & honore & decore coronabis eum.
6 Dominari facies eum in operibus manuum tuarum: omnia posuisti sub pedibus eius.
7 Ouem & boues, omnes ipsos, & etiam bestias agri.
8 Auem cœlorum & pisces maris, transeuntem semitas marium.
9 Domine dominus noster, quàm forte nomen tuum in omni terra.

TItulus est. Vincenti, vt in præcedẽtibus. & similiter psal. Dauid, vt in præcedẽtibus. Quod autẽ dicitur sup. Haghithith, alij instrumẽtũ musicũ intellexerũt, ab vrbe Gath (quã nũcupamus Geth) denominatũ: seu q, instrumẽtũ musicũ erat fabricatũ ad similitudinẽ torcularis: aiunt enim gath interpretari torcular. Alij interpretationẽ nominis secuti, torcular Latine dixerũt. Verũ ex his nulla potest certitudo materiæ trahi. & ꝓpterea (prẽsertim quũ materia vindemiarũ & huiusmodi in psalmo nõ appareat) rationabilis videtur opinio intelligẽtiũ instrumẽtũ musicũ. ¶ Materia autẽ psalmi ex authoritate sacræ scripturæ habetur. Nã Mat. 21. a domino affertur hic psalmus quãtũ ad illũ versiculũ, Ex ore infantiũ & lactẽtiũ. & 1. ad Corinth. 15. Apostolus affert de Christo illũ versiculũ. Omnia subiecisti sub pedibus eius. & ad Hebr. 2. affert hũc de Christo, Quid est homo quòd memor es eius aut filius hominis quoniã visitas eum minuisti ... ũ paulomin⁹ ab angelis, gloria & honore coronasti eũ: & cõstituisti eũ sup opera manuũ tuarũ, omnia ... biecisti sub pedibus eius. Ex quibus patet psalmũ hũc ad literã tractare de Messia: hoc est de regno eius, quo omnia ei subiecit deus. vt Apostolus diffuse ibi declarat: immo per hũc psalmum probat. Et propterea psalmum hunc propheticum esse apparet. C

SVMMARIVM EST. D

¶ Propheta laudat deũ ꝙ mediãte futura sublimatiõe hominis in persona Mesię super omnia opera dei, diuinũ nomẽ vbique gloriosum prævalebit ad destructionem omniũ aduersariorũ.

¶ Persona loquens propheta est.

DOmine domine noster) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuã materiæ, & executiuam, ibi, ꝙ da gloriam tuam. Proponit propheta laudando cum admiratione fortitudinẽ diuini nominis in omni terra. Consistit autem fortitudo diuini nominis tum in debellando & superando inimicos diuini nominis. tum in superando nomina omnium qui collũtur. Præuidet enim propheta magnificandũ nomẽ diuinũ in vniuerso mũdo, superatis inimicis diuini nominis: dæmonibus, Iudæis & Gentilibus. Quod ex parte cœpit impleri: sed non erit perfecte cõsummatũ vsquequo adueniat regnum Christi. Appellat autẽ propheta deũ prius dominum absolute: deindẽ dominũ nostrũ propter specialem curam quã de populo Israel deus habebat. E

QVOD da gloriam tuã super cœlos) Incipit hic pars executiua tali ordine. primo tractatur illa particula, quã forte nomẽ tuũ. secũdo illa, in omni terra, ibi, & honore & decore. ¶ Circa literã aduerte obscuritatẽ cõstructionis si sumatur hic versiculus vt principiũ alicuius sententiæ: sed cõsiderando hunc versiculum vt cõtinuantem primum versiculum secundo, saluatur proprietas tã cõiunctionis quã modi imperatiui. Dicimus enim quandoq; tã fortis est vox tua, ꝙ loquere in platea, audietur in extremo ciuitatis. & similiter tam forte est imperium tuũ quòd præcipe in oriẽte & obedietur in occidente. Simili nãq; loquẽdi modo vtitur hic propheta laudãs deũ. quã forte est nomẽ tuũ in omni terra: quòd da gloriã tuã super cœlos, etiã ex ore infantiũ & lactentium fundasti fortitudinẽ: hoc est dãte te gloriam tuã in cœlis, etiã in terra paruuli & lactẽtes fortitudinẽ nominis tui sonabũt. Hæc pro cõstructione literæ. ¶ Incipit itaque hic ꝓpheta declarare fortitudinẽ diuini nominis quantum ad fructum: & deinde quantũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

F ad media,quoniã videbo.Fructꝰ fortitudinis diuini nominis est gloria diuini nominis & laus eius in cœlo & in terra.qui est fructus incarnatiõis verbi dei: dicẽtibus angelis in eius natiuitate,Gloria in excelsis deo &c. ¶ Hinc ergo fructꝰ hic describitur.In cœlo quidẽ per gloriã.Quòd ad literã executiue quidẽ adimpleri incepit in die ascẽsiõis Christi.tũc enim dedit gloriã suã super cęlos:tũ quia locauit Mesiã suũ glorioſum ſuper cœlos.tum quia in cœlis clare glorificatus est deus ob mysteriũ Mesiæ:& nõ per fidẽ,vt laudamus in terra . Meritorie autẽ in sancta vita Christi.Gloriã autẽ cœlestẽ nó solũ in executione possessam,sed etiã merito cõparatã,comitata describitur confessio laudis diuinæ in terris,subiungendo.

G EX ore infantiũ & lactẽtiũ fundasti fortitudinẽ) Fundare fortitudinẽ ex ore infantiũ & lactẽtiũ,est efficere quòd cõfitẽdo & laudãdo infantes & lactẽtes firmẽt fortitudinẽ diuini nominis.officiũ siquidẽ infantilis oris nõ aliter fundat quàm cõfitendo & laudãdo. ¶ Nec intel ligas diuinã laudẽ fundatã tantũ ſuper ora paruulorũ,ſed intellige extẽsam vsq; ad ora infantiũ & lactẽtiũ: hoc est q̃ etiã ex ore infantiũ & lactẽtiũ fundauit deus fortitudinẽ diuini nominis.Nã ad literã sup cõfessione fidei populorũ vsque ad infantes & paruulos fundauit deus fortitudinẽ nominis sui:pro quanto mediante cõfessione fidei magnificauit nomẽ suũ. Et hoc ad literã q̃o ad ætatẽ puerilẽ adimpletũ dicit dominus in die palmarũ:clamãtibus pueris Mesiã ipsum esse.Quod quia nõ potuit nisi diuina operatione fieri,ideo non dicitur hic q̃ infantes fundauerũt,ſed quòd deus ex ore infantiũ fundauit . Et vere magnũ fundamentũ fuit , vt pueri tam inopinate testificarentur regnũ Christi quem Iudæi quærebant occidere. ¶ Nec alienũ à vero aut hyperbolem putes,etiam lactentes proprio ore interfuisse tunc diuinæ laudi: quum lac vsque ad triennium apud Iudæos sugeretur(vt mater Maccabęorũ testatur.2.Macc. 7.)qua ætate infantes ambulant.& cum alijs maioribus infantibus ad Christi laudem deo ope
H rante concurrerunt,dicentes,Osanna filio Dauid.

PROPTER angustatores tuos,ad faciendum cessare inimicum & vltorem.) Explicatur hic finis seu fructus diuinæ laudis.tũ in ordine ad dæmones significatos dicẽdo,propter angustatores tuos.dæmones enim sunt præcipui angustatores dei,nõ in seipso,sed in eius nomine.Vnde vbique colebantur dęmones:& diuinũ nomen angustauerãt in vno paruulo locello vbi erãt Iudæi. Et nihilominus angebãt Christũ: qui de illis dixit. nunc princeps huius mundi eijcietur foras.Ioan.12.Tum in ordine ad Iudæos,significatos nomine inimici:quia & cor eorum longe erat à deo:& quia futuri erant aperti inimici Messiæ. Tum in ordine ad populum gentilem,significatum nomine vltoris:eo quòd vltor fuerit mortis Chri[illegible]pessundando Iudæos.Ita quòd vltoris officium intelligatur non propria Romanorum intentione sed diuina: attestãte hoc domino Luc.19.vbi causam destructionis Hierosolymitanæ reddit, eo quòd nõ cognouerit tempus visitationis tuæ. ¶ Vtriusque itaque(iudaici scilicet & gentilis)cultus cessatio futura describitur dicendo,ad faciendum cessare inimicum & vltorem cessauit enim Iudaicum templum.cessauerunt & templa Gentilium.

Q VONIAM videbo cœlos tuos) Describitur hic fortitudo diuini nominis quantũ ad media quibus superauit diuinum nomen & hostes & omnia . Et quia mediã consistũt in Mesia,ideo propheta exaltationem humani generis tantam quantum in persona Mesiæ assecuturum,erat,admirans describit spectans ad vilitatem hominis relatiue ad cœlos . Mirum quippe ei videtur quòd posthabitis cœlestibus corporibus longe nobilioribus homine, deus hominẽ ſuper omnia exaltauerit.Et propterea incipit a coniunctione,quoniã,causali, reddẽte ratio nẽ vilitatis humanæ:dum post quoniã videbo cœlos tuos,subditur quid est homo? Ac si aperte diceret.quũ intueor cœlos,admiror quòd memor es hominis exaltandi super omnia. Hæc quo ad ordinationẽ literæ. ¶ Pro intellectu autẽ aduerte quòd licet corpora cœlestia(vt in primo
K Ethic . dicitur)manifeste pareat esse nobiliora homine, propheta tamẽ ex propinquitate ad deũ eorũ nobilitatẽ tangit appellãs cœlos tuos:tanquã proprios dei ad habitandũ.est enim cœlum secundum omniũ opinionẽ tanquã propria dei sedes:vtpote in quo maxime diuina relucet operatio ordinatissimi motus &c.Vnde & in oratione dominica dicitur . Pater noster qui es in cœlis. ¶ Appellãtur quoq; opus digitorũ dei,ad similitudinem artificialiũ quę artificis digitis fiũt.ignobiliora siquidem sunt quæ per manus ministrorũ artifex facit quàm quæ manu propria.& rursus nobiliora & exactiora sunt quæ proprijs distinguit, limitat, perficitq; digitis artifex,quàm ad quæ solius proprie manus applicatio sufficit:ipsa quippe digitorum distinctio maiorem in opere exactionẽ monstrat. ¶ Nobilitantur tertio ex astris:luna,scilicet & stellis.ex astris enim nobilitas cœlorũ valde percipitur & cõstat: quoniam astra nobiliores partes sunt cœlorũ. ¶ Nobilitantur quarto ex ordine seruato:dum dicitur quas tu parasti seu disposui-

sti. Seruat enim astra omnia dispositionem quã deus a principio ordinauit:vt etiã hinc appareat cœlorũ nobilitas non in transgrediendo dispositionem a deo factam . Quoniam inquit hæc videbo,ideo admirando dico.quid est homo aut filius hominis? Homo nomen est naturæ: filius autem hominis nomen est generis. Primus etenim homo Adam,fuit homo,non autem filius hominis : quilibet autem ab eo genitus , & homo & filius hominis est . Ne ergo putares quòd de dignitate primi hominis propheta loquatur, vtrunque appositum:vt intelligeres quòd de vilitate & consequenter exaltatione humani generis loquitur. Mesias enim non solum homo sed filius hominis futurus erat, & propterea non solum natura sed generatio humana exaltanda significatur. ¶ In futuro quoque dicitur. quoniam recordaberis eius . quoniam visitabis eum,hinc enim manifeste patet propheticum esse hunc sermonem,futurumq; prædicere quòd deus recordabitur hominis & visitabit filium hominis . Quod ad literam significat futurum incarnationis mysterium : quo deus recordatus est humani generis ad exaltandum A B
ipsum,& visitauit filium hominis,dum verbum factum est filius Adæ,id est,hominis . Adam apud Hebræos nomen est naturæ humanæ sicut apud nos homo: & ex hac industria intransla tum sæpe animaduertimus:& caret numero plurali.

ET deficere fecisti eum modicum a diis) Dictio Hebraica est heloim , quæ ponitur in principio Geneſis,dicendo, In principio creauit deus cœlum & terram . Quæ quum sit numeri pluralis,& communiter in scriptura significet deum, & quandoque dicatur poni pro angelis,peperit tot diuersas interpretationes.Si haberemus epistolam Pauli ad Hebræos in lingua Hebræa,forte ibi appareret si Apostolus intellexit hunc textum de angelis vtendo nomine angelorum, an vsus fuerit nomine Heloim. Quicquid sit de hac quæstione , dicendum videtur quèd particula hæc potest dupliciter exponi. Primo vt significet conformiter ad præcedentia & subsequentia,exaltationem hominis in personã Mesiæ . & sic proculdubio legendum est a deo:significatur enim per hoc tanta hominis exaltatio quòd parum deficit a deo.Et hoc ve- C
rificatur in mysterio incarnationis: quoniam quando verbum caro factum est , homo factus est deus per gratiam vnionis personalis.& sic parum deficit à deo per naturam:verbum quippe est deus per naturam,homo autem in Christo Iesu est deus per gratiam vnionis personalis.Et hoc est illud parũ quo deficit a deo Mesias homo.Hic sensus valde quadrat textui : quia vtitur heloim pro deo vt communiter scriptura vtitur . & valde quadrat contexui: quia tam præcedentia quam sequenti,ea quæ exaltationis sunt significant.& propterea par est vt etiam hæc media clausula exaltationem significet, & explicet quid est recordatio hominis & visitatio filij hominis scilicet facere eum deficere parum a deo . ¶ Nec obstat huic sensui quòd ad Hebr.2.Apostolus refert huiusmodi minorationem ad Christi passionem,dicens.Eum autem qui modico quam angeli minoratus est videmus Iesum,propter passionẽ mortis gloria & ho- D
nore coronatum &c. Tum quoniam litera Apostoli potest sic punctari.eum autem qui modico quam angeli minoratus est videmus Iesum:& ibi fiat punctum.& postea sugiungitur. propter passionem mortis gloria & honore coronatum. Ita quòd propter passionem mortis, non determinat minorationem sed meritum coronationis. nam corona propter meritum passionis Christo debetur:dicẽte eodem ad Phil.2. propter quod & deus exaltauit illum &c. Et hoc intellige suppositа insciti an Apostolus vtatur in Hebræo angelorum an heloim nomine. Tũ quoniam nõ incõuenit Apostolum vsum fuisse ad alterum sensum.capax enim est sacra scriptura pluriũ sensuum etiam literaliũ . ¶ Alter autem sensus est vt in hac particula significetur modus quo Mesias vicit ad glorificandum diuinum nomen & exaltari meruit. Et sic legẽ
dum est ab angelis:quoniam significatur per illud parũ totus status vitæ.in hoc enim modico quòd futurus erat Mesias passibilis viator,minor fuit angelis.Hic sensus quadrat literæ epistolæ ad Hebr.vt apud Græcos & nos habetur.Et verus inuenitur:quia Mesias exceptis ijs quæ ad passibilem eius viam spectant,maior futurus erat angelis:vtpote adorandus ab angelis.& hic viatoris status parum quid est:vtpote ad minimum hominis (corpus scilicet)spectans,& mini E
mo tempore(scilicet. 30.annis)durans.vt merito dicatur.Et deficere fecisti eum modicum,hoc est secundum id quod modicum est,ab angelis.

ET honore & decore tu coronabis eum) Tractatur hic illa particula, in omni terra : describendo Mesiæ dignitatem , potestatem & possessionem . Propheta itaque ea quæ dignitatis erant tunc futura in Mesia: describens quòd tu deus coronabis eum , Corona victori debetur. non enim coronabitur nisi qui legitime certauerit . & ideo implicite hic insinuatur victoria qua Christus vicit mundum & diabolum. Corona ergo est primum dignitatis insigne . accedit & honor quohonorabitur ab vniuerso: & decor immortalitatis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F ET dominari eum facies in operibus manuum tuarũ) Post ea quæ sunt dignitatis, subiungũ tur ea quæ sunt potestatis: propheta. ido quòd Messiæ dominium erit super omnia opera dei: quod est esse supra totũ vniuersum. Et hoc adimpletum fuit in die resurrectionis dominicæ; dicente Christo, Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.

OMNIA posuisti sub pedibus eius.) Adiungitur tertio id quod est possessionis. significatur enim per hoc quòd omnia nõ solum sub dominio & potestate sed etiam possessa erunt à Messa, vt Paulus apostolus vtrobique exponit: dicens hoc adhuc non esse impletum, sed implendum in aduentu glorioso Christi. tunc enim omnia subiecta erunt Christo: nondum siquidem sunt ei omnia subiecta: vt ad sensum patet. Et describitur futurum in præterito propter certitudinem prophetiæ.

OVEM & boues, omnes ipsos & etiam bestias agri) Ouem: hoc est genus seu multitudi-
G nem ouium. Auem cœlorum: hoc est aeris. appellant enim Hebræi inferiores cœlos regiones aeris. & aiunt Hebræos non habere cœlum in singulari numero: & propterea semper in plurali nominare. & propterea hic dici auem cœlorum. Et hoc habeto pro regula in tota psalterio. ¶ Meminit propheta specialiter ouium, boum, volucrum & piscium: non quòd hæc exẽpta essent ab omnibus, sed ad significandum regnum Christi extẽdi etiam ad minima sensibilia, per hęc animalia denotata. ne intelligeres regnum Christi ita in spiritualibus consistere quòd sensibilibus non se impediret.

TRANSEVNTEM semitas mariũ.) Particula hæc obscura est: quia textus Hebræus sonat participium singularis numeri absque determinatione casus. & propterea non potest cõstrui cum piscibus, qui in plurali numero significantur. & ambiguum restat cum quo construatur. Nec desunt construentes cum pronomine eum. Ita quòd est sensus dominari facies eum
H transeuntem semitas marium. potest enim legi transiens, transeuntis, & transeuntem. & sic significaretur penetratio potestatis Christi etiam sub mari, tanquam per hoc declaratum fuerit quòd nomine omnis terræ non intelligitur superficies terræ, sed etiam quod est sub aquis. Forte melius est dicere quòd numerus singularis ponitur pro plurali causa metri: vt dictum sit transeuntem pro transeuntes. & sic construitur cum eo quod dictum est pisces maris. Et consonat hæc constructio frequenti vsui huius textus. nam sæpe similem constructionem inueniemus inferius. & exponitur ab Hebræis sic. pisces transeuntem, hoc est quemlibet transeuntem.

DOMINE domine noster) Repetitur hic de verbo ad verbum principium primi versiculi: vt hinc intelligas materiam psalmi consistere in hoc versiculo, fructumq; Messiæ esse magnificationem diuini nominis in omni terra. Et vere ad hoc verbum caro factum est, vt glori-
I cetur nomen dei in toto vniuerso. Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori super morte filij canticũ Dauid Psalmus IX.

CONfitebor tibi domine in toto corde meo, narrabo omnia mirabilia tua.
Lætabor & exultabo in te, psallam nomini tuo altissime.
In conuertendo inimicum meum retrorsum, infirmabũtur & peribunt à facie tua.
Quoniam feciſti iudicium tuum & causam meam, sedisti su-
K per thronum qui iudicas iustitiam.
Increpasti gentes & periit impius, nomen eorum delesti in æternum & in seculum seculi.
Inimici defecerunt frameæ in finem, & ciuitates eorum destruxisti.
Periit memoria eorum cum sonitu, & dominus in ærernum permanet.
Parauit in iudicio thronum suum, & ipse iudicabit orbem terræ in equitate, iudicabit populos in iustitia.
Et factus est dominus refugium pauperi, adiutor in opportunitatibus in tribulatione.
Et sperent in te qui nouerunt nomen tuum: quoniam non dereliquisti quæ-

rentes te domine. A
Psallite domino qui habitat in Sion: annunciate inter gentes studia eius.
Quoniam requirens sanguinem, eorũ recordatus est: non est oblitus clamorem pauperum.
Miserere mei domine: vide humilitatem meam de inimicis meis.
Qui exaltas me de portis mortis: vt annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.
Exultabo in salutari tuo: infixæ sunt gentes in interitu quem fecerunt.
In laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.
Cognoscitur dominus iudicia faciens: in operibus manuum suarum compre B
hensus est peccator.
Conuertantur peccatores in infernum: omnes gentes quæ obliuiscuntur deum.
Quoniam non in finem obliuio erit pauperis: patientia pauperum non peribit in finem.
Exurge domine, non confortetur homo: iudicentur gẽtes in cõspectu tuo.
Cõstitue domine legislatorẽ super eos: vt sciãt gentes quoniã homines sunt.

IVXTA. HEBRAEVM. *Vincenti super morte filio, Psalmus Dauidi.* IX.

1 *Propheta.* CONfitebor dominum [4] in toto corde meo: narrabo omnia separa- C
ta tua.
2 Lætabor & exultabo in te: canam nomen tuum excelsum.
3 Reuertẽtibus inimicis meis retro: cesspitabũt & peribũt à faciebus tuis. [4] sedi
4 Quoniã feciſti iudiciũ meũ & causam meam: sedisti in sede [4] iudex iustitiæ.
ideo
5 Increpasti gen[illegible]s, perdisti impium: nomen eorum delesti seculo & semper.
o quas feciſti quas
6 Inimice finitæ sunt desolat[illegible]ones æterno: & ciuitates destruxisti, periit memo
non deo
ria earum ipsis. D
pro sed
7 Et dominus [4] semper sedebit: parans iudicio sedem suam.
8 Et ipse iudicabit orbem in iustitia. iudicabit populos in rectitudinibus.
quibus fuerunt
9 Et erit dominus [4] eleuatio contrito: eleuatio temporibus in anguſtia.
deo
10 Et confident in te scientes nomen tuum: quoniam non dereliquisti quærentes te domine [4]. E
11 Cantate domino [4] sedenti Sion: annunciate in populis opera eius.
est
12 Quoniam requirens sanguines, eos recordatus: non oblitus est clamorem humilium.
13 Miserere mei domine [4]: vide afflictionem meam ab osoribus meis, exaltans me de portis mortis.
14 Propterea narrabo omnes laudes tuas in portis filiæ Sion: exultabo in salute tua.
quam quod
15 Demersæ sunt gẽtes in foueam fecerunt: in reti hoc absconderunt captus est pes eorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F 16 Agnitum dominus dum iudiciu.n fecit:in opere volarum ſuarum impacta eſt im
pii meditatio. Selah.

17 Reuertentur impii in foueam †:omnes gẽtes immemores dei†. † foueæ † deorũ.

18 Quoniam non æterno obliuioni erit pauper: ſpes humilium peribit in per- non
petuum.

19 Surge domine: non roborabitur homo, iudicabuntur gentes ſuper facies etſic etſic
G tuas.

20 Pone domine dominum eis: ſcient gentes, hominem ſe. etſic eſſe Selah.

TITVLVS eſt. Vincẽti, ſuper morte filio, pſalmus dauidi. Et eſt ſenſus quòd pſalmus iſte attribuitur dauidi loquenti vt authori pſalmi, & dicanti ipſum deo ob ſubſecuta ex nunciis conſolatoriis ſuper morte Naas regis Ammonitarũ filio eius Anon regi Ammonitarum. Vt enim patet. 2. Reg. 10. mortuo Naas Ammonitarum rege, dauid miſit Legatos ad Anon filium eius conſolatorios ſuper morte patris. Et quia hanc legationem miſit ratione beneficiorum receptorum a patre Anon, ideo non nominat eum nomine proprio, ſed filium: quia miſit ad eum quatenus erat filius Naas mortui. Et quoniam Anon ignominioſe tractauit Legatos Dauidis (radendo dimidiã partẽ barbæ eorũ & præcidendo veſtes medias vſque ad nates) & hinc miſerunt & conduxerunt Syros contra Dauidem, & ſecuta ſunt prælia multa, ideo pſal
H mus hic ad literam tractans peſſundationem Ammonitarũ iuſto dei iudicio, radicẽ Dauidicæ iuſtitię tangit dicendo, ſuper morte filio: hoc eſt ob Legatos cõſolatorios ſuper morte Naas deſtinatos filio eius. ¶Huic materiæ quadrat totus pſalmus. nam & in principio & in medio & in fine mentio fit diuini iudicij: & aperitur quòd iudiciũ hoc inter Dauidẽ & gẽtes vertebatur: vt patet in quarto & quinto verſiculis. Aperitur quoq; quòd hoc fuit tempore quo iam arca domini erat in Sion: dum in vndecimo verſiculo dicitur, Cantate domino ſedẽti Sion. Vnde ad literam materia pſalmi eſt, gratiarum actio deo quia fecit vindictam contra Ammonitas qui tam turpiter tractauerant Legatos dauidis.

SVMMARIVM EST.

¶Propheta promittit laudes deo, & ad idem alios inuitat, tum quia deus iuſto iudicio puniuit
I Ammonitas cũ ſocijs, vlciſcendo oppreſſos olim ab eis, & eleuãdo ſeruos ſuos: tum quia manifeſtũ effecit iudiciũ, & in proprio opere illos puniendo, & ſubijciẽdo eos Dauidico dominio.

¶Perſona loquens propheta eſt.

CONFITEBOR dominum) Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & excutiuam, ibi, quoniam feciſti. Proponit duo, ſcilicet diuinam laudem, & materiã laudis ruinam inimicorum à facie dei. Et laudem quidem proponit vtrinque, ſcilicet ex parte ſui, & ex parte dei. ¶Ex parte quidem ſui tangit quatuor. Primum ſpectans ad cor, confitebor in toto corde meo. ſecundum ad linguam, narrabo. tertium ad effectum, lætabor. quartum ad muſicam, canam. Ex parte vero dei tangit tria, ſcilicet dominum, confitebor dominum & rurſus exultabo in te: & opera eius excellentia, omnia ſeparata tua: & nomen dei, & nomen tuum excelſum. Vbi ſcito excellentia opera dei quæ excedunt vires creaturarum nominari a
K ſeparatione: quia vere ſegregata & ſeorſum ſunt non ſolum ab operibus ſed etiam a comprehenſione noſtra: quæ conſueuimus appellare mirabilia dei. ❧ Et promittit propheta ſe narraturum hæc omnia: non quòd omnia arbitretur ſe ſcire aut narrare (quum incomprehenſibilia ſint) ſed quia commemorare intendit omnia genera mirabilium diuinorum. Nec hoc intelligas promitti adimplendũ in hoc pſalmo, ſed in hoc & in alijs: ſicut etiã inferius in verſiculo quartodecimo dicit, ꝓpterea narrabo omnes laudes tuas. Hic enim promittit pro gratiarũ actione cõmemorare omnia mirabilia dei, & ſimiliter inferius omnes laudes dei in genere quoniam deſcendere ad ſingulas eſſet impoſſibile. Veruntamen accommodando diſtributionem ad præſens negocium, promittit narrare omnia ſeparata dei: quia vtrunque genus diuini operis narraturus eſt ſcilicet gratiæ & iuſtitiæ. & rurſus iuſtitiæ pro ipſo Dauide & populo dei & contra immemores dei. & rurſus non ſolum opera dei in iſtis, ſed etiam modum

operandi. Materia vero laudis proponitur dicendo. reuertentibus inimicis. Vbi nota ſermone metaphorico ad ſimilitudinem fugientium à facie perſequentis, & in ipſa reuerſione fugiendo inuenientium offendicula in quæ impingunt, nec ſolum impingunt ſed pereunt, deſcribi hoſtes. Et ſignificatur ad literam quòd Ammonitæ qui egreſſi cum Syris fuerant ad pugnandum contra Dauidem, terga verterunt fugientes, & ceciderunt fugati & perierunt. & totum hoc à facie dei: non enim ſuis militibus, ſed deo totum Dauid attribuit, recognoſcens diuinum beneficium, Hiſtoriam habes ſummarie ſcriptam. 2, Regum. 10. & in fine. 12. &. 1. Paralipomenon. 19. &. 20. A

QVONIAM feciſti.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, reuertentibus inimicis meis retro. ſecũdo illa, ceſpitabunt & peribunt, ibi, miſerere mei. Vbi nota quòd ambæ particulæ tractantur vt ſunt materiæ diuinæ laudis promiſſæ, cõfitebor &c. Et ne multiplicatæ diſtinctiones obſcuriorem reddant textum, abſtinuimus à ſingulis: non B prætereundo ꝙ propheta dupliciter tractat hæc. Primo quantum ad ſubſtantiã operum diuinorũ hinc & inde. & ſecundo quantũ ad modũ eorũdem ſimiliter hinc & inde: ſicut etiã propoſuit primo inimicorũ confuſionẽ, in faga retro, & ſecundo modũ ruinæ, in ceſpitatione & interitu. Inchoans itaq; diuinæ attribuit authoritati iuſtitiæ vt primæ cauſæ opus vtrũq; ſcilicet ruinam Ammonitarũ & eleuationem Dauidis. Quoniam ſediſti in ſede iudex iuſtitię, hoc eſt velut pro tribunali ſediſti ad fungendum officio iudicis dicentis iuſtitiam, feciſti iudicium meum, vindictam exercendo in Ammonitas, & cauſam meam, retribuendo ſublimationẽ loco ignominiæ acceptæ. Textus Hebræus habet in datiuo ſedi. cõgruitas mutauit addendo prępoſitionem in. Increpaſti gentes (ecce prima pars iudicii & iuſtitiæ) ad ſimilitudinem increpantis in fugam vertiſti gẽtes Syrorum & Ammonitarum. perdidiſti impium, multitudinem impiorum non ſolum increpaſti ſed occidiſti: & quod plus eſt, nomen eorum deleſti ſeculo (da C tiuum pro ablatiuo) & noſtro ſeculo & ſemper. Deleti quippe ſunt ita Ammonitæ tũc vt ex natura facti nunquam eſſent amplius dominaturi. & propterea deſcribitur deletum etiã nomen eorum. Inimice. Apoſtrophat Dauid ad hoſtes populi Iſrael. Vbi recole quod (vt patet in libro Iudicũ & in. 1. Reg.) populus Iſrael fuit valde humiliatus, & a Syris, & a Moabitis & Ammonitis & aliis finitimis quos Dauid humiliauit. Et ad omnes iam humiliatos poteſt dirigi ſermo quanuis etiã de ſolis Ammonitis verificetur: quoniã de ipſis dicit Ioſephus lib. 6. capi. 6. quod vrbes Iudæorum ſeruituti ſubegerũt, & quod dextros oculos Hebræis ſubditis eruebant. quod etiam tangitur Iudicum. 10. &. 1. Reg. 11. Et. 1. Reg. 12. dicit Samuel populo, videntes quòd Rex filiorum Ammon veniſſet aduerſus vos &c. Apoſtrophans itaque ad Ammonitas ſeu vniuerſum hoſtem intendit dicere, quòd licet ciuitates & populi oppreſſi olim ab ipſis nõ ſint nec poſſint ſe vindicare, Deus tamen iudex orbis totius, ſemper eſt, & nunc fecit vindictã D &c. O inimice finitæ ſunt deſolationes, hoc eſt deſolati & vaſtati Hebræi, æterno, quas feciſti irreparabiles in æternum: & ciuitates Hebræorũ (ſupple quas) deſtruxiſti, ſimiliter finitæ ſunt, non ſunt amplius: periit memoria earum ipſis. Significãter appoſuit ipſis: vt ſignificaret quòd periit ipſis deſolatis & deſtructis memoria vindicandi & etiam memoria dominandi quantum eſt ex ipſis: ſed non periit memoria earum Deo, iudici. Et propterea ſubdit. Et dominus ſemper ſedebit. Acſi aperte diceret, O inimice verum eſt quòd ciuitates & populi à te deſtructi non ſunt, nec poſſunt ſe vindicare, ſed eſt dominus communis qui ſemper ſedebit: parãs iudicio, iuri dicendo vnicuique, ſedem ſuam. & ipſe non ſolum nos ſed vniuerſum orbem iudicabit, ne credatis vos exemptos ab illius iudicio, in iuſtitia, reddendo vnicuique ſecundũ opera ſua: iudicabit populos in rectitudinibus. non iudicabit in iuſtitia ſecundum allegata & probata, ſed in rectitudinibus, hoc eſt ſecundum ipſas rectitudines animorum & operum. ac per E hoc iudicabit ipſas obliquitates: quia rectitudo eſt iudex ſui & obliqui. Et erit. & propterea dominus erit eleuatio populo ſuo, contrito à vobis. eleuatio inquam temporibus, hoc eſt loco temporum, in anguſtia, quibus fuerunt in anguſtia oppreſſi à vobis. Deſcribuntur hęc in futuro ad ſignificandum perſeuerantiam ac firmitatem diuini iudicii, ad eleuationem populi Iſrael in tempore regni Dauidici.

ET confident in te.) Redit propheta ad alloquendum Deum. Fructui iudicii & iuſtitiæ annectitur confidentia populorum, ſcientium per fidem nomen domini. Quia non dereliquiſti, inultos, quærentes te domine. Noluit dicere ob modeſtiam, quia nõ reliquiſti me quærentem te domine, ſed in genere ſignificauit ſe cum aliis.

CANTATE domino.) Promiſit in principio, confitebor, canã &c. inuitat modo alios ad hoc ob magnitudinem & communitatem beneficii. Sedenti, velut ſpecialiter præſidenti &

Universidad de Deusto
Biblioteca

F regnanti in Sion:quia ibi speciali cultu venerabatur. Opera eius.hæc quæ sunt in principio appellauit separata. Quoniam requiren̄ sanguines: hoc est tempore quo iustitiam exercere decreuit,requirendo sanguinē humanum iniuste effusum. non est oblitus clamorem humiliū, abiectarum personarum quæ fuerunt oppressæ: sed recordatus est eos ad vindicandum sanguinem eorum.Ex quibus patet quòd Deus puniuit Ammonitas cum suis fautoribus non solum propter ignominiam illatam Legatis Dauidis,sed etiam propter iniurias & oppressiones quas intulerant temporibus retroactis populis multarum ciuitatum Hebræorum.

MISERERE.) Narratis operibus diuini iudicii,subiungitur modus tractando illā particulam,cespitabunt & peribunt. Vnde & apte inchoat à modo supplici ex parte sui. Introducit enim se supplicem qualis fuerat tempore acceptæ iniuriæ ab Ammonitis & conductorum
G Syrorum ab eisdem contra Dauidem:vt hinc significet quòd tunc recurrit ad Deum. & exaudit⁹ merito omnia imputat diuinæ opi.Miserere mei. Oratio Dauidis recitatur. Misericordiam non iustitiam petiit,quanuis causam iustam foueret: quia licet respectu Ammonitarum iustitiam haberet, respectu tamē Dei misericordia indigebat ne in miseriam sibi paratam ab hostibus incideret. Vnde & subdit rationem miseriæ. Vide afflictionem meam ab osoribus meis illatam & imminentem,exaltans me de portis mortis. Potest hoc referri & ad præterita beneficia:vt sit commemoratio præteritorum beneficiorum tempore Saulis. Et iuxta hunc sensum litera ordinanda est sic. Domine exaltans me de portis mortis,miserere mei &c. vere etenim Deus de portis mortis multotiens,de periculis mortis eripuit Dauidem tempore Saulis & euexit ad regnum.consueuimus enim petentes futura,commemorare præterita recognoscendo illa. Potest referri & ad futurum quod petebat beneficium.Et sic est sensus,miserere,vide exaltans,exaltando me de portis mortis. Portas mortis appellat exercitus tot Ammo
H nitarum & Syrorum contra ipsum. Propterea narrabo.non habeo quod retribuā tibi pro tanto beneficio. & ideo promitto quòd propter hoc beneficium narrabo omnes laudes tuas, commemorabo omnes laudes tuas ab initio mundi gestorum tuorum.in portis filiæ Sion:hoc est in portis Hierusalem ciuitatis regiæ. Locus portæ tunc temporis erat locus ciuitatis celebrior:& propterea meminit portarum Hierusalem. Quæ vocatur filia Sion:quia erat sub mōte Sion,quia dignitas,opes,& gloria eius erant ex Siō,vbi erat sedes regia & arca domini. Exultabo in salute tua.non in brachio meo,non in milite meo,sed in salute tua,à te collata, à te recognita exultabo. Hæc fuit oratio Dauidis.

DEMERSAE sunt.) Modus diuini operis describitur.primo quo ad ruinam Ammonitarum & deinde quo ad subiectionem. Modus quo ruerunt diuino iudicio, describitur per assimilationem ad cadentes in foueam quam fecerunt,& incidentes in rete quod aliis paraue
I runt:ad significādum per hanc metaphoram quòd Deus puniuit eos ex opere proprio: hoc est quòd volens Deus punire eos ob antiqua scelera,permisit eos iniustum mouere bellum contra Dauidē,vt in ipso bello ruerent.huc enim tendūt huiusmodi metaphoræ. Demersæ sunt gētes in foueam(supple quam)fecerunt aliis.& similiter in reti hoc(supple quod) absconderuut aliis, captus est pes eorum.Et propterea agnitum,manifestum,fecit dominus iudiciū suum, destruēdo eos in bello quo ipsi volebant destruere alios. in opere volarum suarum impacta est impii meditatio:hoc est in bello manuum suarum corruit meditatio impii Ammonitæ qua machinabatur aduersus Dauidem. Reuertentur impii in foueam , sepulchri, hoc est morientur omnes gentes immemores dei. Auxiliares copiæ hic describuntur simul cum Ammonitis debellatæ . Et ex eo quòd hæc cum cæteris sequentibus describuntur futura , insinuatur quòd dicta dauidis oratiō fuit tempore medio inter primam debellationem qua Ammonitæ & Syri fu-
K gerunt à facie Ioab & Abisai, & sequentes in quibus ab Euphrate alii conuenerunt:vt patet in historia.Et constructio mutauit in foueam,datiuum foueæ,

QVONIAM non æterno obliuioni erit pauper.) Ratio tangitur ruinæ respectu istarum gentium, similis rationi superius tactæ respectu Ammonitarum scilicet quoniam apud deum vindicta pauperum est in memoria,quanuis ad tempus appareat deum obliuisci pauperum.Et aduerte in litera quòd illa negatio non, determinat vtrunque verbum scilicet erit & peribit.est enim sensus.non erit obliuioni,non peribit.

SVRGE domine.) Descripto modo diuini iudicii quo ad ruinam,describitur nūc modus diuini iudicii quo ad subiectionem. Secundum enim historiam non solum Ammonitæ & Syri ruerunt,sed etiam ciuitates eorum subiectæ fuerunt dauidi:ita quòd deus puniuit eos nō solum in proprio bello,sed etiam subiiciendo ciuitates eorum dauidi. Seruiuit enim tūc Syria dauidi sub tributo:& dominatus est dauid ex illis præliis omnibus regionibus vsq; ad Euphra-

ten. Describit autem hoc deprecatiue.tum recognoscendo hoc pēdere ex singulari gratia Dei: A
tum supplicando pro amplitudine dominii. Surge domine, tanquam hactenus sederis seu iacueris modo ad modum surgentis assiste:non roborabitur homo, ad hoc surge vt non roboretur homo,id est vis humana contra nos.vel quia surgente te non roborabitur homo contra nos. Iudicabuntur gentes super facies tuas,ad hoc surge vt perseueret iudicium quod inchoasti in gentibus tanquam iudiciū in nixum faciei tuæ(hoc enim significat super facies tuas)& non sit hoc tanquam iudicium humanum. Pone domine dominium eis,fac eos domine subiici dominio Regis tui:scient gentes hominem se.hoc est ideo da dominium super eas vt gentes sciant seipsas esse hominem,vt recognoscant seipsas & non audeant contra populum Dei sicut hactenus ausæ sunt,recognoscant te dominum nostrum, esse Deum & seipsas esse non potentes contra Deum sed esse hominem subditum Deo. Et scito quòd hæc omnia(scilicet iudicabuntur gentes,& scient gentes)quæ exposita sunt optatiue, possunt ad literam quoque ex- B
poni indicatiue vt sonat litera,vt fructus surgētis domini. Surge domine: quia te surgente nō roborabitur homo & iudicabuntur gentes. & similiter pone dominium eis: quia ponente te illis dominium,scient gentes seipsas esse hominem. Amen.

VVLGATA EDITIO. Psalmus X.

VT quid domine recessisti longe, despicis in opportunitatibus in tribulatione.
Dum superbit impius incenditur pauper,comprehendūtur in consiliis quibus cogitant. C
Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ: & iniquus benedicitur.
Exacerbauit dominū peccator: secundum multitudinē iræ suæ non quæret.
Non est Deus in conspectu eius:inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.
Auferūtur iudicia tua à facie eius,omnium inimicorū suorum dominabitur.
Dixit enim in corde suo: non mouebor à generatione in generationem sine malo.
Cuius maledictione os plenum est & amaritudine & dolo,sub lingua eius labor & dolor. D
Sedet in insidiis cum diuitibus in occultis,vt interficiat innocentem.
Oculi eius in pauperem respiciunt,insidiatur in abscondito quasi leo in spelunca sua.
Insidiatur vt rapiat pauperem,rapere pauperem dum attrahit eum.
In laqueo suo humiliabit eum, inclinabit se & cadet cum dominatus fuerit pauperum.
Dixit enim in corde suo.oblitus est Deus,auertit faciem suam ne videat in finem.
Exurge domine Deus & exaltetur manus tua,ne obliuiscaris pauperum. E
Propter quid iritauit impius Deum?dixit enim in corde suo,non requiret.
Vides quoniā tu laborem & dolorem cōsideras,vt tradas eos in manus tuas.
Tibi derelictus est pauper,orphano tu eris adiutor.
Contere brachium peccatoris & maligni, quæretur peccatum illius & non iuuenietur.
Dominus regnabit in æternum & in seculum seculi, peribitis gentes de terra illius.
Desiderium pauperum exaudiuit dominus, præparationem cordis eorū audiuit auris tua.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Iudicare pupillo & humili, vt non apponat vltra magnificare se homo super terram.

IVXTA HEBRAEVM. Psalmus X.

Propheta. QVare domine[4] stabis in longinquo, abscondes te temporibus in quæ sunt 1
angustia?
In superbia impii, persequetur pauperem, capiẽtur in cogitationibus istis co- 2
gitauerunt.
Quia laudauit impius super desiderium animæ suæ, & auarus benedixit, spre- desiderium ideo 3
G uit dominum[4].
Impius in celsitudine sua furoris sui non quæret, non † Deus omnes cogita- scire sunt 4
tiones eius ‡Dij
Parturient viæ eius in omni tempore, ab excelso iudicia tua in cõspectu eius, sunt 5
omnes angustatores eius sufflabit in ipsos. quod
Dixit in corde suo, Vox impii. non labar generationi & generationi, quòd non ero 6
in malo.
H Propheta. Maledictione os eius plenum & dolis & fraude: sub lingua eius labor 7
& iniquitas.
Sedebit in insidiis villarum: in absconditis interficiet innocentem: oculi eius 8
ad † pauperem spectabunt. ‡pauperi
Insidiabitur in abscondito quasi leo in cubili suo, insidiabitur ad rapiendum 9
pauperem: rapiet pauperem in trahendo ipsum in rete suum.
multitudo contritorum
Et conteretur, humiliabitur: & cadet in fortibus eius contriti. 10
Dixit in corde suo: Vox impii, oblitus est Deus, abscondit facies suas, non vidit 11
I æterno.
Propheta. Surge domine[4] Deus: leua manum tuam, noli obliuiscI humilium. 12
Super quid spreuit impius † Deũ? dixit in corde suo. Vox impii, non requires. ‡deos 13
eos
Propheta. Vidisti quia tu laborem & indignationem respicies ad dandum in ma- 14
se
nibus tuis: super te derelinquet pauper, pupillo tu fuisti adiutor.
Frange brachium impii: & malum quæres, impietatem eius non inuenies. 15
ideo
K Dominus[4] Rex seculi & ærerni: perierunt gentes de terra sua. 16
Desiderium humilium audisti domine[4]: præparabis cor eorum, auscultabis 17
Aure tua.
impius
Ad iudicandum pupillum & contritum: non adiiciet vltra ad frangendum 18
hominem à terra.

TItulus nullus est. Circa materiam psalmi cognoscẽdam aduerte tria in psalmo clara. Primum quòd querula proponitur vox ad Deum tanquam ad manentem longe & abscondentem se, impio cum tot criminibus superbiente & persequente pauperem tot modis. Secũdum quòd Propheta excitat Deum ad exaltãdum diuinam manum &c. Tertiũ ꝙ Deus Rex seculi & ęterni, & perierũt gẽtes &c. ❧ His tribus clare patẽtibus in psalmo, adiũge quartũ ra

tionabile: quòd appellatione impii in hoc psalmo non intelligitur aliqua singularis persona A
(nisi forte Antichristus) sed genus impiorum viatorum vt vna persona significatur. Quod ex
quatuor apparet. Primo ex eo quòd statim transit de singulari in plurale & reuertitur in sin-
gulare, & iterùm in fine redit ad plurale. Postquam enim dixit in superbia impii, subiungit, ca
pientur in cogitationibus istis cogitauerunt, & statim quia laudauit impius: & circa calcẽ psal
mi, perierunt gentes de terra sua. Secundo ex eo quòd hæc crimina quę huic impio attribuun-
tur, nescio si alicui singulari homini etiam Antichristo conuenient: sed dubium nõ est quin de
genere iniquorum verificentur. Tertio ex eo quòd Apostolus ad Rom. 3. afferẽdo ex hoc psal-
mo versiculum illum, quorum os maledictione & amaritudine plenum est, mutauit singulare
in plurale: nam in Hebræo legitur cuius seu eius, & Apostolus allegauit quorum. quod non fe
cisset Apostolus si de vno singulari homine Propheta loqueretur: quoniam affert hunc versicu
lum ad testificandum omnes etiam Iudæos esse sub peccato. Quarto ex eo quòd appellatione B
pauperis quem persequitur impius, non intelligitur aliquis vnus pauper, sed genus pauperum
præcipue spiritu. In cuius signum appellantur innocentes, contriti, mansueti, seu humiles & pu
pilli. ¶ Ex his siquidem omnibus apparet quòd psalmus iste ad literam tractat per modũ quæ-
relæ de dilatione vniuersalis iudicii, quo terminus ponetur iniquis operibus: quia interim im-
pii superbiunt &c. & pii affliguntur. Hæc est materia.

SVMMARIVM EST.

❧ Propheta vbi questus est apud Deum de permissione tantæ superbiæ impiorum cũ tot cri
minibus. cumq; vehementi persecutione piorum tum verbis tum factis, supplex excitat Deũ
ad exaltandum diuinam manum, ad rationem habendam pauperum: describitque perinde ac
completum futurum regnum dei in consolationem humilium, in interitum gentium ac ter-
minum humanæ superbiæ. C
❧ Persona loquens, proprie Propheta est: recitans tamen ter impiorum vocem.

QVARE domine.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & execu
tiuam, ibi, quia laudauit. Proponit per modum queruli, quare domine. nõ enim vt sciat
causam, sed vt exprimat tristitiæ admirationisq; affectum ad similitudinẽ queruli dicit, quare
domine. ❧ Proponit autem quatuor. Primo diuinam permissionem sub metaphora duplici.
Altera ad similitunidem manentis longe ab iis qui fiunt. qui enim manet longe, minorem se
monstrat habere curam, eorum, à quibus eligit distare. Altera ad similitudinem absconditis
se tempore ..enæ angustię. talis enim paruifacere videtur alienas angustias. Quare inquit do
mine, quem nullus potest cogere, stabis, diutius, in longinquo tanquam manens à longe: absco-
des te, tanquam absconditus te eris, in temporibus, non in vno tãtum tempore, in angustia, ho
minum. ❧ In superbia impii. Ecce secundum. quo proponuntur crimina superbiæ & impietа D
tis. ❧ Persequetur pauperem. Ecce tertium, quo proponitur persecutio pauperum: qua scilicet
impius in sua superbia persequetur pauperem. ❧ Capientur in cogitationibus istis, cogitaue-
runt. Ecce quartum: prophetans futurum quandoq; ꝙ impii non solum dabunt pœnas factorũ
sed cogitationum, quòd apud Deum tam manifestæ sunt etiam cogitationes eorum quòd in
ipsis cogitationibus confundentur in diuino iudicio. Et dixit hoc ad exaggerationem querelę.
perinde ac diceret. cur tandiu tardas superbiente impio persequente pauperem, quum tandem
damnandi sint impii non solum ob facta sed ob cogitationes suas.

QVIA laudauit.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula,
in superbia impii. secundo illa, persequetur pauperem, ibi, maledictione. tertio illa, quare domi
ne &c. ibi, surge domine. quarto illa, capientur in cogitationibus, ibi, dominus Rex. ❧ Circa su
perbiam impii describit superbum animum quadrupliciter. Primo secundum partem concu- E
piscibilem, tum gloriæ, tum temporalium bonorum, dicens. Quia impius laudauit super desi-
derium animæ suæ, hoc est non solum adimpleuit desiderium suum sed laudauit (& est sermo
de impio quatenus impius est) & auarus similiter benedixit similiter super desiderium animæ
suæ, ideo spreuit dominũ. Vbi videre potes quo ducit laudare mala desideria & auaras actio-
nes: ducit enim vsq; ad contemptum Dei. Significatur enim ad literam ꝙ quia iniquorũ mul-
titudo laudat appetitus iniustorum & auarorum (quod quotidie videmus) deo spernitur Deus.

IMPIVS in celsitudine.) Describitur secundo secundum partem irascibilem, posthaben
do tum veritatem, tum Deum. Impius, inquit in celsitudine sua furoris sui: hoc est ex celsitudi-
ne qua indignatur (naturale est enim impiæ celsitudinis indignari, immo furere) & hinc nasci
tur quòd non requiret, veritatem. ira enim naturaliter vltra hoc quòd impedit discretionẽ ve
ri, iuncta superbiæ efficit vt non curet inquirere veritatem. & vsq; quo superbia (quæ in irasci-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F bili animi parte locatur) procedit quòd non Deus omnes cogitationes eius, hoc est sine Deo sunt omnes cogitationes eius.minus dixi,quicquid cogitat est non deus.

PARTVRIENT viæ eius.) Tertio secundum partem rationalem. Tum machinando ad malum. Parturient viæ eius in omni tempore:hoc est nunquam exhaustæ erunt,in omni tempore sic parient malum aliquod quòd etiam parturient aliud. semper enim superba stu dia & pariunt & parturiunt malum.Et est locutio metaphorica,sumpta à cõtraria natura ani malium non omni tempore sed quandoque parientium. Tum falsa opinione diuinorum iudi ciorum. Ab excelso iudicia tua,sunt à conspectu eius. Reputat enim diuina iudicia in excelso sistere:iuxta illud,nubes latibulum eius. tanquam Deus non disponat nisi de supernis. Et propterea conspicere dicitur diuina iudicia tanquam excelsa.

G OMNES angustatores eius.) Quarto secundum ipsam voluntatem. Tum respectu inimicorum. Omnes,inquit,angustatores eius,similiter habebuntur in cõspectu eius sic quòd sufflabit in ipsos:hoc est tanquam flatu exterminandos æstimabit. superbi enim est despicere & pro nihilo habere infestatores suos. Tum respectu proprii status. dixit in corde suo, non labar generationi & generationi. Superbus animus promittit sibi immutabilitatem propterea quòd tanti se facit tanquam exemptus sit ab euentu malo. Et propterea subditur. quòd, pro quia, nõ in malo,supplc ero. superbia quippe proponit superbo animo seipsum tam celsum vt appareat sibi ꝙ malum nequeat ei euenire. Et propter hanc apparentiam internam describit Propheta superbum ꝙ dixit in corde suo hoc.non labar à generatione & generatione(hoc est nunquam) à statu meo,quia non in malo,supple ero.

MALEDICTIONE.) Tractaris criminibus superbiæ & impietatis,tractatur hic il la particula, persequetur pauperem,prosequendo mult: persecutionum genera. Et primo inci-
H pit à verbis. Tum expressis trifariam. Maledictionẽ,inquit,(sub qua comprehenditur cõtumelia,imprecatio,detractio,susurratio &c.)os eius,suprascripti impii superbi, plenum, supple est, & dolis,mendacibus & astutis verbis ad fallendũ,& fraude ad imperandum fraudes. Tũ tacitis.sub lingua eius,tacite, labor & iniquitas:hoc est ad hoc pressa sub lingua verba tendunt vt laborent pauperes & iniqui fiant sicut ipse est iniquus:seu vt inique fatigent homines.

Deinde prosequitur persecutionem pauperum quæ fit factis triplici insidiarum genere. & postea hypocrisi. Primum insidiarum genus est more latronis morari in insidiis villarum ad occulte interficiendum innocentem. Vbi aduerte quòd dictio Hebraica significat atria & si-
gnificat villas:& propterea potest legi in insidiis vestibulorum,& in insidiis villa... verum magis quadrat vsui vt locus insidiarum ad occulte occidendum potius describatur in villis q̃
I atriis.Sedebit,inquit,quiete morabitur, in insidiis villarũ seu atriorum: & in abscõditis interfi ciet nocentem,prætereuntem. Secũdum genus insidiarum est homino more ad pauperẽ. Oculi eius ad pauperem,vorandum spectabunt:& ad hoc insidiabitur in abscondito,vi & dolo,quasi leo in cubili suo. Leo enim in spelunca sua insidians,agit dolo,pro quanto latet:vi autem insurgendo ad vorãdum eum qui putat transire securus. Tertium genus est venatorio more insidiari ad rapiendum pauperem velut trahendo ipsum ad suum rete. Insidiabitur ad rapiendum pauperem:sic scilicet rapiet pauperem in trahendo ipsum in rete suum, sicut venatores trahũt animalia in retia sua. At si legitur cum reti suo,insidiæ describũtur piscatorio more: aut etiam illo venandi modo quo retiaculo vtuntur tractorio. Persecutio demũ quæ hypocrisi fi. subiungitur. & conteretur,humiliabitur. Hypocrisis actus sunt,hominem ex vna parte(hoc est si-
K gnis)gerere se tanquam contritum atque infirmum,ex altera autem parte, hoc est factis,effice re vt mediante opera fortium suorum prosternatur ac cruat multitudo contritorum. hoc enim significatur subdendo,& cadet in fortibus eius contriti: hoc est pugnantibus fortibus eius. Cadet,pro cadent,contriti multi,id est cadet & conteretur multitudo. Non mireris verbũ singularis numeri cadet,cum nomine pluralis numeri contriti. frequẽs enim est in libro hoc: denotans vnitatem,hoc est vnam multitudinem,vnum exercitum contritorum. ¶Aduerte hic quod in hoc vltimo versiculo Propheta inducere videtur similitudinem hominis gestu corporis agentis seipsum deorsum tanquam occultantis se,& ex altera parte nutibus annuẽtis aliis vt pugnent. Vnde apparet quod omnia insidiarum genera metaphorice inducta sint,ad significandum omne genus insidiosæ persecutionis aduersus pios. Quos à multis impiis exerceri vi demus:& siquid supereſt Antichristus exercebit. Possunt enim hæc ad multa applicari:quę studiosis relinquimus lectoribus.

DIXIT in corde suo.) Ratio tot malorũ assignatur. quia impius dixit, definiuit,intus in corde suo,hæc scilicet oblitus est Deus,abscondit facies suas,non vidit æterno,Perspice diligẽ-

ter has sententias,& inuenies confusionem: minus enim cohærent adinuicem hæ sententiæ si A
exacte intelligãtur. Verum quia intentio impii est(vt vnico verbo Propheta repetendo dicet) quòd Deus non requiret post hanc vitam facta hic,ideo possunt hæ sententiæ secundum intẽtionem impiorum cohærere sic.vt primo dicatur oblitus est Deus, hoc est non habet singularium materialium notitiam. memoria enim est singularium præteritorum:& propterea negatione memoriæ significat negationem notitiæ singularium prætereuntium. Et huic consonat, abscondit faciem suam:hoc est intellectum suum quo cognoscit abscondit in supernis: iuxta illud,nubes latibulum eius &c. Et consequenter quadrat. non vidit æterno: hoc est nunquam vidit hæc nostra ad æternum iudicium. Impunitas itaque credita in corde impii ratio dicitur tot criminum.

SVRGE domine.) Tractatur hic illa particula,quare domine stabis &c. Narratis siquidem tam criminibus impietatis & superbiæ,quàm persecutionibus, supplex propheta tanquã B
excitans,Surge domine Deus,à quiete punitionis ad duo. Primum leua,exalta manum tuam, potentiam tuam, opus tuum. Secundum noli obliuisci humilium,abiectorum, oppressorum. ¶Et prosequendo primum. Super quid spreuit impius Deum,impune, ac per hoc depressa est manus tua in conspectu hominum:hoc est super quo fundatur tanta patientia tua ꝙ spreuit hactenus impune impius Deum? Nec solũ spreuit Deum,sed dixit in corde suo,in intimo suo. non requires,tu Deus facta hominum ad iudicandũ. Ex his enim duabus rationibus leua manum tuam. ¶Prosequendo verò secundum (scilicet noli obliuisci humilium) ait. Vidisti quia tu laborem & indignationem respicies ad dandum in manibus tuis,super te derelinquet pauper. Vbi scito quòd intenta sententia est quòd Deus vidit ideo pios derelinquere curam sui Deo,quia Deus tum laborem piorum tum indignationem impiorum non post habebit, sed respiciet ad dandum in futura vita vnicuique iuxta merita sua. Et hæc est directa ratio propo C
sitæ petitionis,noli obliuisci humilium. Vnde ait. vidisti, cõtra impium dicẽtem in corde suo quòd non vidisti,quòd abscondisti faciem tuam. vidisti,inquam,quia tu laborem, humilium, & indignationem,impiorum,respicies,quo ad pœnam & præmium,ad dandũ,vtrosque,in manibus tuis,in altera vita:ideo super te derelinquet,seipsum, pauper. Et similiter ideo pupillo tu fuisti,electus adiutor. ¶Et adiungitur rationibus his vtilitas cessationis impiorum. Frãge,inquit,brachium impii,potentiam impii. Et ecce vtilitas. Et malum quæres: hoc est non occurret malus sicut hodie, sed oportebit quærere si est aliquis malus. Et quod plus est, impietatem eius non in inuenies amplitatam ab aliquo. Et ad literam hoc implebitur post iudicium. in hac enim vita quanuis castigatis malis minuatur impiorũ multitudo,non tamen cessat,vt hic describitur non inuenienda impietas.

DOMINVS Rex.) Vltima est hæc particula psalmi:in qua tractatur illa particula, D
capientur in cogitationibus istis cogitauerunt:declarando primum futurum Dei regnum eternum. Dominus,inquit Rex,à regendo & regnando, seculi & æterni (hoc est veræ æternitatis) supple apparebit. ¶Deinde partes regni. Et quo ad impios perierunt gentes. & tunc verificabitur perierunt gentes de terra sua. vere sua affectu:sancti enim non habent hic manẽtem ciuitatem. At si legitur de terra eius,terra Dei intelligitur,quæ est terra viuentium. de qua perierunt omnes damnati:quia ad eam assequendam fuerant creati. Et quo ad pios. desiderium humilium audisti domine. Et sumitur hic humilitas pro virtute. Quorum desiderium fuit auditum quum dedit eis desideratam beatitudinẽ. Et vltra hoc præparabis cor eorum:hoc est amatum tam vehementer vt in illo posuerint cor suum. sumitur enim iuxta communem loquendi vsum cor pro re multum amata. Et minus dicit quàm significat. nam non solum præparauit Deus cor humilium,id est amatum corde humilium,sed in cor hominis nõ ascendit quod E
præparauit diligentibus se. ¶Auscultabis aure tua. Narratis fructibus regni Dei tam respectu piorum quàm impiorum in altera vita, subiungit modum quo pii ad hæc peruenient scilicet mediante desiderato iudicio vniuersali. Auscultabis,tunc,aure tua,præsens, non vt in hac vita differendo,sed ad iudicandum pupillum & contritum, carentes iudicio & iustitia in hac vita, cum sempiterno fructu cessationis malorum. Non adiiciet vltra, post iudicium ad frangendum hominem à terra. Vsque ad tempus iudicii quantũcunque impii castigentur, semper succedit homo adiiciens insurgere ad frangendum hominem à terra:sed peracto iudicio vniuersali, non adiiciet quisquam ad frangendum integritatem hominis tollendam, à terra: hoc est desinent persecutores hominum. Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori Dauid Psalmus XI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F IN domino confido, quomodo dicitis animæ meæ, transmigra in monte n sicut passer.
Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum: parauerunt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde.
Quoniam quem perfecisti destruxerunt: iustus autem quid fecit,
Dominus in templo sancto suo: dominus in cœlo sedes eius.
Oculi eius in pauperem respiciunt: palpebræ eius interrogãt filios hominũ.
Dominus interrogat iustum & impium: qui autem diligit iniquitatem odit animam suam.
G Pluet super peccatores laqueos, ignis & sulphur & spiritus procellarum pars calicis eorum.
Quoniam iustus dominus & iustitias dilexit, æquitatem vidit vultus eius.

e IVXTA HEBRAEVM. Vincenti Dauidi. XI.

Propheta. IN domino a speraui: quomodo dicetis animæ meæ. Vox hominum recitata, 1
vagare montem vestrum auis?
Quia ecce impii tendent arcum, parauerunt sagittam suam super chordam: 2
ad sagittandum in obscuro rectos † cordis. † rectis vero
H Quia fundamenta destruentur: iustus quid operatus est? 3
Propheta. Dominus a in templo sanctitatis suæ, dominus a in cœlis thronus eius 4
oculi eius videbunt, palpebræ eius probabunt filios Adæ.
Dominus a iustum probabit & impium: & diligentem iniquitatem odiuit 5
anima eius.
Pluere faciet super impios laqueos: ignis & sulphur & spiritus combustionũ 6
erit
pars calicis eorum.
Quoniam iustus dominus a iustitias dilexit: rectum videbunt facies eius. 7

I TItulus est. Vincenti Dauidi. Vbi aduerte quòd nisi in titulis psalmorum Vincẽti esset nomen officii aut modi musici, titulus iste significaret Dauidem vt vincentem, proculdubio victoria spirituali, confidendo in Deo (iuxta illud. 1. Ioan. 5. Hæc est victoria quæ vincit mundum fides nostra) aut psalmum dicatum Deo pro victoria spirituali. Sequendo autem vsum titulorum, significari videtur quòd psalmus iste assignatus sit ipsi Dauidi tanquam præsidẽti in illo actu musico. ¶ Materiam psalmus ipse sonat. Clare enim loquitur de seipso quo ad hoc quòd tractat moralem disputationem de vtilitate iustitiæ. Clare siquidem patet in secundo & tertio versiculis opponi opera impiorum aduersus iustitiam: & in quinto ac reliquis versiculis nihil aliud tractari nisi disparitatem iustorum & impiorum respectu diuinæ prouidẽtiæ & iustitiæ. In principio quoque psalmi apparet quòd non de motu corporali est sermo (quum dicitur vagare) ex hoc ipso quòd ad animã dirigitur sermo: vagatio quippe animæ, spiritualis est.
K Ex his enim facile patere potest disceptationẽ hic tractari de fructu iustitiæ. Solutio enim quæstionis in fine manifesta, clarificat id de quo est quæstio. ¶ Est itaque materia psalmi ad literam, præsentis iustitiæ formatæ diuina spe, vtilitas ad alteram vitam.

SVMMARIVM EST.

¶ Introducuntur homines obiicientes cum argumentis præsentem iustitiam esse inutilem nisi ad pastum & delectationem animi in quadam animi celsitudine. Et respondet Propheta, ex diuina spe præsentem iustitiam esse vtilem ad præmium æternum & ad euasionem æternarũ pœnarum.
¶ Personæ loquentes sunt hic Propheta, inde homines.

IN domino sperani.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuã, ibi, quia ecce. proponendo materiam, tria dicit. Primo formam iustitiæ, in domino sperani:

Non dixit, iustus sum aut fui, quoniam iustitia non formata fide, nihil valet: sed formata fiducia in Deo, valet ad vitam æternam. Et hoc assumit pro basi & fundamento sequentis disputationis. A
¶ Secundo admirando seu potius reprehendendo, alloquitur homines ratione naturali arguentes. quomodo dicetis animæ meæ. Et proprie sumitur hic anima pro animo. Tanquam diceret. Falso dicetis animæ meæ, hoc quod sequitur. vagare montem vestrum auis. Sermo est metaphoricus. Et intendit quòd homines depingunt animum hominis iusti ad similitudinem auis vagantis in monte suo: hoc est quòd sicut aues in monte natæ pascuntur in illo, delectantur vagando in illo, & sic finiunt vitam suam, ita iusti pascuntur in animo suo celsitudine virtutis & delectantur in illa celsitudine virtutis, & sic finient vitam suam absq; alio fructu scilicet in alia vita. Et hoc est tertium. Vbi quantum ad literam pronomen vestrum, insinuat quòd auis singulari numero non ponitur pro vna aue sed pro genere auis: soli enim vni aui non diceretur, vagare montem vestrum. Sed sicut propheta animam suam in persona omnium animarũ iustarum, ita auem in persona auium introducit: reprehendens, quomodo dicetis animæ meæ, id est quomodo applicabitis ad animã meã hanc similitudinẽ, vagare mõtem vestrũ auis. alloquẽtes animam meam tanquã auem vagantẽ montem suum: hoc est ad nihili aliud vtilẽ nisi ad pascendũ & delectandum seipsam in mõte virtutis. Hæc enim est obiectio immo doctrina paganorũ philosophorũ, tam negantium diuinã prouidentiam respectu actuũ humanorum, quàm negantium immortalitatẽ animæ. putant enim iustitiam hominis ad pastum & delectationem animi esse, non ad præmium æternũ. In hoc tamen psalmo tractatur vt procedit à negantibus diuinã prouidentiam: vt patet ex responsione prophetę, nihil aliud sonãte quàm Deum curam nostri habere, rectos diligere, iniustos odio habere & puniturum &c. B
QVIA ecce impii.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo inducũtur argumenta hominum firmantiũ, vagare montẽ vestrum auis. Secundo affertur responsio fundata super illud, in domino sperani, ibi, dominus in templo. C
¶ Argumentum hominum consistit in hoc. Si iustitia hominis esset fructuosa, tueretur in hac vita & rectos & sanctiones: sed videmus tã iustos quàm leges opprimi, iustitia hominis nõ tuente: multo ergo minus fructuosa erit iustitia post hanc vitam. Et tendit argumentũ directe contra sanctos, affirmãtes vim efficaciamq; iustitiæ tantã esse vt mediante diuina ope omnia superet. Huius argumẽtationis conclusio proposita intelligendo dicendo, vagare montem vestrum auis: & illius probatio subiungitur cũ coniunctione causali, quia, reddente rationem. Ecce in præsenti vita, impii tendent, perseuerabunt tendendo, arcum: parauerunt sagittam suam super chordam, expeditissimi non ad defensionẽ sed ad sagittandum in obscuro, occulte, insidiose, non iniquos sed rectos cordis, non signorum aut oris. In Hebræo habetur rectis in datiuo: sed constructio mutat &c. Rursus quia fundamenta rectitudinis, diuinæ naturalesq; leges, destruentur ab impiis. & inter hæc omnia iustus quid operatus est? quasi dicat nihil. quid remedii attulit? quid contulit? nihil. D
¶ In hac argumentatione nota tres differentias. Prima est quòd personæ significantur proprie (scilicet impii & recti cordis) reliqua metaphorice: vt intelligas quod tractatur quæstio inter impios & rectos. Secunda est quod vterque modus vexandi rectos scribitur scilicet occulte & publice. nam destructio fundamentorum, manifeste fit: sagittatio in obscuro, occulte. Tertia est quod vniuersum malum rectorum describitur in personis rectorum & in fundamentis. nam per fundamenta seu retia (vtrunque siquidem Hebraica dictio significat) leges significantur. super quibus vere fundatur vita iustorum: & quæ ab hominibus reputantur tanquam retia, immo telæ aranearum: vtpote inutiles nisi contra impotentes.
DOMINVS in templo.) Respondet Propheta hominibus dicentibus animæ suæ &c, Et respondendo, primo dicit ad fundamenta argumentationis: tum de præsentia, tum de prouidentia Dei, De præsentia quidem. Dominus in templo sanctitatis suæ, in quo colitur sanctitas eius: dominus in cœlis thronus eius. vt ex præsentia dei in templo simul & in cœlo. vbique Deum præsentem significet: contra putantes Deum a nobis distare, vtpote habitantem in cœlis, E
¶ Et nota quod meminit specialiter præsentiæ Dei in templo. tum vt à manifestioribus significaret Dei præsentiam: totus enim populus confitetur Deum esse in templo suo. Tum magis ad literam vt ostendat religionem (quæ magna pars est bonitatis animi humani) non esse ad solam hominis consolationem, sed gratam Deo. hoc enim significatur per præsentiam Dei in templo sanctitatis suæ. hoc siquidem directe respondet hominibus arguentibus.
¶ De prouidentia vero. oculi eius videbunt, hoc est indefesse videt ea quæ fiunt: contra dicentes quod Deus non videt ista. palpebræ eius probabunt filios Adæ. Metaphoricus est sermo, ad similitudinem hominis claudentis oculos vt experiatur quid se non vidente alii fa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F ciant. Iuxta hanc siquidem similitudinem describit Propheta diuinam prouidentiam. Quo ad actum quidem videndi quòd semper videt. & propterea dicit, oculi eius videbunt, perseuerabunt videndo. Quo ad actum vero cauendi, obuiandi, puniendi, dicit quòd se habet tanquam habens oculos clausos ad experimento probandum homines. Hoc enim significatur, dicendo palpebræ eius, tegentes oculos, probabunt filios Adæ, id est hominis. Et explicat filios Adæ qui sic probantur à Deo, esse & iustos & impios, subdens, dominus iustum probabit & impium. ¶ Vbi nota dici hæc à Propheta tum vt diuinam prouidentiam & illius modum explicet, contra homines negantes illam. tum vt ostendat id quod se tenet ex parte Dei commune esse bonis & malis. Ac per hæc intelligant arguētes quòd Deus permittit sagittari rectos corde, dissipari leges, ad hoc vt probet homines, vt pbet qui sunt iusti & qui sunt impii. Et hinc appareat quanta sit vis iusti animi. ¶ Vnde & subdit. Et diligentem iniquitatem odiuit anima eius. Ab
G hinc vsque ad finem psalmi respondet Propheta, directe monstrando quæ sit iusti animi vtilitas apud Deum ex disparitate iusti & impii relatorum ad actiones Dei. ¶ Et inchoās ab impio ait. & diligentem iniquitatem odiuit anima eius, scilicet Dei. Ecce iniquus est obiectum odii Dei. Et hoc ex parte ipsius iniqui significatur prouenire, ex hoc ipso quòd describitur diligens iniquitatē. Nec solum est materia odii, sed etiam erit materia punitionis diuinæ. Et propterea subditur. Pluere faciet, post hanc vitam, super impios laqueos, ligātes intellectum & voluntatem & memoriam ad ea quæ sunt pœnæ. non enim poterunt damnati auertere cogitationes aut affectiones suas a suis pœnis: sed semper & sentiēt & detestabūtur eas sicut a prima hora damnationis. Ignis, sulphur & spiritus cōbustionū pars, id est sors, calicis eorum. Et intel lige per ignem, sulphur & ventum comburentem, omnes pœnas sensus quibus affligentur dānati. ¶ De iustis autem subdit quòd sunt obiectum diuinæ dilectionis. Et ad hoc affertur ratio
H naturalis, qua vnumquodq; diligit sibi simile. Quoniā, inquit, iustus dominus (supple est) ideo iustitias dilexit, supple habentium eas. Et propterea rectum, hominem seu animum, videbunt facies eius: hoc est videbit facies Dei. Quia enim Deus diligit iustos, ideo locabit eos ante faciē suam. Et per hæc patet fructus vtilitasq; iusti animi humani apud Deum: quia intantum diligitur a Deo vt in futura vita dignus sit diuina facie. Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori pro octaua psalmus Dauid XI.

I SAluum me fac domine: quoniam defecit sanctus, quoniam diminutæ sunt veritates à filiis hominum.
Vana locuti sunt vnusquisque ad proximum suum, labia dolosa in corde & corde locuti sunt.
Disperdat dominus vniuersa labia dolosa, & linguam magniloquam.
Qui dixerunt, Linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt, quis noster dominus est?
Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit dominus.
K Ponam in salutari, fiduliciter agam in eo.
Eloquia domini eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum.
Tu domine seruabis nos, & custodies nos à generatione hac in æternum.
In circuitu impii ambulant, secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti super octaua psalmus Dauidi* XII.

Propheta. SAlua domine[4], quoniam completus est gratiosus, quoniam finiti (desiit) sunt fideles à filiis Adæ.
Mendacium loquentur, homo cum socio suo: labium lenitatum, in corde & (erit in illis)

corde loquentur. A
3 Succidere faciet dominus[4] omnia labia lenitatū: linguam loquentem grādia.
4 Qui dixerunt. *Vox infidelium,* † Linguam nostram roborabimus, labia (sunt) (est) nostra nobiscum, quis dominus nobis? [4] linguæ nostræ
5 *Vox Dei recitata,* A deuastatione pauperum, à suspirio mendicorū nunc consurgā, (Messias) *Propheta,* dicet dominus[4]. *Vox Dei continuata,* ponam in salute: sufflabit ipsi.
6 Eloquia domini[4] eloquia munda, argentum purificatum, in detecto [4] an casus † terræ, purgatum septies.
7 *Propheta,* Tu domine[4] custodies eos: seruabis eum à generatione hac æterno. B
8 Circumcirca impii ambulabunt: velut eleuando vilitates filiis Adæ

TItulus est. Vincenti super octaua psalmus Dauidi. Octaua nomen est instrumenti musici, ab octo chordis nominati. Et significatur psalmum istum super illo instrumento cantandum. ¶ Materiam psalmi ex ipso psalmo accipere oportet. In quo tria clare patent. Primum quòd de defectu iustorum, de defectu veracium non in vna natione sed in filiis Adæ agitur. Secundum quod afferuntur crimina dum dicitatis, mendacii &c. cum negatione diuini dominii. Tertium quòd prædicitur Deus misertus pauperum, missurus salutem cum eloquiis domini &c. ¶ Ex primo horum habetur quòd de vniuersi generis humani defectu agitur. Ex secundo quòd de falsa doctrina circa diuinum dominium super homines conqueritur. Ex tertio (quum clare constet illud tertium esse diuinam responsionem ad petita, & prouisionem cōtra narratos defectus narrataq; crimina generis humani (habetur quòd psalmus iste ad literā tractat de aduentu Messiæ, pro quanto mediante doctrina diuinorum eloquiorum mundum saluabit: solus enim Messias promissus est doctor vniuersi generis humani secundū diuina eloquia. Et confirmatur hanc esse materiam psalmi ex petitionibus. in principio siquidem nō petit Dauid salua me, sed petit absolute salua, sine aliqua limitatione: per hoc significans quòd petit salutem mundi. Rursus effectum petitionis in versiculo octauo describens Propheta, nullā sui mentionem facit, sed pauperum: vt patet ibidem.

SVMMARIVM EST.

Petit Propheta à Deo vt saluet mundum, deficientibus iustis ex falsa doctrina de diuino dominio super homines: prophetatq; Deum prouisurum per Messiam docturum diuina eloquia: vnde pauperes seruabuntur, impii vero circumibunt &c. D

Personæ loquentes sunt Propheta & recitatus Deus.

SALVA domine.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, mendacium. Proponit petitionem, Salua domine. Non dicit salua me aut illū: vt intelligas quòd communem petit salutem. Necessitatem salutis subiungit subalternatis causis. Prima est. quoniam completus est gratiosus. Et quia est sermo de completione eo modo quo complentur successiua (puta mensis, dies, hora) quorum complementum est desinere, ideo significatur quoniam desiit gratiosus: hoc est homo gratuito benefaciens. Et huic defectui adiungitur alter. quoniam finiti sunt fideles à filiis Adæ. Siue per fideles intelligas credentes in Deum, siue intelligas veraces. Vtrumque verum est & ad propositum. Et vtroque modo est locutio hyperbolica. describuntur siquidem vtrique finiti propter paucitatem eorum qui remanserunt, modicum pro nihilo computando. Præuidebat siquidem Propheta ex vniuerso genere humano valde paucos vsq; ad Messiæ aduentum remansuros gratiosos: & quòd in paucis futura esset fides Dei seu veritas doctrinæ de diuinis seu iustitiæ diuinæ. Et hæc est causa quare petit salua domine, filios Adæ: in quibus videt tam magnum defectū gratiæ & veritatis. Vbi aduerte vtrunq; virtutum genus describi defecisse: scilicet & earum ad quas tenemur, finita veritate, & earum ad quas non tenemur, finita gratia. E

MENDACIVM.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula finiti sunt fideles à filiis Adā. Secūdo illa, salua domine, ibi, a deuastatione. Tertio illa, cōpletus est gratiosus, ibi, tu domine. ¶ Explicando autē nō inueniri fideles seu veraces in notitia Dei inter filios hominum, inducit quinq; crimina scilicet duplicitatem in corde, mendacium

Universidad de Deusto
Biblioteca

F in locutione,blanditias in modo ſuadendi, fiduciam vi dicendi,blaſphemiam in re dicta,quæ tamen non ſic ordinate ſcribuntur in litera. Et dicuntur hæc vt intelligas doctrinas hominũ de diuinis,his machinationibus & artibus traditas generi humano à ſapientibus huius mundi inchoatiue,ſed inde diffuſas per omnes.Et vere ſic eſſe,ipſimet ſapientes teſtantur: dũ aliud intus credebant,aliud foris ad religionem popularem.. ¶Inchoat ergo à communi vitio. Mẽdacium loquentur homo cum ſocio ſuo.Et intendit per mẽdacium ſeu vanum,falſum Deum quem quilibet cum ſocio ſuo colebat:iuxta Eſaiam. 44.Mendacium eſt in dextera mea. Et labium lenitatum,in modo loquendi ad fallendum,in corde & corde(hoc eſt duplici corde: altero ad ſeipſos,altero ad popularem cultum)loquentur.In quo intentio fallẽdi deſcribitur. Poteſt & hoc aliter exponi:vt primum explicetur communis error colendi falſos deos: per hoc quod mendacium,idolum,falſum Deum,loquentur homo cum ſocio ſuo.deinde modus blan-
G dus quo hæc dicebant.& tertio vel duplicitas cordis in ſapientibus, vel firmitas cordis in vulgo,deſcripta per repetitionem cordis.Acſi diceret corde & vere ex corde loquentur hæc Deorum mendacia. ¶Succidere faciet.Hactenus patiẽter narrauit:ſed deſcripturus blaſphemiam Dei,cũ ardore futurę vindictæ proponit.Succidere faciet dominus omnia labia lenitatũ,blãde docentia falſa de Deo.Et ad hoc deſignandum ſubdit appoſitiue. linguam loquẽtem grandia, vtpote contra Deum.Et declarat.Qui dixerunt,quantum ad authoritatem, linguam noſtram roborabimus,vi dicendi:labia noſtra,quantum ad dicendi artem,nobiſcum,adiuuãtia nos.Ecce materia grandis.quis dominus nobis?quaſi dicat nullus. hoc eſt quo tendunt lenitas, mendacia,robur linguæ,duplicitas cordis &c. ad negãdum ſcilicet diuinum dominium ſuper nos. Quod intellige ſecundum veritatem.omnes enim traditiones hominum de cultu Deorũ, negant veritatem diuini dominii ſuper homines,fingentes Deos &c.¶Et ſcito quòd in Hebræo
H habetur in datiuo linguæ noſtræ:ſed conſtructio mutauit.

A DEVASTATIONE pauperum.) Tractatur hic illa particula,ſalua domine:prophetando reſponſionem ad propoſitam petitionem. Vnde ſententia iſtius particulæ inchoat ibi.dicet dominus reſpondendo.Et ecce reſponſio diuina, continens tria.Primo rationem mouentem animum diuinum.à deuaſtatione pauperum & à ſuſpirio mendicorum. Significatur enim amor diuinus ad releuandos pauperes à deſolatione:& ſimiliter ad ſatiſfaciendum deſiderio mendicorum. ¶Vbi quantum ad literam, dicitur quòd dictio Hebraica non ſignificat mendicos,ſed eos qui à diuitiis venerunt in paupertatem & cupiunt opportuna commoda.tales propter pœnuriam nominum interpretes vocant mendicos,ab affectu habendi neceſſaria. Significatur autem per deuaſtationẽ pauperum ſtatus humani generis ante Meſiam, deuaſtatus quo ad bona animæ.per ſuſpirium autem mendicorum,naturale deſiderium ad beatitudi-
I nem inſitum humano generi quod cecidit à ſtatu innocentiæ, in illis apparens per ſuſpirium qui recognoſcebant caſum ſuum:quales erant illi pauci viri iuſti qui fuerunt ante Meſiam. hi enim ſuſpirabant ad Meſiæ aduentum.Secundo prouiſionem.Nunc conſurgam,ponam in ſalute.Tanquã hactenus ſederit quieſcendo à prouiſione dicit conſurgam, ad ſimilitudinẽ ſurgẽtis ad prouiſionem faciendã.Et quoniam non diutius differenda erat prouiſio, ait.nunc nõ in fine mundi.Et ecce prouiſio.ponam in ſalute.Apellauit Meſiam ſalutem,quia ſalus eſt mundi: directę reſpondens petenti ſalua domine.ponam,humanum genus,in ſalute,in Meſia afferente ſalutem. ¶Tertio officiũ Meſiæ quo ſaluabit genus,humanum falſis doctrinis deceptũ. Sufflabit ipſi,vniuerſitati pauperum & mendicorũ,argẽtum(hoc eſt tanquã argentum) purificatũ, purgatum ſepties in detecto terræ,eloquia domini eloquia munda.Metaphorico ſermone deſcribit officiũ Meſiæ ad ſimilitudinem argentarii purificantis argentũ follibus,igne, colatione
K &c.Sicut etiã Malachias eadem ſimilitudine forte hinc accepta deſcribit officiũ Meſiæ cap.3. dicens.ſedebit conflans & emundãs argentum , & purgabit filios Leui & colabit eos quaſi aurum & quaſi argentum &c. ¶Vbi nota quòd non otioſe Propheta inducit hãc metaphoram, ſed ad notificandũ rationem falſæ doctrinæ de Deo per humanũ genus diffuſæ,& manifeſtãdum remedium per Meſiam cõferendũ.Ad literam enim ſignificatur quod adimpletum videmus,q diuina eloquia inſita humanæ menti immixta erant tot prauis moribus, tot erroribus humanorum ingeniorum,vt eſſent quaſi argentum minerale mixtum terræ & aliis impuritatibus. Chriſtus autem doctrina ſua,miraculis,igne paſſionis ac ſpirituſſãcti purificauit eloquia Dei in mentibus humanis:docendo veritatẽ & credẽdorum & agendorum mundã tanquã argentum purificatum,ſepties colatum,poſitum in manifeſto terræ,publice expoſitum. nõ enim docuit in angulo aut fecit conuenticula, ſed publice expoſuit eloquia diuina , manifeſta, coram vniuerſa terra, ¶Et ſcito quòd ſi expoſueris eloquia domini, hoc eſt de domino, nõ erra-

bis:ſed directe remedium contra principale vulnus prærecitatum explicas,& præcipuam ma- A
teriam eloquiorum Chriſti tangis.aperiturq; quòd eloquia Chriſti de Deo, ſunt munda tanquam argentum colatum &c.non mixta fabellis & figmentis vt doctrinæ hominum de deo, quod in hoc pſalmo principaliter tractatur.

T V domine.) Tractatur hic illa particula,completus eſt gratioſus. Vbi aduerte quòd defectus gratioſorum inductus fuit vt coniunctus falſæ doctrinæ.Et propterea congrue hic tractando effectum veræ doctrinæ eloquiorum domini, reſpondetur illi effectui:prophetando q Deus cuſtodiet ſuſcipientes doctrinam diuinorum eloquiorum.Vbi aduerte ſignificari in maſculino genere, primo cuſtodiendos in plurali (dicendo.tu domine cuſtodies eos, proculdubio ſequaces Meſiæ ſuſcipientes eloquia domini) & poſtea in ſingulari.ſeruabis eum ſcilicet Meſiam in ſuis ſequacibus. Seruatio enim Chriſtianæ fidei eſt ſeruatio Chriſti, ſicut perſecutio Chriſtianæ fidei eſt perſecutio Chriſti:iuxta illud, Saule Saule quid me perſequeris? ¶A ge- B
neratione hac in æternum.Duplex poteſt eſſe ſenſus.Alter vt pronomen demonſtret generationem à qua timetur in principio pſalmi depictam falſorum doctorum. Acſi dixiſſet, cuſtodies Chriſtianum genus in æternum ab hac peſſima generatione.Alter quòd demonſtretur initium cuſtodiæ generatio Chriſtiana. Et prophetatur quòd ab hac Chriſti generatione qua generantur filii Dei,vſque in æternum Deus cuſtodiet ſequaces Chriſti,& ſeruabit Chriſtum in ipſis.ita quòd non deficient ſequaces Chriſti vſque in æternum:iuxta illud,Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi.Et hic ſenſus magis cõgruere videtur cõtextui: vt explicetur fructus officii Chriſti per generationem hanc in æternũ. ¶Con
tra quam ſubiungitur perſeuerantia impiorum,ſubdendo.Circũcirca impii ambulabunt.Adiungitur enim hoc ad manifeſtandum quòd aduẽtus Meſiæ non ſaluabit omnes,ſed erunt etiã C
poſt illius aduentum impii qui circumcirca ambulabunt,Spiritualiter quidem,pro quãto elongati à centro veritatis & virtutis,ambulabunt in circunferentia:hoc eſt in remotis à veritate & virtute.Et aſſimilantur iſti monſtrantibus pudenda coram hominibus: pro quanto manifeſta erunt vitia eorum quorum deberet eos pudere.Mihi autem videtur quod ad literam ſignificantur Iudæi increduli Meſiæ,quod in circuitu orbis ambulabunt:quod ad literam impletum videmus.Et competit eis ſimilitudo, velut eleuando vilitates filiis Adæ:quoniã ambulant tanquam oſtendentes turpitudinem ſuam humano generi,dum ex libris ſuis monſtrant turpitudinem infidelitatis ſuæ qua obſiſtunt fidei Chriſti. ¶Et ſcito quod eleuando,paſſiue hic ſumitur iuxta Hebraicum textum:& quod dictio Hebraica quam diximus vilitates, nullibi in tota ſacra ſcriptura inuenitur niſi hic.& propterea magna eſt licentia interpretum.Et(vt diximus) circumloquitur pudenda.ambulabunt ſiquidem velut eleuando,acſi ab eis eleuarentur, vilitates,hoc eſt pudenda,filiis Adæ,coram hominibus.Amen. D

VVLGATA EDITIO. Victori pſalmus Dauid. XII.

VSquequo domine obliuiſceris me in finem: vſquequo auertes faciem tuam à me?
Quandiu ponam conſilia in anima mea: dolorem in corde meo per diem?
Vſquequo exaltabitur inimicus meus ſuper me? reſpice & exaudi me domine Deus meus.
Illumina oculos meos ne vnquam obdormiam in morte:nequãdo dicat inimicus meus,prævalui aduerſus eum. E
Qui tribulant me exultabunt ſi motus fuero: ego autem in miſericordia tua ſperaui.
Exultauit cor meum in ſalutari tuo: cantabo domino qui bona tribuit mihi, & pſallam nomini domini altiſſimi,

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti pſalmus Dauidi.* XIII.

Propheta. VSquequo domine obliuiſceris mei, ſemper? vſquequo abſcondes facies tuas à me?

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Vsquequo ponam cõsilia in anima mea, tristitiam in corde meo die? vsque- 2
quo exaltabitur inimicus meus super me?
Despice, responde mihi domine Deus meus illumina oculos meos, nequan 3
do obdormiam morte.

in
Nequando dicet inimicus meus *Vox inimici formidata.* potui eum. *Propheta.* angustatores mei exultabunt quum labar. 4
Et ego in gratia tua confisus sum: exultabit cor meum in salute tua, cantabo 5
domino quoniam retribuit super me.

G TItulus est. Vincenti psalmus Dauidi. Et patet titulus ex dictis in aliis titulis. ¶ Circa materiam psalmi, quia nec ex titulo nec ex authoritate scripturæ alibi determinatur, intelligere eam oportet ex claris. Primo constat ex titulo. authorem psalmi esse Dauidem. secundo ex contentis in psalmo clare constat personam loquentem in, voce admiratiua seu querula proponere Deo prorogationem tot consiliorum in seipsa cum tristitia: hinc inimico perseuerante exaltato super ipsam, inde Deo perseuerãte in obliuione ipsius: vt patet in primis tribus versiculis. Tertio constat eandem personam petere illuminationem ne forte moriatur &c. Quarto similiter constat eandem gratiarum actiones promittere seu prophetare, in vltimo versiculo. ¶ Et cum his omnibus constat quæcunque dicuntur in psalmo hoc, non excedere gesta circa Dauidem, sed congruere anxietatibus Dauidis constituti in persecutione à Saule: quãdo (vt dicitur. 1. Reg. 27.) ait Dauid in corde suo, aliquãdo incidam vna die in manus Saul, non me-
H lius est vt fugiam &c. Si conferamus statum Dauidis tunc, cum iis quæ dicuntur in hoc psalmo, videmus quadrare psalmum statui illi. nam tanta dilatio quæ in psalmo proponitur, clare respondet longo tempori persecutionis: fuit enim hoc per paucos menses ante mortẽ Saulis: vt ibidem dicitur. Anxietas consiliorũ quæ hic proponitur, ibi manifeste narratur cũ periculo mortis. Exaltationi inimici finiendæ, manifeste consonat gratiarum actio sue promissa sue prophetata, paulopost subsecuta mortuo Saule. ¶ Est itaque materia psalmi ad literam vltima anxietas Dauidis timentis incidere in manus Saulis: quæ in dicto capitulo scribitur.

SVMMARIVM EST.

Dauid voce fere querula exponit Deo statum periculi sui à Saule: petitque vt sibi succurrat, illuminando &c. Et promittit seu prophetat gratiarum actiones.

Persona loquens Propheta est.

I VSQVEQVO domine obliuisceris mei, semper?) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, vsquequo abscondes. ¶ Proponit affectu celeris termini duo. Alterum prorogatæ obliuionis. vsquequo quandiu, quousque obliuisceris, ad similitudinem obliti te habebis respectu mei: tanto enim tempore non liberasti me ab hac persecutione. Alterum est. semper? hoc est semper ne? Et subintelligendum est, certus sum quòd non: fuerat enim reuelatum Dauidi quòd futurus esset Rex. Et propterea sciens quòd non semper duratura esset diuina obliuio respectu sui, nesciens tamen quantum duratura esset, suspirat ad Deum. vsquequo obliuisceris mei domine, ex quo non semper.

VSQVEQVO abscondes?) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, vsquequo domine obliuisceris mei? secundo illa, semper? ibi, despice. ¶ Aduerte hic quòd Dauid declarat materiã prorogatę obliuionis diuinę ex tribus capitibus: ex parte Dei, ex
K parte sui, & ex parte Saulis. Ex parte quidẽ Dei, vsquequo abscondes facies tuas à me, ad similitudinem abscondentis faciem te habebis. Et est sermo de abscondente faciem ne misereatur, ne requiratur. & significat negationem gratiæ succursiuæ. In idemq; redit cũ eo quod dixit. vsquequo obliuisceris mei. Et hæc absconsio faciei, tanquam prima causa subsequentium proponitur. ¶ Ex parte vero sui duo dicit. Alterum in parte intellectiua. vsquequo ponam consilia in anima mea. Mutauit siquidem multa consilia Dauid in persecutione illa. nam primum fugit in Geth: inde venit ad speluncam Odollam, vbi congregauit viros quadringentos: inde iuit ad Moabitas: & postea venit in terram Iuda, vagus nunc hic nunc ibi. Vbi demum anxius in corde suo & timens incidere in manus Saulis, post tot mutata consilia dicit hæc verba, Vsquequo ponam consilia tot in anima mea? Quod non ad explicandum locum consilii sed materiam consilii intellige: quia consilia erant de anima, de vita eius seruanda. Alterum in affectu. tristitiam in corde meo die, Et dixit in corde meo, ad differentiam tristitiæ nocturnæ. Die siquidẽ

dolorem premebat corde, hilari vultu alios confortans: nocte autem solus tristitiam habebat A
intus & extra. aiunt enim Hebræi dictionem Hebraicam hic interpretatam die, significare apud eos diẽ vniuersalem. ¶ Ex parte demum Saulis. Vsquequo exaltabitur, in exaltatione perseuerabit, inimicus meus, Saul, super me, innocentem?

DESPICE, respice.) Tractatur hic illa particula, semper. primo suppliciãdo. deinde promittendo seu prophetando, ibi, exultabit. ¶ Vbi aduerte quòd quemadmodũ explicauit ex tribus capitibus statum periculi sui, ita nunc sciens quòd non semper durabit hæc persecutio, petit succursum secundum eadem tria capita. Vnde supplex recurrens ad Deum tanquã in sublimi constitutum, supplicat. despice, de supernis respice, & respõde, succursu, mihi domine Deus meus. ¶ Et ex parte sui petit. illumina oculos meos, ad optimum consilium capiendum. dixerat enim quandiu ponam consilia. Et periculum explicat. ne aliquãdo obdormiam morte, incidendo in manus Saulis. Et dixit hoc, non diffidens de diuina promissione, sed secundum hu- B
manas rationes & causas loquens, ac petens illuminatum consilium: alioquin videretur tentare Deum, non faciens quod in se est. ¶ Ex parte vero Saulis subiungit. Nequando dicet inimicus meus, Saul capiens me, potui eum: hoc est potentia mea obtinui eum, Dauidem, attribuens viribus suis quòd oppresserit me. ¶ Ex parte autem Dei subditur. Angustatores mei, Saul & cõplices, exultabunt quum labar, in manus eorum incidens. & ego in gratia tua confisus sum. Nota locum. Sicut Moyses placauit deum, allegans. Ne quæso Aegyptii dicãt &c. vt patet Exo. 32, & ipse Deus affirmat se rationem habuisse, ne forte superbirent hostes eorum & dicerent, manus nostra excelsa &c. Deut. 32. Ita Dauid à Deo petit vt se illuminet ne moriatur, ne incidat in manus Saulis, ne inimici glorientur quòd prævaluerint &c. attento quòd ipse Dauid spem fiduciamq; suam posuerit in Deo, inimici autem in viribus & persecutionibus suis,

EXVLTABIT.) Prophetat futuram exauditionem diuinam, prædicens tum suam salutem, tum retributionem, exultabit cor meum in salute tua, à periculis & persecutionibus: can C
tabo, gratias agendo, domino: quoniam retribuit super me, exaltando me in Regem. ¶ Et præteritum retribuit, refert non tempus psalmi, sed tempus futuræ exultationis & cantus: est enim sensus. exultabo & cantabo præteritam tunc retributionem diuinam. ¶ Nec intellige retributionem tãquam ex iustitia debitam, sed ex diuina gratia, velut mercedem tot laborum & angustiarum, Amen.

VVLGATA EDITIO.
Victori psalmus Dauid XIII.

DIxit insipiens in corde suo, non est Deus.
Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in studiis suis: non est qui D
faciat bonum, non est vsque ad vnum.
Dominus de cœlo prospexit super filios hominum: vt videat si est intelligens aut requirens Deum.
Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonũ, non est vsque ad vnum.
Sepulchrum patens est guttur eorum linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum. E
Quorum os maledictione & amaritudine plenum est: veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.
Contritio & infœlicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt: non est timor Dei ante oculos eorum.
Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem: qui deuorãt plebem meam sicut escam panis?
Dominum non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore vbi nõ erat timor.
Quoniam dominus in generatione iusta est: consiliũ inopis confudistis, quoniam dominus spes eius est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Quis dabit ex Sion ſalutare Iſrael? cum auerterit dominus captiuitatem plebis ſuæ, exultabit Iacob & lætabitur Iſrael.

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti Dauidi* XIIII.

Propheta. DIxit ſtultus in corde ſuo, *Vox ſtulti*, non † Deus, *Propheta*, corruperunt abominabile fecerunt opus, non faciens bonum. 1

Dominus ⁴de cœlis proſpexit ſuper filios Adæ, ad videndum ſi eſt intelligens requirens † Deum. 2

Vidit quòd Omne declinauit, ſimul fœtuerunt: non faciens bonum, non etiam vnus. 3

G Nonne cognouerunt omnes operantes iniquitatis: comedentes populum meum, comederunt panem, dominum non vocauerunt? 4

Ibi timuerunt timore, quoniam † Deus in generatione iuſti. 5

Et tamen Conſilium pauperis confundetis: quoniam dominus protectio eius. 6

Quis dabit de Sion ſalutem Iſrael? reducere de domino captiuitatem populi ſui, exultabit Iacob, lætabitur Iſrael. 7

H TItulus eſt Vincenti Dauidi. Patet ex ſuperioribus. ¶ Circa materiam pſalmi aduerte quòd Apoſtolus ad Rom. 3. affert ex hoc pſalmo. omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum. ad manifeſtandum vniuerſos homines eſſe ſub peccato: vt ibi patet. Et ex hoc pſalmo clare patet tractari illud ſcilicet omnes homines eſſe ſub peccato. nam expreſſe dicitur. dominus de cœlo proſpexit ſuper filios Adæ, ad videndum ſi eſt intelligens requirens Deum. & ſubditur quòd omnes declinauerunt vſque ad vnũ. Hoc eſt itaque vnum clare conſtans circa materiam pſalmi. Aliud quòd hæc vniuerſalis corruptio originem habuit ex Dei negatione: hoc enim ſignificatur in principio, dixit ſtultus in corde ſuo non Deus. ſubiungendo corruperunt &c. Tertium quoque in fine pſalmi clare appareret, quòd redemptio vniuerſalis expectata, ex Sion ſperatur. ¶ Ex quibus apparere facile poteſt quòd pſalmus iſte ad literam tractat de totius generis humani infectione ex negatione Dei, reparanda per ſalutem prodituram ex Sion: hoc eſt per Meſiam.

I

SVMMARIVM EST.

Propheta deſcribit ex negatione Dei totũ genus humanum ſub peccato, Deo teſte & inexcuſabiliter, & reparandum per Meſiam.

Perſona loquens Propheta eſt.

¶ In hoc pſalmo aduerte inueniri multa adiectitia. nam in ſecundo verſiculo iuxta communem quotationem ſuperfluit illa particula, non eſt vſque ad vnum. Quintus quoque verſiculus (incipiens, ſepulchrum patens) & ſextus & ſeptimus ſuperflui ſunt: & incerto autore leguntur in editione vulgata. nam nec in Hebræo nec apud. 70. nec apud Græcos aut Latinos interpretes ex Hebræo. inueniuntur. Et videntur appoſiti in hoc pſalmo ex ignorantia. ex eo ſiquidẽ quòd ab Apoſtolo ad Rom. 3. vnico contextu ſubiunguntur verba quæ habentur in his verſiculis, creditum eſt ab ignorantibus quòd Apoſtolus attulerit illa omnia ex hoc pſalmo: & conſequenter æſtimatum eſt quòd pſalmus in quo iſti verſus non erant, eſſet mancus: & ſic confidenter adiecti ſunt verſiculi iſti huic pſalmo. ¶ Quod tamen non fuiſſe faciendum, teſtantur expoſitores epiſtolæ Pauli: dicentes verba illa partim ex Dauide, partim ex Eſaia ab Apoſtolo citata. Et vere ex Eſaia. 59. ca. attulit Apoſtolus, veloces pedes eorum ad effungendum ſanguinem &c. Et ex pſalmo. 5. ſepulchrum patens, ex pſal. 9. quorum os, ex pſal. 139. venenũ aſpidum ſub labiis eorum: & ex pſal. 35. non eſt timor Dei &c. Vnde & Apoſtolus nõ dixit ſicut in pſalmo ſcriptum eſt ſed ſicut ſcriptum eſt. Hæc ideo dicta ſint, ne aliquis miretur quòd non exponemus hos verſiculos. intendimus enim exponere pſalterium. & non adiecta.

K

DIXIT ſtultus.) Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam, ibi, dominus de cœlis. Proponit tria, Primo errorem intellectus. dixit ſtultus in corde

ſuo tuo (ſupple eſt) Deus. deinde prauitatẽ operum, corruperunt, naturã, mores, mũdum, & abominabile (idolatriæ) opus fecerunt. tertio vniuerſalem defectum, non (ſupple eſt) faciens bonũ, ſufficiens ad ſalutem. Vbi nota Prophetam deſcribere omnium ſcelerum radicem eſſe ſentire male de deo, inchoans ſcelera mundi ab eo quòd dixit ſtultus in corde ſuo non eſt deus. Et ſcito dicere internum diſtingui in ſpeculatiuum vel practicum. Et loquendo de dicere ſpeculatiuo, duplex eſt ſenſus literæ. Primus eſt. dixit ſpeculatiue & explicite, deus nõ eſt. Et ſic propter quæſtiones inter theologos an hoc ſit dicibile, diſtingue & dicito quòd hoc (ſcilicet deus non eſt) ex parte rei dictæ non eſt dicibile: quia implicat contradictoria: quoniã ſignificat qui eſt non eſt. Sicut non eſt dicibile qui currit non currit, qui legit non legit, & ſic de ſimilibus. Quòd enim nomine dei ſignificetur qui eſt, teſtatur ipſe deus Exod. 3. Ex parte autem dicentis (ſcilicet intellectus noſtri) eſt dicibile: quoniam intellectus noſter intelligit etiam deũ per modum naturarum materialium abſtrahentium ab eſſe & non eſſe: ac per hoc coniungit & cum eſſe & cum non eſſe, formando interiores propoſitiones de ſecundo adiacente: Deus eſt, vel deꝰ non eſt. Et ſic multi inſipientes eſſe poſſunt, dicentes in corde ſuo deus nõ eſt, imaginantes omnia caſu euenire & eſſe. Alter autem ſenſus eſt quòd dixit ſpeculatiue implicite, deus non eſt: hoc eſt dixit aliquid ad quod ſequitur deum non eſſe, quanuis dicens non intenoat hoc. Et hoc modo dicentium deum non eſſe, infinitus eſt numerus. nam quicunque errat circa aliquam naturalem dei conditionem, negat implicite deum eſſe: quoniam id quod arbitratur deum, non eſt in veritate deus. tam enim ſimpliciſſima res eſt deus, vt quocunque ei naturaliter conueniẽte negato non remaneat deus. Et ſic dicens deum non eſſe omnipotentem, dicit deũ non eſſe. ¶ Si autem de practico dicere ſit ſermo, quum dicere practicum circa actiones morum, ſit præcipere ſibiipſi vel alij executionem operis talis, nunc, hic, ſic &c. conſequens eſt quòd practice dicere, non eſt deus, eſt definire atque iubere operandum eſſe poſthabito deo. qui enim nõ curat diuina vti regula in ſuis operibus, dicit practice non eſt deus: quoniam non eſſe deum apud dicere practicum, eſt non haberi deum pro regula. Sic autem dicentium non eſt deus, plus quã infinitus eſt numerus. ¶ Ex effectibus autem idolatriæ & tantæ corruptionis apparet quòd in hac litera eſt ſermo de dicere ſpeculatiuo explicite. Ad quod ſequitur verificatio & dicendi implicite & dicendi practice non eſt deus. idolatra quippe negat ex intentione deum verum, fingendo multos deos. Quantum hæc ſtultitia affecerit etiã Iudæos, apparet ex hiſtorialibus libris ſacræ ſcripturæ. Stultus autẽ non a fatuitate ſed a defectu iudicij de diuinis, nominatur genus hominum negantium vnum verum deum. Dixit, definiuit, in corde ſuo intus, vt errorem intellectus intelligas, non deus, in ſingulari numero, non eſt deus vnus. Et intellige negari eum qui in veritate eſt deus. Et hinc tres effectus ſubiungũtur huiuſmodi ſtultitiæ: corruptionis morum, idolatriæ, & vniuerſalis defectus. ¶ In quo nota dici non eſt faciens bonum. Quanuis enim aliquis eorum fecerit quandoque aliquem actum bonum ex ſuo genere (puta honorare parentes) tot tamen mala commiſit vt non poſſit ſimpliciter & abſolute verificari quòd iſte eſt faciens bonum, ſed quòd eſt faciens bonum in hoc actu. Qui enim abſolute eſt faciens bonum denominatur abſolute bonus. quod de committente innumerabilia mala, faciente autem aliquod bonum, non verificatur. Et propterea Propheta dicit, non eſt faciens bonum: loquens de bono morali ſimpliciter & abſolute.

A B C D E

DOMINVS de cælis.) Incipit hic pars excutiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, corruperunt &c. ſecundo illa, dixit ſtultus, ibi, nonne cognouerunt. tertio vtraque ſimul, ibi, quis dabit. Circa primum quia temerarium videtur quòd Dauid vnus homo cenſorem ſe exhibuerit omnium & ſingulorum hominum, extẽdo ſermonem ſuum vſque ad hoc quòd nullus eſt faciens bonum, ideo deum inducit inquiſitorem & teſtem. Inquiſitorem quidem. dominus de cœlis proſpexit, tanquam de loco vnde vniuerſos poſſit videre, ſuper filios Adæ nõ ſuper hos aut illos ſed ſuper omnes homines: ad videndum ſi eſt intelligens aliquis, non geometrica, ſed requirens deum, hoc eſt intelligentia vtens ad requirendum deum. Teſtem autẽ ſubiungendo quid vidit. Omne, totum genus humanum, declinauit, a recto: nec ſolũ reliquit rectitudinem, ſed ſimul fœtuerunt, tanta morum putredine. & vſqueadeo ſingulos inuenit deficientes quòd non (ſupple eſt) faciens bonum, non etiam vnus. Vbi plus explicatur inuentum eſſe a deo quàm Propheta dixerat: dum explicauit, non etiam vnus. Et per hoc intellige deſcribi vires naturæ & ſtatus mundi ante aduentum Meſiæ. Et ſic proculdubio verum dicitur: quoniam nec ex viribus naturæ nec ex viribus legis Moyſi quiſquam inueniebatur faciens bonũ. Et hic ſenſus directe quadrat intentioni Apoſtoli ad Roma. 3. Nec obſtat quòd multi ſancti viri fuerint ante aduentum Meſiæ: quoniam gratia quocunque tempore data, ad tempus Meſiæ

F refertur:iuxta illud,Lex pẽr Moysen data est,gratia per Iesum Christum facta est. Ioan.1.

NONNE cognouerunt.) Tractatur hic illa particula,dixit stultus in corde suo non est deus.Et quoniam litera est valde obscura, scito declarari hic inexcusabilitatem & pertinaciã humani generis in hoc quòd negant deum. Inexcusabilitas quidem declaratur ex hoc ꝙ tam gentiles quàm Iudæi mali cognouerunt ꝙ deus est in generatione iustorum.Pertinacia aũt ex hoc,quòd nõ obstante prædicta cognitione confundent consiliũ cõfidẽtis in deo. ¶Vbi aduerte quòd per omnes operãtes iniquitatis intelliguntur tam gentiles quàm Iudæi. Per deorantes autẽ populum meum,intelligũtur gentiles. Per tres autẽ sequentes conditiones describuntur Iudæi mali.Prima cõditio est,comederunt panem: hoc est perceperunt fructus terræ promissionis.Secunda est.dominũ non vocauerunt.in qua ingratitudo eorum & recessus a deo significatur.Tertia.ibi,(scilicet vbi comederunt panem, vbi deum non vocauerunt) timuerunt
G timore,ab inimicis suis valde frequenter:qui timor eis nõ euenisset si deũ inuocassent. Vtriq; cõprehẽduntur sub operãtibus iniquitatẽ.Et de vtrisq; dicitur. nõne cognouerũt quoniã deus in generatione iusti⁹supple fuit.Acsi aperte diceret ꝙ cognouerũt:ac per hoc ꝙ sunt inexcusabiles sequentes stultitiã negãtium deum. Et intendit ad literã per generationẽ iusti generationem Abrahæ⁹iuxta illud Esa. 41.quis suscitauit ab oriẽte iustũ:loquẽs ad literã de Abraham. A quo merito describitur generatio iustorum:quia ipse inchoante idolatria segregatus est vocatione diuina vt esset pater colentiũ vnũ verum deũ.propterea enim vocatur iustus,diuerten te mundo ad idolatriam,Cognouerũt siquidẽ gentiles in exitu Israel de AEgypto in tot miraculis,& deinde in trãsitu Iordanis,& postea &c.deũ curã habere generationis iustæ:quũ nunquam oppressus fuerit populus nisi quãdo fuit iniustus⁹Et hæc eadẽ multo magis cognouit ip
H se populus ingratus recedens a deo,& propterea timens hostes. ¶Ait ergo. Nõne cognouerũt, cognoscere potuerunt,omnes operantes iniquitatis,siue Iudæi siue gentiles.Et primum comedentes populum meum,gentiles diuersarum nationũ qui vorauerũt populũ meũ gentẽ Iudæorum.deinde Iudæi comederũt panem,subaudi qui comederũt panẽ terræ promissionis, dominũ non vocauerunt,postergantes eum:ibi, in terra promissionis in qua comederũt & posthabuerunt deum,timuerunt timore. inuasi ab hostibus. Isti inquam nonne cognouerunt quoniã deus in generationem iusti Abrahæ fuit, protegens,ducens &c. Et tamen consilium pauperis confundetis,confundere studebitis pertinaces,quoniam dominus protectio eius,ideo confundere studebitis quia credit quòd dominus sit protectio sua.

QVIS dabit.) Tractatur hic tota materia proposita quantum ad illius remedium, suspirante Propheta.quis dabit:non quòd dubitet de datore deo,sed vsitato loquendi modo explicans cupientis affectum dicit,quis dabit salutem expectatan⁹de Sion,contra tot mala.Et ex
I plicando qualis futura sit salus hæc affirmat.reducente domino captiuitatem populi sui,exultabit Iacob,lætabitur Israel.Vbi clare patet salutem de Sion fore reductiuã populi dei de captiuitate.Et ex eo quòd geminata describitur lætitia non vnius tribus aut duarum sed Iacob & Israel(hoc est totius populi)apparet quòd de redemptione vniuersali per Messiam est sermo. Quæ secundum veritatem est primum redemptio de captiuitate a seruitute peccati & diaboli, deinde ab omni malo.quæ adhuc non est facta.sed in secundo aduentu consummabitur.Et ex plicauit lætitiam Hebræi populi tantum,non quòd ipsius tantum sit salus expectata dẽ Sion: sed ad explicandum quòd nullus esset particeps salutis per Messiam faciẽdæ nisi fidem habẽs, quam pópulus ex Iacob descẽdens qui & Israel vocatur,professus fuit.immo quòd nec ipse populus Iacob nisi simul fuerit Israel(hoc est gratia visionis dei per fidem donatus) exultabit aut lætabitur:propterea nanque quum dixisset exultabit Iacob, appositiue & declaratiue adiunxit sine aliqua coniunctione,lætabitur Israel.Acsi aperte dixisset.exultabit Iacob, lætabitur inquã existens Israel.Amen.

K VVLGATA EDITIO. Psalmus Dauid. XIIII.

6

DOmine quis habitabit in tabernaculo tuo?quis requiescet in monte sancto tuo?
Qui ingreditur sine macula:& operatur iustitiam.
Qui loquitur veritatem in corde suo:qui non egit dolum in lingua sua.
Nec fecit proximo suo malũ: & opprobriũ nõ accepit aduer

sus proximos suos. A
Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus:timentes autem dominum glorificat.
Qui iurat proximo suo & non decipit:qui pecuniam suam non dedit ad vsuram,& munera super innocentem non accepit.
Qui facit hæc,non mouebitur inæternum.

IVXTA. HEBRAEVM. Psalmus Dauidi. XIIII.

1 Propheta. DOmine⁴ quis peregrinabitur in tentorio tuo?quis habitabit in mõte sanctitatis tuæ? B
2 Deus. Ingrediens profectus & operans iustitiam: & loquens veritatem in corde suo.
3 Non exploravit super lingua sua:non fecit socio suo malum, & opprobrium non sustinuit super propinquo suo.
4 Spiritus in oculis suis,abominabilis,& timẽtes dominum⁴ honorabit: iurauit sibi ad malefaciendum & non mutabit.
5 Argentum suum non dedit in vsuram, & munus super innocente non accepit: faciens hæc non labetur æterno.

TItulus est. Psalmus Dauidi.qui patet ex supradictis. Materia psalmi quantum ex psalmo C apparet,est qualitas populi permansuri in terra promissionis. Ita quòd intendit propheta describere conditiones requisitas ad filios Israel ad hoc vt populus permaneat in æternum in terra promissionis. ¶Ex primo siquidem versiculo apparet quòd fit quæstio de peregrinatione in tentorio dei in monte sanctitatis eius. Per quæ terram promissionis significari a monte Moria,apparet Exod. 15.vbi Moyses in cantico dicit,Introduces eos & plantabis in monte hæreditatis tuæ(firmissimo habitaculo tuo,quod operatus es domine)sanctuarium tuum domine &c. Et in psal.78.Et induxit eos in montem sanctitatis suæ,montem quem acquisiuit dextera ei⁹: & eiecit a facie eorum gentes. & sorte diuisit eis terram in funiculo distributionis. Apparet quoque in progressu psalmi, virtutes requisitas ad rectitudinem animi commemorari iuxta præcepta domini in Deutero. Apparet demum in fine psalmi concludi quòd faciens hæc non labetur in æternũ, proculdubio ab habitatione & peregrinatione in principio proposita. ¶Et D confirmatur totum ex consonantia ad ea quæ in fine Deuteron.dicuntur populo, promittendo & comminando.promittitur siquidem populo æterna mansio in terra promissionis.

SVMMARIVM EST.

¶Petenti prophetæ quis habitabit in monte dei, respondet deus quòd gradiens perfectus,cogitatione,locutione,operatione & omissione,& iustus,in honoribus,promissionibus,contractib⁹ & iudicijs,non labetur in æternũm.

¶Personæ loquentes sunt Propheta & Deus.

DOMINE quis) Diuiditur psalmus in partes duas:propositiuam materiæ, & executiuã ibi,ingrediens.Proponit vnam quæstionem (scilicet de permansione populi in terra promissionis)sub duplici forma.Primo sub ratione peregrinationis in tentorio dei.& deinde exponit eandem sub ratione habitationis in monte sanctitatis dei. ¶Vbi aduerte quòd in textu E Hebræo nulla habetur coniunctio ante secundum interrogatiuum:ad denotandum quòd expositiue subiungitur secunda interrogatio. ¶Domine.Quærit a domino,vt diuina authoritate intelligas non humana adinuentione conditam responsionem sequentem. ¶Quis. Quauis intendat quærere de populo,proponit tamen quæstionem de singularibus hominibus tum quoniam ex ipsis integratur populus: tum quia de conditionibus populi non secundum quòd vniuersitas quædam est,sed secundum conditiones hominum ex quibus constat inquirit.
¶Peregrinabitur. Terra promissionis non erat populi sed dei vt propria: ac per hoc populus habitabat ibi tanquam incola in terra aliena:iuxta illud Leuit. 25. Terra hæc mea est, & vos aduenæ & coloni estis.Rursus trahens paruam alicubi moram,peregrinum se ibi agit,iusti autem viri recognoscentes modicum vitæ humanæ tempus,etiã hac tatione peregrinos se pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F fitebantur in terra. Vnde Dauid. 1. Paralip. 29. ex vtraque ratione peregrinum se & sui similes profitetur, dicens deo, Tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus dedimus tibi: peregrini enim sumus coram te & aduenæ, sicut omnes patres nostri. Et subdens alteram rationem ait, Dies nostri quasi vmbra super terram, & nulla est mora &c. Quærit ergo sub forma incolatº, vt intelligas quòd quærit de mansuro recognoscente terram esse dei & se incolam. ¶ In tento rio tuo. Tabernaculum quod Moyses ordinauit ad diuinum cultum, tentorium dei appellatur tum quia in rei veritate erat tentorium, mobile, coopertum pellibus &c. Vnde & Hiere. 10. di citur, Non est qui extendat vltra tentorium & erigat pelles meas &c. Tum ad significandum quòd locus diuini cultus refertur ad deum, non vt domus dei sed vt tentorium: hoc est non vt propria habitatio, sed vt habitatio in itinere seu in exercitu. ☞ Quis habitabit. Quod dixerat peregrinabitur, modo exponit habitabit: vt hinc intelligas permanentiam diuturnam pō-
G puli, illinc intelligas recognitionem & affectum peregrinationis singulorum. ☞ In mōte sanctitatis tuæ, in monte Moria electo ad cultum sanctitatis tuæ. in quo ædificatum est postea tē plum, in quo vidit Iacob scalam &c. Et intellige habitare in monte, non in ipso monte habita culum habere, sed in terra promissionis, a monte & templo diuini cultus tanquam à capite de nominata.

INGREDIENS perfectus & operans iustitiam.) Incipit hic pars executiua tali or dine. Primum proponit deus responsionem summarie in duobus capitibus. Alterum est. ingre diens perfectus: hoc est ambulans, in seipso omni ex parte integer. Alterum est. & operans iu stitiam: hoc est reddens vnicuique ius suum. ☞ Secundo declarat vtrumque responsionis ca put per singula. Et quantum ad primum caput (de ambulatione perfecta) tangit integritatem hominis tum in cogitatione. & loquens veritatem in corde suo, Nemo in corde suo mentitur
H nisi falsitatem aliquam eligat aut incurrat. qui enim in corde suo veritatē tantum sonat, perfectus est in cogitationibus suis. ¶ Tum in locutione. non exprauit super lingua sua. Ab exploratoris officio vniuersa linguæ vitia negat. exploratoris quippe est aliena inspicere referréque ad nocendum. Et propterea negando exploratoris officium a lingua hominis, negat detractionem & similia. ¶ Tum in operatione. non fecit socio suo malum. ¶ Tum in omissio ne. & opprobrium non sustinuit super propinquo suo. Peccat siquidem omissionis peccato, au diens vituperari propinquum suum & non obuians sed sustinens. Et propterea huius crimīnis vitatio describitur per non sustinere opprobrium super propinquo suo. Et aiūt Hebræi dictionem Hebraicam sonare propinquitatem sanguinis.

SPRETVS in oculis suis) Quantū vero ad secundum caput (scilicet operans iustitiā
I declaratur similiter per singula. tum in ijs quæ sunt honoris & gloriæ. Et hoc respectu suiipsº spernendo seipsum. spretus (supple est & erit) in oculis suis, hoc est intus in oculis mentis suę: nec solum spretus sed abominabilis, proprijs oculis internis. Et respectu aliorum, reddendo honorem cui vere debetur. & timentes dominum honorabit. ¶ Vbi aduerte radicem, affectū partesq; virtutis illius quam humilitatem appellamus, plenissime hic describi. Radix siquidem humilitatis est reuerentia ad deum. Affectus humilis in duas secatur partes. Altera spernit quicquid suum est, recognoscens nihil suum esse nisi malum. Et propterea non solum spernit sed abominatur seipsum ex parte sui. Vnde & ad Saulem elatum dicitur. 1. Regum. 15. Nonne quum esses paruulus in oculis tuis &c. Altera magnificat, honorat, glorificat quicquid dei est, & timentes dominum honorabit. ☞ Tum in promissionibus. Iurauit ad malefaciendum & non mutabit. Aduerte hic quòd dictio Hebraica apud omnes interpretes sonat malū
K facere. & intelligunt de malo pœnæ: hoc est malum inferre seu nocere. Et quia actum virtutis constat describi, & non apparet actus virtutis iuramentum ad inferendum malum non muta re (immo laudatur ipse dauid quòd mutauit iuramentum de disperdendo Nabal. 1. Regū. 25) ideo & thargum & expositores Hebræi & interpretes multi apposuerunt pronomen se. intelligentes laudari non mutantem iuramentum affligendi se, malefaciendi sibi in bonis seu in corpore, ieiuniis, eleemosynis, damna sustinendo &c. Et sine dubio hic est sensus literalis. & in hac iuramenti seruatione intelligitur omnis iuramenti obseruatio. qui enim iuramentum circa proprium malum non mutat, multo minus mutabit iuramentum circa alia sibi non nocia. Tum in contractibus. Argentum suum non dedit in vsuram. In quo reliquos iniquos contractus intellige. Vbi & perspice inter conditiones requisitas ad habitandum in monte dei, numerari quòd non dederit ad vsuram. Nec distinguitur huic vel illi: vt intelligas vsuram respectu extraneorum permissam non concessam Iudæis Deuter. 23, ¶ Tum in iudicijs. & munus super innocente non accepit, ad subuersionem iudicij.

FACIENS hæc) Post propositam & explanatam responsionem per singula, concludit A
deus. Faciens hæc non labetur æterno, datiuum pro ablatiuo: hoc est populus faciens hæc nunquam labetur ab habitatione terræ promissionis. De singularibus siquidem personis non potest hoc intelligi vt sonat: quum constet Hieremiam sanctum ex vtero matris, ex terra promissionis defecisse. Nec putandum est quòd fuerit solus iustus eiectus de terra promissionis: quum scriptum sit, Ecce reliqui mihi septem milia qui non curuauerunt genua sua ante Baal. 3. Regum. 19. ¶ Verificatur tamen sententia hæc de singularibus personis, subintelligendo quantum est ex earum meritis: sancti enim viri eiecti sunt non propter sua sed propter populi peccata. Amen.

VVLGATA EDITIO. Humilis & simplicis Dauid Psalmus, XV.

COnserua me domine quoniam speraui in te: dixi, domine B
deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.
Sanctis qui sunt in terra eius: mirificauit omnes voluntates meas in eis.
Multiplicatæ sunt infirmitates eorum: postea accelerauerūt.
Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus: nec memor ero nominum eorum per labia mea.
Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei: tu es qui restitues hæreditatē meam mihi.
Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hęreditas mea præclara est mihi. C
Benedicam dominum qui tribuit mihi intellectum: insuper & vsque ad noctem increpuerunt me renes mei.
Prouidebam dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi ne commouear.
Propter hoc lætatum est cor meum & exultauit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe.
Quoniam non derelinq[ues] animam meam in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.
Notas mihi fecisti vias vitæ: adimplebis me lætitia cum vultu tuo, delectatio D
nes in dextera tua vsque in finem.

IVXTA HEBRAEVM. *Michtham Dauidi.* XVI.

1 Vox *bonitatis.* CVstodi me deus: quoniam speraui in te.
2 Vox *Christi.* Dixisti domino[4], Vox *continuata bonitatis.* † dominus
es o est 4 domini mei
meus tu: bonitas mea non super te.
3 Vox *Christi.* Sanctis qui in terra ipsis & fortibus: omnis voluntas mea in eis est.
4 Multiplicabuntur idola eorum, postea accelerauerunt: non libabo libamina venire ad cultum dei E
animalium
eorum de sanguine, & non assumam nomina eorum super labiis meis.
5 Dominus[4] pars portionis meæ & calicis mei: tu sustentans sortem meam.
cecidit
6 Funes ceciderunt mihi in iucundis: etiam hæreditas speciosa super me.
7 Benedicam dominum[4] qui consuluit mihi, etiam noctibus castigauerunt me renes mei.
8 Posui dominum[4] conspectui meo continue: quia à dextera mea est, non labar.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Ideo lætatum est cor meum & exultauit honor meus, etiam caro mea habi-
9 tabit ad † confidentiam. † Cofidentiæ
Quoniam non derelinques animam meam in † fouea, non dabis † Foueæ
10 gratiosum tuum ad videndum corruptionem.
Scire facies me semitam vitarum, satietatem lætitiarũ cum faciebus tuis, iucũ
ditates in dextera tua semper.

TItulus est. Michtham Dauidi. hoc est obrizum, id est, aurum defecatissimum, Dauidi. Et si
gnificatur per hoc, psalmum hunc ratione materiæ haberi a Dauide tanquam aurum per
fectissimum. cuius ratio quum clarificata erit materia, patebit. ¶ Aduerte tamen circa titulum
G hunc, dictionem michtham multipliciter exponi. Primo vt diximus obrizum. secundo pro in
strumento musico. tertio pro specie cantici: puta tertiæ rimæ, vel talis modulationis. quarto ac
cipiendo michtham pro michthab. & sic interpretatur scriptura. quinto diuidendo hanc di-
ctionem in duas scilicet mich & tham. & sic interpretatur a Hieron. humilis & simplicis. Et si
quidem titulus psalmi apud Hieron. humilis & simplicis Dauid. Apud: 70. autem, tituli inscri-
ptio ipsi Dauid. apud alios, aureus Dauidi. apud alios, insignia Dauid. apud alios, corona Daui-
di. Et hæc dicta sint tam pro hoc titulo quàm pro titulis psalmorum a. 56. vsque ad. 60. in qui-
bus eadem dictio repetitur, sed non sola. De materia psalmi certiores nos fecerunt principes
Apostolorum Petrus & Paulus. Petrus enim Actuum. 2. inducit multos versus huius psalmi
ad manifestandam resurrectionem Christi, probans quòd Dauid non loquitur de seipso sed
de Christo quum dixit, Non derelinques animam meam in inferno, nec caro mea videbit cor
ruptionem. quia corpus Dauidis fuit tot annis in sepulchro. Similiter Paulus Actuum. 13. ea-
H dem verba affert: & eadem ratione probat de Christo non de corpore suo dixisse non videre
corruptionem. ¶ Vnde habemus, non solum materiam psalmi huius esse resurrectionẽ Chri
sti &c. sed colligimus regulam generalem intelligendi psalmos loquentes de Dauide: quòd sci
licet quando ea quæ dicuntur non conueniunt ipsi Dauidi, intelliguntur de Christo. hac enim
ratione contentus vterque apostolus, exclusa verificatione illorum verborum (non dabis san-
ctum tuum videre corruptionem) de Dauide, intulit quòd de Christo promisso Dauid dicta
erant. Et potest etiã hinc haberi altera regula per oppositum: scilicet quòd omnis psalmus Da-
uidis de seipso loquens, si totus verificatur de ipso, non est exponendus ad literam de Christo.
Et hæc nota: quia has regulas sequimur in expositione literali psalmorum, fundatas super apo-
stolica authoritate.

SVMMARIVM EST.

I ¶ Christus manifestat tum meritum suum, tum fructum proprij meriti cum præmio: tũ pro-
priæ resurrectionis, tum speciosissimi mundi.

¶ Personæ loquentes sunt Christus, & bonitas eius.

CVSTODI me) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executi-
uam ibi sanctis. Aduerte propter obscuritatem literæ tria iuxta textum Hebræum. Primũ
quòd dictio dixisti in hoc loco denotat genus fœminiñũ: ita quòd alloquitur personam seu re
fœminini generis, secundũ quòd bonitas mea est fœminini generis, ita quòd non dicitur bonũ
meum aut bonus meus, sed substantiuum fœminini generis bonitas mea. tertiũ quòd pronomen
te in calce situatum (dicendo non super te) signat masculinũ genus in hoc loco. Hæc ideo
dixerim: vt intelligas verbum dixisti, non habere ad quem referatur nisi referatur ad illud, sci
licet bonitas mea: quum de nulla alia re fœminini generis hic mentio fiat. Et propterea boni-
tas mea vocatiui est casus: & hinc, quantum ad sententiam incipit psalmus. O bonitas mea di-
K xisti domino, hæc tria. Primum, dominus meus tu, non (supple est) super te, aliquis. secundum,
custodi me deus. tertium, quoniam speraui in te. ¶ Vbi quatuor propheta in persona Christi
proponit. Primo merita sua, dicẽdo bonitas mea. bonitas enim propria Christi in via, fuit me-
ritum ipsius: nã merita consistunt in actibus bonis. Secundo confessionẽ fidei, dicendo, Dixisti
domino dominus meus tu. hæc enim est recognitio propriæ seruitutis ad deũ. Nec solũ tu es
dominus meus, sed es absolute supremus: hoc enim significat. non super te, supple est aliquis.
Tertio petitionem. custodi me deus. Petit enim custodiri corpus a corruptione, seruariq; ani-
mam ab habitatione in inferno. quod est petere celerem resurrectionem. Quarto spem suam
quam in hac via habuit. quoniam superaui in te. ¶ Quanuis enim in Christo non fuerit spes

respectu beatitudinis essentialis (quia fuit beatus a principio conceptionis suæ) fuit tamen in il A
lo spes tum respectu beatitudinis corporis proprij, qua carebat. tum respectu exaltationis suæ
futuræ, regni acquirendi, & similium, & salutis suorum fidelium. Hęc enim omnia & sperauit
& meritis proprijs acquisiuit. Et propterea hic dicitur quoniam in te speraui. ¶ Vbi etiam ad-
uerte quòd non describitur fides in Christo sed fidei cõfessio. Dixisti domino. Quamuis enim
dignitati Christi deroget habuisse fidem, illi tamen maxime conuenit profiteri ea quæ sunt fi
dei. Et propterea ait, Dixisti domino, dominus meus tu.

SANCTIS qui in terra ipsis & fortibus) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo
tractatur illa particula, bonitas mea. secundo illa, dixisti dominus meus, ibi, multiplicabuntur.
tertio illa, quoniam speraui in te, ibi, tu sustentans. quarto illa, custodi me, ibi, quia a dextera.
Declarat itaque Christus bonitatẽ meritorum suorũ ex adimpletione omnis voluntatis suæ
in sanctis & fortibus existentibus in terra. Sancti vocantur & sunt qui perfecti, mundi ac libe B
ri ab immunditijs & seruitutibus peccatorum & passionum, deo addicti a seipsis sunt. Fortes
autem qui intrepidi prælia dei exercent, non timentes occidi a tyrannis &c. ¶ Appellatione o-
mnis voluntatis Christi, si de ipsa potentia volitiua est sermo, intellige voluntatem vtramq;
diuinam scilicet & humanam. Si autem voluntas pro actu voluntatis sumitur, intellige omne
quod vult Christus impleri per sanctos & fortes. Ex quo clare habetur quòd omnis voluntas
Christi est bona. ex hoc enim quòd omnis voluntas eius exercetur & adimpletur per sanctos
& fortes, consequens est quòd nulla voluntas eius est dissonans a sanctitate & fortitudine. Im-
mo plus sequitur quòd omnes sancti & fortes sunt fructus voluntatis eius. vnde non dixit q
omnis voluntas sanctorum & fortium est in me, sed econuerso omnis voluntas mea est in san
ctis & fortibus. Signanter autem meminit sanctorum qui sunt in terra: vt ab ijs quæ nobis ma
nifesta sunt declaret bonnitatem suam. Si enim dixisset quòd omnis voluntas sua est in san- C
ctis qui sunt in cælo, quum illos non viderimus, minus idonea esset declaratio: sed sanctos ac
fortes in terra videmus, in quibus perspicimus bonitatem Christi relucentem.

MVLTIPLICABVNTVR) Tractatur hic illa particula, dixisti domine &c. ape
riendo quòd Christus nihil aliud instituit in ecclesia sua nisi quæ domini sunt, nihil aliud que-
siuit nisi deum. Vnde primo destructionem idolatriæ ad cultum dei vnius trahendo, describit
a supremo augmento. Multiplicabuntur inquit, ad summum augmentũ peruenient, idola eo-
rum, gentilium tanquam permittendo crescere idolatriam vsque ad satietatem. & postea quũ
ad summã peruenerunt multitudinem, accelerauerunt, festine venerunt ac cultum vnius dei.
¶ Secundo remotionem sacrificiorum tam Iudæorum quàm Gentilium subiungit. Non liba-
bo, gustabo, libamina eorum, sacrificiorum, de sanguine, hoc est de occisione animalium. Primũ
siquidem locum in sacrificijs tenet oblatio animalium. & propterea excludendo sacrificia qui- D
bus occidebantur animalia, intelliguntur exclusa omnia sacrificia tam Iudæorum quàm genti
lium: vtrique enim ea offerebant. Christus autem (vt hic promittit) non libat in ecclesia sua, sa
crificia de sanguine. ¶ Tertio auferendam diuersitatem ab ecclesia sua describit. & nõ assumã
nomina eorum super labijs meis. In Christo si quidem non est distinctio Iudæi & Græci, non
est barbarus aut Scytha, non masculus aut fœmina: vt apostolus ait ad Galat. 3. & ad Col. 3. ne
que est Paulus aut Appollo &c. 1. ad Corinth 1. Sed omnes vnum corpus sumus in Christo. Et
propterea ait, Et non assumam nomina eorum, quibus significantur diuersitates eorum, super
labiis meis, ecclesiæ meæ: sed vnum erit nomen omnium quod os domini nominauit. ¶ Quar
to prædictis tribus exclusis, asseritur dominus pars portionis meæ & calicis mei. Hæc est pro-
fessio meritorum & bonitatis Christi. Dominus, solus, pars, ad similitudinem sortis. More di-
uidentium id quod alicui obtigit vocatur pars. Diuisis siquidem rebus, hinc delectabilibus mũ E
di, inde domino cum beneplacitis ei, non quæ sunt mundi sed dominus tanquam pars Christi
est. Portionis meæ, ecclesiæ meæ quæ est velut portio christi, reliqua parte humani generis dã
nata. Et calicis mei. Qui tripliciter exponitur. Vel passionis: iuxta illud, Potestis bibere calicẽ
quem bibiturus sum? Vel delectationis electorum: iuxta illud, calix meus inebrians quàm præ
clarus est. Vel sacrificij eucharistiæ: iuxta illud, Hic est calix noui testamenti. Congruitq; con-
textui vt de calice eucharistiæ sit sermo: vt exclusis sacrificijs tam Gentilibus quàm Iudaicis,
commemoraretur sacrificium eius in ecclesia quòd non esset sicut cætera sacrificia, sed tale
quòd deus est pars eius: hoc est quicquid est, deus est in sacrificio nanque altaris non est panis
aut vinũ, sed christus ipse verus deus. Et propterea dicitur, pars calicis mei: hoc est, id est quod
est in calice meo.

TV sustẽtans sortem meã) Tractatur hic illa particula, quoniam speraui in te. Primo quo

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad rem ſperatam ſcilicet nouum mundum glorificatis corporibus ſanctorum &c. Hoc eſt vnũ quod Chriſtus ſperauit ac meruit. ¶ Vbi aduerte quòd mundus futurus appellatur & ſors & hæreditas Chriſti. Sors quidem ad ſimilitudinem diuidentium : pro quanto diuiſis ſtatibus mundi in præſentem & futurum, Chriſto decretus eſt orbis futurus in poſſeſſionem. Hæreditas autem tanquam deus pater hæredem fecerit orbis in illo ſtatu: iuxta illud, quem conſtituit hæredem vniuerſorum. Ad hæc enim tendens ait, Tu ſuſtẽtans ſortem meam, a me ſperatam. ¶ Et declarando ſortem ipſam ad ſimilitudinem diuidentium, ſubdit. Funes, diuiſorij ceciderunt mihi, tanquam ſorte obtigerit, in iucundis: orbis enim ille plenus erit iucunditatis. etiam hæreditas paterna, ſpecioſa ſuper me. Ipſe felix mundus ſpecioſa dicitur hæreditas ſuper me diuino beneficio. ¶ Secundo quantum ad actus ſperantis tres. Primus eſt recte conſiliari. Et quo ad hoc gratias agendo ait, Benedicam dominum qui conſulit mihi. Secundus eſt recte pati. Et de hoc ſubdit. Etiam noctibus caſtigauerunt me renes mei. Appellatione renum intellige G carnem: quę ad ſimilitudinem caſtigãtis ſe habet quum patiendo inſtruit: didicit ſiquidẽ Chriſtus per ea quæ paſſus eſt: vt Apoſtolus inquit ad Hebr. 5. Et propterea caſtigatum (hoc eſt eruditum) a renibus ſuis ſe dicit noctibus, in tenebris huius mundi. Tertius eſt continuus reſpectus ad deum. poſui dominum in conſpectu meo, rationem omnium mearum actionum & paſſionum, continue.

QVIA a dextera mea, non labar.) Tractatur hic illa particula, cuſtodi me deus. Tractatur autem petitio hæc vt exaudita, deſcribendo effectus huiuſmodi cuſtodiæ ſeu conſeruationis petitæ. tum quo ad adeptionem gloriæ: tum quo ad liberationem a malo. Adeptus ſiquidem eſt felicem immortalis vitæ ſtatum reſurgendo: & liberatus eſt quo ad animam ex loco inferni, quo ad corpus, ne putreſceret in ſepulchro. ¶ Vnde inchoans a diuina ope in optimis bonis (qualia ſunt bona immortalis vitæ) ait. Quia a dextera mea, ad optima bona ſeruanda ſupple H aſſiſtit deus, non labar, non ad modum labentis me habebo tam ſecundum animam quàm ſecundum corpus. Ideo lætatum (ſupple eſt) cor meum, intus, & exultauit honor meus, extra in reſurrectione. Præpoſtero ſiquidem ordine deſcribuntur geſta. etiam caro mea habitabit, in ſepulchro. ad confidentiam, ſecura quòd intra triduum reſurget. In Hebræo habetur confidentię in datiuo: ſed congruitas conſtructionis mutauit adiuncta præpoſitione ad. Quoniam non derelinques animam meam in fouea, inferni quo deſcendit vltra triduum: non dabis gratioſum tuum, meipſum hominem vere gratioſum, ad videndum, hoc eſt ad experiendum, corruptionem, quantum ad corpus in ſepulchro poſitum. Sed ſcire facies me, experimento, ſemitam, reſurrectionem, vitarum, quæ vere eſt vita immortalis: ſcire quoque facies me ſatietatem lætitiarum cum faciebus tuis, hoc eſt ſatietatem omnium internorum appetituum coram te deo. & ſcire quoque facies me iucunditates in dextera tua ſemper: hoc eſt corporeas glorias, in dextera tua, in optimis bonis, non ad tempus ſed ſemper. Vbi vides reſurrectionem, gloriam animæ & dotes corporis glorioſi, Chriſtum reſurgẽdo expertum fuiſſe, deſcribi. ¶ Aduerte hic ſemel pro ſemper, quòd quia apud Hebræos vita caret numero ſingulari, ideo tam hic quàm inferius ſæpe inuenitur in plurali numero vitæ vitarum. Et propterea non oportet vim facere in numero plurali: quia vita ſignificatur. Si tamen librare vis numerum, facile potes dilatare: quia reſurrectio eſt vitarum omnium feliciſſima reſtitutio. Amen.

VVLGATA EDITIO. Oratio Dauid. Pſalmus XVI.

EXaudi domine iuſtitiã meã: intende deprecationem meam.
Auribus percipe orationem meam: non in labiis doloſis.
De vultu tuo iudicium meum prodeat : oculi tui videant æ- K
quitates.
Probaſti cor meum & viſitaſti nocte: igne me examinaſti,
& non eſt inuenta in me iniquitas.
Vt non loquatur os meum opera hominum : propter verba labiorum tuorũ
ego cuſtodiui vias duras.
Perfice greſſus meos in ſemitis tuis: vt non moueantur veſtigia mea.
Ego clamaui quoniam exaudiſti me deus : inclina aurem tuam mihi & ex-

audi verba mea.
Mirifica miſericordias tuas, qui ſaluos facis ſperantes in te. A
A reſiſtentibus dexteræ tuæ cuſtodi me vt pupillam oculi.
Sub vmbra alarum tuarũ protege me, à facie impiorum qui me afflixerunt.
Inimici mei animam meam circundederunt, adipem ſuum concluſerunt, os eorum locutum eſt ſuperbiam.
Proiicientes me nũc circundederunt me: oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram.
Suſceperunt me ſicut leo paratus ad prædam, & ſicut catulus leonis habitãs in abditis. B
Exurge domine præueni eum, & ſupplanta eum: eripe animã meam ab impio, framea tuam ab inimicis manus tuæ.
Domine à paucis de terra diuide eos in vita eorum, de abſconditis tuis adimpletus eſt venter eorum.
Saturati ſunt filiis, & dimiſerunt reliquias ſuas paruulis ſuis.
Ego autem in iuſtitia apparebo in conſpectu tuo, ſatiabor cũ apparuerit gloria tua.

IVXTA HEBRAEVM. Oratio Dauidi XVII. C

1 Propheta. AVdi domine iuſtitiam, auſculta clamorem meum, auſculta orationem meam ſine labiis doli.
2 De faciebus tuis iudicium meum egredietur, oculi tui videbunt à rectitudinibus.
3 Probaſti cor meũ, viſitaſti nocte, purificaſti me, non inuenies, cogitaui, non tranſibit os meum. malum in me hoc ſcilicet
4 Ad †opera hominis, in verbo labiorum tuorum ego cuſtodiui vias diſſipatoris. a meis militibus D
† operibus
5 Suſtentare greſſus meos in viis tuis: non lapſi ſunt greſſus mei.
6 Ego vocaui te, quia reſpondebis mihi, deus inclina aurem tuam mihi, audi dictum meum.
7 Segrega gratias tuas, ſaluans ſperantes ab inſurgentibus in dextera tua.
8 Cuſtodi me quaſi pupillam filiam oculi, in vmbra alarum tuarum abſcondes me.
9 A faciebus impiorum horum deſolauerunt me, inimici mei in anima circun- qui E
dabunt ſuper me.
10 Adipe ſuo concluſerunt, ore ſuo locuti ſunt in ſuperbia.
11 Greſſibus noſtris nunc circundederunt me oculos ſuos ponent ad declinandum in terra.
12 Similitudo eius quaſi leonis deſiderabit ad rapiendum, & quaſi catuli leonis qui
ſedentis in abſconditis.
13 Surge domine, præueni facies eius, incuruare fac eum: libera animam meam
appoſitiue
ab impio enſe tuo.

e

Universidad de Deusto
Biblioteca

A viris manu tua domine (appositiue) a viris de mundo, pars eorum (est) in vitis, & absconditis tuis implebis ventrem eorum: saturabuntur filii (eorum) & dimittent residuum suum paruulis suis.

15 Ego in iustitia videbo facies tuas: satiabor in expergiscẽdo imaginem tuam.

TItulus est. Oratio Dauidi. Ex quo nihil aliud apparet nisi author, & quòd per modum orationis institutus est psalmus iste. ¶ Materia autem eius ex ipso psalmo intelligenda est. In quo clare apparet personam orantem, persecutionibus multis vexatam iniuste: petereq; custodiri a deo, ac constituere societatem suam in bonis animi coram deo. Ex quibus (quum constet orationem hanc esse Dauidis, & nihil eorum quæ in psalmo continentur excedere conuenientia Dauidi) concludendum ex regulis in præcedenti psalmo habitis est orationẽ hanc ad literam tractare ea quæ sunt Dauidis. Et quoniam multa sunt illius gesta, ex hoc ipso, quòd dicit se a deo non punitum sed probatum, & describendo inimicos suos narrat gesta quæ inueniuntur verificari in persecutione quam passus est a Saule, consequens est vt non tractẽtur hic mala quæ passus est in persecutione ab Absolon (quoniã cõstat illa in pœnã adulterij & homicidij commissi sustinuisse: vt patet. 2. Regum. 12.) sed mala quæ perpessus est in persecutione a Saule, non ad punitionem sed ad probationem. Nec obstat quòd apparet se innocentem profiteri in quarto versiculo: quoniam vere innocens fuit quantum ad illam persecutionem: sicut etiam in psalmo septimo hoc idem dixit. ¶ Sed aduerte quòd licet oratio tractet has vexationes corporales, & petat custodiri a Saule, hæc tamen omnia manifestat se in oratione tractare & petere in ordine ad bonum spirituale: vt vltima pars psalmi testatur. Et merito: quoniam in actu orandi mens debet eleuari in deum, cuncta quæ considerantur aut petuntur, referendo in deum & spiritualia bona: quæ sola sunt secundum se bona.

SVMMARIVM EST.

¶ Dauid proponit coram diuino iudicio seipsum probatum persistere in obseruatione verborum dei. ac proinde petit & vitam suam saluari ab inimicis, Saule &c. & segregandas diuinas ab illis misericordias: attento quòd pars illorum est in temporalium bonorum satietate, pars autem sua est in bonis animæ coram deo.

¶ Persona loquens propheta est.

AVDI domine iustitiam) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, de facieb9 tuis. ¶ Tria proponit. Primo audiri iustitiam causæ proponendæ. Audi domine iustitiam. Secundo auscultari intimum desiderium. auscultа clamorem meum: ipse enim clamor ad significandum magnitudinem desiderij) in oratione exprimitur. Tertio veracitatem sermonis, more humano deum alloquẽs. ausculta orationem meam sine labijs doli, sine vlla fictione aut fraude.

DE FACIEBVS tuis iudicium meum egreditur) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, sine labijs doli. Secundo illa, auscultа clamorem meum, ibi, ego vocaui. Tertio illa, audi domine iustitiam, ibi, pars eorum. ¶ Circa primum inchoat a ratione quare vult a deo iudicari. quia de facie tua, de notitia tua (facie enim videmus) iudicium meum, ius pro me, egredietur. Et ratio est. quia oculi tui videbunt, non acti passione aliqua sed a rectitudinibus: solæ enim rectitudines tanquam rationes videndi sunt diuinis oculis. ¶ Deinde exponit modum quo cognitus est a deo, ad similitudinem auri seu argenti quod cognoscitur conflatione in igne &c. Probasti cor meum, affligendo me, visitasti nocte, obscuritatis, ex tanta claritate in qua eram deijciendo, purificasti me, more argenti, non inuenies quicquam culpæ propterea incurrisse me. ¶ Aduerte hic quòd oratio ista est sicut oratio Ezechiæ apud Esai. 38. Memento quæso quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim. Recensẽt nãque Dauid suam constantiam in bono, nõ iactando, sed vt ea quæ grata sunt deo in seipso commemoret & crescant. ¶ Postea explanat hanc suam innocentiam perseuerantem. Et primo in corde (dixerat enim probasti cor meum) cogitaui: hoc est deliberaui in corde meo, hoc scilicet nõ transibit os meum ad opera hominis: hoc est sermo meus non abibit a diuina regula ad operationes hominis imperandas aut concedendas, solitas exerceri a militaribus hominibus, vagis & pauperibus. Acsi aperte diceret q9 quantuncunque vexatus deliberaui ne ore quidem opera hominis non secundum deum, approbare, sed firmiter in diuina regula persistere. Et in Hebræo habetur operibus in datiuo, sed constructio mutauit adiũcta præpositione ad. ¶ Secũdo quãtum ad executionẽ deliberationis factæ. In verbo labiorũ tuorum ego custodiui vias dissipatoris: hoc est ratione legis tuæ ego curã habui ne milites qui mecum affliguntur exerceant opera prædonum. Vnde &. 1. Reg. 25. Mandauit dici Dauid ad Nabal, ex multis annis saluos faciẽs tuos & omnia tua, audiui, &c. Et vnus famulorum Nabal dixit ad Abigail de Dauide & suis, Homines isti boni satis fuerunt nobis & non molesti, nec quicquam aliquando perijt omni tempore quo fuimus conuersati cum eis in deserto: pro muro erant nobis, &c. Et similiter custodiui, curã habui, sustentare gressus meos in vijs tuis: & sic non sunt lapsi gressus mei, opera mea non declinauerunt a lege tua.

EGO vocaui) Tractatur hic illa particula, auscultа clamorem meum. Et quoniam disparitatem meritorum hinc sperantium in deo, inde insurgentium contra sperantes in deo, intendit proponere & exponere ad sui defensionem & illorum desertionem, tanquam captans beneuolentiam humano more, præmittit duo. Alterum propriæ fidutiæ in deo. Ego vocaui, scilicet te, quoniam respondebis mei, quia scio te responsurum desiderio meo itimo. Alterum defectus proprij meriti. inclina aurem tuam mihi. In quo ptofitetur vocem suam nõ tanti esse vt perueniat ad aures dei nisi deus (velut supplendo defectum vocis) inclinet aurem suam. Et sic audi dictum meum, subiungendum.

SEGREGA gratias tuas.) Aduerte hic sequens dictum distingui in quatuor partes. In prima petit quòd deus non misereatur insurgentium contra sperantes in dextera ipsius. Vbi simul ponitur petitio & ratio iustæ petitionis. Petitio est, segrega gratias tuas ab insurgentibus. Ratio interponitur. saluas sperantes in dextera tua. ex eo enim quòd tu saluas sperãtes in dextera tua, sequitur iustitia exigente q9 ab insurgentibus contra sperãtes in dextera tua, segreges gratias tuas saluatrices. Nec est crudelis ista petitio, sed iusta & quæ quotidie adimpletur: quoniã nõ dicit, ab ijs qui insurrexerũt, sed ab insurgẽtibus, qui insurgũt, in peccato insurgendi perseuerãt. ¶ In secunda petit se custodiri: vtpote de numero sperãtiũ in dextera dei. Vnde & præmisit. ego vocaui te, quia respõdebis mihi. Et dixit se probatũ perstitisse. Custodi, inquit me, curã mei habe, quasi pupillã filiã oculi. Hebraico more appellatur filia oculi interior pupilla, qua videmus: eo quòd de genere oculi sic est q9 tota oculi plenitudo ad ipsam ordinatur seruandã. Et declarans similitudinẽ per aliã similitudinẽ, subdit. in vmbra alarũ tuarũ absc5des me a facie bus impiorũ horũ, ad similitudinẽ pupilli qui absc5ditur sub vmbra maternarũ alarũ a facie auiũ rapaciũ. Et intẽdit per hæc omnia diuinã protectionẽ. ¶ In tertia describuntur isti impij a quibus petit se custodiri. Et quatuor actiones eorũ tãgit. Prima est. desolauerũt me. Et hoc ad literã fuit adimpletũ: quũ etiã vxor ei ablata fuerit a Saule, & cõsanguinei ad ipsum profugi venerint. Secũda. inimici mei in animam, in vitã, circũdabũt super me. Et hoc pluries adimpletũ fuisse cõstat. Tertia. adipe suo cõcluserũt. Abundantẽ militẽ vocat adipem. Cõcluserunt. Quod etiam cõstat adimpletũ, specialiter in Dauid quando Michol liberauit eũ. Quarta. ore suo locuti sunt in superbia, Quod constat impletum pluries. ¶ Deinde modos explicatorios subiũgit. Gressibus nostris nũc circũdederũt me. Saul enim & sui obseruabãt gressus Dauidis & suorũ: & iuxta itinera eorũ circũdabãt eũ. Vnde Saul dixit ad Zipheos, 1. Reg. 23. Cõsiderate locũ vbi sit pes eius, cõsiderate & videte omnia latibula eius in quibus absconditur: q9 si etiam in terram se obtruserit, perscrutabor eũ. Vnde & subditur. oculos suos ponent ad declinandum in terra: hoc est ad videndũ cuncta latibula terræ. Vbi aduerte quòd apte dicit gressibus nostris, & subdit circũdederũt me: quoniã exploratio itinerũ ex cõmuni gressu habebatur, circũdatio aũt tota ad perditionẽ vnius hominis (scilicet Dauidis) tẽdebat. ¶ Aduerte hic q9 ex aduerbio temporis nunc, insinuatur q9 oratio ista tempore illo habita est a Dauide quo exploratis gressibus eius, a Saule circundatus est. Cũ qua oratione stat quòd de illa circundatione tractet alter psalmus: ibi, per modũ Cãtici, hic per modũ orationis: immo hic ipsa oratio tunc habita ponitur. ¶ Adiungitur quoq; descriptio ipsius Saulis, vtpote capitis. Similitudo eius quasi leonis desiderabit ad rapiendũ, hoc est perseuerãtis in desiderio rapiẽdi. & quasi catuli leonis sedẽtis in absc5ditis. Per quas similitudines denotatur q9 tã occulte quàm manifeste Saul anhelabat ad necẽ eius. ¶ In quarta cõplẽtur petitiones. Surge domine, more humano, præueni facies eius, scilicet Saulis vt leonis ad prædã currẽtis, incuruare face eũ, hoc est fac eũ ad similitudinẽ cadẽtis in itinere, impediri: libera animã meã, vitã meã, ab impio, Saule, ense tuo. appositiue legẽdũ est. erat enim rex: & propterea appellatur gladius dei. Vel potius quia quilibet impius potẽs ad opprimendũ, gladius dei est: quia deus vtitur eo ad punitionẽ malorum & probationẽ bonorũ: iuxta illud Esa. 10. Assur virga furoris mei. ¶ Nec solũ à Saule sed a suis petit saluari vitã, subiũgẽs. A viris (appositiue) manu tua. eadẽ quippe ratione qua dicuntur gladius dei dicũtur

Universidad de Deusto
Biblioteca

F etiam manus dei: quia deus vtitur tyrannis & similibus vt manu sua ad vindictam malorum & probationem iustorum. immo manu tua non inconuenit intelligere a viris qui sunt plaga tua domine. Et rursus magis explicando eosdem, a viris de mundo: hoc est a viris quorum affectus totus est de mundanis, de temporalibus rebus. Et dixit hoc: quoniam totus affectus Saulis & suorum erat circa successionem regni temporalis.

PARS eorum in viris.) Tractatur hic illa particula, audi domine iustitiam, proponendo iustitiam partium secundum iustam diuisionem: quia scilicet in impiorum parte sunt bona mũdi huius, iustorũ autem ipsius vera animi bona, iustitia scilicet &c. vt hinc intelligas totamhãc orationẽ tendere ad spirituale bonũ. ¶ Continuando itaque ac explanãdo quod dixerat a viris de mundo, describit fœlicitatẽ eorũ. Pars eorũ, hoc est totũ bonũ eorũ, invitis, hoc est in vita præsenti constitutum est. Et dicitur pars eorũ, tanquã ipsi elegerint pro parte sua ea quę
G spectãt ad hãc vitã, volẽtes partẽ suã in hac vita: vt vulgo dici solet. Et abscõditis tuis ventrẽ eorũ implebis: hoc est, ipsi quidẽ elegerunt pro parte sua bona huius vitæ, & tu satiabis eos talibus bonis. Quæ appellantur abscondita dei aut ratione iudiciorum (quia abscondita sunt nobis iudicia dei quibus faciat impios bonis temporalibus) aut ratione conditionis ipsorum bonorũ temporaliũ: pro quãto sunt velut res ascõditę, hoc est cõditionibus obscuris & tenebrosis cõstantes: ad differẽtiam bonorũ spiritualiũ, quæ sunt clara in seipsis. Propter quod significantius additũ est pronomẽ eius. Nec solum ipsi replentur bonis tẽporalibus, sed saturabũtur etiam filii eorũ & vltra hoc & dimittent residuum suum, in hæreditatẽ, paruulis suis, qui sunt nepotes primorũ. In quo descriptam vides abũdantiam temporalium vsque ad nepotes. ¶ De seipso autẽ subiungit. Ego in iustitia videbo facies tuas. in animo iusto apparebo coram te: saciabor, non in bonis temporalibus, non in absconditis tuis, sed in expergiscẽdo imaginem tuam. Vbi
H nota quòd expergiscendo seu expergiscere, est actiuę significationis. Et intendit quòd quũ expergiscet imaginem dei quam habet in propria anima, tunc satiabitur. factus est enim homo ad imaginem dei: & est tanquam dormiens imago dei in nobis quãdo nõ vtimur illa: quando vero vtimur illa, tunc imago dei est tanquam vigilans. Vtimur autem imagine dei, quũ per illam intelligimus deũ qui repræsentatur per illã, amamus deũ, speramus in illo, colimus illũ, cõformamus mores actionesque nostras illi. Expergefacimus itaque dei imaginem, in hac quidẽ vita studio & conatu ad vtendum illa: respectu vero vitæ futuræ, quum pleni tali studio a corporis somno per mortem ad deum migramus. Neuter sensus alienus est a litera. nam contra partem hominum de mundo, è regione vocari intelligitur satietas iustorum in futura vita per iustitiam & exercitationem imaginis diuinæ in nobis hic paranda. Amen.

VVLGATA EDITIO.

I ¶ Victori seruo domini Dauid. qui locutus est domino verba Cãticis huius in die qua liberauit eum dominus de manu omniũ inimicorum eius & de manu Saul: & dixit. XVII.

Diligam te domine fortitudo mea: dominus firmamentum meum & refugium meum & liberator meus.
Deus meus adiutor meus: & sperabo in eum.
Protector meus & cornu salutis meæ: & susceptor meus.
Laudans inuocabo dominum: & ab inimicis meis saluus ero.
Circũdederũt me dolores mortis: & torrẽtes iniquitatis conturbauerunt me.
Dolores inferni circundederunt me: præoccupauerunt me laquei mortis.
K In tribulatione mea inuocaui dominum: & ad deum meum clamaui.
Et exaudiuit de templo sancto suo vocem meam: & clamor meus in conspectu eius introiuit in aures eius.
Commota est & contremuit terra: fundamenta montium conturbata sunt & commota sunt, quoniam iratus est eis.
Ascẽdit fumus in ira eius & ignis à facie eius exarsit: carbones succẽsi sũt ab eo.
Inclinauit cœlos & descendit: & caligo sub pedibus eius.
Et ascendit super Cherubim & volauit: volauit super pennas ventorum.
Et posuit tenebras latibulũ suum: in circuitu eius tabernaculũ eius, tenebrosa

aqua in nubibus aeris. A
Præ fulgore in conspectu eius nubes transierunt: grando & carbones ignis.
Et introiuit de cœlo dominus: & altissimus dedit vocem suam: grãdò & carbones ignis.
Et misit sagittas suas & dissipauit eos: fulgura multiplicauit & cõturbauit eos
Et apparuerunt fontes aquarum: & reuelata sunt fundamenta orbis terrarũ.
Ab increpatione tua domine: ab inspiratione spiritus iræ tuæ.
Misit de summo & accepit me: & assumpsit me de aquis multis.
Eripuit me de inimicis meis fortissimis, & ab iis qui oderunt me: quoniã confortati sunt super me, B
Preuenerũt me in die afflictionis meę: & factus est dominus protector meus.
Et duxit me in latitudinem: saluum me fecit quoniam voluit me.
Et retribuet mihi dominus secundum iustitiam meam: & secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi.
Quia custodiui vias domini: nec impie gessi à deo meo.
Quoniã omnia iudicia eius in cõspectu meo: & iustitias eius nõ repuli à me.
Et ero immaculatus cum eo, & obseruabo me ab iniquitate mea.
Et retribuet mihi dominus secundum iustitiam meam. & secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum eius. C
Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris.
Et cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris.
Quoniã tu populũ humilẽ saluum facies, & oculos superborum humiliabis.
Quoniã tu illuminas lucernã meã domine, deus meus illumina tenebras meas
Quoniam in te eripiar à tentatione, & in deo meo transgrediar murum.
Deus meus impolluta via eius, eloquia domini igne examinata, protector est omnium sperantium in se.
Quoniam quis deus præter dominũ? aut quis deus præter deum nostrum?
Deus qui præcinxit me virtute, & posuit immaculatam viam meam D
Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum, & super excelsa statuens me.
Qui docet manus meas ad prælium, & posuisti vt arcum ęreum brachia mea.
Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ, & dextera tua suscepit me.
Et disciplina tua correxit me in finem, & disciplina tua ipsa me docebit.
Dilatasti gressus meos subtus me, & non sunt infirmata vestigia mea.
Persequar inimicos meos et cõprehẽdã illos, et nõ conuertar donec deficiãt.
Confringam illos, nec poterunt stare, cadent subtus pedes meos.
Et pręcinxisti me virtute ad bellũ, & supplãtasti insurgẽtes in me subtus me. E
Et inimicos meos dedisti mihi deorsum, & odientes me disperdisti
Clamauerũt nec erat qui saluos faceret, ad dominum, nec exaudiuit eos.
Et comminuã eos vt puluerẽ ante faciem venti, vt lutũ platearũ delebo eos.
Eripies me de contradictionibus populi, constitues me in caput gentium.
Populus quem non cognoui seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi.
Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis.
Viuit dominus & benedictus deus meus, & exaltetur deus salutis meæ.
Deus qui das vindictas mihi, et subdis populos sub me, liberator meus de

Universidad de Deusto
Biblioteca

F inimicis meis iracundis.
Et ab insurgentibus in me exaltabis me, a viro iniquo eripies me.
Propterea cõfitebor tibi in nationibus domine, & nomini tuo psalmũ dicã.
Magnificans salutes regis eius, & faciens misericordiam Christo suo Dauid,
& semini eius vsque in seculum.

IVXTA HEBRAEVM.

Vincenti seruo domini Dauid, qui locutus est domino verba Cantici huius in die qua liberauit eum dominus de vola omnium inimicorum eius: & de manu Saul. specialiter

XVIII.

G Propheta. ET dixit. diligam te domine fortitudo mea. 1
Dominus petra mea & arx mea & saluator meus, deus meus fortis meus, sperabo in eo, scutum meum & cornu salutis meę, celsitudo mea. 2
Laudatum vocabo dominum, & ab inimicis meis saluabor. 3
Circundederunt me funes mortis, & torrentes malignitatis terruerunt me. 4
Funes foueæ circundederunt me præuenerunt me offendicula mortis. 5
In angustia mihi vocabo dominum, & ad deũ meum clamabo, audiet de tẽ 6
plo suo vocẽ meam, & clamor meus coram faciebus eius, veniet in aures eius.
Et commota est & contremuit terra, & fundamenta montium trement & 7
H mota sunt, quoniam iratus est ei. terræ
Ascendit fumus in furore eius, & ignis ex ore eius deuorabit, carbones exar 8
serunt ab eo.
Et inclinauit cœlos & descendit, & caligo sub pedibus eius. 9
Et equitauit super Cherub & volauit, & volauit super alas spiritus. 10
Ponet obscuritatem latibulum suum, circuitus suos tabernaculum suum, ob- 11
scuritatem aquarum nubes cœlorum.
A splendore coram eo nubes eius transierunt, grando & carbones ignis. 12
I Et intonuit in cœlis dominus, & excelsus dabit vocem suam, gradinem & 13
carbones ignis.
Et misit sagittas suas & dispersit eos, & fulgura fecit, & attonuit illos. 14
Et apparuerunt profunditates aquarum, & reuelata sunt fundamenta or- 15
bis, ab increpatione tua domine, à flatu spiritus furoris tui
Mittet de excelso & accipiet me, extrahet me de aquis multis. 16
Liberabit me ab inimico meo forti, & ab odientibus me, quoniam roborati 17
sunt plus me.
Præuenient me in die interitus mei, & fuit dominus sustentaculo mihi. 18
K Et eduxit me in † latitudinem, eruet me, quia complacuit in me. † latitudini 19
Retribuet mihi dominus secundum iustitiam meam, secundum munditiã 20
manus meæ reddet mihi.
Quia custodiui vias domini & non malignatus sum à deo meo. 21
Quoniam omnia iudicia eius conspectui meo sunt, & statuta eius non amouebo 22
à me.
Et fui perfectus cum eo, & custodiui me ab iniquitate mea. 23
Et reddidit dominus mihi secundum iustitiam meam, secundum munditiã 24
manuum mearum coram oculis eius.

25 Cum gratioso gratiosum ages: cum viro perfecto perfectum ages. A
26 Cum mundo mundum ages: & cum tortuoso tortuosum ages.
27 Quoniam tu populum humilem saluabis: & oculos excelsos humiliabis.
28 Quia tu illuminabis lucernam meam domine: deus meus illustrabis obscu-
ritatem meam.
29 Quoniam in te frangam exercitum: & in deo meo transiliam murum.
30 Ipse deus, perfecta via eius, eloquium domini purificatum: scutum ipse om-
nibus sperantibus in eo.
31 Quoniã quis deus præter dominum? & quis fortis præter deum nostrum?
32 Ipse deus ipse accingens me fortitudine: & dedit perfectam viam meam. B
33 Coæquans pedes meos sicut ceruarum: & super excelsa mea stare faciet me.
inimicus
34 Docẽs manus meas ad † præliũ: & cõtritus est, arcus æneus brachia mea. † prelio
35 Et dedisti mihi clypeum salutis tuæ: & dextera tua sustentabis me, & man-
secundum te
suetudine tua multiplicabis me.
36 Diltaabis gressus meos subtus me: & non labentur tali mei. ad
37 Sequar inimicos meos & apprehẽdã eos: & nõ reuertar vsque cõsumere eos.
38 Feriam eos & non poterunt surgere: cadent sub pedibus meis. C
39 Et accinxisti me fortitudine prælio: incuruabis insurgentes meos sub me.
40 Et inimicorum meorum dedisti mihi ceruicem: & odientes me concidã eos.
erit clamabunt
41 Clamabunt, & non saluans: super dominum, & non respondit eis.
42 Conteram eos vt puluerem super facies venti: vt lutum platearum euacuabo
eos.
quem
43 Liberabis me à litibus populi: pones me in caput † gentium, populus non no
ui seruient mihi. † capiti
patris
44 Ad auditum † auris congregabunt mihi: filii alieni negabunt me. † auditus D
patris etiam
45 Filii alieni arescent: & timebunt à clausuris suis.
sit sit
46 Viuus dominus, benedictus fortis meus: & exaltabitur deus salutis meæ.
47 Ipse deus ipse dans vindictas mihi: & duxit populos mihi.
in futuro
48 Liberans me ab inimicis meis, etiam ab insurgentibus meis exaltabis me, à
viro iniquo liberabis me.
hoc scilicet
49 Propterea confitebor te in gentibus domine: & nomini tuo cantabo E
est Dauidis
50 Magnificans salutes regis sui, & faciens misericordiam vncto suo Dauidi,
dando messiam
& semini eius vsque æternum.

TItulus est, Vincẽti, seruo domini Dauidi, qui locutus est domino verba Cantici huius in die liberauit eum dominus de vola omniũ inimicorũ eius & de manu Saul. Ex quo titulo ap paret nõ solũ author, sed etiã materia psalmi. ¶ Vbi aduerte ꝙ prima dictio (scilicet Vincenti) licet exponatur hic sicut in cæteris psalmis, & sic appareat ex titulo ꝙ ipse Dauid vincẽtis offi cio in hoc psalmo fũctus fuerit (vnde & seruus domini nũcupatur: vtpote eiꝰ seruitio vacãs) ve rũ tamẽ potest præsidẽs seu modus musicæ seorsum significari per dictionẽ Vincẽti: & actor ac materia psalmi inchoari dicẽdo postea seruo dñi &c. ¶ Aduerte quoq; ꝙ quũ nõ fueritvna dies

Universidad de Deusto
Biblioteca

F liberationis Dauidis de omnibus inimicis suis & de manu Saulis,aut hic ponitur numerus singularis pro plurali(& est sensus.pro diebus liberationis eius &c. aut dies liberationis ab omnibus,appellatur tempus quo Dauid requiem sortitus est subactis omnibus inimicis suis. Et hic sensus quadrat textui.edidit siquidem Dauid tunc temporis hoc canticum ad gratias agendū deo generaliter pro salute sua ex omnibus inimicis , & specialiter Saule: quoniam illa fuit ex multis & maximis periculis. ☞ Aduerte quoque quòd Paulus ad Ro.15 ,affert ex hoc psalmo salutem gentium ex diuina misericordia per Messiam,dicens, Gentes autem super misericordia honorare deum:sicut scriptum est,Propterea confitebor tibi in gentibus domine & nomini tuo cantabo.quod est penultimus versus istius psalmi. Quod ideo dixerim: vt intelligas materiam psalmi sic esse laudem dei super salute & victoriis Dauidis,vt tamen terminetur ad diuinam laudem futuram in gentibus propter messiam promissum ex semine Dauidis.

G SVMMARIVM EST.

¶Dauid promissis deo.dilectione,spe,laude & inuocatione,relaturus euasionem ad inimicis, laudat deū efficientem ex intentione opera naturalia quæ in elementis & cœlis apparent,& liberantem se ab inimicis ac retribuentem sibi secundum munditiam iustitiamque suam suauissimo regimine. Proinde ex diuina dispositione tā cōmuni circa pauperes & sublimes quā speciali circa ipsum Dauidem,laudat deum donātem sibi tum perfectionē viæ,tum oportuna ad præliū ac victoriā & cōtra inimicos & cōtra insurgentes,tū principatu super gentes. Et demū gratias agendo propheta laudē dei in gentibus, cantando promissum ex suo semine Messiam.

¶Persona loquens,propheta est.

ET DIXIT) Diligam te domine.) Diuiditur psalmus in partes duas. propositiuam materiæ,& executiuam,ibi circundederunt me . ¶Circa hanc partem propositiuam aduerte
H in Hebræo textu inchoare psalmum sic,& dixit,diligam te &c.quāuis Hieron.secutus.70. inchoauerit psalmū diligam te.Significatur autem per hoc præteritum & dixit,ea quæ hic dicūtur dicta olim fuisse a Dauide:tempore scilicet quo persecutionibus subiacebat & prælijs occupabatur.Ita quòd per hoc significantur affectus quos tēpore persecutionū & præliorū habuit. Et hinc apparet ratio quare ea quæ tempore quo condebatur psalmus gesta iam erant, vt futura describūtur:hoc enim ideo fit,quia recitatiue hic referuntur sicut olim quum futura erant. Ad significandum enim quòd recensendo procedit hic psalmus,inchoat.& dixi,supple olim. ¶At si miraris incōgruum principium a coniunctione copulatiua, recole coniunctionem referri ad internam cogitatione:hoc est nō solū cogitauit hæc olim Dauid,sed & dixit. Vel quia nō simul hæc fuerūt dicta,sed diuersis tēporibus diuersæ particulæ quo ad sententias prout pericula occurrerunt,ideo inchoauit a coniunctione:vt intelligas dixit & dixit,hoc est pluries di
I xit. ☞ Proponit itaque se dixisse quatuor:scilicet diligam,sperabo,laudatum vocabo.quæ tamen duo vltima(vt apparebit)sunt explicatiua primæ particulæ:scilicet & dixit.

DILIGAM te.)Amor amicitiæ significatur ex termino,te domine ¶Fortitudo mea.Laudat beneficia & simul excitat amorē suum erga deū in hoc & sequētibus beneficijs . Fortitudo mea,ratio mihi sustinēdi & fortiter pugnandi . Dñs petra mea & arx mea:hoc est firma securitas mea,ratio tam firmitatis quàm securitatis meæ.arces enim securos reddunt,si tamen sint super petram.Et propterea propter firmitatē ponitur similitudo petræ, & propter securitatem similitudo arcis:vt intelligas deū non solū intus fuisse rationē fortitudinis. sed extra quasi rupem & arcē ædificatā super rupē.Et saluator meus.Effectus tā fortitudinis quàm arcis & petræ est salus.Et sonat dictio hebraica salutē euasionis:ita q̄ si licuisset , interpretandū erat euasor meus.Deus me°,per specialē gratiā qua dignatur a me coli.Fortis me°. Ambigua est interpre
K tatio,an dicendū sit fortis meus an iterū petra mea.Dicit autē deus nō solū fortitudo mea(hoc est ratio fortitudinis meę)sed etiā fortis me°,hoc est pugnās p me,vel etiā potēs pro me.¶Sperabo in eo.Ecce secūda p̄missio,trib° comitata beneficijs.Scutū meū,defendēdo:& cornu salutis meæ,pugnādo:celsitudo mea,locādo me in excelso.¶Laudatū vocabo dominū.Simul & semel explicat ratio ei° quod dictū est in principio & dixit,& p̄ponūtur dicēda,Ratio siquidem quare dauid dixit,diligā te domine &c.est laus dei & inuocatio eius ordine quodā naturali:vt scilicet laudat° deus inuocetur.Et p̄pterea ait,laudatū vocabo dominū.Et ecce fruct°. & ab inimicis meis salu° ero:vt intelligas dixisse q̄ laudatū deū vocare nō est vanū,sed fructuosū:quia inde ab inimicis meis saluus ero.Et per hęc omnia intellige & ea quæ tractanda sunt in psalmo , & modum tractandi,& vtilitatem perceptam ab ipso Dauide.

CIRCVNDEDERVNT ME.) Incipit hic pars executiua tali ordine . Primo tractatur illa particula,vocabo dominum & ab inimicis meis saluus ero . Secundo illa,lauda-

datū,ibi & commota est,& cōtremuit terra. Tertio illa,dil. gā te domine,ibi,mittet de excelso. A
Et sub hac tractantur simul illæ duæ particulæ,petra mea & arx mea. Quarto illa,deus meus, ibi,quoniam tu populum.Et cum hac illæ particulæ,fortis meus sperabo in eo. Quinto illa,fortitudo mea,ibi docens manus meas.& cum hac illa,scutum meum. Sexto illa, saluator meus, ibi incuruabis insurgentes.Septimo illa, cornu salutis meæ,ibi pones me in caput.Octauo illa, celsitudo mea,ibi,viuus dominus. ¶Circa primum,explanando illam particulam,vocabo dominum,& ab inimicis meis saluus ero,commemorat rem gestam circa se. describens seipsum in periculo quo fuit quādo Saul nisus est configere Dauidē in pariete,& Dauid in domo propria à satellitibus obsessus est vt mane interficeretur:vt dicitur.1.Reg.19. ¶Circundederūt,inquit,me funes mortis.Satellites Saulis ad custodiendū domū ne exiret Dauid ad hoc vt mane interficeretur,funes mortis appellantur. ¶Et torrentes malignitatis terruerunt me. Impetus
Saulis maligni pluries impetentis lancea Dauidem,torrentes malignitatis terrorem incutien B
tes appellati sunt. ¶Funes foueæ, hoc est sepulchri, circundederunt me.Idem funes relati ad mortem,modo referuntur ad sepulchrum, ad denotandam certam definitionem mortis eius iam institutam à Saule. ¶Præuenerunt me offendicula mortis.Quia enim ante lucem custodes missi sunt à Saule in quos impingeret Dauid si exisset domū,ideo præuenerunt, inquit,me offendicula mortis.satellites enim assimilati officio funium in custodiendo, modo officio offendiculorum in casu exeuntis describuntur.Quoniam sic euenit,ideo in angustia mihi (vere enim in angustia tūc cōstitutus erat)vocabo dominū & ad deum meum clamabo:hoc est perseuerabo vocando & clamando ex intimo corde. ¶Et ecce effectus certa spe conceptus.Audiet de templo suo,hoc est de seipso(iuxta illud Apoca. 21.dominus deus omnipotens templum illius est)vel de cœlo,ideo tēplo quia domus dei, vocem meā,qua ipsum vocabo:& clamor meus faciebus eius,non post tergū(hoc est dignus facie eius)veniet in aures eius, hoc est exaudietur. C

ET commota est & contremuit terra.) Tractatur hic illa particula,laudatum, longo tractatu laudando Deum in mirabilibus operibus naturalibus quæ videntur in vniuersis corporibus ex quibus integratur substantia vniuersi corporei, tali ordine scilicet in terra,in igne, in cœlo,in aere,in aqua. ¶Vbi prænota quatuor. Primum quòd psalmus iste laudans Deum pro beneficiis collatis Dauidi,inchoat a diuinæ prouidentiæ circa opera naturæ:vt ex prouidentia diuina circa naturalia,procedat ad prouidentiam diuinam circa humana,& specialiter ipsum Dauidem. ¶Secundum quòd non meminit omnium operum naturalium,sed eorum quæ circa cœlum & elementa apparent tanquā ex necessitate materiæ prouenientia: puta de terræmotu,de tonitruis,de grandine &c.Et hoc ideo vt laudata diuina prouidentia circa hæc ,facillime intelligas maximè laudandum circa cætera. Tertium quòd explicando diuinam laudē circa hæc naturæ opera,apponit propheta iuxta singula elementa metaphoras: secutus antiquorū D
morem,diuina sub metaphoris cantantiū. Quartū q̄ quęlibet metaphora sumitur ab aliqua rationali operatione,quæ attributa Deo monstret Deū esse actorē operum naturę, nō per modū naturalis agentis sed per modū agētis a proposito;quod est principale intentū prophetę. Quod tamen non intelligas sic quòd describatur deus faciens hæc opera naturę exclusis causis secundis(non enim hoc intendit propheta) sed quòd mediantibus causis secundis naturaliter agentibus ipse agit ex intentione,a proposito,libere. ¶His præ libatis describit propheta d. umcausantem terremotum sub metaphora domini irati in seruum trementem ex ira domini.Et propterea dicit,Et cōmota est & contremuit terra, & fundamenta mōtium trement & mota sunt quoniam iratus est ei scilicet terræ. ¶Veritas autem significata per hanc metaphoram,ex parte quidem dei est quòd deus est author terræmotus, & quod est author terræmotus vt agens a
proposito,potens disponere de terræmotu vt vult.propterea enim ponitur deus iratus causa ter E
ræmotus:ira namq; in deo voluntas est,non passio.Ex parte autem terræ est subiectio totalis diuinæ voluntati tam extensiue(& propterea fundamenta montium mota & conturbata describuntur)quam intensiue:pro quanto ex ira,hoc est voluntate,dei describitur & commotio & tremor tam terræ quam fundamentorum montium.& ex hoc quod terræmotus naturæ opus diuinæ voluntati subditur, consequens est vt natura ipsa opus hoc exequens, voluntati quoq; diuinæ subiecta sit.Et cum voluntas diuina agat propter finem,consequens quoq; est q̄ terræmotus ex parte Dei ordinatur ad finem, quanuis ex parte terræ sit ex necessitate materiæ. Et hæc eadē(ne pluries repetantur)intellige in sequentibus. ¶Aduerte hic omnia describi in preterito, tremore fundamentorum in futuro, ad denotandum tremorem fundamentorum esse vltimum consequens in terræmotu. Futurum enim trement,respicit præterita reliqua,ad significandam sequelam huius ad reliqua vt vltimi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F ASCENDIT fumus in fore eius.) Describitur opus naturæ apparens in igne. Et cõsistit metaphora in similitudine hominis vehementer irati, in quo spiritus tanquã fumus ascẽdunt ad partes superiores, & accensus spirat tanquam emittens ignem. ¶ Veritas autem significata per hanc metaphoram, ex parte Dei est quòd indignatio Dei (hoc est voluntas eius) causat ignem. Ex parte vero ignis significatur subiectio duarum materiarum ad accensionem igneam: fumi scilicet & carbonis. ¶ Et appellatione fumi significatur materia subtilior in qua ignis accenditur. Vnde & describitur ascendẽs, quia est materia leuis. nam fumus ascendens (hoc est exhalatio calida & sicca) inflammatur, & est ignis: vt patet in impressionibus igneis quas videmus in aere: vt sunt cometæ, sydera volantia, & huiusmodi. hæc enim omnia fiunt ex fumo ascendente. Et ad denotandum ordinem generationis (quòd scilicet prior est ascensus fumi, id est exhalationum, & inde sequitur generatio ignis) præponitur in litera, ascen-
G dit fumus. & postea subditur, & ignis ex ore eius deuorabit. Appellatione vero carbonum, grossior materia ignis significatur, vt contingit in conflagratione alicuius partis terræ. ¶ Ita quòd fumo ascendente significatur generatio & elementi ignis & ignearum impressionum in superioribus partibus: per carbones vero denotatur generatio ignis in partibus terræ. Vtraq; est opus naturæ, & attribuitur diuinæ voluntati. ¶ Describitur autem deuoraturus ignis in partibus superioribus: quoniam inde prouenit maxima consumptio quum superiora (significata per os eius) ad ignem disponunt.

ET inclinauit cœlos.) Post terram & ignem, cœlum inducitur quo ad duo scilicet quo ad alterationem inferiorum, & quo ad motum localem ipsius cœli. ¶ Vbi nota metaphoram circa actionem in inferiora. Describitur siquidem Deus habitator cœli velut existens in excelso loco, puta lignea turre, ex qua absq; gradibus descendere volens, inclinauit turrim ligneam vt
H descendat: descendens autem ponit pedes super locum paululum à terra eleuatum: loco cuius ponitur hic caligo. Ita quòd describitur Deus velut homo existens in cœlo, inclinans cœlos ad hoc vt descendat, non vsq; ad terram, sed ponendo pedes super caliginem ambientem terram. ¶ Veritas autem significata per hanc metaphoram ex parte dei est, quòd Deus est author & ordinator virtutis cœlestis ad producendos effectus in istis inferioribus (nam inclinare cœlos nihil aliud est quàm ordinare cœlos ad agendum in hæc inferiora: quum sint naturæ lõge excellentioris) & quòd ipsa virtus diuina per ea quæ facit mediãtibus cœlestibus corporibus, descendit in hæc inferiora: & quòd tangens à proposito hæc efficit. inclinare namq; cœlos vt descendat, operatio est agentis à proposito. Ex parte autem cœlorum describitur subiectio corporis cœlestis respectu diuinæ voluntatis. vtpote obediens inclinationi ad descensum. ¶ Significatur quoq; per caliginem suppedaneam, tum ipsam esse cœli effectum infimum, non simpliciI ter sed inter manifeste apparentes fieri ex necessitate materiæ: de his enim (vt prædictum est) propheta loquitur. Tum ipsam subiectam esse diuinæ voluntati. Et propterea ait. Inclinauit ad similitudinem inclinantis, ordinauit cœlos, ad inferiora, & descendit, per opea cœlorũ ad hæc inferiora, & caligo, sterilis nubes proxima terræ, sub pedibus eius, tanquam infimum cœlorum opus inter manifesta inde fieri ex necessitate materiæ.

ET equitauit super Cherub.) Ecce metaphora circa motum localẽ cœli. Describitur Deus velut equitans super angelum motorem primi mobilis tanquã habentem alas (eo quòd in veteri testamento angeli figurabantur alati: vt patet Exod. 36.) & sic velocissime moueri, immo volare. ¶ Veritas autem significata per hãc metaphoram, ex parte quidem Dei est quòd Deus præsidet cœlo & motori illius sicut equitator præsidet equo, ita quòd est causa & motus & velocitatis illius, & vtriusque vt agens à proposito: equitare enim actio est agentis à proposito. Ex
K parte autem cœli & motoris eius est, quòd angelus motor etiam supremi cœli subiectus est diuinæ voluntati: & similiter motus cœli & velocitas eius summa (qualis est velocitas primi motus) quanuis ex necessitate naturæ determinatum sit cœlum ad suam velocitatem, vt philosophi tradunt. Propterea enim propheta motum cœli & eius velocitatẽ inter necessaria ex parte naturæ computauit: intendens laudare Deum quòd etiam motus cœli & velocitatis eius est author voluntarius, dicendo, Et equitauit super Cherub. hoc est præsedit à principio mundi motori primi mobilis ad similitudinem equitantis, & volauit, velocissimo motu motus est. Et vt intelligas modũ volandi, adiunxit explicando. & volauit super alas spiritus. ¶ Aduerte hic duo. Primum quod secundum rei veritatem Deus nec per se nec per accidens mouetur causando motum cœli, quanuis motor cœli apud philosophos moueatur per accidens: hoc est per suũ mobile, vt dicitur. 8. Phys. Quia tamẽ metaphora equitantis annexum habet motum per accidens equitantis, ideo propheta reflexit motum ad deum, describẽdo quod equitans volauit. Et

ne metaphoræ desit veritas significata, intellige non secundũ seipsum, sed secundũ equum suũ: A
hoc est cœlum cum sua anima seu spiritu. ¶ Secundum q̃ Dauid sumpsit hanc metaphorã volatus & alarum spiritus mouentis cœlum, ex principio Geneseos: vbi dicitur. & spiritus domini commouens, cubans seu volans super aquas: hoc est vniuersam materiã corporeã. Ex eo enim quòd Moyses descripsit spiritum angelicum mouẽtem cœlum alatum, Dauid describit Deum equitantẽ super Cherub volare: explicando q̃ volat super alas spiritus, quẽ appellarat Cherub.

PONET obscuritatem latibulum suum.) Post terram, ignem & cœlum, inducitur aer secundum vicissitudines serenitatis & nubium. Et quantum ad metaphorã describitur Deus velut homo nunc se locans in secreto tabernaculo, nunc vero apparens in splẽdore suo: ita quòd facit de nubibus quasi suum latibulum supra quod manet, & velut cribrans nubes pluit &c. & postea velut volens apparere, pellit fulgore vultus sui nubes, fugat grandinem &c. ¶ Nec putes à nobis confictam metaphoram de cribro: quoniam vt patet. 2. Regũ. 22. ab ipso propheta B
apposita hic est. Vbi dicitur, Posuit tenẽbras in circuitu suo latibulum, cribrans aquas dẽ nubibus cœlorum. ¶ Veritas autem significata ex parte Dei, est quòd Deus causat & nubes & pluuiam & serenitatẽ ad libitum suum: sicut homo quando vult locat se in secreto seu tabernaculo, & quando vult apparet. nam ponere nubes in latibulum suum & cribrare, actiones sunt rationalis potentiæ, non naturalis. Ex parte autem aeris, nubium &c. est plena eorum subiectio diuino beneplacito. ¶ Circa hæc tamen aduerte tangi naturales causas cum naturalibus effectibus. Sol enim in quo maxime virtus diuina relucet, nubibus occultatur, quas ipse facit eleuãdo vapores. Et quia in huiusmodi eleuatis vaporibus pluuias causat & grãdinẽ & carbones ignis, ideo hæc omnia in metaphora commemorantur. Et aquæ quidem quia guttatim cadunt velut per cribrum, videntur spargi, quum tamen in veritate, continua nubes in continuam cõuertatur aquam: quæ descendendo ob hoc quòd refringitur vndiq; ab aere obuiante, discontinua- C
tur & descendit sine angulis, velut si guttatim seu crebro effunderetur. Vincente autem virtute solari eleuatos vapores, transeunt nubes, grandines &c. quia cessant. ¶ Ait ergo. Ponet, ad beneplacitum suum, obscuritatem, aerem obscurum, latibulum suum, hoc est velut velum vltra quod lateat. Et prosequens metaphoram. circuitus suos tabernaculum suum: hoc est quocunq; circuit ponet tabernaculum suum: hoc est ad similitudinem tentorii seu vmbraculi in quo lateat. Et dixit pluraliter circuitus suos: quia pluuia modo in vno loco modo in alio fit, & vbicũque fit, nubes apparent velut in circuitu. Et explanans materiam latibuli seu tẽtorii subdit. obscuritatem aquarum, de nubibus defluentium, appositiue nubes cœlorum. A splendore, manente semper, coram eo, supra locum generationis nubium, nubes eius transierunt, cessauerunt: & similiter grando & carbones ignis. ¶ Vbi non mireris quod propheta prius describit cessationem grandinis & carbonum ignis quàm describat generationem eorum, quam in sequẽti ver- D
siculo describet. fecit enim hoc quia simul cessant cum pluuia.

ET intonuit in cœlis dominus.) Prosequitur ea quæ fiunt in aere. Et consistit metaphora in hoc q̃ deus velut dominus puniturus, sonũ emittit & vocem & minas & sagittas. ita quòd tonitruum est sonus: grando autem & ignis vox, fulgura minæ, fulmina autem sagittæ. ¶ Veritas significata ex parte quidem Dei est, q̃ Deus est author tonitrui, ignis &c. & vtitur istis vt dominus suis tubis, sua voce, suis sagittis &c. Ex parte autem rerum harum, est illarum subiectio nutui diuino. ¶ Aduerte quòd licet carbones ignis rari appareant de nubibus descẽdentes, remotum tamen non est quin sicut grãdo ita & carbo in nubibus generetur. nam sicut vapor humidus congregatus & compactus, per antiparistasin fit grando, ita vapor siccus & calidus constrictus cum grosso, per antiparistasin fit carbo. Vnde Exod. cap. 9. dicitur quòd grando & ignis mixta pariter ferebantur. ¶ Nota secundo fieri mentionem de effectibus tonitruo E
rum & fulminum in hominibus: vt hinc magis eluceſcat deum vti istis vt instrumentis suis. ¶ Vnde ait. Et intonuit in cœlis dominus, causando tonitrua, & excelsus dabit vocem suam, appositiue grandinem & carbones ignis. Et misit sagittas suas, fulmina & dispersit eos: dispergũtur enim homines tempore fulminum, fulgura, coruscationes, iecit seu multiplicauit, & attonuit illos: vt quotidie videmus.

ET apparuerunt.) Vltimo loco inducitur aqua. Et metaphorice describitut Deus velut iratus, flatu & increpatoriis verbis efficiens, vt appareant fundamenta orbis & profunda seu effusiones aquarum. ¶ Vbi non clare patet quis effectus naturalis hic describatur. Ambiguum quippe est an describatur eruptio aquarum, ac desiccatio earundem: & textus ipse ambiguus videtur. Et si quidem describatur noua aquarum eruptio, tangitur apparitio nouæ aquæ ex euersione alicuius partis terræ, quæ ex interno vento causatur. Videmus enim quod euersa quan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F doq; aliqua rupẽ ex vi interiorum ꝓ aporum quærentium exitum, noui fontes seu nouus lacus apparet. Et tunc verificatur quòd apparuerunt effusiones aquarum, & reuelantur inferiores partes terræ, quæ occultabantur à superioribus: & hoc à flatu venti interni. Si autem describitur exiccatio aquarum, tangitur exiccatio lacuum seu fluminum. & adiungitur ventus pro causa exiccatiua, more scripturæ. Gen. enim. 8. Affertur pro causa exiccationis aquarum diluuii ventus, dum dicitur, Adduxit dominus spiritum super terrã, & imminutæ sunt aquæ &c. Et Exod. 14. inducitur ventus in exiccatione maris rubri, dum dicitur. Quumq; extẽdisset Moyses manum super mare, abstulit illud dominus flante vento vehementi & vrente tota nocte, & vertit in siccum. Et iuxta hoc verificatur quòd à flatu venti exterioris apparuerunt profunditates aquarum: pro quanto exiccatis aquis apparuerunt loca earum profunda. & sic reuelata, discooperta, sunt fundamenta orbis: hoc est inferiores partes terræ. Hic sensus magis quadrare videtur verbis Hebraicis, sonantibus apparentiam profunditatum seu locorum in quibus sunt G aquæ. ¶ Quocunq; autem modo intelligatur, veritas significata ex parte dei est, quòd ipse est author horum vt agens à proposito: increpare enim actio est agentis à proposito. Ex parte autem aquarum, obedientia imperio diuino. ¶ Ait ergo. Et apparuerunt, visæ sunt, profunditates aquarum: & similiter reuelata, discooperta sunt fundamẽta orbis terræ habitabilis. ab increpatione tua, a verbis increpatoriis, hoc est ab imperio ad similitudinem increpationis tuæ, domine. Et explanando medium, subdit. à flatu spiritus, venti, furoris tui.

MITTET de excelso:) Tractatur hic illa particula, diligam te domine. Vbi aduerte ad clare intelligendum ordinem Psalmi, ꝙ postquam propheta laudauit deum vt actorem & gubernatorem ordinis naturæ in primis corporibus, modo intendit laudare Deum vt actorem & gubernatorem gratiæ, inchoando a primis radicibus ordinis gratiæ. Quarum altera quæ H præcipua est, se tenet ex parte dei: & est ipsius velle. Altera ex parte nostri: & est nostrum meritum. Tractat autem vtranq; radicem, applicando ad ipsum Dauidem. ita quòd tractatur hic illa particula, diligam te domine: primo ex parte dilectionis diuinæ prꝫuenientis, & deinde ex parte dilectionis propriæ in propriis meritis demonstratæ, ibi, retribuet mihi dominus. ¶ Tractans itaq; dilectionem dei erga se, applicat ipsam ad rem gestam in Naioth. 1. Reg. 19. quando Dauid post superius narratã euasionem ex circundata domo propria a satellitibus, fugiens venit ad Samuelẽ, & morati sunt Samuel & ipse in Naioth. quò quũ mississet Saul lictores tertio ad rapiendum Dauidem, tandem quarto ipse Saul venit illuc. & prophetauit cum cæteris tota die illa & nocte: & sic euasit Dauid. ¶ In hac saluatione declaratur (vt distinguendo dictũ est) vtraq; illa particula, domine petra mea & arx mea. quãdoquidem locus ille fuit Dauidi velut arx fundata super petram: in qua confusi sunt Saul & omnes lictores eius. Fuitq; salus ista I manifeste de excelso diuino brachio: quod reddidit Saulem & lictores cãtantes velut extra se positos. ¶ Et propterea in tali loco constitutus dicit fiducialiter. Mittet deus de excelso, de seipso, & accipiet me, fugiẽtem, & extrahet me de aquis multis, lictoribus multis, Liberabit me ab inimico meo forti, Saule: & ab obedientibus me, complicibus eius: quoniam roborati sunt plus me. Minus dicit & plus significat, nulla enim est comparatio inter robur Saulis regis cum suis, & Dauidem ac Samuelem & pauculos, qui cum eis erant. Præuenient me in die interitus mei. antequam enim inde fugeret, præuentus est a lictoribus ad hoc vt interficeretur. & fuit dominus, mõdo dicto, ad sustentaculum mihi, ne inciderem in manus eorũ. Et eduxit me in latitudinem in locum liberum: eruet me quia complacuit in me, hoc est quia cõplacuit ei locare dona sua in me. Et hæc est prima ratio omnium bonorum ipsius, sicut & cæterorum electorum. ¶ Vbi aduerte quòd futurum mittet cum reliquis futuri temporis (extrahet, liberabit &c.) describunt spem Dauidis in alio periculo constituti. Sunc enim futura respectu illius periculi, nõ K respectu temporis quo conditus est psalmus. Et hanc regulam oportet sꝑissime recolere: vt sicut futura multa referantur ad tempus rei gestæ, & ꝓn ad tempus psalmi. In Hebræo quoq; habetur latitudini in datiuo: sed constructio mutauit adiuncta præpositione in.

RETRIBVET mihi dominus.) Tractata dilectione ex parte dei, tractatur dilectio ex parte nostri. Et quoniam dilectio dei in obseruatione mãdatorum ipsius consistit (iuxta illud, siquis diligit me, sermonem meum seruabit) ideo dilectio Dauidis erga Deum, describitur ab vtraq; iustitiæ parte, scilicet declinare a malo & facere bonum. Et hoc etiam non qualitercunque, sed sic quod grata sint deo: vtpote digna diuina retributione. ¶ Vnde hinc inchoans, retribuet, inquit, mihi dominus secundum iustitiam meam, quam ministraui: secundum munditiã manus meæ, a muneribus, reddet mihi. Quia custodiui vias domini, curam habui viarum domini in communi cursu vitæ meæ: & non malignatus sum, a deo meo, declinando. Significan-

ter dicit non malignatus sum, nõ ex malitia declinaui, a deo meo: quia ex passione ac infirmi- A
tate peccasse se sciebat. Quoniam omnia iudicia eius, Dei, conspectui meo, supple assunt: & statuta eius non amouebo à me, ab affectu meo. Non dicit in præterito amoui, quia falsum dixisset, sed dixit in futuro non amouebo, propter animum firmum non transgrediẽdi diuina præcepta de cætero. ¶ Nota in his tribus versiculis ordinem. Primo narrauit futuram retributionẽ iustitiæ & mũditiæ. Deinde rationem vtriusque ab obseruatione diuinarum viarum, & ipsius obseruationis reddidit rationem habere iudicia & statuta dei coram se in intellectu & affectu perseuerante: hoc enim significat futurum non amouebo. ¶ Post hæc subiungitur qualitas seu modus iustitiæ & munditiæ eius: ne intelligeres quòd se fateretur iustum & mundum tanquã innocentem. Et fui perfectus cum eo, & custodiui me ab iniquitate mea. Vocat se perfectum cum deo fuisse: pro quanto nunquam peccauit directe contra deum, sed semper in his quæ ad deum spectant integer perseuerauit. Subiungit autem se custodisse ab iniquitate sua, sciens se B
iniquitatem multiplicem commisisse. commiserat enim homicidium & adulterium inter tẽpora præliorum &c. sed quoniam pœnituerat, & curã habuerat ne recidiuaret, ideo dicit vtrũque, custodiui me, quod pertinet ad curã a recidiuo, ab iniquitate mea. In quo significat se incurrisse iniquitatem: alioquin non diceret mea. ¶ Ne autem putes futuram retributionem ex sola spe affirmari, subiungit expertam retributionem. Et reddidit dominus mihi prꝫmiando me regno, secundum iustitiam meam, intus in anima: & secundum munditiam manuum mearum, operum exteriorum, coram oculis eius, ipso deo teste. ¶ Vtriusq; autem retributionis (sperատæ, scilicet & expertæ) vna communis ratio subiungitur, scilicet suauitas diuini regiminis, subiungendo. Cum gratioso gratiosum ages. Aduerte hic textũ Hebraicum in his quatuor sonare quòd Deus exhibet se talem homini qualis est homo: hoc est quòd deus homini probo exhibet se illi similem, scilicet exercendo officium viri probi: & homini astuto & per- C
uerso in studiis suis exhibet se similem, exercendo officium viri peruersi qui nigrum in candida vertit: & sic de similibus. Et æstimatur impossibile transferre de verbo ad verbum: & propterea interpretes tam varie ad idem tendunt. Visumq; est nobis, propinquam interpretationem esse repetendo idem nomẽ cum verbo ages: quoniam proprie significat exercere illius nominis officium. Sententia clara est quòd diuinum regimen est suaue, proportionaliter gubernans vnumquemq; vt cuiusq; poscunt merita. ¶ Nec mireris quòd propheta deo dicat, cũ tortuoso tꝛtuosum ages: quoniam tam hoc ꝙ cætera tria similitudine pro portionali attribuuntur deo in exteriori opere gubernationis. In quo deus ad similitudinem gratiosi, ad similitudinem perfecti ac mundi, & similiter ad similitudinem tortuosi quandoq; gubernat: prout nostra exigunt merita. Vnde & Hieremiæ. 22. cap. simili metaphora vsus dixit, Seduxisti me domine & seductus sum. Et intendit per hæc Dauid rationem reddere, tum retributionis diuinæ D
erga se, tum reprobationis regis Saulis: qui bona Dauidis officia peruertebat in ambitionẽ regni contra suam stirpem.

QVONIAM tu populum.) Incipit tractare illam particulam deus meus, simul cum illa fortis meus, & illa sperabo in eo. Vbi aduerte quòd ab hoc loco propheta incipit descendere ad particularia beneficia quibus deus prosecutus est eum (illuminando, saluando, protegendo, roborando) tũ in fuga à Saule, tum in variis præliis: vt in singulis declarabitur. ¶ Et propterea præmittit tres causas vniuersales beneficiorum suorum. Prima est disparitate diuinæ gubernationis respectu superborum & humilium. Quoniã tu populum humilem (spiritu) saluabis, hoc est populum meum pauperem in spiritu suo saluabis: & oculos excelsos, superbos, Saulis, Absalon, & aliorum gentilium, humiliabis. Hæc est prima causa. ¶ Secunda. Quoniam tu illumina E
bis lucernam meam domine, hoc est ad similitudinem accensæ à te lucernæ facies me regem (lucerna enim significari regnum ipsius Dauidis patet. 3. Reg. 11. dicente Aia propheta, Vt remaneat lucerna Dauid seruo meo cũctis diebus coram me in Hierusalem) Deus meus illustrabis obscuritatem meam, illustrabis dignitate regia obscuritatem meam, & in qua natus sum, & in qua versatus sum, & in quam deiectus sum ex persecutione Saulis. ¶ Tertia causa est. Quoniam in te frangam exercitum, & in deo meo transiliam murum: hoc est te deo efficiente & vincam exercitus in campo, & vincam ciuitates muratas. hoc enim significat transilire murum. ¶ Narratis tribus causis vniuersalibus propriorum beneficiorum, adiungit tres conditiones generales diuinarum actionum ad iustificandũ tres supradictas actiones: ne, scilicet putares Deum quasi acceptatorem personarum effecturum supradicta Dauidi. ¶ Prima conditio. Ipse Deus, supple talis est, quòd perfecta, integra, atque omni defectu, est via eius, gubernatio eius. Secunda est eloquium domini purificatum, velut argentum igne probatum nihil ha-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F bens immundi. Tertia est. Scutum ipse, deus supple est, omnibus sperantibus in eo. Ex eo siquidem quòd eloquium dei tam purum est, & gubernatio tam integra & defensio confertur omnibus (nullo excepto) sperantibus in eo, manifeste intelligitur irreprehẽsibilia esse quæ præmissa sunt in tribus causis. Et quidem quòd hæ sint cõditiones proprie diuinarum actionum, probat propheta subiungendo. Quoniam quis Deus præter dominũ? quasi dicat nullus: & quis fortis præter deum nostrum? nullus. Ex hoc enim quòd dominus est solus deus & solus fortis (hoc est simpliciter & absolute potens) sequitur & quòd defendere omnes sperantes in eo, & eloquiũ omnino purum, & perfecta gubernatio, solius Dei est.

IPSE Deus ipse accingens me fortitudine.) Descendit tandem ad specialia beneficia ex supra definitis causis. & ante omnia consequenter ad prius narrata specialia beneficia vsque ad euasionem ex Naioth. ponit beneficium viæ, hoc est q̃ Deus Dauidem custodiuit in via, fugiẽ-
G tem atq; vagum: nec solum custodiuit sed roborauit. Dedit siquidẽ ei sexcentos viros &c. ¶ Et propterea hinc inchoans ait, Ipse Deus ipse accingens me fortitudine virorum. & ad literam accinxit eũ gladio Goliath in Nobe: & dedit perfectam viam meam, ad perfectionem duxit, integrã. Coæquãs pedes meos sicut ceruarũ: in fugiẽdo ad loca abdita & tuta: & super excelsa mea stare faciet me. Excelsa sua appellet celsitudinem regni sibi promissam: intẽdens q̃ Deus curam habuit totius viæ suæ, vt tandem faciat stare ipsum super excelsa sua, hoc est ei decreta.

DOCENS manus meas.) Tractatur hic illa particula, fortitudo mea, simul cũ illa seu tum meum: explicando fœlicia gesta Dauidis in præliis, pugnando & expugnãdo semper cum salute propria. Docens, Deus, manus meas ad prælium. Licet in Hebræo habeatur prælio datiui casus. constructio mutauit addita præpositione ad. Et contritus est, supple inimicus me præliante. Arcus æneus brachia mea: hoc est brachia mea fuerunt fortia & potentia sicut arcus
H æneus. Vbi habes & manuum & brachiorum donum. Et dedisti mihi clypeum salutis tuæ, hoc est fuisti in omnibus velut clypeus salutis: & dextera mea sustinebis me, in omnibus. Hæc descripta sunt velut arma ex parte corporis. ¶ Ex parte autem animi subditur, Et mansuetudine tua, hoc est dono virtutis mansuetudinis secundum te mihi concesso, multiplicabis me, augendo milites, exercitum, regnum. Virtus enim mansuetudinis quæ enituit in Dauide, euexit ipsum: teste ipsomet Saule bis vita donato à Dauide dum persequeretur eum. Et quia mansuetudo Dauidis fuit intuitu dei & non laudata ab hominibus eius, ideo dixit mansuetudo tua. Nec solum in salute sed in Semei apparuit etiam intuitu Dei mansuetudo Dauidis, quum fugeret à facie Absalon. ¶ Et ecce, multiplicatio. Dilatabis gressus meos subtus me, ampliato exercitu dilatabantur gressus principis sub eo: & non labentur tali mei, pedes mei: hoc est pugnando non ad modum labentium cadam. Sed sequar inimicos meos & apprehendam eos, & non reuertar vsq; consumere eos, id est vsq; quo consumam eos. Feriam eos & non poterunt surgere:
I cadet sub pedibus meis. Et accinxisti me fortitudine prælio. Hæc clausula in fine scribitur, quę tamen in principio secundum ordinem sententiarum est locanda: quoniam hinc factum est vt persecutus sit inimicos & comprehenderit &c. Describũtur autem per hæc summariæ vniuersa prælia Dauidis quæ. 2. Reg. 8. scribuntur.

INCVRVABIS insurgẽtes meos sub me.) Tractatur hic illa particula, saluator meus: describẽdo salutẽ suam ab insurgẽtibus cõtra se cũ Absalon. Apparet autem de illa rebellione hic tractari. Tũ ex eo q̃ dicit de hostibus q̃ clamabunt ad dominũ & nõ respondit eis: ex hoc enim apparet q̃ erant cultores dei isti hostes. tum ex eo q̃ in calce huius particulæ subdit liberationẽ suã à litibus populi. ¶ Incuruabis, inquit, insurgẽtes meos, rebellantes cõtra me Absalonem & Sibam, sub me. Et inimicorũ meorũ, sequaciũ eorũ, dedisti mihi ceruicẽ, subiugasti eos
K mihi ad similitudinẽ supponentiũ ceruicẽ: & odientes me concidam eos. Multi enim fuerũt occisi in illis rebellionibus. Clamabunt, tanquã fouentes ius, & non saluãs, supple apparuit. Et explicans ad quẽ clamabunt subiungit. super dominũ, tanquã agẽtes vindictas domini cõtra me adulterũ & homicidã, & non respondit eis, non satisfecit desiderio eorũ. Sed conteram eos vt puluerem super facies venti: & vt lutum platearũ euacuabo eos, tãquã inutiles. Quod adimpletum cõstat in prostratione tã Absalon quàm Sibæ. Vnde & cõcludẽdo subdit. Liberabis me à litibus populi mei. Exclusis enim his duabus rebellionibus liberatus est à rebellionibus populi.

PONES me.) Tractatur hic illa particula, cornu salutis meæ: tangendo victorias eius quas habuit cõtra Syros & Idumæos, quos sibi subiecit. Posuit em̃ præsidiũ in Damasco & Idumæa: vt dicitur. 2. Reg. 8. ¶ Pones me in caput gentiũ, multarũ quæ in dicto capitulo narrãtur: populus, quẽ, nõ noui, hoc est populus extraneus, seruiẽt mihi. Constructio de significato: multi enim appellatione populi includũtur. Ad auditũ auris, ad præceptũ meũ q̃ audient cõgregabũ-

tur mihi, ad seruitium meum: vtpote subditi. ¶ Filii alieni. Assignatur hic causa occasionibus A
ex qua Dauid constitutus est à Deo caput gentium extranearum. Origo enim totius belli cuius iure Dauid assecutus est dominium gentium, fuit iniuria quam fecerunt Ammonitæ legatis Dauidis missis ad consolandum regem super morte patris. Huiusmodi enim iniuria adiuncta conductione Syrorum de qua. 2. Reg. 10. appellatur negatio Dauidis (quia vere negauerũt fidelitatem mutuam & ipsum amicum & officiosum) seu mendacium: quia vere mentiti sunt, & violata fide, & imposito crimine explorationis: vt patet ibidem. Merito autem vocantur filii alienigenæ: quia nõ erant ex filiis Israel: immo nec ex fratribus, vt Idumæi, sed nec ab Abraham descenderant, sed à Loth. ¶ Sciendum est enim quòd alieni est casus genitiui singularis numeri. Et propterea litera est. Filii alieni, id est alienigenæ (appellat enim Amon alienũ) negabunt mihi, fidem, beneuolentiã. Et rursus repetit. Filii alieni arescent. & vere aruerunt: quãdoquidem contriti sunt à Dauide. Vnde & merito subditur. & timebunt à clausuris suis: quia B
nec in clausuris suis erant tuti: cœpit enim Dauid etiam regiam vrbem.

VIVVS dominus.) Tractatur hic illa particula, celsitudo mea. Primo gratias agit colligendo omnia beneficia ad similitudinẽ pertinentis. Viuus dominus, viuat dominus more militari, & benedictus fortis meus, pugnans pro me: & exaltabitur, non in seipso sed in operibus suis & humanis, deus salutis meæ, author. Ipse deus, supple est, ipse dans vindictas mihi, multiplices de hostibus: & duxit populos, multos valde, mihi, id est sub me. Liberans me, incolumẽ, ab inimicis meis, tot & tantis. ¶ Deinde prophetando adiũgit futuras liberationes seminis sui ab insurgentibus & iniquis: promissum enim fuerat Dauidi hoc à Deo. Et ideo adiũgit. etiam ab insurgentibus, non solum liberasti sed etiam liberabis me. & ab insurgentibus, velut ab internis hostibus, & a viro iniquo, quocũq; hoste machinante, liberabis & exultabis me. Propterea quia me in meo semine liberabis & exaltabis, confitebor. Infert tanquam conclusionem cel C
situdinem suam ratione Messiæ sibi promissi ex suo semine, Propterea confitebor, confessione laudis & fidei, te in gentibus (quæ modo non colunt Deum) domine: & nomini tuo cantabo. Et denotat illatiua cõiunctio propterea, exaltationem Dauidis ordinatam diuinitus ad hoc vt ex ipsius regio semine nasceretur Messias, saluator non solum Iudæorum sed & gentium. Ac si dixisset. Propter hanc meam celsitudinem confitebor & cantabo &c. ¶ Quid autem cantaturus est, subiungit. Magnificans salutes regis sui: & faciens misericordiam vncto suo Dauidi, & semini eius vsq; æternum. Tria continet hoc canticum. Primo quòd Deus est magnificans salutes regis sui, ipsius Dauidis regis ab eo constituti. Secundum est. Et faciens misericordiam vncto suo Dauidi, per Samuelem. Et hæc misericordia tertio loco extenditur ad semen Dauidis, apponendo vsque æternum: vt intelligas quòd de misericordia æterna præstanda Dauidi & semini eius loquitur. Quam constat non nisi per Messiam adimpleri. Amen. D

VVLGATA EDITIO. Victori psalmus Dauid. XVIII.

COeli enarrant gloriam dei: & opera manuum eius annunciat firmamentum.
Dies diei eructat verbum: & nox nocti indicat scientiam.
Non sunt loquelæ neque sermones: quorum non audiantur voces eorum.
In omnem terram exiuit sonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum.
In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tãquam sponsus procedens de thalamo suo. E
Exultauit vt gigas ad currendam viam, à summo cœlo egressio eius.
Et occursus eius vsque ad summum eius, nec est qui se abscõdat à calore eius.
Lex domini immaculata conuertens animas, testimonium domini fidele, sapientiam præstans paruulis.
Iustitiæ domini rectæ lætificantes corda, præceptum domini lucidum illuminans oculos.
Timor domini sanctus permanet in seculum seculi, iudicia domini vera iusti

Universidad de Deusto
Biblioteca

F ficata in semetipsa.
Desiderabilia super aurum & lapidem preciosum multum, & dulciora super mel & fauum,
Etenim seruus tuus custodit ea: in custodiendis illis retributio multa.
Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me domine, & ab alienis parce seruo tuo.
Si mei non fuerint dominati: tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo.
Et erunt vt complaceant eloquia oris mei: & meditatio cordis mei in conspe
G ctu tuo semper.
Domine adiutor meus: & redemptor meus.

IVXTA HEBRAEVM. *In finem psalmus Dauidi.* XIX.

Propheta. COEli enarrantes (sunt) honorem dei: & opus manuum eius annunciãs (est) 1
extensio.
Dies diei eructabit dictum: & nox nocti annunciabit scientiam. 2
Non dictum (est) & non verba, sine intellecta voce eorum, (sunt) (cœlorum) 3
H In omnem terram exiuit filum (cœlorum) eorum & in finem orbis verba eorũ: soli posuit tabernaculum in eis. 4
Et ipse quasi sponsus egrediens de thalamo suo: gaudebit (sol) vt fortis ad currendam viam, 5
A fine cœlorum egressus eius, & circuitus eius super fines eorũ: & non (est) absconditus (aliquis) à calore eius. 6
Doctrina domini⁴ perfecta, restituens animam: testimonium domini⁴ fide-
I le, sapientificans simplicem. 7
Præcepta domini⁴ recta, lætificantia cordis: mandatum domini⁴ clarum, illuminans oculos. 8
Timor domini⁴ mundus, manens æterno: iudicia domini⁴ veritas, iustificata simul. 9
Ipsa desiderabilia supra aurum & supra obrizum multũ, & dulcia supra mel & dulcedinem fauorum. 10
Etiam seruus tuus solicitatus in eis (est), in custodiendo ea (est) merces multa. 11
Errores quis intelliget? ab occultis munda me. 12
K Etiam à superbis prohibe seruum tuum, (si) non dominabuntur in me, tũc perficiar, & emundabor à rebellione magna. 13
(Et) Erunt (grata) voluntati (tuæ) dicta oris mei, & cogitatio cordis mei faciebus tuis, domine⁴ petra mea & redemptor meus. 14

TItulus est, Vincenti psalmus Dauidi. qui patet ex superius dictis. ¶ Materia huius psalmi est comparatio notitiæ diuinorum quam habemus ex cœlis ad notitiam diuinorum ex lege diuina. ¶ Nec opottet laborare ad manifestãdum hanc esse materiam psalmi: quia clare patet in sex primis versiculis tractari notitiam quam ex corporibus habemus cœlestibus, a septimo autem versiculo & deinceps tractari claritatem &c. legis domini. Ex his enim facile colligitur, materiam psalmi ad literam esse excellentiã diuinæ legis respectu notitiæ naturalis diuinorũ, quam præcipue ex cœlis habemus. ¶ Nec obstat q̃ Paulus apostolus ad Rom. 10. vtitur quarto versiculo (scilicet in omnẽ terram &c.) ad asserendum prædicationem apostolorum ad totam vbiq; terrarum: quoniam constat apostolos vti quandoq; scriptura in sensu mystico: vt patet Ioan. 19. Os non cõminuetis ex eo. Quando enim clare constat altera historia sensus literalis, indubie affirmandum est apostolos mystico sensu vti. Sic autem est in proposito: quoniã constat ea quæ hic dicuntur de cœlis, verificari de ipsis corporibus cœlestibus: quemadmodum præceptũ de non frangendo os, scriptum Exod. 12. cõstat. verificari de agno qui immolabatur.

A

SVMMARIVM EST.

¶ Cœli enarrantes tum gloriam tum opus Dei. pariunt notitiam successiue, vniuersalem & imperfectam: lex autem domini non solum perfecta, restituens animam, illuminans sapereq; B faciens, & obseruatio eius dulcis ac cum mercede est, sed etiam lege ipsa non plene seruata, petitio veniæ ac custodiæ diuinæ vtilis est ad reddendum hominem deo placentem.

¶ Persona loquens propheta est.

COELI enarrantes honorem Dei.) Circa diuisionẽ psalmi aduerte quõd quia psalmus iste comparatiuus est notitiæ naturalis ad notitiam legis diuinæ, propheta inchoauit comparationem à prima parte comparationis, declarando conditiones eius. & distulit proponere secũdam partem vsque ad principium declarationis illius. Et propterea non diuiditur psalmus iste in partem propositiuam & executiuam vt alii: sed inchoatio comparationis habet vim proponendi vtranque comparationis partem. Simile quid inuenitur in psalmo centesimo quadragesimo octauo. ¶ Intendens itaque propheta declarare conditiones naturalis notitiæ de diuinis quam præcipue ex cœlestibus venamur corporibus, quoniã in eis maxime apparẽt diuina opera & conditiones diuinæ: hoc est incorruptibilitas vniuersalisq; causalitas) tali procedit ordine. C
¶ Primo proponit cœlestia corpora narrare duo, scilicet honorẽ Dei & opus manuũ diuinarũ. Cœli, indistincte, enarrantes, supple sunt, honorem Dei, id quod spectat ad Dei honorem, & opus manuũ eius annunciãs, supple est, extẽsio, hoc est vniuersitas cœlorũ astratorũ ratione solis, lunæ & stellarũ. maxime enim opus diuinum manifestatur motibus & cõditionibus astrorum. Ita q̃ manifestare honorem Dei, commune ponitur omnibus corporibus cœlestibus: manifestare autem opera, appropriatur cœlis ratione astrorum. Quadratq; hoc traditioni philosophorum, omnem motũ cœli ratione alicuius astri ponentium. ¶ Aduerte hic q̃ Dauid ex principio Geneseos assumpsit hæc nomina & illorũ differentiam, scilicet cœli & extẽsio. Legitur enim ibi. In principio creauit Deus cœlos. & postea in die secundo, sit extensiõ in medio aquarũ: vbi cõmuniter legitur firmamentũ. Et quia constat ibi appellari extensionẽ vniuersitatẽ orbium habentium astra (scilicet stellas fixas & planetas) ideo hic extensionis nomine intelligitur vniuersitas astratorũ orbium. Quare autem ab extensionis actu Moyses hęc nominauit, duplex redditur ratio. Prima ex similitudine extensionis vt extẽduntur cortinæ sumitur: tanquã cœli creati fuerint inuoluti, & secundo die extensi. Argumentũ habet hæc expositio ex Psalmo 108. vbi dicitur extendens cœlum velut cortinam. Ratio secunda ex similitudine extensionis qua extenditur argentũ seu ferrũ aut æs in amplas laminas, sumitur. Tanquam cœli creati fuerint absolute, & secundo die fuerint extensi ad terminos ac figuras quas habent. Et hic sensus cõsonat magis textui Geneseos: quoniã extensio ista ibi describitur diuisiua aquarũ ab aquis. Cõstat autem q̃ cœli astrati ex cõcauo & cõuexo (qui sunt termini figuræ cœlestis) diuidũt aquas, hoc est cœlum aqueum, ab aquis elementaris materiæ. Et tanto magis consonat quanto officiũ diuidẽdi aquas, ab aquis, minus bene assimulatur cortinæ, sed apte extensioni rei solidæ, In psal D
mo autẽ illo assimulatur cortinæ cœlũ non vt secundæ est diei opus, sed vt continet in se opus quartæ diei, scilicet astra: est enim cœlum sic velut cortina ornamenti, ex tot astris. Et sic intelligo etiã in hoc loco Dauidem introducere extensionem, nõ imperfecti operis (vt in secũdo die Moyses illam ponit) sed cum cõplemento operis quartæ diei: hoc est cum astris omnibus: sole, luna, & stellis omnibus. ¶ Nec intelligas cœlos narrare & annunciare loquendo, sed materiã narrationis & annunciationis præbendo. Simile quid habes Iob. 12. Interroga iumẽta & docebunt te, & volatilia cœli & indicabunt tibi: loquere terræ, & respondebit tibi, & narrabunt pisces maris. ¶ Secundo declarat modum quantum ad tempus quo cœli enarrant & enunciant ista: Dies diei eructabit dictum, & nox nocti annunciabit scientiam: hoc est in successu dierum & noctium generatur in nobis ex cœlestibus notitia. tum quia vna dies aut vna nox non sufficit, sed quod videtur vna nocte de astris, principium est ad sciendum in alia nocte: & quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

F visum est in vna æstate,principium est ad sciendum in alia. & quod visum est in vna eclypsi, principium est ad sciendum in alia. & sic de similibus cœli motibus, aspectibus, actionibus & effectibus. ¶Et appropriatur specialiter diurno tempori eructatio sermonis(hoc est locutio ex plenitudine notitiæ seu conceptus, ad similitudinem eructantis ex plenitudine ventris) quia diurnum tempus commodum est ad actum docendi & discendi eloquio humano. Nocti vero appropriatur annunciare scientiam: quia nox magis commoda est ad meditandum & inueniendum. ¶Tertio declarat ab vniuersis nationibus esse perceptam vocem cœlorum:dixerat enim cœlos enarrantes & extensionem annunciantem. Non dictum & non verba sine intellecta voce eorum:hoc est nihil dicitur seu dictum est, nulla sunt verba cuiuscunque idiomatis, sine voce cœlorum intellecta, sine hoc quòd intellecta fuerit vox cœlorum. ¶Quod probat à duobus. Primo ab accepta regula seu mensura humanorum operum à cœlis vbique terrarum,
G In omnem terram exiuit filum eorum,& in finem orbis verba eorum. Vniuersalitas describitur ex omni terra & finibus orbis:vt nihil exemptum intelligas. Regula vero ex similitudine fili significatur. Describit enim cœlos ad similitudinem quodammodo artificis extendentis filum pro regula operis:vt videmus maxime in fabricis,& in iis quę ad mensuram linearem fieri debent. Et intendit per hoc quòd omnes nationes mundi accipiunt filum à cœlis:pro quanto accipiunt rationes,regulas, mensuras operum suorum à cœlestibus motibus, influxibus &c. Inde enim accepimus diuersas rationes ac mensuras operandi ex diuersitate temporum diei & noctis,& partium diei(mane & meridiei &c.)mensium,annorum,æstatis & veris. inde rationes agriculturæ & alendorum animalium,annonæ & vestitus humani,venationum,præliorũ, & breuiter omnium humanorum operum. & hoc est commune omnibus quantumcunq; barbaris. Et hi fili sunt pro quanto ad sensum visus & notitiam per inuentionem ex cœlestibus re
H ferũtur. & sunt verba cœlorum, pro quanto ad sensum auditus & notitiam per disciplinam de cœlestibus referuntur. cõmune siquidem omnibus quantũcunq; barbaris nationibus est vtroq; modo nosse cœlestia corpora:nam & visu percipiunt saltem manifestas differentias diei ac noctis partium diei,æstatis & hyemis &c. Et auditu discunt saltem à patribus tempus seminandi fabas aliud a tempore seminandi milium,seu alias huiusmodi differentias regionibus suis cõgruas. & ideo dixit filum & verba cœlorum vbiq; terrarum haberi. ¶Secundo a percepto tum motu,tum calore solis. Et inducit specialiter motum solis & calorem eius,quia communissime ambo nota sunt.

SOLI posuit tabernaculum in eis.) Declarat circa motum solis percepta quatuor. Primo occasum. quem describit ad similitudinem tentorii seu vmbraculi. Sol enim occidens, æstimatur a vulgo quodammodo ingredi tentorium in quo pernoctet. Inducitur autem hæc æsti-
I matio vulgaris,pro quanto habet veritatem in effectu: hoc scilicet quòd sol occidens occultatur nobis. & sic respectu hemisphærii nostri est velut in tabernaculo, pro quãto occultatur nobis:& vmbra illius nox nostra est. ¶Et aduerte hic duo. Primo quòd propheta induxit deum constituentem tabernaculum soli:quia dixerat quòd extensio annunciat opus Dei:& communis omnium animi cõceptio est quòd Deus est author solis simul & reliquorum. Alterum est quòd tabernaculum solis describitur in cœlis:vt intelligas situm solis non putari alibi quam in cœlis. Et propterea inquit,soli,astro solis,posuit, Deus,tabernaculum, occultationem nobis, in eis;cœlis. ¶Quo ad ortũ vero solis subdit,Et ipse,sol,quasi sponsus egrediens de thalamo suo, cubiculo vtriusque coniugis. Comparatur ortus solis egredienti sponso de thalamo suo,ad significandum naturalitatem beneficam orientis solis. Spõsus enim potitus optatis nuptiis, nulla vi aut molestia actus egreditur mane ex coniugali thoro: egreditur autem plenus gratiarũ
K sicut sol mane egreditur naturalissime motu. ¶Quo ad velocitatem vero ac perseuerantiam motus subdit. Gaudebit vt fortis ad currendam viam. Clarum est cur assimiletur sol velocissime peragrans cœlum,forti viro cum gaudio assumenti cursum. Et significatur per hoc infatigabilitas solis:non enim laborat in tam veloci motu. ¶Quo ad terminos deniq; motus solis, subdit. A fine cœlorum egressus eius,& circuitus eius super fines eorum. Vtriusque motus solis termini describuntur,percepti communiter ab omnibus. Tum motus raptus(quo ab oriẽte mouetur in occidentem sequendo motum primi mobilis)dicendo,a fine,ab extremitate cœli,hoc est ab oriente,egressus eius. Tum motus super polos zodiaci:quo facit differentiã æstatis & hyemis,accendendo ad tropicos Cancri & Capricorni. Hic enim motus significatur dicẽdo. & circuitus eius,solis,super fines eorum,cœlorum:hoc est super tropicos quos extremis lineis sui motus peragit. tropici enim Cancri & Capricorni sunt fines seu extremitates motus solis a septẽtrione & austro. Hæc de his quę cõmuniter percipiuntur de motu solis. ¶De virtute autẽ eius

vnicõ subditur verbo. & non absconditus à calore eius:hoc est nullus inuenitur quem calor so A
lis non attingat. Hoc enim vniuersi percipimus plus & minus. Hæc sunt quę homines communiter percipiunt ex cœlestibus:& tamen ipsi cœli enarrãt gloriam seu honorẽ Dei. Vnde appa ret q̃ imperfecta est notitia quam genus humanum habet de diuinis ex cœlestibus corporibus.

DOCTRINA domini.) Hic incipit secunda pars Psalmi,tractans secundam partem comparationis. Propositum siquidem fuit cœlos enarrare gloriam Dei & opera manuũ eius: & declaratum hactenus est quòd cœlis enarrantibus gloriam Dei,parum aut nihil genus humanum notitiæ diuinæ accepit. Et propterea modo declarare intendit qualem quãtamq; Dei notitiam lex diuina humano generi dederit,tali ordine. Nam primo conditiones legis diuinæ,deinde conditiones obseruationis ipsius,& demum medicinam contra defectus obseruationis legis tradit. ¶Describit ergo diuinam legem à quinque conditionibus, adiungendo singu lis conditionibus proprias actiones. Doctrina,hoc est lex,domini,perfecta:vtpote regulãs exte B
riores & interiores actus. Hæc est prima conditio. Cuius actio est. restituens animam. Et loqui tur eo loquendi more quo afflictus inedia,cibo confortatus dicit,Hic cibus restituit mihi animam. Et similiter perterritus,audito bono nuncio dicit,hic nuncius restituit mihi animã. Tali loquendi modo propheta hic vtitur. Intendens quòd lex domini tantę est perfectionis quòd restituit animam,viuificat mentem, facit animum redire in seipsum. Non enim in solo pane viuit homo,sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. ¶Secunda conditio. Testimoniũ domini fidele. Lex ipsa pro quanto testimonium perhibet reuelatorum tum gestorum tum promissorum,testimonium appellatur,non dominis,sed domini,fidele,verax. Cuius actio est sapientificare simplicem. Magnum Dei donum est recte iudicare secundum supremam causam quæ Deus est,& secundum eandem recte disponere vitam suam: quod totum significat sapientia. Apte testimonium domini verax non facit sapientem nisi hominem simplicẽ,hoc est suasibilem:qui scilicet assensum prębet testimoniis diuinis. Homo enim impersuasibilis,longe est C
ab huiusmodi dono. Non mireris vsurpatum esse sapientificans: quoniam propter verbũ Hebræum factũ est. ¶Tertia conditio. Præcepta domini recta. Ipsa lex pro quanto præcipit agẽda multis præceptis,præcepta domini vocatur,plena rectitudinis:vt patet discurrendo per diuina præcepta. Eorum actio est,Lætificantia cordis. Rectitudo quippe animi magna cordis est lætitia:iuxta illud Prouerb. 15. Secura mens quasi iugis conuiuium: Iniquorum siquidem animus tristis necessario est:vtpote contra seipsum pugnans. Vt etiam philosophi tradunt. ¶Quarta conditio. Mandatum domini clarum. Ipsamet lex pro quanto præcipit de agendis, non solum præceptum sed mandatum vocatur: vt altera conditio explicetur, scilicet claritas, vt intelligas præcepta domini non solum recta appetitui seu voluntati, sed etiam clara intellectui:vtpote non inuoluta obscuritatibus & ænigmatibus. Cuius claritatis actio subiungitur. D
Illuminans oculos,mentis,ad discernendum & cauendum &c. ¶Quinta,Iudicia domini veritas. Continet lex diuina non solum testimonia reuelatorum & præcepta agendorum,sed iudicia pœnalia. Et propterea de his dicuntur duo. Primo quòd sunt veritas:deinde quòd sunt iustificata simul,vt ex veritate intelligas iudicia conformia meritis & demeritis secundum veritatem,non secundum relationem aut opinionem. Ex iustificatione autem simul,intelligas omnia ita iusta vt iustitia vnius non impediat aut confundat iustitiam alterius: vt plerunq; fit in iudiciis humanis. ¶Iudiciorum actio nulla ponitur explicite(quoniam oderunt peccare mali formidine pœnæ)sed loco eius ponitur timor quem lex domini exigit in sibi subditis. Timor domini,non hominis. Timor domini simpliciter & absolute,nõ secundum quid:hoc est vt est author pœnarum. Qui enim timet Deum simpliciter,magis timet quod Deo displicet:qui autem timet Deum secundum quid,magis timet secundum illud temporale malum quod timet E
ne sibi eueniat. Lex autem Dei exigit timorem domini absolute. Et propterea subditur. Mundus,à propriis iniquitatibus habentis ipsum. Et hic est timor irreuerentialis: de quo scriptũ est Iob. 26. columnæ cœli contremiscunt & pauent ad nutum eius. De quo & subditur,manẽs æterno. quoniam erit etiam in cœlesti patria:iuxta illud quod in præfatione dicitur,tremunt potestates. Licet enim perfecta charitas foras mittat timorem quantum ad aliquos actus, non tamen quantum ad actum reuerentiæ. Vnde etiam de Christo scriptũ est quòd in omnibus exauditus est pro sua reuerentia ad Hebr. 5.

IPSA desiderabilia.) Explicatis conditionibus diuinæ legis, explicat modo propheta cõditiones obseruationis diuinæ legis tres. Prima est. Ipsa præcepta,iudicia,testimonia &c. desiderabilia,supple sunt ad obseruãdum,super aurũ & super obrizũ(quod est aurum preciosissimũ) nõ modicũ sed multũ. ¶Secũda est. Et dulcia,in ipsa obseruatione,supra mel & dulcedinẽ fauorũ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

F quæ ſcilicet ex plenitudine fauorum ſtillat. Vbi aduerte quòd ſicut obrizum precioſius eſt auro communi, ita dulcedo fauorum ſuauior eſt melle quòd ex fauo extrahitur. eſt enim quaſi quaſi adeps mellis illa ſtillatio quæ ſponte ex fauis prodit. Et ſi quæris, quid tu ſcis de huiuſmodi deſiderio & guſtu dulcedinis: reſpondet tacitæ quæſtioni. Etiam ſeruus tuus, ſupple ego, ſolicitatus in eis, ſupple exercitatus ſum. Acſi aperte diceret ego ſolicitatus deſideraui & exercitatus in eis guſtaui. ¶ Tertia conditio. In cuſtodiendo ea merces multa. Parum eſt dulcẽ eſſe obſeruationem diuinæ legis niſi etiam reddẽda multa merces expectetur, in reliquo, inquit, Apoſtolus repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ.

G ERRORES quis intelliget?) Quia impoſſibile eſt humanæ fragilitati ſeruare ad vnguem diuinam legem, poſt deſcriptam obſeruationem ſubiungitur medicina humanæ infirmitatis. tum ex parte intellectus. tum ex parte affectus. Medicina eſt recurſus ad deum pro venia & pro cuſtodia. ¶ Vbi nota quòd petitio veniæ deſcribitur reſpectu peccatorũ nobis ignotorum: vt hinc intelligas multo fortius petendam eſſe veniam de peccatis quæ ſcimus nos cõmiſiſſe. Errores, declinationis à lege tua, quis intelliget? nullus. & propterea ab occultis, peccatis, munda me: & multo magis à notis. ¶ De cuſtodia autem ſubditur. Etiam à ſuperbis prohibe ſeruum tuum. Scito hic textum Hebraicum admittere vtranque lectionem ſcilicet à ſuperbiis & à ſuperbis. Et propterea vterque ſenſus exponendus eſt. Si itaque legitur à ſuperbiis, intellige maximam curam debere eſſe ſeruo dei de vitanda ſuperbia: vtpote quæ eſt initium omnis peccati. immo quæ etiam inſidiatur bonis operibus. Vbi aduerte inde peccata occulta, hinc peccatum ſuperbiæ prophetam induxiſſe: quia vtrunque ineuitabile eſt humano generi. Et dixit a ſuperbiis, Propter multitudinem modorum ſuperbiæ: præſumptionem, arrogantiam, ſingularitatem, tumorem, contemptum, & innumera alia. ¶ Fructus autem huius medicinæ ſubH ditur. Non dominabuntur in me, tunc perficiar & emundabor a rebellione magna: hoc eſt quando non dominium ſuper me habebunt ſuperbiæ (quanuis ſurrepant imperfecti ſuperbiæ motus) tunc perficiar in obſeruatione legis tuæ, & emundabor a rebellione magna, continue magis ac magis mundabor ab ipſa ſuperbiæ ratione quæ conſiſtit in rebellione ad deum. vltimo ſiquidem loco mundatur ſeruus dei a ſuperbia, ſi tamen vnquam perfecte mundatur. ¶ Si vero legitur a ſuperbis, intellige ſeruum Dei duobus ſubeſſe periculis peccatorum. altero, peccatorum, altero imminentium a ſuperioribus: ſcriptum eſt enim ſecundum iudicem populi ſic & miniſtri eius. & qualis rector eſt ciuitatis talis & inhabitantes in ea Eccleſiaſtici. 10. Sicut enim occulta peccata ignorantia nobis quodammodo inuitis ingerit, ita ſuperiorum authoritas & exemplaritas cõgit quodammodo eos imitari. Vnde & Iaulus reprehendens Petrum dixit, cogis alios iudaizare: loquens de exemplo. Et propterea ſeruus Dei vtrinque timens, vbi peI tiit ab occultis munda me, diuinam quoque cuſtodiam petit. etiam a ſuperbis, imitandis, prohibe ſeruum tuum. Et meminit magis ſuperbiæ quam aliorum vitiorum, quia peſſimum eſt omnium malorum peccatorum: vtpote conſiſtens in rebellione ad Deum: & directe contrariatur ſubiectioni humanæ reſpectu diuinę legis. Neceſſitas autem cum fructu huius medicinæ ſubiungitur. Non dominabuntur in me, hoc eſt quando ſuperbi non habebunt dominium in me, tunc perficiar, in lege tua, & emundabor a rebellione magna. Magna ſiquidem rebellio eſt rebellio ſuperbiæ: quia quum cætera vitia a Deo fugiant, ſola ſuperbia ſe opponit. ¶ Magna tum rebellio hic appellatur ſubtrahere ſe ab obſeruatione legis diuinæ, tanquam non ſit illi ſubditus. Quum enim ſuperbi dominantur, populus a lege Dei recedit, quaſi non ſubditus diuinæ legi: vt patuit in populo Iſrael regnante Ieroboam, & poſtea infinities. Quum vero non dominantur ſuperbi, tunc mundatur populus a rebellione hac magna. vel purgando contractam: velK mundus erit cauendo ne inquinetur tali immunditia. ¶ Alter fructus conſequens eſt. Erunt voluntati, ſupple tuæ. dicta oris mei & cogitatio cordis mei faciebus tuis, grata domine petra mea & redemptor meus. Vbi vides magnitudinem fructus, in hoc quòd & cogitationes & locutiones eius erũt gratæ Deo. Appellat autem in propoſito Deum petram ſuam in bonis: vtpote a quo eſt omnis firmitas eius in bono cum cuſtodia a malo. Et redemptor meus, a malis, ſeruitute peccati: vtpote petens mundari ab occultis, & magis ac magis emundari a ſuperbia, Amen.

VVLGATA EDITIO.
Victori pſalmus Dauid XIX.

EXaudiat te dominus in die tribulationis: protegat te nomen dei Iacob. A
Mittat tibi auxilium de ſancto: & de Sion tueatur te.
Memor ſit omnis ſacrificii tui: & holocauſtũ tuũ pingue fiat
Tribuat tibi ſecundum cor tuum, & omne conſilium tuum confirmet.
Lętabimur in ſalutari tuo, & in nomine domini dei noſtri magnificabimur.
Impleat dominus omnes petitiones tuas, nunc cognoui quoniam ſaluum fecit dominus Chriſtum ſuum.
Exaudiet illum de cœlo ſancto ſuo, in potentatibus ſalus dexteræ eius. B
Hi in curribus & hi in equis, nos autem in nomine domini Dei noſtri inuocabimus.
Ipſi obligati ſunt & ceciderunt, nos autem ſurreximus & erecti ſumus.
Domine ſaluum fac regem, & exaudi nos in die qua inuocaueribus te.

IVXTA HEBRAEVM. Vincenti pſalmus Dauidi. XX.

1 Propheta. RESpondebit tibi dominus[4] in die anguſtiæ, eleuabit te nomen dei Iacob.
2 Mittet auxilium tuum de ſanctitate: & de Sion ſuſtentabit te.
3 Recordabitur omnium munerum tuorum. & holocauſtum tuum incinerabit. Selach. C
5 Dabit tibi ſecundum cor tuum, & omne conſilium tuum implebit.
6 Laudabimus in ſalute tua, & in nomine Dei noſtri vexillo inſigniemur, implebit dominus[4] omnes petitiones tuas.
7 Nunc ſciui quoniam ſaluum fecit dominus[4] Chriſtum ſuum: reſpondebit ei de cœlis ſanctitatis ſuæ, in fortitudinibus ſalutis dexteræ tuæ.
8 Hi in curru & hi in equis: & nos in nomine domini[4] dei noſtri recordabimur.
9 Ipſi incuruati ſunt & ceciderunt: & nos ſurreximus exaltati ſumus. D
10 Domine[4] ſalua, ipſe rex reſpondebit nobis in die vocare noſtri.

TItulus eſt. Vincenti pſalmus Dauidi. de quo vt ſupra. ¶ Circa materiam pſalmi aduerte primum ꝙ in prima pſalmi parte Dauid manifeſte alloquitur ſecũdam perſonã: dicendo te, tibi &c. Secundũ quod illa ſecunda perſona deſcribitur conſtituta in anguſtia: dicẽdo in die anguſtiæ. Tertiũ quòd Dauid prophetat illi perſonæ multa bona ſcilicet ꝙ deus reſpondit illi, quod exaltabit, auxiliabitur. implebit omne cõſiliũ & omnẽ petitionẽ eius. & ſimul ꝙ ipſe prophetans, cũ aliis exultabit erigendo vexillũ in nomine domini. ¶ In ſecũda vero parte aduerte quòd deſcribitur ſaluator rex à Deo, ita quòd ruentibus iis qui in curribus & in equis, nos in nomine domini erecti & exaltati, inquit, ſumus. & tandem concluditur quòd ipſe rex reſpondebit in die clamoris noſtri. ¶ Ex his enim prudens lector perſpice quòd ſi hiſtoria certa quęritur hic tractata, nulla inuenitur ſcripta in qua hæc omnia verificentur. vt facile patet diſcurrenti à tempore ex quo arca domini fuit in Sion. Sed ſi pro quia prophetiæ veritas hic quæritur, nullus inuenitur rex niſi Meſias de quo hæc verificentur. nam clare conſtat in ſolo Meſia verificari, implebit omne cõſilium tuum & omnem petitionem tuam. Rurſus etiam nullus eſt rex niſi Meſias de quo Dauid prophetet quòd ipſe rex reſpondebit in die clamoris noſtri. numerat ſiquidem ſe Dauid inter clamantes, dicendo vocare noſtri. ¶ Vnde quum dicta in hoc pſalmo excedant tam Dauidem quàm cæteros reges, immo & populum, quadrent autem Meſiæ, concludendum eſt iuxta regulam Petri apoſtoli quòd pſalmus iſte ad literã tractat de Meſia. Et quantum ex progreſſu pſalmi apparet, tractat de exaltatione Meſiæ ex merito paſſionis eius, qua mundũ iugo fidei ſubiecit. ¶ Summariũ pſalmi iã patere poteſt, attamen tale eſt. Propheta prędicit Meſię anguſtia, ꝙ exaudietur exaltaburq; à deo: ita ꝙ nõ ſolũ accepta-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F bit ſacrificiũ ei°,ſed implebit omne cõſiliũ &c.Et tanquã canes prophetiã impletã,aſſerit quòd deus ſaluabit per Meſiã:ita q̃ aliis in curribus & equi ruentibus, nos erecti & exaltati ſumus.

Perſona loquens propheta eſt.

RESPONDEBIT tibi dominus in die anguſtiæ.) Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ,& executiuam,ibi,mittet auxilium. ¶Duo proponit prophetando & alloquendo Meſiam. Primum reſpondebit,retributione,tibi. More amãtium ſolo pronomine intelligi vult nomen proprium amati:tanquã omnes ſciant quẽ amat. Sic Maria Magdalena quærens Chriſtum dixit hortulano,Si tu ſuſtuliſti eum: putans omnes intelligere de quo loquebatur.Hoc modo Dauid qui totum amorem ſuum in Meſia locauerat,abſq; alio nomine illi dicit.reſpondebit tibi dominus in die anguſtiæ:hoc eſt paſſionis tuæ. ¶Alterum eſt.Eleuabit te,in reſurrectione,nomen,manifeſtatum ac prædicatum à te,dei, nõ cuiuſcunq; ſed Iacob:
G hoc eſt illiuſmet dei qui eſt deus populi Iſrael.

MITTET auxilium tuũ.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primũ tractatur vtraq; particula propoſita per modũ prophetiæ de futuro. Secundo tractatur iterum vtraq; particula per modũ prophetiæ impletę,ibi,nunc ſciui. ¶Tractando autẽ retributionẽ pro anguſtia,prius tractat meritũ. Mittet auxilium de ſanctitate,& de Sion ſuſtentabit te. Ratio auxilii deſcribitur cultus exhibitus Deo à Meſia in tẽplo Sion.ad literam ſiquidẽ Chriſtus homo coluit deũ in tẽplo quod erat in Sion.Et propterea propheta dicit quòd mittet auxiliũ ſuum de ſanctitate:hoc eſt de merito cultus exhibiti deo in domo ſanctitatis & in mõte Sion. in eo enim Chriſtus meruit& ſuſtentari & adiuuari:quãuis inquantũ Deus his non egeret. ¶Et rationi meriti adiungit rationẽ ſacrificii. Recordabitur omniũ munerũ tuorum, & holocauſtum tuum incinerabit. Ad ſimilitudinẽ corporalium oblationum quæ fiebãt in veteri lege, & holocauſtorũ
H quæ offerebãtur Deo,deſcribit holocauſtum corporis Chriſti in Cruce, & ſpiritualia munera ſalutis animarum Meſię:quod recordabitur,quantum ad retributionem munerum,& holocauſtum tunc quum offertur,igne cœleſti non ſolum incendet ſed incinerabit.vt ſicut in holocauſto materiali miſſus quandoq; de cœlo ignis tam vehemẽs fuit quòd in cinerem illud redegit, ita ignis ſpirituſſancti totam Chriſti paſſionem gratiſſimã acceptauit. ¶Deinde ipſas retributiones prophetat. Primo ex ſatietate cordis,hoc eſt voluntatis. dabit tibi ſecundum cor tuum. Secundo ex ſatietate conſiliorum. & omne conſilium tuum implebit. Tertio ex ſatietate petitionum.implebit dominus omnes petitiones tuas. Vbi aduerte quòd hoc vltimũ interſecatur in litera,vno mediante verſiculo:ſed continuandũ eſt vt diximus. ¶Prophetata autem retributione prophetatur & exaltatio,ſecũdo loco propoſita. Prophetatur autẽ in prima perſona pluraliter:ita quòd Dauid annumerat ſeipſum in lætitia huius exaltationis,laudabimus in ſalute
I tua.Ipſum alloquitur. Laudabimus cãtãdo & cantabimus laudãdo(dictio ſiquidẽ Hebraica cãtũ iunctũ laudi ſonat)in ſalute tua,nobis exhibita:& in nomine Dei noſtri,nõ alieni non noui dei,vexillo inſigniemur. Dictio hebraica ſignificat(ſi dici liceret)vexillabimur paſſiue,quod interpretes verterũt vexillo inſigniemur.Et ſignificat ad literã q̃ in nomine domini vexillũ leuabimus victoriæ.Quod ꝓculdubio eſt vexillũ crucis,ipſe eñ Dauid cũ ſuis(hoc eſt cũ Iudęis) fuerũt primi laudantes & vexillum erigentes victoriæ crucis tẽpore Meſiæ.Hæc de prophetia.

NVNC ſciui.) Tractat iterũ ambas particulas propoſitas tanquã adimpletas.Et inchoãs à prima inquit. Nunc,in eleuatione vexilli crucis quo princeps huius mundi eiectus eſt,quo mors ſuperata eſt quãdo patres ex limbo liberati ſunt,ſciui,experimẽto vidi:quoniã ſaluum fecit dominus,de morte crucis reſuſcitãdo,Chriſtum,Meſiã,ſuum,nec ſolum ſalutẽ reſurrectionis vidi factã:ſed etiã ſciui de futuro quòd reſpondebit,deus,ei,Meſiæ,de cœlis ſanctitatis ſuę,
K ad cõuertendum mundũ,mittendo de cœlo ſpiritumſanctũ &c.nõ qualitercunq; ſed in fortitudinibus ſalutis dexterę ſuę.Quod ad literã impletum videmus in Apoſtolis & martyribus:dũ Deus vere reſpondit Chriſto in fortitudinibus ſalutis quæ apparuerunt in Apoſtolis & martyribus.ſalutis autẽ non qualiſcunq;,ſed ſpectantis ad dexterã Dei:hoc eſt ad optima bona diuina,ad fœlicitatem æternã. ¶Modum autẽ tantæ ſalutis ſubiungit propheta,ex vna parte mũdum,& ex altera ſeipſum ſimul cũ fideli populo connumerans. Hi in curru & hi in equis (ad ſimilitudinẽ pugnantium armatis curribus aut equis,deſcribit mundanos homines pugnantes contra fidẽ Chriſti)& nos in nomine Dei noſtri recordabimur,ſola memoria nominis diuini pugnabimus. Quod ad literam impletum videmus in Apoſtolis & martyribus:qui ſolis internis armis fidei pugnauerunt.Significantius autẽ dicit in nomine:vt intelligas cõfeſſionem fidei ex nominis ratione,ſicut intelligis internam fidẽ ex recordatione. ¶Ecce fructus pugnæ. Ipſi,in curru & equis,incuruati ſunt,& nõ ſolum incuruati ſunt ſed & ceciderunt:& nos ediuer

ſo ſurreximus,contra id quod dixerat incuruati ſunt,& exaltati ſumus,contra id quod dixerat A
& ceciderunt. Et mundus quidem incuruatus eſt ad peccatum,& cecidit in mortem æternam: nos autem ſurreximus à peccato,& exaltati ſumus ad vitam æternam. Vbi vides tanquam cõpleta deſcribi quæ propoſita ſunt. ¶Vnde & ſubiũgit.Domine ſalua,non me vel illũ ſed abſolute ſalua mundum:& tunc ipſe rex,Meſias, reſpondebit nobis,retribuendo,ſubueniendo &c, in die vocare noſtri,per fidem,Quod ad literam impletum videmus. Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori pſalmus Dauid. XX.

DOmine in virtute tua lætabitur rex: & ſuper ſalutare tuum exultabit vehementer.

Deſiderium cordis eius tribuiſti ei: & voluntate labiorũ eius non B
fraudaſti eum.

Quoniam præueniſti eum in benedictionibus dulcedinis: poſuiſti in capite eius coronam de lapide preciõſo.

Vitam petiit à te: & tribuiſti ei longitudinem dierum in ſeculum & in ſeculum ſeculi.

Magna eſt gloria eius in ſalutari tuo: gloriam & magnum decorem impones ſuper eum.

Quoniam dabis eum in benedictionem in ſeculum ſeculi:lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.

Quoniam rex ſperat in domino: & in miſericordia altiſſimi nõ commouebitur. C

Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes qui te oderunt.

Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui: dominus in ira ſua conturbabit eos,& deuorabit eos ignis.

Fructum eorum de terra perdes: & ſemen eorum a filiis hominum.

Quoniam declinauerunt in te mala: cogitauerunt conſilia quæ non potuerunt ſtabilire.

Quoniam pones eos dorſum:in reliquiis tuis præparabis vultum eorum. D

Exaltare domine in virtute tua:cantabimus & pſallemus virtutes tuas.

IVXTA HEBRAEVM, Vincenti pſalmus Dauidi. XXI.

1 Propheta. DOmine[1] in fortitudine tua lætabitur rex,& in ſalute tua quàm exultabit valde.

2 Deſiderium cordis ſui dediſti ei, & prolationem labiorum eius non prohibuiſti[impleri]. Selach.

3 Quoniam prœuenies eũ in benedictionibus boni,pones capiti eius coronam obrizi. E

4 Vitas petiit à te,dediſti ei longitudinem dierum æternum & ſemper.

5 Magnus[erit] honor eius in ſalute tua,gloriam & decorem pones ſuper eum

6 Quoniam pones eum benedictiones æterno, lætificabis eum in lætitia cum faciebus tuis.

7 Quia ipſe rex confidens in domino[4] & in gratia excelſi, non labetur.

8 Sufficiet manus tua omnibus inimicis tuis,dextera tua inueniet odientes te.

9 Pones eos vt clibanũ ignis in † tempore facierum tuarum dominus [4] †tempori in furore ſuo deglutiet eos,& deuorabit eos ignis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Fructum eorum de terra perdes: & semen eorum de filiis Adam. 10

quam
Quoniam inclinauerunt super te malum: cogitauerunt cogitationem non 11
poterunt.

sagittas
Quoniam pones eos humerum in funibus tuis firmabis super facies eorum. 12
Exaltare domine in fortitudine tua: cantabimus & psallemus fortitudi- 13
nem tuam.

TItulus est. Vincenti psalmus Dauidi. de quo vt supra. ¶ Circa materiam psalmi manifeste constat quòd de rege tractat. Et quoniam ea quæ de hoc rege describuntur excedunt tam
G Dauidem quàm quemcunque regem alium excepto Messia, ideo psalmus iste de Messia tractat ad literam. Patet versiculum quartum soli Messiæ competere, Vitas petiit a te, dedisti ei longitudinem dierum æternum & semper. Versiculum quoque sextum idem firmare, quoniam pones eum benedictiones æterno. Hæ enim conditiones propriæ sunt Messiæ. Vnde etiam apud Hebræos vetustiores exponebatur de Messia. Et etiam targhum expresse hic dicit, Deus in fortitudine tua regnabit rex Messias. ¶ Est itaque proculdubio materia psalmi ad literam regnū Messiæ: seu Messias quatenus rex.

SVMMARIVM EST.

Dauid prophetat Messiam regem valde exultaturum. tum in satietate omnium desideratorum quo ad seipsum: tum in fortitudine diuina, quo ad subactos inimicos puniendos multipliciter.

H Persona loquens propheta est. 1

DOMINE in fortitudine tua.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, desiderium. ¶ Proponit duo. Alterum, Domine in fortitudine tua, non humana, lætabitur rex, simpliciter & absolute: qui erit rex regum & dominus dominantium. Alterum, Et in salute tua, similiter non humana, quam exultabit valde. Vbi nota magnitudinem gaudii tot aduerbiis significari.

DESIDERIVM cordis sui.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa paruicula, in salute tua quam exultabit valde. Secūdo illa, in fortitudine tua lætabitur rex, ibi, quia ipse rex. ¶ Circa exultationem in salute, prius declaratur ipsa salus. & deinde exultatio, ibi, lætificabis eum. Describpturus autem propheta in quibus consistit salus diuina conferen
I ea Messiæ, vbi in genere describit quòd erit adimpletio omnium tum desideriorum (desideriū cordis sui dedisti ei) tum omnium locutionum eius (& prolationem labiorum eius non prohibuisti, hoc est quicquid dixit fecisti vt adimpleretur) enumerat in specie septem bonorum genera comprehensa sub salute diuina collata Messiæ. Primum. Quoniam præuenies eum benedictionibus boni. In quo & donorum sequentium ratio per cōiunctionem, quoniam, designatur. Donum autem primum est præuentio omnis meriti: hoc est quòd Deus antequā Messias mereretur aliquid a primo conceptionis eius instanti, impleuit ipsum benedictionibus boni: pro quanto repleuit eum omni gratia spectante ad bonum simpliciter & absolute. Quod dicimus propter passibilitatem & alia huiusmodi quæ tunc ei non fuerunt ablata: vtpote non derogantia bono simpliciter, quanuis tollerent bonum secundum quid scilicet corporis ad tempus &c. ¶ Secundum est. Pones capiti coronam obrizi, hoc est conferes ea quæ sunt dignitatis. corona enim insigne dignitatis est. ¶ Tertium. vitam, corporalem simpliciter & absolute, petiit, actibus meritoriis, à te: Dedisti ei longitudinem dierum æternum & semper hoc est vitā immor-
K talem. ¶ Quartum. Magnus honor eius in salute tua. Vbi magnitudo honoris describitur. ¶ Quintum. Gloriam, claram cum laude famam. Sextum. Et decorem, hoc est pulchritudinem, pones super eum. ¶ Septimum, quod etiā describitur vt ratio subiungendæ lætitiæ. Quoniam pones eum benedictiones æterno, hoc est caput sempiternarum benedictionum: in quo scilicet erunt omniū benedictiones. Et in hoc denotatur gratia & gloria Christi, pro quanto est caput aliorum. ¶ Declarata plenitudine salutis, declarat quàm exultabit valde, tanquā effectum resultantem. Lætificabis eum in lætitia cum facie tua. Vbi nota geminari nomen lætitiæ (lætificabis in lætitia) ad denotandam plenitudinem lætitiæ. & adiungi cum facie tua: vt intelligas rationem consummatæ lætitiæ esse diuinam faciem. ¶ Vbi aduerte hæc omnia spectare ad ea quæ sunt salutis Messiæ in seipso (vt patet discurrendo) non in statu humilitatis, sed in statu regni: præter præuentionem quæ fuit ratio omnium.

QVIA ipse rex) Tractatur hic illa particula, Domine in fortitudine tua lætabitur rex: A
declarando actiones fortes Messiæ contra inimicos suos. Et inchoans a radice ac ratione omnis fortitudinis Messiæ, inquit. Quia rex, Messias, confidens in domino, non in seipso homine, supple erit, & in gratia excelsi fiduciam suam in diuina gratia ponet: ideo non labetur, firmus stabilisque perseuerabit expugnans inimicos. Sufficiet ecce efficacia) manus tua operatio, plaga tua. omnibus, nullo excepto, inimicis tuis, debellandis tam dæmonibus quàm hominibus: dextera tua, percussio tua, inueniet odientes te. Sequitur pœna sensus reproborum. Pones eos vt clibanum ignis, intus ardentes, in tempore faciei tuæ, quo facies tua Messias apparebit iudex: dominus in furore suo deglutiet eos, hoc est deglutiendos inferno dabit, & deuorabit eos ignis Per hæc enim omnia pœna sensus damnatorum significatur: ab inferno deglutiente, ab ardore interno ad similitudinem clibani, & a combustione externa ex deuoratione ignis. In Hebræo habetur tempori in datiuo: sed congruitas mutauit adiuncta præpositione in. ¶ Subiun- B
gitur status eorum. Fructum eorum de terra perdes, & semen eorum de filijs Adam. Hinc clare apparet quòd de punitione futura tempore regni Messiæ (hoc est in aduentu glorioso) est sermo. nam tunc & non antea verificabitur pœna ista, quòd inimicorum eius semen perdetur & fructus. Vsque enim ad tempus illud remanet generatio tam malorum quàm bonorum in filijs hominum: & similiter fructus vtrorumque in terra inuenitur. Sed tunc nec fructus nec semen eorum inuenietur cessante generatione. ita quòd punientur & in seipsis igne &c. & in extinctione seminis eorum: vt plena sit pœna. ¶ Subditur crimen. Quoniam inclinauerunt super te malum. Aduerte hic quòd quemadmodum dupliciter negatur deus (scilicet errore fidei vel malis operibus: iuxta illud, factis autem negant) ita dupliciter homines inclinant malum super deum. vel falsam fidem habendo: omnes enim infideles deflectunt malum aliquod in deum. Mahumethani siquidē attribuunt deo quòd misit Mahumethum, quod est malum. Iudæi aliud C
malum, scilicet quòd non misit Messiam. & sic de alijs. Vel affectu deum offendendo. & hi vel ex intentione inclinant super deum, malum despectionis seu iniuriæ. vel negant deum factis. & sic attribuunt etiam factis deo malum: puta quòd eis non facientibus quod in se est parcet. Inanis enim huiusmodi spes seu licentia, & si non animo tamen facto communis videtur omnibus qui non ex animo aspernantur deum & tamen perseuerant in malo. De omnibus ergo reprobis verificatur. quoniam inclinauerunt super te malum, errando seu contemnendo animo vel facto, cogitauerunt cogitationem, non potuerunt: subaudi quam non poterunt adimplere seu assequi. Communis est omnibus reprobis defectus adimplēdi cogitationes suas, morte tollente non affectum adimpiendi sed facultatem exequendi: quoniam omnes hinc migrāt cum suis malis affectibus ad malum. ¶ Demum subditur pœna damni. Quoniā pones eos humerum, hoc est tāquam humerū, id est pones post terga tua, hoc est priuatos visione faciei tuæ: D
in funibus tuis firmabis super facies eorum, hoc est firmabis sagittas in arcubus tuis tensis. nominauit enim tensos arcus a funibus, id est a chordis eorum. Et quia ex superiori situ describuntur arcus, ideo subditur super facies eorum, ne appropinquent ad te. Locutio metaphorica est, ad similitudinem ponentis in loco eminenti sagittarios ad custodiā ne alij appropinquent. Et describuntur sagittæ paratæ in arcubus, non ad tempus sed firmiter: vt intelligas per hoc significari quod dixit Abraam ad diuitē in inferno. inter nos & vos chaos magnum firmatum est &c. ¶ Exaltare domine. Supplicat in calce propheta (vt par erat) post tot propheta bona vt adueniat tantum bonum. Exaltare, inquit, domine in fortitudine tua, qua vicisti mundum ac principem mundi huius: cantabimus enim tunc & psallemus, id est canemus fortitudinem tuam. Ad denotandam plenitudinem cantus repetit idem: vt intelligas fortitudinem Messiæ esse materiam ac rationem cantus humani. Amen. E

VVLGATA EDITIO. Victori pro ceruo matutino Psalmus Dauid, XXI.

DEus deus meus respice in me, quare me dereliquisti? longe à salute mea verba delictorum meorum.
Deus meus clamabo per diem & non exaudies: & nocte & non ad insipientiam mihi.
Tu autem in sancto habitas: laus Israel.
In te sperauerunt patres nostri: sperauerunt & liberasti eos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Ad te clamauerunt & salui facti sunt:in te sperauerunt & non sunt confusi.
Ego autem sum vermis & non homo: opprobrium hominum & abiectio plebis.
Omnes videntes me deriserunt me:locuti sunt labiis, & mouerunt caput.
Sperauit in domino eripiat eum:saluum faciat eum quoniam vult eum.
Quoniam tu es qui extraxisti me de vẽtre,spes mea ab vberibus matris meę,
in te proiectus sum ex vtero.
De ventre matris meæ deus meus es tu,ne discesseris à me.
Quoniam tribulatio proxima est,quoniam non est qui adiuuet.
G Circundederunt me vituli multi,tauri pingues obsederunt me.
Aperuerunt super me os suum,sicut leo rapiens & rugiens.
Sicut aqua effusus sum,& dispersa sunt omnia ossa mea.
Factum est cor meum tanquam cera liquescens in medio ventris mei.
Aruit tanquam testa virtus mea, & lingua mea adhęsit faucibus meis, & in
puluerem mortis deduxisti me.
Quoniam circundederunt me canes multi, concilium malignantium obsedit me.
Foderunt manus meas & pedes meos, adinumerauerunt omnia ossa mea.
H Ipsi vero considerauerunt & inspexerunt me:diuiserunt sibi vestimẽta mea,
& super vestem meam miserunt sortem.
Tu autem domine ne elõgaueris auxilium tuum à me, ad defensionem meã
conspice.
Erue à framea deus animam meam,& de manu canis vnicam meam.
Salua me ex ore leonis,& à cornibus vnicornium humilitatem meam,
Narrabo nomen tuum fratribus meis,in medio ecclesiæ laudabo te.
Qui timetis dominum laudate eum, vniuersum semen Iacob glorificate eũ.
Timeat eum omne semen Israel, quoniam non spreuit neque despexit de-
I precationem pauperis.
Nec auertit faciem suam à me,& quum clamarem ad eum exaudiuit me.
Apud te laus mea in ecclesia magna,vota mea reddam in conspectu timentium eum.
Edent pauperes & saturabuntur,& laudabũt dominum qui requirũt eum,
viuent corda eorum in seculum seculi.
Reminiscentur & conuertentur ad dominum.vniuersi fines terræ.
Et adorabunt in conspectu eius,vniuersæ familiæ gentium.
Quoniam domini est regnum, & ipse dominabitur gentium.
K Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ, in conspectu eius cadent omnes qui descendunt in terram.
Et anima mea illi viuet,& semen meum seruiet ipsi.
Annunciabitur domino generatio ventura, & annunciabunt cœli iustitiam
eius populo qui nascetur quem fecit dominus.

IVXTA HEBRAEVM.
Vincenti super cerua auroræ Psalmus Dauidi XXII

1 *Messias.* DEus meus deus meus quare dereliq. isti me? longinquus (tus;) à salute (hæc sunt) mea,verba rugitus mei. A

2 Deus meus vocabo die,& non respondebis: & nocte,& non (est) silentium mihi.

3 Et tu (es) sanctus,sedens: laudes Israel.
4 In te confisi sunt patres nostri:confisi sunt & liberasti eos.
5 Ad te clamauerunt & erepti sunt: in te confisi sunt & non sunt confusi.
6 Et ego vermis & non vir:opprobrium (habeor) Adam & contemptus (hominis) populi. B
7 Omnes videntes me subsannabunt † me:aperiẽt in labio ,mouebunt caput. (deridentes)
8 *Vox irridentium recitat,* Vertens ad dominum (est) eripiet (pro eripiat) eum : liberabit (pro liberet) eum quoniam (mihi) complacuit in eo. (dixit enim filius dei sum)
9 *Messias,* Quoniam tu extrahens me ex vtero : confidere faciens me super vberibus matris meæ.
10 Super te proiectus sum ex vulua:de ventre matris meæ deus meus tu (es).
11 Ne elongare à me:quoniam angustia proxima (est).quoniam non adiutor (est). C
12 Circundederunt me tauri multi:fortes basan coronauerunt me.
13 Aperuerunt super me os suum: (tanquam) leo rapiens & rugiens.
14 Sicut aquæ effusus sum,& separauerunt (est) omnia ossa mea: fuit cor meum (est) sicut cæra liquefacta in medio intestinorum meorum.
15 Arida velut testa vis mea,& lingua mea adiũcta (est) palato meo, & puluerimortis pones me.
16 Quoniam circundederunt me canes , congregatio malignantium circunderunt me,fixerunt manus meas & pedes meos. D
17 Numerabo omnia ossa mea,ipsi respicient,videbunt in me (vt victore).
18 Partientur vestimenta mea sibi,& super vestimentum meũ proiicient sortẽ.
19 Et tu domine ne elongare,fortitudo mea ad auxilium meum festina.
20 Erue ab ense animam meam,de manu canis vnicam meam.
21 Salua me ex ore leonis & de cornibus vnicornium,respondisti mihi.
22 Narrabo nomen tuum fratribus meis,in medio ecclesiæ laudabo te.
23 Timentes dominum laudate eum,omne semen Iacob honorare eum, & metuite ab eo omne semen Israel. E
24 Quoniã nõ despexit & non abominatus est humilitatem pauperis, & nõ abscondit facies suas ab eo,& inclamare ipsius ad eum audiuit. (dei)
25 A te laus mea in ecclesia multa,vota mea soluam coram timentibus eius.
26 Comedent mites & saturabuntur,laudabunt dominum quærentes eum, viuet cor eorum sempiterno.
27 Recordabuntur & reuertentur ad dominum omnes fines terræ,& curuabũtur faciebus tuis omnes stirpes gentium.
28 Quoniam domino (fit) regnum,& dominans (est) in gentibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Comederunt & curuati sunt omnes pingues terræ: faciebus eius genu flectēt 29
in pace coram qui
omnes descendentes puluerem, & animam suam non viuificauit.
deo
Semē seruiet ei: numerabitur † domino generationi. 30
dei deus iustitiam
Venient & annunciabunt iustitiam eius populo nato: quoniam fecit. 31

TItulus est. Vincenti super cerua auroræ Psalmus Dauid. Quia metaphorica est locutio, oportet prius materiam psalmi stabilire aliunde. Apparet autem authoritate Pauli apostoli ad Heb. 2. psalmum hunc in persona Christi dici. ait enim ex hoc psalmo de Christo. Propter quam causam non confunditur vocare eos fratres dicens, Annunciabo nomen tuum fratribus meis, in medio ecclesiæ laudabo te. Euangelistæ quoque Matthæus. 27. & Ioan. 19. afferunt impleta verba huius psalmi, Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. Ipse denique dominus crucifixus, principio huius psalmi vsus est, Elieli lammah
G hazabthani: quod est (vt dicitur Matth. 27.) Deus meus deus meus vt quid dereliquisti me? Ex quibus omnibus adiuncta consonantia omnium quæ dicuntur in psalmo ad Christi passionē & resurrectionem, non est vertendum in dubium materiam psalmi ad literam esse passionem Christi magisq; historiam quam prophetiā sonare. ¶ Vnde quod dicitur in titulo super cerua auroræ, humanitatem Christi significare videtur. Cōgrue autem in passione assimilatur cer
H uæ. Est enim adeo simplex animal vt admiretur hominem sagittam parantem contra se. est & exemptum a febre: adeo vt caro eius esa præseruet alios a febre. habet quoque specialem cū serpente inimicitiam. Quæ omnia humanitati Christi optime congruunt: precipue in passione, in qua admiratur se derelictum. hinc enim incipit psalmus. ¶ Ab auroræ autem tempore describitur: ad designandum tum quòd sponte dabat se in prædam. in aurora siquidem cerua non impulsa vexationibus venatorum, sed sponte procedit. Tum quòd ad diuinæ claritatis opera gradiebatur. aurora enim ad diem tendit.

SVMMARIVM EST.

Messias crucifixus, affectu naturali adductus tantam suam passionem, exponit deo illam explicando multas conditiones illius. & orans pro celeri resurrectione, promittit manifestare quæ dei sunt, tum Iudeis: tum nouæ ecclesiæ diffusæ in vniuersis nationibus &c.

¶ Persona loquens, Messias est.

I DEus meus) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, lōginquus. Proponit. Deus meus deus meus quare dereliquisti me? Vbi scito verba hęc nō esse ignorantis & quærentis scire causam: sed explicantis naturalem affectum tum carnalis naturæ, necnon & humanæ rationis modum: vt paulopost declarabitur. ipse enim psalmus singula verba proposita declaraturus est.

LONGINQVVS a salute mea.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, me. Secundo illa particula, Deus meus, ibi, Deus meus. Tertio altera particula, Deus meus, ibi, quoniam tu extrahens me. Quarto illa, dereliquisti, ibi, quoniam angustia. Quinto illa, quare, ibi, & tu domine. Proposuerat dereliquisti me. Poteras forte intelligere derelictum eum simpliciter & absolute: quod nec est verum nec intendit affirmare. sed derelictum se quo ad aliquid scilicet quantum ad præseruationē a tali passione & morte. Et propterea ad hoc explicandum dicit. longinquus, supple tu es, non a me sed a salute meā, ne patiar, ne moriar. Vbi etiam aduerte quòd derelictionem talem describit non per modum desertionis, sed per modum distantiæ, dicens longinquus: vt significetur Deus astans a remotis, hoc
K est non præseruans a passione & morte. Rursus quia pronomen me demonstrat non solum personam derelictam sed loquentem, ubi declarauit illud pronomen quatenus derelictum, modo declarat illud met quatenus proponit querelam. Et propterea subdit. verba rugitus mei. Poteras credere q̄ hæc admiratiua querela (Deus meus quare me dereliquisti) procederet ex supremo consilio mentisque affectu: quod est falsum. Et ad hoc excludendum dicit quòd verba hęc sunt rugitus mei: hoc est non supremi sed naturalis affectus. rugitus siquidem naturalis est vox leonis famem patientis seu tristitia affecti. ¶ Vbi aduerte quòd ista Christi vox Deus meus &c. quatenus est querula, explicat naturalem affectum carnalis sensus, refutantis contrarios sibi clauos, flagella & huiusmodi: & similiter naturalē affectū rationalis animi, refutantis igno-

minias, derisiones & huiusmodi. Quatenus vero est admiratiua, explicat excessum passionis supra modum rationis humanæ, etiam habita ratione salutis generis humani quæ per passionē fiebat. Nam humana ratio habet vt sufficiente medio Christus saluaret genus humanum, non autem quòd medio excessiuo. Christus autem quum potuisset vna gutta sui sanguinis sufficiēter saluare genus humanum, tam excessiue passus est vt excedat omnem humanam rationem. vnde Moyses & Helias in transfiguratione Christi dicebant excessum eius quem completurus erat in Hierusalem Lu. 9. ¶ Est itaque sensus. Quia longinquū te exhibes non a me sed a salute mea, propter huiusmodi elongationem sunt verba quæ dixi non mea secundum supremam mentem sed rugitus mei, naturalis ac rationalis affectus, humanique modi. A

DEVS meus.) Tractatur hic illa particula prima, Deus meus. tum ex parte Dei, tum ex parte meriti proprij, conferendo meritum proprium meritis patrum, & euentus contrarios sibi & patribus. Deus meus, mihi proprius singularissimo modo. hoc est ex parte Dei. ¶ Ex parte autem sui meriti. Vocabo, perseuerabo vocando, die & nocte: non autem per partem diei & per partem noctis sed continue. hoc enim significat & non silentium mihi, id est nec die nec nocte sicut leo, sed semper voco te. Et tamen (ecce effectus) non respondebis, opere seruando a passione & morte. Et intellige per vocationem cōtinuam, indefessum cursum vitæ eius in sanctis operibus: his enim continue vocatur Deus. Et propterea in futuro describitur vocabo, ad denotandum perseuerantiam. Quamuis si ad tempus passionis restringatur, verificetur quòd a nocte incœpit pati: quum cœpit pauere & tędere, & factus est sudor eius sicut sanguinis &c. B

Et tu sanctus, sedens, laudes Israel. Conuertit ad id quod dixerat Deus meus, è regione ponit quasi literæ est Deus populi Israel. Quod vt intelligas, recole quòd Deus habebatur a populo sanctus, mundus, excelsus, sedens, regnans, quiescens: & propterea in sancto sanctorum erat locata super Cherubim tanquam sedes Dei. eratque Deus materia laudis, immo in quo se laudabant Israelitæ. Et propterea hic dicitur. & tumet sanctus, sedens haberis ac laudes Israel: hoc est materia multiplicis populi Israel. Vbi perspice differentiam. mihi es Deus meus, alijs autem fidelibus es sanctus, sedens ac laudes, Longe quippe maius significatur dicendo Deus meus, quam dicendo sanctus sedens laudes. illud proprium, hoc commune: illud intimæ notitiæ, istud per cōmunia simul iuncta Deum circūloquitur. ¶ Vide merita simul & effectus. In te confisi sunt sunt patres nostri. ecce meritum confidentiæ in Deo. Confisi sunt & liberasti eos. ecce effectus. Rursus ad te clamauerunt, vexati, & erepti sunt, a vexatione: in te confisi sunt, & non sunt confusi, ab expectatione sua. Vbi nota disparitatem meritorum: quia non dicitur clamauerunt die & nocte, nec dicitur clamauerunt sine intermissione. Disparitatem quoque effectus. quia patres non sunt confusi sed sunt liberati. Christus autem dixit & non respondebis. ¶ Et quia parum esset non respondere, prosequendo effectus non responsionis, narrat euenisse sibi contraria ijs quæ concessa sunt patribus. Et quantum ab ea quæ sunt cōfusionis. Et ego vermis, hoc est habeor vt vermis, vt animal quod quilibet nititur calcare & occidere, & non vir, habeor: immo opprobrium Adam, id est hominis, naturæ humanæ, & contemptus populi. Omnes videntes me subsannabunt me, aperient in labio, mouebunt caput. Sunt enim hæc omnia derisionis gesta. ¶ Ad quid autem aperient labium, recitat. Vertens ad dominum, supple sint vt dixit, eripiet, pro eripiat, eum, dominus: liberabit, pro liberet, eum, dominus, quoniam complacuit. dominus in eo, tanquam in filio: vt ipse dixit. Vbi aduerte quòd hæc verba sunt verba sacerdotum, quæ euangelio testante irridentes Christo crucifixo dixerunt Matth. 27. confidit in Deo liberet eum, dixit enim quia filius Dei sum. C

QVONIAM tu extrahens me.) Tractatur hic illa altera particula, Deus meus. narrando quatuor & petendo vnum. Primum narratum est. Quoniam tu extrahens me ex vtero. Nasci siquidem ex vtero (quod in alijs opus est Dei mediante natura) in Christo fuit miraculosa Dei operatio: quia est egressus ex vtero saluo claustro virgineo. Et propterea hic specialiter Deum suum dicit. ¶ Secundum est, Confidere faciens me super vberibus matris meæ. Ad literam Christus adhuc super vbera matris constitutus, saluatus est a persecutione Herodis quum occidit infantes a bimatu & infra. Et propterea hic commemorat quòd confidere fecit, hoc est securum reddidit, eum super vbera matris existentem. ¶ Tertiū super te proiectus sum ex vulua: hoc est ex matrice, ex opere conceptionis meæ omnis cura mei in te iactata est. Quod ad literam impletum apparet: dum beata virgo quum audisset ecce concipies in vtero, & quæsisset quomodo fiet istud, & audisset spiritusanctus superueniet in te & cætera, proiecit totum conceptionis opus in Deum. ecce inquit ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuū. ¶ Quartum. De ventre matris meæ Deus meus tu. Quoniam non solum modus concipiendi fuit sine D E

Universidad de Deusto
Biblioteca

F virili semine,sed proles concepta fuit verbum caro factũ.Et sic de ventre matris meæ tu Deus meus,vnione personali. ❧ Vnum quod petit est.Ne elongare â me . Quod directe respondet particulę in principio psalmi positæ,longinquus a me.& sic dicitur ne elongare a me.Et est petitio nõ absolute sed affectus naturalis:vt prius declaratum est.Et significatur a Propheta collatio tot diuinorum donorum Christo exhibitorum a principio conceptionis suæ, simul cũ tãta talique passione sua,seu non præseruatione a patiendo tot & tanta, valde quippe admirandum apparet,quòd cui tot dona concesserit,modo desit in tanta passione. Et propterea ex eodẽ affectu orat ne elongare a me,quo superius dixit quare dereliquisti me.

QVONIAM angustia.) Tractatur hic illa particula dereliquisti,exponendo ea in quibus derelictus est. ¶ Vbi aduerte explicari in primis causam passionis esse ipsam derelictionẽ a Deo,subalternando causam causæ. Quoniam angustia proxima.hoc est quoniam tẽpus defi
G nitum passionis meæ iam appropinquauit,iam aduenit. Hæc est enim prima causa:iuxta illud Luc. 22.Hæc est hora vestra & potestas tenebrarum. Non enim poterat ante tempus illud pati:iuxta illud Ioan.7. & nemo misit in illum manus,quia nondum venerat hora eius . Et hæc causa subalternatur alteri,scilicet derelictioni:de quâ subditur . quoniam non adiutor, supple est. Subtractio enim diuinæ præseruationis tempus effecit passionis. ¶ Post causas subduntur ipsæ tribulationes. Circundederunt me,ad similitudinem circundantium ne sit locus euasioni inuaserunt me,tauri multi,Pharisæi & seniores populi: fortes Balan.1.fortiores tauri ad similitudinem taurorum pinguium ex Basan (Annas,Caiphas, Pilatus)coronauerunt , circunquaque cinxerunt,me,missa cohorte & ministris tanquam ad latronem. Aperuerunt super me,vorandum, os suum:tanquam leo nocturno tempore rapiens & rugiens. Vnde factum est quòd sicut aquæ effusus sum discipulis meis a me sic recedentibus vt nec saporem aut odorem quidem reliquerint in me : ad similitudinem effusæ aquæ quæ nec odorem relinquit in vase in
H quo fuit . Et hoc constat verificatum quo ad communes discipulos: inter quos erant multi magnates (vt Nicodemus & Ioseph ab Arimathia) quorum nullus pro Christo tot horis tam publice subiecto examini Pilati cupientis illum liberare,minimũ verbum dixit,nullus ad plebem refrenandam mussitauit aut innuit. ¶ De Apostolis autem subiungitur. & separauerunt se omnia ossa mea,Ossa siquidem sustinentia carnem, pro Apostolis firmioribus quo ad officium sustentandi alios descripta sunt:iuxta illud, Debemus nos qui firmiores sumus imbecillitates infirmorum sustinere. Qui omnes fugerunt relicto illo. ❧ Fuit cor meum sicut cæra liquefacta in medio intestinorum meorum.Hoc ad literam verificatur de inferiori parte animæ:pro quanto dimissa est pati secundum vnamquanque vicium sine redundantia consolatio
I nis ex parte superiori. Vnde scriptum est quòd cœpit pauere & tędere , & habuit animam tristem vsq; ad mortẽ & factus sudor eius constituti in agonia sicut guttæ sanguinis decurrentis in terrã. Vnde quũ pauor & tristitia maxime opponãtur cordi,quod dicitur a philosophis primum sanguinis cõtentiuũ, ipse sanguineus sudor cordis liquefactioni assimilatur tanquã testimonium passionis internæ maximæ.Et propterea describitur in medio intestinorum meorum:vt vndique intelligas interna pati.Siste tamen infra partem inferiorem animæ : quoniã pars superior beata semper fuit. ¶ Arida velut testa vis mea. Quicquid virium in Christo erat(sapientiæ qua docuerat, potentiæ qua fecerat tot miracula, bonitatis &c.) totum tempore passionis aridum reputatum est:nõ vt lignũ quod quãdoq; fuit viride, sed vt testa quæ nũquã fuit viridis,nunquã protulit fructũ.Reputatus siquidẽ est tũc Christus ab Herode tanquã qui nunquã fuerit sapiẽs aut operator miraculorũ,sed tanquã fatuus & fabulator corã plebe. quũ tamẽ Ioannẽ Baptistã reputaret virum sanctũ. Similiter populus sic contra eum acclamauit crucifige,tanquam peiorem latrone,homicida, seditioso. ❧ Et lingua mea adiuncta palato
K meo. Tantum siquidem fuit eius silentium vt contra tot obiecta nihil vnquam respõderit.Et propterea dicitur.lingua mea adiũcta palato meo. ¶ Et ad puluerẽ mortis pones me.Hæc omnia ad hoc ordinãtur,nõ ad plagas patiendas sed ad mortẽ subeundam. Vnde quũ Pilatus vellet liberare eum aliqualiter punitum(corripiam inquit eum & dimittam) clamauerunt crucifige crucifige &c.hoc enim significat & ad puluerem mortis pones me.Et intendit per puluerem mortis(hoc est puluerem mortiferum)multitudinem plebis tanquam puluerem impetentem ipsum ad mortem:quum nulla ratione possent satiari donec obtinerent damnationẽ illius ad mortem. ¶ Quoniam circundederunt me canes.Ceruam hic recole circundatam venatoris canibus,Iudæis latrantibus,clamantibus crucifige crucifige . Congregatio malignantium circundedit me.Congregatus populus ad petendum mortem eius,congregatio malignorum appellatur:a cœtu capitum suadentium plebi vt peterent mortem Christi.

¶ Vbi aduerte q̃ circundatio vtraque introducitur cum coniunctione causali, quoniam circundederunt me.vt intelligas hanc circundationem esse causam eius quod sequitur (scilicet,fixerunt manus meas & pedes meos) hoc est mortis in cruce. in ea enim fixi sunt pedes & fixæ sunt manus. ¶ Aduerte Hebræos loco fixerunt habere sicut leo,magnamque propterea litem exortam.Hebræis monstrantibus textum sonantem sicut leo:quibusdam vero ex nostris obiicientibus q̃ Hebræi corruperunt textum,ne ex hoc textu cõuincatur crucifixio Christi prophetata,ita quòd mutauerunt verba : nonnullis autem dicentibus non esse mutatam dictionem,sed ratione diuersa posse intelligi vt.70.& Hiero.interpretati sunt. Quid horum verius sit nescio.illud tamen constat quòd.70.ante Mesiæ aduentum transtulerunt foderũt: & quòd Propheta iam induxerat similitudinem leonis dicendo leo rapiens & rugiens . Hebræi tamen legentes sicut leo seu instar leonis,exponunt vel subaudiendo mordentes manus meas & pedes meas:vel prohibentes manus meas a defensione,& pedes meos a fuga. B
¶ Numerabo omnia ossa mea:hoc est numerare potero omnia ossa mea,in corpore macilento,nudo extenso in cruce.ipsi respicient, me crucifixum:nec solum respicient sed videbunt in me,tanquam victores.Familiare est huic prophetæ describere victores ab effectu illo quo victores soliti sunt videre in personis victis cuncta, vel ad discernendum occisos vel expoliandum eos.Et propterea hic inducit occisores Christi tanquam eos qui vicerint,dicendo.videbunt in me , occiso vt victores. Vnde & apte subditur. Partiẽtur vestimenta mea sibi,in quatuor partes:& super vestimentum meum,tunicam inconsutilem,proijcient sortem,milites nolentes eam scindere.

ET TV domine.) Tractatur hic illa particula,quare. Tractatur autem manifestando rationem quare dereliquerit Deus Mesiam quo ad hoc quòd voluit ipsum pati & mori,tali modo & ordine.Modus est quòd ipse Christus inducitur orans pro celeri resurrectione sua C
assignans rationem ex secuturo fructu,quem multipliciter explicat. ¶ Circa ordinem vero aduerte hic quatuor mala esse quæ Christo occurrebant:duo quæ incurrit, & duo ne euenirent. Primum malum quod ne eueniat orat, tenet se ex parte temporis : & est dilatio resurrectionis.Et pro hoc malo vitando orat dicens.Et tu domine ne elongare, quantum ad resuscitationem meam:nec solum peto vt non elongeris,sed fortitudo mea (sola enim diuina fortitudo potest resuscitare)ad auxilium meum,resuscitando me,festina,infra triduum. ¶ Secundũ malum(quod tamen incurrit & tenet se ex parte animæ)est separatio animæ a corpore. Manere enim animam separatam a corpore,pœna est tanta vt propter ipsam sancti clament , vsquequo domine non vindicas sanguinem nostrum &c. Apoca. 6. Hanc pœnam pertulit anima Christi a morte vsque ad resurrectionẽ. Et vt ab hac pœnalitate liberetur orat. Erue ab ense animam meam.Appellatione siquidem ensis(gladij seu phrameæ)omnia arma offensiua intel
D liguntur. Anima autem Christi separata est a corpore violentia crucifixionis.Et propterea petens liberari animam a pœnalitate separati status,petit erui animã suam a gladio:hoc est ab effectu illato per mortem violentam. ¶ Tertium malum tenet se ex parte loci. & est vilis locus inferni. Fuit enim anima Christi ibi vsque ad resurrectionem non nihil vilitatis patiens ex hoc q̃ in illo erat loco:iuxta verbum Petri Apostoli,Solutis doloribus inferni,iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo.Et pro liberatione a tali pœna,orat dicens , De manu canis vnicam meam. De manu inquit tanquam tenente(non de morsu) canis locus enim canis, id est dæmonis detinuit animam Christi sicut & sepulchrum claudebat corpus. Appellatur autem detinens locus dæmonis manus, propter identitatem officij: dæmoniacæ quippe manus officium est detinere animas in inferno. non quòd Christus fuerit ibi detentus potestate dæmonis. ¶ Quartũ malum se tenet ex parte dæmonũ. & insultus eorũ ad capiẽdam vorãdamq; E
Christi animam.Et ne hoc malum eueniat,orat dicens,Salua me ex ore leonis & de cornibus vnicornium. Vbi aduerte quòd huiusmodi petitiones non emanant a Christo tanquam timẽte opposita,sed ad manifestandum quòd hæc omnia Christus meruit. Ita quòd sicut actibus meritoriis fecit sibi hæc debita , ita petitionibus facit sibi eadem debita:iuxta verbum patris ad ipsum.postula a me & dabo tibi. Nec est dubium quin dæmones audientes Christum dicentem,Deus meus Deus meus quare dereliquisti me,præsumpserunt cogitare de aggrediendo animam Christi:iuxta illud. venit princeps mundi huius. ❧ Quare autem appellatione leonis & vnicornium veniant dæmones, manifestum est.dæmon enim est Rex super omnes filios superbiæ:& animal quod vocatur vnicornis (habens vnum in fronte cornu)potius occiditur quàm cedat:quòd est commune omnibus dæmonibus. Petrus quoque Apostolus declarauit quòd tanquam leo rugiens quærit quem deuoret . ¶ Scito hic quòd de vnicorni Plinius

Universidad de Deusto
Biblioteca

F scribit asperrimam feram monocerotem, reliquo corpore equo similem, capite ceruo, pedibus elephanto, cauda apro, mugitu graui, vno cornu nigro media fronte cubitorum duum eminente: hanc feram viuam negant capi. Hæc ille.

RESPONDISTI mihi.) Præmissa petitione resurrectionis, subiungit se exauditum: vt hinc intelligas differentiam inter orationem procedentem ex naturali affectu (in qua dixit vocabo & non respondebis) & orationem hanc procedentem ex deliberato mentis consilio. de qua dicit Apostolus quòd in omnibus exauditus est pro sua reuerentia. ¶ Respondisti inquit mihi, resuscitasti me intra triduum vt petij. narrabo nomen tuum fratribus meis in medio ecclesiæ laudabo te. Ecce fructus duplex resurrectionis. Alter quo ad Iudæos. narrabo nomen tuũ, quod cognosci potest & debet de te: fratribꝰ meis, secũdũ carnis, Israelitis. In quo ostẽdit se post resurrectionem esse eiusdem naturæ nobiscum. & quos prius vocauerat amicos, &
G nunc consecutus omnem potestatem in cœlo & in terra habebat seruos, appellat tamen fratres. Alter fructus est. In medio ecclesiæ (quam inferius declarabit ecclesiam magnam) in publico vniuersi orbis, laudabo te. ¶ Vbi aduerte quòd vtrumque Christus per seipsum inchoauit post resurrectionem. nam multis fratribus suis narrauit quæ Dei sunt, & etiam in multitudine congregatis manifestauit diuinam gloriam: vt patet ex euangelio & Actibus Apostolorũ. compleuit autem per suos discipulos. ¶ Aduerte quoque quòd vterque fructus promissus, ordinate describitur in subsequentibus. Vnde primum subiungitur quòd narrandum est Iudæis, dicens. Timentes dominum laudate eum: omne semen Iacob honorate eũ, & metuite ab eo omne semen Israel. Quoniam non despexit & non abominatus est, humilitatem pauperis, mei: & non abscondit facies suas ab eo, paupere, scilicet meipso, & in clamare ipsius ad deum audiuit. Vbi manifeste cernis Christum manifestare discipulis resurrectionem suam: declarando q̃ humilitas passionis suæ fuit accepta Deo, & quòd audiuit eum patientem, & quòd faciem suã ostendit ei. Hæc enim in euangelio Christus resurgens dixit, hæc sunt verba quæ quum essem
H vobiscum dicebam vobis &c. ❧ Deinde subiunguntur spectantia ad alterum fructum. A te laus mea in ecclesia multa. Hic institutio vniuersalis ecclesiæ post Christi resurrectionem. ¶ Vbi aduerte tangi octo quæ inueniuntur in vna Christi ecclesia ab ipso Christo narrata: vt pote instituta ab ipso. Et primum est institutio laudis diuinæ & specialiter ipsius Christi: euangelium enim quod institutum est prædicari, Christi laudibus est plenum. Et ideo ab exclusione humanæ adinuentionis inchoat. A te, non ab humana inuentione, laus mea, qua ego laudabor, in ecclesia multa, vniuersali, supple est. Vel laus mea actiue, quam ego instituo in ecclesia multa, in ecclesia vniuersali, dum instituo ecclesiam vacare diuinis laudibus, non est ab adinuentione humana sed a te procedit. vt hinc intelligas non esse vanam Christi laudem: & non esse superstitiosum sed diuina institutione actum, vt ecclesia vacet diuinis laudibus. ¶ Secundum, qualitas membrorum ecclesiæ. vota mea soluam coram timentibus eius. Dixerat, in ec-
I clesia multa. ne putes placere ei multitudinem, declarat quales sunt coram quibus intendit laudes, deside ria, oblationes &c. Deo reddere, dicendo. coram timentibus eius, Dei. Tanquam si diceret, quòd licet ecclesia sit multa, grati tamen erunt soli timentes Deum. Soluam autẽ per membra mea. ¶ Tertium, sacramentum eucharistiæ describitur quantum ad manducationẽ spiritualem. Comedent mites & saturabuntur, cœlestẽ pane cum triplici fructu scilicet diuinæ laudis, laudabunt eum, diuinæ inquisitionis, quærentes eum: quærunt enim non quæ sua sunt, sed quæ Dei. sempiternæ vitæ, non corporis sed animæ. viuet cor, non corpus, eorum semper. ❧ Quartum, concursus totius mundi ad ecclesiam. Recordabuntur suimet homines, qui tanquam obliti sui erant, & reuertentur ad dominum, pœnitendo qui peccando a Deo recesserant, omnes fines terræ, vt totum intelligas comprehendi mundum. nec solum recordabũtur
K & reuertentur, sed & curuabuntur, id est adorabunt, qui prius adorauerant idola &c. curuabũtur inquam faciebus tuis, hoc est non ficte sed coram te, in spiritu scilicet & veritate, vniuersæ stirpes gentium. vt intelligas nullã nationem exemptam. Vbi collige conuersionem mundi tribus actibus: recordatione sui, reuersione ad Deum fide & pœnitentia, adoratione in spiritu & veritate. ❧ Quintum diuina ecclesiæ gubernatio. Quia domino regnum: hoc est quia regnum ecclesiæ non est regnum hominis sed Dei. Vnde & dominus euangelium inchoauit, quia appropinquat regnum cœlorum. Et propterea dicit. Quia domino regnum, acquiritur: & ipse dñm, dominans in gentibus. Ratio siquidẽ conuersionis mũdi ad ecclesiã Christi, est quia non quæritur regnum mundi sed regnum Dei: quia ipse Deus non homo est qui dominatur, gubernat, non vnam Iudæorum nationem vt olim, sed in gentibus. ¶ Sextum diuersitas meritorum in ecclesia, Vbi triplex gradus fidelium colligitur. Primus est fidelium vacantium cu-

ris terrenis. Et de his dicitur, Comederunt, hoc est sacramenta perceperunt & curuati sunt, cul A
tum diuinum exhibuerunt. omnes pingues terræ: siue sint pingues diuitiis, siue deliciis, siue desideriis, siue curis &c. terrenis. ❧ Secundus est pauperum spiritu & abnegantium seipsos. Pauperes quippe spiritu significantur dicendo. vniuersi descendentes puluerem, hoc est qui in animo suo descendunt in puluerem: sicut Abraham. loquar ad dominum meum quum sim puluis & cinis. Ii enim proprie sunt pauperes spiritu qui intus se humiliant, sicut qui exterius prosternunt se vsque ad puluerem. Abnegantes seipsos copulantur pauperibus spiritu. Et significãtur dicendo, & animam suam nõ viuificauit. Copulatio fit descendendo ad singulos vniuersorũ. Acsi dixisset, vniuersi descendentes puluerem, & qui animam suam non viuificauit, Qui enim deliciis huius mundi vacat, qui commoditate nulla carere vult, animam suam continue viuificat: qui autem abnegauit semetipsum, & tollit crucem suam post Christũ, nõ viuificat animã, id est vitam suã, sed cõtinue mortificat eã. Hi sunt in ecclesia perfectiores: vt martyres & viri B
perfecte vitæ, qui vitã suã hãc nõ viuificarunt sed mortificarũt: vel exponendo se martyrio, vel fame, siti, frigore, nuditate, vigiliis, ieiũniis, castitate &c. Et his perfectis attribuitur q̃ ante facies eius, id est ante faciẽ diuinã genuflectent: hoc est q̃ in veritate, diuina facie teste, ob diuinam reuerentiam se humiliabũt plus aliis: quia alij curuant se inclinando, isti autem genuflectunt. ¶ Tertius est imitantium perfectos. De quibus dicitur, Semen seruiet ei. Sicut enim semen descendit ab animalibus & viuentibus perfectis, suscepta eorum virtute, ita iusti incipientes & proficientes velut semina deriuantur a perfectis. Qui describuntur seruire Deo: vt in eis actum timoris magis quam amoris apparere intelligas. ❧ Septimum vnitas ecclesiæ. Numerabitur domino generationi, computabuntur omnes quantuncunque diuersorum meritorum ad generationem vnam) quæ est generatio baptismalis) domino, non homini. ¶ Et demum octauo adiungitur modus quo fiet vna generatio omnium. Venient, Apostoli aliiq; C
Christi discipuli, & annunciabunt, prædicabunt, iustitiam eius, Dei, populo nato, ex aqua & spiritu: quoniam fecit, supple dominus iustitiam suam, patiendo, moriẽdo, resurgendo. Hæc est enim iustitia Dei quam Christi discipuli prædicant. Hic est modus quo in vnitatem ecclesiæ omnes regeneramur domino. Amen,

VVLGATA EDITIO. Psalmus Dauid. XXII.

DOminus regit me & nihil mihi deerit, in loco pascuę ibi me collocauit.
Super aquam refectionis educauit me, animam meam conuertit.
Deduxit me super semitas iustitiæ: propter nomen suum. D
Nam & si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala quoniam tu mecum es.
Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.
Parasti in conspectu meo mensam, aduersus eos qui tribulant me.
Impinguasti in oleo caput meũ, & calix meus inebrians quàm præclarus est.
Et misericordia tua subsequetur me, omnibus diebus vitæ meæ.
Et vt inhabitem in domo domini, in longitudine dierum.

IVXTA HEBRAEVM. est Dauidi Psalmus. XXIII.

1 Dominus pastor meus, non deficiam.
2 Propheta. In habitaculis herbæ accubare faciet me super aquas quietũ ducet (me. E
3 Animam meam restituet, ducet me in vias iustitiæ, propter nomen suum.
4 Etiam quando ambulabo in valle vmbræ mortis, non timebo malum, quoniam tu mecum, virga tua & baculus tuus ipsa consolabuntur me.
5 Parabis faciebus meis mẽsam coram angustatoribus meis, impinguasti in oleo caput meum, calix meus est satians.
6 Tantum bonitas & gratia sequentur me in omnibus diebus vitarum mearũ, & quiescam in domo domini in † longitudine dierum. † longitudini:

Universidad de Deusto
Biblioteca

F TItulus est. Psalmus Dauidi. De quo vt supra. ¶ Materia psalmi ex ipso apparet. nam ex eo quòd constat Dauidem authorem psalmi esse, & quòd nihil eorum quæ de seipso Propheta loquitur excedit personam ipsius Dauidis, sed omnia verificãtur de ipso: clare colligitur psalmum ad literam de ipso Dauide tractare, Tractat autem quòd Deo curam habente Dauidis, omnia in temporalibus & spiritualibus bene illi successerunt & succedẽt, specialiter quo ad templum dominiẽ vt clare apparet intuenti psalmum. Hæc est ad literam materia psalmi.

SVMMARIVM EST.

Vbi Dauid descripsit Deum velut pastorem suum (prouidentem sibi quasi oui de habitaculo, pascuis, aquis, ducatu in viis quibusque ac adiutorio) describit datam sibi abundantiam cibi ac potus, victoriam. regnum: & perseuerante bonitate ac gratia quietem in domo domini diu
G turnam futuram.

¶ Persona loquens Propheta est.

DOminus pastor meus.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiũam materiæ, & executiuam, ibi, in habitaculis. Proponit duo. Alterum. dominus pastor meus. Alterum. non deficiam: hoc est quamdiu dominus pastor meus fuerit non deficiam: seu assertiue & causaliter. quia dominus pastor meus, fuit, est & erit, ideo non deficiam, tam in spiritualibus quam in temporalibus.

IN habitaculis.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, dominus pastor meus, secundo illa, non deficiam, ibi, parabis. ¶ Circa officia pastoris, quinque describit. Primo commoditatem habitaculi iuxta pascua ac per hoc secundum ipsa pascua, dicens. in habitaculis herbæ, hoc est iuxta herbas, accubare faciet me. Tertium commoditatem
H aquarum. super aquas quietum, non impetuosas, ducet me, ad potum. Quartum commoditatẽ temporis pascendi. animam meam restituet: hoc est tempore indigentiæ cibi restituet pastu animam meam, vitam meam. Et loquitur more eorum qui exinaniti, cibo sumpto dicunt quòd qui pauit eos restituit eis animam, quasi fecerit reuerti animã. Quintũ, ducatum per vias tam spacioſas quàm periculosas. ¶ Sed aduerte hic quòd in hoc ducatu transit a metaphora ad veritatem. & proprietate sermonis metaphoram occupat. ducet me in vias iustitiæ. Quæ non conuenit oui, sed homini hactenus significato per ouem. Ducet inquit me in vias iustitiæ, non iniquitatis. Et hoc propter nomen suum, non propter mea merita. vel propter nomen suum glorificandum. Hęc quo ad vias tutas. ¶ Quo ad vias autem periculi plenas subdit.
Etiam quando ambulabo in valle vmbræ mortis, hoc est in loco periculorum mortis, siue ani
I mæ siue corporis (vmbra enim mortis periculum significat mortis) non timebo malum, sed securus incedam, quoniam tu mecum: hoc est nihil timebo te mecum existente. ¶ Et prosequendo metaphoram pastoris, effectus Dei secum existentis describit duos. Alter est. virga tua, directio tua pastoralis (virga siquidem pastoralis directiua est ouium) & baculus tuus, hoc est sustentaculum tuum (baculo enim vtitur pastor ad sustentationem) quo sustentaculo intellige adiutorium diuinum sustentans nos: ipsa. directio mentis & sustentatio virium, consolabuntur me, tam in viis iustitiæ quàm in valle vmbræ mortis. Et fuit impletum vtrumque in Dauide deducto inter tot persecutiones Saulis ac pericula bellorum. tum sine lapsu in crimina, semper iustus: tum sine læsione corporis aut vulnere. Et describuntur beneficia præterita vt futura. tum ad significandam perseuerantiam beneficiorum diuinorum, tum ad significandum q̃ simile quid in futurum faciet Deus: siue sibi siue alteri, cuius curam geret vt pastor.
K PARABIS faciebus meis mensam.) Tractatur hic illa particula, non deficiam. Vbi aduerte hactenus dixisse metaphoram pastoris & ouis: modo vero explanare illam. Primo in bonis habitis: narrans quatuor bonorum genera ex diuina ipsius cura prouenisse sibi. primum parabis faciebus meis mensam: hoc est prouidebis mihi abundantiam eorum quæ spectant ad cibum. Et huic annectitur secundum scilicet prævalentia in hostes. coram angustatoribus meis. In quo non solum hinc abundantia annonæ, & inde depressio hostium, verum excellentia quę dum ex præsentia inimicorum significatur: pro quanto describitur mensa ei parata ad edendum, coram hostibus autem ad inuidiam. Quod ad literam impetum apparet, quum Dauid abundauit temporalibus bonis: Saulis autem domus defecit, & coram ipsa domo Saulis domus Dauid abundauit. Potest etiam hoc extendi ad Ammonitas & auxiliares: coram quibus subactis abundauit Dauid. Describitur autem hoc in futuro respectu præteriti subiuncti, impinguasti in oleo caput meum. Intendit enim quòd ex quo vnxisti me in Regẽ, parabis mẽsam, ad ostendẽdã sequelam mensæ ad vnctionem regiam. ¶ Tertium (quod est secũdum rerũ

ordinem primum) impinguasti in oleo caput meum. In quo inguedinem regni quod vnctio- A
ne capitis tradebatur intellige. Quartum. Calix meus satiãs: hoc est (vt dictio Hebraica sonat) potans semper plenus. In quo ex abundantia potus, reliquorum delectabilium temporaliũ plenitudinem significauit. ¶ Quantum vero ad perseuerantiam in bonis dicit. tantum bonitas & gratia. Expertus fuerat Dauid ejectum se fuisse a Deo propter crimen adulterij & homicidij. Et propterea non audet sibi promittere absolute perseuerantiam bonorum quæ Deus cõcessit & promisit, sed adiungit velut conditionalem dicendo. tantum bonitas & gratia, solis istis duabus rebus me comitantibus quiescam in domo domini, Et æquipollet cõditionali hic loquendi modus, tantum hos habebo socios & ero securus: hoc est si solos hos habebo comites ero tutus. In hoc sensu declarat Dauid quòd non deficiet. Tantum bonitas, propria qua bonus esse debeo, & gratia, diuina, sequentur me, comitabuntur me, non ad tempus vt olim, sed om-
nibus diebus vitarum mearum, vitæ meæ: & sic quiescam in domo domini, ego cum semi- B
ne meo regnans, in longitudine dierum, sine fine. Textus Hebræus habet in datiuo longitudini: sed constructio mutauit adiuncta præpositione in. ¶ Aduerte quoque quòd si parabola in principio psalmi proposita collata fuerit cum his bonis spiritualibus & temporalibus, apparebit quòd habitaculo respondet domus domini, herbis mensa, aquis calix semper fœcundus, restitutioni animæ bonitas & gratia, deductioni per vias vmbræ mortis pro termino subactio hostium, per alias autem vias regnum. Amen.

VVLGATA EDITIO. Psalmus Dauid prima sabbati. XXIII.

DOmini est terra & plenitudo eius: orbis terrarum & vniuersi qui habitant in eo. C
Quia ipse super maria fundauit eum: & super flumina præparauit eum.
Quis ascendit in montem domini: aut quis stabit in loco sancto eius?
Innocens manibus & mundo corde: qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo.
Hic accipiet benedictionem à domino: & misericordiã à Deo salutari suo,
Hæc est generatio quærentium eum: quærentium faciem Dei Iacob. D
Attollite portas principes vestras & eleuamini portæ æternales & introibit: rex gloriæ.
Quis est iste rex gloriæ? dominus fortis & potens, dominus potẽs in prælio.
Attollite portas principes vestras & eleuamini portæ æternales, & introibit: rex gloriæ.
Quis est iste Rex gloriæ? dominus virtutum ipse est Rex gloriæ.

IVXTA HEBRAEVM. Dauidi Psalmus. XXIIII

1 Propheta. DOmino (f. cruit) terra & plenitudo eius: orbis & habitantes in eo. E
2 Quia ipse super maria fundauit eam: & super flumina stabiliet illam.
3 Populus. Quis ascendet in montem domini [4]? & quis stabit in loco sanctitatis eius?
4 Messias. Mundus palmis & purus corde: qui non accepit in † vanum animã meam, & non iurauit ad † dolum. († vano. † dolo.)
5 Accipiet benedictionem à domino [4]: & iustitiam à Deo salutis suæ.
6 Hæc (est) generatio quærentium eum: quærentium facies tuas Iacob. Selah. (o)

g ij

Bibliotheca Facultatis Philosophiae Provinciae Cast. Orientalis SI

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Apoſtoli. Eleuate portæ capita veſtra, & eleuate vos ianuæ æterni, & veniet 7
Rex honoris.
Portæ. Quis iſte Rex honoris? Apoſtoli. dominus fortis & potens, dominus potens belli. 8
Eleuate portæ capita veſtra, & eleuate ianuæ æterni. & veniet Rex honoris. 9
Portæ. Quis eſt iſte Rex honoris? Apoſtoli. dominus exercituum ipſe eſt Rex honoris. Selah. 10

TItulus eſt. Dauidi pſalmus. Dicunt Hebręi quòd tranſpoſitio huiuſmodi in titulis pſalmorum (ſcilicet quòd quandoq; pſalmus præponitur Dauidi, & quandoq; Dauid præponitur
G pſalmo, vt hic) ſignificat diuerſa tempora aduenientis ſpirituſſancti in Dauidem. Quando enim Dauid præponitur, infuſio ſpiritus ſequebatur: quando vero pſalmus præponitur, infuſio ſpiritus præueniebat. ¶ Circa materiam pſalmi aduerte quòd ex authoritate Apoſtoli Pauli. 1 ad Corint. 10. afferentis principium huius pſalmi (domini eſt terra & plenitudo eius) ad probandum libertatem noſtram ab immunditiis ciborum, habemus ꝙ pſalmus iſte tractat tempus Meſiæ. Quod vt penetres, diſtingue tempora ſcilicet ante Meſiam & tempus Meſiæ: & vtendo principio huius pſalmi ad monſtrandum omni cibo licere veſci, percipies quod diximus.
nam ex hac authoritate, ante tempus Meſię non poterat inferri quòd omne quod in macello
H venit comedendum ſit: in prõptu ſiquidem erat ꝓpõſio ꝙ licet omnia ſint domini, quia tamen ipſe dominus in lege ſua prohibuit multos cibos (inter quos erant immolata idolis: vt tã in pſal. centeſimoſexto dicitur, & comederunt ſacrificia mortuorum: quàm actuum. 15. vt abſtineatis ab immolãtis idolis. inter prohibita ſiquidẽ Iudæis primo loco ibi cõnumerãtur hæc) ideo nõ licet veſci huiuſmodi. Vnde ex hoc ipſo quòd ex vi huius authoritatis Paulus Apoſtolus infert licitum eſſe veſci omni cibo, inſinuatur ꝙ hoc pſalmi principium continet in ſe implicite tempus Meſiæ: quod eſt tempus libertatis à lege de immunditia ciborum. Ita quòd nõ ſignificatur ꝙ domini eſt terra abſolute, ſed quòd domini eſt vniuerſa terra nouo modo: illo ſcilicet modo quo eſt Meſiæ. Hinc enim optime infertur libertas à lege ciborum: ex quo enim iam terra & plenitudo eſt Meſiæ, liberum eſt veſci omnibus. Vnde & ad hoc dẽnotandum, in Hebræo non dicitur domini eſt terra (quanuis Paulus Apoſtolus vſus fuerit tranſlatione. 70. interpretum, ſcribens Græca lingua) ſed dicitur domino terra: quod plus importat quàm dominium. nãm ſonat terram ordinari ad dominum &c. Media quoque pars pſalmi vniuerſaliter deſcribit generationem quærentium Deum, & non generationem miniſtrorum
I templi tantum. Finis denique pſalmi manifeſte tractat aduentum Regis honoris: quem procul dubio intelligimus Meſiam. Ex quibus omnibus apparet quòd pſalmus iſte ad literam tractat de totius mundi ſalute per aduentum Regis gloriæ: hoc eſt Meſiæ.

SVMMARIVM EST.

☞ Vbi deſcripſit Propheta vniuerſam terram fructificare Deo, deſcribit & cõditiones eorũ qui in veritate tendunt ad beatitudinem æternam, & conditiones Meſiæ ſaluatoris eorum.

¶ Perſonę loquentes ſunt quinq; Propheta, populus, Meſias, Apoſtoli, & portæ.

DOmino terra & plenitudo eius) Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi, quia ipſe. Proponit duo. Alterum eſt. domino terra & plenitudo eius. Et eſt ſenſus. Domino ſeruit ſeu fructificat terra, nõ hęc vel illa, ſed abſolute, hoc eſt vniK uerſa: nec ſolum ipſa terra ſed plenitudo terræ, hoc eſt animalia replentia terram: iuxta illud Baruch. 4. qui adimpleuit eam pecudibus. Alterum eſt. Orbis & habitãtes in eo: hoc eſt homines vniuerſi, qui proprie habitant orbem. Et ſubiunxit orbis, ad explicandũ a figura rotunditatis terræ, ꝙ de terra vniuerſa dixerat terra. Nam appoſitiue legendum eſt orbis &c. Et intendit per hoc ad literã differentiam tẽporis Meſiæ a tempore legis. Nam illo tempore dicebatur domino terra promiſſionis, & nõ terra abſolute. Et propterea non ſubiungebatur orbis & habitantes in eo: ſed terra illa & filij Iſrael habitantes in ea. Sola enim terra illa, ſoli habitatores illius ſeruiebãt & fructificabant domino. Tempore autem Meſiæ, domino vniuerſa terra fructificat, & omnis plenitudo eius ordinatur ad honorem dei, & ideo omnibus animalibus veſcimur: & habitantes in vniuerſo orbe, deo fructificant per fidem diffuſam vbique.

QVIA ipſe) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, domino terra &c. Secũdo illa, orbis & habitãtes in eo, ibi quis aſcẽdet. ¶ Reddit ꝓpheta rationẽ diuinæ

curæ circa fructum ac ſalutẽ totius terræ. Quia ipſe deus, ſuper maria fundauit eam, quũ fecit A
cõgregari aquas in locũ vnũ & apparere aridã. Et vere ſuper maria: quia eminentiorẽ maribꝰ illã fecit, quæ prius erat ſub aquis. Quod ex eo apparet, quòd maria nõ fluunt ſuper terrã: quia quum naturalis aquæ motus ſit in decliuiorẽ locum, ſi mare eſſet eminentius terra, moueretur ad cooperiendum terram. Vnde ſicut ſuper maria ita & ſuper flumina ſtabiliet illã, hoc eſt faciet ſtabilem perſeuerare. Fundatione & ſtabilitione firmitas, præterito autẽ & futuro actio præterita & perſeuerãtia ſignificatur. Et intendit ꝙ quia tantã curã habuit in præparando mãſionem habitatoribus terræ, ideo mirum non eſt ſi curam habet vniuerſalis ſalutis ac fructus.

QVIS aſcendet) Tractatur hic illa particula, & habitãtes in eo, tali ordine. Primo deſcribũtur cõditiones habitatorũ orbis fructificantiũ deo. Deinde deſcribitur ipſe ſaluator. ¶ Circa primũ. Quia dixerat dño habitatores orbis, ſubiungitur per modũ quæſtionis, an omnes an ali qui habitatores orbis deſcribantur domino. Et propterea iſta quæſtio introducitur in perſo- B
na populi interrogantis, quis aſcendet in montẽ domini, & quis ſtabit in loco ſanctitatis eiꝰ? Locutio eſt metaphorica. Aſcẽdere enim ſumitur nõ pro aſcenſu corporis, ſed pro aſſecutione eminẽtiæ tẽpore Meſiæ promiſſæ, ſignificatæ per montẽ domini, Stare quoq; in loco ſanctitatis eius, pro permanentia in loco in quo fulgebit ſanctitas diuina (hoc eſt in cœlo) intelligitur.
¶ Vbi aduerte q, quærẽdo quis, nõ quæritur vnus aliquis ſingularis (ſicut quæritur inquirẽdo quis fecit hunc librum?) ſed quæritur in genere: ſicut quum quęritur quis ſaluabitur? quis promoueri poteſt? Quęruntur enim cõditiones requiſitæ ad eum qui ſaluãdus eſt, ad eum qui promouendus eſt. Et propterea reſpondetur, habẽs tales cõditiones. ☞ Introducitur autẽ hic Meſias reſpõdens huic quæſtioni, aſſignando quatuor cõditiones requiſitas ad aſcenſurum in mõtẽ & quieturũ in loco ſanctitatis. Prima cõditio eſt. Mũdus palmis: hoc eſt operibus. Secũda. & purus corde, intus. Tertia. qui nõ accepit in vanum animã meã. ☞ Vbi ſiſte pedem, aduertẽdo C
pronomen meã: quoniã hoc coegit me ad intelligendũ hæc verba in perſona Meſiæ. Et eſt ſenſus planus, qui nõ accepit fruſtra animã meã, poſitam pro mundo in cruce. Quicunq; enim nõ credunt Meſiam poſuiſſe animã ſuã (vitã ſuã) pro mundo, quãtũcunq; ſint alias puri & mundi, nunquã aſcendent in montẽ domini: hi enim fruſtra, in vanũ, accipiũt animã Meſiæ poſitam pro mundo. Hoc eſt enim quod Chriſtus prædicabat de morte ſua. & beatus qui non fuerit ſcãdalizatus in me, Matth. 11. Nec apparet poſſe aliter exponi textum iſtum, niſi licẽtia plus quã poetica meã pro ſuã. Potuiſſet propheta dicere animã ſuã, ſi intendiſſet ſignificare ſuã. ¶ Quarta. Et nõ intrauit ad dolũ. Vbi aduerte hanc cõditionem quartam cõtinere in ſe rectitudinem reſpectu præceptorũ primæ tabulæ, ab vno eorũ cætera ſignificando. Tertiã autem fidẽ Meſiæ ſignificatã à fide mortis eius pro mũdo. Secũdam vero munditiã cordis. Et primã munditiam operũ vniuerſaliter reſpectu reliquorũ præceptorũ. ☞ In textu Hebræo habetur vano & ſimiliter dolo in datiuo, ſed cõgruirat mutauit adiunctis præpoſitionibus, in vanum ad dolum. Hic inquã habẽs has quatuor cõditiones accipiet benedictionẽ a domino, aſſequẽdi mõtem celſitudinis dñi: & iuſtitiã, & iuſtã retributionẽ, à deo ſalutis ſuæ, authore in hoc loco ſanctitatis eiꝰ. Hæc generatio, vt intelligas reſpõſionem datã eſſe vniuerſalem, adiũgit, hæc, quã dixi, ſola eſt generatio quærentium nõ quæ ſua ſunt, ſed eum, deum: quærentiũ o Iacob, populę Iſrael, facies tuas, pro faciem tuam (iam enim dictum eſt quòd facies caret ſingulari apud Hebræos) hoc eſt Meſiam. Meſias enim ſicut dicitur & eſt gloria populi Iſrael, ita etiam dicitur & eſt facies populi Iſrael: pro quanto eſt præcipua res illius populi ſumme deſiderata & ab ipſis & ab vniuerſo humano genere. Significatur enim per hoc quòd generatio electorum quærit non ſolũ deũ, E
ſed etiam Meſiam ex ſemine Iſrael. Nec inconuenit quòd Meſias hic loquatur de ſeipſo tanquam de tertia perſona: infinities enim in ſacra ſcriptura inuenitur quis loquens de ſeipſo tanquã de tertio. Ex hoc quoq; ꝙ ad populũ Iacob dirigitur ſermo iſte, apparet quòd populus intelligitur interrogaſſe quis aſcendet: nam reſponſio dirigitur ad eum qui interrogauit.

ELEVATE portę) Declarata generatione ſaluandorum, explicatur modo ſaluator. Vbi aduerte ꝙ quia (vt iam clare patere poteſt) pſalmus iſte tractat de ſalute mundi per aduentum Meſiæ, & iam in prędcedenti quæſtione & reſpõſione ſummarie poſita eſt doctrina Chriſti quã per ſeipſum prædicauit iudæis (& propterea ne prętermitteretur myſterium regenerationis baptiſmalis inſtitutæ à Chriſto, credo generationis nomine vſum dicẽdo hęc generatio) reliquũ erat vt apoſtolica prędicatio quia Chriſtus mundo manifeſtatus eſt deſcriberetur. Quũ enim hic manifeſte indicatur pręparatio ad venientem glorię, & Mæſias in primo aduẽtu nõ venerit rex ſed humilis & pauper immo vſq; ad reſurrectionẽ ſuã (in qua dicit. data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra) nõ videtur ei congruere titulus regis, ideo oportet textũ iſtũ ad

Bibliotheca
Facultatis Philosophiae
Provinciae Cast. Orientalis SJ

Universidad de Deusto
Biblioteca

F aduentum regis gloriæ post Christi resurrectionẽ applicare. Siquis autẽ diligenter cõsideret
ꝙ moniti ad recipiendũ regẽ gloriæ, describũtur bis interrogantes quis est iste rex gloriæ, ra-
tionabiliter cõcludet monitos istos nescire quis est iste rex gloriæ: alioquí nõ interrogarẽt. Et
propterea nõ cõsonat textus iste aduẽtui ad iudiciũ: in quo Christus ipse veniet tã manifestus
rex gloriæ vt nullus interrogationi huic restet locus. In aduentu autẽ Christi per fidẽ in mun-
dũ mediãte apostolica prędicatione omnia quadrãt. Nã & prædicabãt Messiã regẽ gloriæ, &
mũdũ nescius quæsiuit quis est iste rex gloriæ? Igitur apostoli introducũtur prædicãtes & di-
cẽtes. Eleuate portæ capita vestra. ¶ Vbi aduerte appellatione portarũ intelligi homines pri-
mates (siue sapientia, siue regimine &c. pręcelletes) pro quãto exercẽt officiũ portarũ: hoc est ꝙ
per eos ingressus habetur vel negatur ad populos, ad sequaces, ad subditos &c. Portæ quippe
sunt homines, quibus credẽtibus alij credũt: & quibus nõ credẽtibus alij nõ credũt. Plena sunt
G gesta martyrũ his portis. Ad primates ergo portas appellatos dicunt apostoli, Eleuate capita
vestra, leuate mentes vestras ad cõsiderationẽ cœlestium præmiorum: ad considerationem di-
uinæ prouidẽtiæ, gratiæ, misericordiæ: ad cogitandũ de salute animæ. ¶ Et eleuate vos ianuæ
æterni. Dixerunt primo magnatibus portæ, explicãt modo eisdẽ ianuæ æterni: hoc est secũdũ
officiũ aperiẽdi vel claudẽdi ad id quod est perpetuitatis, nõ pro quãto officium habetis porta
rũ ad bona tẽporalia, ad honores, ad dominia, ad dignitates &c. Sciẽdũ est enim quòd dictio
Hebraica primo loco significat portas, hoc est ipsum spatiũ portæ: secundo autem loco signifi-
cat portas secundũ officium aperiendi. Et propterea interpretes ponũt ianuas in secundo loco.
Et istis dicitur eleuate vos ad explicandum exẽptionẽ eius quod dictũ fuerat eleuate capita ve
stra. Ita quòd si diligenter perspectũ fuerit, quod prius fuit monitũ considerãdũ, nũc monetur
exequẽdũ. Et propterea prius dictũ fuit portæ eleuate capita vestra: modo ad executionẽ dici-
H tur, ianuæ æterni eleuate vos. Nihil enim profuisset eleuasse capita, nisi subsecutũ esset eleuare
seipsos in cœlestes mores. Et intellige primates appellari portas & ianuas sic vt etiã singuli ho
mines sint portæ & ianuæ respectu suimet: pro quãto cuilibet incũbit aperire vel claudere si-
bi ipsi ingressum vitæ vel mortis æternæ. ☞ Quare autẽ monitio hęc fiat subditur. Et veniet
rex honoris. Vbi clare apparet quòd portas eleuare capita sua, & similiter ianuas perpetuæ vi-
tæ vel mortis eleuare seipsas, ad hoc exigitur vt veniat rex honoris, proculdubio in eas. Appel
latur autẽ Messias rex: quia ad literam iam statũ regiũ assecutus erat tempore quo prædicatus
est ab apostolis mũdo. Honoris autẽ: vt ex celsitudine tituli intelligatur sũmus rex. Maior siqui
dem est titulus rex honoris quàm rex totius vniuersi: quoniam significatur etiam possessor di
uinæ gloriæ: quæ supra totũ est vniuersum. Cõgrue quoque prædicatur mũdo Christus rex ho
noris seu gloriæ: quoniã mundus summũ bonũ in gloria cõstituebat, appetendo transitoriã glo
I riam quãtũ possibile esset extendere. Tanquã dictũ fuerit. veniet rex summi boni quod vos tã
tũ affectatis. Et vere Christus est rex gloriæ: quia nõ solũ possessor est gloriæ, sed gubernator,
distributor, largitor & dominus. Veniet per gratiam fidei, spei ac charitatis: iuxta illud, Ad eũ
veniemus & mansionem apud eum faciemus, Ioan. 15.

QVIS iste rex honoris?) Excitatæ portæ, excitati primates, excitati singuli circa sempiter
nitatem vitæ aut mortis ab apostolis, à prædicatoribus Messiæ, inquirunt quis est iste rex glo-
riæ? Nouum, inauditum & admirandum euangelium audientes, merito inquirunt quis iste rex
gloriæ? ¶ Ex respondetur eis ab apostolis, Dominus fortis & potens, dominus potẽs belli. Do-
minus dicũt: vt intelligas eius deitatẽ. In veteri siquidẽ, testamẽto vsitatissima appellatione de-
vocabatur dominus. Fortis dicitur: significãdo passionẽ eius, quã fortissime sustinuit. Fortitudi
nis enim præcipuus actus quũ sit sustinere, apparuit maxime in passione Christi. Potens autẽ
K in opere & sermone dum cõuersatus fuit in hac vita: vltra victoriã super mortẽ ac super prin-
cipẽ mundi de qua subditur. dominus potens belli: hoc est potẽs ad debellandũ dæmonũ pote
states, ad destruendũ idola, ad deiiciendũ dominiũ dæmonũ ab hominibus, ad vincendum mor
tẽ &c. Hoc est enim bellum Christi, hoc est quod prædicarũt apostoli. ¶ Eleuate portæ capita
vestra. Repetitur prædicatio apostolica. tũ ad significandum magnitudinem mysterij. tũ ad si
gnificandũ perseuerantiã. tũ ad explicandũ alia: multiplicata enim prædicatio, noua explicat.
Et eleuate ianuæ æterni, & veniet rex honoris. Totũ quod dictum est, totũ repetitur excepto
pronomine vos. Prius dictum fuit eleuate vos ianuæ: modo dicitur eleuate ianuæ. In quo extẽ-
sa videtur monitio: vt qui prius monentur eleuare seipsos: postea moneantur eleuare indeter-
minate: hoc est & se & alios. ¶ Quis est iste rex honoris? In hac repetita interrogatoria appo-
nitur verbum substantiuum est, quod in prima interrogatione non fuit appositũ. Primo enim
dictum est quis iste rex honoris, tanquam ab omnino rudibus: nunc autem dicitur quis est iste

rex honoris, tanquam ab aliquantum eruditis & mansueti. Responsio autem apostolica, a ter A
renis ascendit ad cœlestia. Prius de gestis a Christo in terra dixerat, dominus fortis & potens
&c. modo de dominio Christi in cœlis instruit. Dominus exercituum, etiam angelorum, ipse
est rex honoris, Vt intelligant clare Messiam esse illum deum quem adorant Iudæi, quem vo-
cant dominum exercituum, nec nouum introduci mundo deum. Amen.

VVLGATA EDITIO. Psalmus Dauid. XXIIII.

AD te domine leuaui animam meam: deus meus in te confi-
do non erubescam.
Neque irrideant me inimici mei, etenim vniuersi qui sustinent te, non confundentur. B
Confundantur omnes iniqua agentes superuacue.
Vias tuas domine demõstra mihi, & semitas tuas edoce me.
Dirige me in veritate tua & doce me, quia tu es deus saluator meus, & te sustinui tota die.
Reminiscere miserationum tuarum domine & misericordiarum tuarum, quę à seculo sunt.
Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris.
Secundum misericordiam tuam memento mei tu, propter bonitatem tuam domine. C
Dulcis & rectus dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via.
Diriget mansuetos in iudicio, docebit mites vias suas,
Vniuersæ viæ domini misericordia & veritas, requirentibus testamentũ eius & testimonia eius.
Propter nomen tuũ domine propitiaberis peccato meo, multum est enim.
Quis est homo qui timet dominum, legem statuit ei in via quam elegit.
Anima eius in bonis demorabitur, & semen eius hæreditabit terram,
Firmamentum est dominus timentibus eum, & testamentum ipsius vt manifestetur illis. D
Oculi mei semper ad dominum, quoniã ipse euellet de laqueo pedes meos.
Respice in me & miserere mei, quia vnicus & pauper sum ego.
Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt, de necessitatibus meis erue me.
Vide humilitatem meã & laborem meum, & dimitte vniuersa delicta mea.
Respice inimicos meos, quoniã multiplicati sunt, & odio iniquo oderũt me.
Custodi animam meam & erue me, non erubescam quoniam speraui in te.
Innocentes & recti adhæserunt mihi quia sustinui te.
Libera deus Israel ex omnibus tribulationibus suis. E

IVXTA HEBRAEVM. Dauidi. XXV.

Aleph. Prophetæ. D te domine [4] animam meam leuabo.
Aleph. 2 ADeus meus in te confisus sum, non confundar. non lætabun-
pro de me
tur inimici mei mihi.
2 Gimel. Etiam omnes sperantes tui non confundentur, confundentur fallen-
sine causa contra me
tes inaniter.
Daleth. Vias tuas domine [4] fac scire me, & semitas tuas doce me.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F He. Induc me in veritate tua,& assuefac me: quia tu deus salutis meæ, te 4
expectaui tota die.

Zain. Recordare misericordias tuas domine & gratias tuas: quia ex sempi- 5
sunt
terno ipsę.

Cheth. Peccatorum adolescentiarum mearum & rebellionum mearum ne re- 6
ad meum bonum
cordare:secundum gratiam tuam recordare mihi tu propter boni-
tatem tuam domine.

est est
G Thetb. Bonus & rectus dominus: propterea docens peccatores in via. 7

Iod. Induet humiles in iudicio: & assuefaciet humiles viæ suæ. 8

sunt
Caph. Omnes semitæ domini gratia & veritas: custodientibus pactum eius 9
& testificationes eius.

Lamed. Propter nomen tuum domine parces culpæ meæ:quoniam grandis 10
ipsa.

pro quisquis fuerit quam
Mem. Quis iste vir timens dominum docebit eum in via eliget. 11

Nun. Anima eius in bono pernoctabit: & semen eius hæreditabit terram. 12

communicatur est
H Samech. Secretum domini timentibus eius : & pactum eius ad faciendum 13
scire eos.

suscipiunt
Hain. Oculi mei continue ad dominum : quia ipse educet de reti pedes 14
meos.

sum
Pe. Vertere ad me & miserere mei:quoniam vnicus & pauper ego. 15

Zadi. Angustiæ cor meum dilatare fecerunt: de angustiis meis educ me. 16

Res. Vide humilitatem meam & laborem meum:& ignosce omnibus pec 17
I catis meis.

Res. Vide inimicos meos:quia multiplicati sunt, & odio iniquitatis ode- 18
runt me.

Scin. Custodi animam meam & eripe me:non cõfundar, quia speraui in te. 19

Tau. Perfectio & rectitudo custodient me:quiae xpectaui te. 20

Pe. Redime deus † Israelem, ex omnibus angustiis suis. †alii 21

TItulus est. Dauidi, Exquo nihil certi habetur nisi author psalmi . ¶Circa materiã psalmi aduerte quòd quia cõstat Dauidem authorem esse psalmi, & ea quæ in psalmo dicũtur de
K psona loquẽtis nõ excedere Dauidẽ sed cõgruere gestis eius & circa ipsum, ideo cõcludi potest q̃ psalmus ad literã tractat de Dauide. Sed quæ Dauidis tractẽtur, ex decursu psalmi accipere oportet. ¶Manifeste autẽ apparet primo in psalmo Dauidẽ in tribulatione cõstitutũ , vnicũ,pauperẽ,multiplicatisq; inimicis describi cũ angustijs populi. Apparet secũdo Dauidẽ petere a deo veniã peccatorũ ter,& doceri vias domini atq; duci per eas . ¶Quibus simul collatis, facile colligitur q̃ psalmus iste ad tẽpus tribulationis quã passus est Dauid ab Absalon spectat, Nã illi tẽpori tantũ hæc omnia cõgruũt: vt patet discurrẽdo. Tũc enim tribulatio propria propriis,tunc multiplicati inimici, tunc vniuersus populus in tribulationibus fuit , tunc petiit veniam recognoscens peccata sua,tunc petiit ne recidiuaret. Ita q̃ psalmus iste opus meditationis sanctæ & contritæ habitæ a Dauide in illa persecutione describit ad literam.

SVMMARIVM EST.

¶Dauid propter sua scelera afflictus ab Absalõ recurrit ad deũ.tũ pro venia tũ pro seruatione in rectitudine, tũ pro seruatione vitæ propriæ,& liberatione tũ sui tũ populi ab his angustiis.

Persona loquens propheta est. A
¶Aduerte quòd psalmus iste. 25. est primus inter psalmos alphabeticos:singuli enim versus incipiunt à singulis literis alphabeti Hebraici.ita tamen q̃ tres literæ geminantur & tres omittuntur. Et quoniam mysterium reseruamus spirituisancto,ideo sic summarie pertranseo.

AD te domine.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ,& executiuam, ibi,etiam omnes. ¶Proponit quatuor:duo assertiue & duo deprecatiue. Primo assertio de futuro,ad te domine animam meam leuabo,contemplando,præcando,& offerendo. Altera de præterito.deus meus in te confisus sum. Non audet dicere tibi obediui, mãdata tua seruaui:sed quòd in ipso solo spem fiduciamq; suam posuit fugiens Absalon. Prima petitio est. Non confundar(pro ne confundar)ab expectatione mea,à desiderio meo. Secunda.non lętabuntur,pro ne lætentur,inimici mei mihi:hoc est de me confuso. Modus loquendi Hebraicæ linguæ videtur iste tam frequens vsus datiui.

B ETIAM omnes.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, non lætabuntur inimici mei. Secundo illa,ad te domine animam meam leuabo,ibi,vias tuas. Tertio illa,Deus meus in te confisus sum,ibi,oculi mei. Quarto illa,non confundar,ibi, custodi animam meam. ¶Assignat itaque pro ratione petitionis suæ duplicem fructum. Alter est communis omnibus sperantibus in Deo. Etiam omnes sperantes tui non confundentur. Alter est iusta retributio inimicis.confundentur fallentes inaniter. Absalon siquidem & sui fefellerunt Dauidem sub specie sacrificii coniurantes aduersus eum. Et hoc inaniter:hoc est vacui causa offendendi me.sine offensa illata ei à Dauide. Et propterea merebantur confundi. Acsi apertius dixisset, Si inimici mei non lætabuntur super me, verificabitur quòd omnes qui sperant in te non confundentur,& quòd fallentes confundentur:quod est duplex bonum.

C VIAS tuas domine.) Tractatur hic illa particula, ad te domine animam meam leuabo, tripliciter. Primo ex parte petitionũ. Secundo ex parte Dei,ibi,bonus & rectus. Tertio ex parte vniuersalis indigentiæ,ibi,quis iste. ¶Tres porrigit petitiones. Prima est spectãtium ad intellectum. Vias tuas,hoc est ad te ducentes,domine fac scire me:& semitas,semitas,hoc est arctiores,tuas,ad te ducentes,doce me. ¶Secunda est spectantium ad executionem. Induc me,ad similitudinem inducentis in principium viæ,induc me opere,in veritate tua,hoc est præceptorum tuorum,& assuefac, non solum induc sed ad similitudinem manu ducẽtis infantulum vt discat ambulare assuefac me in eadem veritate præceptorum tuorum exequendo:quia tu Deus salutis meæ,quia ex te pendet salus mea:& ex parte mea,te, nõ alium doctorem & ducem expectaui tota die,sine intermissione. Non tamen propterea peto hæc innoxus iustitiæ:sed recordare misericordias tuas domine & gratias tuas,quia ex sempiterno ipsæ,supple sunt. ¶Tertia. Peccatorum adolescentiæ meæ & rebellionum mearum ne recordare. Vbi etiam aduerte in D
Hebræo haberi adolescentiarum seu pueritiarum mearum, quia numerum tantum pluralẽ habet. Et intendit quòd nolit recordari ad punitionem tam peccatorum ex ignorantia seu passione humana(quæ regnant in ætate adolescentiæ)quàm peccatorum ex deliberato proposito, quæ rebelliones significantur. Vtroque siquidẽ modo Dauid peccauerat. Primo modo in adulterio:secundo autem in homicidio. Et huic petitioni addit. Secundum gratiam tuam, non iustitiam tuam,recordare mihi,ad meum bonum & non solum ad commune bonum,tu propter bonitatem tuam,non merita mea domine.

BONVS & rectus.) Postquam Dauid eleuauit animam suam ad Deum,petẽdo tria spiritualia,prosequitur eleuationem animi contẽplando rationes ex parte Dei congruas ad concessionem petitorũ,inchoans à duabus Dei conditionibus:bonitate scilicet,& rectitudine. Bonus,ad communicandum bonitatem suam:& rectus, ad ea quæ rectitudinis sunt dirigendum E
& faciendum,dominus:& propterea,quia bonus & rectus,docens:supple est erit & fuit,peccatores in via:hoc est officium exercet doctoris ad instruendum peccatores de iis quæ spectant ad viam rectam. Et hoc respondet primæ petitioni. Inducet humiles in iudicio, & assuefaciet humiles viæ suæ. Directe hoc respondet secundæ petitioni. Sed discerne respectu peccatorũ contemplatur Deum doctorem viæ,respectu autem humilium contemplatur Deum officiosum, velut ad faciendum ambulare & assuescere ambulantes infanter, quum primum discunt ambulare. Et est humilitas hoc in loco nomen virtutis. In quo describitur præcipua Dei cura erga eos qui humiliter se ei submittũt. Et hoc etiam quia bonus & rectus dominus. In iudicio autem,non in impetu sed rationis iudicio ambulare faciet:non secundum vias carnis aut mundi,sed assuefaciet ambulare viam suam,Dei. ¶Amplius omnes semitæ domini gratia & veritas.hoc intellige de viis domini ad nos seu creaturas. Et est sensus quòd omnia opera Dei sunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

F gratia & veritas. gratia quia bonus, veritas quia rectus dominus. Et hoc est verum:quia in omnibus operibus Dei inuenitur rectitudo & aliquid gratuitum. Et vbi descripsit officium Dei prius respectu peccatorum (vtpote deuiorum) & postea respectu humilium, vtpote incipientium viam gradi, nunc describit officium Dei respectu iustorum : vtpote exercitatorum in Dei via. Ita quòd qm̃ia bonus & rectus, propterea omnes semitæ domini (hoc est vię domini arctius inspectæ) gratia & veritas sunt, non quibuscunq;, non iis qui non sapiunt quę Dei sunt: sed custodientibus pactum eius, legem eius, fœdus eius quo ille Deus eorum & iste populus Dei, & testificationes eius. Testificationes Dei, appellantur quæcunq; testimonium perhibent nobis de Deo: siue sint opera naturalia, siue miraculosa, iis siquidem qui curam habent & diuini pacti & diuinorum testimoniorũ, omnia diuina opera sunt gratia & veritas. ¶ Hanc cõ templationem non potuit finire Dauid nisi repetendo veniæ petitionem. Propter nomen tuũ
G domine, quo bonus & rectus diceris, parces culpæ meæ. Fiducialiter & ex magna spe affirmatum intellige quòd precatur, dicendo parces culpæ meæ. More quippe supplicantium & ex cõfidentia magna proponentium petitionem tanquam efficiendam, ne videatur sub dubio petere ait parces culpæ meæ. Et rationem subdit. quoniam grandis ipsa: hoc est quoniam nomini tuo reseruatur condonatio culpæ meæ ex sui magnitudine. Decet enim tuum nomen magna face re, & illud magnificari in condonatione magni sceleris. Vbi nota non alleuiare peccatum suũ Dauidem: sed quod prius vocauit rebellionem, modo grandem culpam confitetur.

QVIS iste.) Contemplatus Dauid petitiones suas ex rationibus officiorum diuinorum, contemplatur nunc eadem ex parte vniuersalis indigentiæ: quia scilicet omnes indigent illis. Et loquitur de primis duabus petitionibus. Tertia enim erat ei propria vt criminoso. Et intendit quod non solum peccatores & humiles indigent doceri à Deo in via, sed omnes timentes
H Deum. Et propterea dicit. Quis, pro quisquis, iste fuerit timens dominum, docebit eum dominus, in via eliget, pro quam eliget, timens dominũ. Sæpe enim in hoc metrico stilo vtitur propheta manco sermone. ¶ Fructus autẽ quem cõsequitur timens dominũ ex eo q̃ dominus docet ipsum in via, subditur duplicis generis. Primũ genus est temporalium bonorũ. Anima eius scilicet timẽtis Deũ, in bono pernoctabit, hoc est quiete perseuerabit sicut dormiẽs. Et hoc quo ad se. Et semẽ eius hæreditabit terram, promissionis. & hoc quo ad filios. Et spectant hi fructus bonorũ temporalium ad promissiones veteris testamenti. ¶ Secundũ genus est bonorum spiritualium. Secretũ domini timentibus eius, cõmunicabitur specialibus reuelationibus: & pactum eius, est, ad faciendum scire eos. In quo significatur magnum beneficiũ quo deus efficit pactum legis suæ non ad iudicium seu dãnationẽm, sed ad fructum sciendi, non hæc aut illa sed absolute quia sola scientia salutis est scientia simpliciter & absolute: iuxta illud Deute. 4. hæc est ve-
I stra sapientia & intellectus. ¶ Intellige autem hos fructus prophetiæ & intellectus legis non tanquam ordinarios quo ad primum: sed tanquam sæpe ex diuina gratia collatos timentibus ipsum. ¶ Et meminit horum fructuum Dauid: quia conscius erat sibiipsi perditionis vtrorũq;: nam peccando perdiderat & pernoctationem in bono, & demeruerat promissam successionẽ seminis, perdideratq;, reuelationes diuinas.

OCVLI mei.) Tractatur hic illa particula, Deus meus in te cõfisus sum: inchoãdo à perseuerãte recursu ad Deum cũ plena confidentia. Oculi mei cõtinue ad dominũ. suspiciunt & suspicient. Ecce fiducia. Quia ipse vellet de reti pedes meos. Assimilat reti cõiurationem & insecutionem quam patiebatur ab Absalon, tanquã ipse inciderit in illud rete sicut vere inciderat. ¶ Ad quid autem oculos suspensos habeat subiungit. vertere ad me & miserere mei. More humano alloquitur Deum tanquã auersum à Dauide vt vertatur ad ipsum habentem pedes in-
K tra rete & cõpatiatur miseriæ eius, Quoniam vnicus & pauper ego, supple sum. Vnicum se dicit in respectu ad multitudinem sequacem Absalon. & eadem relatione appellat se pauperem: vt hinc maximam indigentiam diuini auxilii significẽt. Et hæc quo ad diuitias & milites. ¶ Quantum ad interna vero mala subdit. Angustiæ cor meum dilatare fecerunt, de angustiis meis educ me. Metaphorico sermone describit angustias existentes in corde valde multiplicatas, ad similitudinem rerum quæ conduntur in sacculo ex corio: quum enim res contentæ multiplicantur, dilatant seu ampliant corium continens. Iuxta hanc metaphoram intendit multitudinem tantam angustiarum in corde vt quodammodo amplient cor. ¶ Vnde & prosequendo mala inhærentia, subdit. Vide humilitatem meam, hoc est depressionem meam, & laborem meum, quem sustineo: & ignosce omnibus peccatis meis. Acsi dixisset. sint hæc quæ patior accepta coram te ad veniam peccatorum meorum. Vbi vides tertio petentẽ veniã, augere petitionẽ: dũ extendit ad omnia peccata sua. ¶ Vide demũ inimicos meos, Absalon & cõplices

quia multiplicati sunt (nam totum ferè regnum sequebatur Absalon) & odio iniquitatis, non A
iustitiæ, oderunt me. Aduerte hic quòd loco suspensionis oculorum suorum ad dominum, petit Dauid à Deo primum respice in me, secundum vide humilitatem, tertium vide inimicos meos: vt nihil prætermiserit videndum.

CVSTODI animam meã.) Tractatur hic illa particula, non confundar: petendo quinque. Primum. Custodi animam meam. Timebat mori in illa persecutione. Et ideo petit custodi animam meam, id est vitam meam. Secundum. & eripe me, de hac persecutione, Tertium. non confundar. quod deprecatiue intelligendum est cum fiducia: vt superius declaratũ est. Ecce fiducia. quia speraui in te. Quartum. Perfectio & rectitudo custodient me. Et intelligit de perfectione & rectitudine Dei: iuxta id enim quod superius dixerat bonus & rectus dominus, modo petit quòd perfectio inchoatæ gratiæ & rectitudo custodiãt ipsum à malis. Precatur autem vtens futuro indicatiuo ratione iam dicta ex fidutia magna. De qua subiungit. quia ex- B
pectaui te. Quintum. Redime Deus Israelem ex omnibus angustiis suis. Nõ suffecit orare pro vita & liberatione sua, sed pro toto populo in tribulatione posito rogat. Redime, quasi venditũ populum fraudibus Absalon, Israelem, cognominauit vt meritum patriarchæ patris populi cõ memoraret: ex omnibus angustiis suis, vt omni ex parte libertate solita gaudeat. Amen.

VVLGATA EDITIO. Psalmus Dauid. XXV.

IVdica me domine, quoniã ego in innocentia mea ingressus sum: & in domino sperans non infirmabor.
Proba me domine & tenta me: vre renes meos & cor meum.
Quoniam misericordia tua ante oculos meos est: & complacui in C
veritate tua.
Non sedi cum concilio vanitatis: & cum iniqua gerentibus non introibo.
Odiui ecclesiam malignantium: & cum impiis non sedebo.
Lauabo inter innocentes manus meas: & circundabo altare tuum domine:
Vt audiam vocem laudis: & enarrem vniuersa mirabilia tua.
Domine dilexi decorem domus tuæ: & locum habitationis gloriæ tuæ.
Ne perdas cum impiis deus animã meam: & cum viris sanguinũ vitã meam.
In quorum manibus iniquitates sunt: dextera eorum repleta est muneribus. D
Ego autem in innocentia mea ingressus sum: redime me & miserere mei.
Pes meus stetit in directo: in ecclesiis benedicam te domine.

IVXTA HEBRAEVM. Dauidi. XXVI.

1 Propheta. IVdica me domine[4], quoniam ego in perfectione mea ambulaui : & in domino[4] confisus sum, non labar.
2 Proba me domine[4] & tenta me: purifica renes meos & cor meum. e
3 Quoniam gratia tua conspectui oculorum meorum : adest & ambulabo in veritate tua. E
4 Non sedi cum viris falsitatis. & cum latentibus non introibo.
5 Odiui ecclesiam malignantium: & cum impiis non sedebo.
6 Lauabo in munditia palmas meas: & circuibo altare tuum domine[4].
7 Ad faciendum audire in voce confessionis: & ad narrandum omnia separata tua.
8 Domine[4] dilexi habitaculum domus tuæ, & locum tabernaculi honoris tui.
9 Ne congrega cum peccatoribus animam meam, & cum hominibus sanguinum vitas meas.
10 Quòd in manibus eorum cogitatio est, & dextera eorum plena munere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Et ego in perfectione mea gradiar, redime me & miserere mei. 11
Pes meus stetit in rectitudine, in cœtibus benedicam dominum. 12

TItulus est. Dauidi. De quo vt supra. ☞Circa materiam psalmi aduerte quòd quum constet de authore ex titulo, & nihil eorum quæ loquenti in hoc psalmo attribuuntur excedere personam Dauidis, consequens est vt de ipso Dauide ad literam psalmus tractet. ¶Quæ autem tractet oportet ex iis quæ clara sunt coniicere. Clarum in primis est quòd nulla de inimicis fit mentio. Clarum secundo est quòd Dauid exponit se rigoroso examini diuini iudicii. Clarum tertio est quòd iam dilexerat locum domus Dei inter alia multa bona quæ dicit se fecisse & promittit facere. ¶Ex quibus simul collatis apparet, quòd Dauid adepto regno antequam caderet in crimen adulterii & homicidii, edidit hunc psalmum: intendens in ipso iustifi
G care coram Deo causam adepti regni, scilicet quòd non malis artibus, sed cum omni rectitudine tum seruata tum seruãda ambulauit. Et propterea nullius meminit inimici: propterea petit à Deo rigorosi examinis censuram: propterea tot bona sua opera commemorat, & mala à quibus abstinuit: propterea deuotionẽ suam erga domum domini citat. ¶Et si diligentius singula collata fuerint, apparebit quòd psalmus iste edit⁹ fuit in principio quo Dauid factus fuit rex super totum Israel: & disposuit transferre arcam domini in montem Sion: vt dicitur. 1. Paralip. 13. Nam illi tempori quadrant, omnia: & iustificatio causæ regni tunc adepti, & deuotio erga domum domini, & non consensisse malis gestis, & petitio segregationis à malis. ¶Est ergo ad literam materia psalmi iustificatio regni habiti à Dauide.

SVMMARIVM EST.

☞Dauid vbi exposuit se examini iudicii (citatis tum bonis operibus suis, tum munditia à ma
H le gestis) petit vt Deus non aggreget progressum suum impiorum cõsortio, sed redimat ac miserentur sui, affecti ad ea quæ sunt rectitudinis.

☞Persona loquens propheta est.

IVDICA me domine.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, proba me. ¶Quatuor proponit. Primum, Iudica me domine. petẽs iudicio discussionis & rigorosi examinis iudicari a Deo: nõ simpliciter & absolute, sed in causa regni. Et hinc soluitur quæstio obiiciens quòd alibi dicit, Non intres in iudicium cum seruo tuo domine. ibi nanque recusat diuinum iudicium simpliciter & absolute: hic autem petit illud in vna particu
I lari causa. ¶Secundum affert pro ratione talis petitionis ex parte integritatis suæ. Quoniam ego in perfectione integritate mea, hoc est qualem fragilitas mea assequi potuit (addidit enim mea ne præsumptuose videretur dicere quòd in perfectione ambulauit) ambulaui, progressus sum in negocio regni. ¶Tertium ex parte diuinæ electionis qua elegerat ipsum in regem. & in domino, non in homine, non in fortitudine sequacium, confisus sum. Et hæ duæ causæ sunt veræ causæ petitionis. ¶Quartum quod demum subiungitur, securitatis est. Non labar, non timeo succũbere sub tali examine, vel potius non labar a regno super hæc fundato.

PROBA me domine.) Incipit pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, iudica me. Secundo illa, & in domino confisus sum, ibi, quoniam gratia. Tertio illa, in perfectione mea, ambulaui, ibi, non sedi. Quarto illa, non labar, ibi, ne congrega. ¶Circa primum, ri
K gorosum proponit examen sub similitudine examinandi argenti seu auri. Proba me domine & tenta me, ad modum tentantis & experimentum sumere volentis habe te circa me: purifica conflatione in igne sicut purificatur argentum, renes meos & cor meum: hoc est intima quæq; mea, affectus cogitationes. Acsi aperte dixisset. Scrutare subtilissime me & intima quæq; mea, inuenies me mundum in causa.

QVONIAM gratia tua.) Tractatur hic illa particula, & in domino cõfisus sum. Vbi aduerte in præcedenti psalmo dictum fuisse, vniuersas viæ domini gratia & veritas. Monstrat ergo fiduciam suam totam in Deo fuisse, ex hoc quòd tam gratiam quam veritate Dei ante se habuit. Illam in intellectu, quia gratia tua affuit conspectui oculorum meorum. Habebat enim semper ante oculos suos gratiam Dei qua sine eius meritis elegerat ipsum in regẽ per Samuelem &c. & semper confidebat in gratia Dei. Et ne in vanum gratiam Dei reciperet, subiungit de veritate in opere, & ambulabo in veritate tua. Non solum ambulaui sed perseuerabo ambulando, in veritate tua, in veritate secundum te etsi forte non secundum homines.

NON sedi.) Tractatur hic illa particula, quoniam ego in perfectione mea ambulaui. Et quoniam perfectio habet duas partes (declinare a malo, & facere bonum) inchoat a prima. Nõ sedi cum viris falsitatis, & cum latentibus non introibo. Ioab & Abisai viri falsitatis & laten-

tes appellantur in occisione Abner: de qua. 2. Regũ. 3. Vnde & tunc dixit Dauid, Mundus ego A
sum & regnum meum apud Deum vsq; in sempiternum a sanguine Abner. Et propterea nũc dicit, Non sedi, non communicaui, cum viris falsitatis, Ioab & fratre eius: & cum latentibus, id est simulate & proditorie procedentibus, non introibo. quia nec ratam intendebat habere huiusmodi rem gestam nec aliquid simile. ¶Vbi aduerte quòd vtitur vocabulis spectantibus ad consultandum, scilicet introeundi in locum consilii, & sedendi in consilio: vt intelligas non esse consensu aut consilio eius quomodolibet factum illud homicidium, quasi expediens ad cõsequendum regnum. Et vtitur præterito ad excusationem: futuro autem ad perpetuam detestationem. ¶Odiui ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedebo. Impii & malignantes appellantur duo principes latronum Banaa & Rechab, qui interfecerunt regem Isboseth, & attulerunt caput eius ad Dauidem in Hebron: vt patet. 2. Reg. 4. Odiui, etiam facto, ecclesiam, congregationem, malignantium, Banaa & Rechab principum talis ecclesiæ: & cum im- B
piis, eisdem, non sedebo, regnabo, non accipiam in magnates regni. Minus dicit quàm fecerit: quia non solum non admisit eos ad gratiam sessionis, sed iussit eos occidi. ¶Et vniuersaliter quo ad omnia, lauabo immunditia palmas meas. Pilatus accepta aqua lauit manus coram populo in signum munditiæ suæ: ita nunc propheta iuxta hunc morem ait, Lauabo palmas meas in munditia, manifestare potero toti populo opera mea esse munda velut lauans manus publicæ in signum innocentiæ. Hæc quo ad declinationem à malo. ¶Quo ad operationem vero bo
ni subdit, & circuibo altare tuum domine. In quo non solum sacrificii oblationem sed frequentiam comitum ipso circuitu denotat. Et ecce effectus intentus ex circuitu. Ad faciendum audire in voce confessionis & ad narrandum omnia separata, hoc est. mirabilia, tua. Ordo præposterus. Prius est enim cantare mirabilia Dei: & inde fit quòd audiatur vox laudis. Intendit enim per hoc diuinum cultum quem ordinauit in domo domini ad testificandum rectitudi- C
nem animi sui. ¶Et adiungit de præterito, Domine dilexi habitaculum domus tuæ, & locum tabernaculi honoris tui. Hinc clare apparet Dauidem dilexisse locum in quo ponendum erat tabernaculum honoris Dei, in quo honorabatur Deus (qui Bethel appellatus est à patriarcha Iacob) & propterea Dauidem transtulisse arcã domini in Sion, nescius adhuc in qua parte mõtis erat Bethel. Propterea enim dicit quòd dilexi locum tabernaculi honoris tui. Vnde & meruit diuina reuelatione cognoscere illum locum. 1. Paralip. 22. & 2. Paralip. 3.

NE congrega cum peccatoribus.) Tractatur hic illa particula, non labar: petendo duo valde necessaria regi ad seruandum à lapsu. Primum est non habere consortium cum peccatoribus. Et quanuis omnes peccatores vitãdi sint principibus, duo tamen genera hic specialiter describuntur. Alterum est hominum sanguinum. Alterum hominum munerum. Illi contra vitam, isti contra iustitiam subditorum moliuntur. Primum ergo generaliter. ne congrega cum D
peccatoribus animam meã, congregatione vnanimitatis. Deinde specialiter. & cum hominibus sanguinum, effusoribus, vitam meam, conuersationem meam. Et rursus specialiter. Quòd in manibus eorum cogitatio, & dextera eorum repleta munere. Homines qui muneribus corrumpuntur, primum describit quòd in manibus eorum cogitatio. Habẽt enim tales homines cogitationes non in recta ratione, sed in manibus. Si manus sunt vacuæ habent vnam cogitationem: si manus sunt plenæ, habent aliam cogitationem. Et propterea dicitur de ipsis quòd in manibus eorum cogitatio. Et vitium eorum apertius describitur. Et dextera eorũ repleta munere. Vbi scito quòd dictio Hebraica non significat munus absolute, sed munus sordis seu corruptionis. ¶Et ego. Ecce quorsum tendit petitio. Et ego in perfectione mea gradiar. serua me à societate istorum & ego in perfectione mea inchoata perseuerabo absque lapsu. Et quoniam cognoscebat non omnes suos recte semper incedere, ideo subdit. Redime me, à seruitute pecca E
torum quos oportet me sustinere, & miserere mei, tolerantis illos. tolerauit enim vsq; ad mortem crimen Ioab impune. ¶Et ad prouocandum diuinam misericordiam affert rectitudinẽ affectus. Pes meus, affectus meus, gressus meus, stetit in rectitudine, nõ est lapsus à recto hactenus, & in futurum in cœtibus benedicam dominum. quia hactenus perseueraui in bono, & publice laudabo ea quæ sunt domini, non ea quæ sunt hominum, miserere mei, non noceant mihi iniquitates aliorum. Amen.

VVLGATA EDITIO. Psalmus Dauid. XXVI.

DOminus illuminatio mea & salus mea, quem timebo?
Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?
Dum appropiant super me nocentes, vt edant carnes meas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt.
Si consistant aduersum me castra: non timebit cor meum.
Si exurgat aduersum me prælium: in hoc ego sperabo.
Vnam petii à domino hanc requiram: vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ.
Vt videam voluntatem domini: & visitem templum eius.
Quoniam abscondit me in tabernaculo suo: in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.
In petra exaltauit me: & nunc exaltauit caput meum super inimicos meos.
G Circuiui & immolaui in tabernaculo eius hostiam vociferationis, cãtabo & psalmum dicam domino.
Exaudi domine vocem meam qua clamaui ad te: miserere mei & exaudi me.
Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea: faciem tuam domine requirã.
Ne auertas faciem tuam à me: & ne declines in ira à seruo tuo.
Adiutor meus esto: ne derelinquas me neque despicias me deus salutaris meus.
Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me: dominus autem assumpsit me.
H Legem pone mihi domine in via tua, & dirige me in semitam rectam: propter inimicos meos.
Ne tradideris me in animas tribulantium me: quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi.
Credo videre bona domini: in terra viuentium.
Expecta dominum: viriliter age, & cõfortetur cor tuum, & sustine dominũ.

IVXTA HEBRAEVM. *Dauidi.* XXVII.

Propheta. DOminus lux mea & salus mea, (est) à quo timebo? dominus robora- I
tio vitarum mearum, (est) à quo pauebo?
Appropinquantibus super me malignantibus ad deuorandum carnem meã, 2
angũstatores mei & inimici mihi, (contra me) ipsi impegerunt & ciderunt.
Si castrametabitur super me exercitus, non timebit cor meum: si surget super 3
me bellum, in hoc ego confidens (ero).
Vnam petiui à domino, ipsam requiram: sessio mea (sit) in domo domini omnibus diebus vitarum mearum, ad videndum in placiditate domini, & 4
K ad quærendum in templo eius.
Quoniam abscondet me in vmbraculo suo in die mali abscondere faciet me 5
in abscondito tentorii sui: in petra exaltabit me.
Et nunc exaltabitur caput meum super inimicos meos (in) circuitibus meis: & sacrificabo in tentorio eius sacrificia clangoris, cantabo & psallã domino, 6
Audi domine vocem meam, vocabo, (scilicet) miserere mei & responde mihi. 7
Tibi dixit (meditando) cor meum. *Vox Dei meditata.* quærite facies meas, *Propheta.* facies tuas do 8
mine quæram.

9 Ne absconde facies tuas à me, ne declinare fac in furore seruum tuum: auxi- A
lium meum fuisti, ne dimitte me, & ne derelinque me Deus salutis meæ.
10 Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me: & dominus colliget me.
11 Doce me domine viam tuam, & deduc me in semitam rectitudinis: propter inspectores meos.
12 Ne trade me in animam angustatorum meorum, quoniam surrexerũt in me testes falsitatis & locutor iniquitatis.
13 Nisi credidi (ac si non credidissem) ad videndum in bonitate domini in terra viuentium.
14 Spera ad dominum: roborare, & roborabit cor tuum, & spera ad dominũ. B

TItulus est Dauidi. De quo vt supra. Circa materiã psalmi quia constat ex titulo Dauid authorem esse psalmi, & ea quæ dicuntur non excedere personam Dauidis, consequens est de ipso Dauide ad literam tractari. Quæ autem tractentur, ex clarioribus intelligere oportet. Primum itaque clarum est quòd Dauid profitetur Deum lucem, salutem, fortitudinemq; suam. Secundum de præterito, quòd quum inimici appropinquassent contra eum ciderunt. Tertium quòd petit non incidere in desiderium hostium suorum: quia insurrexerunt in eum testes falsi. Quartum quòd valde desiderauit ac desiderat habitare in domo domini, quærere faciem domini &c. Ex quibus simul collatis apparet manifeste quòd Dauid describit se in eo tempore quo inimici eius ciderant. & tamen adhuc supererat bellum cum eisdem. Vnde excluditur & totum tempus vitæ Saulis: quoniam viuente Saule non ciderunt inimici Dauidis. Excluditur & tempus Absalon: quoniam illi tempori non conuenit, dominus lux mea & salus mea &c. vt patet. Excluditur quoque tempus bellorum cum alienigenis, tum quia in eis non verificatur quòd insurrexerunt testes falsitatis, præcipue talis vt Dauid non crederet videre bonitatem domini in terra viuentium. tum quia magna pars psalmi affert pro ratione desiderium Dauidis circa domum & faciem domini: quod impertinens videtur ad bella cum alienigenis. Et quoniam tam hoc quàm cætera clara quaãdrant tempori quo Dauid erat rex Iuda in Hebron, & inter ipsum & domum Saulis fuit lõga concertatio. 7. scilicet annorum, ideo de tempore illo tractat iste psalmus: nam tunc verificatur, dominus lux mea & salus mea &c. vt enim patet. 2. Reg. 2. Dauid ex reuelatione domini mortuo Saule ascendit in Hebron, vbi factus est rex super tribum Iuda. Tunc verificatum fuit quòd inimici eius ciderũt: vt patet. Et tamen quod supererat adhuc bellum cum eis: durauit enim per annos septem bellum. & erat D
bellum cum illismet qui fuerant falsi testes contra Dauidem: vt in decursu expositionis manifestabitur. Et æstuabat Dauid desiderio honorandi arcam domini, & constituendi habitationẽ suam prope arcam domini in monte *Sion*. quod non poterat: quia Hierusalẽ (in quo est mons *Sion*) non erat sub potestate eius. Est itaque materia psalmi ad literã, fiducia Dauidis in domino adhuc regis in Hebron, ad honorandum arcam domini & habitãdum iuxta eam. quod claudit in se materialiter assecutionem regni Israel: formaliter enim ad domum domini tendit. Attestatur autem dicto tempori titulus psalmi apud Græcos talis. psalmus Dauid antequã liniretur: hoc est vngeretur in regem super totum Israel.

SVMMARIVM EST.

Dauid ex perceptis multis diuinis beneficiis iam non timens ab homine, sed expectans beneficiorum cumulum, petit à Deo quiescere in domo Dei, quærere faciem nostrq; vias eius, & E
non tradi in desiderium inimicorum suorum.

Persona loquens propheta est. recitans diuinam vocem.

DOMINVS lux mea.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam, & executiuã, ibi, appropinquantibus. Proponit quatuor. Primum. dominus lux mea, interna. Secũdum. & salus mea, à malis. Tertio. dominus roboratio vitarũ mearum: hoc est robur dãs vitæ meæ. Quartum quod repetitur. a quo timebo. a quo pauebo? Et legitur vtrunque interrogatiue. Acsi diceret. a nullo timebo, a nullo pauebo, Deo luce, salute & fortitudine mea. Fit autem repetitio tum ad insinuandam firmitatem securitatis, tum vt altera ex præteritorum, altera ex futurorum periculorum ratione dicatur.

APPROPINQVANTIBVS.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo

Universidad de Deusto
Biblioteca

F tractatur geminata illa particula, à quo timebo. Secundo illa, salus mea, ibi, vnam petii. Tertiõ illa, lux mea, ibi, audi domine. Quarto illa, roboratio vitarum mearum, ibi, ne trade. ¶Bis dixerat, à quo timebo. Et propterea duo subiungit genera periculorum. Primum præteritorũ. Ap propinquantibus super me malignantibus ad deuorandum carnem meam, angustatores mei & inimici mei mihi ipsi impegerunt & ceciderunt. Et intelligitur ad literam de exercitu Isbo seth duce Abner contra Dauidem congregato: de quo. 2. Reg. 2. nam egressi sunt quasi ad deuorandum Dauidem: vtpote. 11. tribus contra vnam. Et tamen ipsi debilitati sunt, seu impegerunt & ceciderunt. Impegerunt quidem in Ioab obuiantem eis: & ceciderunt, fugato eorũ exercitu. Appellantur autem malignantes, eo quòd ex malignitate concepta tempore Saulis aduersus Dauidem, mouebantur contra Dauidem. Vnde & signanter addidit mihi: vt intelligeres malignitatem & inimicitiam totam contra eum. ¶Secundum futurorum. Si castrametaG bitur, iterum, super me, contra me, exercitus, totius populi, non timebit cor meum, ab eo: si surget super me bellum, in hoc ego confidens, quòd Deus vertet illud in bonum meum. vt intelligas totam fiduciam eius esse in Deo ex experientia præstorum.

VNAM petii à domino.) Tractatur hic illa particula, salus mea. Vbi aduerte quòd tota ratio istius psalmi ex parte Dauidis explicatur in deuoto Dauidis affectu ad domum domini: insinuans per hoc quòd tantæ perfectionis erat vt non tanti faceret adeptionem regni quanti æstimabat assecutionem voti sui erga domum domini. Vnam, rem, inquit petii à domino. tãquam præcipue intentam, hanc requiram. In quo clare patet & præterita & perseuerans deuotio. Quæ autem sit ista res petita, subiungit, sessio mea, sedere meum, quiescere meum, in domo domini omnibus diebus vitæ meæ. Ei non dixit quiescere in regno, sed in cultu domini. Et ad literam statim adimplere conatus est hoc Dauid, statuens domum suam iuxta domum domiH ni: exemplo Moysi ducis populi, cui ordinatum est à Deo Nume. 3. vt habitaret iuxta ostiũ domus domini. ¶Quorsum autem hoc habuerit desideriũ, manifestat ex speratis salutiferis fructibus. Primo ex parte sui duobus. Alter est. ad videndum in placiditate domini. In quo mentis eleuatio ad videndum quæ dei sunt quiete, tanquam coram Deo placide monstrante diuina speratur. Alter est. & ad quærendum in templo eius. In quo diligentia inquisitiua eorũ quæ ad diuinam gloriam spectant, speratur in templo: vtpote loco orationi deputato. ¶Secũdo ex parte Dei primus fructus describitur. quoniam abscondet me in vmbraculo suo. Secundus. in die mali abscondere faciet me in abscõdito tentorii sui. Aduerte hic quòd parui refert cõsentire puncto vt diximus, vel consentire aliis aliter punctantibus, quoniam abscondet me in vmbraculo suo in die mali: & postea subditur, abscõdere faciet me &c. sensus enim in idem redit. Sperat Dauid quòd sicut Moyses in die periculi quum populus contra ipsum & Aaron insurI gebat absconditus est in tabernaculo domini, mittente domino nubem cooperientem tabernaculum (vt dicitur nume. 14.) ita sic vel aliter ex gratia domus Dei ipse protegendus esset in occurrentibus. Bis autem hoc repetit. Semel ad significãdum quòd domus Dei erat sibi futurum refugium communiter, sicut refugium Moysi semper erat tabernaculum domini. Et semel ad significandum quòd specialiter in die mali, in die periculi, domus Dei esset sibi futurum refugium efficax. Et propterea dicit quòd ita abscondere me faciet in absconditõ, in intimo secreto, tentorii sui: hoc est ita secure proteget me ac si esset in absconsus in intimo tẽtorii diuini. De communi autem dicit quod abscondet me in vmbraculo suo: quod protegit ab iniuriis æstus & imbrium. ¶Tertius fructus. In petra exaltabit me, in solido & firmo fundamento exaltabit me in regem: non sicut Saulem, qui statim deiectus est, tanquam non fuerit in petra exaltatus. Vnde dixit Samuel ad Saulem. 1. Reg. 13. quod si non fecisses, iam nunc firmasset dominus reK gnum tuum super Israel in sempiternum: sed nequaquam regnum tuum vltra consurget: quæsiuit dominus virum sibi iuxta cor suum, & præcepit ei dominus vt esset dux super populũ suum &c. ¶Demum post descriptos fructus futuros adepti commoditate domus domini, describit effectus iam imminentes. Alterum ex parte Dei. Et nunc exaltabitur caput meum super inimicos meos circuitibus meis. Sperabat Dauid exaltandum se in regem super totum Israel, quum esset rex super tribum Iuda tantum. & circunquaque inimicos habebat: vtpote constitutus inter tribus duodecim quarum vndecim aduersabantur ei. Et hoc adimpletum ad literam fuit. ¶Alterum pro gratiarum actione: qui tamen potest connumerari tertius fructus ex parte Dauidis adiunctus primis duobus. Et sacrificabo in tentorio eius sacrificia clangoris, cantabo & psallam domino. Vbi aduerte quod dictio Hebraica non significat purum sonum tubæ: sed significat festiuum quendam sonum tubæ. quem penuria vocabulorum & nunc & sæpius clangoris nomine significabimus: eo quod saltem sonum tubæ significat (iubilatio autẽ qua alii in-

terpretes vtuntur, finẽ illius soni innuit: quia ad hoc iubilandum, ad hoc vt festiue se haberẽt, A
sonus ille fiebat) & quia præceptum erat in lege vt sacrificiis festiuis cũ iucunditate populi admisceretur huiusmodi sonus: vt dicitur Nume. 10. Et propterea dicit sacrificia clangoris.

AVDI domine.) Tractatur hic illa particula, lux mea: petendo manifestari sibi diuinã faciem & doceri. ¶Vtitur autem multis locis. Et primum ex parte intimi ac meditabundi affectus. & propterea præmittit. Audi domine vocem meam, internam: vocabo, intus hoc. miserere mei (in quo miseriam propriam recognoscit) & responde mihi, opere. Tibi, nõ homini, dixit, contemplando, cor meum: hoc est coram te locutus sum meditando verba tua sequentia: sci licet quærite facies meas. meditabatur siquidem Dauid hæc Dei verba in corde suo. Vnde & promittit obedire, facies tuas domine quẽrã: hoc est ad quod petiit miserere mei, ad quod prẽmisit respõde mihi. ¶Et propterea subdit. Ne abscõdas facies tuas à me, ne declinare fac in furore seruum tuum. Dupliciter negatur facies principis subdito. Vel occultatione, quum non cõB paret, sed velum aliquod interpositum est. & tunc vocatur abscondere faciem suam. Vel si apparet quidem, sed irato vultu, ita vt expectans gratiam recedat, videns nõ esse tempus gratiæ. Et tunc dicitur facere declinare subditos in furore. Et propterea vtrunq; impedimentum petit tolli. ¶Deinde vtitur altero loco ab inchoato beneficio. Auxiliũ meũ fuisti, iam inchoasti adiuuare me, ne dimitte me, & ne derelinque me deus salutis meę, author: sed perseuera & perfice cœpta. Hactenus enim adiuuerat ipsum Deus, & in spiritualibus & in tẽporalibus, saluãdo à Saule & eleuando in regẽ Iuda: sed adhuc restabat vt fieret rex Israel iuxta diuina promissa per Samuelem. Vnde tertio loco vtitur ab huiusmodi promissione. Quoniã pater meus & mater mea dereliquerunt me. Ad literã. 1. Regũ. 16. non est præsentatus à patre & matre Samueli Dauid. & propterea hic dicit q̃ pater meus & mater mea dereliquerũt me: & dominus, per Samuelem, colliget me, id est collecturũ me promisit. Quod adhuc implẽdum erat: adhuc enim C
non erat collectus populus Israel in regnum Dauidis. Hanc enim congregationem vocat collectionem sui: quia reuera collectio eius erat tanquam regis. ¶Quarto demũ loco vtitur ab hostibus. Doce me domine viam tuam. Nolebat enim malis artibus ad regnum peruenire, nolebat ad cultum domus domini nisi via iusta pertingere: Et propterea petit tum doceri viã Dei: tum deduci. & deduc me in semitam rectitudinis: nihil enim prodest scire viã Dei & nõ incedere per illã. Propter inspectores mei, hoc est malo animo respicientes me: hoc enim significat dictio hebraica. Illi siquidem qui adhuc supererant sequaces Saulis, & ægre ferebant regnum transferri in Dauidẽ, malo animo respiciebant Dauidẽ. Et quãuis Dauid nõ timeret ab eis (dixerat enim, à quo timebo?) timebat enim tamen a Deo, ne permitteret ipsum peccare, & consequenter ruere.

NE trade me in animã angustatorum meorũ.) Tractatur hic illa particula, roboratio vi- D
tarum mearũ: cõmemorando præterita constantiæ ac fortitudinis beneficia. Ne trade, inquit, me in animam, in desiderium angustatorum meorum, Saulistarum: quoniam surrexerunt in me, non tanquam hostes, nõ iure belli, sed testes falsitatis & locutor iniquitatis. Commemorat præterita quæ acciderant in diebus Saulis, scripta. 1. Reg. 24. quare audis verba hominum loquentium, Dauid quærit malum aduersum te. Vbi patẽt testes falsitatis. Et. 26. maledicti sunt in conspectu domini, quia eiecerunt me hodie vt non habitem in hæreditate domini, dicẽtes. vade serui diis alienis. vbi patet locutor iniquitatis. Propter quod subditur. Nisi credidi ad videndum in bonitate domini in terra viuentium: hoc est acsi nõ credidissem ea quæ sunt futuræ vitæ. vel acsi nõ credidissem in præsenti vita adhuc me visurũ p̃missa mihi in bonitate domini. ¶Intendit enim cõmemorare duo. Alterum q̃ inimici sui nõ tam zelo regni pro domo Saulis, quam malignitate cõtra ipsum sunt: vt patet ex eo q̃ olim fuerũt cõtra eum testes iniE qui &c. Alterũ quòd cõstans perseuerauit in eo fides bonorum futuræ vitæ seu diuinæ promissionis sibi factæ. hoc enim intẽdit dicendo q̃ illi locuti sunt iniquitatẽ, acsi ipse Dauid nõ crederet se visurum in bonitate domini vel bona in terra viuentiũ (quasi ista sit terra morientiũ) vel in terra promissionis: quæ solis viuentibus vita animæ promissa est in hæreditatẽ. ¶Quibus cõmemoratis, subditur cõfortatio suiipsius. Spera ad dominũ: roborare, & roborabit dominus cor tuum, & spera ad dominũ. Et quam olim habuerat, loquentibus aliis cõtra Dauidẽ acsi nõ crederet, & quam nunc in Hebron habebat (in vtroq; enim statu hanc animi fortitudinem habuit) seipsum animãdo cõmemorat. Vbi aduerte spem præuenire robur, & robur præuenire spem, vt intelligas mutuo hæc se fulcire, & q̃ est liberi arbitrii & quod est diuinæ gratiæ sein uicem coalere: & intelligas Dauidẽ in vtroq; statu habuisse Deũ roborationẽ vitæ suæ. Amen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F AD te domine clamabo: Deus meus ne sileas à me, nequando taceas à me, & assimilabor descendentibus in lacum.
Exaudi domine vocem deprecationis meæ dum oro ad te: dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.
Ne simul tradas me cum peccatoribus: & cum operantibus iniquitatem ne perdas me.
Qui loquuntur pacem cum proximo suo: mala autem in cordibus eorum.
Da illis secundum opera eorum: & secundum nequitiam adinuentionum ipsorum.
G Secundum opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipsis.
Quoniam non intellexerunt opera domini & in opera manuum eius: destrues illos & non ædificabis eos.
Benedictus dominus: quoniam exaudiuit vocem deprecationis meæ.
Dominus adiutor meus & protector meus: & in ipso sperauit cor meum & adiutus sum.
Et refloruit caro mea: & ex voluntate mea confitebor ei.
Dominus fortitudo plebis suæ: & protector saluationum Christi sui est.
H Saluum fac populum tuum domine & benedic hæreditati tuę: & rege eos & extolle illos vsque in æternum.

IVXTA HEBRAEVM. *Psalmus Dauidi.* XXVIII.

Propheta. AD te domine vocabo: petra mea ne obsurdescas mihi à me, nequando taceas mihi in cisternam 1
cebis à me, & assimilabor cum descensoribus cisternæ.
Audi vocem deprecationum mearum in clamare meo ad te: in leuare meo 2
manuum mearum ad aditum sanctitatis tuæ.
I Ne trahe me cum impiis, & cum operantibus iniquitatis: loquētibus pacem 3
cum sociis suis, & malum est in corde eorum.
Da eis secundum opus ipsorum & secūdum malitiam operationum eorum: 4
iuxta opus manuum ipsorum da eis, redde retributionem suam illis.
Quoniam non intelligēt ad opera domini, & ad opus manuū eius: destruet deus 5
eos, & non ædificabit illos.
Benedictus dominus: quoniam audiuit vocem deprecationum mearum. 6
Dominus fortitudo mea & scutum meum: in ipso confisum est cor meū, & 7
K fui adiutus. gauisum est cor meum, & à cantico meo confitebor illum.
Dominus fortitudo eis est: & roboratio salutum Christi sui ipse est. 8
Saluum fac populum tuū & benedic hæreditatem tuam: & pasce eos & extolle eos vsque æternum. 9

TItulus est. Dauidi. De quo vt supra. ❧ Circa materiam psalmi aduerte quòd quum cōstet ex titulo Dauidem esse autorem psalmi, & ea quæ dicuntur nō excedere personam ipsius, consequens est de ipso Dauide psalmum tractare. ¶ Quæ autem tractentur in specie de ipso, ex psalmo oportet accipere. In quo clare apparent duo specialia. Alterum quòd Dauid timet Deum negare sibi responsionem. Alterum quòd timet trahi cum proditoribus: quos petit puniri. Tertium generale est quod dicit se exauditum &c. ¶ Ex quibus simul collatis apparet Da-

uidem timere ne culpa proditorum in ipsum redundet quo ad pœnā hanc: scilicet q̄ Deus nō A
respondeat ei. Et propterea psalmus iste ad literam tractat solicitū timorē Dauidis ob crimē
nepotū eius qui proditorie interfecerunt Abner. timuit enim ne propterea Deus negaret sibi
responsum. Et merito: quoniā sciebat regi Sauli negatum fuisse diuinum responsum ob longe
minus peccatum filii eius Ionathæ, quando comederat modicū mellis: vt patet. 1. Reg. 14. Con
gruunt autē omnes psalmi partes huic materiæ: immo & quodāmodo ipsa verba quæ tunc di-
xit Dauid. 2. Reg. 3. contra nepotes suos, Ioab & Abisai. Dixit enim, Retribuet dominus facien
ti malū iuxta malitiā suā, quod hic clare in quarto versiculo dicitur. Imprecat⁹ quoq; est indefi
ciens malū, dicens. non deficiet de domo Ioab cadens gladio & indigens pane &c. quod hic in
quinto versiculo dicitur, destruet eos & nō ædificabit illos. ¶ Est igitur ad literā materia psal-
mi, recursus Dauidis ad Deum vt non neget sibi responsum ob crimen nepotum suorum pro-
ditorum, sed puniat illos. B

SVMMARIVM EST.

❧ Dauid post nepotum crimen petit à Deo vt respondere velit sibi clamanti, & nepotes pro
ditores puniat secundum opera & malitiam eorum: habitaq; diuina responsione gratias agit,
& orat pro populo.

❧ Persona loquens Propheta est.

DOMINE ad te vocabo.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuā materię, & execu
tiuā, ibi, audi vocem. ¶ Proponit tria. Primū, Ad te domine vocabo. Secūdum, Petra mea,
hoc est soliditas mea, ratio omnis firmitatis meæ, ne obsurdescas à me, ne agas surdū me voca
te te. quod est dicere noli negare mihi responsionē more surdi. Tertiū, & est periculū quod ti-
met si Deus faceret more surdi. Nequando tacebis à me, & assimilabor cū descensoribus cister
næ. ¶ Præter parabolā surdi aduerte alterā parabolam eorū qui descendunt in profundū puteū. C
Soliciti nanq; multum sunt tales descendentes vt super os putei maneat semper aliquis respō
surus clamanti ex inferiori parte putei. intantū enim volūt audiri vt crebro clament: & si con
tingat eos non audiri aut negligi ab existentibus vel debentibus existere super os putei, timent
quodāmodo se destitutos fore. Istis timet assimilari Dauid, si Deus clamanti ipsi nō respōdeat
vt cōsueuerat respōdere consultus. timebat siquidem q̄ Deo non respōdente, ipse tanquā destī
tutus & dubio mali euentus expositus foret. Et propterea dicit. nequando tacebis à me, hoc est
ne si forte nō responderis mihi, & sic ego assimilabor cum descensoribus cisternæ, timētibus ne
negligantur tanquā destituti. Merito autem timet: quia sciebat Deū pro aliena culpa etiam pu
nire in huiusmodi tēporalibus: vt patet. Iosue. 6. & 7. de casu populi propter peccatum Achan.

AVDI vocem.) Incipit hīc pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, ad
te domine vocabo. secūdo illa, nequādo tacebis à me & assimilabor &c. ibi, ne trahe. tertio illa D
petra mea ne obsurdescas, ibi, benedictus dominus. ¶ Proposuit itaq; ad te domine vocabo: exe-
quitur modo ipsam vocationē. Audi vocem deprecationum mearū, nō vnius tantū, in clamare
meo ad te, nō magnitudine vocis sed magnitudine affectus, in leuare meo manuū mearum ad
aditū sanctitatis tuæ, hoc est ad sanctūsanctorū, illud enim erat intimus locus diuinæ sanctita
tis: in quo erat arca &c. Et dixit hoc: quia orabat eleuatis manibus versus sanctūsanctorū. Si ta
men per aditū sanctitatis tuæ intelligas cœlum, nullus est error. Et intendit q̄ orabat eleuando
manus ad Deum cœlū versus. ¶ Vbi collige tria cōcurrentia ad hanc orationem: scilicet multi-
tudinem deprecationum, clamorem cordis, & exteriorem reuerētiam in eleuatione manuū.

NE trahe me.) Tractatur hic illa particula, nequādo tacebis, à me & assimilabor cū descen
soribus cisternę. Sciebat (vt prædictū est) puniri innocētes à Deo pœnis tēporalibus propter cul
pam aliorū. Et propterea sibi timens propter crimen nepotū petit, Ne trahe me cū impiis & cū E
operantibus iniquitatis, loquētibus pacē cum sociis suis, & malū in corde eorum. Ioab & Abisai
filios sororis suæ vocat impios & operantes iniquitatem: eo q̄ proditorie locuti sunt pacem cū
Abner (qui iam in societatem transierat Dauidis, & propterea socius appellatur) & tamen ma-
lum erat in corde eorū. Historia proditionis patet. 2. Reg. 3. ¶ Petit autem nō trahi non in cul-
pam proditorum aut eorum pœnam æternam, sed ne trahatur in causam: ne scilicet causa pro
ditorum fiat sua quantū ad pœnam tēporalē. Sic autem vult se nō trahi in illam causam vt ta-
men proditores puniātur. Et propterea subdit. Da eis, proditoribus. Ioab &c. secūdum opus eo-
rū, exterioris occisionis, & secūdum malitiam, internam, operationū eorū. Et exaggerans. iuxta
opus, homicidii manuum eorū, quod propriis manibus patrarunt, da eis: redde retributionem
suā, quā meruerunt, illis. ¶ Quoniā non intelligēt ad opera domini. Aut vtitur futuro pro prē-
terito, intelligēt pro intellexerunt: aut perseuerantē animi iniquitatē significat verbo futuro.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Et intendit. Quoniam,Ioab & complices, non intelligent,non penetrabunt, ad intima opera domini,deducentia me ad regnum. Ac si aperte diceret.quia non penetrant Dei non hominis opus esse regnum meum: propterea enim quæ sunt hominum & non quæ sunt Dei fecerunt. Et propterea congrua pœna subiungitur,& ad opus manuũ eius,scilicet Dei puniẽtis,destruet, Deus,eos,& non ædificabit illos. Destruimus quandoq; domũ vt reædificemus illã in meliorẽ formam:sed pœna istorum erit perseuerans. Et propterea dicit. Destruet eos,& nunquã ædificabit illos. Et hęc omnia in sẽtẽtia habẽtur in loco allegato dicta à Dauide cõtra Ioab & suos.

BENEDICTVS dominus.) Tractatur hic illa particula, petra mea ne obsurdescè à me. Et quia duo petierat, alterum vt audiret. alterum spectans ad facta (scilicet ne traheretur in causam proditorum)ideo gratias agit & quòd audiuit, benedictus dominus quoniam audiuit,& quòd vocem deprecationum mearum. Hinc enim habes duo: scilicet quòd Dauid post
G crimina nepotum recurrit ad Deum, & habuit diuinum responsum: & propterea gratias agit quòd audiuit,quòd non egit surdũ sed respondit. & quòd multas prẽces suas exaudiuit. & propterea pluraliter dicit deprecationum mearũ:scilicet pro se,pro suis, & pro populo. Hæc enim tria ordinate,subiungit. ¶ Et propterea gratias agit. Primo de seipso. Dominus fortitudo mea. dixerat enim petra mea ne obsurdescè: recognoscit modo effectũ petræ in fortitudine ad persistendum. & scutum meum,defendendo. in ipso,non in homine, confisum est cor meum & fui adiutus,ad assecutionem regni. Vnde gauisum est cor meum,intus, experiẽs diuinam gratiam in meo adiutorio: & à cantico meo,extra,confitebor illum,cõfessione laudis. ¶ Quo ad suos vero beneficium quoq; fortitudinis recognoscit,Dominus fortitudo eis,sequacibus meis,& robo ratio salutum Christi sui ipse. Vbi ratio roborãdi ad ea quæ salutis sunt sequaces Dauidis, explicatur diuina vnctio qua Dauidem vnxerat per Samuelem in regem. Et intendit quòd non
H obstante crimine Ioab, Deus ob statutam salutem Dauidis Christi sui fuit salutare robur eorum. ¶ Postremo vero pro vniuerso populo Israel orat,tanquam rex totius populi. erat enim tunc in procinctu vt vngeretur in regem super totum Israel:vt patet. 2. Reg. 3. 4.,&. 5. Saluum fac populum tuum,peculiarem,electum &c. vt patet in multis locis Pentateuchi: & benedic,benefac(benedicere quippe Dei est benefacere)hæreditati tuæ. Populus Israel hæreditas Dei appellatur(Deute. 4. vos tulit dominus & eduxit de fornace ferrea Aegypti vt haberet populum hæreditarium sicut est in præsenti die)pro quanto terrã promissionis quæ erat terra Dei possidebat cum tot diuinis communicationibus. Vtitur autem istis locis vt Deo quæ sua sunt commendet. ¶ Et pasce eos & extolle eos. Considera ordinẽ. Primo petit quòd saluet. deinde quòd multiplicet. tertio quòd pascat. & quarto quòd extollat,non ad tempus sed vsque æternũ. Quę
I petitiones ita late vt posit. sunt intelligendæ videntur:hoc est tã in corporalibus quàm in spiritualibus. Amen.

VVLGATA EDITIO. Psalmus Dauid. XXVIII.

K AFferte domino filii dei:afferte domino filios arietum.
Afferte domino gloriã & honorem, afferte domino gloriã nomini eius:adorate dominum in atrio sancto eius.
Vox domini super aquas: deus maiestatis intonuit, dominus super aquas multas.
Vox domini in virtute,vox domini in magnificentia.
Vox domini confringentis cedros: & confringet dominus cedros Libani.
Et comminuet eos tanquam vitulum Libani: & dilectus quemadmodum filius vnicornium.
Vox domini intercidentis flammam ignis, vox domini concutientis desertum,& commouebit dominus desertum Cades.
Vox domini præparantis ceruos & reuelabit condensa, & in tẽplo eius omnes dicent gloriam.
Dominus diluuium inhabitare facit,& sedebit dominus rex in æternum.
Dominus virtutẽ populo suo dabit, dominus benedicet populo suo in pace.

IVXTA HEBRAEVM. Psalmus Dauidi. XXIX. A

1 Prophetæ. DAte domino[4] filii fortium,date domino[4] honorem & fortitudinẽ.
2 Date domino[4] honorem nominis eius:incuruamini domino[4] in pulchritudine sanctitatis.
3 Vox domini[4] super aquas: deus honoris intonuit, dominus[4] super aquas multas.
4 Vox domini[4] in virtute:vox domini[4] in decore.
5 Vox domini[4] confringens cedros: & confregit dominus[4] cedros Libani.
6 Et saltare fecit eas quasi vitulum: Libanum & Sirion quasi filium vnicorniũ.
7 Vox domini[4] excidens flammas ignis. B
8 Vox domini[4] parturire faciet desertũ: parturire faciet domin[9] desertũ Cades.
9 Vox domini[4] parere faciet ceruas, & detexit saltus: & in templo eius totus est ipse dicens honorem.
10 Canticum. Dominus[4] diluuio sedit: & sedit dominus[4] rex æterno.
11 Dominus[4] fortitudinem populo suo dabit: dominus[4] benedicet populum suum in pace.

TItulus est Psalmus Dauidi. De quo vt supra. ¶ Circa materiam psalmi aduerte quòd media psalmi pars continens septem vẽces Dei,præ se fert obscuritatẽ materiæ: & propterea ex partibus extremis vtpote clarioribus coniicere oportet materiã psalmi. ¶ Apparet in prin C cipio psalmi inuitatio ad diuinum cultum. Apparet secundo,immediate post voces subiũgi diuinum cultum in Dei templo:vbi dicitur & in templo eius &c. Apparet tertio in fine psalmi commemorari diuinam prouidentiam respectu totius generis humani in diluuio &c. & specialiter respectu populi sui in vltimo versiculo. ¶ Ex quibus omnibus coniectura fit psalmum istum tractare de cultu Dei ratione diuinæ prouidentiæ. Et si supponitur quod postea declarabitur)septem has voces beneficia præstita veteri populo continere vsque ad terram promissionis adeptam,facile coniiciemus quòd psalmus iste ad literam tractat beneficia pristina ratione finis:hoc est pro quanto diuinitus fuerunt ordinata ad hunc finem vt in vno templo coleretur Deus,sic vt honoraretur & prædicaretur vt gubernator generis humani & specialiter populi sui. ¶ Ita quòd ad literam psalmus iste intendit inuitare ad diuinum cultum commemorando antiqua beneficia esse ab hoc eis concessa vt vnus Deus in vno templo solus colatur D guberuator[9] vniuersi,& specialiter humani generis,& peculiarius populi sui.

SVMMARIVM EST.

Propheta inuitat ad recognoscendum & adorandum Deum:commemorans beneficia populo collata vsque ad terram promissionis,vt in tẽplo Dei honoretur Deus Rex æternus, qui præsedit diluuio,& specialis est benefactor populi sui.

Persona loquens Propheta est.

DATE domino.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuã, ibi,vox domini. Proponendo materiam,distingue inuitatos. inuitantur enim filii fortium. Vbi aduerte dictionem Hebraicam sonare Deos vel fortes vel arietes. ita quòd inuitati sunt filii fortium seu Deorum. Quod tamen in idem redit: quia fideles sunt & filii fortium E (Abrahæ,Isaac & Iacob)& filii Dei:iuxta illud Exod. 4. filius meus primogenitus Israel. ¶ At si legeretur arietum,nullus explicite inuitaretur:sed oblatio agnorum à populo facienda significaretur pro iugi sacrificio,matutino & vespertino. Quia tamen inferius nulla fit mentio de sacrificiis,sed statim geminari videtur exhortatio ad modum impellentis, in qua explicatur quid dandum sit Deo,ideo primus intellectus magis placuit,dicẽdo. date domino filii fortium seu Dei,date inquam domino honorem & fortitudinem. Ecce ad quid inuitantur:ad dandum Deo honorem & fortitudinem dupliciter. Primo cõfitendo ipsum esse fortem,immo fontem fortitudinis,& omni honore dignum. secundo honorando ipsum,& gratias ei agendo de communicatis beneficiis per ipsius potentiam: quæ sub eius clauditur fortitudine. ¶ Et quoniam poterat quispiam dicere. quid prodest Deo quòd ego dem ei honorem & fortitudinem? subiungit Propheta duas rationes. Alteram ex parte Dei: quòd licet Deus non fiat honorabilior aut fortior ex nostris actibus quibus damus ei honorem & fortitudinem,nomen tamen eius, quo

Universidad de Deusto
Biblioteca

F mundo innotescit,recipit augmenta & detrimenta honoris & fortitudinis in oculis hominũ. Et propterea subdit.date domino honorem nominis eius. Quo contra conqueritur Deus Esa. 42.Et iugiter tota die nomen meum blasphematur.Alteram ex parte nostri incuruamini domino in pulchritudine sanctitatis.Nostra res agitur quòd incuruamus nos Deo adorando ipsum in spiritu & veritate:vt dicitur Ioan.4. quod hic dicitur in pulchritudine sanctitatis, nõ in pulchritudine exterioris cultus(iuxta illud.populus hic labiis me honorat) sed in pulchritudine sanctitatis:quæ est solius mentis decor.

VOX domini.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractãtur illæ particulæ, date honorem & fortitudinem,honorem nominis eius.secundo tractatur illa, incuruamini, ibi, & in templo eius. ¶Circa primum aduertendum est,quòd quia vnum & idem est dare honorem Deo,& honorem nominis eius(secundum enim explicat primum)ideo simul tractantur.

G Tractantur autem reddendo rationem quare debent filii Israel recognoscere diuinam fortitudinem & honorare Deum,ex sensibilibus conditionibus & effectibus diuinæ vocis. Vnde & prius describuntur conditiones sensibiles diuinæ vocis, & postea tres sensibiles effectus. ¶Vbi aduerte quòd de creatione mundi scriptum est,dixit & facta sunt. de gubernatione autẽ quòd sapientia attingit à fine ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. de reuelationibus quoq; diuinis scriptum est,locutus est Deus ad Abraham.& similia. Modo vbi de imperio Dei non solum publico sed sensibili Propheta tractat,appellat ipsum vocem domini:vt sensibile imperium more humano significatum intelligas:eo scilicet modo quo principes publice ac sensibiliter præcipiunt.Vsque ad tempus eductionis populi de Aegypto,imperiũ Dei publicũ erat modo intelligibili, & ad priuatos diuersimode loquebatur: vt patet in decursu scripturæ. Ab eductione autẽ populi ex Aegypto, cœpit sensibiliter loqui publice in manifestis portentis &

H digiis:& demum in monte Sina cum tubis &c. ¶Prima itaque conditio diuinæ vocis publicè, describitur dicendo vox domini super aquas,id est populos.in veteri siquidem testamento ad literam appellatione aquarum veniunt populi:vt patet Esa.8.& similiter in nouo Apocaly.17. aquæ quas vidisti populi sunt & turbæ & gentes & linguæ. Et propterea materia diuini imperii exprimitur dicendo,super aquas. Vnde & subditur,Deus honoris intonuit,hoc est cum honore publico locutus est.Et ne putes paucos populos,explicat,dominus super aquas multas, super populos multos:Hebræos scilicet,Aegyptios,Amorrhæos,Madianitas,Chananæos &c.¶Secunda conditio.vox domini,non in debilitate aut remissione,sed in virtute,potenti & efficace super omnia.talis enim monstrata est in suis effectibus. ¶Tertia conditio.Vox domini in decore,Apparuit siquidem diuinum imperium nõ solum robustum, sed etiam pulchrum.tum in

I admirabili præseruatione suorum:vt nec vnus quidem ex suis moreretur in tot bellis quum se exhibebant obedientes diuinæ voci: vt patet in pugna contra Madianitas tempore Moysi, & postea contra Chananæos tempore Iosue.Tum in decora specie qua imperium domini apparebat:& columnæ lucidæ in nocte,& nubis per diem,& in monte Sina &c. Tum (quod præcipuum est)in decore & pulchritudine animi.præcepta siquidem quæ sensibiliter dedit in monte Sina,ad decorem & pulchritudinem animi spectant:nihil turpe concedunt. ¶Collige ergo conditiones diuinæ vocis,diuini imperii sensibiliter monstrati:quòd est plenum potentiæ & sancti decoris,& quòd respicit ad populos multos. ¶Vide effectus. Primus effectus est deuastatio principum populorum tam tempore Moysi(scilicet Madianitarum & Amorrhæorũ)quàm tempore Iosue,scilicet Chananæorum. Hos enim describit sub similitudine cedrorum libani: quæ dicuntur valde proceræ. Vnde Amos. 2. expresse dicitur. exterminauit ante faciem eius

K Amorrhæum,altitudo cedrorum altitudo illius. Vox domini confringens cedros, Seon & Og & reliquos Reges:& confregit dominus,non paruos Reges,sed cedros Libani,Reges excelsos. Et saltare fecit eas,scilicet cedros, principes illos eradicauit sub specie cedrorum: quæ quando eradicantur ab impetu turbinis,saltant.Et apponitur similitudo saltandi quasi vitulum: hoc est tam facile quàm facile est facere saltare vitulum terrore.Libanũ & Sirion quasi filiũ vnicornium.Libanus & Sirion nomina sunt propria montium.Et Sirion est vltra Iordanem:hoc est non in terra promissionis de quo dicitur Deutero.3.tulimusq; terram de manu duorum Regũ Amorrhæorum,qui erant trans Iordanem à torrente Arnon vsq; ad montem Hermon, quem Sidonii Sirion vocant,& Amorrhæi Sanir.Libanus autẽ est in terra promissionis: dicente ibidem Moyse.transibo igitur & videbo terram hanc optimam & montem istum egregium & libanum.Quod non fuit ei concessum:vt ibidem subditur.Intendit itaque per hos duos montes vtranq; partem terræ,vtranq; gentem:citra & vltra Iordanem. Cur autem libanum & Sirion comparauerit filio vnicornium, in promptu ratio est:quia potius voluerunt mortuæ succumbere gentes illæ quàm cedere.De monocerote siquidem scribitur quòd nunquã capitur vius. A

¶Secundus effectus est moderatio quam exercuit Deus in populum Israel in deserto.Et quoniam hæc moderatio constat ex duobus effectibus,ideo tertius simul tractatur. Peccante populo in deserto & diffidente de Deo, tali Deus moderatione vsus est vt omnes numeratos, quadraginta annis afflixerit in deserto vsq; quo omnes morerentur exceptis Iosue & Caleph:& cũ hoc paruulos eorum qui interim robusti sunt effecti ita adiuuit vt introduxerit in terrã promissionis cum tanta salute &c.vt dictum est.¶Hoc moderamen describit Propheta sub similitudine excisionis ignis,dicens. Vox domini excidens flammas ignis. Vbi aduerte quòd sicut superius per vocem super aquas multas potuissem exponere vocem domini super mare rubrũ, aquas Marath,aquas Raphadim,aquas Cades,aquas Arnon,& demum aquas Iordanis:ita hic possem exponere & de igne Core,& de igne cõburente castra, & de igne montis Sinai & Madianitarum &c,Videtur tamen mihi sensum literalem sub metaphora aquarũ significare po- B
pulos,& hic sub metaphora excisi ignis moderationem pœnæ.propter quod excisionem dictio Hebraica significat.excidens enim non totum consumit,sed partem excidendo tollit sic enim Deum fecisse constat. ¶Et propterea hoc declarans subiungit statim. Vox domini parturire faciens desertum.Parturire enim ad dolorem parturientis spectans,pœnam significat numeratorum omnium qui mortui sunt in deserto. Vnde ne dubitares quòd de populo Israelitico in deserto loquitur,explanando subiungit.parturire faciet dominus desertũ Cades.In quo constat fuisse populum,& crimen illud commisisse propter quod mortui sunt:vt patet Nume.14. &.32.¶Et ad maiorem expressionem successionis filiorum,subditur. Vox domini parere faciet ceruas.Ceruæ difficilis dicuntur partus,& animalia sunt valde timida.Et propterea merito,populus timidus & difficilis partus ad pariendum viros robustos debellaturos tot populos, C
comparatur ceruis,diuina virtute parientibus filios tanti roboris vt subiungatur.& detexit saltus. Qui enim detegit syluam,non solum frondes tollit sed & arbores.Et iuxta hanc similitudinem,quia Deus abstulit populos habitãtes in terra promissionis,dicitur detexisse syluas. Potest tamen hæc detectio syluarum referri ad deuastationem lucorum idolatriæ.ita quòd prius descripta est deuastatio gentium,modo deuastatio cultus idolatriæ in terra promissionis.Quę fuit adimpleta quum filii ceruarum ingressi sunt in illam.

E T in templo eius totus ipse dicens honorem.) Tractatur hic illa particula incuruamini. Post commemoratos diuini imperii sensibilis effectus sensibiles quos omnes viderunt,subiungitur finis eorum.Et in templo eius.ecce cultus diuinus.totus ipse dicens honorem. Vbi nõ vna familia,non vna ciuitas sed vniuersa promissionis terra data populo Israel describitur in vno templo dicens honorem Deo. ¶Et statim subditur canticum huiusmodi honoris. Dominus diluuio sedit, & sedit dominus Rex æterno. Prouidentia diuina quo ad duo cantanda describi- D
tur.Primo quo ad æternitatem regiminis.& sedit dominus Rex æterno:nõ ad tempus regnãs, regens,gubernans.Secundo quo ad punitionem & saluationem vniuersalem generis humani. dominus diluuio sedit.Præsidens enim diluuio,& puniuit vniuersum genus humanum,& saluauit aliquos ad restaurationem humani generis. ¶In speciali autem dominus fortitudinem populo suo dabit,quia subsistere possit:dominus benedicet,multiplicatione,populum suũ in pace,in ordinis tranquillitate. Vbi perspice vniuersam de prouidentia Dei fidem in his versiculis cantatam:vt intelligas ad hoc institutum esse templum vt sciretur & glorificaretur Deus à mundo vniuersalis gubernator,puniendo, saluando, benefaciendo, specialiter cultoribus suis. Explicantur autem hic beneficia temporalia conferenda populo,quia hæc directe erãt ad pro- E
positum materiæ.introductis enim ex deserto in terram promissionis,deuastatis tot hostibus, opus erat fortitudine ad perseuerandũ, benedictione tum in prole tum in fructibus terræ,animalium &c.& super omnia pace.Et propterea horum trium Meminit.Amen.

VVLGATA EDITIO. Psalmus cantici ad dedicationem domus Dauid. XXIX.

EXaltabo te domine:quoniã suscepisti me, nec delectasti inimicos meos super me.
Domine Deus meus clamaui ad te:& sanasti me.
Omine eduxisti ab inferno animam meam:saluasti me à descendentibus in lacum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Psallite domino sancti eius: & confitemini memoriæ sanctitatis eius.
Quoniam ira in indignatione eius: & vita in voluntate eius.
Ad vesperum demorabitur fletus: & ad matutinum lætitia.
Ego autem dixi in abundantia mea: non mouebor in æternum.
Domine in voluntate tua: præstitisti decori meo virtutem.
Auertisti faciem tuam à me: & factus sum conturbatus.
Ad te domine clamabo: & ad Deum meum deprecabor.
Quæ vtilitas in sanguine meo: dum descendo in corruptionem?
Nunquid confitebitur tibi pulvis: aut annunciabit veritatem tuam?
G Audiuit dominus & misertus est mei: dominus factus est adiutor meus.
Conuertisti planctum meum in gaudium mihi: conscidisti saccum meum, & circundedisti me lætitia.
Vt cantet tibi gloria mea & non compungar: domine Deus meus in æternũ confitebor tibi.

IVXTA HEBRAEVM. *Psalmus canticum initiationis domus Dauidi.* XXX.

Propheta. EXaltabo te domine[4] de me: quoniam eleuasti me, & non lætificasti inimicos meos mihi. 1
H Domine[4] Deus meus clamaui ad te: & sanasti me. 2
Domine[4] ascendere fecisti ex fouea animam meam: viuificasti me à descendere meo in † foueam. 3 † foueæ.
Cantate domino[4] gratiosi eius, & confitemini memoriæ sanctitatis eius. 4
Quoniam momentum est in furore eius, vitæ sunt in voluntate eius: in vespere pernoctabit fletus, & mane cantus.
Et ego dixi in quiete mea. *Dictum proprium,* non labar æterno. 6
Propheta. Domine[4] in voluntate tua stare fecisti monti meo fortitudinẽ, abscõdisti facies tuas, fui territus. 7
I Ad te domine[4] vocabo, & ad † dominum deprecabor. † domino 8
Oratio. Quæ vtilitas in sanguine meo in descendere meo ad foueam? nunquid confitebitur te pulvis? nunquid annunciabit veritatem tuam? 9
Audi domine[4] & miserere mei, domine[4] esto adiutor mihi. 10
Exauditio. Vertisti luctum meum ad choream mihi, soluisti saccum meũ, & cinxisti me lætitia, 11
Propterea cantabit tibi honor & non silebit, domine[4] Deus meus æterno cõfitebor te. 12

K TItulus est. Psalmus canticum initiationis domus Dauidi. In quo titulo aduerte Hieronymum cum multis habere dedicationem, alios imbutionem domus Dauidi. ¶ Et quoniam titulus dat materiam psalmo, sciendum est quod eadem redit sententia quæuis interpretatio acceptetur. Hebraica tamen dictio proprie initiationem significat: quæ transumptiue in diuersis materiis diuersimode appellatur. Initiatio, siquidem vtendi templo, dedicatio vocatur: & applicandi pueros ad literas, imbutio: & sic de aliis. ¶ Domus æquiuocum nomen est ad artificiale ædificium quod vocamus domum, & ad gentem seu progeniem alicuius: puta ad progeniem Iacob, quæ vocatur domus Iacob: & progenies Leui vocatur domus Leui. & sic de aliis gentibus. In proposito non sumitur domus pro ædificio: vt psalmus ipse testatur, nulla in parte tractans de ædificio aliquo. Sed sumitur domus pro gente seu progenie Dauidis: iuxta illud. in domo Dauid pueri sui. Est enim frequentissimus vsus huius nominis pro gente seu familia in sacra scriptura: infinities enim legimus domus Dauid, domus Iacob, domus

Israel &c. in hoc sensu. ¶ Vt autem materiam psalmi plenius intelligas, recole quòd tam. 2. Regum. 7. quam. 1. Paralip. 17. Nathan Propheta diuino nomine promisit Dauidi quòd ædificaturus esset domum Dauidi: hoc est progeniem succedentem in regno. In qua promissione intelligitur promissus Messias de semine eius. Vnde & ipse Dauid tunc gratias agens Deo dixit. ideoque locutus es super domum serui tui etiam in futurum, & fecisti me spectabilẽ super omnes homines. Hoc enim ratione Messiæ ex domo sua futuri dixit. neque siquidem aliunde verificaretur quòd esset spectabilis super omnes homines. Post hæc Dauid incidit in crimina adulterij & homicidij, propter quæ Nathan inter alia dixit ei. 2. Reg. 12. non recedet gladius de domo tua vsque in sempiternum. Et licet de persona propria quòd non moreretur tunc fuerit Dauid certior factus ab eodem (ex hoc quòd quum dixisset peccaui domino, dixit ei Nathan non morieris) de pœna tamen comminata domui suæ timidus remansit, vsquequo diuina reuelatione intellexit Deum sibi placatum quo ad pœnam successionis filiorũ in regno & generationis Christi ex gente eius. ¶ Ad huiusmodi itaque redintegrationẽ gẽtis Dauidicæ ad perpetuũ regnũ (præcipue in Messia) directe spectat hic psalmus: vt facile patere potest intuenti progressum psalmi, describẽtis casum Dauidis, & luctum eius cum releuatione eius ad laudandum Deum &c, Hæc enim quadrant optime titulo. Est autem huiusmodi redintegratio appellata initiatio: quia priorem promissionem quæ superuenerunt criminina aboleuerunt. Congruit que ei dedicationis nomen: pro quanto tunc domus Dauidis firma sanctione addicta est generationi Messiæ Regis æterni. ¶ Sensus itaque tituli est. Psalmus appositiue cãticum. vt psalmi nomine intelligas substantiam, hoc est commune nomen omnibus psalmis: iuxta illud Actuum. 1. scriptum est in libro psalmorum. sicut enim apud poetas vocantur eglogæ, epigrammata &c. ita substantiale nomen horum est psalmus. Canticum autem quod idem significat apponitur vt nomen officij: quia psalmus iste cantat initiationem domus. 1. gẽtis Dauidi pro missam seu firmata m ad perpetuam regni successionem.

SVMMARIVM EST.

¶ Dauid vbi ex quasi ægritudine ad mortem liberatus, vitam ex diuina voluntate, momentaneum vero malum ex diuina indignatione prodire cognouit, & ex multa securitate expertus in suo casu est quòd diuinæ est voluntatis præstare perseuerantiam in bono, supplex petit à sibi nominata pœna liberari ob diuinam tam laudem quàm veritatem propagandam: & exauditus promittit exequi pollicita.

¶ Persona loquens Propheta est.

EXaltabo te domine.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, domine Deus. ¶ Proponit tria. Primo promittit. exaltabo te domine, non in teipso sed in laudibus, in prædicationibus &c. Secundo affert causam vnã. quoniam eleuasti me, in Regem, in patrem Messiæ. Tertio subiungit aliam causam, immo firmitatem prioris. & nõ lætificasti inimicos meos mihi, hoc est non fecisti me materiam lætitiæ apud inimicos meos: quod fuisset si me punisses iuxta crimina mea.

DOMINE Deus meus.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, & non lætificasti inimicos meos mihi. secundo illa, exaltabo te domine, ibi, ad te domine. tertio illa, quoniam eleuasti me, ibi, vertisti luctum. ¶ Circa primum aduerte progressum. nam Propheta explicat primo magnitudinem beneficij recepti ex magnitudine periculi sub similitudine ægri ad mortem. Describit siquidem seipsum fuisse quasi ægrũ ad mortem propter commissa crimina, & à Deo liberatum. Domine inquit Deus meus clamaui, magna cordis voce, ad te: & sanasti me. ecce ægritudo. Domine ascendere fecisti, veniam concedendo, ex fouea, inferni. animam meam: viuificasti me a descendere meo in foueam. Ecce ægritudo ad mortem: quum essem in procinctu descendendi in foueam sepulchri, viuificasti me. Et sic habes magnitudinem beneficii in sanatione corporis metaphoricè, & in eductione animæ ab inferno propriæ quantum ad demeritum. Textus Hebræus habet foueæ in datiuo: sed cõgruitas mutauit in foueam. ¶ Deinde describit directe contra lætitiam inimicorum gaudium sanctorum ob tantum beneficium ex rationibus ex parte Dei. Vnde inuitat. Cantate domino gratiosi eius, hoc est liberales ad benefaciendum gratis: & confitemini, confessione laudis, memoriæ sanctitatis eius, reddite memorabilem vestris laudibus diuinam sanctitatem qua tantum diligit sanctificare nos. ¶ Quoniam momentum in furore eius, vitæ in voluntate eius. Differentia duplex allegatur ex Deo respectu nostri boni & mali. Prima est quòd diuturnitas boni nostri est ex voluntate Dei, malum autem breue ex indignatione Dei est. Vnde quanta est differentia inter voluntatem & passionem iræ, quanta est differentia inter id quod voluntas

Universidad de Deusto
Biblioteca

F suapte natura vult & id quod ex passione momentanea volumus,tantam intelligas esse differentiam dispositionis,diuinæ ad nostrum bonum & ad nostrum malum,nam ad bonum voluntate fertur,ad malum autem indignatione,hoc est ad similitudinem indignati.Et propterea furori attribuit momentum : tum quia passio est momentanea:tum quia effectus passionis in hac vita momentaneus est.Voluntati autem attribuit vitam:quæ est & maximum & diuturnius nostrum bonũ. ¶Altera differentia subditur.In vespere pernoctabit fletus,& mane cãtus.Ex differentia inter diem & noctem perspice diuersam temporis qualitatem: dum fletum Deus in obscuritate nocturna tribuit,lætitiam autem in laudibus suis inchoat a mane. Vt & hinc intelligas non de nocte & die quas luce corporali distinguimus esse sermonem :sed ꝙ tempore tenebrarum mentis,tenebrarum quo anima in tenebris est, fletum dat Deus:hoc est nõ prius dat flere quàm tenebræ animũ cõprehenderint, & ꝙ luce accedente intima dat interni cantus gaudia.Ex qua differentia habes ad literam quod consueuit dici , quòd Deus nõ est prius vltor quàm homo sit peccator.In vespere,nostri animi,pernoctabit fletus : & mane, internæ lucis,erit cantus.Et proprie dictio Hebraica significat laudem mixtam cantui. ¶Explanata primo magnitudine beneficij,explanato gaudio sanctorum de tanta diuini animi propẽsitate ad bonum nostrum, restabat tertio descendere ad propositum . Et primam proprij mali radicem aperiendo instruere nos quòd differentia dicta inter voluntatem & indignationem diuinam non oritur ex parte Dei, sed ex parte nostri : ita quòd nos sumus in causa huius diuersitatis.Et ad hæc declarandum subiungit.Et ego dixi in quiete mea,non labar ꝛterno.¶Nota prudens lector obrepsisse Dauidi peccatum nimiæ securitatis post promissionem ei factam primum de perpetuitate domus eius.Ecce ipse fatetur securitatem suam. Et ego dixi in quiete mea,regia,diuinis promissionibus vallata. Quies non solum est status dicentis sed ratio di-
H cendi:hoc est dixi apud me ratione assecutæ quietis in tanta affluentia bonorum spiritualium & temporalium.Ecce quod dixi.non labar æterno,non peccabo nõ cadam a regno & promissionibus diuinis. ¶Et vt intelligamus errorẽ securitatis suæ subdit. Domine in volũtate tua. Ac si aperte diceret.ego quieti tot bonorum attribui perseueraturum me in bono,sed longe altiorem causam neglexi,longe aliter esse comperi : quoniam expertus sum quòd voluntas tua domine benevola versus me,est vera stabilitatis causa. Domine in voluntate tua stare fecisti monti meo fortitudinẽ,abscondisti facies tuas,fui territus . Doctrina superius cantata in genere(scilicet vita in voluntate eius,& mõmetũ in furore eius) modo applicatur ad casum ei°, modo cognoscit & confitetur ꝙ nõ ex sua firmitate sed ex diuina voluntate perseuerauit fortitudo ne caderet in peccatum monti suo,celsitudini suæ. Vnde quã primũ dominus Deus abscondit faciem suã,hoc est ad instar abscõdentis faciem subtraxit custodiam animæ Dauidis
I statim inquit fui territus.Cõtrariatur fortitudini timor:& multo magis terror. Fatetur ergo se perdidisse fortitudinem,dũ confitetur se fuisse territũ.Et vere perdidit fortitudinem animi ad aspectũ mulieris &c.¶Vbi vide appellatum superius furorẽ Dei, modo appellari abscõsionem faciei,vt intelligas Deum circa malum culpæ non efficere positiue sed negatiue:& hoc ipsum quod est negare custodiam suam,prouenire ex culpa nostra. Totius enim huius progressus(si diligentius perspectus fuerit) inuenitur prima radix . ego dixi in quiete mea, non labar æterno:hoc est securitas in bonis adeptis . ¶Hinc habes docte lector quòd non sufficit nobis ad perseuerandum in bono gratia virtutũ,sed requiritur gratia diuinæ voluntatis: hoc est gratuita Dei custodia ad seruandum hominem ne perdat gratiam virtutum,Hæc enim gratuita voluntas est de qua dominus ad Paulum.sufficit tibi gratia mea.

AD TE domine vocabo.) Tractatur hic illa particula,exaltabo te domine:explanando
K omnes animi sui vires tendere ad exaltationem Dei postquam cecidit.nã declarato casu suo, subiũgit nũc quomodo surrexit:scilicet tendendo ad diuinam gloriam. Vnde ab hoc proposito perseuerandi inchoat. Ad te domine vocabo,nõ in abundantia bonorum meorum cõfidã) & ad dominum deprecabor,cum supplicibus precibus recurram supplicando. Quæ vtilitas in sanguine meo,hoc est in progenie mea(frequẽti siquidẽ vsu dicimus.hic est de sanguine meo, hoc est de gente mea)in descendere meo ad foueam ? Quod intelligitur de comminata pœna per Nathan,non recedet gladius de domo tua in æternum.Hæc enim significatur per descẽdere in foueã.Et in hac pœna clauditur priuatio generationis Mesiæ ex domo Dauidis.Et intẽdit proponere Deo,ꝙ si pœna huiusmodi haberet locum,ad nihil esset vtilis progenies sua.Et quòd ad nihil esset vtilis probat. Nũquid confitebitur te puluis,nunquid annuntiabit veritatem tuam? Vbi nota omnem vtilitatẽ complecti à Propheta in duobus officiis: scilicet officio laudandi Deum, & officio manifestandi veritatem diuinam . vt hinc conspicias spiritualem

affectum pœnitentis Dauidis,nullam æstimantis vtilitatem nisi vel ad Dei laudem vel ad manifestandum quæ Dei sunt. ¶Et intendit quòd si progenies sua subijcitur pœnę comminatæ, A
inutilis inuenietur : vtpote inhabilis & ad laudandum Deum & ad manifestandam diuinam veritatem . Quod ex duobus verificatum fuisset capitibus . Primo ex parte psalmorum Dauidis:quoniam reprobati fuissent : vtpote ab homine criminoso & damnatæ gentis editi. Secundo(quod præcipue intentum videtur a Propheta) ex parte Mesiæ:quia si sanguis Dauidis in tota eius progenie descenderet in foueam sicut & aliæ progenies hominum (quod esset si non terminaretur ad Mesiam Regem viuentem in æternum)non esset vtilis sufficeinter ad laudandum Deum,& manifestandam diuinam veritatem.nam omnes redigerentur in puluerem,& puluis ad neutrum officium est idoneus : prodeunte autem Christo ex eius sanguine, ipse Christus qui non redigetur in puluerem,sed immortalis &c. inuenietur author & manifestationis diuinæ veritatis & quærendi diuinam gloriam. ¶Quia ergo non quærit quæ sua sunt in hac ratione Dauid sed quæ Dei,multiplicat preces.Audi domine, tua benignitate, B
& miserere mei , tollendo miseriam peccati : domine esto adiutor mihi , ad consecutionem tanti boni.

VERTISTI luctum.) Tractatur hic illa particula, quoniam eleuasti me.Primo declarando ipsam eleuationem,deinde declarando coniunctionem.quoniam,ibi,propterea. ¶Declarat eleuationem suam duabus similitudinibus.Quarum prima spectat ad statum.Vertisti luctum meum. ecce similitudo ad statum lugubrem.Ad choream mihi . contra statum luctus è regione ponitur status ducentium choreas. ¶Altera similitudo spectat ad vestitum.Soluisti saccum meum.Ecce similitudo ad vestitos sacco:vt olim existentes in luctu se induebant. Et cinxisti me lætitia,contra saccum ponitur cingulum lætitiæ: vt cingulo intelligas circunquaque vestitũ lætitia. ¶Causa autem cur ipsum eleuauerit ex sacco & luctu in chorum lætantium,subiungitur.Propterea cantabit tibi honor & non silebit. Hic est fructus intentus quòd propter hanc gratiam concessam mihi cantet tibi deo honor absque cessatione.Prius cantauit C
tibi honorabilis status meus,sed siluit,hoc est cessauit propter crimina mea:in posterum cantabit absque cessatione.¶Hinc colligimus securitatem Dauidis peperisse in eo negligentiam laudandi Deum.ita quòd confisus in affluentia diuinorum donorum (velut securus de stabilitate)minus vacauit diuinis laudibus.Propter quod Deus subtraxit suam custodiam & permisit ipsum cadere:vt de cætero solicitus esset ad cantandum Deum sine intermissione. Vnde & subdit,quod in principio promisit repetens.Domine Deus meus æterno,non ad tempus, sine intermissione,confitebor te,confessione laudis.

VVLGATA EDITIO. Victori psalmus Dauid XXX

IN te domine speraui, non confundar in æternum: in iustitia tua libera me. D
Inclina ad me aurem tuam: accelera vt eruas me.
Esto mihi in Deum protectorem & in domum refugii: vt saluum me facias.
Quoniam fortitudo mea & refugium meum es tu: & propter nomen tuum deduces me & enutries me.
Educes me de laqueo hoc quem absconderunt mihi: quoniam tu protector meus.
In manus tuas commendo spiritum meum:redemisti me domine Deus veritatis. E
Odisti obseruantes vanitates superuacue.
Ego autem in domino speraui:exultabo & lætabor in misericordia tua.
Quoniam respexisti humilitatem meam: saluasti de necessitatibus animam meam.
Nec cõclusisti me in manibus inimici: statuisti in loco spatioso pedes meos.
Miserere mei domine quoniam tribulor:conturbatus est in ira oculus meus, anima mea & venter meus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Quoniam defecit in dolore vita mea: & anni mei in gemitibus.
Infirmata est in paupertate virtus mea: & ossa mea conturbata sunt.
Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium vicinis meis valde: timor notis meis.
Qui videbant me, foras fugerunt à me: obliuioni datus sum tanquã mortuus à corde.
Factus sum tanquam vas perditum: quoniam audiui vituperationem multorum commorantium in circuitu.
In eo dum conuenirent simul aduersum me: accipere animam meam consilia
G ti sunt.
Ego autem in te speraui domine: dixi, Deus meus es tu, in manibus tuis sortes meæ.
Eripe me de manu inimicorum meorum: & à persequentibus me.
Illustra faciem tuam super seruum tuum, saluum me fac in misericordia tua
domine, non confundar quoniam inuocaui te.
Erubescant impii & deducantur in infernum, muta fiant labia dolosa.
Quæ loquuntur aduersus iustum iniquitatem: in superbia & in abusione.
Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timenti
H bus te?
Perfecisti eis qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum.
Abscondes eos in abscondito faciei tuæ, à conturbatione hominum.
Proteges eos in tabernaculo tuo, à contradictione linguarum.
Benedictus dominus quoniam mirificauit misericordiam suam mihi, in ciui
tate munita.
Ego autem dixi in excessu mentis meæ, proiectus sum à facie oculorũ tuorũ.
Ideo exaudisti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te.
Diligite dominum omnes sancti eius, quoniam veritatem requiret dominus,
I & retribuet abundanter facientibus superbiam.
Viriliter agite & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in domino.

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti Dauidi Psalmus.* XXXI.

1 *Propheta.* IN te domine[4] speraui, non confundar æterno, in iustitia tua erue me,
in petram in domum
2 In clina ad me aurem tuam, cito libera me, esto mihi petræ roborationis, do
mui arcium, & saluandum me.
es
3 Quia rupes mea & arx mea tu, & propter nomen tuum duces me & dedu-
K ces me.
quod es
4 Educes me de reti hoc absconderunt mihi, quia tu roboratio mea.
5 In manu tua commendabo spiritum meum, redemisti me domine[4] Deus
veritatis.
6 Odiui custodientes vanitates frustra & ego ad dominum[4] confisus sum.
7 Exultabo & lætabor in gratia tua, quia vidisti paupertatem meam, cognoui
sti in tribulationibus animæ meæ.
8 Et non fecisti concludi me in manu inimici, fecisti stare in latitudine pedes
meos.
est
9 Miserere mei domine[4], quoniam angustia mihi, tineosus fuit in ira oculus

meus, anima mea & venter meus. A
10 Quia consumptæ sunt in mœrore vitæ meæ, & anni mei in suspirio, impegit in delictum meum vis mea, & ossa mea tineosa fuerunt.
11 Ab omnibus angustatoribus meis fui opprobrium & vicinis meis valde, & timor notis, videntes me foris, recesserunt à me.
12 Obliuioni traditus sum quasi mortuus à corde, fui quasi vas perditum.
13 Quoniam audiui infamiam multorum, timorem in circuitu, in consiliando simul super me, ad tollendam animam meam cogitauerunt.
14 Et ego super te confisus sum domine[4]: dixi. *Oratio*, Deus meus tu.
sunt B
15 In manu tua tempora mea, libera me de manu inimicorum meorum, & à sequentibus me.
16 Illumina facies tuas super seruum tuum, saluum me fac in gratia tua.
17 *Propheta.* Domine non confundar, quia vocaui te, confundentur impii, tacebũt in † fouea. sunt †foueæ.
18 Obmutescent labia falsitatis, quæ loquentia super iustum, durum in superbia & despectione. est quam
19 Quam multa bonitas tua, quam seruasti timentibus te, operatus es sperantibus in te coram filiis Adam. C
20 Abscondes eos in abscondito facierum tuarum a superbiis viri, abscondes eos in vmbraculo a contentione linguarum.
sit
21 Benedictus dominus[4] quoniam separauit gratiam suam mihi in ciuitate munitionis.
22 Et ego dixi in festinatione mea. *Desperatio.*, abscisus sum de conspectu oculorũ tuorum.
Propheta. Siquidem audisti vocem deprecationum mearum in clamare meo ad te.
est D
23 Diligite dominum[4] omnes gratiosi eius, fideles custodiens dominus[4] & retribuens super superfluum, faciens superbiam
Deus
24 Roboramini, & roborabit cor vestrũ omnes sperantes in † domino[4], †domino

TItulus est. Vincẽti psalmus Dauidi. De quo vt supra. ¶ Circa materiã psalmi aduerte nec ex titulo nec ex authoritate sacræ scripturæ alibi determinatam inueniri. Ex eo nanque quòd dominus in cruce dixit quintum huius psalmi versiculum (in manus tuas commendabo spiritum meum) non habetur quòd psalmus iste ad literam de Christo tractet. tum quia verba dicta à Christo differunt ab huius psalmi versiculo. nam Christus dixit in manus tuas: psalmus dicit in manu tua. vt ex ipsa differentia discerni possit quòd transumptiue accommodauit proposito suo verba illa dominus ex hoc loco. Tum quia in hoc psalmo tot propria ipsi Dauidi tractantur, vt attestetur ipsemet psalmus quòd ad literam loquitur de Dauide. ¶ Ex psalmo itaque colligendo materiam, quum res gestæ congruant Dauidi (quem constat ex titulo esse authorem psalmi) consequens est de ipso Dauide psalmum tractare. Et quoniam clare tractat angustias eius & consilia inimicorum de morte eius, quæ bis leguntur (semel tempore Saulis & semel tempore Absalon) oportet psalmum hunc de harum altera persecutione intelligere. Et quia in. 15. versiculo dicitur de inimicis ꝙ loquuntur contra iustum, & sunt labia falsitatis, insinuatur quòd de tempore Saulis est sermo. nam in persecutione Absalon, Dauid ob crimina sua patiebatur: à Saule autẽ impositis sibi criminibus iustus patiebatur. Collatis quoque angustiis quas se pati Dauid in hoc psalmo refert, cum gratiarum actione quæ circa calcem E

Universidad de Deusto
Biblioteca

F psalmi fit(scilicet benedictus dominus quoniam seperauit &c.) apparet propriam huius psalmi materiam esse historiam angustiarum Dauidis in deserto Mahon, postquam egressus est de Ceila. Dicitur enim.1.Regum.23.quòd Dauid diuina responsione monitus ne maneret in Ceila, vagabatur incertus:& prodentibus Zipheis, Saul exiit ad quærendum Dauidem, qui descendit ad petram in deserto Mahon. & ibi cinctus est ab exercitu Saulis in modum coronæ: in tantamq; deuenit angustiam vt quodammodo desperaret se posse euadere &c. Huic enim historiæ, manifeste quadrant quæ concluduntur in fine psalmi: quadrant & mala quæ prophe ta dicit se pati: vt amplius patebit in decursu psalmi. ¶Vnum tantum quod obstare videtur in versiculo.10.(impegit in delictum meum vis mea) quomodo non obstet sed magis attestetur historiæ, tunc declarabitur.

SVMMARIVM EST.

G ¶Dauid vbi suæ in deo spei multiplicem reddidit rationem, tum miserias proprias, tum pericula propria, à Saule & complicibus deo exponens, opem petit:& ex diuinæ iustitiæ retributione erga bonos & malos firmatus, gratias de sui liberatione agit, hortans alios ad ea quæ dei sunt.

Persona loquens Propheta est.

IN te domine) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam ibi, esto mihi. Proponit quatuor. Primo spem suam in deo.in te,non in me,non in homine, non in idolis,domine speraui. Secundo certum spei effectum.non cõfundar æterno,id est nunquã cõfundar. Vbi nota quòd confusio sumitur dupliciter. Primo vt opponitur exteriori gloriæ: prout aliquis qui ignominiose tractatur, confundi dicitur. Et de tali confusione non est hic sermo:vt patet ex ipso cõtextu psalmi, quo propheta dicens se sperantem in deo nunquam cõfun
H dendum, fatetur in. 11.versiculo se fuisse opprobrium & inimicis & vicinis &c. Alio modo sumitur confusio vt opponitur expectatæ assecutioni: prout expectans aliquid, dicitur confusus non assequendo illud. Et sic sumitur in proposito. Ita quòd spes in deo tam efficax describitur vt nunquam remaneat sperans confusus ab assecutione rei speratæ, sed infallibiliter assequetur illam. Quod constat esse verum integra existente spe. Tertio precem suam ex parte iustitiæ.in iustitia tua erue me. In quo & periculum suum explicat, dicendo eripe me: & pro ratione tanti beneficij licet non propriam, dei tamen iustitiam interpellat, dicens in iustitia tua. sciens se fouere iustam causam:quia iniuste persecutionẽ patiebatur à Saule. ideo nãq; implorat auxiliũ diuinæ iustitiæ retributiuæ secundũ merita. ¶Quarto eandẽ petitionẽ ex parte gra tiæ. Inclina ad me aurẽ tuã. Si purã iustitiam vellet, nõ peteret inclinationem auris ad se:quo niam inclinatio huiusmodi, benignitntis est diuinæ, nõ iustitiæ. Et dicitur ad similitudinẽ prin
I cipis in excelso sedentis, ad quem non potest vox existẽtis a lõge inferius, peruenire, nisi princeps inclinet ad illum aurem: quod gratiæ esset. Nec solum apponit gratiam pro se, sed celeritatem auxilij:cito libera me. periculum insinuans in mora. Et vere sic fuit in deserto Mahon.

ESTO mihi) Incipit hic pars executina tali ordine. Primo tractatur illa particula, in te domine speraui. Secundo illa, inclina ad me aurem tuam. ibi, miserere mei. Tertio illa, nõ confundar æterno, simul cũ illa, iniustitia tua erue me, ibi, domine nõ cõfundar. ¶Circa primũ(scilicet in te domine speraui) vtitur quinque locis suæ spei, explicando propria desideria & beneficia recepta. Primus est ex eo q deus initium fuit omnium quæ euenerunt Dauidi, eligẽdo ipsum ex officio pascendi oues ad militiã &c. Esto mihi petræ roborationis, domui arciũ ad saluandum. ecce petitũ. Subditur ratio spei, quia rupes mea & arx mea tu. Iuxta historiam Dauid
K non potens se saluare in ciuitate Ceilæ, venit ad petram Mahon: in qua saluatus est, diuina prouidentia reuocante Saulem ad occurrendum Philistæis. Et propterea vtitur propheta similitudine rupis & arcis(loco ciuitatis munitæ)& petræ saluatricis. Et quia arces fortes ex situ, ædificantur in rupibus (hoc est in montibus saxosis) ideo propheta petens à deo euasionem suam, quæ per confugium ad huiusmodi arces solet pr̃uenire, ait. Esto mihi petræ(hoc est in petram) roborationis, in rupem fortitudinis officio: appositiue domui arcium. Petra roboris est fundamentum domus arcium:& est arx fundata super petram, ad saluandum, non ad offendendum. Quia(ecce ratio)&petra seu rupes mea, fundamentum omnis firmitatis meæ, & arx mea excelsa, securitas mea, tu. Iustum est enim vt rupes mea & arx mea fungantur officio saluandi me. Et dixit hoc ad literam, quia deus fuit primum fundamentum super quod fabricata est gratia Dauidis tam inuisa Sauli. Acsi aperte diceret deo, tu es fundamentum omnium propter quæ patior a Saule: & propterea peto & spero vt fungaris officio & rupis & arcis. ¶Secundus est ex diuino nomine.& propter nomẽ tuum duces me & deduces me.

Fidutialiter petitionem tanquam futuram affirmat duces me, ad regnum promissum. nec so- A
lum duces sed etiam deduces me:hoc est(vt dictio Hebraica sonat)suauiter duces. Et hæc propter nomen tuum, iustum quippe est, vt quod nomine tuo inchoatum est perficias:& hinc spero. Et dixit hoc, quia Samuel diuino nomine & vnxerat eum & præposuerat Sauli. ¶Tertius est ex eo quòd solus deus erat fortitudo Dauidis in causa regni, propter quam patiebatur. Educes me de reti hoc absconderunt mihi, quia tu roboratio mea. De reti abscõdito sibi à Saule mediantibus:exploratoribus ad capiendum ipsum, fidutialiter quoque affirmando petit libe rationem, fultus ea spe qua solus deus erat qui pugnabat pro ipso. ¶Quartus est ex fidutia in maioribus. Vbi nota quòd hactenus de spe sua circa temporalia bona rationem adduxit: modo ex sua in deo fidutia circa spiritualia bona suam spem probat. Supremum autem homi nis bonum est anima quatenus officio fungitur spiritus, nostra siquidem anima quatenus viuificat corpus, vocatur anima: quatenus autem superiori bono vocat, vocatur spiritus: dicente B
Paulo, Caro concupiscit aduersus spiritum & spiritus aduersus carnem. Dicente domino, Spiritus est deus, & eos qui adorant, oportet in spiritu adorare. Vnde quum separatur a corpore anima, transit de statu animæ in statum spiritus. Ex hoc itaq; quòd spiritũ suum commendaturus est deo, fidutiam suam in deo de maximis bonis manifestat. Vnde & more humano quo depositã rem charam, manui assignamus depositarij non ministrorum eius, ait, In manu tua, in immediata cura & custodia tua, commendabo, perseuerabo commendans. spiritum meum, animam meam quatenus officio hic fungitur spiritus, & tandem quatenus ad statum transibit spiritus, propter huiusmodi enim statum conuenit hic versiculus migrantibus ex hac vita. ¶Et ratio tantæ spei subditur, redemisti me domine. Redemptus ad literam fuit Dauid in patribus suis de seruitute AEgypti ad terram prõmissionis vt cultum deo in ea exhiberet. Hoc mysterium huius finis ad quem redemptus est populus intelligens Dauid, assignat pro ratio- C
ne suæ spei immo securitatis, quòd ideo spiritum suum deo iugiter commendabit quia redemit eum, fecit eum esse dei ad officium spiritualis cultus exhibendum. Et propterea addit deus veritatis. Poterat dicere deus iustitiæ, deus fortitudinis &c. sed nihil horum dixit, sed tantummodo deus veritatis, qua pascitur spiritus: vt significaret quòd deus redemit sibi populũ non colendus humanis figmentis, superstitionibus aut adinuentionibus, sed deus veritatis, actor, amator, & qui sola veritate colitur. Acsi apertius dixisset, quia tu me redemisti ad veritatis cultum tibi exhibendum, ideo in manu tua commendabo spiritum meum, qui viuit veritate. Vbi docte lector intueri potes vtranque diuini cultus conditionem a propheta tactam. spiritum scilicet & veritatem. quas dominus Ioan. 4. clarius explicauit. spiritus est deus, & eos qui adorant oportet in spiritu & veritate adorare. Cultus quippe diuinus substantialiter consistit in actibus mentis:quæ ad superiora tendens spiritus vocatur. Verum hi spiritus seu mentis actus debent initi veritati:vt scilicet colamus intus deum, credentes ipsum vnum solum D
deum, creatorem & gubernatorem vniuersorum &c. alioquin non colitur veritate, quamuis colatur spiritu: vt colitur ab hæreticis, Maumethanis &c. ¶Ad contestandum autem se deo veritatis obsecutum, subdit. Odiui custodientes vanitates frustra, & ego ad dominum confisus sum. Optimus filius dei veritatis, tum odio habet obseruantes vanitates superstitionum, incãtationum, idolatriæ &c. (quæ qui obseruant frustra obseruant: hoc est & sine causa exhibentes diuinum cultum iis qui non sunt dij, qui non creauerunt eos, qui non gubernat eos. & sine causa sperandi fructus:quia non est in potestate eorum satisfacere petentibus)tum fidutiam suam in solo deo locauit. ¶Quintus est ex experientia perceptorum beneficiorum. Exultabo, inquit, & lætabor in gratia tua, sperans:quia vidisti paupertatem meam, postquam Saul cœpit me persequi, cognouisti in tribulationibus animam meam, vitam meam. Et non fecisti concludi me
in manu inimici, Saulis, dum persecutus est me in domo & in Naioth: sed fecisti stare in lati- E
tudine pedes meos, dans mihi spatium fugiendi. Hæc enim omnia beneficia receperat tunc temporis.

MISERERE mei domine) Tractatur hic illa particula, inclina ad me aurem tuam, tali ordine. Primo commendat se deo ratione casus sacerdotum. & deinde ratione periculi imminentis sibi, ibi, quoniam audiui. ¶Circa primum aduerte secundum historiam quòd Dauide existente in Ceila venit ad deum Abiathar filius Achimelech sacerdotis fugiens stragem sacerdotum factam in Nobe:vt patet.1.Regum.23. Et tunc gesta sunt quæ hic refert, & propo nit se passum in oculis, in anima, in ventre &c. Per quæ omnia intellige duo. Primo multiplicem passionem animi Dauidis audita tam crudeli strage. Secundum ad cumulum doloris, penitudinem imprudentiæ suæ qua fuit occasio tantæ stragis. nam ipsemet est confessus.1.Reg.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F 22. ad Abiathar, Ego sum reus omnium animarum patris tui: sciebam enim in die illa quòd quum ibi esset Doeg Idumeus, proculdubio annunciaret Sauli: scilicet quòd pater tuus consuluit deum pro me, dedit mihi panes & gladium. Pro his itaque ait, Miserere mei domine: quoniam angustia mihi, supple est audita tanta strage: tineosus fuit pro tineatus fuit seu tineauit si dici licet, in ira tanta, Saulis, oculus meus anima mea & venter meus. totus commotus & corrosus sum: oculus meus, interior, anima in passionibus, & venter in corporis visceribus. Et explicans tinearum effectus, Quia consumptæ sunt in mœrore vitæ meæ (Hebraica appellatione numero plurali semper significant vitam: quia carent singulari talis nominis: vt iam dictum est) magnitudo mœroris consumpsit vitam meã. mœror enim opponitur dilatationi cordis. Et anni mei, consumpti sunt, in suspirio: impegit in delictum meum vis mea. Imprudentiam suam qua non cauit a præsentia Doeg Idumiæ, appellauit offensionem per modum impingen
G tis: eo quòd non voluntarie sed præter intentionem peccauit. Et propterea magis effectum culpæ quàm culpam ipsam deflet. Ad similitudinẽ ergo hominis fortis viribus cadentis impingẽdo in aliquod offendiculum, describit materiam luctus. Impegit in delictum meum, imprudẽtiam, incautelam meam, vis mea: & ossa mea tineosa fuerunt, Dictio Hebraica sonat ossa vt comesta a tinea: quod si lingua Latina pateretur, dici deberet lineata sunt seu tineauerunt. De ratione huius similitudinis dictum est in psalmo sexto: scilicet quòd ratione proprię culpę Dauid vtitur metaphora tineæ: quia ipsemet sibi fuit causa corrosionis. Ego, inquit, sum reus omniũ animarum patris tui. Per quam metaphorã intelligo non tam afflictionẽ corporis quam defectionem animi in hominibus ad sustentandum Dauidem. ex illa siquidem clade non solum exterriti sunt omnes sustentantes Dauidem, sed ad similitudinem cõsumptorum a tinea effecti sunt inutiles, non audentes amplius porrigerere aliquid Dauidi. propter hoc enim ossa sua, quasi sustentãtia ipsum, velut adesa a tineis describit. ¶ Et huic sensui cõsonat cõtinuatio subsequentium iniuriarum, consistentium in hoc quòd factus est opprobrium vicinis & amicis & habitus est pro perdito. Ab omnibus, inquit, angustatoribus meis, causatum est, quòd fui opprobrium & vicinis meis valde, & timor notis. Audita enim tanta sæuitia habebatur Dauid vituperio apud vicinos suos quantũcunq; ppè (vicini enim vituperabant eũ, timentes Saulem: vt patet de Nabal & de Ziphæis) & apud cognoscentes amicos & notos suos erat timor, hoc est ratio timoris: nullus enim audebat se profiteri amicum Dauidis præ timore Saulis. Videntes me foris, recesserunt a me, tanquam si obuiarent contagiosæ pesti. ¶ Obliuioni traditus sum quasi mortuus a corde. nullus enim mittebat ad deum. Vbi aduerte comparari obliuionem sui obliuioni mortui a corde. Mortui enim & si sunt in recordatione nostra, in lin
gua, in libris, in laudibus, in sepulchris, nunquã tamen in corde; vtpote quibus nulla nostri cor
I dis affectio vtilis apparet. Et intendit per hoc explicare integritatem obliuionis: vt sicut mortuus longe est a memoria cordis nostri, ita ipse totaliter datus erat obliuioni. Et vt magis explicaret subdit, Fui quasi vas perditum. quod quia perditum est habetur pro derelicto: sic enim tunc habitus est Dauid. Et intellige Hebræo more nomine vasis quodcunque, siue illud sit vestis siue quid aliud. intendit enim concludere quòd fuit tanquam vas, hoc est res perdita: vtpote a tineis cõmesta, tanquam res inutilis reddita.

QVONIAM audiui infamiam multorum) Continuando quæ redundarunt in eum ex occisione sacerdotum, adiungit subsecutum periculum vitæ propriæ. Non somniaui me factũ esse opprobrium vicinis. Quoniam audiui infamiam, propriam seu vituperationem, nõ ex ore vnius sed multorũ: & (quod peius est) timorem in circuitu. Et ratio timoris est quoniam in consiliando simul super me, non ad tollenda bona mea, sed ad tollendam, animam meam cogita
K uerunt. consilia fecerunt. quod pluries & tunc in specie factum fuisse testatur historia. ¶ Inter hæc autem mala & pericula qualis ipse fuerit subiungit. Et primo quo ad partem affectiuã. Et ego super te confisus sum domine, non super hominem. Secundo quo ad partem contemplatiuam, Dixi, in mente mea elauata ad te, deus meus tu. ecce eleuatio mẽtis in deitatis professionem. In manu tua, in cura tua, tempora mea, dies mei, anni, menses &c. ecce eleuatio mentis in diuinam potentiam & gubernationem. ¶ Tertio secundum partem desideratiuam, explicatã tribus petitionibus. Prima est. Libera me de manu inimicorum meorum & persequentiũ me. Inimicus nomen est odij: persequens nomen operis exterioris. Et hæc petitio directe respõdet supradicto timori ab ijs qui fecerunt cõsilium ad tollẽdam animam eius. Secunda petitio. Illumina facies tuas super seruum tuũ. Ostendisti faciem tuã obscurã super me dũ me reddidisti opprobrium vicinis &c. monstra modo faciem tuam illuminatã, claram loco tot opprobriorum. Et potest referri huiusmodi claritas ad claritatẽ notitię interioris de deo: vt loco exterio-

rum obscuritatum habeat claritatem internam diuinæ faciei, diuinæ præsentiæ. Et potest re- A
ferri ad claritatem exterioris gloriæ, vt faciat cessare huiusmodi vituperationes. hæc enim petitio supradictis opprobriis respondet. Tertia est. Saluum me fac in gratia tua. Et hæc petitio respondet supradictæ derelictioni & obliuioni. ab omnibus sum derelictus & obliuioni traditus, salua tu me, non meritis meis sed gratia tua.

DOMINE non confundar) Tractatur hic illa particula, non confundar æterno. Et quoniam (vt prædictum est) inferitur explanatio illius particulæ, in iustitia tua libera me, ideo talis est ordo. Primo proponitur ratio non confusionis propriæ. Domine non confundar, quia vocaui te, quia recursum habui non ad alium quam ad te. Deinde statim annectitur ratio diuinæ iustitiæ retributiuæ vt ratio non confusionis eius. & postea prosequitur effectum non confusionis, ibi, benedictus dominus. Ratio iustitiæ retributiuæ in deo habet vt reddat vnicuique
secundum opera sua: hoc est male agentibus mala, timentibus autem & sperantibus in deo bo B
na. Vtramque partem propheta prosequitur, inchoans a retributione malorum. Ego, inquit, non confundar, sed confundentur impij, in sacros sacerdotes: & tacebunt in fouea, aut parati sibi casus, seu sepulchri aut inferni. Vtrumque enim verificatum est: nam & dãnati sunt & rueruntgladio Philistinorum. In Hebræo foueæ in casu datiuo: habetur: sed congruitas mutauit in fouea. ¶ Et subiungitur ratio demeritoria. obmutescent labia falsitatis: quæ loquentia, supple sunt, super iustum durum in superbia & despectione. Hæc enim omnia interuenisse in eloquiis Saulis & suorum contra Dauidem, manifestum est legenti historiam. Vbi aduerte congeriem deformitatum in locutione. Primo ex genere, labia falsitatis. Secundo ex persona contra quam, super iustum. Tertio ex re dicta, durum, non cedens sed excessiuum ac robustum ad
pessundandum. Quarto ex ratione dicendi ex parte dicentis, in superbia. Quinto ex ratione di
cendi ex parte eius in quem dicitur, in despectione. Et sexto ex perseuerantia dicendi: quia in C
præsenti, loquentia. ¶ De retributione vero bonorum subdit. Quam multa bonitas tua quam seruasti timentibus te. Non solum beatitudo futuræ vitæ est ineffabilis (iuxta illud Esa. 64. Oculus non vidit nec auris audiuit quæ præparasti diligentibus te) sed etiam illius participatio, hoc est, interna consolatio quam deus exhibet quibusdam in hac vita, explicari non potest: iuxta illud Apoc. 2. Vincenti dabo manna absconditum quod non nouit nisi qui accipit. Et de vtraque propheta hic loquitur. De beatitudine quidem in seipsa dicit. quam multa est bonitas tua, quam seruasti, recondidisti exhibendam, timentibus te. De ipsa autẽ met participata subdit. quam operatus es sperantibus in te coram filiis Adam. Sperantes in deo dupliciter inueniũtur. Quidam sine vexatione. Quidam cum vexatione. Et hi dicuntur sperantes in deo coram filijs Adam: eo quòd ancoram diuinæ spei firmam tenent in conspectu hominum, non fracti
persecutionibus, non allecti honoribus aut delectationibus. Hi sunt quibus deus exhibet inter D
nam dulcedinem. Et propterea de his dicitur. Operatus es, dictam bonitatem, sperantibus in te, nõ qualitercunque, sed coram filijs Adam. Et declaratur huiusmodi operatio diuina, quo ad duo. Primo in persecutione factorum. Abscondes eos, sic sperantes, in abscondito faciei tuæ, notitiæ tuæ, gratiæ. a superbijs viri, persecutoris. Secundo in persecutione verborum. Abscondes eos, sic sperantes, in vmbraculo, supple tuo, a contentione linguarum. Aduerte hic similitudines. Abscondit dominus quandoque aliquem in vmbraculo suo, ad reddendum eum tutum. abscondit quandoque aliquem ponendo illum iuxta se: quod est maioris securitatis & amoris. Iuxta has similitudines describitur deus, aliquos sperantes in se abscondere in vmbraculo suo: hoc est defensionem eis exhibere effectiuam vt non curent de conuiciis, opprobriis, & a-
lijs linguarum iniuriis. & exhibet eis consolationem, sicut constitutis in refrigerio diuini habi
taculi. Quibusdam autem absconsionem (hoc est defensionem effectiuam ne curent de persecu E
tionibus) sic exhibet quasi adhibendo consolationem facialis præsentiæ diuinæ. Ita quòd quanta est differentia inter esse in vmbraculo & esse coram facie dei, tanta est inter has absconsiones differẽtia. Merito ergo dixit se non confundendum ex parte diuinæ iustitiæ: quia diuina iustitia confundit impios & multam bonitatem seruat timentibus se, quam exhibet hic sperãtibus in eo coram filijs hominum.

BENEDICTVS dominus) Expedita interpositione iustitiæ prosequitur certũ spei effectum (scilicet nõ confundar in æternũ) ab expertis in seipso. Et duo refert magna beneficia tũc percepta quibus non est confusus ab expectatione sua. ¶ Alterum est, Benedictus dominus: quoniam separauit, hoc est mirificauit, gratiam suam mihi in ciuitate munitionis: hoc est in Ceila reuelando mihi q̃ Saul venturus esset ad obsidendum Ceilam, & quòd viri Ceilæ tradẽrẽt me in manus Saulis. Historia clara habetur, 1. Regum. 23. Appellatur autem Ceila ciuitas

Universidad de Deusto
Biblioteca

munitionis eo quòd munita erat feris & portis. Vnde tunc dixit Saul. tradidit eum dominus manus meas,concluſusq; eſt introgreſſus vrbem in qua portæ & ſeræ ſunt &c. ¶ Alterum eſt. Et ego dixi in feſtinatione mea. Vbi tangitur hiſtoria ſubſecuta poſt egreſſum de Ceila, in eodem cap. ſubiuncta,ſcilicet quòd Saule cum ſuis circundante Dauidem in deſerto Mahõ, Dauid deſperabat ſe poſſe euadere a facie Saul. Hic enim primus motus deſperationis deſcribitur hic dicendo, & ego dixi in feſtinatione mea. non fuit enim deſperatio deliberata. ſed per modum feſtinæ paſſionis. Ecce quod dixi. abſciſus ſum de conſpectu oculorum tuorum. Videſe cinctum,occurrit primus motus deſperationis: quòd ſcilicet deus non curaret cuſtodire eũ a Saule. hoc enim ſignificat abſciſus ſum de conſpectu oculorum tuorum, cuſtodientium me. Sed hic deſperationis motus non eſt perfectus, ſed ſuperatus a ratione, a ſpe in deo. Et proterea ſubdit. ſiquidem audiſti vocem deprecationum mearum in clamare meo ad te. Ex quo patet quòd clamore cordis & deprecationibus ſuppreſſit deſperationis motum. Modus autem quo fuit exauditus ſcribit ibidem: quòd venit nuncius vocans. Saulem ad occurrendum Philiſtæis. ☞ Comprobata nõ confuſione ſua ex exiſtentibus beneficijs, apoſtrophat ad alios hortando ad duo. Primo ad diligendũ. & ad hoc hortatur gratioſos, hoc eſt qui alijs benefici ſunt propter deum, Diligite dominum omnes gratioſi eius. Et ratio ſubditur ex diuina remuneratione. quia fideles cuſtodiens dominus, ſupplet. & retribuens ſuper ſuperfluum faciens ſuperbiam. Vbi ineffabilis exceſſus retributionis diuinæ erga ſuos deſcribitur. ita quòd non ſufficit dicere retribuens, & apponere ſuper ſuperfluum, ſed adiecit faciens ſuperbiam: ad denotandum ineffabilem ſuperexceſſum. Non enim ſuperbia ſemper ſumitur in malam partẽ, ſed quandoque in bonam pro magna excellentia: vt clarè patet Eſa. 60. Ponam te in ſuperbiam ſeculorũ gaudium in generationẽ & generationẽ. ¶ Secundo ad exequendũ. Et ad hoc inuitat ſperantes in deo, Roboramini, ad exequendum. Et ve ſciant robur ſuum prouenire a deo, adiũgit. & roborabit, Deus, cor veſtrum omnes ſperantes domino, pro in domino: exemplo mei, qui ſperans in domino roboratus ſum. Et dirigi videtur ad literam tota hæc exhortatio ad milites eius, poſt euaſionem tanti periculi. Amen.

VVLGATA EDITIO. Dauid eruditio. XXXII.

1 BEati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.
Beatus vir cui non imputauit dominus peccatum, nec eſt in ſpiritu eius dolus.
Quoniam tacui inueterauerunt oſſa mea, dum clamarem tota die.
Quoniam die ac nocte grauata eſt ſuper me manus tua, conuerſus ſum in errumna mea dum configitur ſpina.
Delictum meum cognitum tibi feci, & iniuſtitiam meam non abſcondi.
Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.
Pro hac orabit ad te omnis ſanctus, in tempore opportuno.
K Veruntamen in diluuio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.
Tu es refugium meũ à tribulatione quæ circundedit me, exultatio mea erue me à circundantibus me.
Intellectum tibi dabo & inſtruam te in via hac qua gradieris, firmabo ſuper te oculos meos.
Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus.
In chamo & freno maxillas eorum conſtringe, qui non approximant ad te.
Multa flagella peccatoris, ſperantem autem in domino, miſericordia circundabit.
Lætamini in domino & exultate iuſti, & gloriamini omnes recti corde.

IVXTA HEBRAEVM. Dauidi eruditio. XXXII. A

1 Propheta. BEatitudines donati (ſunt) venia rebellionis: tecti peccato (ingruenti).
2 Beatitudines hominis (ſunt) non imputabit dominus ei culpam: & non (eſt) in ſpiritu eius dolus.
3 Quia tacui: veterauerunt oſſa mea in rugire meo tota die.
4 Quoniam die ac nocte grauabitur ſuper me manus tua: verſa fuit humiditas mea in ſiccitates æſtatis. Selah.
5 Peccatum meum notificabo tibi, & culpam meam non cooperui: dixi, Dictum. confitebor ſuper rebellionibus meis domino, Propheta. & tu dimiſiſti culpã B peccati mei. Selah.
6 Super hac orabit omnis gratioſus ad te (in tempore) tempori inueniendi: tantum inundationi (in inundatione) aquarum multarum, ad ipſum non peruenient (aque).
7 Oratio iuſti. Tu abſconſio mihi: ab anguſtia cuſtodies me, laudibus euaſionis circundabis me. Selah.
8 Deus. Faciam intelligere te, & docebo te in via hac (qua) ambulabis, conſulam ſuper te oculo meo.
9 Non eſte ſicut equus ſicut mulus: non intelligendo, in loro & freno os ſuum C ad claudẽdum (eſſe ob), non appropinquare ad te.
10 Multi dolores impio: & confidentem in domino, gratia circundabit ipſum.
11 Propheta. Lætamini in domino & exultate iuſti: & facite laudare omnes rectos cordis.

TItulus eſt. Dauid eruditio, Ex quo titulo apparet non ſolum author pſalmi, ſed doctrinalis materia quam eruditus fuit a ſpiritu ſancto Dauid. Quæ autem ſit materia huius eruditionis, ab Apoſtolo ad Roma. 4. inſinuatur dicente. Dauid dicit beatitudinẽ hominis cui deus D accepto fert iuſtitiam ſine operibus, dicens, Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates & quorum tecta ſunt peccata: Beatus vir cui non imputauit dominus peccatum. Hinc enim habemus materiam huius eruditionis eſſe quòd beatitudo hominis conſiſtit in iuſtitia quam deus ſine operibus (hoc eſt ſine meritis) confert homini ſibi accepto. Ex progreſſu autem pſalmi apparet huiuſmodi gratiam in remiſſione peccatorum maxime apparere. nam poſt propoſitam huiuſmodi beatitudinem ſtatim Dauid ſubiungit modum quo ipſe conſecutus eſt huiuſmodi gratiam ſine meritis. & poſtea tractat modum quo genus humanum hanc aſſequitur gratiam. Vnde pſalmus iſte ad literam tractat eruditionem Dauidi reuelatam de gratia remiſſiua peccatorum: quam ipſe in ſeipſo expertus manifeſtat. Vnde & paucis verſiculis tractat de ſeipſo.

SVMMARIVM EST.

¶ Dauid vbi excellentiam gratiæ diuinæ donatiuæ peccatorum aperuit: modum quo hoc fit, E primum ex experta in ſeipſo tam contraria miſeria quàm gratia veniæ, & deinde ex communi curſu ſanctorum, dialogo inter deum & hominem formato explicat.

☞ Perſonæ loquentes ſunt tres: Propheta, gratioſus, & deus.

BEatitudines donati venia rebellionis, tecti peccato) Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi, beatitudines hominis. Proponit hominem habentem duas conditiones eſſe beatum. Prima conditio eſt quòd condonata ſit ei rebellio In qua peccatum ex parte auerſionis ſeu culpæ ſiue offenſæ ſignificatur. Altera conditio eſt quòd tectus ſit peccato: hoc eſt a turpitudine & macula peccati, ne turpitudo aut macula peccati ingruat ſuper eum. Sicut homo dicitur tectus a pluuia, ne cadat ſuper eum. In prima habes donatum venia: in ſecunda donatum præſeruatione a peccando per gratiam dei. ¶ Vbi aduerte Hebræum textum miniſtrare, rationem veniæ eſſe perſonam hominis: ita quòd quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

F homini ignoscitur ideo peccata delentur,& non ediuerso. Hoc enim insinuat textus Hebræus,dicens beatitudines hominis donati venia : quod non explicant interpretationes dicentes peccata dimissa,peccata tecta. Nec te turbet allegatio Pauli: quoniam Græco scribens idioma te,attulit textum secundum traslationem.70.Et hoc in similibus intellige. ¶Hic inquam non solum iustus sed etiam beatus exclamatur. Et est sermo de beatitudine in spe, quæ in hac vita habetur.Quæ quia est perfecta iustitia.& nullum describitur hic concurrere meritum,excitauit Apostolum ad docendum hinc,beatitudinem hominis esse iustitiam grauitam.Et vere sic est:quoniam nullus est homo expers peccati:& omnis peccati particeps, beatus fit per huiusmodi gratuitam iustitiam. ¶Aduerte hic circa literam quòd ad seruandum textum Hebrçũ oportuit me addere dictionem venia , quæ in Hebræo non est. Et hoc quia in lingua Latina caremus participio passiuo construibili cum crimine rebellionis , significando hominem esse donatum venia talis criminis. Dixissem donati rebellione , nisi lectorum aures offendissem, oppositum significando.

BEATITVDINES hominis) Incipit hic pars excutiua tali ordine. Primo tractatur illa particula,beatitudines donati venia rebellionis.secundo illa,tecti peccato,ibi,super hac orabit. ¶Circa primum tractatur modus remissionis culpæ , explicando primo quid ex parte dei & quid ex parte hominis ad huiusmodi gratiam remissiuam culpæ concurrit. Et ex parte dei ponitur vnum:scilicet non imputatio culpæ dicendo, Beatitudines hominis non imputabit dominus ei culpam . Vbi nota non dici beatus homo qui non habet culpam , aut cui deus confert talia & talia,sed ex sola negatione imputationis beatum dicit: vt hinc intelligas docte lector negationem imputationis non fieri sine collatione beatitudinis . Attenditur autem
H non imputatio quo ad pœnam hostilem , quo ad odium diuinum . Electis enim deus peccata non imputat quo ad pœnam inferni,nec quo ad hoc quòd eos odio habeat sicut odio habet reprobos:quibus ad vtrumque imputat peccatum . Vnde apparet ex parte dei summa gratia in hoc quòd non imputat nobis peccata quæ fecimus. Et hoc ipsum est nostra beatitudo.Dicit autem in futuro imputabit,ad significandam perseuerantiam : seu ad futuræ vitæ tempus spectando.parum quippe esset quòd non imputaret,si nunc parceret & postea imputaret. ☙ Ex parte quoque hominis ponitur vnum etiam negatiuum.Et non in spiritu eius dolus. Nullum meritum exigit qui negationem tantum doli non in verbo sed in spiritu interno requirit: hoc est quòd non sit fictus.spiritus enim sanctus disciplinæ, fugiet fictum.Sapi.1.Perinde itaq; est dicere & non in spiritu eius dolus,& dicere & non in spiritu eius obex.deus enim non remittit peccata ponenti obicem gratiæ. ☙ Explicat deinde propheta se vtramque conditionẽ
I in sua miseria expertum esse . Et quantum ad obicem (quia scilicet ipse posuit obicem gratiæ dei)ait,quia tacui. Commisso adulterio tacuit Dauid, dolose occultare volens adulterium cõmissum:vocãdo prius Vriam & dando operam vt dormiret cum propria vxore: & quum hoc non potuisset obtinere,tandem dolose mandauit ipsum occidi.Hunc spiritus sui dolum appellat tacere. ¶Et statim subiungit pœnam internam quam inde incurrit . veterauerunt ossa in rugire meo tota die. Veterascere ossa est partes animæ(intellectum,voluntatem,affectum)debilitari respectu boni.Rugitus autem & ad famem animæ respectu boni spectat:iuxta illud filij prodigi,ego hic fame pereo.Rugitus enim passio est leonis famelici.Et significatur quòd veterauerunt ossa animæ ex continua inedia boni operis . Potest quoque idem rugitus spectare ad iniquum Dauidis appetitum occultandi suum adulterium. intantum enim rugiit quòd occidit Vriam. Vbi vides miseriam ex dolosa silentio. ¶Quantum autem ad diuinam actionẽ
K subiungit.Quoniã die & nocte grauabitur super me manus tua, versa fuit humiditas mea in siccitates æstatis. Per oppositum ad non imputationem peccati, affert pœnam aliam subsecutam ex proprio dolo.intus quidem veterauerunt ossa:extra autem aggrauata est manus dei super eum.Et dicitur aggrauari manus dei secundum similitudinem effectus:quia ad modũ aggrauãtis fecit Dauidem magis ac magis ruere in peccatum:iuxta illud Greg.peccatũ quod per pœnitentiã non diluitur,suo pondere ad aliud trahit.Aggrauauit enim deus manũ super Dauidem in pœnitẽtem, dum subtrahẽdo gratiã fecit ipsum ruere in tot mala.Dicitur autẽ in futuro grauabitur,ad demõstrandã perseuerantiam . duraui enim huiusmodi aggrauatio manus amplius quàm per nouem mẽses. ¶Et ecce altera pœna.versa fuit humiditas mea in siccitates æstatis. Non solũ fuit punitus in naturalibus vetustate ossium, sed in gratuitis. ita ꝙ perdidit omnem humorem gratiæ qua abundabat:nec solum perdidit fœcunditatem gratiæ, sed incurrit ariditates æstatis.Et intendit ꝙ anima sua venit in statum ita aridum,respectu gratuitorũ. sicut est ariditas æstatis.Per quod intelligimus priuatum fuisse Dauidem gratia deuotionis &

prophetiæ & aliorum interiorum donorum: & propterea dixisse , Versa fuit humiditas mea A
in siccitates æstatis.Sed considera ordinem pœnarum:ꝙ radix omnium ponitur quia tacui,obicem posui.perditio enim tua Israel ex te est,Oseæ. 13. Et deinde subsequitur pœna aggrauationis manus diuinæ:quam subsequitur ariditas . ¶Demum easdem conditiones descriptas in modo remittendi peccatum, manifestat ex experta in seipso grati. veniæ.prius enim manifestauit ex contraria miseria,modo ex venia. Et quantum ad conditionem requisitã ex parte hominis,dicit. Peccatum meum notificabo tibi,& culpam meam non cooperui. Primum dicit in futuro,notificabo:secundum dicit in præterito,non cooperui. Vtrumque verificat: scilicet præteritum in deliberato proposito,dixi:futurũ in executione perseuerando,confitebor super rebellionibus meis domino. Nullum describit actum meritorium,sed solam confessionem peccati:quam cõstat non mereri veniam,sed potius tollere obicem gratiæ. ¶Nota quoq; duas
B partes huiusmodi recognitionis.Alteram præteritam.dixi,deliberaui. Alteram perseuerantiæ.confitebor super rebellionibus meis:hoc est nõ excusando sed accusando rebelliones meas. ita quòd rebelliones sint materia cõfessionis accusantis. neque enim deus eget vt nos notificemus ei peccata:sed ipsa nostri accusatio apud deum,notificatio vocatur. ☙ Conditio autem ex parte dei subiungitur.& tu dimisisti culpam peccati mei. Ecce quod superius dixit , modo se expertum fatetur: quòd ad solam deliberationem perseuerantiæ confessionis , dimisit deus culpam peccati eius.Significanter autem dicit culpam:quia non statim remisit totam pœnam: culpa autem non potest pro parte condonari & pro parte retineri:quia impium est dimidiam a deo sperare veniam,vt Aug.dicit.

SVPER hac) Tractatur hic illa particula,tecti peccato. Postquã enim Dauid explicauit modum quo tanta beatitudo gratiæ à peccatoribus pœnitentibus habetur ex expertis in seipso modo intendit explicare idem quo ad vniuersum genus humanum:declarando modum al C
terum quo generi humano huiusmodi beatitudo conceditur: scilicet seruando ne ruant. hoc enim est tegi à peccato . Vnde circa hoc primo describit modum quo iustis conceditur hæc gratia :quo scilicet seruantur ne ruant. secundo extenditur doctrina seruandi à ruina, ad totum genus humanum,ibi,non este. fuit enim eruditus Dauid non pro seipso tantum sed pro omnibus.Et intendit quòd hanc beatitudinis gratiam mediante humili oratione iustus conseruabit;eget enim adiutorio diuino ne inundantibus tentationibus ruat.hæc est gratia qua iustus tegitur à peccato ne inuoluatur illo.Super hac, beata iustitia gratiæ tuæ,orabit supplex omnis gratiosus,non solum iustum sed gratiosum se alijs exhibens.Et tempus orandi subditur. tempori,pro in tempore, inueniendi. ait.tequam claudatur ianua tempus est inueniendi gratiam. Ratio autẽ necessitans ad orandum est.tantum inundationi aquarum multarum,hoc est ob hoc solum quòd quum inundauerint aquæ multæ,impetus multi multarum passionum,ad D
ipsum,gratiosum,non perueniant.Et dictio exclusiua tantũ,excludit necessitatem veniæ præteritorum.De peccatore dixit,dixi confitebor & tu remisisti. de iusto dicit quòd non pro venia præteritorum sed pro cautela futurorum orare oportet.Et intellige hæc prudens lector de iusto quatenus iustus est.nam & ipse quatenus peccator est,dicere debet,dixi cõfitebor. ¶Tu absconsio mihi. Explicata necessitate orandi,subiungitur ipsa iusti oratio, continens tria.Profitetur primo tegendus ne peccet,tu absconsio mihi. secundo petendo affirmat officium absconsionis,ab angustia dæmonis custodies me.tertio ab omnibus circunquaque periculis peccandi saluationem , laudibus euasionis circundabis me. Appellantur laudes euasionis gratiarum actiones cãtando & laudando deum pro euasione à periculis peccandi. Significantius autem dicit circũdabis me:vt omni ex parte euasionẽ attribuat diuinæ gratiæ. Si enim aliquod periculum euasisset non ex diuina gratia, non circundaretur laudibus euasionis: sed quia gratiæ dei E
deputat quicquid non deliquit,ideo orando beneficium hoc recognoscens dicit,Laudibus euasionis circundabis me. ¶Circunspice hanc orationem: & inuenies omni ex parte cõstare eam ex professione diuinæ gratiæ,sub vmbra sua iustum seruantis,custodiendo a spiritualibus inimicis & a reliquis occasionibus peccandi.

FACIAM intelligere te) Posita oratione iustorum , ponitur per modum responsionis diuina custodia,tria continens.Primum est pertinens ad donum intellectus. faciam intellige re te,proculdubio illuminando:intelligere ea quæ sunt dei.Secundum pertinens ad instructionem morum. & docebo te in via hac ambulabis,id est qua ambulabis. Tertium.cõsulam super te oculo meo.Hoc fit quotidiana immo iugi diuina circunspectione super electos. secundũ autem fit per præcepta legis:primum vero per lumen fidei. Omnia magna dona sunt:sed in tertio cõsummãtur omnia:quod solis electis est proprium . Hæc ad tegendum electos a peccato.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F ¶ Sed ad vniuersum genus humanum subiungit diuina doctrina. Nõ esse sicut equus sicut mulus. Prius allocutus est deus iustum: modo extendit sermonem suum ad totum genus humanũ. Et propterea pluraliter dicit non este sicut equus sicut mulus. Et vt intelligas in quo iubet homine non assimulari equo & mulo, explicat subiungens. Non intelligendo in loro & freno os suum ad claudendum, non appropinquare ad te. Et est sensus quòd equus & mulus non intelligunt claudi sibi os in loro & freno ob non appropinquare ad hominem cõsortio humanitatis hoc est q̃ eorũ non appropinquare ad hominem ad humana officia sine loro & freno, est occasio necessitans ad claudendum os eorum in loro & freno. hoc equus & mulus nõ intelligũt. Nã si intelligerẽt gauderẽt freno & loro: quia equus & mulus equitati ab homine, multũ nobilitãtur, humanorũ officiorũ cõsortes effecti mediãte loro & freno: sed nõ intelligũt hoc. Et in hu
G iusmodi nõ intellectione prohibemur assimilari equo & mulo. Et intendit deus q̃ nos intelligamus lorum & frenum præceptorum diuinorũ apponi nobis ex eo quo nostra sponte non appropinquamus ad deũ. Si enim hoc intelligimus, intelligemus lorũ & frenum & diuinarũ legum esse ad bonũ nostrum: hoc est ad appropinquandum deo consortio diuinæ naturæ, similitudine mundi spiritus &c. Hæc est sententia huius parabolæ. ¶ Cõstructio autem literæ supplenda est legendo sic. Non este sicut equus sicut mulus, non intelligendo, non penetrando: hoc scilicet ad claudendum, hoc est vt claudant, os suum, equi & muli, in loro & freno esse, ob non appropinquare ad te hominem. alloquitur enim deus genus humanum. ¶ Hic est modus quo vniuersum genus humanum tegitur ne inuoluatur peccato: scilicet intelligendo bonum suum cõsistere in loro & freno diuinarum legum, sponteque suscipiendo illas: vtpote reddentes nos proximos diuino consortio. ¶ Ratio autem huius monitionis, ab eadem diuina doctri
H na subiungitur ex diuersa retributione malorũ & bonorum. Nã quo ad malos subditur. Multi dolores impio, parati sunt in futuro. Quo ad bonos vero. & confidentem in domino, gratia circundabit. Acsi apertius dixisset. Non sit vana monitio mea: quoniam contemptores opprimentur doloribus multis quorum non est numerus, obseruatores autem gratia replebuntur.

LAETAMINI in domino & exultate iusti) Audita dei doctrina, concludit propheta iustos non in seipsis sed in domino (à quo beatitudo est tantæ gratiæ) lætari & exultare debere. Et (quod plus est) facite laudare, deum, omnes rectos cordis, etiam si nondum assecuti sunt perfectionem iustitiæ in opere. Amen.

VVLGATA EDITIO. Psalmus XXXII.

EXultate iusti in domino, rectos decet collaudatio.
Confitemini domino in cithara, in psalterio decem chordarum psallite illi.
Cantate ei canticum nouũ, bene psallite ei in vociferatione.
Quia rectũ est verbum domini, & omnia opera eius in fide.
Diligit misericordiam & iudicium, misericordia domini plena est terra.
Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum.
Congregans sicut in vtre aquas maris, ponens in thesauris abyssos.
Timeat dominum omnis terra, ab eo autem commoueantur omnes inhabitantes orbem.
K Quoniam ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt.
Dominus dissipat consilia gentium, reprobat autem cogitationes populorũ, & reprobat consilia principum.
Consilium autem domini in æternum manet, cogitationes cordis eius in generatione & generationem.
Beata gẽs cuius est dominus deus eius, populus quẽ elegit in hæreditatẽ sibi.
De cœlo respexit dominus, vidit omnes filios hominum.
De præparato habitaculo suo, respexit super omnes qui habitant terram,
Qui finxit figillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum.
Non saluatur rex per multam virtutem: & gigas non saluabitur in multitudine virtutis suæ.

A Fallax equus ad salutem: in abundantia autem virtutis suæ non saluabitur.
Ecce oculi domini super metuentes eum: & in eis qui sperant super misericordia eius.
Vt eruat à morte animas eorum: & alat eos in fame.
Anima nostra sustinet dominum: quoniam adiutor & protector noster est.
Quia in eo lætabitur cor nostrum: & in nomine sancto eius speraui mus.
Fiat misericordia tua domine super nos: quemadmodum sperauimus in te.

IVXTA HEBRAEVM. XXXIII.

B
1 Propheta. EXultate iusti domino[4]: rectis (est) pulchra laus.
2 Confitemini domino[4] in cithara: in viola denaria cantate ei.
3 Cantate ei canticum nouum: bene facite sonare in clangore.
4 Quoniam rectum (est) verbum domini[4]: & omne opus eius in veritate.
5 Diligens iustitiam & iudicium: gratia domini[4] plena (est) terra. 4 factus est
6 In verbo domini[4] cœli facti sunt, & in spiritu oris eius omnis exercitus eorũ.
7 Congregans quasi cumulum aquas maris dans in thesauris abyssos.
8 Timebunt à domino[4] omnis terra, ab ipso timebunt omnes habitãtes orbis. C
9 Quia ipse dixit & fuit, ipse præcepit & stetit.
10 Dominus[4] rupit consilium gentium, irritas fecit cogitationes populorum.
11 Consilium domini[4] æterno stabit, cogitationes, cordis eius generationi & generationi. (sunt)
12 Beatitudines gentis cuius dominus[4] (est) deus eius, populus quem elegit in † hæreditate sibi. 4 hæreditati
13 De cœlis respexit dominus[4], vidit omnes filios Adam.
14 De præparatione sedis suæ, animaduertit ad vniuersos habitatores terræ.
15 Creans simul (cum visione) cor eorum, intelligens ad omnia opera eorum. D
16 Non rex saluatus in multitudine exercitus, fortis non liberabitur in multitudine virtutis.
17 Falsus equus saluti, & in multitudine virtutis suæ non saluabit.
18 Ecce oculus domini[4] ad timentes eum, (&) expectantibus† gratiam eius. 4 gratiæ
19 Ad eruendum de morte animas eorum, ad viuificandum eos in fame.
20 Vox iustorum. Anima nostra expectauit † dominum[4], auxilium nostrum & clypeus noster (est) ipse. 4 domino E
21 Quoniam in ipso lætabitur cor nostrum, quia in nomine sanctitatis eius confisi sumus.
22 Erit gratia tua domine[4] super nos, super expectauimus †te. 4 tibi

TItulus nullus est. ¶ Colligẽdo autẽ materiam psalmi ex ipso, apparet materiã illius esse beatitudinem gentis ad cultum & hæreditatem dei electæ: quam constat milies in scriptura esse filios Israel. Et quantum ex psalmo apparet, psalmus iste tractat fœlicitatem populi Israel tẽpore Dauidis habitãtis: tũ quo ad securitatẽ vitæ ab inimicis: tũ quo ad alimenta in terra promissionis, iam libera non vi armorum sed gratia dei. Hæc enim quatuor beneficia (scilicet electionis, vitæ, alimentorũ, & diuinæ gratiæ salutiferæ nõ in humanis viribus) clare ponuntur

Universidad de Deusto
Biblioteca

F materia beatitudinis iuſtorum timentium deum & expectantium : vt intelligatur materiam pſalmi ad literam eſſe,fœlicitatem populi promiſſam olim a deo adimpleri tunc . Et vere ſic fuit:quoniam vſque ad tẽpora Dauidis populus fuit oppreſſus modo à Syris, modo à Moabitis,modo ab Ammonitis,& reliquis.Dauid autem primus omnes debellauit , & vſque ad Euphratem extẽdit terminos ſuos vt dicitur.2.Reg.8.Et propterea dicit omnem terram plenam gratia dei, & canticum nouum eſſe cantandum &c.

SVMMARIVM EST.

Propheta inuitat iuſtos ad laudãdũ deũ nouo cantico:quia.factor cœli,maris & terræ diſſipatis humanis conſilijs efficiet cõſiliũ de vna gẽte electa ex omnibus diuino intuitu proſpectis gẽtibus ad cultũ & hæreditatem ſuam,beanda non in humanis auxilij aut viribus, ſed in gratia dei expectata a timẽtibus deũ,& perſeueratura in confidentibus in nomine ſanctitatis eius.

G Perſonæ loquentes duæ ſunt:propheta & iuſti.

EXultate iuſti in domino) Diuiditur pſalmus in partes duas : propoſitiuam materiæ , & executiuam , ibi , in verbo domini . Verum pars propoſitiua ſubdiuidi poteſt : pro quanto primo verſiculo proponitur verbis generaliſſimis materia pſalmi,dicendo.Exultate, non omnes ſed iuſti in domino,non in homine,rectis pulchra laus,non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris:ſed pulchre applicatur diuina laus ori rectorum . Deinde ſingula horum proponuntur ſpecialius:videlicet. Quod dixerat exultate,explicat adiungendo muſica inſtrumẽta.Cõfitemini domino in cithara,in viola denaria cãtare dei. Vbi aduerte Hebraicã dictionẽ ſonare qui dem numerũ denariũ, ſed nõ chordarũ aut vocum: & propterea ſolus numerus explicatus eſt interpretando.relinquendo expoſitori intelligentiam chordarum,Apparet enim quòd gratia materiæ denarius chordarum ſignificetur.Et ſpecificando magnitudinem negocij.Cantate ei
H canticum nouum bene facite ſonare in clangore.Appellatione clangoris intelligitur ſonus publicæ lætitiæ:qui tubis olim fiebat,hodie fit campanis . Et iubet propheta vt non ſolũ fiat hic publicus ſonus,ſed etiam quòd bene fiat.Ex quo apparet publicam,magnam ac nouam ſubeſſe materiam gaudij publici.Et vere tunc fuit noua materia gaudij,adimpletio ſeu executio diuinæ promiſſionis,in tota terra promiſſionis.¶ Dixerat ſecundo iuſti,ſubiungendo rationem, rectis pulchra laus:reddit modo huius conſonantiæ rationẽ quòd deus eſt rectus in volantate in verbo & opere.Et quo ad verbũ.quia rectum verbum domini. Quo ad opus. & omne opus eius in veritate. Quo ad volũtatem.diligens iuſtitiam & iudiciũ.¶ Dixerat tertio in domino, ſed nõ explicauerat ſpeciale beneficium:proponit modo explicite materiã exultationis & noui canticũ ſpeciale dei beneficium:ſcilicet gratia domini plena terra . Tẽpore ſiquidẽ Ioſue, & Iudicum,& Saulis non fuerat terra promiſſionis plena gratiæ, ſed ſecũdum aliquas partes tã-
I tum:tempore autem Dauidis ad hoc peruenit quòd iam tota promiſſionis terra fuit plena gratiæ diuinæ,ſubactis omnibus hoſtibus & quieſcente in pace terra.

IN verbo domini) incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula,in domino.ſecũdo illa particula,exultate(vt tamẽ determinata eſt ad materiã, ſcilicet quia gratia domini plena terra)ibi dominus rupit. Tertio illa particula,iuſti,ibi,anima noſtra. ¶ Declaraturus propheta electionẽ gẽtis vnius,præmittit authoritatẽ & poteſtatẽ &c.electoris.Intendẽs q ipſe idem eſt electo qui creauit mundum:ne adinuẽtio humana putetur deputatio Iſrael ad cultum diuinum.Inchoat ergo a creatione cœlorũ. In verbo domini, non in labore, cœli facti ſunt:& in ſpiritu oris eius(humano more loquitur)flatu oris eius,omnis exercitus eorum.Ex principio Geneſis accepit hoc propheta.igitur perfecti ſunt cœli & terra & omnis exercitus eorũ.vbi Latinus interpres tranſtulit & omnis ornatus eorum.Et per metaphorã exer
K citus,ſignificatur ad literã ordo vniuerſi,qui eſt ſummum bonũ in ipſo vniuerſo.Intẽdit enim Moyſes deſcribere & deus non ſolum fecit cœlos,terrã, aſtra,arbores.animalia &c. ſed etiam ipſum vniuerſi ordinem,adiungendo q omnis exercitus eorum: eſt enim exercitus ſignificãs ordinem.Et propterea propheta hoc in loco dixit.flatu diuini oris factus eſt omnis exercitus, hoc eſt vniuerſus ordo,cœlorum:tanquam ſignificãdo maximam efficaciam & obedientiam, q ſolo flatu oris effectus ſit tantus taliſque ordo tot cœleſtium corporum. Hæc quo ad cœlos. ¶ Quo ad aquas vero.cõgregans quaſi cumulum aquas maris:iuxta illud.Cõgregentur aquæ in locum vnum & appareat arida . Et aſſimilatur cumulo congregatio aquarum : pro quanto ſparſæ aquæ ſunt rariores,collectæ ſunt ſpiſſiores:ſicut ſparſa grana ſi colligerentur in aceruũ. Dans in theſauris abyſſos.Aquæ in duas quodammodo partes diuiſæ ſunt. Altera eſt aquarũ apparẽtium:vt ſunt maria,lacus & huiuſmodi. Altera eſt aquarũ nõ apparentiũ : de quibus certant philoſophi. Putãtibus aliis dari ſubterranea loca latẽtiũ aquarũ:aliis negãtibus.quorũ phi

loſophia rationabilior apparet.Vnde per abyſſos in theſauris intellige loca generatiua aquarũ. A
Huiuſmodi enim loca dicuntur theſauri abyſſorum,id eſt profundarum aquarum:pro quanto ibi eſt vis generatiua aquarum magnarum:immo quæ nunquam exhauritur.Et intendit propheta quòd aquas partim congregauit quaſi in cumulum,partim poſuit in theſauris: pro quãto vapores materiam aquæ in locis generatiuis aquarum diſpoſuit. ¶ Quo ad terram. Timebunt à domino omnis terra,ab ipſo timebunt omnes habitantes orbis: quia ipſe dixit & fuit, ipſe præcepit & ſtetit. Creationem terræ non induxit nudam, ſed vt rationem timoris diuini in pectoribus humanis:vt intelligas quorſum tendit: ſcilicet quòd quia homines non timuerunt Deum creatorem habitaculi humani,decreuit eligere gentem ad ſui cultum & timorem. Intendit ergo quòd quia Deus dixit imperio ſuo & fuit terra, præcepit & ſtetit (perſeuerauit) terra,ideo timebunt,id eſt rationem timendi habebunt,à domino,ne puniat eos, omnis terra: hoc eſt vniuerſi habitatores terræ.

DOMINVS rupit.) Tractatur hic propria pſalmi materia(quòd gratia domini plena B
eſt terra)tali ordine.Primo declaratur firmitas efficax diuini conſilii, explicando ipſam gratiam decretam à diuino conſilio:deinde rationem tantæ gratiæ tractat. ¶ Circa primum nota ſimul differentiam & modum.Differentiam quidam inter conſilium diuinum & humanũ, quòd diuinum ſtabile ac efficax, humanum fragile & irritum.Modum autem: quòd diuinum conſilium adimpleuit ſeipſum deſtruendo conſilia humana. Et intendit ad literam quòd dominus rupit conſilium gentium, & irritas fecit cogitationes populorum & oppreſſione filiorũ Iſrael. Aegyptii enim conati ſunt detinere illos in ſeruitute. Amalechitæ deinde, Amorrhei poſtea & Cananei,Syri,Moabitæ,Ammonitæ &c.ad illorum oppreſſionem vires ſuas exercuerunt,non caſu,ſed ex conſilio & meditatione. Vnde apte contra humana conſilia effracta & irritata apponitur conſilium diuinum.Conſilium domini æterno ſtabit,non frangetur:cogitationes cordis eius generationi & generationi,ſine fine,non erunt irritę. ¶ Quod autem ſit hoc C
conſilium domini,explicatur dicendo.Beatitudines gentis, hoc eſt beatitudo erit illius gentis. cuius dominus eſt Deus eius,hoc eſt quæ dominũ colit pro Deo.Altera conditio. Populus,quẽ elegit,dominus,in hæreditatem ſibi:vt uelut hæredes Dei poſſideant teram Dei,id eſt terram promiſſionis &c.Gens habens ambas iſtas conditiones erit beata: modo in his temporalibus, & demum in cœleſti patria.Hoc eſt conſilium Dei quo beatitudo ſeruatur habẽtibus has duas conditiones.Quarum ſecunda actionem Dei electiuam populi, prima autem actionem noſtram cultricem Dei ſignificat.In Hebræo habetur hæreditati,ſed congruitas mutauit in hæreditatem. ¶ Cuius ſingularis gratiæ ratio redditur ex tribus beneficiis diuinis communibus toti generi humano,iunctis cum impotentia generis humani ad propriam ſalutem. ¶ Vnde ſingula. Primum diuinum beneficium commune eſt. De cœlis reſpexit dominus, vidit omnes filios Adã.In quo beneficiũ generationis humanæ ex diuina prouidẽtia ſignificatur.nam filius D
nomẽ eſt generis: & propterea videre omnes filios hominis, eſt videre omnem generationem humanam.Videre autem hic ſumitur practice:eo modo quo artifex videt agenda,& prouiſor prouidenda.Fit autem mentio ſpecialis de cœlo:quia mediante motu cœli Deus conſeruat generationem humanam. ¶ Secundum beneficium eſt gubernatio vniuerſorum hominum in hac vita,quantũ ad ea quę ſunt cõmunia omnibus hominibus.De præparatione ſedis ſuæ animaduertit ad vniuerſos habitatores terræ. Homines quatenus habitatores terræ deſcribuntur materia huius animaduerſionis:quod nihil eſt aliud,quàm homines ſecundum præſentem vitam deſcribi.Non habitant enim terram niſi viuentes vita corporali.Animaduerſio autem curam manifeſte ſignificat.Et hæc quoq; deſcribitur de cœlo ſub alio nomine:ſcilicet de præparatione ſedis ſuæ.cœlum,inquit ipſe mihi ſedes eſt. Et intendit quòd de quiete ſua in cœlo (non E
enim laborans,aut egens ſed quieſcens & regnans, nullo indigens, habens omnia præparata) curam habet hominum habitantium in terra. ¶ Tertium ad animam refertur intellectiuam Et habet duos ramos.Primus eſt creationis.creans ſimul cor eorũ. Vbi diligenter aduerte non dici in plurali corda eorum (ne putes animas hominum ſimul creari ſeu creatas a principio mundi)ſed in ſingulari cor:vt hinc intelligas quòd aduerbium ſimul iungit actum creandi cũ prius dicto actu viuendi.Et eſt ſenſus, Vidit omnes filios Adam,creãs ſimul cor eorum,Simul enim prouidet generationi hominum,& creat animam vniuſcuiuſque:quoniam dum generatur filius hominis,ſimul creatur illius anima.Et ſicut hoc participium creans iungitur cũ verbo vidit,ita hoc participium intelligens(quod ſubintelligitur in altero ramo)iungitur cum verbo animaduertit.Et eſt ſenſus.animaduertit ad vniuerſos habitatores terræ,intelligens omnia opera eorum:hoc eſt opera voluntaria.nam opera quæ non ſunt voluntaria,nõ ſunt opera no-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F ſtra ſed naturæ. Et ſi collegeris hæc beneficia, inuenies curam generationis humanæ quantum ad corpus, & ſimul creationis quantum ad animam: appellatione enim cordis intelligitur anima intellectiua, in qua eſt voluntas quæ appellatur cor. Inuenies item curam hominum viuentium quantum ad vitam corporalem, & ſimul curam actuum voluntariorum. Et hæc conſtat communia eſſe beneficia diuinæ prouidentiæ omnibus hominibus. ¶ Cum tot autem beneficiis ſubditur differentia inter efficaciam humanarum virium ex vna parte & diuini oculi ex altera, quo ad hoc: quòd humanæ vires non ſufficiunt ad ſaluandum, ſed fallaces inueniuntur, ſed deficere inueniuntur: diuinus autem oculus ſolus eſt ſufficientiſſimus ad ſalutem gentis electæ in hereditatem ſibi. Et intendit per hanc differentiam monſtrare quòd vere beatitudo erit gentis electæ, quia quod vires humanæ non poſſunt, ſolus diuinus oculus ſufficienter in promptu cõfert. Hæc eſt ſententia huius progreſſus. ¶ Vide ſingula. Et primo humanas vires ex tri-
G bus capitibus deſcribi. Vel ex natura. & hoc ſignificatur dicendo. Fortis non liberabitur in multitudine virtutis, fortitudinis, ſuæ, naturalis. Vel ex politica authoritate & multitudine. Et hoc ſignificatur dicendo. nõ rex ſaluatus in multitudine exercitus. Hic enim authoritas regia cum ordine multi exercitus interuenit. Vel ex ſubiectis adiuuiculis. Et hoc ſignificatur dicẽdo. Falſus equus ad ſalutem, & in multitudine virtutis ſuæ non ſaluabit, ſeſſorem ſuum. Ad quæ tria capita reducuntur omnes humanæ vires. ¶ Oculus autem Dei (hoc eſt ſpecialis cura diuina) reſpectu electæ gentis deſcribitur relatus ad materiam diſpoſitam, ſcilicet timentes Deum expectantes gratiam eius. Acſi aperte diceret quòd ideo hactenus oculus domini non fuit ſuper populo electo, quia non fuerunt timentes Deum, quia nõ poſuerunt ſpem ſuam in gratia Dei.
Quia ecce, in promptu ſemper eſt, oculus domini ſuper populum timentem eum, & expectan-
tibus gratiam eius. Ad eruendum'. ecce effectus oculi domini, liberare à periculis mortis, &
H alimenta præbere tempore famis. Et ſignificatur per hæc magnitudo diuinæ curæ tum reſpectu humanarum virium, efficiendo illa in quibus deficiunt ſæpe humanæ vires: ſcilicet liberare à periculis mortis, & alere tempore famis, tum reſpectu ſtatus populi: qui ex ſuis demeritis ſubiectus iam erat mortibus frequentibus quæ illi inferebantur ab hoſtibus, & penuriæ alimẽtorum. vſurpantibus hoſtibus fruges terræ. Commendatur enim diuina cura ex eo quòd timẽtes eũ quanuis ex prioribus peccatis, mortis & famis periculis ſubiectos, liberat à mortis pericu-
lis & à penuria annonæ. Et intellige in his liberationem à reliquis malis. ¶ In Hebræo legitur in datiuo gratiæ.

ANIMA noſtra.) Tractatur hic illa particula, exultate iuſti. Vox enim iuſtorũ eſt hæc, atteſtantium tum facto tum ſecuritate perſeuerantiæ ſubſequentis quòd ita eſt: ſcilicet, quòd beatitudo eſt gentis electæ, quia oculus domini eſt ſuper timentes & expectantes eum. Et fa-
I ctum quidem afferunt, teſtificando. Anima noſtra expectauit dominum, defenſorem & adiutorem, nõ hominem, Auxilium, ecce oculus domini. quia ipſe dominus fuit auxilium noſtrũ, ad bonum, & clypeus noſter, à malo. In quibus duobus omnia comprehenduntur. Et hæc ad literam vera patent tempore Dauidis in tot victoriis & diuitiis regni illius. ¶ Securitatem autem, quoniam in ipſo. Duas radices ſecuritatis quòd ſubſequetur perſeuerantia diuinæ gratiæ inducit. Alteram electionis: alteram ſpei certæ quæ vocatur fidentia. & vtriuſque non in ſeipſo aut quocunque homine ſeu temporali bono, ſed in Deo. Quoniam, inquit, in ipſo, Deo, lætabitur cor noſtrum. ecce delectatio. Quia in nomine ſanctitatis eius cõfiſi ſumus. ecce fidentia. Et lætitia ſcribitur futura, fiducia vero præterita, ad denotandum ordinem earum inter ſe. Lætitia enim in Deo, ſequitur ad fiduciam in eo. ¶ Ideo erit gratia tua ſuper nos (ecce perſeuerantia diuinæ gratiæ) ſicut expectauimus te: hoc eſt erit tua gratia nobiſcum reſpondens noſtræ fidu-
K tiæ in te. Et dixit hæc Dauid, ſignificando & monendo vt perſeuerarent omnes in ſpe & gaudio circa diuina: prædicens quòd gratia Dei inchoata perfeuerabit & creſcet iuxta populi fidẽ & ſpem in Deo. Amen.

VVLGATA EDITIO. Dauid quando commutauit os ſuum coram Abimelech: & eiecit eum, & abiit. XXXIII.

BEnedicam dominum in omni tempore: ſemper laus eius in ore meo.
In domino laudabitur anima mea, audiant manſueti & lætentur.
Magnificate dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipſum.

Exquiſiui dominum: & exaudiuit me, & ex omnibus tribulationibus meis A
eripuit me.
Accedite ad eum & illuminamini: & facies veſtræ non confundentur.
Iſte pauper clamauit: & dominus exaudiuit eum: & de omnibus tribulationibus eius ſaluauit eum.
Immittit angelus domini in circuitu timentium eum: & eripiet eos.
Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt dominus: beatus vir qui ſperat in eo.
Timete dominum omnes ſancti eius: quoniam non eſt inopia timẽtibus eũ.
Diuites egerunt & eſurierunt: inquirentes autem dominum non minuen- B
tur omni bono.
Venite filii audite me: timorem domini docebo vos.
Quis eſt homo qui vult vitam: diligit dies videre bonos?
Prohibe linguam tuam à malo: & labia tua ne loquantur dolum.
Diuerte à malo & fac bonum: inquire pacem & perſequere eam.
Oculi domini ſuper iuſtos: & aures eius in preces eorum.
Vultus autem domini ſuper faciẽtes mala: vt perdat de terra memoriã eorũ.
Clamauerunt iuſti: & dominus exaudiuit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos.
Iuxta eſt dominus iis qui tribulato ſunt corde: & humiles ſpiritu ſaluabit. C
Multæ tribulationes iuſtorum: & de omnibus iis liberabit eos dominus.
Cuſtodit dominus omnia oſſa eorum: vnum ex iis non conteretur.
Mors peccatorum peſſima: & qui oderunt iuſtum delinquent.
Redimet dominus animas ſeruorum ſuorum: & non delinquent omnes qui ſperant in eo.

IVXTA HEBRAEVM. Dauid in ſuo mutare ſenſum ſuum faciebus Abimelech, & eiecit eum & abiit. XXXIIII.

1 Aleph. Propheta. BEnedicam dominum in omni tempore: continue laus eius D
erit
in ore meo.
2 Beth. In domino laudabitur anima mea: audient humiles & lætabuntur.
3 Gimel. Magnificate † dominum mecum: & exaltabimus nomen eius pari- † domino
ter.
4 Daleth. Quæſiui dominum: & reſpondit mihi, & ex omnibus timoribus meis
liberauit me.
5 He. Reſpexerunt ad eum: & illuminati ſunt, & facies eorum non confun-
dentur.
6 Zain. Hic pauper vocauit, & dominus audiuit, & de omnibus anguſtiis eius E
ſaluauit eum.
eſt
7 Cheth. Habitans angelus domini circũcirca timentibus eum, & liberauit eos.
ſunt qui
8 Theth. Guſtate & videte quoniam bonus dominus, beatitudines viri ſperabit
in eo.
eſt
9 Iod. Timete dominum ſancti eius, quoniam non defectus timentibus eũ.
10 Caph. Leunculi depauperati ſunt & eſurierunt, & quærentibus dominum non
deerit omne bonum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Lamed. venite Ite filii, audite † me, timorem domini docebo vos. † mihi 11

Mem. Quis vir volens vitas: diligens dies ad videndum bonum? 12

Nun. Custodi linguam tuam à malo, & labia tua aloquendo dolum. 13

Samech. Cessa à malo, & fac bonum, quære pacem & sequere eam. 14

Hain. Oculi domini ad iustos, & aures eius ad clamorem eorum. 15

Pe. Facies domini in facientibus mali, ad faciẽdum excidere de terra memoriam eorum. 16

G Zadi. Clamauerunt iusti, & dominus audiuit, & ex omnibus angustiis eorum liberauit eos. 17

Coph. Prope est dominus confractis corde, & contritos spiritu saluabit. 18

Res. Multa mala sunt iusti, & ex omnibus ipsis liberabit eum dominus. 19

Scin. Custodiens omnia ossa eius, vnum ex eis non est fractum. 20

Thau. Interficiet impium malum proprium, & osores iusti desolabuntur. 21

H Pe. Redimens dominus animam seruorum suorum, & non desolabũtur omnes sperantes in eo. 22

TItulus est. Dauidi in suo mutare sensum suũ faciebus Abimelech, & eiecit eum & abiit. Historia hæc habetur. 1. Regũ. 21. Vbi dicitur quòd Dauid simulauit se fatuum. ita quòd immutauit os suum coram Achis rege Geth, & collabebatur inter manus eorum, & impingebat in ostia portæ, defluebantq; saliuæ eius in barbam. Et quòd Achis vidẽs hominem insanire dixit, dimittite illum hinc ne ingrediatur domum meam. & abiit Dauid inde & fugit speluncã Odollam: vt statim subiungit capitulum. 22. ¶Et aduerte quòd rex Geth in libro Regum nominatur Achis, in hoc autem titulo nominatur Abimelech: eo vt aiũt ratione, quia Achis erat nomen proprium personæ, Abimelech vero erat nomen regium: sicut imperatores, Romani præter nomina propria (scilicet Tyberius, Claudius &c.) habebant nomen authoritatis, scilicet Cæsar. ¶Circa materiam psalmi est hic magna quæstio: quia quum psalmus instructorius euidenter sit, & nunquam faciens mẽtionem in specie huius beneficii quo Dauid est liberatus à timore Philistinorum, sed tantum in genere, non apparet concordia inter psalmum & titulum. Ex authoritate quoq; Petri Apostoli vtentis hoc psalmo in. 3. cap. primæ epistolæ, non habetur certa materia: quoniam ad instructionem morum affert, Qui vult vitam diligere & dies videre bonos coerceat linguam suam à malo &c. ¶Verum si instructio psalmi considerata diligentius fuerit, apparebit consonantia psalmi cum titulo. Instructio siquidem hæc facta fuit à Dauide tunc quãdo venit ad speluncã Odollam, & congregati sunt ad eũ quadringẽti viri, &
K factus est eorũ princeps: vt clare patebit in progressu. Titulus ergo demõstrat tẽpus instructionis istius in verbo & abiit: vt patet. 1. Reg. in principio. 22. cap. Nec vacat mysterio demõstratio tẽporis huius. tum quia inde scimus Dauidem à principio quo congregati sunt ad eũ viri docuisse subditos suos timorẽ domini. tum quia inde scimus quanta latebat in Dauide homine militari & iuuene bonitas: quã nisi ex psalmo videremus, difficile esset credere. tum quia ex hoc manifestatur q̃ Dauid exclusit rationẽ scandali quod poterat concipi de eo, quasi esset refugium malorum hominũ: eo q̃ ad ipsum conuenerunt omnes qui erant in angustia constituti, & oppressi ære alieno & amaro animo. Demõstrat secundo titulus quæ sunt illæ tribulationes quas in psalmo cõmemorat Dauid se euasisse. Nã ex illo habemus q̃ sunt illæ quas ante cõgregationem illorũ quadringentorũ virorũ pertulit. Demonstrat tertio q̃ Dauid recognouit euasionẽ suam de manu Achis ex diuina fuisse gratia. ita q̃ non attribuit beneficiũ hoc simulatæ stultitiæ, sed diuinæ protectioni. Et vere sic fuit. nã secundũ humanã rationẽ vidẽs Achis rex Dauidẽ hominẽ tantæ famæ ad se cõfugientẽ actus insanorũ facere, potuit facile æstimare

simulationem esse, & explorare vnde hi gestus & à quanto tempore &c. Dat quarto titulus initium psalmo, ministrans materiam diuinæ laudis. vnde patet vtilitas tituli respectu psalmi. A

¶Materia autem in specie, ex ipso psalmo apparet quòd est instructio ad timorem Dei quadringentorum virorum qui ad Dauidem conuenerunt exemplo eius, Hęc est enim ad literam psalmi materia, insinuata quo ad tempus & reliqua supradicta ex titulo.

SVMMARIVM EST.

Dauid instructurus quadringẽtos viros qui ad se conuenerant, vbi seipsum proposuit exẽplum tam prosperitatis quàm aduersitatis tempore ad recognoscendum Deum, & plura propterea sibi collata diuina beneficia significauit, inuitat eos ad timorem Dei: ex eo quòd timentibus Deum nihil deest, leones autem depauperati sunt. Et docet eos ea in quibus consistit timor Dei, alliciens ex præmio vitæ ad videndum bonum: suadendo hoc ex eo quòd Deus oculis, auribus, propinquitate, custodia ac vitæ redemptione adest iustis, iniquos autem perdet ex eorum malitia. B

Persona loquens propheta est.

Aduerte quòd hic psalmus est secundus inter alphabeticos apud Hebræos: vt Hieronymi interpretatio testatur.

BENEDICAM dominum.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, magnificate. Proponit duo. Primum quòd in omni euentu emergẽtium in tempore, intendit continue laudare Deum. Benedicam dominum, benedictione laudis, in omni tempore, aduersitatis vel prosperitatis: continue, indefesse, laus eius in ore meo, erit. Secundum quòd ipse intendit agere vitam laudabilem secundum Deum, non curans mundanorum laudes sed humilium. In domino, non in mundanis, laudabitur anima mea, vita mea: audient, hanc vitam laudabilem, humiles corde, mansueti, & lætabuntur, laudando hoc propositum. Vbi nota quòd Dauid considerans qualitatem virorum qui ad se confugerant vt sub C eo fugata paupertate licentiose viuerent, strenue agendo more militari, ante omnia proponit eis intentionem suam: qualis scilicet ipse intendit esse: vt per hoc, possent auditores intelligere qualis velit eos esse. nam vult eos esse similes sibi. Et propterea duo proponit. Alterum quod in vtraq; fortuna intendit semper præponere Deum. Alterum quod non quærit gloriam humanam, non quærit laudari ab impiis: sed quærit gloriam secundũ Deum: & sufficit ei laus a mã suetis. Et vtrunque horum directe percussit frontem profugorum: qui & quærebant gloriã militarem, & superare aduersitates licentiose: vt mos est talium profugorum.

MAGNIFICATE dominum mecum.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primum tractatur tota materia proposita ex parte seu exemplo ipsius Dauidis. Secundo tractatur eadem ex parte instruendorum, ibi, gustate. ¶Instruens igitur Dauid exemplo sui, inuitat ad id quod vtrobiq; fuit principale propositum, scilicet honorem Dei. Magnificate dominum D mecum, non in seipso sed in animis. Tunc enim magnum Deum facimus, quum in operibus nostris interioribus & exterioribus magnitudinem Dei profitemur & veneramur. vnde non dixit magnidicite sed magnificate, factis. & exaltabimus nomen eius, laudando & glorificando, pariter, simul. ¶Et ad hoc affert quatuor beneficia diuina. Primũ. Quæsiui dominum, corde ore & opere: & respõdit mihi, etiam opere, & ex omnibus timoribus meis liberauit me. Habuerat tunc Dauid timores multos: & apud Philisthæos & Abimelech (propter quod simulalauit se fatuum) & prius apud Saulem, toties volentem ipsum occidere. Et propterea dixit, ex omnibus timoribus meis liberauit me. ¶Secundum. Respexerunt ad eum & illuminati sunt, & facies eorum non confundentur. Post beneficium in timoribus, ponit beneficium collatum sperantibus. Et quoniam in tertia persona pluralis numeri introducitur, clarum nõ est de quibus loquatur. Videtur tamen mihi quod loquitur de seipso & sui similibus: occultans sub com E munitate tertiæ personæ internam gratiam diuini luminis sibi cõcessam. Parcebat enim propriis laudibus: sicut Paulus, inquit, parco autem ne quis plus existimet de me &c. vnde gratiam prophetici luminis sibi concessam, occulte insinuat. Respexerunt, ego & mei similes, ad eum, Deum: & illuminati sunt, intus, & facies eorum non confundentur, ab expectatione sua. Potest tamen hoc ad beneficium patrum referri, Prisci enim patres respexerunt ad Deum: & illuminati sunt, & facies eorum non confundentur quin eueniant eis promissa. Multa enim fuerunt promissa patribus quæ adhuc erant adimplẽda in populo Israel. Post beneficia timoris & spei, beneficium pauperum tribulatorum subiungitur. Hic pauper, ipsemet Dauid, vocauit, non voce sed corde tempore paupertatis profugus a Saule: & dominus audiuit, prouidendo, & de omnibus angustiis eius saluauit eum. ¶Vnde & quarto subiungit beneficium angelicæ custodiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Habitans angelus domini circumcirca timentibus eum,& liberauit eos. Vbi nota duo. Primũ quòd hoc beneficium commune manifeſte ponitur omnibus timẽtibus Deum: vt hinc etiam Dauid parcat laudibus ſuis. Ne iactare ſe videatur dicendo quòd habet angelũ domini cuſtodem:quum tamen hoc vellet intelligi ita ſibi conuenire quòd reliquis eſſet commune ſi vellẽt timere Deum. Secundũ quòd augelus domini cuſtos deſcribitur habitans in circuitu timentium Deum. Hinc enim habes differentiam inter angelicam & humanam cuſtodiam. Cuſtodia ſiquidem humana manens in vno loco,non manet in altero: ſed ad hoc vt totum circuitũ cuſtodiat, oportet quòd eat circumcirca. angelica autem cuſtodia habitat in toto circuitu: ita quòd non oportet quòd circumeat,ſed ſimul cuſtodit vniuerſum circuitum. Hęc ſunt quatuor loca,quibus Dauid exemplo ſui inuitat ad benedicendum dominum in omni tempore.

GVSTATE & videte.) Tractatur hic eadem propoſita materia explicite:inſtruendo
G iuxta opportunitatem & capacitatem auditorum, tali ordine. Primo allicit ad inchoandum ea quæ ſunt viæ domini. Guſtate,inquit,& videte. Ad ſimilitudinem experimentum ſumentium de aliquo cibo vel potu,dicit vt guſtent experiendo,& videant certificando ſe de duobus. Primum. quoniam bonus dominus, ſemper inuenẽtur à colentibus eum, & bonus in ſe & bonus illis. Secundum. beatitudines,ſunt, viri qui ſperabit in eo. Beatitudines hic pollicitæ & in futuro,ſunt eius qui ſperabit,id eſt perſeuerabit ſperans in eo. His duobus maxime indigebant viri illi:& quòd Deum inuenirent bonum ſibi,& quòd ipſi bearentur ſperando in Deo. ¶Secundo monet eos ad timendum Deum. hoc enim erat præcipuum intentum Dauidis. Et hoc ſecundum inducit poſt propoſitam guſtationem. Acſi aperte dixiſſet. experimini,inchoate modicum,viam Dei. Et ſi quæritis quomodo fit iſta experientia? ecce modus. Timete dominum. timor domini initium eſt guſtandi & videndi. Monet autem blande. timete dominum ſancti
H eius. Appellat milites ſuos ſanctos,id eſt mundos ab immunditiis idololatrię & gentilitatis,& dicatos Deo ad colendum vnũ Deum. Vos,inquit,qui eſtis iam dicat Deo timete ipſum: quoniam non defectus timentibus eum. Militares viri & præcipue profugi & grauati ære alieno (quales erant iſti)volunt lucrari & ideo militare,vt nõ deſint ſibi opportuna. Et propterea Dauid huic appetitui occurrit,affirmans q timentibus D eum nihil deficit. Quod intellige iuxta promiſſiones in Deuter. factas. totus enim iſte pſalmus plenus eſt promiſſionibus temporaliũ bonorum:quia ſpectat ad viros veteris teſtamenti, quibus promittebantur bona temporalia ſi manerent in cultu Dei. Et hoc retine pro toto pſalmo:ne oporteat toties repetere. ¶Et ad hoc affert ſignũ quod videmus euenire de facto. Leunculi,homines prædones, depauperati ſunt & eſurierunt,vt experientia teſtatur:& quærentibus dominum nõ deerit omne bonum,iuxta be-
I nedictiones Deuteronomii. Vbi nota cautelam Dauidis volentis auertere militares à præda. Non dixit eis nolite prędari,ne videretur malam exiſtimationem habere de eis:ſed vt abominabilem propoſuit eis rapinam,nominando eam leoninam, tanquam rem feris non hominibus congruentem. ¶Tertio deſcendit ad inſtruendum eos in particulari, à quibus debent cauere. Et ne videatur multiplicare præcepta, inuitat paterne vt filios ad diſcẽdum timorem domini ad quem iam inuitauerat. Ite,pro venite,filii. Olim principes appellabãtur patres:& propterea Dauid princeps vocat ſubditos filios. audite mihi more Hebraico pro me: quia timorẽ domini docebo vos. Ecce doctrina timoris domini inchoãs à prẽmio. quis es vir qui volẽs,pro vis vitã,diligens dies ad videndũ bonũ? Nullus eſt qui non velit vitam: ſed multi ſunt non volentes vitam ſic,ſcilicet diligendo viuere ad videndum bonum, ſed ſiue videant malũ ſiue bonum volunt vitam. Ad excludendum iſtos inſanos appetitus dicit Dauid. quis vir volens vitam? & exponendo voluntatis affectum,diligens dies,tempus vitæ,ad videndum bonum. Hoc
K eſt præmium quod in hac vita promittitur iuſtis. ¶Ecce in quibus conſiſtit timor domini. Cuſtodi linguam tuam à malo,à maledicentia:& labia tua à loquendo dolum. ſub quo comprehẽditur fraus. Hæc quo ad linguam. Quo ad opus. ceſſa a malo,a nocumẽto proximi,& fac bonũ. Quo ad ſtudium. quære pacem & ſequere eam,quantum ex te eſt donec inuenias. Perſpice hæc tria documenta vitam militarium regulare, & quo ad lingnam & quo ad opera & quo ad ſtudia. nam & ſunt rixoſi,& nociui,& licentioſæ linguæ ac etiam doloſæ. Et propterea in his Dauid timorem domini apud militares conſtituit.

OCVLI domini. Redditur ratio promiſſorum:& iuxta duo promiſſa(vitę ſcilicet & bonorum dierum) vtriuſq; ratio redditur. Et primo bonoruum dierum. deinde vitæ, ibi interficiet. Et conſiſtit ratio promiſſorum bonorum dierum in differentia inter diuinam curam reſpectu iuſtorum & iniquorum:pro quanto Deus promiſit bona iuſtis & mala iniquis: vt patet in benedictionibus & malectionibus Deuteronomii. Hanc autem differentiam proponit mo-

re humano de Deo loquens, tanquam habente oculos & aures & reliqua membra. Oculi do- A
mini ad iuſtos,cuſtodiendum:& aures eius ad clamorem eorum,audiendũ. Facies domini,irata,in facientibus malum,ad faciendum excidere de terra memoriam eorum. Maximum malum quod æſtimant homines eſt interitus memoriæ ſuæ:ſicut pro maximo bono æſtimãt immortalitatem famæ. Et propterea hic pro magna pœna in præſenti mundo dicitur. ad faciendum excidere de terra memoriam eorum. Vbi habes & iram Dei in impios & punitionem. Reſpectu autem iuſtorum dixerat aures & oculos,ſed non poſuerat effectus. Et propterea ſubiungit effectus aurium:hoc eſt,ad quid aures Dei ad clamorem eorum. Ecce ad quid. Clamauerunt,& dominus audiuit:& ex omnibus anguſtiis eorum liberauit eos. ¶Et quoniam humano more,ſalutares tam aures quàm oculos oportet eſſe prope adiuuandos(nam longe diſtantes minus audimus & videmus ad ſubueniendum) ideo propinquitatem Dei reſpectu iuſtorũ inſerit propheta. Prope,ſupple eſt, dominus confractis corde,timore Dei:& contritos ſpiritu,nõ tumentes,non elatos,ſaluabit. Quo ad oculos vero cuſtodiam ſubiungens,excludit ſimul obie B
ctiones duas. Altera eſt de multitudine malorum: hoc eſt quòd quanuis multiplicentur mala iuſti,nihilominus Deus liberabit eum. Altera eſt cur totus iſte ſermo de videndo dies bonos, occupatur in liberatione ex malis. Hæc enim obiectio tacite excluditur, affirmando multa mala iuſti,hoc eſt quòd oportet iuſtum pati multa mala:& ex omnib⁹ ipſis liberabit eum dominus. ¶Fructus autem malorum iuſti ſubiungitur, declarando diuinam cuſtodiam quæ diuinis oculis attribuitur. Cuſtodiens dominus omnia oſſa eius,iuſti:ita quòd vnum ex eis,oſſibus,nõ fractum,ſupple eſt. In tribulatione iuſtorum ad ſimilitudinem naturæ agit Deus. Natura enim in ægritudinibus non mortalibus cuſtodit oſſa nõ carnes ęgri(vnde efficitur macer defectu carnium)ſed poſtea carnes reſtaurat:ita Deus in tribulationibus iuſtorum cuſtodit omnia oſſa iuſti,omnes virtutes animi quæ ſunt velut oſſa ſuſtentantia iuſtum,nec vna quidem virtus confringitur. Et ad hoc(ſcilicet ad cuſtodiam virtutum) ordinat tribulationes iuſtorum : iuxta il- C
lud Apoſtoli. virtus in infirmitate perficitur. & ne magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ &c. Et intendit Dauid docere milites ſuos quòd etſi patientur velut ægri,ſint ſecuri quòd cuſtodit Deus oſſa eorum: hoc eſt cuſtodit eos ad ſanitatem futuram cuſtodiendo virtutes animi. ad hoc enim oculi domini ſunt ſuper iuſtos. & ſic videbunt quaſi poſt ęgritudinem dies bonos. ¶De vita autem promiſſa(quis es vir qui vis vitam)ſubdit differentiam ſimiliter inter iuſtos & iniuſtos. Et circa vitam impii dicuntur duo:ſcilicet mors & deſolatio. Interficiet impium malum, hoc eſt malitia propria demeritorie interficiet impium,minuet vitam eius:& oſores iuſti deſolabuntur,ex ipſa culpa odii erga iuſtum. Quo cõtra de iuſtis ſubdit. Redimens dominus animam, vitam,ſeruorum ſuorum: & hoc contra primum. & non deſolabuntur omnes ſperantes in eo. & hoc contra ſecundum. ¶Aduerte hic q
iſti vltimi quatuor verſiculi magis ad propoſitum exponũtur prophetice. vt poſtquam Dauid D
monſtrauit rationem dictorum ex ſubuentione diuina communi iuſtis & timentibus Deum concluſurus ſermonem redeat ad principium vnde inchoauit:ſcilicet ad ſeipſum, confirmans, & accẽdens milites ſuos ad ſeruandum quæ monuit. quia ipſe Dauid quanuis multa modo patiatur,tandem Deus liberabit ipſum:& interficiet Saulem & complices:& redimet vitam ſeruorum ſuorum qui cum Dauide ſunt. Et tunc eſt ſenſus literæ. Multa quidem mala ſunt modo iuſti,meiipſius Dauidis:tamen eſtote ſecuri, quia ex omnibus ipſis liberabit eum dominus. Et interim eſt dominus cuſtodiens omnia oſſa eius, Dauidis,ita quòd vnum ex eis non fractum, eſt. Interficiet impium, Saulem,malum,malitia propria demeritorie vt dictũ eſt: & oſores iuſti,Dauidis,deſolabuntur. Redimens dominus,erit,animam,vitam,ſeruorum ſuorum,mecum timentium ipſum:redimet enim de periculo occiſionis, & non deſolabuntur omnes mecum ſperantes in eo. ¶Et ſcito quòd hac inſtructione & promiſſione prophetica inducti ſunt milites Dauidis ad tantum Dei timorem vt de eis dixerit ſeruus Nabal. 1. Reg. 25. homines iſti boni ſatis fuerunt nobis & non moleſti, nec quicquam aliquando periit omni tempore quo fuimus conuerſati cum eis in deſerto: pro muro erant nobis tam in nocte quàm in die omnibus diebus quibus pauimus apud eos greges. Amen.

VVLGATA EDITIO. Pſalmus Dauid. XXXIIII.

IVdica domine nocentes me: expugna impugnantes me.
Apprehende arma & ſcutum: & exurge in adiutorium mihi.
Effunde frameam & conclude aduerſus eos qui perſequũtur me,
dic animæ meæ ſalus tua ego ſum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Confundantur & reuereantur: quærentes animam meam.
Auertantur retrorsum & confundantur: cogitantes mihi mala.
Fiant tanquam pulvis ante faciem venti, & angelus domini coartans eos.
Fiant viæ illorum tenebræ & lubricum: & angelus domini persequens eos.
Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui: superuacue expro
brauerunt animam meam.
Veniat illi laqueus quem ignorat, & captio quam abscõdit apprehendat eũ:
& in laqueum cadat in idipsum.
Anima autem mea exultabit in domino: & delectabitur super salutari suo.
G Omnia ossa mea dicent. domine quis similis tui?
Eripiens inopem de manu fortiorum eius, egenum & pauperem à diripien-
tibus eum.
Surgentes testes iniqui: quæ ignorabam interrogabant me.
Retribuebant mihi mala pro bonis: sterilitatem animæ meæ.
Ego autem quum mihi molesti essent: induebar cilicio.
Humiliabã in ieiunio animã meam: & oratio mea in sinu meo conuertetur.
Quasi proximum & fratrem nostrum sic complacebam: quasi lugens & cõ-
H tristatus sic humiliabar.
Et aduersum me lætati sunt & conuenerunt: congregata sunt super me fla-
gella & ignoraui.
Dissipati sunt nec compuncti: tentauerunt me, subsannauerunt me subsanna
tione, fremuerunt super me dentibus suis.
Domine quando respicies? restitue animam meam à malignitate eorũ, à leo-
nibus vnicam meam.
Confitebor tibi in ecclesia magna: in populo graui laudabo te.
Non supergaudeant mihi qui aduersantur mihi inique: qui oderunt me gra-
I tis & annuunt oculis.
Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur: & in iracundia terræ loquen-
tes, dolos cogitabant.
Et dilatauerunt super me os suum: dixerunt euge euge viderũt oculi nostri.
Vidisti domine, ne sileas: domine ne discedas à me.
Exurge & intẽde iudicio meo: deus meus & dominus meus in causam meã.
Iudica me secundum iustitiam tuam domine deus meus: & non supergau-
deant mihi.
Non dicant in cordibus suis euge euge animæ nostræ: nec dicant deuorabi-
K mus eum.
Erubescant & reuereantur simul, qui gratulantur malis meis.
Induantur confusione & reuerentia: qui maligna loquuntur super me.
Exultent & lætentur qui volunt iustitiam meam: & dicant semper magnifi
cetur dominus qui volunt pacem serui eius.
Et lingua mea meditabitur iustitiam tuam, tota die laudem tuam.

IVXTA HEBRAEVM. Dauidi XXXV.

contra me — contra me
1 *Christus.* LItiga domine[4] cũ litigantibus meis: pugna cum pugnantibus meis.
2 Apprehende parmulam & scutum: & surge in auxilium meum,

3 Euagina lanceam & conclude ex aduerso persequentes me: dic animæ meæ. A
Vox dei petitæ. salus tua ego.
4 *Christus.* Confundentur & erubescent quærentes animæ meæ: reuertentur re-
trorsum & erubescent cogitantes mali mei.
5 Erunt sicut gluma faciebus venti: & angelus domini[4] impellens.
6 Erit via eorum tenebræ & lubricum: & angelus domini[4] sequens eos.
7 Quia sine causa absconderunt mihi foueam retis sui: sine causa foderunt ani
mæ meæ.

quam
8 Veniet ei desolatio ignorabit: & rete ipsius quod abscondit comprehendet B
eum, in desolatione cadet in in ipsum.
9 Et anima mea exultabit in domino[4]: & lætabitur in salute sua.
10 Ossa mea dicent. *Vox ossium Christi,* domine[4] quis sicut tu, liberãs pauperem à for
tiore ipso, & pauperem & mendicum à violento eius?
11 *Christus.* Surgent testes iniqui: quæ nesciui interrogabunt me.
12 Retribuunt mihi malum pro bono: sterilitatem animæ meæ.

sic
13 Et ego in ægrotare eorum: vestis mea saccus, afflixi in ieiunio animam meã,
& oratio mea super sinum meum reuertetur.
14 Quasi socius quasi frater mihi ambulaui: quasi lugens mater ater incurua- C
tus sum.
15 Et in ægritudine mea lætati sunt & congregati sunt: congregati sunt super
me percutientes & nesciui, sciderunt & non tacuerunt.
16 In blasphemiis derisionum vaniloquii: frendendo super me dentibus suis.
17 † Domine quantum aspicies? fac reuerti animam meam à desolationibus eo-
rum, à leunculis vnicam meam. † domini mei
18 Confitebor te in ecclesia multa: in populo forti laudabo te.

non
19 Non lætabuntur mihi inimici mei falso: osores mei sine causa, annuent D
oculo.
20 Quoniam non pacem loquentur: & super quietos terræ verba deceptionum
cogitabunt.
21 Et dilatauerunt super me os suum: dixerunt, *Vox Iudæorum.* heah heah vidisti ocu
los nostros.
22 *Christus.* Vidisti domine[4], ne sile, † domine ne elongare à me. † domini mei
23 Expergiscere & vigila iudicio meo, deus meus, & † dñs meus liti meæ. † dñi mei.
24 Iudica me secundum iustitiam tuam domine[4] deus meus, & non lætabun- E
de me
tur mihi.
25 Non dicent in corde suo. *Vox Iudæorum.* heah animæ nostræ. *Christus.* nec dicent,
Vox Iudæorum, absorbuimus eum.
26 *Christus.* Confundentur & erubescent pariter, gaudentes mali mei, induentur
fe
confusione & verecundia magnificantes super me.
27 Laudabunt & lætabuntur volentes iustitiam meam, & dicent continue. *Vox*
Christianorum, magnificabitur dominus[4], volens pacem serui sui.
28 *Christus.* Et lingua mea loquetur iustitiam tuam, tota die laudem tuam. F

Universidad de Deusto
Biblioteca

TItulus est. Dauidi. Ex quo licet author habeatur psalmi, materia tamen non habetur. Sequendo autem regulam Apostolorum Petri & Pauli, apparet quòd Psalmus iste ad literam tractat de Mesia. eo quòd ea quæ hic Dauid dicit in propria persona, excedunt personam Dauidis: hoc est non verificantur de ipso: & clare patet quòd verificantur de Christo. ☞ Apparet autem hoc ex tribus. Primo ex principio psalmi, in quo describitur pugna non solum animo, verbo & apparatu, sed actualis, dicendo. pugna cum pugnantibus meis, apprehende arma, euagina lanceam. Constat autem in tota Dauidis persecutione à Saule, nunquam ventum esse ad pugnam actualem. Secundo quia in versiculo vndecimo expresse dicitur, Surgent testes iniqui, quæ nesciui interrogabunt me. quod nunquam in Dauide impletum legitur: sed clare constat vtrunque impletum fuisse in Mesia. Tertio quia in versiculo. 21. ait, Et dilatauerunt super me os suum, dixerunt heah heah, vidisti oculos nostros. Hæc autem nunquam legimus occurrisse Dauidi: sed impleta Christo existente in cruce à tot derisoribus. Et propterea psalmus iste ad literam tractat de passione Christi. ☞ Quod confirmatur, ex eo quòd ipse Christus Ioan. 15. verba huius psalmi affert de seipso implenda. dicens. vt impleatur sermo qui in lege eorum scriptus est, quia odio habuerunt me gratis. Hoc enim in decimonono versiculo huius psalmi habetur.

SVMMARIVM EST.

☞ Dauid in persona filii sui Mesiæ, passionem eius proponit coram Deo tanquã vexatus lite & tanquã vexatus prælio. Et ea quidem quæ sunt pugnæ, prosequitur petendo vt Deus armatus saluet se, resuscitando à mortuis, & desolans Iudæos excidio Hierosolymitano. ea vero quæ sunt litis, prosequitur narrando tum obiecta testium contra se, tum suam erga Iudæos gratiam cum illorum ingratitudine, tum suam benignitatem cum illorum malitia. Et petit iudicari secundum diuinam iustitiam ad confusionem Iudæorum & iugem fidelium lætitiam.

☞ Persona loquens proprie propheta est in persona Christi: recitat tamen vocem inimicorum & Christianorum.

LITIGA domine cum litigantibus meis: pugna cum pugnantibus meis.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, apprehende. Proponit duo prægnantia. Alterum est. Litiga domine cum litigãtibus contra me. in hoc enim narrat Christus quòd vexatur litibus: & petit vt Deus vexet etiam lite illos litigantes. Et similiter alterum est. pugna cum pugnantibus contra me. In quo narrat se pati bellum ab aliis: & petit vt Deus prælietur contra illos. ¶ Vbi quantum ad sensum literæ nota litem negocium esse iudiciale, pugnam autem negocium bellicum. Ita quòd petit Christus sub similitudine vexati lite quòd iudicio (quod consistit in prolatione sententiæ) & sub similitudine prælio impetiti quòd prælio (quod consistit in factis, quod est executio sententiæ.) Deus sit pro se: quoniam vtroque modo patitur: iniuriis scilicet sub iudicibus, Anna, Caipha, Pilato &c. & factis acerbæ passionis. ¶ Quantum ad literam quoque nota in Hebræo haberi in primo proposito verbum sonans litem & participium eiusdem verbi. & propterea oportuit transferre litiga cum litigantibus meis. Et per omnia simile est in secundo, pugna cum pugnantibus meis. Verum est quòd pronomen quod pluralis est numeri in Hebræo non potuit transferri cum consonantia. oportuit enim dicere cum litigantibus meis, cum pugnantibus meis: quod in Latina lingua non bene sonat sensum intentum, scilicet contra me.

APPREHENDE parmulam.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula. pugna cũ pugnantibus meis. Secundo illa, litiga cũ litigantibus meis, ibi surgent testes iniqui. ¶ Quantum ad pugnã, tali procedit ordine. Primo describuntur actiones petitæ. Secundo effectus actionũ in aduersariis. & tertio effectus earundẽ actionum in ipso Christo. ¶ Quatuor petit actiones Dei humano more. Prima est, vt Deus armet se: hoc enim est primũ necessarium pugnaturo. Apprehende parmulam & scutũ. Iuxta dictiones Hebræas primũ significat scutum rotundũ: secundum autem scutum grande quod totũ operit hominẽ. Per quæ intellige omnia arma defensiua. ¶ Secunda actio est q̃ etiam armis offensiuis actualiter pugnet pro ipso. Consurge in auxilium, euagina lanceam. sic enim in Hebræo habetur. Aut enim metaphorice vtitur euaginationis nomine, hoc est vtere lãcea, aut de lãceis opertis quasi vagina loquitur. videmus enim hodie etiã huiusmodi arma habere sua opercula, ¶ Tertia actio est percussio aduersariorũ. Cõclude ex aduerso prosequẽtes me, obuiã eas prosequẽtibus me & clade eos vt nõ possint euadere. ¶ Quarta actio respectu petẽtis, Dic animę meę salus tua ego. Vbi non petit fac saluã animã meã. sed dic animę meę: vt intelligas q̃ nõ petit salutari à morte (hoc est ne moriatur) sed petit securã reddi animã suã diuina voce. more humano alloquẽs deũ quasi

ducemexercitus. veni armatus & redde omnes securos, dicendo, ego saluabo vos. ¶ Sed quum hæc omnia metaphorice à propheta inducantur de auxilio diuino exhibendo Mesiæ patienti, aduertendum est quòd arma defensiua spectant ad ea euitanda quæ Christus noluit pati: puta quòd os eius non comminueretur, & similia. Arma vero offensiua (quorum actio describitur per modum clausuræ, dum dicitur conclude eos) possunt referri & ad confusionem quam Iudæi in mente sua incurrerunt: ita quòd fuerunt in mente confusi non habentes diuerticulum, quum audierunt a custodibus sepulchri Christi rem gestam. Possunt quoque referri ad obsidionem Hierusalem subsecutam ob crimen commissum contra Christum: iuxta illud Lucæ decimonono. Circundabunt te eo quòd cognoueris tempus visitationis tuæ. Facile quoque est per huiusmodi arma Dei, exponere media quibus Deus vsus est vel ad confundendum vel ad destruendum Iudæos. ¶ Quum dicitur quoque dic animæ meæ salus tua ego, securitatem resurgendi petit. & propterea hoc animæ nomine vtitur, ab officio animãdi corporis. Acsi aperte dixisset, dic animæ meæ animanti corpus. quanuis separanda sis modo a corpore, ego tamẽ salus tua quantum ad animandi officium: quia per me resumes animandi officium incorruptibiliter quod modo habes corruptibiliter.

CONFVNDENTVR.) Diuinæ pugnæ effectus in aduersariis (Iudæis scilicet) describitur. Et primo quantum ad frustrationem intenti. Confundentur, ex tuo prælio, & erubescent quærentes animæ meæ, vitæ meæ. Et hoc fuit adimpletum: quia Iudæi quærebant vitam Christi extinguere sicut per mortem extinguitur vita aliorũ hominum. a quo intento confusi sunt & erubuerunt: quia vita Christi non fuit extincta, nisi per triduum. Reuertentur retrorsum & erubescent cogitantes mali mei. Et hoc quoq; fuit adimpletum: quia Iudæi præcipuum malum quo tendebant erat extinguere fidem Christi: vt ipsimet testantur, Si dimittimus eum sic, totus mundus vadit post eum. Et rursus dicunt Pilato, Ne forte veniant discipuli eius & furentur eum, & dicant plebi, surrexit a mortuis: & erit nouissimus error peior priore. Manifeste siquidem per resurrectionem Christi Iudæi reuersi sunt retrorsum, id est ad similitudinem fugientium cesserunt fidei Christi: dũ tot milia Iudæorũ conuersa sunt ad fidem Christi. ¶ Deinde subiungitur altera pœna effectus eiusdem pugnæ: scilicet pœna expulsionis de Hierusalem. Erunt sicut gluma faciebus venti, & angelus domini impellens. In quo ostenditur eorum dispersio tanquã rerum nullius momenti qualis est gluma. & authoritas diuina per angelum domini: vt intelligas dispersionem Iudæorum quanuis medio brachio Romanorum, per angelicum officium tamen fuisse factam principaliter. Et adiungitur circa hãc dispersionis pœnam. Erit via eorum tenebræ & lubricum, & angelus domini sequens eos. Triplex malũ in via describitur. tenebræ quo ad oculos, lubricum quo ad pedes. & persecutio angeli domini nõ permittens eos passim ambulare. Per quæ intellige omnes incommoditates fugæ. ¶ Tertia pœna (scilicet desolatio Hierosolymitana per Romanos facta) subiungitur præposita congruentia causæ. Quia sine causa absconderunt mihi foueam retis sui. Vbi insidias Iudæorum aspice constare ex fouea & reti: tanquã foderint occulte foueam reti coopertam seu vallatam. Et ad foueam magis exprimendam subdit. sine causa foderunt, fossam fecerũt. animæ meæ, vitæ meæ. Est autem hoc rete Romanorum potestas, cuius timore Iudæi occiderunt Christum. venient Romani, & tollent locum nostrum & gentẽ. Et hoc fuit sine causa. quoniam non erat Iudæis ratio timendi hoc ex prædicatione Christi: quoniã Christus non cõgregabat populũ excitando ad arma aut tumultus aut seditionem aut ad dominium quodcunq; temporale: vt euidentia monstrauit in passione eius. Ipso etiam aperte dicente. si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri vtiq; mei decertarent vt non traderer Iudæis. Propterea ergo veniet ei, populo, desolatio, ignorabit, id est quam ignorabit, quale fuit excidium Hierosolymitanũ. & rete ipsius: potestas Romana, quod abscondit, qua occultãdo veritatẽ, cõprehendit me, cõprehendet eũ ita q̃ in desolatione cadet in ipsum, rete. venerunt siquidẽ Romani & abstulerunt locũ & gentem. ¶ Explicato effectu diuinæ pugnæ in persecutoribus, modo explicat eiusdem diuinæ pugnæ effectũ in seipso & quantũ ad animã & quantum ad corpus. Nam quo ad animã dicit. Et anima mea, in resurrectione, exultabit in domino & lætabitur in salute sua. nõ enim fuit plene libera a passione nec plene beata vsq; ad resurrectionem. Quo ad corpus vero. Omnia ossa mea dicẽt, omnes partes corporis mei dicent in resurrectione. domine quis sicut tu: quasi dicat nullus. liberãs pauperem, me, a fortiore ipso. fortiores enim quantũ ad vsum potestatis fuerunt Pilatus & Iudæi occidẽtes Christũ, q̃ pauper Christus abstinens ab vsu suæ potestatis. & pauperẽ & mendicũ a violẽto eius. Explicatio est eius quod dixerat: quia Christus pauper & mẽdicus liberat⁹ fuit a violentia illata corpori suo per flagella, clauos, crucem. ¶ Vbi scito q̃ mẽdicus iuxta Hebrai-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F cam dictionem,proprie significat pauperem qui fuit diues: interpretes enim circumloquuntur in hoc libro eum qui à diuitiis cecidit in paupertatem nomine mendici. Et conuenit christo: pro quanto ex statu honorabili quo habebatur vt propheta,cecidit in tãtam ignominiam. Et hoc sufficiat semel pro semper in similibus.

SVRGENT testes iniqui.) Tractatur hic illa particula, litiga domine cum litigantibus meis,tali ordine. Primo tractantur obiecta in iudicio. Surgent testes iniqui. non solum coram pontificibus Iudæorum sed etiam ipsi pontifices coram Pilato & Herode se testes exhibebant quòd fecerat se regem &c. Quæ nescioi,vtpote falsa,interrogabunt me,per os Pilati, Tu es rex Iudæorum. ¶ Secundo narrantur gesta hincinde. Et primo in genere. Retribuent mihi malum pro bono. Ecce gesta in genere. ego egi bonum, & illi ingrati retribuent mihi malum.
G Et specificando malum,subditur,sterilitatem animæ meæ. Dictio Hebraica videtur sonare nõ proprie sterilitatem,sed dispositionem mulieris patientis aborsum: quæ ex hoc ipso quòd abortiuum facit orbatur prole, & similis sterili est. Et quia Iudæi impediebant christi prædicationem à fructu filiorum spiritualium, ideo dicuntur tribuisse huiusmodi sterilitatem seu orbationem animæ christi,quæ Euangelico verbo generabat filios. constat enim quòd Iudæi statuerant quòd siquis confitetur illum esse christum, extra synagogã fieret. ¶ Postea in specie subiũgit gesta hincinde. Et primo ex parte sua narrat quòd pro eis omne bonum coram Deo fecit, & etiam coram hominibus. Et de gestis coram Deo quidem pro eis, ait. Et ego in ægrotare eorum, in infirmitatibus animorum eorum, scilicet Iudæorũ, feci hæc tria bona, vestis mea saccus, afflixi in ieiunio animam meam, & oratio mea ad sinum meum reuertetur. Ad literam per hæc tria intelligo vniuersa bona personalia quæ christus obtulit Deo pro Iudæis: in sacco
H afflictionem corporis austeriore camisia: in ieiunio afflictionem vitæ corporalis intus: in oratione sacrificium mentis. Horum autem trium solus saccus in Euangelio non legitur. ex aliis tamen quæ leguntur de christo (scilicet ieiuniis & orationibus) coniicere possumus quòd vsus fuerit austeriore camisia: vt se exemplum perfectum exhiberet pastoribus & prædicatoribus, quos oportet castigare corpus suum & in seruitutem redigere, ne quum aliis prædicauerint reprobi efficiantur. Quod autem dicit orationem suam reuersuram super sinum suũ, ad hoc spectat quòd licet oratio eius quantũ ad sufficientiã esset pro omnibus, quantum tamẽ ad
I efficaciam erat pro solo sinu ipsius, hoc est pro electis: iuxta illud Ioan. 17. Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo. & infra, Non pro eis tantũ rogo, sed pro eis qui credituri sunt per verbũ eorum in me &c. ¶ De gestis autem corã hominibus subdit Quasi socius quasi frater mihi ambulaui, quasi lugens mater incuruatus sum. In quibus exhibuisse se Iudæis socium, fratrẽ ac etiã matrem compassione narrat. Quæ in Euangelio clare patent adimpleta: & vnico etiam verbo explicata. quicunq; fecerit voluntatem patris mei, ipse meus frater, soror & mater est Matthæi. 12. Circa maternum tamen officium aduerte literam quòd iuxta textum Hebrẽum oportet sic construere. ego lugens ater incuruatns sum quasi mater. Et ratio constructionis est: quia sunt masculini generis in Hebræo illæ tres dictiones, lugens, ater, incuruatus, mater autem est fœminini. Et significatur maternum officium quo periclitanti filio ægro mater incuruatur cũ tristitia & tristitiæ signis. Quod constat christum fecisse. vnde & videns ciuitatem fleuit super illam, dicens, Si cognouisses & tu &c. Hæc quo ad gesta ex parte christi. ¶ Gesta autem ex parte Iudæorum narrantur è regione, Et in ægritudine mea lætati sunt. Dixerat quod ipse in ægritudine eorum ieiunabat, orabat &c. modo è regione contrarium Iudæos fecisse narrat. & in ægritudine mea lætati sunt. Appellat ægritudinem suam christus tempus passionis suę quo se eis vt imponentem exhibuit. Quum me infirmum exhibui lætati sunt & congregati sunt,
K principes Iudæorum: vt patet capto christo. nec solum principes, sed congregati sunt super me percutientes, Prophetiza nobis quis est qui te percussit, & nesciui, ad similitudinem nescientis percutiebant prophetiza. Nec solum percusserunt, seũ sciderunt, flagellis carnem meam, fuit enim Christus flagellatus. & non tacuerunt, & non propterea destiterunt: vt patet in Euangelio. In blanditiis derisionum vaniloquii frendendo super me dentibus suis, Illusio illa, Auerex Iudæorum, salutando & genuflectendo &c. describitur in blanditiis derisionum vaniloquii. erat enim blanda derisio vanorum verborum. Quæ tamen non suffecit Iudæis: sed quum Pilatus monstrasset eis Christum sic derisum huiusmodi verbis blãdis derisoriis, Ecce rex vester, regem vestrum crucifigam? magis ac magis clamabant Iudæi crucifige, more frendentium dẽtibus. Et propterea propheta vtrunque simul inserit: quia huiusmodi derisiones terminatę sunt ad obtentum crucifixionis.

DOMINE quantum aspicies?) Narratis gestis hincinde coram iudice, narrat rationes

gestorũ vtrinque: quare scilicet ipse hæc fecerit & quare Iudæi illa fecerint. Sed narrando exclamat, more oppressorum prouocantium iudicem ad considerationem negocii. Vnde exaggerando & humanum explicans affectum ait. Domine quantum aspicies, hoc est quantũ oportet esse prouocatiuum tui aspectus iudicialis. intendens quòd si hoc tam magnum non sufficit ad prouocandum iudicium, quantum erit illud quod prouocabit aspectum tuum ad iudicandum? quasi dicat, nullum tam magnum erit. ¶ Duas subdit rationes gestorum suorum supradictorum. Prima est ad ponendum vitam pro redemptione mundi. Secunda est ad construendum ecclesiam vniuersalem. Et vtraq; ita introducitur vt ratio, vt etiam portet secum damnum imminens nisi Deus iudicet. Vnde prima ratio inducitur per modum resarciendi damni. Fac reuerti animam meam à desolationibus eorum. Mortem tam acerbam appellauit desolationes Iudæorum: quia ad desolandum & eradicandum Christum occiderunt ipsum. A leunculis, ab inferno, vnicam meam, animam destitutã ab omnibus. Acsi apertius diceret. po- B
sui animam meam in mortem vsq; ad infernum, fac vt resurgat, vt tãtum damnum quod spõte subii recompensetur. Altera ratio propponitur per modum damni vitandi. Cõfitebor te, prędicando, in ecclesia multa, omnium populorum: in populo forti, ad martyrium, laudabo te: hoc est propterea hęc omnia feci, ne patiaris hęc perire. ¶ Rationes autem gestorum à Iudęis subiungũtur. Non lætabuntur mihi inimici mei falso. Machinati sunt principes Iudæorum falsam inimicitiæ causam aduersus Christum: vt patet in consiliis & accusationibus eorum. & huiusmodi machinatio assecuta effectum, fuisset ratio lætitiæ principibus Iudæorum si Christus non resurrexisset & mundum ad se non trahxisset. Et propterea per modum euitandæ huiusmodi lætitiæ introducuntur causæ ex parte Iudæorum. Non lætabuntur mihi, id est de me, inimici mei falso, accusantes me: osores mei sine causa, sine vlla culpa, annuit oculo. Aduerte hic quòd negatio in principio versiculi posita, intelligitur præposita non solum verbo lætabuntur sed etiam verbo annuent. Ita quòd sensus est, non lætabuntur, non annuent oculo. Et C
hoc annuere oculi, refertur ad irrisionis tempus quo christo crucifixo principes sacerdotum adinuicem derisoria christi verba loquebantur: ac per hoc more deridentium alter alteri annuebat oculo, vide filium Dei &c. Et intendit quòd vtraque iniquitas cessabit Deo iudicante. ¶ Vtriusq; autem iniquitatis (scilicet confictæ falsitatis & irrisionis) manifestationem subdit. Et falsitatis quidem. Quoniam non pacem loquentur. Caiphas tanquam proponẽs ea quæ pacis sunt, dicturus prophetatur. expedit vobis vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat. Hoc consilium præuenit Propheta, Quoniam non pacem loquentur, non tendent ad pacem in veritate: & super quietos terræ, sequaces meos, verba deceptionum cogitabunt. ad exterminandum enim fidem Christi cogitauerunt hac vti fraude. Derisionis vero annuentibus oculis. Et dilatauerunt super me os suum, dixerunt heah heah vidisti oculos nostros. Malitiam suam pontifices insultando christo crucifixo inducuntur manifestare. vbi enim debebant D
compati crucifixo, dilatauerunt, insultantes super me os suum, dicentes heah heah (interiectio est insultantis) vidisti, tu qui te faciebas Messiam, oculos nostros, expertus es prudentia nostram, castigationem nostram in cruce.

VIDISTI domine.) Post narrata obiecta à testibus, post narrata gesta hincinde à christo & Iudæis, post expositas rationes gestorum hincinde, more partis constitutæ coram iudice petentis concludi in causa, petit Christus conclusionem causæ & consequenter sententiam. Conclusionem quidem. Vidisti domine, merita causæ, non superest vt amplius informeris, ne sile, conclusionem causæ: domine ne elongare à me. Tanquam more humano dicat. conclude in causa antequam hinc recedas. Et quodammodo adhuc non concludentem, humano more solicitat. Expergiscere & vigila iudicio meo, terminando: Deus meus & domine liti meæ, ter- E
minandæ vigila. Consequenter petit sententiam. Iudica me secundũ iustitiam, nõ humanã sed tuam, quæ puræ veritati innititur, quæ non potest falli, domine Deus meus, vt intelligas hominem rogare. ¶ Tria autem explicat continenda in sententia. Primum est, & non lætabuntur mihi. Secundum est. non dicent in corde suo heah animæ nostræ. Tertium. non dicent absorbuimus eum. In quibus tribus manifestat ꝙ sententia procedens secundum iustitiam Dei, efficiet hæc tria. Primum quòd christus non iudicabitur victus à Iudæis. victores enim lætãtur super victo. Et huiusmodi futuram lætitiam excludit à Iudæis. Et consistit hæc victoria in principali articulo negocii: scilicet de propagatione fidei christianæ. propterea enim pontifices Iudæorum occiderunt christum vt doctrina christi extingueretur: vt patet ex Euangelio. Et propterea primum quod petit Christus est quòd Iudæi non lętẽtur se vicisse: quoniã iustitia exigit christianam fidem propagandam esse. Et sic fuit impletum. In secundo explicatur glorificatio

Universidad de Deusto
Biblioteca

F nominis Christi,talis tanta vt non restet in corde Iudæorũ locus vnde possint insultare Christianæ vitæ.Et hoc fuit adimpletũ missione spiritussancti, tãta multitudine miraculorum,tot testimoniis fidei ex scripturis &c.Ita quòd Iudæis ratione vti scientibus non est relictus locus in corde eorum vnde possint insultare Christianæ fidei: quanuis sit spatiosus locus relictus in ore eorum.Et propterea dicitur,Non dicent in corde suo heah,insultãdo animæ nostræ.Christus vitam suam communem Christiano populo facit.& propterea dicit animæ nostræ.In tertio resurrectio corporis explicatur.non dicent,Iudæi,absorbuimus eum. Quanuis enim dicere poterunt occidimus eum, non tamen dicere poterunt deglutiuimus eum: vtpote qui iam manifeste resurrexi & viuo in æternum.Hæc de sententia. ¶ Circa effectus vero sententiæ, tum quo ad Iudæos Christi hostes,tum quo ad Christi sequaces,subiungit.Confundentur & erubescent pariter,gaudentes mali mei.Nota solos illos Iudæos hic comprehendi quorum malitia
G perseuerauit. ita quòd lætabantur quòd Christus passus fuisset : illi autem qui non ex malitia peccauerunt:immo visis iis quæ fiebant tempore passionis Christi reuertebantur percutientes pectora sua, qui etiam conuersi leguntur in Actibus Apostolorum quòd per ignorantiam peccassent,pro quibus etiam Christus intercessit, Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciũt, non includuntur sub effectu huius sententiæ.Sed de prioribus adhuc subditur. induentur confusione & verecundia magnificantes linguas suas seu seipsos,super me. Aduerte hic repeti confusionis pœnam,quoniam confundendi erant & in hac vita & in futura: vt rei probauit euentus. ❧ Quo ad sequaces autem Christi. Laudabunt & lætabuntur , laudabunt cantando & & cantabunt laudando, volentes iustitiam meam, quæ est iustitia fidei mei crucifixi: & dicent continue, vsq; ad consummationem seculi hunc hymnum, magnificabitur dominus volens pacem serui sui,Iesu Christi, In his enim duobus,scilicet in magnificatione domini & in
H pace Iesu Christi)pendet vniuersa salus. Significantius autem explicatur Deus volens pacem Christi:vt intelligas non omnem pacem ei placere sed Christi.pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis,non quomodo mundus dat.Et quoniam scribẽdum erat,ecce ego vobiscũ sum vsq; ad cõsummationem seculi,ideo Christus subiũgit.Et lingua mea,per Christianos meos,loquetur iustitiam tuam,Deus quam fecisti mihi iudicando secundum veritatem pro me: tota die,indefesse,laudem tuam,gratias agendo.Quod quotidie per membra sua adimplet.Amen.

VVLGATA EDITIO. Pro victoria,seruo domini Dauid psalmus XXXV.

1 DIxit iniustus vt delinquat in semetipso,nõ est timor Dei ante oculos eius.
Quoniam dolose egit in conspectu eius, vt inueniatur iniquitas eius ad odium.
Verba oris eius iniquitas & dolus,noluit intelligere vt bene ageret.
Iniquitatem meditatus est in cubili suo,astitit omni viæ non bonæ,malitiam autem non odiuit.
Domine in cœlo misericordia tua,& veritas tua vsque ad nubes.
Iudicia tua sicut montes Dei,iudicia tua abyssus multa.
Homines & iumenta saluabis domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.
K Filii autem hominum,in tegmine alarum tuarum sperabunt.
Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: & torrente voluptatis tuæ potabis eos.
Quoniam apud te est fons vitæ,& in lumine tuo videbimus lumen.
Prætende misericordiam tuam scientibus te,& iustitiam tuam iis qui recto sunt corde.
Non veniat mihi pes superbiæ,& manus peccatoris non moueat me.
Ibi cæciderunt qui operantur iniquitatem,expulsi sunt nec potuerunt stare.

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti seruo domini Dauidi.* XXXVI. A

1 Propheta. DIctum rebellionis impio, audite intra cor meum: non timor vt est dei † deorum coram oculis eius.
2 Quia blanditus est ad se in oculis suis:ad inueniendum iniquitatem suam,ad odiendum.
3 Verba oris eius iniquitas & dolus: cessauit ad intelligendũ ad benefaciendũ.
4 Iniquitatem cogitabit super cubili suo:stabit super via non bona,malum nõ abominabitur.
5 *Dictum rebellionis.* Domine[4] in cœlis gratia tua : est veritas tua vsque ad cœlos. est B
6 Iustitia tua quasi montes dei , est iudicia tua abyssus multa: sunt Adam & bestiã saluabis domine[4].
7 Quàm preciosa gratia tua † deus & filii Adam in vmbra alarum tuarum † diũ sperabunt.
8 Satiabuntur de pinguedine domus tuæ; & torrente deliciarum tuarum potabis eos.
9 Quoniam tecum est fons vitarum,in lumine tuo videbimus lumen. C
10 Propheta. Trahe gratiam tuam scientibus te: & iustitiam tuam rectis corde.
11 Non veniet mihi per superbiæ: & manus impiorum non mouebit me.
Ibi ceciderunt operantes iniquitatis: impulsi sunt, & non potuerunt surgere.

TItulus est. Vincenti seruo domini Dauidi. Cuius prima particula patet superius. Per hoc autem quòd Dauid appellatur seruus domini,materia psalmi insinuatur.Seruitus quippe domini excludit libertatem peccandi, & constat ex timore domini: iuxta illud Malachiæ.1. Si ego dominus vbi timor meus? Tractat siquidem ad literam psalmus iste de seruitute domini vt opponitur libertati peccandi. ita quòd directe editus est contra libertatẽ peccandi causatam ex eo quòd non apparet ratio timendi Deum. Et hoc quidem nunc supponatur: clare siquidem patebit in prosecutione. Nec per hoc quòd nominatur Dauid seruus domini, limitatur materia psalmi ad Dauidem: sed communis est cuilibet seruo dei. Non frustra tamen apponitur Dauid:sed ad denotandum quod ipse fuit author non solum psalmi, sed inuentionis erroris versati in animo libere peccantium. Significatur itaque per hunc titulum q͡od psalmus iste attribuitur Dauidi seruo domini,quia adinuenit & excludit radicem libertatis peccãdi contrariæ seruituti domini. D

SVMMARIVM EST.

❧ Dauid videns multos homines immortalitatem animæ credentes in libertate peccandi, ratusq; eos decipe fallacibus argumentis donorum gratuitorum,naturalis nobilitatis animę & naturæ & status spiritualis in altera vita,occurrit soluens rationes eorum: vt vel sic resipiscãt. ❧ Personæ loquentes sunt duæ:propheta scilicet & fultus libertate peccandi. E

DICTVM rebellionis impio intra cor meum.) Diuiditur psalmus in duas partes:propositiuam materiæ,& executiuam,ibi,quia blanditus est. ❧ Circa partem propositiuam quia obscura est & corrupte consueuit legi, aduerte sensum. Intendit propheta proponere quod secundum iudicium suum rebellio,magnitudo sceleris,dicit impio,non cuicunque sed carenti timore Dei ante oculos suos.Quid sit autem illud dictũ impio ab eius scelere,non proponit explicite,sed explicabit in quinto versiculo.vbi patebit quod illud dictum est ratio excludendi timorem Dei & libere peccãdi. Quod implicite hic proponitur: dum explicatur impius talis q͡p nõ est timor Dei ante oculos eius. ¶ Quodvt plenius intelligas,vidẽs Dauid multos homines credentes & immortalitatẽ animæ & alterã vitam,absq; vllo timore Dei libere omnifariã peccare,cogitauit intra se q͡p iniquitas istorum decipit eos, promittendo animabus eorum quantũcunq; hic peccantiũ fœlicem in altera vita statum,quia Deus est lux & vita &c. Et ad hunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

F errorem confutandum fecit hunc pſalmum. & propterea non aſſerit hunc errorem ab iniquis dictum abſolute, ſed cum iſta modificatione intra cor meum: hoc eſt ſecundum quòd mihi videtur. Et huiuſmodi errorem non attribuit homini ſed crimini: vt non ſit in culpa natura ſed ſcelus. Et propterea non dicit, dictum hominis, ſed dictum rebellionis: ita quòd crimen rebellionis introducitur dicens impio. Et ſpecificando quali impio, ſubditur, Non timor Dei ante oculos eius. Negatio timoris Dei ab oculis mētis, eſt affirmatio cæcitatis reſpectu timoris Dei: hoc eſt quòd ante oculos mentis eorum nulla ratio timendi deum videtur. Tales ſunt impii qui tractantur in hoc pſalmo.

QVIA blanditus eſt ad ſe.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, impio non timor Dei coram oculis eius. Secundo illa, dictum, ibi, domine in cœlis, recitatiue. & tertio eadem confutando dictum, ibi, trahe. ¶ Declaratur quis ſeu qualis eſt im-
G pius nullam videns rationem timendi Deum, ex partibus eius quinque ſcilicet affectu, locutione, omiſſione, cogitatione & operatione. Et affectus quidem deſcribitur ad ſimilitudinem blandientis: vt intelligas mentem iſtorum ipſiſmet blandiri, promittendo fœlicitatem futurā quantumcunq; hic peccent. Interna blandimenta ſignificantur dicendo, in oculis ſuis. Et appellatione blanditiarum intelligitur ratio alliciens & delectans, tanquam blandiendo decipiens. qualis enim vnuſquiſque eſt ſecundum affectum, tales ei conſonant rationes: vt apparet in iracto, cui conſonant rationes vindictæ. Huiuſmodi autem blandæ rationes deſcribuntur in primis ad duo officia, ſcilicet ad inueniendum iniquitatem ſuam, hoc eſt ad inueniēdum vias iniquas: & ad odiendum, ad odio proſequendum, quos volunt odio habere blandiuntur ſiquidem ſibi rationibus & ad odium & ad inuentionem. ¶ Locutio vero. verba oris eius iniquitas & do
H lus. vt in his duobus intelligas omne vitium linguæ: in dolo coopertum, in iniquitate manifeſtum. Omiſſio autem ceſſauit ad intelligendum ad benefaciendum. In quo omiſſio quærendi veritatem & omiſſio cuiuſq; boni operis apparet. Cogitatio deniq;. Iniquitatem cogitabit ſuper cubili ſuo. In quo magnum ſtudium ad inique agendum deſcribitur: dū in cubili loco quietis cogitat iniquitatem. Operatio demum. Stabit ſuper via non bona, perſeuerabit ſuper via nō bona. Nec hoc ſufficiet, ſed malum non abominabitur. Minus dicit & plus ſignificat ſcilicet q̄ malum amplectetur.

DOMINE in cœlis) Tractatur hic dictum rebellionis: inducendo ipſos impios tuentes libertatem peccandi alloquendo deum, ex quadruplici capite. Primo ex hoc quòd deus nō communicat communiter humano generi gratuita dona, quæ ſunt propria dona rationalis naturæ: vt ſunt gratia, veritas, iuſtitia, & notitia iudiciorum dei. Quod explicat dicendo. Do-
I mine in cœlis, ſupremis, in excelſis creaturis, gratia tua, regnat, non in nobis: & vſque ad cœlos inferiores, lunam ſcilicet veritas tua, certa extenditur. ac per hoc in nobis omnia plena fallaciis. Iuſtitia tua, qua animus ſit iuſtus ſecundū te, inacceſſabilis eſt quaſi montes dei, hoc eſt mōtes tam excelſi vt ſint potius montes dei quam hominū: iudicia tua, quatenus tua, ſunt inſcrutabilia a nobis quaſi abyſſus multa, quę inſcrutabilis eſt. Vbi aduerte truncatam eſſe locutionē cōtentam medio termino ſyllogiſmi. Ex hoc enim quòd deus hæc bona incommunicabilia, inacceſſibilia & inſcrubilia ſtatuit nobis, volunt inferre quòd non eſt nobis curandum de aſſequendis huiuſmodi bonis animi, ſed libere operandum: nam ſi deus vellet quod nos ſoliciti eſſemus ad acquirendum huiuſmodi bona animi, non reſtrinxiſſet ſic illa. ☞ Secundo ex hoc quòd deus bona corporalia communiter dat nobis & brutis. Adam hoc eſt hominem, & beſtiam, genus animalium, ſaluabis domine, in hac vita continua generatione, nutritione, aug
K mento &c. Et intendunt hic inferre quòd cum prouiſio corporalium ſit communis nobis & brutis, non eſt magis propter temporalia hæc bona vel mala timēdus aut colendus deus a nobis quam a beſtiis: quæ nec timent nec colunt deum, & hæc habent a deo ſicut nos. ☞ Tertio ex nobilitate naturæ humanæ quantum ad animam intellectiuam immortalem, imaginem dei. ita quòd ex hac parte homines ſunt filij & domeſtici dei: ac per hoc in alia vita erunt ſecūdum animam in domo dei, & velut pulli collecti ſub alis proprii parentis. Et quia hoc eſt primum fundamentum dicti iſtorum, ideo ad illius magnificationem præmittunt laudem diuinæ gratiæ ſic magnificantis homines ſupra animalia irrationalia, clamando. Quàm precioſa quàm æſtimanda, eſt gratia tua deus, qua omnes homines ſaluare in altera vita, & qua naturā animæ humanæ beatificare diſpoſuiſti, qua dignaris communis pater noſter eſſe. ecce & filij Adam, hoc eſt homines ſuapte natura (filius enim nomen generis naturalis eſt) in vmbra alarum tuarum ſperabunt, ſupponentur ſub certa protectionis tuæ paternæ ſpe, velut pulli prius diſperſi quum colliguntur ſub parentis alis. itaque quòd homines hic ſunt velut pulli diſperſi

a deo, in altera vita erunt collecti ſub deo proprio parēte velut filij. Et quia domeſtici dei erūt, A
ſatiabūtur de pinguedine domus tuæ: & exponendo quod deliciarum tuarum: ſpiritualium, potabis eos. Vbi clare vides quòd intendunt non ex merito, non ex bonis operibus ſed ex natura intellectiuæ animę filios Adam forte in alia vita beatos. ¶ Et vt hoc magis ſuadeant aſſerunt quarto rationem ex parte ſpiritualis ſtatus proculdubio aſſequētur omnes animæ humanæ, qui ſtatus communis ac naturalis eſt omnibus ſubſtantiis ſpiritualibus. Et intendunt quòd ſpiritualis ſtatus eſt plenus vitæ & luminis ex ſua naturali propinquitate ad deū: ac per hoc nulla ſubſtantia ſpiritualis habēs ſpirititualem ſtatum (hoc eſt modum eſſendi) particeps eſt mortis aut tenebrarum, ſed omnes ſunt beatæ, plenæ vitæ & luminis. Ideo aiunt ſatiabuntur quia tecum fons vitæ, hoc eſt quia ſpiritualis ſtatus tibi ſimillimus (nam ſpiritus eſt deus) eſt fons vitæ. omnis ſiquidem vita quorumcunque viuentium ex ſpiritu eſt: ac per hoc quicunque tecum, id eſt in ſpirituali eſt ſtatu, eſt in fonte non in riuulis vitę: in quibus ſumus nos, par B
tim vitam & partim mortem experientes in nobis. Et in lumine tuo videmus lumē. Modo nō videmus lumen ſed phantaſmata quæ ſunt intelligibilia obſcuriſſima: nec videmus in lumine diuino, hoc eſt claro, ſed ſicut in lumine crepuſculi nocturni videmus in lumine intellectus agentis. in alia autem vita videbimus obiectiue lumen intelligibilia ſecundum ſe clara, & in lumine claro puritatis ſpiritualis, quod vocatur lumen dei. Hoc eſt dictum rebellionis impio, ad ſuadendam libertatem peccandi. ☞ Vbi etiam aduerte quòd inducuntur impij iſti alloquentes deum: vt intelligas ſecuritatem animi eorum: qua putantes ſe recte dicere, audent cō ferre hæc cum deo.

TRAHE gratiam tuam) Tractatur hic iterum dictum rebellionis ad confutandum ip ſum. quòd incipit nunc loqui propheta, reſpondendo ſingulis rationibus impiorum. Vbi aduer te) vt patet ex dictis) impios argumentatos eſſe ex quatuor capitibus: propheta autem explici- C
te reſpondet tribus eorum. quarto autem (ſcilicet homines & iumenta ſaluabis domine) non aliter reſpondet: quoniam ex reſponſione ad primum, ſatisfit etiam illi argumento. ¶ Primum ergo argumentum impiorum aſſumebat quòd deus continet gratiam, iuſtitiam, & veritatem &c. non communicans iſta communiter generi humano. Reſpondet propheta falſum eſſe aſſumptum: quia deus omnibus hominibus quantūcunque minimis & vilibus (diſpoſitis tamen) communicat dona gratiarum ſuarum: iuſtitiam, veritatem, gratiam &c. Et hoc eſt quòd dicit alloquēs deum. Trahe, ad modum trahentis communica. gratiam tuam, vt rem tractam, ſcientibus te, ſcientia fidei. Ecce diſpoſiti in intellectu ad quos gratia trahitur a deo. & iuſtitiam tuā rectis corde. ecce diſpoſiti in voluntate. Et deſcribitur communicatio horum donorum ad ſimilitudinē trahentis: vt intelligas ſupernaturalitatem donorum, quæ oportet trahi, quaſi violentiam pati ad hoc vt deſcendant ad nos. Vide quoque diſpoſitos deſcribi in intellectu & in D
affectu: & conſidera quòd ſicut naturę bona non communicantur niſi diſpoſitis, ita par eſt vt dona diuinæ gratiæ communicentur ſolis diſpoſitis. ſibi autem imputet quicunque ponit obicem. ¶ Et per hoc ſatis fit motiuo de communibus hominibus & brutis: quoniā ij ad quos trahitur gratia & iuſtitia dei, facile intelligunt qualiter homo propter temporalia bona debeat ſe habere ad Deum. ¶ Secundum argumentum fuit ex parte nobilitatis animæ intellectiuæ, quæ quia communis eſt omnibus hominibus omnes homines reddet beatos. Reſpondet propheta attendendam eſſe qualitatem morum, & non ſufficere qualitatem naturę: ita quòd ſi anima malis moribus imbuitur, non ſaluatur ex nobilitate naturæ, Hanc reſponſionem intendit ſignificare, explicando deliberationem ſtudii proprii ad cauendum à peccatis. Tum velut ab intrinſeco naſcentibus, dicendo. Non veniet mihi pes ſuperbiæ, ad hoc ſtudeo ne pes, id eſt affectus ſuperbiæ ſurrepat mihi. Tum ab extrinſeco ſuaſis & manus impiorum non mouebit me, à E
recto. Acſi aperte diceret. ego habeo animam intellectiuam, & ſtudeo ad cauendum à peccatis intus & extra: quia ſcio quòd Deus non attendit naturam animæ ſed iuſtitiam, cuius prima pars eſt declinare à malo. ¶ Tertium argumentum fuit ex parte ſpiritualis ſtatus in altera vita: vtpote quia plenus vitæ & luminis beatus erat. Reſpondet propheta. Ibi, in illo ſtatu ſpirituali, ceciderunt operantes iniquitatis: hoc eſt dæmones, ſubſtantiæ ſpirituales, qui fuerunt primi operarii iniquitatis. Nec ſolum ceciderunt ſed impulſi ſunt, in perpetuam obſtinationem, & non potuerunt ſurgere. Ex quo apparet falſum eſſe quòd ſtatus ſpiritualis ex hoc quòd eſt propinquiſſimus Deo reddat ſpirituales ſubſtantias beatas. experientia ſiquidem cadentium in tali ſtatu dæmonum, teſtatur falſum eſſe dictum impiorum. ¶ Aduerte hic quòd ſtatus ſpiritualis eſt plenus vitæ naturalis, quia eſt immortalis: & eſt plenus luminis naturalis, quia nullæ ſunt ibi tenebræ phantaſmatum. Cum hoc tamen ſtat quod ſit ibi defectus vitę beatæ, quod ſit

Universidad de Deusto
Biblioteca

ibi defectus luminis ſupernaturalis,quòd ſint ibi tenebræ peccatorum,quòd ſit ibi mors,id eſt
F afflictio animæ & priuatio vitæ beatæ. Et hoc eſt in quo paralogizauerunt impij, non diſcer-
nendo inter vitam lumenq; naturæ & vitam lumenq; gratiæ. Amen.

VVLGATA EDITIO. Dauid. XXXVII.

NOli æmulari in malignantibus: neque zelaueris facientes iniquitatem.
Quoniam tanquam fœnum velociter areſcent: & quemadmodũ olera herbarum cito decident.
Spera in domino & fac bonitatem: & inhabita terram, & paſceris in diuitiis eius.
G Delectare in domino: & dabit petitiones cordis tui.
Reuela domino viam tuam, & ſpera in eo: & ipſe faciet.
Et educet quaſi lumen iuſtitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiẽ: ſubditus eſto domino & ora eum.
Noli æmulari in eo qui proſperatur in via ſua: in homine faciente iniuſtitias.
Deſine ab ira & derelinque furorem, noli æmulari vt malignẽris.
Quoniam qui malignantur exterminabuntur: ſuſtinentes autem dominum ipſi hæreditabunt terram.
H Et adhuc puſillum & non erit peccator: & quæres locum eius & non inuenies.
Manſueti autem hæreditabunt terrã, & delectabuntur in multitudine pacis.
Obſeruabit peccator iuſtum: & ſtridebit ſuper eum dentibus ſuis.
Dominus autem irridebit eum: quoniam proſpicit quòd veniet dies eius.
Gladium euaginauerunt peccatores: intenderunt arcum ſuum.
Vt decipiant pauperem & inopem: vt trucident rectos corde.
Gladius eorum intret in corda ipſorum: & arcus eorum confringantur.
Melius eſt modicum iuſto: ſuper diuitias peccatorum multas.
I Quoniam brachia peccatorum conterentur: confirmat autẽ iuſtos dominus.
Nouit dominus dies immaculatorum, & hæreditas eorum in æternum erit.
Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis ſaturabuntur: quia peccatores peribunt.
Inimici vero domini mox vt honorificati fuerint & exaltati, deficientes quẽ admodum fumus deficient.
Mutuabitur peccator & non ſoluet, iuſtus autem miſeretur & retribuit.
Quia benedicentes ei hæreditabunt terram, maledicentes autem ei, diſperibunt.
K Apud dominum greſſus hominis dirigentur, & viam eius volet.
Cum ceciderit non collidetur, quia dominus ſupponit manum ſuam.
Iunior fui, etenim ſenui, & non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem.
Tota die miſeretur & commodat: & ſemen illius in benedictione erit.
Declina à malo & fac bonum, & inhabita in ſeculum ſeculi.
Quia dominus amat iudicium, & non derelinquet ſanctos ſuos, in æternum conſeruabuntur.
Iniuſti punientur, & ſemen impiorum peribit.

Iuſti autem hæreditabunt terram: & inhabitabunt in ſeculum ſeculi ſuper A
eam.
Os iuſti meditabitur ſapientiam: & lingua eius loquetur iudicium.
Lex dei eius in corde ipſius: & non ſupplantabuntur greſſus eius.
Conſiderat peccator iuſtum: & quærit mortificare eum.
Dominus autem nõ derelinquet eum in manibus eius: nec dãnabit eum quũ iudicabitur illi.
Expecta dominum & cuſtodi viam eius, & exaltabit te vt hæreditate capias terram: cum perierint peccatores videbis.
Vidi impium ſuperexaltatum & eleuatum ſicut cedros libani.
Et tranſiui, & ecce non erat: quæſiui eum, & non eſt inuentus locus eius. B
Cuſtodi innocentiam & vide æquitatem: quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico.
Iniuſti autem diſperibunt: ſimul reliquiæ impiorum interibunt.
Salus autem iuſtorum à domino, & protector eorum in tempore tribulationis.
Et adiuuabit eos dominus & liberabit eos, & eruet eos à peccatoribus & ſaluabit eos, quia ſperauerunt in eo.

IVXTA HEBRAEVM. Dauidi. XXXVII.

1 Aleph. Propheta. NE commiſcere (studio) in malignantibus, ne æmulare in faciẽtibus iniquitatem. C
2 Caph. Quoniam ſicut herba cito ſuccidentur, & ſicut herbæ viror areſcent.
3 Beth. Confide in domino (te) & fac bonum, habita terram, & paſce veritate.
4 Vau. Et deliciare ſuper domino (te), & dabit tibi petitiones cordis tui.
5 Gimel. Volue ſuper dominum (te) viam tuam, & confide ſuper eo, & ipſe faciet,
6 Vau. Et educet ſicut lumen iuſtitiam tuam, & iudicia tua ſicut meridiem.
7 Daleth. Tace domino (te) & expecta (ipſi) ipſum, ne cõmiſcere in proficiente via ſua, (quicquid cogitat) in viro faciente cogitationes. D
8 He. Relaxa à furore & relinque iram, ne commiſcere tantum ad malefaciẽdum.
9 Caph. Quoniam malignantes excidentur, ſperantes domini, ipſi hæreditabunt terram.
10 Vau. Et adhuc modicum, & non impius (erit), & intelliges ſuper loco eius, & non ipſe (erit).
11 Vau. Et humiles hæreditabunt terram, & deliciabuntur ſuper multitudine pacis. E
12 Zain. Cogitans impius (de) iuſto, & frendens ſuper eum dentibus ſuis.
13 Aleph. †Dominus deridebit (eũ), quoniã vidit quoniã veniet dies eius. (†domini mei.)
14 Cheth. Enſem aperuerunt impii & tetenderunt arcum ſuum, ad faciendum cadere pauperem & mendicum, ad laniandum rectos viæ.
15 Cleth. Enſis eorum ingredietur in cor eorum, & arcus eorum confringentur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Theth. Melius est paucum iusto, quàm copia malorum multorum. 16
Caph. Quoniam brachia impiorum confringentur, & sustentans iustos dominus est. 17
Iod. Noscens dominus est dies perfectorum, & hæreditas eorum æterno erit. 18
Lamed. Non erubescent in tempore mali, & in diebus famis saturabuntur. 19
Caph. Quia impii peribunt, & inimici domini est velut precioſum arietum finiti sunt, in fumo finiti sunt. 20
Lamed. Mutuatus impius et non soluet, et iustus miserans et dans. 21
G Caph. Quia benedicti eius hæreditabunt terram, et maledicti eius succidẽtur, 22
Mem. A domino est gressus viri firmati sunt: & viam eius volet. 23
Caph. Quando cadet non deiicietur: quia dominus est sustentans manum eius. 24
Num. Puer fui, etiam senui: & non vidi iustum derelictum, & semen eius quę rens panem. 25
Caph. Tota die miserans & mutuans: & semen eius benedictioni erit. 26
Samech. Cessa à malo & fac bonum: & habita sempiterno. 27
H Caph. Quia dominus est diligens iudicium & non derelinquet gratioſos suos, æterno custoditi sunt, & semen impiorum succisum est. 28
Zadi. Iusti hæreditabunt terram: & habitabunt seculo super eam. 29
Pe. Os iusti loquetur sapientiam: & lingua eius loquetur iudicium. 30
Thau. Doctrina dei ipsius in corde eius: non labetur gressibus suis. 31
Zadi. Aspiciens impius erit iustum, & quærens ad faciendum ipsum. iusto 32
Iod. Dominus non derelinquet eum in manu eius: & non condemnabit 33
I eum in iudicari ipsum. ab aliis
Coph. Spera ad dominum & custodi viam eius, & exaltabit te ad hæreditandum terram, in excidi, impios, videbis. 34
Res. Vidi impium robustum & radicatum sicut arborem frondosam. 35
Vau. Et transiuit, & ecce non ipse, & quæsiui eum, & non inuentus. non mansit est est 36
Scin. Custodi perfectum & vide rectum, quia finis viro pax. est 37
Vau. Et rebellantes deleti sunt pariter, & finis impiorum incisus est. 38
K Vau. Et salus iustorum à domino est, roboratio eorum in tempore angustiæ. 39
Vau. Et adiuuit eos dominus & liberauit eos, & liberabit eos ab impiis & saluabit eos quia sperauerunt in eo. 40

TItulus est. Dauidi. Ex quo patet author psalmi. ¶ Circa materiam psalmi, ex ipso decursu psalmi manifeste patet quòd est moralis. Et est editus à Dauide iam sene: vt in. 25. versiculo ipse testatur, puer fui etiam senui. Expertus quippe diuinam veracitatem in seipso, monet populum veteris testamenti ad inhærendum deo & ad declinandum à studijs malignorum: quia iustorum sunt bona præsentis vitæ, iniquorum autem mala. Hæc est ad literam materia psalmi. ¶ Vbi nota quòd status veteris testamenti erat adeo imperfectus vt trahendi essent ludæi ad cultum dei & bonos mores promissionibus bonorum temporalium, & retrahendi à malis operibus metu pœnarum temporalium. & propterea in fine Deuter. multis capitulis ponuntur hæ promissiones & comminationes. Vnde sequitur quòd tunc temporis regulariter

& per se, temporalia bona erant iustorum: & similiter temporalia mala iniquorum, deo sic stA
tuente. Et propterea tunc iustitia erat velut causa per se productiua bonorũ temporalium, meritorie tamen: & similiter iniquitas erat per se causa malorum temporalium. Ita quòd sicut vere dicimus in naturalibus quòd oliua oliuam, bos bouem, & homo hominem generat (quamuis per accidens aliter quandoque eueniat) ita verum erat tunc dicere quòd iusti prosperarentur in temporalibus & iniusti deprimerentur & exterminarentur. Et hæc sint dicta pro litera li intellectu tot assertionum quæ in hoc psalmo explicantur de prosperitate iustorũ & exterminio iniquorum: quoniam veræ pro illo tempore. Et propterea psalmus iste non dirigitur ad singularem aliquam personam, sed ad populum veteris testamenti. Et est psalmus iste canticum quoddam fundatum super benedictionibus & maledictionibus Deuter. quas constat ad populum dirigi.

SVMMARIVM EST.

¶ Propheta imperfectum veteris testamenti populum monet ad non imitandum iniustos & B
& ad vesperandum in deo, sectando iustitiam: quia iniustis mala temporalia: iustis vero bona temporalia decreta sunt a deo.

¶ Persona loquens propheta est.

¶ Aduerte quoque quòd hic est tertius psalmus alphabeticus: vt patet in translatione Hieron.

NE commiscere in malignantibus) Diuiditur psalmus iste in partes duas: propositiuã materiæ, & executiuam, ibi, deliciare. Proponit quatuor, scilicet duo genera studiorum. Alterum imirandi iniquos. & hoc proponit prohibẽdo. Alterum inhærendi deo & faciendi bonum. & hoc exhortando. Duo reliqua respondent duobus primis. Nam alterum est pœna iniquorum. quæ proponitur ad retrahendum homines à malo studio. Alterum est præmium: ad alliciendum ad bonum studium. ¶ Prohibendo itaque imitationem iniquorum ait, Ne commiscere, studio similium affectuum & operum, in malignantibus, machinantibus ad malum: C
ne æmulare, imitari vel superare volens, in facientibus iniquitatẽ. Malignitas intus, facere iniquitatem extra est. Ecce pœna. Quoniam sicut herba, agri, cito succidentur, sicut secatur pratum: & sicut herbæ viror arescent. Herba enim sui viroris causam minus fixam habens, facile arescit. Et fundantur hæ similitudines super hoc quòd iniquorum bona temporalia non habent causam fixam in ipsis impiis: quoniam non habent iustitiam, quæ tunc temporis erat per se causa eorum. ¶ Alterum studium. Confide in domino & fac bonum. cõfide in animo, & fac bonum in opere. vtranque partem requirit studium. Ecce præmium. Habita terram, promissionis quam deus dedit tibi, & pasce veritate: hoc est pasce teipsum & alios veritate diuinarũ promissionum ac beneficiorum. Ambo hæc (scilicet habitare terram, & pascere seipsos & spiritualibus & temporalibus bonis diuina veritate promissis in Deuter.) erant præmia eorum.

DELICIARE super domino) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur D
illa particula, confide in domino & cætera absolute. secundo tractatur cum sua pœna illa particula, ne commiscere &c. ibi, ne cõmiscere. tertio tractatur relatiue ad iniquos illa particula, confide in domino, ibi, cessa à malo. ¶ Monet propheta ad studium diuinorũ absolute in vtroque statu, scilicet quietis & perturbationis. Quietis quidem, Deliciare super domino, delicias tuas accipe super deo datore & seruatore deliciarum. Plus præcipit quam delectari in deo, quã to plus est deliciari quam delectari. In quo affectum iubet sic profuse apponi diuinis vt deus sit deliciæ hominis. Et ecce fructus. & dabit tibi petitiones, nõ petitionẽ vnã sed omnes, cordis tui etiã si ore non petieris. ¶ In statu vero perturbationis. Volue super dominũ viam tuã. Metaphoricus est sermo, ad similitudinem vertentis pondus aliquod super sustentantem basim. Quod dixit Petrus apostolus, omnem solicitudinem vestram in eum proijcientes, hoc prophe
ta dicit, Volue super dominum, sustentaturum, viam tuam, in qua turbaris, causam tuam, cu- E
ram tuam: & confide super eo, non hæsitando. Ecce fructus. & ipse, dominus, faciet, opere adimplebit quod est faciendum in tali negocio. Et in specie. & educet sicut lumen iustitiam tuam. si opprimitur & occultatur iustitia causæ tuæ. educet sicut lumen, manifestabit clare sicut manifestatur lumen. Et iudicia tua, hoc est pro te, in tui fauorem, manifestabit sicut meridiem, lucẽ clarissimam. Interim tamẽ tace domino, hoc est sine querula voce sustine, noli interim murmurare, & expecta ipsum, dominum. In Hebræo habetur in datiuo ipsi. Expertus fuerat hæc Dauid in persecutione quam passus fuerat a Saule. tacuit enim & expectauit confidens in domino: & tandem iustitia eius deducta est in lucem, & vindictæ apparuerunt pro Dauide.

NE commiscere in proficiente via sua.) Tractatur hic studium prohibitum in illa particula, ne commiscere in malignantibus &c. Et tractatur simul cum propositis ibi pœnis, tali or-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F dine. Primo explicite prohibetur huiusmodi studium pro quanto oritur ex amore temporalis
boni. Ne commiscere in proficiente via sua, hoc est cum homine cui prospere succedunt desi-
deria eius. faciente cogitationes: hoc est faciente quæcunque cogitat, siue bona siue mala. Ho-
mines enim cui omnia prospere succedũt, audent attentare quæcunque cogitant: prohibet pro
pheta vt non moueatur homo amore similis prosperitatis ad commiscendum studia sua cum
huiusmodi iniquis. Deinde prohibet ne moueatur tristitia. Contingit vt homo qui non mo-
uetur amore huiusmodi prosperitatis absolute, moueatur tristitia. videndo enim iniquum pro
ficiente, honorari, laudari &c. & se nõ æstimari, tristatur, indignatur, irascitur, furit: & inde mo
uetur ad mala studia qui simplici amore temporalium non mouebatur. Contra hanc radicẽ
subiungitur propheta. Relaxa a furore, causato ex descripta tristitia, mitiga furorem, & relin-
G que iram. Ne commiscere, studiis tuis, tantum ad malefaciendum. Acsi aperte diceret. Esto q
indigneris de prosperitate iniquorum quia tu despiceris, tantum hoc effice, ne commiscere ad
malefaciendũ. hoc enim esset intolerabile: tristitia autem & parua indignatio tolerabiles sunt
& propterea dixit relaxa a furore. ¶ Secundo reddit rationes multas huius prohibitionis. Pri
ma est ex parte terræ promissionis. Quoniam malignantes excidentur, sperantes domini ipsi
hæreditabunt terram. Et hæc clare patet in Deut. ¶ Secunda ex differentia status impij & iu-
sti secundum caducitatem & stabilitatem. De caduco statu impij ait, Et adhuc modicum, tem
poris, & non impius, supple erit, & intelliges: considerabis, super loco eius, super felici statu ip-
sius, non ipse, inueniet in eo. Quo contra de iustis. Et humiles, corde, hæreditabunt terram, hæ-
reditate diuina possidebunt terram promissionis. in quo firmitas hæreditaria describitur. Et
deliciabuntur super multitudine pacis, hoc est tranquilli status. ¶ Tertia ex vanitate machina
tionum impij aduersus iustum. Cogitans impius iusto, hoc est de iusto, contra iustum: & fren-
H dens super eum: iustum dentibus suis, erit. Audisti machinationem, ecce vanitas. Dominus de
ridebit eum, impium machinantem: hoc est ad modum deridentis pro nihilo æstimabit eum.
quoniam vidit quòd veniet dies eius, dies ruinæ impij. Et intendit per hoc dicere quòd deus
disponit prouidentia sua quòd antequam impius exequatur quæ cogitauit contra iustum, ve-
niet dies ruinæ eius. In quo explicatur diuina cura quam habet de iustis. Et scito in Hebræo
haberi deridebit ei in datiuo. ¶ Quarta ex vanitate conatus impiorum aduersus iustos. Ensem
aperuerunt, extrahendo de vagina impij, & tetenderunt arcum suum: hoc est plus quam ma-
chinari. ad faciendum cadere pauperem & mendicum, personas dignas miseratione: ad lanian
dum rectos viæ, humanorum operum, quos debebant honorare. Audisti conatum, ecce vani-
tas cum vindicta. Ensis eorum ingredietur in cor, in partes vitales, eorum: & arcus eorum con
I fringentur, ipsa tensione, ¶ Vbi aduerte quòd super promissiones Deutero. Dauid loquitur, ex
pertus hæc in persecutionibus quas passus fuerat a Saule. Et declarat prouidentiam diuinam
vario modo occurrere: vel impediendo, vt fractio arcus signat: vel vindicando, vt gladius in-
trans in cor denotat: vel differendo, vt præueniens dies eius insinuat.

MELIVS paucum iusto) Quinta ratio ex parte diuinæ assistentiæ in pugna, subditur.
Melius, supple est, paucum, gentis, iusto: in bello quã copia malorũ multorũ. Hæc etiã est vna
promissio Deutero. persequentur quinque de vestris centum alienos. Quoniam brachia impio
rum, quantuncunque multorum, confringẽtur: & sustentans iustos dominus. ¶ Sexta ratio ex
parte bonæ durationis. Noscens, notitia prouisionis, dominus dies perfectorum, hoc est perfe-
cto corde ambulantium coram eo: & hæreditas eorum, diuinorum bonorum, æterno erit. Ita
quòd non erubescent in tempore mali, cuiuscũque generis: & in diebus famis non solum non
egebunt sed saturabũtur. Quo contra de impiis. Quoniam impij peribunt: & inimici do-
K mini velut preciosum arietum finiti sunt, in fumo finiti sunt. Preciosum arietum appellatur
adeps arietum: quæ incendebatur in sacrificio ad honorem dei & euanescebat in fumo. Iuxta
hanc similitudinem describit propheta inimicos domini consumi cito & euanescere in fumo
vanæ gloriæ. ¶ Septima ratio ex parte vtilitatis. Mutuatus impius, ab altero mutuum accepit,
& non soluet, reddendo mutuum. hoc enim crebro accidit. Quo contra, & iustus soluet debitũ
cuicunque debet, & præter hoc miserans, hoc est effundet de suo in operibus misericordiæ, &
dans, liberali largitione. Vbi vides opes iusti vtiles aliis: opes autem impij non solum inutiles,
sed non reddentes debitum. impij enim etiam diuites non curant soluere debita. ¶ Octaua ra-
tio ex benedictione & maledictione. Quia benedicti eius, scilicet dei, hæreditabunt terrã, pro-
missionis: & maledicti eius succidentur, de eadem. ¶ Noua ex directione viæ. A domino gres-
sus viri, probi, firmitati sunt, in hac vita: & viam eius, iusti, volet, diriget deus. Ita quòd quando
cadet non deijcietur: quia dominus sustentans manum eius, iusti cadentis antequam deiicia-

tur. Metaphorica est locutio ad similitudinem præuenientis ad sustinendam manum eius qui A
cespitat. ¶ Decima & vltima ratio ex parte diuinæ curę respectu iusti & in seipso & in eius
semine. Puer fui, etiam senui: & non vidi iustum derelictum, in eius necessitatibus, & semen
eius, similiter non vidi, quærens panem mendicans. Et ratio est. Tota die miserans, respectu
personarum miserabiliũ, & mutuans, egentibus mutuo: & propterea semen eius benedictionĩ,
a deo promissæ seruatur.

CESSA à malo) Tractatur hic illa particula, confide in domino & fac bonum, cum suo
præmio, tali ordine. Primo tractatur directe illa particula, fac bonũ, iũcto præmio. deinde illa,
confide in domino, ibi, spera. ¶ Vt autem perfecte hortetur ad faciendum bonum, proponit
integram iustitiam. Cessa a malo: hæc est prima iustitiæ pars. & fac bonum hæc est altera. Et
est sermo de bono & malo morali. Ecce repetitum præmium. & habita sempiterno, promissio
nis terram. Quod esse præmium iustitiæ, explanatur. Quia dominus diligens iudicium, est. B
quãuis deus non delectetur in pœnis peccatorum, amat tamen iudicium, reddere vnicuique
ius suum secundum propria merita. & hinc sequitur. Et non derelinquet gratiosos suos, qui mi
serentur & commodant, sed æterno custoditi sunt, ad æternam hæreditatem promissionis ter
ræ. Ecce ius redditum iustis. Iniustis autem. & semen impiorum succisum est. Et quod dictum
est in præterito, explanat etiam in futuro. Iusti hæreditabunt terram, & habitabunt seculo su-
per eam. ¶ Modus autem & ratio iustitiæ (ne vnicuique licentia detur appellãdi iustum quẽ
maluerit) explicatur: vt vel sic quilibet intelligat quod est malum a quo debet cessare: & bonũ
quòd debet facere, vt sit iustus. Os, inquit, iusti, loquetur sapientiam: & lingua eius loquetur iu-
diciũ. Doctrina Dei ipsius in corde eius, non lab[illegible]tur gressibus suis. Ratio iustitiæ ponitur pri-
mo in corde. doctrina dei. Deinde ponitur in ore sapientia, & effectus sapientiæ iudiciũ: sapiẽ-
tis enim est iudicare. & hæc omnia ad hoc vt nec vnus quidem gressus affectus seu operis laba C
tur. Nihil enim prodesset, in corde habere Dei legem, & in lingua sapientiam diuinorum &
iudicium humanorum, nisi ad regulandos gressus animæ nostræ vteremur eis. ¶ Ecce declara-
rauit quod proposuit, cessa a malo & fac bonum. restabat declarare aliud assumptũ: quòd quia
Deus amat iudicium facere non relinquet gratiosos suos. Et propterea hoc declarans subiun-
git. Aspiciens impius iustum, & quærens ad faciendum mori ipsum, supple quandoque est. Do
minus non delinquet eum, iustum, in manu eius, impij: & non condemnabit eum in iudica-
ri ipsum. Vbi sensus intentus est quòd Deus non permittet quum iudicatur iustus inique, quòd
damnatio illius habeat effectum. hoc enim est dictu, non damnabit eum, cum executionis effe
ctu. In Hebræo habetur iusto in datiuo. ¶ Sed multæ obiectiones occurrũt contra dictum hoc.
nam Vrias ethæus & Naboth damnati cum executione sunt iniustissime: ita quòd Deus reli-
quit eos manibus impiorũ mori. Similiter Hieremias. Esaias (præter Amaasa & Abner) iniu- D
ste ab iniquis occisi sunt. ¶ Verum ex dictis patet responsio: quòd promissiones istæ quæ facte
sunt populo, non exigunt ad sui veritatem verificari in singulis, sed sufficit quòd verificentur
vt in pluribus: sicut etiam hoc sufficit vniuersalibus institutionibus naturalibus. per accidens
siquidem est quod in paucioribus euenit. ¶ Cum hac tamen regula scito duo. Alterũ est quòd
hic est sermo de iustis simpliciter & absolute, & non de iustis secundum quid: hoc est in tali
causa. Abner & Amaasa, Naboth & Vrias, quamuis constet quòd fuerint iusti secundum quid
(hoc est quilibet in illa causa pro qua passus est) non tamen constat an fuerint iusti simplici-
ter: de quibus Propheta loquitur. Et propterea definiuit iustum ex doctrina Dei in corde &c.
Alterum est quòd ij qui in veteri testamento tantæ fuerunt perfectionis vt digni fuerint mar
tyrio, pertinent ad statum noui testamenti, cuius est perfectio gratiæ. Et propterea non est mi
rum si Esaias, Hieremias: Maccabæi, & similes iusti non sunt à Deo custoditi ne occiderentur: E
quoniam tractati sunt sicut sancti noui testamenti, Petrus, Paulus &c. & non sicut homines im
perfecti veteris testamenti: quibus ob suam imperfectionem oportuit hæc temporalia auxilia
promittere.

SPERA ad dominum) Remansit particula illa confide in domino, postquam declara-
tum est fac bonum. Et propterea ad fiduciam in domino simul cum præmio hortatur, adiun-
gendo spei, curam viæ. Dei. Spera ad dominum & custodi viam eius, curam habe viæ ad Deũ.
Tanquam diceret, dixi confide in domino, scito fiduciam in domino integrari ex spe in Deo
& cura viæ eius. Et quantum ad primum proponit præmium vtrinque: hoc est & propriæ exal
tationis, & exaltabit te ad hæreditandum terram. & videndi vindictam inimicorũ, in excidi
impios videbis: hoc est videbis quando excidentur impij de terra. ¶ Et hoc suadet quia expe-
rtus est. Vidi impium robustum & radicatũ sicut arborem frondosam, & transiuit, vir ille im-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F pius,& ecce non ipſe,ſupple erat:& quæſiui eũ, & non inuentus,ſupple eſt. Ad literam experimentum hoc vidit in Saule: quem vidit Regem robuſtum,radicatum filijs & exercitu: & trãſiuit intra modicum tempus(40.ſcilicet annorum vel circa) & deſtructus eſt ipſe cum domo ſua. ¶ Quantum ad id vero quod dixerat,& cuſtodi viam eius,declarando ſubdit. cuſtodi perfectum & vide rectum. Hæc duo ad curam viæ Dei concurrunt: videre, diſcernere rectum ab aliquo(oportet eni mp̃: viam rectam incedere) & curam habere perfectionis, complementi integri,ne media via contingat deficere. Et ſiue per perfectum & rectum intelligas perfectionem & rectitudinem,ſiue tãquam in ſpeculo perfectũ virum & rectum virum intelligas,eadem ſententia redit. ſecundus tamen ſenſus magis conſonat literæ,ſubiungenti pro ſpeculo & exemplo differentiam euenientium iuſtis rectitudinem perficientibus & euenientium iniquis.
G ¶ Vnde pro præmij exemplo ſubditur. Quia finis viro pax. Pacis nomine intellige tranquilli tatem ordinis ferentem ſecum reliqua bona. Et intendit quòd ſperans in Deo, curam habeat & rectitudinis & perſeuerantiæ exemplo virorum rectorum & perfectorum: quia tandem finis viri probi erit pax,erit ſalus quieta. ¶ Et hoc declarat primo ex oppoſito fine iniquorum. Et rebellantes deleti ſunt pariter,& finis impiorum inciſus eſt. Si hiſtoriam rei geſtę quæris, in promptu eſt Saul cum complicibus ſuis. ipſi enim rebelles Deo,deleti ſunt pariter, & eorũ finis(proles ſcilicet quæ remanſerat)non perſeuerauit ſed inciſus eſt ne vltra proderetur. ¶ Secundo ex integra diuina ope exhibita & promiſſa iuſtis. Et ſalus iuſtorum a domino. Quod ſupra dixerat pax,modo dicit ſalus. Sed quomodo a domino? imprimis roboratio eorum in tempore anguſtiæ,ſupple eſt dominus. Secundo & adiuuit eos,dominus ad bonum. Tertiò & liberauit eos,a malis,nec ſolum liberauit ſed & liberabit eos ab impiis,& ſaluabit eos,tãdem. Ecce ſalus iuſtorũ a domino tot mediis effecta. Quia ſperauerunt in eo. ecce meritum, quo differt
H iuſtus ab iniuſto. Amen.

VVLGATA EDITIO. Pſalmus Dauid in commemoratione. XXXVII.

DOmine ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripias me.
Quoniam ſagittæ tuę infixæ ſunt mihi: & confirmaſti ſuper me manum tuam.
Non eſt ſanitas in carne mea à facie iræ tuæ: non eſt pax oſſibus meis à facie peccatorum meorum.
Quoniam iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum: ſicut onus graue
I grauatæ ſunt ſuper me.
Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meę: à facie inſipientiæ meæ.
Miſer factus ſum & curuatus ſum vſque in finem: tota die contriſtatus ingrediebar.
Quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus: & non eſt ſanitas in carne mea.
Afflictus ſum & humiliatus ſum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei.
Domine ante te omne deſiderium meum: & gemitus meus à te non eſt abſconditus.
K Cor meum conturbatum eſt, dereliquit me virtus mea: & lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt mecum.
Amici mei & proximi mei aduerſum me appropinquauerunt & ſteterunt.
Et qui iuxta me erant de longe ſteterunt: & vim faciebant qui quærebant animam meam.
Et qui inquirebant mala mihi, locuti ſunt vanitates, & dolos tota die meditabantur.
Ego autem tanquam ſurdus non audiebam: & ſicut mutus non aperiens os ſuum,

Et factus ſum ſicut homo non audiens: & non habens in ore ſuo redargu- A
tiones.
Quoniam in te domine ſperaui: tu exaudies me Domine Deus meus.
Quia dixi nequando ſupergaudeant mihi inimici mei: & dum commoueren
tur pedes mei, ſuper me magna locuti ſunt.
Quoniam ego in flagella paratus ſum: & dolor meus in conſpectu meo ſemper.
Quoniam iniquitatem meam annunciabo: & cogitabo pro peccato meo.
Inimici autem mei viuunt & confirmati ſunt ſuper me: & multiplicati ſunt B
qui oderunt me inique.
Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi: quoniam ſequebar bonitatem.
Ne derelinquas me domine Deus meus: ne diſceſſeris à me.
Intende in adiutorium meum: domine Deus ſalutis meæ.

IVXTA HEBRAEVM. Pſalmus Dauidi, ad faciendum recordari. XXXVIII.

1 Propheta. DOmine ne in ira tua argue me: & in ira tua caſtiga me.
2 Quia ſagittæ tuæ deſcenderunt in me: & deſcendit ſuper me manus tua. C

3 Non integritas in carne mea à facie bus iræ tuæ: non pax in oſſibus meis à facie bus peccati mei.
4 Quia iniquitates meæ tranſierunt caput meum: quaſi onus graue grauabunt plus me.
5 Fœtuerunt, computruerunt liuores mei, à facie bus inſipientiæ meæ.
6 Tortus ſui, incuruatus vſque valde: tota die niger ambulaui.
7 Quoniam lumbi mei impleti ſunt vilipendio: & nõ integritas in carne mea. D
8 Debilitatus ſum & contritus ſum vſque valde: rugii à ſonitu cordis mei.
9 † Domine coram te omne deſiderium meum: & ſuſpirium meũ à te non eſt abſconditum,
10 Cor meum circuiuit, dereliquit me vis mea & lux oculorum meorum, etiam ipſi non mecum.
11 Amantes mei & ſocii mei è regione plagæ meæ ſtabunt: & proximi mei à longe ſteterunt.
12 Ceſpitificauerunt quærentes animæ meæ: & quærentes malum mei locuti ſunt prauitates, & dolos tota die meditabuntur. E

13 Et ego quaſi ſurdus non audiam, & quaſi mutus non aperiet os ſuum.
14 Et fui quaſi homo qui non audiens, & non in ore eius redargutiones.
15 Quoniã ad te domine expectaui, tu reſpõdebis † domine deus meus.
16 Quia dixi, ne forte gaudebunt mihi, in labi pedem meum, ſuper me magnificati ſunt.
17 Quia ego claudicationi paratus ſum, & dolor meus coram me continuę. F

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Quia iniquitatem meam annunciabo: solicitus ero de peccato meo. 18
Et inimici mei viui, roborati sunt: & multiplicati sunt osores mei falso. 19
Et soluentes malum pro bono, impedient me pro meo sequi bonum. 20
Ne derelinque me † Domine deus meus, ne elongare à me. † domini mei 21
Festina auxilio meo, † omine salutis meæ. 22

TItulus est. Psalmus Dauidi ad faciendum recordari. De duabus primis dictionibus dictum est in alijs titulis. Restat declarare quid significet ad faciendum recordari. In hoc psalmo cõmemorantur peccata Dauidis simul cum pœnis illatis ei a deo. Et propterea materia recordationis presentis psalmi apparet ꝙ sit status olim Dauidis, quum propter peccata sua punitus a deo, recurrebat ad ipsum Deũ. Ita ꝙ ad hoc tẽdit titulus ꝙ psalmus iste editus est ad faciẽdũ
G recordari ipsum Dauidẽ prioris sui status, quo propter peccata sua punitus a Deo timebat amplius puniri. vtilis siquidem est huiusmodi recordatio. & frequens debet esse in animo eius qui peccauit. ❧ Et quoniã cõstat ex titulo authorem psalmi esse Dauidẽ, & ex processu psalmi ipsum cõmemorare propria peccata, nihilque dici ab ipso quod excedat personam ipsius, ideo ad literam psalmus iste de Dauide tractat. Et quoniam ex multis versiculis apparet tractari statum Dauidis in persecutione quam passus est ab Absalon, propter crimina homicidij & adulterij quę cõmiserat (vt prædixerat ei Nathan Propheta. 2. Reg. 12.) ideo materia huius psalmi ad literam est recordatio illius status quo Dauid audita coniuratione Absalon, cognouit se puniri a Deo propter peccata propria, & ad Deum recursum habuit. timens acrius puniri.

SVMMARIVM EST.

¶ Dauid videns comminatas sibi per Nathan pœnas incipere audita coniuratione Absalon,
H timensque ne Deus compleat quod inchoauit, petit ne iratus se castiget, tum quia meritæ pœnæ intolerabiles forent: tum quia inflictas infamiæ, deiectionis, ignominiæque pœnas complexus est diuino desiderio. tum quia amicos & inimicos tanquam surdus ac mutus sustinuit, expectans Dei voluntatem, anxiusque de euentu rei propter illa quæ hinc & inde videbat. Et demum petit Deum sibi propinquum & festinum adiutorem fore.

❧ Persona loquens Propheta est.

DOMINE ne in ira tua argue me.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, non integritas. Proponit duo. Alterum est. Domine ne in ira tua, hoc est in iustitia vindicatiua more irati: argue me, verbis sententiæ condemnatiuæ, & in ira tua castiga me, hoc est &, non more irati castiga me factis. Et manifestat per hoc timorem quem habet de ira & indignatione diuina. Acsi aperte diceret. argue me, castiga me, non tamẽ
I iratus & indignatus. iratus quippe & indignatus arguit & castigat exterminando, exercendo vindictam iuxta offensas. Et hoc timebat Dauid: ne Deus se castigaret quantum mereretur, sed castigaret se paterne sine ira, sine indignatione. Aduerte quantum ad literam in textu Hebræo negationem illam ne, negare vtrunque verbum: scilicet argue & castiga. ¶ Secundo proponit rationem duplicem prædictæ petitionis. Altera est. Quia sagittæ tuæ descenderunt in me. Altera est. & descendit super me manus tua. Comminata mala Dauidi à Nathan Prophetа vocat sagittas Dei: eo quòd ab ipso Deo directa sunt, & velut à remotis à supernis descenderunt. Acsi diceret, iam impletum est verbum Prophetæ tui: quoniam sagittæ, mala à te cõminata per eum, descenderunt in me, tanquam sagittæ ab excelsis iactæ. Et similiter descendit super me, à supernis, manus tua, cœtus Absalon cum suis. hunc enim appellat manum Dei ea ratione quia cognoscebat quòd erat instrumentum Dei ad puniendum se Dauidem.

K NON integritas in carne mea.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, ne in ira tua &c. Secũdo illa, quia sagittæ tuæ, ibi, fœtuerunt. Tertio illa. & descendit super me manus tua, ibi, cor meum. Quarto iterum ex affirmatione tractatur illa particula, domine ne in ira &c. (bis enim proposita fuit ira) ibi, ne derelinque. ¶ Circa primum reddit rationem petitionis suæ: quare scilicet precatus est ne iratus procedat contra se. Et est ratio quia nulla partium eius sufferre posset indignationem diuinam, quam meretur propter proprium peccatum. Et hoc manifestat ex parte iniquitatum suarum ex magnitudine & ponderе: quia maiores sunt ipso, & plus ponderant quàm ipse. Non integritas, nihil integri, erit in carne mea, in viribus meis imbecillioribus, à faciebus iræ tuæ: hoc est si iratus processeris contra me, nihil erit integri in inferioribus patribus meis. Et similiter non pax, non salus, erit in ossibus meis, partibus firmioribus, à faciebus peccati mei, adulterij, homicidij. Nec refert per carnem & ossa intelligere non solum firmiores partes animi & imbecilliores, sed etiam quascũ-

que partes potestatis: virtutum &c. ipsius, comprehendendo & inferiores & superiores. Intendit enim ad literam hæc duo explicare quòd nihil sui sufferre posset iram Dei quam meretur ex suo peccato. ❧ Quod declarat. Quia iniquitates meæ transierunt caput meum, superauerunt supremum mei, siue in animo siue in posse siue in sapere &c. quasi onus graue grauabũt plus me, plus quã vires meæ sufferãt. Metaphoricus est sermo ad similitudinẽ oneris grauis positi super caput, excedentis vires hominis supposíti. Significantiusque dicit grauabant: vt intelligas eum significare quòd si Deus iratus procederet contra ipsum, tunc inueniretur quasi onus intolerabile opprimere ipsum. interim autem quòd non apparet Deum procedere iratũ. tolerabiles sunt sagittæ.

FOETVERVNT.) Tractatur hic illa particula, sagittæ tuæ descenderunt in me. Vbi considera ordinem. Reddidit rationem quare precatur Deum non irasci: reddit modo rationem, immo declarat rationem inchoatam quare mouetur ad huiusmodi petitionem. Et est quia iam videt inchoatam punitionem, iam experitur in se diuinas sagittas. Antequam sagittas & manum domini experiretur exit peccaui domino: vbi autem videt se puniri, & nescit quem exitum punitio habitura sit, non solum petit euitationem iræ sed enumerat pœnas amplexas: vt vel sic humano more prouocet ad compassionem. ❧ Fœtuerunt computruerunt liuores mei. Ordo præposterus. prius putruerunt & deinde fœtuerunt. Prosequendo parabolam sagittarum, refert liuores vulnerum ex sagittis putruisse & fœtuisse: & hoc à facie insipientię. Non retorquet in sagittantem, non retorquet in medicum tanquam minus bene curam egerit plagæ: sed in seipsum culpam reijcit, insipientiam suam accusans. Insipientia siquidem oponitur sapientiæ, quæ secundum Deum de omnibus iudicat: & Dauid posthabito iudicio secundum Deum, alienam vxorem inuasit & maritum occidit. Putredo autem & fœtor infamiam videntur significare publicam quam incurrit Dauid propter hæc crimina: puniuit siquidem Deus eum etiam infamia publica. ¶ Tortus fui incuruatus vsque valde, tota die niger ambulaui. Infamiæ adiungitur deiectio à regno. Audita siquidem coniuratione Absalon existens in Hierusalem Dauid Rex, non solum tortus seu flexus, sed incuruatus valde fuit: quia non agebatur de aliqua depressione sed de totali deiectione. Vnde ipse præueniens, videns se tam valde humiliatum egressus est Hierusalem ad similitudinem nigrorum: hoc est lugens & mœrens &c. Et propterea dicit. tota die niger ambulaui, obscuris, non claritate fulgens regia sed lugens. ¶ Tertia pœna adiungitur. Quoniam lumbi mei impleti sunt vilipendio. Ad literam Absalon vt fœdaret patrem suum, publice dormiuit cum vxoribus Dauidis quas reliquerat in Hierusalem: & per hoc lumbi Dauidis, pars eius generatiua, impleta est vilipendio. Et quia nulla vxor eius remansit impolluta, subiungitur. & non integritas in carne mea, & nihil integritatis remansit in carne mea, in vxoribus meis. vxor enim caro est viri: vt Apostolus dicit. ¶ Inter has pœnas inflictas ei a Deo, interserit Dauid qualis tunc fuerit dispositio cordis sui. quæ partim apparuit ex signis exterioribus, partim autem fuit coram solo Deo. Vnde quo ad exteriora dicit. Debilitatus sum & contritus sum vsque valde non ascendi, equum, non armauit se, non muniuit se in ciuitate aut arce Sion, sed velut debilis, impotens & depressus immo contritus nudis pedibus operto capite venerando arcam domini, cessit. Quo ad interna vero. Rugiui a sonitu cordis mei, non oris mei. Internus rugitus magni desiderij erga diuina, simul cum debilitate & contritione voluntaria, fuit & hominibus etiam tunc vtrunque manifestatus: dicente Dauide ad Sadoch. si dixerit mihi dominus nó places, præsto sum, faciat quod bonum est coram se. 1. Reg. 15. ❧ Et ne ficta hæc putes, Deum adducit in testem. Domine corã te omne desiderium meum, & suspirium meum a te non est absconditum. Vbi aduerte quòd more hominis mœsti non explicat sententias integras, sed putat se intelligi.

COR meum circuiuit.) Tractatur hic illa particula, & descendit super me manus tua: ponendo in primis sub metaphora membrorum suorũ effectus huiusmodi manus. Et incipit à corde. Cor meum circuiuit, motum præternaturalem habuit. Et prosequitur de virtute naturalium virium. dereliquit me vis mea, robur meum. Et vltra progreditur ad oculos, dicẽdo. Et lux oculorum meorũ: & (quod plus est) etiã ipsi, oculi, nó mecum supple sunt. Per quæ tria (cor, vim seu virtutem, & oculos) intendit aut describere seipsum ad similitudinem hominis cuius cor laborat motu præternaturali, naturales vires deficiunt, lux oculorũ deest, & etiam ipsi oculi patiuntur, vt totum se miserabilem fuisse in illo casu describat: aut describere quòd filius qui erat velut cor eius successurus in regnum, circuiuit, motum habuit præternaturalem contra eum. & quòd dereliquit ipsum robur exercitus, quia sequebatur Absalon, & lux oculorum eius, Achitophel. De quo dicitur. 2. Regum. 16. Consilium autem Achitophel quod dabat in

Universidad de Deusto
Biblioteca

F diebus illis,quasi si quis consuleret Deum sic erat omne consiliũ Achitophel quũ esset cũ Dauid &c.Et propterea hic appellat ipsum lucẽ oculorũ meorũ. Quod autem subditur,etiam ipsi oculi nõ sunt mecum,alios videtur tãgere cõsiliarios qui dereliquerunt eũ.nullus enim legitur adhæsisse Dauidi nisi Cusi. ¶Deinde explicat effectus horũ trium quæ dixerat, tali ordine. Primo describitur seipsum audita cõiuratione Absalon qualiter habitus fuerit ab amicis,Amãtes mei,qui in veritate mõstrabant mihi amorẽ.& socij mei,quos quasi socios habebam, è regione plagæ meæ stabunt,hoc est cõuenerũt ad me tãquam ad videndũ hominẽ percussum:sicut solẽt in repentinis casibus homines currere ad videndũ,nõ ad cõsolandũ sed ad mirandũ.Et describitur hoc in futuro,ad denotãdam perseuerãtiã eorũ in admiratione non in adiutorio.
G multi eũ amãtes Dauidẽ perseuerabãt amãdo & admirãdo.Et proximi mei olim,a lõge stetẽrunt,nec etiã venerunt ad videndũ. ¶Deinde narrat varia persecutionũ genera quæ cõcurrerunt in eius deiectione.Et primũ est facti,Cespitificauerũt,hoc est cespitẽ fecerũt,quærentes animæ meæ.Quod verificatur tum in blãdis attractionibus quibus Absaló quadriẽnio solicituit corda virorũ Israel.2.Reg.15.tũ in ficto voto reddẽdo dño in Hebrõ, vbi facta est cõiuratio. ¶Secũdũ est verborũ.Et quærẽtes malũ meũ, cõsultantes circa malũ mihi inferẽdũ, locuti sunt prauitates. Quod verificatur in cõsilio Achitophel:qui nõ erubuit suadere tã pupliclũ incestũ,apud omnes nationes prauissimũ. ¶Tertiũ est meditationis. & dolos tota die meditabuntur.In futuro dixit qđ erat præteritũ,propter perseuerantẽ animũ,in dolis. Tanquã exaggeret
H qđ adhuc meditabũtur dolos,tota enim illa pse cutio fundata fuit in dolo. ¶Descripto quales fuerint alij erga se Dauidẽ,subiũgit qualis fuerit ipse inter persecutiones. Describit autẽ se velut surdũ & mutũ,tũ proposito tũ executione. Proposito quidẽ.Et ego quasi surdus nõ audiam, proposui,deliberaui nõ audire iniurias acsi essem surdus: & quasi mutus essem qui nõ aperiet, qui nõ potest aperire,os suũ,ad loquẽdũ.Executione autẽ.Et fui quasi homo qui nõ audiens, & nõ sunt in ore eius redargutiones. ¶Quare autẽ proposuit & fecit sic,subiũgit. Quoniã ad te domine expectaui,tu respõdebis domine Deus meus. Vbi aduerte qđ ad literã Dauid describit se ipsum qualis fuerit & corde & opere in egressu de Hierusalẽ.in quo tã patienter omnia sustinuit tãquã nõ audiret quæ audiebat,& tãquã mutus nõ posset redarguere.quod maxime apparuit in maledictionibus Semei. Vbi etiã expresse retulit causam suã in Deũ:vt patet. 2.Reg.16
Sed cũ hac veritate nõ restringas hãc Dauidis expectationẽ ad solũ factũ Semei, sed intellige respectu totius negocij. ¶Propter quod subdit. Quia dixi,ne forte gaudebũt mihi.Iuxta historiã fugiẽs Dauid ad Hierusalẽ,dubitauit an Deus per huiusmodi persecutionẽ motã & Absaló vellet se Dauidẽ totaliter destruere vt meruerat.Et ratio dubitãdi nõ solum fuit quia nesciebat voluntatẽ Dei,sed etiã ex signis.videbat enim persecutores suos multiplicatos, cõfortatos
I &c:seipsum autẽ velut præcipitem ad totalem ruinam. Vnde rationẽ sumptã ex his signis describit. Quia dixi,cogitaui,discussi mecũ,ne forte gaudebunt mihi,hoc est de me dicti quærentes animã meã.hoc est de quo dubitaui.Primum autem signũ fuit.Et in labi pedem meum, super me magnificati sunt.Lapsum pedis sui appellat ipsam primã deiectionem de ciuitate regia:in qua magnificati sunt persecutores eius.Aliud signũ. Quia ego claudicationi paratus.Metaphorice describit seipsum ruentem sicut debilis pede paratus est ad claudicandum. Iam dixerat pedem suum lapsum. & propterea consequenter describit plagam seu dolorem pedis siue tibiæ ex lapsu contractum,ita quod nõ potest ambulare nisi claudicando. perdita enim administratione regni nõ poterat nisi velut claudicans aliquid efficere. ¶Et hinc sequitur aliud iudicium.Et dolor meus coram me continue. Materia doloris eius corã eo semper se præsentabat,quum videret se non nisi claudicando efficere res suas:& cõtinue audiebat distinctius il
K lam & illã & illã ciuitates sectari Absalon. ¶Confirmatio autem indiciorũ ex parte mei est. Quia iniquitatem meã,qua hæc merui,annunciabo,egomet, nũquã negabo me totalem ruinã mereri:solicitus ero de peccato meo, an plenã ruinã inducat. ¶Augentur quoque indicia ex parte inimicorum.Et inimici mei viui,non sicut ego semimortuus,roborati sunt,non sicut ego destitutus:& multiplicati sunt, quum ego paucos habeam osores mei falso, id est cum multis fallaciis.Et soluentes malum pro bono,impedient me pro meo sequi bonum. Describit præteritum in futuro,propter perseuerantem voluntatem impediendi si possent.Et hoc dixit ratione aliquorum ingratorum qui erant in coniuratione.Absalon,inchoando ab ipso filio:qui solebat patri malum pro bono,& impediuit immo conatus est auferre regnum quia Dauid erat nimis bonus,nimis indulgens filijs,non suspicans tantum facinus.

NE derelinque:) Tractatur hic iterum illa particula,domine ne in ira tua: quia bis fuit proposita. Tractatur autem perficiẽdo petitionẽ illã. Petiit primo ne iratus se exterminaret.

Animæ quior factus auget modo petitionem dupliciter. Primo addendo duas alias negatiuas, A
Altera est.ne derelinque me,mihiipsi. Altera est. ne elongare a me. Quandoque enim custos seu tutor quamuis non relinquat,elongatur tamen. Petit Dauid neutrum fieri:quia derelictus non potest subsistere:& etiam si elongetur,multum timet. Quibus duabus negatiuis petit Deũ sibi propinquum. ¶Secundo magis audens,auget petitionem petendo affirmatiuam, Festina auxilio meo domine salutis meæ. Vbi aduerte quõd prima petitio tendebat ad vitandum exterminium: hæ autem petitiones tendunt ad accelerationem auxilij diuini. periculum enim erat in mora.Et fuerunt omnes exauditæ.nam cito Deus opem tulit,dissipans consilium Achitophel.quo fuisset statim oppressus Dauid:& non solum saluauit eum tunc sed postea, & restituit in regnum cito.Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori pro Idithun psalmus Dauid. XXXVIII.

B
DIxi custodiam vias meas: vt non delinquam in lingua mea.
Posui ori meo custodiam: quum consisteret peccator aduersum me.
Obmutui & humiliatus sum & silui à bonis: & dolor meus renouatus est.
Concaluit cor meum intra me: & in meditatione mea exardescet ignis.
Locutus sum in lingua mea: notum fac mihi domine finem meum.
Et numerum dierum meorum quis est: vt sciam quid desit mihi.
Ecce mensurabiles posuisti dies meos: & substantia mea tanquam nihilum ante te. C
Veruntamen vniuersa vanitas: omnis homo viuens.
Veruntamen in imagine pertransit homo: sed & frustra conturbatur.
Thesaurizat, & ignorat cui congregabit ea: & nunc quæ est expectatio mea, nonne dominus: & substantia mea apud te est.
Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: opprobrium insipienti dedisti me.
Obmutui & non aperui os meũ: quoniã tu fecisti. amoue à me plagas tuas.
A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus, propter iniquitatẽ corripuisti hominem. D
Et tabescere fecisti sicut araneam animam eius: veruntamen vane conturbatur omnis homo.
Exaudi orationem meam domine & deprecationem meam: auribus percipe lachrymas meas.
Ne sileas, quoniam aduena ego sum apud te & peregrinus, sicut omnes patres mei.
Remitte mihi vt refrigeret, priusquam abeam & amplius non ero.

IVXTA HEBRAEVM *Vincenti Ieduthun Psalmus Dauidi.* XXXIX. E

Propheta.
1 DIxi custodiam vias meas: (hoc scilicet) à peccando in lingua mea, custodiam ori meo fiscellam. (more bouis) donec impius (est) coram me.
2 Obmutui silentio, tacui à bono, & dolor meus conturbatus est.
3 Incaluit cor meum intra me, in meditatione mea ardebit ignis: locutus sum in lingua mea.
4 Fac scire me domine (est) finem meum, & mensuram dierum meorum quæ ipsa (ero): sciam quanti temporis ego.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Ecce palmos dedisti dies meos, & tempus meum quasi nihil coram te: tantũ 5
tota vanitas omnis homo stans. Selah.
Tantum in imagine ambulabit vir tantum vanitate tumultuabuntur, cumu 6
vir est
labit & non sciet cui congregans ea.
est
Et nunc quid speraui † domine? expectatio mea tibi ipsa. † domini mei 7
Ab omnibus rebellionibus meis libera me, opprobrium stulti ne pone me. 8
Obmutui, non aperiam os meum, quia tu fecisti. 9
Fac cessare de super me plagam tuam, a prælio manus tuæ ego finitus sum. 10
G In increpationibus super iniquitate castigasti virum, & liquescere fecisti qua- 11
si a tinea desideratum eius, tantum vanitas omnis homo. Selah.
Audi orationem meam domine, *, & clamorem meum ausculta, ad lachry- 12
sum
mam meam ne obsurdesce, quia peregrinus ego tecum, incola sicut omnes
patres mei.
mala ero
Verte a me, & roborabor antequam ibo & non ego. 13

TItulus est. Vincenti Ieduthun psalmus Dauidi. Ieduthun nomen est principis cantorum, erant enim tres cantorum principes: scilicet Asaph, & Eman, & Ieduthun. 1. Parali. 25. Et tam Dauid quam Ieduthun est casus datiui. Ita quòd sensus tituli est. Psalmus Dauidi, tanquã
H authori, & Ieduthun Vincenti, præsidenti quo ad musicam attributus. ¶ Circa materiam psalmi scito psalmum satis obscurum. Quantum tamen ex ipso apparet, tractat defectum humanorum studiorum ad cauendum a peccato, & ad hoc, quòd homo prouideat sibi: & propterea re currẽdum esse ad diuinã gratiam tã circa mala culpæ quã circa mala pœnæ. Apparet autẽ hãc esse materiã psalmi tum ex principio (in quo cõtinetur tota vis psalmi) dixi custodiã vias meas. tũ ex studio subiũcto circa vitandũ peccatũ linguæ. tum ex studio circa prouisionẽ vitæ suæ, a quarto versiculo. vtrumq; enim studium describitur defectiuũ. tũ ex cõclusione q̃ expectatio eius in Deo est, tum demum ex subiunctis correptionibus: vt patebit in progressu.

SVMMARIVM EST.

Propheta vbi narrauit se egisse personã arrogantis sibi custodiam viarum suarum, & prius
I quidem ne peccaret verbo expertam pertinax propositum non mordendi aliquem locutione, deinde vero vt prouideret sibi expertam ex notitia finis & commensuratione temporis studium, inuenisse ambo hæc studia deficere: narrat se nunc omnem spem suam in diuinã transferre gratiam, recognoscens errata in prioribus studiis &c.

Persona loquens Propheta est.

DILEXI, custodiam vias meas.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuã materiæ. & executiuam, ibi, a peccando. Proponit recitatiue deliberationem propriam præteritam. dixi, deliberaui, proposui, Et negocium deliberatum. custodiam vias meas, actiones meas. curã habebo actionum mearum. ¶ Aduerte hic Prophetam inducere personam hominis qui deliberauit habere curam actionum suarum. Et bene nota quòd persona ista inducitur dixisse, custodiam, ego proprio studio, proprijs viribus, vias meas. Hæc est materia psalmi.

K APECCANDO in lingua mea custodiam ori meo fiscellam) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo persona ista narrat studiũ suum quod adhibuit ne peccaret in locutione. Et narrãdo illud, mõstrat simul defectũ seu insufficientiã huius studij. Secundo narrat studium suum ad prouidendum vitæ suæ, monstrans simul eiusdem in sufficientiam, ibi, fac scire me. Tertio vertit se ad diuinam gratiam, ibi, & nunc quid speraui domine? Circa studiũ vitãdi peccatũ locutionis tali procedit ordine, q̃ primo dicit supremũ se adhibuisse remediũ, scilicet silẽtiũ. certũ est enim q̃ silens nõ peccat locutione. Vbi aduerte q̃ quia peccatũ locutionis habet pro subiecto locutionem, ideo persona ista supremum arbitrata est se adhibere remedium abdicando a se locutionem: non per abscisionem linguæ, sed per pertinax silentium. non quòd omnino silere decreuerit, sed quòd nullum verbum displicens Deo vel homini decreuerit proferre. Et hoc significat ad similitudinem bouis capistrati fiscella, dicens. A peccando in lingua mea, ad declinãdum peccatũ in lingua mea, custodiam, tenaci animo, ori meo fiscellã,

Fiscella enim est contexta ex iuncis seu funiculis: & apponitur pendens ante os bouis ne mor
A deat virentia virgulta. Et significat metaphorice assumptum tenax silentium à verbis nociuis seu displicentibus velut impedimentum ad mordendum verbo, sicut fiscella est impedimentum ad mordendum dentibus. ¶ Descripto remedio apposito ad vitandum peccatum locutionis, subiungit persona hæc triplicem casum occurrentem, ordinate progrediendo. Primus est. Donec impius coram me, obmutui silentio. Et intendit quòd occurrentibus impijs (siue maledicendo, siue cõtumelias aut conuicia proferendo, siue quomodolibet aliter corã offendẽdo) ego seruans silentium nolens displicere vilui, despectus sum coram hominibus. hoc enim significat obmutui silentio, ad similitudinem obmutescentis erubui, vilui propter silentium. Ita quòd in hoc primo casu ex cautela sui studij incurrit hoc malum pœnæ quòd erubuit, vilipensus est. Secundus casus progrediendo est. Tacui a bono, & dolor meus conturbatus est. Ordo præposterus. Primum dolor conturbatur: & propterea tacet bona quæ deberet loqui. Debe-
B tur dolor conturbatus ad differentiam doloris quieti. Sicut enim aqua seu aer conturbatus molestat, ita dolor animi conturbatus molestat & facit silere hominem vbi oporteret loqui bonum, vel ad diuinam laudẽ vel ad vtilitatem proximi. Vbi etiam attẽde progressum tã tristitiæ quam silentij. Tristitiæ quidẽ, quia occurrente impio tristatus est: postea autem tristitia cõturbata est. Silẽtij vero: quia primũ siluit: postea siluit a bono, nolẽs similiter displicere. ¶ Tertius casus est. Incaluit cor meum intra me, in meditatione mea ardebit ignis, locutus sum in lingua mea. Et intendit quòd crescente meditatione, excanduit & erupit in loquelã. Vide progressum. Descripserat dolorem conturbatum: modo describit quòd ex calore cordis adiuncta meditatione iniuriarum, accensus est in se ignis iracundiæ, & sic subsecuta est incontinentia
C locutionis. Et si bene perspexeris, naturales causæ iracundiæ describuntur. Altera ex passione, incaluit cor meum. altera ex mente, in meditatione mea. Et ipsa iracundia ad similitudinem ignis. Incontinentia tamen non valde immoderata significatur, dicendo in lingua mea, & nõ dicendo in ore meo tanquam non eruperit in locutionem perfectam: quæ fit non sola lingua sed labiis &c. Meminit enim se tenere fiscellam appositam ori. & propterea succensus ita loquitur in lingua tanquam retinens adhuc fiscellam: hoc est quãuis non abiecerit propositum silentij, incurrit tamẽ ex passione iracũdiæ violationẽ silẽtii in lingua. Vbi cernere potes prudens lector q̃ humanũ studiũ ad silẽdũ displicentia pro euitãdo peccato linguæ, annexa habet hæc tria incõuenientia quæ dicta sunt in his tribus casibus, scilicet pœnam vilipensionis passiuæ, culpam silentij a bono, & tandem incontinentiam murmurantem in lingua.

FAC scire me.) Narrato studio humano ad euitandum peccatã linguæ, subiũgit eadẽ persona humanũ studium ad prouidendum homini. Primum studiũ fuit ad vitandũ malũ: hoc autem est ad assequendum bonum. Sed nota differentiam: quòd primum studium narratũ est
D deliberatiue, custodiã fiscellam ori meo vt nõ peccẽ: hoc autem introducitur deprecatiue, ad significandum conatum humanum ad hoc studium: hoc est quòd nullus potest sibi promittere huiusmodi studium sed conari ad illud. Quod ex principiis ipsius prouidentię quæ hic desiderãtur apparet. Conor in primis scire finem meũ quẽ mihi præstituere debeo vt assequẽdũ. Et est sermo de fine in hac vita. Difficile quippe est homini nosse quem finem sibi debeat præstituere assequendum in hac vita: scriptum est enim ecclesiastes. 9. Vidi sub sole nec velociũ esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientum panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam, sed tempus casumque in omnibus: nescit homo finem suum &c. Conor deinde scire mensuram dierum eorum: hoc est scire commẽsurare qualitatem dierum meorũ negocio seu dispositioni vitæ meæ. Conor & tertio scire quantum mihi temporis supereat ad videndũ. aliter enim oportet q̃ disponat senex, aliter quadragenarius, aliter iuuenis de vita sua. Hæc tria sunt
E principia prouidentiæ humanæ. & nullum eorum est homini certum. ¶ Et propterea persona ista desiderando & precãdo insinuat conatum suum. Fac scire me domine finem meũ, & mensuram dierum meorum quæ ipsa, supple est: sciam quantũ temporis, ego superuicturus sum. Ex rebus petitis intellige prudens lector q̃ persona hæc nõ fundendo Deo preces hæc profert: sed vtitur modo petendi, vt ostẽdat conatũ humanũ & necessitatẽ ad horum trium notitiam pro habenda prouidentia sufficiente. Testatur quotidiana experientia conatum hunc. Nam quilibet cupiens disponere de vita sua, primum cogitat de fine quem potest adispici: puta viuere de mercatura, aut de arte militari seu medicinæ &c. & deinde cogitat commensurare qualitatẽ dierũ suorũ, operum, rerum &c. ad ea quæ sunt opportuna ad talem finem. Et in his omnibus attẽdit quãti temporis ego, quantũ sibi supereat tẽporis. ¶ Narrato studio prouidendi, inducit occurrẽtia quę impediũt huiusmodi studiũ, Et primo ex parte dei: deinde ex parte hominis:

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Ex parte quidem dei. Ecce palmos dediſti dies meos. Ego conor cognoſcere qualitatem dierum meorum,& video te ordinaſſe quòd dies mei cognoſcantur de palmo in palmum,de hora in horam. Neſcimus enim quid ſuperuentura pariat hora. Video deinde. Et tempus meum quaſi nihil coram te.æſtimatur: hoc eſt ita relinquis tempus vitæ meæ ſubiectum innumeris varietatibus acſi pro nihilo illud habeas. Quod enim pro nihilo habetur, relinquitur, curat quomodo currat: quod autem charum habetur,nō ſic relinquitur. Ex parte hominis. Tantum tota vanitas omnis homo ſtans:hoc eſt omnis homo ſtans in hac vita,tantum eſt vanitas,nō pars vanitatis ſed tota:ita quòd omnis homo repletus eſt omni vanitate. ¶Et intēdit per hoc quòd homo ſecundum ſuum eſſe ſubiectus eſt omni vanitati:& non ſolum ſecundum eſſe, ſed etiam ſecundum ſuum intelligere. Tantum in imagine ambulabit vir. Differentia inter rem & imaginem rei(inter Cæſarem & imaginem Cæſaris,inter diuitias & imaginem diuitiarum
G inter cibum & imaginem cibi,& ſic de alijs) monſtrat quantum differt ambulare in imagine & ambulare in ipſa rerum ſpecie. Homo ambulat in imagine:quia in obſcuritate & incertitudine euētuum ambulat. Vnum imaginatur & aliud accedit:hoc eſt enim in imagine ambulare. ¶Amplius labor humanus etiam vanus ſubiungitur,tantum vanitate tumultuabuntur. Tot tumultus bellici,tot tumultus negociationum,ſola vanitate fiunt. Cuius ſignum ſubiungitur. Cumulabit,homo diuitias,ſtatus,regna, & nō ſciet cui cōgregans eſt ea quod quotidie experimur. Vbi aduerte deſcriptum hominem ſecundum eſſe, ſecundum cognoſcere, ſecundum negociari ſeu operari,eſſe ſolam vanitatem. Et dixit hæc omnia ad narrandum obſtacula ſtudij humani ad prouidendum vitæ ſuæ. Tāta enim vanitas,tantaque incertitudo monſtrat huiuſmodi prouidentiam multum deficere. Nota argute lector quòd hæc duo ſtudia humana quæ perſona iſta attentauit & experta eſt deficere, non ſolum diſtinguuntur quia primum
H ad vitandum malum, ſecundum ad aſſequendum bonum tendit: ſed quia primum ex parte operis tentauit prouidere(ſubtrahendo ſcilicet locutionem diſplicentem ne peccaret in lingua)ſecundum ex parte ſcientiæ ſeu prudētiæ tentauit prouidere:vt hinc intelligas prouidētiā humanā tam ex parte operis quām ex parte prudentiæ eſſe inſufficientem. Nec datur tertius modus prouidendi. ¶Aduerte quoque quòd per hæc duo ſtudia, intelligenda ſunt ab horum exemplo reliqua humana ſtudia. Quod enim de peccato locutionis vitando ſcriptum hic eſt, idem intelligendum eſt de reliquis:puta ſiquis ad vitandum peccatum nocendi aliis,ſubtrahit ſe a publicis votis ſeu officiis iuſtitiæ:& ſic de aliis. Sic enim perſona iſta fecit,volens omnino ſilere quicquid alteri diſplicet ſeu nocet. Et hanc intelligo ad literam mentem eſſe prophetæ: vt ſcilicet ab exemplo intelligamus reliqua. Cuius ſignum eſt quod propoſuit vniuerſaliter,dixi cuſtodiam vias meas:non has vel illas,non linguæ tantum aut manuum.

I ET nunc quid ſperaui domine?) Tranſit perſona hæc)poſtquam cognouit defectus humanorū ſtudiorum)ad diuinā gratiam,tali ordine. Primo explicat huiuſmodi tranſitum. Secundo corrigit dicta in primo ſtudio,ibi,ab omnibus. Tertio corrigit dicta in ſecūdo ſtudio,ibi, In increpationibus. Dixerat,dixi cuſtodiā &c. Dixi olim. & nunc conſideratis defectibus dico quid ſperaui domine,per ſtudia mea?quaſi dicat vanū & mancū. Et propterea dico nunc. Expectatio mea tibi ipſa:hoc eſt ipſa expectatio mea,ipſa ſuapte natura tibi reſeruatur, ad te reſpicit,tu ſolus potes ei reſpōdere. ¶Ab omnibus rebellionibus. Arrogauerat ſibi in primo diſcurſu curam ne peccaret. Recognoſcens poſtea ſe multis peccatis ſubiectum, à quibus ſe nō poteſt liberare,petit ab omnibus rebellionibus meis libera me. Incurrerat in eodem primo ſtudio erubeſcentiam ſilendo coram impio,petit modo. Opprobrium ſtulti ne pone me. Vbi petit ex gratia vt deus ſeruet ſe ne fiat opprobrium hominum ſtultorū,tacendo aut reſpondendo. Incurre
K rat tertio ſilentium a bono. Quod & nunc repetit,confitendo obmutui. Incurrerat quarto incōtinentiam loquendi. Quam nunc corrigit propoſito.nōn aperiam os meum,ex incontinentia, Et ratio ſubditur. quia tu feciſti,tu fuiſti author iniuriarum,triſtitiarū, dolorum:& propterea non debui ſilere a bono,nec debui murmurare,conſiderando quia tu feciſti. Vnde & peto. Facceſſare de ſuper me plagam tuam,quæ eſt mihi occaſio peccandi,à prælio manus tuæ ego finitus ſum, Per quod declarat quòd non petit ceſſationem omnis plagæ, ſed plagæ magnæ quæ conſumit. Quaſi dicat. magnitudo plagæ eſt mihi occaſio peccandi, tolle quæſo eam. Hæc quo ad primū ſtudium. ¶De ſecundo autē. In increpationibus ſuper iniquitate caſtigaſti virū. Retorſerat in ſecundo ſtudio cauſam improuidentiæ humanæ in deum, ecce palmos dediſti dies meos. Corrigit modo confitens quòd propter iniquitatem hominis deus puniuit genus humanum: vnde ſubſecutus eſt huiuſmodi improuidentiæ defectus. Et loquitur ad literam de punitione hominis in primo parente. In increpationibus,multarū maledictionū, ſuper iniquitate,

commiſſa,caſtigaſti virum,primum parētem: & liqueſcere feciſti quaſi tinea deſideratū eius. A
Liqueſcere feciſti. Ponitur cauſa pro effectu. Niues enim quæ liqueſiūt diſſoluūtur & diſtruuntur. Et intendit quòd Deus inter alias pœnas effecit vt id quod eſt charum homini deſtruatur quaſi à tinea:hoc eſt pariat ſibi ipſi deſtructionem. Tineæ enim eſt corrodere illud vnde naſcitur:ita vt quod deſtruitur à tinea, pariat ſibiipſi deſtructionem. Talia eſſe deſideria noſtra, experientia teſtatur. Delectabilia enim quæ appetimus,pariunt deſtructionem delectabilium. Extrema ſiquidem gaudii luctus occupat. & diuitiæ congregatę in malum domini ſui &c. Et intendit quòd iniquitas hominis eſt cauſa miſeriæ humanæ. ¶Et quia miſeriæ humanæ relatæ ad naturam hominis abſolute ſunt naturales conſequentes ex neceſſitate naturæ, relatæ autem ad ſtatum originalis iuſtitiæ ſunt pœnæ(quia Deus huiuſmodi miſerias ademerat,& homo propria iniquitate eas ad ſe reuocauit) deo propheta vtrunq; deſcribit. Prius quatenus ſunt
B pœnæ,in increpationibus &c.& modo quatenus ſunt naturales,tantum vanitas omnis homo. Acſi aperte diceret quòd licet errauerit retorquendo in Deum miſerias noſtras, quia pro iniquitate in pœnas dedit, verum tamen eſt quòd omnis homo ſuapte natura non eſt niſi vanitas. ita quòd approbat quo ad hoc ſuperius dictum. ¶Propoſuerat ſe prouiſorem vitæ ſuę, modo recognoſcens ſe,humiliter totum ſe ſubiicit diuinæ gratiæ. Et primo quantum ad mentem. Audi orationem meam domine. oratio enim eſt eleuatio mentis in Deum. Secundo quantum ad affectum. & clamorem meum auſculta. eſt enim ſermo de interno cordis clamore. Tertio quo ad corpus. ad lachrymam meam ne obſurdeſce. Orat,clamat, plorat petens audiri. Quia peregrinus ego tecum,incola ſicut omnes patres mei. Vide correctionem. Vbi prius arrogabat ſibi ſtudium ad prouidendum vitæ ſuæ modo non ſolum ſupplicem ſed peregrinum ſe recognoſcit ac exhibet:cuius non eſt prouidere ſibi,ſed vti is quæ inuenit,iis quę parantur ab aliis.
Et ad literam perſona confugiens ad diuinam gratiam, fatetur ſe peregrinum & incolam in C
hac vita:eo quòd non habet hic manentem ciuitatem,ſed futuram inquirit: vt Apoſtolus declarat de antiquis patribus ad Heb. 11. Vnde & Dauid.1. Paralip. vltimo dixit. Peregrini enim ſumus coram te & aduenę ſicut omnes patres noſtri. ¶Nec prętereas quòd hæc profeſſio peregrini corrigit directe quòd dixerat, & tempus meum quaſi nihil coram te. Fatetur enim ſuā vitam nōn tanquam nihil ſit,ſed tanquam peregrini ſit haberi coram Deo. Vtrobique apposuit coram te:vt etiam ex verbis aduerteremus correctionem. Et vere ſic habemur corā Deo: quoniam præſens vita pro peregrinationis itinere data eſt nobis, ad eundum in cœleſtem patriam,quandiu enim ſumus in corpore,peregrinamur à domino. ¶Demum petit. verte à me, & roborabor antequam ibo & non ego. Qui prius ſtuduerat cognoſcere quanti temporis ego, modo pro magna gratia petit vt paululum vertat pœnas a ſe,relaxet pœnas humanæ miſeriæ (quæ ſunt obſcuritas in intellectu,pronitas ad malum in affectu,& alia huiuſmodi) ad hoc vt D
roboretur animo,vt cōfortetur operibus meritoriis,antequam moriatur: hoc eſt dum tempus eſt merendi. Finitur enim ſimul & ſemel tempus viuendi & tempus merendi. Et deſcribit vitam præſentem a termino. antequam ibo & non ego,ero:quod eſt mori. Tunc enim homo vadit,& non eſt amplius ipſe:quanuis remaneat anima eius. Amen.

VVLGATA EDITIO. Pro victoria pſalmus Dauid. XXXIX.

EXpectans expectaui dominum,& intendit mihi.
Et exaudiuit preces meas, & eduxit me de lacu miſeriæ & de luto fecis.
Et ſtatuit ſupra petram pedes meos,& direxit greſſus meos. E
Et immiſit in os meum canticum nouū, carmē Deo noſtro.
Videbunt multi & timebunt,& ſperabunt in domino.
Beatus vir cuius eſt nomen domini ſpes eius, & non reſpexit in vanitates & inſanias falſas.
Multa feciſti tu domine Deus meus mirabilia tua, & cogitationibus tuis nō eſt qui ſimilis ſit tibi.
Annunciaui & locutus ſum multiplicati ſunt ſuper numerum.
Sacrificium & oblationem noluiſti,aures autem perfeciſti mihi.
Holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti,tunc dixi ecce venio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F In capite libri ſcriptum eſt de me: vt facerē voluntatem tuam deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.
Annunciaui iuſtitiam tuam in eccleſia magna: ecce labia mea non prohibebo domine tu ſciſti.
Iuſtitiam tuam non abſcondi in corde meo: veritatem tuam & ſalutare tuū dixi.
Non abſcondi miſericordiam tuam & veritatem tuam: à concilio multo.
Tu autem domine ne lōge facias miſerationes tuas à me: miſericordia tua & & veritas tua ſemper ſuſceperunt me.
G Quoniam circundederunt me mala quorum non eſt numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui vt viderem.
Multiplicatæ ſunt ſuper capillos capitis mei: & cor meum dereliquit me.
Complaceat tibi domine vt eruas me: domine ad adiuuandum me reſpice.
Confundantur & reuereantur ſimul qui quærunt animam meam, aut auferant eam.
Conuertantur retrorſum & reuereantur: qui volunt mihi mala.
Ferant confeſtim confuſionem ſuam, qui dicunt mihi euge euge.
Exultent & lætentur ſuper te omnes quærentes te, & dicant ſemper magnifi
H cetur dominus qui diligunt ſalutare tuum.
Ego autem mendicus ſum & pauper, dominus ſolicitus eſt mei.
Adiutor meus & protector meus es tu, deus meus ne tardaueris.

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti Dauidi. Pſalmus* XL.

Propheta. EXpectando expectaui dominum*, & inclinatus eſt ad me, & audi- 1
uit clamorem meum.
Et fecit aſcendere me de fouea tumultus, de luto cœni, & ſtatuit ſuper petrā 2
pedes meos, firmāns greſſus meos.
Et dedit in ore meo canticum nouum, laudem deo noſtro, videbunt multi & 3
I timebunt & confidunt in domino*.
erunt
Beatitudines viri qui poſuit dominum* confidentiam ſuam, & non eſt ver- 4
ſus ad ſuperbos & inclinantes mendacii.
Multa feciſti tu domine* deus meus ſeparata tua & cogitationes tuas nobis, 5
condignum
non æſtimādo ad te, annunciabo & loquutus ſum, viguerūt à recēſendo.
Meſias. Sacrificium & oblationem non voluiſti, aures fodiſti mihi, holocauſtū 6
& mundationem non petiſti.
Tunc dixi ecce veni, in volumine libri ſcriptum eſt ſuper me. 7
K Ad faciendum voluntatem tuam deus meus, volui & doctrinam tuā in me- 8
dio viſcerum meorum.
Annunciaui iuſtitiam in eccleſia multa, ecce labia mea non prohibebo, do- 9
mine* tu noſti.
Iuſtitiam tuam non abſcondi in medio cordis mei, veritatem tuam & ſalutē 10
tuam dixi, non occultaui gratiam tuam & veritatem tuam eccleſię multę.
Propheta. Tu domine* non prohibebis miſericordias tuas à me, gratia tua & ve- 11
ritas tua iugiter cuſtodient me.
eſt
Quoniam circundederūt ſuper me mala vſque non numerus: aſſequutæ ſunt 12

me iniquitates meæ, & non potui ad videndum, viguerunt plus quam capilli capitis mei, & cor meum dereliquit me. A
13 Velis domine* ad liberadum me, domine* auxilio meo feſtina.
14 *Meſias.* Confundentur & erubeſcent ſimul quærentes animæ meæ ad deſtruēdum eam, retrahentur retro, & erubeſcent volentes mali mei.
15 Deſtituentur ſuper calce confuſionis ſuæ, dicentes mihi heah heah.
16 Exultabunt & lætabūtur in te omnes quærentes te, & dicent cōtinue *Hymnus.*
magnificabitur dominus*, *Meſias.* diligentes ſalutis tuæ.
ſum
17 *Propheta.* Et ego pauper & mendicus, † dominus imputabit mihi, auxiliū meū B
es
& liberans tu, deus meus ne morare. †domini mei

TItulus eſt. Vincenti Dauidi pſalmus. De quo vt ſupra. Materia pſalmi, habetur ex authoritate apoſtoli Pauli ad Heb. 10. Afferens verba pſalmi huius de Meſia: dum dicit. Ideo ingrediens mundum dicit, Hoſtiam & oblationem noluiſti, corpus autem aptaſti mihi: holocauſtamenta & pro peccato non tibi placuerunt. tunc dixi, ecce venio: in capite libri ſcriptum eſt de me, vt faciam Deus voluntatem tuam. Et exponit Apoſtolus de tranſlatione veteris in nouum teſtamentum, & de oblatione corporis Chriſti in cruce: dicendo. Superius dicens quia hoſtias oblationes & holocauſtomata & pro peccato noluiſti, nec placita ſunt tibi quæ ſecundum legem offeruntur, tunc dixi vt faciam Deus voluntatem tuam. aufert primum vt ſequēs ſtatuat. in qua voluntate ſanctificati ſumus per oblationē corporis Ieſu Chriſti ſemel. Ex quibus Apoſtoli verbis clare patet pſalmum iſtum de Chriſto in carne veniente, & ſeipſum offerente in ara crucis, deq; gratia noui teſtamenti tractare. Eſt igitur materia huius pſalmi, Meſiæ expectati aduentus deſcriptus acſi iam tunc veniſſet cum multis effectibus &c. C

SVMMARIVM EST.

Expectās propheta Meſiam, & veniſſe eum deſcribens, vbi perceptos fructus exauditionis, eductionis, firmitatis, noui cantici, conuerſionis multorum, beatitudinis, multorumq; ac ineffabilium miraculorum narrauit, ingredientem mundum Meſiam tūc quum vetera ſacrificia reſpuit Deus introducit, ad faciendum voluntatem Dei, volentis legem Dei prædicantem iuſtitiam &c. Et quum ſe repletum malis & iniquitatibus recognouit, ac petijt liberari & adiuuari cum confuſione inſultantium & lætitia quærentium Deum, ſupplex petit ne tardet.

Perſonæ loquētes ſunt duæ: propheta agens genus electorū expectantiū Meſiā & Chriſtus. D

EXPECTANDO expectaui dominum, & inclinatus eſt ad me.) Diuiditur pſalmus in partes duas propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi, & audiuit. Proponit duo. Primum expectationem Meſiæ. ſecundum aduentum Meſiæ. Et expectationem quidē ſignificat ab actu expectandi, expectaui. A modo expectandi: hoc eſt non murmurando, non dormiendo, ſed ea animi ſpe, ſolicitudine & expeditione quæ decet expectantes. Et propterea dicit expectando. A re expectata, dominum. Sic enim conſueuit appellari verus Deus in veteri teſtamento. Et loquitur propheta in perſona propria & ſuæ domus & populi Iſrael & humani generis. Aduentum vero Meſiæ ſignificat ab actu quo Deus ſeipſum exinaniuit formā ſerui accipiens & inclinatus eſt ad me. Vere ſiquidem per incarnationis myſterium inclinatus eſt dominus ad me quum verbum caro factum eſt: ad me hominem, ad me Dauidem in mea progenie. Deſcribit & hic & in ſequentibus quæ tunc futura erant Chriſti myſteria vt iam facta, propter certitudinem prophetiæ. E

ET audiuit clamorem.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, & inclinatus eſt ad me. Secundo illa, expectaui dominum, ibi, tu domine. Tertio illa, expectando, ibi, & ego pauper. Circa particulam primam aduentus Chriſti aduerte ordinem pſalmi. Nam à poſterius geſtis ad prius geſta narrationem ordinat: prius narrans collata hominibus beneficia per Chriſtum, & poſtea ipſum Chriſtum aduenientem. Vnde iuxta hunc ordinem numerat octo beneficia. ¶ Primum eſt. & audiuit clamorem meum. In quo ſignificat aduentum Chriſti fuiſſe à patribus non ſolum expectatū, ſed magno cordis clamore, multis precibus petitum. Ita quòd dum inclinatus eſt ad me, non ſolum reſpondit expectationi, ſed exaudiuit preces ſanctorum. ¶ Secundum eſt. & fecit aſcendere me de fouea tumultus. Et per hoc ſi referatur ad pœnas alterius vitæ ſignificat limbum patrum. qui Zachar. 9. appellatur lacus ſi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F ne aqua. Et hic appellatur fouea tumultus: quia patres tardante Christo erant ibi ad similitudi
nem strepentium, pro quanto ex culpa non à se commissa sed a primo parente inclusi erant.
Et tamen Christus fecit eos ascendere secum quum ipse resurrexit a mortuis. Si autem ad pre
sentem vitam referatur, clarum est per foueam tumultus significari statum mundi ante Chri
sti aduentum, quando nulla erat cura de quiete futuræ vitæ, sed tantum de vita præsenti, quæ
in tumultu & strepitu consistit. Fecit enim Christus homines ascendere de fouea rumorũ pre-
sentis vitæ, quum in amorem cœlestis patriæ transtulit. ¶ Tertium de luto cœni. Per quod si-
gnificat labilitatem eorum quæ desiderabantur ab humano genere. totum quippe humanũ stu
dium versabatur circa temporalia in quibus non potest figi humanus animus: sicut nõ possunt
figi in via luti cœnosi seu fecis pedes ambulantis, sed labũtur. De luto cœni enim eduxit Chri-
stus hominem quum eum abstraxit ab effectu labilis ac sordidæ vitæ. ¶ Quartum & statuit su
G per petram pedes meos. In quo ad similitudinem habentis pedes super terram, firmitas fidei ac
spei Christianæ significatur. Christus enim tunc statuit super petram pedes nostros, quum su-
per firmum fundamentum credibilium & desiderabilium nos locauit. ¶ Quintum firmans
gressus meos. quod est confirmatio præcedentis: vt non solum affectus sed opera per gressus si-
gnificata stabilierit Christus. Quis nos inquit Apostolus separabit a charitate Christi? & Mar-
cus dicit, domino cooperante & sermonem confirmante &c. ¶ Sextum. Et dedit in ore meo
canticum nouum, laudem Deo nostro. In quo noui testamenti gratia describitur ab authore:
quia non homo sed Deus dedit. A manifestatione: quia non solum corde credendum sed ore
confitendum, in ore meo. A suauitate: quia canticum, ac per hoc delectabile. Ab admirabilita-
te. quia nouum. Et vere nouum quoniam cantatur verbũ carnem factum esse. quoniam noui-
tas hominis tam intus quàm extra: immo nouitas totius creaturæ in eo cantatur: iuxta illud. ec
H ce noua facio omnia. Ab officio, laudem Deo nostro: vt intelligas noui testamenti canticũ esse
laudem Dei, non alterius quã nostri qui colitur in veteri testamento. ¶ Septimum. Videbunt
multi & timebunt & cõfident in domino. In quo conuersio nõ omnium sed multorũ ad Chri-
stum significatur tribus actibus, scilicet videndi, timendi, & sperandi. quorum ordo satis clare
patet. Et est sensus quòd non omnes sed multi videbunt Christum in carne, seu beneficia hæc
supradicta in Christianis: & videndo timebunt Deum, & timendo futurum iudicem confidẽt
in eo redemptore. ¶ Octauum. Beatitudines viri, hoc est beatitudo est non cuiusq; sed illius vi
ri, qui posuit dominum cõfidentiam suam. ne putares vanam esse conuersionem multorum ad
Christum, curauit statim subiungere beatitudinem eorundem, appositis cõditionibus eorũ qui
conuertuntur. Et est sermo de beatitudine vera, quæ hic in spe & tãdem in re habetur. viri qui
posuit non hominẽ, non ipsum sed dominũ confidentiam suã, sic quòd non est versus ad su-
I perbos & inclinantes mendacii. Parum aut nihil prodesset fide se christianum exhibere, mori-
bus autem verti ad imitandos superbos & inclinantes mendacii, pro mendacium: hoc est habi
litantes mẽdacia velut suasibilia. Tales enim inclinant mẽdacia velut humilia verba quæ fiãt
credibilia. Et intendit per hęc duo, peccata tam ex voluntate quam ex intellectu. superbia enim
primum tenet locum inter peccata affectus, & mendaciũ inter peccata intellectus. ¶ Post enu-
merata octo beneficia per aduentum Christi collata generi humano, excusat se propheta a nu
meratione reliquorum beneficiorum. ne putares numerata esse omnia. Et apostrophans ad ip-
sum Deum, multa inquit fecisti alia tu domine Deus meus separata (hoc est mirabilia tua) & co
gitationes tuas nobis. Vbi cerne in separatis opera miraculosa quæ Messias fecit: In cogitationi
bus autem affectum ad nos, dicendo cogitationes tuas nobis. cogitauit enim Deus non sibi sed
nobis mysterium incarnationis & humilitatis & passionis & reliqua huiusmodi. quæ tum in-
K æstimabilia tum inenarrabilia subiungit. Inæstimabilitatem quidem. non æstimãdo ad te: hoc
est nullum habet locũ æstimatio relata ad te in mysterio incarnationis: quia superat omnem
proportionem & æstimationẽ. Inenarrabilitatem vero, annunciabo, quantumcunq; perseuerẽ
annuncians in futuro, & loquutus sum, quantũcunq; in præterito dixerim, viguerunt mirabilia
tua & cogitationes tuæ a recensendo, superant omnem numerum, omne recensere.

SACRIFICIVM.) Descriptis beneficiis collatis humano generi per aduentũ Chri-
sti, describitur modo aduentus Christi. & disponẽte spiritu sancto introducitur a propheta ip-
se Christus loquens, tanquam ingrediens mundum: vt Paulus apostolus declarat. Narrat itaq;
Christus tria, scilicet quid fecit, quid voluit, quid annunciauit in hoc suo aduentu. Narrãdo au
tem quid fecit, iuxta Apostoli expositionem quantum ad rem factam, dicit quòd fecit Dei vo
luntatem offerendo seipsum in ara crucis pro sanctificatione nostri. Quantum vero ad tẽpus
faciendi, quòd tunc hoc fecit quando Deus refutauit sacrificia veteris legis. quod ad virtutem

oblationis eius referendum est: quòd scilicet sacrificium corporis eius in cruce, fuit ratio con- A
summandi sacrificia veteris legis. & sic nouum conditum est testamentum. ¶ Vide singula in
veteri testamento quadripartitæ erant oblationes. Aliæ siquidem erant oblationes panis, vini,
mellis & similium. & pro hoc genere dicitur oblationẽ. Aliæ hostiæ pacificæ: vt votiua, & gra-
tuita sacrificia. quorũ vna pars cremabatur Deo: alia in vsum sacerdotũ, & tertia in vsum offe-
rentium cedebat. & pro hoc genere dicitur sacrificium. Aliæ hostiæ pro peccatis, quarum vna
pars crematur Deo, altera vero in vsum cedit sacerdotum. Pro quibus dicitur & mundationẽ.
Aliæ holocaustæ: quæ tota incendebantur Deo. Pro quibus dicitur holocaustum. Ita quòd om-
nia cessare significans ait. Sacrificium & oblationem non voluisti, holocaustum & mundatio-
nem non petisti. hæc quo ad cessationem legalium sacrificiorum. ¶ Quo vero ad ipsum Chri-
sti aduentum ait. Aures fodisti mihi. Loco cuius Apostolus iuxta translationẽ. 70. allegat, cor-
pus perfecisti mihi. Sed eadem est sententia: dum. 70. totum posuerunt pro parte: immo textus B
Hebræus partem pro toto, aures pro corpore: & fossio aurium, quæ est aptatio seu dispositio au
rium, pro aptatione seu dispositione corporis. Significatur itaq; incarnationis mysterium di-
cendo corpus aptasti mihi, seu aures fodisti mihi. Neq; enim solas aures fossas sine reliquo cor
pore dedit. Et explicatur natura carnis & sensus in Christo: quæ nõ explicatur nomine corpo-
ris: quum etiam plantæ habeant corpora, & non carnẽ aut sensum sicut habens aures. Nec ca-
ret mysterio quòd Christus ab aurium fossione describit suũ corpus: quoniã per hoc significat
se hominem perfecte edoctum esse à Deo de diuina voluntate. auditus quippe est sensus disci
plinæ. Vnde in Euangelio ait Ioan. 8. Quæ audiui à patre hæc loquor. Tunc quum aures fodi-
sti mihi, quũ vetera noluisti sacrificia, dixi, affirmaui. Ecce nunc, in præsentia, veni, spontaneus,
ad faciendum voluntatem tuã Deus meus. veni inquit ipse in Euangelio, non vt faciam volũ-
tatem meã sed voluntatem eius qui misit me. Hanc voluntatẽ diuinam explicat Apostolus di C
uinum velle de sanctificatione humana per mysterium crucis Christi. Ita quòd dicens veni ad
faciendum voluntatem tuam Deus meus, intendit quòd venit ad redemptionẽ mundi secun-
dum voluntatem Dei per oblationem corporis in cruce. ¶ Et ne hunc aduentum, ne hanc Dei
voluntatem velut rem nouam horreas, aut humanum figmẽtum putes, affert antiquum sacræ
scripturæ testimonium de promisso Messia ad faciendum hanc Dei voluntatem. In volumine
libri scriptum est super me. Apostolus post septuaginta dixit in capite libri. Sed non mutatur
sententia. Volumen enim libri sacram scripturam significat promittentem Messiam: iuxta illud
filius quidem hominis vadit sicut scriptum est de illo. Caput autem libri significat non locum
sed intentionem: pro quanto in præcipua intentione sacræ scripturæ scriptum est super Messia:
finis enim legis & prophetarum Christus est.

VOLVI & doctrinam tuam.) Postquam Christus narrauit quid fecit in aduentu suo, D
narrat consequenter quid voluit. Volui & doctrinam tuam in medio viscerum meorum. Di-
xerat quòd cessantibus legalibus sacrificiis dixi ecce veni: ne putares Christum ad abolendam
legem Dei venisse, testatur quòd volui, nõ verbis aut signis exterioribus, sed intimo corde in-
tra viscera mea legem tuam, quam dedisti per Moysen. Et dixit hoc tum ad excludendum hu-
manas astutias, quasi Christus monstrauerit se velle legem Moysi, & tamen in corde suo intẽ-
derit illam soluere. vt Maumethus fecit de Euangelio. In cuius signũ tradidit nobis omnes li-
bros canonicos legis & prophetarum, autentica authoritate suscipiendos. Tum ad diffe etiam
legalium cerimoniarum: ne putares legem Dei cessare seu refutari cessantibus sacrificiis vete-
ris legis adueniente oblatione corporis Christi, sed cum illorum cessatione ex intimo corde le
gem Dei voluit, ita quòd nec iota vnum aut vnus apex præteribit ab ea.

ANNVNCIAVI.) Absoluto quod voluit, subiungit tertio quod prædicauit, dicens E
se prædicasse quatuor: iustitiam, veritatem, salutem, & gratiam. Vbi aduerte explicari non solũ
res prædicatas, sed etiam quibus & quomodo prædicauit. Annunciaui, prædicaui, iustitiam, nõ
hanc vel illam, sed iustitiam omnẽ, in ecclesia multa, vniuerso mundo. Christus enim etsi pro-
prio ore prædicaret Iudæis tantum, quia tamen ea ratione prædicabat vt diffunderetur euan-
geliũ vniuerso mundo, ideo se annũciasse dicit in ecclesia multa, quę est ecclesia vniuersalis. Ec
ce quibus annunciauit. ¶ Modus autem. Ecce labia mea non prohibebo, domine tu nosti: iusti-
tiam tuam non abscondi in medio cordis mei. Vbi ex futuro non prohibebo, & præterito non
abscondi, habes perseuerantiam in prædicando. habes in labiis quòd proprio ore non dedigna
tus est in prædicationis officio perseuerare. Habes in negatione absconsionis integritatem: hoc
est quòd nihil omisit prædicare quæ prædicanda erant pro diuina iustitia. ¶ Adiungit prædi-
catæ iustitiæ. veritatem, non figmentum: tuam, non humanam: & salutem, nõ vanitatem: tuã,

Universidad de Deusto
Biblioteca

F non humanam:dixi,prædicaui.&(vt vno verbo dicat)nón occultaui gratiam tuam & veritatem tuam ecclesiæ multæ: hoc est vniuersas vias tuas (quæ consistunt in gratia tua & veritate tua)nõ occultaui vniuersali ecclesiæ.Et hoc specialiter dicitur propter mysterium incarnationis & redemptionis humanæ,quod ex gratia & veritate emanauit adimplendo promissiones factas patribus,& sine meritis nostris gratiose saluando nos.

TV domine.) Tractatur hic illa particula,expectaui dominum.Ita quòd postquam Messias loquutus est & explicauit aduentum suum,propheta primum in persona totius humani generis expectantis apponi & prophetiam & preces quibus declarat necessitatem aduentus Christi propter delenda peccata nostra:& deinde introducit iterum Messiam declarantem aduentum suum fore quibusdam in ruinam,ibi,confundentur. ¶In primis itaque causam aduentus Messiæ ex parte nostræ miseriæ aperit prophetando.Tu domine nõ prohibebis misericordias
G tuas à me,misero,mittendo Messiam ad reuelandũ genus humanum à miseriis: sed gratia tua, sine meritis nostris,& veritas tua,iuxta promissa facta à te patribus,custodient me,à malo,cõtinue,vsq; ad consummationem seculi. ¶Et declarans miserias nostras,subdit. Quoniam circundederunt super me,nõ super fortunas meas,mala,pœnæ,vsq; nõ numerus, vsqueadeo quod eorũ non est numerus:assequutæ sunt me iniquitates meæ,ne putares mala pœnæ sustinere hominem sine sua culpa,apprehenderunt me iniquitates meæ ex quibus circundederunt me mala pœnalia:& istæ iniquitates viguerunt,multitudine,priusquã capilli capitis mei.Vide proportionem.dixerat pœnas sine numero:modo dicit culpas innumerabiles pluſquam capillos capitis:vt tam culpas quam pœnas hominis intelligas sine numero. ¶His generalibus adiungũtur in specie duæ pœnæ.Altera obscurati intellectus.& nõ potui ad videndũ.quod errores tot philosophorum non valentiũ videre veram salutis humanæ viam testãtur.Altera est peruersi stu
H dii.& cor meum dereliquit me.Studium humanũ ex corde ante Christi aduentum dereliquit hominem,dereliquit curam veræ salutis hominis,solicitando & sectãdo delectabilia,diuitias, famam,gloriam,& huiusmodi.ita quod cor meum non dereliquit diuitias aut famam,sed dereliquit me.Et hæc duo erant cõmunia mala humani generis secundum partẽ animi superiorem.Et propterea in specie explicata sunt. Velis domine ad liberandum me,domine auxilio meo festina.In Hebræo significatur velle in modo imperatiuo: sed quia illo caret Latina lingua,ideo loco imperatiui quod deprecatiue tenebatur,translatum est velis.Prophetia de futura diuina gratia,& miseriæ proprie explicatæ, adiũgit preces supplicando tum vt velit,tum vt celeriter exequatur.Velit quidem liberare à malo,celeriter autem ferat auxilium.Per hoc cõtestans se non posse liberari,non posse adiuuari nisi per aduentum eius.

CONFVNDENTVR. Ne putares totum genus Iudæorũ expectans Messiam sal-
I uandum per Messię aduentum,prophetat hic Dauid aliquos perituros ob eorum nequitiam,& aliquos gauisuros.Præuidit enim quosdam Iudæos occisuros Christũ,& insultaturos &c.quosdam autem amplexuros illius doctrinam & fidem. Et propterea hæc prophetando introducit iterum Messiam hæc dicentem.Confundentur & erubescent simul, quantum ad spiritualia sine pœnitentia,Iudæi quærentes animæ meæ,vitæ meæ,ad destruendum eam.Retrahentur retro & erubescent,quantum ad statum temporalem, volentes mali mei:hoc est volẽtes malum meum.Destruentur,ab exercitu Romanorum,super calce confusionis suæ dicentes mihi heah heah:hoc est insultantes mihi.Et vere in fine confusionis suę Iudęi destructi sunt a Romanis. tum quia prius confusi sunt per tot miracula de veritate aduentus Messię,& tandẽ indurati destructi sunt.tum quia destructio quam passi sunt a Romanis est in calce,est vltima:vtpote sine regressu. Significantius autem explicantur perdendi Iudæi nõ omnes sed insultantes Christo:
K quoniam monente angelo,Iudæi credentes Christo,tũc temporis secesserunt in regnũ Agrippæ,ne simul perirent cum incredulis:vt ecclesiastica tradit historia. Quo cõtra de credentibus in ipsum dicit.Exultabunt & lætabuntur in te omnes quærentes te:& dicent cõtinue,dilectores salutis tuæ,hunc hymnum,scilicet magnificabitur dominus.

ET ego pauper & mendicus.) Tractatur hic illa particula,explicando.Declarat siquidem propheta cõditiones suas,quibus aperit se more expectãtium expectare. Prima cõditio est paupertas.& ego pauper & mendicus:hoc est nõ solum sum pauper)vtpote indigens necessariis ad salutẽ,sed etiã sum mendicus,hoc est qui cecidi a diuitiis in paupertatem.hoc enim dictio Hebraica significat.Et vere sic est:quoniam cecidi a diuitiis originalis iustitiæ.Et intẽdit hãc conditionem,q̃ expectat more pauperis obsecrantis (cũ obsecrationibus enim loquitur pauper) & recognoscentis casum suum. ¶Altera conditio est velut clientela,significata dicendo.Auxiliũ meũ & liberans me tu es.Clientulus ego sum, nõ habens alium qui liberet & auxilietur nisi te.

Et intendit per hoc,quòd more clientis expectauit. ¶Vtrique autem cõditioni apponit spem A
diuinæ gratiæ.Paupertati quidem.Dominus imputabit mihi,ad meritum(intellige de merito cõgrui)quod expecto vt pauper & mendicus.Clientele autem.Domine mi ne morare. In qua petitione tantam fiduciã demonstrat,vt non aduentum sed celeritatem aduẽtus petat. Amen.

VVLGATA EDITIO. Pro victoria psalmus Dauid. XL.

BEatus qui intelligit super egenum & pauperem in die mala liberabit eum dominus.
Dominus conseruet eum & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra: & non tradat eum in animam inimicorum eius.
Dominus opem ferat illi super lectũ doloris eius:vniuersum B
stratum eius versasti in infirmitate eius.
Ego dixi,domine miserere mei,sanã animam meam quia peccaui tibi.
Inimici mei dixerunt mala mihi:quando morietur & peribit nomen eius?
Et si ingrediebatur vt videret,vana loquebatur cor eius: congregauit iniquitatem sibi.
Egrediebatur foras:& loquebatur in idipsum.
Aduersum me susurrabant omnes inimici mei: aduersum me cogitabant mala mihi.
Verbum iniquum constituerunt aduersum me:nunquid qui dormit nõ adiiciet vt resurgat? C
Etenim homo pacis meæ in quo speraui,qui edebat panes meos: magnificauit super me supplantationem.
Tu autem domine miserere mei & resuscita me:& retribuam eis.
In hoc cognoui quoniam voluisti me: quoniam nõ gaudebit inimicus meus super me.
Me autem propter innocentiã suscepisti:& confirmasti me in conspectu tuo in æternum.
Benedictus dominus deus Israel à seculo & in seculum:fiat fiat. D

IVXTA HEBRAEVM. Vincenti Psalmus Dauidi. XLI.

1 Prophetæ. BEatitudines intelligentis ad pauperem: in die mali liberabit eum (erunt)
dominus.
2 Dominus[4] custodiet eum,& viuificabit eum, & beabitur in terra:& non tra
(domine)des eum in animam inimicorum eius,
3 Dominus[4] sustentabit eum super lectum doloris:totum stratum eius versasti
in ægrotatione eius,
4 Homo. Ego dixi,domine[4] miserere mei, medere animæ meæ, quoniam pecca- B
ui tibi.
5 Christus. Inimici mei loquentur malum mihi. Vox Iudæorum recitata. quando morietur
& peribit nomen eius,
6 Christus. Et si venit (eorum quispiam) ad videndum,falsum loquetur:cor eius congregabit iniqui
(contra me)tatem sibi,egredietur ad extra,loquetur.
7 Simul super me mussitabunt omnes odientes me, super me cogitabunt mala mihi,

Universidad de Deusto
Biblioteca

conuentu Christus
F Verbum belihal infusum in ipso. Vox Iudæorum recitata. & qui iacuit non addet ad 8
surgendum.
Christus. Etiam vir pacificus meus, quòd confisus sum in eo, manducans panem 9
meum, magnificauit super me calcaneum.
Et tu domine miserere mei & fac me surgere, & soluam eis. 10
In hoc cognoui quoniam voluisti me, quoniam non clanget inimicus meus 11
super me.
meruí
G Et ego in perfectione mea, sustentasti in me, & fecisti stare me faciebus tuis 12
ad æternum.
Benedictus dominus deus Israel à seculo & vsque seculum, amen & amen. 13

TItulus est. Vincenti psalmus Dauidi. De quò vt supra. ☞ Materiam psalmi, habemus ex authoritate Christi Ioan. 13. esse passionem eius. Nam ibi lotis pedibus discipulorum, antequam aperte diceret, vnus vestrum me traditurus est, dixit discipulis suis, Non de omnibus vobis dico, ego scio quos elegerim: sed vt adimpleatur scriptura, qui manducat mecum panem leuabit contra me calcaneum suũ. quod in versiculo. 9. huius psalmi scribitur. Ex hoc enim quòd adimplendum esse dixit scripturam hanc in Iuda proditore, manifestauit consequenter contextum psalmi huius de sua tractare passione. Est igitur ad literã materia psalmi passio Christi pro humano genere, adiuncta simul eiusdem resurrectione.

H SVMMARIVM EST.

☞ Post descripta dona Dei in Christo curam habente pauperis humani generis describitur ipsius passio ex Iudæorum machinatione, exploratione, detractione, murmuratione, conatu ad extinguendum. Iudæq; proditione: & demum resurrectio Christi cum potestate iudiciaria &c. describitur. gratias agendo Deo.

☞ Personæ loquentes sunt tres: scilicet propheta, genus humanum recognoscens statum suũ, & Christus: præter voces recitatas.

BEATITVDINES intelligentis ad pauperem.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, dominus custodiet. Proponit duo. Primum beatum esse applicantem intellectum suum ad salutem pauperis. Et intendit ad literam describere tum officium Christi, dicendo intelligens ad pauperem. ad hoc enim verbum caro factũ est vt curam haberet pauperis. non huius vel illius sed humani generis, indigẽtis necessariis ad vitam animæ, ad vitam æternam. Tum beatitudinem ipsius, dicendo beatitudines. vere siquidem Christus secundũ ꝙ homo fuit beatus ab initio conceptionis suæ in materno vtero secundum superiorem partem animæ: quãuis secundum corpus nõ fuerit beatus vsq; ad resurrectionem. Et quia hic de totali beatitudine est sermo, ideo intellige beatus partim in re & partim in spe. ¶ Secundum. in die mali liberabit eum dominus. Vbi proponitur tum passio eius, significata per diem mali: dies enim passionis est dies mali pœnalis. tum resurrectio eius, significata per liberationem. nam per resurrectionem liberatus est à die malorum.

I DOMINVS custodiet eum.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primum tractatur illa particula, beatitudines seu beatus. Secũdo illa ad pauperem, ibi, ego dixi. Tertio illa, in die
K mali, ibi, inimici mei. Quarto illa, liberabit eum dominus, ibi, & tu domine. Quinq; itaq; beatitudinis partes prophetat de Christo. Prima est respectu mali. Dominus custodiet eum, proculdubio intantum vt nihil ei euenerit quod non voluerit. Secunda est respectu boni quod est vita. Et viuificabit eum, vita gratiæ. vidimus enim iam plenum gratiæ & veritatis. Tertia est respectu beatitudinis, & beabitur in terra. Quod ad literam impletum est: quia in terra in materno vtero beatus fuit secundũ animam: & rursus in terra resurgens beatus fuit secũdum corpus. ita quòd plenam beatitudinem in terra habuit. Vnde singularissimum Christi priuilegiũ prophetatur dicendo, & beabitur in terra: quia solus fuit simul in terra viator & beatus, & tandem plenitudinem beatitudinis in terra affecutus. ¶ Quarta respectu gloriæ nominis eius. Et non trades, tu Deus, eum, Mesiam, in animam, in desideriũ, in voluntatem, inimicorum eius, Iudæorum. Volebant & ad hoc studebant pontifices Iudæorum vt occidendo Christum extermi narent nomen eius: Deus autem nõ adimpleuit voluntatem eorum, sed ediuerso per occasionẽ Christi fecit totum contrarium eius quod desiderabat animus Iudęorum: quia propterea exal-

tauit eum & dedit ei nomen quod est super omne nomen, conuertitq; mundum ad fidẽ Christi. Vnde significanter non dicitur in manum inimicorum, sed in animam inimicorum: quia Christus etsi traditus fuit manibus Iudæorum, non tamen traditus fuit animo & intẽtioni eorum, qua intendebant exterminare nomen & fidem eius. ¶ Quinta respectu proprię passionis. Dominus sustentabit eum super lectum doloris, totum stratum eius versasti in ægrotatione eius. Lectus doloris metaphorice passio Christi significatur. In quo aduerte quòd describitur ad similitudinem iacentis in lecto doloris, ita quòd non inueniens requiem versat se per totũ lectum. nec dubium quòd ægrotatio (hoc est passio) Christi incepit ex quo natus est Christus. Lectus autẽ vniuersa delectabilia humana (vtpote in quibus homo quiescit) significat. Et quia Christus in vniuersis delectabilibus humanis afflictus est (vt patet discutiendo) ideo totũ stratum eius versatum dicitur in ægrotatione eius, in statu infirmitatis assumptæ. vnde pars beatitudinis in tanta passione describitur sustentatio. Dominus sustentabit eum, vniuersitate virtutum & potentia meritoria ad salutem totius mundi.

EGO dixi.) Tractatur hic illa particula, ad pauperem: introducendo genus humanum loquens. Vbi nota ꝙ non introducitur genus humanum in omnibus suis suppositis, sed in recognoscentibus statũ miserię suæ. Quod ex eo patet ꝙ ait. ego dixi, confessus sum, affirmaui tria. Primum miseriam propriam, domine miserere mei. Secundum ægritudinem animæ, medere animæ meæ. Tertium causam vtriusq;, quoniam peccaui tibi. Dicere quippe hæc, est non omnium hominum, sed tantum recognoscentium se & recurrentium & diuinam gratiã pro misericordia & salute animæ. ¶ Cernis hic pauperem, vtpote miserum & ægrum ex offensa dei.

INIMICI mei.) Tractatur hic illa particula, in die mali: explicando mala quæ passus est Christus tum ab inimicis tum à domesticis. Introducitur autem Christus loquens & describens hæc mala. Et primum intentionem expressam inimicorum. Inimici mei, pontifices & prin C cipes Iudæorum, loquentur, explicite dicent, malum, duplex, mihi scilicet quando morietur? ecce malum mortis. Et peribit nomen eius? ecce malum extinctionis fidei christianæ. ¶ Secundũ explorationem. Et si venit, quispiam eorum, ad videndum, quæ prædico, quæ doceo, falsum loquetur, hoc est falsò corde loquetur: vtpote simulando & explorando: vt pluries patet in Euangelio, Magister, hæc mulier modo deprehensa est in adulterio. Et rursus, Magister, scimus quia verax es, si licet dari censum Cæsari &c. Nec solum explorando loquetur, sed cor eius congregabit iniquitatem sibi. Lege exploratores in resurrectione Lazari: & videbis congregasse eos iniquitatem sibi, dum ierunt ad pontifices, narrantes quod viderant, plenã iniquitate. Vnde collegerunt pontifices consilium contra Iesum: vt Ioan. refert cap. 11. ¶ Tertium concitationem. egredietur ad extra, loquetur: hoc est ij qui ad explorandum venerunt, egredientes a me, loquentur concitando alios: vt patet in exemplo adducto. vnde subiungitur effectus congre- D gationis eorum. Simul super me, vniti super me mussitabunt, occulte loquentur, omnes odientes me: nec solum loquentur, sed etiam super me cogitabunt malum mihi. Hoc apparet in conciliis eorum in quibus & cogitauerunt & dixerunt contra Christum. Quod est quartum. ¶ Quintum denique. Verbum Belial infusum in ipso. Cum exaggeratione narrat Christus vltimam iniuriam sibi mortuo illatam: quando pontifices nihil credentes de resurrectione Christi, conuenerunt ad Pilatum, dicentes quod seductor ille dixit. post tres dies resurgã. Vbi non timebant quod resurgeret: sed pro constanti præsupponendo quod non resurgeret, conati sunt adhibere remedium ne discipuli eius furarentur corpus &c. Hoc verbũ totaliter destruẽs spem resurrectionis, cum exaggeratione dicit verbum Belial (hoc est sine freno, sine regula, nullam Dei rationem habẽtis) infusum, imbibitum, in ipso, collegio eorum. Et qui iacuit, mortuus E in sepulchro, non addet ad surgendum. Quod si intelligatur assertiue, negat Christum iacentẽ in sepulchro surrecturũ. Si autem interrogatiue sensus est quod Christus iacuit in sepulchro, nonne addet nobis onus quod resurrexerit? quasi dicat sic, nisi prouideamus. Et significat timorem quẽ habuerunt pontifices ne discipuli Christi dicerent plebi quod surrexit a mortuis, & erit nouissimus error peior priore. Hæc quo ad inimicos. ¶ Quo ad domesticos autem. Etiam vir pacificus meus, Iudas Iscariotes pacifice a Christo tractatus & conuersatus cum eo: ꝙ confisus sum in eo, tribuendo ei Apostolicum officium, & præter hoc officium dispensatoris commendans ei loculos, manducans panem meum. erat enim commensalis Christi, & pascebatur a Christo: quia quę dabantur propter Christum dabantur: & etiam panis buccellam a Christo sibi datam manducauit. nõ obstantibus tot beneficiis magnificauit super me calcaneũ. Offensam proditionis significat ex similitudine animalis calcitrantis contra eũ qui curã illius habet Et est ratio similitudinis: quia repente contra omnẽ rationem contingit huiusmodi calcitratio

Universidad de Deusto
Biblioteca

F contra hominem habentem curã illius equi. Solent enim huiusmodi animalia quantumcũq; aliis molesta fuerint, pacifice se habere cum curatore suo, propterea enim præmissum est, pacificus meus, in quo confidebam, comedens panem meum: vt ostendatur contra omnem rationẽ huiusmodi repentina cal'citratio. Et ne putes leuem calcitrationem, ait magnificauit: ita quod non solum leuauit calcaneum contra me, sed magnificauit illud, magnam effecit supplantationem: vtpote tradendo me morti.

ET tu domine miserere mei.) Tractatur hic illa particula, liberabit eum dominus: dum Christus prius orat, deinde exauditum se dicit: & demum gratias agit. ¶ Orando tria petit. Primum remotionem miseriarum quas patiendo & moriendo incurrit. & tu domine miserere mei. Secundum resuscitationem corporis sui. & fac me surgere. Tertium authoritatẽ iudiciariam. & soluam eis, iuxta merita eorum: quod est officium iudicis. ¶ Exauditum autem se aperG rit. In hoc cognoui quòd voluisti me, quòd nõ clanget, tuba gaudii & victoriæ, inimicus meus. Iudæus, super me. Cognouerat Christus homo antequam resurgeret ab initio conceptionis suæ quòd Deus voluit in ipso: hoc est quod Deus complacuit sibi in Christo. sed cognouerat speculatiue: in resurrectione autem cognouit experientia. & propterea dicit in hoc cognoui, experimentaliter: prius enim hoc non fuerat expertus. Et intendit per negationem clangoris inimici, victoriam suam qua vicit mortẽ resurgẽdo. ¶ Et ego in perfectione mea. Aduerte hic Christo multiplici iure obtigisse resurrectionem, iudiciariam potestatem &c. Et quantum ad præsens propositum spectat, duplex ratio tãgitur. Altera orationis. & tu domine miserere mei &c. Altera meriti, meruit siquidem Christus hæc omnia, & exauditus est in omnibus pro sua reuerentia. Et ratione meriti subiungit. & ego in perfectione mea. Acsi aperte diceret, Non solũ peto, sed meritum perfectionis affero. Et ego in perfectione mea, merui quod, sustentasti in me,
H mundum ne in æternæ damnationis baratrum rueret: & fecisti stare me faciebus tuis ad æternum, hoc est fecisti sedere me ad dexteram tuam in æternum. ¶ Gratias dæmum agens. Benedictus, benedictione laudis, dominus Deus Israelis, hoc est non alius Deus quam Deus veteris testamenti. a seculo & vsq; in seculum: amen & amen. Geminatur coniunctione & desiderium fiat & fiat, propter satietatem vtriusq; naturæ (animæ & corporis) in resurrectione. Vel geminatur affirmatio vere & vere, vt vtroq; cultu (scilicet interno & externo, animo & ore, absq; fictione) laudetur Deus. Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori, intellectus filiis Core psalmus. XLI.

1 QVemadmodum desiderat cerua ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te deus.
2 Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum: quãdo veniam & apparebo ante faciem dei?
I Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte dum dicitur mihi quotidie vbi est deus tuus.
Hæc recordatus sum & effudi in me animam meam: quoniam transibo in locũm tabernaculi admirabilis vsque ad domum dei.
In voce exultationis & confessionis: sonus epulantis.
Quare tristis es anima mea: & quare conturbas me?
Spera in deo: quoniã adhuc confitebor illi, salutare vultus mei & deus meus.
Ad meipsum anima mea cõturbata est: propterea memor ero tui de terra lor
K danis & Hermonii à monte modico.
Abyssus abyssum inuocat: in voce cataractarum tuarum.
Omnia excelsa tua & fluctus tui super me transierunt.
In die mandauit dominus misericordiam suam: & nocte canticum eius.
Apud me oratio deo vitæ meæ: dicam deo susceptor meus es.
Quare oblitus es mei? & quare contristatus incedo, dũ affligit me inimicus?
Dum confringuntur ossa mea: exprobrauerunt mihi qui tribulant me inimici mei.
Dum dicunt mihi per singulos dies: vbi est deus tuus.

Quare tristis es anima mea: & quare conturbas me? A
Spera in deo: quoniã adhuc confitebor illi, salutare vultus mei & deus meus.

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti intelligentia filiis Core.* XLII.

1 *Propheta.* SIcut cerua glocitabit super fluenta aquarum: sic anima mea glocitabit ad te † deus. †dii
2 Sitiuit anima mea † ad deũ, † ad deum viuum: quando veniam & videbo facies † dei. †dii †deo viuo †deorum est
3 Fuit mihi lachryma mea panis die ac nocte: in dicendo an me tota die: vbi deus tuus.
4 Horum recordabor & effundam super me animam meam: quoniam transibo in numero, incedam cum eis vsque domum † dei, in voce cãtus & confessionis multitudo festiuans. meditando erit †deorum
5 Quid incuruaberis anima mea & tumultuaberis super me: expecta † deum, quia adhuc confitebor eum salutes facierum eius. appositiue †dii
6 Deus meus, super me anima mea incuruabitur: ideo recordabor tui de terra Iordanis & Hermoniorum, à monte paruo.
7 Abyssus ad abyssum vocans † in voce canalium tuorum: omnes fractiones tuæ & vndæ tuæ super me transierunt. est
8 Die præcipiet dominus gratiam suam & nocte canticum suum mecum: oratio deo vitarum mearum. †uocẽ est
9 Dicam deo *Oratio.* petra mea quare oblita es mei? quare ater incedam in oppressione inimici?
10 In occisione in ossibus meis? exprobrauerunt mihi angustatores mei in dicere suo ad me tota die, vbi deus tuus.
11 *Propheta.* Quid incuruaberis super me anima mea, & quid tumultuaberis super me? expecta † deum, quoniam adhuc confitebor eum salutes facierũ mearum & deum meum. appositius †dii

TItulus est. Vicenti intelligentia filiis Core. Et est sensus quòd psalmus iste est intelligentia occultorum, attributa filiis Core, vt quibus reuelatio facta est, vel saltem vt cantoribus. nã filii Core non solum fuerunt ianitores (vt dicitur .1. Paralip. 26.) sed etiam fuerunt cantores: vt patet. 2. Paralip. 20. Vbi dicitur. porro leuitæ de filiis Chaath, & de filiis Core laudabant dominũ Deum Israel voce magna in excelsum. Quia tamen ordinate fiebat ista distributio, ideo præponitur Vincenti, id est præsidenti musicæ. ¶ Ex quo titulo non habetur materia psalmi, nisi generaliter quòd est intelligentia quædam verum ex ipso psalmo facile patet quòd pro- E
pheta in persona populi dispersi & affectantis apparere coram Deo in Hierusalẽ, loquitur. desiderat enim venire & apparere ante faciem domini: quod est desiderare cultum Dei in Hierusalem. Narrat se interim multipliciter afflictum: & specialiter blasphemiis inimicorum, vbi est Deus tuus? Quod insinuat ipsum in captiuitate esse, & adhuc nõ liberatum à Deo. Verũ an iste psalmus tractet ad literam affectum populi in captiuitate Babylonica suspirãtis ad regressum in Hierusalem (cõcessum tandem à Cyro Persarum rege) an tractet de affectu totius populi Israel ad Messiã promissum in Hierusalem, sub dubio relinquo, Lõga siquidem dilatio significata in versiculo. 9. (petra mea quare oblita es mei &c.) cõsonat magis regressui ad Messiã: quoniam in captiuitate Babylonica nõ fuit multa dilatio: immo extabant tẽpore regressus adhuc homines qui viderant primum templum: vt dicitur. 1. Esdræ. 3. Vtcunq; sit, satis constat q; de affectu dispersi, populi ad veniendũ ad Hierusalem (locum diuini cultus) psalmus tractat ad literam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SVMMARIVM EST.

Populus Israel dispersus, ad diuinum cultum, in Dei templo sitit. tum hinc quia Deus blasphematur, inde ob promissum reditum ad domum Dei. tum hinc ob multiplicem propriã afflictionem, inde ob memoriam diuinæ opis in primo ingressu terræ promissionis, Et supplicat ne differat reductionem, confortando seipsum interim in diuina spe.

Persona loquens propheta est.

SICVT cerua glocitabit super fluenta aquarum.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, horum recordabor. Proponit tria. Primum magnũ desiderium suum ad Deum, ad similitudinem ceruæ desiderantis aquas. Vbi aduerte duo. Primum quòd animal de quo est sermo, in Hebræa significatur fœminini generis: sed aiunt non esse vsquequaque certum quòd fœmina hæc sit cerua: quum possit etiam intelligi caprea. Alterum quòd dictio Hebraica sonat clamorem proprium illius animalis: puta ceruæ. Et ideo quia sicut hinnire est equorum, rugire leonum, mugire taurorum, ita glocitare ceruorum, oportuit interpretem dicere, sicut cerua glocitabit, hoc est sua naturali voce clamabit: sic anima mea glocitabit ad te Deus, hoc est proportionaliter sua naturali voce anima clamabit ad te Deus. Et proponitur vtrunque in futuro: quoniam psalmus iste intelligentia est futuri tunc status Iudæorum in dispersione. ratione siquidem talis futuri status propheta Dauid quod anima sua clamabit ad Deum sicut cerua ad fontes aquarum. ¶ Secundum. Sitiuit anima mea ad deum. Ne putares similitudinem propositam intelligi de affectu aquæ ad balneum, explicat quod de affectu aquæ ad potum intendit, dicens, Sitiuit anima mea ad Deum, non pictum, sculptum aut fictum. sed Deum viuum. Quid autem sitit subiungit. quando veniam & videbo facies Dei? Videre facies Dei appellat præsentare se templo Dei. Vnde præceptum erat, ter in anno apparere coram Deo. Et describitur ibi facies Dei propter præsentiam Dei tãquam in loco electo ad cultum diuinum. Consonatq; ratio faciei more humano: quoniam facie homo cognoscitur & cognoscit. Et sic dicitur videre facies Dei, vt quasi recognoscat Deum vt subditus dominum. Et scito quod in Hebræo habetur in datiuo Deo, Deo viuo: sed mutauit constructio ad Deum, Deum viuum. ¶ Tertium. Fuit mihi lachryma. Ratio tanti desiderii non est solum carere bono desiderato (scilicet apparere coram Deo) sed magis est malum magnum quod intq; im patior. Nam fuit mihi lachryma mea panis, id est ad similitudinem cibi necessarii, non ad horam sed die ac nocte, in dicendo mihi tota die: hoc est dum inimici dicerent mihi in faciem tota die perseuerando hanc blasphemiam, scilicet vbi Deus tuus? Similis enim modus blasphemandi legitur. 4. Regum. 18. Vbi Rapsaces populo Ezechiæ dicebat, Vbi est Deus Emath? vbi est Deus Sepharnaim &c. (subiungendo) vt possit eruere dominus Hierusalem de manu mea. Est ergo sensus blasphemiæ. vbi est Deus tuus liberãs te. Tristis vere animus de inhonoratione Dei, pascitur lachrymis, non habens aliud impræsentiarum remedium: amans quippe non potest sentire tam continuam contumelia amati sine continuis lachrymis. operatur enim magna amor Dei si est in animo, & si operari renuit, amor non est, inquit Gregor.

HORVM recordabor.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, quando veniam & videbo. Secundo illa, sicut cerua &c. sitiuit anima mea ad Deũ &c. ibi, Deus meus. Tertio tractatur illa, fuit mihi lachryma &c. ibi die præcipiet. ¶ Aduerte quod tria sunt proposita, scilicet bonum affectatum, scilicet apparere in domo domini: & hoc explicatum est in secũdo versiculo. Et afflictio animi: quæ tangitur in primo versiculo in afflictione ceruæ vexatæ, & propterea sitientis. Et demum mœstitia continua de blasphemia Dei, quæ explicata est in tertio versiculo. Horum, trium, recordabor, hoc est non postergabo hæc, non tradam obliuioni sed ad memoriam reuocabo: & reuocando ad memoriam hæc, effundam super me animã meam, reducam intellectum & affectum mẽũ ad meipsum. 1. Reg. 1. Anna Samuelis mater dixi ad Heli sacerdotem, Effudi animam meã in conspectu domini, quando seipsam in Deũ reduxerat orando. iste autem quia ad seipsum suas meditationes reuocare intendit, effundam inquit super me animam meam meditantem. Quid autem meditaturus sit subiungit. quoniã transibo in numero, incedam cũ eis vsq; domum Dei. Inter memoriam trium dictorũ malorum, consolatio miscetur meditando diuinã promissionem. hanc enim denotat coniunctio quoniã: quia ipsa est vera causa reditus ad domũ Dei. Et propterea ait. quoniã transibo in numero, in numerositate comitatus. Nec transibo accelerãs aut druulsus, sed incedam cum eis, hoc est pedetentim ambulãs cũ ista multitudine. talẽ siquidem ambulationẽ sonat dictio Hebraica: vt intelligas securitatẽ itineris. Et hoc non per partem itineris, sed vsq; domũ Dei. Nec sola aderit securitas: sed in voce laudis, quæ fit cantando, & confessionis, diuinę virtutis, multitudo festiuans, supple perget. Et impletum est hoc ad literã teste Iosepho in. 11. lib. antiq. In secũdo regressu Zorobabel sub Dario rege Persarum, quando in cymbalis ierunt ex Babylonia in Hierusalem. ¶ Ex qua promissione apostrophat propheta ad propriam animam, confortãdo ipsam. Quid incuruaberis anima mea & tumultuaberis super me? Depingitur hic pugna animæ contra hominem, ex eo quòd anima grauata multum tristitia propter desiderati boni absentiam, nimis deiiciebatur: hoc est quòd tristitia incuruabat, deiiciebat animam à viuacitate spei, & conturbabat tranquillitatem animæ. Hæc enim duo significantur, dum non interrogando sed cohibendo & arguendo ait. quid incuruaberis, ex celsitudine tantæ spei, anima mea: & tumultuaberis, per modũ tumultuantis inquietabis, super me. Expecta Deum (hinc apparet quòd incuruatio respectu spei inducta est) quia adhuc confitebor, confessione laudis, eum Deũ: nec solum eum sed etiam salutes facierum eius, id est præsentiæ eius, hoc est salutes multas in domo domini, quod est bonum tam desideratum.

DEVS meus, super me anima mea incuruabitur.) Tractatur hic multitudo afflictionum significata in primo versiculo: tria declarando. Primo periculum incuruationis animæ à perfecta rectitudine viuæ spei. Deus meus (fiducialiter exponit Deo periculum) anima mea incuruabitur, à perfecta rectitudine spei, super me. Dixerat superius, effundam animã meam super me: dicit modo quòd ista effusio nõ sufficit. Et ratio in altero versiculo subiũgitur. Abyssus ad abyssum vocãs in voce canaliũ tuorum, omnes fractiones tuæ, & vndæ tuæ super me trãsierũt. Multitudo tribulationũ hic significatur ex similitudine aquarũ duplici. Prima penes inundationes aquarum super terrã ex duabus partibus: scilicet ex elementis superioribus per pluuiam, & ex elementis inferioribus per eruptionem fontium. Vnde dicitur in Genesi q̃ apertæ sunt cataractæ cœli & rupti sunt fontes abyssi. Et ex vtraq; parte meatus appellantur hoc in loco canales seu fistulæ Dei. Et dicitur q̃ in voce canalium, hoc est in sonoro cursu seu descensu aquarũ per canales seu fistulas tuas tã ex nubibus quàm ex fontibus, abyssus, hoc est profunditas vna aquarum, ad abyssum est vocãs, hoc est inuitans & pertingens. nam secũdum naturam quum aquæ tam affluenter è nubibus & fontibus fluunt vt sonent, iungitur vna profunditas alteri. In terra iungitur lacus fluminibus per redundantiam, & vnus lacus alteri per effluxum: ita quòd apparet quandoq; terræ pars magna velut vnum mare. Et intẽdit dicere q̃ abyssus inuitat abyssum in tanto effluxu aquarum quòd non pluere aut fluere sed per canalia sonando ruere appareant aquæ. Et intendit per hanc parabolam q̃ sicut tempore magnarum inundationũ abyssus abyssum sic inuocat, ita in hac sua captiuitate afflictio afflictionem inuitat. ¶ Altera similitudo est penes aquas maris, in quibus sunt vndæ maximæ infractæ in seipsis & vndæ etiã magnæ quæ confringuntur ad obstacula occurrentia. Vtraq; vndas dictiones Hebraicæ significant. & quæ primo loco posita est significat vndas quæ confringuntur (& propterea dicuntur Hebraice fractiones) altera autem infractas, Et intendit quòd omne genus tribulationum venit super nos. ¶ Remedium autẽ in litera interponitur, metrica siquidem scriptura non seruat exacte ordinẽ sententiarum, sed intersecat eas. Remedium est memoria beneficiorum diuinorum quæ olim collata fuerunt populo quum primo introductus est in terram promissionis. Vbi aduerte quod superius consolatus est se, meditando promissionem diuinã de futuro beneficio reductionis in domum Dei: modo consolatur se ex memoria præteriti similis beneficii, dicens. Ideo ne incuruetur anima mea inter tot tribulationes, recordabor tui Deus de terra Iordanis & Hermoniorum à monte paruo. Clara est recordatio Dei de terra Iordanis. significat enim beneficia diuina tempore Iosue, qui introduxit populum ex Iordane in terram promissionis. Clara quoq; est recordatio Dei de terra Hermoniorum: quoniam significat beneficia collata populo tempore Moysi in debellatione regum Amorreorum trans Iordanẽ, scilicet Seon & Og. hæc enim fuerunt à torrente Arnon vsq; ad montem Hermon. vt patet Deuter. 3. Pluraliter autem creditur significari propter diuersitatem partium ad diuersas nationes spectantium. Vnde dicitur ibidẽ quod Sidonii vocant ipsum Sirion, & Amorrei Sannir. vt perinde sit dictũ Hermoniorũ acsi fuisset dictum Hermon, Sirion & Sannir. ¶ Non liquet autem quid intelligatur per montem paruum. Quidam putant Mizar esse nomen proprium montis, & dictum a monte Mizar: sed quia in scriptura hoc non apparet, non audeo consentire. Vnde rectius est vt a mõte paruo intelligamus a monte Oreb: qui est mons Dei & primus locus in quo inchoauit Deus loqui ad Moysen de eductione populi ex Aegypto, in terram promissionis, qui est mons paruus. Et consonat sententiæ: vt populus cõsoletur se ex fine, de terra Iordanis, ex medio, & Hermoniorum, & ex principio liberationis & eductionis populi in terram promissionis a monte paruo. In Hebræo habetur in datiuo voci, sed constructio mutauit in voce.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F DIE præcipiet dominus.) Tractatur hic ille versiculus, fuit mihi lachryma mea &c. tali ordine. Primo describitur merces: scilicet quòd pro eo quòd fleuit die ac nocte, dabit Deus die quidem gratiam suam mecum. in qua comprehenduntur vniuersa dona Dei gratuita. nocte vero canticum suum mecum: in quo comprehenditur vniuersa lætitia spiritus in Deo. ¶ Deinde describitur mediũ scilicet quòd interim Deus det hæc in tẽplo suo, vtar medio orationis. Oratio, interim mea, Deo vitarum mearum, authori & conseruatori. Dicam Deo. ecce oratio. Petra mea quare oblita es mei, ad similitudinem obliti retardas reductionẽ mei? Et rursus quare ater incedam, hoc est ad similitudinem lugẽtium procedo de tristitia in tristitiam? Ita quòd duo mala explicat. Et quòd obliuioni datus est. Et hoc minus malum esset nisi procederetur de tristitia in tristitiam: quod est in accumulatione malorum esse. Acsi diceret. quare in vtroq; malo (dilationis scilicet & augmenti malorum) me vides non succurrendo? ¶ Occa-
G siones autem augmenti malorum subiungit tres. Prima. in oppressione inimici. in quo significatur oppressio populi dispersi ab inimicis. Secunda. in occisione in ossibus meis. In quo significari videtur occisio maiorum, qui sunt velut ossa populi: vtpote quia sicut ossa sustentant corpus: ita primates sustinent populum, monendo, confortando, exempla præbendo. Vel significatur occisio imminens. quam constat magis imminere primatibus quàm plebi: vt patet de Mardochæo, consueuerunt enim irati principes sæuire in capita multitudinis. Tertia exprobrauerunt mihi angustatores mei in dicere suo ad me tota die vbi Deus tuus? Hæ sunt rationes dicendi Deo. quare oblitus es mei, & quare ater incedam? Aduerte hic quòd primũ propheta introduxit cõsolationem ex meditatione promissi beneficii. deinde ex recordatione receptorum olim beneficiorum. & nunc tertio ex oratione recurrendo ad Deum: vt integra sit afflicti consolatio durante afflictione. ¶ Demum iterum apostrophat ad animam suam. Quid incuruaberis anima mea? Et repetuntur versiculi superiores, cum triplici tamen differentia. Prima est ꝙ
H hic repetitur interrogatiuum, & quid tumultuaberis super me? Et hoc ad augmentum increpationis spectat. Secunda est quod hic dicitur pronomen mearum, salutes facierum mearum: ibi dictum est salutes facierum eius. vt intelligas quod confitebitur salutes & præsentiæ diuinæ, hoc est in domo dei: & præsentiæ propriæ. In quo videtur significare quod ipsemet videbit has salutes: ac per hoc non multum distare. Et reuera vt dictum est, multi eorum qui viderant templum prius, interfuerunt fundationi secũdi templi. Tertia: quia hic additur & Deum meũ, per gratiam cultus. ¶ Recole & aduerte quod in hoc psalmo propheta loquitur in persona populi dispersi. & propterea quum conuertit sermonem ad animam suam, videtur quod sit paraholicus sermo: hoc est quod sicut in vno & eodem homine homo secundum partem superiorem, id est mentem, confortat seipsum secundum partem inferiorem (quam significat anima
I ab officio animandi corpus, a respiciendo inferius significata) ita in vno populo velut vno corpore mystico pars superior quæ magis sapit ea quæ Dei sunt, confortat imbecilliorem partem magis sapientem ea quæ sunt affectus carnalis. Et iuxta hanc similitudiuem intelligimus psalmum hunc dictum a populo in persona spiritualium qui intelligebant & firma spe expectabant aditum in Hierusalem, summa auiditate illum cupientes: vt erant Daniel, Zacharios, Aggeus &c. Et hi inducuntur cõfortare infirmiores, minoris spei & maioris murmuris. Quos etiã vt blande intelligas confortatos, describit a superioribus appellatos animam suam. Amen.

VVLGATA EDITIO. XLII.

K IVdica me deus & discerne causam meam: de gente non sancta ab homine iniquo & doloso erue me.
Quia tu es deus fortitudo mea: quare me repulisti, & quare tristis incedo dum affligit me inimicus.
Emitte lucem tuam & veritatem tuam: ipsa me deduxerunt & adduxerũt in montem sanctum tuum & in tabernacula tua.
Et introibo ad altare dei: ad deum qui lætificat iuuentutem meam.
Confitebor tibi in cithara deus deus meus: quare tristis es anima mea & quare conturbas me?
Spera in deo: quoniã adhuc confitebor illi, salutare vultus mei & deus meus.

IVXTA HEBRAEVM. XLIII. A

1 Propheta. IVdica me † deus & litiga litem meam: à gente nõ gratiosa, à viro doli & iniquitatis erues me. †dii

2 Quia tu es deus fortitudinis meæ: quare elongasti me, quare ater incedam in oppressione inimici?

3 Mitte lucem tuam & veritatẽ tuam: ipsa ducẽt me. introducent me ad montem sanctitatis tuæ & ad tabernacula tua.

4 Et introibo ad altare † dei ad deum lætitiæ, exultationis meæ: & confitebor te in cithara † deus deus meus. †deorum †dii B

5 Quid incuruaberis anima mea, & quid tumultuaberis super me? expecta † deum, quoniam adhuc confitebor eum (appositiue) salutes facierum mearum & deum meum. †dii

TItulus nullus est. ❧ Materia psalmi (vt ex ipso apparet) eadem est cũ materia psalmi præcedentis. nam manifeste hic agitur de liberatione populi à gentilibus, & de reditu ad domum Dei: & similiter confortat seipsum populus vt prius.

SVMMARIVM EST.

❧ Populus dispersus petit liberari à gente prophana & duci ad domum Dei, sacrificaturus & laudaturus Deum: interimq; seipsum confortat in diuina spe.

❧ Persona loquens propheta est in persona populi dispersi. C

IVDICA me Deus.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, a gente. Duo proponit. Alterum est. iudica me: hoc est ius dicito, sententiam profer pro me. Et in hoc petit non differri promulgationem sententiæ. Alterum est. & litiga litẽ meã. In quo executionem sententiæ pro causa sua petit. Et primum quidem petit tanquam a iudice secundum tanquam ab executore, immo ab agente causam suam. Et perinde dictum est, litiga litem meam, acsi dictum fuisset, perfice, ad optatum effectum deduc litem meam. ¶ Vbi aduerte quòd psalmus iste est velut complementum psalmi præcedentis: & propterea incipit petendo expeditionem causæ. nam psalmus præcedens descripsit populum sitientem, meditantem, recordantem ac orantem, non tamen explicite petentem: iste autem introducit populum petẽtem tum seipsum iudicari, tum litem suam ad optatum finem duci.

A GENTE non gratiosa, a viro doli & iniquitatis erues me.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, iudica me Deus. Secũdo illa, & litiga litem meã, ibi, mitte lucem tuam. ¶ Circa iudicium intendit proponere ex vna parte conditiones gentiũ inter quas est dispersus, & ex altera parte conditiones suas: ex his inferens sententiam dandam pro se. Conditiones gentium proponit tres. Prima est non gratiosa: hoc est non beneficia, non benigna. per quam negationem videtur insinuare negationem omnium virtutum. Secunda quòd est dolosa intus in animo. Et tertia quòd est iniqua extra in factis. Et ex his demeritis statim infert. erues me, eripies me, a gente tam iniqua. ¶ Conditiones autem suas, ex parte Dei non ipsius populi computat. quia tu Deus fortitudinis meæ. Non audet allegare merita, sciens quòd pro culpa sua dispersus est: sed audet allegare honorem Dei: quia scilicet tu es Deus fortitudinis meæ. & præteritæ, quum introduxisti me in terram promissionis a principio. & subsecutæ, defendendo me tanto tempore in terra promissionis. & futuræ: quia non aliunde expecto E
fortitudinem nisi a te. Ex hoc ꝙ inquam tu es Deus omnis fortitudinis meæ, consequens est vt me iudices nec amplius differas: quare elongasti me, quare ater incedam in oppressione inimici? Acsi aperte diceret. consideranti quòd tu es Deus fortitudinis meæ, mirum est, mirum appareret, quòd tantum elongasti me, elongatione temporis: & similiter ꝙ tanto tempore incedã tristis, mœrens. Et est repetitio summaria dictorum in præcedẽti psalmo: vbi orando dixit. petra mea (quod idem est ꝙ firmitas mea) quare oblita es &c. Sed quod ibi attribuit obliuioni, hic attribuit voluntariæ elongationi. ¶ Et aduerte quòd duplices suas conditiones proponit populus. Et ex parte Dei: quia Deus est fortitudo eius. Et multiplici afflictione quam patitur, exaggerendo afflictiones: dum coniungit eas cum illa conditione ꝙ Deus est fortitudo eius. Hinc enim admiratiue subiungit, quare elongasti? quum appareat ꝙ debeat esse oppositum. Colligẽ itaq; inde cõditiones gentis iniquæ. hinc tot afflictiones populi cuius solus Deus est fortitudo;

Universidad de Deusto
Biblioteca

& inferes ſententiam liberationis.

MITTE lucem tuam.) Tractatur hic illa particula, litiga litem meam: petendo vt perducat illam ad finem executionis. Et primo petit modum, non arma ſed lucem & veritatem. Vbi propheta manifeſte præuidit reductionem diſperſi populi ad Hieruſalem (ſiue tempore Meſiæ ſiue tempore Zorobabel) non futuram potentia aut vi armorum, ſed diuina illuſtratione efficiendam. vnde non petit, extende brachium tuum, ſed mitte lucem tuam. Quod verificatum eſſe in aduentu Meſiæ, non eſt dubium, ambulantes enim in regione vmbræ mortis lux orta eſt eis. Reductio quoq; captiuitatis Babylonicæ facta eſt mittente Deo lucem, clarificantem & mentem Cyri regis & Iudæos, qui quaſi obſcuri iacebant inter tenebras gentium. nam (vt dicitur. 2. Paralip. vltimo. & in principio Eſdræ) ſuſcitauit dominus ſpiritũ Cyri regis Perſarum: & prædicauit clare Dei nomen & reædificationem templi cum libertate Iudæorum redeundi in Hieruſalem: Vbi apparet miſſa à Deo lux & veritas: poſtmodum renouata in Dario, Xerxe & Artaxerxe. Et vltra veritatem cognitam quòd Deus gubernat mũdum, miſſa eſt veritas promiſſionis factæ de reductione populi in Hieruſalem: vt promiſerat per Hieremiã. ¶ Deinde ſubditur efficacia lucis & veritatis. Ipſa ducent me, nec ſolum ducent ſed introducent me ad montem ſanctitatis tuæ (qui eſt mons Moria: in quo conſtat ædificatum eſſe templum. 2. Paralip. 3.) & ad tabernacula tua, circa templum &c. ¶ Tertio explicatur finis reditus. Et introibo ad altare Dei, offerendo ſacrificium: nec ſolum ad altare ſed ad ipſum Deum lætitiæ exultationis meæ. Parum eſſet ſacrificare in altari, niſi mente offerremus mentes noſtras Deo. qui dicitur Deus lætitiæ internæ, exultationis externæ tunc futurę: vt intelligas Deum rationem totius lætitiæ. Et confitebor te in cithara deus deus meus: non erit vana aut prophana lætitia, ſed ad laudem Dei, adiunctis etiam organis muſicis, ſignificatis per citharam. ¶ Demũ apoſtrophat ad animam ſuam, de verbo ad verbum ſicut in calce præcedentis pſalmi. Vnde non eſt opus repetere expoſitionem. Amen.

VVLGATA EDITIO. Pro victoria filiis Core eruditio. XLIII.

DEus auribus noſtris audiuimus: patres noſtri annunciauerũt nobis.
Opus quod operatus es in diebus eorum, in diebus antiquis.
Manus tua gentes diſperdidit & plantaſti eos, afflixiſti populos & expuliſti eos.
Nec enim in gladio ſuo poſſederũt terram, & brachium eorum non ſaluabit eos.
Sed dextera tua & brachium tuum & illuminatio vultus tui: quoniam complacuiſti in eis.
Tu es ipſe rex meus & deus meus: qui mandas ſalutes Iacob.
In te inimicos noſtros ventilabimus cornu: & in nomine tuo ſpernemus inſurgentes in nos.
Non enim in arcu meo ſperabo: & gladius meus non ſaluabit me.
Saluaſti enim nos de affligentibus nos, & odientes nos confudiſti.
In deo laudabimus tota die: & in nomine tuo confitebimur in ſeculum.
Nunc autem repuliſti & confudiſti nos: & non egredieris Deus in virtutibus noſtris.
Auertiſti nos retrorſum poſt inimicos noſtros, & qui oderunt nos diripiebant ſibi.
Dediſti nos tanquam oues eſcarum, & in gentibus diſperſiſti nos.
Vendidiſti populum tuum ſine precio, & non fuit multitudo in commutationibus eorum.
Poſuiſti nos opprobrium vicinis noſtris: ſubſannationem & deriſum iis qui ſunt in circuitu ſuo.

Poſuiſti nos in ſimilitudinem gentibus: commotionem capitis in populis.
Tota die verecũdia mea contra me eſt: & confuſio faciei meæ cooperuit me.
A voce exprobantis & obloquentis: à facie inimici & perſequentis.
Hæc omnia venerunt ſuper nos: nec obliti ſumus te, & inique non egimus in teſtamento tuo.
Et non receſſit retro cor noſtrum: & declinaſti ſemitas noſtras à via tua.
Quoniã humiliaſti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos vmbra mortis.
Si obliti ſumus nomen Dei noſtri, & ſi expandimus manus noſtras ad Deũ alienum,
Nonne Deus requiret iſta? ipſe enim nouit abſcondita cordis.
Quoniam propter te morificamur tota die; æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis.
Exurge quare obdormis domine? exurge & ne repellas in finem.
Quare faciem tuã auertis. obliuiſceris inopiæ noſtræ & tribulationis noſtræ.
Quoniam humiliata eſt in puluere anima noſtra, conglutinatus eſt in terra venter noſter.
Exurge domine, adiuua nos & redime nos, propter nomen tuum.

IVXTA HEBRAEVM. Vincenti filiis Core intelligentia. XLIIII.

Propheta. DEus (quod) in auribus noſtris audiuimus, patres noſtri narrauerunt nobis opus operatus es in diebus eorum, in diebus antiquitatis.
Tu manu tua gentes expuliſti & plantaſti eos, malefacies populis, & emiſiſti eos.
Quoniam non in gladio ſuo hæreditauerunt terram, & brachium eorũ non ſaluauit eos, ſed dextera tua, & brachiũ tuum, & lux facierum tuarũ, quia voluiſti ipſos.
Tu ipſe (met) Rex meus, † Deus præcipe ſalutes Iacob.
In te anguſtatores noſtros cornupetemus, in nomine tuo conculcabimus inſurgentes noſtros.
Quia non in arcu meo confidam, & gladius meus non ſaluabit me.
Quia ſaluaſti nos de anguſtatoribus noſtris, & odientes nos confudiſti.
In † Deo (ideo) laudauimus tota die: & nomen tuum æterno confitebimur. Selah.
Etiam elongaſti (te) & erubeſcere feciſti nos, & non egredieris in exercitibus noſtris.
Facies vertere nos retro ab anguſtatore, & oſores noſtri diripuerunt ſibi.
Dabis nos qutſi ouem eſcæ, & in gentibus ventilaſti nos.
Vendes populum tuum ſine opulentia, & non (tibi) multiplicaſti in commutationibus eorum.
Pones nos opprobrium vicinis noſtris, ſubſannationem & irriſum circundãtibus nos.
Pones nos prouerbium in gentibus, commotionem capitis in populis.
Tota die erubeſcentia mea coram me, & confuſio facierum mearum cooperuit me.

Universidad de Deusto
Biblioteca

E Auoce exprobrantis & blaſphemantis,à facie bus inimici & vltoris. 16
mali
Omne hoc venit nobis, & obliti non ſumus tui, & non mentiti ſumus in 17
pacto tuo.
non
Non eſt tractum retro cor noſtrum, & deuiauit greſſus noſter à ſemitis tuis. 18
Quoniam contriuiſti nos in loco draconis: & operuiſti ſuper nos in vmbra 19
mortis.
Si obliti ſumus nominis Dei noſtri,& extẽdimus palmas noſtras Deo alieno 20
eſt
G Nunquid non † Deus inueſtigabit iſtud? quoniam ipſe cognoſcens occulta 21
cordis. euangelizato †Dii.
Quoniam ſuper te interfecti ſumus tota die: reputati ſumus vt ouis macelli. 22
Expergiſcere,quare dormies † domine? vigila,ne elõgare ſempiterno. domini mei 23
Quare facies tuas abſcondes:obliuiſceris afflictionem noſtram & oppreſſio- 24
nem noſtram?
Quoniam incuruata eſt pulueri anima noſtra:adhæſit terræ venter noſter. 25
Surge,auxiliare nobis,& redime nos propter gratiam tuam. 26

H TItulus eſt. Vincenti filiis Core intelligentia. De quo vt ſupra in titulo pſalmi.42. ¶ Quæ autem ſit materia,non apparet ex titulo. Vnde inueſtigando illam ſcito aliquid circa materiam pſalmi manifeſtum & aliquid ambiguum eſſe. Manifeſtum quippe eſt commemorari diuina beneficia collata populo Hebræorum quũ introductus eſt in terram promiſſionis, Deo pro illis pugnante,& deplorari quòd in præſentia totum oppoſitum Deus facit: & hoc ſine ipſius populi flentis culpa.ambiguum autem reſtat quo tempore hæc quę poſterius deflentur mala,verificata ſunt:an ſcilicet tempore veteris an tempore noui teſtamenti. Et eſt ratio dubij: quia nullibi in tota hiſtoria veteris teſtamenti inueniuntur verificari hæc duo ſimul (ſcilicet tantam populi afflictionem quanta hic deſcribitur,& ſimul tantam populi innocentiam quãta hic deſcribitur. Et bene nota quòd ſermo de populo & non de ſingulari perſona: vt Thobia ſeu Hieremia. populus quippe iuſtus nuſquam legitur ſic afflictus vt hic deſcribitur. Vnde materia iſtius pſalmi non eſt populus captiuus captiuitate Babylonica aut quacunque alia tam
I Iſrael quàm Iuda:quoniam conſtat quòd propter ſua peccata fuerunt diſperſi. Et ſimiliter non eſt populus afflictus ſub Antiocho:intantum vt. 2. Maccab. 5. dicatur. erant autem toto triduo. 80. milia interfecti. 40. milia vincti,non minus autem venundati. Quia propter eorum peccata(vt ibidem dicitur)hoc euenit. Et intantum tunc receſſerunt à Deo Iudæi quòd in. 6. capitulo ſubditur. nec ſimpliciter ſe quiſquam Iudæum confitebatur:& quum Liberi ſacra celebrarẽtur,cogebantur hedera coronati Libero circuire. Populus autem de quo pſalmus iſte tractat,nõ eſt oblitus Dei,nec inique geſſit in teſtamento Dei,nec receſſit retro cor eius:& propterea quaſi admiratur quòd Deus ſe affligit tam vehementer. In oppoſitum autem ſonant verba pſalmi ſonantis populum iſtum eſſe Iacob & filios antiquorum patrum Iudæorum. ¶ Rurſus ſi hæc mala non verificantur in populo Hebræo oportet aſſignare hiſtoriam quando in nouo teſtamento verificata hæc fuerint:& quum nullibi inueniatur ſecundum hiſtoriæ ſenſum hoc veri
K ficatum,non minor conſurgit ambiguitas. Quoniam autem nõ res ſermoni ſed ſermo rei debet eſſe ſubiectus,& ex rerum geſtarum hiſtorijs conſtat non eſſe hic ſermonem de populo veteris teſtamenti flente huiuſmodi mala cum tanta innocentia,conſequens eſt vt populus teſtamenti noui cum ſumma innocentia vehementiſſime afflictus prophetetur,deflens tot mala ſimul cum innocentia. ¶ Nec obſtat quòd nominetur populus Iacob:quoniam millies Chriſtianus populus in ſacra ſcriptura appellatur Iſrael ſeu Iacob, propter vnitatem fidei in populo vtriuſque teſtamenti. Appellãtur quoque filij Iudæorum. tum quia ſalus ex Iudæis eſt: vt dicitur Ioan. 4. tum quia primi fundatores eccleſiæ (quorum tempore hæc verificata ſunt) fuerunt etiam natione Iudæi. ¶ Similiter non obſtat quòd in nouo teſtamento non fuerint verificatæ ſpecies malorum hic enumeratorum:puta quòd fuerint venditi. pluries enim in ſacra ſcriptura ſpecies pro genere ponitur:& ſicut pœnæ inferni deſcribuntur ex ſimilitudine pœnarum fletus,ſtridoris dentium,vermium & huiuſmodi, ita pœnæ populi primitiuæ eccleſiæ deſcribuntur ad ſimilitudinem pœnarum populi fugientis à prælio,direpti,ſubiecti,venditi,occiſi. ¶ Et A quamuis ratio hæc ex rebus geſtis ſufficiens ſit ad ſuadendum populum iſtum eſſe populum primitiuæ eccleſiæ,fulcitur tamen ex authoritate ſacræ ſcripturæ. nã Paulus Apoſtolus ad Roma. 8. affert verba huius pſalmi de ſeipſo & ſui ſimilibus dicta. Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti:tribulatio &c. ſicut ſcriptum eſt. quia propter te mortificamur tota die. æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. Vndique ergo apparet pſalmum iſtum ad literam introducere populum Chriſtianum vehementer afflictum in Apoſtolis & martyribus. vnde merito ſortitus eſt titulum eruditio ſeu intellectus tanti myſterij.

SVMMARIVM EST.

¶ Populus Chriſtianus primitiuæ eccleſiæ in tribulatione magna conſtitutus, confert diuinæ protectionis & opis beneficia exhibita priori populo quo ad temporalia bona, cum immutato Deo & Rege ac facilitate ſimiliter nunc protegendi & adiuuandi etiam in temporalibus: B & tamen mutatam in contrarium diuinam ſententiam experitur, Deo repellente,confundẽte,non adiuuante immo ſubiiciente eos inimicis,proponente eos in deriſum &c. quum nec in his omnibus peccauerit,recurritque demum ad Deum vt adiuuet & redimat.

Perſona loquens Propheta eſt in perſona populi.

DEVS in auribus noſtris.) Diuiditur pſalmus in duas partes:propoſitiuam materiæ, & executiuam,ibi,tu manu tua. Proponit vnum ſcilicet diuinum opus in veteri teſtamento patratum, tanquam baſim contrarietatis & admirandæ mutationis. Intelligentia ſiquidẽ præſentis pſalmi verſatur circa contrarietatem diuini operis in veteri & nouo teſtamẽto: dum in teſtamẽto veteri Deus pro populo iuſto operabatur protegendo a malis temporalibus & ſeruãdo in bonis,in nouo autem operatus eſt affligendo populum iuſtum, priuando bonis temporalibus & replendo malis. Et propterea proponendo opus quod operatus es, proponit materiam C pſalmi vt baſim tantæ contrarietatis. ↬ Aſcendens igitur mente ad Deum perfectus primituæ eccleſiæ populus,à Deo inchoat. Deus in auribus noſtris,non per interpoſitos nuncios,non per vagam famam, audiuimus:ſed patres noſtri qui ex officio nos debent erudire narrauerũt nobis opus quod operatus es in diebus eorum,hoc eſt quod ipſi viderunt,in diebus antiquitatis:vt per hoc intelligas appellatione patrum non ſignificaſſe poſtremos tantum genitores,ſed omnes ſibiinuicem ſuccendentes patres patribus. loquitur enim iuxta mandatum legis, vt primi parentes annuncient filijs,& illi ſuis filijs, & ſic deinceps. Quotidie autem hoc etiam vere dicere poſſumus:dum audimus Moyſen,Samuelem &c. annunciantes nobis in ſcriptis ſuis opus quod operatus eſt Deus in diebus eorum.

TV manu tua.) Incipit hic pars executiua tali oadine. Primo populus explicat opus quod operatus eſt Deus coram patribus ſub ratione effecti ab ipſo Deo. Secundo,ibi,tu ipſe Rex, ex- D plicat idem opus ſub ratione faciliter efficiendi etiam nunc. Tertio explicat ſub ratione omiſſi nunc & tranſlati in contrarium,ibi,etiam te elongaſti. Quarto manifeſtat quòd iſta mutatio eſt incontraria, ibi, omne hoc venit nobis. Quinto ſupplicat pro adiutorio & redemptione,ibi,expergiſcere. ¶ Licet itaque multa fuerint mirabilia Dei opera in veteri facta teſtamẽto,hic tamen nullum partiale opus explicatur:ſed tanquam vnum totale opus omnia complectens explicatur opus expugnationis inimicorum & introductionis in terram promiſſionis. Expugnationis quidem. Tu manu tua,non noſtra,gentes,habitantes in terra promiſſionis,expuliſti & plantaſti eos. Ordo prępoſterus,ſed neceſſario permutatus,prius fuerunt gentes Chananeæ plantatæ & deinde expulſæ:ſed pro rarione expulſionis affertur plantatio, manifeſtando dominium Dei quòd in poteſtate eius fuit expellere,vtpote qui plãtauerat eaſdem:ſicut in poteſtate domini qui plantauit arborem,eſt euellere eam. Malefacies populis, illis, & emiſiſti E eos. In malefaciendo ſignificatur modus expulſionis:ſcilicet occidendo variis modis. In coniũctione autem futuri & præteriti ſignificatur perſeuerantia: quòd Deus non tantum pro tũc ſed etiam in futurum perſeueraturus eſſet in expulſione populorum. non enim ſimul omnes expulſi ſunt:vt patet in libro Ioſue & Iudicum. Et quòd manus tua hoc fecerit, patet: quoniam non in gladio ſuo hæreditauerunt terram,patres noſtri. Et per hoc excludũtur omnia arma. & brachium eorum non ſaluauit eos. & per hoc excluditur naturale robur. ↬ Introductionis autẽ. ſed dextera tua,operatio tua fauorabilis(qualis fuit operatio tot miraculorum ibi interuenientium:vt exiccatio maris & Iordanis &c.)& brachium tuum,opus tuum forte in tot debellationibus. & lux faciei tuæ,illuſtratio gratiæ tuæ dirigens in agendis. hæc enim tria concurrerunt. quia voluiſti ipſos. hæc eſt tota ratio facti,quia dilexiſti ipſos patres noſtros.

TV ipſe Rex meus.) Tractatur hic diuinum opus ſub ratione facile efficiendi de nouo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et intẽdit ꝙ quia ipse est idẽ Deus qui prius,si præceperit fiet sicut prius. ita ꝙ nõ interuenit ā F
liquis defectus nec ex parte Dei nec ex parte populi quin simile opus fiat si Deus tantummo
do præceperit.Et quantũ est ex parte Dei tu ipsemet, qui olim,Rex meus,habes idem officium
ita est Rex meus nunc sicut tunc: Deus , natura ipse qui prius, præcipe , non oportet vt la-
bores , solum tuum imperium sufficit , præcipe, hoc est præceperis, salutes Iacob.j. populi tui.
Ecce efficacia similis ātiquæ.In te angustatores nostros cornupetemus,in nomine tuo concul-
cabimus insurgentes nostros,sicut fecerunt patres nostri antiqui. ¶Ex parte vero populi exclu
dit primo impedimentũ fiduciæ in seipso.quia nõ arcu meo confidam,& gladius meus non sal
uabit me.Excludit secundo impedimentum ingratitudinis.Quia saluasti nos de angustatori-
bus nostris & odientes nos confudisti , ideo in Deo laudauimus tota die,laudes diuinas dixi-
mus:& nomen tuũ in æternum cõfitebimur:hoc est & laudabimus & laudauimus:hoc est lau- G
dabimus non inchoantes laudare sed laudauimus etiam prius. Et bene nota quòd quãuis hæc
omnia istius particulæ quantum ad modum dicendi,assertiue scripta sint,siue in præterito si-
ne in futuro,intentio tamen dicentis populi non tendit ad asserendum futura & facta abso-
lute,sed in euentu præcepti diuini:hoc est si Deus præcipiat salutes.Quem intellectum textus ip
se porrigit,dicendo,præcipe salutes Iacob,& in te conculcabimus inimicos nostros, quia nõ cõ
fidemus in nobis & cætera. Quid enim aliud per hoc significatur,nisi quòd te præcipiente,nos
in te confidentes vincemus:& consequenter subactis inimicis,quia saluasti nos & laudauimus
& laudabimus:hoc est nõ inchoantes tunc,sine intermissione laudes tuas dicemus.Monstratur
siquidem per hæc non res gesta aut gerẽda absolute,sed facilitas diuini operis,& ex parte Dei
actoris,& ex parte populi bene dispositi ad suscipiendum diuinum beneficium: vt intelligas ex
neutrius partis defectu venire hanc mutationem.

ETIAM elongasti.) Tractatur hic mutatio diuini operis. Vbi considera ordinem.olim tu H
manu tua perdidisti inimicos,saluans patres: & nunc idem ipse es, & te præcipiente simile o-
pus esset,quia recte dispositi sumus:attamen video quòd cum his omnibus totum contrarium
facis . Explicat autem contraria opera per oppositum ad opera fauorabilia quæ solita sunt præ
stari in bello.ita quòd sub parabola bellicorum cũcta mala describuntur quæ primitiua eccle-
sia passa est. ¶ Vnde inchoat a priuatione ducis:intendens quòd Deus non est dux eorum si-
cut fuit dux patrũ.Etiam elongasti,te a nobis & nos a te,& erubescere fecisti nos , te elongato
&nõ comparente.hoc enim subiungit.& non egredieris in exercitibus nostris, tanquam dux
pugnans pro nobis. Et hinc sequitur effectus fugæ nostræ à facie hostium . facies vertere nos
retro ab angustatore.Et effectus direptionis.& osores nostri diripuerunt sibi, bona nostra no-
bis fugientibus.Tertius effectus. Dabis nos quasi ouem escæ:hoc est dabis nos occidendos qua
si oues quæ occiduntur in escam humanam . Quartus effectus . Et in gentibus ventilasti nos. I
hoc est eos qui non occidentur, ad similitudinem ventilantis disperges in gentibus quocun-
que ierint.Quintus declaratiuus huius quarti. Vendes populum tuum sine opulentia, tua:hoc
est sine acquisitione opum pro precio populi. Et explicando hoc subdit. & non multiplicasti,
opes tuas,in commutationibus eorum.Et intendit per hæc quòd tam parui æstimatus est popu
lus sicut qui venditur pro nihilo. ¶Sextus.pones nos opprobrium vicinis nostris.Hactenus de
malis rerum & personæ:modo de malis oppositis gloriæ, famæ & huiusmodi . Quorum pri-
mum est contumelia . pones nos opprobrium vicinis nostris , tanquam viros criminosos.
*Non sufficiunt signa agitati capitis popularis, sed adhibẽturvoces iniuriarũ & etiã blasphemię cõtra deũ, adhibetur præsentia inimici odio habẽtis & vindictã exercentis . Per quod significatur authoritas principum exprobrantium martyribus quasi su persti tiosis aut magis, blasphemantiũque fidei Christi,qui cum hoc ꝙ sũt inimici habẽt officiũ vltoris , quoniã habent gladium ad vindictã malefactorum.
Secundum est derisio.subsannationem & irrisum circundantibus nos , tanquam stultos.& hę
duæ passiones exaggerantur ex eo quòd apud vicinos,non aliquos sed omnes circuncirca . to-
lerabilius est enim haberi iniquum aut stultum ab extraneis(vtpote ignotis nobis) quam
à vicinis . Tertium est detractionis imprecatoriæ . Pones nos prouerbium in gentibus : hoc K
est deducemur in prouerbium cũ imprecantur,verbi gratia, veniat tibi sicut Petro, sicut Pau-
lo.velexecrãdo tracter sicut Christianus & huiusmodi.hoc est eũ poni prouerbiũ in gẽtibus.
Quartũ est ignominiæ publicæ.cõmotionẽ capitis in populis. Quintũ est iudicialis vexatio qua
à principibus & iudicibus iniurijs multipliciter affecti sunt.Et huic adiũgitur erubescẽtia.tota
die erubescentia mea corã me: & confusio faciei meæ , erubescẽtis,cooperuit me,à voce expro
brantis & blasphemãtis, à facie inimici & vltoris.* ¶ Si quęris modũ quo antedicta mala bel
lica verificãtur in populo primitiuæ ecclesiæ,facile apparet intelligentibus populum primitiuę
ecclesiæ velut bellũ exercuisse cũ mũdo , & deũ non pugnasse pro eo quãtũ tẽporalia bona vel
mala:nõ enim occidit persequutores eorũ.Et ideo dicitur ꝙ nõ fuit dux eorum.similiter multi
sanctorũ velut terga verterũt, dũ latuerũt in spelũcis & latebris, & de vna ciuitate fugerũt in
aliam.Direptio bonorum occisio & dispersio,in gestis sanctorũ clare patẽt. Venditio non nisi

metaphorice in textu introducitur:nam constat Deum nunquam proprie vendidisse. & adim A
pleta est,non solum pro quanto misit Deus sanctos in mundum tam viles tanque pro nihilo
habitos , sed etiam quantum ad vsum venditorum in seruitutem : nam Christiani propter fi-
dem Christi habiti sunt vt serui ad secanda marmora , ad portanda onera : vt patet in gestis
martyrum.Reliqua quæ spectant ad ignominiam, irrisionem & iudicia,non egent expositio-
ne:quum manifeste adimpleta legamus.

OMNE hoc venit vobis.) Tractatur hic contrarietas diuini operis ex parte populi.De-
clarauit in particula superiori opus Dei in nouo testamento esse contrariũ operi antiquo quã-
tum ad ipsam speciem operis:quia antiquos defendit,istos non solum non est tutatus sed sub-
iecit hostibus,seruituti,ignominiæ &c. ¶ Poterat quispiam dicere hanc contrarietatem diui
ni operis prouenire ex contrariis meritis prioris populi & noui,scilicet quia prior populus erat
iustus,& nouus est iniquus.Hanc obiectionem intendit excludere,aperiendo primo retentam B
innocentiam inter tot mala.Omne hoc , malum descriptum.venit nobis: & obliti non sumus
tui.(in quo excluditur omne peccatum negligentiæ & ignorantiæ)& non mentiti sumus in pa
cto tuo:in quo excluditur omne peccatum contra legem de cultu Dei. fœdus enim inter Deũ
& populum erat vt ipse esset Deus eorum & ediuerso. Non est tractum retro cor nostrum (in
quo excluditur peccatum internum tam iniquę quàm remissæ voluntatis) & deuiauit gressus
noster à semitis tuis. Vbi aduerte quòd negatio non in principio versiculi, determinat vtrũque
verbum,scilicet est tractum & deuiauit.ita quòd sensus est,& nõ deuiauit gressus noster a semi
tis tuis.In quo excluditur omne peccatum contra præcepta legis. Ex quibus apparet quòd po-
pulus iste retinuit innocentiam integram. ¶ Et quia dixerat omne hoc venit nobis, non su-
mus obliti &c.modo explicat rationem vtriusque : scilicet & mali & innocentiæ . Et est ra-
tio quia Deus est author omnium istorum malorum. Quoniam contriuisti nos in loco draco C
nis.Dicit populus se contritum in loco draconis,vel propter criptas in quibus habitabant ve-
lut dracones:vel quia vt venenosi homines habebantur à mundo, reputante religionem Chri
stianam quasi venenum.& sic conterebantur velut draco.Et operuisti super nos in vmbra mor
tis.Continua mortis comminatio,continua edicta contra Christianos,continuæ inquisitiones
vmbra mortis appellantur:qua cooperiri dicuntur sancti propter principum potestatem super
illos. ¶ Tertio probat populus suam innocentiam ex diuino testimonio. Si obliti sumus no-
minis Dei nostri,& si extendimus palmas nostras Deo alieno,nunquid non Deus inuestiga-
bit istud?quasi dicat certum est quòd inuestigabit & puniet. Et sic habes testimonium ex par-
te inquisitionis diuinæ.Deinde ex parte notitiæ diuinæ. Quoniam ipse cognoscens, supple est,
occulta cordis.Dupliciter enim posset homo peccans euadere impunis.aut quia lateret Deum: c
& hoc excluditur quia nouit occulta cordis.aut quia nõ curaret: & hoc excluditur quia inuesti D
gabit istud.Quarto adiungit proprie innocentiæ maximam charitatem ac sanctitatem.Quo-
niam super te interfecti sumus toto die,reputati sumus vt ouis macelli. Maiorem charitatẽ ne
mo habet vt animam suã ponat quis pro amicis suis:non propter nos,sed super te prędicato &
prædicando occidimur &c.In similitudine autẽ ad oues Macelli significatur non solũ patientia
ouilis,sed etiam necessitas ac vtilitas æstimata ac iudicata à principibus mundi de Christia-
norum occisione.reputabant enim necessarium ac vtile fore occidere Christianos sicut necessa-
rium & vtile est occidere oues Macelli.

Expergiscere.) Supplicat demũ populus vt Deus surgat, auxilietur & redimat. Vbi aduerte
ꝙ quia petitio est rei quæ non habetur , & populus primitiuæ ecclesiæ erat tantæ perfectionis
vt nõ peteret diuinũ auxiliũ ad hoc vt nõ pateretur (vt patet ex eo ꝙ multi eorũ dicebant. has
epulas ego semper optaui,salutẽ autẽ spiritualem habebant,nec in conferendo illã, Deus se ha E
bebat vt dormiens ideo petit populus primitiuæ ecclesiæ duo . Primum accelerationem pacis
ecclesiæ:vt scilicet fides Christiana possit publice prædicari vbique:ita vt quilibet possit libere
absque persequutionum metu Christianus fieri & esse. Et hoc intendunt petere, dicendo auxi
liare nobis. Quæ gratia fuit dilata vsque ad Constantini tempora. Alterum est acceleratio glo
rificationis corporum,quod(vt Apostolus testatur ad Roma.8.) ipsi intra nos gemimus adop-
tionem filiorum Dei,expectantes redemptionem corporis nostri.Et hæc petitio significatur di
cendo.& redime nos.Vtrique autem petitioni subseruit petitio expergiscere. More itaque hu-
mano concludit alloquens populus.Deum,expergiscere,quare dormies domine, quare ad simi
litudinem protrahentis somnum te habebis. Nec interrogando sed suspirando & gemendo di
cit quare.& subdit. Euigila , ne elongare in sempiternum , ne ad similitudinem elongantis se
permittas ecclesiam in his persequutionibus . Quare faciem tuam absondes , ad similitudiné

F abſcondentis faciem gratiæ tuæ te habebis? obliuiſceris afflictionem noſtram, ad modum o-
bliti te habebis? Quoniam incuruata eſt pulueri anima noſtra, adhæſit terræ venter: hoc eſt quo
niam afflictio populi tui tam ſecundum paſſiones animi quàm corporis peruenit ad terminũ.
Et terminus quidem patiendi ea quæ ſpectant ad animum (vt ſunt ignominia, confuſio, irri-
ſio, & huiuſmodi) ſignificatur per incuruationem animæ ad puluerem: tãquam non ſit aliquid
inferius ad quod poſſit incuruari. Terminus autẽ patiendi ea quæ ſpectant ad corpus) vt ignẽ
gladium, feras, &c.) ſignificatur per adhæſionem ventris ad terram: tanquam non ſit locus in-
ferior quo poſſit humiliari quàm ventre iuncto terræ: ſic enim totus homo ſecundum anterio
rem partem terræ iungitur. Tanquam aperte dixiſſet. quia iam impleta eſt menſura patiendi.
vnde quum dixiſſet, expergiſcere, vigila, adiungit ſurge, auxiliare nobis: non ne patiamur, ſed
vt multiplicitur eccleſia tua in libertate paciſ tuæ. Et hoc quo ad hanc vitam. Et redime nos,
G de ſeruitute corruptionis quantum ad corpus. & hoc quo ad accelerandum reſurrectionis tẽ-
pus. Cuncta autem petimus non propter noſtra merita (ſcimus enim quòd non ſunt condignę
paſſiones huius temporis &c.) ſed propter gratiam tuam. Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori pro liliis filiorum Core eru ditionis canticum amantiſſimum XLIIII.

Ructauit cor meũ verbum bonum: dico ego opera mea regi,
Lingua mea calamus ſcribę velociter ſcribentis.
Speciosus forma præ filiis hominum, diffuſa eſt gratia in la-
biis tuis: propterea benedixit te Deus in æternum.
H Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime.
Specie tua & pulchritudine tua, intende proſpere procede
& regna.
Propter veritatem & manſuetudinem & iuſtitiam: & deducet te mirabiliter
dextera tua.
Sagittæ tuæ acutæ: populi ſub te cadent in corde inimicorum regis.
Sedes tua Deus in ſeculum ſeculi: virga directionis virga regni tui.
Dilexiſti iuſtitiam & odiſti iniquitatem: propterea vnxit te Deus Deus tuus
oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.
Myrrha & gutta & caſea à veſtimentis tuis, à domibus eburneis: ex quibus
I delectauerunt te filiæ regum in honore tuo.
Aſtitit regina à dextris tuis in veſtitu deaurato: circundata varietate?
Audi filia & vide & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum tuum & do
mum patris tui.
Et concupiſcet Rex decorem tuum, quoniam ipſe eſt dominus Deus tuus, &
adorabunt eum.
Et filiæ Tyri in muneribus, vultum tuũ deprecabuntur omnes diuites plebis.
Omnis gloria eius filię Regis abintus, in fimbriis aureis circumamicta varie-
tatibus.
K Adducentur Regi virgines poſt eam, proximæ eius afferentur tibi.
Afferentur in lætitia & exultatione, adducentur in templum Regis.
Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii, cõſtitues eos principes ſuper omnẽ terrã.
Memor ero nominis tui domine, in omni generatione, & g eneratione.
Propterea populi confitebuntur tibi in æternum & in ſeculum ſeculi.

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti ſuper Soſannim filiis Core intelligentia. canticum dilectionum* XLV.

1 *Propheta.* MOuit cor meum verbum bonum, dicens ego opera mea regi, lin-

gua mea calamus ſcribentis velocis. (eſt tanquam) A

2 Pulchruiſti plus filiis Adam, infuſa eſt gratia in labiis tuis, propterea bene-
dixit te † Deus æterno. (o meſia) (†Dii.)
3 Cinge gladium tuum ſuper femur, potens gloria tua & pulchritudine tua.
4 Et pulchritudine tua profice, equita ſuper verbum veritatis & humilitatis iu
ſtitiæ, & docebit te terribilia dextera tua.
5 Sagittæ tuæ acutæ, populi ſub te cadent in corde inimicorum Regis. (ſunt)
6 Thronus tuus † Deus ſeculo & ſemper, virga rectitudinis virga regni tui. (eſt) (†Dii.) B
7 Dilexiſti iuſtitiã & odiſti iniuſtitiã, propterea vnxit te † Deus tuus oleo. (†Dii.)
lætitiæ plus ſociis tuis.
8 Myrrha & aloe, caſia omnibus veſtibus tuis, à palatiis eboris, vnde lætifica-
uerunt te. (ad odorem)
9 Filiæ regum in charis tuis, ſtetit coniux dexteræ tuæ in maſſa ophir. (tibi) (auri)
10 *Vox patrum.* Audi filia & vide & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum
tuum & domum patris tui.
11 Et concupiſcet Rex pulchritudinem tuam, quia ipſe † dominus tuus, & incur (eſt) C
uare ipſi. (venerando) (†domini.)
12 Et filia Tyri in munere, facies tuas deprecabuntur diuites populi. (honorabitte)
13 *Propheta.* Tota honorata filii regis interna, de interſertionibus auri veſtis eius. (eſt)
14 In Phrygianis ducetur regi, virgines poſt eam, ſodales eius, ductæ tibi. (ſ.) (ierunt) (meſiæ)
15 Ducentur in lætitiis & exultatione, ingredientur in palatium Regis.
16 Pro patribus tuis erunt filii tui, pones eos † principes in terra. (†principibus) D
17 *Vox apoſtolica.* Faciam recordari nomen tuum in omni generatione & generatio
ne, propterea populi confitebuntur te ſeculo & ſemper.

TItulus eſt. Vincenti ſuper Soſannim filiis Core intelligentia cãticum dilectionum. ¶ Vin-
centi, præſidenti muſicæ, ſuper inſtrumento vocato Soſannim, filiis Core, id eſt cantori-
bus ex filiis Core, intelligentia. per quod ſignificatur myſterium magna intelligentia dignum
quod in hoc pſalmo tractatur. & vere maxima intelligentia eſt pſalmus iſte: quia penetrat ver
bum carnem factum eſſe. Canticum dilectionum, inter Regem & Reginam, inter Meſiam &
eccleſiam. ☞ Conſtat enim in primis authoritate Pauli ad Heb. 1. pſalmum hunc de diuinita
te Meſiæ tractare: dum dicit. Ad filium autem, Thronus tuus in ſeculum ſeculi, virga æquita-
tis virga regni tui. dilexiſti iuſtitiam & odiſti iniquitatem: propterea vnxit te Deus Deus tuus
oleo exultationis præ participibus tuis. Quod in. 6. &. 7. verſiculis huius pſalmi habetur. Con E
ſtat ſecundo ex progreſſu pſalmi, quæ dicuntur nõ niſi de Meſia poſſe intelligi. Fatentur quo-
que Iudæi pſalmum hunc ad literam de Meſia tractare. Vnde & thargum in verſu. 2. pulchri-
tudo tuo ô Rex Meſia maior filiorum hominum. Et in verſu. 7. at o tu Rex Meſia quoniam di
lexiſti iuſtitiam &c. Vndique itaque habetur materiam huius pſalmi eſſe Meſiam, & conſequẽ
ter coniugem eius eccleſiam.

SVMMARIVM EST.

☞ Propheta deſcribit Meſiam à pulchritudine, gratia, fortitudine militari, ſucceſſu proſpero
equitantem, ita vt dextera & ſagittis ſuis populos corde ſubiiciat ſibi: eundemque Deum re-
gnantem virga rectitudinis, odio iniquitatis, vnctum præ aliis confitetur, ſic vt nec veſtes aut
domos eburneas obſequiumve filiarum regum prætermittat. A coniuge deinde monita, tota

Universidad de Deusto
Biblioteca

F glorioſa,deducenda in Regis palatium &c. commendat,adiunctis futuris filijs principibus vniuerſæ terræ,cum perpetua memoria & laude nominis eius apud populos.

Perſonæ loquentes ſunt Propheta patres,& Apoſtoli.

MOVIT cor meum verbum bonum.) Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuã mãteriæ,& executiuam,ibi, Pulchruiſti plus filijs. Proponit tria. Primũ, quod eſt præcipuũ. dicens ego opera mea Regi.in hoc enim manifeſtat Propheta quid intẽdit dicere in opere huius pſalmi,explicando regi:hoc eſt quòd intendit tractare rem regiam alloquendo Regem. Et quia non dicitur Regi Hieruſalem, nec regi Aſyriorũ,ſed abſolute regi, ſignificatur ille qui per excellentiam eſt Rex,ſcilicet Meſias.& in hoc proponitur materia pſalmi.¶ Duo autẽ reliqua proponit velut annexa ad declarationem iſtius,Alterum ex parte cordis. mouit cor meũ
G verbum bonum.Exiſtentibus in corde hominis verbis bonis & verbis malis, officium cordis, id eſt voluntatis eſt mouere ad dicendum ad operandum &c.tam verbum bonum quàm verbum malum. vnde & dominus in euangelio dicit quòd de corde exeunt adulteria , furta &c. Aſſerit Propheta quòd in opere huius pſalmi conſtituendo cor meum mouit verbum bonum quod intus erat.mouit inquam vt prodeat extra in locutione & ſcriptura.Nec dubium q̃ verbum hoc ſit omnifariam bonum,ſcilicet vtile, delectabile & honeſtum , non huic vel illi ſed toti vniuerſo. ☙ Alterum ex parte linguæ .lingua mea calamus ſcribentis velocis. Et intendit per aſſimilationem linguæ ad calamum ſcribentis velocis,modum quo condidit hunc pſalmum.tum quantum ad promptitudinem:quia non meditando ſed tam cito dixit hunc pſalmũ quàm cito ſcriptor velox ſcriberet.per quod ſignificatur quòd mens Prophetæ in promptu habuit hæc Chriſti myſteria. Tum quãtum ad ſummarie dicendnm,velut per capita.ſicut enim velociter ſcribens notat res per capita , ita Propheta myſteria Chriſti non niſi per capita hic
H ſcripſit.

PVLCHRVIS TI plus filijs. Adam.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo deſcribit Meſiam quantum ad conditiones perſonæ.Secundo deſcribit eundem ſub ſimilitudine equitis armati tanquam principis exercitus,ibi,cinge gladium tuum . Tertio ſub ſimilitudine Regis,ibi,thronus tuus.Quarto quantum ad coniugem,ibi,ſtetit coniux.Quinto quantum ad propagationem filiorum,ibi,pro patribus tuis. ¶ Deſcribit in primis perſonã Meſiæ ỳ duabus partibus:pulchritudine, ſcilicet & loquela . Sub pulchritudine continentur omnes conditiones viſibiles:ſub loquela audibiles.Ex his enim duobus cognoſcitur , laudatur vel vituperatur homo,& maxime princeps.ex effigie ſiquidem,pro portione membrorum,ſtatura,colore, primo occurrit iudicandus homo. & ſimiliter ex modo loquendi,ex ijs quæ dicit & huiuſmodi, iudicamus præcipue hominem:duobus porrigentibus ſenſibus,viſu & auditu. ☙ Vnde quan-
I tum ad pulchritudinem. pulchruiſti plus filijs Adam . Per quod ſignificatur quòd fuit & apparuit pulchrior omnibus hominibus. Quod non intelligo de pulchritudine corporali(quum hoc ſacra ſcriptura non tradat:& pulchritudo exigat non ſolum proportionem,ſed etiam magnitudinem quantitatis:Chriſtus autem non legitur fuiſſe magnus quantitate corporali) ſed intelligo de pulchritudine morum,animi,& demum naturæ.Pulchruit in primis pulchritudine deitatis:deinde gratiæ ſine menſura : & demum exteriorum morum . Cum hoc tamen tene Chriſtum ſecundum corpus fuiſſe ſpecioſum præ filiis hominum negatiue:hoc eſt quòd nullus fuit ſpecioſior illo:quoniam formatus eſt virtute ſpirituſſancti, cuius commenſuratiſſimũ eſt opus.& forte fuit etiam ſpecioſior poſitiue prę filiis hominum.Ita quòd ſignificãter dicitur præ filiis,ad excludendum primum hominem: qui fuit etiã cõmenſuratiſſimus factus à Deo.
¶ Circa loquelam ſubiũgitur.Infuſa eſt gratia in labiis tuis.Gratia proprie hic dicitur qua ſermo redditur gratioſus auditoribus.& ad literam Chriſtus tam gratioſe loquebatur vt miniK ſtri Iudæorum miſſi ad comprehendendum Ieſum, redeuntes audita illius prædicatione, interrogantibus pontificibus,quare non adduxiſtis illum?reſponderint,nunquam ſic locutus eſt homo ſicut hic loquitur Ioan.7.Cum hac tamen gratia in modo loquendi, intellige quoque gratiam in dictis,ordine & efficacia dicendi,docendi,monendi, & perſuadendi. & vtranque infuſam:hoc eſt à Deo effluxam.¶ Propterea benedixit te Deus æterno. Effectus pulchritudinis & gratiæ ſermonis hic eſt. ex his enim hoc eſt mediantibus iſtis, benedixit, multiplicauit, te Deus æterno.Benedictio in ſacra ſcriptura quo ad augmentationem & multiplicationem ſumitur frequenti vſu.Et ad literam videmus adimpletum quòd mediante pulchritudine deitatis,gratiæ,morum &c.Chriſti,& ſimiliter mediãte verbo prædicationis benedixit Deus Chriſtum in æternum:& augmentando ipſum quo ad gloriam corporis &c.& multiplicando quo ad filios hoc eſt fideles.& vtrunque in æternum:vt patet.

CINGE gladium tuum.) Deſcribitur hic Meſias tãquã eques Imperator exercitus,prius A
quo ad arma.deinde quo ad equum, & demum quo ad actionem prælij. Ita quòd parabola eſt quòd iſte accingat enſem ſuum ſuper femur ſeu latus ſuũ,fortis &c.& quòd in decore ſuo proſpere equitet ſuper equum veritatis &c.& exerceat dexterã ſuã terribiliter , ita q̃ ſagittæ eius penetrent corda inimicorum:& ſic populi ei ſubiiciantur.Hæc eſt metaphora. ☙ Senſum autem oportet ſingillatim penetrare.Gladius Chriſti teſte Apoſtolo verbum eſt Dei.& gladius ſpiritus quod eſt verbum Dei.Cinge gladium tuum,præpara diuinũ verbũ,hoc eſt euãgelium tuũ,non alienũ,ſuper femum. Quum debuiſſet dicere ſuper latus,ratione myſterij dixit ſuper femur , in quo eſt vis generatiua:vt intelligas per femur partẽ generatiuã, quæ baptiſmus eſt. Et cõgrue dicitur cinge gladiũ tuum ſuper femur:hoc eſt præpara verbũ euangelicũ ſuper baptiſmum.Et hoc ad literam impletum conſtat , ordinante Chriſto doctrinam euangelicã cũ
B baptiſmo.euntes docete omnes gentes,baptizantes eos &c. ☙ Potẽs gloria tua & pulchritudine tua.Fuit potens Chriſtus in prædicatione & baptiſmo.tum ex gloria ſua:quæ maxime apparuit in miraculis:vt Ioannes euangeliſta teſtatur.& hæc comitata ſunt prædicationem & baptiſmum:iuxta illud,Domino cooperante & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.Tum ex pulchritudine ſua , hoc eſt plenitudine gratiæ & veritatis quibus pulcher eſt Chriſtus . Ita quòd potens fuit Chriſtus & gloria miraculorum, & pulchritudine gratiæ ac veritatis ad attrahendum mundum prædicando & baptizando. ¶ Et ſcito quòd dictio Hebraica non admuſſim ſonat gloriam, ſed medium quid inter laudem & gloriam velut laudem magna voce.Et propterea interpretes multi ex altero extremo ſcilicet gloria cui magis appropinquat, interpretati ſunt gloria tua.Hæc quo ad præparationem . ¶ Sequitur equitatio. Et pulchritudine tua,omnis gratiæ & veritatis, profice , ad meliora ſemper progredere : equita ſuper verC bum veritatis & humilitatis iuſtitiæ . ego in hoc natus ſum vt teſtimonium perhibeam veritati.& diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. Ita quòd Chriſtus equitauit , velut equitans progreſſus eſt,ſuper veritate & humilitate iuſtitiæ, non ignauiæ.tum in propriis vitæ ac doctriuæ actionibus: tum in aſcenſu crucis:tum in actionibus aliorum. Omnia ſiquidem documenta eius ſunt documenta veritatis:& hoc quo ad intellectum. & humilitatis,non qualiſcunque ſed iuſtitiæ , hoc eſt debitæ:& rurſus iuſtitiæ,hoc eſt iuſtificantis.& hoc quo ad voluntatem.Doctrina ſiquidem Chriſti exigit humilitatem,non ſupererogationis ſed debitam: quæ omnis intellectus in captiuitatem redigitur in obſequium Chriſti,qua omnis voluntas non renuit ſubijci cui debet, & qua iuſtificatur omnis homo.¶ Sequitur actus præliandi . & docebit te terribilia dextera tua. Vtitur prophetæ conſueto loquendi more, quo dicimus ille princeps docuit manu ſua terribiles duces : quis ipſe eſt ; ſignificando per hoc quàm fortiter pugnauerit contra illos . Docere eſt aperte monſtrare , experientia teſte. Dextera tua, fauorabiD lis eſt aſſiſtentia Chriſti ad euangelium. & hæc eſt docens facto. Terribilia ſunt tormenta omnis generis & mors,pugnantia cum Chriſto. hæc enim didicerunt experientia quis eſt chriſtus,demonſtratus per pronomen te:dum fuerunt ſuperata à dextera Chriſti.Conſtrue ſic. Et dextera tua, fauorabilis aſſiſtentia tua,docebit,facto experientiæ,terribilia, tanquam perſonas diſcentes,te,tanquã rem quam diſcunt.Conſtat autem hæc adimpleta eſſe in paſſionibus martyrum:& in primis ſuperata morte(quæ eſt vltimum terribilium)in paſſione Chriſti. ¶ Poſt dexteram quæ eſt inſtrumentum coniunctum , ſubiunguntur ſagittæ, quæ ſunt inſtrũmenta ſeparata , ita quòd non ſolum manu ſed ſagittis pugnans deſcribitur. Sagittæ tuæ acutæ. QuãE uis poſſint Apoſtoli intelligi ſagittæ externæ Chriſti (iuxta illud Eſa. xlix. poſuit me ſicut ſagittam electam)melius tamen apparet intelligere ſagittas Chriſti internas: quæ ſunt ſpirituales immiſſiones mouentes animum hominum ad fidem, ſpem & charitatem. Et hæ velut ſagittæ à remotis mittuntur , acutæ: vtpote penetrantes corda . Et ſunt vere tuæ , ita quòd nullius alterius:quia ſolus ipſe poteſt humanum cor penetrare. ¶ Harum ſagittarum effectus eſt. populi , non vnus populus ſed multi, ſine numero , inimicorum regis , qui es tu , hoc eſt non credentium tibi (nullos enim habebat Chriſtus inimicos niſi non credentes, ſiue Iudæos ſiue Gentiles) ſubte cadent , non in corpore ſed in corde: hoc eſt ſubiicientur tibi ex corde , ſubiicientur tibi fide, ſpe, charitate. hoc eſt enim cadere corde ſub chriſto . Et hic terminus prælij quo inimici ſunt ſubacti corruentes ſub chriſto,ſuſcipiendo iugum fidei in corde. ¶ Aduerte hic & pro prædictis & pro dicendis in hoc pſalmo, quòd quia ſub metaphora pſalmus iſte tractat conditiones Meſiæ &c.ideo expoſitiones iſtæ non ſunt myſticæ, ſed ad ſenſum ſpectant literalem.conſtat enim ſenſum literalem metaphoræ non eſſe ipſam metaphoram,ſed quòd intenditur ſignificari per illam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F THRONVS tuus deus) Post adscriptum Messiam sub specie principis militãtis ac vin
centis,describitur idem Messias sub specie regis quantum ad deitatem,dignitatem,perpetuita-
tem,potestatem,bonitatem,gratiæ excellentiam,vestes,ac domos aulicas. ¶ Vide singula. Pri
mo vocat. O deus in,quo infatetur regẽ istum esse deum. Thronus tuus. dignitatem explicat
regiam. Seculo & semper:vt veram æternitatem intelligas. Sceptrum seu virga rectitudinis
sceptrum regni tui:hoc est potestas regni tui est ad rectitudinem faciendam & administran-
dam,ad ordinandum non recta. Per quod significatur id quod impossibile est humano cuique
regno:scilicet reducere omnia ad rectitudinem. Hoc enim facit sceptrum Christi:dum meri-
ta omnia rectificat per præmia, & culpas omnes recto subiicit ordini puniendo. ¶ Dilexisti
institiam,in omnibus. Ecce bona volũtas. Multi siquidem reges & si recte exercent sceptrum
regni,in suis tamẽ animis nõ sunt boni. contra quod post sceptrum,hic adiungitur dilexisti iu
G stitiam:vt intelligas internum amorem ipsius iustitiæ. Et odisti iniustitiam. Et hoc dicitur pro
pter reges qui & si amant iustitiam, non tamen ita ꝙ odio habeant iniustitiam : sed propter
occurrentia aliqua amicorũ,consanguineorum &c. non euitant iniquitatem, omittendo puni
re iniustitiam. ¶ Propterea vnxit te deus deus tuus ꝙ. lætitiæ plus socijs tuis. Nota contex-
tum. Quem prius appellauit deum,thronus tuus deus, eundem alloquendo appellat vnctum
à deo, propterea vnxit te deus deus tuus: vt intelligas vnã hypostasim seu personam esse deum
& vnctum a deo:hoc est esse deum & hominem. Et potes per oleum lætitiæ intelligere gratiã
vnionis:qua verbum caro factum est. qua homo est deus identitate hypostasis, Et sic coniun-
ctio propterea, denotat effectum consecutum ex gratia vnionis:quæ hic appellatur vnctio o
leo lætitiæ. nam ex illa consequitur veritas antedictorum,scilicet thronus tuus deus seculo &
semper &c. ex hoc enim quòd verbũ caro factum est,effectum est vt idẽ deus & homo thronũ
H habeat in æternum &c. Propterea, propter hoc effectum vnxit, oleo lætitiæ, gratia vnionis af
fecit, te,ratione humanę naturæ,deus,omnium, ex hac ipsa vnctione deus tuus singularissi-
me(scilicet per gratiam vnionis hypostaticæ)plus sociis tuis, beatitudinis capacibus, vniuer-
sis creaturis intellectum habentibus. nulli siquidem alteri gratia vnionis concessa est. Et ap-
pellauit actionem diuinam qua verbum caro factum est vnctionem : quia ipsa constitutus
ac appellatus est vnctus,Christus,Messias:sicut temporales reges apud Hebræos, vnctione con
stituebantur reges. ¶ Myrrha & aloe casia omnibus vestibus tuis, appositæ fuerunt,a palatiis
eboris,quod fit de dente elephantis. Non solum vestes omnes nulla excepta suffumigatæ de-
scribuntur, sed palatium describitur eburneum : hoc est crustulis eburneis intus incrustatum:
sicut nos marmoreis tabellis crustata templa videmus. Vnde. 3. Regum vltim. dicitur quòd A
chab rex Israel ædificauit domum eburneam. & Amos. 3. dicitur, Peribunt domus eburneæ.
I Magnorum siquidem regum in orientalibus regionibus erat habere aulam aliquam sic ebo-
re crustatam. Vnde lætificarunt te filiæ regum, officio suffumigandi vestes & personalium
obsequiorum (in quo excellentia ministrantium personæ Messiæ significatur ex regali gene-
re, dum describuntur filiæ regum in obsequio eius) in charis tuis, in iis quæ sunt tibi chara:
hoc est non solum grata sed æstimata & in precio habita. Vtrunque dicitur, & lætificaue-
runt,& in charis tuis:ne alterum defuisse intelligas. Sunt qui lætificare quærunt principem,
sed non in charis ei:sunt & qui chara principi ministrant,sed non lætificando. filiæ regũ vtrũ
que fecerunt. ¶ Aduerte hic quo ad literam ne exigas veritatem aromatum quæ hic nominan
tur in Hebræo:quoniam forte quæris impossibile. Sat sit nosse induci aromatum species qui-
bus vestes regiæ coluntur,vel suffumigando, vel aspergendo, vel quouis alio modo. Et per ca-
siam intellige non casiam fistulam quæ est medicinalis: sed casiam aromaticam, quæ est vir-
K ga quędam aromatica. per aloen intellige lignum aloes. Et quo ad vsum suffumigationis vi-
demus suauem odorem fumi ex præparato ligno aloes in aulis principum. Quo ad vsum ve-
ro aspersionis legimus Prouerb. 7. Aspersi cubile meum myrrha, aloe & cinamomo. ¶ Cir-
ca significatum per huiusmodi similitudines oportet aduertere vt partes metaphoræ sibi con-
gruant. Et quoniam species aromaticæ ad odorem spectant, & odor bonus famam bonam si-
gnificat (dicente Apostolo, Christi bonus odor sumus, aliis odor vitæ in vitam &c.) & ve-
stes Christi sanctas operationes significant (dicente Ioanne in Apocal. de vestibus byssinis
quòd sunt iustificationes sanctorum) consequens est quòd Christi opera spirantia odorem op
timæ famæ intelliguntur per vestes spirantes odorem myrrhæ, casiæ, ligni, aloes &c. Palatia
eburnea constat esse magnificas animas secundum virtutem, in quibus habitat Christus.
Quæ ex parte materiæ describuntur excellentissimæ : nulla quippe materia congrua ad do-
mus ędificium, apparet excellentior ebore. Et ex parte quantitatis ac formę describuntur

omnia excellentissima : vtpote palatia. vt vtrinque intelligas non quascunque sanctas men- A
tes sed supremas. ¶ Filiæ regum in obsequio describuntur:vt spiritualem excellentiam perso-
narum ministrantiũ intelligas per filias regum. Quarũ actio describitur lætificare ipsum Me
siam in illis rebus ac actionibus quæ gratæ ac charæ sunt ipsi Messiæ:hoc est in magnis virtutũ
actibus(qui soli sunt res charæ Messiæ)lætificare ipsum,lætitiæ materiam præbere. Et quoniam
describuntur filiæ regum non solum lætificare in charis eius, sed præponitur vnde seu ex qui-
bus,significatur per hoc quòd filiæ regum ministrando aromata, vestes & palatium suauiter
redolere fecerunt. Per quod significatur extensionem boni nominis Christi effectam per fi-
lias regum:hoc est mentes valde illustres:quales fuerunt Apostoli & alij sanctissimi viri. Quã
uis etiam illustres secundum gloriam huius mundi personæ, ad hoc multum contulerint. Cõ
stantinus enim suscipiens Christi fidem,fecit redolere vestes Christi. Constantia quoque filia
eius multum ad id contulit inter nobiles Romanas &c. B

ASTETIT coniux) Descriptis conditionibus Messiæ quo ad personã, militiã & regnũ,de-
scribitur modo ex cõiuge. Vbi parabola cõsistit in hoc: ꝙ describitur Messiæ spõsa ad illius dex
terã cũ auro,tanquã extra domũ existẽs susc̃ipiens monitiones solitas fieri puellis venientib⁹
ad viros suos,adiectis promissionibus multis tũ amoris tum honoris. deinde tanquã data cõ-
moditate vt spõsa vestiatur illustrioribus vestibus(in quo subintelligitur regẽ se cõtulisse in pa
latiũ & spõsam interim ornari)describitur sponsæ ornatus cũ ipsius deductione ad regẽ in pa
latium cum societate virginũ & sodaliũ. Hæc est parabola. ¶ Vide singula. Stetit. nõ dixit se-
dit:quoniã describitur tãquã ingressura domũ,describitur velut cui obuiauit rex extra in atrio
Et vere stetit:quia militans est ecclesia,nõ triumphãs,non regnãs in præsenti vita. Aduerten-
dum est enim ꝙ quẽadmodũ Messias descriptus est prius militans, & deinde regnans,ita cõiux
eius describitur vt spõsa veniẽs ad virũ & deinde introducta in palatium regis, quia prius est C
ecclesia militãs,deinde triũphans. ¶ Cõiux. Dictio Hebraica nõ proprie significat cõiugem,sed
mulierẽ relatã ad seruitium viri in generatione. quã interpretes coniugis nomine significaue-
rũt. Quæ sit autem hæc mulier, Apostolus ad Ephe. manifestat,aperiens ꝙ est ecclesia. Dexterę
tuæ(in quo etiã seruat morẽ principũ honorantiũ cõiuges ad dexteras) hoc est potioribus bo-
nis tuis,qualia sunt bona spiritualia,in massa ophir,hoc est in massa auri. aurũ enim descriptũ
est à loco ophir. Per massam auri intellige aurũ informe multũ simul iunctũ seu cõpactũ,tan-
quã dotẽ seu munus quod secũ detulit mulier. Et significatur per hoc ecclesiæ intentio : aurea
quidem,quia optima. in massa autẽ,quia formabilis per Christi doctrinã in distinctas formas
ecclesiasticorum sacramẽtorũ,ordinũ,graduũ &c. Quã in hoc præcipue ost̃dit ꝙ venit ad hoc
vt iungatur Messiæ,ad hoc vt seruiat ipsi. ❧ Sequitur monitio. audi filia. Cõsuetũ est aduenie
tem sponsam monere vt imbuat mores domus mariti, relinquendo mores & patriæ suæ & do- D
mus patris sui. Et propterea hic describitur velut susc̃ipiens paternas monitiones à seniorib⁹
seu parentibus sponsi : qui in proposito patres Christi, prophetæ sanctiq; veteris testamenti
sunt. ¶ Admonetur autem ecclesia iungenda christo circa quinque. Primo audi. Fides enim
ex auditu est veteris & noui testamenti. Et appellatur filia institutionis & amoris : vt etiam
ex nomine gratius instruatur. & vere est filia patriarcharũ & prophetarum. Secundo & vide,
discerne credenda à non credendis,speranda à nõ sperãdis, diligenda ab odio habẽdis,operan
da ab omittendis &c. Tertio & inclina aurem tuam,humilia caput tuũ. aurem pro capite po-
suit:hoc est in captiuitatem redige intellectum tuum. Quarto & obliuiscere populum tuum &
domum patris tui:hoc est doctrinam,mores,ritus populi tui,siue Gentilis siue Iudaicæ perfidiæ
& domum patris tui,diaboli. vos ex patre diabolo estis. seu etiam patris carnalis vt sic, quate- E
nus carnalia sapit. Obliuiscere, pro oblitis habe. Et huic monitioni annectitur promissio eius
quod maxime desideratur à sponsa,scilicet amari a suo coniuge:& hoc tãto magis a rege. & cõ
cupiscet rex pulchritudinẽ tuam. Magnificat promissionem ex dignitate coniugis, dicendo
rex. ex magnitudine amoris,dicendo concupiscet. ex qualitate ipsius sponsæ,dicendo pulchri-
tudinem tuam. Et hoc proculdubio ad literam verificatur de christo respectu ecclesiæ : dum
concupiscit pulchritudinem eius eleuare in cœlum. ❧ Quinta monitio. Et incuruare ipsi,Me-
siæ,debitum honorem illi exhibendo vt subdita : quia ipse, Messias, dominus tuus : supple est.
Huic monitioni apponitur præmium honoris: quòd,scilicet tu honoraberis ab aliis. Et filia Ty
ri in munere,facies tuas deprecabuntur diuites populi. Quantum ad parabolã,puto meminis-
se Tyri ciuitatis extraneæ : quoniam Tyrus ciuitas fuit opulenta iuxta mare, vacans nego-
ciationibus plurimis, vnde esset ab extraneis muneribus multis honoranda. Et significa-
tur per filias Tyri & diuites populi, honor exhibendus ecclesiæ à Gentilibus & potentibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

F huius ſeculi dupliciter,ſcilicet oblatione munerum & præce gratiarũ.Et vtrũque adimpletum videmus:principibus & populis offerentibus munera eccleſiæ,& petentibus interceſſione eccleſiæ diuinam gratiã.¶Copleta monitione, vt commoditas detur ſponſæ ornandi ſe ſubintellecta ceſſione regis,qui vere ceſſit aſcendens in cœlum poſtquã obuiauit ſponſæ ſtanti(hoc eſt eccleſię militanti)per myſterium incarnationis,paſſionis &c.(perſonaliter enim occurrit immo venire eam fecit ad atrium non ad cœli palatium)poſt hæc deſcribitur ornatus ſponſæ. Tota honorata filia regis interna,de interſertionibus auri veſtis eius. Aduerte quòd hactenus eſt tacitum genus ſponſæ:nunc explicatur quòd eſt de genere regio,dicendo tota honorata filia regis. Quod autem dicit interna,ad hoc ſpectat q̃ ſponſa dum nouis veſtibus veſtitur,exuitur veſtes quas erat induta deſuper:& ſic inuenta eſt in interioribus veſtibus glorioſe induta.Et propterea dicit quòd tota interna honorata eſt.non enim eccleſia eſt quæ deum labiis honorat &
G cor eius longe eſt ab eo:ſed intus tota plenę eſt virtutis,cui ſoli debetur honor. Veſtis autem qua induitur,deſcribitur opere phrygiano ſeu plumario ſic deſuper tecta vt filiis auri confecta ſint receptacula circularis vel cuiuſcunque alterius figuræ lapidum precioſorum:quemadmodum videmus in eccleſiaſticis veſtibus lapillos inſertos ſparſim per veſtes.hoc enim ſignificatur dicendo,de inſertionibus auri veſtis eius.¶Et explicans amplius qualitatẽ veſtis, ſubdit.In phrygianis,quæ vulgo dicuntur recamate,ducetur regi.hinc apparet quòd rex receſſerat.virgines poſt eam,reginam ſodales eius,ſcilicet reginæ,ductæ,erunt,tibi, Meſiæ.¶Modus autem eundi.Ducentur,regina,virgines & ſodales,in lætitiis,internis,& exultatione,externa: ingredientur in palatium regis. Significatur per hæc quòd eccleſia, hoc eſt in vnitate eccleſiaſticæ fidæi ſpei & charitatis,ducuntur animæ ad Chriſtum tam virgines (integræ, innocentes,perfectiores) quàm ſodales,hoc eſt ſocietate charitatis &ſi non tanta perfectione iunctæ.
H Apparet autem quòd ingreſſus iſte,ad cœleſte palatium intelligendus ſit: vbi reſidet rex,vnde genuit filios.Poſt aſcenſionem quippe ſuam,ingreſſa iam eccleſia tot animarum ſanctarum in cœlum,pro patribus ſuis genuit hic iſtos filios Apoſtolos,mittendo ſpiritum ſanctum.Et propterea ſubditur.

PRO patribus tuis) Reliquum erat deſcribere Meſiam a prole futura. Et conſiſtit parabola in hoc:quòd iuxta morem nuptiarum imprecatio ſit futuræ ſobolis fœlicis, perpetuæ &c. Itaque non imprecando,ſed prophetando ait ad Meſiam,ſeu eccleſiam coniugem.Pro patribꝰ tuis,prophetis & patriarchis,ex quibus natus es ſecundum carnẽ,erunt filij tui,Apoſtoli, quos eccleſia per ſacrum baptiſmum generabit:pones eos,Apoſtolos,principes, non Iudæę aut Syriæ,ſed in omni terra.Quod impletum videmus. ¶Sequitur effectus principatus.Faciam recordari nomen tuum in omni generatione & generatione.Introducitur enim apoſtolica vox
I obſequens Chriſto.Faciam recordari nomen tuum, non nomen meum, in omni generatione & generatione,Memoria nominis Chriſti finis eſt principatus Apoſtolici:memoria autem de qua ſcriptum eſt,Memores erunt mandatorum tuorum ad faciendum ea. Propterea, quia faciam recordari nomen tuum,populi confitebuntur te,Meſiam,ſeculo & ſemper.¶Nota ordinem.Chriſtus conſtituit Apoſtolos in principes:ipſi efficiunt memoriam non ſui,ſed Chriſti: & ſic infertur quòd populus confitetur Chriſtum.vt hinc intelligas quo ordine fructus populi ex prælatorum dependet ſtudio.Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori filiis Core pro iuuentutibus pſalmus. XLV.

K DEus noſter refugiũ & virtus,adiutor in tribulationibus quæ inuenerunt nos nimis.
Propterea non timebimus dum turbabitur terra, & tranſferentur montes in cor maris.
Sonuerunt & turbatæ ſunt aquæ eorum,corturbati ſunt montes in fortitudine eius.
Fluminis impetus lętificat ciuitatem dei,ſanctificauit tabernaculum ſuum altiſſimus.
Deus in medio eius non cõmouebitur, adiuuabit eam deus mane diluculo.
Conturbatæ ſunt gentes & inclinata ſunt regna,dedit vocem ſuam & mota eſt terra.
Dominus virtutum nobiſcum,ſuſceptor noſter deus Iacob.

A Venite & videte opera domini: qui poſuit prodigia ſuper terram, auferens bella vſque ad finem terræ.
Arcum conteret & confringet arma: & ſcuta comburet igni.
Vacate & videte:quoniam ego ſum deus,exaltabor in gentibus & exaltabor in terra.
Dominus virtutum nobiſcum:ſuſceptor noſter deus Iacob.

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti filiis Core ſuper iuuenculis canticum.*

1 *Propheta.* †DEus nobis protectio & fortitudo: auxilium in tribulationibus †Dii inuentus eſt valde.
2 Ideo non timebimus in mutari terram: & in labi montes in corde marium. B
3 Sonabunt,intumeſcent aquæ eorum: trement montes in ſuperbia ſua. *Selah.*
Et tamen eſt ſic
4 Flumen, diuiſiones eius lætificabunt ciuitatem † dei: ſanctificando tabernacula excelſi. † deorum
5 †Deus in medio eius,nõ labetur,auxiliabitur ipſi †deus in voluẽdo mane †dii. †Dii.
est ciuitas
6 Attonitæ ſunt gentes,lapſa ſunt regna,dedit in voce ſua, liquefiet terra.
deus virtutem
7 Dominus exercituum nobiſcum,fortitudo nobis deus Iacob *Selah.*
8 Ite,videte opera domini,qui poſuit deſolationes in terra. C
idolatriæ
9 Faciens ceſſare bella vſque extremum terræ, arcum confringet & concidet lanceam,plauſtra comburet in igne.
passiones
10 *Meſias.* Relaxate & cognoſcite quoniam ego † deus, exaltabor in gentibus & exaltabor in terra. †Dii.
11 *Propheta,* Dominus exercituũ nobiſcum, fortitudo nobis deus Iacob. *Selah.*

TItulus eſt. Vincenti filiis Core ſuper iuuenculis canticum. Vbi ſcito quòd dictio Hebraica quam interpretes ſignificauerunt iuuenculis,a nonnullis dicitur quòd eſt nomen propriũ D inſtrumenti muſici. Quod quia non conſtat poſthabemus: & vt nomine appellatiuo vtentes, amplectimur ſignificationem iuuencularum. Conſonat enim hoc materiæ pſalmi: quam ex ipſo pſalmo oportet accipere. ☞ Apparet manifeſte in hoc pſalmo quòd de tempore Meſiæ tractatur: quum dicitur quòd facit ceſſare bella vſque ad extremum terræ,arcum confringet & concidet lanceam &c. tanta ſiquidem & tam vniuerſalis pax nullo alio tempore promittitur niſi tempore Meſiæ: vt patet Eſa.2. vbi expreſſe de tempore Meſiæ dicitur, Et conflabunt gladios ſuos in vomeres & lanceas in falces, non leuabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur vltra ad prælium. Et eadem promiſſio habetur Micheæ.4. fere de verbo ad verbum,Et quia ex manifeſto pſalmi ſenſu tractatur hic de ciuitate dei,quæ dicitur lætificari diuiſionibus fluminis,conſequens eſt quòd materia huius pſalmi ad literam ſit ciuitas Meſiæ quæ proculdubio eſt eccleſia pro tempore illo quo talem ac tantam habuit pacem qualis & quanE ta hic deſcribitur.Et quia donum hoc conſecuta eſt eccleſia tempore iuuentutis ſuæ, ideo congruit titulus ſuper iuuenculis.

SVMMARIVM EST.

☞ Ciuitas dei non timet tam terræ quam maris motus terribiles,ſed manens immota lætatur fluminis riuis tranquillis:& adiuta eſt tam valide vt diuina voce concuſſa ſint regna &c. Inuitat deinde ad videndum opera dei:vt ex operibus videant quoniam Meſias eſt deus,exaltandus in gentibus & in terra.

☞ Perſonæ loquentes ſunt propheta in perſona eccleſiæ iuuenis & Meſias.

DEVS nobis protectio & fortitudo) Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ. & executiuam, ibi, ideo non timebimus. ¶Proponit vnum, multis conditionibus fultum. Quod proponitur eſt quòd deus inuentus eſt in noſtris anguſtiis auxilium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Conditiones ſunt duæ dei ſcilicet q̃ eſt protectio & q̃ eſt fortitudo nobis. Vna auxilij, ſcilicet valde, q̃ eſt valde auxiliatus. Deus inquiunt nobis protectio, à malo, & fortitudo, ad perſiſtendum in bono, inuentus eſt, experientia teſte, valde, nõ parum, auxilium in anguſtiis.

IDEO non timebimus) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, in anguſtiis. Secundo illa, inuentus eſt auxilium valde, ibi, flumen. Tertio illa. fortitudo & protectio, ibi, ite. Quarto illa, deus, ibi, relaxate. ¶ Tribulationes duplices deſcribuntur, ſcilicet in terra & in mari. Ideo non timebimus in mutari terram, & in labi montes in corde marium. Magna ſecuritas hominum in deo excludens timorem in tanta mutatione: dum, ſcilicet mouetur terrę motu terra, dum montes ex terrę motus magnitudine labuntur in profundum marium: cum his accidentibus ſcilicet. Sonabunt, intumeſcent aquæ eorum, tot marium: trement montes, à tumoribus aquæ, in ſuperbia ſua, in excellentia celſitudiuis ſuę: hoc eſt quã-
G uis ſuperbi & celſi ſint. Et eſt ordo præpoſterus. nam primũ eſt ſonare ſeu intumeſcere aquas: deinde moueri terram: poſtea tremere montes: & demũ labi eos in mare. Poteſt & ſuperbia determinare fluctus maris intumeſcentis. ita quòd deſcribantur aquæ maris primo ſonantes: deinde intumeſcentes: & demũ in procellas erectæ ſupra montes. Locutio iſta metaphorica eſt. ¶ Et vt metaphoram intelligas, aduerte parabolam qua vtitur propheta. Proponit enim ciuitatem quandam riuos fluminis in ſe habentem: & facto circũcirca terrę motu tam vehementi vt tremant montes, & concuſſi ſubmergantur in mari, aquæ quoque maris ſonent & intumeſcant, & procellas etiam comminantes montibus faciant, ipſa tamen ciuitas quia deus eſt in medio eius non commouetur, ſed adiuuatur à deo: ita quòd fluminis eius riui tranquilli lætificant eam, ſanctificando tabernacula ipſius. Hæc eſt metaphora. Et eſt ſenſus quòd populus
H chriſtianus euangelizans fidem chriſti non timet commotionem terrenorum hominũ communiter, nec commotionem labentium animo principum in corde marium habitantium (hoc eſt multis & innumeris populis præſidentium) quantũcunque aquæ hoc eſt populi ſonẽt, clament, intumeſcant, & procellas tormentorum exaltẽt: quantũcunque montes tremant, hoc eſt cõmoueantur aduerſus fidem chriſti etiam timore, ne religio chriſtiana creſcat. Et per tremorem intellige omnem aliam paſſionem ſignificari qua principes à rectitudine rationis cadentes, inordinatum motum incurrerunt.

FLVMEN) Proſequendo parabolã, tractat illã particulã, auxiliũ inuentus eſt valde: declarans auxiliũ diuinũ inter tot terribilia collatum ciuitati. Declarat autẽ ſine ordine. nam ſecũdũ ordinẽ inchoandũ eſt. Deus in medio eius. Per q̃ ſignificatur principiũ auxilij præſentia diuina. Deus in medio eius, ciuitatis dei. vbi fuerint duo vel tres cõgregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Et hinc infertur contrarium terrę motus, ſcilicet nõ labetur, ſcilicet ciui-
I tas habẽs deum in medio ¶ Et tunc ſequitur ſecũdum, auxiliabitur ipſi deus in voluendo mane. Auxiliũ dei matutinum deſcribitur: vt intelligas nõ eſſe tardum ſed hora congrua, dũ voluitur tempus ex nocte in mane. ¶ Et tunc ordinate ſequitur tertio loco. Flumen, diuiſiones eius lætificabunt ciuitatẽ dei. Poſt immotam ciuitatẽ à malo, poſt auxilium matutinũ ad bonũ, cõgruit lætitia. Vbi quãtũ ad parabolã ſicut ciuitas nõ eſt lapſa ex terrę motu, ita flumẽ non eſt alteratũ ex tumentibus & ſonãtibus aquis. Et facito pũctum poſt flumen: ſubaudiendo eſt ſupple ſic q̃ diuiſiones riui eius, lætificabunt ciuitatem dei. Ad literã autem flumen eſt gratia ſpiritualis: iuxta doctrinam domini in euangelio. flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem inquit Ioannes. dixit de ſpiritu quem accepturi erant credentes in eum. Spiritus ergo ſanctus diuiſionibus ſuis. diuiſionibus gratiarum diuidens ſingulis prout vult, lætificabit ciuitatem dei, chriſtiannm populum, ab vnitate fidei, ſpei, charitatis &c. ciuitatem dei appel-
K latum: ſanctificando tabernacula excelſi. Vbi debuiſſet dicere ſanctificando domos (ciuitas enim ex domibus conſtruitur) dixit tabernacula, propter myſterium. tabernacula quippe ſunt peregrinantium & militantium, domus autem permanentium: & intelligas quòd de eccleſia militante tractat dixit tabernacula. Et ne intelligeres materiali habitacula hominum, appoſuit excelſi: vt pateat homines ipſos appellatos tabernacula excelſi, eo q̃ in ipſis habitet deus velut peregrinus & militans. viuo ego iam non ego, viuit autem in me Chriſtus, inquit Apoſtolus. Iunge ergo duplicem effectum fluminis: ſanctificare homines in quibus deus habitat, & lætificare vnitatem eorum diuerſitate gratiarum. ¶ Attonitæ ſunt gentes, lapſa ſunt regna: dedit in voce ſua, liquefiet terra. Deſcripto diuino auxilio quantum ad effectus in ipſa ciuitate, deſcribitur idem quantum ad effectus externos in hoſtes. Et inchoando à cauſa. Dedit, deus. ſupple virtutem, in voce ſua, euangelica. Et ecce tres effectus. Primus. attonitæ ſunt gentes, tanto euangelij tonitrua ſonante & corruſcãte. Secundus. lapſa ſunt regna, idolorum. Tertius, liquefiet terra, dura corda vniuerſæ terræ ad ſimilitudinem liqueſcentium reſoluentur in lachry-
A mas peccatorum ſuorum. Quæ omnia adimpleta ad literam legimus. ¶ Dominus exercituũ nobiſcum, fortitudo nobis deus Iacob. Hæc eſt profeſſio ciuitatis chriſtianæ, Vt intelligas eundem eſſe deum chriſtianorum & veteris teſtamenti & patriarcharum, dicit ipſa ciuitas quòd dominus exercituũ (ſic enim appellabatur in veteri teſtamẽto deus) eſt nobiſcum: & quòd deus Iacob, ac per hoc Iſaac & Abraham (ſic enim appellabatur deus ante datam legem. Exo. 3. Ego ſum deus Abraham, deus Iſaac & deus Iacob) ipſe non alius eſt fortitudo nobis.

ITE, videte) Tractatur hic illa particula, protectio & fortitudo: inuitando mundum ad conſiderandum opera dei quæ fecit protegendo & roborando euangelicos viros. ¶ Inuitat ciuitas dei homines mundi ad conſiderandum opera dei quo ad duo. Primo quantum ad ſub
B ſtantiam facti: hoc eſt deſolationes templorum & cultuum idolatriæ. Et hoc ſignificat dicendo: qui poſuit deſolationes in terra. Deinde quantum ad modum faciendi: quia ſcilicet deſolauit idolatras abſque bello, abſque armis vſque ad extremum terræ. Et hic modus ſignificatur dicendo. faciens ceſſare, in hac deſolatione, bella, non in vno loco ſed vſque extremum terræ. Et declarando ceſſationem belli, ſubdit deſtructionem armorum bellicorum. arcum confringet & concidet lanceam: plauſtra, bellica, comburet in igne. Deſcribit enim ex his actionibus quòd nec bello nec comminatione armorum (vtpote fractorum, conciſorum, combuſtorum) vſus eſt ad deſolationem idolatriæ. Et ad hoc inuitando dicit. ite, videte opera domini. Dictio Hebraica ſignificat venire & recedere: & propterea interpretes tranſtulerunt ite, commune vtrique actui. ſiue veniendo ad nos teſtes, ſiue pergendo ad res ipſas, ite, adhibete ſtudium, & videte, certificate vos: ad hoc ſcilicet vt videatis opera domini. ¶ Poteſt nihilominus aliter exponi ceſſatio belli cum deſtructione armorum: vt ſcilicet ſignificetur alter effectus ſcilicet pax,
C vniuerſali eccleſiæ data poſt trecentos annos vel circa à prædicatione euangelij, incipiens tempore Conſtantini. Sed prima expoſitio mihi videtur ad literam & magis commendatiua diuini operis: & admirabilior eſt modus ille quàm pax iſta. Vtraque tamen ad Meſiæ tẽpus ſpectat: ſed modus ille præcipue. ponens etiam differentiam inter opera dei in veteri teſtamento & in nouo: quoniam in veteri non ſine bellis deſolauit Chananęos & Amorręos, in nouo autem ſine armis deſolauit omnes idolatras. Quanuis etiam ſit differentia aliunde: quòd illę deſolationes fuerunt in minimo ſpatio terræ, iſtæ vſque ad extremum terræ,

RELAXATE) Tractatur hic illa particula, deus. Et introducitur Meſias ipſe alloquens mundum. Relaxate minuite paſſiones animorum veſtrorum, lentas eas reddite (vtpote impedientes vos à cognitione veritatis) & cognoſcite, ſtudete cognoſcere, quoniam ego deus, ſupple ſum qui deſolaui idolatras ſine armis, ſine bello. Et videte effectum. exaltabor in gentibus, per fidem earum, & exaltabo in terra, qui iam ſum exaltatus in cœlo. Quæ omnia
D adimpleta ad literam videmus. Et tam ſunt admirabilia, vt ſi homines ſemotis paſſionibus ſtudeant cognoſcere veritatem, cognoſcent (non per rationem demonſtratiuam ſed per euidentiam credibilitatis) quòd Chriſtus eſt deus. ¶ Demum ciuitas dei replicat profeſſionem ſuam gratias agendo. Dominus exercituum nobiſcum, fortitudo nobis deus Iacob: vt ſupra. Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori filijs Core pſalmus. XLVI.

OMnes gentes plaudite manibus: iubilate deo in voce exultationis.
E Quoniã dominus excelſus, terribilis: rex magnus ſuper omnem terram.
Subiecit populos nobis: & gentes ſub pedibus noſtris.
Elegit nobis hæreditatem ſuam: ſpeciem Iacob quẽ dilexit.
Aſcendit deus in iubilo, & dominus in voce tubæ.
Pſallite deo noſtro pſallite, pſallite regi noſtro pſallite.
Quoniam rex omnis terræ deus, pſallite ſapienter.
Regnabit deus ſuper gentes, deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam.
Principes populorum congregati ſunt cum deo Abraham, quoniam dii fortes terræ vehementer eleuati ſunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti filiis Core Psalmus.* XLVII.

1 *Propheta.* OMnes populi ſonate palma: clangite † deo in voce laudis. †diis

2 Quoniam dominus[4] excelſus, terribilis: rex magnus ſuper omnem terram.

3 Ducet populos ſubter nos: & regna ſub pedibus noſtris.

4 Eliget nobis hæreditatem noſtram: celſitudinem Iacob quam dilexit. Selah.

5 Aſcendit † deus in clangore: dominus[4] in voce cornu. †dii

6 Canite † deo canite: canite regi noſtro canite. †diis

7 Quia rex vniuerſæ terræ † deus: canite intelligentia. †dii

8 Regnauit † deus ſuper gentes: † deus ſedit ſuper thronũ ſanctitatis ſuæ. †dii †dii

G

9 Principes populorum cõgregati ſunt, populus dei Abrahã: quoniã † deo †diis

protectores terræ valde eleuato.

TItulus eſt. Vincenti filiis Core pſalmus. De quo vt ſupra. ¶ Circa materiam pſalmi aduerte ꝙ ex ſeptimo & octauo verſiculis (quibus manifeſte aſſignantur pro ratione feſtiui cantus, quia res vniuerſæ terræ deus, quia regnauit deus ſuper gentes) habetur pſalmum iſtum tractare de tempore Meſiæ. nam tempore teſtamenti veteris & ſi deus eſſet dominus totius mundi & omnium gentium, non tamen dicebatur regnare ſuper gentes, ſed ſuper populum Iudæorum: vt patet. 1. Reg. 8. & 12. quum populus petiit regem, & prius Exod. 19. vbi deus dicit populo, Eritis mihi in peculium de cunctis populis & in regnum ſacerdotale. Tempore autem Meſiæ, regnum dei extenſum eſt ad vniuerſam terram, & ad literam regnauit ſuper gentes: ſuper
H quas prius regnauerant dij gentium. nunquam enim tempore veteris teſtamenti verificatur proprie loquendo, regnauit deus ſuper gentes. Nec vnquam in veteri teſtamento affuit ratio inuitandi. canite deo canite, canite regi noſtro canite: quia rex vniuerſæ terrę deus, quia regnauit ſuper gentes. ſed hoc reſeruabatur tempori Meſiæ. ¶ Atteſtatur huic quintus verſiculus. aſcendit deus in iubilo ſeu clangore. In monte nãque Sina apparuit deus in clangore buccinæ, ſed non aſcendit immo deſcendit de cœlo. Hic autem manifeſte dicitur quòd aſcendit cũ ſono: quod nuſquam alibi legitur. Atteſtatur quoque vltimus verſiculus. principes populorum cõgregati, ſunt populus dei Abraham. hoc enim tempore Meſiæ adimpletum videmus: quãdo reges terræ affecti ſunt populus dei, ita chriſtiani ſicut alij. ¶ Eſt ergo ad literam materia pſalmi, Chriſtus in cœlum aſcendens & in cœlo ſedens atque regnans per fidem in vniuerſa terra ſuper gentes.

SVMMARIVM EST.

I ¶ Propheta in perſona eccleſiæ inuitat omnes populos ad laudem dei in ſonis & cantu: quia Meſias aſcendit, ſedensq; in throno ſuo regnauit ſuper omnem terram, ſuper omnes gentes: ductis populis & regnis ſub pedibus eccleſiæ, redactis in populũ dei Abraham principibus mũdi: quia ſe obtulerunt deo valde eleuato.

¶ Perſona loquens, propheta eſt in perſona eccleſiæ.

OMNES populi ſonate palma) Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi, ducet populos. Proponit primo inuitationem omnium populorũ ad gloriandum deũ tripliciter: ſcilicet ſonando manu, hoc eſt inſtrumentis muſicis quę ſonant manu: vt pſalterium, cithara, viola, organa &c. & ſonando flatu. hoc enim ſignificat clangite. Et ſub hoc intellige omnia inſtrumẽta muſica quæ ſonant flatu humano: vt tubæ buccinæ &c. Et demum cantu humanæ vocis. hoc enim ſignificat in voce laudis. dictio enim Hebrica ſignifi
K cat laudem cantãdo ſeu cantum laudando. In quibus tribus comprehendit vniuerſam muſicam. Vnde prudens lector potes conijcere materiam pſalmi eſſe maximi & vniuerſalis gaudij materiam: vbi omnes populi cum vniuerſa muſica inuitantur ad glorificandum deum. ¶ Proponit deinde rationem iſtius inuitationis: quæ ſecundum veritatem eſt vna (ſcilicet ꝙ Meſias regnat ſuper omnem terram) verum multis adiectis cõditionibus deſcribitur dicendo, Quoniam dominus, non humilis ſed excelſus ac terribilis, timendus, rex non paruus ſed magnus, non ſuper Iudæam ſed ſuper omnem terram.

DVCET populos) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo declaratur illa particula,

dominus excelſus terribilis. Secundo illa, rex magnus ſuper omnem terrã, ibi, aſcendit. ¶ Aduerte hic quòd propheta loquitur in perſona eccleſiæ Meſiæ: & affert effectus domini terribilis & domini excelſi. Terribilis quidem. Ducet populos ſubter nos & regna ſub pedibus noſtris. A impletum videmus, ſub eccleſię iugo ductos populos & regna ſub pedibus eius. Qui effectus quoniam ex diuina procedit reuerentia, ideo fructus domini terribilis futuri iudicis ponitur. ¶ Excelſi vero. Eliget nobis hæreditatem noſtram, celſitudinem Iacob quem dilexit. Eccleſia ſiquidem recognoſcens ſe eſſe cohæredem Chriſti, hæreditatem ſuam regnum Chriſti appellat. dicens quòd Deus excelſus eliget nobis hæreditatem noſtram: hoc eſt regnum Meſiæ, noſtrum ex debito antiquæ promiſſionis, eliget dare nobis, nõ patribus noſtris qui tantopere hoc expectarunt. Et ne dubites hæreditatem noſtram eſſe regnum Meſiæ, ſubdit appoſitiue. celſitudinem Iacob, populi Iſrael, quam, celſitudinẽ, dilexit. Ita quòd eliget dare nobis promiſſam celſitudinem populi Iſrael hæreditatem noſtram. conſtat enim huiuſmodi celſitudinem eſſe re- B gnum Meſiæ. Et optime cõgruit vt excelſus effectus celſitudini cauſæ tribuatur. ¶ Aduerte hic ꝙ eccleſia inducit non ſolum regnum Meſiæ, ſed ſubiectionem populorũ vt materiam gaudii omnibus populis: vt intelligas nõ eſſe ſubiectionẽ coactam aut ſeruilem, ſed reuerẽtialẽ conſtitutiuam ſubiectorum in dominos (iuxta illud. cui ſeruire regnare eſt) immo redigentem ſubiectos in collegas, in cohæredes inuitantium. Vnde merito omnes populi gaudere debent.

ASCENDIT Deus.) Explicato fructu in nobis, explicatur modo cauſa: tractando iam particulam, rex magnus ſuper omnem terram. Et inchoat ab aſcenſione, quæ fuit principium fructus ſpiritus in nobis: iuxta illud Ioan. 7. nondum erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus. Aſcendit, in cœlum, Deus Meſias, non purus homo ſed homo & Deus, in clangore: dominus in voce cornu. Vbi per metaphoram ſonorum intellige feſtiuum aſcẽſum. Propter quod adiungitur ſono cantus canite Deo canite. Et rurſus canite regi noſtro canite: C vt intelligas eundẽ Deum ac regem noſtrum qui Meſias vocatur. ¶ Et quia dixerat ſuper omnem terram, ſubdit. Quia rex vniuerſæ terræ Deus, quia iam Deus regnat in vniuerſa terra per fidem, canite intelligentia hoc eſt ſecundum eruditionem & intelligentiam artis muſicæ. Et vt magnitudo regni explicetur, ſubdit. Regnauit Deus ſuper gentes, excluſis idolis. & amplius Deus ſedit ſuper thronum ſanctitatis ſuæ, hoc eſt ad dexteram patris: hæc eſt enim thronus ſanctitatis eius. Principes populorum congregati, reges diuerſorum populorum congregati, non in vno loco ſed in vna fide, ſpe & charitate, ſunt populus Dei Abraham. In Chriſto ſicut non eſt Barbarus aut Scytha, maſculus aut fœmina, ita non eſt ſeruus aut dominus, princeps aut ſubditus: ſed omnes ſunt populus Dei. Fit autem mentio Dei Abraham: vt intelligas principes populorum tranſiſſe in populum Dei qui vocatur & eſt Deus Abraham: qui fuit primus ſeparatus à cultu idololatriæ ad colendum Deum, qui vocatur pater fidei noſtræ. Vt hinc D intelligas populum Meſiæ eſſe ſecundum rem & fidem ipſum populum Dei Abraham: perfidos autem Iudæos ſolo nomine eſſe populum Dei Abraham. Et adiunxit hãc clauſulam propheta, vt explanaret modum quo Deus ſubiecit populos eccleſiæ & regna ſub pedibus eius. Hic enim eſt modus: quòd ſedente Chriſto ad dexterã patris, principes populorũ congregati vnitate fidei, ſunt populus Dei Abraham. Quod ad literam adimpletum videmus: quando Conſtantino & aliis magnatibus ſuſcipientibus fidem Chriſti, omnia regna ſubiecta ſunt eccleſiæ. Ordina literam ſic. Principes populorum cõgregati ſunt, in vna fide &c. vt ſint populus dei Abraham. Oportet autem ſic ordinare: quia verbum ſunt, apud Hebræos eſt pars præteriti, cõgregati ſunt, & nõ eſt præſentis tẽporis: ſed nos exponendo, pro clariori ſenſu vſi ſumus vt præſenti. ¶ Cauſa autem ſubiungitur. quoniã Deo protectores terræ valde eleuato. Aduerte hic propter obſcuritatẽ in textu Hebræo, Deo eſſe caſus datiui, terræ eſſe caſus genitiui, reliqua (ſcilicet protectores & eleuato) eſſe caſus regiminis. Propter quod interpretes elegerũt ponere protectores E in caſu nominatiuo, & eleuato in caſu datiuo. vt ſit ſenſus. Quoniam Deo valde eleuato (vtpote qui aſcendit & ſedet ad dexteram patris) protectores terræ, hoc eſt principes quibus ex officio incumbit protegere terram, ſe dediderunt. Sic enim quadrat ratio, quadrat cõiunctio quoniam. Nam quia principes terræ ſe dediderunt Deo eleuato, ideo congregati in vnitate fidei ſunt populus Dei Abraham. Amen.

VVLGATA EDITIO. Pſalmus cantici filiis Core. XLVII.

MAgnus dominus & laudabilis nimis: in ciuitate dei noſtri, in monte ſancto eius.

Fundatur exultatione vniuerſæ terræ: mons Sion, latera Aquilo-

F nis,ciuitas regis magni.
Deus in domibus eius cognoscetur:quum suscipiet eam.
Quoniam ecce reges congregati sunt:conuenerunt in vnum.
Ipsi videntes sic admirati sunt,conturbati sunt,commoti sunt:tremor apprehendit eos.
Ibi dolores vt parturientis:in spiritu vehementi conteres naues Tarsis.
Sicut audiuimus sic vidimus in ciuitate domini virtutum,in ciuitate dei nostri:deus fundauit eam in æternum.
Suscepimus deus misericordiam tuam:in medio templi tui.
G Secundum nomen tuum deus sic & laus tua in fines terræ: iustitia plena est dextera tua.
Lætetur mons Sion & exultent filiæ Iudæ:propter iudicia tua domine.
Circundate Sion & complectimini eam,narrate in turribus eius.
Ponite corda vestra in virtute eius & distribuite domos eius: vt enarretis in progenie altera.
Quoniam hic est deus deus noster in æternum & in seculum seculi: ipse reget nos in secula.

IVXTA HEBRAEVM. *Canticum psalmi filiis Core.* XLVIII.

H *Propheta.* MAgnus dominus & laudatus valde :in ciuitate dei nostri,monte 1
sanctitatis eius.
Pulchra sponsa lætificans totam terram:mons Sion, latera aquilonis, ciuitas 2
regis magni.
† Deus in palatiis eius agnitus est protegendo. †dii 3
Quia ecce reges congregati sunt:transierunt simul. 4
Ipsi viderunt sic:mirati sunt,territi sunt,accelerati sunt. 5
Tremor apprehendit eos ibi,dolor quasi parturientis. 6
In vento orientali confringes naues Tarsis. 7
I Sicut audiuimus ita vidimus in ciuitate domini exercituum,in ciuitate Dei 8
nostri, † deus firmabit eam vsque in æternum. *Selah.* †dii
laudari
Putauimus † deus gratiam tuam in medio templi tui. †dii 9
est est
Sicut nomen tuum † deus sic laus tua super extrema terræ:iustitia plena †dii 10
dextera tua.
Lætabitur mons Sion.exultabunt filiæ Iudæ,propter iudicia tua. 11
Circundate Sion & circumite eam,numerate turres eius. 12
Ponite cor vestrum antemurali,eleuate palatia eius:propterea narrabitis generationi posteræ.
K Quoniam iste deus † deus noster æternum & semper,ipse ducet nos æternaliter. †dii

TItulus est,Canticum psalmi filiis Core. Vbi quia idem significant canticum & psalmus,fu mitur hic canticum à cantandi officio,psalmus vero pro hymno qui cantatur. Communi siquidem nomine omnes hymni huius libri appellantur psalmi. Vnde ex titulo nihil apparet de materia psalmi. ¶ Circa quam est aduertendum, esse aliquid clarum & aliquid obscurum. Clara sunt duo. Alterum quòd psalmus iste loquitur de ciuitate Hierusalem. tũ quia loquitur de ciuitate in monte Sion.tũ quia meminit templi Dei:ꝙ constat fuisse in sola Hierusalẽ. Alterum ꝙ loquitur de ciuitate Hierusalẽ in statu florido. tum quia ponit in ea dominũ magnũ

& laudatum valde &c.tum quia ponit in ea lætitiam montis *Sion* & filiarum Iudæ. A
¶ Ambiguũ autem est an ad literam describatur terrestris Hierusalem quantum ad gloriam mundi huius,an Hierusalem mystica. Quòd enim non describatur floridus status secundũ gloriam mundi terrestris Hierusalem,ex eo habetur quòd status floridus Hierusalem fuit tempore Salomonis. Constat autem non describi hic ciuitatem tẽpore Salomonis,ex tribus. Primũ, quia hic describitur reges cõgregatos,simul transisse,vidisse,admiratos esse, tremore & dolore quassatos:quod nunquam legitur tẽpore Salomonis. Secundo.quia hic narrantur naues Tarsis confractæ vento orientali:quod nunquã Salomonis tempore legitur. Quòd si ad naues Tarsis confractas tempore Iosaphat referri dicatur, iam recedit à describendo fœlicitatem ciuitatis. Nam cõtritio illarum nauium, ad infortunium spectat Hierusalem: in hoc autem psalmo describuntur ea quæ prosperitatis sunt. Tertio.quia in hoc psalmo nulla fit mentio de duobus præcipuis bonis ciuitatis tempore Salomonis,scilicet de ipso rege & de copia diuitiarum tanta quòd argentum pro nihilo haberetur.vt dicitur.3.Reg.10. B
¶ Quod autem somniant aliqui esse hic sermonem de terrena fœlicitate Hierusalem tempore Messiæ, vt somnium relinquatur. Vidimus enim Messiæ tempore non magnum dominum nec laudatum valde in Hierusalem,sed quasi seruum vituperatum valde. ¶ Vnde restat quòd ad literam psalmus iste est parabolicus:& sub metaphora Hierusalem terrestris describit Hierusalem spiritualem : hoc est ecclesiam Christi,quæ est participatio quædam Hierusalem cœlestis: dum iidem sunt ciues hic peregrinantes & militantes,ibi postea triumphantes.Ita quòd non ponimus tres ciuitates Hierusalem,sed duas cum apostolo ad Galat. 4.terrestrem,scilicet & cœlestem:quia non habemus hic manentem ciuitatem sed futuram inquirimus.Sed nomen ciuitatis cœlestis Hierusalem cũ diuitiis suis cõmunicatur præsenti ecclesiæ:pro quanto hæc est in spe & in merito,quod illa est in re & in præmio.Et sic vocatur & est participatiue Hierusalem cœlestis. Vnde & nostra conuersatio in cœlis est. C
¶ Est igitur ad literam sermo de spirituali Hierusalem,vera ciuitate Messiæ. Quod non solum per locum à diuisione facta dicimus,sed etiam ex narratis in psalmo colligimus:dũ narratur Deum confregisse naues Tarsis, quibus vehebantur congregati reges contra ciuitatem Hierusalem.Hoc enim nisi spiritualiter intelligatur,nullam habet ex historiis fidem:sed intellectui de communi concursu principum mundi aduersus ecclesiã Christi in primitiua ecclesia,optime quadrat.

SVMMARIVM EST.

Propheta in persona fidelium Messiæ describit Deum tum magnum tum laudatum valde in ciuitate & monte Dei. Et magnum quidem ex confractione nauium vehentium reges congregatos contra ciuitatem. Laudatum vero:quia iuxta cogitationem & auditionem vidimus gratiam eius in templo ipsius cum laude iustitiæ. Inuitando omnes ad lætitiam & augmentum Sion vt perpetua sit Dei gloria in posteritate. Hoc est summarium parabolæ tractatæ in hoc psalmo. D

Personæ loquentes sunt propheta & ciues.

MAGNVS dominus & laudatus valde.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuã materiæ,& executiuam,ibi,pulchra. Proponit duas Dei conditiones : scilicet magnus & laudatus.Et vtranque valde,determinando loca in quibus est valde magnus & laudatus. Alter locus est in ciuitate Dei nostri,Hierusalem. Alter in monte sanctitatis eius:qui est mons Moria,in quo erat locus templi. & propterea vocatur locus sanctitatis Dei. De quo dixit Iacob, Terribilis est locus iste &c.

PVLCHRA.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo declaratur illa particula, in ciuitate.Secundo declaratur illa particula, magnus dominus in ciuitate, ibi, Deus in palatiis. Tertio illa,& laudatus in monte sanctitatis suæ,ibi,putauimus Deus. ¶ Quia non diffiniebat ciuitatem nisi ex parte Dei(appellando eam ciuitatem Dei nostri) describit modo ipsam ciuitatem quinque conditionibus. Prima est à pulchritudine. pulchra sponsa. ita quod ciuitas est pulchra ad similitudinem sponsæ speciosæ. Per quod commendatur etiam ab amore : sicut sponsa pulchra est amabilis & concupita &c. ¶ Secunda.lætificans totam terram. Inter partes terræ sortita est pulchritudinem:& vltra hoc est materia gaudii reliquis partibus terræ. Vnde Thren.2.Hieremias introducit ambas has conditiones,dicendo super Hierusalem destructa. hæccine est vrbs perfecti decoris,gaudium vniuersæ terræ ? Hebræi dicunt hoc secundum verificari ratione salubritatis aeris communis omnibus nationibus: dicentes vndecunq; ex toto orbe aduentantes homines,incolumes seruari in Hierusalem:quum tamen videamus transeuntes ad remota climata infirmari.Intelligo ego ratione diuini cultus in sola hierusalem vigen- E

Universidad de Deusto
Biblioteca

F tes appellatam gaudium vniuersæ terræ. ¶Tertia. mons Sion. Explicatur per montem Sion non solummodo locus,scilicet Hierusalem à nobiliori ipsius parte(scilicet mõte Sion) sed etiã ratio omnium:diuinus,scilicet cultus. Nam mons Sion locus erat diuini cultus: ibi enim erat arca Dei tempore Dauidis:& in eius superiore parte monte Moria, ædificatum est templum. ¶Latera Aquilonis. Si verum est quòd mons Moria est ad literam Aquilonaris monti Sion seu Hierusalem, vt aiunt, significatur per latera Aquilonis templum Dei ibidem ædificatum postea. Potest tamen ad literam excellentia Hierusalem terrestris describi ex hoc quòd est velut collateralis Aquiloni:hoc est Babyloni seu ciuitati regiæ Regum Aquilonis. Ita quòd dicta est latera Aquilonis,acsi fuisset dicta par Aquiloni. In Aquilone enim à quo pãdetur omne malum Hierusalem,fuit prima monarchia:& Hierusalem adeo diues & glorioſa emersit tempore Dauidis & Salomonis vt certaret de gloria & diuitiis &c. cũ Aquilone. Et propterea describi
G bitur quòd est etiam latera(hoc est ad latera) Aquilonis,tanquam par illi. ¶Vltima. ciuitas regis magni,id est Mesiæ qui est rex magnus expectatus à Iudæis:vt intelligas eandem esse ciuitatem Dei nostri & regis magni Mesiæ. Et hæc quidẽ de terrestri hierusalem sic sunt vera vt ad literã ideo descripta sint vt spiritualis hierusalem conditiones intelligas. Quod ex sequẽtibus conuincitur:quia non possunt quæ sequuntur,de materialibus palatiis & nauibus intelligi.

DEVS in palatiis eius.) Tractatur hic illa particula,magnus dominus in ciuitate: declarando, effectum in quo est cognita magnitudo diuina, scilicet protegendo seu auxiliando. Deus in palatiis eius,scilicet hierusalem,agnitus est protegendo. Describit autem Deũ cognitum in palatiis:vt intelligas Deum cognitum à magnatibus habitantibus palatia. Et quidẽ quantum ad parabolam, describitur intellectum diuinum adiutorium a magnatibus: eo quod raro magnates mundi recognoscunt Deum adiutorem, sed attribuunt (si nesciunt aliam cau-
H sam)astris vel casui:plebei autem sunt qui recognoscunt Deum. Vt ergo vniuersaliter Deũ cognitum adiutorem intelligeremus,dixit Deum protectorem in palatiis cognitum. ¶Quia ecce reges congregati sunt. Audi effectum in quo monstratum est diuinum adiutorium. Describuntur reges hostes ciuitatis hierusalem congregati,transeuntes simul mare ex vna parte: ex altera parte describitur Deus in vento orientali confringens naues Tarsis, vehentes transeuntes reges. Ita quòd videntes reges se periclitari,mirati sunt,territi sunt,accelerati sunt, ad euadendum,tremor apprehendit eos ibi:nec solus tremor sed dolor quasi parturientis,in periculo mortis constitutæ. Hic est effectus quo Deus est agnitus in palatiis. Et propterea ciues hierusalem introducuntur dicentes. Sicut audiuimus, a prophetis & patribus de diuinis operibus, ita vidimus in ciuitate domini exercituum,in ciuitate Dei nostri,Deus firmabit eam vsque æternum. Indubia fide ac spe ex ista experientia dicimus quod Deus firmabit eam, hierusalem,vsq;
I æternũ. Hæc est parabola. ¶Historia nusquam inuenitur materialium nauium & huiusmodi regũ sic congregatorũ. Et propterea sensus parabolæ est quod Deus est cognitus magnus in palatiis,in magnificis domibus quales sunt Apostoli & martyres,roborando eos. Quia ecce. Demonstrantur in primitiua ecclesia reges mundi congregati, non in loco sed animo vno & eodem contra fidem Christi. Et propterea describuntur transire simul mare ad destruendum hierusalem(eodem siquidem tẽpore & animo conabantur omnes ad destruendum hierusalẽ spiritualem,hoc est ecclesiam Christi) sed Deo in vento orientali, hoc est spiritusancto flante ab oriente,hoc est a Mesia(de quo scriptum est Zachariæ. 6. Ecce vir oriens nomen eius)confringente naues Tarsis,potentias mundanas: comprehendendo diuitias & reliqua in quibus confidunt homines,quæ erant quasi vehicula hominem cõtra fidem christianam. Hęc enim omnia confregit spiritus orientis virtutibus & miraculis. Quem spiritum virtutum & miraculorum
K ipsi reges viderunt sic ꝙ mirati sunt primo, deinde territi sunt & accelerati sunt. In nõ multo siquidem tempore susceperunt fidem vniuersi populi. Tremor apprehendit eos ibi,vbi spiritus virtutum & miraculorũ confudit vires humanas:& similiter dolor quasi parturientis. Vbi vides significari ad literam quod spiritusancto confringente vires humanas persecutorum,tandem mirati & territi, etsi non ipsi,successores tamen eorum tremore diuini iudicii & dolore propriorum scelerum accelerati sunt ad susceptionem fidei. Et propterea Christiani fatemur gratias agendo. Sicut audiuimus,a prophetis, ita vidimus in ciuitate domini exercituum,in ecclesia militante, in ciuitate inquam Dei nostri:& non dubitamus quin Deus firmabit eam, ecclesiam,vsque æternum.

PVTAVIMVS Deus.) Tractatur hic illa particula, laudatus in monte sanctitatis suæ,declarando visam laudem & hortando ad augmentum. ¶Et visam quidem laudẽ in extensione ad fines terræ significat,comparatiue ad templum dicẽdo, Putauimus,hactenus,Deus

gratiam tuam,laudari,in medio templi tui,in quo est cultus tuus. sed nunc videmus tam extẽ A sam laudem tuam quòd sicut nomen quo diceris Deus est vere tuum, quia nulli alteri vere cõuenit,sic & laus est tua super extrema terræ,expãsa, ita quòd laudaris iam in vniuersa terra solus Deus. Dextera tua non est sicut dextera humana,partem iustitiæ & partem iniquitatis habens,sed plena est iustitiæ:quoniam non operatur nisi iusta iuste,non fauet nisi iustitiæ. Et quãtum ad parabolam spectat, visa est dextera tua plena iustitiæ in confringendo naues Tarsis. Quantum vero ad sensum parabolæ,significatur cultum diuinum qui hactenus fuerat in templo hierosolymis, inueniri in toto orbe: iuxta verbum domini ad Samaritanam. Venit hora quando nec Hierosolymis nec in monte hoc adorabitis &c. Significaturque assistentia diuina in martyribus visa plena iustitię,nullam admittens iniquitatem. Nihil enim damnationis est iis qui sunt in Christo Iesu. ¶Vnde & subditur. Lætabitur mons Sion,exultabunt filiæ Iudę propter iudicia tua. Quod quantum ad parabolam, liquet describere subsequentem lætitiã ha B bitantium in hierusalem & in tribu Iuda. Secundum autem parabolæ sensum,prophetatur lętitia primitiuæ ecclesiæ in contumeliis & tormentis:iuxta illud, Ibant apostoli gaudentes à cõspectu concilii,quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Perfectiores ergo per montem Sion & filias Iudæ significantur. gaudentes propter iudicia domini quæ incœperunt a domo domini:iuxta verbum apostoli Petri. Tempus est vt incipiat iudicium a domo dei &c. 1. Petri. 4. ¶Exhortatio autem ad augmentum laudis subiungitur. Circundate Sion & circumite eam. Ordo præposterus. primo debent circumire, & deinde circundare eam muris. Numerate turres eius. quarto ponite cor vestrum antemurali. Et quinto eleuate palatia eius: ad hunc effectum vt enarretis generationi posteræ,quoniam iste Deus,Deus noster æterno & semper,ipse ducet nos ęternaliter. ¶Quantum ad parabolam,munienda & exaltanda dicitur ciuitas ad hoc vt posteritati consulatur quo ad sciendum Deum ducem &c. Quantum vero ad C sensum parabolæ,modus describitur quo diuina laus est extensa ad fines terræ. Primo circumeundo Sion,vniuersum locum ecclesiæ Dei. Deinde circundando eam muro apostolicorum virorum,protegentium. tertio numerando turres. Turris fortissima nomen domini:ad eam confugiet iustus & saluabitur Prouerb. 18. Ac per hoc numerare turres Sion, est numerare diuina nomina:hoc est distincte habere rationem diuinarum notitiarum. Quod ad literam tunc incœpit adimpleri quum apostoli condiderunt symbolum fidei:tot enim turres numerarũt quot fidei articulos distinxerunt. Nam articuli fidei sunt velut turres ecclesiæ: vtpote firma refugia & propugnacula in omnibus excursionibus hæreticorum. ¶Quarto ponendo cor ad antemurale:hoc est etiam ad vltimas defensiones ecclesiæ. quis infirmatur(inquit Apostolus)& ego nõ infirmor? quis scandalizatur & ego non vror? Hoc est habere cor & non solum linguã ad antemurale ecclesiæ. ¶Quinto eleuando palatia, magnificas domos, præficiendo ecclesiis viros D perfectiores:qui respectu aliorum sunt sicut palatia respectu domorum. Quod in primitiua ecclesia seruatum esse,constat. His enim mediis peruentum est ad hoc vt enarrauerint posterę generationi(id est nobis in quos fines seculorum deuenerunt) duo. Primum. quoniam iste Mesias Deus,Deus noster æternũ & semper. In quo eius diuinitas prædicatur a parte ante & post. Secundum. ipse ducet nos æternaliter. In quo eius officium prædicatur:Christus enim est dux noster ad æternitatem. In his siquidem duobus vniuersa fides continetur. Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori filiis Core psalmus. XLVIII.

AVdite hęc omnes gẽtes,auribꝰ percipite qui habitatis orbẽ.
Quique terrigenæ & filii hominum, simul in vnum diues & pauper.
Os meum loquetur sapiẽtiam,& meditatio cordis mei pru- E dentiam.
Inclinabo in parabolam aurem meam: aperiam in psalterio propositionem meam.
Cur timebo in die mala,iniquitas calcanei mei circundabit me?
Qui cõfidunt in virtute sua,& in multitudine diuitiarum suarum gloriãtur.
Frater non redimit redimet homo,& non dabit deo placationem suam.
Et precium redemptionis animæ suæ, & laborabit in æternũ & viuet adhuc in finem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Non videbit interitum quum viderit ſapientes morientes: ſimul inſipiens &
ſtultus peribunt.
Et relinquét alienis diuitias ſuas: & ſepulchra eorũ domus illorũ in æternũ.
Tabernacula eorum in progenie & progenie: vocauerunt nomina tua in ter
ris ſuis.
Homo cum in honore eſſet non intellexit: comparatus eſt iumentis inſipien
tibus, & ſimilis factus eſt illis.
Hæc via illorum ſcandalum ipſis: & poſtea in ore ſuo complacebunt.
Sicut oues in inferno poſiti ſunt: mors depaſcet eos.
G Et dominabuntur eorum iuſti in matutino: & auxilium eorum veteraſcet in
inferno à gloria eorum.
Veruntamen deus redimet animam meam de manu inferi, cũ acceperit me.
Ne timueris cum diues factus fuerit homo: & cum multiplicata fuerit gloria
domus eius.
Quoniam cũ interierit non ſumet omnia: neque deſcendet cũ eo gloria eius.
Quia anima eius in vita ipſius benedicetur: confitebitur tibi cum benefece-
ris ei.
Introibit vſque in progenies patrum ſuorum, & vſque in æternum non vi-
H debit lumen.
Homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumẽtis inſipien-
tibus, & ſimilis factus eſt illis.

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti filiis Core pſalmus.* XLIX.

Propheta. A Vdite omnes populi: auſcultate omnes habitantes orbis. 1
Etiam filii Adam etiam filii viri: ſimul diues & mendicus. 2
Os meum loquetur ſapientias: & meditatio cordis mei prudentias. 3
Inclinabo parabolæ aurem meam: aperiam in citharа ænigma meum. 4
Quare timebo in diebus mali, iniquitas calcaneorum meorũ circũdabit me? 5
I Confidentes ſuper opulentia ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarum glo- 6
riabuntur?
Fratrem, non redimendo redimet vir: non dabit † deo precium ſuum. †dii 7
Et charа redemptio animæ eorum, & ceſſabit ſeculo. 8
Et viuet adhuc ſempiterno, non videbit foueam. 9
Quando videbit ſapientes morientur, ſimul inſipiens & beſtialis peribunt, 10
K & delinquent aliis opulentiam ſuam.
Intimum eorum domus eorum ſeculo, habitacula ſua generationi & gene 11
rationi, vocauerunt in nominibus ſuis ſuper terras.
Et homo in claritate non pernoctabit, aſſimilatus eſt, ſicut beſtiæ exe- 12
quatæ ſunt.
Hæc via eorum, inſipientia ipſis, & poſt eos in os eorum current. *Selah.* 13
Quaſi ouis in † fouea poſiti ſunt, mors paſcet eos, & dominabuntur in † fouea 14

eos recti mane, & figura eorum ad conſumendũ foueã ab habitaculo ſibi. A
15 Tantũ † deus redimet animã meã de manu foueæ, quũ aſſumet me. *Selah.* †dii
16 Ne time quum ditabitur vir, quum multiplicabitur honor domus eius.
17 Quoniã non in mori ſuo tollet omnia, non deſcẽdet poſt ipſum honor eius.
18 Quia animæ ſuæ in vitis ſuis benedicet, & laudabunt te quum benefacies
tibi.
19 Ibit vſque generationem patrũ ſuorum, vſque æternũ non videbũt lumen. B
20 Homo in claritate & nõ intelliget, aſſimilatus eſt, ſicut beſtiæ exæquatę ſũt.

TItulus eſt. Vincenti filiis Core pſalmus. De quo vt ſupra. ☞ Circa materiam pſalmi conſtat primo quòd mouetur queſtio de cauſa timendi dies mali in quinto verſiculo. Conſtat deinde quòd recitatur via diuitum huius mundi circa redemptionem animæ: & reprehenditur tandem in 13. verſiculo. Hæc via illorum inſipientia ipſis. Cõſtat tertio quòd ſubditur differentia inter illos & iuſtos: quòd illi ſicut oues in inferno poſiti ſunt, mors paſcet eos: iuſti autem dominabuntur eorum &c. Conſtat demum moneri homines ne timeant quum multiplicata fuerit gloria diuitis: quia non comitatur eum poſt mortem ſed in æternum non videbunt lumen. ¶ Ex quibus diligẽter perſpectis ac collatis, apparet primo ꝙ quæſtio propoſita quærit de cauſa noſtri timoris reſpectu malorum poſt mortem. Ad hoc enim directe ſpectat deſcriptio damnatorum ad dominium iuſtorum: ad hoc ſpectat non eſſe timendum multiplicatum honorem diuitum, quia non cum eo pergit poſt mortem: ad hoc quoq; ſpectat recitata via diuitum circa redemptionem animæ. Vnde concludendum eſt quòd pſalmus iſte ad literã tractat cauſam humani timoris reſpectu malorum poſt mortem. C

SVMMARIVM EST.

☞ Propheta vbi inuitauit mundum ad audiendam ſapientiam & prudentiã quæſtionis de timore pœnarum futuræ vitæ, introducit primo ſapientes mundi ponentes fœlicitatem in immortalitate famæ, ita quòd in hac ſola differt homo à brutis: & narrat multiplex eorum ſtudium ad huiuſmodi immortalitatem conſequendam. Deinde reprehendit horum inſipientiã, deſcribens pœnas iniquorum & præmia iuſtorum poſt mortem: in quo cõſiſtit ſolutio quæſtionis. Adiungens quòd gloria mundi nihil prodeſt mortuis: necnon monſtrans in quo vere differt homo à brutis. D

☞ Perſona loquens propheta eſt.

AVDITE hoc.) Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi, confidentes: In parte propoſitiua multo apparatu proponit quæſtionem, inuitando omnes & ſingulos homines mundi. Audite, exterius, hoc, hanc rem, omnes populi, omnia collegia: auribus percipite ſeu auſcultate, intus attendite, omnes habitatores orbis, ſinguli homines. Etiam filii Adam, etiam filii viri: hoc eſt tam ignobiles (quorum genus nõ illuſtratur niſi quia ſunt homines) quàm nobiles, ex nominato viro genus trahentes. ſimul diues & mendicus. Poſt differentiam generis ſubditur etiam fortunarum, diues & mendicus. ¶ Ecce ad quid inuitantur. Os meum loquetur ſapientias, diuinam & humanam: & meditatio cordis, non ex præcipitatione ſed ex diuturna meditatione, potentias, actiounm humanarum, ſimiliter ſecundũ Deũ & ſecundũ homines. Hæc quo ad rem dicendam. Quo ad modũ vero dicendi. Inclinabo parabolæ aurem meam, humiliabo ad parabolicum modum aurẽ meam. Debuiſſet dicere os meũ aut verbum meum, & tamen dixit aurẽm meam propter myſterium. vt intelligeres eum dictu rum audita non inuenta a ſeipſo, ſed quæ aure percepit a ſpiritu ſancto. ita quod poſuit aurem pro re audita. Inclinabo parabolæ, rem auditam a me, aperiam in cithara, hoc eſt in cantu metrico (ex ſono citharæ correſpondente metro carminis deſcribit quæſtionem metrice proponendam in cantu) ænigma meum, difficilem quæſtionem. ¶ Ecce quæſtio. Quare timebo in diebus mali, iniquitas calcaneorum meorum circundabit me? Appellantur dies mali dies contentiui mali ſimpliciter vt diſtinguuntur contra dies contentiuos malum ſecundum quid. Et propterea quia pœnæ præſentis vitæ ſunt malũ ſecundum quid, futuræ autem ſunt malũ ſimpliciter, ideo dicendo quare timebo in diebus mali, cauſam quærit quare timebit mala futuræ E

Universidad de Deusto
Biblioteca

F post mortem vitæ. Timebo inquit, in persona hominis timentis pœnas inferni. Et vt intelligas quòd non quærit causam demeritoriam, subdit iniquitas calcaneorum meorum circundabit me: hoc est cur timebo sic ꝙ iniquitas etiam minima circundat me timore. Iniquitate calcaneorum significatur iniquitas infimæ partis: puta peccatum carnis. Vbi bene nota ꝙ totum cadit sub quæstione, scilicet cur timebo in diebus mali propter peccatum commissum. Et exaggrando, inducit minima peccata inducentia magnum timorem: vtpote circundãtia hominem timore. Vbi vides prophetã seruare quod promisit, scilicet sub metaphora proponere quæstionem. & difficilem quæstionem: quoniam quærit causam quę nisi ex reuelatione diuina sciatur ignota est: causa enim ad notitiam rerum futuræ vitæ spectat. Hæc est quæstio.

CONFIDENTES.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo recitatur sententia sapientum mundi huius circa motã quęstionem. Secũdo reprehenditur mundanorũ sentẽ
G tia, ibi, hæc via eorum. Tertio soluitur quæstio secundum veritatem, cõfutando dicta mundanorum, ibi, quasi ouis. ¶ Circa sententiã sapientum mundi huius aduertendũ est ꝙ partim sub metaphora, partim sub proprietate verborum introducitur sentẽtia mundanorũ. ¶ Quam vt clarius intelligas, nota per singula. Quia primo describuntur optimates mundi confidentes super opulentia sua, & in multitudine diuitiarũ suarum gloriantes. Et licet hoc verificetur de diuitiis rerum, parabolice tamen dictũ intellige de opulentia ingenii & diuitiis præclarorum gestorũ. Hi enim sunt capita mundi: de quibus hic se loqui propheta, in. 3. versiculo explicat: quũ dicit reliquos, sequi vestigia horũ. ¶ Secundo declaratur optimatum affectus ad viuendũ post mortem, simul cũ impossibilitate assequẽdi illud precio. Fratrem non redimendo redimet vir. Vbi quantũ ad literam aduerte duo. Primũ ꝙ tam frater q̃ vir in textu Hebræo sunt casus reginimis. Et hac vsi libertate interpretes locauerũt fratrẽ in accusatiuo & virũ in nominatiuo,
H coacti à puncto vtrũq; referre in idem verbum scilicet nõ redimendo redimet: quia pũctatur post dictionẽ vir. Alterum est ꝙ consuetudo Hebraica est dicere veniẽdo veniet, expectãdo expectaui, & sic de aliis. Et sicut hoc modo loquendi vtũtur affirmatiue, ita hic vtuntur negatiue nõ redimendo redimet. ita ꝙ negatio præposita negat & gerundiũ & verbũ. Et est sensus quod vir, nõ notabilis nunquã redimet fratrẽ. Si quæris de qua redemptione est sermo, expecta paululum verba textus. Sufficit hic nosse quòd non est in facultate illustris viri redimere fratrẽ. Et multo minus potest redimere quemcũq; alium. Sequitur. nõ dabit Deo precium suũ: hoc est nec seipsum potest precio quocũq; redimere. Dicendo enim preciũ suum, suiipsius scilicet viri illustris preciũ mõstrat. Et est sensus quòd nullo precio dato Deo redimet seipsum vir illustris Sequitur. & chara redẽptio animæ eorũ. Potuisses credere quòd ideo vir illustris non redimet fratrẽ, nec dabit Deo preciũ suiipsius quia nõ curat, quia nõ magnipẽdit redẽptionẽ fratris & sui, hanc cogitationem excludit propheta, asserens quod chara est redẽptio animæ eorũ: hoc est
I quod magnipẽditur redẽptio animæ eorũ ab eis. Et hinc habes de qua redẽptione hactenus locutus est, scilicet de redẽptione animæ, hoc est vitæ ad literã. Videntes enim sapiẽtes in morte se perdituros vitã, magnipendũt redimere vitã, quæ est ab anima: & est quasi redemptio animæ quã in morte perdunt. Vnde redimere animã nihil aliud est quàm emere vitã post mortẽ. Et hoc magnipenderũt super omnia magnates mũdi: & viderũt quod vnus homo nõ potest redimere vitã alterius: hoc est efficere vt alter post mortẽ viuat. Viderũt quoq; quod sacrificia & oblationes quæ offerũtur Deo nõ prosunt ad hoc vt offerẽs viuat post mortem. Nihil enim isti creduntde futura vita, sed istã tantũ cognoscunt, istã solam magnipendunt, de ista sola loquũtur, ita quod redẽptio animæ eorũ, ad viuendũ in præsenti vita refertur. ¶ Vnde sequitur tertio declaratio intẽtionis istorũ. Et cessabit seculo, & viuet adhuc sempiterno. Ecce quo tẽdit vir excellens: ad hoc scilicet quod cessante vita sua per mortẽ viuat adhuc in hac vita in sem-
K piternũ. Et cessabit seculo, hoc est necessitatis naturæ mortalis, & viuet adhuc sempiterno: hoc est studiosæ virtutis, heroicæ &c. Et intendit ad literã quod intendit viuere in fama & gloria sua remanente in æternũ. ¶ Sequitur. non videbit foueã. Declaratur quarto discursus seu motiuum hominis illustris penes hoc quod videt differentiã inter sapientes & insipiẽtes, quod sapientes moriũtur quidẽ sed viuunt adhuc in fama, insipientes autẽ moriuntur simul cũ omnibus suis, ita quod nulla fama eorũ restat. Hoc enim significatur dicendo, Nõ videbit, vir excellens, foueã, hoc est sepulchrũ, quando videbit sapientes moriẽtur, hoc est quod morientur. Appellat nõ videre foueã seu sepulchrũ non videre occultationẽ. Et est locutio metaphorica, quod enim est in sepulchro seu fouea, tectũ est, occultatũ est. Sapiens autẽ quando moritur, nõ sepelitur non occultatur sed claret fama. Intendit enim per mortuũ & sepultum, eũ cuius nomen est sepultũ. Et per oppositũ non videre foueã in morte sapientis, est videre nomẽ viuum. De insi-

pientibus autẽ. Simul insipiens & bestialis, homo ducens vitã quasi animal brutum, non respi A
ciẽs nisi ad præsens, peribũt simul: hoc est cum omnibus suis, nomine, fama, gloria &c. ¶ Quinto describuntur cõsequenter media quibus ex his discursibus magnates procurant viuere post mortem vsq; in sempiternum. Et describuntur quatuor media. Primum, & derelinquent aliis opulentiam suam. Vbi aduerte quãtum ad literam numerum pluralem, & derelinquent, referri non ad insipientem & bestialem sed ad sapientes introductos dicendo, quãdo videbit sapiẽtes: intendit enim nunc describere quare sapientibus morientibus vir non videt foueã: hoc est quare restant viui in fama & gloria, Vnde & primũ medium quo sapientes mundi procurant viuere in sempiternum, est derelinquere aliis opulentiam suam. Non est hic sermo de diuitiis rerum, sed sub metaphora diuitiarum copiam præclarorum gestorum significat. Ita quòd derelinquere aliis memoriã præclarorum gestorum, siue scriptorum siue dictorum, est primũ medium ad procurandam immortalitatẽ famæ. Secũdum est. Intimum eorum domus eorum in B
seculum. Et hic etiam sermo est metaphoricus ad similitudinem procurantium perpetuitatem per naturalem procreationem sobolis. Et, hic appetitus inditus est naturaliter homini vt studeat conseruare gentem domus suæ generando. Sed altius est quod significatur per hoc: dũ dicitur. Intimum eorũ, supple est: hoc est, quod intime fixum est in corde eorum, scilicet sapientũ est hoc. Domus suæ in seculum, efficere se capita sectarum perpetuarum. Hoc enim velut præcipuum medium ad perpetuitatem dicitur intimum eorum. Et sectæ eorum dicũtur domus eorum: iuxta illam significationem qua frequẽtissimo vsu in sacra scriptura domus sumitur pro progenie. Tertium. habitacula sua generationi & generationi. Post duo prima præcipua adiuguntur etiã alia mediocria media, scilicet efficere magnifica & perpetua ædificia. Cõfert enim hoc non nihil famæ post mortẽ. Et hoc significatur dicendo. habitacula sua, supple construent. generationi & generationi, futuris successionibus. Vltimum est. vocauerunt in nominibus suis C
super terras. Vt Romulus Romam, & sic de aliis denominantibus terras à suis nominibus, vt vel sic perpetuetur nomen eorum. ¶ Sexto declaratur radix totius discursus, sententiæ & operum sapientum huius mundi. Et homo in claritate nõ pernoctabit; assimilatus est, sicut bestiæ exæquatę sunt. Verba hæc sunt sapientũ huius mundi significantia quòd homo ex eo quòd nõ pernoctat in claritate, hoc est quod mortuus non perseuerat in claritate famæ, assimulatus est, supple brutis, ita quòd sicut exæquatæ sunt bestiæ in morte, ita exæquantur homines in morte si nõ permanent in claritate. Vbi clare vides inter hominẽ & bruta nullã istos ponere differẽtiam nisi penes claritatem perseuerantem post mortem. Hæc est sententia mundanorum magnatum circa quæstionem propositam. Nam hinc habes nihil esse timendum ob demeritũ aliquod post mortem in alia vita, sed in hac vita infamiam, & ex virtute gloriam acquirendam.

HAEC via eorum insipientia ipsis, & post eos in os eorum current.) Reprehẽdit prophe D
ta sententiam mundanorũ ponentium fœlicitatem in immortalitate famæ. Vbi aduerte quod ex hoc versiculo manifeste habes quod omnia dicta a sexto versiculo (scilicet cõfidentes in opulentia sua) spectant ad viam sapientum huius mundi. Pronomen siquidẽ hæc, dicendo hæc via eorum, demonstrat narratam hactenus sententiam. Reprehensio autem significatur insipientia ipsis. Quod ipsi reputant sapientiam propheta declarat esse insipiẽtiam. Et merito: quia male sentiunt de fine de fœlicitate humani generis. Sapientis siquidem est recte sentire de supremis causis. inter quas est vltimus finis. Reprehendendo autem simul insinuat sententiam prędictam esse sapientum mundi: dum subdit, Et post eos in os eorum current. Vbi aduerte parabolam. in pastu animalium greges pergunt post ora arietum, taurorum & breuiter ducum: ita quod vbi animalia capita gregum explicant os suum ad pastum, illuc currunt loquẽtia reliqua E
animalia. Iuxta hanc metaphoram describit propheta vulgares homines currere post sapientes in os eorum: hoc est ad eundem pastum quo pascimur sapientes: dum & ipsi reputant non esse aliam fœlicitatem nisi fœlicitatem fatuæ: quia tali pastu vident sapientes se pascere.

QVASI ouis in fouea positi sunt.) In Hebræo habetur foueæ in datiuo. Respondet hic propheta quæstioni motæ. & secundũ ꝙ promisit inclinet in parabolã audita à spiritusancto. Tria autẽ in hac resposione tractat. Primo aliã vitam post mortẽ cum differẽtia pœnarum & præmiorũ. Secũdo ad quid est vtilis gloria præsentis vitæ. Tertio corrigit specialiter radicem illã, homo in claritate. Circa futurã vitã primo ponit & præmia: alludendo ad parabolam inchoatã de ouibus sequentibus ad pastum os arietũ. Et assimulat eos, scilicet sequaces, ouibus in termino, in casu, sicut assimulati sunt in via. Ita quod parabola est quod sicut oues sequẽtes arietes currendo perueniunt ad locũ arietum, ac per hoc ad casum (puta si cadunt in foueã) ita imitatores sapiẽtum perueniunt ad foueam inferni vt pascantur morte omnes simul. ex eo enim

Universidad de Deusto
Biblioteca

F quòd pergunt ad paſtũ,apte deſcribuntur paſci morte.Et ſecundũ rei veritatem paſcuntur mor
te:quoniã nihil aliud guſtant animæ damnatorum niſi quod mortis eſt.maxima ſcilicet mala
pœnæ. Quaſi ouis,multitudo ouiũ ſequens capita,poſiti ſunt in fouea inferni in quã foueam ce
ciderunt ſequendo ſapientes mundi:ita ꝙ mors cõtinuis tormentis paſcet eos.Et dominabun-
tur in eos recti mane.Ecce præmium iuſtorũ. illi paſcuntur morte: recti dominabuntur ſuper
eos,effecti ſunt domini.Mane.morte iuſtorum appellat mane, quoniã in morte incipit verus
dies rectorum:ſicut mortẽ impiorũ appellauit caſum in foueam.Et ne putes tẽporalia fore hæc
tormẽta impiorũ,ſubdit.& figura eorum ad cõſumendũ foueã ab habitaculo ſibi.Humano mo
re interminabilem carercẽ ſignificat dum cõſueuimus dicere de carcerato ſine ſpe libertatis ꝙ
ipſe cõſumet vincula & carcerem.iuxta hunc loquendi morẽ ſignificat propheta damnatos ſi-
ne termino in inferno.Et figura eorũ ad cõſumẽdum foueã inferni,quod eſt impoſſibile:vt in-
G telligas interminabilitatem. Et per metaphorã figuræ corporeæ intellige ſignificari animam:
quæ fuit forma corporis. Ab habita culo ſibi,hoc eſt quia eſt habitaculũ ſibi deputatum. ¶De-
clarata diſparitate præmii & pœnæ perpetuitate,dꝫclarat modo ipſam vitam futuram,alludẽ-
do ad diſcurſus ſapientũ prius recitatos,ſcilicet quòd vir non poteſt redimere animã,id eſt vi-
tam neq; ſuam neq; fratris ſui.Et ait. Tantũ Deus redimet animã meam de manu foueæ quũ
aſſumet me.Duas vitas inſinuat:hoc eſt naturalem vitã animæ,dicendo de manu foueæ:& vi-
tã gratiæ,dicendo Deus redimet.Significanterq; apponit tantũ,vt intelligas vitam gratię à ſo
lo Deo pẽdere.anima ſiquidẽ eius quantũ eſt ex ſe manũ foueæ infernalis incurreret:ſed Deus
ſolus eſt qui redimet animã meã de poteſtate inferni.Et hoc tunc erit quũ aſſumet me. Poteſt
hoc intelligi de aſſumptione ex hac vita.ita quòd ſignificanter nõ vocauit eã mortẽ ſed aſſum
ptionẽ ex hac miſeria in perpetuã vitam. Nec obſtat quòd tunc tẽporis homines in morte nõ
H conſequebãtur fœlicitatẽ æternæ beatitudinis:ſatis eſt prophetæ ꝙ conſequebantur eã ſecurita
te ſinus Abrahæ.nã ad cõfutandos ſapientes mundi hoc ſufficit. Poſſet quoq; exponi de aſſum-
ptione naturæ humanæ à Deo in vnitatem perſonæ:ſed extra præſens propoſitum apparet.

NE time quum ditabitur vir.) Declarata vita fœlici & infœlici animæ poſt mortem,de-
clarat propheta quòd gloria procurata à ſapiẽtibus mundi nihil prodeſt poſt mortem anima-
bus eorum,ſed tantũ profuit eis dum viuerent,quia poſt mortem nõ videbunt lumẽ.Ne time.
Apoſtrophat ad iuſtum timentem pœnas,& ſperantẽ præmia futuræ vitæ.Ne time quum di-
tabitur vir,quibuſlibet diuitiis præclarorum geſtorum &c.quum multiplicabitur honor dom⁹
eius,gentis ſequentis ipſum Quoniã non in mori ſuo tollet omnia,non deſcendet poſt eũ ho-
nor eius,ſed remanebit in opinione hominum qui hic viuant,Quia animę ſuæ in vita ſua tã-
tum benedicet,vir excellens:& ſimiliter alii laudabunt te quum benefacies tibi tantum. Et eſt
I ſenſus quòd nec ipſemet vir excellens poteſt benedicere animæ ſuæ niſi durante hac vita ſua,
vt clarum eſt:& ſimiliter alii non laudabunt te niſi durante tempore quo benefacies tibiipſi.
quod cõſtat eſſe tẽpus præſentis tantum vitæ,quando autem non potes tibiipſi nec benedicere
nec benefacere,nullus laudabit te laude perueniente ad te.hæc enim ſola eſt quę prodeſt.Et in-
tendit propheta quòd quia ſublata eſt illuſtri viro poſt mortẽ facultas tam benedicendi quam
benefaciendi ſibi,non perueniunt ad eum laudes quæ hic remanſerunt in opinionibus huma-
nis.ibit,per mortem,vſq; ad generationem patrum ſuorum, damnatorũ qui inſtruxerunt eos,
vſq; ad æternum non videbunt lumen:hoc eſt qui patres eorum vſq; ad æternum nõ videbunt
lumẽ,ac per hoc nõ videbũt laudes ſuas quibus in hoc mundo celebrantur.erunt enim in tene
bris inferni:de quibus ſcriptũ eſt,Eiicite eum in tenebras exteriores.¶Occurrit hic quæſtiun-
la cur propheta induxit hanc doctrinã ſub excluſione timoris inchoans ne time:quum nõ ap-
K pareat ratio timendi etiam ſi gloria hæc comitaretur homines poſt mortem.Ad hoc dicitur ꝙ
ſi gloria hæc comitaretur animas poſt mortem, timendum eſſet quod deficerent præmia alte-
rius vitæ quæ ſperamus:quod eſſet maximum malũm,Et propterea propheta excluſit hunc ti-
morem intendens quod nõ deerunt præmia alterius vitæ,quæ promiſſa ſunt in lege & prophe
tis:quia huius mundi præmia(gloria,honor & huiuſmodi)nullum habent ibi locum.

HOMO in claritate.) Poſtremo corrigit propheta vulgatum dictũ ſapientũ: ſcilicet ꝙ
homo differt a beſtiis quia cõmoratur in claritate. Vbi diligentiſſime perſpice correctionem:
quoniã conſiſtit in correctione illius particulæ,nõ pernoctabit ſeu cõmorabitur.hanc particu-
lam corrigit propheta:& loco illius apponit,& nõ intelliget. Vide differentiam. Illi clamitant
& implẽt libros ſuos ꝙ ſolus homo qui cõmoratur in claritate,poſt mortẽ differt a brutis:iuxta
illud.ſed famã extendere factis,hoc virtutis opus. Propheta dicit copulatiuam.homo in clari-
tate & nõ intelliget:hoc eſt ſolus homo qui intelliget differt a brutis,quantũcunq; in claritate

cõmoretur.Et intẽdit per intelligere,intelligere dono ſeu intellectu fidei. ſolus enim præditus
intellectu fidei intelligit veram fœlicitatem:iuxta illud, Niſi crediderit is non intelliget is. A
probat autem propheta aſſimilari reliquos homines beſtiis,lõge altiori ſenſu quam illi dixe-
rint.illi enim dicebant homines aſſimilari beſtiis,quia eorum omnia cum vita intereunt: pro
pheta autem aſſerit homines carentes intellectu fidei ſimiles beſtiis, quia ceciderũt ab ordine
creaturarum rationaliũ & lapſi ſunt in ordinem brutorum,creaturæ enim rationales ſunt pro
pter ſeipſas:hoc eſt vt ſint ipſæ fœlices.irrationabilia autẽ omnia non ſunt propter ſe(quia non
ſunt vt aſſequantur fœlicitatem)ſed propter ſuperiores res. Quocirca quia damnati fuerunt in
hac vita in ordine creaturarũ rationaliũ (vtpote potentes per fidem aſſequi beatitudinẽ æter-
nam)& poſt mortem non poſſunt aſſequi amplius illam,ceciderunt ab ordine creaturarum ra
tionalium in ordinẽ brutorum: proquanto ſunt in ſtatu in quo non ſunt propter ſe (quia non B
poſſunt aſſequi fœlicitatem)ſed ſunt propter ſanctos,quibus omnia cooperantur in bonum.ſi-
cut bruta ſunt propter ſuperiora entia.Ideo omnes dicũtur ſimiles beſtiis. ita quod vera propo
ſitio eſt,quod homo in claritate ſeu gloria quantacũq; exiſtens & nõ intelliget (hoc eſt ſi non
intelliget intellectu fidei)aſſimilatus eſt ſic ꝙ ſicut exequatæ ſunt beſtiæ ſic ipſi exæquati ſunt,
omnes æquales facti ſunt in vno ſtatu, ſicut beſtiæ propter alios non propter ſeipſos. Amen.

VVLGATA EDITIO. Pſalmus Aſaph. XLIX.

DEus deorum dominus locutus eſt: & vocauit terram.
A ſolis ortu vſque ad occaſum:ex Sion ſpecies decoris eius,
Deus manifeſte veniet: deus noſter & non ſilebit.
Ignis in conſpectu eius exardeſcet: & in circuitu eius tempe
ſtas valida. C
Aduocauit cœlũ deſurſum & terrã:diſcernere populũ ſuũ.
Congregate illi ſanctos eius,qui ordinant teſtamentũ eius ſuper ſacrificium.
Et annunciabunt cœli iuſtitiam eius.quoniam deus iudex eſt.
Audi populę meus & loquar Iſrael,& teſtificabor tibi deus deus tuus ego ſũ.
Non in ſacrificiis tuis arguam te,holocauſta autem tua in cõſpectu meo ſunt
ſemper.
Non accipiam de domo tua vitulos,neque de gregibus tuis hircos.
Quoniam meæ ſunt omnes feræ ſyluarum, iumenta in montibus & boues.
Cognoui omnia volatilia cœli,& pulchritudo agri mecum eſt. D
Si eſuriero non dicam tibi,meus eſt enim orbis terræ & plenitudo eius.
Nunquid manducabo carnes taurorum,& ſanguinem hircorum potabo?
Immola deo ſacrificium laudis,& redde altiſſimo vota tua.
Et inuoca me in die tribulationis,eruam te & honorificabis me.
Peccatori autem dixit Deus,quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſta
mentum meum per os tuum?
Tu vero odiſti diſciplinam,& proieciſti ſermones meos retrorſum.
Si videbas fure currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas: E
Os tuum abundabit malitia,& lingua tua concinnabit dolos.
Sedens aduerſus fratrem tuum loquebaris,& aduerſus filium matris tuæ po-
nebas ſcandalum,hæc feciſti & tacui.
Exiſtimaſti inquit quòd ero tui ſimilis, arguã te & ſtatuam contra faciẽ tuã.
Intelligite hæc quæ obliuiſcimini deum, nequando rapiat & non ſit qui
eripiat.
Sacrificiũ laudis honorificabit me,& illic iter quo oſtendam illi ſalutare dei.

IVXTA HEBRAEVM. Pſalmus Aſapho. L.

Prophete. DEus fortis † deus iudex deus locutus eſt : & vocauit terram ab ortu ſolis vſquẽ

Universidad de Deusto
Biblioteca

occasum eius. ✝dii
A Sion, à completa pulchritudiue, ✝ deus splenduit, ✝dii 2
Veniet deus noster, & nō tacebit: ignis ante ipsum vorans, & circuitibus eius 3
tempestas fuit valde.
Vocabit ad cœlos desuper & ad terram: ad iudicandum populum suum. 4
Messias. Congregate mihi gratiosos meos: ferientes pacti mei super sacrificio. 5
Propheta. Et annunciabūt cœli iustitiam eius: quia ✝ deus iudicans ipse (est) Selah. ✝di 6
Messias. Audi popule meus & locutus sum Israel: & contestabor in te, (hoc) ✝ deus 7
tuus ego. (sum) ✝dii
Non super sacrificia tua arguam te: & holocaustomata tua cora me cōtinue (non) erunt 8
Non accipiam de domo tua taurum: de ouilibus tuis hircos. 9
Quoniam mihi (subditur) omnia fera syluæ, bestiæ in montibus mille. 10
Sciui omne volatile montium: & mobile agrorum mecum (est). 11
Si esuriam non dicam tibi: quoniam mihi orbis & plenitudo eius (subest) 12
Nunquid comedam carnem fortium: & sanguinem hircorum bibam? (id est taurorum) 13
Sacrifica ✝ deo confessionem: & solue excelso vota tua. ✝dii 14
Et voca me in die angustiæ: liberabo te, & honorabis me. 15
Propheta. Et impio dixit ✝ deus. *Messias.* quid tibi ad narrandum præcepta mea, & 16
leuasti pactum meum super os tunm? ✝dii
Et tu odisti castigationem: & proiecisti verba mea post te. 17
Si vidisti furem, & cucurristi cum eo, & cum adulteris pars tua. (fuit) 18
Os tuum misisti in malitiam, & lingua tua concinnabit dolum. 19
Sedebis, in fratrem tuum loqueris: in filium matris tuæ dabis turpitudinem. 20
Hæc fecisti & tacui: existimasti (quod) essendo ero (coram) sicut tu, arguam te, & ordinabo 21
oculis tuis.
Intelligite nunc hanc (legem) obliuiscētes dei, nequando rapiam, & non liberans. (erit) 22
Sacrificans confessionem honorabit me, & ponentem viam (conformem laudi), faciam videre 23
ipsum in (æterna) salute ✝ dei. ✝deorum

TItulus est. psalmus Asaph. Et est casus datiui Asaph. est enim nomen proprium vnius triū principum cātorum: vt patet. 1. Paral. 25. Vnde significatur psal musiste attributus Asaph, sicut alii attributi sunt Ieduthun & similibus. ☞ Circa materiam psalmi aduerte, ex principio psalmi haberi quod psalmus ad literam loquitur de tempore Messiæ, ex eo quod dicitur Deum locutum esse & vocasse terram a solis ortu & ab occasu, hoc est vniuersam terram. Hoc enim nusquā tempore veteris testamenti factum est, sed tempori Messiæ reseruata est vocatio totius terræ. ¶ Idem quoq; apparet ex media parte psalmi, in qua posthabenda sacrificia veteris legis Deus declarat. nam & hoc tempori quoq; Messiæ reseruatum est. Tractat itaq; psalmus iste ad literam de Messiæ tempore, aduentum eius & cessationem legalium.

SVMMARIVM EST.

☞ Propheta vbi vtrūq; Messiæ aduentū introduxit, & aduētū glorioſum ſummarie deſcripſit,

Legem Messiæ de cessatione legalium sacrificiorū deq; greto sacrificio votorū & laudis adiecta conformitate vitæ, promulgat cum pœna & præmio. A

☞ Personæ loquentes sunt Propheta & Messias.

DEVS deus meus locutus est.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, à Sion. Proponit duo, scilicet Dei locutionem & vocationem. ¶ Proponēdo autem hæc, nominat Deum tribus nominibus. Primo el, à fortitudine. & hoc directe respicit locutionē: significat enim Messiam quatenus fortē ad vincendū mundū & aereas potestates. Secūdo elohim, a iudicio. & respicit vocationem terræ quæ fiet in secūdo aduētu Messiæ ad iudicium. Tertio ponitur nomen innominabile, scriptum quatuor literis: pro quo cōmuniter interpretes in hoc psalterio ponunt dominū. vt intelligas quòd ipse verus ac summus Deus demonstratur per duo antecedentia nomina, el & elohim. ¶ Locutus est, non per prophetas sed per seipsum Euangelicā legem: vt patebit. & vocauit terram, vt declarabit, ad iudicium, non ex vno climate sed ab ortu solis vsq; ad occasum, vt nulla pars terræ relinquatur non vocata. B

A Sion.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, vocauit terrā &c. Secundo illa, locutus est, ibi, audi populo meus. Circa primū aduerte quòd propheta describit duos Messiæ aduentus eodem cōtextu, disponente sic spiritusancto ad occultationē tanti mysterii: si enim cognouissent, nunquā dominū gloriæ crucifixissent. ¶ Primus aduentus tāgitur dicēdo, a Sion, a cōpleta pulchritudine Deus splēduit. Ad literam Messias splenduit Deus a Sion, quum spiritū sanctum discipulis in Sion dedit. tūc enim cognitus est Deus a cōpleta pulchritudine: nam perfecta resurrectione Christi completa est eius pulchritudo. Vbi vides non describi Christū in Hierusalem deturpatū flagellis, cruce, ignominia &c. sed a statu completæ pulchritudinis, & simul & semel a Sion: vt intelligas initium nouæ legis promulgatæ in missione spiritussancti in Sion. ¶ Secūdus autem aduentus describitur. Veniet Deus noster & nō tacebit, sicut in primo aduentu venit ad passionē sicut agnus nō aperiens os suum. Exclusio silentii significat manifestū aduentum. nō veniet tacitus sed manifestus: hoc est cum gloria manifestante quis est. Ignis ante ipsum vorans. Apparatus præcedens iudicē. Ignis cōflagrationis erit vorans omnia, vegetabilia &c. & ante igne mixtio aquæ, venti, turbinis, grandinis &c. hęc enim credimus præcedere ignem cōflagrationis. Vnde & in præterito hic describitur. Et circuitibus eius tēpestas fuit valde. vbi scito quòd iuxta textū Hebræum, dicendū esset tempestatū est valde, si Latina lingua permitteret. ¶ Vocabit ad cœlos desuper. Exprimitur ꝓposita in principio psalmi vocatio. tū respectu terminorū ad quos peruenit vocatio: ad cœlos scilicet vt inde veniāt animæ sanctorū & angeli: & ad terram, vt reddat corpora pro resurrectione. Tum quo ad finē. ad iudicandū populum suū, Qui nō credit iam iudicatus est: & solus populus fidelis restat iudicandus. Tum quo ad dictum per hanc vocationē. congregate mihi gratiosos meos, qui gratuite impenderunt opera misericordiæ: ferientes pacti mei super sacrificio, hoc est habētes mecum pactū fidei super sacrificio crucis. Ita quòd per hanc conditionē significat fidem Christi crucifixi: & per primā opera misericordiæ. vt intelligas per fidē & bona opera saluari homines. Et hic est fructus iudicii, gratus secundum seipsum Deo iudici. Et propterea dicit cœlis & terræ, cōgregate mihi gratiosos &c. Dānationis autē iniquorū nulla fit mentio: quia nō est per se volita a Deo. ¶ Et annunciabunt cœli. Non differentiam vbi de cōgregatione electorum tractatur, inducitur a propheta ipse Deus, ipse Messias vocās & dicens cōgregate mihi &c. vbi autē generaliter agitur de iudicio, nō Deus, nō Messias, sed cœli inducuntur annunciantes quoniam Messias venit iudicans. Et ad literam ita erit: quia cœlestes angeli vltra mirabilia cœlestiū corporum annunciabunt vniuersis Messiam venire iudicem, ipse autem Messias vocabit ad salutē. C

AVDI populo meus.) Tractatur hic illa particula, locutus est, tali ordine. Primo declarat Messias personam loquentem in principio propositam, Deus. deinde subdit duo dicta quæ dixit. ☞ Audi populo meus. Messias est persona loquens excitans Hebræum populum: quem appellat populo meus, tum antiqua electione, tū cognatione carnis. Et ne hæsites quod ad Hæbræum populum dirigitur sermo, adiungitur Israel. audi populo meus Israel, & locutus sum. In choat sermonem ab vtroq; tempore, præterito scilicet & futuro: significans quod non incipit modo alloqui populum Israel, ad locutus sum, multifariam multisq; modis olim per angelos patribus: & contestabor etiam in te, in medio tui per meipsum & Apostolos, testimoniis scripturarum, operibus miraculorum, & internis inspirationibus. hoc scilicet quòd Deus, natura, Deus tuus, a te cultus, ego, supple sum, Et videmus hoc adimpletū, dicente domino in euāgelio, Si non venissem & locutus eis nō fuissem (secundum sacras scripturas) peccatū non haberent. Et rursus, Si nō venissem & opera non fecissem quæ nemo alius fecit, peccatum nō haberent; D E

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Adimpletum est ergo quod hic dicitur, Contestabor in te (populo Israel) quòd ego Deus Deus tuus sum. Et hoc est primum dictum quod locutus est: quod est dictū fidei deitatis Mesiæ. ¶ Secundum dictum est de cessatione sacrificiorum quibus offerebantur animalia: vt agni, boues, vituli &c. abstulit enim Christus huiusmodi sacrificia, imponendo eis finem vnico sacrificio corporis sui. In hoc dicto procedit tali ordine. Primo explicat ipsam cessationem. non super sacrificia tua arguā te, si nō attuleris ea, & holocaustomata tua coram me cōtinue. Aduerte quòd negatio præposita determinat vtrunq; verbum: scilicet arguā & sunt. Et est ordo præposterus, nā ordo sententiarum est: non holocaustomata tua coram me continue, & nō super sacrificia tua arguam te. quia prius est quòd sacrificia legalia non sint accepta continue, hoc est continuatio eorum non est accepta Deo: & deinde est quòd non arguet eos super sacrificiis: nā illud est ratio huius. ex hoc enim quòd continuatio sacrificiorum nō placet. sequitur quod nō est locus
G reprehēsioni si sacrificia cessant. ¶ Deinde affertur triplex ratio suasiua quare cōtinuatio sacrificiorum nō est grata Deo. Prima est. quia non indiget huiusmodi rebus quæ offeruntur in sacrificiis, quia abundat his omnibus. Non accipiam de domo tua taurum, de ouilibus tuis hircos. quoniā mihi omnis fera syluæ, bestiæ in montibus mille. numerus finitus pro infinito. Scio omne volatile montium, & mobile agrorum mecum. Vbi vides quòd quia Deo suppetit copia omnium huiusmodi, ideo dicit se non indigere vt accipiat de domo tua & de ouilibus tuis
H hæc. ¶ Secunda ratio ad supplementum præcedentis est. Si esuriam nō dicam tibi, quoniā mihi orbis & plenitudo eius. Potuisset quispiā humano more dicere quòd licet quis abundet innumeris animalibus, & propterea non indigeat tauro meo & hirco meo, si tamen accideret casus quod deficerent ei aut non haberet in pròptu, tunc hircus meus & taurus meus supplerent. Contra hunc casum affertur hæc secunda ratio. Si esuriam, hoc est dato quod deficerent mihi omnia supradicta quæ in nullius sunt bonis (scilicet bestiæ & syluæ & in mōtibus (non tamen dicam tibi da mihi taurum tuum aut hircum tuum: quoniam ego sum dominus etiā hirci tui & tauri tui. Hoc enim significat. quoniam orbis mihi, subditus est, & plenitudo eius, quicquid est in eo. ¶ Tertia ratio. Nūquid comedam carnē fortium, & sanguinem hircorum bibā? hoc est nunquid delectabor in huiusmodi sacrificiis? Delectationē significauit à comestione & potu, qui sunt actus manifeste delectabiles. Et intendit non de delectatione sensibili (quam stultū est cogitare in Deo) sed de delectatione intellectuali: quam multi attribuerunt diis, tanquam Deus delectetur huiusmodi sacrificiis. huiusmodi enim errorem excludere intendit. Aduerte hic q̄ ad literam per hæc intendit propheta aperire huiusmodi res sacrificatas (boues & oues &c.) nō esse gratas Deo secundum se: & propterea tempore Mesiæ abroganda esse huiusmodi
I sacrificia. ¶ Et si instetur quod istæ rationes pariter cōcludunt nunquā fuisse instituēda à Deo huiusmodi sacrificia. respondetur verum esse quātum est ex parte rerum sacrificatarum: sed ex alia causa fuerunt ad tempus instituta. tum ne populus Hebræus deditus ad idololatriam facilius fieret idololatra, volens sacrificare sicut videbat alias gentes sacrificare diis suis. tū ad præcurrendum & figurandum sacrificium quo Christus seipsum obtulit in ara crucis: iuxta illud Apoca. 13. Agnus qui ab initio mundi occisus est.

SACRIFICA deo cōfessionē.) Tertiū dictum est declaratio sacrificii grati Deo omni tēpore. & est sacrificium internę deuotionis & externæ cōfessionis seu laudis. ¶ Vbi nota in verbis literæ tangi id quod est gratum Deo ex parte exterioris actus, dicendo confessionem: & ex parte interioris, dicendo vota tua. Inter exteriora quippe nostra sola locutio attingit per se ad Deum: quia sola locutio est velut instrumentum intellectus. & propterea debetur Deo locus suus in nostra locutione tanquam in actu rationali. Et hinc fit vt debeat Deus laudari &
K honorari nostra locutione. propterea siquidem in sacra scriptura præcipimur plus quàm infinities laudare Deum. Propria itaq; materia diuini sacrificii inter omnes res exteriores est diuina cōfessio seu laus. Dico autem diuinā laudem esse materiā sacrificii, propter abusum diuinæ laudis: vt poetæ & gētiles & alii huiusmodi laudant Deum, nō ea ratione vt Deū honorent, vt Deo offerant laudē illam, sed ad sua figmenta vel intenta accommodantes. tunc enim laus diuina induit rationē sacrificii, quum ideo Deus laudatur vt honoretur. Et propterea significantius hic dicitur, sacrifica cōfessionē seu laudem Deo. Et quoniam hoc est debitum Deo secundum rectam iustitiæ rationem, ideo sub actu religionis præcipitur sacrifica: religionis quippe actus est sacrificare: & cōstat religionem esse partem iustitiæ. ¶ Circa id vero quod se tenet ex parte actus interioris, quum Deus sit spiritus, nō est dubiū esse grata Deo vota nostra, id est interiores actus deuotionis nostræ. Sed nota verbū solue seu redde, nam sonat actū ex iustitia debitū: vt hinc intelligas nō esse supererogationis sed debiti q̄ voluntates nostras offerimus Deo.

Debetur siquidē Deo suus locus in votis nostris, in amore nostro, in spe, in fide &c. Et sicut magna fit iniuria amico, benefactori seu patri si non habet locū suum in mente tua, si à te nō æstimatur, si non amatur &c. ita maxima irrogatur Deo iniuria si locus ei debitus in votis nostris negatur: si nō creditur, si non æstimatur, si non amatur vt creator, conseruator, redemptor &c. Hoc est sacrificium omni tēpore Deo acceptum. ¶ Cuius effectus subiungitur, Et voca me in die angustiæ. Ne putes vanum aut insufficiens esse sacrificium prædictum, ostendit fructum in tempore tribulationis. & voca me in die angustiæ. non oportet vt offeras aliud sacrificium: sed cum hoc sacrificio recurre ad me in die angustiæ tuæ. Liberabo te. ecce promissio infallibilis. Et honorabis me. post beneficium liberationis sola honoratio pro gratiarum actione sufficiet.

ET impio dixit Deus.) Hactenus locutus est Deus populo suo tanquā parituro, nunc autē introducitur à propheta alloquens iniustos ministros diuinæ cōfessionis. ¶ Vbi aduerte quod intēdit declarare præceptū datum de sacrificio laudis, aperiēdo quàm graue crimen incurratur si in sacrificio laudis omittitur altera pars: scilicet quòd vota interna nō respōdeāt cōfessioni exteriori, si vita nō respōdeat exteriori ministerio. Et hoc est quartū dictum Dei de crimine eorum quorū vita contradicit officio diuinæ laudis. Et impio dixit, id est legē statuit, Deus: hanc scilicet, quid tibi ad narrādum, ad docendū, præcepta mea? & leuasti pactū, exaltasti laudando pactū meum de cœlesti fœlicitate reddenda fidelibus meis, super os tuum? Hæc duo cōprehendunt totam materiam prædicationis. in præceptis ratio omnium actionū cōtinetur: in pacto ratio omniū credendorum & sperādorum. ¶ Cur autem reprehensiue dixerit quid tibi, declarat subiungendo cōtrarietatē linguæ & vitæ. Et tu odisti castigationē, prædicas præcepta & odisti castigationē, hoc est castigatos seu castos mores: & proiecisti verba mea post te, tanquā pro nihilo habens cōformare vitam tuā illis, & tamen pactum meum leuasti super os tuū. Hæc contra deū. ¶ Contra proximos quātum ad facta. si vidisti furē & cucurristi cum eo. Cōstrue sic: & si vidisti furē, cucurristi cum eo. postposita enim est coniunctio & ratione metri. & cū adulteris pars tua, fuit. Quātū ad verba. Os tuum misisti in malitiā, ad maledicendū: & lingua tua concinnabit dolū. Hæc quo ad cōmunia crimina. ¶ Quo ad scelus autē impietatis. Sedebis, in fratrem tuū loqueris, in filium matris tuæ dabis turpitudinē. Valde exaggeratur hæc impietas: quū non solū in fratrem sed fratrē vterinum (filium matris tuæ) describitur. nec sola lingua sed operatione iniuriosa, dabis turpitudinem, nec ex subita ira sed ex quieto animo, sedebis. In quibus describitur effectus inuidiæ seu superbiæ erga fratres, vnde proueniunt isti effectus quieti animi. ¶ Hæc fecisti & tacui, ad similitudinem tacentis nō puniui: existimasti essendo ero sicut tu, Iuxta modū loquendi Hebrææ linguæ (expectando expectaui, veniēdo veniā & huiusmodi) hic dicitur essendo ero, sicut tu: hoc est existimasti q̄ ero sicut tu, bonum dicens & malum faciens. Significat tamen gerundium essendo, modū essendi: sicut expectando expectaui modum expectātium. existimasti quòd essendo, hoc est in modo essendi vitæ meæ, ero sicut tu. Nota hic quòd licet in humanis moribus cōtrarietas inter os & vitam (quum scilicet homo laudat bonos mores & tamen male viuit) tolerabilis sit, ad Christiana tamen ascendendo intolerabilis est. scilicet quòd homo diuinū se præ se ferat, prædicando, laudādo, præcipiēdo ea quæ Dei sunt, & ex altera parte male viuat: quoniam in huiusmodi homines se habent vt ministri Christi. & quantum in eis est, euacuant fidē & ministerium Christianum: vtpote ex vna parte (scilicet lingua & officio) magnificantes Christiana præcepta, & ex altera scilicet vita contemnentes illa. Nam homines qui magis mouentur exēplis quàm verbis, existimant non esse vera illa quæ audiūt à talibus doctoribus, ea ratione quia si essent vera illi qui docēt seruarent ea: & hinc cōsurgit maior ruina existimantiū quod tales quoq; fuerunt prisci prædicatores: & tandē quod omnes fuerint seductores. Vnde Mesias hic dicit pro ratione tantæ exorbitantiæ. existimasti, id est existimari fecisti, essendo ero sicut tu, quod ego quoq; dicam & nō faciam quasi seductor. Arguam te & ordinabo oculis tuis. Quanuis taceam nunc, arguam tamen te, in morte: & ordinabo, culpas tuas adhibendo pœnas, in oculis tuis, teipso inexcusabiliter vidente.

INTELLIGITE nunc hic obliuiscētes Dei.) Quintū dictū est declarationis pœnæ & præmii obseruantiū & nō obseruātium legē hanc. Et quo ad pœnam quidē. Intelligite nunc dū rāte hac via, hanc legem quā promulgaui, obliuiscētes Dei. vt intelligas cōprehendi omnes detentos quocunq; mortali peccato, nominat eos qui obliuioni tradunt Deū, hoc est eos qui ita operātur tanquā si obliuiscerētur Dei: vt sunt ij qui peccāt ex passione seu infirmitate. qui sunt in infimo ordine peccatorū. Ecce pœna. nequando rapiam, per mortem, vos, & nō liberans, sup ple sit. Ad negligentes cōgrue dicit, nequando rapiam, tanquā ex improuiso auferam vitam, & nullus erit liberator vester. ¶ Quo ad fructū vero iuxta duo præcepta circa sacrificium laudis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

F duos fructus declarat, Dixerat primũ, sacrifica Deo confessionẽ: huius præcepti fructus modo explicatur honor Dei. sacrificãs confessionẽ honorabit me. Indixerat secũdo lõga reprehẽsione cõformitatẽ vitæ & cõfessionis seu laudis. huius fructus explicatur visio in diuina salute. & ponentẽ viam faciã videre ipsum in salute Dei: hoc est disponentẽ viam vitæ suæ cõformiter ad sacrificiũ laudis, faciam ego Messias q̃ ipse videat cõstitutus nõ in periculo, non in bonitate electorũ, sed in salute Dei, quæ est ẽterna fœlicitas. Hic est fructus & vltimũ prẽmium. Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori canticum Dauid: quando venit ad eum Nathan propheta quum intrauit ad Bethsabee. L

G MIserere mei deus: secuudum magnam misericordiam tuam.
Et secundum multitudinem miserationum tuarum: dele iniquitatem meam.
Amplius laua me ab iniquitate mea: & à peccato meo munda me.
Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatũ meũ contra me est semper,
Tibi soli peccaui & malum coram te feci, vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas quum iudicaris.
Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.
H Ecce enim veritatem dilexisti: incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.
Asperges me domine hysopo & mundabor, lauabis me & super niuem dealbabor.
Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt ossa humiliata.
Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele.
Cor mũdum crea in me deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis.
Ne proiicias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum ne auferas à me.
Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.
I Docebo iniquos vias tuas, & impii ad te conuertentur.
Libera me de sanguinibus deus deus salutis meæ, & exultabit lingua mea iustitiam tuam.
Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.
Quoniã si voluisses sacrificium dedissem vtique, holocaustis nõ delectaberis.
Sacrificium deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum deus non despicies.
Benigne fac domine in bona voluntate tua Sion, vt ædificentur muri Hierusalem.
K Tunc acceptabis sacrificiũ iustitiæ, oblationes & holocausta, tunc imponent super altare tuum vitulos.

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti psalmus Dauidi veniente ad eum Nathan Propheta, quando intrauit ad Bathsabath.* LI.

Propheta. MIserere mei † deus secundum gratiam tuam, secundum multitudinem misericordiarum tuarum dele rebelliones meas. 1 †dii
ablutiones
Multiplica, laua me ab iniquitate mea, & à peccato mo munda me. 2
Quoniam rebelliones meas ego cognoscam, & peccatum meum coram me 3
erit
continue.

4 Tibi, soli tibi peccaui & malum in oculis tuis feci: propterea iustificaberis in A loqui tuo, mundaberis in iudicare tuo.
5 Ecce in iniquitate formatus sum: & in peccato calefacta est de me mater mea.
6 Ecce veritatem voluisti in renibus: & in obstruso sapientiæ facies scire me.
7 Mundificabis me in hysopo & mundabor: lauabis me, & supra niuem dealbabor.
8 Audire me facies gaudium & lætitiam: exultabunt ossa quæ contriuisti.
9 Absconde facies tuas à peccatis meis: & omnes iniquitates meas dele.
10 Cor mundũ crea mihi † deus: & spiritum rectum renoua in medio mei. † dii. B
11 Ne proiice me à faciebus tuis: & spiritum sanctitatis tuæ ne aufer à me.
12 Fac reuerti mihi gaudium salutis tuæ: & spiritu spontaneo confirmabis me.
13 Docebo rebelles vias tuas: & peccatores ad te reuertentur.
14 Libera me de sanguinibus † deus deus salutis meæ: laudabit lingua mea iustitiam tuam. †Dii
15 † Domine labia mea aperies: & os meum annunciabit laudem tuã. † domini mei
16 Quoniam non voles sacrificium, & dabo: holocaustum non voles.
17 Sacrificia † dei, spiritum fractum cor fractũ cõtritum: † deus non despicies. C
ideo
18 Bonifica in voluntate tua Sion: ædificabis muros Hierusalem. † deorum † dii.
19 Tunc voles sacrificia iustitiæ, holocaustum & totum tunc leuabunt super altare tuum iuuencos.

TItulus est: Vincenti psalmus Dauidi, veniente ad eum Nathan propheta, quando intrauit ad Bathsabah. Et patet titulus ex historia secundi libri Regum. 11. &. 12. vbi narratur tam adulterium quàm homicidium commissum à Dauide, & missus Nathan à deo ad reprehendendum Dauidem, & quòd Dauid respondit peccaui domino. Vbi significatur quòd pœnitentia Dauidis quam psalmus iste explicat, fuit post nouem menses à commisso adulterio: quia iam natus erat puer quando Nathan venit ad Dauidem. Patet itaque materia psalmi q̃ D est recursus Dauidis ad deum pro misericordia postquam fuit reprehensus à Nathan de criminibus homicidij & adulterij cum vxore Vriæ, Hebraicè vocata Bathsabath.

SVMMARIVM EST.

¶ Dauid post adulterium & homicidium pœnitens, petit à deo velut in genere tum vt sui misereatur, tum vt suas deleat rebelliones, tum vt se velut leprosum mundet, lauet, restituat &c. tum vt redintegret ipsum ad pristina interna dona gratiæ: citãs fructus inde futuros, in se quidem assiduam pœnitentiam interiorem: in deo vero gloriam veritatis & munditiæ, ab exemplo priorum operum dei, in proximis autem conuersionem iniquorum ad deum. Postea ad species descendens ac offerens sacrificia spiritus & cordis, petit liberationem ab effuso sanguine ad hoc vt redintegretur etiam ad pristina dona externa, scilicet ad bonificationem Siõ iuxta reuelatam per Nathan voluntatem dei: citans futurum fructum seruandæ legis in oblatione sacrificiorum in templo. E

¶ Persona loquens est ipse Dauid.

MISERERE mei deus.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, multiplica. Proponit duas petitiones. Prima est miseratio sui secundum diuinam gratiam. miserere, ad similitudinem miserentis gere te respectu mei (non compassione sed voluntate & efficientia) deus, non secundum mea merita sed secundum gratiam tuã. Vbi petit gratuito sibi misericordiæ effectum exhiberi. ¶ Secunda petitio. secundum multitudinem misericordiarum tuarum dele rebelliones meas. Primum petiit respectu sui. modo petit respectu rebellionum suarũ. Multa crimina commiserat contemptiua diuinorum præceptorum: testante quoque Nathan, quare contempsisti verbum domini? & ideo appellat rebelliones suas: petitque eas deleri de libro iræ seu vindictæ diuinæ. Et hoc secundum multitudinem

Universidad de Deusto
Biblioteca

F misericordiarum tuarum. Proprie loquendo misericordia non est in deo, sicut nec ira, nec quæcunque alia passio (misericordia enim nomen est passionis: & propterea multæ misericordiæ dicuntur iuxta multitudinem affectuum) sed trãslata ad significandum actum voluntatis quo volumus subleuare miseriam proprie inuenitur in deo, sed sic non est nisi vna secundum se, multiplex autem secundum effectus. Vnde & sic quoque potest intelligi multitudo misericordiarũ diuinarũ. Siue ergò proprie sine metaphorice misericordia attribuatur deo, semper multitudo misericordiarum dicitur ratione effectuum. Vbi congrue multas rebelliones petit deleri ex multitudine misericordiarum..

MVLTIPLICA) Hic incipit pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, dele secundum multitudinem misericordiarum tuarum. Secundo illa, secundum gratiam tuam miserere mei, quo ad internorum donorum priorem gratiam, ibi, cor mundum, quo
G ad externorum vero, ibi, libera me. Petendo itaque deletionem criminum non sufficit Dauidi petere ipsam deletionem criminum (quoniam hoc commune est etiam excellentibus viris) sed humiliat se vt leprosus & recognoscit crimen suum velut lepram. & incipit agere leprosum & ait, multiplica. Iuxta legis Mosaicæ ritum non sufficiebat vna leproso lotio aut aspersio: sed exigebatur quòd septies aspergeretur ad hoc vt iure purgaretur, & his ipse, & toties vestes eius lauarentur. Et propterea Dauid petit. multiplica, aspersiones, ablutiones: & tandem laua me ab iniquitate mea, qua inique gessi contra Vriam, & à peccato meo, exorbitantia mea à lege tua, à ratione recta, munda me.

QVONIAM rebelliones) Petendo multiplicari ablutiones vsquequo reddatur mũdus: citat fructus qui consequentur hanc deletionem: ne infructuosa petitio proposita appareat. Et primo fructum in seipso futurum si deus deleat rebelliones suas, explicat duplicem. tum cogni
H tionem suorum criminum, quoniam rebelliones meas ego cognoscam. tum assiduam meditationem eorundem, & peccatum meum coram me continue, supple erit. Vbi perspice non proprio studio sed diuinæ miserationi imputari recognitionem & meditationem commissorũ criminum: dum fructum deletionis æstimat, & simul promittit quòd si deus deleat, ipse tamẽ non delebit obliuione sed assidue ante oculos habebit commissum scelus: quia hæc est veræ pœnitentiæ forma. ¶ Deinde fructum duplicem resultantem consecutiue in deo si misereatur Dauidis, explicat dicendo. tibi, soli tibi &c. Vbi aduerte dupliciter exponi posse hos fructus. Primo ratione personalium conditionum ipsius Dauidis. Secundo ratione conditionum peccati mortalis secundum se. Si enim ad conditiones inuentas in hoc peccato ex personalibus conditionibus Dauidis verba hæc referantur, sensus est. quòd quia tibi, soli tibi deo peccaui, vt iudici habenti super me potestatem, rex enim sum (& exaggerando qualitatem offensæ in ipsum
I solum, repetit tibi soli tibi: & ipsum peccatum feci in oculis tuis, non in oculis aliorum, hoc est occulte. nam & adulterium secreto commisi: & Vrias licet publice sit occisus in bello, occultũ tamen fuit quòd ego fuerim causa mortis eius) propterea consequetur hoc, quòd tu qui solus es iudex parcendo mihi iustificaberis, verax fies in sermone tuo: qui si non peccassem fuisses verax in promissione tua. Loquutionis quippe iustitia est veritas: iuxta illud Apostoli ad Roma. 3. ex hoc versiculo. est autem deus verax sicut scriptum est, iustificeris in sermonibus tuis. Si Dauid non peccasset, deus fuisset verus seruando promissa facta ipsi per Nathan. 2. Regum 7. ex quo autem peccauit Dauid, indignum se reddidit promissione sibi factâ, & nullus remansit ei locus petendi promissum. Et propterea dicit quòd si deus miserebitur sui, erit deus verus, non quia promisit, sed quia semel dixit se regni ac Messiæ bona Dauidi daturum. & sic iustificabitur in suo loqui: quod est lõge maius quàm iustificari in promissione. Et intendit hunc fru
K ctum sequi ex hoc quòd tibi, soli tibi tanquam iudici peccaui. Et similiter alter fructus. mundaberis in iudicare tuo, Si peccatum fuisset publicum, si fuisset scandalosum, posset quispiã obiicere quòd iudicium misericordiarum tuarum erga me non esset mundum: sed vbi nihil horum habet locum (quia malum feci in oculis non aliorum sed tuis) ideo ex peccato meo interueniente tua gratia, sequetur quòd mundus eris iudicando, absoluendo me. ☞ Referendo autem hæc Dauidis verba ad conditiones peccati quas habet secundum se ex hoc quòd est peccatum mortale, altior est sensus. quòd tibi, soli tibi peccaui, eo quòd peccando mortaliter nullũ offendimus nisi deum: quia ratio omnis offensæ est quia sit contra deum. vel in ipso deo (vt odium dei, blasphemia dei, & similia) vel in nobis vel in proximo: vt homicidium, adulterium & alia huiusmodi. Sicut enim charitate non amamus nisi deum in seipso, in nobis, & in proximis: ita peccato mortali quod est contrarium charitatis, non offendimus nisi deum. Malum in oculis tuis feci. Ad exaggerationem peccati hoc spectat: sicut qui peccat spectante Prætore.

Propterea iustificaberis in loqui tuo. Si non peccassem, esses verax in promissionibus præ- A
miorum: si peccassem & non parceres, esses verus in comminatione pœnarum. sed vbi peccaui & misereris, eris verus in loquutione tua, benefaciendo nobis, saluando nos: non quia promissi (vtpote qui sum ex peccato indignus promissionibus) sed quia dixisti. neminẽ em̃ saluat nisi quem apud se dixit saluandum. Mundaberis in iudicare tuo. si non peccassem esses mundus in præmiando: & si me peccante non misereris, esses mundus in puniendo. me autẽ peccante & te miserente, eris mundus in iudicando iudicio iustificationis. Maxima quippe munditia iudicii inuenitur, quum impius absque immunditia quacunque iudicij absoluitur gratuito. Rarissimum est hoc in humanis: & tanto magis commendat munditiam in diuino iudicio. Repetitio autem pronominis tibi (dicendo tibi soli tibi) exaggerat tum peccatum: quoniam magnipensio personæ offensæ non est contenta vnica ipsius expressione. tum rationem liberæ facultatis indulgendi: quoniam librare quòd ipse, solus ipse deus est offensus, libertatem omnimodam indulgendi inculcat. B

ECCE in iniquitate) Petiit deleri sua peccata, quia inde & ipse cognoscens, & deus verax emergeret. confirmat modo rationes petionis suæ ab exẽplo in promptu: ex hoc scilicet quòd ipsummet Dauidem natum peccatorem deus veritatis amator donauit scientia occultorum diuinorum. Ac si aperte diceret. Rationes quas attuli acceptabiles sunt, quia in meipso expertus sum easdem rationes apud te efficaces, non est nouum quòd peccata mea deleas, vt cognoscam, vt verax fias: quia amor veritatis te induxit ad faciendum me natum peccatorem scire. ☞ In promptu igitur exemplum citans demonstrat. Ecce, in promptu ex parte mea est miseria peccati ab initio formationis meæ: & in peccato calefacta est de me mater mea. Hebræa circumloquutione significatur concubitus quo mater concipit filium, per calefactionem matris de prole. Hic est textus vnde trahitur peccatum originale: quo scilicet quilibet ex commixtione maris & fœminæ, conceptus dicitur in peccato originali. Nec est opus peccatum attribuere matri, non enim matrem intendit accusare Dauid, sed miseriam suam ab initio quo formatus est, quo conceptus est describere: miseriam autem non pœnæ sed peccati. Nec oportet in actu concubitus matrem aut patrem peccatum veniale committere: nisi quis adeo desipiat vt putet delectationem naturalem voluntariam esse peccatũ. ¶ Ecce, in promptu quoque ex parte tua est. veritatem voluisti in renibus. Veritas in renibus est illa de qua scriptum est, Iurauit dominus Dauid veritatem, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Ecce voluisti, tua sponte, veritatem in renibus, veritatem regni in meo semine à renibus significato. In qua veritate intellige non solum veritatem regiæ progeniei, sed etiam immo præcipue veritatem Messiæ ex Dauidis renibus. Et in obstruso sapientiæ facies scire me. Futurum facies non refertur ad tempus psalmi, sed ad præteritum voluisti: denotans quòd ex quo voluisti veritatẽ regni in renibus meis, consequutum est q̃ fecisti me scire, non quæcunque sed mysteria latentia in obstruso sapientiæ. reuelauerat quippe deus Dauidi mysteria Messiæ, & multa alia secreta diuinæ sapientiæ ante commissum adulterium: vt patet in psalmis &. 2. Regum 7. Et iuxta morem suum describit futurum respectu illius peccati ratione dicta, ¶ Et aduerte primo quòd in hoc exemplo non solum confirmatur ratio petendi ab exemplo, sed explicatur quis est ille dei sermo de quo dixerat iustificaberis in loqui tuo. fuit enim sermo istius voluntatis qua voluit veritatem in renibus Dauidis. Secundo quòd multitudo misericordiarũ petita est ad delendum, explicatur monstrando multas in hoc exemplo misericordias: vt patet. similes enim nunc petit. C D

MVNDIFICABIS me) Tractatur illa particula, multiplica laua &c. Vbi nota q̃ duplex aspersio legalis cum hysopo legitur. Altera Leui. 14. in emundatione leprosi. Et hæc aspersio fiebat septies cum sanguine passeris: concurrebatq; bis lauacrum corporis: in principio, scilicet mundationis & die septimo. Altera Num. 19. in emundatione pollutorum per morticinium. & hæc fiebat aqua sanctificata: & expiatus die septimo lauabat corpus suum. ☞ Literæ huic quadrat metaphora ab emundatione leprosi. tum quia de mundatione grauiorum criminum agitur, à quibus difficile est mundari sicut à lepra. Tum quia dealbandum se plus quã niuem describit. hoc enim ad remotionem macularum lepræ sparsarum in carne spectat, non ad tactũ morticini: in quo nulla carnis macula contrahebatur, sed quædam irregularitas legalis. Tum quia infra tangit metaphoram auris, quæ vngebatur in mundatione leprosi. ¶ Ab effi
cacia itaque facillima diuinæ mundationis inchoat, offerens se mundandum ritu leprosi dicẽs. Mundificabis me in hysopo, hoc est ad similitudinem mundificationis, qua leprosus mundificatur hysopo, & mundabor. vide facilitatem, quòd sola hysopo mundabor. Lauabis me, & E

Universidad de Deusto
Biblioteca

F supra niuem dealbabor. Munditia remouentur immunda, dealbatio candidat. Et hæc fit sola lotione. ¶ Audire facies me gaudium & lætitiam. Hinc apparet quòd metaphoram ab emundatione leprosi tractat. nam in illa emundatione sacerdos dextram auriculam leprosi qui mũdatur vngebat primo sanguine victimæ, & deinde oleo. Ad hoc enim alludens dici, Audire facies me gaudium & lætitiam, sicut leprosus in membro auditus suscipiebat signa gaudij & lætitiæ, facies me audire interno auditu à te gaudium & lætitiam animi. Exultabunt ossa. In emundatione leprosi vngebatur oleo à sacerdote non solum auris dextera sed tres partes ossee: infima in dextri pedis pollice, media in dextræ manus pollice, & suprema effuso reliquo oleo super caput. Et propterea adiungit. exultabunt, oleo lætitiæ, ossa, vniuersa in his tribus partibus vncta, contriuisti, hoc est quæ contriuisti. intẽdens ex hoc metaphorico sermone quòd internus auditus veniæ pariet in me tantum gaudij quòd exultabunt ossa, id est quæcunque erãt
G firma in me (mens, ratio, voluntas, consilium &c. quæ ossa animi sunt) quæ contriuisti, permissi ue. contrita quippe fuerant peccatis. vel etiã quæ contriuisti comminatione pœnarum per Nathan. Et nota in hac particula de mundatione describi triplicem effectum gratiæ futurum ex triplici actione diuina: mundationem ex hysopo, dealbationem ex lauacro, exultationem ossium etiam contritorum ex facere audire gaudium: vt hinc intelligas efficaciam gratiæ ad redintegrandum omnia.

ABSCONDE facies tuas) Non seruat ordinem actionum metrica oratio. Prima actio sacerdotis mundaturi leprosum iuxta legem, erat videre occulata fide si petens secundum legem mundari est vere mundus. Contrarium petit Dauid. noli apponere oculos tuos ad videndum peccata mea, sed abscondes facies tuas a peccatis meis: & ipsa absconsione dele omnes
H iniquitates meas. absconsio enim faciei diuinæ a peccatis, & nolle imputare peccata ad pœnã damnationis: qui enim non curat scire, nec curat punire.

COR mundum) Hic tractatur illa particula. Miserere mei deus secundum gratiam tuã, dupliciter. Primo quantum ad redintegrationem ad interna dona pristina gratiæ. Et deinde quantum ad exteriora. perdiderat enim vtraque. Et ad literam petit Dauid restitui sibi gratiam qua prius mundo corde promptus erat ad ea quæ dei sunt & ad iusta. Diuinasq, proinde habebat illuminationes ac inspirationes: vt patet ex gestis eius ante crimen adulterij. Et quoniam metrum non seruat ordinem rerum. mirum non est si dona hæc non ordinate scribuntur. Incipit & bene à munditia cordis: quæ est optima dispositio ad diuinas illuminationes & inspirationes. Crea. Totum hoc opus tuum sit sicut creare, crea qui solus potes cor mundum facere. & spiritum rectum, animum vt fungitur officio spiritus, qui prius in me fuerat rectus non impellens ad iniqua, renoua, tu qui prius dederas. in medio mei, non in exteriori apparẽtia sed in intimis meis. Spiritus rectus in medio hominis est donum quo homo promptus est
I ad recta exercenda, mandanda &c. ¶ Ne proijce me. Nullum in anima donum ponitur quo cõcedatur homini quòd perseueret in gratia dei, sed hoc diuinæ reseruatur custodiæ. Quia expertus itaque fuerat Dauid post cor mũdũ & spiritum rectũ se nõ esse custoditũ a casu, ideo petit. ne proiice me à faciebus tuis, subtrahendo custodiam, & spiritũ sanctitatis tuæ ne auferas me. Præter spiritũ rectũ petit spiritũ sanctitatis, vt non solum prõptus sit ad recta & iusta sed etiã ad diuina. Et dicendo ne auferas, significat iam sibi restitutum & petere conseruationem. nisi enim spiritus sanctitatis fuisset ei restitutus, non tam accurate, non tam prompte ad diuina tẽderet. ¶ Fac reuerti mihi gaudium salutis tuæ. Non est iustus qui non gaudet iustis operibus, non est liberalis qui non gaudet liberalibus, & sic de aliis. non sufficit mihi donum spiritus recti, spiritus sancti, cordis mundi, nisi adsit quoque quod prius habebam gaudium tuæ salutis in
K me existentis. Et in hoc apparet a quanta celsitudine perfectionis ceciderat Dauid. erat enim circa salutem animæ gaudens, sicut habituatus est gaudens in operibus in quibus est habituat⁹ Et spiritu spontaneo. Aptissime gaudio adiungitur spiritus spontaneus. delectatio enim parit spiritum spontaneum. Et est tertius spiritus: non proprie tertius, sed forma amborum spirituũ dictorum. Vnde & aptissime dicitur. confirmabis me. Quamuis perseuerantia tuæ custodiæ reseruetur, firmitas tamen animi ex parte animi fit à te deo per donum spiritus spontanei tam ad recta quam diuina. Dixit quoque hoc ad differentiam spiritus spontanei per modũ transeuntis: qualis apparet in iis qui quodammodo impetu aguntur aliquãdo ad bonã sed nõ perseuerant. oportet esse spiritum promptu simul & stabilem ad bonum. ¶ Docebo. Post mundationis fructum in seipso, promittit eiusdem fructum in aliis. Docebo, tum exẽplo tum psalmis. Vtroque enim modo adimpleuit, & sequutus est fructus conuersionis iniquorum ad deũ. Theodosius imperator reprehensus ab Ambrosio de clade Thessalonicen. quum excusaret se

sitando quòd Dauid etiam homicida fuisset, & audisset Ambrosium respondentem, sequutus A
es Dauidem errantem sequere pœnitentem, publicam subiit pœnitentiam: & adimpletum est in tanto principe. docebo, ab exemplo &c.

LIBERA me) Tractatur hic illa particula, Miserere mei deus secundum gratiam tuam quantum ad gratiam pristinam exteriorum donorum promissorum. Dauidi à deo petendo vt deus vtatur secum misericordia specialiter redintegrando ipsum ad gratiam sibi olim concessam seu promissam per verbum Nathan prophetæ. Vt enim patet secundi Regum septimo, Deus per Nathan duo concesserat. alterum de ipsius progenie regnatura. alterum de ædificio templi per filium eius. Et circa primum audierat ab eodem Nathan post commissum homicidij crimen, non recedet gladius de domo tua &c. De secundo quanuis nihil audisset à Nathan, timebat tamen & rationabiliter ex eodem crimine: vt patebit. Et propterea tria petit. primo remotionem impedimenti consurgentis ex homicidiis. secundo acceptationem solius B
internæ pœnitentiæ. & tertio gratiam ædificandi prius concessam. Libera me de sanguinibus. Primi Paralip. 22. refert Dauid audisse se a deo antequam peccaret, multum sanguinẽ effudisti, & plurima bella bellasti, non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me &c. Hinc enim Dauid valde timuit propter homicidium, immo homicidia: quoniam si propter fusum sanguinem in bellis iustis videbat a deo se repulsum ab ædificatione tẽpli, valde rationabilius ob fusum sanguinem innocentem Vriæ & aliorum qui cum ipso occisi sunt, repellendus erat a propagatione regiæ gentis: & consequenter ab ædificatione tẽpli per filium, quantuncũque illi alias ignosceretur. Et propterea solum crimẽ effusi sanguinis innocẽtis in hoc psalmo explicat in specie: & supplicat ab illo liberari, ita quòd nõ imputetur sibi sanguis Vriæ & aliorum simul occisorum, ad condignam pœnam: scilicet quòd priuetur generatione regiæ successionis, & ædificatione templi per filium. Libera me de sanguinibus, Vriæ & C
aliorum cum eo occisorum mea culpa, & laudabit lingua mea iustitiam tuam: hoc est dona mihi pœnam debitam pro his homicidiis, & de reliquis pœnis laudabit lingua mea iustitiam tuã non solum acceptabo illas sed laudabo iustitiam tuam infligẽtem quascunque alias pœnas tẽporales. ¶ Verum quia non est specioſa laus in ore peccatoris, quia feci blasphemari nomen tuum ab inimicis, non præsumam laudare nomen tuum nisi te prẽueniẽte. Domine labia mea aperies, tu, hæc est præuentio, & tunc subsequetur effectus. Et os meum annunciabit laudem tuam. Hæc quo ad remotionem præcipui impedimenti. Acceptatio autem pœnitentiæ internę solius subiungitur, Hebræo textu diuinationem exigente. Quoniam non voles sacrificium & dabo, holocaustum non voles. Hic versiculus solus acceptus significat clarẽ deum non velle sacrificium nec velle holocaustum. Et hoc non est difficilis intellectus. Sed copulatiua & dabo, non apparet cointelligibilis. similiter coniunctio quoniam, restat sine sua relatione. Et propter D
ea clausula illa & dabo, ratione metri intercepta videtur: sed locus proprius eius est in fine metri: & est pars orationis sequentis metri. Et dabo sacrificia dei: quæ sacrificia subiungũtur in spiritu fracto & corde contrito. & adhuc pendet relatio coniunctionis quoniam, ad sequẽs metrum. bonifica in voluntate tua. Sion. Ita quòd constructio est. quoniam non voles sacrificium & holocausta, & dabo sacrificia dei in spiritu & corde, ideo bonifica in voluntate tua Siõ &c. Et sic quadrant omnia. Vide modo sensus singulorum. Asserit Dauid deum non volituram sacrificium aut holocaustum pro venia scelerum suorum: quia in lege (vt patet Leuit. 4.5.&.6. & Nume. 15.) instituta tam sacrificia quàm holocausta pro venia peccatorum sunt pro solis peccatis commissis per negligentiam, ignorantiam, seu errorem, & pro peccatis ex malitia solitis tamen committi ab hominibus, pro exorbitantibus autem sceleribus nullum institutum est sacrificium aut holocaustum, immo dicitur ibidem. anima vero quæ per super- E
biam aliquid commiserit (siue ciuis sit ille siue peregrinus) quoniam aduersus dominum rebellis fuit, peribit de populo suo &c. Quia ergo crimen Dauid valde enorme fuit & insolitum (quum occiderit Vriam inter fortissimos nominatum fidelissimum ac deuotissimum militẽ, proditione, & cum tanta crudelitate vt non curauerit alios suos etiam occidi vt Vrias occideretur) quia inquam enormitatem criminis sui videbat, ideo dixit, Non voles sacrificium, holocaustum non voles pro scelere sanguinum antedicto. ¶ Et ego dabo sacrificia dei, Tu non vis sacrificia legis quæ offeruntur coram hominibus, & ego dabo sacrificia Dei, hoc est quæ solius Dei intuentis cor sunt. sacrificia inquam Dei appositiue spiritum fractum, cor fractum & cõtritum, quæ deus non despicies. Explicat sacrificia Dei in spiritu & corde: hoc est animo quatenus fungitur officio spiritus Deum & spiritualia tractando, & quatenus fungitur officio cordis inchoando opera omnia. Et describit cor nõ solum fractum in plures partes sed contritum in

Universidad de Deusto
Biblioteca

F pulueren, ſpiritum autem fractum: vt intelligas voluntatem vt eſt principium omniũ ad in
feriora operum, oportere eſſe non ſolum fractam ſed contritam in placatione dei pro cõmiſ-
ſis peccatis, ſpiritũ autem (hoc eſt eandem voluntatem vt tendit ad ſpiritualia) ſufficit eſſe fra-
ctum: quia ad ſpiritualia tendere debet, ſed non innixa integritati ſuæ ſed velut fracta quo
ad proprias vires. Oportet enim pœnitentem & recognoſcere & offerre deo ſpiritum ſuum ve
lut fractum: vtpote deſtitutum integritate virium ſuarum etiam ad volendum bonum ſpiri-
tuale & deteſtandam offenſam dei. quia vere ſic eſt: nam neutrum valemus ex ſpiritu noſtro,
ſed oportet ſpeciale diuinæ gratiæ auxilium ad hæc adeſſe. ¶ Ideo bonifica in volũtate tua Siõ
Quia Siõ eſt caſus accuſatiui, oportuit interpretes trãsferre bonifica. Explicat propheta petio
nem intentam vt redintegretur ad promiſſa ſibi per Nathan, explicando totam promiſſionẽ
à primo promiſſo: hoc eſt ab ædificatione templi: primum enim promiſſum fuit quòd filius
G eius ædificaret templum. Et ideo petit vt redintegretur ad hoc vt bonificet Sion, conſtructio-
ne templi, in voluntate tua, olim mihi reuelata per Nathan, & non ob meas iuſtificationes: æ-
dificabis muros Hieruſalem, vel cauſa metri ædificabis pro ædifica muros Hieruſalem: vel &
bonificando Sion, ædificabis conſequenter muros Hieruſalem. hoc enim etiam implicite con
tinebatur in promiſſione Nathan: pro quanto promittebatur ſucceſſio regia glorioſa & ſtabi-
lis ſuper ſolium Dauidis quod erat in Hieruſalem. in his enim manifeſte continetur magnifi
catio & munitio Hieruſalem.

TVNC voles ſacrificia iuſtitiæ, holocauſtum & totum: tunc leuabunt ſuper altare tuum
iuuencos.) *Si* redintegraueris me ad promiſſa, tunc me redintegrato acceptabis ſacrificia mea,
non pœnitentiæ ſed iuſtitiæ & holocauſta &c. quæ nunc quum nec iuſtitiæ ſint (quia iuſtifica-
tus non ſum) nec pœnitentiæ, quia illa nõ vis. grata ſunt tibi, vel ſi redintegraueris me ad pro-
H miſſa, tunc ædificato templo & altari acceptabis ſacrificia iuſtitiæ, legalis, hoc eſt ſecundum
iuſtitiam legis in vno tantum loco offerenda, & holocauſtum, & totum, hoc eſt vniuerſum ſa-
crificiorum & oblationum genus vnico verbo reliqua comprehendendo. vel per totum intel-
ligitur iuge ſacrificium holocauſti tam matutini quàm verſpertini. tunc imponent ſuper al-
tare tuum, tibi dicatum in templo & non ſparſim modo hic & modo ibi, iuuencos. A iuuencis
ſignificat omnia ſacrificia ſuper altare domino ſecundum legẽ offerenda. ¶ Vbi recole quòd
Leui. 17. diſtricte præcipitur non offerri ſacrificium niſi ante oſtiũ tabernaculi domini. Verũ
tamen hoc nõ ſeruabatur: vt patet. 1. Reg. 15. Saule ſacrificante in Galgalis. &. 16. Samuele ſa-
crificante in Bethlehẽ quãdo vnxit Dauidẽ. &. 20. dicente Ionatha ad Saulẽ. rogauit me obni-
xe Dauid, dimitte me, quoniã ſacrificiũ ſolẽne eſt in ciuitate mea. Et. 2. Reg. 15. dicẽte Abſalon
ad Dauidẽ, Vadã & ſacrificabo dño in Hebron. Et. 3. Reg. 3. Excuſatur populus ſacrificans in ex
celſis, quia nondũ ædificatum erat templũ nomini dñi. Vnde ſperãs Dauid hãc licentiã, hũc
I abuſum exterminatum iri per ædificationem templi, adiungit comunem fructum ſecuturũ ex
ſui redintegratione: vt tanto melior explicetur redintegratio ipſius. Tunc, ædificato templo ſo
lenni & altari celebri, acceptabis ſacrificium legalis iuſtitiæ &c. quia tunc eleuabunt ſuper al-
tare tuum, in tuo loco tibi dicatum, iuuencos. Amen.

VVLGATA EDITIO. *Victori eruditio Dauid cum venit Doeg Idumæus & annunciauit Saul & dixit illi, Venit Dauid in domum Achimelech.* LI.

OVid gloriaris in malitia: qui potens es in iniquitate?
Tota die iniuſtitiam cogitauit lingua tua: ſicut nouacula acu
ta feciſti dolum.
K Dilexiſti malitiam ſuper benignitatem: iniquitatem magis
quam loqui æquitatem.
Dilexiſti omnia verba præcipitationis: lingua doloſa.
Propterea deus deſtruet te in finem: euellet te & emigrabit te de tabernacu-
lo tuo, & radicem tuam de terra viuentium.
Videbunt iuſti & timebũt: & ſuper eum ridebunt & dicent, ecce homo qui
non poſuit deum adiutorem ſuum.
Sed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum: & prævaluit in vanitate ſua.
Ego autem ſicut oliua fructifera in domo dei, ſperaui in miſericordia dei in
æternum & in ſeculum ſeculi.

Confitebor tibi in ſeculum quia feciſti: & expectabo nomen tuum, quoniam A
bonum eſt in conſpectu ſanctorum tuorum.

IVXTA HEBRAEVM.

Vincenti intelligentia Dauidi, veniente Doeg Idumæo, & annunciauit Saul & dixit illi venit Dauid ad domum Achimelech. LII.

mecum eſt
1 QVid gloriaberis, in malitia o potens: gratia dei tota die.
2 *Propheta.* Prauitates cogitabit ligua tua: quaſi nouacula polita faciẽs dolũ.
3 Dilexiſti malum magis quàm bonum: mendacium magis quàm loqui iu-
ſtitiam *Selah.*
4 Dilexiſti omnia verba glutionis lingua doli. B
5 Etiam deus deſtruet te ſempiterno: tollet te & extrahet te de tentorio, & era
dicabit te de terra viuentium. *Selah.*
6 Et videbunt iuſti & timebunt. & ſuper eum ridebunt.
talis erit qui
7 *Vox iuſtorum.* Ecce vir non ponet † deum fortitudinem ſuam: & ſperauit in mul-
titudine opulentiæ ſuæ, roborabitur in prauitate ſua. ‡ deos
8 *Propheta.* Et ego ſicut oliua frondoſa in domo † dei: confiſus ſum in gratia † dei
æternum & ſemper. ‡ deorum ‡ deorum
hæc
9 Confitebor te æterno, quoniam feciſti: & expectaui nomen tuum, quoniam C
eſt expectare
bonum coram gratioſis tuis.

TItulus eſt. Vincenti intelligentia Dauidi, veniente Doeg Idumæo, & annunciauit Saul & dixit illi. venit Dauid ad domum Achimelech. Vbi manifeſte tangitur hiſtoria ſcripta. 1. Regũ. 22. Ex qua iuncta pſalmo habetur quòd pſalmus iſte tractat de malitia Doeg Idumæi (qui occidit ſacerdotes domini & omnes in Nobe ciuitate ſacerdotum) & de miſericordia dei erga Dauidem, in cuius odium tanta clades commiſſa eſt: vt patet in hiſtoria. ¶ Verum ex illa particula tituli, intelligentia Dauidi, inſinuatur aliquid intelligentia dignum in hoc pſalmo tractari præter nudam hiſtoriam. Et quantum ex pſalmo apparet, inſeritur myſterium diuinæ vltionis futuræ in Doeg, & præmij repoſiti Dauidi ſperanti & expectanti gratiam dei. D

SVMMARIVM EST.

Inuehitur Dauid in Doeg quòd tantam cladem velut radendo effecerit dolis, mendacio, malitia: prophetando quòd deus in præſenti deſtruet eum & eradicabit de terra, ipſe autem Dauid erit ſicut oliua in æternum ſperans in diuina gratia & laudans deum, quia expectauit magnificationem diuini nominis.

¶ Perſonæ loquentes ſunt propheta & iuſti.

QVID gloriaberis, in malitia o potens) Diuiditur pſalmus in partes duas propoſitiuã materiæ, & executiuam, ibi, prauitates. Proponit duo. Primo malitiam Doeg Idumæi, increpando ipſum. Secundum hiſtoriam Doeg præſidebat paſtoribus mularum Saulis, & erat vir magnus coram Saule (vt in ca. 21. refertur) & effectus eſt maior ex eo quòd accuſauit ſacerdotem domini tanquam complicem Dauidis, & percuſſit ſacerdotes & ciuitatem eorum. Et E
propterea appellat eum potentem in malitia, dicendo. Potens ſeu fortis in malitia quid gloriaberis? Tanquam diceret. & ſi nunc gloriaris in potentia tuæ malitiæ, non ſubeſt tamen cur gloriaberis in futurum. ¶ Secundo proponit benignitatem dei continuam erga ſe Dauidem. gratia dei. ſine meritis meis, tota die, continue mecum eſt.

PRAVITATES cogitabit) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, o potens in malitia. Secundo illa, quid gloriaberis, ibi, etiã deus deſtruet te. Tertio illa, gratia dei tota die, ibi, & ego ſicut oliua, Increpatur itaque potentia ſimul cum malitia. Et potentia quidem ſignificatur in actione qua ſicut gladio raſorio exercuit cogitatum ac dictum dolum. Iuxta hiſtoriam Doeg non ſolum trucidauit. 85. viros ſacerdotes domini, ſed etiam ciuitatem ſacerdotum percuſſit in ore gladij: viros & mulieres & paruulos & lactentes, bouemq; & aſinum & ouem. & propterea aſſimilatur raſorio gladio, incidenti omnes pilos oc

Universidad de Deusto
Biblioteca

F currentes. Prauitates cogitabit, perſeuerabit cogitando, lingua tua, inter loquendum cum Saule: quaſi nouacula polita faciens, exequens, dolum, cogitatum ac dictum contra Achimelech ſacerdotem. ☞ Dilexiſti malum magis quàm bonum, mendacium magis quàm loqui iuſtitiam Increpat Doeg de interno affectu. nam iuxta hiſtoriam Saul quærebat habere Dauidem & cõplices eius: Doeg autem reſpondens quum neſciret Achimelech eſſe complicem Dauidis, nõ debuit deferre Sauli Achimelech tanquam complicem Dauidis. ſed aut tacere aut ſimplex factum narrare, explicando ſe nihil ſcire an fuerint complices. cuius oppoſitum promptitudo eius ad tam diram cladem teſtatur. præſertim recuſantibus alijs tantum facinus. Et propterea hic increpatur de malitia. Dilexiſti malum magis quàm bonum, mendacium magis quàm loqui iuſtitiam. mentitus eſt enim Achimelech fuiſſe complicem Dauidis, & dilexit malum tantæ cladis: quum potuiſſet & debuiſſet vtrumque vitare. Dilexiſti omnia verba glutitionis,
G ciuitatis ſacerdotalis, quam quodammodo glutiuit, lingua doli. In quo apparet quo effectu deſoluerit ſacerdotes. quanuis effectus ipſe ſatis teſtetur peſſimum affectum Doeg.

ETIAM deus deſtruet te) Tractatur hic illa particula, quid gloriaberis: prophetando ꝙ parum durabit gloria: quoniam deus puniet ipſum in hac vita, videntibus iuſtis & conſiderãtibus ac irridetibus. Etiam deus, qui permiſit ſceſus tuum, deſtruet te ſempiterno, non ad tempus. Per quod videtur ſignificari deſtructio generis eius, ſicut ipſe deſtruxit genus Achimech Tollet te & extrahet te de tentorio, tuo, ſicut tu abſtuliſti ſacerdotes & extraxiſti de tabernaculo: & eradicabit te de terra viuentium, ſicut tu eradicaſti ſacerdotes. Terram autem viuentium appellare videtur terram promiſſionis. Forte de genere Doeg remanſerunt in Idumea.
¶ Et videbunt iuſti, hanc punitionem, & timebunt. Hic apparet quòd locutus eſt de punitione
H in præſenti vita. ad præſentis enim vitæ ſtatum ſpectat iuſtos videre vindictas & timere: in alitera ſiquidem vita lætabuntur iuſti videndo vindictas. Timebũt autem, ne & ipſi ruant in peccatum. Et ſuper eum ridebunt. ecce irriſio: hoc eſt ad ſimilitudinem irrẽditium conſiderabunt pœnas eius. ¶ Irridendo autem dicent. Ecce vir non ponet deum fortitudinem ſuam, hoc eſt ecce talis erit vir qui non ponet deum fortitudinem ſuam: & ſperauit in multitudine opulentiæ ſuæ, roborabitur in prauitate ſua. Et intendit quòd quicunque aſſimilatur Doeg in his tribus (ſcilicet quòd ſperauit in multitudine opulentiæ ſuæ, & non ponet deum fortitudinem ſuam ſed roborabitur in prauitate ſua) erit talis in pœnis qualis Doeg.

ET ego ſicut oliua) Tractatur hic illa particula, gratia dei tota die: prophetando proſperitatem propriam. futuram tum in præſenti vita. Et ego ſicut oliua frondoſa, in ſignum viuacitatis, in domo dei. Et dicit hoc: quia ipſe in domo dei apud Achimelech petens panẽ & gladiũ, fuerat occaſio truc;idationis ſacerdotum. contra tantũ malũ præter intentionẽ eius ſubſecutũ,
I dicit quòd ipſe in domo dei quaſi oliua frondoſa erit, producet tantum fructum in domo dei ſicut oliua viuax. Tum in futura vita: in qua ſola quod vere æternum eſt ſperari poteſt. conſiſus ſum in gratia dei æternum & ſemper. In veteri teſtamẽto comitabatur proſperitas tẽpora lis bonitatem vitæ: quia ſic promiſerat deus in Deuter. Et propterea Dauid velut rationẽ ſuæ futuræ in præſenti vita proſperitatis, ſubiungit ſpem fiduciamque ſuam in gratia dei non ſolum reſpectu præſentium ſed æternorum bonorum. quia ſperaui ſeu confiſus ſum in gratia dei æternum & ſemper: hoc eſt non ſolũ reſpectu præſentiũ ſed eorũ quæ vere æterna ſunt. ¶ Confitebor, confeſſione laudis, te æterno & ſemper: quoniã feciſti, mecum gratiam. Prophetat gratiarum actionem ſuam pro recipiendo beneficio tanquam recepto, quia ſcit ſic futurum eſſe.
Et expectaui nomen tuum, manifeſtandum & glorificandum me: & expectaui nomen tuum,
K noſſe in æterna felicitate quoniam bonum, ſupple eſt expectare nomen tuum, coram gratioſis tuis, iis qui gratuito propter te donat. Ordo præpoſterus. prius expectaui nomen tuum quoniam bonum &c. & conſequenter confitebor te quoniam feciſti. Amen.

VVLGATIO EDITIO. Victori ſuper chorum eruditi Dauid. LII.

DIxit inſipiens in corde ſuo, non eſt deus
Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt in iniquitatibus: non eſt qui faciat bonum.
Deus de cœlo proſpexit ſuper filios hominum, vt videat ſi eſt intelligens aut requirens deum.
Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, nõ eſt vſque ad vnum.

Nonne ſcient omnes qui operantur iniquitatem: qui deuorant plebem meã A
vt cibum panis?
Deũ non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore vbi non fuit timor.
Quoniam deus diſſipauit oſſa eorum qui hominibus placent, confuſi ſunt quoniam deus ſpreuit eos.
Quis dabit ex Sion ſalutare Iſrael, quum conuertit dominus captiuitatem plebis ſuæ exultabit Iacob & lætabitur Iſrael.

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti ſuper Machalath intelligentia Dauidi.* LIII.

1 *Propheta.* DIxit ſtultus in corde ſuo. *Dictum ſtulti.* non †deus. *Propheta.* corrumpere B
eſt †du
fecerunt, & abominabilem fecerunt iniquitatem, non faciens bonum.
2 †Deus de cœlis proſpexit ſuper filios Adam, ad videndum ſi eſt intelligens requirens †deum. ꝙdii
ꝙdeos
homo eſt eſt
3 Totus ipſe auerſus eſt, ſimul putrefacti ſunt, nõ faciẽs bonũ, nõ etiam vnus.
4 Nunquid non cognouerunt operantes iniquitatis, deuorãtes populi mei, cõmederunt panem, †deum non vocauerunt. ꝙdeos
vbi contra
5 Ibi timuerũt timore non fuit timor, quoniã† deus diſperſit oſſa caſtrametãtis te, confudiſti, quia † deus abominatus eſt eos. C
†dii.
ꝙdii.
6 Quis dabit ex Sion ſalutes Iſrael? reducente †deo captiuitatem populi ſui exultabit Iacob, lætabitur Iſrael. ꝙdiis.

TItulus eſt. Vincenti ſuper Machalath, intelligenti Dauidi. ☞ Machalath nomen inſtrumẽti muſici dicitur. Intelligẽtia appellatur eo ꝙ eruditiuus eſt pſalmus. tũ ad cognoſcendum deũ, tũ ad aduentũ Meſiæ. Paulus apoſtolus ad Ro. 3. affert hũc pſalmũ ad teſtificandũ omnes tam Iudæos quàm Gẽtiles ſub peccato eſſe. Ita ꝙ ex authoritate apoſtoli & ex verbis pſalmi clare cõſtat tractari hic ſtultitiã humani generis erga deũ, ex qua toꝫũ humanũ genus ſubiectũ eſt peccato. Ex calce autem pſalmi apparet deſiderari remediũ per aduentũ Meſiæ. ¶ Et quia hic pſalmus coincidit cũ. 14. fere de verbo ad verbũ, & ſolum differt quo ad quintum verſiculum, ideo breuiter pertranſibimus, remittendo ad ſcripta ſuper pſalmum. 14. eadem quippe D
eſt materia vtriuſque, idem progreſſus: & (vt patebit) ſolo quinto verſiculo differt.

SVMMARIVM EST.

☞ Humanum genus vniuerſum, corruptum ex ignorantia dei deſcribitur, cum inexcuſabilitate ignorantiæ, quia viderunt manifeſtos effectus: ſuſpiratq; propheta ad remedium per aduentum Meſiæ reducentis captiuitatem populi ſui.

¶ Perſona loquens Propheta eſt.

DIXIT ſtultus) Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi, deus de cœlis. ¶ Proponit cauſam & effectum. Radicem mali eſſe negare deum. Dixit ſtultus, humanũ genus, in corde ſuo. non deus, ſupple eſt, aut ſimpliciter aut curam habẽs noſtri aut ratio operũ noſtrorũ. Effectus multiplex hinc ſubſecutus eſt. Corrumpere fecerunt, omnẽ E
carnem viam ſuam, iſti ſtulti qui dixerunt non deus, & abominabilem fecerunt iniquitatem, ſcelus, ſcilicet idolatriæ: & vniuerſaliter non faciens bonum, nullus eſt faciens bonum.

DEVS de cœlis) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, corrumpere fecerunt &c. Secundo illa, dixit ſtultus nõ eſt deus, ibi nunquid non cognouerunt. Tertio remedium vtriuſque mali, ibi, quis dabit ex Sion. ¶ Affert Dauid deum inquiſitorem & teſtem quòd totum genus humanum ſub peccato eſt. Inquiſitorem quidem. Deus de cœlis proſpexit ſuper filios Adam, non Hebræos aut Gentiles tantum, ad videndum ſi eſt intelligens, non qualitercunque ſed requirens deum, colendo, ſeruando præcepta, habendo ipſum pro rationẽ vitæ ſuæ. Teſtem autem, ecce quod inuenit deus. totus ipſe auerſi ſunt. Conſtructio eſt de ſignificato, ad ſimilitudidem nominũ collectiuorum. totus ipſe, homo: auerſi ſunt, ſinguli homines, ſimul putrefacti ſunt, putredine morum: non faciens bonum, ſupple eſt, non etiã vnus, ne vnus quidem eſt faciens bonum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F NVNQVID non cognouerunt.) Tractatur hic illa particula, dixit ſtultus non Deus declarando inexcuſabilitatem tam gentilium quàm Iudæorum de hoc quòd negant Deũ. ¶ Et primo deſcribuntur vtrique. Gentiles operarij iniquitatis, deuoratores populi mei, Iſraelitici. Iudæi autem comederunt panem, tum angelorum in deſerto, tum terræ promiſſionis, Deũ nõ vocauerũt. nã poſt comeſtũ panem idolatræ fuerũt. Ibi timuerunt timore, ſcilicet in terra promiſſionis in qua debebant manere ſub protectione diuina, nõ fuit timor, hoc eſt vbi non fuit ratio timendi. ¶ Ecce materia cognita. Nunquid inquam nõ cognouerunt, vtrique hæc duo ſcilicet quoniam Deus diſperſit oſſa caſtrametantis te: & quòd confudiſti quia Deus abominatus eſt eos. Et eſt ſenſus ꝙ vtrique (tam gẽtiles quam Iudæi) cognouerunt quòd Deus diſperſit oſſa gẽtilium caſtrametantiũ aduerſus Iudæos: & ꝙ ideo hoſtis quandoque cõfudit populũ Iſraeliticum, quia Deus abominatus eos, filios Iſrael. Duo opera adducuntur cognita. Alterum
G quòd Deus pugnauit pro populo Iſrael cõtra hoſtes eius. hoc enim viderunt in exitu de AEgypto, & in debellatione Amalechitarum, Amorreorum, Madianitarum tempore Moyſi, & poſtmodum in debellatione Chananeorum tempore Ioſue. Alterum opus quo gentiles ſubegerũt & confuderunt Iudæos, quia Deus abominatus eſt Iudæos propter eorum crimina. Et hoc pluries viderunt tempore Iudicum. Ita quòd ex vtroque inexcuſabiles reddũtur de hoc quòd refutarunt Deum, quòd dixerunt non Deus. Et in hac ratione tantum, differt pſalmus iſte à. 14, ibi, enim affertur pro ratione inexcuſabilitatis quòd vtrique cognouerunt Deum eſſe in generatione iuſti Abrahæ: vt ibi declaratum eſt. Quoniã Deus diſperſit oſſa, hoc eſt ſolida, firma quæcũq; velut ſuſtentacula exercitus, caſtrametantis te, aduerſus te populę Iſrael. Et ſtatim apoſtrophat ad populum gentilem. Confudiſti, quoque tu gentilis populum Iſrael, quia Deus abominatus eſt eos, filios Iſrael, & non in fortitudine tua.

H QVIS dabit ex Sion.) Tantæ cæcitatis & tantæ molis iniquitatũ ac malorum remediũ concupiſcens Propheta, exclamat optantis affectu. Quis dabit ex Sion ſalutes Iſrael? Ad literã expectabatur ſalus populi per Meſiam ex Sion. Et merito: quia in Hieruſalem Meſias ſaluauit mundum. ¶ Quam magna autem ſit multiplex ſalus expectata ex Meſia, explicat. Reducente Deo captiuitatem populi ſui, non Babylonicam non AEgyptiacam, ſed quæ ſimpliciter & abſolute eſt captiuitas populi (quam conſtat eſſe captiuitatem peccati: iuxta verbum angeli. ſaluum faciet populum ſuum a peccatis eorũ) exultabit Iacob, lætabitur Iſrael: vt ex gemino gaudio, interno & externo, magnitudinem ſalutum intelligas. Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori in pſalmis eruditio Dauid quum veniſſent Ziphei & dixiſſent Saul, nonne Dauid abſconditus eſt apud nos? LIII.

I DEus in nomine tuo ſaluũ me fac: & in virtute tua iudica me.
Deus exaudi orationẽ meã: auribus percipe verba oris mei.
Quoniam alieni inſurrexerunt aduerſum me & fortes quæſierunt animam meam: & non propoſuerunt Deum ante conſpectum ſuum.
Ecce enim Deus adiuuat me: & dominus ſuſceptor eſt animæ meæ.
Auerte mala inimicis meis: & in veritate tua diſperde illos.
Voluntarie ſacrificabo tibi: & confitebor nomini tuo domine, quoniam bonum eſt.
K Quoniam ex omni tribulatione eripuiſti me: & ſuper inimicos meos deſpexit oculus meus.

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti in modulationibus intelligentia Dauidi: venientibus Zipheis & dixerunt Sauli, nonne Dauid abſconditus eſt nobiſcum?* LIIII.

1 Propheta. † DEus in nomine tuo ſalua me: & in potentia tua vlciſceris me. †dii
2 † Deus audi orationem meam: auſculta verba oris mei. 4di
3 Quoniam iam alieni inſurrexerunt ſuper me, & fortes quæſierunt animam meam: & non propoſuerunt † Deum coram ſe. *Selah.* 4deos
4 Ecce † Deus auxilians mihi: † dominus in ſuſtẽtatibus animæ meæ, †dii. 4domini mea.

5 Conuertetur malũ reſpectoribus meis: in veritate tua facies concidere eos. A

6 In promptitudine ſacrificabo tibi: cõfitebor nomen tuum, quoniam bonum eſt.

7 Quoniã ex omni ãguſtia liberauit me, & in inimicis meis vidit oculus meus.

TItulus eſt. Vincenti in modulationibus intelligentia Dauidi: venientibus Zipheis & dixerunt Sauli. nonne Dauid abſconditus eſt nobiſcum? ☞ Vbi aduerte quòd Ziphei bis nunciauerũt Sauli quòd Dauid eſſet apud ſe. Prima nunciatio ſcribitur. 1. Regum. 23. & tunc Saul præmittens nuncios ad diligentius inquirendum venit ad perſequendum Dauidem: ſed (vt Ioſephus dicit) Dauid cognita nequitia Zipheorum receſſit ab anguſtiis Ziph, & venit in deſertum Mahon: & propterea Saul non iuit in Ziph. ſed in Mahon. & dum vrgeret in modũ coronæ, ſuperuenientibus nuncijs quòd Philiſtæi terram vaſtarent, diuertit ad Philiſtæos. & B
ſic euaſit Dauid. Secunda autem vice (vt ſcribitur. 1. Regum. 26.) Saul nunciantibus Zipheis, venit contra Dauidem Ziph exiſtentem. Et tunc Dauid occulte præueniens, nocte venit ad exercitum Saulis dormientis, & abſtulit lanceam & vrceum aquæ &c. & ſic conuicit Saulem ſua manſuetudine. ☞ Ex verbis tituli huius inſinuatur quòd de prima annunciatione tractat pſalmus iſte: quoniam tunc narrauerunt Ziphei ſub iſto loquendi modo, nonne Dauid aſconditus eſt apud apud nos? qui loquendi modus recitatur in titulo. Ex fine autem pſalmi apparet tractari ſecundam annunciationem: dum dicitur, & inimicos meos vidit oculus meus. nam nunc Dauid liberatus eſt videndo inimicos ſuos dormientes. & potens occidere Saulem. Vnde materia pſalmi huius videtur comprehendere vtranque annunciationem & vtriuſque effectum. Intelligentia in titulo poſita, ad hoc ſpectat quòd Dauid eruditus fuit à Deo, & intellexit vt non poneret manum in Chriſtum domini (quod ſecunda vice potuit efficere) ſed confideret in domino. Reliqua expoſita ſunt in aliis titulis. C

SVMMARIVM EST.

¶ Dauid recurrens ad Deum pro propria ſalute inter perſecutiones Saulis nunciantibus Zipheis, ſaluatus a Deo, & præuidens vltionem inimicorum, promittit ſacrificare & laudare domini nomen bonum. tum in liberatione ex omni anguſtia. tum in liberatione ex viſione inimicorum dormientium &c.

☞ Perſona loquens Propheta eſt.

DEVS in nomine tuo.) Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi, Deus audi. ¶ Proponit duo. Primum petendo. Deus in nomine tuo, inuocato à me, non in vi armorum, ſalua me. Alterum prophetando. Et in potentia tua vlciſceris me, vindictam facies tu non ego.

DEVS audi.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, Deus in nomine tuo ſalua me. Secundo illa, & in potentia tua vlciſceris me, ibi, conuertetur malum ¶ Circa primum tria tractat. Primo firmat curſum ad deum. Deus audi orationem meam eleuationem mentis meæ ad te: attendendo auſculta verba oris mei. Secundo cauſam periculi. quia alieni. Vocat zipheos alienos, quum tamen eſſent de tribu Iuda, ac per hoc contribules ipſi Dauidi: ita quòd non erant alieni genere tribus. Sed ad applicandam magnitudinem ſequitiæ eorum appellantur alieni, non genere ſed negocio: hoc eſt ad quos nihil omnino pertinet negocium inter Saulem & me. Quoniam alieni, à negocio, ziphei ſcilicet, inſurrexerunt ſuper me, nunciantes bis Sauli vbi moror: & fortes, Saul & ſui, quæſierunt animam meam, non bona mea ſed vitam meam: & non propoſuerunt deum coram ſe, & iniuſte, nullam habentes rationem dei prohibentis perſecutionem innocentum. Hæc eſt cauſa periculi & recurſus ad Deum. ¶ Tertio deſcribit ſe ſaluatum a Deo. Ecce, in promptu, deus auxilians mihi, ſuple eſt dominus in ſuſtentationibus animæ meæ, ſupple eſt. Siue intelligas dominum deſcribi ad ſimilitudinem ſuſtentatoris vitæ Dauidis: & hoc ſignificari dominus in ſuſtentatoribus, id eſt velut ſuſtentator animæ meæ, vitæ meæ, ſiue intelligas dominum cum militibus ipſius Dauidis: qui erant velut ſuſtentatores vitæ ipſius. Vtroque enim modo verum dicitur. Literæ tamen magis quadrat quòd domino attribuat officium ſuſtentatoris vitæ. ita quòd primum attribuitur deo officium adiutoris: & deinde explicatur non qualitercunque adiuuando, ſed officio ſuſtentandi vitam meam. E

CONVERTETVR malũ.) Tractatur hic illa particula, & in potentia tua vlciſceris me: prophetãdo primum vindictã in vtroſq;, ſcilicet zipheos. Cõuertetur malum reſpectoribus meis. Vocat zipheos ab officio reſpiciendi latibula in quibus abſcondebatur Dauid, & Saulem cum ſuis. In veritate tua, cognita conuincente Saulem, facies concidere eos. Quòd adim-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F pletum fuit secunda vice: nam ab ipsa veritate mansuetudinis Dauidis conuictus Saul, concidit ab animo persequendi Dauidem. Vel in veritate tua, in iustitia tua, facies concidere eos, in bello philistinorum. ¶ Secundo promittit gratiarum actiones: recognoscendo tum deum, tum nomen dei quod in principio inuocauit. Deum quidem. In promptitudine sacrificabo tibi, hoc est spõta nea voluntate sacrificabo tibi deus gratias agendo. Nomen autem. Confitebor, laudabo, nomen tuum domine, quoniam bonum non solum in se sed mihi fuit. Et ecce effectus, Quoniam ex omni angustia liberauit me, in deserto Mahon quando erant mihi angustiæ vndique, cingente me Saule in modum coronæ: quod fuit in prima annunciatione Zipheorum, & in inimicis meis, Saule & suis dormientibus in secunda annunciatione Zipheorum, vidit oculus meus, hoc est videndo inimicos meos velut victor emersi. Familiare est huic prophetæ significare victoriam ex visione inimicorum. & quia tanquam victoria fuit illa benignitas Dauidis erga Saulem, ideo vt victoria recognoscitur a deo, dicendo. & in inimicis
G meis, tanquam prostratis, vidit oculus meus. Amen.

VVLGATIO EDITIO. ¶Victori in carminibus intellectus Dauid. LIIII.

EXaudi deus orationem meam & ne despexeris deprecationem meam: intende mihi & exaudi me.
Contristatus sum in exercitatione mea: & conturbatus sum
H à voce inimici, & à tribulatione peccatoris.
Quoniã declinauerũt me iniquitates: & in ira molesti erant mihi.
Cor meum conturbatum est in me: & fortitudo mortis cecidit super me.
Timor & tremor venerunt super me: & contexerunt me tenebræ.
Et dixi quis dabit mihi pennas sicut columbæ? & volabo & requiescam.
Ecce elongaui fugiens: & mansi in solitudine.
Expectabam eum qui saluum me fecit: à pusillanimitate spiritus a tẽpestate.
Præcipita domine, diuide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem & contractionem in ciuitate.
Die ac nocte circundabit eam super muros eius iniquitas: & labor in medio
I eius & iniustitia.
Et non defecit de plateis eius vsura & dolus.
Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi: sustinuissem vtique.
Et si qui oderat me super me magna locutus fuisset: abscondissem me forsitã ab eo.
Tu vero homo vnanimis, dux meus & notus meus.
Qui simul mecum dulces capiebas cibos: in domo dei ambulauimus cum cõ sensu.
Veniat mors super illos: & descendant in infernum viuentes.
K Quoniam nequitiæ in habitaculis eorum: in medio eorum.
Ego autem ad deum clamaui: & dominus saluauit me.
Vespere & mane & meridie narrabo & annũciabo, & exaudiet vocem meã.
Redimet in pace animam meam ab iis qui appropinquant mihi, quoniam inter multos erant mecum.
Exaudiet deus, & humiliabit illos qui ante secula.
Non enim est illis commutatio, & non timuerunt deum, extendit manum suam in retribuendo.
Contaminauerunt testamentum eius: diuisi sunt ab ira vultus eius, & appropinquauit cor illius.

Moliti sunt sermones eius supra oleum, & ipsi sunt iacula. A
Iacta super dominum curam tuam & ipse te enutriet, non dabit in æternum fluctuationem iusto.
Tu vero deus deduces eos, in puteum interitus.
Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autem sperabo in te domine.

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti in modulationibus intelligentia Dauidi.* LV.

1 *Propheta.* AVsculta † deus orationem meam: & ne occultare à deprecatione mea. †dii B
2 Intende mihi & responde mihi, lamentabor in locutione mea & resonabo.
3 A voce inimici, à faciebus coarctationis impii, quoniam commouebunt super me iniquitatem, & in furore odient me.
4 Cor meum tremet in medio mei: & terrores mortis ceciderunt super me.
5 Timor & tremor veniet in me. & operuit me horror.
6 Et dixi, quis dabit mihi alam sicut columbæ? volabo & habitabo.
7 Ecce elongabo vagando: pernoctabo in deserto. *Selah.*
8 Accelerabo euasionem mihi: à vento suscitato à tempestate.
9 Præcipita † domine diuide lingaam eorum: quoniam vidi iniquitatem & litem in ciuitate. †domini mei C
10 Die ac nocte circumibunt ipsam super muros eius: & prauitas & labor in medio eius.
11 Contritiones in medio eius: & non recedet de platea eius fraus & dolus.
12 Quoniam non inimicus vituperabit me & sufferam: non osor meus super me magnificauit, & abscondar ab eo.
13 Et tu homo sicut æstimatio mea: dux meus & notus meus.
14 Qui simul dulcabimus secretum: in domum † Dei ambulabimus in conuentu. †deorum D
15 Instigabit mors super eos, descendent foueam viui: quia malitiæ in conuentu eorum in medio eorum.
16 Ego ad † Deum vocabo, & dominus ‡ saluabit me. ‡deos
17 Vespere & mare & meridie loquar & resonabo, & audiuit vocem meam.
18 Redemit in pace animam meam ab appropinquante mihi: quia in multis fuerunt mecum.
19 Audiet Deus & humiliabit eos, & sedens antiquitus. *Selah.* qui non mutationes ipsis, & non timuerunt † Deum. sunt tales quod sunt ‡deos E
20 Extendit manus suas ad pacificos suos, maculauit pactum suum.
21 Lenita sunt supra butyra os eius, & bellum cor illius, molliti sunt sermones eius supra oleum, & ipsi enses. est sunt
22 Proiice super dominum ‡ onus tuum, & ipse gubernabit te, non dabit æterno lapsum iusto.
23 Et tu † Deus facies descendere eos in † puteum foueæ: homines sanguinum & doli non dimidiabunt dies suos, & ego confidam in te. †dii †puteũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

F TItulus est. Vincenti in modulationibus intelligentia Dauidi. Ex quo titulo non apparet materia: sed materiæ mysterium, pro quanto appellatur intelligentia. Reliqua tituli intellige vt supra. ¶ Circa materiam autem psalmi sequendo Petri apostoli regulam, quum constet ex titulo ꝙ autor eius est Dauid, & quòd quæcũque in hoc psalmo dicuntur de ipso verificantur in persona Dauidis consequens est quòd psalmus iste ad literam de Dauide tractat. ☞ Quid autem circa Dauidem tractetur, oportet ex ipso psalmo colligere. Ex principio psalmi apparet tractari gesta contra Dauidem in principio persecutionis eius à Saule. nam quadrat impositio iniquitatis quòd esset inimicus Regis. quadrant terrores mortis quos tunc passus est tam in iaculo lanceæ quàm in obsessione domus. quadrat desiderium alarum ad volãdum: quia obsessus erat tunc domi, nec poterat per portas exire. Ex medio quoque psalmi apparet descriptio. Saulis inopinate persequentis Dauidem: dum describitur dux cum quo fuerant secreta &c. Finis etiam psalmi scelus Saulis de maculatione naturalis fœderis erga generum, deque simulato placido ore atque sermone, eidem attestatur. Et breuiter tantum consonat psalmus gestis in principio persecutionis Dauidis a Saule, vt cogar dicere materiam istius psalmi ad literam esse fugam Dauidis a Saule quando voluit ipsum occidere: primo iaculando lanceam, secundo obsidendo domi eadem nocte, & tertio in Naioth missis lictoribus ad capiendum eum: quia illuc fugerat emissus de fenestra domus. Historiam habes. 1. Reg. 19. ¶ Eruditio autem in titulo apposita, spectat ad hoc quòd Dauid eruditus fuit ad iactandum curam sui in Deum, & de prouidentia Dei circa præmia iustorum & pœnas iniquorũ. hæc enim præter historiam in psalmo apponuntur vt materia eruditionis seu intelligentiæ.

SVMMARIVM EST.

¶ Dauid recurrit ad Deum in fugæ suæ periculis tam domi quàm in Naioth, citans Saulis
H & suorum iniquitates contra se: descriptisque vtriusque euasionis modis, prophetat Saulem & suos tandẽ casuros, seipsum aũt iustũ in domino confidentem gubernandum ac erigendum a Deo.

¶ Persona loquens Propheta est.

AVSCVLTA Deus orationem meam.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam. ibi, quoniã commouebuntur. Proponit duo. Primo recursum ad Deum. secundo causam recursus. ¶ In recursu ad Deum petit quatuor. Primum. auscultet Deus orationem meam, ad similitudinem attendentis & applicantis aures percipe eleuationẽ mentis meæ. Secundum. & ne occultare a deprecatione mea. Non sufficit orationem meam percipi, sed petitionem quoque meam gratam esse peto: non gratam quippe esse petitionem significat princeps occultans se à petitionibus, ne scilicet audiat petentes. Et ideo petit ne ad si-
I militudinem occultantium se a deprecationibus, ingratam habeat deprecationem suam. Vbi clare patet ordo præposterus. nam prius est quòd non se occultet: & deinde quòd auscultet. ¶ Tertium. intende mihi. Quartum. & responde mihi. Non sufficit quòd orationem & deprecationem meam percipias, sed meipsum commendo: vt scilicet ego non sim exosus aut molestus habear, sed attende mihi, & dignum me fac responsione tua. Recole scriptum esse Gene. 4. Respexit dominus ad Abel & ad munera eius videbis prophetę orationem crescere ab actionibus orandi & deprecandi ad seipsum. Sæpe enim Deus attendit orationi & non oranti: sed tunc prodest ecclesiæ, non isti. grata autem oratio est quando orans est gratus. ¶ Explicat autẽ causam recursus duplicem: Lamentabor inquit in locutione mea, querula erit vox mea, & resonabo à voce inimici, Saulis. hæc est prima causa. A faciebus coarctationis impij scilicet Saulis, hæc est secunda. Et prima causa tangit verba non quæcunque sed præceptoria: hoc est mandatum Saulis ad capiendum Dauidem. Secunda causa spectat ad facta: hoc est ad executionem
K qua a ministris Saulis coarctatus fuit Dauid ne posset exire. Reddit autẽ rationem suæ lamentationis iustæ: tum quia ab inimico, tum quia ab impio; subaudi Rege.

QVONIAM commouebunt.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primum tractatur illa particula, a faciebus coarctationis, quantum ad ipsam coarctationem. Secundo tractatur illa particula, a voce inimici, similiter quantum ad ipsum periculum, ibi, accelerabo. Tertio illa particula, impij, ibi, quoniam vidi. Quarto prosequitur illam particulam, a voce inimici, declarando specialiter illã particulam a voce, ibi, ego ad Deum. Quinto specialiter illa particula inimici, ibi, audiet Deus. Sexto tractatur recursus ad Deum in principio positus, ibi, iacta super dominum. ¶ Circa coarctionem quam passus est describit principia. quoniam commouebunt super me iniquitatem & in furore odient me. Iuxta historiam initiũ persecutionis fuit secũdũ causam imputatam ꝙ Saul imputabat Dauidi quòd essent inimicus suus: vt ipsemet dixit ad

Michol. quare dimisisti inimicum meũ? Nec solus Saul sed multi imputabant hoc crimen Dauidi: vt ipse Dauid testatur in cap. 24. dicẽs Sauli. quare audis verba hominũ loquentium, Dauid quærit malũ aduersum te? Et propterea hinc inchoat. Quoniam commouebũt, commouere nõ cessabũt, super me iniquitatẽ, inimicitiæ aduersus Saulẽ. Et hinc insurrexerunt aliæ cõcomitantes causæ, nam adfuit secũdum internum affectũ odiũ, & secũdũ exteriores actus erat furor. Et propterea dicit. & in furore persecutionis, odiẽt me, non cessabũt me odio habere. Et de odio quidẽ Saulis & suorum erga Dauidẽ, satis cõstat ex effectibus. De furore autem. initia persecutionis testantur. nã tũc Saul tãto furore cõmotus est vt nisus fuerit lãcea cõfodere Dauidẽ: & fugiẽtem in propriã domũ iusserit à satellitibus circũdari nocte illa, ne posset euadere & mane occideretur. Hæ sunt causæ. ☞ Ecce effectus, primo interni in Dauide. Cor meũ tremet in medio mei, & terrores mortis ceciderũt super me. Ordo est præposterus, quia terrores mortis ceciderunt super me, ideo cor meũ tremet. & futurũ tremet refertur ad præteritũ ceciderũt. & verũ fuit vtrunq; quãtũ ad iaculũ lanceæ. Timor & tremor veniet in me, coarctatũ in domo, & operuit me horror. Similiter hic est ordo præposterus. & futurũ veniet, respicit præteritum operuit. Iuxta historiam audiẽs Dauid ab vxore sua quòd mane occidẽdus essent nisi nocte illa se saluaret, & videns satellites custodientes ostia domus, opertus est horrore exterius, & intus timore, & in mẽbris tremore. Quæ describũtur partim in præterito & partim in futuro, ad denotãdũ antecedẽtiã & cõsequẽtiã, scilicet ꝙ primo horruit, & exinde venit timor cũ tremore. ¶ Secũdo externi. & dixi, quis dabit mihi alã? Tãgitur coarctatio exterior: explicãdo internam cogitationẽ de desiderio alarũ. vidẽs enim ꝙ nõ posset fugere per ostia, cogitauit exire per fenestrã seu per tectum more auiũ. hoc enim significat & dixi quis dabit mihi alam? Et addidit sicut columbæ, quæ solet habitare in superioribus domus & exire per foramina: vt intelligas necessitatem ei imminere exeundi velut per foramina more colũbæ. Et propter ea subdit: volabo & habitabo: hoc est habitaculum inueniam tutum. ☞ Tertio euasio. ecce, diuina ope mediante Michol vxore mea, elongabo, me per feuestram, vagando, more fugientis: pernoctabo in deserto. Appellat desertum, locum desertum à custodia Saulis. Vel forte ad literam illa nocte secessit in locum desertum: & propterea dicit pernoctabo in deserto: & postea iuit ad Samuelem in Ramatha. Et hoc est verisimilius.

ACCELERABO.) Incipit tractare hic illã particulã, à voce inimici iuxta historiã Dauid fugiẽs è propria domo per fenestrã, venit ad Samuelẽ in Ramatha: & vterq; iuit in Naioth, vbi erat cuneus prophetarũ. Quo cõperto Saul misit lictores illuc ad capiendũ Dauidẽ: qui quũ appulissent illuc, prophetauerũt. Vnde misi alios lictores, qui & ipsi quũ venissent illuc, prophetauerunt. & quũ tertij lictores similiter prophetassent, postremo venit ipse Saul: qui etiã prophetauit cũ aliis. Et licet Iosephus intelligat per prophetiã huiusmodi, amentiã quandam, quia tamẽ scriptura spiritũ domini describit autorẽ, intelligẽda est quædam extasis diuinitus effecta in eis ad hoc vt Dauid euaderet. Hanc historiã tãgit propheta: describẽs huiusmodi aduẽtum lictorũ & Saulis à similitudine venti turbinis & tẽpestatis: & describẽs prophetiã eorũ (scilicet Saulis & lictorũ) à præcipitatione, & diuisione linguæ. Et quidẽ cõcursus tot lictorũ & Saulis, rationabiliter assimilatur turbini & tempestati: vt patet. prophetia autem eorum ideo assimilatur rei præcipiti: quia ex lictoribus effici prophetas, præcipitatio quædã est: eo ꝙ nõ gradatim de statu in statũ venerint. Diuisio autem linguæ actio prophetiæ fuit. nã lingua eorũ prius erat lingua lictorum & lingua regis cõtra Dauidẽ, & diuisa est à seipsa & à lingua remanentiũ extra: quia lingua amicorũ Saulis qui nõ venerant illuc, erat cõtra Dauidem, cõtra Dei iustitiam: lingua autem Saulis & lictorum qui venerant, fuit ad laudandum Deũ:
E dum transijt in linguam prophetarum, hoc est in linguam laudantem Deum cum prophetis. cantabat enim cuneus prophetarum diuinas laudes. Et iste cantus appellabatur prophetare. ¶ Ordina ergo literam sic. Præcipita domine, ad similitudinem præcipitantis fac eos de lictoribus prophetas statim: diuide linguam eorum, vt non sit lingua lictorum sed prophetarũ. Nam interim accelerabo euasionem mihi à vento commotionis a tempestate. Et sic factum est. interim enim quòd Saul & lictores prophetabãt, Dauid recessit. Describit autem seipsum secundum statum periculi illius in Naioth. & propterea inducit seipsum orantem, præcipita domine, & acceleraturum euasionem, accelerabo &c.

QVONIAM vidi iniquitatem.) Tractatur hic illa particula, a facie impij, dupliciter. Primo declarando iniquitatem ciuitatis Saulis, Secundo declarando iniquitatẽ ipsius Saulis ibi quoniam non inimicus. ¶ Aduerte hic duo. Primum ꝙ Propheta redit ad tractatum coarctationis suæ. interposuit siquidem periculum in Naioth, ad hoc vt integre simul describeret

Universidad de Deusto
Biblioteca

F pericula illius fugæ:vt simul expositis,postea vnūquodq; eorū singillatim prosequeretur. Secundum ꝙ appellatione ciuitatis incertum est an intelligatur ciuitas de qua fugit Dauid,an societas Saulis quæ erat contra Dauidem.Et est ratio dubii: quia in scriptura non leguntur custodiæ positæ in ciuitate ne euaderet Dauid,sed tantum in domo Dauidis. & potuit esse ꝙ postquā Saul cōperit Dauidē fugisse per fenestram,posuerit custodias per ciuitatem, suspicans ne alicubi in ciuitate lateret: & huiusmodi custodias Propheta nunc tractet. Tutius tamen est exponere de ciuitate hoc est de vnitate vniuersorum conuenientium cum Saule contra Dauidem,dicendo ipsum esse inimicum Regis.Et secundum hoc tres partes ciuitatis(scilicet muri,platea,& medium eius,quod bis nominatur)metaphorice intelliguntur:vt intelligas vniuersitatem eorum in omnibus suis partibus iniquam,& præcipue in intimis cordium. & propterea bis medium eius repetitur. ☞ Quoniam vidi, Hinc apparet quòd de societate loquitur,
G quam vidit iniquam.vidi,expertus sum,iniquitatem & litem,contra me,in ciuitate, in vnitate complicū Saulis.Die ac nocte,incessanter, circuibunt super muros eius, hæc duo, scilicet iniquitas & lis contra me:& pranitas & labor in medio eius contra me.prauc enim laborabāt ad capiendū eum.Cōtritiones,machinatæ contra me in medio eius: & non recedet de platea eius fraus & dolus,contra me. Hæc de ciuitate. ¶ De capite autem eius Saule subdit. Quoniam non inimicus. Vbi aduerte quòd negatio præposita in vtraque oratione negat copulationem. ita quòd dicendo quoniam non inimicus vituperabit & sufferam, sensus est. non iungentur hæc duo quòd inimicus vituperet me & ego sufferam. quia resistā inimico irrogāti mihi iniuriam.Et similiter non osor meus super me magnificauit & abscondar. sensus est.non iungentur hæc duo quòd osor meus super me magnificauit & ego abscondar ab eo: quia præmunitus ero contra osorem meum,& resistam ei tentāti magna contra me facere. Negatio enim præ-
H posita in vtraque oratione testatur,significat & infert hunc esse planum vtriusque orationis sensum.Et est ad propositum Dauidis in hoc negocio:intendentis dicere ꝙ si cum inimico & osore(intellige aperto)fuisset sibi agendum,restitisset,pugnasset, & huiusmodi alia fecisset.sed vbi cum amico & duce causa fuit vt subiunget &c.Et descripsit hæc in futuro(vituperabit,sufferam,abscōdar)quia loquitur de eo quod futurū fuisset si inimicus si osor has iniurias ei irrogasset.¶ Et tu Saul,homo sicut æstimatio mea,id est sicut ratio quòd æstimer. Saul enim postquā Dauid percussit Philisteū habuit ipsum in precio, & prepositi ipsum militibus,& asciuit in generū.& propterea dicitur ratio propter quā Dauid erat pluris æstimatus.Dux meus.erat enim Saul & rex eius & dux exercitus,& notus meus,notitia domestica.Qui simul dulcabim⁹ secretum,perseueraturi eramus in dulcatione secreti cōsilij: & similiter in domū dei ambulabimus,perseueraturi eramus in ambulatione ad domū dei, in conuentu, cū frequētia multidi-
I nis.Et intēdit per hæc,ꝙ Saul & Dauid erant ita cōiuncti ꝙ simul suauiter cōmunicabant cōsilia,simul ibant ad sacrificia cū multitudine populi.Et quia in his erant perseueraturi quantum ex ea parte Dauidis,ideo describit ea per verbum futuri temporis. In quo etiam insinuat quòd ipse non fuit in culpa exorti odij. Ex quo patet impietas Saulis, quòd inter tot vincula vnitatis perseueraturæ ex parte Dauidis quæsiuit ipsum occidere. ¶ Vnde velut impatiens tā tæ iniquitatis detestatorio affectu subdit vindictam.Instigabit mors super eos, descendent foueam,viui. Non enim per hæc verba significatur euentus pœnæ:nam nullibi legitur talis euentus.sed significatur demeritū:quòd scilicet mererentur non mori sed stimulari ad mortem ita quòd viui sepelirentur:sicut olim Dathan & Abiron Num. 16.Et rationem repetens. quia malitiæ in conuentu eorum in medio eorum.

EGO ad deum vocabo.) Prosequitur hic propheta inchoatum superius tractatum illius
K particulæ a voce inimici,tali ordine.Primo explicat modum suæ liberationis. deinde iniquitatem inimici cum vindicta. ☞ Iuxta historiam appellat Dauid vocem inimici attentatam sui apprehensionem:pro quanto non habuit effectum etiam obsidendi, sed fuit tanquam sola vox mandati ad capiendum.Modus autem quo euasit(vt prædictum est) fuit quòd tam lictores quàm Saul appropinquantes ad Dauidem prophetarunt:hoc est cum cuneo prophetarum cecinerunt diuinas laudes.interim enim Dauid habuit tempus euadendi. Et quoniam miraculum hoc fuit per orationem Dauidis & merito Samuelis(nam ibi dicitur.quū vidissent cuneum prophetarum vaticinantium & Samuelem stantem super eos, factus est etiam spiritus domini in illis)propterea inquit ego ad deum vocabo,& dominus saluabit me. Et quia oratio ista per manus prophetarum & Samuelis durauit die & nocte(ita quòd etiam Saul cecinit cū cæteris corā Samuele tota die illa & nocte)ideo subditur. Vespere & mane & meridie loquar, diuinas laudes,& resonabo,perseuerabo sonans velut strepitu & tumultu festiuantium: & au-

diuit vocem meā. ¶ Et ecce modus liberationis. Redemit in pace animam meā ab appropin- A
quāte mihi.erat vita mea tanquā perdita:sed Deus redemit illam in pace, sine armis ab appropinquante,Saule per lictores & seipsum,mutando eos repente in prophetas. Et exaggerando beneficium huiusmodi redemptionis subdit. quia in multis fuerunt mecum, non pro me sed iuxta me:hoc est quia in pluribus multitudinibus appropinquauerunt mihi.fuerunt enim tres cateruæ lictorum.

AVDIET deus.) Narrato modo euasionis,subiungitur vindicta diuina cum iniquitate inimici Saulis.Audiet Deus vocem & meam & inimicorum,& humiliabit eos,inimicos:& sedēs antiquitus.Ordina sic.audiet Deus & sedens antiquitus,& humiliabit eos: hoc est audiet Deus natura,& sedens antiquitus,officio iudicis,& humiliabit eos:vt rei probauit euentus.
¶ Ecce demerita quibus merentur humiliari.qui non mutationes ipsis.& non timuerunt deū. B
Primo commune tangitur crimen obstinationis.qui sunt tales quòd non timuerunt Deū, peccauerunt coram Deo,& tamē non sunt mutationes ipsis,non mutantur,sunt obstinati in odio suo contra me. Vel crimen significatur ingratitudinis. qui sunt tales quòd non sunt ipsis permutationes receptorum beneficiorum & officiorum à me,& non timuerunt, sunt & mihi ingrati & à Dei timore alieni. ¶ Deinde ad speciale Saulis crimen descendit.Extendit manus suas ad pacificos suos:hoc est ad me vndiq; sibi pacificum, maculauit pactum suum,quod mecum inierat faciendo me generum suum.Lenita sunt supra butyra os eius,pro ora eius.Et intendit quod faciem suam monstrabat Saul sine vlla asperitate leniorem butyro:hoc est ita exhibebat visui meo faciem suam lenem sicut butyrum lene exhibetur gustui. & tamen & prælium cor illius.intus bellum in corde:in facie autem lenitas. Nec solū in facie sed etiam in verbis,molliti sunt sermones eius supra oleum,& ipsi enses.ex vna parte sunt molliores oleo sermones eius,& ex altera parte sunt enses vtrinq; incidentes. Lege historiam. 2. Reg. 18. &. 10. ca. C
& inuenies hæc.Gratiosus vultus apparet, ibi,in duabus rebus: familiari scilicet consuetudine Dauidis,& sermone.esto vir fortis & præliare prælia domini &c. Vbi etiam apparet quòd hęc omnia ordinabat Saul ad mortem Dauidis.

PROIICE super dominum.) Tractatur hic recursus ad Deū in principio psalmi propositus. Tractatur autem monstrando fructum eius. ¶ Modus autem tractandi est per modū exhortāntis seipsum & alios. Proiice,orando,confitendo &c.super dominum,non super hominem,onus tuum,quo premeris quodcunq; sit illud.Et ecce fructus,& ipse,dominus, gubernabit te sic quod non dabit æterno,quanuis ad horam,lapsum iusto:hoc est si permittet labi non relinquet lapsum æternum,sed revelabit & restaurabit in hac vita.loquitur enim secūdum promissiones veteris testamenti. ¶ Et vt pleniorem intelligas fructum ex contrariis,addit. Et tu D
Deus facies descendere eos,hostes iusti,in puteum foueæ:ita quod homines sanguinum & doli non dimidiabunt dies suos,& ego confidam in te. Ex qua clausula vltimo subiuncta, apparet clare quòd de seipso & Saule ac suis locutus est. Seipsum demōstrauit. & gubernabit te, nō dabit æterno lapsum iusto.Ac si aperte diceret quod Deus gubernabit me,& non permittet lapsum meum esse æternum:hoc est vsque in finem, quanuis ad horam permiserit. Quo contra facies descendere Saulem & suos in puteum foueæ:hoc est facies ipsos descendere ad similitudinem eorum qui cadunt in puteum foueæ, id est profunditatis immeabilis. In Hebræo habetur puteo in datiuo:sed constructio mutauit adiuncta præpositione in. ¶ Et vt clarius casum intelligas,subiungit quod homines sanguinum & doli,Saul & sui,non dimidiabunt dies suos, non morientur morte naturali qua quilibet complet dies suos, sed ad similitudinem cadentium in puteum foueæ non dimidiabunt dies suos.Et accipe non dimidiare dies suos,vt sit modus loquendi ad describendum repentinam mortem innaturalē.non enim oportet quod om- E
nes hi mortui fuerint ante medietatem dierum suorum,diuidēdo totum naturale tempus vitæ eorum in duas partes æquales. Verificatur quoq; quantum ad fructum: quoniam sicut de iusto in adolescentia mortuo scriptum est.consummatus in breui expleuit tempora multa, quo ad fructum(quia assecutus est in breui tempore quod alii longis temporibus vix efficiunt) ita viri iniqui non dimidiant dies suos quo ad fructum:quia quantumcunq; viuant non assequūtur quod ante dimidium dierum iustus assequitur.Et ego confidam in te. Quæ omnia ad literam completa esse euentus rerum demonstrauit. nam post hæc Saul & sui interfecti fuerunt: & ipse confidens in Deo,euectus est ad regnum.Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori pro columba muta:eo quod procul abierit Dauid humilis & simplex quum tenuerunt eum Allophyli in Geth. LV.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F MIserere mei deus:quoniã conculcauit me homo,tota die impugnans tribulauit me.
Conculcauerunt me inimici mei tota die:quoniã multi bellantes aduersum me.
Ab altitudine diei timebo:ego vero in te sperabo.
In deo laudabo sermones meos,in deo speraui, non timebo quid faciat mihi caro.
Tota die verba mea execrabãtur: aduersum me omnes cogitationes eorum in malum.
G Inhabitabunt & abscondentur:ipsi calcaneum meum obseruabunt.
Sicut sustinuerunt animam meam:pro nihilo saluos facies illos, in ira populos confringes,
Deus vitam meam annũciaui tibi:posuisti lachrymas meas in cõspectu tuo.
Sicut & in promissione tua:tunc conuertentur inimici mei retrorsum.
In quacunque die inuocauero te:ecce cognoui quoniam deus meus es.
In deo laudabo verbum,in domino laudabo sermonem.in deo speraui: non timebo quid faciat mihi homo.
In me sunt deus vota tua:quæ reddam laudationes tibi.
H Quoniam eripuisti animam meam de morte,& pedes meos de lapsu,vt placeam coram deo in lumine viuentium.

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti super columba muta elongationum Dauidi michtham,apprehendentibus eum Phelistim in Gath.* LVI.

Propheta. 1 MIserere mei † deus: quoniam absorbuit me homo , tota die impugnans coarctabit me, †dii
Absorbuerunt obseruatores mei tota die:quoniam multi impugnantes † me 2 †mihi
ab excelso. qua
Die timebo,ego ad te confidam. 3
I In † deo laudabo verbum eius,in † deo confisus sum , non timebo quid faciet 4
caro mihi. †dius †dius
me
Tota die verbis meis contristabunt:super me omnes cogitationes eorum ad 5
† malum. †malo
Congregabuntur,abscondentur,ipsi calcanea mea obseruabunt sicut expectabunt animam meam. 6
Super iniquitate euasio ipsis,in furore populos fac descendere † deus. †dii 7
Vagationem meam numerasti tu,pone lachrymam meam in vtere tuo, nõ- 8
ne in libro tuo?
K quix
Tunc reuertẽtur inimici mei retro,in die vocabo,hoc sciui,quia † deus †dii 9
es
mihi.
In † deo laudabo verbum,in domino laudabo verbum. †dius 10
In † deo confisus sum,non timebo quid faciet homo mihi. †dius 11
sunt
Super me † deus vota tua,soluam confessiones tibi. †dius 12
Quoniam liberasti animam meam de morte,nonne pedes meos ab impulsu 13

coram
meo,ad ambulandum faciebus † dei in luce viuentium? †deorum A

TItulus est. Vincenti super columba muta elongationum Dauidi Michtham,apprehendentibus eum Phelistim in Gath.Ex quo titulo manifesta apparet materia psalmi:quòd scilicet tractat historiam scriptam.1.Reg.21. quando Dauidi in principio suæ fugæ à Saul. aufugit in Gath ciuitatem Philistinorum,putans se ibi securum manere:sed quum cognitus fuisset à viris patriæ illius quòd ipse esset Dauid, tentus est & ductus ad conspectum regis Achis vt tanquam hostis qui tot Philistæos peremisset iussu regis interficeretur: Dauid autem timens mortem simulauit se fatuum:& sic euasit. ☙ Verum titulus continet aliqua verba obscuriora. Vnde per columbam mutam elongationum,significatur qualitas Dauidis ad instar columbę (animalis innocui)non gementis sed mutæ. Silenter enim Dauid fugit & elongatus est vsque in regionẽ Philistinorum.Et propterea dicitur elongationum. Michtham(vt in titulo.16. psalmi declaratum est) multiplici significatione exprimitur. Videtur mihi hoc in loco significare speciẽ cantici.Et moueor ea ratione quia in toto titulo non aliter nominatur psalmus aut canticum aut hymnus aut laus: hinc enim cõiicio quòd per dictionem Michtham significatur quædam cantici species.Ita quòd sensus est.Vincenti Michtham,tale canticum,super columba muta elongationum Dauidi,tenentibus eum Philistæis in Gath. ☙ Et aduerte quòd psalmus 34.(scilicet Benedicam dominum in omni tempore)circa eandem fugam Dauidis habet titulum:sed ille psalmus(vt ibi patuit)tractat gesta Dauidis post euasionem, iste tractat quæ contigerunt in comprehensione ipsius apud Gath. B

SVMMARIVM EST.

☙ Dauid comprehensus à Philistęis,recurrit ad Deum.& vbi illorum actiones cum periculo mortis suæ fiduciamq; suam in Deo & præparationem cordis ad quodcunque dispositum à Deo proposuit, peregrinationem lachrymasque suas vna cum diuina sibi facta promissione commemorat,repetita confidentis animi præparatione.Et exauditus,ad gratiarum actiones se accingit &c. C

☙ Persona loquens propheta est.

MISERERE mei Deus.) Diuiditur psalmus in partes duas : propositiuam materiæ, & executiuam,ibi,absorbuerunt. Proponit duo.Alterum est. Miserere mei Deus. Alterum est causa.quoniam absorbuit me homo,tota die pugnans coarctabit me.In qua primum proponit capturam suam,qua tanquam absorbuerint eum,ceperũt ipsum Philistęi. Deinde modum quo continue certabant Philistæi ad coarctandum Dauidem ad hoc,vt caperetur & occideretur.quanuis hoc fuerit prius quàm captura. ¶ Vbi aduerte quod licet in historia libri Regum non dicitur explicasse Philistæos comprehendisse Dauidem:dicitur tamen implicite,in hoc quo narratur eos introduxisse Dauidem coram rege.Detentum enim introduxerunt:vt in hoc titulo explicatur. D

ABSORBVERVNT.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula,absorbuit me homo.Secundo illa,tota die impugnans,ibi,tota die verbis meis. Tertio illa, miserere mei Deus,ibi,vagationem meam. ¶ Inchoat itaq; a comprehensione qua detẽtus est a Philistæis. Absorbuerunt,me,more absorbentis detinuerunt me, obseruatores mei tota die. Quanuis hoc est ex historia libri Regum non clare appareat, significatur tamen ibi ex hoc quod dicitur. Posuit autem Dauid sermones istos in corde suo(scilicet quos Philistæi dicebant.nonne iste est Dauid rex terræ:nonne huic cantabant, Saul percussit mille & Dauid decem milia?)& timuit valde,Philistæos videns Dauid eos dixisse inter se hos sermones & obseruasse.tum vt plenius discernerent si ipse esset ille Dauid: tum ne fugeret.Et propterea appellat eos obseruatores suos omni die,seu tota die. Et conclusionem ipsam describit a multitudine.quoniam multi impugnantes me.In Hebræo habetur mihi. Disceptantibus siquidem Philistæis de recognitione vel de comprehensione (dubitantibus quibusdam an ipse esset Dauid , & asserentibus aliis quod esset ipse: vel dicentibus quibusdam non esse capiendum , aliis autem esse capiendum) multitudo sentientium contra Dauidem præualuit. Et hoc videtur significare,quoniam multi impugnantes me. Attribuit enim multitudini quod absorbuerunt se obseruatores sui.Addit autẽ ab excelso:vt intelligas multos præualuisse ratione celsitudinis: hoc est quod tanquã zelantes pro rege impugnabant Dauidem. ¶ Descripta comprehensione quæ fuit actio Philistinorum,describit dispositionem suam tũc in tali articulo. Die timebo,ego ad te confidam,hoc est in die qua timebo,vtpote comprehensus naturali timore afficiar,nõ sic timebo quod desperem,sed ad te confidam.Sic quod in Deo laudabo verbũ eius,id est quicquid E

Universidad de Deusto
Biblioteca

F faciet,quicquid disponet de me:in Deo cõfisus sum nõ timebo quid faciet caro mihi. Aduerte duplicem hominis partẽ. Naturalẽ,secundũ quam dixit timebo.diuinam,secundum gratiam fidei in Deo.secundum quam nõ timebo quid faciet mihi caro vniuersa,id est carnalis homo.

TOTA die) Tractatur hic illa particula,tota die impugnans coarctabit me. Descripta siquidẽ comprehensione vltimo facta,describuntur præludia cõprehensionis. Tota die verbis meis,hoc est gestis meis præclaris:& etiã verbis meis,in gloriam meam dictis. Percussit Saul mille & Dauid decem milia. Cõtristabunt,supple me. Ad literam enim(vt dictũ est) huiusmodi verba cõmemorata à Philistæis,tristitiam & mœrorem ingesserunt Dauidi. Dixit autẽ contristabunt in futuro,id est perseuerabunt cõtristando. Super me omnes cogitationes eorum ad malum,vt intelligas & cogitationibus malignis & verbis,contra ipsum processisse. In Hebræo habetur malo in datiuo:sed congruitas mutauit adiuncta præpositione ad. Nec his solis,sed cõ
G gregabuntur,simul ad discernendum seu custodiendum,abscondentur,abscondent seipsos officio explorandi:ipsi calcanea mea obseruabunt sicut expectarunt animam meam, vitam meã: hoc est continuabunt congregationes & absconsiones & obseruationes gressuum meorum, venientes post me ad similitudinem expectantium perdere vitã meam. Hæc de præludiis. ¶Sequitur vindicta. Super iniquitate euasio ipsis. Dupliciter legitur hæc litera. Primo interrogatiue,& tunc est vox Dauidis clamantis ad Deũ vt tanta iniquitas non euadat inulta. Super iniquitate,tali ac tanta,eritne euasio ipsis,Philistæis? Vnde & subdit vindictã. in furore populos fac descendere Deus:hoc est in furore tuo fac populos istos descendere,ruere. Aliter legitur assertiue. Super iniquitate euasio ipsis:hoc est si ratione commissæ iniquitatis aliqui confugiunt ad istos euadunt,securi sunt apud istos:ego autem absq; vlla iniquitate confugiens non inuenio euasionem apud ipsos. Intendit enim id quod communiter accidit, scilicet peregrinos ob
H alibi commissas iniquitates securos esse in aliena patria. Et hoc dicit ad exaggerationẽ nequitiæ Philistinorum contra se. Super iniquitate,commissa alibi.euasio inuenitur,ipsis,Philistæis, apud ipsos:super me innocente non:& propterea in furore populos fac descendere Deus.

VAGATIONEM meã) Tractatur hic illa particula,miserere mei deus,tali ordine. Primo rationes miserendi tãguntur tres. Prima.vagationẽ meã numeraſti tu. In qua significatur cura Dei circa fugam ipsius Dauidis,numerando quæq; loca & latibula eiusdem in hac fuga. Nã primo in domo,deinde in Naioth,inde cũ Ionatha,postea in Nobe,& demum in Geth vagatus est. Secunda.pone lachrymã meam in vtre tuo,ne aliqua pereat. In quæ petit,lachrymosam orationẽ vel potiꝰ tot pericula & mala digna cõpassione & lachrymis recõde in vtre tuo, cõsidera omnia mala quæ passus sum. Tertia.nonne in libro tuo melius dicã pone omnia in libro tuo:hoc est in immobili dispositione tua quã fecisti de me,tanquã scripseris in libro tuo q̃ facies me regẽ. Et hæc est præcipua ratio miserẽdi. Et propterea statim infert effectũ intentũ.
I Tunc,quũ pones hæc in libro tuo,quum rationẽ habebis firmæ dispositionis tuæ,reuertẽtur inimici mei retro.quod rei probauit euẽtus: nã retrocesserunt à cœpto officio interficiendi Dauidẽ Philistæi. ¶Secundo describit dispositionẽ propriã quatenus est recurrẽs ad Deum. In die vocabo,hoc est in die qua inuocabo te,hoc sciui,certitudine fidei,quia Deus mihi,supple tu es. Vbi fiduciã eius in Deo,descriptã vides. Ac per hoc in Deo laudabo verbum,id est quodcunq; dispoſuerit de me:in domino rursus laudabo verbũ. Nõ suffecit dixisse in Deo,sed eandẽ sententiã repetiit in domino.tũ vt intelligas præparationẽ animi firmã ad laudandum quicquid Deus fecerit de ipso.tum vt Deũ intelligas eũ qui ab Hebræis vocatur dominus. In Deo confisus sum,nõ timebo quid faciet homo mihi,faciat quicquid potest. Repetitio autẽ huius versiculi in hoc eodẽ psalmo ideo facta est,vt intelligas gratã ac acceptã corã Deo fuisse hanc animi
K præparationẽ:& ideo inter causas exauditionis repetendo cõnumerari. ¶Tertio exauditus gratias agit. Super me Deus vota tua,supple sunt. super me inquit nõ sub me,vt supremo loco mẽtis suæ recõdita vota Dei,desideria,fiducia,amor,debita,&c. soluã cõfessiones. laudis,tibi. Quia liberasti animã meã de morte,hoc est vitã meam de periculo mortis,nõne pedes meos ab impulsu meo:Metaphorica est locutio satis ad propositũ. Fugientes enim periclitantur tũ ne occidantur,tũ ne labantur in via,impulsi ab insequẽtibus. Iuxta hanc metaphorã affirmat etiã pedes suos liberatos ab impulsu suo,velut facto ab insequẽtibus:vt intelligas plenã liberationem Dauidis in tota ipsius fuga. Et subdit fructũ propter quẽ liberatus est. Ad ambulandum coram Deo in luce viuentium.ad hoc enim Deus liberauit Dauidem vt ambularet corã Deo, hoc est perfecte vt decet ambulantẽ in conspectu tanti principis:iuxta illud,Ambula corã me, & esto perfectus. in luce,nõ in tenebris,in operibus lucis ad exemplũ aliorum,viuentiũ,fide:hoc est in lege Hebræorũ,qui soli tunc erãt viuentes fide. Quod & postea opere Dauid adimpleuit. Amẽ.

VVLGATA EDITIO. Victori,vt non disperdas Dauid humilem & simplicem,quando fugit à facie Saul in speluncam. LVI. A

MIserere mei deꝰ miserere mei:quoniã in te cõfidit anima mea,
Et in vmbra alarum tuarũ sperabo:donec transeat iniquitas.
Clamabo ad deum altissimum:deum qui benefecit mihi.
Misit de cœlo & liberauit me: dedit in opprobrium conculcantes me.
Misit deus misericordiam suam & veritatẽ suam, & eripuit animam meam de medio catulorum leonum:dormiui conturbatus.
Filii hominum dẽtes eorum arma & sagittæ:& lingua eorũ gladius acutus, B
Exaltare super cœlos deus,& in omni terra gloria tua.
Laqueum parauerunt pedibus meis,& incuruauerunt animam meam.
Foderunt ante faciem meam foueam,& ipsi inciderunt in eam.
Paratum cor meum deus paratum cor meum,cantabo & psalmum dicam.
Exurge gloria mea,exurge psalterium & cithara,exurgam diluculo.
Confitebor tibi in populis domine,& psalmum dicam tibi in gentibus.
Quoniam magnificata est vsque ad cœlos misericordia tua, & vsque ad nubes veritas tua.
Exaltare super cœlos deus,& super omnem terram gloria tua. C

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti,ne disperde Dauidi michtham, fugiente ipso à facicbus Saulis in speluncam.* LVII.

1 *Propheta.* MIserere mei †deus miserere mei,quoniam in te sperauit anima mea, †anima mea
& in vmbra alarum tuarum protegar donec transibit confractiones. †dii
2 Vocabo ad † deum excelsum,deum complentem super me, †dus
3 Mittet de cœlis & saluabit† me, in opprobriũ absorbenti me;Selah. mittet † deus gratiam suam & veritatem suam. †dii
4 Anima mea in medio leopardorum tamen iacebo inflãmantium est ,filii Adam tales sunt dentes eorum lanceæ & sagittæ,& lingua eorum gladius acutus. D
5 Exaltare super cœlos † deus,super tota terra honor tuus. †diis
6 Rete parauerunt gressibus meis,incuruata est anima mea,foderunt faciebus meis foueam,ceciderunt in medium eius.Selah.
7 Paratum cor meum † deus paratum cor meum,cantabo & psallam. †dii
8 Expergiscere honor meus,expergiscere viola & cithara, excitabo auroram.
9 Confitebor te in † populis domine,& cantabo te in gentibus. †domini mei
10 Quia magna vsque cœlos gratia tua:& vsque cœlos veritas tua.
11 Exaltare super cœlos † deus,super exaltetur tota terra honor tuus. †dii E

TItulus est. Vincenti,ne disperde,Dauidi Michtham, fugiente ipso a faciebus Saulis in speluncam. Ex quo titulo habetur materia psalmi:historia,scilicet scripta.1.Reg.24.quando Saule persequente Dauidem cum tribus millibus hominum,Dauid abscondit se in spelũca donec transiret impetus Saulis. Et quum Saul eandem ingressus speluncam pro alui purgatione nesciens ibi latere Dauidem & suos,cognitus a Dauide & suis in secretiori parte speluncæ latentibus potuisset ab illis occidi,noluit Dauid quod occideretur Saul:sed prœcisa parte chlamydis eius silenter in testimonium quod potuisset illum occidere,permisit eum ire viam suam. Et postea quum paululum progressus esset Saul, exiuit Dauid, & clamauit ad Saulem monstrans illi suam innocentiam & mansuetudinem:sicq; conuictus Saul destitit pro tunc a persecutione

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Dauidis.Hæc hiſtoria eſt materia pſalmi. ita quod introducitur Dauid petẽs a Deo ne ſe diſperdat. Quod autem additur in titulo Michtham,intelligo eadem ratione ſicut in titulo præcedẽtis pſalmi:ſcilicet ſpeciem cantici. Nõ enim aliter exprimitur hic pſalmus aut canticum.

SVMMARIVM EST.

Dauid fugiens in ſpeluncam à facie Saulis,recurrit ad Deum confidens in eo.Et vbi Saulem incidentem in ſuas manus noluit ob diuinam reuerentiam occidi,quãuis eius milites anhelarent ad hoc;conuicit Saulem diuina gratia & veritate: & accelerationem promiſſi, regni ad diuinæ gloriæ augmentum petit.

Perſona loquens propheta eſt.

MISERERE mei Deus.) Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam,ibi,vocabo. Proponit tria. Primum petit bis miſericordiam, iuxta duas cauG ſas periculi. Miſerere mei Deus miſerere mei. Secundo proponit ſpem ſuam in Deo,quoniam in te,non in homine,non in latebris ſpeluncæ,ſed in te ſperauit anima mea. Tertio ſecuritatẽ de effectu. Et in vmbra alarum tuarũ protegar donec tranſibit,anima mea,confractiones. Vbi vtitur metaphora pullorum gallinæ,qui proteguntur ſub alis parentis donec tranſeant periculum milui. Iuxta hanc enim metaphoram ſecurus dicit ſe protegendum ſub alis Dei donec trãſeat anima ſua cõfractiones quas quærit efficere Saul. Vbi aduerte quòd aduerbium donec non reſpicit tantùm tempus perſecutionis illius,ſed totum tempus quandiu durarẽt perſecutiones Saulis. Et ſumpſit occaſionem extendendi materiam pſalmi huius ad totum perſecutionis tẽpus ex verbis Saulis prædicentis ad Dauidem, ſcio quia regnaturus es in Iſrael. Hinc enim & Dauid proponit & in calce pſalmi exequitur futurum ſuum regnum ex diuina gratia.

VOCABO ad deum) In Hebræo habetur deo in datiuo. Incipit hic pars executiua tali H ordine. Primum tractatur illa particula,quoniam in te ſperauit. Secũdo illa,miſerere mei,ibi, anima mea in medio leopardorũ. Tertio illa repetita,miſerere mei,ibi,rete parauerunt. Quarto illa,& in vmbra &c,ibi paratum cor meum deus. ¶Declarat itaq; ſpem ſuam in deo ex perſeuerantia recurrendi ad deum cum certa expectatione effectus. Perſeuerãtiam quidem ſignificat. Vocabo ad deum excelſum,deum complentem ſuper me. Recurrit ad deum quia eſt ſuper omnia excelſus,& quia completurus eſt promiſſa ſibi. Hæc enim duo nutriunt ſpem. Certam autem expectationem effectus ſignificat. Mittet de cœlis,nunc in iſta neceſſitate,& ſaluabit me opprobrium abſorbenti me:hoc eſt in opprobrium Sauli abſorbenti me,qui venerat ad abſorbendum me. Non enim qualitercunq; ſed in teſtimonium probri proprii ipſi Sauli deus liberauit me:conuictus nanq; eſt tunc Saul quòd inique inſequebatur Dauidem. ¶Quid autẽ mittet,eodem verſiculo ſupplet. Mittet deus gratiam ſuam,gratuito non ex meritis,& veritatẽ I ſuam. Iuxta hiſtoriam miſit deus & gratiam & veritatem ad liberationem Dauidis. Nam inſpirauit Dauidi vt gratiam faceret Sauli,non interficiendo ipſum in ſpelunca:& nihilominus miſit gratiam in animam Dauidis, ſeruando ipſum ne poneret manus in Chriſtum domini Veritatem quoque miſit,qua cognita eſt euidentiſſime innocẽtia Dauidis ſimul cum eius mãſuetudine: ita quòd coactus eſt ipſe Saul à veritate fateri Dauidem innocentem, & ſeipſum male feciſſe.

ANIMA mea in medio leopardorum) Tractatur hic primum miſerere:declarãdo periculi cauſam ex propriis militibus. Iuxta hiſtoriam milites exiſtentes in ſpelunca cum Dauide fremebant ad necem Saulis, intantum quòd oportuit Dauidem compeſcere eos. Et propterea aſſimilat milites ſuos leopardis feſtinantibus ad prædam. Et mãſuetudinem ſuam inter eos ſignificat,dicendo. Iacebo,non ſurgam ad efficiendum quod volunt. Nec ſolum appellat eos leoK pardos,ſed inflammantes,quia inflammabant,incitabant Dauidem ad occidendum Saulẽ vel ad permittendum vt ipſi occiderent. Vnde in genere ſecundum commune vitium hominum huiuſmodi inflammatorum ad vindictam,deſcribit eoſdem. Filii Adam,tales ſunt quòd,dentes eorum,velut ad mordendum, ſunt tanquam lanceæ, propè percutientes, & ſagittæ, eminus vulnerantes,& lingua eorum gladius acutus. Per quæ omnia ſub genere intẽdit deſcribere vehementiam verborum impellentium ad occiſionem Saulis. ¶Bonitatem propriam inſinuat, referẽdo bonum opus ſuum in diuinam laudem. Exaltare tu ſuper cœlos exiſtens deus, nõ exalter ego:ita quòd ſuper tota terra honor tuus,ſit. Implicite ſiquidem per hoc intẽdit quod ſancti viri poſt geſta præclara opera dicunt aliis verbis, Non nobis domine non nobis,ſed nomini tuo da gloriam. Et ſcripſit hoc,vt ſciat mundus quòd intuitu dei noluit quòd occideretur. Litera ordinanda eſt ſic. Anima mea in medio leopardorum inflammantium, ſupple cõſtituta eſt, & tamen ego iacebo,non ſurgam ad vindictam.

RETE parauerunt) Tractatur hic alterum miſerere:exponendo alteram cauſam peri- A culi(hoc eſt perſecutionem Saulis)ſub metaphora venatorum parantium rete & foueã ad capiendum animalia: vt ſi euaſerint rete, incidant in foueam ex qua non poſſint exire. ¶Effectus autem huiuſmodi venationis deſcribitur,primo quantum ad rete. Et incuruata eſt anima mea. Secundo quantum ad foueam. & ceciderunt in medium eius. Et intendit quòd Saule parante rete,hoc eſt diſponente capere Dauidem diuerſis viis, ſecutus eſt iſte effectus:ſcilicet ꝙ vita Dauidis eſt incuruata,deiecta à ſuo ſtatu:vt patet,ſed quum Saul ad foueam mortis,effodit,perſequendo cum tot milibus Dauidem, pſe Saul incidit in eam:nã incidit in manus Dauidis potentis ad libitum ipſum occidere. per hoc enim manifeſte incidit in foueam mortis.

PARATVM cor meum.) Tractatur hic illa particula,protegar in vmbra alarũ tuarum donec tranſibit confractiones,ſupplicando pro acceleratione:ne ſcilicet multum duret illud donec. Et vt percipiamus quãm perfecta erat charitas Dauidis in deum, petens accelera- B tionem regni (quod ipſe Saul tunc profeſſus eſt futurum. Scio quòd certiſſime regnaturus ſis & habiturus in manu tua regnum Iſrael, non petit quærens quæ ſua ſunt ſed quæ dei. Et propterea rationem aſſignat ex parte eorum quæ ſpectant ad dei gloriam. Et intendit quòd quia habet cor paratum ad exercendum ſe in diuinis laudibus(paratum cor meum deus, iterum ad firmitatis expreſſionem paratum cor meum,ad hoc, ſcilicet cãtabo & pſallam laudes tuas ſuple)ideo expergiſcere,more excitantis ſe à ſomno, expergiſcere honor meus: hoc eſt monſtra te rationem honoris mei,ſis mihi tu in quo honorer. expergiſcere viola & cithara, ſis mihi tu ratio gaudii in viola & cithara: hoc eſt in inſtrumentis muſicis, & ego excitabo auroram. hoc eſt ero ſolicitus & celer ſicut qui præuenit auroram. ¶Et ecce ad quid excitabo auroram. Confitebor te in populis domine,quando aſſecutus ero regnum:& cãtabo te in gentibus. Quod adimpleuit ſcriptura pſalmorum. ¶Et ecce materia confeſſionis & cantus. Quia magna vſq; cœ C los gratia tua,& vſq; cœlos veritas tua. Dictio Hebraica dicitur quòd ſignificat prima vice cœlos ſuperiores & ſecunda cœlos inferiores. Prouidentiam diuinam ſecundum eaſdem vias(ſcilicet gratiæ & veritatis)explicat in vniuerſis cœlis eſſe,& non ſolum in terra. Et propterea dicit vtranq; eſſe magnam vſq; ad cœlos incluſiue. Et hoc contra illos qui cœleſtia omnia naturę tribuunt,à diuina gratia cœlos eximentes. ¶Et vbi ſe paratum aperuit & laudes promiſit,ſupplicat vt magnificetur diuinus honor. Exaltare ſuper cœlos exiſtens deus, ſic quòd ſuper tota terra honor tuus ſit. Et dixit hoc vt regnum ſibi Dauidi promiſſum cedat in exaltationẽ Dei regnantis in cœlo. Exaltationem autem non in ſeipſo,deo, ſed in honore eius per vniuerſam terram. Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori ne diſperdas Dauid humilem & ſimplicem LVII.

I vere vtique iuſtitiã loquimini: recte iudicate filii hominũ. D
Etenim in corde iniquitates operamini:in terra iniuſtitias manus veſtræ concinnant.
Alienati ſunt peccatores à vulua:errauerunt ab vtero,locuti ſunt falſa.
Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis: ſicut aſpidis ſurdæ obturantis aures ſuas.
Quæ non exaudiet vocem incantantium: & venefici incantantis ſapienter.
Deus conteret dentes eorum in ore ipſorum, malos leonum confringet dominus. E
Ad nihilum deuenient tanquam aqua decurrens, intendit arcum ſuum donec infirmentur.
Sicut cera quæ fluit auferentur,ſupercecidit ignis & non viderunt ſolem.
Priuſquam intelligerent ſpinæ veſtræ rhamnum, ſicut viuentes, ſicut in ira abſorbet eos.
Lætabitur iuſtus quum viderit vindictã,manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris.
Et dicet homo,ſi vtique eſt fructus iuſto,vtique eſt deus iudicãs eos in terra.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti,ne disperde Dauidi Michtham,* LVII.

Propheta. AN vere vtique iustitiam loquimini: rectitudines iudicabitis filii Adam? 1

An

Etiam in corde iniquitatis operabimini, in terra iniquitatē manuum vestrarum appendetis? 2

a bono

Alienati sunt iniusti à vulua: errauerunt ab vtero loquentes mendacii. 3

quæ

Venenum ipsis secūdum similitudinem veneni serpentis: sicut aspidis surdæ 4
obturabit aurem suam,

G Quæ non audiet † vocem mussitantium: incantantis incantationes sapien- 5
tis effecti.

t † voci

† Deus dirue dentes eorum in ore eorum: molares leunculorum dirue do- 6
mine†.

† dii

si

Liquescent quasi aquæ, ibunt sibi: tendet sagittas suas sicut concidentur. 7

sicut quæ

Quasi limax liquidus ibit, abortiuum mulieris, non viderunt solem. 8

Antequam germinabunt spinæ vestræ rhamnum, quasi viuo, quasi ira tem- 9
pestas ipsis erit,

H Lætabitur iustus quoniam vidit vltionem, gressus suos lauabit in sanguine 10
iniusti,

est de numero

Et dicet homo. *Vox humana.* vere fructus iusto, vere est † deus iudicantium in 11
terra.

† dii

TItulus est. Vincenti, ne disperde, Dauidi Michtham. Et patet titulus ex psalmo præcedenti, in quo est idem titulus, excepta historia speluncæ. ❧ Circa materiā psalmi aduerte quòd illa particula tituli scilicet ne disperde, arctat materiam psalmi ad Dauidem timentem disperdi. nisi enim in titulo esset illa particula, quum Dauid in hoc psalmo alloquatur filios Adā (vt testatur primus versiculus) & reliquum psalmi de iniustis & iusto in genere loquatur non I haberemus vnde psalmus iste determinaretur ad aliquam rem gestam. sed intelligeretur in communi de iustis & iniustis hominibus tractare. Sed illa particula supplicans ne disperdatur Dauid, aperit nobis quòd psalmus iste tractat de Dauide subiecto periculo perditionis. De quo autem periculo perditionis tractetur nō explicatur: sed ex psalmo oportet coniicere. Clare autem patet ex hoc quòd iniustos alloquitur, & in calce innuit appellare se iustum, non tractari hic periculum quod passus est tempore Absalon: sed apparet tractari periculum eius tempore Saulis. quoniam in hoc ipse Dauid erat iustus, Saul autem & sui iniusti. Et quanuis multo tempore durauerit periculum perditionis huiusmodi, principium tamen psalmi insinuat tractari hic tempus post visam mansuetudinem Dauidis in spelunca: quando scilicet Saul cum suis velut recidiuam incurrit iniquitatem ad iterum persequendum Dauidem, quem professus fuerat iustum visa mansuetudine eius in spelunca. Prima siquidem medietas psalmi hæc clare so
K nat. Vnde ad literam materia psalmi istius est recidiua iniquitas Saulis post expertam mansuetudinem Dauidis.

SVMMARIVM EST.

❧ Saulem cum suis quanuis conuictum ex mansuetudine exhibita ei in spelunca, vbi Dauid interrogauit an vere in suo dicto perseuerabunt an iterum persequentur eum, describit eorum malitiam naturalem sicut venenum aspidis: recurritq; ad Deum pro remedio. & obtento remedio liquefactionis &c. Prædicit & vindictam in Saulem & suam lætitiam cum publico testimonio diuini iudicii.

❧ Persona loquens est propheta: recitans tamen in calce vocem hominis.

AN vere vtique iustitiam loquemini.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, alienati sunt. ¶ Proponit Dauid Sauli & suis quæstionem an in

veritate dicant iustitiā Dauidis, an adhuc & corde & opere sint ipsum persecuturi. Vbi quantum ad literam aduerte omnia verba horum duorum versiculorum in Hebreo esse futuri temporis, numeri pluralis, secundæ personæ, scilicet loquemini, iudicabitis, operabimini, appēdetis. Et propterea vnica ordinatione intelligenda apparent. Quo fit vt aduerbium interrogatiuum in primo versiculo intelligatur etiam præpositū secundo versiculo. Ita quòd litera est talis. An vere vtiq; iustitiam loquemini, rectitudines iudicabitis filii Adam? an etiam seu adhuc in corde iniquitates operabimini, in terra iniquitatem manuum vestrarum appendetis? Vbi clare patet interrogatio disiunctiuæ. An vere, certa veritate, loquemini iustitiā, perseuerabitis affirmando iustitiam meam? & similiter iudicabitis, id est perseuerabitis iudicando, rectitudines meas o filii Adam? Generali nomine & occulauit hostes, & reduxit ante oculos rationale genus. An etiam post professionem meæ iustitiæ, operabimini iniquitates, contra me, in corde, deliberando me persequi iterum? & an appendetis iniquitatem manuum vestrarum in terra, non solum corde sed opere me persequemini? Appellat autem futuram denuo persecutionem appēsionem iniquitatis manuum ipsorum: quoniam persecutio illa ex vna parte, & prior retro cessio à persequendo ex visa iustitia Dauidis ex altera parte, si appenderentur in statera, appareret q̄ hæc noua persecutio est iniquitas manuum ipsorum: hoc est iniquitas conuicta ex propriis operibus. Et hoc in terra, publice. ¶ Aduerte quoq; quòd illud aduerbium vtique, non significat integre significatum dictionis Hebraicæ, significantis affirmationem cum certitudine. A

ALIENATI sunt) Incipit hic pars executiua, tali ordine. Primo tractatur affirmatio secūdæ partis interrogatorii. q̄ scilicet denuo sunt ipsum persecuturi. Secundo tractatur remedium, ibi, deus dirue. Tertio tractatur vindicta, ibi, antequā. ¶ Circa primum declarat propheta malitiā Saulis & suorum esse eis congenitam. Alienati sunt iniusti. Loquitur de eis tāquam de tertiis personis, alienati sunt, à bono iustitiæ: à vulua, hoc est ex tempore quo cōcepti sunt in matrice: errauerunt a veritate, ab vtero, ex quo nati sunt, loquentes mendacii, vnum dicunt & aliud faciūt. Quod potest tripliciter intelligi. Primo in relatione ad diuinam reprobationem: iuxta illud. Antequā nascerentur dictum est, Iacob dilexi, Esau odio habui. Et sic esset sensus q̄ ideo sunt ita iniqui quia sunt reprobi. Secundo referendo ad congenitas inclinationes ad malum. Nā sicut Iob dicit quod ex vtero matris meæ creuit mecum miseratio, ita ediuerso nascūtur aliqui inclinati ad furtum, aliqui naturaliter mendaces, & sic de aliis. Tertio vt sit locutio metaphorica ad exaggerandum eorum malos habitus: quia scilicet assueti & habituati sunt ad inique agendum. vt hoc significetur ex cōsuetudine: iuxta humanum loquendi morem quo assuetos semper ad malum dicimus quod sunt nati mali, quod ex vtero matris suæ secum tulerunt malitiam. Et quouis modo verificari eligas, intentio prophetæ est dicere quod iniquitas est eis velut res naturalis. ¶ Et vt intelligas magis huiusmodi naturalitatem, subiūgit exemplum accommodatissimum proposito de veneno naturali aspidis. Aspis enim habet venenum naturale: & cum hoc est ei naturale, præsente incantatore desistit quidem ab actu venenandi, non tamen ab habendo venenum: immo ne perdat posse venenare, obturat aurem suam. Tale intendit esse venenū Saulis & suorum: qui etsi ad tempus præsente voce Dauidis mansueti (nolentis, scilicet occidere Saulem) destiterunt persequi, non tamen perdiderunt venenum: sed tanquam obturantes aures suas ne vox illa penetret intima cordis eorum postquā pertransiit velut tempus vocis incantatoris, iterum redeunt ad venenum persecutionis. Hic est sensus literalis. Venenum ipsis, Sauli & suis. secundum similitudinem veneni serpentis. Et declarando cuius serpē tis. sicut aspidis surdæ, non natura aut ægritudine, sed quia obturabit aurem suam, cauda & terra vt aiunt. Quæ non audiet vocem mussitantium, hoc est incantatorum submisse verba incarnationis proferentium. Et explicat: incantantis incantationes sapientis effecti, id est hominis effecti sapientis in arte incantandi. ¶ Vbi aduerte quod dictio Hebraica sonat quod interpretes circunloquuntur dicendo sapientis effecti. quod si Latina lingua permitteret dicendum esset sapientificati. Et in Hebræo habetur voci in datiuo. B C D E

DEVS dirue) Verificata iniquitate nouæ persecutionis a Saule, tractat hic propheta remediū dupliciter. Primo supplicando vt prouideat destruendo dentes eorum, & leunculorum, hoc est catulorū, leonum. Ex qua metaphora significatur q̄ loquitur de dentibus secundū officium mordendi seu vorandi: ad hoc enim sunt molares leonū. Ac per hoc nihil aliud petit nisi vt tollat voracitatem Saulis & suorum, sub metaphora destructionis dentiū: quod est efficere ne vorent ipsum Dauidem. Deus dirue quęso dentes eorum, voracitatem eorum, in ore eorum, antequā vorent: molares leunculorum, sequaciū Saulis. dirue domine. ¶ Secundo prophetat remediū futurum. Liquescent quasi aquæ, ibunt sibi &c. Vbi quinque actionibus (inter quas sunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

F quatuor metaphoræ)describit remedium adhibitum nouæ persecutioni. Et quia describit in futuro, signum est prophetiæ: hoc est quòd Dauid fecerit hunc psalmum ante rem gestam. Iuxta historiam siquidem Saul quanuis expertus fuisset mansuetudinem Dauidis in spelunca, & professus fuisset eum iustum, nihilominus (vt patet. 1. Regum. 26. iterum exiuit ad persequendum Dauidem in desertum Ziph cum tribus milibus virorum. Et tunc Dauid deo immittente soporem Sauli & suis, venit silenter nocte in tentorium Saulis: & noluit quòd occideretur ab Abisai illum comitãte, sed accepit lanceam & vrceum aquæ inde iuxta caput Saulis. Et quum ascendisset montem cœpit clamare ad Abner: & breuiter iterum conuicit Saulem sua innocentia & mansuetudine. & sic Saul conuictus rediit, & destitit vltra persequi Dauidem. Hæc res gesta, hic modus desistendi à persecutione, prophetatur hic. Liquescent quasi aquæ (visa quippe iterum mansuetudine Dauidis, corda eorum dura oportuit liquefieri)
G & ipsi ad similitudinem aquarum defluentium ex eo quòd liquefiunt ruent, ibunt sibi, hoc est reuertentur ad propria, sicut aquæ liquescentes fluendo deficiunt. Tendet sagittas suas sicut cõcidentur. Metaphora secunda est à tendentibus arcum ad sagittandum si tendendo frangerẽtur sagittæ: vana quippe esset omnis huiusmodi tentio. Simile prophetat euẽturum Sauli: quoniam omnes conatus suos tendet ac si frangerẽtur. ita siquidem res gesta probauit: concisi sunt enim omnes conatus eius à mansuetudine Dauidis. ¶ Quasi limax liquidus ibit, abortiuũ mulieris, non viderunt solem. Duas metaphoras simul affert ad describendũ vanum exitum huiusmodi persecutionis. Prima metaphora sumitur à limace nudo, seu potius ab animali impatiẽte solis: quod scilicet liquescit ad solẽ. Altera metaphora sumitur ab abortiuo mulieris. Et pe
nes quid intelligenda sit metaphora vtraq; significatur subiungendo in numero plurali. nõ viderunt solem. Vtrunq; tam animal illud quam abortiũm priuatum est visione solis: vt intelli
H gas quòd Saul in hoc persequendi officio assimilatur & abortiuo mulieris (dum tanto tempore concepit & nisus est parere mortem Dauidis, & tandem velut aborsus est: quia vane conatus est) & animali liquescenti ad solem pro quanto quum peruenit ad claritatem ex parte mã suetudinis Dauidis velut liquefiebat. Dissoluebatur enim animus eius.

ANTEQVAM germinabunt spinæ vestræ rhamnum.) Describitur hic prophetice tã vindicta diuina in Saulem quam præmium Dauidis cũ publico testimonio diuinæ laudis. ¶ Vindicta quidem secundum metaphoram partim sumptam ex rhamno, & partim ex tempestate destruente virentia & viuentia. Rhamnus vt dicitur Iud. 9. Electus in regem arborum, ignem ex seipso comminatus est. Et vt Iosephus dicit libro quinto antiquit. cap. 8. hoc genus ligni naturam habet proferendi ignem. Ita quod per rhamnum intelligit propheta Saulem regem, non qualitercunque sed secũdum officium emittendi ignem ad deuorandum Dauidẽ.
I Et intendit apostrophando ad complices Saulis, maledictos. 1. Regum. 26. quòd antequam spinæ vestræ, vestri aculei instigantes Saulem contra me perueniant ad hoc quòd efficiant ipsum rhamnum, consumptorem mei, veniet ira dei consumens Saulem viuum sicut tempestas destruit, teneras fruges. Et hoc fuit ad literam adimpletum: quia antequam Saul induceretur tentio ad persequendum Dauidem concisus fuit velut a tempestate a sagittariis Philistinorum, & adhuc viuus proprio gladio se interemit. Antequam germinabunt spinæ vestræ, acutæ suasiones vestræ, rhamnum, ad consumendum me: quasi viuo, Sauli, quasi ita tẽpestas ipsi erit. Vbi scite quod Latina lingua non patitur verbum verbo reddere: dicendum enim esset tempestabit. ¶ Gaudium vero Dauidis subiungitur. Lætabitur iustus, Dauid (de seipso tanquam de tertia persona loquitur) quoniam vidit vltionem. Vbi bene nota quod non dicit iustum lætari de malis peccatorum, sed de vindicta. vindicta enim est bonum morale: nam vindicare est actus
K iustitiæ vindicatiuæ. & est actio quæ attribuitur deo, cui nulla mala actio attribui potest. Itaque lætari de vindicta est lætari de bono iustitiæ. Gressus suos lauabit in sanguine iniusti. Locutio est hyperbolica: acsi tanta sit effusio sanguinis in vindicta vt gradiẽtes lauent pedes suos in sangaine sparso in terra. Sicut enim gradientes in loco aquoso dicuntur lauare pedes suos in aqua, ita gradientes in loco sanguinolento dicuntur lauare pedes suos in sanguine. Et significatur tum plenitudo vindictæ: tum plenitudo sacietatis iusti. Nec mireris si tanta lætitia describitur circa vindictam: quoniam sicut temperatus gaudet temperatis operibus, & prudens prudentibus, & liberalis liberalibus, ita iustus gaudet iustis operibus: inter quę est vindicta. Per huiusmodi autem lætitiam intellige ad literam lætitiam Dauidis quam post diuinam vindictam in Saulem habuit de exaltatione diuinæ iustitiæ. quam comitata est lætitia proprii regni. ¶ Vnde postremo publicum prophetatur testimonium. Et dicet homo, videns Saulem punitum & Dauidem exaltatum. vere fructus est iusto, Dauidi, quoniam velut fructum mã sue-

tudinis & bonitatis suæ assecutus est regnum, vere est deus iudicantium in terra, hoc est vere A
deus est de numero iudicantium in terra. quod multi negant: quasi deus non exerceat iudicia in terra, sed circa cardines cœli perambulet & nostra non consideret. Ita quòd dicit confitebitur homo quòd est fructus iusto: quia non soli homines sunt iudices in terra, sed vere deus est exercens iudicia in terra: reddendo quandoq; in terra iusto fructum iustitię & iniquo fructum iniquitatis. Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori ne disperdas Dauid humilem & simplicem quando misit Saul & custodiuit domum eius vt eum interficeret. LVIII.

ERipe me de inimicis meis deus meus: & ab insurgentibus in me libera me. B
Eripe me de operãtibus iniquitatem: & de viris sanguinum salua me.
Quia ecce ceperunt animam meam: irruerunt in me fortes.
Neque iniquitas mea neque peccatum meum domine: sine iniquitate cucurri & direxi.
Exurge in occursum meum & vide: & tu domine deus virtutum deus Israel.
Intende ad visitandas omnes gentes. non misereris omnibus qui operantur iniquitatem.
Conuertentur ad vesperam. & famem patientur vt canes, & circũibunt ciuitatem. C
Ecce loquentur in ore suo & gladius in labiis eorum: quoniam quis audiuit?
Et tu domine deridebis eos: ad nihilum deduces omnes gentes.
Fortitudinem meam ad te custodiam, quia tu deus susceptor meus es: deus meus misericordia eius præueniet me.
Deus ostendit mihi super inimicos meos, ne occidas eos, nequando obliuiscantur populi mei.
Disperde illos in virtute tua & depone eos, protector meus domine.
Delictum oris eorum sermonem labiorum ipsorum, & comprehẽdantur in D
superbia sua.
Et de execratione & mẽdacio annunciabũtur in consummatione, in ira consummationis & non erunt.
Et scient, quia deus dominabitur Iacob & finium terræ.
Conuertentur ad vesperam: & famem patientur vt canes, & circumibunt ciuitatem.
Ipsi dispergentur ad manducandum, si vero non fuerint saturati & murmurabunt.
Ego autem cantabo fortitudinem tuam, & exaltabo mane misericordiã tuã. E
Quia factus es susceptor meus & refugium meum, in die tribulationis meæ.
Adiutor meus tibi psallam, quia deus susceptor meus es, deus meus, misericordia mea.

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti, ne disperde, Dauidi Michtham, mittente Saule, & custodierunt domum ad faciendum mori ipsum.* LIX.

Propheta. ERipe me de inimicis meis deus meus: & ab insurgentibus meis eleuabis me.
Eripe me ab operantibus iniquitatis, & à viris sanguinum salua me.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Quia ecce insidiati sunt animæ meæ, congregabuntur super me fortes: non 3
rebellio mea, non peccatum meum domine[est].
Sine iniquitate [sum, & tamen] curreꝝ & præparabuntur: vigila è regione mihi & respice. 4
Et tu domine[4] † deus exercituum, deus Israel, expergiscere ad visitãdum om- 5
nes gentes, ne miserere omnium fallacium iniquitatis, Selah. †dii
Reuertentur ad † vesperam, tumultuabuntur vt canis, & circumibunt ciui- 6
tatem. †vespere
G Ecce abundabunt in ore suo, gladii [sonant] in labiis eorum, quoniam quis audiens? 7
Et tu † domine deridebis† eos, subsannabis † omnes gentes. †domini mei †eis †omnibus gentibus 8
Fortitudinem eius [Saulis] ad te seruabo, quoniam [est] † deus eleuatio mea. †dii 9
Deꝰ gratiæ suæ præueniet me, † deus videre faciet me in respectoribꝰ meis. †dii 10
Ne occide eos, nequando obliuiscentur populus meus: commoue eos in for- 11
titudine tua & fac descendere eos, clypeus noster † domine. †domini mei
Peccatum oris eorum sermo labiorum eorum, & capientur in superbia sua, & 12
de execratione & de tenuitate narrabunt.
H Consume in ira consume, & non ipsi [sint], & scient quoniam † deus dominator 13
in Iacob finibus terræ. Selah.
Et reuertentur † ad vesperam, tumultuabuntur vt canis, & circumibunt ciui- 14
tatem. †vespere
Ipsi mouebantur ad comedendum, si non saturabuntur, & pernoctabunt. 15
Et ego cantabo fortitudinem tuam, & laudabo mane gratiam tuam, quoniã 16
fuisti eleuatio mihi & refugium in die angustiæ mihi.

Fortitudo mea ad te cãtabo, quoniã † deus eleuatio mea, deus gratiæ meæ[es]. †dii 17

I TItulus est. Vincenti, ne disperde, Dauidi Michtham, mittente Saule & custodierunt domũ ad faciendum mori ipsum. Ex quo titulo patet, materiam psalmi esse historiam scriptam 1. Regũ. 19. scilicet de custodia apposita circa domum Dauidis in nocte vt mane caperetur & interficeretur. Quæ etiam tacta est in psalmo. 55. sed tunc tractata est vt pars fugæ Dauidis, nunc vero tractatur secundum seipsam. ¶ Historia nota est. Dauid enim fugiens furorẽ Saulis nitentis ipsum configere lancea in pariete, iuit in domum propriam: quo misit Saul satellites suos vt custodirent eum nocte illa, & interficeretur mane. Sed Michol vxor Dauidis significauit ei quòd nisi se nocte illa saluaret, cras esset interficiendus: & sic per fenestram deposuit eũ &c. Reliqua tituli sunt exppsita.

SVMMARIVM EST.

Dauid obsessus domi a lictoribus Saulis, recurrit ad deum, innocens ab iniquis occidẽdus: K interpellatq; diuinam iustitiam qua non miseretur eorum qui peccant. Et describendo prius quidem modum suæ liberationis pro tunc ex obsidentium sermonibus auditis, illusione ac reuersione tarda, postea vero suæ liberationis totalis ex quorundam dispersione quorundam consumptione, exauditus promittit laudare deum &c.

Persona loquens propheta est.

ERIPE me.) Diuiditur psalmus in partes tuas: propositiuam materiæ, & executiuam. ibi, quia ecce. Proponit. eripe me, obsessum domi, de inimicis meis, interno odio, deus meus: & ab insurgentibus meis, hoc est cõtra me, eleuabis me, prophetat magis quam roget. Libera me ab operantibus iniquitatis, non iustitiæ: & a viris sanguinum, hoc est crudelibus appetentibus sanguinem innocẽtem fundere, salua me. ¶ Vbi nota tria postulari, & quartum secundo loco: positum prophetari. Postulatio autem multiplicatur ex multiplici conditione persecutorum scilicet quòd erant inimici, iniqui, & viri sanguinum. vt intelligas ipsum nõ petere liberationẽ

a ministris iustitiæ: quales se præ se ferebant Saul & sui ratione officii. A

QVIA ecce.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, à viris sanguinum. secundo illa, de inimicis, ibi, reuertentur. tertio illa, ab operantibus iniquitatis, ibi, deus faciet. quarto illa, ab insurgentibus eleuabis me, ibi, & reuertẽtur. ¶ Circa saluationem a viris sanguinum, quia viri sanguinum sunt proprie effusores sanguinis innocentis, ideo primo describit eos. Quia ecce insidiati sunt, non rebus meis sed animæ meæ, vitæ meæ: cõgregabuntur, id est perseuerabunt congregando se, super me, non quicunq; sed fortes. Vbi patet appetitus sanguinis. Innocentia autem subditur. non rebellio mea, non peccatum meum domine, supple in causa est. Sine iniquitate, supple sum in deum, in Saulem, in proximum: & tamẽ current & præparabuntur, perseuerabunt, alii currentes contra me, alii præparantes se armis &c. aduersum me. Inde itaq; viri sanguinum, hinc ego innocens. vigila, solicita, mihi, pro me, è regione, obuiam fortibus congregatis contra me, & respice, quæ geruntur. ¶ Et tu domine deus B
exercituum deus Israel expergiscere ad visitandũ omnes gentes. Postulans Dauid à deo iustitiam, implorat publicum dei officium. quia enim deo incumbit ex officio visitare omnes gentes (visitatione discussiua iustitiæ ab iniquitate) Dauid qui se innocentem cognoscebat, recurrit ad deum vt vtatur suo publico officio quo visitat omnes gentes. Vnde non est sensus huius petitionis vt deus visitet omnes gentes (quoniam hoc est impertinẽs Dauidis negocio) sed vt vtatur officio quo visitat omnes gentes: sicut pauper non audens dicere principi vt cognoscat causam suam pauperis, audet tamen petere vtere officio tuo quo visitas omnes subditos tuos. Itaque Dauid supplicat vt deus ex publico officio procedat, sciens se innocentem. Vnde & subdit, ne miserere iniquitatis omnium fallacium. nullam volo veniam iniquitatis. ¶ Vbi nota quòd non complet petitionem scribens affectu obsessi: cuius est non explicare totum propter animi anxietatem.

REVERTENTVR ad vesperã.) Tractatur hic illa particula, de inimicis meis manifestando firmatum odium ex actibus. ¶ Aduerte historiam. Postquam Dauid aufugit per fenestram, Michol vxor eius volens prorogare ei tempus fugiendi & saluandi se in tuto loco, finxit ipsum decumbere in lecto infirmum, ponens statuam quandam in lecto: & pellem pilosam caprarum posuit ad caput eius. Et vt Iosephus adiungit, posuit iecur caprinum sub saga ad hoc vt spirationem mentiretur. Quo factum est vt nuncii Saulis introducti à Michol ad videndum Dauidem infirmum, putauerint ipsum dormire, sentientes tanquam motum spirationis. Et quum iterum ad vesperã misisset Saul nuncios vt afferrent eum in lecto ad se vt occideretur, eleuantes operimenta, inuenerunt simulacrum super lectum: & sic sunt delusi. Videns autẽ Saul se delusum, misit circumcirca inquirendo vbi lateret. Rursus ex eo quòd scriptura dicit Michol vxorem Dauidis nunciasse Dauidi quòd circundata esset domus, insinuatur quòd ipsa audiuit custodes loquentes de hoc negocio. positi siquidem erant custodes secreti. Hæc autem omnia hic tractantur: non tamen secundum ordinem rei gestæ. ¶ Vnde prius tangitur reuersio nunciorum ad capiendum Dauidem. Reuertentur ad vesperam, id est hora tarda ad capiẽdum qui iam euaserat Dauid: tumultuabuntur, videntes se delusos: tumultuabuntur, vt canis, latrando, comminando: & circumibunt ciuitatem, quærendo vbi lateret. ¶ Ecce abundabunt. Ordo præposterus Describit modo locutionem satellitum secreto nocte custodiẽtium antequam Dauid fugeret. Ecce abundabunt in ore suo, ad similitudinem abundanter habẽtis in ore emittent verba aliqua. Et qualia sint verba subdit. gladii in labiis eorum, quia loquebantur de occisione Dauidis futura mane. Quoniam quis audiens? hoc est loquuntur quia reputant non audiri. quoniam quis audiens? quasi dicat nullus: & tamen Michol audiuit. ¶ Et tu domine. Describit delusionem reuertẽtium ad vesperam. Et tu domine deridebis eos. Attribuit Dauid de- E
lusionem illam deo: quoniam intellexit deum per Michol tãquam per causam secundam operatum esse illam delusionem ad liberationem innocentis Dauidis. Et ne putes absonum esse attribuere deo actionem deridendi, subiungit. subsannabis omnes gentes: hoc est tu domine qui subsannabis omnes gentes, deridebis eos. Sicut scriptum est in secundo psalmo, qui habitat in cœlis irridebit eos, & dominus subsannabit eos. Et dicitur deus deridere, subsannare, deludere &c. aliquos seu omnes gentes, pro quanto ad similitudinem deridentis permittit eos facere conatus suos, & efficit illos vanos: hoc est sine assecutione intenti. Sicut enim deus delusit inquisitores Dauidis: sic deludet omnes gentes nitentes facere cõtra voluntatem diuinam. In Hebræo in datiuo habetur tam pronomẽ eis, quam nomen omnibus gentibus. ¶ Fortitudinem eorum, Saulis & suorũ, ad te seruabo. hoc est nõ ego me opponã contra fortitudinẽ eorũ, sed tibi vincẽdã seruabo. quoniã deus eleuatio mea: hoc est quoniã nõ ego eleuaturus sum meipsum: sed deus

Universidad de Deusto
Biblioteca

F qui per Samuelem hoc promisit,est eleuatio mea, Deus gratiæ suæ, non meritorum meorum rationem habens,præueniet me,præueniet saluare me antequam nuncii Saulis veniant ad capiendum. Quæ omnia fuerunt impleta,

DEVS videre faciet me.) Tractatur hic illa particula,ab operantibus iniquitatis:describendo prophetice futuram eorum pœnam pro iniquitatibus eorum, scilicet Saulis & suorum. Deus videre faciet me in respectoribus meis, hoc est in aduersariis respiciendo me insidiose: quales erant Saul & sui. Faciet inquam me videre hæc quæ sequuntur. seu iuxta morem suum describit tanquam futuram victoriam suam,pessundationem Saulis & suorum futurã:quia vere tunc Dauid velut victor assecutus est regnum. iam enim dictum est ꝙ victoriam solitus est describere ab actu videndi in inimicis suis. ¶ Ne occide eos, nequando obliuiscentur populus meus. Vbi nota describi diuinum iudicium contra Saulem & suos affectu supplici, deprecãdo.
G ne occide,commoue eos &c.propter mysterium prophetici affectus ad diuinam gloriam. Vnde supplicando prædicit alloquendo deum. ne occide eos. Vbi aduerte quòd non petitur vt nullus occidatur(quoniam inferius subiungitur consume in ira consume)sed petitur vt non occidantur omnes. Et ad hoc seruit ratio subiuncta. nequando obliuiscentur populus meus. Et quia non exprimitur quid est illud quod timetur obliuioni tradendum, ideo obliuio creditur habere pro materia prouisionem diuinam circa translationem regni de domo Saulis in domum Dauidis. Quum enim Saul fuerit primus rex Israel,si extincti fuissent omnes,timendum erat in processu temporis tradendam obliuioni translationem regni:vtpote nulla superstite querela aut depressione id attestante:sed creditum forte fuisset quòd Dauid fuerit primus rex. Memoria autem translationis regni,diuino attestatur regimini transferenti regnũ de domo Saulis inobedientis in domum Dauidis electi secundum cor dei. Quod autem dicit obliuiscentur
H populus meus,constructio est de significato. Cõmoue eos in fortitudine tua. Illos quos petiit nõ occidi,petit modo puniri cõmotione. Et qualis sit ista cõmotio,subiungit. & fac descẽdere eos, à sublimi statu & gradu,clypeus noster domine. ¶ Peccatum oris eorum,sermo labiorũ eorum iuxta historiã. 1.Reg.15, Saul peccauit ore suo.tũ dicendo Samueli reprehẽdenti inobedientiã eius,quare non audisti vocem domini,immo audiui vocem domini. tum reiiciendo culpam in populum,pepercit populus &c. tum excusando auaritiã suam sub specie religionis,dicẽs vt immolet domino deo suo &c. Peccauit & superbia:testante Samuele. nonne quũ paruulus esses in oculis tuis &c. Peccauit,execrata à deo quæcunque erant Amalechitarum reseruando preciosa quæq;,& quicquid vile & reprobum fuit demoliendo. Propter quod crimen testatur scriptura fuisse eum priuatum regno. Hæc crimina hic tanguntur. Peccatum oris eorum sermo labiorũ eorum,& capientur in superbia sua,& de execratione. reseruando execrata a deo, & de tenuita
I te inobedientiæ. vel potius rerum quas demolitus fuit Saul, narrabunt,commemorabunt posteri te aliquos occidente. Vnde subdit. Consume in ira consume,in ira iustitiæ Saulem cum aliquibus,& non ipsi,sint:& scient. posteri, quoniam deus dominator in Iacob finibus terræ: hoc est quoniam deus dominator finibus terræ est in populo Iacob. transferens regnum prout vult. Hæc est ratio propheticæ supplicationis:vt cognoscatur prouidentia diuina gubernans populum Israel.

ET reuertentur ad vesperam.) In Hebræo hic & superius habetur in datiuo vesperæ. Tractatur hic illa particula,ab insurgentibus meis elauabis me. Tractatur autem resumendo exitum negocii:tum ex parte persecutorum eius,tum ex parte eleuationis ipsius: vt gratiarũ actio ex contrariis iuxta se positis magnificetur. Resumit itaq;. Et reuertentur ad vesperam, tumultuabuntur vt canis & circumibunt ciuitatem. Ipsi mouebuntur ad comedẽdum,hoc est ad hoc
K circumibunt tanquã quærentes ad comedendum. In quo monstratur fames vorãdi ipsum Dauidem. si non saturabuntur,si non inuenient me,& pernoctabunt,perseuerabunt quærẽdo. Hic fuit exitus negocii ex parte eorum. ¶ Et ego cantabo fortitudinem tuam. Ecce exitus ex parte mei. Et ego,non arrogans prudentiæ meæ liberationem sed recognoscens illam à te. cantabo fortitudinem tuam,potentiam tuam:& laudabo,cantando,mane,iam extra periculum, gratiã tuam,non merita mea:quoniam fuisti eleuatio mihi & refugium meum in die angustiæ mihi. Vtrunq; commemorat beneficium,scilicet & quòd eleuauit ipsum de pastore pecorum in futurum regem &c.& quòd in die angustiæ quam passus est obsessus domi, fuit sibi refugium salutis. ¶ O deus fortitudo mea. Non satiatur animus gratus vnica promissione,sed magis repetere ac gratitudinem animi monstrare appetit. O deus fortitudo mea,in omnibus quæ acciderunt,ad te cantabo:quoniam deus eleuatio mea, ad regnum continue appares, liberando me a periculo,reseruando me regno,deus gratiæ meæ. Supra dixit,deus gratiæ suæ, modo dicit deus

gratiæ meæ. vna siquidem & eadem gratia est dei vt authoris,& Dauidis vt recipientis ipsam A non ex suis meritis,Et popterea vtrũq; dicitur:vt intelligas Deum esse non solum actorem sui doni gratuiti,sed etiam quòd recipiatur in hoc singulari,puta Dauide. Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori pro liliis testimonium humilis & simplicis Dauid:quando pugnauit aduersus Syriam Mesopotamiæ & aduersus Syriam Sobal:& reuersus est Ioab & percussit Edom in valle Salinarum.12.milia. LIX.

DEus repulisti nos & destruxisti nos, iratus es: & misertus es nobis.
Commouisti terram & conturbasti eam · sana contritiones eius quia commota est,
Ostendisti populo tuo dura:potasti nos vino compũctionis. B
Dedisti metuẽtibus te significationẽ:vt fugiãt à facie arcus,
Vt liberentur dilecti tui:saluum fac dextera tua & exaudi me.
Deus locutus est in sancto suo. lætabor & partibor Sicimam & conuallem tabernaculorum Metibor.
Meus est Galaad & meus est Manasses:& Effraim fortitudo capitis mei.
Iuda rex meus: Moab olla spei meæ,
In Idumæam extendam calceamentum meũ, mihi alienigenæ subditi sunt.
Quis deducet me in ciuitatem munitã? aut quis deducet me vsq; in Idumeã. C
Nonne tu deus qui repulisti nos? & non egredieris de in virtutibus nostris.
Da nobis auxilium de tribulatione:quia vana salus hominis.
In deo faciemus virtutem, & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti super lilium testimonii Michtham Dauidi ad docendum, pugnante ipso cum Aram duorum fluuiorum & cum Aram Soba: & reuersus est Ioab & percussit Edom in valle Salis duodecim milia.* LX.

1 Propheta.† DEus dereliquisti nos, fregisti nos, iratus es. reuerteris ad † nos. †dii †nobis
2 Tremere fecisti terram, scidisti eã, medere cõfractiones eius, quoniam lapsa est.
3 Videre fecisti populum tuum duritiam, potasti nos vino veneni. D
4 Dedisti metuentibus te signum: ad insignitos esse à faciebus veritatis. *Selah.*
5 Propterea liberabuntur dilecti tui, salua dextera tua: & responde mihi.
6 Deus locutus est in sanctitate sua. *Dictum dei,* lætabor, diuidam Sechem, & vallem Suchoth dimetiar. †dii
7 Mihi Galahad, & mihi Manasseh, & Ephraim fortitudo capitis mei, Iudas legifer meus.
8 Moab olla ablutionis meæ, super Edom proiiciam calceum meum, super me Philistæa clange. insultantis est E
9 Propheta, Quis ducet me in ciuitatem munitionis? quis duxit me vsque Edom.
10 Nonne tu † deus? & tamen dereliquisti nos, & non egredieris † deus in exercitibus nostris. †dii †dii
11 Da nobis auxilium ab angustia, & vana habeatur salus hominis.
12 In † deo faciemus virtutem, & ipse calcabit angustatores nostros. †dii

TItulus est. Vincenti super lilium testimonii Michtham Dauidi ad docendum: pugnãte ipso cum Aram duorum fluuiorũ & cum Aram Soba, & reuersus est Ioab & percussit Edom

Universidad de Deusto
Biblioteca

F in valle Salis duodecim millia. ☞In hoc titulo sunt multæ particulæ declarandæ. Prima est, super lilium testimonii, quæ quia metaphorico constat sermone, magis ambigua est. Nihil autem mihi occurrit magis ad propositum psalmi inter ea quæ constant ex sacra scriptura significari, quàm nomen (hoc est fornix triumphalis) quod fecit sibi Dauid quum reuerteretur capta Syria: vt dicitur, 2. Reg. 8. Huiusmodi enim titulum gloriæ suæ, lilium, rosam seu florem testimonii appellauit: eo quod omnis gloria humana sicut flos agri. ita ꝙ à vanitate facti appellauit florem testimonii suæ victoriæ qua superauit Syros. Et ordinãda est ista particula cũ illa. scilicet ad docendum. Ita quod ordo Michtham, canticum tale, Dauidi ad docendũ super lilium testimonii: hoc est ad instruendum alios super vanitate testimonii humani de victoriis, triũphis &c. ¶ Secũda particula quæ est declaratiua tẽporis quo Dauid fecit nomen seu titulum testimonii. pugnãte ipso, Dauide, cũ Aram duorum fluuiorũ. Aduerte. 2. Reg. 8. &. 10. &
G 1. Paralip. 18. &. 19. describi hæc bella quorum titulus iste meminit. Et breuiter ideo dicitur pugnante ipso: quia in primo bello in quo Syri pugnauerunt pro Ammonitis non interfuit Dauid, sed Ioab & Abisai præfuerunt bello: in secundo autẽ, de quo est sermo, interfuit Dauid personaliter. ¶ Per aram duorum fluuiorum quidã intelligũt Mesopotamiam: hinc nuncupatam Græco vocabulo, ꝙ scilicet inter Tigrim & Euphratem sit sita. Alii intelligunt Damascũ, duo flumina in se habentem. Vtrunq; stare videtur cum historia: quoniã Dauid tunc subegit Damascum, & acquisiuit Syriæ dominium vsq; ad Euphratẽ: vt in dictis locis dicitur. Aduerte tamen ꝙ si de Aram ciuitate Mesopotamiæ intelligitur, nõ intelligas nomine Aram, terram: sed gentem ex illa terra quæ venerat in adiutoriũ Syrorum contra Dauidem. nã Dauid nunquã transiuit Euphratem. ¶ Per Aram Soba, regnũ regis Adadezer (qui. 2. Reg. 8. appellatur rex Soba) videtur intelligi. qui fuit occasio quod Dauid personaliter iret in bellum: vt clare dicitur. 2.
H Reg. 10. ¶ Et reuersus est Ioab. Ista reuersio nõ legitur in sacra scriptura: nusquã enim legitur ꝙ reuersus sit Ioab ad percutiendũ Edom in valle Salis. Et tãtomagis augetur ambiguitas, quãto subditur aliud nõ minus ambiguum: scilicet. 12. milia. nã. 1. Paral. 18. legitur in valle Salis Abisai fratrem Ioab percussisse. 18. milia Idumæorũ: & nunquã de numero. 12. miliũ Idumæorum percussorũ fit mẽtio. ¶ Thargũ in hoc titulo ait. Et post hæc reuersus est Ioab, & percussit Idumæos in planicie Salis & ceciderunt de exercitibus Dauid & Ioab. 12. milia. Nescio vnde iste Hebræus acceperit mortẽ. 12. miliũ Hebræorũ. Quantũ cõiicere possum, ex scriptis in dictis locis & in hoc psalmo &. 3. Reg. 11. vbi dicitur quũ esset Dauid in Idumæa, & ascẽdisset Ioab princeps militiæ ad sepeliendum eos qui fuerant interfecti, & occidisset omne masculinum in Idumæa: sex enim mẽsibus ibi moratus est Ioab & omnis Israel &c. Ex his enim iunctis ijs quæ in dictis locis dicũtur (scilicet ꝙ in valle Salis cæsa sint. 18. milia Idumæorũ, & fuerit cõstitutum
I præsidiũ in Edom) coniicio ꝙ res sic fuerit gesta. Primum in valle Salis cõmissum est prælium aduersus Idumæos Abisai præsidente: & cæsa sunt tunc. 18. milia Idumæorũ. & sic Idumæa subiecta est Dauidi: qui cõstituit in ea custodes & præsidiũ. Et tunc subacta Syria, Dauid fecit sibi nomen, erexit sibi fornicem. Idumæi autẽ rebellauerunt & occiderunt quos potuerũt de custodiis & præsidio Dauidis. hi enim sunt ad quos sepeliendos scribitur ascendisse Ioab. Quo audito Dauid misit Ioab cũ toto exèrcitu ad delendã Idumæam. & hæc est illa reuersio cuius memi nit titulus iste, & reuersus est Ioab, scilicet ad iterũ præliandum cum Idumæis rebellibus. Qui Idumęi occurrerũt Ioab in valle Salis: nõ expectarunt siquidẽ se obsideri in ciuitatibus sed exierunt in cãpum. & tũc Ioab percussit Edom, cædens. 12. milia Iudumæorũ. Quibus cęsis ascẽdit vt dictum est in Idumæam ad duo officia, scilicet ad sepeliendum Hebræos prius interfectos quos inhumatos sæuitia Idumæorum reliquerat, & ad interficiendum omne masculinum in
K Idumæa. Tanta siquidẽ seueritas insinuat rebellionem interuenisse cũ clade Hebræorũ. propter quam iusserit Dauid occidi omne masculinum. nulla siquidem apparet alia ratio tantæ seueritatis: quum nec in Moabitas vsus fuerit Dauid tanta seueritate, sed vt patet. 2. Reg. 8. quosdam viuificauit & quosdã occidit. quum tamen mitior debuerit esse erga Idumæos: mandante lege, nõ abominaberis Idumæam. Deut. 23. Officium quoq; sepulturæ interfectorũ idem testatur. nõ enim ascendit Ioab à valle Salis in Idumæam ad sepeliendũ eos qui fuerãt interfecti nisi quia ascendit ad sepeliẽdum suos. nam de Idumæis subditur ꝙ ascendit ad occidendũ omne masculinum in Idumæa: & quod sex mensibus ibi moratus est cum toto exercitu donec interimeret omne masculinum in Idumęa. ¶ Rebus itaq; sic gestis, considerandum est titulum psalmi ideo appositum esse vt significet materiam psalmi. Et quoniam psalmus vsq; ad calcẽ plenus est doloris quod deus dereliquerit populũ suum, & in calce psalmi cum spe diuinæ opis promittitur seu prophetatur futura prostratio inimicorum, apparet primo psalmum hunc tractare res has

gestas quantum ad casum interfectorum ab Idumæis: hoc enim significant tot versiculi plorã A
tes quòd deus nos dereliquerit. Apparet secundo causa casus insinuata, scilicet vanitas Dauidis faciendo sibi nomen: hoc enim quartus versiculus testatur, dedisti metuentibus te signum &c. Apparet tertio status negocij: quòd scilicet post rebellionem Idumæę ante expugnationẽ Rabath, ciuitatis regiæ Ammonitarum factus est psalmus. hoc enim testatur versiculus nonus, Quis ducet me in ciuitatem munitionis? & historia scripturæ clare sonat multum temporis intercessisse inter captam Syriam & expugnationem Rabath. Ita quòd psalmus iste fuit editus ante adulterium Dauidis cum Bathsabeę. quod constat fuisse commissum quando iam interempto omni masculo in Idumæa, vertẽte anno Ioab contra Rabath iuit remanente Dauide in Hierusalem. An autem tunc Ioab recuperauerit Idumæam an fuerit in via recuperandi, non clare constat. Titulus sonat in præterito, & reuersus est Ioab & percussit: psalmus sonat pendens potius negocium. Et potest esse quòd titulus descripsit euentum postea statim subse- B
cutum: & psalmus affectum Dauidis ad obtinendum diuinum auxilium ad victoriam subsecutam. ¶ Est itaque materia psalmi ad literam recursus Dauidis ad deum, plorantis se suosque derelictos à deo in Idumæa, & supplicantis vt iuxta verbum suum det plenam prostrationem inimicorum: scilicet idumæorum & Ammonitarum.

SVMMARIVM EST.

¶ Dauid casum populi à deo derelicti plorans, supplicat deo vt saluet, vtque meminerit suæ promissionis. Et profitens vanam esse salutem ab homine, infert in deo faciendam esse virtutem: & tunc proculdubio deus calcabit hostes.

☞ Persona loquens Propheta est: introducens tamen diuinum dictum.

DEVS dereliquisti nos.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & exe- C
cutiuam, ibi, fecisti tremere. ¶ Proponit quatuor. Quorum ordo deberet esse. Deus iratus es, ad similitudinem irati te habuisti nobiscum: dereliquisti nos, in rebellione idumæorum: fregisti nos, partem nostrorum per idumæos occidendo, idumæamque ipsam scindendo à nobis: & tamen per gratiam tuam reuerteris ad nos, ab ira, à derelictione & scissione ad redintegrandum nos. ¶ Textus Hebræus habet nobis in datiuo: sed constructio mutauit adiuncta præpositione, ad.

TREMERE fecisti terram.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur totum quod fuit iræ, scilicet. dereliquisti, fregisti, iratus es. secundo tractatur illa particula, reuerteris, ibi, propterea. ¶ Circa primũ tangit opus dei circa tria: erga terram, erga populum, erga timentes deum. Circa terram, Tremere fecisti terram, ita quòd scidisti eam. Metaphoram sumit à terræmotu vsqueadeo vehementi quòd scindit terram. Iuxta hanc similitudinem describit deum commouisse terram subiectam Dauidi, commotione tali quòd scissa est. Et inten D
dit quòd deus commouit Idumæos sic quòd terra subiecta Dauidi scissa est quantum ad possessionem: quia vna pars eius (scilicet Idumæa separata est à reliqua terra Dauidis rebellando. Et quoniam scissio hæc redintegrabilis est, subiungit supplicationem. medica confractiones eius, quoniam lapsa est, ad similitudinem nutantis cuius pes est lapsus, fractionem curabilem incurrit. ¶ Erga populum ait. Videre fecisti populum tuum duritiem. Metaphora est sumpta à differentia inter durum & molle quæ differunt in hoc molle cedit tangenti, durum autem resistit. Et quoniam Idumæi non steterũt vt molles sed restiterunt duri contra populum israel ideo dicit deo. quòd fecisti populum tuum, israel, videre, experiri, duritiem, idumæum resistentem. Potasti nos vino veneni. Altera est metaphora à vino mortis seu mœroris. Sicut enim assequens bonum desideratum dicitur metaphorice potari vino lætitiæ, ita econuerso occurren
tibus mœstis inopinatis potamur vino luctus: pro quanto ingreditur mœror vsque ad viscera E
quasi potatus. Et intendit quòd vbi crediderunt bibere vinum lætitiæ acquirendo idumæam, inuenerunt se potari a deo vino veneno, vino mortis respectu interfectorum ibi, & mœroris respectu Dauidis & aliorum absentium. ¶ Dedisti metuentibus te. Erga timentes deum quid operatus sit deus prędicta faciendo, aperit Propheta. & intendit quòd per hanc cõfractionem dedit metuentibus deum signum ad insignitos esse a facie veritatis. Intellexit Dauid displicuisse deo quòd ipse insignisset se facie vanitatis, faciendo sibi nomen subacta Syria (sub qua comprehenditur etiam idumæa) & quòd propter hãc suam vanitatem deus puniuit ipsum rebellione idumææ. Et propterea instructus a deo declarat hanc diuinam instructionem datã esse non populo qui non est capax tantæ perfectionis, sed metuentibus deum: qui debent insignire se non facie, apparentia, vanitatis sed veritatis, secundum quam debebatur memoria victoriæ deo, non Dauidi: quoniam deus erat pugnans pro ipso. Aduerte hic quòd in sacra scri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F ptura huiuſmodi memoriæ victoriarum reprehenſibiliter commemorantur:ea ratione quiã deo attribuendæ erant victoriæ,qui dirigebat reges illos ad bella, & erat author victoriæ. Vnde.1.Regum.15.quum nunciatum Samuel quòd Saul erexiſſet ſibi fornicem triumphalem, dixit ad Saulem,Nonne quum paruulus eſſes in oculis tuis &c. Tantoque minus debuit Dauid facere ſibi nomen,quanto inter timentes deum connumerabatur. & iam propheta erat:vt geſta eius ante hæc bella Syriæ teſtantur.

PROPTEREA liberabuntur dilecti tui.) Tractatur hic illa particula,reuerteris ad nos Tractatur autem quadrupliciter:hoc eſt triplici ratione ſeu loco vtendo ad impetrandum hãc reuerſionem,& quarto promittendo ſeu prophetando effectum. Primus locus ſumitur ab amore amicitiæ inter deum & populum Iſrael. Salua,non noſtra nõ humana ſed dextera tua, fauorabili aſſiſtentia tua:propterea enim liberabuntur dilecti tui ſeu amici tui, populus Iſrael.

G Vbi nota quòd nõ dicit propterea dominabuntur Idumæis aut aliis, ſed propterea liberabũtur, ea ratione quia ſi Idumæi euaſiſſent voti compotes ex hac rebellione, reliquæ nationes ſimiliter rebellaſſent eorum exemplo:nec ſolum rebellaſſent ſed aggreſſæ fuiſſent omnes ſimul populum Iſrael,& ſic populus fuiſſet ſeruituti addictus. Ad hoc ſiquidem ſpectãs petit. ſalua &c. quia propter hoc liberabuntur dilecti tui,ab imminenti ſcilicet ſeruitute. Et reſponde mihi. Secundus hic eſt locus à diuina promiſſione. vbi per modum domeſticæ ratiocinationis reuocat Dauid ad dei memoriam,promiſſionem quam fecit. Et reſponde mihi,quæſo,deus locutus eſt in ſanctitate ſua. Alloquitur deum de deo in tertia perſona, ſicut alloquimur regem:rex dicit ſic.deus,qui eſt veritas. locutus eſt in ſanctitate ſua. Aut locꝰ deſignatur ſanctuarij in quo deus locutus eſt,aut firmitas promiſſionis ſignificatur: ſicut dicendo rex locutus eſt in maieſtate ſua,authoritatem ſermonis exprimimus, tanquã non ſit ſermo communis. ita deus locutus

H eſt in ſanctitate ſua,tanquam ſanciens quod dixit. Lætabor. ecce quod locutus eſt:ſcilicet quòd ego Dauid lætabor,diuidam Sechem. Primum ergo dictum a deo de me eſt futura lætitia,lætabor. materia autem lætitiæ ſubditur. diuidam Sechem & vallem Suchoth(id eſt tabernaculorum)dimetiar. Mihi Galahad. Poſſeſſio trium locorũ ponitur primo materia lætitiæ. Sunt autem horum locorum duo trans Iordanem. Sechem enim eſt intra terram promiſſionis: vt patet Ioſue.24. Suchoth autẽ eſt trans Iordanẽ,vbi Iacob declinans ab Eſau fixit tabernacula: & ideo appellauit Suchoth. Gene.33. Galahad quoque eundo verſus Meſopotamiam inuenitur:vt patet Gene.31. Meminit autem ſpecialiter Sechem tanquam inſignis loci: vtpote dati a Iacob dilecto filio Ioſeph:vt cõmemoratur Ioan.4.vel vt per hoc ſignificet ſubiectam ſibi etiã eximiam terrã Ioſephi in primogenitum ſurrogati,vel(quod potius crediderim) vna & eadem ratione meminit Sechem & vallis Suchoth: quia occupatæ hæ partes ſpecialiter fuerant ab ho

I ſtibus. Et de valle Suchoth poteſt colligi ex.1.Reg.vlti.vbi clare dicitur quòd mortuo Saule, Hebræi qui erant,trans Iordanem reliquerunt ciuitates,& Philiſtæi occuparunt eas. De Sechẽ autem quia erat in monte Ephraim,& ab antiquo celebris,crediderim Philiſtæos & alios hoſtes quũ dominarentur Hebræis conſtituiſſe ibi præſidium ad coercendum Hebræos ne rebellarent. In cuius ſignum non meminit horum duorũ locorũ abſolute,ſed cum partitione & mẽſura. Significatur enim per hoc q̃ loca hæc ita fuerant occupata vt iam deſtituta à propriis antiquis poſſeſſoribus in publicam ceſſerint poteſtatem. propterea enim dicit diuidam & dimetiar,ad deſcribendam plenitudinem poteſtatis & quietis iam habitæ: vt nõ ſit amplius habitantibus timor mutandi & deſerendi illa loca. Et dicendo metiar,ſignificat q̃ vnicuique reuertenti ad propria reddere volebat portionem ſuam. Galahad autem meminit,ad explicãdũ dominum ſuum trans Iordanem in tribubus quæ trans Iordanem ſortes ſuas habuerunt a Moyſe.quod etiã magis explicatur ſubiungendo Manaſſeh. Mihi Manaſſeh. Poſt hæc tria loca

K cõmemorantur tres tribus,ſcilicet Manaſſeh,Ephraim & Iuda:Meminit autem ſpecialiter harũ triũ tribuum.ad ſignificãdum quietem regni ſibi promiſſam,Manaſſeh ſiquidẽ & Ephraim filij fuerunt Ioſeph:qui loco Ruben iura primogenituræ habuit. Et propterea tanquã primogenito ius regni videbatur cõpetere Ioſeph:cuius primogenitus ſecundũ naturam fuit Manaſſeh, ſed ſecundũ benedictionem Iacob prælatus eſt ei Ephraim Gene.48. Vtriuſq; itaq; meminit ſermo diuinus hic recitatus:ſignificãs diuina diſpoſitione effectum quòd vtraq; tribus quæ de regno poſſet contendere,Dauidi coniuncta dicitur. Tribus autem Iuda commemorat, quia in benedictionibus Iacob principatus ei aſcribitur:vt etiam ipſius conſenſus in regnum Dauidis monſtretur. Ephraim fortitudo capitis mei. Prærogatiua fortitudinis tribui Ephraim aſcribitur: quia fortiſſima erat tribus illa, & fortes viri ad cuſtodiam regis ponuntur. Iudas legifer meus, Commemoratur tribus Iuda cum regia dignitate: regis quippe eſt legem ferre.

Moab olla ablutionis meæ. Commemoratis tribus tribubus, commemorantur tres gentes: A
ſcilicet Moabitæ,Philiſtei & idumæi. Moab olla lauacri mei. Ad ſimilitudinem ſiquidem ollę
præparatæ ad lauacrum hominis poſt laborem,Moabitarum regio miniſtrabat opportuna po
pulo iſrael quieſcenti. abundabat enim regio illa paſcuis & multitudine agnorum:vt ex.3.ca.
quarti Reg. apparet. Super Edom proiiciam calceum meum. Ad ſignificandam ſubiectionem
idumeæ,dicitur quòd proiiciam calceum meum ſuper Edom:tanquã ſubiectam pedibus meis.
Super me Philiſtæa clange. Inſultationis ſermone ſubiectio Philiſtææ deſcribitur:vtpote quæ
olim muſicis inſtrumentis & choreis lætata eſt ſuper iudæa quum Philiſtæi dominarentur iu
dæis. Nunc enim reuocando Philiſtææ ad memoriam priſtinas feſtiuitates quas faciebant ſu
per iudæos,inſultando ait. ſuper me Philiſtæa clange:hoc eſt ſubdita iam es mihi, clange mo
do ſuper me ſicut olim feciſti. Hucuſque ſermo quem locutus eſt Deus recitatus eſt. cuius ſum
ma eſt quòd Dauid lætabitur in omnibus iſtis. Quis ducet me in ciuitatem munitionis. Pro B
ſequitur Dauid ratiocinationem ſuam cum Deo. alloquendo ipſum. Et intendit. tu dixiſti q̃
ego habiturus eſſem hæc omnia. quis exequetur hæc? nullus niſi tu, qui tamen reliquiſti nos:
ac per hoc ſi non reuerteris ad nos,nullus exequetur promiſſionem tuam. Vbi vides ex allega
ta promiſſione,velle quodammodo conuincere Deum vt reuertatur: alioquin promiſſio eius
non habebit effectum. Quis ducet me in ciuitatem munitionis:hoc eſt in Rabath ciuitatẽ regiam Ammonitarum,Iuxta hiſtoriã ſiquidem inchoato cum Ammonitis bello, oportuit Dauidem ire contra Syros fautores Ammonitarum:& poſt captam Syriam adhuc ſupererat bellum primum cõtra Ammonitas. & ſpecialiter ſupereat Rabath vrbs regia:vt patet.2.Regum 12.&.1.Parali.20. Et propterea ſpecialiter meminit huius ciuitatis,quia adhuc ſupererat capiẽda. Quis duxit me vſque Edom,nonne tu Deus? De ciuitate Ammonitarũ dixit in futuro,quis ducet me in ciuitatem munitionis? hoc eſt munitam,vtpote capiendam. de idumæa iam capta & rebelli dicit in præterito,quis duxit me vſque Edom? Et vnum quidem dicit & duo intendit. Dicit quidem duxiſti me in Edom,vt eſſem dominus idumeæ. intendit autem quòd ad hoc duxiſti me illuc vt etiam perſeuerarem dominus Edom:quod perficiendum ſupereſt. Nõne tu Deus,deduces in ciuitatem munitam & duxiſti in Edom? certe ſic: & tamen dereliquiſti nos,in rebellione idumeæ,& conſequenter non egredieris Deus,dux, fautor &c. in exercitibꝰ noſtris. conſequens quippe eſt vt eadem ira qua dereliquiſti nos non egrediaris dux exercituum noſtrorum:ac per hoc nullus adimplebit promiſſionem tuam de idumæa mihi promiſſa & de ciuitate Ammonitarum. Aduerte hic quòd quando aut cui aut vbi factus fuerit ſermo domini hic recitatus,in ſcriptura non habetur ſic in ſpecie. nam nullibi hæ ſpeciales promiſſiones Dauidi factæ leguntur niſi hic.

DA nobis auxilium.) Tertius eſt hic locus à vanitate humanarum virium. Recognoſcit D
Dauid non viribus humanis ſed diuina ope habuiſſe victorias. Et propterea petit. da nobis auxilium ab anguſtia, quam patimur ex hac rebellione:& vana ſalus hominis, ab omnibus habeatur.

IN Deo faciemus virtutem) Concluſio eſt hæc inſtructi & exauditi Dauidis. In Deo,non in Rege Dauide,faciemus,de cætero,virtutem,belli: hoc eſt non ſolum corde & ore ſed facto virtutem belli habebimus in Deo,non ſicut prius qui facto triumphalis nominis virtutẽ belli attribuimus Dauidi. Vbi aduerte non peccaſſe Dauidem ſolum, ſed multos debuit habere conſultores aut etiam impulſores ad faciendum ſibi nomen. propterea enim pluraliter dicit faciemus. Aduerte quoque non peccaſſe animo aut ore, tanquam recognoſcendo victoriam à Deo,ſed facto:pro quanto ipſum factum ſuapte natura attribuebat virtutem victorię Dauidi. Et propterea decætero inquit. faciemus,id eſt etiam facto atteſtabimur virtutem belli in Deo E
fuiſſe. Hic eſt effectus inſtructionis ex parte Dauidis. ¶ Effectus autem orationis ex parte Dei conſequenter ſubditur. Et ipſe calcabit anguſtatores noſtros. Purgata culpa, intellexit Prophe ta ſe exauditum. Et propterea prophetat. & ipſe,Deus,calcabit anguſtatores noſtros,idumæos, Ammonitas &c.

VVLGATA EDITIO. Victori in pſalmis Dauid. LX.

EXaudi Deus deprecationem meam, intende orationi meæ.
A finibus terræ ad te clamaui, dum anxiaretur cor meum in petra exaltaſti me.
Deduxiſti me, quia factus es ſpes mea turris fortitudinis à facie inimici.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Inhabitabo in tabernaculo tuo in ſecula: protegar in velamento alarũ tuarũ.
Quoniam tu Deus meus exaudiſti orationem meam: dediſti hæreditatem timentibus nomen tuum.
Dies ſuper dies Regis adiicies: annos eius vſque in diem generationis & generationis.
Permanet in æternum in conſpectu Dei: miſericordiam & veritatem eius quis requiret?
Sic pſalmum dicam nomini tuo in ſeculum ſeculi: vt reddã vota mea de die in diem.

G IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti ſuper modulatione Dauidi.* LXI.

Propheta. AVdi † Deus cantum meum: auſculta orationem meam. †dñi.
Ab extremo terræ ad te vocabo: collabente corde meo, in petra eleuabitur ſu quæ
per me duces me:
Quoniam fuiſti protectio mihi: turris fortitudinis à facie inimici.
ideo
Habitabo in tentorio tuo ſeculis: protegar in abſconſione alarũ tuarum. *Selah.*
Quoniam tu † Deus audiſti † vota mea: dediſti hæreditatem timentium nominis tui. †dñi. †votis meis
H ideo
Dies ſuper dies Regis adiicies: anni eius velut generatio & generatio.
domi
Sedebit ſemper faciebus † Dei: gratia & veritas man cuſtodient eum. †deorum
Dic canam nomen tuum ſemper, in † meo ſoluere vota mea die die. †meo

TItulus eſt. Vincenti ſuper modulatione Dauidi. De quo vt ſupra. ¶ Materia pſalmi quantum ex verbis pſalmi colligo, eſt æternitas Regis Meſiæ promiſſa Dauidi, eruto à morte, cuſtodito ab inimicis &c. Ita quòd pſalmus iſte eſt gratiarum actio Deo à Dauide commemorante quòd ſe ex ſeri mortuo, ex tot periculis euexit non ſolum ad regnum in perſona ſua & ſuorum, ſed etiam quòd Meſiam ſempiternum Regem ſibi promiſerit. Quòd enim commemorando præterita pericula inchoet, clare teſtatur prima pars pſalmi. Quòd autem ad Meſiã perducat orationem, patet ex regula apoſtolica .6. verſiculo vſque ad finem. Nam clare conſtat quòd illa non verificantur de Dauide: ait enim. dies ſuper dies Regis adiicies, anni eius velut generatio, & generatio, ſedebit ſemper faciebus Dei. hæc enim manifeſte excedunt Dauidem & quemcunque hominem excepto Meſia. ¶ Quod etiam teſtatur Thargum dicens. dies mundi futuri ſuper dies Regis Meſiæ appones: anni eius ſicut generationes mundi huius & generationes mundi venturi: commorabitur in ſecula coram Deo. Vnde etiam patet quòd pſalmus iſte editus eſt a Dauide poſtquam fuit non Rex Iuda ſed Rex totius Iſrael, quia nõ prius fuit ei facta promiſſio de Meſia: vt patet. 2. Regum. 7.

SVMMARIVM EST.

K ¶ Propheta Dauid ex commemoratis beneficiis diuinis erga ſe, ipſum in proprio ſemine regio duraturum in ſecula prophetat: ſimul immortalitatem Regis Meſiæ cum gratia & veritate deſcribens.

Perſona loquens Propheta eſt.

AVDI Deus cantum meum.) Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi, ab extremo terræ. ¶ Proponit duo alterum. audi Deus cantum ſeu laudationem meam (vbi dictio Hebraica ſonat laudem mixtam cantui) laudationem qua te canendo laudo dignare audire. Alterum. auſculta orationem meam, applica aurem ad eleuationem mentis meæ.

A B extremo terræ.) Incipit hic pars excutiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, auſculta orationem meam. Secundo illa, audi domine cantum meum, ibi, dies. ¶ In oratione commemoratiua beneficiorum, ſummarie refert prius beneficia ante regnum, & deinde beneficia in regno. Et aduerte in vtriſque quòd Propheta prius commemorat effectus, & poſtea ſubiungit cauſas. Sed tu ordina literam ſic. Quoniã fuiſti protectio mihi, & ſimiliter fuiſti mihi turris fortitudinis à facie inimici Saulis, ideo duces me a triplici malo. tum locorum, ab extremo terræ vocabo, tum interni timoris, collabente corde meo: tanquam exanimi me effecto. tum magnorum periculorum, in petra quę eleuabitur ſuper me: hoc eſt in periculo maximo quando fui cinctus a militibus Saulis in modum coronæ, iuxta petram quæ eleuabitur, nomine & fama, ſuper me, tunc liberato. Ad literam petra illa ex tunc eleuata eſt ſecundum nomen æternum, appellata petra diuiſionis ab illo euentu: diuiſit enim Deus ibi a Dauide Saulis exercitum audito Philiſtinorum impetu. Hiſtoria habetur. 1. Regum. 23. Et intendit per hæc tria comprehendere vniuerſa mala & pericula interna & externa quæ profugens a Saule eſt paſſus. Futura enim clamabo, duces, eleuabitur, reſpiciunt præteritum fuiſti: & non tempus pſalmi. Intendit enim dicere quòd ex diuina defenſione ſubſecuta eſt deductio Dauidis profugi & vagi vſque ad extremum terræ Iſrael, & tam afflicti quòd fuit velut exanimis, & ex tanto periculo quantum fuit illud quo cinctus eſt in modum coronæ: vt ex hoc pericula cætera ſignificentur. ¶ Habitaculo. Similiter hic ordina literam inchoando a cauſa. Quoniam tu deus audiſti vota mea. Beneficia in regno deſcribit. Duo beneficia commemorat. Alterum regni, dicens, dediſti hæreditatem timentium nomen tuum. Hæreditas timentium diuinum nomen eſt ipſa terra promiſſionis pacifica & quieta. hanc talem dederat iam deus Dauidi & populo Iſrael tempore Dauidis. Alterum templi diuini ædificandi, dicens. Audiſti vota mea. voluntas ſiquidem eius fuerat ædificare templum. Et hæc voluntas fuit tam grata deo quòd tunc per Nathan deus promiſit Dauidi tria: ſcilicet ædificium templi per filium, ſtabilitatem regni in ſemine eius, & Meſiam perpetuum Regem: vt habes. 2. Reg. 7. &. 1. Parali. 17. Quia inquit audiſti vota mea de ædificando templo, & dediſti iam regnum quietum, ideo habitabo in tentorio tuo ſeculis. Si de perſona ſua tãtum loqueretur non diceret ſeculis ſed ſeculo. Vnde ex hoc quòd dixit ſeculis, ſignificat quòd non de perſona ſua ſola ſed cum ſemine ſuo regio dicit. habitabo ſeculis, multis, in tentorio tuo, hoc eſt in templo tuo: quod relatum ad te eſt tentorium, eſt velut habitaculum peregrinationis. nam neque cœlum dignum eſt vt ſit templum tuum. Protegar. non fruſtra habitabo in templo tuo, ſed ibi protegar velut ſub alis tuis abſconditus, ad ſimilitudinem pullorum ſub maternis alis. Et intellige habitare in templo, hoc eſt habitare iuxta templum. domus enim regia erat prope templum. Et ſignificauit per hoc ſeminis ſui regnum duraturum. nam principis locus ad habitandum erat iuxta tabernaculum domini: vt patet de habitaculo Moyſi qui erat dux populi. ita q̃ ex hoc q̃ dicit habitabo ſeculis in tẽtorio tuo, ſignificat ſe cũ ſuo ſemine regium habitandi locum habiturum. Et ſimiliter protectio futura ſumpta eſt conſequenter ex protectione diuina exhibita Moyſi ex tabernaculo domini. & ſignificat nihilominus fidem deuotionemque Dauidis de diuina protectione tam ſui quàm ſui ſeminis.

DIES ſuper dies.) Tractatur hic illa particula; audi deus cantum meum & continuatur textus ſatis apte. Quoniam audiſti vota mea, & dediſti iam regnum quietum, ideo & ego cum ſemine meo habitabo & protegar: & poſtremo tu dies ſuper dies Regis adiicies. hoc enim tertium ſupererat trium promiſſorum à deo per Nathan Dauidi, auditis a deo votis Dauidis de ædificando templo. & ideo auditio illorum deſideriorum inducitur tanquam occaſionalis ratio omnium ſubſecutorum, dicendo quoniam audiſti. Demũ igitur dies ſuper dies Regis, hoc eſt Meſiæ per reſurrectionem iam regnantis, adiicies, vtpote qui nũquam finientur: tunc enim aſſecutus eſt vitam immortalem. anni eius, Meſiæ Regis, erunt velut generatio & generatio: hoc eſt non ſicut vna ætas hominis, ſed ſicut ætas & ætas: hoc eſt ſine fine ætatum. Sedebit, Rex Meſias, faciebus (id eſt coram facie) dei. Chriſtus ſiquidem reſurgens ex mortuis iam non moritur: regnabit enim in æternum. ¶ Gratia & veritas man cuſtodient eum. Man dictio Hebraica abſque interpretatione manet propter incertitudinem ſignificationis. Alij præparationem, alij pronomen interrogatiuum, alij cibum, alij munus, alij manna quo aliti ſunt patres in deſerto intelligunt. Mihi conſideranti ſcriptum eſſe Ioan. 1. lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, videtur quòd Propheta Meſiæ opera propria per hoc intendat deſcribere: & conſequenter mandonum ſignificet in propoſito. Itaque ſenſus eſt, Gratia & veritas doni ſeu muneris cuſtodient eum. gratia ſiquidem & veritas nõ cuiuſcunque ſed diuinæ perſonæ, quod eſt maximum donum exhibitum mundo, cuſtodient Meſiam: ſcriptum eſt enim. ſic deus dilexit mundum vt filium ſuum vnigenitum daret. Et hoc referendo ad merita Chriſti: vt Propheta deſcribat merita quibus meruit ſeruari in æteruum, id eſt immortalitatem corporis. Et ſic eſt ſenſus. Gratia & veritas, id eſt opera gratiæ & veritatis, man, id eſt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

F verbi dei doni exhibiti humano generi,custodient eum, erunt merita quibus custodietur in æternum,hoc est acquiret immortalitatem. ¶ Vel referendo ad custodiam similitudinarie se dentis iam Regis:hoc est vt describantur gratia & veritas velut custodes regii. Et est sensus q gratia & veritas man,id est muneris,hoc est quas pro munere dat mundo, custodient eum, e- runt velut custodiæ Regis. Christus enim continue largitate gratiarum & veritate doctrinæ, fidei &c.donat mundum. Et hæ sunt velut custodiæ eius, comitantes ipsum indefesse. *Sic* ca- nam nomen tuum semper,in meo soluere vota mea die die. *Sic* inquit hac fide,hac spe affect° canam nomen tuum,non ad tempus sed semper , sine fine:soluendo vota mea,reddendo desi- derata debita,die die,hoc est per singulos dies. Amen.

VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pro Ieduthun psalmus Dauid. LXII.

G NOnne deo subiecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum.

Nã & ipse deus meus & salutaris meus,susceptor meus: non mouebor amplius.

Quousque irruitis in hominem, interficitis vniuersi vos? tan quam parieti inclinato & maceriæ depulsæ.

Veruntamen precium meum cogitauerũt repellere,cucurri in siti:ore suo be- nedicebant & corde suo maledicebant.

Veruntamen deo subiecta,esto anima mea:quoniam ab ipso patientia mea.

Quia ipse deus meus & saluator meus,adiutor meus:non emigrabo.

H In deo salutare meũ & gloria mea:deus auxilii mei & spes mea in deo est.

Sperate in eo omnis congregatio populi , effundite coram illo corda vestra: deus adiutor noster in æternum.

Verũtamen vani filii hominum,mendaces filii hominum in stateris, vt deci piant ipsi de vanitate in idipsum.

Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere:diuitiæ si affluãt nolite cor apponere.

Semel locutus est deus, duo hæc audiui, quia potestas dei est & tibi domine

I misericordia:quia tu reddes vnicuique iuxta opera sua.

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti super Ieduthun psalmus Dauidi.* LXII.

1 *Propheta.* TAntum ad †deum expectans anima mea :ab eo salus mea. †deus

2 Tantum ipse petra mea & salus mea , fortitudo mea,non labar multa.

3 Vsquequo irruetis super virum? occidemini omnes vos,quasi murus inclina tus,maceria impulsa.

4 Tantum à celsitudine eius,consuluerunt ad impellendum.

K Volent mendacium, in ore suo benedicent & in medio sui mala dicent. *Selah.*

5 Tantum †deum expecta anima mea:quia ab ipso spes mea. †dii.

6 Tantum ipse petra mea & salus mea,fortitudo mea,non labar.

7 8 Super †deo salus mea & honor meus:petra fortitudinis meæ,protectio mea in †deo. †dii. †dii.

9 Confidite in eo omni tempore populi , effundite faciebus eius cor vestrum, †deus protectio nobis. *Selah.* †dii.

10 Tantum vanitas filii Adam. mendacium filii viri:in bilancibus ad ascenden dum,ipsi plus quam vanitas simul.

11 Ne confidite in fraude & in rapina,ne vanescite , opulentia quando germi- A nabit ne apponite cor.

12 Vnum locutus est †deus,duo hæc audiui, quia fortitudo †deo. †dii.

13 Et tibi †domine gratia ,quia tu solues viro secundum opus eius, domini mei

TItulus est. Vicenti super Ieduthun psalmus Dauidi. Ieduthun aut nomen est instrumenti musici aut vnus trium principum cantorum. 1. Paral. 25. Sed quomodolibet intelligas,nõ habetur materia psalmi. ¶ Vnde iuxta apostolicã regulam quia author ex titulo apparet Da- uid,& dicta in psalmo non excedunt Dauidis personam , consequens est vt ad literam psal- mus de Dauide tractet. Et quoniam in multis versiculis Dauid tractat diuinum adiutorium B & suam in deo spem,& in quarto & quinto versiculis hostes suos describit inter alia simulato- res ore benedicentes & corde maledicentes,ideo apparet quòd psalmus iste editus est a Daui- de laboranti ob persecutionem *Saulis*:cuius constat initiũ fuisse huiusmodi simulationes. Ve- rum diligentius perspiciendo progressum psalmi, non solum inuenimus hæc quæ dicta sunt esse vera,sed psalmum hunc esse psalmum exhortatorium similem psalmo. 24. benedicam do minum in omni tempore : & quòd Dauid post illam exhortationem habuit hanc secundam exhortationem ad populum sui sequacem, propterea enim infert confidite in eo in omni tẽ- pore populi. ¶ Est igitur ad literam materia psalmi exhortatio Dauidis sub persecutione *Sau* lis ad populum cũ eo existentem ab exemplo sui,id est Dauidis, ad expectandum diuinæ pro- uidentiæ opera tum in hostes tum pro ipsis.

SVMMARIVM EST. C

¶ Dauid profugus a facie *Saulis*,exhortans sequaces suos ad confidendum in deo posthabita fiducia tam in homine quàm in humanis rebus quia sunt vanitas,seipsum in exemplum fidu ciæ in solo deo punituro *Saulem* cum suis,saluaturo autem ac honoraturo Dauidem proponit ☞ Persona loquens Propheta est.

TANTVM ad deum expectans.) Psalmus iste singularem habet stilum: vtpote bis pro- ponens materiam. primi nanque duo versiculi repetuntur. 6. &. 7. versiculis. Et propterea singulari modo est diuidendus psalmus iste in tres partes. In prima proponit seipsum exẽplũ patienter expectandi deum ex futura pœna suorum persecutorum. in secunda,ibi,tantum(deũ expecta,iterum proponit seipsum exemplum ex beneficiis dei erga se. in tertia parte ex vtrisq; hortatur populum ad iactandum se in solo deo,ibi,confidite in eo. ☞ Circa primam partem aduerte quòd tota intentio exhortationis tendit ad hoc vt sequaces Dauidis cõfiderent in deo D solo,dante in hac vita vnicuique secundum opera sua. Et propterea Dauid optimus exhorta- tor,multis ad hoc vtitur locis. Et quia plus mouent exempla quàm verba , incipit ab exemplo sui,proponendo illis viris militaribus quòd ipse in solo deo confidit,quum ipse esset homo mi litaris & caput eorum. Tantum ad deum expectans,est, anima mea,ita quòd non expectat ab alio. & rationem subdit. quia ab eo salus mea,supple est quam habeo & pendet futura. Tantũ ipse,deus,petra mea hoc est soliditas mea,& salus mea, hoc est saluans me, fortitudo mea : & ideo non labar,multa declinatione. In quibus verbis prophetat Dauid q̃ in ista persecutio- ne quam patitur à *Saule* etsi cecidit à celsitudine tribunatus,non tamen magnum lapsum in- curret:vtpote restituendus in celsiorem gradum,scilicet in regnum. ¶ Secundus locus quo vti- tur est a futura pœna *Saulis* & suorum complicum. Vbi aduerte fuisse Dauidi reuelatam futu ram ruinam *Saulis* & suorum tempore quo hanc exhortationem habuit : vt iste textus insi- E nuat, Nec mirum si non est scripta in libro Regum huiusmodi reuelatio: quum expresse, 1. Re- gum. 24. recitetur a comitibus Dauidis alia reuelatio Dauidi facta etiam de *Saule*,quum di- citur. Et dixerunt serui Dauid ad eum. ecce dies de qua locutus est dominus ad te, ego tradam tibi inimicum tuum vt facias ei sicut placuerit in oculis tuis. quæ tamen reuelatio nullibi est scripta. Et hinc apparet quòd hæc exhortatio fuit post illam scriptam in psal. benedicam do- minũ. ¶ Apostrophans itaque ad *Saulem* & suos,describit persecutionem prophetando rui- nam persequentium , & explicando eorum demerita. Vsquequo irruetis, cum impetu venie- tis,super virum, Dauidem: occidemini omnes vos. Ecce prophetia verificata postea in monte Gelboe. Quasi murus inclinatus quasi maceria impulsa. Vbi aduerte metaphoram. Murus cor ruens maceria impulsa,in ruendo ad opprimendum alios, seipsum destruit. His assimilat Pro- pheta *Saulem* & suos,quòd irruentes ad opprimendum Dauidem ipsi interibunt : & subaudi

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Dauid nō opprimetur. ¶ Demerita autē ſubiungitur. Tantū à celſitudine eius cōſuluerūt ad impellendū. Veriſſima deſcribitur cauſa perſecutionis in Dauidem ſcilicet magnitudo ſeu excellentia Dauidi. Vt enim patet in hiſtoria libri Regū veritus Saul magnitudinē Dauidis ne augeretur tādem intantū ꝙ fieret Rex, cogitauit variis viis occidere Dauidē. Et hoc eſt qđ hic dicitur. tātū a celſitudine eius Dauidi formidata, inuiſa, & nō ob aliā cauſam, cōſuluerūt ad impellendū, Dauidē in caſum mortis. In quo apparet prima radix iniquitatis Saulis. ¶ Volent me dacium, in ore ſuo benedicēt & in medio ſui maledicēt. Primariæ rationi internæ apud Saulem, apte adiungitur prima executio perſecutionis. Incepit ſiquidem Saul perſequi Dauidem, ſimulate mittendo ipſum cōtra Philiſtæos, petendo etiam præputia Philiſtinorum, dando filiam in vxorem vt fieret ei in ſcandalū. Vnde & dicebat, nō ſit manus mea ſuper eum ſed Phi
G liſtinorum. Et propterea hic dicitur ꝙ volent mendacium, in ore ſuo benedicent & in medio ſui maledicent. Deſcribuntur autem in futuro non reſpectu temporis quo editus eſt pſalmus; ſed reſpectu temporis conſilij ex inuiſa celſitudine Dauidis. Ita quōd ſenſus eſt. Conſuluerunt ad eligendum viam ſimulatam, ad ore ſuo benedicendum & corde ſuo maledicendum. Et futura volent, benedicent, maledicent, reſpiciunt præteritum conſuluerunt.

TANTVM Deum expecta.) Secunda hæc eſt pars pſalmi: in qua iterum Dauid propo nit ſeipſum exemplum expectandi deum. Primum quidem propoſuit ſeipſum exemplum expectādi Deum, afferens pro teſtimonio futuram ruinam perſecutorum ſuorum: nunc conſequenter iterum proponit ſeipſum in exemplum ad expectandum deum, afferens in teſtimonium futuram ſuam proſperitatem à Deo. vt ſic vtrinque (ſcilicet ex malo & ex bono) inducat populum ſuum ad confidendum in deo, ex malo hoſtium & ex bono proprio. In hac autem re petitione non eſt ſenſus differētia: ſed participium mutatur in imperatiuum. tunc dixit expe-
H ctans anima mea: nunc alloquitur animam. expecta anima mea, quia ab ipſo ſpes mea. Tantum ipſe petra mea & ſalus mea, fortitudo mea: non labar, lapſu totali. Et ecce futurum bonū propriū. Super deo ſalus mea, innititur, & honor meus, promiſſi regni: petra fortitudinis meæ, protectio mea in deo. Prima duo (ſcilicet ſalus & honor) exitum reſpiciunt negocij, quōd deus ſaluum honorabit: reliqua duo (petra & protectio) iter reſpiciunt intermedium quo deus & protegeret & roborabit.

CONFIDITE in eo.) Tertia eſt hæc pars pſalmi. In qua poſtquam Propheta tribus vſus eſt locis ſpectantibus ad propria Dauidis (ſcilicet ab exemplo ſuæ fiduciæ, à malo inimicorum ſuorum, & a bono proprio) nunc directe hortando populum a communibus, quia intendit hortari non ſolum quōd confidant in deo ſed quōd confidant ſolum in deo (ſicut ipſe de ſeipſo totiens reperiit) ideo primum explicat quōd vere confidant in deo, quia protector com-
I munis eſt ſui & eorum. ¶ Confidite in eo, non in aliquo tempore ſed in omni tempore, tam proſperitatis quam aduerſitatis populе. In pſalmo. 34. appellauit eos filios, ſanctos, velut blandiendo (vtpote in principio alliciens quadringentos viros) nunc autem multiplicatos & firmatos appellat populum, velut ſint tot taleſque vt conſtituant populum vnanimem. Effundite facies eius cor veſtrū. Nō ſufficit quōd confidatis: ſed ex intimo corde quicquid ſperatis, quicquid timetis, totum effundite coram deo, velut iactantes omnem curam veſtrā in eum. Et rationem ſubdit, quia deus protectio nobis, eſt. ¶ Tantū vanitas. Secundo hortatur quōd in nullo alio confidant, excludens tria (ſcilicet hominē, violentiam, & opulentiam) propter vanitatem eorum. hæc enim ſunt tria in quibus poterant confidere. Hominem quidem. Tantum vanitas filij Adam, mendacium filij viri. Inter filios Adam & filios viri intellige differentiam nobilitatis. filij Adam communes homines, filij viri homines illuſtres. Vtroſque dicit nihil aliud eſſe quam vanitatem & ſimulationem. quod vtinam non experiremur. eſt enim ſermo de ho-
K minibus ſecundum id quod habent ex ſe ſecluſa diuina gratia. Et (quod plus eſt) adiungit quōd ſi in bilancibus homines ponerentur ex vna parte & vanitas ex alia parte, plus aſcenderet homo quam vanitas: hoc eſt minoris ponderis inueniretur homo quam vanitas. vt ex hac hyperbolica ſimilitudine intelligerent in hōmine minus eſſe confidendum quam in vanitate. In bilancibus ad aſcendēdū (quod enim eſt minoris ponderis magis aſcendit) ipſi, homines ex vna parte, plus quam vanitas, ex altera parte, ſimul, in vna ponderatione. ¶ Violētiam autem ſimul & fraudem. Ne confidite in fraude & in rapina. Militare quippe genus hominum & rapere & calūniari ſeu fraudem committere conſueuit: & in his confidere vſqueadeo quōd nihil putant ſibi defuturum ſed prouiſuros ſibi rapina vel fraude. Et propterea Dauid hanc confidentiam ab eis excludit. ¶ Diuitias autem Ne vaneſcite, opulentia quando germinabit ne apponite cor. Commune eſt hominibus confidere in opulentia: iuxta illud. & aurum in quo confidunt ho-

mines, Baruch. 3. Excluſa ſiquidem confidentia in fraude ſeu rapina, in opulentia & in homine, reſtat vt ſperantes in deo, in ſolo deo confidant. ¶ Vnum locutus. Tertio hortatur ex conditione diuinæ prouidentiæ: qua & reddit vnicuique iuxta opus ſuum, & gratiam benignus confert ſperantibus in ſe. Vnum locutus eſt deus, ſcilicet dare vnicuique iuxta opus ſuū. quod in calce ſubiungitur, quia tu ſolues viro ſecundum opus ſuum. dō hæc audiui. Ex iſto vno dei dicto ego intellexi duo. Primum quia fortitudo deo. alterum & tibi domine gratia. Duorum ſiquidem horum alterum ſcilicet fortitudinem intellexit, ex natura operis. nam ad dandum vnicuique ſecundum opus ſuum, oportet habere potentiam qua poſſit punire & præmiare ſecundum merita. Alterum ſcilicet gratiam intellexit, ex conditione extremorum: hoc eſt hominis & dei. Hominis quidem: quia ſi cum ſola iuſtitia & fortitudine dei cauſa hominis ageretur, nullus homo ſufferre poſſet. Dei autem: quia ex ſe, deus donatiuus gratis. Et intendit per hæc quōd ſi milites ſui prauē agent, recipient à deo ſecundum opera ſua. ſi autem confident in deo, recipient à deo ſecundum gratiam dei: qua ſine noſtris meritis nobis bona confert. Vnde ſuperius nullum ſuum meritum, nullum ſuum opus bonum commemorauit, ſed tantum fiduciam in ſolo deo. ¶ Vbi nota quōd ſunt veriſſima ſimpliciter & abſolute: reſtricta autē ad præſentis vitæ tempus verificantur pro ſtatu veteris teſtamenti. in quo Dauid alloquebatur imperfectum populum, ex hac dei inter illos iuſtitia ac gratia firmare eos volens ad confidendum in deo ſolo. Amen.

VVLGATA EDITIO. Pſalmus Dauid quum eſſet in deſerto Iudeæ. LXII.

Eus Deus meus: ad te de luce vigilo.
Sitiuit in te anima mea: quàm multipliciter tibi caro mea. C
In terra deſerta, inuia & inaquoſa ſic in ſancto apparui tibi: vt viderem virtutem tuam & gloriam tuam.
Quoniam melior eſt miſericordia tua ſuper vitas. labia mea laudabunt te.
Sic benedicam te in vita mea: & in nomine tuo leuabo manus meas.
Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum.
Sic memor fui tui ſuper ſtratā meum, in matutinis meditabor in te, quia fuiſti adiutor meus.
Et in velamento alarum tuarum exultabo: adhæſit anima mea poſt te, me ſuſcepit dextera tua. D
Ipſi vero in vanum queſierunt animam meam: introibunt in inferiora terræ, tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt.
Rex vero lætabitur in Deo, laudabuntur omnes qui iurant in eo, quia obſtructum eſt os loquentium iniqua.

IVXTA HEBRAEVM. Pſalmus Dauidi exiſtente ipſo in deſerto Iudæ. LXIII.

1 Propheta. † Deus Deus meus tu, quæram te, ſitiuit ad te anima mea, deſiderauit ad te caro mea in terra arida & laſſa ſine aquis. †dii E
2 Sic in ſanctitate vidi te, ad videndum fortitudinem tuam & honorem tuū.
3 Quoniam melior gratia tua quam vitæ, labia mea laudabunt te. ideo
4 Sic benedicam te in vitis meis, in nomine tuo leuabo palmas meas.
5 Sicut adipe & pinguedine ſatiabitur anima mea, & labiis cantuum laudabit os meum.
6 Si memor fui tui ſuper ſtratis meis, in cuſtodiis meditabor in te.
7 Quia fuiſti auxilium mihi, & in vmbra alarum tuarum laudabo.
8 Adhæſit anima mea poſt te, in me ſuſtentata dextera tua. ideo anima mea F

Universidad de Deusto
Biblioteca

F
9 Et ipsi ad † delationem quærent animam meam, venient in inferiora terræ.
10 Faciens fluere ipsum super manus gladii, similitudo vulpium erunt,
11 Et Rex lætabitur in † Deo, laudabitur omnis iurãs in eo, quia obstruetur os loquentium falsitatem.

† sauliste debellati
† Philistæi Saulem cum suis † desolationi.
† desolationi. fugientes
† tunc Dauid diis.

TItulus est. Psalmus Dauidi, existente ipso in deserto Iudæ. Ex quo titulo apparet tam tempus quam materia psalmi. Tempus quidem quum Dauid erat in deserto Ziph. illud enim
G erat desertum Iudæ, hoc est sortis tribus Iudæ: in quo vt dicitur. 1. Regum. 26. habitabat Dauid &(vt ibi apparet) fuit hoc circa vltimum seu in vltimo anno persecutionis à Saule. ¶ Materia autem, pro quanto hinc habetur quòd psalmus tractat de Dauide in deserto illo constituto. Quid autem tractet, oportet ex psalmo ipso accipere. Apparet autem ex decursu psalmi materiam psalmi esse dispositionem Dauidis in deserto erga deum, talem quòd persecutores eius habentes sanctuarium domini peribunt, ipse autem lætabitur Rex. Hæc est ad literam materia psalmi, editi ea occasione quia persecutores eius nitebantur eiicere Dauidem de hæreditate domini. de terra promissionis: vt ipse Dauid in eo. cap. conqueritur. confutat enim eos, aperiendo quòd in deserto non minus colit deum quàm si esset in sanctuario: vt sequens fructus testabitur: scilicet quòd illi peribunt, ipse autem lætabitur Rex.

SVMMARIVM EST.

H Dauid profugus à facie Saulis, describit seipsum in deserto vacantem contemplationi & laudi diuinæ, commemorans fructum triplicem: præsentis scilicet sustentationis, & futuri regni. & pœnæ persecutorum.

¶ Persona loquens Propheta est.

DEVS, Deus meus tu.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, sitiuit. Proponit duo. Primum. O Deus tu Deus meus, supple es. Profitetur Deũ esse Deum suum per gratiam cultus &c. Alterum. quæram te. Promittit diligẽtiã erga ea quę Dei sunt, simul explicando debitum affectum. ex quo enim profitetur esse Deum suum, consequens est vt affectum applicet ad quærendum quæ Dei sunt.

SITIVIT adte.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primum tractatur illa particula, quæram te. Secundo illa, Deus Deus meus tu, ibi, quia fuisti. ¶ Circa inquisitionem Dei primo explicat affectum animæ & corporis. Sitiuit ad te, visitandum, colendum sacrificiis & de-
I bitis obsequiis in sanctuario tuo, anima mea: desiderauit ad te caro mea. Desiderium carnis ad Deum intellige sicut desiderium irrationalium: quo dicuntur desiderare Deum, pro quãto desiderant bona propria, quæ sunt participationes diuinæ bonitatis. Meminit autem desiderij carnis, ad significandum necessitatem opportunorum ad ea quæ corporis sunt: desiderium enim est eorum quibus caremus. vt intelligas Dauidem in deserto passum multa incommoda corporis. ¶ Secundo describit modum quo inquisiuit Deum. tum attendẽdo, tũ laudando. In terra arida & lassa sine aquis, conditiones sunt deserti illius, sic in sanctitate vidi te: hoc est sic attendi tibi in sanctitate mentis meæ. Vel in sanctitate tua, in summa munditia tua ad hunc effectum, scilicet ad videndum mente, fortitudinem tuam, potentiam tuam, & honorem tuum, quo honorari dignus es ab vniuerso. Rursus sic benedicam te, non solum sic vidi te sed etiam
K sic benedicam te in vita mea, in nomine tuo leuabo palmas meas, gratias agendo. Sicut adipe & pinguedine. Ecce declaratio vtriusque sic. sic vidi, sic benedicam, sicut adipe & pinguedine satiabatur anima mea, acsi adipe & pinguedine saciaretur anima mea: & labiis cãtuum laudabit os meum, hoc est laudaret os meum. Iuxta duo quæ dixerat (scilicet sic vidi & sic benedicam) duas applicat similitudines. Prima (sicut adipe & pinguedine saciaretur anima mea) respicit sic vidi: spectat enim ad contemplationem. Secũda (& labiis cantuum laudaret os meũ) respicit sic benedicam: spectat enim ad cantandum, benedicendum &c. Et intendit per has similitudines quòd sic in penuria deserti vacauit Deo acsi fuisset in abundantia rerum significata per pinguedinem & adipem, & acsi fuisset in officio lætantium in cantu & huiusmodi.
¶ Sed aduerte quòd inter hæc intextus interserit, vnum versiculum cõtinentem rationem immo introductionem secundi sic. Quoniam melior, supple est, gratia tua quam vitę nostræ, ideo labia mea laudabunt te. Et tũc continuandum est. non solum laudabunt te sed tali modo. sic benedicam te, non ad horam sed in vita mea &c. Nos enim pro clariori intellectu ordinandæ

literæ quo ad illas comparationes saltauimus. ¶ Tertio describit nocturni temporis occupa- A
tiones suas erga Deum. Si memor fui tui super stratis meis: in custodiis meditabor in te. Non conditionaliter sed interrogatiue ad maiorem expressionem vigiliæ legendum est si memor fui: hoc est an memor tui ego fuerim super stratis meis? Plures enim vxores etiam tunc profugus habebat. & propterea dicit pluraliter stratis meis. Et oportuit memoriam Dei nocturnam tali modo explicare: quia difficilius est dormientem cum propria vxore, vigilare in diuinis meditationibus. Et ad hoc dubium de seipso ab aliorum pectoribus amputandum, proponit si memor fui tui super stratis meis. Et respondet statim. in vigiliis meditabor in te. In vigiliis custodiarum, hoc est in temporibus quibus mutantur custodiæ nocturnæ, meditabor in te. Hoc futurum non respicit tempus scripti psalmi, sed tempus memoriæ seu facultatis habitæ in stratis eius: quia ex illa facultate seu memoria subsequens erat meditatio in Deo. Quia fuisti auxilium mihi. Ecce materia ad meditandum in gratiarum actione. Nec solum medi- B
tabor, sed & in vmbra alarum tuarum laudabo. Vbi describitur beneficium protectionis, sicut vmbra alarum maternarum protegit pullos. Et hæc erat altera materia gratias agendi & laudandi Deum.

QVIA fuisti.) Tractatur hic illa particula, Deus Deus meus tu: declarando Deum esse Deum suum à præteritis & futuris beneficiis. quæ prius in genere refert non solum secundum seipsa sed vt rationes cæterorum. Et propterea inchoat a coniunctione causali. Quia fuisti auxilium mihi in omnibus: & quo ad futura laudabo te velut protectus in vmbra alarum tuarum, more pullorum sub maternis alis. ideo in primis descendendo ad species beneficiorum, anima mea adhæsit post te. fide, spe, charitate, clientela & huiusmodi. Nec vana fuit hæc adhæsio: nã in me sustentata est, ipsa anima mea, nõ viribus propriis sed dextera tua. Separata siquidem fuisset anima mea à me, nisi dextera tua, fauorabilis assistentiatua, adfuisset persequẽte me Saule. ¶ Et ipsi ad desolationem. Aliud speciale beneficium est futura vindicta persecu C
torum. Et ipsi, persecutores mei, ad desolationem quærent animam meam. Inchoat a culpa eorum non desinentium quærere mortem Dauidis: hoc enim est quærere animam ad desolationem, ad tollendam eam de solo corporis. Et duas pœnas subiungit. Prima est. venient in inferiora terræ. Ad literam in morte Saulis absconderunt se in cauernis fugientes à facie Philistinorũm: sicut legitur eos fecisse cap. 13. primi Regum. Vbi dicitur quòd quum vidissent viri Israel se in arcto positos (afflictus erat populus) absconderunt se in speluncis & in abditis, in petris quoque & in antris & in cisternis. Simile quid accidisse tunc credendum est: quum e- D
tiam tunc legatur non solum eos fugisse, sed etiam habitantes trans Valiem & trans Iordanẽ fugiendo reliquisse ciuitates suas primi Regum vltimo. Secunda pœna. Facient Philistæi fluere eum super manus gladij. Ad literam Saul cum suis vulnerati ceciderunt cum magno sanguinis fluxu in monte Gelboe. Similitudo vulpium erunt. Declaratio est primæ pœnæ: quòd sicut licet venient in inferiora terræ ad similitudinem vulpium. In textu Hebræo habetur desolationi: sed constructio mutauit adiuncta præpositione ad. Et rex lætabitur. Tertium beneficium est. Et rex. hoc est Dauid tunc rex, lætabitur in deo, qui faciet eum regem: laudabitur omnis iurans in eo, deo saluatore Dauidis: hoc est quòd omnes iurantes in deo pro salute & regno Dauidis laudabuntur, non male agent sed digni erunt laude. Vel in eo, rege: sicut Ioseph iurauit per salutem Pharaonis. Et redit sententia eadem: quoniam vtrouis sensu dixit hoc propter sequaces suos: qui fidem ei præstiterant pro ipsius salute &c. prædicens esse laudandos assecuto regno qui quum in deserto essent vituperabantur: vt patet de Nabal vituperante. Vnde & subdit. quia obstruetur os loquentium falsitatem. Eleuato siquidem Dauide in regem, siluerunt linguæ prius dicentium falsitatem: scilicet quòd Dauid erat conspirator in regem seu regnum, quòd non esset futurus rex, & similia. Amen. E

VVLGATA EDITIO. Victori psalmus Dauid, LXIII.

EXaudi deus orationem meam quum deprecor, à timore inimici eripe animam meam.
Protexisti me à conuentu malignantium, a multitudine operantium iniquitatem.
Quia exacuerunt vt gladium linguas suas, intenderunt arcum rem amaram,
vt sagittent in occultis immaculatum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Subito sagittabunt eũ & non timebũt:firmabunt sibi sermonem nequam,
Narrauerunt vt absconderent laqueos,dixerunt quis videbit eos?
Scrutati sunt iniquitates,defecerunt scrutantes scrutinio.
Accedet homo ad cor altum,& exaltabitur deus,
Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum, & infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum:
Conturbati sunt omnes qui videbant eos,& timuit omnis homo.
Et annunciauerunt opera dei,& facta eius intellexerunt.
Lętabitur iustus in domino & sperabit in eo,& laudabũtur omnes recti corde

G

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti psalmus Dauidi.* LXIIII.

1 *Propheta.* AVdi † deus vocem meam in loqui meo,à timore inimici custo- † dii.
dies vitas meas.
2 Abscondes me à secreto malignantiũ,à conuentu operantium iniquitatem.
3 Qui exacuerunt quasi gladium linguam suam, tetenderunt sagittam suã verbum amarum.
4 Ad sagittandum in absconditis perfectum,subito sagittabunt eum,& non timebunt,
5 Roborabunt sibi verbum malum,narrabunt ad abscondendum offendicula,
H dixerunt quis videbit † ea. † eis
6 Inquirent obliquitates,compleuerunt inquisitionem inquisitam , & medio viri & corde profundo.
7 Et sagittauit eos † deus sagitta subito,fuerunt percussiones eorum. † dis.
8 Et fecerunt impingere ipsum super ipsos lingua eorum , mouebuntur omnis videns in ipsis.
9 Et timuerunt omnis homo,& annunciauerunt opus † dei & opus eius intellexerunt. † deorum.
10 Lætabitur iustus in domino & sperabit in eo , & gloriabuntur omnes recti
1 cordis.

TItulus est. Vicenti psalmus Dauidi.De quo vt supra.¶Materia psalmi ex apostolica regula sumenda videtur.Constat siquidem ex titulo Dauidem esse auctorem psalmi,& in persona propria loqui(vt testantur duo primi versiculi) & ea quæ de eo dicuntur nõ excedere personam eius.vnde consequens est quòd de ipso Dauide tractet psalmus iste ad literam.Et quantum prõgressus psalmi insinuat,tractatur liberatio Dauidis à persecutione Saulis:quoniam in descripta hic persecutione explicatur persecutio contra virum iustum.Quod ideo dico,vt excludatur persecutio ab Absalon:quã pro iniquitatibus suis perpessus est Dauid. Et tractat psalmus iste principia persecutionis : in quibus Saul non manifeste sed occultis viis tendebat ad mortem Dauidis,vt patet in progressu.

SVMMARIVM EST.

K ¶Dauid timẽs occultas Saulis machinationes cõtra vitã suã,recurrit ad deũ,cõmemorans illas: & exauditus describit vindictam diuinã in Saulem & suos,suãq; ac rectorũ lætitiã in deo.

¶Persona loquens Propheta est.

AVDI deus vocem meam) Diuiditur psalmus in partes duas : propositiuam materiæ & executiuam,ibi,ascondes me.¶ Proponit duo.Primum. Audi deus vocem meam in loqui meo:hoc est in flebili locutione mea ad similitudinem audientis te præbe.Alterum,a timore inimici,Saulis,custodies vitam meam.

ABSCONDES me) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, à timore inimici.Secundo illa, custodies vitas meas,ibi,& sagittauit eos . ¶Explicat itaque multas timendi rationes. Et primum à conditionibus persecutorum. Abscondes me. Futuro vtitur deprecatiue, in signum certæ fiduciæ quòd exaudietur . A secreto malignantium.

Duæ timendæ cõditiones scilicet q̃ sunt maligni & q̃ secreto tractãt.A cõuentu operantium A
iniquitatẽ.non solũ sunt maligni in animo & secreti,sed simul cõueniunt & exercent iniquitatem.¶Secundo ab intentione eorũdem contra Dauidem.Quia exacuerunt quasi gladium linguam suam,consultando contra me:tetenderũt sagittam suam verbũ amarũ, id est rem amaram.ad sagittandũ in abscõditis perfectũ.Hoc est quo tẽdũt, ad sagittãdũ occulte Dauidẽ perfectum:hoc est nulla ex parte deficientem aut offendentem . Per tendere autẽ sagittã intelligẽ ordinationem vt occidatur Dauid.ad hoc enim exacuerunt linguã suam vt ordinarẽt occisionem Dauidis:quæ est res valde amara.¶Tertio declarat duo in eorum concilio tractata, & dicta nũc summarie.Primũ circa id quod dictum est,tetenderunt sagittandũ.explicatur siquidem modus exequendi,scilicet Subito sagittabunt eum:quod est valde formidandum.& timebunt,offendere deum:quia roborabunt sibi verbum malum, quia erunt robusti in malo.Et B
hoc ad literam fuit adimpletum:quoniam subito(hoc est ex improuiso quando Dauid minus credidit) fuit ordinatum a Saule quòd caperetur & occideretur . Circa alterum dictum (scilicet in absconditis)explicat eorum consilia . Narrabunt ad abscondendum offendicula, in quæ impingam : dixerunt quis videbit ea ? Inquirent obliquitates , diuersas vias obliquas mortis meæ : compleuerunt inquisitionem iniquisitam: hoc est nullam viam obliquam prætermiserunt,sed inquisitionem viarum obliquarum inquisitam à multitudine conuenientium compleuerunt, ad finem vsque duxerunt,& medio,hoc est intimo,viri & corde profundo , hoc est ex intimis cogitationibus viri Saulis:& corde,animo profundo,radicato intus, ex intima mẽte & intimo animo,Hæ sunt rationes timendi.

ET sagittauit eos deus) Tractatur hic illa particula,custodies vitas meas,dupliciter. Primo a diuina vindicta . quam describit per singula correspondentem malis ordinatis cõtra Dauidem. Vnde contra illud tetenderunt sagittam ad sagittandũ innocentem, dicitur & sagittauit C
eos deus.Contra illud,subito sagittabunt,modo subditur sagitta subito.Et vt intelligas non solum iactas diuinas sagittas sed effectu percussisse (ad quod non potuerunt pertingere sagittæ Saulis cõtra Dauidẽ)subiungit.fuerunt,in veritate,percussiones eorum,a diuinis sagittis. Cõtra illud,abscõderũt offendicula,modo subiungitur.& fecerũt impingere ipsum. Contra illud, exacuerunt vt gladium linguam suam,modo subditur,super ipsos lingua eorum.Et demũ contra illud,inquirent obliquitates &c.& medio viri & corde profundo, subiungetur post.mouebuntur omnis videns.Et in primis quidem vindictis describitur mors Saulis cum suis:Sagittauit siquidem eos deus subito:hoc est ex improuiso,quando minus crediderunt.Quod autem dicitur & fecerũt impingere ipsum, ad crimẽ diuinationis in Phytonem spectat . In quod velut impegisse dicitur:quia nõ erat solitus ad sortilegos & diuinos recurrere.immo eraserat de terra Magos & Ariolos:vt patet in fi.1.Reg.Et quòd quasi impulsus ab aliis hoc fecerit,quãuis alibi scriptum non sit,rationabile tamẽ est vt suasu aliquorum hoc fecerit, videns se non habe- D
re respõsum aliquod a deo. Quod ex eo rationi cõsonat quòd erat inimicus huiusmodi diuinatoribus:& videmus malos suasores nõ deesse principibus.Ita quòd responsio Samuelis quã audiuit apud Phytonissam,videtur esse repentina illa sagitta qua deus ipsum percussit.cras tu & filij tui mecum eritis.Vnde subsecutus effectus,fuerunt percussiones eorum,adiungitur. Et esset ordinanda litera sic.Et fecerunt impingere ipsum, Saulem in crimen diuinationis:& sagittauit eos deus sagitta subito,inopinatæ ac instantis mortis a Samuele prædictæ:fuerunt percussiones eorum,super ipsos lingua eorum,qua consuluerunt phytonissam. Primi Paral.10. intercausas mortis Saulis dicitur.insuper phytonissam consuluerit:propter quod interfecit eũ &c. Sic enim lingua eorum fuit super ipsos.In subiunctis vero post verbis,mouebuntur &c describitur consummatio vindictæ diuinæ contra Saulem,tollendo a domo eius regnum:iuxta verbum Samuelis prædictũ etiam quũ viueret. ¶Et describuntur quatuor actus videntium diui- E
nam vindictam.Primus transmutationis voluntariæ à progenie & gente Saulis ad Dauidẽ. Mouebuntur,à domo Saulis omnis videns,pro singuli videntes,in ipsis, Saule & suis diuinam vltionem . Secundus timoris . Et timuerunt , a facie dei , omnis homo , supple videns huiusmodi vindictam. Tertius.& annunciauerunt opus dei,fuisse,& opus eius(scilicet dei) intellexerunt quarto,fuisse & esse abiectionem domus Saulis a regno cum translatione regni ad Dauidem.Vnde populus Israel eligentes Dauidem in regem, dixerunt. 2. Reg.5. Dominus dixit ad te , tu pasces populum meum & eris dux super Israel . Et describuntur hic multa futura in præterito,propter certitudinem prophetiæ.

LAETABITVR iustus) Descripta diuina vindicta in Saulẽ tanquam præuia ad salutẽ Dauidis & regnũ eius:describitur modo nõ solum liberatio vitæ Dauidis a periculis ex Saule,

Universidad de Deusto
Biblioteca

F sed cumulatum beneficium.tum lætitiæ.Lætabitur iustus,Dauid,in domino,gratias agendo domino liberatori. Tum spei ad promissi sibi regni assecutionem.& sperabit in eo, deo, nõ in seipso. Tumcommunis consolationis & exaltationis rectorum,gloriabuntur, laudabunt se, scilicet in domino,non aliqui sed omnes recti cordis,videndo iustum Dauidem adiuuari & exaltari à deo,& iniquos Saulẽ cum suis exterminari. Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori psalmus Dauid cantici. LXIIII.

TE decet hymnus deus in Siõ:& tibi reddetur votũ in Hierusalem
Exaudi orationem meam:ad te omnis caro veniet.
G Verba iniquorum præualuerunt super nos: & impietatibus nostris tu propiciaberis.
Beatus quem elegisti & assumpsisti:habitabit in atriis tuis.
Replebimur in bonis domus tuæ: sanctum est templum tuum, mirabile in æquitate.
Exaudi nos deus salutaris noster:spes omnium finium terræ & in mari lõge.
Præparans montes in virtute tua,accinctus potentia: qui conturbas profundum maris,sonum fluctuum eius.
Turbabuntur gentes & timebunt qui habitant terminos à signis tuis: exitus matutini & vespere delectabis.
H Visitasti terram & inebriasti eam:multiplicasti locupletare eam.
Flumen dei repletum est aquis:parasti cibum illorum: quoniam ita est præparatio eius.
Riuos eius inebrians multiplica genimina eius: in stillicidiis eius lætabitur germinans.
Benedices coronæ anni benignitatis tuæ: & campi tui replebuntur vbertate.
Pinguescent speciosa deserti: & exultatione colles accingentur.
Induti sunt arietes ouiũ & valles abundabunt frumento,clamabunt, etenim hymnum dicent.

I IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti Psalmus Dauidi canticum.* LXV.

1 *Propheta.* † TE expectat laus †deus in Sion,& tibi soluetur votum. †tibi.†dii.
2 Audiens orationem,vsque te omnis caro venient.
3 Verba iniquitatũ roborata sunt plus me,rebelliones nostras tu donabis ipsas.
illius erunt quem tibi
4 Beatitudines eliges & admouebis ,habitabit atria tua, satiabimur in bonita te domus tuæ, sanctitate templi tui.
tu
5 Terribilia in iustitia respondebis nobis deus salutis nostræ , confidentia omnium finium terræ & maris longinquorum.
tu montium tu
K Firmans montes in virtute sua ,accinctus in potentia.
6 7 Faciens quiescere sonitum marium, sonitum vndarum eorum & tu multum gentium.
terræ & maris
8 Et timuerunt habitatores finium à signis tuis,exitus mane & vesperi laudare facies.
nos
9 Visitasti terram & fecisti desiderare eam, multum ditabis eam , riuus † dei plenus aquarũ,præparabis frumentũ eorũ quia sic præparabis eam. †deorum
10 Sulcos eius satia, deprime cumulos eius, imbribus liquefacies eam, germini eius benedices,

11 Coronasti annum bonitatis tuæ:& viæ tuæ stillabunt pinguedinem. A
12 Stillabunt habitacula deserti, & exultatione colles cingentur.
13 Vestient se campi oue,& valles amicient se frumento,clãgent,etiam canent.

TItulus est. Vicenti psalmus Dauidi canticum.In quo vt superius diximus,psalmus & canticum sunt synonyma . Et ideo psalmus tanquam commune nomen omnium hymnorum huius libri intelligitur:canticum autem quando apponitur,nomen est officij,denotans lętitiam materiæ aut humanæ vocis musicam.In proposito ad lætitiam spectat. ¶ Materia psalmi(vt ex ipso psalmo colligitur)est cultus merito exhibendus deo in Sion, pro beneficiis diuinis quæ continue conferuntur humano generi & præcipue colentibus eum.In principio nanque psalmi proponitur decentia cultus deinde subiungũtur diuersa beneficia vsque ad finem psalmi.

SVMMARIVM EST. B

¶ Dauid ex beneficiis diuinis,spiritualibus quidem tum venię peccatorum tum electorum satietatis in bonitate & sanctitate , corporalibus pluuiarum fontium, temporum , vbertatis &c, in terra promissionis:canit optime quadrare vt deo laudes & vota soluantur in Sion.

Persona loquens Propheta est.

TE EXPECTAT laus) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ,& executiuam,ibi,vsque te. Proponit duo. Alterum quòd laus in Siõ expectat deum: hoc est nõ vana sed certa spe expectat diuina beneficia ac diuinã gratiam.Et meminit Sion:quia ibi fecit tabernaculum Dauid in quo posuit arcam domini. Et excludit per hoc obiectionem opponentium quòd in Silo(vbi erat tabernaculum factum a Moyse , & vbi olim fuerat arca domini)& non in Sion colendus erat deus. Alterum. Et tibi soluetur votum audiens orationem:hoc est quòd debet tibi exaudienti solui votum etiam in Siõ.Ita quòd non solum est meritorium laudare deum in Sion,sed adimpletio votorum debet etiam fieri in Sion. ¶ Et nota quòd in primo alloquitur deum,te expectat laus deus:in secundo alloquitur deum vt audientem orationem.Et apte.nam redditio voti refertur ad exauditorem orationis.Et vtrunque est vocatiui casus. C

VSQVE te) Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatur illa particula,te expectat deus laus in Sion.Secundo illa particula, & tibi soluetur votum,ibi, exitus mane. ¶ Circa primum quatuor futura beneficia diuina affert,quæ expectantur ex diuino cultu in Sion. Primum beneficium est remissio peccatorum.Cuius descriptio ordinanda est sic. Verba iniquitatum roborata sunt plus me.Et intendit per verba res,id est gesta, actus,maculæ, reatus & huiusmodi iniquitatum prævaluerunt super me,superauerunt me.Et per pronomen me demonstrat genus hominum. ita quòd fatetur se succubuisse iniquitatibus. Deinde. Rebelliones nostras tu donabis ipsas. Nos quidem non possumus abigere à nobis iniquitates. & propterea tu clementissimus donabis ipsas nostras rebelliones contra te:quod est remittere peccata.Et tunc subiũge clausulam prius scriptam:scilicet vsque te omnis caro venient. Donabis inquam non post mortem, sed vsquequo singuli homines venient ad te: hoc est quandiu ducent hanc vitã. qua finita pertinent ad te, ad statum spirituum, in quo non est amplius tempus veniæ:sed totum tempus veniæ est donec carnalis cursus perueniet ad te,ad statum spirituum . In Hebræo habetur tibi:sed constructio mutauit casum.Et potes hoc aliter intelligere quam pro tempore veniæ.nam potest significare rationem necessariæ veniæ : quia , scilicet omnis caro, omnis homo,tandem veniet vsque te,veniet ad tribunal tuum ad reddendum rationem tibi . Quod impletur in morte vniuscuiusque. ¶ Beatitudines. Secundum beneficium est electio iustorum. Quod primo describitur a duabus actionibus diuinis. Altera est electio,altera facere electum appropinquare,sine dubio ad deũ.Et a præmio beatitudinis hic in spe & postea in re inchoat. Beatitudines,supple erunt illius,quem eliges.Ecce prima actio.& admouebis, applicabis ad te. ecce secunda actio.Habitabit atria tua.Fructus diuinarum actionum sunt isti,scilicet habitare in atriis tuis.nullus vicinior domui dei locus quam atria . Per quod intellige tantam mẽtis deuotionẽ significari,vt relicta domo propria,atria domus dei elegerit pro habitaculo. Satiabimur in bonitate domus tuæ.Mutando singularem in pluralem numerum , significat non vnam singularem personam describisse , sed genus electorum.In quo seipsum connumerat. satiabimur,inquit , in bonitate domus tuæ, sanctitate templi tui. Vtraque est cibus animæ tam bonitas quam sanctitas.Et vtraque vni & eidem attribuitur.nam templum dei idem est quod domus dei:Hæc sunt beneficia electorum,quibus merito dicuntur beati. D E

Universidad de Deusto
Biblioteca

F TERRIBILIA in iuſtitia reſpõdebis nobis) Tertium beneficium ſimul cum quarto(timoris ſcilicet & ſpei)cõmemorantur. & ſunt beneficia cõmunia. Terroris quidẽ,cum quib⁹ de⁹ iuſtitiam vindicatiuam exercet quandoque, velut monitoria hominum ad ſalutem: vt in ſepulchris cõcupiſcentiæ,in combuſtione Core, in ſepultura Dathan & Abiró. Hæc enim ſignificantur dicendo. Terribilia reſpondebis nobis in iuſtitia deus ſalutis noſtræ. Tum quibus comminatur proferens ſigna & prodigia multa:vt miracula & terræmotus,conflagrationes, fremitus maris,& alia huiuſmodi.quæ non ſolum ſunt res quæ fiunt,ſed ſigna diuina: hoc eſt ſignæ diuinæ prouidentiæ,ordinata ſcilicet à diuina prouidentia ad ſignificandam ſuam iuſtitiam ac potentiam. Et hæc explicantur poſtea. Et timuerunt habitatores finium, hoc eſt extremitatum terræ,a ſignis tuis. ¶ Spei autem,tum ex opere formationis ſeu ſtabilitionis montium in
G fortitudine ſeu virtute eorum. Hinc enim rationem confidendi in deo habent tam omnes terræ quam omnia maria: hoc eſt habitatores terræ & inſularũ. Magna quippe fiduciæ ratio in deo,eſt magnitudo potentiæ qua ſtabiliuit montes. Et hoc exprimitur dicendo, Confidentia tu,es,omnium finium terræ & maris longinquorum,quantuncunque diſtantium,firmans mõtes in virtute ſua,id eſt ipſorum montium. Tum ex opere ſedationis:quo ſcilicet ſedat fremitum marium & fluctuum eorum,& tumultus multitudinum gentium. nam & hæc diuina potentia quæ monſtratur in huiuſmodi ſedationibus,ratio confidendi eſt in deo: ſicut ipſi ſonitus marium & tumultus gentiũ ſunt ratione timendi vt ſigna diuinæ iræ. Ex quo ad hæc ait, Accinctus in potentia ſeu fortitudine, tu faciens quieſcere ſonitum marium, ſonitum vndarũ eorũ & tumultum gentium. ¶ Aduerte hic duo. Primum eſt. Tam timere deum quàm confidere in deo, dona dei ſunt:& quòd magnum beneficium confertur homini a deo quando conceditur illi quòd ex terribilibus dei operibus etiam mediantibus cauſis ſecundis inſurgat in eo
H timor dei.tanquam huiuſmodi terribilia ſint monitoria diuina ad ſalutem. Et ſimiliter magnum dei donũ eſt quòd homo ex operibus diuinæ potentiæ etiã naturalibus erigatur in ſpẽ & cõfidẽtiã diuina potentia. Hæc enim dona dei nõ conceduntur omnibus,ſed colentibus eũ ſed merito cultus diuini expectantibus. ¶ Alterũ eſt quòd ordo literæ prius affert deum vt rationem vtriuſque doni timoris ſcilicet & confidentiæ) dicendo. terribilia reſpondebis confidentia omnium. Deinde ſubiungit opera diuina ad vtrumque:timorem ſcilicet & ſpem. firmans montes &c. Et demum ſubdit effectum timoris, & timuerunt: ſignificando relata opera eſſe non ſolum opera ſed ſigna dei. Sed nos prius ordinauimus ſeparando, vt accommodaremus ſingula ſingulis.

EXITVS mane & veſperi) Tractatur hic illa particula, & tibi ſoluetur votum,dupliciter. Primo deſcribendo votum. deinde beneficia pro quibus redditur votum. ¶ Et votum quidem deſcribitur à iugi ſacrificio quod in domo dei offerebatur:mane ſcilicet & veſperi. Exitus mane, matutini temporis, & ſimiliter veſperi, veſpertini temporis, ratione ſacrificij iugis laudare facies in Sion:pro quanto exeuntes homines ab oblatione tam matutini quàm veſpertini ſacrificii facies exire laudantes te,ibant enim multæ deuotæ perſonæ hora ſacrificij ad diuinum cultum ſicut modo eunt mane & veſperi ad diuina officia. ¶ Beneficia autem pro quibus iuge ſacrificium offerebatur,cõmemorantur bona in terræ promiſſionis feracitate & vbertate:tanquã pro terra promiſſionis data & ſeruanda,iuge ſacrificium pro gratiarũ actione aſſi
I duo cenſu offeratur. Vbi primo in genere diuinum beneficium deſcribitur, Viſitaſti terram, promiſſionis. Ecce effectus. & feciſti,nos,deſiderare eam:quia multum ditabis eam,feracitate, vbertate &c. ¶ Secundo deſcribit in ſpecie viſitationem diuinam quantum ad prouiſionem aquarum. tum quo ad aquas fontium, tum quo ad pluuias. Et de aquis quidem fontium.
K Riuus Dei, fluminum & fontium, plenus aquarum. Ecce fructus. præparabis frumentum eorum (præparatio enim terræ ad frumentum, aquis fit) quia ſic præparabis eam, terram. Ecce ſic. Sulcos eius ſacia, deprime cumulos eius. Opus deſcribitur agriculturæ quo lirantur porcæ inter ſulcos diſtantes, cooperiendo frumentum ſatum æquando terram. De aquis vero pluuialibus. In imbribus, id eſt vehementibus pluuiis, liquefacies eam, terram, germini eius benedices, multiplicando. ¶ Tertio deſcribit eandem quantum ad prouiſionem tẽporũ bene diſpoſitorum. Coronaſti annum bonitatis tuæ: hoc eſt integrum annum benignitatis tuæ reuoluiſti: coronatio enim ad integram circulationem ſignificandam poſita eſt. & viæ tuæ quatuor temporum (ueris, æſtatis, autumni & hyemis. hæ enim ſunt viæ dei: vtpote cœleſtes) ſtillabunt pinguedinem, efficient abundantiam.

¶ Demum fructum diuinæ viſitationis tam in aquis quàm in benigna diſpoſitione temporũ deſcribitur per quatuor loca terræ: deſertũ, colles,cãpos,& valles. Stillabũt habitacula deſerti.

In quo montes comprehenſi videntur,tanquam ſtillantes pinguedinem. ¶ Et exultatione colles A
cingentur: veſtient ſe campi oue,multitudine ouium,& valles amicient ſe frumento. Metaphorici ſunt omnes huiuſmodi ſermones,abundantiam frumenti & pecorum & paſcuorum aliorumq; vegetabilium ſignificantes per huiuſmodi metaphoras. Metaphorice quoque concluditur. clangent,etiam canent:hoc eſt ad ſimilitudinem clangentium,inſtrumentis muſicis ſonãtium,& canentium modulatione humanæ vocis,iucunditatem præ ſe ferent vel facient homines clangentes & canentes. Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori canticum pſalmi. LXV.

VBilate deo omnis terra: pſalmum dicite nomini eius, date gloriã laudi eius.
Dicite deo quàm terribilia ſunt opera tua domine: in multitudi- B
ne virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.
Omnis terra adoret te & pſallat tibi: pſalmum dicat nomini tuo.
Venite & videte opera dei: terribilis in conſiliis ſuper filios hominum.
Qui conuertit mare in aridam, in flumine pertranſibunt pede: ibi lætabimur in ipſo.
Qui dominatur in virtute ſua in æternum: oculi eius ſuper gentes reſpiciunt, qui exaſperant non exaltentur in ſemetipſis.
Benedicite gentes deum noſtrum: & auditam facite vocem laudis eius.
Qui poſuit animã meam ad vitã: & non dedit in commotionẽ pedes meos. C
Quoniam probaſti nos deus: igne nos examinaſti ſicut examinatur argentũ.
Induxiſti nos in laqueum: poſuiſti tribulationes in dorſo noſtro, impoſuiſti homines ſuper capita noſtra.
Tranſiuimus per ignem & aquam: & eduxiſti nos in refrigerium.
Introibo in domum tuam in holocauſtis: reddam tibi vota mea quæ diſtinxerunt labia mea.
Et locutum eſt os meum: in tribulatione mea.
Holocauſta medullata offeram tibi cum incenſo arietum: offeram tibi boues cum hircis.
Venite audite: & narrabo omnes qui timetis deum quanta fecit animæ meę. D
Ad ipſum ore meo clamaui, & exaltãui ſub lingua mea.
Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet dominus.
Propterea exaudiuit deus, & attendit voci deprecationis meæ.
Benedictus deus, qui nõ amouit orationẽ meã & miſericordiam ſuam à me.

IVXTA HEBRAEVM. Vincenti canticum pſalmi. LXVI.

1 Prophetæ. CLangite † deo omnis terra. † diis
2 Cantate honorem nominis eius, ponite honorem laudem eius.
3 Dicite † deo. Vox mundi. quàm terribilis operibus tuis, in multitudine fortitudinis tuæ mentientur tibi inimici tui. † diis
4 Omnis terra incuruabunt ſe tibi & canent tibi, canent nomen tuum. Selah.
5 Prophetæ. Venite & videte opera † dei, terribilis opere ſuper filios Adam. † deorum
6 Vertit mare in † aridam, in flumine pertranſibunt in pede, ibi lætabimur in eo. † aridæ
7 Dominans in fortitudine ſua mundo, oculi eius in gentes aſpicient, rebelles non exaltabuntur ſibiipſis. Selah.
8 Benedicite populi deum noſtrum, & audire facite vocem laudis eius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Qui posuit animas nostras in vitis: & non dedit ad labẽdum pedem nostrũ. 9
Quoniam probasti nos † deus: purificasti nos sicut purificatur argentum. †dii 10
Feciſti venire nos in rete: posuisti angustiam in lumbis nostris. 11
Feciſti equitare hominem capiti nostro: venimus in ignem & in aquas, & fe
cisti nos exire ad irriguam. 12

quæ fuit
Ingrediar domum tuam in holocaustis: soluam tibi vota mea. 13
Quæ aperuerunt labia mea: & locutum est os meum in angustia mihi. 14
Holocausta pinguium ascendere faciam tibi: cum incenso arietum faciã vac-
G cinam cum hircis Selah. 15
Venite audite: & narrabo omnes timentes † dei quæ fecit animę meæ. †deorum 16
Ad ipsum ore meo vocaui: & exaltans sub lingua mea. 17
Iniquitatem si vidi in corde meo, non audiet † dominus. †domini mei 18
Propterea audiuit † deus, auscultauit in voce orationis meæ. †dii 19
Benedictus † deus, qui non cessare fecit orationem meam & gratiam suam
à me. †dii 20

TItulus est. Vincenti canticum psalmi. De quo vt supra. Materia psalmi (quantum su-
perficies psalmi præ se fert) est inuitatio mundi ad laudandum deum, narrãdo illi quomo
H do deus se habuit secum, hoc est cum populo Hebræo. Interius autem contemplando, apparet
prophetam authorem psalmi, induentem personam Hebræi populi, duo præter inuitationẽ &
narrationem exercere officia. Alterum prophetandi totum mundum adoraturũ deum: vt cla-
re testatur quartus versiculus. Et hæc est ad literam ratio quare inuitat totum mundum. Alte-
rum instruendi ab exemplo diuinam gubernationem erga suos cultores. Et propterea inuitat
mundum ad videndum opera dei erga populum suum tam intus quàm extra, & hostes eorum:
vt patet in decursu psalmi. Vnde materia psalmi huius ad literam est prophetia mundi adora-
turi deum (quod tunc futurum expectabatur tempore Mesiæ) inuitando mundum ad diuinum
cultum, & instruendo qualiter gubernandi sunt à deo, ab exemplo populi Hebræi, loquentis &
inuitantis.

SVMMARIVM EST.

I Populus veteris testamenti prophetans omnem terram adoraturam deum, inuitat ipsam
ad laudandum deum: instruens ipsam opera dei quibus se gubernauit. exterius quidem miracu
lis & probationibus purgatoriis: interius autem gratia & oratione assiduis.

Persona loquens propheta est in persona Hebræi populi, introducti in terrã promissionis.

CLANGITE deo omnis terra) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam mate-
riæ, & executiuam, ibi, dicite deo. Proponit tria mundo. Primũ quòd tubis intonent ad
laudem diuinam. Clangite Deo omnis terra, nulla excepta. Secundum quòd voce humana mu
sica, diuini nominis honorem concinnant. Cantate honorem nominis eius. Tertium quòd ho
norem simpliciter & absolute attribuant deo, Ponite honorem laudem eius: hoc est loco lau-
dis attribuite illi honorem. Vbi significatur quòd melius quid quàm laus (scilicet honor) exhi-
bendum est deo. laus enim diuina ad honorem eius refertur: & nisi honorando laudetur, laus
K non est. Et dixit hoc ad differentiam poetarum, laudantium deum non vt honorem exhibeant
deo: quem non credunt scire & curam habere nostrarum laudum.

DICITE deo) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, om
nis terra. Secundo tractatur illa particula, clangite, ibi, venite & videte. Tertio illa, cantate, ibi,
benedicite populi. Quarto illa, ponite, ibi, venite audite. ¶ Primum itaque propheta velut red-
dens rationem quare inuitet mundum (quia vt dictum est, non solum inuitat sed instruit) duo
propouit, immo ponit ore mundi dicenda. Primum quòd deus est terribilis in operibus suis) in
quo significatur potentia cum iustitia diuina. Dicite deo, hæc scilicet. quam terribilis, tu deus,
operibus tuis. Alterum duplicem effectum explicat diuinorum operum scilicet quod non om
nes in veritate colent deum, quantũcunq; terribilis sit deus in operibus suis. in multitudine for
titudinis tuæ, manifesta te mundo, inimici tui, hoc est intus non te amantes sed odio habẽtes,
mentientur tibi, confitẽtes se nosse deum, factis autem negãtes. Cum hoc tamen erit hic com-

munis effectus quòd omnis terra incuruabunt se tibi, adorabunt te: nec solum adorabũt sed ca A
nent tibi, ac canent nomen tuum.

VENITE & videte) Tractatur hic illa particula, clangite. Postquam enim declarata
est conuersio futura omnis terræ ex multitudine fortitudinis diuinæ, sic tamen quòd non om-
nes homines in veritate procedent, inuitat mundum populus veteris testamenti ad considerã-
dum opera dei triplicia. Primum est genus eorum quę spectant ad diuinam potentiam. secun-
dum eorum quæ spectãt ad gubernationem electorum exterius. tertium genus est eorum quæ
spectant ad gubernationem electorum intus in anima. Vt ex his tribus gestis à deo in ipso po
pulo veteris testamenti, intelligat mundus ab exemplo qualiter deus aget cum mundo colen-
te ipsum. Venite, studio, & videte, interno mentis oculo, opera dei: quia terribilis opere, nõ mi-
nis vanis, est super filios Adam. horrendum inquit Apostolus est incidere in manus dei viuen
tis. ¶ Et opera quidem potentię subiungit primum in effectibus bonis. Vertit mare rubrum, in B
aridam. In Hebræo habetur in datiuo aridæ. In flumine, Iordanis pertransibunt in pede. siccato
fluuio Iordanis tempore Iosue pertransierunt in pede, non in equo nõ in curru. Describitur au-
tem in futuro respectu transitus maris rubri, tanquam consequens ad illum: ita quòd futurum
pertransibunt respicit præteritum vertit. Ibi, in terra promissionis pertransito Iordane, lætabi-
mur in eo scilicet deo. ¶ Deinde in effectibus malorum quæ intulit hostibus Hebræorum. Do
minans in fortitudine sua mundo. Quando deus gubernat mundũ per causas secundas sine mi
raculo, apparet ꝙ deus nõ se impediat de mundo, sed relinquat homines dominari prout pos-
sunt: quando vero deus apponendo miracula destruit aut mutat regna, tunc apparet quòd ip-
se dominatur mundo vel seculo illi in quo hæc facit. Et quia tunc temporis deus destruxit gen
tes illas, & dedit terram earum populo Israel multis adhibitis miraculis, quæ propheta tetigit
in facto maris rubri & Iordanis, ideo describitur deus dominans in fortitudine sua mundo. Et
vt clarius intelligas, oculi eius in gentes aspicient, eiiciendas: rebelles non exaltabuntur sibiip- C
sis. Appellat gentes illas rebelles: quia secundum veritatem tam multiplicauerunt peccata vt
essent vere rebelles deo, colentes idola: iuxta illud, Nondum sunt completæ iniquitates Amor-
rhæorum. Gene. 15. Hi non sunt exaltati sibiipsis, expressio est finis eorum, quòd non quærunt
nisi bonum proprium. Et scito quòd futura, aspicient & non exaltabuntur, referuntur ad ante-
cedens dominium dei, respectu cuius describuntur futura.

BENEDICITE populi) Tractatur hic illa particula, cãtate honorem nominis eius:
declarando qualiter deus gubernat electos suos quo ad exteriora. Et consistit in hoc: quòd deus
curam electorum suorum sic habet vt prouideat eis quidem bona, sed probando, purificando
quemadmodum purificatur argentum, ita quod inde electi gratias agunt & promouentur ad
meliora. ¶ Hunc progressum describit populus veteris testamenti, narrando qualiter deus se-
cum egit ab Aegypto. Benedicite populi, omnis terræ, deum nostrum, Hebręorum per gratiam D
cultus: nec solum benedicite sed facite audire, alios omnes, vocem laudis eius. Qui posuit ani-
mam nostram in vitis. Sũmarie præponit gubernationem diuinam quo ad terminum & viã.
Quo ad terminum quidem. qui posuit animam nostram, non ad mortem, sed ad viuendum.
Quo ad viam vero. & non dedit ad labendum pedum nostrum. Et intendit quòd quanuis gu-
bernatio diuina fuerit ducens nos per multas tribulationes, non tamen permisit nos inter tot
tribulationes labi: & omnem animã nostrã ordinauit ac perduxit ad ea quæ sunt vitæ. ¶ Quo-
niam probasti. Describit rationem quare deus eos tribulauerit. Quoniam probasti nos deus, pu
rificasti nos sicut purificatur argentum. Ad similitudinem tentantis & purificantis argentum,
probasti, non vt disceres sed vt discereмus, & purificasti nos, à culpis & imperfectionibus no-
stris. Ideo feciſti venire nos in rete. Ecce vna probatio, locatio Hebræorum in reti. Et intellige
per rete Aegyptum: quia ab ea populus Israel exire nequibat. Pharaone detinente. Posuisti an- E
gustiam in lumbis nostris. Per quod intellige oppressionem populi in Aegypto, in operibus du
ris, luti & lateris &c. Hæc enim appellat angustiam seu stridorem lumborum: quia propter illa
stridebant seu angustabantur lumbi eorum. ¶ Feciſti equitare hominem capiti nostro. Tertia
est hæc probatio, qua describitur vexatio populi ab exactoribus Pharaonis, compellentibus ad
laborẽ vltra vires. Potes quoq; intelligere describi hic equitatum Pharaonis quando persecu-
tus est populum egressum non valentem euadere, ita vt dixerint Moysi. Tulisti nos vt morere
mur in solitudine. Tunc enim ad literam equitare feciſti hominem Pharaonem ad caput no-
strum, tollendum. Metaphorice autem feciſti equitare exactores ad caput nostrum, ad affligen
dum corpora nostra. ¶ Venimus in ignem & in aquas. Reliquas omnes tribulationes tum in
Aegypto tum in via vsq; ad Iordanem, summarie describens colligit ad duo contraria: ignem

Universidad de Deusto
Biblioteca

F & aquam. Ita quôd metaphoricus est sermo, describẽs vniuersa mala per ignem & aquam. Ac si dixisset. Et ne immoremur numerando singula, venimus in ignem & in aquas, id est per omnia mala. Et feciſti nos exire ad irriguam terram promiſſionis. Totum hoc effectus est probationis. Quoniam probaſti & purificaſti nos sicut argentum, ideo feciſti has omnes probationes, & tandem quemadmodum argentum purificatum feciſti nos exire ad viuendum in terra promiſſionis. ¶ Ingrediar domum tuam. Progreſſus ac fructus introducti populi in terrã promiſſionis, describitur in ordine ad deum. Ingrediar domum tuã in holocauſtis, ſacrificiis quæ tota cremabantur, ſoluam tibi vota mea. Quæ aperuerunt labia mea, Ivt exirent extra: & locutum est os meum in anguſtia mihi, tempore quo mihi erat, anguſtia. Holocauſta autem, non qualiacunque, ſed in pinguium aſcendere faciam. Dicuntur holocauſta aſcendere, quia totum holocauſtum conſumebatur in aſcenſu ignis & fumi. Dum incenſo, hoc est adipe, arietũ, quod
G intendebatur in ſacrificiis, faciam vaccinam cum hircis. In quibus expreſſit omnia genera animalium quadrupedum quæ offerebantur, ſcilicet vaccinum, ouium, & caprinum. Et expreſſit omnia genera ſacrificiorum: ſcilicet holocauſta, & hircos pro peccato, & pacifica in incẽſo arietum, & oblationes votiuas,

VENITE audite) Tractatur hic illa particula ponite honorem laudem eius. Poſtquam declarauit quomodo gubernati ſunt à deo in exterioribus cum gloria diuini nominis: declarat modo quomodo egit deus ſecum ſecundum intima, quibus maxime honoratur deus. Et conſiſtere dicitur interna dei gubernatio in duobus, ſcilicet oratione (hoc est continuo recurſu ad deum) Et munditia cordis ab iniquitate. His enim duobus gubernatum interius ſe teſtatur à deo. ¶ Venite, ſtudio, audite (ſuperius dixit venite & videte opera dei, quia videri poſſunt: nunc dicit audite, quia ea quæ latent in animo audiri potius quàm videri poſſunt) omnes timentes
H Deum. Non inuitantur omnes ſed ſoli timentes deum ad audiendum hæc interna: quia non omnes ſunt capaces. Et narrabo quæ fecit, ſupple deus, animæ meæ, intus. Ecce primum. Ad ipſum ore meo vocaui, recurri, & exaltans ſub lingua mea: hoc est non qualitercunque ore meo inuocaui, ſed & exaltans fui ipſum ſub lingua mea, intus in meditatione pectoris mei. Et ſignificat augmentum orationis, inchoantis à recurſu ad deum, & auctæ in meditatione eleuante deum non in ſeipſo ſed in mente orantis. ¶ Iniquitatem ſi vidi in corde meo. Ecce ſecundum. non audiet dominus. Intellige quantum est ex merito orantis. indignus est enim iniquus audiri: quum indignus ſit etiam pane quo veſcitur ſecundum Auguſtinũ. Propterea audiuit deus, auſcultauit in voce orationis meæ. Cum modeſtia explicat munditiam ſuam ab iniquitate, affirmando quod deus attendit & exaudiuit orationem ſuam. Vnde & gratias agens ſubdit. Be-
I nedictus, benedictione laudis & honoris, deus: qui nõ ceſſare fecit ſeu amouit orationem meã, hoc est qui fecit perſeuerare me in oratione, & gratiam ſuam à me, hoc est qui fecit perſeuerare me abſque iniquitate: hoc enim est gratiæ eius. Ad quod ſecutum est meum orationis opus. Et intendit (vt iam dictum est) inſtruere mundum ab exemplo quod ſic deus gubernabit animas eorum, & ſic oportet homines mundi ſe habere cum deo intus in animis ſuis. Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori in pſalmis canticum carminis. LXVI.

DEus miſereatur noſtri & benedicat nobis, illuminet vultum ſuum ſuper nos & miſereatur noſtri.

Vt cognoſcamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus ſalutare tuum.

Confiteantur tibi populi deus, confiteantur tibi populi omnes.

K Lætentur & exultent gentes, quoniam iudicas populos in æquitate & gẽtes in terra dirigis.

Confiteantur tibi populi deus, confiteãtur tibi populi omnes, terra dedit fructum ſuum.

Benedicat nos deus deus noſter benedicat nos deus, & metuant eum omnes fines terræ.

IVXTA HEBRAEVM. *Victori in modulationibus pſalmus cantici.* LXVII.

1 *Propheta.* ✝ DEus miſerebitur noſtri & benedicet nobis, illuminabit facies ſuas nobiſcum. *Selah.* ✝dii

2 Ad cognoſcendum in terra viam tuam: in omnibus gentibus ſalutem tuam. A
3 Confitebuntur te populi ✝ deus: confitebuntur te populi omnes. ✝dii
4 Lætabuntur & laudabunt gentes: quoniam iudicabis populos in rectitudine
quæ
& gentes in terra duces ipſas. *Selah.*
5 Confitebuntur te populi ✝ deus: confitebuntur te populi omnes. ✝dii
6 Terra dedit fructum ſuum: benedicet nobis ✝ deus deus noſter. ✝dii
7 Benedicet nobis ✝ deus. & timebunt eum omnes fines terræ. ✝dii

TItulus est. Vincenti in modulationibus pſalmus cantici. De quo vt ſupra. ❧ Materia pſalmi (vt ex ipſo apparet pſalmo) est aduentus Meſiæ in ſalutem mundi. Expreſſe nanque dicitur, in omnibus gentibus ſalutem tuam. Et lætabuntur & laudabunt gentes, quoniam gentes quæ in terra ſunt duces. Et rurſus. Timebunt eum omnes fines terræ. Conſtat enim quod ſalus & dux gentium omnium ſolus Meſias est: & quod ad tempus Meſiæ ſpectat timor Dei in vniuerſo orbe. B

SVMMARIVM EST.

❧ Propheta prædicit futuram humano generi diuinam miſericordiam, ad ducendum & rectificandum: illuminationem, ad notificandum viam Dei & ſalutem: benedictionem, ad multiplicandum numero & merito.

❧ Perſona loquens propheta eſt.

DEVS miſereatur noſtri) Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi, ad cognoſcendum. ❧ Proponit tria. Futuram miſericordiam, Deus miſerebitur noſtri: futuram benedictionem, & benedicet nobis: futuram illuminationem, illuminabit facies ſuas nobiſcum: hoc est notitiam ſuam claro lumine monſtrabit nobis. Metaphorice ſiquidem loquitur de Deo tanquam de homine monſtrante faciem ſuam claram in claro lumine vt bene poſſit cognoſci. ita deus exhibebit ſe claro lumine cognoſcibilem nobis, vt de facto fecit quum verbum caro factum est, & tot miraculis & operibus ſeipſum manifeſtauit. C

AD cognoſcendum) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, illuminabit. Secundo illa, miſerebitur, ibi, confitebuntur. Tertio illa, benedicet, ibi, confitebũtur te. ¶ Ad cognoſcendum in terra viam tuam. Primus effectus illuminationis deſcribitur vt cognoſcamus in terra viam Dei: tum qua Deus venit ad nos: tum qua itur ad Deum. In omnibus gentibus, non in Iudæis tantum, ſalutem tuam, Meſiam qui est ſalus vniuerſorũ. Et hic ſcribitur ſecundus effectus illuminationis. D

CONFITEBVNTVR te.) Tractatur hic illa particula, Deus miſerebitur noſtri: prædicendo fidem & lætitiam ob diuinam miſericordiam in gentes. Confitebuntur te, confeſſione fidei & laudis, populi vniuerſi, o Deus: confitebuntur rurſus te populi omnes, exaggerantis est. Lætabuntur & laudabunt, cantando, gentes, quæ nunc idololatræ ſunt: quoniam iudicabis populos in rectitudine, eorum, quos modo iudicas ſecundum prauitatem eorum: quia modo ſunt iniqui & tunc erunt recti. Et hic erit effectus gratiæ qua Deus miſerebitur. Et gẽtes in terras duces ipſas. Ecce prior effectus miſericordiæ mediante quo populi erunt recti. Quia tu duces gentes ipſas quæ in terra ſunt: hoc quia eris dux & director gentiũ ex tua miſericordia.

CONFITEBVNTVR te.) Tractatur hic illa particula, & benedicet nobis introducendo eam ſicut priorem de miſericordia. Confitebuntur te populi Deus, confitebuntur te populi omnes: quia terra dedit fructum ſuum. Ecce effectus benedictionis diuinæ. terra dedit fructum ſuum: hoc est quem debebat proferre. Ante Chriſti aduentum terrenus homo non dedit fructum boni operis quem dare debebat: ſed vbi illuxit Chriſtus, terra protulit fructum boni operis quem debebat proferre. Benedicet nobis, multiplicabit nos. Benedictio ſiquidem Dei ad multiplicationem ſpectat: vt patet Gene. 1. & pluries in ſcriptura, Deus, natura, Deus noſter, per gratiam vnionis perſonalis. Benedicet nobis Deus, multiplicabit non ſolum numero ſed merito: & timebunt eum, ecce meritum timoris filialis, omnes fines terræ, ecce multiplicatio numeri. Amen. E

VVLGATA EDITIO.
Victori Dauid pſalmus cantici. LXVII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F EXurgat deus & diſſipentur inimici eius: & fugiant qui oderunt eum à facie eius.
Sicut deficit fumus deficiant: ſicut fluit cera à facie ignis ſic pereant peccatores à facie dei.
Et iuſti epulentur & exultent in conſpectu dei: & delectentur in lætitia.
Cantate deo, pſalmum dicite nomini eius: iter facite ei, qui aſcendit ſuper occaſum, dominus nomen illi.
Exultate in conſpectu eius: turbabuntur à facie eius, patris orphanorum, &
G iudicis viduarum.
Deus in loco ſancto ſuo, deus qui inhabitare facit vnius moris in domo.
Qui educit vinctos in fortitudine: ſimiliter eos qui exaſperant qui habitant in ſepulchris.
Deus cum egredereris in conſpectu populi tui: cum pertranſires in deſerto.
Terra mota eſt, etenim cœli diſtillauerunt: à facie dei Sinai à facie dei Iſrael.
Pluuiam voluntariam ſegregabis deus hæreditati tuæ, & infirmata eſt, tu vero perfeciſti eam.
Animalia tua habitabunt in ea: paraſti in dulcedine tua pauperi deus.
H Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa.
Rex virtutum dilecti dilecti: & ſpeciei domus diuidere ſpolia.
Si dormiatis inter medios cleros: pennæ columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi eius in pallore auri.
Dum diſcernit cœleſtis reges ſuper eam, niue dealbabũtur in Selmon: mons dei mons pinguis.
Mons coagulatus mons pinguis, vt quid ſuſpicamini montes coagulatos?
Mons in quo beneplacitum eſt deo habitare in eo: etenim dominus habitabit in finem.
I Currus dei decem milibus multiplex milia lætantium: dominus eius in Sinai in ſancto.
Aſcendiſti in altum, cepiſti captiuitatem, accepiſti dona in hominibus.
Etenim non credentes inhabitare dominum deum.
Benedictus dominus die quotidie, proſperum iter faciet nobis deus ſalutariũ noſtrorum.
Deus noſter deus ſaluos faciendi, & domini domini exitus mortis.
Veruntamen deus confringet capita inimicorum ſuorum, verticem capilli perambulantium in delictis ſuis.
K Dixit dominus. ex Baſan conuertam, conuertam in profundum maris.
Vt intingatur pes tuus in ſanguine, lingua canum tuorũ ex inimicis ab ipſo.
Viderunt ingreſſus tuos deus, ingreſſus dei mei regis mei qui eſt in ſancto.
Præuenerunt principes coniuncti pſallentibus, in medio iuuencularum tympaniſtriarum.
In eccleſiis benedicite deo domino, de fontibus Iſrael.
Ibi Beniamin adoleſcentulus, in mentis exceſſu.
Principes Iuda duces eorum, principes Zabulon & principes Neptalim.
Manda deus virtuti tuæ, confirma hoc deus quod operatus es in nobis.

A templo tuo in Hieruſalem: tibi offerent reges munera.
Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum: vt excludant eos qui probati ſunt argento. A
Diſſipa gentes quæ bella volunt: venient legati ex Aegypto, Aethiopia preueniet manus eius deo.
Regna terræ cantate deo: pſallite domino.
Pſallite deo qui aſcendit ſuper cœlum cœli: ad orientem.
Ecce dabit voci ſuæ vocem virtutis: date gloriam deo ſuper Iſrael, magnificẽtia eius & virtus eius in nubibus.
Mirabilis deus in ſanctis ſuis, deus Iſrael ipſe dabit virtutem & fortitudinem B
plebi ſuæ: benedictus deus.

IVXTA HERBAEVM, *Vincenti Dauidi pſalmus cantici.* LXVIII.

1 *Propheta.* EXurget † deus: diſpergentur inimici eius, & fugient oſores ipſius à faciebus eius, †dii
eos
2 Sicut in propelli fumum, propelles: ſicut in liquefieri ceram à faciebus ignis, peribunt impii à faciebus † dei. †deorum
3 Et iuſti lætabuntur: exultabunt faciebus † dei, & gaudebunt in lætitia, †deorum
4 Cantate † deo, canite nomen eius: exaltate † equitantem in cœlis in deo nomine ſuo, & exaltate faciebus eius. †dii †equitanti C
5 Pater meus pupillorum & iudex viduarum: † deus in habitaculo ſanctitatis ſuæ. †dii
6 † Deus faciens ſedere vnicos domi. educens vinctos in congruentiis: tantum rebelles habitauerunt ſiccitatem. †dii
7 † Deus in egredi tuo faciebus populi tui: in deãbulare tuo in deſerto. Selah. †dii
8 Terra tremuit, etiam cœli diſtillauerunt à faciebus † dei: iſte Sinai à faciebus †deorum †deorum
† dei dei Iſrael.
9 Pluuiam voluntatum facies eleuare † deus hæreditati tuæ: & fuit laſſa, tu firmaſti ipſam. †dii D
10 Congregatio tua ſederũt in ea, præparabis in bonitate tua pauperi † deus. †dii
11 Dominus † dabit dictum annunciatricum exercitus magni. †dii
12 Reges exercituum mouebuntur, & habitatrix domus diuidet ſpolium.
13 Si iacebitis inter confinia, pennæ columbæ coopertæ in argento, & alæ eius in virore auri.
14 Frangente omnipotente reges in ea, ninget in Salmon.
eſt iam & tamen eſt
15 Non † dei mons Baſan, mons celſitudinum mons Baſan. †deorum E
o quem
16 Quare ſaltabitis montes celſitudinum? hic mons deſiderauit † deus ad habitaculum ſuum etiam dominus † habitabit ſemper, †dii †habitaculo ſuo
17 Currus † dei duæ myriades milium angelorum, † dominus in eis, Sinai in ſanctitate. †deorum †domini mei
18 Aſcendiſti † in excelſum captiuaſti captiuitatem, accepiſti dona in Adam, & etiam rebelles ad habitandum dominum † deum. †excelſo †deos
19 Benedictus † dominus die die, onerabit deus ſalutem noſtram, Selah. †domini mei
ſuppetunt
20 Ipſe deus nobis, deus ſalutibus, & deo † † domino morti exitus. †domini mei

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Tantum †deus vulnerabit caput inimicorum suorum:verticem crinis peram 21
bulantis in peccatis suis. †dñi

Dixit †dominus. Vox dei. de Basan faciam reuerti, faciam reuerti de profundis 22
maris. †domini mei

Propheta. Propterea tinges pedem tuum in sanguine: linguam canum tuorũ ab 23
inimicis ab ipso.

Viderunt gressus tuos † deus gressus dei mei regis mei in sanctitate. †dñi 24

Præuenerunt principes post sonatores, in medio iuuencularũ cymbalizãtiũ, 25

In ecclesiis benedicite †deum †dominum:de vena Israel, †deos †dominos meos 26

G Ibi Beniamin paruulus dominans ipsis:principes Iuda adunatio eorũ, prin- 27
cipes Zabulon, & principes Neptalim.

quod
Præcepit deus tuus fortitudinẽ tuam:robora † deus hoc operatus es nobis. †dñi 28

A templo super Hierusalem:tibi portabunt reges munus. 29

Increpa bestiam arundinis, congregationem fortium in vitulis populorũ cal 30
cantem in frustis argenti:dispersit populos qui bella volent.

Venient pingues ex Aegypto: Aethiopia faciet currere manus suas †deo. †dñis 31

Regna terræ cantate †deo:canite † domino. Selah. †dñis †dominus meis 32

Equitanti in cœlis cœlorum principio:ecce dabit in voce sua vocem fortitu- 33
H dinis.

Date fortitudinẽ †deo:super Israel superbia eius, & fortitudo ei⁹ in cœlis. †dñis 34

Terribilis †deus à sanctuariis tuis, deus Israel ipse dans fortitudinem & robo- 35
ra populo:benedictus †deus. †dñi †dñi

TItulus est. Vincenti Dauidi psalmus cantici. De quo vt supra. ☞ Circa materiam psalmi quæstio occurrit propter authoritatem Apostoli Pauli ad Ephe. 4. inducentis ex hoc psalmo illum versiculum, Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem dedit dona hominibus, de ascẽsione Christi & de distributione donorum spiritussancti facta per Christum. Hinc enim apparet quod psalmus iste ad literam tractet de Mesia. Textus autem psalmi præ se fert, quod ad literam tractat de efficacia diuina erga deductionem, quietem & pacem populi Israel
I in terra promissionis. In principio nanq; psalmi manifeste tractatur tum efficacia dei ad dispergendos inimicos. tum cura dei ad subleuandos afflictos. tum modus deducendi populum Israel ex Aegypto per desertum. In medio psalmi clare describitur currus dei in monte Sinai. In fine quoq; psalmi clare de templo Hierusalem tractatur. Et in vltimo concluditur psalmus in excellentia dei super Israel, & terribilitate eiusdem à sanctuariis eius. Quæ omnia testãtur psalmum ad literam tractare ea quæ sunt veteris testamenti. Et accedit ad hæc quod; psalmus iste inchoat à versiculo quo vtebatur Moyses quum arca domini eleuabatur ad iter:scilicet. Surge domine & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te à facie tua:vt patet Numeri. 10.
¶ Quocirca concludendum est quod Apostolus sensu mystico illius versiculi vsus est applicando ad Christum:& quod materia psalmi ad literam est efficacia diuinæ potentiæ erga populum Israel, tum quo ad introductionem eius in terrã promissionis, destruendo inimicos &c.
K tum quo ad seruationem eius in ipsa terra promissionis in pace & lætitia ex diuino cultu in tẽplo Hierosolymitano.

SVMMARIVM EST.

¶ Propheta canit primo deum exurrecturum ad quam facillime destruendum inimicos suos & dandum gaudium iustis coram deo:vt testatur tam magnus exercitus angelorum in Sina, cum grandine in Salmon & appositione Basan, ita quod si populus Israel perseuerasset iustus, fuisset velut columba argentea & aurea. Canit deinde quod non obstante rebellione eorũ, deus punitis rebellibus induxit eos in terram promissam cum magna potentia: supplicans vt corroboret cœpta, magnificet templum, ita vt dissipet aduersarios & veniant ex omni parte mundi ad adorandum deum in Hierusalem &c.

☞ Persona loquens propheta est:recitans etiam semel diuinam vocem.

EXurget deus) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, deus in egredi tuo. Proponit duo. Primum est id quod facturus erat deus in deductione populi Israel in terram promissionis si populus perseuerasset iustus. Hoc enim proponit in primis versiculis, describendo deum exurrecturum ad duos effectus, scilicet totalem destructionem inimicorum & plenam lætitiam populi Israel iusti. Et futurum exurget, non respicit tẽpus psalmi: sed tempus præcedens eductionem filiorũ Israel de Aegypto, Et ex industria propheta non vsus est verbo præteriti temporis, exurrexit dominus: quia intendit significare diuinum surgere secundũ se: hoc est quòd surrexerit ad efficiendos illos duos effectus, quos tamẽ non effecit quia populus non perseuerauit iustus. Descriptio enim hæc in futuro, pendulos tunc effectus significat. Et eadem ratione vterque effectus significatur in futuro. Dispergentur inimici eius. Primus effectus describitur penes quatuor, scilicet dispersionem, fugam, expulsionem, & interitum, vt plena destructio inimicorũ describatur. Vbi nota tria. Primum est quòd non describuntur inimici populi Israel, sed inimici dei: vt intelligamus ꝙ ratio destructionis eorũ nõ erat inimicitia ad populũ, sed inimicitia ad deũ. Vnde & Gen. xv. dicit deus ad Abrahã de istis nationibus. Nondum completæ sunt iniquitates Amorræorum, vt mereantur destrui. Secundum est ꝙ nullus describitur hic pugnator nisi deus. vt intelligamus ꝙ sicut incœpit solus pugnare cõtra Aegyptios, ita solus pugnasset contra Amorræos & Chananæos. Tertium est facilitas efficiẽdi hæc. Quæ duabus similitudinibus significatur. Altera est. Sicut propellitur fumus: qui facile à vento propellitur, & qui velut res valde exosa domi à cunctis expellitur. Altera est liquescentis cæræ à facie ignis: quæ resoluitur in vapores & non remanet, & facillime ab igne destruitur. Et iusti lætabuntur. Ecce secundus effectus. Vbi significantissime non dixit & filij Israel, sed dixit iusti: ad significandũ ꝙ surrexerit deus ad hęc faciendũ propter iustos, hoc est si iusti perseuarẽt. Nec sola lætitia sed exultatio corã deo obuenisset: & rursus gaudere in lætitia. vt ex his adiectionibus describatur lætitia iustorũ. tum corã deo in diuino cultu. tũ ex subtractione euentuũ impedientiũ lætitiã: hoc enim significatur dicendo, & gaudebunt in lætitia. Multi enim nõ possunt in suis lętitijs gaudere propter aliquos euentus impedientes, Istis autẽ iustis deus non solum prouisurus erat de lætis rebus, sed etiã de subtractione impedimentorũ vt possent in lætitijs gaudere.

CANTATE deo) Incipit proponere secundum: scilicet illud quod deus de facto fecit in eductione & deductione populi in terram promissionis. Ita quòd vbi primum proposuit quod deus fecisset si populus perseuerasset iustus, modo proponit id quod deus de facto fecit populo non perseuerante in iustitia. Et hoc proponit in his versiculis: inchoans ab inuitatione ad laudandum deum. Canite deo, canite nomen eius. Non solum deum sed nomen eius cantandum monet. Et ne sit hæsitatio de quo deo, subiungit. Exaltate equitantem in cælis. Et similiter ne sit hæsitatio de nomine, adiungit. in deo nomine suo. Nota singula. Describitur deus in cælis non qualitercunque sed equitans: hoc est mouens cælos ad similitudinem equitantis, hoc est agentis per intellectum & voluntatem. Equitare enim non est nisi agẽtium à proposito. Et quoniam multi sunt equitantes in cælis (quot scilicet sunt motores cælorum) ideo descripsit equitantem non qualitercunque, sed in deo nomine suo. Alii enim motores cælorum mouẽt respectiue ad deum: solus autem deus mouet in deo vt proprio nomine, in quo non communicat cum alijs: hoc est in deitate sibi propria. Et exultate faciebus eius. Non solum canite exaltantes deum in proprio nomine, sed etiam exultate faciebus eius, hoc est considerantes præsentiã eius: In quo explicatur fides diuinæ prouidentiæ. Qui enim credit deum curam habere nostri, colit eum tanquam facie præsentem. Et intendit ad literam quòd exultent in cultu diuino considerantes diuinam præsentiam in illo cultu. Pater meus pupillorum. Inuitatis ad gratias agẽdum deo, explicat beneficia dei quæ de facto contulit: incipiẽs ab eductione populi ex Aegypto. Ita quòd narrat primum beneficium. Deus in habitaculo sanctitatis suæ, hoc est in seipso seu in cælis, educẽs vinctos in congruẽtijs, hoc est filios Israel vinctos vinculis imperii Pharaonis eduxit tempore congruo: iuxta ꝙ promiserat Abrahæ Genes. xv. in generatione quarta reuertentur huc. Reliqua tria beneficia ad terram promissionis spectant. Pater meus pupillorum, hoc est pater proprius pupillorum, & iudex viduarum & faciens sedere vnicos domi. quod est reddere sẽcuros homines qui soli domi sunt. Sicut enim pupilli egẽt patre & viduæ ius dicente sibi, ita soli in domibus existentes egent dante sibi securitatem: quoniam carentes societate habent vnde timeant. Tantum rebelles. Inter beneficia in termino à quo & beneficia in termino ad quem, narrat gesta in medio, scilicet habitationẽ per. xl. annos in deserto: & hoc ex eorum iniquitate:

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Tantum rebelles,& non iusti,habitauerunt siccitatem deserti. Vbi vides proponi quæ de facto deus compleuit:scilicet quatuor beneficia(libertatem,pacem,iustitiam,& misericordiam)in populo educto in terram promissionis,cum punitione eiusdem in deserto.

DEVS in egredi tuo) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractantur prius proposita,scilicet ad quid surrexerit deus ad faciendũ si iusti perseuerassent. Secũdo tractãtur postea proposita,ibi,ascendisti in excelsum. Declarandoitaque ad quid exurrexerit deus quantum erat ex parte eius,inchoat à ducatu populi ex Aegypto. Deus in egredi tuo,per columnam ignis & nubis, faciebus populi tui, hoc est ante faciem populi tui visibiliter apparens:in deambulare tuo in deserto(vbi manifeste apparet quòd de ducatu populi ĩ deserto loquitur)terra tremuit.Hic tremor terræ(hoc est terræmotus)non inuenitur alicubi scriptus nisi hic:vbi quia scribitur per modum historiæ,& ẽ regione terram à cælis textus distinguit tanquam in vtrisq; miraculum describendo,insinuatur aliquem terræmotũ tunc accidisse. Et litera insinuat quòd iste
G terræmotus fuerit in monte Sinai:quoniam postquam textus dixit terra tremuit:etiam cæli distillauerunt à faciebus dei,declarans subiungit.Iste Sinai à faciebus dei,dei Israel.In qua subiũctione explanare cõtextus videtur id quod dixerat terra tremuit,apponendo iste Sinai.Et quod dixerat à faciebus dei,apponendo dei Israel . Et quod dixerat cæli distillauerunt , subiungendo pluuiam voluntatum facies &c.Vnde & Hebræi affirmant montẽ Sina tunc tremuisse.Quanuis nullus error sit intelligere per tremorem terræ timorem gentium audito transitu maris rubri:iuxta illud Exod.xv.Tunc cõturbati sunt principes Edom,robustos Moab obtinuit tremor.

Etiam cæli distillauerunt.Ista distillatio declarabitur subiungendo pluuiam. Dei Israel. ad explicandum eundem esse deum & deum Israel:hoc est qui colitur à populo Israel. Pluuiam voluntatum.Duplex pluuia inuenitur scripta in deserto.Altera mannæ:iuxta illud.Et pluit illis manna ad manducandum.Altera coturnicum:iuxta illud . Et pluit super eos sicut puluerem
H carnes,& sicut arenam maris volatilia pennata.Vtraque autem fuit pluuia voluntatum,hoc est appetitionum populi appetentis cibum & carnes . Vtranque pluuiam fecit deus eleuare super eos:quia ambæ miraculo factæ sunt,per causas tamen secundas. Hæreditati tuæ, populo tuo in hæreditatem ascito.Et fuit lassa. Effectus huiusmodi pluuiæ significatur per hoc quòd hæreditas fuit lassa,deficientibus alimentis,tu firmasti ipsam,præbendo alimentum cęleste.Vnde & subditur declarando,Congregatio tua sederunt in ea.Magnitudo effectus subiũgitur, quòd nõ solum aliqui sed vniuersa congregatio tua non solum refocillati sunt sed sederunt,quieuerunt, in ea,pluuia mannæ.Præparabis in bonitate tua.perseuerãtia beneficij significatur per futurum præparabis:& respicit præteritum sederunt. Significatúrque quòd deus sua bonitate perseuerauit prouidendo pauperi populo in deserto omnia necessaria,non solum ad victum sed etiam ad vestitum.Nam & vestimenta eorum non sunt attrita & calciamenta non sunt consumpta.

I DOMINVS dabit dictum.) Aduerte circa literam quòd ab hinc incipit sententia conditionalis,scilicet si iacebitis inter confinia,dominus dabit dictum,& reges exercituum mouebuntur,& pennæ columbæ &c.Intendit enim propheta describere quòd si populus obediisset,hæc omnia fuissent adimpleta.Et inchoat à dicto annunciatricum exercitus magni. Et intendit per voces annunciatrices,fulgura,tonitrua & buccinam in monte Sinai,Exod.xix.Hæc enim signa annunciabant exercitum magnum angelorum cum deo in monte Sinai . De quo exercitu infra subiungitur. Currus dei &c.Et dicit propheta quòd dominus dabit dictum,hoc est executioni mandabit atque efficiet id quod dictum est per hæc signa:hoc est destructionem inimicorũ. Dictum enim ab annunciantibus exercitum magnum, est subactio inimicorum : quoniam ad hoc tendit exercitus vt subijciantur sibi inimici & ad hoc prẽmittuntur nuncij. Reges exercituum.Ecce dictum quod dabit deus,scilicet reges exercituum,Amorræorum & Chananæorũ, mouebuntur,timore vagando,& iterum mouebuntur . Ad exaggerandam fugam illorũ regum
K à facie domini repetitur.Et habitatrix domus diuidet spolium . Maxima describitur securitas, & tanta fugatio hostium quòd non pugnatores sed mulier habitatrix domus, non sequens castra,diuidet spolia inimicorum fugatorum à deo.Si iacebitis inter confinia . Iacere inter confinia est quiescere in præstitutis terminis.Iacuissent inter confinia,si iubente domino vt ingrederentur in terram promissionis(quæ per confinia hic significatur : quia data erat populo illi pro confinibus eius)obediissent. Sed noluerunt quiescere inter cõfinia:quum audita voce eorum qui explorauerant confinia noluerunt progredi,sed dixerunt.Constituamus nobis ducem & reuertamur in Aegyptum,Nume.xiij.&.xiiij.Et ex hac conditionali vt dictum est, inchoat tota ista sententia. Pennæ columbæ.Non solum reges exercituum fugabuntur.& sic quòd mulier al-

sueta manere domi diuidet spolia,sed vniuersa congregatio erit tanquam columba(hoc est ani- A
mal imbelle,non pugnans)cuius pennæ coopertæ essent argẽto,& alæ eius in virore auri.Ex qua metaphora immensitas diuitiarum significatur absque hoc quòd ipsi pugnarent,exercitu angelico pugnante pro eis.Et aduerte quòd viror auri dicitur non secundum colorem viridem : sed secundum viuacitatẽ herbæ seu plantæ valde viridis,metaphorice dicitur auri viror. Frangente omnipotente reges in ea.Aduerte hic vt intelligas progressum literæ: quòd propheta intendens monstrare populo quid deus effecisset si obedissent , affert vltra beneficia deductionis, tria ad hoc persuadendum.Primum exercitum angelorum qui apparuit in monte Sinai:vt subiunget.Secundo grandinem diuinam in contritione exercituum quinque Regum tempore Iosue. Tertio accumulationem Amorrẽorum vltra Iordanem ad terram promissionis: de qua dicet.Mons dei mons Basan.Hæc enim tria facta , plenam fidem faciunt quòd alia fecisset si ia- B
cuissent inter confinia. Tangit ergo historiam scriptam Iosue. x. Frangente omnipotẽte reges. Quãuis enim Iosue irruerit super illos quinque reges,optime tamen dicitur hic quòd deus omnipotens fregit illos reges:quoniam nõ fuĩt illam victoriam ipsius,ex eo patet quòd omnes de exercitu Iosue reuersi sunt sani & integro numero.In ea,cõgregatione seu columba:vtroq; enim nomine appellata iam est.In ea scilicet irruente seu procedente omnipotens fregit & contriuit reges. Ninget in Salmon.Grãdinare appellatum est vulgari nomine ninget. Dicitur enim ibidem quòd tunc misit dominus super eos lapides magnos grandinis de cælo : ita quòd multo plures mortui sunt lapidibus grandinis quàm gladio.Huiusmodi grãdo describitur hic per ningere in Salmon.Nam huiusmodi grando fuit in descensu Betheron:& constat vtranque Betheron inter terminos filiorum Ioseph describi Iosue,xvj.Mons autem Salmon (vt apparet Iudic. C
ix.) Est supra Sichem : ac per hoc pars montis Ephraim , in quo constat esse Sichem. Ita quòd mons Salmon erat pars eminens supra Sichem.Et sic grando ista debuit apparere ex parte Salmon.Et propterea describitur in Salmon.Et induxit hoc propheta pro testimonio sensibili manifesto quòd dominus pugnaret in ipsa congregatione filiorum Israel contra hostes. Mons dei.Tertium testimonium etiã sensibile ex cumulo beneficij affertur. Vbi scito quòd mons Basan non erat intra terminos terræ promissionis:vt patet ex eo quòd Moyses nunquam intrauit in terram promissionis,qui tamen intrauit in montem Basan, subactis duobus regibus Amorræorum,scilicet Sichon & Og. Et quanuis non esset pars terræ promissionis, deus tamen ad cumulum beneficij donauit illum populo Israel quasi primitias : experimento monstrans viuente Moyse quàm facile daturus populo esset terram promissionis.Et licet ibi fuerint duo regna,Da D
uid tamen meminit in hoc loco Iolius Basan:tum ex parte montis optimi : tum ex parte regis, qui erat Gigas. Ita quòd subactio illius regni tanquam res valde notabilis in exemplum adducitur.Et quoniam textus caret omni copula verbali,obscurus est.Et ordinãdus est sic. Mons dei est iam mons Basan, ita quòd mons Basan iam effectus est mons dei . Et ne putes paruum aliquid hoc esse, subiungendo declaratur quòd hoc est magnipendendum, affirmando mons celsitudinum est mons Basan.Ac si aperte diceret . Quum dixi quòd mons Basan est effectus mõs dei, non dixi aliquid paruipendendum : quoniam mons Basan est mons celsitudinum , & non est mons paruitatum: ac per hoc mons celsitudinum est effectus mons dei . Et appellatur mons Basan mons celsitudinum : quia (vt dicitur Deuterono.iij.) vocabatur terra gigantum: & erãt ibi sexaginta vrbes munitæ muris altissimis, portis & vectibus , absque oppidis innumeris . Et E
ad literam mons Basan est mons Hermon : vt colligitur ex Iosue. xij. & . xiij. iunctis . iij. cap. Deuterono.Nam præcipuus mons nominatus in illis duobus regnis est mons Hermon : & de eo specialiter dicitur quòd erat sub Og rege Basan . Quare saltabitis montes celsitudinum? Ab exemplo montis Basan apostrophat ad reliquos principes montanos . Quare saltabitis ò montes celsitudinum: hoc est quare eleuabitis vos ad similitudinem saltantium vt superetis populum dei ? Quasi dicat. frustra adnitemini: quare non discitis ab exemplo montis Basan:Hic mons . Pronomen hic,demonstrat montem terræ promissionis in quo exhibendus erat cultus deo. Et est ad literam mons Moria. Quem desiderauit Moyses videre, petens à deo circa vltimum vitæ suæ . Transibo & videbo terram hanc optimam trans Iordanem & montem istum egregium (seu bonum) & libanum, Deut. iij. Et sic optime quadrat afferre pro ratione quòd frustra eleuabuntur principes montium terræ promissionis: quia deus iam decreuit montem terræ promissionis in habitaculum sibi, ita quòd dominus habitabit ibi semper. Currus dei. Dixerat superius quòd dominus dabit dictum annunciatricum exercitus magni:declarat modo illum exercitum magnum.Currus dei duæ myriades (hoc est.xx.milia) miliũ angelorũ.& poni-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F tur numerus finitus pro infinito. dominus in eis,milibus angelorũ,in ſanctitate Sinai. Ecce locus,mons Sinai. & ecce tempus, in ſanctitate : hoc eſt quando deus apparuit in monte Sinai in ſanctitate:quando ſcilicet apparuit ad dandum legem ſanctam,ad ſanctificandum populũ. Aduerte hic quòd de apparitione dei in mõte Sinai clare ſcribitur Exod.xix, ſed nihil ibi ſcribitur de multitudine angelorum: Veruntamen Deutero.xxxiij. Moyſes dicit. dominus de Sina venit & cum eo ſanctorum milia,in dextera eius ignea lex &c. Si tamen nullibi alias inueniretur,iſte pſalmus ſufficiens reddit teſtimonium quòd ibi fuerunt multa milia angelorum.

ASCENDISTI in excelſum.) Expedita prima parte(declaratis ſcilicet ijs quæ paratus facere erat deus iuſto populo)tractatur nunc ſecunda pars:declarãdo ea quæ etiam de facto peccante populo deus fecit. Et quoniam ſecunda iſta pars propoſita fuit in principio pſalmi in multis particulis.ideo in hac executione multa tractãtur. ☞ Et apoſtrophans propheta ad Moyſen
G dicit. Aſcendiſti in excelſum,in cacumen montis Sinai,captiuaſti captiuitatem. Ordine prępoſtero ſcripta ſunt hæc.nam prius captiuaſti captiuitatẽ,& deinde aſcendiſti in excelſum. Et dicitur ad Moyſen,captiuaſti captiuitatem:quia captiuitatem filiorum Iſrael in Aegypto exiſtentem,ad ſimilitudinem captiuantis eduxit.nam eduxit eos de ſeruitute Aegyptiaca quodammodo violente:quia & in Aegypto filij Iſrael murmurabant contra Moyſen volẽtem eos educere. Exod.v. videat dominus & iudicet quoniam fœtere feciſti ſudorem noſtrum coram Pharaone & præbuiſti ei gladium vt occideret nos. Et in egreſſu ex Aegypto ſuper mare rubrum dixerunt. forſitan nõ erant ſepulcra in Aegypto,ideo tuliſti nos vt moreremur in ſolitudine. Exod. xiiij. Et rurſus Exod.xvj.cur induxiſtis nos in deſertum iſtud, vt occideretis omnem multitudinem fame,vtinã mortui eſſemus in terra Aegypti quando ſedebamus ſuper ollas carnium &c. Hæc enim teſtantur quòd velut violente eduxit eos de ſeruitute. & propterea hic dicitur ad Moyſen.
H captiuaſti captiuitatem. ¶ Accepiſti dona in Adam,id eſt homine. Effectus deſcribitur ſubſecutus in monte Sinai,ad quid aſcenderit in excelſum,ſcilicet ad accipiendum dona diuina in homine. Aſcendente enim Moyſe in Sina,populus accepit legẽ: quæ vicem maximorum donorũ obtinet. Quanuis etiam cõputando legem pro vno dono, multa etiã dona acceperit: quoniam tunc accepit donũ regni & donum ſacerdotij in populo:vt ibidem patet. Et etiã rebelles ad habitandũ dominum deum. Inter tot dona quæ accepiſti à deo,accepiſti etiã(ſed non a deo) rebelles ad credendũ ꝙ dominus deus habitaret in populo. Et hoc pluries. nam & in deſcenſu ex monte inuenit populũ adoraſſe vitulum:& poſtea rebelles fuerunt deo,nolẽtes progredi in terram promiſſionis.diffidendo de deo. Benedictus dominus. Poſt apoſtrophationẽ ad Moyſen,gratias agit de donis quæ Moyſes accepit in populo. Benedictus dominus,benedictione laudis,die die,omni die ſucceſſiue,quia onerabit deus ſalutẽ noſtram nobis,hoc eſt quia onus quod
I imponet nobis eſt onus ſalutis noſtræ. Onus enim legis diuinæ non eſt onus vanum aut tyrannicum,ſed eſt onus ſalutis noſtræ nobis,hoc eſt ad vtilitatẽ noſtram. Et futurũ onerabit,reſpicit præteritũ accepiſti & ponitur ad ſignificandã perſeuerantiã ſalutaris oneris diuinæ legis. Ipſe deus. Declaraturus vindictã diuinã in rebelles, prius propoſitos(tantũ rebelles habitauerũt ſicci tatem)dicit vtrunq; ſalutem ſcilicet & mortẽ ſubeſſe diuinæ poteſtati. Sed ipſe deus nobis, tanquam ex ſeipſo,eſt deus ſalutibus,hoc eſt deus ad ſalutes noſtras:& deo domino,ſuppetunt,exitus,id eſt viæ,morti,ad mortẽ,ad occidendũ, ad mortificandũ. Tantum deus vulnerabit caput inimicorũ ſuorum,non vulnerabit caput iuſtorũ. Et dixit hoc declarando quomodo deo domino cõueniunt viæ ad mortẽ,ſcilicet ex crimine hominũ quo fiunt inimici deo, deus enim nõ eſt prius vltor quàm homo ſit peccator. Verticẽ crinis,hoc eſt populi, perãbulantis in peccatis ſuis. Et intẽdit ad literam ꝙ deus non puniuit totũ populum ſignificatũ per crines expanſos propter magnam multitudinẽ:ſed puniuit caput:quoniã puniuit maiores(qui ſcilicet numerati fuerãt à
K xx. annis & ſupra)qui fuerũt rebelles. Dixit dominus. Declarat iſtam vulnerationẽ,afferendo præceptũ domini ſcriptum Nume.xiiij. & Deut.i. Vtrobiq; enim dixit deus, Reuertimini & abite in ſolitudinem per viam maris rubri. Hoc pręceptum hic deſcribitur,explanando terminum à quo. De Baſan faciam reuerti:quia ad literam reuerſi ſunt ex refutata aggreſſione Baſan. Hortabatur ſiquidẽ eos Moyſes vt aſcenderent in montem Amorræorum,qui (vt ſuperius dictũ eſt) eſt mons Hermon: & populus territus voce exploratorum, diffidens quòd deus pro ſe pugnaret noluit. propterea iurauit deus quòd nullus eorum qui numerati fuerant intraret in terram promiſſionis,exceptis Ioſue & Caleph: & præcepit eis vt redirent in deſertũ per viam maris rubri. Hoc enim hic ſignificatur dicẽdo. De Baſan faciam reuerti,populũ rebellem:faciã inquã reuerti de profundis maris,hoc eſt per viã profundi maris rubri. Propterea. Voci dei recitatæ adiũ-

gitur vox prophetæ apoſtrophantis ad populum rebellem, tangens effectum tunc ſubſecutum. A
Vt enim apparet in locis allegatis,populus audito præcepto diuino de reuerſione in ſolitudinẽ, dixit. peccauimus domino,aſcẽdemus & pugnabimus ſicut præcepit dominus noſter. Et nolente domino,abſque Moyſe & arca domini aſcenderunt in montẽ contra Amorræos:& cæſi ſunt Iſraelitæ ab Amorræis. Hic effectus hic tãgitur,dicendo. Propterea, propter rebellionem tuam, tinges pedem tuum in ſanguine,fugiendo à facie Amorræorum. Et dicitur tingere pedẽ in ſanguine,ad ſignificandam fugam cruentam: quia cum cruore ſuo & ſuorum fugiebãt. & linguam canum tuorum,etiam tinges in ſanguine. nõ ſolum pedem tuum tinges in ſanguine, ſed etiam linguam canum tuorum. Et dixit hoc,ad denotandũ viam ſanguine perfuſam,vſqueadeo quòd canes lingerent ſanguinem. Ab inimicis,Amorræis,ab ipſo. Exaggerãdo apponitur ab ipſo,inimico:ad ſignificandum ſanguinem effuſum ab inimicis tanquam ab ipſo inimico,& non ſolum B
more bellico. vt & affectus inimicitiæ & vehementia ſęquentiũ ſignificetur,dicitur enim Deut. i. quòd Amorræi tunc perſecuti ſunt Iſraelitas quemadmodum faciunt apes. Ita quòd litera eſt ſic ordinanda. Tinges pedem tuum & linguã canum tuorum in ſanguine,tuo.ab inimicis,id eſt fuſo ab inimicis,appoſitiue ab ipſo,inimico. Aſcenderunt enim Iſraelitæ ad pugnam contra voluntatem dei:& propterea perpeſſi ſunt inimicos quantũ potuerunt. ☞ Viderunt. Deſcripta punitione populi per reuerſionem in deſertum(ex qua morati ſunt ibi vſque.ad.xl.annum)deſcribit modo propheta diuina beneficia poſt.xl.annũ valde ſummarie. Viderunt greſſus tuos deus. Appellantur greſſus dei opera dei in tranſitu Iordanis & in debellatione tot regnorũ: quæ manifeſte ad ſenſum viderunt eſſe opera dei. Greſſus dei mei regis mei, hoc eſt non ſolum tãquam
dei ſed tanquam regis (viderunt enim in operibus tanquam regem populi progredientẽ ad de- C
bellandum hoſtes,ad accipiendũ poſſeſſionem terræ promiſſionis)in ſanctitate,manifeſte monſtrata tot miraculis. Præuenerunt cantores. Tranſit propheta ad diuina beneficia tempore Iudicũ & Saulis. Vbi aduerte quòd hæc particula inchoanda eſſet ab illa clauſula,præcepit deus fortitudinem tuam:& ſubiungendum in eccleſijs benedicite:& poſtea præuenerunt: & demum ibi Beniamin. Intẽdit enim canere quòd quia deus poſt antiqua beneficia tempore Moyſi & Ioſue, præcepit pluries fieri & eſſe fortitudinem,robur,potentiam populi Iſrael,ideo cantãdum in huiuſmodi victoriis eſt deo. ☞ Vbi ſcito quòd propheta ſicut ſummarie tetigit beneficia diuina tẽpore Ioſue(dicendo,viderunt greſſus tuos &c.)ita ſummarie tangit modo beneficia diuina tẽpore Iudicum & Saulis in victorijs ſeu triumphis principum populi qui pugnauerunt pro eis. Deſcribit enim beneficia illa dicendo.p. æcepit deus tuus fortitudinẽ tuam.alloquitur enim po- D
pulum,commemorando quòd pluries præcepit præcepto efficaci(eſſ.cax ſiquidem præceptũ dei eſt efficere)fortitudinem tuam,potentiam tuam contra inimicos: ita quòd principes tui triumpharunt.triumphus ſiquidem ſeu gratulabunda lætitia victoriæ, deſcribitur dicendo præuenerunt principes. Declaratur enim huiuſmodi lætitia ex hoc quòd præcedentibus ſonatoribus varijs muſicis inſtrumentis,principes velut triumphantes in medio iuuencularum pulſantium in cymbalis(hoc eſt iuuenculis hinc & inde ex vtraque parte viæ pulſantibus cymbala) præuenerunt,hoc eſt ante exercitum & populum iuerunt. Hic eſt effectus præceptæ fortitudinis à deo.
• Vnde litera ſic eſt gloſanda. Principes poſt ſonatores, præuenerunt exercitum & populũ in medio iuuencularum cymbalizantium. Vſque ſiquidem hodie iuuenculæ vtuntur cymbelis in feſtiuis gaudijs:& ordo huiuſmodi lætitiarum vt dictum eſt ſeruatur. nam poſt tibicines & varia E
genera muſicorum princeps antecedit magnates reliquos & comitantem populum : & mulieres hinc & inde ouantes in vijs gratulantur. Et aduerte quòd ex hoc ipſo quòd deſcribuntur principes ſic triumphare,ſignificatur tempus Iudicum. nam neque tempore Moyſi neque tempore Ioſue leguntur vnquam principes triumphaſſe:ſed tempore Iudicum inchoauit mos iſte apud Hebræos. In eccleſijs benedicite. Monet propheta referendas huiuſmodi lætitias in diuinam laudem. Et explicans quos alloquitur,ſubdit. de vena Iſrael. O vos de vena Iſrael benedicite deum dominum in eccleſijs,in conuentibus, in congregationibus iſtarum victoriarum ſeu triumphorum. Et appellat eos de vena Iſrael, quia alloquitur in genere ſingulas tribus Iſrael. Acſi aperte dixiſſet. de quacunque vena Iſrael ſitis, benedicite deum in huiuſmodi eccleſijs. Et vſus eſt hoc modo loquendi:quia tempore Iudicum ex incerta tribu erat princeps. nã modo erat ex vna tribu & modo ex alia. Ibi,in huiuſmodi triumphis, Beniamin paruulus, minimus inter fratres ſuos,dominans eis. Deſcribitur tribus Beniamin dominans Iſraelitis, quia primus rex Iſraelitarum fuit de tribu Beniamin, Saul ſcilicet:vt patet.i. Regũ. xix. qui pluries triumphauit. Principes Iuda adunatio eorum. Fit ſpecialis mentio principum tribus Iudæ in illis temporibus:

Universidad de Deusto
Biblioteca

F quia principes tribus Iudæ fuerunt principium & finis illius temporis. & officium eorum dicitur congregare alios. Et vere sic fuit. nam vt patet Iudic. i, post mortem Iosue consuluerunt filij Israel dominum dicentes. quis ascēdet ante nos & erit dux belli. dixitque dominus, Iudas ascendat. Tē pore quoq; Saulis Dauid de tribu Iuda, & triūphauit quum mulieres cantauerunt, Sauj percussit mille & Dauid decē milia in milibus suis. i. Reg. xviij. & educebat & reducebat Israel, vt dicitur. ij. Reg, v. Principes Zabulon principes Neptalim. Fit specialis mentio harū duarum tribuum, quia istæ duæ tribus fuerunt primæ in huiusmodi laudibus diuinis. nam tempore Deboræ & Barac inuenitur primum laudatus deus in canticis victoriæ. in qua (vt in eodem cantico reprehēsis multis alijs dicitur) Zabulon & Neptalim obtulerūt animas suas morti in regione Morome. Iudic. v. Quia enim à triumphis principum referendis in diuinam laudem describit propheta tempus illud, par fuit vt specialem mentionem faceret illarum tribuum quæ inceG perunt huiusmodi lætitiam in diuinam laudem.

ROBORA deus.) Post beneficia diuina vsq; ad tempus Saul, subiūgit beneficia diuina tēpore Dauidis. Qui quum esset author psalmi seipsum non nominat, sed diuina beneficia temporis sui tangit à beneficio templi super Hierusalem. hoc enim constat non fuisse antequam Dauid esset rex Israel. ☞ Sed aduerte quòd tripliciter Dauid tangit hæc beneficia. Primum deprecatiue. secūdo prophetice. & tertio gratias agendo. Deprecando autē petit duo. nec petit hęc absolute, sed petit mediante templo. Vnde initium petitionis est. A templo tuo super Hierusalem, hoc est mediāte tēplo tuo quod elegisti super Hierusalē, robora hoc quod operatus es nobis. Hęc est prima petitio. Vbi aduerte q templū adhuc non erat ædificatum: sed Dauid ab ædificando templo petit confirmari cœpta. intendens q propter tantū beneficiū tuum quo elegisti tēplum super Hierusalē, da robur firmitatis & augmēti beneficijs cœptis. Quod nihil aliud est quàm peH tere q deus magnificet templū, augendo ex meritis diuini cultus ibidē beneficia inchoata. Quæ non aliter explicantur, nisi q dicitur quod operatus es nobis: vt cōprehendatur totū quod deus operatus est Dauidi & populo. Deus enim non est operatus nisi bonū, & tempore Dauidis magnum bonum operatus est: quoniam exaltauit & ipsum & populum Israel valde. Apte autem petit robora: quia vsq; illud tēpus nullius stirpis nulliusq; tribus principat⁹ fuerat firmatus à deo. Acsi aperte diceret. hactenus de qualibet vena Israel fuerūt principes, robora de cętero quod cœpisti à tēplo tuo super Hierusalē. ex electione enim tēpli in Hierusalē, significatur & exaltatio Dauidicę stirpis in regno, & exaltatio diuini cultus ibidē, & magnificatio populi. Hęc nāq; omnia erant inchoata à deo: & ex electo cultu solenni in tēplo super Hierusalē, firmanda & consummanda. ☞ Tibi portabūt reges munus. Fructus petitionis explicatur. Significatur enim per hoc q non frustra petit à deo roborari quod fecit. nā sequetur iste fructus q tibi, deo, portabūt
I munus reges: hoc est si magnificaueris mediāte cultu tēpli tui bonū quod cœpisti in nobis, reges successiue populi tui offerent in tēplo tuo munera. ¶ Increpa bestiā. Secūda petitio est debellatio inimicorū. Ita q vbi primo petijt robur boni cōcessi populo, modo petit repulsionē inimicorum. Significantur autē inimici per bestiā arundiuis, congregationem fortiū in vitulis populorum calcantem in frustis argenti: vt ex hoc q est bestia, feritas significetur. Ex hoc vero q habitat in arūdineto, significatur tum difficultas prævalendi cōtra eam: difficilius siquidē est prævalere cōtra feras in paludibus arundinū habitātes quàm cōtra feras habitātes in syluis. & propter huiusmodi difficultatem petit à deo q ipse increpet illam. tanquā diceret. nos nō valemus. Tum vanitas. arundines enim sunt res valde leues, facileq; vento agitantur. Et propterea bestia arundinis describitur tanquam bestia habitans in leuitatibus gloriæ, famæ & honoris huius mundi. Et ad hoc puto ad literam appositam esse metaphoram arundinis. Ita quòd bestia
K hæc describitur primo à vanitate gloriæ. deinde à fortitudine virium & magnitudine, dicendo congregationem fortium: & multitudine, dicendo in vitulis populorum. tertio ab affluentia diuitiarum dicendo calcando in frustis argenti. Tanquam bestia calcet loca crustata laminis argenteis, vt abundet tantum argento quod etiam pauimenta faciat argentea: hoc est quòd potens omnia sibi subijcere & quasi sub pedibus ponere ex multitudine diuitiarum. Increpa ergo bestiam habitantem in vanitate gloriæ, robustam viribus & multitudine, & tam diuitem vt possit omnia calcare. Dispersit. Explicat rationem petitionis huius secundæ esse, quoniam istæ bestiæ bella volent aduersus populum dei. Hæc enim ratio significatur dicendo. dispersit populos bella volent, id est qui bella volent. Et tertia persona significata per dispersit est templum. & præteritum dispersit, appositum est relatiue ad futurum subiungendum, venient pingues ex Aegypto. Et est sensus. Increpa bestiam &c. quia quādo templum

tuum dispersit populos qui bella volent, venīēt pingues ex Aegypto. Fructus enim increpatio- A
nis & dispersionis significatur aduentus magnatum ex Aegypto. & similiter velox oblatio ex Aethiopia ad diuinum cultum. Et intendit ad literam quòd deo mediante cultu templi sui dispergente hostes inuadentes populum dei, & Aegyptii & Aethiopes, venient ad adorandū deum in Hierusalem. Et intendit per Aegyptum & Aethiopiam vniuersas nationes. Nec est dubium hoc adimpletum fuisse: quum legamus in Actibus apost. viii. cap. quòd vir Aethiops Eunuchus potēs Candacis reginæ Aethiopum venerat adorare in Hierusalem. Similia enim multa prius accidisse credendum est. quanuis non sint scripta: quum etiam factum istius Aethiopis non fuisset scriptum, nisi occasione baptismi in reuersione susceptī.

REGNA terræ.) Post petitiones subditur prophetia: Prophetat enim Dauid quòd ex cultu in templo ædificando deus dabit manifestam fortitudinem, ita vt regna mundi cantent do- B
mino, quod est explicare euentum fructus prius descripti de Aegypto & Aethiopia. Equitāti in cælis cælorum principio. Acsi aperte dicat. Cantate non nouo aut ficto deo. sed illi qui à principio equitat in cælis cælorum, mouet ad similitudinem equitantis (hoc est per intellectum & vo luntatem) cælos cælorum, hoc est supremum cælum seu omnes cælos. Potest enim per cælos cælorum intelligi supremum cælum continens alios: & possunt omnia cælestia corpora significari per cælos cælorum, ad denotandam multitudinem continentium & contentorum. Ecce (demonstrat rationem quare debeant laudare deum) dabit, deus, in voce sua, in sensibili & manifesto signo, vocem fortitudinis, potentiæ & roboris nostri & contra aduersarios. ☞ Date fortitudinem deo, recognoscite potentiam, fortitudinem esse à deo: quia super Israel excellentia eius, C
dei, & fortitudo, potentia, eius in cælis. Vbi duo simul dicit: & excellentiam dei apparentem super populum Israel, & potentiam eius apparentem in cælis inferioribus: hoc est in nubibus. Ad literam siquidem ædificato templo apparuit gloria domini in nube in die introductionis arcæ in templum: vt patet. iij. Reg. viij. &. ij. Paralip. v. ☞ Terribilis deus. Gratiarum actio demum subiungitur, dicēdo, Benedictus deus, benedictione laudis, quia terribilis deus à sanctuarijs tuis, fuisti, es, & eris. Et dicit à sanctuarijs propter multa sanctuaria quæ successiue fuerunt: scilicet tabernaculum quod fecit Moyses, & tabernaculum quod fecit Dauid, & arcam domini in diuersis locis, & demum templum. in quibus omnibus deus exhibuit se terribilē contra hostes. Deus Israel tu ipse dans fortitudinē & robora populo, tuo. & repete à sanctuarijs tuis: ita quòd vtrunque beneficium recognosco à sanctuarijs tuis. Amen.

VVLGATA AEDITIO. Victori pro liliis Dauid. LXVIII. D

SAluum me fac deus: quoniam intrauerunt aquę vsque ad animam meam.
Infixus sum in limo profundi: & non est substantia.
Veni in altitudinem maris: & tempestas demersit me.
Laboraui clamans: raucæ factæ sunt fauces meæ, defecerunt oculi mei dum spero in deum meum.
Multiplicati sunt super capillos capitis mei: qui oderunt me gratis. E
Confortati sunt qui persecuti sunt me inimici mei iniuste: quæ non rapui tūc exoluebam,
Deus tu scis insipientiam meam: & delicta mea à te non sunt abscondita.
Non erubescant in me qui expectant te domine, domine virtutum.
Non confundantur super me: qui quærunt te deus Israel.
Quoniam propter te sustinui opprobrium: operuit confusio faciem meam.
Extraneus factus sum fratribus meis: & peregrinis filiis matris meæ.
Quoniam zelus domus tuæ comedit me: & opprobria exprobrātium tibi ceciderunt super me.
Et operui in ieiunio animam meam: & factum est in opprobrium mihi.
Et posuit vestimentum meum cilicium: & factus sum illis in parabolam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Aduersum me loquebantur qui sedebant in porta: & in me psallebant qui bibebant vinum.
Ego vero orationem meam ad te domine: tempus beneplaciti deus.
In multitudine misericordiæ tuæ exaudi me: in veritate salutis tuæ.
Eripe me de luto vt non infigar: libera me ab iis qui oderunt me & de profundis aquarum.
Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundū: neque vrgeat super me puteus os suum.
Exaudi me domine quoniam benigna est misericordia tua: secundum multitudinem miserationum tuarum respice in me.
G Et ne auertas faciem tuam à puero tuo: quoniã tribulor, velociter exaudi me.
Intende animæ meæ & libera eam: propter inimicos meos eripe me.
Tu scis improperium meum: & confusionem meam & reuerentiam meam.
In conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me: improperium expectauit cor meum & miseriam.
Et sustinui qui simul cõtristaretur & nõ fuit, & qui cõsolaretur & nõ inueni.
Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto.
Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributionẽ & in scãdalum.
Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurua.
H Effunde super eos iram tuam, & furor iræ tuæ comprehendat eos.
Fiat habitatio eorum deserta, & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet.
Quoniam quem tu percussisti persecuti sunt, & super dolorem vulnerũ meorum addiderunt.
Appone iniquitatẽ super iniquitatẽ eorum, & non intrent in iustitiam tuam.
Deleantur de libro viuentium, & cum iustis non scribantur.
Ego sum pauper & dolens, salus tua deus suscepit me.
Laudabo nomen dei cum cantico, & magnificabo eum in laude.
Et placebit deo super vitulum nouellum, cornua producentem & vngulas.
I Videant pauperes & lætentur, quærite deum & viuet anima vestra.
Quoniam exaudiuit pauperes dominus, & vinctos suos non despexit.
Laudent illum cœli & terra, mare & omnia reptilia in eis.
Quoniam deus saluam faciet Sion, & ædificabuntur ciuitates Iudæ.
Et inhabitabunt ibi, & hæreditate acquirent eam
Et semẽ seruorũ eius possidebit eã, & qui diligunt nomẽ eius habitabũt in ea.

IVXTA HEBRAEVM. *Vincenti super liliis Dauidi.* LXIX.

1 Propheta. SAlua me † deus, quoniam venerunt aquæ vsque animam. †dii
2 Immersus sum in limo profundi, & non subsistentia, veni in profunditates aquarum & vnda lauit me. (est
3 Laboraui in vocare meo, aruit guttur meum, consumpti sunt oculi mei sperando ad † deum meum. †deo meo
4 Multiplicati sunt super capillos capitis mei osores mei sine causa, roborati sunt succisores mei, inimici mei falso, quæ non rapui tunc reddam.
5 †Deus tu scisti stultitiã † meã, & culpæ meæ à te non sunt absconditæ. †dii stultitiæ meæ (nullã (ꝑ nullæ sunt.

6 Non confundentur in me expectantes te †domine deus exercituum: non erubescent in me quærentes te deus Israel. A F domini mei
7 Quia super te portaui vituperium: operuit confusio facies meas.
8 Alienatus fui fratribus meis, & alienus filiis matris meæ.
9 Quia zelus domus tuæ comedit me, & opprobria exprobrantium tibi, cecidê
10 Et fleui in ieiunio animam meam: & fuit in opprobria mihi. (runt super me.
11 Et dedisti vestimentum meum saccum, & fui eis prouerbio.
12 Loquentur in me sessores portæ, & modulationes bibentium siceram.
13 Et ego, oratio mea tibi domine, tempus beneplaciti, †deus in multitudine gratiæ tuæ respondẽ mihi in veritate salutis tuæ. (est Hdij B
14 Libera me de luto & nõ mergar, liberabor ab osorib⁹ meis & de profundis a-
15 quarum.
Non lauabit me vnda aquarum, & non absorbebit me profunditas, & non obturabit super me puteus os suum.
16 Respõde mihi domine, quoniam bona gratia tua, secundum multitudinem misericordiarum tuarum vertere ad me. (est
17 Et ne abscõdas facies tuas a seruo tuo, quoniã angustia mihi, cito respõde mihi
18 Approxima ad animam meam, redime eã, propter inimicos meos redime me, C
19 Tu cognouisti opprobrium meum, & confusionem meam, & ignominiã meam coram te omnes hostes mei.
20 Opprobrium rupit cor meum & langui, & expectaui ad condolẽdum, & non, (fuit & consolatores, & non inueni.
21 Et dederunt in escam meam fel, & in siti meæ potauerunt me aceto. (in siti mea
22 Erit mẽsa eorum faciebus ipsorum laqueo, & retributionibus, offendiculo.
23 Obscurabuntur oculi a eorum a videndo, & lumbos suos continue fac labi.
24 Effunde super eos indignationem tuam, & ira furoris tui assequatur eos. D
25 Erit palatium eorum desolatum, in tentoriis eorum non erit sedens.
26 Quoniã tu quẽ percussisti persecuti sunt, & ad dolorẽ occisorũ tuorũ narrabũt (quem tu
27 Da iniquitatem super iniquitatem eorum, & non venient in iustitia tua.
28 Delebuntur de libro viuorum. & cum iustis non scribentur.
26 Et ego pauper & dolens, salus tua † deus exaltabit me. (sum Hdij
30 Laudabo nomen † dei in cantico, & magnificabo eum in confessione. Hdeorum
31 Et placebit domino super bouẽ taurũ. cornificantẽ & vngulificantẽ. E
32 Videbunt humiles & lætabuntur, quærentes † deum & viuet cor vestrũ. Hdeos
33 Quoniam audiens ad mendies odominus, & vinctos suos non despexit.
34 Laudabunt eum cæli & terra, maria & omne reptans in eis.
35 Quia † deus saluabit Sion & ædificabit ciuitates Iuda, & habitabunt ibi & hæreditabunt eam. Idij
36 Et semen seruorum eius possidebunt eam, & diligentes nomen eius habitabũt in ea.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F TItulus est. Vincenti super liliis Dauidi. Aiunt lilia nomen esse instrumenti musici. Quòd si instrumenti nomen non est, intelligimus per lilia Christum & ecclesiam significari. nam de seipso Christus dicit, Ego flos campi & lilium cõuallium. Et de Ecclesia dicit, Sicut lilij inter spinas, sic amica mea inter filias. ☙ Vtrouis modo sit, ex multis sacrę scripturæ authoritatibus materia psalmi habetur. ☙ nam Saluator noster Ioan. xv. affert de seipso illam huius psalmi particulam, odio habuerunt me gratis, dicens. vt adimpleatur sermo qui in lege eorum scriptus est, quia odio habuerunt me gratis. Discipuli quoque Christi intellexerunt de Christo aliã huius psalmi particulam: dicente Euangelista Ioanne. ii. cap. recordati sunt vero discipuli eius quia scriptum est, Zelus domus tuæ comedit me. Paulus Apostolus ad Romanos decimoquinto
G aliam huius psalmi particulam de Christo exponit, dicens. Etenim Christus nõ sibi placuit: sed sicut scriptum est, Improperia improperãtium tibi ceciderunt super me. Paulus item ad Ro. xi. affert alia huius psalmi verba dicta de Iudæis in sua infidelitate obstinatis, dicẽs. Et Dauid dixit. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueũ & in captionem & in scãdalũ & in retributionem illis: obscurentur oculi eorũ ne videant, & dorsum eorũ semper incurua. ☙ Ex quibus apparet q̃ materia psalmi ad literam est Christus patiens, positus in ruinam & in resurrectionem multorum & in signum cui contradicetur: vt facile decursus psalmi iuxta inductas authoritates testatur.

☙ SVMMARIVM EST,

CHRISTVS patiens recurrit ad deum pro salute resurrectionis: proponendo hinc tũ multitudinem ac robur persecutorum suorum, tum multitudinem ac magnitudinem iniuria-
H rum, eiectionis, opprobrii, confusionis, ignominiæ, irrisionis &c. inde vero tum innocẽtiam suã, tum merita diuini zeli, voluntariæ passionis, ieiunii, fletus, sacci, orationis. Et consequenter prædicit & pœnas multiplices persecutorum & exaltationem suam, cum sacrificio cõfessionis, cũ vita ac lætitia humilium, cũ totius vniuersi gratiarum actione pro salute generis humani.

Persona loquens propheta est in persona Messiæ patientis.

SALVA me deus.) Diuiditur psalmus in duas partes: propositiuam materiæ, & executiuam, sibi, deus tu scisti. Proponitur in primis Christus patiens sub metaphora hominis periclitantis in aqua. Vbi primo describit seipsum periclitantem in aquis sic q̃ agitur de periculo vitę. Salua me deus, quoniam venerunt aquæ vsq; animã, id est vitam, suffocandam. Deinde articulat rationes periculorũ. Prima est ex parte fundi. Immersus sum in limo profundi, & nõ subsistentia, est. hoc est in fundo aquæ nõ possum firmare pedes quia limus non subsistit. Altera est.
I Veni in profunditates aquarum, & vnda lauit me. Periculum hoc est ex superficie aquarum. in quo congregantur duo mala: scilicet profunditas aquarum, & impetus vndarum seu illuuiei. Effectus autem ponitur lauit me: hoc est cooperuit me. aqua enim quantum lauat tantum cooperit. Laboraui in vocare meo. Sub alia metaphora describitur Christus patiẽs: scilicet sub specie hominis patientis & clamantis opem petendo ad deum. Laboraui in vocare meo. clamãdo, vocando auxilium, aruit guttur meum, præ nimio clamore: cõsumpti sunt oculi mei suspiciendo & sperãdo ad deũ meum. In quo dilatio auxilii cũ magnitudine spei describitur. Multiplicati sunt. Post propositam passionem Christi sub metaphoris, proponitur eadem sub proprietate verborum. Multiplicati sunt super capillos capitis mei (modus loquendi est ad significandum sine numero) osores mei sine causa, sine aliqua offensa, sine aliqua culpa: nec solũ multiplicati sed roborati sunt succisores mei, succisores vitæ meæ, inimici mei, non iudices sed inimici, falso, hoc est falsa impositione imponẽtes mihi falsa: puta q̃ se faciebat filium dei, q̃ erat
K seductor populi &c. quæ non rapui tunc reddam. Ecce probatio falsitatis: quia quæ non rapui, tãquã raptor, tunc, quando exercebunt hæc sua odia, reddam. Sermo est metaphoricus, assimilãs Christum homini qui soluit tanquã raptor quę non rapuit. Et intẽdit ad literam q̃ patietur & satisfaciet pro iis ad quæ non tenebatur, pro peccatis quæ non commisit, pro debitis nõ suis sed alienis. Hæc sunt quæ proponuntur.

DEVS tu scisti.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, quę non rapui &c. Secũdo illa, immersus sum in limo &c. ibi, deus in multitudine gratię tuæ. Tertio illa, laboraui, ibi, responde mihi domine. Quarto illa, quoniam venerunt aquæ, simul cum illa roborati sunt, ibi, tu cognouisti opprobrium meum. Quinto illa, salua me deus, ibi, & ego pauper & dolens. Circa illam particulam. quæ non rapui tunc reddam, duo tractantur: scilicet innocentia a culpa, & meritum. ex his enim duobus apparet & q̃ non offendit & q̃ satisfecit. Deus tu scisti stultitiam meam, & culpæ meæ a te non sunt absconditæ: Innocentia ab vtroque peccati genere (scilicet tã ex parte intellectus quã ex parte affectus.) describitur afferendo deum in te-

stem, tu scisti stultitiam meam, nullam esse, quãuis tractatus sim vt stultus ab Herode, a Pilato, A
a pontificibus: & culpæ meæ, mihi impositæ, q̃ sim seductor ambiens regnum &c. a te non sunt absconditæ, quod nullæ sunt. Vtitur sermone truncato more hominum afflictorum: propterea siquidem non explicat negatiuas. Sic enim consueuimus afflicti alloqui scientes innocentiã nostram. tu scis proditiones meas, versutias meas. intendendo quòd tu scis falsa hæc esse. Non confundentur in me. Siue deprecatiue siue prophetice futura hæc intelligantur, descripta innocentia describitur satisfactio, sed prius satisfactionis fructus: scilicet q̃ electi non scandalizabũtur videndo Messiam satisfacere vt malefactorẽ. Non confundentur in me velut stulto & iniquo expectantes te, fide & spe, domine deus exercituum: non erubescent in me quærẽtes opere, te deus Israel. Quia super te. Ecce satisfactio: quia non super me, non propter mea demerita, sed super te, amore tui, prædicando te, portaui voluntarie vituperium: operuit confusio facies meas, voluntarie sustuli confusionem coram. Alienatus fui fratribus meis, Iudæis: & alienus filiis matris meæ, synagogæ. Nam Iudæi conspirauerant vt siquis fateretur ipsum esse Christum, extra synagogam fieret. & Samaritanum ipsum dicebant. nonne bene dicimus nos quia Samaritanus es tu? Hæc enim sunt quæ alienauerunt, hoc est, ob quæ alienus reputabar a Iudæis. Et vsque B
in hodiernum diem Christus alienus habetur a Iudæis. Quas tamen iniurias pro salute nostra disposuit sufferre. Quia zelus domus tuæ. Descripta innocentia cum satisfactione ei annexa, describitur meritum multiplex cum multiplici perpessione satisfactoria. Primum meritũ. zelus domus dei, hoc est amor impatiens sacrilegiorum in domum dei, comedit me, tantus vt corrodat, consumat animum meum. Et opprobria. Secundum meritum electio est iniuriarum propriarum, non quorumcunque sed exprobrantium tibi, iniuriantium tibi deus. Vbi duo intellige. Alterum quòd ratio iniuriarum propriarum est iniuria contra deum. Alterum quòd vehementes elegit iniurias: vtpote ab iis qui non verẽtur iniuriã inferre deo: multo enim magis C
& maiores audebunt mihi inferre iniurias. Ceciderunt super me, forte nõ casuali sed electoria. Est enim sermo de casu sicut cecidit sors super Matthiam: sequendo expositionem Pauli Apostoli ad Rom. xv. exponentis hunc textum q̃ Christus non placuit sibi. Quod directe infert affirmatiuam, q̃ elegit complacere sibi in opprobriis exprobrantium deo: hoc est elegit pro portione sua pati opprobria ab iis qui etiam deo dicunt contumeliam, & nõ elegit delectabilia, vtilia aut honorabiliora mundi huius pro sorte sua. Et fleui in ieiunio. Tertium meritum est voluntarius luctus in fletu, ieiunio & cilicio. Et fleui, ecce primum, in ieiunio, ecce secundum, animam meã, vitam meam duxi in fletu & ieiunio: & fuit in opprobria mihi, scilicet flere & ieiunare. Et dedi D
vestimentum meum saccum, ecce tertium: & fui eis prouerbio. Nota hic q̃ ad literam per fletum, ieiunium & saccum intelligitur abiecta luctuosa & multiplicis patientiæ plena vita Christi: descripta a similitudine hominum in luctu pœnitentiæ. antiquo more in sacco & ieiunio & fletu. Quanuis ad literam constet Christũ ieiunasse & fleuisse. Sed literalis sensus est quem diximus. Similiter nota quòd huiusmodi vitam Christi datam esse opprobrio, & versam esse in parabolam seu prouerbium, verificatur ad literam tempore passionis Christi: pro quanto cum sceleratis deputato, tota vita eius data est opprobrio. Et irrisio sacerdotum &c. verificat vitam Christi versam in parabolam: hoc est in irrisionem. Cum hoc tamen potuit esse quòd prouerbium aliquod derisorium exortum fuerit inter Iudæos de Christo. Loquentur in me. Duo simul exequitur. nam & declarat apud quos versus est in prouerbium: & declarat illam particulam in principio propositam, scilicet multiplicati super capitis mei. Et intendit quòd cuiusq; ordinis a supremo vsque ad infimum oblocuti sunt de eo. Comprehendit autem omnes hominũ
ordines ab extremis, explicando scilicet duo extrema. vt ex his intelligamus quoque media. Sessores portæ. ecce supremus ordo. Principum enim erat & magnatum sedere in porta ciuitatis: E
vt pluries patet in scriptura. Et modulationes bibentium siceram. ecce infimus ordo. nam vilissimi homines sunt qui cantant bibendo siceram, id est poculum quod potest inebriare. Vel siceram expressit, ad denotandum vilissimos: vt pote viliores iis qui cantant ad potum vini. Et ego oratio mea. Quartum meritum est orationis. Et potes dupliciter literam legere. Primo sic. Et ego, oppositis officiis vaco: nam vaco orationi. & tunc sequitur. oratio mea tibi domine. Vel & ego ipse sum oratio mea tibi: quia totum quod sum, sum oratio. quod constat in Christo verificari. Tempus, est, beneplaciti diuini in genere humano. tunc enim sibi reconciliauit genus humanum per Christum.

DEVS in multitudine gratiæ.) Tractatur hic illa particula, immersus sum in limo profundi &c. recurrendo ad deum pro liberatione, exponendo metaphoram. Deus in multitudine gra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F tiæ tuæ respõde mihi,opere,in veritate salutis tuæ.Libera me de luto & non mergar,liberabor ab osoribus meis.Ecce lutum,osores mei.Nec solum de luto, sed & de profundis aquarum:dixerat enim superius,veni in profunditates aquarum. Non lauabit me vnda aquarum & nõ absorbebit me profunditas. Significat hæc futura efficaciam diuinæ opis:prophetant & effectum futurum in veritate salutis diuinæ. Vbi nota quæstionem suboriri ex hoc loco circa veritatem. nam superius descripsit se immersum luto,similiter lotum vnda:nunc autem dicit non mergar luto & non lauabor vnda.Soluitur autem, quantum ad metaphoram quidem quòd immersus erat luto & ablutus vnda inchoatiue:non mersus autem & non ablutus consummate.Quantum ad rem vero quia fuit,per mortem mersus & opertus odiis & persecutionibus Iudæorum: sed
G quia non mansit in morte, sed resuscitatus est & liberatus a morte, ideo est in veritate salutis diuinæ liberatus a luto & ab aquis.Et propterea subditur, & non absorbebit me profunditas,velut mortuum submersum permansurum in morte.Et & adhuc clarius explicatur. Et non obturabit super me puteus, mortis, os suum, sicut obturat super alios mortuos: quia intra triduum inde exibo.

RESPONDE mihi.) Tractatur hic illa particula,laboraui in vocare meo:supplicando vt respondeat,vertat se,monstret faciem &c.Responde mihi, laboranti vocãdo te,domine.quoniam bona,hoc est benefica est omnibus,gratia tua: secundum multitudinem misericordiarum tuarum,quibus velut condoles compatiendo miseriis,vertere ad me,resuscitando,qui velut auersus a me vis me pati. Et ne absconde facies tuas,plenas gratiarum,a seruo tuo, qui velut absconditas tenes tempore passionis:quoniam angustia mihi,est mortis,cito, infra triduum,respõ
H de mihi,opere resuscitationis.Approxima ad animam meam, existẽtem in inferno, redime eã, de pœnalitate separationis a corpore.propter inimicos meos,incredulos Iudæos custodientes sepulchrum meum,redime me,de morte ad vitam immortalem: vt non insultent,vt conuincantur quòd vere resurrexi.

TV cognouisti) Tractatur hic illa particula, quoniã venerunt aquæ vsque animã,simul cũ altera expositiua metaphoræ:roborati sunt succisores mei. Quod enim metaphorice significat venire aquas vsque animam,hoc explicat roborari succisores vitæ suæ. Et propterea simul tractantur diffuse,dupliciter.Prius quantum ad id in quo prævaluerunt.Secundo quantum ad eorum pœnam,ibi,erit mensa eorum. Describit ergo prævalentes inimicos. Tu cognouisti op
probrium meum.quo probri accusatus,damnatus &c.sum, & confusionem meam, in tot irri-
I sionibus, & ignominiam meam, in tot iniuriis: cognouisti quidem quia coram te omnes hostes mei,sunt manifesti,quanuis apud homines pallient se iustos.Opprobrium,tantum est,quòd rupit cor meum & langui.Intendit per hæc ad literam quòd Christus tristatus est intus in animo de iniuriis sibi illatis:ne putares in Christo animum fictum a stoicis, sine tristitia,timore & huiusmodi. Vnde & ipse dixit, Tristis est anima mea vsque ad mortem.& Marcus euangelista dicit quòd cœpit pauere & tędere.Fuerunt autem in animo Christi huiusmodi propassiones non paruæ:quoniam permittebat vnicuique parti animi exequi officium suum,totum tamẽ secundum rationem rectissimam.Et expectaui ad condolendum & non,hoc est nullus fuit cõdolens mihi:per quod exaggeratur passio,& similiter consolatores,expectaui,hoc est ad modũ expectantis fui,& non inueni.Nullus apostolus,nullus discipulus,nulla persona legitur condoluisse aut consolationis aliquid attulisse.Et quo ad consolationem quidem non eget glosa.Quo ad condolentiam autem glosandum est quòd nullus condoluit Christo vt Christo,sed tanquam vi
K ro probo patienti.Sic enim mulieres lamentabantur eum quibus dixit,Filiæ Hierusalem nolite flere &c.Sic enim Maria Magdalena & Ioannes euangelista stabant iuxta crucem,proculdubio condolentes,sed non vt Christo. Vnde de seipso Ioannes dicit quòd in die resurrectionis vidit & credidit.Et Mariam Magdalenam constat perdidisse fidem ex eo quòd etiam resuscitatũ credebat sublatum.Nec obstat textui quòd beata virgo perfecte ei cõdoluit vt Christo & filio dei: quoniam vna exceptio non falsificat sermonem vniuersalem in materia morali. Et dederunt in escam meam fel, & siti meæ potauerunt me aceto. Ad literam dederunt Christo crucifixo dicenti sitio,potum aceti in spõgia, fel autem antequam crucifigeretur,dederunt ei mixtũ vino: vt patet Matthæi.xxvii.

Sed tunc est locus quæstioni:quia fel non est datum ei in escam sed in potum. Soluitur autẽ quia potus ille dabatur crucifigendis loco escæ confortatiuę,sicut infantes accipiũt lac loco escę: & ægrotantes valde,stillatis & liquoribus nutriuntur.Vnde vina illa credimus fuisse aromatica,tanquam escas conuenientissimas crucifigendis ad confortationem. In potu huiusmodi autẽ

velut esca danda Christo crucifigendo,loco aromatum appositũ est fel.Vnde vere dicitur.Et de- A
derunt in escam meam, conuenientem mihi crucifigendo,fel:& dicente me Sitio, potauerunt me aceto.

ERIT mensa eorum) Prophetatur pœna Iudæorum qui roborati sunt contra Christum. Et prophetatur triplex pœna. Prima mentis circa sacram scripturam. Quod ideo dico:quia Paulus apostolus ad Roma.xi.affert hunc textum de cæcitate Iudæorum circa credenda. Sub metaphora ergo mensæ,sacra scriptura mensa fidei Iudæorum significatur. & ideo sub mensæ nomine propheta eam introduxit vt continuaret mensam mensæ.Ipsi mihi parauerunt mensam fellis & aceti,propterea erit mensa eorum qua pasci debent,faciebus eorum laqueo: detinentur enim vsque hodie Iudæi capti & vincti scriptura sacra,vt non sint liberi ad credendum.& retributionibus,quia hoc merentur,offendiculo,ad cadendum a rectitudine fidei. Obscurabuntur oculi,mentis,eorum a videndo,veritatem contentam in scripturis: & lumbi eorum,affectus eorum pressos onere peccatorum,continue fac labi,tanquam minus valentes portare onus. Hæc de pœnis mentis erga sacram scripturam. Effunde super eos. Prophetatur pœna temporalis B
excidii Hierosolymitani per Romanos postmodum facti.Effunde,copiose, super eos,Iudæos,in dignationem tuam,iustitiam tuam:& ira furoris tui, vindicta iustitiæ tuæ assequetur eos,perueniet ad eos. Erit palatium eorum desolatum.per quod describitur desolatus principatus eorum. In tentoriis eorum non erit sedens.in quo describitur desolatio populi. Vtrunque timebat Caiphas.ne forte veniant Romani & tollant locum nostrum,quo ad primum, & gentem, quo ad secundum. Quoniam tu quem percussisti persecuti sunt.Ecce ratio pœnarum.quia persecuti sunt illum qui nulla ex parte,nulla ratione percutiendus erat nisi quia tu deus percussisti,percutere voluisti.In quo significatur omnimoda Christi innocentia & diuina ordinatio de passione Christi non pro eius demeritis: quia propter scelus populi mei percussi eum. Et ad dolorem C
occisorum tuorum narrabunt. Perseuerantia persecutionis Iudaicæ in Christum prophetatur q̃ non solum persecuti sunt ipsum,sed narrabunt posteris continuandam persecutionem in christianos.hoc est enim narrare ad dolorem occisorum tuorum,non vt occisi doleant,sed vt dolendo sint occisi.Quod fecerunt in Stephano Iacobo &c. Hæc de pœna excidii Hierosolymitani.

Da iniquitatem. Prophetatur continuus lapsus reproborum Iudæorum cum pœna æterna. Da iniquitatem super iniquitatem eorum,labentur de crimine in crimen:& non venient in iustitia tua,quæ est iustitia fidei,iustitia gratiæ secundum electionem.Attribuitur autem hoc deo, dicendo da:quia dat subtrahendo gratiam.quod vocatur dare permissiue. Delebuntur de li-
bro viuorum,& cum iustis non scribentur.In libro vitæ quidam sunt scripti secundum præsen- D
tem iustitiam:quia quum peccãt delentur de libro vitæ. & propterea hic dicitur, delebuntur de libro viuorum.Quidam autem sunt scripti secundum prædestinationem,& hi nunquam delentur de libro vitæ.Et propterea hic dicitur,& cum iustis non scribentur:appellãs scripturam prędestinationis scriptionem iustorum. Per quod significatur æterna dãnatio Iudæorũ.Et per primum significatur casus illorũ qui erant secundũ præsentem iustitiam iusti,qui tamen postea nõ adhęserunt christianæ fidei.

ET ego pauper & dolens) Tractatur hic illa particula,salua me deus:declarando magnitudinem gratiæ diuinæ in saluando ipsum,tali ordine. Primum ponitur ipsa magnitudo salutis. Et ego pauper,rebus,& dolens,corpore & animo:& tamen salus,non humana,sed tua deus exaltabit me,resuscitando ad immortalem vitam, ad regnum æternum. Deinde ponitur triplex effectus huius salutis. Primus est. Laudabo nomen dei in cantico,& magnificabo eum in confes- E
sione,fidei.Hæc duo officia instituit Christus in ecclesia sua: scilicet magnificare deum in cõfessione fidei & laudare nomen dei.Et placebit deo super bouem taurum.cornificantem & vngulificantem:hoc est placebit deo institutio nouæ ecclesiæ ad magnificandum & laudandum deum, plus quam sacrificium bouis masculi iuuenculi, ita quòd tunc producat cornua & vngulas: hoc est plus quam omnia sacrificia veteris legis.ab hoc enim vno optimo sacrificio reliqua significauit. Viderunt humiles.Post effectum primum qui spectat ad honorem dei describitur secundus effectus spectans ad bonum electorum:scilicet viuere & lætari.Viderunt humiles, corde salutem resurrectionis Christi:& inde lætabuntur. Quærentes deum. Apostrophat ad quærentes quæ dei sunt. Quærentes deum,vidistis Christi salutem.& viuet cor vestrum. Quoniam audiens ad mendicos dominus, & vinctos suos non despexit: hoc est quia apud deum non est acceptio personarum,sed attendit auribus suis ad preces mendicorum quantuncunque pauperum & miserorum:nec despexit liberare vinctos suos,& vinculis peccati & vinculis corporeis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Laudabunt ipsum cęli. Tertius effectus communis est toti vniuerso. Laudabunt ipsum, modo suo, scilicet sicut materia laudis, cęli & terra maria & omne reptans in eis, hoc est & omne animal in eis. Quia deus saluabit Sion. ecce ratio vniuersalis gaudii. & ædificabit ciuitates Iuda. Hoc ad literam non intelligitur de terrestri Sion & terrestribus ciuitatibus Iuda: vt patet ex eo quòd tam parua res non esset digna materia gaudii non solũ totius orbis sed totius vniuersi. Sed ad literam intelligitur de Sion Spirituali & spiritualibus ciuitatibus Iuda in primo aduentu Messiæ ędificatis, saluando & construendo ecclesiam vniuersalem: in secundo autem aduentu perficiet in cęlesti Sion. Et habitabunt ibi, in spirituali Sion & ciuitatibus Iuda in cultu & confessione dei: & hæreditabunt eam. Differentia habitantium discernitur. Tanquam di-
G ceret. commune erit omnibus christianis quòd habitabunt ibi: proprium autem erit semini seruorum eius diligentium nomen eius hæreditare, possidere, & habitare in Sion. Et hęreditabunt, hęreditario iure acquirẽt, eam, Sion. Et semen seruorum eius, fide & opere, possidebunt eam, Sion. non prodesset hæreditas nisi possideretur. Et iidem diligentes nomen eius, non gloriam propriam, habitabunt in ea, Sion. Domus hæreditaria & possessa parum prodest nisi etiam habitetur. Per quæ omnia significat quod dicit Apostol⁹, Hęredes quidem dei, cohęredes autem Christi. Vbi etiã aduerte cp non dicitur cp hęreditabunt aut possidebunt eã filii Iacob aut aliquid huiusmodi, sed quod est commune omnibus gentibus: scilicet semen seruorum eius (in Christo Iesu per euangelium ego vos genui inquit Apostolus) & diligentes nomen eius. vt intelligas cp de
H spirituali salute spiritualis Sion & Iudę loquitur. Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori Dauid ad recordandum. LXIX.

1 DEus in adiutorium meum intende: domine ad adiuuandũme festina.
Confundantur & reuereantur: qui quærunt animam meam.
Auertantur retrorsum & erubescant: qui volunt mihi mala.
Auertantur statim erubescentes: qui dicunt mihi euge, euge.
Exultent & lætẽtur in te omnes qui quærunt te & dicãt semper magnificetur dominus qui diligunt salutare tuum.
Ego vero egenus & pauper sum: deus adiuua me.
Adiutor meus & liberator meus es tu: domine ne moreris.

IVXTA HEBRAEVM.

Vincenti Dauidi ad memorandum.

Propheta. 1 DEus ad liberandũ me: domine ad adiutorium meum festina. 1 dii
1 Confundentur & erubescent quærentes animæ meæ: conuertẽ
2 tur retro & erubescent volentes mali mei.
Reuertẽtur super vestigio confusionis suæ: dicentes heah heah.
3 Exultabunt & lætabuntur in te omnes quærentes te: et dicent continue. Vox
4 K amantium. magnificabitur 1deus. Propheta. amantes salutis suæ 1 dii
5 Et ego pauper et mẽdicus, 1deus festina ad 1me auxiliũ meũ & liberator 1 dii 1 mihi
meus tu, domine ne morare.

TItulus est. Vincenti Dauidi ad memorandum: hoc est ad reuocandum in memoriam tum lapsum, tum pœnam, tum liberationem. Materia quippe psalmi est recursus Dauidis fugientis a facie Absalon ad deum pro celeri liberatione. Constat enim Dauidem esse authorem psalmi, & quæ de seipso dicit verificari in illa persecutione & in nulla alia: nam nullibi legitur fuisse ei insultatum nisi tunc a Semei. Et quia negocium illum habuit lapsum Dauidis in adulterium & homicidium pro causa meritoria, & fuit pœna illius excessus, & affuit diuina liberatio, ideo in titulo appositum est ad recordandum vt decætero caueret sibi. Et quoniam persona hæc directe petit celeritatem auxilii, consequẽs est vt intelligamus psalmum istum spectare ad illud

tempus quo Dauid vel certificatus erat a deo quòd se adiuturus erat & propterea sollicitat vt ac A
celeret vel constitutus erat in magna indigentia & propterea petit vt acceleret. Horum duorum primum non constat ex sacra scriptura. quanuis ex eo quòd Dauid. ii. Regum xviii. præcepit principibus exercitus sui vt seruarent sibi Absalon, appareat quòd expectabat victoriam: quũ tamen Absalón haberet fere totum regnum, hoc enim est signum quòd Dauid reuelatione habita hunc psalmum fecit. Secundum autem certissimum esse constat. tum quia Dauid in maximo fuit periculo ex consilio Achitophel: vt patet. ii. Reg. xvii. tum quia si res protracta esset in lõgum, quum Absalon totum fere regnum haberet, & Dauid pauper esset paulatim desertus remansisset Dauid sicut tempore Saulis. Et aduerte quòd psalmus iste continetur in psalmo, xl. scilicet expectando expectaui dominum. nam ab illo versiculo, complaceat tibi domine vt eruas me domine ad adiuuandum me festina, vsque ad finem nihil aliud est quã psalmus iste. lxx. Vter autem eorum prius editus fuerit, nescitur. Nec inconuenit diuersam esse materiam istius psalmi & illius particulæ: quoniam eisdem verbis in diuersis locis licuit prophetæ vti modo in B
persona Christi, modo in persona propria.

SVMMARIVM EST,

Dauid fugiens Absalon, petit a deo vt festinet ad liberandum, vt iusti magnificent deum & exultent in deo: festinet inquam tum qui ipse Dauid depauperatus est, tum quia solius dei est liberare ipsum.

Persona loquens propheta est.

DEus ad liberandum) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuã, ibi, confundentur. Proponit vnum scilicet quòd deus festinet ad adiutorium suum, non qualecunque sed liberatiuum ipsius. Ita quòd tria hæc subordinate petita integram efficiunt petitionem: quia liberatio subalternatur adiutorio & adiutorium festinationi. sic enim clare so- C
nat textus. Deus ad liberandum me: hic est vltimus effectus. domine ad adiutorium meum: hic est medius effectus. festina: hoc est primum.

CONFVNDENTVR & erubescent) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula ad liberandum. Secundo illa, ad adiutorium meum, ibi, exultabunt, Tertio illa, festina, ibi, & ego. Tractatur liberatio, prima ab iis qui se exercent ad hoc vt occidatur. Confundentur & erubescent. Proposuit deprecatiue: exequitur tamen indicatiuo futuro, si fecit hunc psalmum certificatus quòd exaudiendus erat, prophetans fructus orationis suæ ex diuina ope. Alioquin futura hęc interprætanda sunt deprecatiue. Ita quòd quia solius indicatiui futurum habent Hebræi, eodem futuro vtantur quandoque indicatiue, quandoque deprecatiue. & esset sensus. Confundentur pro confundantur, erubescent pro erubescant, & sic de reliquis, quærentes, opere, animam meam, vitam meam tollere: conuertentur retro & erubescent volen- E
tes mali mei. Illi opere quęrunt, isti animo volunt. Reuertentur super vestigio confusionis suæ, hoc est in signum confusionis suæ. vestigium quippe pro signo testante confusionem eorum positum est, ad similitudinem vestigii testãtis figuram pedis. Et intẽdit quòd ipsa reuersio sit signũ confusionis eorum. Dicentes, supple mihi, heah, heah. Licet solus Semei legatur insultasse Dauidi quum fugeret timens Absalon (egredere vir sanguinum, ecce premunt te mala tua &c. ii. Regum xvi.) verisimile tamen est cp multi alii absentes similiter insultarent. Posset tamen numerus pluralis pro singulari intelligi.

EXVLTABVNT & lætabuntur) Tractatur hic illa particula, ad adiutorium meum, ex parte fructus desiderati & promissi. Tum quo ad quærentes quę dei sunt. exultabunt & lætabuntur in te omnes quęrentes te. Tum quo ad diligentes. & dicent cõtinue amantes salutis tuę, D
magnificabitur deus. Nota sanctam Dauidis intentionem, supplicando promittẽtem quòd beneficium diuini adiutorii erit in exultationem iustorum & diuinam laudem. Aperit enim intentionem suam scilicet cp deo ipsum adiuuante ad redeundum in regnum, sic efficiet cp iusti lętabuntur & laudabunt deum. Quod & opere compleuit: quia ordinauit ędificationem templi & dispositionem diuini cultus, & vacauit piis operibus &c.

ET ego pauper) Tractatur hic illa particula, festina. Et tractatur vtrinque. s. & ex parte sui. Et ego pauper, fugiens enim indigebat necessariis, & mendicus, hoc est ex statu prosperitatis lapsus in paupertatem, hoc enim significat dictio Hebraica, quod mendici nomine interpretes significant. Quia talis ego sum, deus festina ad me. In Hebręo habetur mihi. Et ex parte dei

F Auxilium meum & liberator meus tu: hoc est in nullo spero nisi in te, tuum est auxiliari & liberare. Fugiens enim & remittens arcam domini dixerat, *Si* inuenero gratiam in oculis domini, reducet me: si autem dixerit mihi non places, præsto sum, faciat quod bonũ est coram se. ii. Reg. 15. Itaq; domine ne morare, accelera auxilium ad liberandum. Amen.

VVLGATA EDITIO. Psalmus LXX.

IN te domine speraui non confundar in æternum: in iustitia tua libera me & eripe me.
Inclina ad me aurem tuam: & salua me.
G Esto mihi in deum protectorem & in locum munitum: vt saluũ me facias.
Quoniam firmamentum meum & refugium meum es tu.
Deus meus eripe me de manu peccatoris: & de manu contra legem agentis & iniqui.
Quoniam tu es patientia mea domine: domine spes mea a iuuentute mea.
In te confirmatus sum ex vtero: de ventre matris meæ tu es protector meus.
In te cantatio mea semper: tanquam prodigium factus sum multis, & tu adiutor fortis.
H Repleatur os meum laude: vt cantem gloriam tuam, tota die magnitudinẽ tuam.
Ne proiicias me in tempore senectutis: cum defecit virtus mea ne derelinquas me.
Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui custodiebant animam meam consilium fecerunt in vnum.
Dicentes. Deus dereliquit eum, persequimini & comprehendite eum, quia non est qui eripiat.
Deus ne elongeris a me, deus meus in auxilium meum respice.
I Confundantur & deficiant detrahentes animæ meæ, operiantur confusione & pudore qui quærunt mala mihi.
Ego autem semper sperabo, & adiiciam super omnem laudem tuam.
Os meum annunciabit iustitiam tuam, tota die salutare tuum.
Quoniam non cognoui literaturam, introibo in potẽtias domini, domine memorabor iustitiæ tuæ solius.
Deus docuisti me a iuuentute mea, & vsque nunc pronunciabo mirabilia tua.
Et vsque in senectam & senium, deus ne derelinquas me.
Donec annunciem brachium tuum, generationi omni quæ ventura est.
Potentiam tuam & iustitiam tuam deus vsque in altissima quæ fecisti magnalia, deus quia similis tibi?
K Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas, & conuersus viuificasti me, & de abyssis terræ iterum reduxisti me.
Multiplicasti magnificentiam tuam, & conuersus consolatus es me.
Nam & ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam deus, psallam tibi in cithara sanctus Israel.
Exultabunt labia mea cum cantauero tibi, & anima mea quam redemisti.
Sed & lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam, cum confusi & reue-

riti fuerint qui quærunt mala mihi. A

IVXTA HEBRAEVM.

1 Propheta. †IN te domine sperani non confundar æterno.
2 In iustitia tua eripies & liberabis me: inclina ad me aurem tuam, & salua me.
3 Esto mi forti habitaculo ad veniendum iugiter: præcepisti ad saluandum me, quia petra mea & arx mea tu.
4 Deus meus salua me de manu impii: & de palma torquentis & violenti.
5 Quia tu spes mea: †domine deus fiducia mea a pueritiis meis. †domini mei B
6 Super te sustentatus sum ex vtero, de visceribus matris meæ tu eductor meus: in te laus mea continue.

7 Tanquã miraculum fui multis: & tu spes mea et fortitudo.
8 Implebitur os meum laude tua: tota die gloria tua.
9 Ne proiice me in †tempore senectutis sicut deficiẽte potentia mea ne derelinque me. †dii
10 Quia dixerunt inimici mei mihi: & obseruatores animæ meæ consiliati sunt C
11 Dicendo. Vox *consilii*, † Deus dereliquit eum: persequimini & comprehendite eum, quia non liberans. †dii est †tempori
12 Propheta. †Deus ne elongare a me: deus meus ad auxilium meum festina.
13 Confundentur & consumentur aduersantes animæ meæ: amicientur vituperio & erubescentia quærentes malum meum.
14 Et ego iugiter expectabo: & adiiciam super omnem laudem tuam.
15 Os meum narrabit iustitiam tuam, tota die salutem tuam: quia non cognoui D numeros.
16 Veniam in fortitudinibus † domini dei : recordabor iustitiæ tuæ, solius tui. †dominoũ meorum †dii
17 † Deus docuisti me: a pueritiis meis & vsque nunc annunciabo separata tua. † dii
18 Et etiam vsque senectutem & decrepitam † deus ne derelinque me: donec annunciabo brachium tuum generationi omni veniet, fortitudinem tuam. ætatem quæ
19 Et iustitiam tuam † deus vsque excelsum: quæ fecisti magna, † deus quis sicut tu? et E †dii
20 Qui fecisti videre nos angustias multas & malas: reuerteris viuificabis nos, & de abyssis terræ reuerteris, facies ascendere nos. et facies ascendere nos
21 Multiplicabis magnitudinem meam & verteris: consolaberis me.
22 Etiam ego confitebor te in vase violæ, veritatem tuam deus meus cantabo tibi in cithara sancte Israelis.
23 Laudabunt labia mea, quoniam cantabo tibi, & anima mea quam redemisti.
24 Etiam lingua mea tota die loquetur iustitiam tuam, quoniam cõfusi sunt, quoniam dehonestati sunt quærentes malum meum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F TItulus nullus est. Materiam psalmi oportet ex ipso accipere. Et quia author psalmi creditur Dauid, & quæcunque de seipso dicit verificantur de ipso, consequens est vt psalmus ad literam tractet de Dauide. Et quoniam versus senectutem præ se fert se fuisse tépore istius psalmi, conferendo nonum versiculū cum præcedentibus, & consilium Achitophel introducitur in versiculis. x. & .xi. ideo psalmus iste non quancunque Dauidis tribulationem sed illam quam perpessus est in fuga a facie Absalon, ad literam tractat.

SVMMARIVM EST,

Dauid in persecutione ab Absalon recurrit ad deum, ex sua in deum coniunctione ab vtero matris, aucta continue diuinis beneficiis, & sua in deo spe, vt non derelinquat se nunc senectutis tempore: vt cōfusis persecutoribus ipse iuxta cœpta a pueritia vacet diuinis laudibus quas a deo didicit, annunciando potentiam, iustitiam, fortitudinem, punitiões, gratias &c. dei vsque in decrepitam ætatem. Seq; exaudiendum simul affirmat.

Persona loquens propheta est.

G IN te domine speraui) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materię, & executiuam, ibi, præcepisti, Proponit tria. Primo spem suam cum duplici effectu. In te, non in me, non in homine, domine speraui. hæc est spes. Non cōfundar æterno. hic est primus effectus: hoc est non priuabor assecutione speratæ rei tandem, quāuis ad tempus priuer illa. In iustitia tua eripies me & liberabis me. Secundus effectus est. Deus in hac tua iusta punitiōe quam exerces per Absalon ob demerita mea, facies me euadere a morte & restitues gradui pristino. Vterque effectus prophetice scribitur, non deprecatiue. Secundo proponit supplicationem pro salute. Inclina ad me aurem tuam. Humano more alloquitur deum tanquā in excelso positum, ad quem vox supplicantis non potest pertingere nisi audiens inclinet aurem. Et intendit petere flexionem rigoris iustitiæ diuinæ: sciens q̄ non meretur saluari, sed perdere regnum & vitam propter crimina homicidii & adulterii. Et salua me, a persecutione Absalon. Tertio proponit supplicationem alteram. Esto mihi forti habitaculo ad veniendum iugiter. Deiectus a Sion, a domo domini supplicat vt non solum saluet se: sed de cætero sit sibi deus tanquā habitaculum forte ex quo nō eiiciatur, ad hūc effectū vt continue Dauid veniat ad laudādū deū in cōspectu arcæ dei.

PRAECEPISTI ad saluandum me) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, in te domine speraui. Secundo illa, inclina ad me aurem tuam & salua me, ibi, ne proiice. Tertio illa, esto mihi &c, ibi, & ego iugiter. Quarto illa, in iustitia tua, ibi, Et iustiam tuam deus. Quinto illa, non confundar æterno, ibi, etiam q̄ confitebor te. Tractando spem suam in deo, inchoat a capite suæ spei. Præcepisti, mediante Samuele ordinasti olim, ad saluandum me, salutem meam: quia petra mea & arx mea tu. hinc scio q̄ ordinasti saluare me quia expertus sum te mihi velut arcem meam, non qualemcunque sed super petram firmatam, expertus quippe hoc fuerat in omnibus persecutionibus a Saule & in multis bellis. Deus meus salua me, fac me euadere, de manu impii Absalon: & de palma torquētis & violēti. Tria crimina Absalon tangūtur, impietas in patrem. tortio, hoc est iniquum studium ad peruertendum populū: I vt patet in historia. ii. Reg. & violentia, qua cum exercitu molitus est debellare regem. Quia tu spes mea, ideo salua me, quia tu solus spes mea: nō nouiter, sed tu deus domine fiducia mea a pueritiis meis. puer enim vnctus est a Samuele in regē: & ex tūc directus est spiritus domini in Dauid. i. Reg. xvi. Super te sustentatus sum ex vtero, de visceribus matris meæ tu eductor meus. Cōmemorat diuina beneficia sibi collata antequā posset spem suam ponere in deo: vt ostendat q̄ etiam ex beneficiis naturalium donorum causam habeat sperandi in deo. Vel fiduciam suam in deo cōmemorat sibi innatam, & velut congenitam secum creuisse: eo loquendi modo quo in psalmo. lviii. de quibusdam dicit. alienati sunt a vulua, errauerunt ab vtero. Ita q̄ sicut illi dicuntur iniqui ex vtero matris suæ, quia semper fuerunt iniqui & ad iniquitatem proni, ita iste dicit se ex vtero matris innixum deo, & eductum de vtero matris ad hoc. s. ad sperandum in deo. Vn K de & subdit. In te laus mea continue, semper gloriatus sum in te. Tanquam miraculū fui multis. Puer seu adolescēs Dauid interfecit vrsum & leonem, interfecit Goliath gigantem, vicit sæpe Philisth æos: & post mirabiles euasiões de manu Saulis obtinuit regnum, habuit tot victorias contra Syros, Idumæos &c. Et propterea dicit, tanquam portentum seu miraculum fui multis, vt ex pastore ouium sic tam excelsus tot præclaris facinoribus emerserim: & tu spes mea, fortitudo: hoc est & in his omnibus semper tu fuisti tum mea spes, tum mea fortitudo. Implebitur os meum laude tua, tota die gloria tua. hæc non vsquequaque ingrato affectu commemoro: sed propter tot beneficia os meum totum occupabitur laudibus tuis, glorificando te.

NE proiice me) Tractatur hic illa particula, inclina ad me aurē tuam & salua me. Vbi narrauit spem suam in deo ex vtero matris suæ, cum tot fortiter gestis deo efficiente, consequenter supplicat vt nolit se mō in senectutis ætate derelinquere, sed continuare velit cœpta. erat eīm Dauid fugiens ab Absalon iam senex. Quod ex duobus accipitur. Primum ex eo quòd ista fuga fuit post tot bella, post superatā Syriam, subactos Ammonitas &c. vt patet ex eo quòd fuit per multos annos post adulterium cum Bethsabee: quod cōmissum est existente Ioab in vltimo bello contra Ammonitas: vt pote contra ciuitatem regiam Ammonitarum. Nam Dauid genuit ex Bethsabee quatuor filios & vnam filiam vltra illum conceptum ex adulterio, mortuum infra septimum diem sine nomine: vt patet. i. Paralipom. iii. Et etiā ex eo quòd Dauid occiso Absalon, nec suas cognouit vxores aut concubinas nec aliam duxit: hoc siquidem est signum senectutis. dormiebat enim solus: & propterea inuenerunt Abisach sunamitem &c, vt patet in histo ria Regum. Ne proiice me, quem tantopere protexisti, in tempore senectutis: sicut deficiente potentia mea, naturali, ne derelinque nūc. In Hebræo habetur in datiuo tempori, sed congruitas mutauit addita præpositione in. Sicut deficiente. Aduerte hic q̄ interpretes ponunt deficiente, dictio Hebraica significat completionem qua complentur successiua. Et quia completio successiuorum est deficientia eorundem (cum enim cōpletur dies tunc deficit) ideo interpretes deficientiam transtulerunt. caremus siquidem verbo actiuo seu neutro significante huiusmodi completionem intransitiue. Sicut deficiente potentia mea. Multiplicat loca, prius ab ætate senili: modo a defectu virium supplicat. Milites quorum vires sunt consumptæ, relinquuntur tanquā inutiles. Et ad hoc alludens ait, ne derelinque me sicut deficiente potentia mea, hoc est tanquam mi litem consumptis viribus eius. Quia dixerunt inimici mei, Achitophel & seniores cum Absalon, mihi, hoc est contra me: & obseruatores animæ meæ, id est vitæ meæ in malum, consiliati sunt simul. Dicendo hæc scilicet. deus dereliquit eum, propter crimina eius, non adiuuat eum amplius vt experientia testatur: persequimini & comprehendite eū. Secundi Reg. xvii. dixit Achitophel. Eligam mihi duodecim milia virorum & persequar Dauid hac nocte & percutiam eū. C Quia non liberans. Dauid quippe lapsus est & solutis manibus &c. vt ibi subditur. Ideo deus ne elongare a me, esto mecum: deus meus ad auxilium meum festina, opus est celeritate ad occurrendum tali consilio. Et fuit exauditus, consulente Cusi oppositum. Confundentur & consumentur aduersantes animæ meæ. Prophetat exauditionem. Vtrunque fuit verum. nam & confusi sunt ab expectatione sua, & consumpti sunt. Achitophel quidem suspendio proprio, Absalon lanceis, & exercitus armis Ioab. Amicietur vituperio & erubescentia quærentes malum meum. fuerunt enim velut erubescentia & vituperio vestiti oēs qui quæsierant malum Dauidi.

ET ego iugiter expectabo) Tractatur hic illa particula, esto mihi forti habitaculo ad veniendum iugiter. Tractatur autem promittendo diuinas laudes. Et ego iugiter expectabo, deum firma spe: & adiiciam super omnem laudem tuam, nunquam desinam addere laudem laudi. Os meum narrabit iustitiam tuam, non meam sed qua me punis: tota die, continue, salutem tuam qua me saluabis: quia non cognoui numeros. Per numeros intelligit scientias humanas. quas nominat a numeris, vel quia sub numeris tradebantur antiquitus scientiæ: primaque, scientiarum erat mathematica cuius caput est arithmetica de numeris. Vel quia exacta cognitio rerum cognitio numerorum dicitur. dicimus enim omnes numeros philosophiæ vel metaphisicæ &c. Intendit itaque propheta dicere se nescire subtilitates humanarū scientiarum, primæ philosophiæ, & alia huiusmodi: & hinc reddere rationem quare non promittit laudare deum cum huiusmodi subtilitatibus. Sed veniā in fortitudinibus domini dei: hoc est in potēter gestis a domino deo veniā ad laudandum, ex iis quę potēter gessit cōtra Pharaonē, cōtra Amorrēos, & reliquis cōtētis in sacra scriptura spectātibus ad potētiam dei: vt sunt creatio cæli & terrę. & similia. Recordabor iustitiæ tuæ, non solū laudabo potentiā tuā sed etiā iustitiā quā exercuisti in primos D parētes, in primū homicidā, in diluuio generis hūani &c. Soli⁹ tui. Et breuiter laudabo te solum, nescies subtilitates sciētiarū. De⁹ docuisti me. Si queris vnde scis ò Dauid fortitudines domini, iustitiā dei, solūq; deū, quū nō vacaueris nisi aut ouibus aut militiæ? Ecce respōsio. Deus docuisti me, ipse deus fuit doctor interius illuminādo. Vnde. 2. Reg. xxiii. dicit ipse Dauid, De⁹ Israel mihi locutus est sicut lux authore oriente sole mane absq; nubib⁹ rutilat &c. A pueritiis meis & vsque nunc annunciabo separata tua. Fructus doctrinæ qua me docuisti, est quòd ex tunc (scilicet a pueritia mea) proposui, annunciabo separata, occulta & mirabilia tua, & vsq; nunc in eodem perseuero proposito. Futurū enim annunciabo, respicit præteritū docuisti. Et etiam vsq; senectutem & decrepitam, supple ætatē, deus ne derelinque me: donec annunciabo brachiū tuum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

F potentiam tuam, generationi omni quæ veniet, fortitudinem tuam, exercitium brachii tui. more humano loquitur de potentia dei & operibus illius. Nota hinc haberi duo. Alterum quòd Dauid loquitur de annunciatione per psalmos, nam annunciatio eius per solam vocem nõ se extendit ad omnem venturum: sed annunciatio scripta in psalmis extendit se ad omnem generationem. Alterum quòd Dauid incœpit huiusmodi annnnciationem per psalmos a pueritia sua, alioquin non dixisset, a pueritiis meis & vsque nunc annunciabo separata tua. vtroque siquidem modo annunciauit diuina a pueritia. Legitur enim primi Regum xvii. quòd Dauid ad huc puer laudes diuinas annũciabat dicẽs, Dominus qui eripuit de manu leonis. Et rursus, Quis est iste Philistęus incircuncisus qui ausus est maledicere exercitui dei viuentis? In quo clare apG paret annunciatio vocalis diuinæ laudis, annunciatio autem per psalmos ex contextu istius literæ coniicitur.

ET iustitiam tuam deus vsque excelsum) Tractatur hic illa particula, in iustitia tua eripies me & liberabis me, continuando annuncianda. Non solum annunciabo brachium & fortitudinem, sed iustitiam tuam, qua me punis & simul punies persecutores meos, laudabo vsque excelsum, vsque ad summum: vtpote qui nec mea persecutorum meorum crimina impunita relinquis. quæ fecisti magna, hoc est annunciabo res magnas quas fecisti, quæ sunt sparsæ per scripturam, quis sicut tu? & annunciabo quòd non est similis tui. Qui fecisti videre nos angustias multas & malas, in hac persecutione, & hæc est iustitia. reuerteris placidus, viuificabis nos, qui iam sumus mortificati: & de abyssis terræ reuerteris, facies ascendere nos. Ordina literam sic, reuerH teris, & de abyssis terræ facies ascendere nos. Bis dicit reuerteris. semel ad viuificandum, & iterũ ad eleuandum ex imo ad regnum, deiecti enim erant. Multiplicabis, augebis, magnitudinem meam & verteris, consolaberis me. Tertio repetit verteris ad consolandũ specialiter ipsum Dauidem, & augendum magnitudinem eius: vt rei probauit euentus. Vnde litera esset sic ordinãda Verteris, multiplicabis magnitudinem meam & consolaberis me. parum prodesset augeri magnitudinem nisi adesset consolatio.

ETIAM ego confitebor te) Tractatur hic illa particula, non confundar æterno: prædicendo cum confusione inimicorum se in sono, cantu & meditatione palam laudaturum deum. Etiam ego confitebor te, laudabo non meas vires sed te, in vase violæ, hoc est in sono violæ: veritatem
I tuam deus meus cantabo tibi, quia verax in sermone tuo regnum mihi firmasti, in cithara sanctæ Israelis. Sicut appellatur deus Israelis ita appellatur sanctus Israelis, quia apud Israel colitur sanctus, hoc est eleuatus ab omni imperfectione. Laudabunt, te canendo, labia mea, non solum instrumentis musicis violæ & citharę, sed labiis propriis lætitiam monstrabo: quoniam cantabo tibi, & anima mea quam redemisti. Etiam lingua mea tota die loquetur iustitiam tuam. & anima mea laudabit, quam redemisti fere de morte ad vitam: etiam lingua mea ex meditatione loquetur, non præceps, non temere, non garrule, tota die iustitiam tuam, quam exercuisti in persecutores meos, quia confusi sunt, non assequentes intentum, quia dehonestati sunt, multis turpibus quæ ibi interuenerunt: vt Achitophel suspendio, Absalon impietate, tantis incestib⁹ & suspẽdio per crines &c. quęrentes malũ meum, malum deiectionis a regno & a vita. Amen.

VVLGATA EDITIO. Salomoni Psalmus. LXXII.

K DEus iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio Regis.
Iudicare populum tuũ in iustitia: & pauperes tuos in iudicio.
Suscipiant montes pacem populo: & colles iustitiam.
Iudicabit pauperes populi & saluos faciet filios pauperum: & humiliabit calumniatorem.
Et permanebit cum sole & ante lunam: in generatione & generationem.
Descendet sicut pluuia in vellus, & sicut stillicidia stillantia super terram.
Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis donec auferatur luna.
Et dominabitur a mari vsque ad mare: & a flumine vsque ad terminos orbis terrarum.

Coram illo procident æthiopes: & inimici eius terram lingent. A
Reges Tharsis & insulæ munera offerent: Reges Arabum & Saba dona adducent.
Et adorabunt eum omnes reges: omnes gentes seruient ei.
Quia liberabit pauperem a potente: & pauperem cui non erat adiutor.
Parcet pauperi & inopi: & animas pauperum saluas faciet.
Ex vsuris & iniquitate redimet animas eorum: & honorabile nomen eorum coram illo.
Et viuet & dabitur ei de auro Arabiæ: & adorabũt de ipso semper, tota die benedicent ei.
Erit firmamentum in terra in summis montium: superextolletur super libanũ B fructus eius, & florebunt de ciuitate sicut fœnum terræ.
Sit nomen eius benedictum in secula: ante solem permanet nomen eius.
Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ: omnes gentes magnificabunt eũ.
Benedictus dominus deus Israel: quia facit mirabilia solus.
Et benedictum nomẽ maiestatis eius in æternum, & replebitur maiestate eius omnis terra, fiat fiat.

Completæ sunt orationes Dauidis filii Iesse.

IVXTA HEBRAEVM. Salomoni LXXII. C

Propheta. 1 DEus iudicia tua regi da: & iustitiam tuam filio regis. Hdii.
2 Iudicabit populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio.
3 Portabunt montes pacem populo & colles, in iustitia.
4 Iudicabit pauperes populi, saluabit filios mendici, & cõteret calumniatorem.
5 Timebunt te cum sole & facibus lunæ, generatio generationum.
6 Descendet velut pluuia super tonsam, velut imbrium gũtta terræ.
7 Florebit in diebus eius iustus, & multitudo pacis vsque non luna. erit
8 Et dominabitur a mari vsque mare, & a flumine vsque terminos terræ.
9 Faciebus eius genuflectent eremitæ, & inimici eius puluerem lingent. E
10 Reges Tharsis & insularum munus reddent, Reges sceua & seua donum offerent.
11 Et curuabunt se illi omnes reges, omnes gentes seruient ei.
12 Quia eruet mendicum a diuite, & pauperem, & non adiutor ipsi. cui est
13 Miserebitur super paupere & mendico, & animas mendicorum saluabit.
14 A dolo & ab iniquitate redimet animam eorum, & preciosus sanguis eorum in oculis eius. D
15 Et viuet, & dabit ei de auro sceua, & orabit pro eo continue, tota die benedicet eum. populo populo populum
16 Erit vola tritici in terra in capite montium, collidetur sicut libani fructus eius, & germinabunt de ciuitate sicut herba terræ.
17 Erit nomen eius æterno, faciebus solis filiabitur nomen eius, & benedicentur in eo omnes gentes, beatificabunt eum. et

Universidad de Deusto
Biblioteca

18 Benedictus dominus ᵈ deus ꝺdeus Israelis:faciens separata solus ipse. ꝺdii
19 Et benedictum nomen honoris eius sempiterno,& implebit honor eius vni-
F uersam terram.amen & amen.

Completæ sunt orationes Dauidis filii Isai.

TItulus est Salomoni. Vbi aduerte quòd Salomon non significatur author psalmi: quoniam ex rubrica subiuncta in fine istius psalmi constat authorem psalmi huius Dauidem, subditur rubrica talis.completæ sunt orationes Dauidis filii Isai. Nisi enim Dauid fuisset author istius psalmi,non fuisset in fine eius rubrica talis appositа. Est itaque Dauid author psalmi. Nota
G secundo quòd Salomon non est in hoc loco nomen proprium sed appellatiuum,ita ꝙ non significat illum Dauidis filium qui olim ædificauit templum, qui vocatus est Rex Salomon: sed est epitheton Messiæ. appellatiue siquidem sumitur,ac si dictum fuisset pacifico. Hæc autem sic esse cõprobatur ex ipso psalmo. Primum ex versiculo octauo.& dominabitur a mari vsque mare,& a flumine vsque terminos terræ. Secundo ex versiculo vndecimo. & curuabunt se illi omnes reges,omnes gentes seruient ei. Tertio ex versiculo.xvii.& benedicentur in ipso omnes gentes,beabunt eum. Hæc enim manifeste constat non illi viro qui appellatus est Salomon sed Messiæ cõuenire. Quod etiam attestatur thargum,habens sic.deus sententiam iudiciorum tuorum Regi
H Messiæ da. Merito autem Messias appellatur Salomon id est pacificus:quia pacificat ea quæ in cælis & quæ in terris sunt:vt dicitur ad Ephe.i. Est igitur ad literam materia psalmi regnum Messiæ pacificum.& hoc denotat titulus,Salomoni.

SVMMARIVM EST.

Propheta prædicit Messiam,Regem Regis filium, iudicaturum omnes cum iustitia & pace, dominaturum omni terræ,adorandum ab vniuersis regibus & gentibus,curam habiturum pauperũ & impotentum,prouisurũ populo suo de omnibus,cognoscẽdũ palam æterno filii nomine,
1 & ab omnibus beandũ:indeq; benedicetur deus & nomen gloriæ eius quæ replebit vniuersum.
Persona loquens propheta est.

DEus iudicia tua.) Diuiditur psalmus in partes duas:proposituam materiæ,& executiuã,ibi, iudicabit. Proponit petendo vnum, multis circunstantiis fultum. Deus da iudicia tua, omnia ad ius dicendum,& iustitiam tuam, hoc est executionem iudiciorum) nihil enim est ius dicere nisi subsequatur executio iustitiæ) Regi filio Regis. Messiam appellat Regem: quia quatenus Rex erit,de eo loquitur,filium autem ob nobilitatem generis. Et quidem secundum diuinã naturam est filius regis qui regit vniuersum:secundam autem humanam est filius Dauidis Regis. Vbi nota prophetam petere vt Messiæ iam Regi detur iudicium & iustitia:quia ad literã in secundo aduentu in quo Messias veniet Rex & Regis filius gloriosus,iudicabit & iustitiam faciet. Vnde & angelus ad Mariam dicit. Dabit ei deus sedẽ Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum,& regni eius non erit finis. regnum enim Christi in secũdo aduentu inchoabit in terra:interim siquidem sedet a dextris dei.

IVDICABIT populum tuum.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula,iudicia tua & iustitiam tuam. Secundo illa,da,ibi,descendet. Tertio illa,Regi, ibi,& dominabitur. Quarto illa,filio Regis,ibi,erit nomen. Quinto illa,deus,ibi,benedictus.
K Prædicit Propheta fructum petitæ donationis. Iudicabit Messias rex,populum tuũ,deus:& quod quod plus est pauperes tuos in iustitia & iudicio. Portabunt montes & colles,maiores & minores principes,pacem populo in iustitia:hoc est non faciet iudicium turbulentum, tumultuosum aut scandalosum,sed sic iudicabit vt maiores omnes in iustitia portent pacem vniuersalem. ita ꝙ tunc implebitur,& erit opus iustitiæ pax:quod in hoc mundo impleri non potest. Iudicabit pauperes populi (specialiter meminit pauperũ,quorum iustitia facile contemnitur)dicit ius pauperibus,& a fortiori diuitibus:saluabit filios mendici.ecce executio iustitiæ quòd filios etiã mẽdicantium saluabit ab iniuriis.& conteret calumniatorem. Perfectio iustitiæ est non solum saluare innocentem,sed damnare,sed punire nocentem. propterea enim dictum est iudicia in plurali,vt vtrunque comprehendatur iudicium:& punitiõis malorum, & iustificationis rectorum. Aduerte hic per hæc omnia describi vniuersale iudicium exercendum a Christo, ex integritate

& vniuersalitate iudicii ac iustitiæ cum pacis fructu. tũc enim erit summa trãquillitas ordinis: A
quæ vocatur pax. Timebunt te cum sole. Terribilitas iudicii describitur ex vniuersalitate locorum & temporum. Timebunt te generatio generationum cum sole & faciebus lunæ. Motus cæli generatio est omniumgenerationum.generatio quidem, quia in fieri consistit motus:generationum autem,quia est causa omnium generationum: Et ipse cum sole & stellis, quæ apparẽt in conspectu lunæ & non in conspectu solis,timebunt te, hoc est ad similitudinem timentium se habebunt:quoniam motus quidem cæli cessabit,& sol & stellæ apparentes in conspectu lunę, cessabunt ab influxibus suis:cessabit enim tunc generatio. Et per hoc significatur iudicium illud extendere se ad totum vniuersum & finem imponere generationibus:ac per hoc non esse opꝰ vt iteretur iudicium.

DESCENDET.) Tractatur hic illa particula,da,describendo aduentum Messiæ. Et quãuis possint hæc verba intelligi de primo aduentu,contextus tamen trahit me ad exponendũ de secundo. Descendet,de cælo in secundo aduentu, velut pluuia super tonsam,velut imbrium gutta terræ. Tonsa appellatur terra producens pascua secto fœno.tunc enim est velut tonsa, & B
desiderat pluuiam ad germinandum:Et iuxta hanc similitudinem describitur secundus Christi aduentus opportunus,desideratus,fœcundus sicut pluuia respectu terræ tonsæ ad nouum germẽ. Et congruit similitudo expectationi iustorum post tonsionem:pro quanto post succisum germẽ huius vitæ expectant nouum germẽ resurrectionis. Altera similitudo est,quum terra arida magnis guttis multę pluuiæ satiatur. Et ad idem tendit:quoniam ariditas terræ magnam desiderat pluuiã.& ariditatem humani generis ex se insinuat. Florebit in diebus eius. Ecce fructus descẽsus veluti pluuiæ ad similitudinem terræ tonsæ,describitur florere,germinare, flores producere. Florebit in diebus,aduentus,eius nõ terra sed iustus,genus iustorũ:& multitudo pacis,nõ ad tẽpus sed vsq; nõ luna,hoc sine fine.& pacis nõ erit finis,vt scripsit Esaias. describit enim infinitã durationẽ a perpetuitate lunæ,vsq; nõ erit luna,hoc est semper:nunq̃ eñ luna desinet esse. C

ET dominabitur.) Tractatur hic illa particula,Regi:describendo regnum Messiæ humano more ex iis quę apud nos sunt, Tũ ab vniuersitate terrarũ. & dominabitur a mari vsq; mare, & a flumine vsq; terminos terræ:hoc est in vniuersis maribus & vniuersis terris. Tum a reuerẽti subiecti one & populorum & principum. faciebus eius genuflectent eremitæ,habitatores locorũ desertorum,& inimici eius,idolatræ,peccatores,dęmones,puluerem lingent,sub pedibus eius. Reges tharsis & insularum,hoc est reges marium & habitantium in insulis,munus reddent,debitũ vtpote subditi:Reges sceua & scęua donum,debitum,offerent. Et vt vnico verbo dicatur.curuabunt se illi omnes reges,omnes gentes seruiẽt ei. Intellige per hæc omnia minus dici quam in- D
tenditur.describitur enim vniuersalis omnium subiectio & reuerentia quæ exhibebitur Christo in secundo aduentu per hæc minima quę sunt apud nos. Et propterea meminit habitatorum eremi & insularum specialiter,vt nullum exceptum intelligas.

QVIA eruet mendicum.) Descripto regno Christi ab vniuersali subiectione,nunc describitur idem a regimine dupliciter. Prius respectu personarum indigentium & impotentium. deinde respectu populi. Quia eruet mendicum & pauperem a diuite. Reddit rationem descriptę subiectionis & reuerentiæ ex bonitate regiminis,liberando pauperes & inferiores ab oppressione potentiorum.& non adiutor ipsi,hoc est liberabit eos qui carent adiutore. Ita ꝙ trã personarum genera tanguntur:mendici,pauperes,& carentes adiutore. vt omnes indigentes comprehendat. Miserebitur super paupere & mendico,& animas mendicorum saluabit. Interne misericordiæ actus simul & externę saluationis adiungit. A dolo & ab iniquitate redimet animã eorum. Periclitantur pauperes tũ propter dolos aliorũ cõtra eos,tum propter iniqua facta cõtra vitam eorũ. Et ab vtroque periculo redimet eos. Et preciosus sanguis eorũ in oculis eis. Pro nihilo E
habetur sanguis vilium personarum apud reges mundi:in oculis vero Messię sanguis pauperum erit preciosus,valde ęstimatus. Et viuet, Rex Messias sine fine,& dabit ei. Explicare incipit regimen Messię respectu populi.& ideo transit a numero plurali quo hactenus vsus est ad singularem,vtendo pronomine ei seu illi. Et dabit ei populo suo,de auro sceua. ditabit populum suũ, & orabit pro eo continue,seruabit eum populum continue suis meritis:sicut orans sacerdos seruat eũ pro quo orat, tota die, semper,benedicet eum,populũ. Erit vola tritici in terra in capite montium,feretur tantum tritici quantum capit vola in vertice montium,& collidetur fructus eius sicut libani,fructus colliditur:hoc est multiplicabitur vsqueadeo ꝙ spicę collidentur agitante vento sicut rami arborum in libano colliduntur. & germinabunt de ciuitate sicut hęrba terrę.hoc est homines ciuiles crescent,multiplicabuntur sicut hęrba terrę crescit & multiplicatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Aduerte hic describi per hæc regimen regni Mesiæ ab incomparabili similitudine regiminis & regni humani. Et propterea describitur a cura pauperum, quæ rara est in regnis humanis. a redemptione subditorũ tum a machinationibus dolosis, tũ a factis iniquis: quod rarissime fore te fit. Tum ab æstimatione infimorũ: quod in regnis humanis non habet locũ. Et quod plus est, ꝙ ipse Rex ditabit subditos, ꝙd erit sicut sacerdos pro eis ad deum, nunquam maledicẽdo & a fortiori nunquã malefaciendo populo suo. Tum ab abundantia tãta ꝙ pugillus tritici in vertice montium (vbi minus triticum solet seri & fructificare) multiplicabitur sicut fructus libani. Tum a fœcunditate, ꝙ velut germinantes ciues crescent: quod ad fœlicitatem pertinet regni. Intendit enim per hæc omnia ineffabiles conditiones regni Mesiæ significare quo ad omnia sine acceptione personarum, cum cura ita singulorum sicut & omnium. Nec meminit curæ respectu diuitum: quia in omnibus humanis regnis diuites bene stant: & ideo non oportuit mentionem de hoc facere. Sed superius vbi de iudicio & iustitia actum est, dictum est quòd mõtes & colles
G portabũt, sufferẽt in iustitia pacẽ: & de reuerentia dictũ est ꝙ adorabũt eũ omnes Reges.

ERIT nomen eius.) Tractatur hic illla particula, filio Regis: prosequendo fœlices conditiones Regis. Tum quo ad perpetuitatem famæ. Erit nomen eius æterno, nulla obliuione delebitur, faciebus solis filiabitur nomen eius: hoc est in clara luce, palam in toto vniuerso nomẽ Mesiæ filiatione cognoscetur: hoc est ab omnibus tunc cognoscetur quòd ipse est filius dei. quod esse filium est ei nomen proprium. Et vere sic erit. nam beati videbunt hoc. alii autem vidẽtes ipsum hominem dominum vniuersorum, iudicem mundi & adorari vt filium dei, credẽt coacti ipsum esse filium dei: sicut modo dæmones credunt. Ex hoc textu apud Iudæos vulgatum est nomen Mesiæ, filius dei. Vnde in euangelio pluries inducuntur & homines & dæmones appellãtes Mesiam filium dei. quinetiam Caiphas Pontifex dixit, si tu es Mesias filius dei. Et benedicentur in eo, quoniam in Christi merito solo benedicentur omnes quicunque benedicentur: omnes gẽtes beatificabunt eum, laudando.

H BENEDICTVS dominus.) Tractatur hic illa particula, deus: gratias agendo deo qui dedit iudicia sua & iustitiam suam Regi filio Regis. vel potius prophetando quòd tunc (scilicet tempore regni Mesiæ) deus benedicetur, qui modo vix cognoscitur. Benedictus, benedictione laudis erit, dominus deus, natura, deus Israelis, per gratiam cultus: faciens separata id est mirabilia, solus ipse, in Mesia. Et benedictum, erit, nomen honoris eius, quod nunc latet & tunc erit manifestum sempiterno: & implebit honor eius, tunc, vniuersam terram, quam non implet nunc. Amen. & amen Affirmantis est duplicata affirmatione, in signum immobilis veritatis futuræ.

Completæ sunt orationes Dauidis filii Isai.

I EOccurrit hoc loco quæstio de veritate huius rubricæ: quia inferius multi subiunguntur psalmi cum titulo Dauidis. Soluitur autem per hoc quòd psalmi non sunt locati in libro psalmorum qui habetur, eo ordine quo erant in principio: sed sicut reperti sunt. Erant siquidem sparsi, & sine ordine collecti sunt. Clare enim constat ex titulis quòd tertius psalmus locandus est post. li. secũdum rectum ordinem. Vnde quia contingit psalmum hunc habentem hanc rubricam in medio locari, ideò hic legitur. Crediderim ego (vt in proœmio dixi) hunc psalmum esse vltimum psalmum totius psalterii: & propterea habere hanc rubricam annexam. Amen.

VVLGATA EDITIO. Canticum Asaph. LXXII.

K QVam bonus Israel deus: iis qui recto sunt corde.
Mei autẽ pene moti sunt pedes: pene effusi sunt gressus mei
Quia zelaui super iniquos: pacem peccatorum videns.
Quia non est respectus morti eorum: & firmamentum in plaga eorum.
In labore hominum non sunt, & cũ hominibus non flagellabuntur.
Ideo tenuit eos superbia eorum, operti sunt iniquitate & impietate sua.
Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis

Cogitauerunt & locuti sunt nequitiam: iniquitatem in excelso locuti sunt, A
Posuerunt in cælum os suum: & lingua eorum transiuit in terra.
Ideo conuertetur populus meus hic: & dies pleni inuenientur in eis.
Et dixerunt quomodo scit deus: & si est scientia in excelso?
Ecce ipsi peccatores & abundantes in seculo: obtinuerunt diuitias.
Et dixi, ego sine causa iustificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas.
Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis
Si dicebam narrabo sic, ecce nationem filiorum tuorum reprobaui.
Existimabam vt cognoscerem hoc, labor est ante me.
Donec intrem in sanctuarium dei, & intelligam in nouissimis eorum. B
Veruntamen propter dolos posuisti eis, deiecisti eos dum alleuarentur.
Quomodo facti sunt in desolationem? subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam.
Velut somnium surgentium, domine in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.
Quia inflammatum est cor meum & renes mei commutati sunt, & ego ad nihilum redactus sum, & nescíui.
Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.
Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum C gloria suscepisti me.
Quid enim mihi est in cælo: & à te quid volui super terram?
Defecit caro mea & cor meũ: deus cordis mei & pars mea deus in æternum.
Quia ecce qui elongant se à te peribunt: perdidisti omnes qui fornicantur abs te.
Mihi autem adhærere deo bonum est: ponere in domino deo spem meam.
Vt annunciem omnes prædicationes tuas: in portis filiæ Sion.

IVXTA HEBRAEVM.

1 Propheta. Psalmus Asapho. LXXIII.

TAntum bonus Israeli †deus, mundis cordis. E
sic
2 Et ego: velut parum declinauerunt pedes mei, velut nihil effusi sunt gressus mei. F dii
3 Quia zelaui in insipientibus: pacem impiorum videbo.
4 Quoniam non ligamina morti eorum: & sana vis eorum,
sunt
5 In labore hominis non ipsi, & cum Adam non plagabuntur.
sunt
6 Ideo torquẽs eorum superbia, amicietur ornamento iniquitatis sibi. D
fuit
7 Exiuit ex adipe oculi eorum, transierunt cogitationes cordis.
quilibet oculorum
8 Liquefacient & loquentur in malo fraudis, ex excelso loquentur.
9 Posuerunt in cælis os suum, & lingua eorum ambulabit in terra.
10 Propterea redire faciet populum suum huc, & aquæ pleni exprimentur eis.
deus
11 Et dicent, Vox populi, quomodo nouit deus, & est scientia in excelso?

Universidad de Deusto
Biblioteca

12 Ecce isti impii: & quieti mundi, assecuti sunt opulentiam.
13 Tantum frustra muudaui cor meum: & laui in mundicia palmas meas.
14 Et fui vulneratus tota die: & castigatio mea matutinis.
sicut
15 Si dixi narrabo sicut: ecce generationem filiorum tuorum negaui.
est
16 Propheta. Et cogitaui ad sciendum hoc: labor ipse in oculis meis.
17 Donec veniam ad sanctuaria dei: intelligam † finem eorum. † finis
18 Tantum in lubricis pones † eos: fecisti, cadere eos in † ruinas. † eis. † ruinis.
19 Quomodo fuerunt desolationi? sicut momentum finiti sunt, completi sunt ab horroribus
20 Velut somnium ab expergisci: † domine, in ciuitate imaginem eorum despicies. domini mei.
21 Quia acescet cor meum: & renes meos acuam.
tanquam
22 Et ego bestialis & nesciam: bestiæ fui tecum
ideo
23 Et ego continue tecum: apprehendisti in manu dexteram meam.
24 In consilio tuo duces me: & postea honore suscipies me.
quicquam
25 Quis mihi in cælis, & tecum non volui in terra.
26 Consumpta est caro mea & cor meum, robur cordis mei & pars mea † deus æterno. † dii
27 Quia ecce longinqui tui peribunt, fecisti cædi omnem fornicantem abs te.
sic
28 Et ego, approximatio † dei mihi bona, posui in domino † deo spem meam ad narrandum omnes operationes tuas. † deorum † diis.

TItulus est. Psalmus Asapho: hoc est deputatus saltem vt cantori Asapho. Materia psalmi clare patet ex ipso. est enim disputatio quędam de prosperitate iniquorum in hac vita quomodo stat cum prouidentia dei & iustorum passionibus.

SVMMARIVM EST.

Propheta disputans de prosperitate iniquorum & afflictione iustorum, vbi rationes attulit hinc ex inconsonantia ad diuinam prouidentiam, inde ex reprobatione filiorum dei, notitiamque quæstionis ex fine vtrorumque reuelato pendere dixit: & finem iniquorum in inferno, iustorum vero in honore apud deum, & peccata illorum punienda, istorum coniunctionem cum deo bonam esse describit.

Persona loquens non proprie variatur, sed recitatiue: recensendo scilicet aliorum verba.

K TAntum bonus Israeli deus.) Diuiditur psalmus in partes duas: prositiuam materiæ, & executiuam, ibi, quoniam non ligamina. Proponit duo. Alterum ex parte dei: quòd deus solis mundis corde est bonus. Deus Israeli, populo colenti se, non vniuerso sed mundis corde tantum, solis, bonus, apparet. Intellige hoc iuxta illud. palato non sano pœna est panis, qui sano est suauis. & oculis ægris odiosa lux, quæ puris est amabilis. Deus enim in seipso summe bonus, & omnibus ac singulis quantum est ex parte dei est bonus, sed non omnium mentium gustu gustatur bonus, non omnium mentium oculis apparet bonus: vt patet in blasphemantibus eum, in negantibus prouidentiam eius, offendentibus ipsum & cætera. Sed habentes cor mundum ab erroribus & passionibus, sceleribus & alijs huiusmodi, vident fide, gustant spe atque charitate deum vt bonum, vt beneficum longe plus quàm mereamur. Alterum ex parte sui: quòd fere declinauit affectus suus, quiã zelauit videns prosperitatem iniquorum. Et ego. E regione se distinguit à deo. Deus bonus, & ego. Imperfectus sermo est: & subintelligitur talis vt subiungam. Velut parum declinauerunt pedes mei. Duplex potest esse sensus. Alter affirmans declinationem pedum, non parum sed velut parum. Alter vt subaudiatur verbum substantiuum defuit. velut parum defuit quin declinauerunt pedes mei. & sic non affirmatur declinatio. Et hunc sensum secuti sunt communiter interpretes dicẽtes pene. Per pedes quæ sunt instrumenta ad gradiendũ, intellige tum naturales vires intellectus & voluntatis, tum habituales virtutes, quæ sunt principia bene operandi: hæc enim pene declinauerunt à recto. Velut nihil effusi sunt gressus mei. Particulam velut nihil, dupliciter expone sicut præcedentem velut parum. Per gressus intellige ipsa opera. Et aduerte quòd minus periculum describit in gressibus quàm in pedibus: dum de pedibus dixit velut parum, de gressibus vero velut nihil. eo quòd imperfecti motus venialium peccatorum, facilius fiunt intus quàm in exteriori opere. Quia zelaui, contristatus seu indignatus sum, in insipientibus, quorum non est numerus, pacem impiorum videbo, hoc est perseueranter videndo. futurum enim appositum est ad significandam perseuerantiam.

QVONIAM non ligamina.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, pacem impiorum. Secundo illa, & ego velut parum declinauerunt pedes mei quia zelaui &c. ibi, propterea redire faciet. Tertio illa, tantum bonus &c. ibi, & cogitaui ad sciendũ,

Circa primum proponit Propheta materiam quæstionis seu disputationis (scilicet prosperitatem iniquorum) tali ordine. Prius proponit eorum pacem. deinde iniquitatem. Pacem quidem in quatuor. quorum primum est. Quoniam non ligamina morti eorum. Metaphoricus est sermo, describens tardam mortem eorum, tanquam solutam, non habentem ligamina trahentia ipsam. Appellatur mors ligaminibus tracta, quando ægritudinibus mortalibus aut alijs occasionibus acceleratur. & per oppositum mors sine ligaminibus, quæ nõ acceleratur. Hoc est ergo primum bonum temporale iniquorum quòd non acceleratur eis mors. Sunt enim diuites, & tuentur ac gubernant se bene, & viuunt quantum natura tolerat. mors autem pauperum mille vinculis necessitatum acceleratur Et sana vis eorum. Secundum bonum etiam corporis est, quòd eorum naturalis vis est sana ab ægritudinibus: quia præseruant se diuitijs. In labore hominis non ipsi, supplesunt. Tertium bonum est quies à laboribus quibus in sudore vultus vescimur pane: quia ipsi in sudore aliorum vescuntur pane. Et cum adam non plagabuntur. Quartũ bonum est exemptio à plagis penuriæ, bellorum & huiusmodi. non sentiunt enim isti cum adam, cum communi genere hominum, plagas oppressionum huiusmodi. Ideo. Narrata pace impiorum subiungitur eorum iniquitas in affectu, in intellectu & in lingua. Ideo, mater iniquitatum sequẽtium significatur prosperitas, torques eorum, fuit superbia. regina omnium vitiorum ponitur torques, hoc est gloria eorum ad similitudinem torquis. Vbi aduerte quòd si latina lingua permitteret, dicendum fuisset, ideo torquauit eos superbia, ornauit eos vt torques ornamentum colli. Amicietur ornamento iniquitatis sibi. Modo in plurali & modo in singulari numero loquitur: quia & de ipsis iniquis & de genere iniquorum loquitur. Amicietur, velut pallio, ornamento iniquitatis. ex superbia oritur iniustitia, non aliena sua. Vtrunque autem vitium est voluntatis. De intellectu vero. Exiuit ex adipe oculi eorum, id est quilibet oculorum eorum internorum procedit non ex rectitudine, non ex iudicio rationis, sed ex adipe diuitiarum & potentiæ. magnitudo quippe eorum generat in eis cogitationes conformes eorũ superbiæ. Transierunt cogitationes cordis: hoc est tam superbe cogitant vt transeant, transcendant discursus naturales, quos cor naturaliter suggerit. excogitant enim quæ homo nunquam cogitasset, quæ superant vires cogitationum possibilium: vt patet in ambientibus altiora se. Liquefaciẽt & loquentur in malo fraudis. Ecce crimina linguæ. Dissoluent alios loquentes in malo fraudis, fallaciter ad decipiendum: ex excelso loquentur. sicut oculi eorũ prodeunt ex adipe sic sermones eorum prodeunt ex celsitudine eorum. Posuerunt in cælis os suum, & lingua eorum ambulabit in terra. Nemini parcunt. deum blasphemãt, aut negando prouidentiam eius aut aliquid huiusmodi. & in terra omnibus obloquuntur, nulli ætati, sexui, ordini parcunt: sed detrahendo discurrũt per omnes. & sic lingua eorum ambulat in terra. Hæc est materia disputationis pax iniquorum.

PROPTEREA redire faciet.) Tractatur hic illa particula, quia zelaui declinauerunt velut parum pedes mei &c. Proposita materia disputationis, introducit Propheta populum dei quodammodo vacillantem in hac quæstione. Et per hoc explanat in cuius persona dixit pedes vacillasse: quòd scilicet dixit hoc in persona populi colentis deum. Propterea, quia iniusti bene habent in hac vita, faciet, deus, populum suũ redire huc, in hanc quæstionem. Redire inquit:

Universidad de Deusto
Biblioteca

F quia non semel tantum sed sæpe populus dei reuertitur ad hanc quæstionem. Et attribuitur deo facere redire: quia ipse dando bona iniquis, dat occasionem populo suo sæpe redeundi ad hanc quæstionem. Vnde & Hieremias & Habbacuc hanc quęstionem mouerunt: & quotidie mouetur à populo Dei, qui enim non ꝙsolunt Deum carent hac quæstione. Et aquæ pleni exprimentur eis. Describitur quando populus Dei redit ad hanc quæstionem, quando fere vacillat: quando scilicet aquæ pleni exprimuntur eis: hoc est quando patiuntur penuriam, quando opprimuntur. Ex metaphora significatur eorum afflictio. Et sumitur similitudo à sitientibus quibus turbida & modica aqua suppetit. Aquæ pleni, sunt aquæ loci pleni aliena materia: puta luto. aquæ enim loci seu vasis continentis solam aquam, vocãtur aquæ, absque additione pleni. Ita quòd per aquas pleni describuntur aquæ turbidæ. Rursus per hoc quòd exprimũtur, significatur quòd non
G fluendo sed exprimendo dantur eis: ac per hoc & magis mixtæ & modicæ dantur. Ex qua metaphora significatur quòd quando populus dei sic affligitur quemadmodum sitientes quos oportet bibere aquam pleni expressam, tunc redeunt ad hanc quæstionem: quando diuites habent aquam nitidam, ipsi turbidam: illi abundant, isti penũriam patiuntur etiam malorum ciborum, & huiusmodi. Et dicent, quomodo nouit deus. Vox populi fere vacillantis introducitur, consequenter afferendo rationes hinc & inde. Ratio prima ad vacillandum sumitur conferendo scientiam dei cum prosperitate iniquorum. Quomodo nouit deus. Admiratiue dicit non si sed quomodo. non vacillat populus vtrum deus nouit an non: sed circa modum suspendi;tur quo deus nouit hæc quæ fiunt hic. & est scientia, certa cognitio, in excelso, deo excelso super omnia.
Ecce isti impij, ad sensum videmus quòd isti impij: & quieti mundi, quiete fruentes mundo, assecuti sunt opulentiam. Admiramur quo pacto cum scientia & prouidentia dei horum inferio-
H rum, stat quòd isti iniqui prosperentur. nescimus enim modum quo hæc duo simul iunguntur: diuina scilicet prouidentia & iniquorum prosperitas. Tantum frustra, mundaui cor meum. Altera ad vacillandum ratio ex eodem fonte, scilicet diuinæ prouidentiæ respectu iustorũ. quia scilicet non remunerat iustos bonis huius mundi: ac per hoc vana videntur merita iustorũ. Et primo interior sanctitas. Tantum frustra, sine prẽmio aliquo, mundaui, intus, cor meum. Deinde exteriorũ operum innocentia. & laui in mũditia, ab omni iniquitate & sorde, palmas meas, opera mea. Tertio quo ad patientiam. Et fui vulneratus, varijs flagellis percussus, non ad horam sed tota die, diuturne: & castigatio mea, qua castigatus sum (siue à meipso volũtarie propter deũ siue aliunde illata) non fuit tarda, sed matutinis, fuit mane, cito. Iusti enim & cito castigantur à deo (iuxta illud. ij. Maccab. vj. statim medicinam adhibere magni beneficij est indicium) & cito castigant seipsos: castigo corpus meum & in seruitutem redigo &c. Si dixi narrabo sicut. Ratio ad alteram partem contra vacillationem ad firmiter standum, affertur. Et ordinato sic literam. Si narrabo sicut dixi, si affirmabo sicut dixi in præcedentibus rationibus, quòd frustra mundaui cor meum, & quomodo est scientia in excelso &c. ecce generationem filiorum tuorum ne-
I gaui. Non dicit, ecce negaui iustos aut iustitiam aliasq; virtutes, sed negaui nationem filiorũ dei: vt ex hoc ipso intelligas quòd ista negatio est reprobatio dei, est reprobatio quòd deus habeat filios suos in hoc mundo: qui non ex sanguinibus neque ex voluntate carnis sed ex deo nati sunt, fide, spe, & charitate. Et breuiter est negatio filiorum dei expectantium hæreditatem cælestis patriæ: iuxta illud. Si filij & hæredes, hæredes quidem dei, cohæredes autem Christi. Ita quòd ratio consistit in deducendo ad hoc maximum inconueniens: scilicet negationem filiorum dei. Et patet sequela: quia si vanæ sunt bonæ actiones & patientia iustorum, nulla est generatio filiorum dei.

ET cogitaui ad sciendum hoc.) Tractatur hic illa particula, tãtum bonus Israeli deus. Vbi aduerte quòd tractare istam particulã est determinare quæstionem motam. Et propterea Propheta postquam attulit rationes & ad partes hinc & inde, modo aggreditur solutionẽ quæstionis: prius declarando tum difficultatem quæstionis. Cogitaui ad sciendum hoc, labor ipse in ocu
K lis meis. Ecce difficultas laboriosæ quæstionis in mentis oculis. Tum viam per quam solui debet quæstio. Donec veniã ad sanctuaria dei. Ecce via. semper erit labor ante oculos in hac quæstione donec ingrediamur diuina oracula reuelantia veritatem quæstionis: nulla siquidẽ est alia via sciendi hanc veritatem nisi diuina reuelatio. Intelligam finem eorum. Non suffecit prophetæ demonstrare viam sciendi hoc, esse sacram scripturam, sed ad specialia descendit, aperiens viam veritatis patere ex fine eorum. ex finibus siquidem bonorum & malorũ soluenda est quæstio. Et vere, sic est: quoniam ex fine reproborum qui est damnatio æterna, & electorum qui est beatitudo æterna, redditur ratio quæsitorum. Vbi aduerte ordinem dicendorum talem. Pri-

mo declarabitur finis iniquorum. secundo finis iustorum, ibi, quia acescet. tertio iniquitas im- A
piorum, ibi, quia ecce. & demum bona opera iustorum, ibi, & ego. Vt sic nihil prætermittatur disputationis & rationũ præinductarum: & simul tractetur vtraque pars exclusiuæ propositæ, tantum bonus &c. Resoluitur enim in affirmatiuam, deus est bonus rectis corde, & in negatiuam, deus non est bonus alijs. Et est sermo de bonitate beatificãte: quæ sola est bonitas simpliciter humani generis & creaturarum rationalium. Tantum in lubricis pones eos. Incipit tractare finem iniquorum: inchoans à termino bonorum quibus abundare descripsit iniquos. Et intendit quòd bona iniquorum sunt in solis lubricis: ac per hoc non æstimanda, sed paruipendenda. Fecisti cadere eos in ruinas. Ecce terminus lubricitatis, quòd in morte ceciderunt in ruinas inferni. In Hebræo habetur ruiuis in datiuo: sed cõgruitas mutauit adiũcta præpositione in. Quomodo fuerunt desolationi. Admiratur propheta desolationem eorum futuram. Sicut momen- B
tum finiti sunt, non multum durauit eorum fœlicitas: quoniam sicut momentum est tẽpus prosperitatis respectu æternæ desolationis. compleri sunt ab horroribus. Horrendum est inquit apostolus incidere in manus dei viuentis. Horrores inferni ineffabiles sunt, quibus terminantur reprobi. Velut somnium ab expergisci, domine in ciuitate imaginem eorũ despicies. Inter bona iniquorum supputantur memoriæ. Et propterea describitur pœna eorundem quo ad eorum memorias. Et intendit quòd memoria eorũ (siue in libris, siue in statuis, siue in filijs, siue in quocunque alio monimento: omnia enim sub imaginis nomine comprehendit) despicietur velut somnium despicitur quum homo expergiscitur: hoc est tanquam res nihili habebitur. & hoc in ciuitate. Quod potest intelligi ad cumulum pœnæ adiunctum: quòd durante ciuitate huius mũdi, huiusmodi memoriæ à deo despiciu;tur. Et potest intelligi in ciuitate futura in qua nihil re- C
probis proderunt huiusmodi imagines. Quia acescet cor meum. Declarato fine reproborum, pro quanto ex bonis transeunt ad mala, declarat finem iustorum ediuerso: quia ex malis transeunt ad bona. Quia acescet cor meum, voluntario luctu, & renes meos acuam, voluntaria castigatione corporis. Et ego bestialis & nesciam. Post actiones sanctas subdit passiones patientiæ: ꝙ bestialis est habitus, patiendo ignominias tanquam non cognosceret illas sicut nec bruta cognoscunt illas. Bestiæ fui tecum. Ita est in Hebræo: ita quòd bestiæ est numeri pluralis. Et est sensus quòd fui tecum vt bestiæ sunt tecum operantes secundum ordinem quem eis indidisti. Vel solitariam vitam tecum cõuersando duxi: homo enim solitarius aut deus aut bestia. Bestiæ fui tecum, dicet Paulus eremita, Antonius &c. Intendit siquidem propheta describere diuersa merita
iustorum propter quæ susciptiuntur cum honore à deo in futura vita. Et ego continue tecũ, men D
te & voluntate: apprehendisti in manu dexteram meam. Hucusque suspensus est sermo. Quia acescet cor meum & renes &c. Ideo apprehendisti in manu tua dexteram meam. Ecce initiũ finis iustorum, quòd deus ad similitudinem apprehendentis me per dexterã affuit. Per quod complexus diuinus significatur. In consilio tuo duces me. Apprehensum per manum duces me, non directione & prudentia humana sed consilio tuo dirigente: & postea, post hanc vitam, honore cælestis patriæ, susciptes me. Quis mihi, desideratus, in cælis, nisi tu: & tecum non volui in terra, aliquid aliud: hoc est tam in cælo quàm in terra, te solum volui, & non volui te & alia, sed te solum. Et hic est sensus legendo assertiue hanc particulam: scilicet & tecum non volui in terra. Sed legendo ipsam interrogatiue, sensus esset. Et tecum quid non volui in terra? Acsi aperte diceret. Et nihil refutaui in terra quod cum te amato manere aut sufferri possit: omnia pertuli, E
omnia subij tecum. Consumpta est caro mea & cor meum: hoc est posthabui quicquid est carnis etiam propriæ, & quicquid est cordis proprij. Robur cordis & pars mea deus, non ad tempus sed æterno. Aliorum portio sint diuitiæ, gloria &c. Mea portio deus: aliorum cordis robur sit regnare, imperare &c. Robur cordis mei deus: hoc est ratio robusti mei cordis solus deus est, ad ea quæ dei sunt tantummodo robur cordis habeo.

QVIA ecce) Duo continebantur in materia disputationis, scilicet pax iniquorum & iniquitas eorundem: & ex descriptis finibus iniquorum & iustorum iam apparet quem exitum habet pax impiorum. Modo prosequitur propheta monstrando fructum inquitatis eorũ. Ita quòd prius tractauit finem seu terminum iniquorum ex bonis temporalibus in mala, & ecõuerso terminum iustorum ex malis in bona: modo declarat terminum iniquorum ex iniquis operibus, & similiter iustorum ex bonis operibus. Quia ecce longinqui tui, hoc est longinqui à te, non loco sed dissimilitudine charitatis, peribunt. Ecce fructus elongantium se à deo per peccatum. Fecisti cædi, hoc est incidi in alia vita, omnem fornicantem abs te, adhærendo alteri deo. Metaphorice describitur pœna inferni per incisionem: vt intelligamus vltima supplicia. Et nota hic duo ge-

Fnera iniquorum:scilicet fornicantium à deo,quod est idolatrię,& elongantium se à deo per reliqua crimina. Aduerbium ecce,ad significandum propinquam esse pœnam appositũ est. Et vere prope est quod cum morte venit. Et ego (imperfecta est oratio) supple talia sum quòd approximatio dei mihi bona. Hoc è regione ponitur contra elongationem à deo. Illi peribũt:mihi bona est approximatio diuina per charitatis amicitiam . Posui in domino deo spem meam. & hoc contra fornicationem à deo. Ad narrandum omnes operationes tuas:vt non solum mihi sed aliis prosim prædicando opera tua. Aduerte in ijs quæ dicta sunt dissoluendo quęstionem,quòd non solum soluta est quæstio ex fine iustorum & iniquorum in alia vita , sed etiam solutæ sunt rationes ad oppositum. Prima quidem,quomodo deus dat hæc bona temporalia iniustis,ex eo quòd tantum in lubricis sunt hęc bona. Secunda autem de vanitate bonarum actionum & passionum iustorum,ex eo quòd non sunt vanæ sed cum honore in cælis suscipiendum
G efficiunt iustum: & quòd deus qui est omne bonum est portio eorum. Declaratum quoque est q iniquitates eorum etsi hic non puniuntur,non tamen remanebunt impunitæ: & quòd iustorum opera etiam hic remunerantur:quia approximatio dei est mihi bona hic,& ponere in deo spem est etiam bonum hic ad cumulum meriti,ad annunciandum omnia opera dei,Amen.

VVLGATA AEDITIO.
Intellectus Asaph. LXXIII.

H VT quid deus repulisti in finẽ : iratus est furor tuus super oues pascuæ tuæ?
Memor esto congregationis tuæ:quam possedisti ab initio.
Redemisti virgam hæreditatis tuæ : mons Sion in quo habitasti in eo.
Leua manus tuas in superbias eorum in finem : quanta malignatus est inimicus in sancto.
Et gloriati sunt qui oderunt te:in medio solennitatis tuæ.
Posuerunt signa sua signa: & non cognouerunt sicut in exitu super summum.
Quasi in sylua lignorum securibus exciderunt ianuas eius: in idipsum in securi & ascia deiecerunt eam.
Incenderunt igni sanctuarium tuum in terra , polluerunt tabernaculum nomi nis tui.
I Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul: quiescere faciamus omnes dies festos dei à terra.
Signa nostra non vidimus: iam non est propheta , & nos non cognoscet amplius.
Vsquequo deus improperabit inimicus:irritat aduersarius nome tuũ in finẽ?
Vt quid auertis manum tuam & dexteram tuam:de medio sinu tuo in finem?
Deus autem rex noster ante secula,operatus est salutem in medio terræ.
Tu confirmasti in virtute tua mare,contribulasti capita draconum in aquis.
Tu confregisti capita draconis,dedisti eum escam populis Aethiopum.
Tu dirupisti fontes & torrentes,tu siccasti fluuios Ethan.
K Tuus est dies & tua est nox,tu fabricatus es auroram & solem.
Tu fecisti omnes terminos terræ,æstatem & ver tu plasmasti ea.
Memor esto huius,inimicus improperauit domino, & populus incipiens incitauit nomen tuum.
Ne tradas bestiis animas confitentes tibi , & animas pauperum tuorum obliuiscaris in finem.

Respice in testamentum tuum : quia repleti sunt quæ obscurati sunt terræ do- A
mibus iniquitatum.
Ne auertatur humilis factus confusus : pauper & inops laudabunt nomen tuum.
Exurge deus iudica causam tuam : memor esto improperiorum tuorum quæ ab insipiente sunt tota die.
Ne obliuiscaris voces inimicorum tuorum : superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.

IVXTA HEBRAEVM.
Intelligentia Asapho. LXXIIII.

1 Propheta. QVare † deus dereliquisti semper : fumabit furor tuus in ouem pa- B
scuæ tuæ? quam † dii
2 Recordare congregationis tuæ acquisiuisti principio: redemisti virgam hæreditatis tuæ,montem Sion hunc,habitasti in eo.
super super qui
3 Exalta gressus tuos desolationibus sempiternitatis:omni malefecit inimico in sanctitate.
4 Rugierunt angustatores tui in medio conuentus tui:posuerũt signa sua, signa.
inimicus
5 Scietur sicut adducens sursum in ramo ligni secures.
6 Et nunc sculpturas eius pariter securi & malleis frangent. C
ignem in
7 Miserunt in ignem sanctuaria tua terræ : prophanauerunt habitaculum nominis tui.
captiuorum
8 Dixerunt in corde suo filii eorum simul. Vox *filiorum*, incenderunt omnes cõuentus dei in terra.
apparet est
9 Signa nostra non vidimus:non adhuc propheta,& non nobiscum cognoscẽs D
vsquequo.
10 Propheta. Vsquequo † deus exprobrabit angustator? despiciet inimicus nomen tuum semper? † dii
11 Quare reuerti facies manum tuam & dexteram tuam de medio sinu tuo, consumendo?
12 Et † deus rex meus ab initio:operans salutes in medio terræ. † dii
13 Tu rupisti in fortitudine tua mare:confregisti capita draconum super aquas.
appositiue
14 Tu confregisti capita Leuiathan,dabis eum escam populo siccis.
15 Tu scidisti fontem & flumen,tu exiccasti flumina fortitudinis. E
subditur
16 Tibi dies etiam tibi nox,tu præparasti luminare & solem.
17 Tu fecisti stare omnes terminos terræ,æstatem & hyemem tu plasmasti ipsas.
scilicet
18 Memento huius,inimicus exprobrauit domino, & populus insipiens despexerunt nomen tuum.
doctrina legis tuæ imbutam
19 Ne trade bestiæ animam legis tuæ,congregationis pauperum tuorum ne obliuiscere semper.

Universidad de Deusto
Biblioteca

captiui
20 Respice pacto, quia impleuerunt tenebrositates terræ, habitacula iniquitatis.
à facie tua
21 Non reuertetur contritus confusus, pauper & mendicus laudabunt nomen tuum.
22 Surge † deus, litiga litē tuam, memento opprobrii tui ab insipiēte tota die. † dii est
23 Ne obliuiscere vocem angustatorum tuorum, sonitus insurgentium tuorum ascendens continue.

G TItulus est. Intelligentia Asapho. Vbi author materiæ psalmi significatur Asaph: & apparet materia intelligentia digna. Apparet enim clare ex progressu psalmi, prophetari in eo incendium templi quod nondum erat constructum. Et quoniam bis combustum est templum (semel à Babylonijs, illud quod fuerat ædificatum à Salomone: & iterū à Romanis, illud quod fuerat ædificatum à Zorobabel &c.) inquirendum restat de quo incendio sit hic sermo. Apparet autem ex psalmo quòd de primo incēdio tractatur. Tum ex eo quòd duratio captiuitatis describitur cedere in iniuriam dei: vt patet in versiculo decimo. vsquequo deus exprobrabit &c. Et in calce psalmi, surge deus litiga litem tuam. Duratio autem captiuitatis Iudęorum sub Romanis cedit ad gloriam dei, non ad blasphemiam nominis eius: quoniam constat quòd sunt percussi propter occisionem Mesiæ. Captiuitas autem Babylonica cedebat in iniuriam dei, non solum pro quanto hostes dicebant quòd deus non poterat eos liberare: sed quia cultus diuinus erat
H ab hostibus extinctus, vt dicitur in versu octauo, quod in captiuitate Romana nō habet locum: quoniam inde cultus diuinus est magnificatus in dei ecclesia. Tum quia captiuatus populus sub Romanis, iam non est populus dei, non sunt pauperes dei sed inimici dei: in psalmo autem describuntur afflicti Iudæi vt pauperes dei: vt patet in versiculo. xix. Est igitur materia psalmi ad literam, ira dei contra Iudæos tempore captiuitatis Babylonicæ.

SVMMARIVM EST.

I Propheta prœuidens excidium Hierosolymitanū per Babylonios, recurrit ad deum, proponendo tum iniurias in deum, tum incendium templi: & desolationem populi electi in hæreditatem &c. tum miserias residui populi conferens cum operibus diuinæ potentiæ. Et supplicat vt meminerit & saluare pauperes suos qui supersunt, & punire inimicos.

Persona loquens propheta est.

Q Vare deus dereliquisti semper.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, rugierunt. Proponit tria. Primo admiratiuum dolorem, non quare deus iratus fuerit in populū suum, sed quare iratus fuerit sic, scilicet sempterna destructione. Et appellatur derelictio seu ira sempiterna ratione naturæ facti. Incendium siquidem templi quantum est ex natura facti, significat sempiternam destructionem: sicut qui incendit domū aut ciuitatem, monstrat ex natura facti quòd vult sempiternam desolationem illius. Et de hoc dolendo admiratur propheta: sciens quòd deus non repellet populum suum semper, sed redeuntem ad pœnitentiam suscipiet, & tamen factum prœuidet sempiternę derelictionis. Quare deus (non interrogat sed admiratur) dereliquisti ad semper, ex natura facti. Scito quòd in Hebræo aduerbiū semper, significatur tanquam in casu datiuo: & propterea exponendo dicimus ad sem-
K per. Et simile habes in hoc psalmo in versiculo. x. &. xix. Fumabit, perseuerabit more fumantis ex ira, furor tuus, iustitia tua in ouem, in multitudinem ouium, pascuæ tuæ, hoc est in Iudæos qui sunt velut oues pascuæ tuæ. tum quo ad pastum animæ: quia pauisti eos lege tua. tum quo ad pastum corporis: quia quadraginta annis pauisti eos manna, & postea dedisti eis terram fluentem lacte & melle. Recordare. Proponit secundo supplicationem vt recordetur rerum suarum. Tanquam diceret. etsi populus propter peccata sua meretur derelinqui, quia tamen res tibi chara fuit, recordare illius. Recordare congregationis tuæ, quam, acquisiuisti à principio. Populum Hebræum appellat congregationem dei acquisitam à principio. tum quia à capite congregationis: hoc est ab Abraham, à quo incepit deus congregationem huius populi separando ipsum ab idolatris. tum ab initio quo fuit populus: hoc est ab egressu de Aegypto. Tunc siquidem incœpit esse populus: prius enim erant velut famuli Aegyptiorum. Redemisti, ex Aegypto, virgam, po-

tentiam, hæreditatis tuæ, populi tui electi à te in hæreditatem: iuxta illud Deut. ix. Ne disperdas A populum tuum & hæreditatem tuam quam redemisti in magnitudine tua de Aegypto. Mōtem Sion hunc habitasti in eo. Non solum redemisti potentiam populi de seruitute Aegyptia, faciēs illum potentem cum regia dignitate: sed redemisti hunc montem Sion, in cultum tuum, de habitaculo Iebuzeorum efficiens ipsum habitaculum tuum. Erat enim in superiori eius parte ædificatum templum. Et intendit per hæc proponere tum regiam potentiam tum templi dignitatem. Exalta gressus tuos. Proponit tertio alteram supplicationem. Exalta gressus tuos desolationibus sempiternitatis, omni malefecit inimico in sanctitate. Non exaltasti gressus tuos, opera tua, extātibus populo, regno & templo, sed dereliquisti omnia: exalta quæso gressus tuos, opera tua, desolationibus sempiternitatis: hoc est desolatis iam regno, templo & populo. Nec solum exalta gressus tuos super desolata: sed super inimicos, attenta iniuria illata tibi ab eis. Ordina sic B literam: Omni inimico qui malefecit in sanctitate, in templo sancto tuo &c. & vtere datiuo pro ablatiuo.

RVGIERVNT.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, exalta gressus tuos desolationibus &c. Secūdo illa, quare deus dereliquisti &c. ibi vsquequo deus. Tertio illa, recordare cōgregationis tuæ &c. ibi memento huius. Quarto iterū illa, exalta gressus tuos omni qui malefecit inimico &c. respectu vindictæ, ibi surge deus. Tractat itaque petitionem illam. Exalta gressus tuos desolationibus sempiternitatis, omni qui malefecit inimico in sanctitate: recensendo desolationes & mala quæ fecit inimicus, quæ fecerunt Chaldæi in destructione Hierusalem capto Zedechia vltimo Iudæorum rege. Rugierunt, leonino furore, an-
C gustatores tui, inimici tui, in medio conuentus tui: hoc est loci in quem conueniunt tui, id est in medio Hierusalem. Hæc enim est ciuitas electa à deo vt sit nomen suum ibi: & propterea appellatur locus conuentus dei. Posuerunt signa sua signa, erexerunt vexilla sua in signa victoriæ & dominij. Scietur sicut adducens sursum in ramo ligni secures. Post rugitū & vexilla describit opera scissionum: & prophetat quòd scietur, palam cognoscetur & videbitur inimicus ad similitudinem adducentis secures ad superiores partes arboris ad scindendum ramos eius. Et nūc sculpturas eius pariter securi & malleis frāgent. Et intendit per hęc describere fracturas & scissuras factas in Hierusalem. Scissa siquidem sunt in templo quæ ærea erant, vt columnæ & mare: destructi quoque sunt muri Hierusalem. Circa nominata quoque instrumenta nescio si propria habent interpretationem: sed hoc parui refert. Nam constat per hæc intelligi instrumenta ferrea apta ad diruendum: siue scindendo, siue malleis bipennibus, siue quomodolibet aliter. Mi- D serunt in ignem sanctuaria tua terræ, prophanarunt habitaculum nominis tui. Ordo præposterus. prius prophanarunt habitaculum nominis tui, templum scilicet: & deinde miserunt ignem in sanctuaria tua terræ. Sanctuaria dixit propter distinctionem sancti sanctorum à sancto. Addidit terræ: quoniam sanctuaria dei incremabilia sunt, sunt enim cælestia: sed quæ in terra sunt, incendi possunt. Et hoc ad literam impletum est. Dixerunt in corde suo filij eorum simul. Descriptis desolationibus extrinsecus, describitur desolatio interna subsecuta in filijs Iudęorum cæsorum & captiuorum: & hoc describendo cogitationes eorum. Vbi nota quòd inter alias miserias Iudæorum describuntur eorum filij conferentes præterita & præsentia apud eos ad futuram dei misericordiam: non desperando, sed incertum libertatis tempus habendo. Cogitabant duo præterita. Alterum quòd Chaldæi incenderunt omnes conuentus dei in terra: hoc est om- E nia loca ad diuinos conuentus instituta: templum, scilicet & ciuitatem Hierusalem. Alterum q̄ in tanta iniuria illata deo non vidimus signa nostra: hoc est non vidimus deum demonstrasse signa vindictæ in sacrilegos. Et hæc signa appellant nostra: quoniam eis ostensa erant pluries in deserto, percutiente deo peccatores contra se: vt patet de Dathan & Abiron, & de incendio Core & alijs. De præsentibus vnum explicant. non adhuc propheta. Iam tantum temporis est quòd combusta sunt loca dei, & deus subtraxit signa, & vsque hodie adhuc non mittit prophetam ad consolandum nos. Et non nobiscum cognoscens vsquequo. Ecce ad quid vellent prophetam: vt esset cū eis cognoscens vsquequo durabit hæc seruitus. Vbi clare perspicere potes destitutos mœstosque filiorum animos conferendo præterita & præsentia cum futura liberatione, ignorando quando liberabuntur. Nec obstat his quòd superstes fuit Hieremias: quia Hieremias nō iuit cum eis in Babylonem, sed ductus est in Aegyptum à reliquis Iudæorum: vbi & occisus est. Vnde & significanter captiui in Babylone dicunt, & non nobiscum cognoscens vsquequo. Nec etiā obstat quòd Daniel dicit de seipso cap. ix. Ego Daniel intellexi in libris Hieremię numerū annorum &c. Quoniam psalmus loquitur de tempore intermedio. Vnde & significantius dicit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

F non adhuc propheta.

VSQVEQVO deus.) Tractatur hic illa particula, quare deus dereliquisti &c. tali ordine. Occasione accepta ex cogitationibus filiorũ captiuorum nescientium quantũ durabit, exclamat propheta ad deũ tripliciter. Primo ex duratione blasphemię. Vsq; quo deus exprobrabit angustator? despiciet inimicus nomen tuũ ad semper? Prouocantis est. Tanquã diceret. Impone finem his blasphemijs, non tantũ durent. Quare reuerti. Secũdo repetit dolorem admiratiuum tantæ cõsumptionis. Ita ꝙ primo ex parte diuinæ iniuriæ, & secundo ex parte afflictionis populi clamat. Quare facies reuerti manũ tuam & dexteram tuã de medio sinu tuo, consumendo? Metaphora est. Tenens manũ in sinu non percutit: extrahens vero manũ suam de sinu, vtitur ea. Et quia deus manu sua vsus est cõsumendo templũ, ciuitatẽ &c. ideo describitur faciens reuerti manum suam de sinu suo consumendo. Et dicitur faciens reuerti: quia pluries extraxerat eã de sinu
G suo ad puniendũ Iudæos, sed nunquã ad consumendum templum & ciuitatem electã sicut tunc. Et futurũ facies, perseuerantiam denotat. Et deus. Tertio magnitudinẽ diuinæ potentiæ introducit, ad confitendũ ꝙ non ex impotentia dereliquit populũ suum. Et inchoat ab operibus diuinæ potentię demõstratis palã in beneficiũ populi sui. Et deus rex meus, peculiaris, ab initio mei, scilicet populi Israelitæ, operans salutes, multas, in medio terræ, in manifesto, corã omnibus: vt patet in tot salutibus exhibitis educẽdo populũ de Aegypto & introducendo in terrã promissionis. Tu rupisti in fortitudine tua mare rubrũ: cõfregisti capita draconũ, Aegyptiorũ, super aquas submergendo eos. Aegyptios enim appellatos dracones habes Ezec. xxix. Ecce ego ad te Pharao rex Aegypti draco magne qui cubas in medio fluminũ. Tu cõfregisti capita Liuiathã, principes Pharaonis: dabis eum escam populo, appositiue siccis: hoc est habitantibus in siccitate desertorũ. Et videtur per hoc describere cadauera Aegyptiorũ delata ad littus maris in escã animalium.
H Tu scidisti fontem & flumen: hoc est tu scidisti petram in fontem & flumen. Fluxerunt enim aquæ de petra non solum velut fons sed velut flumen: vtpote ad potũ tantæ multitudinis hominum & iumentorũ in deserto. Tu exiccasti flumina fortitudinis, De flumine Iordanis constat. De flumine Arnon insinuatur. Sicut fecit in mari rubro sic faciet torrentibus Arnon. Nu. xxi. vel ponitur numerus pluralis pro singulari. Fortitudinis dicuntur propter multitudinẽ aquæ: vel propter effectũ subsecutæ fortitudinis. Tibi dies. A specialibus operibus diuinę potentiæ progreditur ad vniuersalẽ opus creationis. Tibi dies etiã tibi nox subditur: tu præparasti luminare, lunam & stellas, & solem. Tu fecisti stare omnes terminos terræ, æstatem & hyemẽ tu plasmasti ipsas. In quibus quatuor vide dominium cæli & terræ, & differentias diei & noctis, æstatis & hyemis. vt per hæc dominium reliquarum creaturarum intelligas: & penetres quòd non impotentiæ sed voluntatis, sed iustitiæ est derelictio populi sui sub afflictione & seruitute.

I MEMENTO huius.) Tractatur hic illa particula, recordare congregationis tuæ &c. dupliciter: tum ex parte hostiũ, tum ex parte populi. Ex parte quidẽ hostium proponit iniurias contra deũ: vt hinc prouocet deũ ad eripiendũ populum de manu taliũ. Memento huius, scilicet ꝙ inimicus exprobrauit nõ homini sed domino, & populus eorũ insipiens, idolatra, despexit nomen tuũ. Et propterea ne trade bestiæ. Bestiam appellat inimicũ idolatrã: eo ꝙ more bestiæ sine intellectu est creatoris sui, & propter bestialẽ modũ viuendi. Ne trade, diutius detinendã ac vorandam, bestiæ, gẽti bestiali, animã legis tuæ, eruditam lege tua. Ecce cõparatio inter populũ Iudæorum & inimicos. Illi sunt bestiæ: iste animæ eruditæ lege dei. Congregationis pauperũ tuorum ne obliuiscere ad semper. Orat pro reliquijs populi percussi, pro captiuis, pro dispersis. Sed respice pacto, quod pepigisti cum Abraham & cum Moyse de reducendo populum pœnitentem etiam si ad cardines cæli fuerit dissipatus: vt Deut. xxx. quia impleuerunt, pauperes tui, tenebrositates terræ, obscura quæq; loca terræ, appositiue habitacula iniquitatis. Pauperes tui non habenK tes domos habitarunt loca obscura, quæ non sunt habitacula nisi prędonũ, falsariorũ, & aliorum huiusmodi hominũ iniquitatis latentium in eis. Et intendit per hoc describere magnitudinem miserię pauperũ dei, vt cogantur habitare in locis obscuris & infamibus. Non reuertetur (deprecatiue vtitur futuro, pro ne reuertatur) à conspectu tuo contritus, populus, confusus, nõ exauditus à te: quia pauper & mendicus, populus iam pœnitens, laudabunt nomen tuum.

SVRGE deus.) Tractatur hic illa particula, exalta gressus tuos, quantũ ad vindictam inimicorum. In principio enim fuit tractata eadẽ particula quantum ad explicationem desolationum: & supererat vt tractaretur quantum ad vindictam, quod hic fit. Surge deus, à permissione iniuriarum tuarum, litiga litem tuam, age causam iniuriarum tibi illatarum. Acsi aperte diceret. Si non vis vindicare causam nostram, quia iuste passi sumus, vindica causam tuam, tibi

enim summa iniuria illata est incendendo templum tuum. Memento opprobrij tui ab insipien- A
te, illati, tota die, continue: quòd non possis plus quàm alij dij. Ne obliuiscere vocem angustatorum tuorum: sonitus insurgentium tuorum ascendens continue. supple est. Et intendit per hoc quòd non cessant iniuriæ vocales, sed continuantur & crescunt continue blasphemię dei ab oppressoribus: petens vt non obliuiscatur hæc punire. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Victori vt non disperdas psal. Asaph. cantici. LXXIIII.

Onfitebimur tibi deus confitebimur, & inuocabimus nomen tuum.
Narrabimus mirabilia tua, cum accepero tempus ego iustitias iudicabo. B
Liquefacta est terra & omnes qui habitant in ea, ego confirmaui columnas eius.
Dixi iniquis nolite inique agere, & delinquentibus nolite exaltare cornu.
Nolite extollere in altum cornu vestrum, nolite loqui aduersus deum iniquitatem.
Quia neque ab oriente neque ab occidente neque à desertis montibus: quoniã deus iudex est.
Hunc humiliat & hunc exaltat, quia calix in manu domini, vini meri plenus ꝯ mixto.
Et inclinauit ex hoc in hoc: verũtamen fex eius non est exinanita, bibent omnes peccatores terræ.
Ego autem annunciabo in seculum, cantabo deo Iacob.
Et omnia cornua peccatorum confringam, & exaltabuntur cornua iusti.

IVXTA HEBRAEVM.

Vincenti ne destrue, psalmus Asapho cantici. Electi. LXXV. D

1 *Electi.* COnfessi sumus tibi † deus confessi sumus, & propinquum nomẽ tuum narrauerunt separata tua. 4dii
2 *Messias.* Quoniam accipiam conuentum, ego rectitudines iudicabo.
3 Liquefacti sunt terra & omnes habitatores eius, ego firmaui columnas eius, *Selah*
4 Dixi insanis, *Dictum.* ne insanite, & impiis, ne exaltate cornu.
5 Ne exaltate in † excelsum cornu vestrum, ne loquimini in collo forti. †excelso
6 Quia non ab exitu & ab occidente & non à deserto, celsitudines. non E
7 Quoniam † deus iudicans, hunc humiliabit & hunc exaltabit. †dii
8 Quia calix in manu domini, & vino mero plenus mixto, & effudit ex hoc, tantum feces eius expriment, bibent omnes impii terræ.
9 *Messias.* Et ego annunciabo mundo, cantabo deo Iacob.
10 Et omnia cornua impiorum cædam, et exaltabuntur cornua iusti.

TItulus est. Vincenti ne destrue, psalmus Asapho cantici. Et potest esse ordo literæ. Psalmus cantici Asapho Vincenti ne corrumpe. Sensus autem ex dictis superius in alijs titulis

Universidad de Deusto
Biblioteca

F patet:excepta illa particula,ne destrue. Cuius sensus ex materia psalmi pendet. Circa materiam autem psalmi aduerte quòd post primum versiculum apparet ex cõtextu psalmi sine tergiuersatione vnica persona loquens in omnibus reliquis versiculis: loquẽs autem in prima persona,pluries repetens ego,& cõtinuãs sermonem verbis primæ personæ,dixi & similibus. Attribuit autem persona hæc sibiipsi opera quinque. Primum.ego rectitudines iudicabo. Secundũ. ego firmaui columnas eius:scilicet terræ. Tertium.dixi insanis & impijs &c. Quartum.ego annunciabo mundo,cantabo deo Iacob. Quintum. omnia cornua impiorum cædam. Ex quo-
G rum quarto manifeste apparet quòd persona hæc est homo:hominis quippe est cantare deo. Ex tertio autem apparet quòd persona hæc prædicauit insanis & iniquis non superbe sapere, allegando diuinum iudicium,hunc exaltans & illum humilians. In quo officium prædicationis manifeste significatur exercuisse hanc personam. Ex quinto vero apparet describi maximum effectum,scilicet excisionem omnium cornuum iniquorum. Quod in hac vita adhuc factum non est:quum semper peccatorũ cornua aliqua viguerint. Vnde colligitur hanc personã non aliam esse quàm personam Mesiæ:de nulla siquidem alia persona hæc verificantur. Immo nec de ipso Christo vsque ad diem iudicij:in quo omnia cornua peccatorum cædet. Solus siquidem Mesias potest vere dicere. Ego firmaui columnas terræ,& quòd omnia cornua peccatorum cædam. Exercuit quoque ad literam prædicationis officium,prędicans & diuinum iudicium & diuinã prouidentiam. Et breuiter omnia simul collecta,ei soli conueniunt. Et propterea ad literam materia psalmi est aduentus Mesiæ, primo ad prædicandum mundo, & demum ad iudicandum.

Vnde quod in titulo dicitur ne destrue,supplicãtis est pro aduẽtu Mesiæ: ne permissiue deus destruat mundum corruentem tot criminibus,sed succurrat reparando seu sustinẽdo ipsum. Et
H huic petitioni respondet psalmus,ego paraui seu firmaui colũnas eius. Procedit quoque hæc petitio ex timore diuini iudicij: de quo tã in hac vita quàm in vniuersali iudicio psalmus tractat.

SVMMARIVM EST.

Propheta mirabilia Mesiæ ad reparandum mundum,lege, prædicatione diuini iudicij,apostolis,ac demum vniuersali iudicio,cum fructu diuinæ laudis describit.

Personæ loquentes duæ:scilicet electi & Mesias.

CONfessi sumus.)Diuiditur psalmus in partes duas:propositionem materiæ,& executiuam,ibi, quoniam accipiam. Proponit duo. Primo fructũ aduentus Christi. Confessi sumus,confessione laudis,tibi deus. Vox ista electorum est audito Christo.confessi sumus. Repetitio my-
I sterium duplicis laudis(scilicet in primo & in secundo aduentu)significat. Secundo. Et propinquum nomen tuum narrauerunt separata tua,id est mirabilia dei monstrata in aduentu Christi manifestauerunt nomen dei propinquum,non elongatum,non distans sed propinquum nobis:manifestarunt enim verbum carnem factum,nobiscum deum. Opera quæ ego facio testimonium perhibent de me. Et rursus,Si opera non feciſsem quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.

QVONIAM accipiam conuentum.)Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula,& propinquum nomen tuum narrauerunt separata tua. Secundo illa,confessi sumus,ibi & ego annunciabo. Tractat itaq; propinquum diuinũ nomen manifestatum per mirabilia à triplici actione Christi,introducendo ipsum Christum loquẽtem de seipso. Primus actus est. Quoniam accipiam conuentum,hominum ad me,ego rectitudines iudicabo. Legislatorẽ se profitetur in acceptione cõuentus,in adunatione hominũ ad se,iudicando rectitudi-
K nes,definiendo rectitudines actionum. Audistis quia dictum est antiquis,diliges amicũ tuum & odio habebis inimicũ tuum: ego autẽ dico vobis diligite inimicos vestros. Et rursus. Dictũ est, quicunq; dimiserit vxorem suã det ei libellũ repudij:ego autẽ dico vobis q̃ omnis qui dimiserit vxorem suã,facit eam mœchari &c. In his enim & similibus & vniuersaliter in omni doctrina Christi adimpletũ videmus,ego rectitudines iudicabo:diffiniendo rectitudines actionũ & morum. Liquefacti sunt terra & omnes habitatores eius,ego firmaui colũnas eius. Secũda actio describitur à metaphora dissolutæ seu corruentis domus cum habitatoribus suis,præstando beneficium columnarum sustentantium illam. Et intendit quòd sicut quum dissoluitur domus cũ periculo habitatorum, succurrens præparatione seu firmitate, columnarum sustentantium saluat domum & habitatores, ita Mesias ruente terra & habitatoribus eius, ipse succurrit beneficio columnarum sustentantium: hoc est apostolorum & discipulorum. Vnde & Paulus

ad Galat.ij. Petrũ,Iacobum & Ioannem columnas ecclesiæ seu fidei appellat. Aduerte quòd be- A
neficium columnarum propter multiplicem significationem dictionis Hebraicæ multipliciter exponitur,scilicet firmati vel præparaui seu aptaui,& huiusmodi. Satis est proposito quòd cõstat de beneficio columnarum ad sustentandum:siue stabiliendo,siue aptando,siue parãdo. Inter has autem actiones quæ valde mirabiles sunt,cointellige etiam miracula quæ interuenerũt ad confirmandum sermonem Christi & apostolorum: Dixi insanis. Tertia actio est prædicatio ad insanos & impios,ad peccantes ex ignorantia & ex malitia. Inter insanos computa Saulum qui postea Paulus, cum omnibus qui persequendo Christianos arbitrãtur obsequiũ se præstare deo. Dixi insanis. Ne insanite,& impijs,ne exaltate cornu. Prædicauit humilitatem præcipue Christus. Ne exaltate in excelsum cornu vestrum. Exaggeratio est præcepti. tum propter superbiam Iudæorum. Nos ex fornicatione non sumus nati,sed patrẽ habemus deum. Et rursus. Pater noster Abraham est. Tum quia superbia initium est omnis peccati & regina omnium vitiorũ. Ne loquimini in collo forti:hoc est erecto,eleuato,duro. Superbi enim est etiã signo exteriori monstrare superbiam. Et intendit per hæc omnia exterminium superbiæ indicere. Quia non ab exi- B
tu,solis,hoc est ab oriente,& non ab occidente & nõ à deserto,vtroque polo,celsitudines,hominum pendent. Ratio cohibendi superbiam redditur,quia ex nulla mundi parte pendent celsitudines hominum. Et huius rationis ratio subiungitur. Quoniam deus iudicans, hunc humiliabit & tunc exaltabit. Non est in potestate omnium partium mũdi celsitudo hominis. quoniã deus iustus iudex hoc sibi reseruauit:& hunc quem voluerit humiliabit & hunc quem voluerit exaltabit. Quia calix in manu domini. Ita dei describitur sub metaphora calicis pleni vino mero mixto,hoc est turbido:mixtura enim reddit vinum turbidum. Ita quòd de hoc calice effluit seu effunditur vsque ad feces exclusiue:feces autem reseruantur exprimendæ in potum vltimis. Hæc est metaphora. Et intendit quòd ira dei significata per vinum,merum turbidum posita in
mensura calicis(vindicta siquidem mensurata est sua iustitia,& non fit humano furore)vsq; ad C
diem iudicij effunditur & effluit velut currens liquor citra feces,nũc puniẽdo istum nunc illum, vt quotidie videmus sed non notamus:in tempore autem iudicij vniuersalis exprimentur feces bibendæ ab omnibus nullo excepto impijs terræ. Describuntur feces exprimendæ, quia aliter non sunt habiles ad potum. Bibendæ autem,ad significandum quòd voluntarie in sua causa(hoc est in peccatis)pœnas bibent damnati:quanuis inuiti potum pœnarum suscipiant.

ET ego annunciabo.) Tractatur hic illa particula,confessi sumus, tũ quo ad confessionem in præsenti vita. Et ego annunciabo,quæ dei sunt,mundo,ego palam locutus sum mundo: cantabo,per ecclesiam meam,per membra mea confessione laudis,deo Iacob,non alteri deo sed illi D
quem coluit Iacob,deo veteris testamenti. Tum quo ad confessionem in resurrectione. Et omnia cornua iniustorum cædam,in iudicio vniuersali excidam,tollam omnes potestates iniquorum:exaltabuntur,tunc,cornua iusti,generis iustorum. Parum esset auferre celsitudines impiorum nisi exaltaretur potestas iustorum. tunc enim illi ibunt in supplicium æternum,iusti autem in vitam æternam,possidendo regnum sibi paratum ab æterno. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Victori in carminibus psalmus Asaph canticum. LXXV.

NOtus in Iudæa deus,in Israel magnum nomen eius.
Et factus est in pace locus eius,& habitatio eius in Sion. E
Ibi confregit potentias,arcum,scutum,gladium & bellum.
Illuminans tu mirabiliter à mõtibus æternis,turbati sunt omnes insipientes corde.
Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.
Ab increpatione tua deus Iacob,dormitauerunt qui ascenderunt equos.
Tu terribilis es & quis resistet tibi?ex tunc ira tua.
De cælo auditum feciſti iudicium,terra tremuit & quieuit.
Dum exurgeret in iudicium deus,vt saluos faceret omnes mansuetos terræ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi: & reliquiæ cogitationes diem
festum agent tibi.
Vouete & reddite domino deo vestro:omnes qui in circuitu eius affertis mu-
nera.
Terribili & ei qui aufert spiritum principum: terribili apud reges terræ.

IVXTA HEBRAEVM.

Vincenti in modulationibus,psalmus Asapho canticum. LXXVI.

1 Propheta. NOtus in Iudæa † deus:in Israel magnum nomen eius. † dii
2 Et fuit in Salem vmbraculum eius: & habitaculum eius in Sion.
3 Ibi confregit sagittas arcus:scutum & gladium & bellum. *Selah.*
4 Luminosus tu,fortis plus montibus rapinæ.
spoliati
5 Prædati sunt fortes cordis:dormierunt somnum suum,& non inuenerũt om-
nes viri virtutis manus suas.
6 Ab increpatione tua deus Iacob:consopitus est & currus & equus.
timendus omni
7 Tu terribilis tu:& quis stabit faciebus tuis?ex tunc ira tua.
Hierusalem
8 De cælis fecisti audire ius:terra timuit & quieuit.
9 Surgente ad † iudicium † deo:ad saluandum omnes humiles terræ. *Selah.* † iudicio † diis
10 Quia ira hominis confitebitur te,reliquias irarum cinges.
11 Vouete & soluite domino deo vestro, omnes circuitus eius portabunt munus
formidato.
12 Prohibebit spiritum principum,timendus regibus terræ.

TItulus est. Vincenti in modulationibus psalmus Asapho canticum. Qui patere potest ex su-
I pradictis. Sed ex hoc nihil habetur de materia psalmi: & propterea oportet ipsam ex psal-
mo colligere. Apparet autem quòd psalmus tractat de persecutione exercitus Sénacherib tem-
pore Ezechiæ. manifeste enim in principio psalmi describitur deus confringens omnia arma in
Hierusalem,ad hoc vt cognoscatur ipse deus Hierusalem & Sion. Et si his adiũxeris conditio-
nes quæ in psalmo describuntur(scilicet quòd deus de cælo hæc fecit, & quòd dormierunt om-
nes viri exercitus,& quòd terra timuit & quieuit)manifeste non tam prophetatur quàm descri-
bitur res gesta:quoniam tunc hæc omnia gesta sunt,& breuiter omnia quadrant huic materiæ.
Est igitur materia psalmi ad literam,manifestatio q deus Iudææ & Hierusalem est verus deus,
ex mirabili prostratione exercitus Sennacherib:centum scilicet & octogintaquinque miliũ ho-
minum vna nocte:vt scribitur.iiij.Reg.xix.&.ij.Paralip.xxxij. & Esa.xxxvij. Et quia psalmus
iste longe ante fuit editus(vtpote tempore Dauidis, quum prostratio Assyriorũ fuerit tempore
Ezechiæ) manifeste apparet prophetia,tam clara vt res gestas describere videatur.

K

SVMMARIVM EST.

Propheta publice cognitum ac magnificatum deum in Hierusalem prosternendo exercitũ
Sennacherib,ita prophetat ac si rem gestam describeret,tangendo singula quæ interuenerunt.
Persona loquens propheta est.

NOtus in Iudæa deus.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executi-
uam, ibi,& fuit. Proponit duo. Alterum est.notus in Iudæa deus. Non dicit,notus est Iu-
dææ,sed in Iudæa:vt intelligas quòd cognitus est ab vniuersis deus habitans in Iudæa. Iudæã ap-
pellat illam terræ promissionis partẽ in qua erat tribus Iuda simul cum Beniamin. in illa siqui-
dem parte denominata Iudæa à Iuda patriarcha habitabat deus tunc: quũ iam regnũ Israel de-

uastatum fuisset & decem tribus translatæ in Assyrios,ad medos &c. Alterum. In Israel, di- A
sperso,magnum nomen eius,supple habitum est. Significanter enim dicit nomen magnũ:vt in-
telligas quòd audito tam grandi miraculo habitum est nomen domini magnum vbique in Is-
raelitis.nomen enim ad auditum spectat.

ET fuit in Salem.)Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula,no-
tus in Iudæa deus. Secundo illa,in Israel magnum nomen eius,ibi,quia ira. Et fuit in Salem,
hoc est in Hierusalem,vmbraculũ eius:& habitaculum eius in Sion. Electio tam ciuitatis quàm
specialis loci ipsius ciuitatis(scilicet Sion)describitur:elegit siquidem deus vtrũque. Idem autem
significatur per vmbraculum & habitaculum. templum scilicet, in quo dicebatur deus habitare
ratione cultus qui ibi deo exhibebatur. Et sic ibi cognoscebatur deus,cultu,veneratione, respon-
sis,exauditionibus,miraculis ignis & nebulæ:vt patuit in dedicatione templi. Ibi,iuxta Hie-
rusalem,confregit sagittas arcus:scutum & gladium & bellum. Lege Esaiam. non iaciet ibi sa-
gittam,& non occupabit eam clypeus,& non mittet in circuitu eius aggerem, Sennacherib. Et
describitur non solum armorum deiectio sed etiam totius belli. nam tunc cessauit bellum: quo- B
niam Sennacherib reuersus est in Niniuen,& occisus est à filijs suis. Et sic deus non solum con-
fregit arma,sed totum bellum. Luminosus tu. Ecce modus quo deus cognitus est habitãs in
Iudæa. Luminosus tu,manifestando vt omnes videant,fortis plus montibus rapinæ. dum appa-
res fortior regibus,principibus,qui sunt montes rapinę:fortior Sennacherib & principibus eius.

Prædati sunt,passiue,fortes cordis. Ecce effectus fortitudinis diuinæ: quòd Assyrij fortes cor
dis, superbi cordis, sunt prædati, spoliati sunt omnibus rebus. tunc enim occiso à deo exercitu
Assyriorum,res eorum cesserunt in prædam Iudæorum. Dormierunt somnum suum. Describi-
tur tempus quo percussi sunt:scilicet nocte hora qua dormiebant. Dormierunt somnum suum,
Assyrij in exercitu:& non inuenerunt omnes viri virtutis manus suas. Viros virtutis appellat
regem Sennacherib & eos qui cum eo erant qui non sunt interfecti. isti enim mane surgentes C
non inuenerunt manus suas:hoc est exercitum,qui erat velut manus eorum. Ab increpatio-
ne tua. Percussio ipsa describitur communi nomine,ab increpatione tua deus Iacob. Nec alicubi
in scriptura inuenitur qualis fuerit illa percussio:nisi secundũ effectũ. quia fuit occisiua clxxxv.
milium hominum. Multi dicunt quòd fuit increpatio combustiua,ita quòd redegit in cinerem
corpora illæsis vestibus. Sed hoc non solum caret authoritate scripturæ,sed dissonat ab ea.quar-
ti siquidem Reg.xix.dicitur de Sennacherib. quúmque diluculo surrexisset vidit omnia corpo-
ra mortuorum. Si fuissent corpora combusta,non dixisset vidit corpora mortuorum: sed vidit ci
neres eorum,aut vestes eorum. Berosus autem referente Iosepho dicit quòd fuit pestilentia, qua D
perierunt clxxxv.milia in prima nocte:& quòd propterea Sennacherib metuens reliquæ exer-
citus parti iuit in Niniuen.. Sed Berosus diuinando hoc dicit, non credẽs diuinum miraculum.
Dissonat autem pestilentia hæc à diuino miraculo: pro quanto subsecutum esset periculum pe-
stilentiæ in populum Iudæorum egredientium ad spolia Assyriorum. dei enim opera non cum
tali imperfectione sed perfecte salutifera fuisse rationabile est. Relinquamus ergo incertã qua-
litatem percussionis seu increpationis. Cuius effectus subiungitur. Consopitus est & currus &
equus:hoc est & vecti curribus & vecti equis milites. dicitur enim.ij. Paralip.xxxij. percussit om
nem virum robustum & bellatorem & principem exercitus Assyriorum, vt intelligas quòd nõ
solum pedites & gregarij milites percussi sunt. Consopitus autem dicitur,quia mors somno co-
pulata est. Tu terribilis tu. Exaggeratio est,significans quòd tu deus per teipsum terribilis ex
tali opere monstraris. Et quis stabit faciebus tuis:proculdubio nullus. Ex tunc ira tua. A differen
tia inter diuinam iram seu vindictam & humanam,commendatur terribilitas diuina. vindicta E
enim quandoque est in potestate nostra & quandoque non:immo superuenit quandoque tem-
pus quo pœnitet nos non vindicasse & volumus vindicare sed non possumus pro tũc. Ira autem
dei semper est pro quocunq; tunc parata. & propterea ira dei appellatur ira ex tunc:quia ex quo-
libet tunc,ex quolibet instanti est prompta. Et patuit in hac percussione quòd fuit ex tunc quum
venit rex Assyriorum personaliter ex Aegypto: nocte enim sequente apud Iosephum exercuit
deus hanc iram. vt Sennacherib oculis proprijs videret exercitum suum occisum à deo Iudæo-
rum. De cælis fecisti audire ius. Cæleste instrumentum respectu talis vindictæ describitur,
non per modum belli sed per modũ iudicij. Fecit omnes audire ius factum de cælis contra bla-
sphemias Sennacherib. misit enim deus angelum suum executorem iuris,occidẽdo clxxxv. mi-
lia. Terra,Hierosolymitana,timuit,timore magno à facie Sennacherib,& quieuit,à præliando:
non enim pugnauit. Surgente ad iudicium,Assyriorum, deo:ad saluandum omnes humiles

F terræ. Describit non interuenisse pugnam seu prælium Iudæorum ad occidendum Assyrios, sicut interuenerunt Iudæi pugnantes contra Amorræos & Chananæos tempore Moysi & Iosuę: sed interuenisse merita humilium seu mansuetorum Esaiæ, Ezechiæ, & reliquorum deuote colentium deum in Hierusalem.pro quorum salute deus prostrauit exercitū Sennacherib. In Hebræo habetur in datiuo iudicio:sed congruitas mutauit adiuncta præpositione ad.

Quia ira.) Tractatur hic illa particula,in Israel magnū nomen eius:explicando effectus tanti iudicij in quibus relucet extensum nomen dei magnificatum in Israel. Primus effectus est. Quia ira hominis,Sennacherib contra populum tuum,confitebitur te, materia erit laudis tuæ: fuit enim occasio diuinæ laudis.reliquias irarū cinges.Ecce effectus.ex laude diuina occasionata ab ira Sennacherib,cōpescuit,ligando cinxit deus reliquos inimicos Iudæorum:hoc enim est cin
G gere reliquias irarum contra Iudæam.nam audientes tantū dei iudicium,destiterunt ab impugnatione Iudææ. Vouete,ex deuotione,& soluite,ex debito,domino deo vestro.Apostrophat ad Iudæos vt iam liberati ab ira Sennacherib & voueant & soluant vota: hoc est gratias agant, libere cultū exhibeant domino deo suo.quod est secundus effectus. Omnes circuitus eius portabunt munus formidato. Tertius effectus describitur quòd omnes in circuitu Hierusalem portauerunt munera domino.dicitur enim.ij. Paralip.xxxij.& præstitit deus ei(Ezechie) quietē per circuitum:multi etiam deferebant hostias & sacrificia domino in Hierusalem. Vbi apparet res gesta hic prophetata:dum dicitur ꝙ omnes circuitus eius portabunt mnuus formidato,deo propter prostratum exercitum mirabiliter. Prohibebit spiritum principū,timendus regibus terræ.Quartus effectus est quòd ex hoc facto deus redditus timendus regibus terræ,prohibebit spi
H ritum principum à pugnando contra Hierusalem. Quod plus est quàm ligare reliquias irarum quæ paratæ tunc erant contra Hierusalem.quanto hoc est vniuersalius quàm illud. Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori pro Idithun psalmus Asaph. LXXVI.

1 VOce mea ad dominum clamaui,voce mea ad deum & intēdit mihi.
In die tribulationis meæ deum exquisiui, manibus meis nocte contra eum & non sum deceptus.
Renuit cōsolari anima mea,memor fui dei & delectatus sum, exercitatus sum & defecit spiritus meus.
Anticipauerunt vigilias oculi mei,turbatus sum & non sum locutus.
Cogitaui dies antiquos,& annos æternos in mente habui.
Et meditatus sum nocte cum corde meo,& exercitabar & scopebam spiritum meum.
Nunquid in æternū proiiciet deus, aut non apponet vt cōplacitior sit adhuc?
Aut in finem misericordiam suam abscindet,à generatione in generationem?
Aut obliuiscetur misereri deus,aut continebit in ira sua misericordias suas?
Et dixi.nunc cœpi,hæc mutatio dexteræ excelsi.
Memor fui operum domini,quia memor ero ab initio mirabilium tuorum.
Et meditabor in omnibus operibus tuis,& in adinuētionibus tuis exercebor.
K Deus in sancto via tua, quis deus magnus sicut deus noster? tu es deus qui facis mirabilia.
Notam fecisti in populis virtutem tuam, redemisti in brachio tuo populum tuum,filios Iacob & Ioseph.
Viderunt te aquæ deus viderunt te aquæ & timuerunt,& turbatæ sunt abyssi.
Multitudo sonitus aquarum,vocem dederunt nubes,
Etenim sagittæ tuæ transeunt, vox tonitrui in rota.
Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ,commota est & contremuit terra.
In mari via tua & semitæ tuæ in aquis multis,& vestigia tua nō cognoscētur.

Deduxisti sicut oues populum tuum:in manu Moysi & Aaron. A

IVXTA HEBRAEVM.

Vincenti super Ieduthun A sapho. Psalmus LXXVII.

1 Prophetæ. VOx mea ad †deū & clamabo:vox mea ad †deū & auscultauit me. †deos †deos
2 In die ãgustiæ meæ †dominum quæsiui: manus mea nocte mota est & non relaxabitur,renuit consolari anima mea. ‡dominos meos
3 Recordabor †dei,& cōturbabor:meditabor,& collabetur spūs meus. Selah. ‡deorū
4 Apprehendisti palpebras oculorum meorum:passus sum & non loquar.
5 Cogitaui dies ex principio:annos seculorum.
6 Recordabor modulationis meæ in nocte:cum corde meo loquar, & quæsiuit B spiritus meus.
8 Nūquid seculis derelinquet †dominus:& nō adiiciet ad volēdū adhuc. ‡dñi mei
7 Nūquid finita est,ad sēper gratia eius:cōpleuit dictū generatiōi & generatiōi?
9 Nūquid oblitꝰ est misereri deꝰ:vere cōtinuit in furore misericordias suas. Selah.
10 Et dixi,ægritudo mea ipsa,mutationes dexteræ excelsi.
11 Recordabor opera domini:quoniam recordabor ex principio separatum tuū.
12 Et meditabor in omni opere tuo:& in causis tuis loquar. C

ꝙ aliorum natura

13 †Deus in sanctitate via tua:quis deus magnus vt †deus? †dii ‡dii
14 Tu ipse faciens separatum:fecisti scire in populis fortitudinem tuam.
15 Redemisti in brachio populum tuum:filios Iacob & Ioseph.
16 Viderunt te aquæ †deus viderunt te aquæ:trement etiam trement abyssi. ‡dii
17 Effuderunt aquas nubes:vocem dederunt cæli,etiam sagittæ tuæ ambulabūt.
18 Vox tonitrui tui in rota fecerūt lumē fulgura mūdo:tremuit & cōmota ē terra
19 In mari via tua,& semitæ tuæ in aquis multis:& vestigia tua nō sunt agnita.
2 Deduxisti quasi ouem populum tuum.in manu Moysi &ꝰ Aaron. D

TItulus est. Vincenti super Ieduthun A sapho Psalmus. Ieduthun nomen est vnius principis in musica.i. Paralip xxv. Vel potius hoc in loco nomen est musici instrumenti:nam præpositio super,hoc insinuat. Reliqua tituli patent ex superius dictis.

Circa materiam psalmi aduerte,aliquid esse certum aliquid probabile,aliquid ambiguum. Certū est ꝙ propheta afflictionem diuturnam plorat coram deo,sperans liberari a diuina gratia,& commemorans antiqua dei opera. Probabile est ꝙ afflictio ista sit afflictio populi. Quod ex eo suadetur ꝙ cōmemorat prisca opera dei in liberatione populi ex AEgypto,tanquā ex præteritis operibus dei sperans populō denuo liberandum ab hac afflictione.Ambiguum aūt remanet quæ aut quo tempore fuerit ista afflictio populi.Et est ratio ambiguitatis:quia psalmus sistit in generalibus.nihil enim speciale explicat nisi recordationem nocturnorum canticorū in ver E siculo.vi.Ex quo innui videtur ꝙ fuit tribulatio priuans canticis nocturnis:hoc est cultu diuino qui exhibebatur in tēplo:iuxta illud.in noctibus extollite manus vestras in sancta &c.Sed hinc non habetur ꝙ sit sermo de captiuitate aliqua populi Iudæorum:quum cultus diuinus fuerit impeditus tempore Antiochi absque captiuitate populi:vt patet in lib. Macc.& populus fuerit tunc maxime afflictus. Vnde quum nullam habeam rationem declinandi in afflictionem populi ratione captiuitatis,magis quam in afflictionem eiusdem sine captiuitate,nescio certo opinari de qua afflictione populi psalmus iste loquatur ad literam:sed exponendum censeo psalmum de afflictione Hebræi populi priuati diuino cultu cum spe reditus ad illum.

SVMMARIVM EST,

Propheta afflictum agens,continua supplicatione meditantem ac velut attonitum & animo colapsum se describit:tum ex parte dei,tum ex parte præteritorum bonorum.Et ex diuinæ conditiōe gratiæ angustiam suam terminandam affirmat mutatione dexteræ diuinæ, commorādo interim in meditatione diuinorum mirabilium operum &c.

Persona loquens propheta est:

Universidad de Deusto
Biblioteca

F VOx mea ad dominum.)Diuiditur psalmus in partes duas:propositiuam materiæ,& executiuam,ibi,in die angustiæ. Proponit duas combinationes. Altera est. vox mea ad dominum & clamabo. Altera est. Vox mea ad dominum & auscultabit ad me. Prima combinatio constat ex voce & clamore. secunda ex voce & exauditionis signo. Proponit per primam, vocem suam ad deum,non ad hominem,cum clamore cordis. Per secundam autem vocem rursus suã ad deũ cum aurium porrectione diuinarum:quod est signum beneuolæ audientiæ & futuræ gratiæ.

IN die angustiæ meæ. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula,vox mea ad dominum. Secundo illa,& clamabo,ibi,nunquid. Tertio illa,& auscultauit,ibi,& dixi. Quarto illa,vox mea,ibi,deus in sanctitate. Circa vocem eius ad deum, quia non vox exterior sed interior(vt pote non ad hominem sed ad deum)directa est,& deo loquimur internis affectibus,cogitationibus,memoriis &c. incipit propheta vocem suam describere a continuitate & magnitudine tristitiæ. In die angustiæ meæ. Ecce materia i genere angustia populi. Dominũ,
G non hominem,quæsiui,elongatum a me,perditum seu amissum : quærimus ea quæ perdidimus. Manus mea nocte mota est & non relaxabitur. Continuitas quærendi deum describitur,tum ab vtroque tempore:die scilicet & nocte,tum ab indefessa supplicum manuum extensione. Recole Moysen orantem in pugna contra Amalechitas extẽsis manibus:& intelliges quid significet nõ relaxatio manuũ. Describit ergo seipsum die & nocte,quæsisse deũ suppliciter sine intermissione,more orantiũ extensis brachiis &c. Renuit cõsolari anima mea. Ecce magnitudo tristitię. Animus plenus mœstitiæ renuit susc̃ipere consolationem: vtpote cui nullum locum reliquerat. Recordabor dei & conturbabor. Rationẽ reddit tantæ tristitiæ ex parte recordationis dei. Recordabor dei. Nolens consolari reuocabo ad memoriã deũ offensum,amissum, elongatũ. Et ex hac recordatione hæc sequentur. Et conturbabor,intus,meditabor,in meipso loquendo,& collabetur spiritus meus. Metaphoricus est sermo ad similitudinẽ eorũ qui conturbati timore aliquo vel nimia tristitia cadunt semianimes. Et intendit per hæc ꝙ cogitando deũ offensum & amissũ ita afflictus est intus sicut isti collabentes exterius. Et referuntur hæc verba futuri temporis ad
H præteritum renuit,tanquam consequentia ad illud. Apprehendisti palpebras oculorum meorũ. Vigilia multa explicatur more eorũ qui perdiderunt somnum,quorum palpebræ non tegunt oculos:quia tenent eos apertos,impotentes claudere eos ad somnum. Passus sum,stupor̃? Passio illa significatur quæ insomnes comitatur,qua sunt velut attoniti. Et non loquar. Comitatur quo que silentium huiusmodi passionem. Et intendit per hęc ꝙ meditãdo deũ sic offensum &c. se habet sicut huiusmodi attoniti:hoc est ꝙ interius non habet vnde consoletur, vnde excuset, quid dicat &c. Cogitaui dies. Altera ratio tantę tristitię ex recordatione præteritorũ bonorũ. Cogitaui dies ex principio,vel mundi vel populi Hebręi,annos seculorũ,Abrahę,Ioseph,Moysi &c conferendo dicta secula cũ hoc,tantæ angustię. Recordabor modulationis meæ in nocte, olim habitę in templo dei quam iam perdidi:cũ corde meo loquar,lamentabiliter mecũ loquar conferendo hęc bona perdita cum malis quę patior. & quęsiuit spiritus meus,& mecũ loquendo spi
I ritus meus quęsiuit hęc quę sequuntur.

NVNQVID seculis.)Tractatur hic illa particula. & clamabo,per modum inquisitionis quam fecit spiritus propheticus in persona &c. Nunquid seculis,omnibus, derelinquet dominus me in hac angustia:& non adiiciet ad volẽdũ adhuc? Tanquã diceret absit. Et rationem subdit. Nunquid finita est ad semper gratia eius:hoc est nunquid gratia eius suapte natura tendens ad miserendũ non quandoque sed semper sine limitatione temporum, finita est:tanquã diceret,hoc est impossibile:quia fieri non potest vt gratia dei finiatur. Cõpleuit dictum generationi & generationi:hoc est nunquid dictũ suũ de gratia sua extendenda generationi & generationi sine fine,modo cõpleuit,terminauit,finiuit? Tanquã diceret,hoc est impossibile. Nunquid oblitus est. Impedimenta miserendi tangit more humano,aut ex obliuione. nunquid oblitus est misereri deus? Aut ex passione irę vere continuit in furore misericordias suas? Tanquam dice-
K ret,hęc non habent locum in deo proprie,metaphorice autem iam obliuio exclusa est, furor autem,id est tristitia vindicatiua hic excluditur nominando misericordias eius:quas cõstat esse supra iustitiam vindicatiuam,immo supra omnia opera dei. Et propterea non possunt superari misericordia dei a iustitia eius, sed ediuerso conuenit ꝙ misericordia superet iustitiam.

ET dixi.)Tractatur hic illa particula,& auscultauit,declarando futuram dei gratiam. Et dixi,edoctus a spiritusancto ęgritudo mea ipsa mutatiões dexterę excelsi:hoc est ipsa afflictio quã patior est velut ęgritudo curabilis mutationibus solitis dexterę excelsi. Metaphora est sumpta a statu ęgrotorum,vt ęgritudo distinguitur contra mortem. Et intendit ꝙ afflictio ista est non

mors,non est ad similitudinem mortis(quæ est irreparabilis) sed ad similitudinem ægritudinis A
seu imbecillitatis curabilis. Et licet ex hoc declaret futuram gratiam dei liberatricem ab hac afflictione(quia definita ægritudine curabili declaratur futura sanitas)attamen subiungit ex parte dei causam mutationis dexterę excelsi. Acsi diceret. Dixi,definiui hanc afflictionem habere causas vtrinque. ex parte quidem mea velut ægritudinem corporis. Ex parte vero dei mutationes non consilii,sed dexteræ,executiuæ potentiæ dei excelsi:ita quòd ægritudo ipsa est mutationes passiue,de statu sanitatis in statum ægritudinis,& rursus erit de statu ægritudinis in sanitatem metaphorice:proprie vero de gratia in iustitiam & iustitia in gratiam. hæc enim sunt proprie mutationes dexteræ excelsi. Et quòd hoc non vana spe dixi,declaro. Recordabor opera domini,in testimonium affero memoriam operum domini præteritorum,nõ insolitorum sed cõsuetorum. Quoniam recordabor ex principio,mundi seu Hebræi populi,separatum tuum. hoc est multitudinem mirabilium tuorum. Et meditabor in omni opere tuo,& in causis tuis loquar. Causas dei appellat occasiones propter quas deus quandoque punit,quandoque exaltat ob glo- B
riam seu iustitiam suam & huiusmodi.

DEVS in sanctitate.)Tractatur illa particula,vox mea ad dominum : declarando ꝙ vox commemoratiua diuinorum beneficiorum expectando diuinam gratiam,est illa qua fit vt deꝰ benigne audiat. Vbi aduerte quòd propheta prius descripsit benignum dei auditũ in effectu certæ spei:& deinde subiungit vocem suam ad deum conseruatiuam status spei. Deus in sanctitate via tua,a principio populi tui via tua qua duxisti populũ fuit in sanctitate columnæ nubis per diem & ignis per noctem. quis deus,inter omnes qui vocantur dii,magnus,simpliciter & absolute,vt deus,natura non opinione hominum:quasi dicat,nullus. Tu ipse deus faciens separatũ, hoc est,mirabile omne,quod alii dii facere non possunt:feci sti scire in populis,non clam,non in angulo,sed publice in populis,fortitudinem,potentiam tuam. Redemisti in brachio(ecce quã do manifestauit potentiam suam)populum tuum,filios Iacob & Ioseph,de seruitute AEgypti. Meminit specialiter filiorum Ioseph. tum quia non descenderunt cum Iacob in AEgyptum,sed C
nati sunt in AEgypto:ac per hoc AEgyptii habebantur. tum quia Ioseph institutus est primogenitus Iacob,priuato Ruben. tum quia Ioseph merita commendanda specialiter sunt velu patriarchæ vt Iacob & Isaac:quum etiam fuerit vt alter pater omnium:vt pote qui omnes aluit in tã ta penuria. Viderunt te aquæ,deus,viderunt te aquæ maris rubri:trement etiam tremẽt abyssi. Aquas maris rubri describit ad similitudinem videntium & trementiũ non solum in superficie sed in profundo ratione effectus:quia diuisæ sunt sicut trementes obediunt ad nutum. Effuderunt,pluendo,aquas nubes:vocem,tonitrui,dederunt cœli inferiores:hoc est regio aeris in qua generãtur hmõi mixta. etiã sagittæ tuæ,fulmina,ambulabũt. Vox tonitrui tui i rota,auditur more rotæ. Explicatur hic vox quã dederũt nubes. Fecerũt lumen figura mũdo:nõ dicit toti mũdo, sed mundo, ad significandũ multitudinẽ coruscationum:tanquam illuminarent non vnum angulum tantum,sed communiter videretur lumen facere. Tremuit & commota est terra. Hæc D
superius descripta,ex Exodo sumuntur præter hoc vltimum,si de terrę motu ad literã intelligitur. qui tamen forte fuit tunc in AEgypto:quàmuis non sit scriptus in Exodo. Si autem per terram habitatores terræ intelligimus,nulla est ambiguitas. In mari via tua. Hactenus mirabilia dei publica contra AEgyptios commemorauit in elementis omnibus:modo mirabilia tũc gesta erga Hebræos commemorat. In mari,rubro,via tua,quam tu fecisti populo:& semitę tuę in aquis,non paucis,sed multis,hoc est altis,erant enim aquæ valde altæ quæ diuisę sunt. Nota ex isto textu sumi argumentum quòd Hebræi per multas vias transierunt mare rubrum & non per vnam solam. nam in numero plurali hic dicitur & semitę tuę. Et vestigia tua non sunt agnita:quoniam redeuntibus aquis ad locum suum non sunt visa vestigia Hebræorum, non fuit visum vestigium viæ per quam populus transierat:quod proprie esset vestigium dei. Deduxisti. E
Post deductionem populi per mare rubrũ. describitur consequenter mirabilis deductio per terram. Deduxisti sicut ouem,sicut multitudinem ouium,populum tuum in manu Moysi & Aarõ, ducum. Vbi cointellige mirabilia patrata in illa deductione. Et intendit per hæc omnia)vt iam dictum est)fomenta spei expectantis ꝙ dextera excelsi mutet opera domini, sicut mutauit priscis temporibus post afflictionem Hebræorum liberando eos. Amen.

VVLGATA EDITIO.
Intellectus Asaph. LXXVII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F ATtendite populе meus legem meam: inclinate aurē vestram
in verba oris mei.
Aperiā in parabolis os meum, loquar propositiones ab initio.
Quantā audiuimus & cognouimus ea, & patres nostri narra
uerunt nobis.
Nō sunt occultata a filiis eorum in generatione altera.
Narrantes laudes domini & virtutes eius, & mirabilia eius quæ fecit.
Et suscitauit testimonium in Iacob, & legem posuit in Israel.
Quāta mādauit patribus nostris nota facere filiis suis, vt cognoscat generatio
Filii qui nascentur & exurgent, & narrabunt filiis suis. (altera.
G Vt ponant in deo spē suā & nō obliuiscātur operū dei, & mādata eius exquirāt
Ne fiant sicut patres eorum, generatio praua & exasperans.
Generatio quæ nō direxit cor suū, & non est creditus cum deo spiritus eius.
Filii Ephraim intendentes & mittentes arcū: conuersi sunt in die belli.
Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt ambulare.
Et obliti sunt benefactorum eius, & mirabilium quæ ostendit eis.
Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra AEgypti: in campo Taneos.
Interrupit mare & perduxit eos: & statuit aquas quasi in vtre.
Et deduxit eos in nube diei: & tota nocte in illuminatione ignis.
Interrupit petram in eremo: & adaquauit eos velut in abyssо multa.
H Et eduxit aquam de petra: & eduxit tanquam flumina aquas.
Et apposuerunt adhuc peccare ei: in ira concitauerunt excelsum in inaquoso.
Et tentauerunt deum in cordibus suis, vt peterent escas animabus suis.
Et male locuti sunt de deo, dixerūt nstquid poterit deus parare mēsā in deserto?
Quoniam percussit petram & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt.
Nunquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo?
Ideo audiuit dominus & distulit, & ignis accēsus est in Iacob & ira ascēdit in
Israel. (Israel.
Quia non crediderunt in deo, nec sperauerunt in salutari eius.
I Et mandauit nubibus desuper, & ianuas cœli aperuit.
Et pluit illis manna ad manducandum, & panem cæli dedit eis.
Panem angelorū manducauit homo, cibaria misit eis in abundantiam.
Transtulit Austrum de cælo, & induxit in virtute sua Aphricum.
Et pluit super eos sicut puluerem carnes: & sicut arenam maris volatilia pen-
nata.
Et ceciderunt in medio castrorum eorum: circa tabernacula eorum.
Et manducauerunt & saturati sunt nimis, & desiderium eorum attulit eis, nō
K sunt fraudati a desiderio suo.
Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum: & ira dei ascendit super eos.
Et occidit pingues eorum: & electos Israel impediuit.
In omnibus his peccauerunt adhuc: & non crediderunt in mirabilibus eius.
Et defecerunt in vanitate dies eorum: & anni eorum cum festinatione.
Cum occideret eos quærebant eum: & reuertebantur, & diluculo veniebant
ad deum.

Et rememorati sunt quia deus adiutor est eorum: & deus excelsus redemptor A
eorum est.
Et dilexerunt eum in ore suo: & lingua sua mentiti sunt ei.
Cor eorum nō erat rectum cum eo: nec fideles habiti sunt in testamento eius.
Ipse autem est misericors & propitius fiet peccatis eorū, & non disperdet eos.
Et abundauit vt auerteret iram suam, & non accendit omnem iram suam.
Et recordatus est quia caro sunt, spiritus vadens & non rediens.
Quotiens exacerbauerunt eū in deserto, in irā concitauerūt eum in inaquoso.
Et conuersi sunt & tentauerunt deum, & sanctum Israel exacerbauerunt.
Non sunt recordati manus eius, die qua redemit eos de manu tribulantis.
Sicut posuit in AEgypto signa sua, et prodigia sua in campo Taneos. B
Et conuertit in sanguinem flumina eorum & imbres eorum: ne biberent.
Misit in eos cynomyiam & comedit eos: & ranam & disperdidit eos.
Et dedit erugini fructus eorum: & labores eorum locustæ.
Et occidit in grandine vineas eorum: & moros eorum in pruina.
Et tradidit grandini iumenta eorum: & possessiones eorum igni.
Misit in eos iram indignationis suæ: indignationem et iram & tribulationem:
immissiones per angelos malos.
Viam fecit semitæ iræ suæ & non pepercit a morte animarum eorum: & iu-
menta eorum in morte conclusit. C
Et percussit omne primogenitū in terra AEgypti: primitias omnis laboris eo
rum in tabernaculis Cham.
Et abstulit sicut oues populum suum: & perduxit eos tāquā gregē in deserto.
Et deduxit eos in spe & non timuerunt: & inimicos eorum operuit mare.
Et induxit eos in montem sanctificatiōis suæ: mōtē quē acquisiuit dextera ei⁹.
Et eiecit a facie eorum gētes: & sorte diuisit eis terrā in funiculo distributiōis.
Et habitare fecit in tabernaculis eorum: tribus Israel.
Et tentauerunt & exacerbauerunt deum excelsum: & testimonia eius non cu-
stodierunt. D
Et auerterunt se & non seruauerunt pactum: quemadmodum patres eorum,
conuersi sunt in arcum prauum.
In iram concitauerunt eum in collibus suis: & in sculptilibus suis ad æmulatio
nem eum prouocauerunt.
Audiuit deus et spreuit & ad nihilum redegit valde Israel.
Et repulit tabernaculum Silo: tabernaculum suū vbi habitauit in hominibus.
Et tradidit in captiuitatē virtutem eorum: & pulchritudinem eorum in ma-
nus inimici. E
Et conclusit in gladio populū suū: & hæreditatem suam spreuit.
I uuenes eorum comedit ignis: & virgines eorū non sunt lamentatæ.
Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt: & viduæ eorum non plorabantur.
Et excitatus est tanquā dormiens dominus, tanquā potens crapulatus a vino.
Et percussit inimicos suos in posteriora, opprobrium sempiternū dedit illis
Et repulit tabernaculum Ioseph, & tribum Ephraim non elegit,
Sed elegit tribum Iuda, montem Sion quem dilexit.

Universidad de Deusto Biblioteca

F Et ædificabit ſicut vnicornis ſacrificium ſuũ: in terra quam fundauit in ſecula.
Et elegit Dauid ſeruum ſuum, & ſuſtulit eum de gregibus ouium: de poſt fœtãtes accepit eum.
Paſcere Iacob ſeruum ſuũm: & Iſrael hæreditatem ſuam.
Et pauit eos in innocẽtia cordis ſui: & in intellectibus manuum ſuarum deduxit eos.

IVXTA HEBRAEVM.

Intelligentia Aſapho. LXXVIII.

1 *Propheta.* AVſculta populе meus doctrinam meam: inclinate aurem veſtram dictis oris mei.
2 Aperiam in prouerbio os meum: loquar propoſitiones a principio,
3 Quæ audiuimus & cognouimus ipſa: & patres noſtri narrauerunt nobis.
4 Non negauimus a filiis eorum: generationi alteri narrantes laudes domini & fortitudinem eius, & ſeparata eius quæ fecit.
5 Et firmauit conteſtationem in Iacob, & legem poſuit in Iſrael: quæ mandauit patribus noſtris ad faciendum ſcire ipſa †filios ſuos. 4filiis ſuis
6 Propterea ſcient generatio altera: filii qui generãbuntur ſurgent, & narrabunt filiis ſuis.
7 Et ponent in †deo ſpem ſuam, & non obliuiſcentur operum dei, & mandata eius cuſtodient. 4dii
8 Et non erunt ſicut patres eorum, generatio rebellis & irritans: generatio quæ non præparauit cor ſuum, & non credidit deum ſpiritus eius.
9 Filii Ephraim armati, iacientes arcus: verterunt ſe in die belli.
10 Non cuſtodierunt pactum †dei: & in doctrinã eius renuerũt ambulare, F deotum
11 Et obliti ſunt operum eius & ſeparatorum eius quæ fecit videre eos.
12 Coram patribus eorum fecit ſeparatum in terra AEgypti: campo Zohan.
13 Diuiſit mare & fecit tranſire eos, & ſtare fecit aquas ſicut murum.
14 Et duxit eos in nube die, & tota nocte in lumine ignis.
15 Scindet petras in deſerto, & fecit bibere quaſi abyſſos multitudinem.
16 Et fecit exire fluenta de petra, & fecit deſcendere quaſi flumina aquas.
17 Et addiderũt adhuc ad peccandũ ei, & ad prouocandũ excelſum in ſiccitate.
18 Et tentauerunt deum in corde ſuo, ad petendum cibum animæ ſuæ.
19 Et locuti ſunt in †deũ, dixerunt. *Vox populi recitata.* nunquid poterit deus ad parandum menſam in deſerto? †deo
20 Ecce percuſſit petrã & fluxerunt aquæ & flumina inundabunt, nunquid etiã panem poterit dare, ſi præparauit carnem populo ſuo?
21 *Propheta.* Ideo audiuit dominus & indignatus eſt, & ignis accenſus eſt in Iacob & etiam furor aſcendit in Iſrael.
22
23 Quia non crediderunt in †deo, & non confiſi ſunt in ſalute eius- 4dus
Et præcepit cælis deſuper, & oſtia cælorum aperuit.
24 Et fecit pluere ſuper eos man ad comedendum, & triticum cælorũ dedit eis.
25 Panem fortium comedit quiſque, cibum miſit eis ad ſaturitatem.
26 Faciet moueri orientalem in cælis, & duxit in fortitudine ſua auſtrum.

27 Et fecit pluere ſuper eos quaſi puluerem carnes: & quaſi arenam marium, volatile pennatum. A
28 Et fecit cadere in medio caſtrorũ eorum: in circũitu tabernaculis eorum.
29 Et comederunt & ſaturati ſunt valde: & deſiderium eorum veniet eis.
30 Non alienati ſunt a deſiderio ſuo: adhuc cibus eorum in ore eorum. erat
31 Et ira dei aſcendit in eos: & occidit in pingues eorum, & electos Iſrael Hdeorũ
fecit genuflectere.
32 In omni hoc peccauerunt adhuc: & non crediderunt in ſeparatis eius. B
33 Et conſumpſit in vanitate dies eorum: & annos eorum in terrore.
34 Si occidit eos: & quæſierunt eum, & reuerſi ſunt, & manicauerunt deum. ad
35 Et recordati ſunt: quia †deus fortitudo eorum, & deus excelſus redemptor eorum. 4dii
36 Et lactauerunt eum in ore ſuo, & in lingua ſua mentiti ſunt ei.
37 Et cor eorum non firmum cum eo, & non crediderunt in pacto eius.
38 Et ipſe miſericors condonabit iniquitatem, & non deſtruet. & multiplicabit ad auertendum furorem ſuum, & non ſuſcitabit totam iram ſuam. C
39 Et recordatus eſt quia caro ipſi, ſpiritus vadens & non redibit. ſunt
40 Quoties rebellauerunt ipſi in deſerto, facient dolere eum in ſolitudine?
41 Et reuerſi ſunt, & tentauerunt deum, & ſanctum Iſraelis ſignauerunt.
42 Non ſunt recordati manus eius, diei qua redemit eos ab anguſtia.
43 Qui poſuit in AEgypto ſigna ſua, & ſeparata ſua in campo Zohan.
44 Et conuertit in † ſanguinem riuos eorum & flumina eorũ, non bibent. 4ſanguine
45 Mittet in eos mixturam, & comedit eos, & ranam, & deſtruxit eos.
46 Et dedit brucho germen eorum, & laborem eorum locuſtæ. D
47 Occidet in grandine vitem eorum, & ficum eorum in gelu.
48 Et tradidit grandini beſtiam eorum, & acquiſitionem eorum ſcintillis.
49 Mittet in eos iram furoris ſui, indignationem & iram & anguſtiam, immiſſionem angelorum malorum.
50
51 Appendet ſemitam furori ſuo, non vetuit a morte animam eorum, & beſtiam eorum peſti tradidit.
52 Et percuſſit omne primogenitum in AEgypto, principium filiorum in tentoriis Cham.
53 Et fecit mouere velut ouẽ populũ ſuũ, & duxit eos ſicut ouile in deſertum.
54 Et duxit cũ † fidutia & nõ timuerũt, & inimicos eorũ operuit mare. F fiduciæ E
55 Et eduxit eos ad cõfine ſanctitatis ſuę, montem iſtum, acquiſiuit dextera eius.
56 Et eiecit a faciebus eorum gẽtes, et cadere fecit eos in funiculum hæreditatis, et habitare fecit in tentoriis eorum tribus Iſrael.
57 Et tentauerunt et rebellauerunt †deo excelſo, et teſtimonia eius non cu- 4dii
ſtodierunt.
58 Et retroceſſerũt & prꝙuaricati ſunt vt patres eorũ, verſi ſunt quaſi arcus doli.
59 Et fecerunt indignati eum in excelſis ſuis: & in ſculptilibus ſuis facient æmulari ipſum.
60 Audiuit † deus: & indignatus eſt, & abominatus eſt valde in Iſrael. 4dii

Universidad de Deusto
Biblioteca

60 Et reliquit tabernaculum Silo, tentorium habitauit in homine.
61 Et tradidit captiuitati fortitudinẽ suam, & gloriã suã in manu angustatoris.
62 Et tradidit gladio populũ suũ, & in hæreditatem suam indignatus est.
63 Electos eius deuorauit ignis, & virgines eius non sunt nuptæ.
64 Sacerdotes eius in gladio ceciderunt, & viduæ eius non flebunt.
65 Et euigilauit quasi dormiens dominus, quasi fortis exultans ex vino.
66 Et percussit angustatores suos retro, opprobrium sempiternum dedit eis.
67 Et spreuit tentorium Ioseph, & in tribu Ephraim non elegit.
68 Et elegit tribum Iuda, montem Sion quem dilexit.
69 Et ædificauit velut excelsa sanctuariũ suũ, quasi terrã fundauit ipsum æterno.
70 Et elegit Dauid seruum suum, & tulit eum de gregibus ouis.
71 Et post fœtas adduxit eum, ad pascendum in Iacob populum suum, & in Israel hæreditatem suam.
72 Et pauit eos secundum perfectionem cordis sui, & in intelligentiis palmarum
H suarum ducet eos.

TItulus est. Intelligentia Asapho. Ex quo habetur eruditiuum esse psalmum hunc. Et vt ex decursu psalmi apparet, psalmus iste eruditio est populi fidelis ad obseruationem diuinæ legis ex recordatione & consideratione gestorum a deo tempore patrum, a liberatione ex AEgypto vsque ad tempus Dauidis. Hæc est ad literam materia psalmi.

SVMMARIVM EST,

Propheta docet populum dei ab exemplo Ephraim, & populi egressi ex AEgypto, & populi ingressi terram promissionis, & Dauidis. Illorum quidem vt non imitentur eos: istius autem vt sectentur vestigia.

1 Persona loquens proprie solus Propheta est: recitat tamen aliorum verba.

AVsculta populo meus doctrinam meam.) Diuiditur psalmus in duas partes: propositiuã materiæ, & executiuam, ibi, & firmauit. Proponit inuitando populum, materiam tractandam: inchoans ab inuitatione intellectus. Auscultа, mente, populo meus (blandientis est: sicut Hieremias flẽs dixit, filia populi mei crudelis) doctrinam meam: docere enim intẽdit. Inclinate aurẽ vestrã. Inuitat ad attentionem exteriorem secundum sonum literarum: sed secundum sensum intentũ inuitat ad flexionem voluntatis, ad humiliationem auditus interioris quæ per voluntatem fit. Dictis oris mei. Ecce ad quid petit inclinationem non ad sermonem sed ad dicta per sermonem. Aperiam in prouerbio os meum. Modum dicendi explicat, q̃ docebit per similitudines. Et vere sic facit: quoniam tota hæc doctrina procedit ex similitudine & dissimilitudine filiorum ad patres. Loquar propositiones a principio. Difficultatem arduæ materiæ explicat. Et intendit per hoc quòd doctrina ista est de prouidentia dei circa actus humanos, de iustitia & misericordia eius erga homines in hac vita. Hæc enim sunt ænigmata seu problemata, propositiones arduæ ab initio mundi vsque hodie. Aduerte quòd Matthæus euangelista ca. xiii. affert hunc versiculum dicens. Hæc omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas, & sine para-
K bolis non loquebatur eis: vt impleretur quod dictum erat per prophetam dicentem. Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita a constitutione mundi. Sicut Iohannes euangelista dixit. vt impleretur scriptura, os non comminuetis ex eo. Docere enim per similitudines contingit dupliciter. Vel per metaphoras. Et ad hunc sensum applicat Matthæus hunc versiculum mystice intellectum. Vel per similitudinem factorum. Et sic ad literam verificatur in hoc loco. intendit enim Propheta erudire populum ex similitudine factorum a patribus & a deo in patribus: vt clare patet in psalmo. Quæ audiuimus. Explicat modum quo ipse didicit & scit hæc tam ardua quæ vult docere populum: scilicet per auditum a patribus. Quæ audiuimus, nec solũ audiuimus sed & cognouimus ea: & patres nostri, non fabulatores, non fallaces homines, sed patres nostri, amantes nos, narrauerunt nobis. Non negabimus a filiis eorum. Nepotes eorum appellat filios. Vbi nota explicari rationem debiti ad docendum: vt quia didicerunt a patribus, teneantur successiue docere filios. Generationi alteri narrantes. Non negabimus narrantes gene-

rationi alteri hæc tria: laudes domini, & fortitudinem eius, & separata, id est mirabilia eius A
quæ fecit. Specialior expressio materiæ est, quàm superius communissimo doctrinæ nomine significauit.

ET firmauit contestationem.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat illam particulam, auscultа populo meus &c. Secundo tractat omnes particulas simul (scilicet propositiones, doctrinam, laudes, potentiam, & mirabilia) cum modo parabolico, ibi, filii Ephraim, ordine ibi explicando. Duplex potest esse sensus huius particulæ. Alter quòd de vna particulari lege est sermo: scilicet quæ scribitur Deuteronomii sexto. Narrabis ea filiis ac nepotibus tuis. Et sic reddit rationem quare populus debet auscultare & inclinare aurem suam: quia scilicet lex hoc præcipit. Alter est quòd sit sermo de beneficio diuinæ legis datæ populo. Et sic propheta incipit doctrinam suam a beneficio diuinæ legis quæ est audienda a populo. ita quòd pro fundamento ac basi doctrinæ accipit legem diuinam. Et firmauit cõtestationem, de ipso deo, in Iacob, in populo descendente a Iacob: & legem, agendorum & vitandorum, posuit in Israel. Lex ipsa relata ad credenda vocatur contestatio: relata ad agenda vocatur lex. Et dicitur contestatio firmata, quia stabilita est a deo signis & miraculis: vt publice patuit in monte Sinai. B
Vnde deus dicit. vos vidistis quòd de cælo locutus sim vobis Exodi vigesimo. Quas contestationem & legem, mandauit patribus nostris ad faciendum scire ipsas filios suos. Propterea scient. Hic est fructus, propter hoc generatio altera scient. Constructio est de significato. Filii qui generabuntur surgent, & narrabunt filiis suis: & ponent in deo spem suam. Ecce finis mandati, vt successiue generatio narret generationi legem & contestationem. Et est triplex. Primus spes in deo & ponent in deo spem suam, & non in idolis, non in homine. Secundus. & non obliuiscentur operum dei, mirabilium quæ fecit coram patribus. Tertius. & mandata eius custodient, seruabũt legem. Et non erunt sicut patres eorum. Promisit Propheta se per similitudinem docturum. C
incipit seruare promissum, apponendo ad finem mandati similitudinem non imitãdam. Et nõ erunt, filii, sicut patres eorum. Hic debet esse fructus mandati. Generatio rebellis & irritans. Declarat in quo non sunt imitandi patres, explicans tria patrum crimina in deum. Primum rebellionis irritantis deũ. Secũdũ generatio quæ non præparauit cor suũ ad subiiciendum illud deo. Et hæc indispositio est causa rebellionis. Tertiũ. & non credidit deũ spũs eius. adorauit enim vitulũ: & complura fecit attestantia q̃ non credebant deum curam sui habere. Vnde & dixerũt de vitulo. hi sunt dii Israel qui te eduxerunt de terra AEgypti, Exo. xxxii.

FILII EPHRAIM.) Exequendo documentum per similitudinem, incipit a filiis Ephraim tali ordine. Primum tractat crimen filiorum Ephraim. Secundo crimen patrum egressorum de AEgypto, ibi, & addiderunt. Tertio crimen patrum ingressorum terram promissionis D
ibi, & duxit eos ad confine. Quarto electionem tribus Iuda & Sion ac Dauidis, ibi, & spreuit.

Circa filios Ephraim aduerte non paruam esse hic quæstionem de verificatione eorum quæ hic dicuntur de filiis Ephraim, & ratio est: quòd vsque ad tempora Asaph qui fuit contemporaneus Dauidi, nulla occurrit autentica historia verificans ea quæ hic dicuntur de filiis Ephraim. Dixi autem autentica historia: quia chaldaica translatio) seu rectius loquendo paraphrasis, quæ thargum appellatur) habet hic. Quum habitarent in AEgypto magnificati sunt filii Ephraim: numerauerunt autem terminum & errauerunt. Et egressi sunt triginta annis ante terminum cum armamentis bellicis & cum hominibus gestantibus arcum. Verterunt ceruicem, & interturbati sunt ordines belli: quoniam non obseruauerunt mandata dei, & in lege eius ambulare noluerunt. Hæc ibi. Sed hæc prætensa historia, quia authoritate scripturæ non foue- E
tur, eadem facilitate reiicitur qua dicitur. Et eo facilius quòd non est verisimile quòd AEgyptii permiserint tribum Ephraim egredi AEgyptum triginta annis ante egressionem populi de AEgypto: quum post tot miracula noluerint sufferre quòd egrederentur requirente Moyse. Quicquid tamen de hac prætensa historia sit, constat quòd ista particula psalmi nõ loquitur de filiis Ephraim pro tempore quo erant in AEgypto. nam expresse hic subditur. coram patribus eorum fecit mirabilia in terra AEgypti, diuisit mare &c. Vbi manifeste patet quod loquitur de filiis Ephraim oblitis miraculorum factorum in AEgypto & in mari rubro: & non solum oblitis sed etiam filiis patrum coram quibus facta sunt illa miracula. Vnde excludunduntur etiam filii Ephraim qui fuerunt tempore egressionis ex AEgypto: quia particula ista de posteris eorum loquitur. Dicendum itaque videtur quòd particula ista prophetica est: prę dicens futuram decẽ tribuũ auersionẽ a diuino cultu, authore Hieroboam de tribu Ephraim. Vnde & a prophetis regnũ decẽ tribuũ appellatur Ephraĩ: regnũ vero duarũ tribuũ appellatur Iudæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Ex eadem enim radice appellantur hic filii Ephraim: quia licet ſecundum naturalem originẽ fuerint diuerſarum tribuum, ſecũdum tamen crimen fuerunt filii Ephraim: vt pote geniti quo ad crimẽ a Hieroboam de tribu Ephraim. ipſe enim primus Rex ſtatuit vitulos colendos a regno ſuo. Prophetatur itaquẽ hic auerſio decem tribuum a diuino cultu & lege. Et hoc directe ſertuit intentioni prophetæ, intendentis per ſimilitudines docere. nam proponit auerſionem Iſraelis velut ſpeculum populo dei remanenti in Iuda &c. iuxta illud Hieremiæ tertio. & vidit præuaricatrix ſoror eius Iuda, quia pro eo quòd Mœchata eſſet auerſatrix Iſrael, dimiſiſſem eam & dediſſem ei libellum repudii: & non timuit præuaricatrix Iuda ſoror eius, ſed abiit & fornicata eſt etiam ipſa. Filii Ephraim, decem tribus filii quo ad crimen Ephraim, Hieroboam de tribu Ephraim, armati, armis defenſiuis, iacientes arc⁹, armis offenſiuis, verterunt ſe, a diuino cultu, in die belli, contra domum Dauidis. armis enim & defenſiuis & offenſiuis tutati ſunt regnum.

G Non cuſtodierunt pactum dei ſui, quod pepigerant cum deo vt eſſent populus dei & deus eſſet eorum deus: & in lege eius, dei, tenuerunt ambulare, quoniam de cætero ſpreta eſt lex dei apud eos. Et obliti ſunt. Exaggerat crimen auerſionis a deo, ex ingratitudine & cæcitate. Et obliti ſunt operum eius, dei: & ſeparatorum eius quæ fecit videre eos. viderunt enim in dedicatione templi a Salomone miraculum ignis deſcendentis de cælo in holocauſtum: viderunt & nebulã diuinæ gloriæ. hæc enim fuerunt coram omni populo. Et præter moderna illa miracula obliti ſunt mirabilium oſtenſorum patribus. Coram patribus eorum fecit ſeparatum, hoc eſt multiplex miraculum in terra AEgypti: campo Zohan. nomen eſt regionis. Diuiſit mare, rubrum, & fecit trãſire eos: & ſtare fecit aquas, maris rubri hincinde, ſicut murum. Et duxit eos in nube die: & tota nocte in lumine ignis, columnæ igneæ. Scindet petras in deſerto. Futurum ſcindet non refertur ad tempus pſalmi: ſed ad rẽpus præteriti duxit eos in nube. explanat enim per hanc

H connexionem futuri ad præteritum, ſequelã iſtius miraculi ad illud. Petras pluraliter, quæſtionẽ inducit an miraculũ eductionis aquarũ a petra fuerit bis, & propterea dixerit petras. Et ſoluitur quæſtio, dicendo quòd textus Exodi. xvii. & Numeri. xx. præ ſe ferunt bis fuiſſe patratum miraculum eductionis aquæ de petra. Primum antequã fabricatum eſſet tabernaculum fœderis domini: ſecundum autem poſt fabricatum tabernaculum. Clare enim Num. xx. dicitur quòd Moyſes & Aaron tunc ingreſſi ſunt tabernaculum fœderis, & ꝙ virga erat in cõſpectu domini. Exodi autem xvii. virga deſcribitur qua percuſſerat Moyſes fluuium. Et propterea textus hic plurali ter dicit petras. Fecit bibere quaſi abyſſos profundas aquas, multitudinem, tam magnam. Et fecit exire fluenta de petra, & fecit deſcendere quaſi fluminã aquas. Ordo præpoſterus. Prius fecit exire & deſcendere aquas: & deinde fecit bibere multitudinem. Hæc ſunt ſigna & mirabilia quorum obliti dicuntur filij Ephraim.

I ET addiderunt adhuc.) Aſcendit Propheta ad deſcribendum crimina generationis egreſſæ de AEgypto, tali ordine. Primo deſcribitur crimen eorum quo offenderunt deum diffidendo de cibo. deinde tractatur multiplex aliud crimẽ eorundem, ibi, in omni hoc. Deſcribit ergo crimen incipiens a perſeuerantia. Et addiderunt adhuc ad peccandum ei: quia prius peccauerunt tẽtando deum circa aquam Exod. xvii. eſtne deus in nobis. & ad prouocandum excelſum in ſiccitate, deſerti. Et tentauerunt deum, non ſolum verbis, ſed in corde ſuo: ad petendum cibum animæ ſuæ, concupiſcentiæ ſuæ. Et locuti ſunt in deum: dixerunt, hoc quod ſequitur, nunquid poterit deus ad paradũ menſam in deſerto? Ecce percuſſit petram, & fluxerunt aquæ, de petra: & flumina, hoc eſt per modũ fluminũ, aquę inundabunt. Hoc futurũ reſpicit pręteritũ percuſſit & fluxerunt: ſignificans inundationis (hoc eſt abundantis aquę) magnitudinẽ. Nũquid etiã panem poterit dare, ſi præparabit carnẽ populo ſuo? panis enim & caro integrant menſam quo ad cibum.

K Aduerte hic duo ſpectantia ad hiſtoriam. Alterum ꝙ, hę duę petitiões (ſcilicet petitio panis & petitio carnis) non fuerunt ſimul expoſitę a populo: ſed prius fuit petitus panis, & habito pane per deſcenſum mannæ poſtea petierunt carnes: vt clare Numeri xi. explicatur hic ordo. Vbi populus petens carnes meminit habiti mannæ. dicens, anima noſtra arida eſt: nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri niſi man. Pſalmiſta autem vtranque petitionem ſimul ſcribit propter ſimili-

tudinem criminis. Alterum eſt quòd ex iſto textu apparet manifeſte ordo inter miraculum mannæ & miraculum eductionis aquæ de petra, quòd ſ. prius fuit miraculum eductionis aquæ de petra, & poſtea miraculũ mannæ. Expreſſe enim inducitur populus demõſtrãs miraculũ aquę in prętcrito & panis í futuro. Ecce percuſſit petrã & fluxerũt aquę, nũquid etiã poterit dare? Nec obſtat quòd in Exodo prius deſcribitur miraculum mannæ (ſcilicet cap. xvi.) & poſtea miraculũ aquæ de petra capite decimoſeptimo, quoniam non ſecundum ordinem capitulorũ eſt ordo rerum geſtarũ. Nec ibi affirmatur quòd prius datum eſt manna & poſtea fluxerunt aquæ de petra. Maior enim eſt authoritas huius pſalmi affirmantis ordinem quem diximus, quã alterius ſcripturæ tacentis ordinem miraculorum inter ſe. Et ex hoc ordine euidenter conuincitur, eductionem aquę de petra ſcriptam Exodi xvii. eſſe aliam ab illa quę ſcribitur Numeri xx. quia iſta prę ceſſit donum mannæ, quod non dubitatur fuiſſe ante datam legem & conditum tabernaculum fœderis: illa autem manifeſte fuit poſt conditum tabernaculum fœderis. Ideo (vox eſt prophetæ, deſcripta qualitate populi, deſcribentis ſubſecutam diſpoſitionem dei) propter huiuſmodi crimen tentationis, audiuit dominus & indignatus eſt, diſpoſuit punire ad ſimilitudinem indignati: & ignis accenſus eſt in Iacob. ignis, inflammationis diuinæ, hoc eſt more hominis inflãmati, in Iacob, contra populum Iacob. & etiam furor (celeritas iuſtitiæ ſignificatur) aſcendit in Iſrael, contra Iſrael. Quia non crediderunt in deo, & non confiſi ſunt in ſalute eius, defecerunt & in fide & in ſpe. Et præcepit cælis deſuper. Vere bonus deus: qui etiam tam grauiter offenſus & puniturus prius ſatisfacit appetitibus offendentium: prius conuincit eos mõſtrans opere & effectu quod poteſt dare panem & carnes in deſerto, reſeruans punitionem ſuccedenti tempori. Et prȩcepit cælis deſuper, hoc eſt ſuperioribus partibus aeris: & oſtia cælorum aperuit, more aperientis oſtia ſe habuit, & fecit pluere ſuper eos man ad comedendum, deſcendebat enim man ſimul cum rore: & propterea per modum pluuiæ deſcribitur: rorare enim velut pluere eſt. Et triticum cælorum dedit eis. Appellat man triticum, eo quòd erat velut ſemen ex quo conficeretur panis. Panem fortium comedit quiſque: cibum, electum. miſit eis ad ſaturitatem. Explicat qualitatem & quantitatem panis ad commendationem diuini beneficii. Qualitatem quidem, quia erat panis fortium, hoc eſt magnum: & rurſus quia erat cibus electus. habebat enim ſaporem panis oleati: vt dicitur Numeri vndecimo, qui gratior eſt palato. vt placenta confecta cũ butyro, & id genus cũ ſagimine. Quantitatem aũt quia vnicuique datus eſt non in modica quãtitate ſed ad ſaturitatem. Faciet moueri orientalem in cælis. Deſcripta mirabili prouiſione panis, ſubiungit mirabilem prouiſionem carnis. Subiungit autem verbo futuri temporis (faciet moueri) reſpectu prætcritæ prouiſionis panis: quoniam ad literam fuit futura reſpectu illius. Et deſcribit prouiſionem a cauſis ſecundis, ventis ſcilicet qui Numeri vndecimo non explicatur in ſpecie, ſed hic: explicando ceſſationem venti orientalis. Hanc enim intendit dicendo, faciet moueri, recedere, orientalem in cælis, in aere: & duxit in fortitudine ſua auſtrum, ventũ meridionalem vehementem induxit. Et fecit pluere ſuper eos ſicut puluerem carnes. & ſpecificando quales. & quaſi arenam maricm volatile pennatum, hoc eſt coturnices: vt ibidem dicitur. Quæ comparantur arenæ & puluери, eo quòd fuerunt in tanta multitudine vt ſufficerent innumerabili populo triginta diebus. Et fecit cadere in medio caſtrorum eorum: in circuitu, ſpatio iteneris vnius diei, tabernaculis eorum. Venerunt ſiquidem coturnices tam ſuper caſtra quàm circuncirca per vnam dietam, volabantque in aere duobus cubitis in altitudine ſupra terrã: vt omnes poſſent eas capere. Hebræus textus habet in ſingulari numero caſtrum, ſed latina lingua in plurali tantum numero habet caſtra, nam caſtrum in ſingulari alterius eſt ſignificationis in lingua latina: & propterea nequiuerunt interpretes reddere numerum numero. Et comederunt & ſaturati ſunt valde, & deſiderium eorum veniet eis. Futurum veniet denotat perſeuerantiam in adimplendo deſiderium: perſeuerauit enim triginta dies. Non alienati ſunt a deſiderio ſuo, quo concupierant carnes. Adhuc cibus eorum. Deſcribitur punitio eorum poſtquã ſatiati ſunt, pro præmiſſo crimine diffidentiæ. Adhuc cibus eorum. Adhuc durabant coturnices in ore eorum. Et ira dei aſcendit in eos. in capite triginta dierũ facta ſignificatur punitio: & occidit pingues eorum, hoc eſt magnatibus eorum mortem intulit: & electos Iſrael, ſine acceptione perſonarum, fecit genuflectere. Non eſt ſcriptum a Moyſe qualis fuerit hæc punitio, ſed effectus tantum, quia occiſi ſunt a deo. Dicitur enim Numeri vndecimo, percuſſit populum plaga magna nimis, vocatusque eſt locus ille, ſepulchra concupiſcẽtiæ, ibi enim ſepelierunt populum qui deſiderauerat carnes.

IN omni hoc peccauerunt adhuc.) Deſcribitur ſimul multitudo criminum generationis illius, ſimul & generationis ingreſſæ terram promiſſionis, tali ordine. Primum reddit rãtionem in cõmuni & iuſtitiæ & miſericordiæ dei in eos. deinde exequitur in ſpeciali vtriuſque generationis geſta, ibi, quoties rebellarunt. Reddendo autẽ rationem, inchoat a recidiuo crimine & ab iterata punitione. In omni hoc, nõ obſtantibus omnibus ſupradictis, peccauerunt adhuc: & non crediderunt (ecce infidelitas) in ſeparatis eius, quæ viderant. Et conſumpſit, deus (ecce iteratio pœnæ) in vanitate, ſine aſſecutione intenti, dies eorum: & annos eorum in terrore.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Testatur liber Iudicum,testatur historia Moysi,q̃ peccans populus punitus est viuendo in timo
re inimicorum.in deserto quidẽ per annos.xl.& postea pluries oppressi a diuersis principibus.

Si occidit eos. Ratio redditur punitionis:quia scilicet vtilis erat.erat enim populus cõditiõis seruilis,ad seruiendum deo magis potius afflictione quã tractus beneficio.Si occidit eos,& quæ sierunt eum,reliqui afflicti occisione suorum:& reuersi sunt ad deum, & manicauerũt,mane ve nerunt,ad deum.Et recordati sunt quia fortitudo eorum deus,vexatio dedit intellectum: & de⁹ excelsus redemptor eorum.

ET lactauerunt eum in ore suo.)Reddita ratione punitionis,reddit rationem temperatę pu nitionis,ex instabilitate cordis eorum.Et lactauerunt eum,deum,in ore suo.Recursus populi ad deum describitur ad similitudinẽ adulatoriæ fraudis seu mendacii. Nec intẽdit q̃ populus ex in tentione simulata recurrerit ad deum,velut decepturus deum:sed facto ita se exhibuit sicut deci
G piens.intendit enim dicere q̃ populus blãde acceptauit cultum diuinum(omnia quæcũque dixe rit dominus faciemus)& tamen facto fecerũt oppositũ ex instabilitate:acsi simulate pepigissent fœdus cum deo.Et lactauerunt eũ,blande deceperunt.i.more decipientiũ se gesserunt in ore suo: & in lingua sua mentiti sunt ei,more mentientium se habuerunt. Et cor eorum nõ firmum cũ eo.hæc instabilitas cordis fundat similitudinem ad mentientes.& non crediderunt facto,in pa cto eius,dei facto cum eis. Et ipse,deus,misericors condonabit iniquitatem.ecce plus quã tem peratio iustitiæ,condonatio culpæ,& non destruet.hæc est tẽperatio.& multiplicabit, hoc est nõ semel tantũ sed multiplicatis vicibus aget,ad auertendũ furorẽ suũ,ne totus exerceatur:& nõ su scitabit totã iram suã,puniens partialiter.Et recordatus est,deus,quia caro sunt ipsi:spiritus va dens & non redibit:hoc est quia instabiles & caduci sunt,tum secundum corpus,tum secundum spiritum qui est anima . Vbi ex parte dei nota pro ratione misericordiã,vbi dictum est & ipse
H misericors,ex parte vero populi instabilem conditionem,tum carnis tum spiritus:qui vadit per mortem a corpore,& non redibit naturali cursu.

QVOTIES rebellarunt.)Reddita ratione punitionis temperatæ , descendit ad multi plex crimen generationis egressæ de AEgypto.Quoties rebellarunt ipsi in deserto . Vnico ad uerbio numerali comprehendit tot recidiua crimina illius generationis.peccauerunt enim in a doratione vituli,in exacerbatione dei diffidendo progredi ad terram promissionis , in seditio ne contra Moysen & Aaron de sacerdotio & principatu,in aquis contradictionis,in idolis Ma dian &c.Quæ omnia,simul comprehendit Propheta. Quoties rebellarunt ipsi,deo,in deserto: facient dolere eum,deum,in solitudine.Metaphorica est locutio.non inuenitur in deo dolor aut tristitia:sed illi ita offenderunt deum quòd fecerunt eum habere per modum dolentis quòd edu xerit eos de terra AEgypti.Vnde dixit ad Moysen.dimitte me vt irascatur furor meus.Et reuer
I si sunt:& iterum tentauerunt deum , & sanctum Israelis signauerunt : hoc est definierunt tan quã signantes deum,quòd est certæ potentiæ & non immensæ & insignabilis.Et est metaphora sumpta a signatione mensurarum ad certum terminum ponderis vel capacitatis &c. Non sunt recordati.Exaggerat crimina eorum,ex inexcusabilitate eorum.Non sunt recordati manꝰ eius,operationis eius:diei qua redemit eos ab angustia.Qui posuit in AEgypto signa sua: & sepa rata sua in campo zohan.Et conuertit in sanguinem riuos eorum & flumina eorum,non bibẽt. Futurum non bibent,respicit præteritum conuertit.Et hæc fuit prima plaga AEgyptiorum.Te xtus Hebræus habet in datiuo sanguini:sed præpositio in,adiuncta mutauit congruitas. Mit tet in eos mixturam,scilicet varii generis muscarum,& comedit eos.Et hæc fuit quarta plaga. Futurum mittet respicit sequela huius plagę ad antedictam . Et ranam,& destruxit eos.& hæc fuit secunda plaga.& dedit brucho germen eorum & laborem eorum locustæ.Et hæc fuit octa ua.Occidet in grandine vitem eorum,& ficum eorum in gelu.Dictio hebraica significare vide
K tur materiam frigidam incisiuam:quã interpretes circũloquuntur gelu seu pruina . Et tradidit grandini bestiam eorum:& acquisitionem eorum scintillis,id est igni simul cum grãdine a deo emissis.Et hæc fuit plaga septima. Mittet in eos iram furoris sui:indignationem & iram & angustiam,immissionem angelorum malorum.In exodo non describitur inter plagas AEgypti immissio angelorum:in lib.sapientiæ cap.vii.describuntur multæ malæ immissiones exterren tes in illis tenebris AEgyptios.Et forte author libri sapientiæ ex hoc textu interpretatus est per immissiones angelorum malorum,immissiones illorum phantasmatum velut malorum nũcio rum.Authoritas tamen istius psalmi explicans huiusmodi passiones illatas AEgyptiis,potest in telligi quòd in illis tenebris immissi sunt AEgyptiis vere angeli mali exterrentes variis appari tionibus.Vel hoc dicit ratione obdurationis AEgyptiorum:quæ est opus angelorum malorum

quoniam eorum officio est instigare ad obstinatum animum.Et hanc deus dicitur misisse, sicut A
dicitur indurasse cor pharaonis scilicet subtrahendo gratiam & permittendo. Appendet se mitam furori suo.Iustitia diuina describitur appensione semitæ,librante semitam punitioni: vt intelligas deum ponderasse omnẽ viam pœnæ quam exercuit in AEgyptios iuxta demerita eo rum.Non vetuit a morte animam eorum,& bestiam eorum pesti tradidit. Duæ plagæ hic tan guntur.Altera pestis animalium brutorum.quæ fuit plaga quinta. Altera inchoatur , scilicet mors hominum.De qua subditur.Et percussit omne primogenitum in AEgypto,tam hominũ, quã iumentorum:principium filiorum in tentoriis Cham,in AEgypto descendente a Cham fi lio Noe.Et hæc fuit plaga vltima. Et fecit mouere velut ouem,multitudinem ouium,popu lum suum,ex AEgypto:& duxit eos sicut ouile in deserto. Dum dicitur ouile,aut ponitur con tinens pro contento:aut significatur q̃ ex integro cum omni substantia duxit eos in desertum, sicut si quis duceret non solum oues sed etiam ouile. Et duxit eos cum fiducia, & non timue rũt.Intellige hoc post exhortationẽ Mosi aperto mari rubro.nã ante timuisse valde,quũ viderũt exercitum Pharaonis sibi imminẽtem,scriptura testatur.Et inimicos eorũ operuit mare, rubrũ. B
Hæc submersio nõ computatur inter plagas,quæ fuerunt ante egressum ex AEgypto. sed fuit vl timum suppliciũ AEgyptiorũ,& plena securitas populi Israel. In Hebræo habetur fiducię in da tiuo:sed congruitas adiuncta præpositione cum,mutauit.

ET duxit eos.)Consequenter transit Propheta ad generationem ingressam terram promis sionis.Vnde pronomen non demonstrat illosmet homines qui egressi sunt de AEgypto,sed fi lios eorum nondum vigesimo natos annum : quoniam nullus egressorum ex AEgypto ingres sus est terram promissionis,nisi Iosue & Chaleb.Et duxit eos,filios prædictorum,ad confine san ctitatis suæ,ad confinia loci sanctificati seu dicati ad cultum diuinum : montem istum , scilicet Sion,quem acquisiuit dextera eius,non dextera hominis.Et eiecit a faciebus eorum gentes,Cha naneas:& cadere fecit eos,id est loca eorum,in funiculũ hæreditatis populi Israel. Loquitur mo C
re diuidentium loca per funiculos:tanquã deus extenderit funiculum ad diuidendum terrã pro missionis ab aliis.& sic fecit cadere,hoc est velut sorte accidere vt contineretur terra Chananę orum intra funiculum hæreditatis promissæ Israeli.Et habitare fecit in tentoriis eorum , Chananęorum,tribus Israel.

ET tentauerunt.)Descriptis beneficiis collatis generationi ingressæ terram promissionis, describuntur nunc eorum crimina . Et tentauerunt & rebellauerunt deo excelso,& testimonia eius non custodierunt.Iam habes triplex crimen:tentationis,rebellionis & omissionis.Et retro cesserunt,a recta via dei,& præuaricati sunt. Non solum peccarunt omittẽdo seruare legem,sed D
præuaricati sunt & retrocesserunt a deo vt patres eorum.versi sunt quasi arcus doli : hoc est sicut arcus dolosi hominis vertitur in amicum.Et intendit per hoc quòd versi sunt contra deum, nõ amicum sed patrem eorum . & hoc velut dolose:quia cum debuissent contra hostes dei perseue rare,versi sunt contra deum benefactorem. Et fecerunt indignari eum in excelsis suis:immo labant enim in locis excelsis sacrificando idolis,& in sculptilibus suis faciẽt æmulari ipsum. Mo re hũano loquitur,q̃ sacrificando idolis prouocant deũ ad inuidiã,velut ægre ferentẽ q̃ cultus si bi soli debitus aliis impẽdatur.Futurũ facient respicit præterita retrocesserũt,præuaricati sunt,fe cerũt:denotãs illationẽ huiꝰ ex illis. Audiuit deus. Post narrata crimina subiungitur pœna &. indignatus est,more indignãtis se habuit:& abominatꝰ est valde in Israel,hoc est habitare in Is rael.Et reliquit tabernaculũ silo:tẽtoriũ qd habitauit in homine.Ad literã describitur destitutio silo tẽpore Heli sacerdotis.Vnde arca domini ducta est in castra:& capta a Philistæis nunq̃ redi it in Silo.Et propterea hic dicitur q̃ reliquit tabernaculũ Silo.qd vocatur etiã tẽtoriũ, qd habi- E
tauit deus nõ simpliciter & absolute sed in homine:hoc est inter homines.deus enim habitat in seipso secundum veritatem,& in cœlis secundum commune dictum. Et tradidit captiuitati fortitudinem suam,& gloriam suam in manu angustatoris.Arca dei tradita in manus Philisti norum,appellatur & fortitudo dei,quia velut testimonium erat fortitudinis diuinæ quam exer cuerat:& gloria dei,quoniam ad glorificandum deum erat facta.Et tradidit gladio: Philistæo rum,populum suum:& in hæreditatem suam indignatus est.Electos eius deuorauit ignis:& vir gines eius non sunt nuptę.Sacerdotes eius filii Heli,in gladio ceciderũt:& viduę eius nõ flebũt: ad cumulum mali non permittebantur flere viros suos . Hæc de ruina populi a Philistæis tem pore illo dicuntur.

ET euigilauit.) Describitur consequenter diuina vindicta in Philistæos:quæ simul fuit prouisio ad reductionem arcæ.Et euigilauit quasi dormiẽs dominꝰ,quasi fortis exultans a vino.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Vtraque ſimilitudo affertur ad duo.tũ ad ſignificandã diuinã potentiam quaſi dormiſſe ceu impeditam vino,permittendo arcã ſuam capi ab idolatris. Et vere vt dormiens ſe habuit non ſaluando eam,quũ facilime poſſet: & vt impeditus a vino iræ iuſtitiæ cõtra Iudæos,permiſit. Tum ad ſignificandã vehementiã percuſſionis.tã enim ex ſomno quã ex vino ſurgens percutit quodammodo ſine diſcretiõe. Et percuſſit anguſtatores ſuos Philiſtæos,retro,hoc eſt in ſecretiore parte natiũ:vt dicitur.1.Reg.v.opprobriũ ſempiternum dedit eis,ignominioſæ percuſſionis.

ET ſpreuit.)Vltimo loco deſcribitur generatio Dauidis electa a deo. Et ſpreuit tentoriũ Ioſeph.Ad literam pertranſit Propheta totam generationem tẽpore Samuelis & Saulis: & deuenit ad tempus Dauidis quando deus elegit Dauidem in regem poſthabita tribu Ioſeph:hoc eſt tribu Manaſſeh.qui fuit primogenitus Ioſeph.Et meminit ſpecialiter Ioſeph : quia ipſe ſurrogaG tus eſt in primogenitum Iacob, abiecto Ruben a primogenitura propter inceſtum:vt patet in Geneſi.Et in tribu Ephraim non elegit,ſibi Regẽ.Meminit quoque Ephraim:quia a Iacob præpoſitus fuit Manaſſeh fratri ſuo maiori in benedictione cancellatis manibus.Gene.xlviii.Et elegit tribum Iuda:de hac enim fuit Dauid,nec ſolum tribum Iuda ſed montem Sion,pro loco tẽpli quem dilexit,ad hoc vt ſit locus templi.Ratio electionis non merita aliqua ſed dilectio aſſignatur diuina:ideo enim aliquem eligit quia diligit illum.Et ædificauit velut excelſa,hoc eſt ad ſimilitudinem cælorum,tanquã aliud cælum,ſanctuariũ ſuũ,templum ſuum: vt ſicut cælũ eſt habitaculum dei,ita templũ hoc eſſet habitaculum dei.quaſi terram fundauit ipſum æterno. Comparatur templum non ſolum excelſis cęlis,ſed etiam infimę terræ quo ad ſtabilitatem. Et intendit per hoc aſſimilare ædificationem templi primæ creationi mũdi(de qua ſcriptũ eſt.in principio creauit deus cęlum & terram)ædificando templum ſicut cęlũ & ſicut terrã. Et elegit in Dauid ſeruũ ſuũ,hoc eſt & elegit dauid in ſeruũ ſuũ,& tulit eũ de gregib9 ouis, multitudinis ouiũ.
H De poſt fœtas adduxit eũ ad paſcẽdum in Iacob populum ſuum,& in Iſrael hæreditatẽ ſuã,creãdo eũ Regẽ:de paſtore ouium fecit paſtorẽ populi ſui qui eſt ei vt hęreditas. Et ducet eos Dauid iã Rex.ſecũdũ pfectionẽ cordis,integra voluntate:& ĩ intelligẽtiis palmarũ ſuarũ ducet eos. Tres tãgit rõnes regẽdi & gubernãdi in Dauide rege.primo quã diximus integrã intentionem. ſecũdo prudẽtiã & intelligẽtiã,dicẽdo & in intelligẽtiis tũ diuinarũ,tũ humanarũ actionũ . fuit enim vt dicitur in.1.Reg.prudẽs ab adoleſcẽtia ſua.tertio exemplaria facta,ſignificata addendo manuũ ſuarũ.Et vere hæc oĩa requirũtur in principe ad regimẽ populi.Futurũ aũt ducet eos per ſeuerantiã regni Dauidis ſignificat:pſeuerabit ducẽdo eos,ducatum eorum exercens.Amen.

VVLGATA EDITIO.

Canticum Aſab. LXXVIII.

I DEus venerũt gẽtes in hæreditatẽ tuã:polluerunt templum ſanctũ tuũ,poſuerunt Hieruſalem in pomorum cuſtodiam.
Poſuerunt morticina ſeruorum tuorum eſcas volatilibus cæli:carnes ſanctorum tuorum beſtiis terræ.
Effuderunt ſanguinem ipſorum tanquam aquam in circumitu Hieruſalem & non erat qui ſepeliret.
Facti ſumus opprobrium vicinis noſtris:ſubſannatio & illuſio iis qui in circũitu noſtro ſunt.
Vſquequo domine iraſceris in finem:accendetur velut ignis zelus tuus?
Effũde irã tuam in gẽtes quæ te non nouerunt: & in regna quæ nomen tuum
K Quia comederũt Iacob: & locũ eius deſolauerunt. (non inuocauerunt.
Ne memineris iniquitatum noſtrarum antiquarum,cito anticipent nos miſericordiæ tuæ:quia pauperes facti ſumus nimis.
Adiuua nos deus ſalutaris noſter,& propter gloriam nominis tui domine libera nos: & propitius eſto peccatis noſtris propter nomen tuum.
Ne forte dicant in gentibus vbi eſt deus eorum:& innoteſcant in nationibus coram oculis noſtris.
Vltio ſanguinis ſeruorum tuorum qui effuſus eſt:introeat in conſpectu tuo gemitus compeditorum.

Secundum magnitudinem brachii tui:poſſide filios mortificatorum. A
Et redde vicinis noſtris ſeptuplum in ſinu eorum:improperium ipſorum quod exprobrauerunt tibi domine.
Nos autem populus tuus & oues paſcuæ tuæ: confitebimur tibi in ſeculum.
In generatione & generationem:annunciabimus laudem tuam.

IVXTA HEBRAEVM. Pſalmus Aſapho. LXXIX.

1 Propheta. †DEus venerunt gentes in hæreditatẽ tuã:polluerunt templum. †repoſi
tuinarum
ſanctitatis tuæ,poſuerunt Hieruſalem aceruis.
2 Dederunt cadauer ſeruorum tuorum eſcam aui cælorum:carnem gratioſorum tuorum feræ terræ.
Effuderunt ſanguinem eorum quaſi aquas in circumitibus Hieruſalem:& non B
erat
ſepeliens.
4 Fuimus opprobrium vicinis noſtris:ſubſannatio & deriſio circũitibus noſtris.
5 Vſquequo domine iraſceris,æterno?ardebit quaſi ignis zelus tuus?
6 Effunde iram tuam ad gentes quæ non cognouerunt te:& ſuper regna quæ in nomine tuo non vocauerunt.
7 Quia comedit Iacob:& habitaculum eius deſolauerunt.
8 Ne recordare nobis iniquitates priorum:feſtina,præuenient nos miſericordię C
tuæ, quia attenuati ſumus valde.
9 Auxiliare nobis deus ſalutis noſtræ ſuper cauſa honoris nominis tui: & libera nos,& propitiare ſuper peccatis noſtris propter nomen tuum.
10 Quare dicent gentes, Vox gentium. vbi deus eorum? Propheta.ſcietur in gentibus ante †oculos noſtros vltio ſanguinis ſeruorum tuorum effuſi. †oculis noſtris
est sic
11 Veniet ante †facies tuas ſuſpirium victi velut magnitudo brachii tui,ſol- †Faciebus tuis D
ue filios mortis.
12 Et redde vicinis noſtris ſeptuplum ad ſinum eorum , opprobrium ipſorum quod exprobrauerunt tibi †domine. †domini mei
13 Et nos populus tuus & ouis paſcuæ tuæ confitebimur æterno, generationi & generationi narrabimus laudem tuam.

TItulus eſt. Pſalm9 Aſapho. Qui patet ex ſupradictis. Sed nihil hinc habetur de materia pſalmi:ſicut nec ex authoritate.i. Maccab. vii. vbi citatur ſecundus huius pſalmi verſiculus.nam ibi eſt ſermo de occiſione.lx. virorum quos Alcimus ex ſemine Aaron occidit:hic autẽ prophęta loquitur de clade facta a gentilibus. Deus, inquit,venerunt gentes in hæreditatem tuam. Ex quo patet ꝙ author libri Maccabæorũ verſiculum hunc tranſſumptiue extẽdit ad ſuum propoſitum:vt frequenti vſu faciunt doctores eccleſiæ. Colligendo itaq; ex pſalmo materiam,præ- E
notandũ eſt ꝙ pſalmus iſte non eſt hiſtoricus ſed propheticus. Quod ex eo patet ꝙ editus eſt tẽpore Dauidis.nam conſtat vſque ad tẽpora illa nũquã fuiſſe patrata in Hieruſalẽ quæ hic dicuntur. Et rurſus conſtat ꝙ templum adhuc non erat ædificatũ , quod hic deſcribitur pollutũ a gẽtibus . Relinquitur ergo ꝙ futura prædicendo deſcribat,tanquã res geſtas . Conferendo autẽ ſcripta in hoc pſalmo cum poſterius geſtis,nulla apparent magis conſona geſta quã ea quæ exercuit Antiochus in Iudæos , ſcripta in libris Maccabæorum , Tunc enim venerunt gentes in hæreditatem dei,tunc polluerunt multipliciter templum,tunc deſtruxerunt Hieruſalem,tũc occiderunt ſanguinem multum vere ſanctorum:quia directe ſunt occiſi propter diuinum cultum: nam tranſeuntes ad ritus gentilium non occidebantur. Accedit ad hoc ꝙ non conqueruntur ſe abductos a patria in captiuitatẽ,ſed occiſos,vinctos,occidendos,deriſos. Amplius petunt, nõ reduci ad patriam,ſed liberari ad laudãdũ deũ:tanquã eis deſit libera cõfeſſio diuini nominis &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F ☞ Vnde concludendum mihi videtur quòd materia psalmi ad literam est illa Iudæorum afflictio quæ ab Antiocho facta est tempore Macchabęorum, contra colentes deum legemque diuinam seruantes.

SVMMARIVM EST.

Propheta in persona populi afflicti, supplex narrata inuasione gentium polluendo templũ, destruendo Hierusalem &c. petit a deo liberationẽ propriã & vindictã hostium. Illam ex misericordia diuina. ex propria attenuatione, ex diuini nominis gloria & officio: istam, quia non nouerunt deũ, vt vltio fiat sanctorum, vt reddatur septuplũ pro diuino opprobrio. Vtranque autem vt oues diuinæ pascuæ laudent deũ & annuncient posteritati.

☞ Persona loquens propheta est in persona populi afflicti: vt testatur vltimus versiculus. & nos populus tuus &c.

G DEus venerunt gentes,) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, polluerunt. Circa propositionem aduerte modum. nam propheta personam agit populi non solum afflicti sed supplicis: prophetia enim ista tota est per modum supplicationis explicata: vt patet intuenti psalmum. Et propterea tam proponendo quàm exequendo agit quod est afflicti. Et proponendo quidem non explicat se venisse supplicem, nisi supplicando, o deus. hoc enim congruit animo affecto magna tristitia: tanquam tristitia ipsa non patiatur explicare, sed trahat ad faciendum supplicationis opus. Intellige itaque proponi duo. primo supplicationem, significatam ipso recursu ad deum. Alterum afflictionem. Venerunt gentes, idolatræ, in hæreditatem tuam, terram & populum tuum.

POLLVERVNT) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, venerunt gentes in hæreditatem tuam, explicando mala quæ intulerunt. Secundo illa, deus,
H explicando supplicationem, ibi, vsquequo domine. Inchoat a malis illatis templo. Polluerũt templum sanctitatis tuæ, dupliciter. tum ponendo ibi idolum: vt dicitur. i. Maccab. i. Tũ quia tẽplũ plenũ erat comessantibus & scortantibus cũ meretricibus. ii. Macca. vi. Posuerunt Hierusalem aceruis. Pollutioni templi adiungitur destructio ciuitatis quantũ ad ædificia ab effectu aceruorũ: quũ enim destruũtur ædificia, fiunt acerui ruinarũ. Hæc destructio describitur. i. Macca. i. ꝙ princeps tributorũ succẽdit Hierusalẽ igni, & destruxit domos eiº & muros eius in circuitu. Vnde multi acerui ruinarũ cõstituti sunt. Dederũt cadauer seruorũ tuorũ. Ordine præpostero describitur prius ignominia cadauerũ. Dederunt cadauer multitudinem cadauerum, escam auibus multitudini auium, cælorum: carnem gratiosorum tuorum feræ terræ. Deinde occisio hominũ. Effuderunt sanguinem eorũ quasi aquas, vt intelligas magnam occisorum multitudinem, in circumitibus Hierusalem, & non solum in ciuitate. In Hebræo habetur circumitibus in datiuo:
I sed addita est præpositio &c. Et non sepeliens, erat. nolebant enim ꝙ cadauera sepelirẽtur: sed vt dictum est, a bestiis & auibus comederentur. Fuimus opprobrium vicinis nostris, ex his malis quæ passi sumus emersit aliud malum ꝙ reputat. sumus a vicinis nostris tanquã mali: subsannatio & derisio circumitibus nostris. Et hæc omnia in deum redundabant: quia per hæc significabatur Hebræorum religio vana.

VSquequo domine) Tractatur hic supplicatio inclusa in illa particula, deus. Vbi aduerte supplicationẽ cõpositã ex duabus partibus. s. ex clementia erga ipsos, & ex vindicta erga hostes. mixtim tamen vt cõgruit afflicto animo. intersecant siquidem sese pluries hæ petitiones: prout afflictus animus hac atque illac vagatus suggerit. Inchoat autem a terminatione afflictionis pro
K ce: & cõsiderata pronitate Iudæorũ ad idolatriã, verisimile est ꝙ propter pctã populi colendo alienos deos, punierit eos tũc deus. Et hoc insinuat propheta nominãdo zelũ dei, impatientẽ consortii, ꝙ scilicet populus eius haberet alium deũ. Effunde iram tuam (diuertit sermonẽ ad petitionẽ vindictæ) ad gentes quæ nõ cognouerunt te: & super regna quæ in nomine tuo non vocauerunt. Acsi aperte diceret, quãuis peccauerimus, in hoc tamen præstamus gentibus quòd cognouimus te, ille autem non: & rursus quòd in nomine tuo inuocauimus, illæ autem non, & propterea effunde iram tuam in illas peiores nobis. Quia comedit Iacob. Explicat aliud malum quod intulit Antiochus scilicet rapinam seu direptionem bonorum. expoliauit enim templum & ciuitatem: vt. i. Maccab. i. dicitur. Quia comedit, Antiochus, ad similitudinem vorantis absorbuit, Iacob, id est bona Iacob: & habitaculum eius desolauerunt. Ne recordare nobis iniquitates priorum. Reuertitur ad clementiam pro se, supplicans vt non imputet sibi iniquitates A
patrum ne recordare nobis, noli imputare nobis ad pœnam, iniquitates priorum, patrum scilicet nostrorum: festina, præuenient (deprecatiue dicitur pro præueniant) nos misericordiæ tuæ, quia attenuati sumus valde, & numero hominum & rebus, perdita etiam libertate cultus tui.

Auxiliare nobis deus salutis nostræ. Implorat officium: quia tu solus es deus saluator noster, adiuua nos. super causam honoris nominis tui. Ingerit causam esse non solius populi sed etiam dei, quia agebatur de honore diuini nominis: vt inferius clarius explicabit. Et libera nos, ab his malis: & propitiare super peccatis nostris propter nomen tuũ. repetitio est causæ diuinæ. Quare dicent gentes. Ecce causa honoris diuini nominis. Quare dicent gentes, vbi deus eorum? Blasphemiæ diuini nominis obuiandum supplicat. Acsi diceret. Si non adiuuas, blasphemabunt te gentes, vbi deus eorum? quasi dicat nullibi, non potest eos saluare. quare permittes quòd dicent gentes blasphemiã, vbi deus eorum? Scietur, pro sciatur, in gentibus ante oculos nostros, hoc est nunc & non amplius differatur (in Hebræo habetur in datiuo oculis nostris: & similiter in se- B
quenti versiculo habetur faciebus tuis in datiuo. & vtrunque mutatum est adiuncta præpositione ante) vltio sanguinis seruorum tuorum effusi. Diuertit iterum ad vindictam obuiatricem blasphemiæ. Veniet, pro veniat, ante facies tuas suspirium vincti, populi: habebat enim vincula decretorum Antiochi quòd occiderentur nisi transirent ad ritus gentilium. Velut magnitudo brachij tui. Regreditur ad clemẽtiam erga se. Velut magnitudo brachij tui, supple est, solue, subintellige sic solue, filios mortis, addictos morti ex decreto Antiochi: hoc est præua le & rũpe huiusmodi potestatem, decreta &c. Et redde vicinis nostris. Diuertit rursus ad vindictam vicinorum: prius enim petierat vindictam principalium hostium. Et redde vicinis nostris septuplũ, mali quod intulerunt nobis, hoc est completè vindica, ad sinum eorum: opprobrium ipsorum quod exprobrauerunt tibi domine, redde eis, vt exprobretur dijs eorum sicut ipsi exprobrauerũt tibi. Et nos populus tuus & ouis pascuæ tuæ, tum quo ad animam ratione legis, tum quo ad C
corpus ratione terræ promissionis, confitebimur in primis tibi, confessione laudis, æterno: & consequenter generationi & generationi: narrabimus laudem tuam, multitudinem laudũ tuarum. Vterque fructus optimus & promissio optima, vtpote cõprehendens ea quæ dei sunt & ad deum & ad proximum. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Victori pro lilijs testimonium Asaph canticum. LXXIX.

VI regis Israel intende: qui deducis velut ouem Ioseph.
Qui sedes super Cherubin: manifestate coram Effraim, Beniamin & Manasse. D
Excita potentiam tuam & veni: vt saluos facias nos.
Deus conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus.
Domine deus virtutum: quousque irasceris super orationem serui tui.
Cibabis nos pane lachrymarum: & potum dabis nobis in lachrymis in mensura.
Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris: & inimici nostri subsannauerunt nos.
Deus virtutum conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus. E
Vineam de Aegypto transtulisti: eiecisti gentes & plantasti eam.
Dux itineris fuisti in cõspectu eius: & plãtasti radices eius, & impleuit terrã.
Operuit montes vmbra eius: & arbusta eius cedros dei.
Extendit palmites suos vsque ad mare: & vsque ad flumen propagines eius.
Vt qui destruxisti maceriam eius? & vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam.
Exterminauit eam aper de sylua: & singularis ferus depastus est eam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deus virtutum conuertere:respice de cœlo & vide,& visita vineam istam.
Et perfice eam quam plantauit dextera tua, & super filium hominis quẽ confirmasti tibi.
Incensa igni & suffossa:ab increpatione vultus tui peribunt.
Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ:& super filium hominis quem confirmasti tibi.
Et non discedimus à te,viuificabis nos,& nomen tuum inuocabimus.
Domine deus virtutum conuerte nos,& ostende faciem tuam & salui erimus.

IVXTA HEBRAEVM.

Vincenti ad lilia testificatio Asapho Psalmus. LXXX.

1 Propheta. PAscens Israel ausculta,ducens quasi ouẽ Ioseph,sedens Cherubinorũ, qui feciſti lucere.
2 Faciebus Ephraim & Beniamin & Manasseh,suscita fortitudinem tuã & veni ad salutem nobis.
3 †Deus fac reuerti nos,& fac lucere facies tuas,& saluabimur. †dii
4 Domine† deus exercituum vsquequo fumasti in orationem populi tui, †dii feciſti comedere eos panẽ lachrymæ,& feciſti bibere eos in lachrymis tertii.
5 Pones nos litem vicinis nostris,& inimici nostri subsannabunt eis.
6 †Deus exercituum fac nos reuerti,& fac lucere facies tuas,& saluabimur. †dii
7 Vitem de Aegypto mouebis,eiicies gentes,& plantasti eam.
8 Expediuisti faciebus eius,& feciſti radicare radices eius,& replesti terram.
9 Operuerunt montes vmbra sua,et ramis suis cedros dei,
10 Mittet ramos vsquẽ mare,et ad flumen germina sua.
11 Quare fregisti macerias eius? & collegerunt eam omnes transeuntes viam.
12 Vorabit eam aper de sylua:& reptile omnipotentis pascetur eam.
13 †Deus exercituum reuertere obsecro:respice de cælis & vide,& vsita vi- †dii tem hanc.
14 Et plantam quam plantauit dextera tua:et super filium quem roborasti tibi.
15 Succensa pars in igne incisa:ab increpatione facierum tuarum peribunt et.
16 Erit manus tua super virum dexteræ tuæ,super filium Adam quem roborasti tibi,
17 Et non retrocedemus à te,viuificabis nos,et in nomine tuo vocabimus.
18 Domine† deus exercituum fac reuerti nos,fac lucere facies tuas,et sal- †dii uabimur.

TItulus est. Vincenti ad lilia testificatio Asapho psalmus. Et dicitur psalmus iste testificatio ad lilia,quia testificatur populo electo tribulationes futuras. Appellatione enim liliorũ electus populus intelligitur: iuxta illud Cantic. ij. Sicut lilium inter spinas sic amica mea inter filias. Et ratione certitudinis rei futuræ tanquam visæ appellatur testificatio. quod enim vidimus testamur. Ioan. iij. Vnde aliqualiter patet materia psalmi. Dico autem aliqualiter: quia est de materia psalmi aliquid certum & aliquid ambiguum. Certum est quòd psalmus iste propheticus est: quia tempore Dauidis editus, describit tribulationes populi non præteritas nec præsentes tunc, sed subsecutas multis annis post. Quod conuincitur ex eo quod deuastatio populi describitur postquam regnum Israelis extensum est vsque ad mare & vsque ad flumen. quod constat non fuisse adimpletum ante tempora Dauidis: subsecuta autem deuastatio cõstat quod longe post fuit. Ambiguum autem est de qua deuastatione est sermo: quoniam in psalmo generalia tantummodo tãguntur. Crediderim ego quòd de deuastatione populi facta per reges Assyriorum sit sermo,& quòd petatur reductio populi in terram promissionis, quæ facta fuit tempore Cyri regis Persarum. Moueor ad hoc tum quia constat clare ex verbis psalmi quòd de corporali deuastatione populi educti de Aegypto, sub metaphora vineæ seu vitis est sermo: hinc enim sequitur quòd salus petita respondeat illi malo. Tum quia versiculus ter repetitus continẽs principale intentum, expresse dicit fac nos reuerti. constat enim quòd reuersio sine additione aliqua desiderata & petita, intelligitur secundum subiectam materiam de qua est sermo: ac per hoc de reuersione ad locum vineæ, hoc est ad terram promissionis. Tum quia in eodem versiculo ter repetito significatur tota salutis futuræ ratio illustratio diuinæ faciei, rei siquidem gestæ euentus testatus est adimpletionem prophetiæ huiusmodi. nam quum diuina facies illuxit Cyro Persarum regi, reuersus est populus & saluatus: & non per bellica arma, vt tempore Maccabæorum. Quia igitur omnia consonant, materia psalmi ad literam est reductio populi vastati per Babylonios &c.

SVMMARIVM EST,

Propheta in persona populi deuastati ab Assyrijs recurrit ad deum pastorem Israelis &c. vt auscultet, commemorando mala subsecuta quia olim non auscultauit populum. Et sub specie vitis commemorat beneficium eductionis de Aegypto & magnificationis, admiratus quòd permiserit suam deuastari vineam: supplicatque vt visitet vineam hanc plantatam à dextera eius. & demum prophetat exauditionem. Interserit autem sæpe petitionem salutiferæ reductionis.

Persona loquens propheta est.

PAscens Israelem ausculta.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ,& executiuam, ibi, deus fac reuerti. Proponit duo. Alterum vt auscultet. alterum vt veniat ad saluandum. Primum petit à deo pastore Israelis. Et est hoc in loco Israel nomen proprium non populi sed patriarchæ illius qui fuit pater. xij. filiorum. Quod ex contextu insinuatur. nam subditur Ioseph, filius eius. Et intendit propheta inchoãdo à patriarcha populi commemorare duo diuina beneficia ante tempora Moysi exhibita populo in patribus. Alterum est quòd deus fuit velut pastor Israelis seu Iacobi, ducens ipsum in Mesopotamiam & reducens in terrã ipsius, accumulando diuitias &c. Alterum subditur. Ducens velut ouem Ioseph. duxit enim deus Ioseph in Aegyptum velut ouem inermem, mansuetam: nescientem quorsum duceretur. Vnde ipse Ioseph postea dixit fratribus suis. propter salutẽ vestra misit me deus ante vos in Aegyptum Genesis xlv. Sedens Cherubinorum. Nuncupato deo à duobus beneficijs ante legem, adiungit nuncupationes duas post legem. Altera sumitur à sessione super Cherubinos. Moyses siquidem non figurauit deum: sed sedem vacuam sustentatam à duobus Cherubinis. & propterea deus dicitur sedens super Cherubim. Fecisti lucere faciebus Ephraim & Beniamin & Manasseh. Altera nuncupatio sumitur ab illustratione in sanctosanctorum. Ordinauit Moyses quòd hæ tres tribus (Ephraim, Beniamin & Manasseh) haberent tentoria sua ad plagam occidentalem tabernaculi: in qua erat illa pars tabernaculi quæ vocatur sanctum sanctorum. Ita quòd prius describitur contentum in sancto sanctorum per sedem super Cherubim: & postea describitur certa pars templi seu tabernaculi quæ appellatur sanctũ sanctorum in qua erant in Cherubini tenentes sedem, definiendo partem illam ab his tribubus quæ habitabant circa illam. Hinc enim clare significatur pars occidentalis: quoniam in parte occidentali tabernaculi habitabant tres istæ tribus: vt patet Nume. ij. Dicitur autem deus illuminare seu facere lucere in sanctosanctorum, quia illuminabat mentes hominum recurrentium ad deum qui ibi colebatur. Non sine mysterio autem recurrit ad deum pastorem Israelis, ducem Ioseph, sedentẽ super Cherubim, illustrantem in sanctosanctorum: sed petiturus vt reducat populum deuastatum illustratione vultus sui, congrue inchoat à pastorali cura quam exercuit in patribus ante legẽ,& ab illustratione quam exercuit in templo post legem. vt qui cœpit ducere & illustrare prosequatur vtrunque, reducendo & illustrando dispersum populum suum. Suscita fortitudinem tuam & veni ad salutem nobis. Hęc est principalis petitio. tanquam dormierit diuina potentia dum populus est afflictus, petitur suscita fortitudinem tuam,& veni ad efficiendam salutem nostram.

DEVS fac reuerti nos: & fac lucere facies tuas, & saluabimur.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur intentio principalis alludendo specialiter ad illam particulam, fecisti lucere. Secundo tractatur illa particula, ausculta, ibi, domine deus exercituum. Tertio illa, suscita fortitudinem tuam, ibi, vitem ex Aegypto. Quarto illa, & veni ad salutem nobis, ibi, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

F visita vitem hanc. Principalis intentio prophetæ tendit ad regressum populi salutarem ex luce diuinæ gratiæ,huc enim tendunt omnia commemorata circa Israel & Ioseph & sanctũ sanctorum,huc tendunt omnia subiungenda in psalmo,in hoc consistit totum desideratũ à dispersio populo. Vnde hęc integra petitio ter in hoc psalmo repetitur. O deus,inquit,fac reuerti. Quãuis non dicat ad Hierusalem aut ad Sion nec etiam ad te,sed absolute fac reuerti nos: cõstat tamen quòd intelligitur à dispersione ad locum vnde eiecti fuimus.& fac lucere faciem tuam,nõ in seipsa (quoniam in seipsa lux est) sed nobis . Et hoc non tam metaphorice, id est non iratam aut turbulentam faciẽ sed claram demonstra(humano more loquendo)quàm significando modum quo reuersio populi effecta est:scilicet per illuminationem.& saluabimur,sine dubio nostra salus consurget ex luce diuinæ gratiæ.

DOMINE deus exercituum.) Tractatur hic illa particula,ausculta,ab oppositio seu contrario (scilicet præterita non auscultatione) commemorando mala subsecuta quia deus non auscultauit orationem factam populi. Vsquequo fumasti. Iram dei humano more fumantem describit supplicante populo.intẽdens per hanc metaphoram quòd deus exhibuit se iratũ etiam oranti populo:ac per hoc non auscultantem,sed velut ex calore iræ fumum emittentem. hoc est quòd non exaudiuit orationem populi:iuxta illud Hiere.xv. *Si* steterint Moyses & Samuel coram me,non est anima mea ad populum istum. Fecisti comedere eos panem lachrimæ,& fecisti bibere eos in lachrymis tertij . Ecce subsecuta mala quia deus non attendit orationi populi quæ fiebat tempore Hieremiæ:cibus scilicet & potus lachrymarum. Mensuræ nomen est tertiũ, denotans abundantiam lachrymarum ex quantitate hydriæ : tanquam biberint lachrymas ex hydria trium metret arũ. Pones nos litem vicinis nostris, pones quoque nos materiam litis vicinis nostris,tanquam litigantibus de nobis vt de rebus suis:& inimici nostri subsannabunt eis, subiectioni adijciemur quòd deridebimur. quod intolerabilius est. Futurum pones,respicit præteritũ fumasti,significans sequelam huius effectus ex illa ira dei. Pronomen eis demonstrat nos in tertia persona.

DEVS exercituum,) Repetit tertium versiculum,augendo nuncupationem dei,vbi prius dixerat deus,modo dicit deus exercituum fac nos reuerti &c.vt supra. Ratio repetitionis est magnitudo affectus ad desideratam salutem.

VITEM de Aegypto.) Tractatur hic illa particula,suscita fortitudinem tuam.narrando prius opus fortitudinis eius olim factum:& postea quasi somnum fortitudinis eius:& demũ petendo excitationem eius. Narrat itaque eductionem populi de Aegypto , & magnificationem eius vsque ad tempora Dauidis seu Salomonis, sub metaphora vitis. Vitem, populum Israel (nam vinea domini Sabaoth , domus Israel est Esaiæ quinto) de Aegypto mouebis : eijcies gentes, Chananeas (futura mouebis & eijcies, non respiciunt tempus psalmi, sed tempus beneficiorum in principio psalmi propositorum scilicet pascens Israelem , ducens Ioseph . respectu enim horum futura immo consequens fuit eductio vitis de Aegypto) & plantasti eam,in terra promissionis. Expediuisti coram ea seu faciebus eius, hoc est abstulisti tunc omnia impedientia viam coram populo: & fecisti radicare radices eius, firmatus est enim populus in terra promissionis, &, replesti terram, tali vite. Operuerunt montes vmbra sua,adeo creuerunt rami eius quòd vmbra sua operuerunt montes:& ramis suis cedros dei,arbores excelsas. Quantum ad parabolam declaratur augmentum vitis in excelsum:quantum ad rem declaratur celsitudo populi Israel supra principes & magnos reges . quod constat fuisse tempore Iosue. Mittet ramos suos vsque mare, Mediterraneum . Futurum sequelam denotat ad antedicta . & ad flumen,euphratis,germina sua. Hoc enim impletum est tempore Dauidis, & perseuerauit tempore Salomonis. Quare fregisti. Descripto opere potentiæ diuinæ circa populum magnificatum, subiungit modo quasi somnum diuinæ potentiæ, describendo deuastationem vitis. Quare fregisti, frangi dimisisti,macerias eius,vineæ:& collegerunt eam,fructus eius,omnes transeuntes viam. Vorabit eam aper de sylua,& reptile omnipotentis pascetur eam. Metaphora clara est, intelligenti per reptile omnipotentis significari cuncta animantia quæ serpunt seu repunt. Quæ specialiter dicuntur omnipotentis,vel vt etiam ipsa creata ab omnipotente deo intelligas:vel vt significatos per ipsa gregarios vastatores,ab omnipotente deo immissos intelligas. Per hæc enim omnia intelligit deuastationes populi factas à rege Assyriorum & exercitibus eius. Rex enim ille significatur per aprum de sylua. Deus exercituum. Petit excitationem potentiæ inuocando eum deus exercituum,omnium,reuertere obsecro,ab bonum populi tui: respice de cælis,oculo misericordiæ,& vide,miserando.

ET visita vitam hanc.) Tractatur hic illa particula,& veni ad salutẽ nobis,tali ordine. Primo supplicat vt veniat vsitans vitem hãc,populum suum eductum de Aegypto.Et plantã quam plantauit dextera tua, hoc est vitem plantatã à dextera tua:dixit enim superius & plãtasti eam. & super filium roborasti tibi.populum quem appellauit vitem & plantam , appellat filiũ quem roborabit sibi deus:iuxta illud Exod.iiij.Filius meus primogenitus Israel. Quem sibi deus roborauit magnificando eum (vt dictum est superius) ad gloriam suam , vt esset populus peculiaris dei. Incensa in igne. Secundo prophetat exauditionem, afflighata prius ratione tantæ deuastationis.Et intendit prosequens metaphoram vitis:quòd sicut in vinea partes illæ quæ sunt incisæ seu combustæ pereunt,ita pars populi incisa seu igne afflictionis consumpta peribit: sed ratio tam incisionis quàm vstionis est increpatio diuina.ita quòd intendit propheta reddere rationem deuastationis populi ex increpatione diuina : quæ proculdubio supponit scelera eorum. Et licet metaphorice incisio & vstio dicta sint,non ab re intelligi potest per hæc prophetari non solum rationem deuastationis,sed derelictionem partis incisæ:hoc est decem tribuum quarum regnum fuit velut pars incisa à vite quam plantauit dextera excelsi , recedens à cultu dei tempore Hieroboam & deinceps.Ita quòd intendit propheta quòd pars huiusmodi incisa non redibit,sed erit quasi pars consumpta igne. Erit manus tua. Prophetat reuersionẽ populi. Erit manus tua,saluatrix,super virum dexteræ tuæ.Quem appellauerat plantam dexteræ tuæ , eundem appellat virum dexteræ tuæ,populum electum.Et super filium Adam quem roborasti tibi.Inter filios Adam,populus Israel est filius ille quem deus roborauit sibi:iuxta illud Deuterono. xxxij. quando separabat filios Adam,pars domini populus eius,Iacob funiculus hæreditatis eius.Aduerte hic describi supplicationem exauditam,quã in versiculis.xiiij.&.xv.proposuit.Ibi enim petijt vt videat & visitet plantam dexteræ & filium: hic autem asserit quòd erit manus eius super virum dexteræ & filium. Et non retrocedemus à te,viuificabis nos . Non corporalis tantum salus sed spiritus vita describitur tunc futura , prophetando internæ gratiæ ordinatos effectus. præcedit viuificatio diuinæ gratiæ:& subsequitur non retrocessio nostra.Et in nomine tuo, non idolorum,vocabimus,id est inuocabimus.

DOMINE deus exercituum.) Repetit tertio versiculum continentem principale intentum augendo nuncupationem diuinam . Primo deus,secundo deus exercituum:tertio domine deus exercituum fac reuerti nos &c. vt supra. Concludit enim psalmum in principali intento. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Victori in torcularibus Asaph. LXXX.

EXultate deo adiutori nostro:iubilate deo Iacob.
Sumite psalmum & date tympanum , psalterium iucundum cum cithara,
Buccinate in neomenia tuba,in insigni die solẽnitatis vestrę.
Quia præceptum Israel est,& iudicium deo Iacob.
Testimonium in Ioseph posuit illud,cum exiret de terra Aegypti,linguam quam non nouerat audiuit,
Diuertit ab oneribus dorsum eius,manus eius in cophino seruierunt.
In tribulatione inuocasti me, & liberaui te, exaudiui te in abscondito tempestatis,probaui te apud aquam contradictionis.
Audi populus meus & contestabor te, Israel si audieris me,non erit in te deus recens. neque adorabis deum alienum.
Ego enim sum dominus deus tuus qui eduxi te de terra Aegypti,dilata os tuũ & implebo illud.
Et non audiuit populus meus vocem meam,& Israel non intendit mihi.
Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum: ibũt in adinuentionibus suis,
Si populus meus audisset me:Israel si in viis meis ambulasset.
Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem:& super tribulantes eos mi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F sissem manum meam,
Inimici domini mentiti sunt ei: & erit tempus eorum secula.
Et cibauit illos ex adipe frumenti: & de petra melle saturauit eos.

IVXTA HEBRAEVM.

Vincenti super Haghithith Asapho. LXXXI.

1 *Propheta.* CAntate † deo fortitudini nostræ: clangite deo Iacob. † diis
2 Eleuate cantationem, & date tympanum citharam dulcia cũ viola.
3 Clangite in nouo, cornu: in solennitate diei festiuitatis nostræ.
est
4 Quia præceptum Israeli ipsum, iudicium deo Iacob.
5 Testimonium in Ioseph posuit ipsum, in exire eius super terrã Aegypti. *Populus.*
quod
labium non sciui audiam.
6 *Deus.* Amoui ab onere humerum eius, palmæ eius à cophino transibunt.
7 In angustia vocasti, & erui te, respondebo tibi in abscondito tonitrui, tentabo te super aquas litis. *Selah.*
8 Audi populo mi & contestabor in te, Israel si audies † me. † mihi
9 Non erit in te deus alienus, & non curuaberis deo extraneo.
10 Ego dominus deus tuus, faciens ascẽdere te de terra Aegypti, dilata os tuum, & implebo illud.
11 Et non audiuit populus meus vocem † meã, & Israel non voluit † me. † voci meæ † mihi
12 Et misi eum in directione cordis eorum, ibunt in consiliis suis.
13 Vtinam populus meus audiens † me, Israel in viis meis ibunt.
14 Tanquam modicum inimicos eorum humiliabo, & super angustatores eorum faciam verti manum meam.
15 *Propheta.* Osores domini negabunt ei, & erit tempus eorum æterno.
16 Et fecit comedere eum de adipe tritici, *Deus.* & de petra melle faciã saturare te.

TItulus est. Vincenti super Haghithith Asapho. Haghithith nomen dicitur instrumẽti musici deducti ab vrbe Ghath.

Materia psalmi (vt psalmus ipse præ se fert) est inuitatio ministrorum diuini cultus ad cantandum deo & clangendum tubis in primo die mensis septimi, pro commemoratione diuinorum præceptorum ac iudiciorum. In versiculo nanque tertio innuitur primus dies mensis septimi: qui vocabatur festum clangoris & tubarum. Et deputatus erat vt esset sabbatum memoriale: vt patet Leui. xxiij. & Nume. xxix. Et quia non explicatur quid esset commemorandum sed dicitur memoriale absolute, ideo intelligendum est de memoria diuinorum præceptorum ac iudiciorum. Tum authoritate scripturæ secundi Esdræ. viij. executionem memorialis quæ fiebat
K prima die mensis septimi narrantis, in hoc quòd omnis populus conuenit ad audiendum ex ore Esdræ solenniter legentis legem domini. Tum ratione quoniam hæc erat materia simpliciter & absolute memoranda à populo illo. Et hæc duo explicantur in versiculo quarto. Et in his contineri constat memoriam beneficiorum. in præcepto enim de custodia sabbati clauditur memoria creationis: & in præcepto de immolatione Phase, clauditur memoria egressionis de Aegypto &c. Hæc est igitur ad literam materia psalmi.

SVMMARIVM EST.

Propheta inuitat ministros diuini cultus, ad cantandum & pulsandũ deo in festo tubarum, pro commemoratione diuinorum præceptorum ac iudiciorum. tangendo præceptorum quidem supremũ simul cum tempore & testimonijs: iudiciorum vero præcipuas pœnas ac præmia.
Personæ loquentes sunt tres: propheta, populus, & deus.

CAntate deo) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, te- A stimonium. Proponit inuitando prius ad cantum. Cantate deo fortitudini nostræ. Meminit fortitudinis qua introducti sunt in terram promissionis celebraturi hoc festũ, & non ante. Clangite deo Iacob. Specialiter deus sub ratione fortis seu potentis apparuit Iacob: vt patet Genes. xlvi. Eleuate cantationem, ampliori voce. Deinde ad mixtũ sonum. Et date tympanum citharam dulcia, vtraque, cum viola. clangite cornu. Quatuor hic habes instrumenta musica. In nouo. ecce tempus, in nouilunio, non quocunque sed in solennitate, decreta, diei festiuitatis nostræ. Nullus dies nouilunij erat ex lege sanctus per cessationem ab opere seruili & solennis, nisi septimi mensis. Et propterea per has circunlocutiones describitur primus dies mensis septimi: qui vocabatur dies clangoris & tubarum, seu sabbatũ memoriale clangentibus tubis. Quia præceptum Israeli ipsum, iudicium deo Iacob. Ratio festiuitatis & clangoris tubarum redditur ex præcepto & iudicio: hoc est quia præcepta data sunt Israeli, & quia iudicia exercuit deus. Ad cõmemorandum enim hæc, institutum est festum tubarum: nec alia in locis prædictis assignatur ratio istius festi. Eadem autem est materia psalmi istius & festi tubarum.

TESTIMONIVM in Ioseph.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, quia præceptũ Israeli. Deinde illa, iudiciũ deo Iacob, ibi, & nõ audiuit. Tractatur itaque legislatio tali ordine. Prius describitur tempus cum testimonio beneficiorũ. Deinde ipsa legislatio, ibi, audi populo mi. Testimonium in Ioseph. Tempus quo data sunt præcepta describit fuisse tempus egressionis ex Aegypto: quinquagesimo siquidem die data sunt præcepta. Appellatione Ioseph intelligi populum Israel, testatur contextus psalmi, subiungens vno atque eodem cõtextu gesta dei cum populo. Amoui ab onere humerum eius, respondebo tibi in abscondito tonitrui &c. Et est sensus. Testimoniũ, diuinæ præceptionis, in Ioseph, hoc est in gente Ioseph. Populus enim Hebræus in Aegypto appellabatur gens Ioseph. Vnde & Pharao dixit C
ad Ioseph. Pater tuus & fratres tui venerunt ad te. Et rursus scriptũ est. Surrexit interea rex nouus qui ignorabat Ioseph. Insinuans scriptura per hoc quòd tam viuens Ioseph quàm memoria ipsius, ratio apud Aegyptios erat bene tractandi Hebræos, tanquam cognominatos à Ioseph. Et propterea rex nouus non habens rationem Ioseph, male tractauit gentem eius. In exire eius super terram Aegypti, in exitu ipsius gentis super terram. Egrediendo ab Aegypto versus terram promissionis ascenditur: vt in pluribus scripturæ locis patet. Genesis enim vltimo dicit Ioseph. Ascendam & sepeliam patrem meum, Et Exod. xiij. dicitur. & armati ascenderunt filij Israel de terra Aegypti. Quia igitur ascendendo exierunt, ideo dicitur in exire eius super terram Aegypti. Labium quod non sciui audiam. Ecce primum testimonium perhibitum à populo. Introducit enim propheta testimonium hoc diuinorum præceptorum voce populi, dicentis. Labium D
quod nesciui audiam. Exiuit enim populus auditurus linguam quam nũquam nouit: hoc est linguam dei, nam audiuit deum loquentem sibi de cælo, Exod. xix. Vnde dicit deus Exod. xx. Vos vidistis quòd de cælo locutus sim vobis. Et vere diuinum labium fuit auditum & ignotum: quia populus nunquam audierat vocem dei. Vnde & dixerunt Moysi. Loquere tu nobis & audiemus, non loquatur nobis dominus. Moyses autem solitus erat audire: scriptum est enim. Moyses loquebatur & dominus respondebat ei. Amoui ab onere. Secundum testimonium introducitur ex ore dei, narrantis beneficium quod contulit genti Ioseph. Amoui ab onere humerũ eius. Affligebant enim Aegyptij eos oneribus: vt dicitur Exod. i. Palmæ eius à cophino transibunt. In opere luti & lateris & reliquo famulatu quo in terræ oneribus premebantur, cophinus computatur: qui fodiendo terram implebatur vt portaretur. vt per has duas afflictiones (manuũ ad fodiendum & implendum cophinos, & dorsi ad portandum) intelligamus reliquum famulatum. E
Futurum autem transibunt, refertur ad præteritum diuinæ actionis amoui: quoniam hæc reuelatio fuit effectus diuinæ actionis. In angustia. Declarat modum secundi testimonij. In angustia vocasti me. Apostrophat deus ad populum. In angustia, oppressionis ab Aegyptijs, vocasti, me: iuxta illud Exod. ij, Ingemiscentes filij Israel propter onera vociferati sunt, ascenditq; clamor eorum ad deum. Et erui te, de Aegypto. Respondebo tibi. Declaratur modus primi testimonij. Respondebo tibi in abscondito tonitrui, in monte Sinai: iuxta illud Exod. xix. Et ecce cœperunt audiri tonitrua ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem. Ecce abscondito tonitrui in quo respondit deus. Subditur enim ibidem quòd Moyses loquebatur & dominus respondebat ei, quæ erant præcipienda populo. Futurum respondebo, denotat sequelã ad præteritum & erui te. Probabo te super aquas litis. Tertium testimonium est beneficiũ aquę eductæ de petra in egressu de Aegypto antequam venirent ad montẽ Sinai. Et appellatur aqua

Universidad de Deusto
Biblioteca

F litis propter iurgium filiorum Israel ibidem contra Moysen:vt dicitur Exo.xvij. Et introducitur hoc miraculum sub ratione tentationis populi: hoc est quòd deus vt probaret confidentiam populi in deo fecit eos pati penuriam aquæ. Quod intellige metaphorice:quoniam more tentantis deus se habuit vt populus cognosceret seipsum, quòd non confideret in deo post tot mirabilia visa in Aegypto & in mari rubro. Hæc enim inducuntur vt testimonia præceptionis diuinæ in monte Sinai.

AVDI populemi.) Post testimonia præceptorũ inducuntur præcepta non in singulis sed in supremo eorum. Audi populemi & contestabor in te,certificatione:Israel si audies me.In Hebræo habetur mihi. Non erit in te deus alienus. Ecce præceptum supremum. Et non curuaberis deo extraneo. Ego,solus,deminus,vniuersorum,deus,natura,tuus,per gratiam,non renuo enim vocari deus tuus:faciens ascendere te de terra Aegypti,vt ex hoc libertatis beneficio me cognoscas. Dilata os tuum. Benignissimus deus non dat præceptum sine præmio. Si me audieris, dilata os tuum,ad petendum.pete quicquid vis,& implebo illud,& donabo totum plene. G

ET non audiuit.) Tractatur hic illa particula,iudicium deo Iacob, Post præcepta subduntur iudicia. Et prius iudiciũ pœnale. Et non audiuit populus. Deus non est prius vltor quàm homo sit peccator. Et propterea ante punitionem præmittitur offensa. Quoniam non audiuit populus vocem dei obediendo præceptis eius:& Israel nõ voluit me.sed vitulum in deum. Duplex crimen:inobediẽtiæ & idolatriæ. Et misi eum. Ecce pœna maxima interna,scilicet quòd deus derelinquit hominẽ sibiipsi. Et misi. Metaphorica est locutio,qua derelictio significatur per permissionem:quia deus dereliquit,dicitur misisse populum ipsimet. Et misi eum in directione cordis sui,ego destiti à directione populi & misi eum prout cor eorum diriget eos. Ibunt. Ecce effectus derelictionis. Ibunt in consiliis suis, destituti a lumine directionis meę. Vtinam populus meus. Subditur iudicium quo ad pœnam extrinsecam morę in deserto annos.xl. Sed describitur hæc pœna tanquam contra diuinũ appetitum inflicta:narrando prẽmium illis paratum, quo seipsos priuauerunt non obediendo. Vtinam populus meus. Considera in aduerbio vtinam affectum diuinum ad hoc vt simus boni,ad hoc vt seruemus legem dei. Vtinam Israel populus, in viis meis ibunt. Tanquam modicum,breuissimo tempore, inimicos eorum humiliabo, sicut quod est modicum facillime vincitur:& super angustatores eorum faciam verti manum meã, punitiuam,qua punio populum meum in deserto tot annis. Et intendit per hęc describere affectum diuinum ad prẽmia populi sui & ad punitionẽ inimicorum. Acsi aperte diceret deus. Quãtum est ex parte mea ego præcepi volens vt populus obediens,prẽmia cõsequeretur victorię inimicorum,& non vt punirem populum:ego desideraui vt obediret & non vt pudirem. Et futura ibunt cum reliquis referuntur ad prẽteritum desiderium dei sub intellectum in aduerbio vtinam. Sunt enim hæc verba dei explicantia diuinum affectum more humano,antequam filii Israel exacerbassent deum in deserto. H

OSORES domini negabunt ei.) Accumulatio diuinorum, prius ad pœnam deinde ad prẽmium describitur. Osores domini. Concludit propheta accumulando pœnam pœnæ. Descripta fuit pœna internæ desertionis cum pœna detentionis in deserto: adiungitur modo pœna æternæ damnationis. Osores domini negabunt ei,obedientiam. Et erit tempus eorum æterno. Exodi.xxxii.de idolatria vituli loquens deus ad Moysen ait. Ego in die vltionis visitabo & hoc peccatum eorum,reseruans pœnam ad tempus vltionis. Quod non est in hac vita,sed in futura. Tẽpus enim præsentis vitæ est tempus misericordiæ:illud autem erit tempus vltionis, quo nullum malum remanebit impune. Iuxta hunc sensum hic dicitur. Erit tempus eorum inimicorum dei tempus enim vltionis & tempus inimicorum dei idem est,æterno,sine fine. Notãt theologi differentiam inter prẽmium beatorum & pœnas damnatorum: quoniam illud erit sine tempore hoc est in æternitate:pœnę vero istorum erunt in tempore,semper tamen durante.quia erũt successiuæ(tempus enim mensura est successiuorum)beatitudo autem sanctorũ erit tota simul. Et fecit comedere eum. Descripto iudicio pœnali,describitur modo prẽmium exhibitum introductionis in terram promissionis. Et fecit comedere eum,populum,de adipe tritici. Iosue quinto. Dicitur quòd filii Israel transito Iordane)hoc est ingressi terram promissionis)comederunt azymos panes & polentam eiusdem anni,defecitq; manna. vt intelligas terram promissionis significari per hoc quod dicitur fecit eos comedere de adipe tritici. ¶ Et de petra melle faciã saturare te. Iterũ introducit deũ loquentem conferentẽ terrã promissionis. significãdo eã a melle genito in petra. Promittitur terra promissionis, terra lacte & melle manãs. Et propterea hic meminit mellis. Quod autem dicit de petra, dispositionem petrosam illius terræ tangit,non inutilem sed productiuam mellis: hoc est frugiferam seu fructiferam. Futurum satura- K

bo,respicit prætéritum fecit comedere:quia hoc fuit consequens ad illud. Statim enim comederunt panes:& postea deleuerunt Chananæos.& potiti sunt terra tam fructifera. Amen. A

VVLGATA EDITIO. Psalmus Asaph. LXXXII.

DEus stetit in synagoga deorum: in medio autẽ deos diiudicat.
Vsquequo iudicatis iniquitatem, & facies peccatorũ sumitis?
Iudicate egeno et pupillo, humilem et pauperem iustificate.
Eripite pauperem et egenum,de manu peccatoris liberate.
Nescierunt neque intellexerunt,in tenebris ambulant, mouebuntur omnia fundamenta terræ.
Ego dixi dii estis,et filii excelsi omnes.
Vos autem sicut homines moriemini,et sicut vnus de principibus cadetis.
Surge deus iudica terram,quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus. B

IVXTA HEBRAEVM.

Psalmus Asapho. LXXXII.

1 *Prophetæ.* † DEus stans in congregatione dei,in medio deos iudicabit. † dii
2 Vsquequo iudicabitis iniquitatẽ,& facies impiorũ suscipietis? Selah.
3 Iudicate pauperi et pupillo,egenum et inopem iustificate.
4 Saluate pauperem et mendicum,de manu impiorum liberate.
5 Non cognouerunt et non intelligent,in obscuritate ambulabunt, labentur omnia fundamenta terræ.
6 Ego dixi.dii vos,& filii excelsi omnes vos. C
7 Vere tanquam Adam moriemini,et sicut vnus principum cadetis.
8 Surge† deus iudica terram.quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus, † dii

TItulus est. Psalmus Asapho. Qui patet ex supradictis.

Materia psalmi nec ex titulo habetur nec ex authoritate domini, qui Ioan.x.affert sextum huius psalmi versiculum,scilicet ego dixi dii estis: quoniam inde nihil aliud habetur nisi ꝙ verba hæc sunt vera,& quòd appellatione deorũ intelliguntur illi ad quos sermo dei factus est. dum dicit. Si illos dixit deos ad quos sermo dei factus est,non potest solui scriptura. Quia enim sermo dei factus est ad diuersos, & præcipue ad prophetas, de quibus non apparet psalmum loqui,ideo hinc non certificatur materia psalmi. Ex discursu autem psalmi apparet quòd sermo psalmi dirigitur ad iudices,arguendo & monendo eos. Vnde iungendo verba domini cum progressu psalmi. Infertur quòd non ad omnes iudices sed ad illos ad quos sermo dei factus est (hoc est ad Iudices populi Israel) dirigitur sermo. Et si amplius perspectũ fuerit,apparebit quòd ratio monitorij est iudiciũ vniuersale: quod tum in quinto tum in vltimo versiculo insinuatur. Ac per hoc psalmus iste ad literam tractat de aduentu Messiæ ad iudicium,introducẽs illum pro ratione arguendi monendiq; iudices populi dei. Et hæc ad literam materia psalmi. D

SVMMARIVM EST.

Propheta arguit & monet iudices Israel,tum ratione diuinæ præsidentiæ,tum ratione diuini iudicij futuri,quòd deus iudicabit terram hæres omnium gentium.

Persona loquens propheta est.

DEus stans.) Diuiditur psalmus in partes duas:propositiuam materiæ,& executiuã, ibi,vsquequo. Proponit duo. Primum præsidentiam dei in populo Israel. Deus stans, præsidens, in congregatione dei,hoc est in populo dei. Secundo vniuersale iudicium. In medio,coram, publice,deos,id est iudices,iudicabit. Exod.xxij. Clare patet iudices deos appellari: dum dicitur: ad deos vtriusque causa perueniet,& si illi iudicauerint &c. E

VSQVEQVO.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primum monentur iudices circa actum iudicii. Secundo arguuntur cæcitatis circa ambo proposita,ibi,non cognouerunt. Monet autem prius reprehẽdendo iudicium iniquum. Vsquequo iudicabitis iniquitatem? Iniustum iudiciũ ex obiecto, est iudicare iniquitatem: quum proprium obiectum iudicii sit iudicare iustum:immo iudicare est dicere ius,id est iustum. Et facies impiorum suscipietis? Acceptio personarum reprehẽditur.quũ deberent respicere ad causas respiciunt ad personas:& ad cumulum

Universidad de Deusto
Biblioteca

F mali,impias. Iudicate pauperi & pupillo. Reprehenſo iniquo iudicio, præcipit iudicium iuſtum circa perſonas miſerabiles & impotentes: vt à fortiori intelligas circa alios. Iudicate,ius dicite,pauperi & pupillo,quando ſunt actores: egenum & inopem iuſtificate,quando ſunt conuenti. Saluate pauperem & mendicam,quum opprimuntur: nec ſolum ſaluate,ſed de manu impiorum liberate,liberos facite. Non cognouerunt. Præmiſſa monitione ad iudicandum, arguit cæcitatem eorum circa ambo propoſita. Non cognouerunt,in præterito,& non intelligent: quia in obſcuritate ambulabunt. Perſeuerantia ambulandi in tenebris (hoc eſt operandi opera tenebrarum) ratio eſt quare iniqui iudices neque intellexerunt neque intelligent hæc duo. videlicet,
G Labentur omnia fundamẽta terræ. Primum quod nolunt intelligere eſt futurum dei iudicium. quod deſcribitur à lapſu omnium fundamentorum terræ: non quantum ad ſubſtantiã terræ, ſed quantum ad diſpoſitionem quam habet. Ceſſabunt enim tunc omnes motus cælorum: qui ſunt ſuſtentantes terram,id eſt totam elementarem ſphæram in hac diſpoſitione actiuorum & paſſiuorum,generationis & corruptionis. Ego dixi dii vos. Alterum quod nolunt intelligere eſt celſitudo proprii officii: quod ſcilicet exercent diuinum officium: quod tamen ego dixi eis. Propheta eis in perſona docentis ſacram ſcripturam ait. Ego dixi,aperui, manifeſtaui iudicibus populi. Dii vos,& filii excelſi omnes vos: Secundum apoſtolicam doctrinam omnes iudices miniſtri ſunt dei,ad vindictam malorum & laudem bonorum. i. Pet. ii. ſed iudices populi Iſrael præter hoc quòd erant miniſtri dei (ſicut & omnes alii iudices gentium) habebant hoc proprium q̃ erant filii dei & dii. Filii quidem tanquam ab eo geniti: quia à deo inſtituti erant Nu. xi. Et dii: quia ad eos ſermo dei factus eſt in prima eorum inſtitutione. Nam vt ibidem dicitur,auferens dominus de ſpiritu qui erat in Moyſe,dedit. lxx. viris ad ſuſtentandũ cũ eo onus populi: quumque requieuiſſet in eis ſpiritus,prophetauerunt,nec vltra ceſſauerunt. Factus præterea eſt ſermo dei ad iudices populi eius per inſtructionem diuinæ legis ſpecialiter illis commiſſæ vt capitibus populi. Et vt intelligas quòd hæc gratia non eſt perſonæ ſed officii,ſubdidit omnes vos, tam bo-
H ni quàm mali iudices. Vbi videre potes ambo propoſita. Præſidentiam quidem diuinam,dicendo. Dii eſtis & filii excelſi omnes vos. Vnde & Ioſaphat rex. ii, Paralip. xix. Præcipiẽs iudicibus, videre ait quid faciatis: non enim hominis exercetis officium ſed domini. Vere tanquã Adam moriemini. Proſequitur ea quæ ſunt futuri iudicij: declarãdo quòd impunitas eorum in præſenti vita non reddet eos ſecuros: quoniam manet eos iudicium poſt hanc vitam. Impunitas itaque quam ſæpe cõſpicimus, ſignificatur à ſimili morte & caſu ſicut cæteri moriuntur & cadunt. Vere ſicut Adã, ſicut homo, moriemini: hoc eſt non deteriori morte moriemini vos quàm alii homines. Et ſicut vnus principum, hoc eſt ſicut alii principes, cadetis, a principatu: vel per exauctorationem vel per mortem &c. Surge deus, more ſurgentis ab ocio te habe, iudica terrã, non
I hanc vel illam, ne impunes ſint iniqui iudices: quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus. Hinc apparet quòd de Meſia loquitur propheta. Nam deus futurus hæres in omnibus gentibus, Meſias eſt, iuxta illud ſecundi pſal. Poſtula a me,& dabo tibi gentes hæreditatem tuã. Vnde non dixit tu hæreditabis bona omnium gentium, ſed in omnibus gentibus, quoniã ipſæ gentes erunt hæreditas eius. Ipſe eſt enim quem ad Hebr. i. Conſtituit deus hæredem vniuerſorum. Hoc deſiderans propheta adimpleri, ſupplicantis affectu introducit futurum iudicium. Surge deus iudica terram, quoniam illo iudicio hæreditabis, hæres eris, in omnibus gentibus, quibuſdam amore, quibuſdam ſubiectione. Omnes enim gentes tam damnatæ quam beatæ erunt ipſius, ſed illæ iunctæ amore amicitiæ, iſtæ poſſeſſę vt ſeruę. Amen.

VVLGATA EDITIO.

K Canticum pſalmus Aſaph. LXXXII.

DEus quis ſimilis erit tibi? ne taceas neque compeſcaris deus.
Quoniam ecce inimici tui ſonuerunt: & qui oderunt te extulerunt caput.
Super populum tuum malignauerunt conſilium: & cogitauerunt aduerſus ſanctos eius.
Dixerunt venite & diſperdamus eos de gente: & non memoretur nomen Iſrael vltra.
Quoniã cogitauerunt vnanimiter ſimul: aduerſum te teſtamentũ diſpoſuerũt.

Tabernacula Idumæorum & Iſmaelitæ: Moab & Agareni, A
Gebal & Ammon, & Amalec: alienigenæ cum habitantibus Tyrum.
Etenim Aſſur venit cùm illis: facti ſunt in adiutorium filiis Lot.
Fac illis ſicut Madian & Siſaræ: ſicut Iabin in torrente Chiſon.
Diſperierunt in Endor: facti ſunt vt ſtercus terræ.
Pone principes eorum ſicut Oreb: & Zeb & Zebee & Salmana.
Omnes principes eorum qui dixerũt: hæreditate poſſideamus ſanctuariũ dei.
Deus meus pone illos vt rotam: & ſicut ſtipulam ante faciem venti.
Sicut ignis qui comburit ſyluam: & ſicut flamma comburens montes. B
Ita perſequeris illos in tempeſtate tua: & in ira tua turbabis eos.
Imple facies eorum ignominia: & quærent nomen tuum domine.
Erubeſcant & conturbentur in ſeculum ſeculi: & confundantur & pereant.
Et cognoſcant quia nomen tibi dominus: tu ſolus altiſſimus in omni terra.

IVXTA HEBRAEVM.

Canticum pſalmi Aſapho. LXXXIII.

1 *Propheta.* DEus ne tace tibi: ne obſurdeſce & ne quieſce deus. 3 dii C
2 Quia ecce inimici tui tumultuabuntur: & oſores tui eleuauerunt caput.
3 Super populum tuum callebũt ſecretum: & conſiliabuntur ſuper reconditos tuos.
4 Dixerunt. *Vox hoſtium recitata.* venite & deſolemus eos de gente: & non memorabitur nomen Iſrael vltra.
5 *Propheta.* Quoniam conſiliati ſunt corde pariter: ſuper te fœdus ferient.
6 Tentoria Edom & Iſmaelitarum: Moab & Agareni.
7 Ghebal & Ammon & Amalec: Paleſtina cum habitatoribus Zor. D
8 Etiam Aſſur aſſociatus eſt cum eis, fuerunt brachium filiis Lot. *Selah.*
9 Fac illis ſicut Madian ſicut Siſaræ, ſicut Iabin in flumine Chiſon.
10 Deſtructi ſunt in fonte Dor, fuerunt ſterquilinium terræ.
11 Pone ipſos duces eorum ſicut Oreb, ſicut Zeeb, ſicut Zeuach, ſicut Salmona, omnes principes eorum.
12 Qui dixerunt. *Vox hoſtium recitata.* hæreditabimus nobis habitacula † dei 3 deorum
13 *Propheta.* Deus meus pone eos vt rotam, quaſi glumam faciebus venti.
14 Velut igne combures ſyluam, & ſicut flamma inflammabis montes. E
15 Sic ſequeris eos in tempeſtate tua, & in turbine tuo terrebis eos.
16 Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum domine[1].
17 Confundentur & terrebuntur vſque ſemper, & erubeſcent & peribunt.
18 Et ſcient quia tu nomẽ tuum dominus[1], ſolus tu excelſus ſuper omnẽ terram.
(1 eſcui, 1 proprium)

TItulus eſt. Canticum pſalmi Aſapho. de quo vt ſupra.

Circa materiam pſalmi, apparet ex ipſo pſalmo quòd tractatur de bello quod fuit tempore Dauidis: & ſcriptum eſt. ii. Reg. x. xi. & xii. & tãgitur. ii. Reg. viii. quãdo ſcilicet Anon rex Ammonitarum ignominioſe tractauit legatos Dauidis, & propterea cõduxit multas nationes ſecum ad pugnandum contra Dauidem. Hoc autem bellum eſſe materiam pſalmi huius, apparet tum ex confœderatione nationũ in pſalmo nominatarũ. Expreſſe ſiquidem in pſal-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fmo explicantur decem nationes confœderatæ contra Israel. Et ne libera tribuatur interpretandi facultas, expresse subiungitur statim post nominatos confœderatos. Fuerunt brachium filiis Lot. Vbi apertissime explicat omnes confœderatos ad hoc fuisse cõfœderatos vt essent velut brachium Ammonitis: quos constat esse filios Lot. Testatur enim historia libri Regum quòd vidētes filii Ammon quòd iniuriam fecissent Dauidi, miserunt & conduxerunt mercede Syrũ Roob & Syrum Soba. xx. milia peditum, & à rege Maacha mille viros, & ab Istob. x. milia virorum. Et postea subditur quòd Adadezer eduxit Syros qui erant trans fluuium. Et rursus. Videtes autem vniuersi reges qui erant in præsidio Adadezer se victos esse ab Israel, expauerunt & fugerũt &c. Timuerũtque Syri auxilium præbere filiis Ammon. Quòd autem nationes quæ hic nominantur confœderatæ in auxilium filiorum Lot, sint illæmet quas subegit Dauid, testatur. viij. ca
6 pitulum. ii. Reg. Vbi explicantur septem istarum nationũ subactæ à Dauide, scilicet Moab, Ammon, Philistiim, Amalec, Edom, Ghebal, Assur. Et tres aliæ (scilicet Zor, Ismaelitæ, & Agareni) implicite vt puto comprehenduntur sub Syriæ nomine & dominio adepto vsque ad Euphratẽ. Ismaelitæ enim & Agareni forte ideo in libro Regum tacentur, quia terræ eorum non fuerunt subactæ: vtpote remotiores. Quanuis ipsi auxiliares filiis Lot, fuerint superati. Zor autem si pars est vt dicitur Syriæ, sub Syria comprehenditur. Tum ex victoria insinuata in psalmo. Ideo enim dicitur fac illis sicut Madian &c. vt intelligamus omnes gentes istas confœderatas fuisse victas. Et vere factum est istis nationibus sicut Madian & Sisaræ &c. Tum ex ignominia petita. Imple facies eorum ignominia. Hoc enim directe respondet ignominiæ illatæ à filiis Ammon legatis Dauidis, radendo medias eorum barbas & præcidendo vestes vsque ad nates. Nec
H obstat quòd psalmus describit nationes istas confœderatas contra deum, vt non memoretur nomen Israel vltra. Testatur siquidem Ioab bellum hoc contra deum esse, dicens Abisai fratri suo. ij. Regum decimo. Esto vir fortis & pugnemus pro populo nostro & ciuitate dei nostri. Est igitur materia psalmi ad literam recursus Dauidis ad deum in bello tot nationum confœderatarum aduersus eum pro Ammonitis.

SVMMARIVM EST.

I Propheta contra confœderatas nationes decem ad delendum populum dei, supplicat deo vt faciat illis gentibus sicũt olim fecit Madianitis & Chananæis: quia sic superstites quærent & cognoscent ipsum solum esse dominum & excelsum super omnem terram.

¶ Persona loquens propheta est.

DEus ne tace tibi.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, quia ecce inimici. Proponit tria, sic ordinanda quòd secundũ primum teneat locum, scilicet deus ne obsurdesce, ne agas surdum, ne tanquã surdus adsis petitionibus nostris. Secundum, ne tace tibi. Dicere dei est facere: & consequenter tacere dei est non facere. Vnde supplicãdo ne tace, supplicat vt faciat sibi, ciuitati suæ, tẽplo seu tabernaculo suo, populo suo. Causam populi arrogat deo: vt humano more loquendo facilius impetret. Et quia in veritate contra honorem diuinum fuisset oppressio populi in causa tam iusta. Et quod plus est omnibus, quia hostium maligna intentio populum colentem vnum deum intendebat desolare. Tertium. Et ne quiesce deus: hoc est prosequere, ne desistas. Acsi aperte diceret. Fac pro populo tuo, & nõ desistas ad-
K iuuando nos ad deuastando hostes.

QVIA ecce.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primum tractatur illa particula ne obsurdesce. Secundo illa, ne tace tibi, ibi, quoniam cõsiliati sunt. Tertio illa. & ne quiesce, ibi, deus meus pone. Supplicando itaque ne ne obsurdescat, affert primo rationem ex parte insurgentium. Quia ecce inimici tui tumultuabuntur, more accensorũ ad inuadendum: & osores tui eleuauerunt caput, in superbiam elati. Secundo ex parte patientium. Super populum tuum callebunt secretum. Ammonitæ temere iudicantes secretum cordis Dauidis (scilicet quòd legatos non humanitatis officio sed explorandi gratia miserit ad Anon regem) significantur, callide interpretantes secretum quod non erat. Et consiliabuntur super recõditos tuos, filios Israel sub tua protectione susceptos. Tertio ab insurgentium proposito. Dixerunt, definierunt Ammonitæ: hoc scilicet venite, confœderati, & desolemus eos, Hebræos, de gente, hoc est vt non sit gens: & non memorabitur nomen Israel vltra. Ex quo apparet quo tendebant Ammonitæ: ad bellum scilicet offensiuum & exterminatiuum Israelis. Ex quibus tribus apparet congrue supplicari deo ne obsurdescat.

QVONIAM consiliati sunt.) Tractatur hic illa particula, ne tace tibi: excitando primo A deum à multitudine confœderatorum contra ipsum deum. Quoniam consiliati sunt corde, non ore tantum, pariter, simul: super te, debellandum, fœdus ferient. Futurum ferient, respicit præteritum consiliati sunt. Tentoria Edom (ecce decem nationes confœderatæ) & Ismaelitarũ, Moab. Istæ gentes claræ sunt. Nam Edom sunt Idumæi ab Esau: Ismaelitæ ab Ismaele filio Abrahæ. Moab, Moabitæ à Moab filio Lot. Et Agareni. Hi ab Agar concubina Abrahæ, nomẽ matris retinuerunt. Ghebal. Hi sunt de quibus, ij. Regum. vij. dicitur quòd Dauid percussit & in Gebelem ad. xxiij. milia. Et nihil aliud de istis inuenio. Et Ammon, Ammonitæ ab Ammon altero filio Lot: & Amalech, Amalechitæ, ab Amalech nepote Esau. Palestinorum. hi sunt Philistæi. Cum habitatoribus Zor. Aiunt Zor esse Tyrum. Sed minus consonat historiæ: quoniam rex tyri iun- B ctus amicitia cum Dauide scribitur. ij. Regũ. v. Etiam Assur (Assyrii ab Assur filio Sem significantur qui in libro Regum dicũtur Syri diuersis cognominibus. vt ibidem patet. Syria enim & Assyria nomina eiusdem regionis dicuntur, diuisæ in multas partes: quarum forte superior pars Assyria vocata est) associatus est cum eis. Duxit enim Adadezer rex Soba etiã Syros vltra Euphraten: qui forte speciali nomine Assyrii dicebantur. Fuerunt brachium, tanquam instrumentum, filiis Lot, Ammonitis. Quoniam inquam hi omnes ferierunt fœdus contra te, ideo fac illis sicut Madian. Excitato deo à fœdere decem nationum contra ipsum, petit modo propheta vt faciat illis sicut olim fecit aliis hostibus suis. Et cõmemorat specialiter Madian & Iabin. Madian bis legitur mirabiliter deuastatus. Primo tẽpore Moysi Nume. xxxi. quando missis. xii. mi- C libus pugnatorum exterminarunt Madianitas, & nec vnus quidem Israelitarum occisus est. Altera vice tempore Gedeonis, Iud. vii. & viii. quando Gedeon cũ trecẽtis viris aggressus est exercitum Madianitarum cum aliis orientalibus. De vtraq; prostratione potest intelligi. Fac illis sicut Madian, id est Madianitis à Madian filio Abrahæ ex Cæthura vxore Gen. xxv. sicut Sisarę principi exercitus Iabin regis Chanaan Iud. iiii. Et tãgitur prostratio exercitus eius tẽpore Deboræ & Barac, ibidem scripta. Vnde sequitur sicut Iabin, hoc est exercitui Iabin, in flumine Chison. Destructi sunt in fonte Dor. nomen est loci. Sed aduerte hic quòd hic sunt duæ dictiones. Altera eñ, hoc est fons seu latitudo: altera Dor, quod est nomen proprium loci. Inuenitur tamen alibi (scilicet. i. Reg. xxviii.) Endor vna dictio secundũ Iosephum in fine sexti lib. antiqui. nomen proprium ciuitatis in qua erat pythonissa consulta à Saule. Et forte ciuitas illa a fonte Dor denominata est endor. Fuerunt sterquilinium terræ, in casu datiuo: hoc est cadauera eorum inhumata, fuerunt vt sterquilinium ad impinguandum terram. Pone ipsos duces eorum. Prostra- D tioni exercituũ adiungit prostrationẽ ducum eorũ: vt non tantũ in exercitus sed in principes eorum vindicta fiat. Pone ipsos duces eorũ sicut Oreb, sicut Zeeb, sicut Zeuah, sicut Salmona. Nomina sunt hæc principum exercitus Madian & Orientalium, qui fuerunt tunc occisi a Gedeone & Ephraim: vt ibi dicitur, Omnes, nullo excepto, principes eorum. Qui dixerũt. hæreditabimus nobis habitacula dei, terram promissiõis. Quæ erat velut habitatio dei: pro quanto deus appellabat terram illam suam, vt habitaret nomen suum ibi per cultum &c.

DEVS meus.) Tractatur hic illa particula, & ne quiesce deus: supplicando pro exterminatrice vindicta. Deus meus pone eos vt rotam, quasi glumam faciebus venti. Appellatione rotæ intellige similitudinem rotæ, coloris albi, naturæ leuissimæ, consurgentem ex flore cardui ad perfectionem perducto. Quæ a vento facillime impellitur: vt ad sensum videmus. Vnde solus ventus commemoratur mouens tam respectu huiusmodi rotæ quam respectu glumiæ, quæ est folli- E culus frumenti. Et intendit per has metaphoras q; absq; difficultate eiiciat deus exercitus istos.

Velut igne combures syluã, & sicut flãma inflãmabis mõtes: sic sequeris eos in tẽpestate tua. Claræ sunt similitudines: allatæ ad hoc quòd sicut sine delectu mediãte igne deus comburit syluam & flamma montes, quum accenditur ignis in syluis aut in mõtibus, ita sine delectu omnes istos persequatur hostes. Et explicat persecutionem ad similitudinem tẽpestatis & turbinis: non solum ad denotandã vehementiam diuinæ persecutionis tanquã desuper venientis, sed ad petendũ executionẽ similẽ executioni factæ contra Chananæos Iud. iiii. quando perterruit eos dominus intantũ vt Sisara de curru exiliens, pedibus fugeret. & contra orientales Iud. vii. quando omnia castra eorum turbata sunt, & vociferantes vlulantesq; fugerunt. Imple facies eorum. Non sufficit prophetæ vt pereãt, sed petit vt ignominiose pereant, sicut ipsi ignominiã intulerũt legatis. Et quærunt nomen tuũ domine. Ecce quorsum petit vindictã, vt superstites quærant nomen domini. Nouerat propheta inimicos non trahi ad quærendũ nomẽ dei amore, sed timore, sed verberibus & afflictiõibus. Et propterea tanquã eis vtile & deo honorabile, petit vt impleat

F facies eorum ignominia,& sic quærent nomen dei nosse & honorare. Confundentur & terrebuntur. Describit effectus punitionis diuinæ,vt manifestet fructum eorũ. Confundentur,non assequentes intentum,& terrebuntur (ad literam Syri timuerunt præbere amplius auxilium) nõ ad horam sed vsque semper,quantum est ex natura facti:& erubescent, ob ignominiam,& peribunt. Magna enim multitudo periit. Hi enim sunt effectus persecutionis diuinæ. Et scient. Ecce fructus. Et scient,superstites,quia tu, supple es qui pugnas pro nobis:rursus scient quia nomen tuum,tibi proprium,dominus,non horum aut illorum sed dominus absolute, hoc est vniuersorum. Et iterum scient quia solus tu,& alius nullus deus aut homo,excelsus super omnẽ terram,vtpote non habens parem. Hic est fructus desiderabilis à sanctis: vtpote vtilis hominibus & honorem exhibens deo. Amen.

G

VVLGATA EDITIO.

Victori pro torcularibus filijs Core psalmus. LXXXIII.

QVam dilecta tabernacula tua domine virtutum? concupiscit & deficit anima mea in atria domini.
Cor meum & caro mea: exultauerunt in deum viuum.
Etenim passer inuenit sibi domum: & turtur nidum sibi vbi ponat pullos suos.
Altaria tua domine virtutum,rex meus & deus meus.
H Beati qui habitant in domo tua,in secula seculorum laudabunt te.
Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum,in loco quem posuit.
Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem,videbitur deus deorum in Sion.
Domine deus virtutum exaudi orationem meam,auribus percipe deus Iacob.
Protector noster aspice deus,& respice in faciem Christi tui,
Quia melior est dies vna in atriis tuis,super milia.
Elegi abiectus esse in domo dei mei, magis quàm habitare in tabernaculis pec
1 catorum.
Quia misericordiam & veritatem diligit deus, gratiam & gloriam dabit dominus.
Non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia,domine virtutum beatus homo qui sperat in te.

IVXTA HEBRAEVM.

Vincenti super Ghithith filiis Core psalmus. LXXXIIII.

1 *Propheta.* QVam dilecta tabernacula tua,domine exercituum?
2 Concupiuit & etiam cõsumpta est anima mea atriis domini, cor meum & caro mea laudabunt ad deum viuum,
3 Etiam passer inuenit domum,& hirundo nidũ sibi quo posuit pullos suos, altaria tua domine exercituum. rex meus & deus meus.
4 Beatitudines habitatorum domus tuæ,adhuc laudabunt te. *Selah.*
5 Beatitudines hominis,fortitudo ipsi in te,eleuationes in corde eorum.
6 Transeũtes in valle fletus,fontem ponent illam, etiam benedictionibus amicietur doctor.
7 Ibunt de fortitudine ad fortitudinem,apparebit ad deum in Sion. 4 deos

8 Domine deus exercituum audi orationẽ meã: ausculta deus Iacob, *Selah.* A
9 Clypeus noster vide deus: & respice facies Christi tui.
10 Quoniam bonus dies in atriis tuis super mille, elegi esse ad limen in domo dei mei magis quàm habitare in tentoriis impietatis.
11 Quia sol & scutum dominus deus, gratiam & honorem dabit dominus, nõ prohibebit bonum ambulantibus in perfectionibus.
12 Domine exercituum: beatitudines hominis confidentis in te.

TItulus est, Vincenti super Ghithith filijs Core psalmus. Ghithith instrumẽtum dicitur musicum denominatum ab vrbe Gath. Filij Core inter cantores cõputantur, denominati à patre seditioso seu schismatico contra sacerdotium Aaron. Nume. xvj. Ea etiã ratione quia vt dicitur Nume. xxvj. factum est grande miraculum vt peremte Core nõ perirent filij eius. Significatur itaque quòd psalmus iste deputatus est cãtandus à filijs Core super illo instrumento musico, vel quòd filij Core materiam psalmi præbuerunt. B

Materia psalmi (vt ex ipso colligitur psalmo) est templum dei vt amabile, desiderabile ac delectabile. Clara enim mentio atriorum & altarium & apparitionis coram deo in Sion, testatur quòd de templo dei in Sion est sermo ad literam.

SVMMARIVM EST.

Propheta domum dei & illius atria amabilia describit ex deo viuo, ex altaribus, ex tam habitantium quàm concurrentium beatitudine,& ex doctrina. Ita quòd elegit melius esse in limine domus dei quàm in penetralibus impiorum: profitens beatos esse confidentes in deo; quia dominus sol, scutum, largitor gratiæ & honoris &c. est. C

Persona loquens propheta est.

QVam dilecta.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi. cor meum. Proponit duo. Alterum ex parte templi dei: quòd scilicet est dilectum. quàm dilecta tabernacula tua. Pluraliter dixit tabernacula propter diuisionem inter sanctum & sanctum sanctorum. Vel quia iam multiplicata erant. nam Dauid non trãstulit tabernaculum quod fecerat Moyses in Sion: sed construxit aliud, transferendo arcam in tabernaculum nouũ. Ad significandum ergo & quòd prius tabernaculum fuit dilectum, & quòd nouum tabernaculum est dilectum, dixit pluraliter tabernacula. Quamuis etiam hoc possit intelligi ratione adiũctorum habitaculorum: quæ erant habitacula ministrorum templi. Alterum ex parte prophetæ, scilicet desiderium & delectatio. Concupiuit & etiam consumpta est anima mea atrijs domini, construendis seu habitandis. Animæ consumptio magnitudinem affectus significat ad manendum in atrijs domini, aut magnitudinem delectationis, vsque adeo vt videatur consumi anima, hoc est abstrahi ab operationibus animalibus: vt contingit in extasi, & ad literam explicatur magnitudo affectus Dauidis ad domum dei. D

COR meum.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, quàm dilecta tabernacula tua. Secundo illa, concupiuit & etiam consumpta est, ibi, domine deus. Tractatur itaq; amabilitas domus dei ex capitibus sex. Primo ex parte dei: declarãdo quòd deus est ratio totius amoris & cultus templi. Cor meum, mens mea, & caro mea. Siue per carnem intelligas partẽ sensitiuam, siue etiã carnalia mẽbra. de vtrisq; enim verificatur q̃ cantabunt laudando deum: Dauid enim etiam corporali ministerio laudauit deũ in trãslatione Arcæ: vt patet. ij. Reg. vi. Et dictio Hebraica quæ hic ponitur, significat laudem myxtã cantui. Etiam passer. Secundo ex parte altaris, sumpta metaphora ab auibus quo ad duo: hoc est habitaculum pro eis, & nidũ pro pullis earum. Ita q̃ cõparantur altaria & habitaculo & nido: quia præstant bonum homini pro se & pro genere. & cum hoc describitur delectatio Dauidis in sacrificijs dei quemadmodum delectantur aues inuento habitaculo & inuento nido. Altaria dicit: quia in rei veritate plura erant altaria. aliud enim erat altare holocaustorũ & aliud altare thymiamatis. Rex meus & deus meus. Gratias agendo de tanto beneficio, appellat regem à regendo, quia prouidit nobis de altaribus conferentibus & quod est domus & quod est nidi: & deum ratione cultus qui exhibetur super altaribus. Beatitudines. Tertio à beatitudine habitantium in domo dei. Beatitudines, in spe, sunt habitatorũ domus tuę, sacerdotũ, leuitarum. & vniuersaliter ministrorũ tuorũ: quia adhuc, hoc est sine cessatione, laudabunt te. Proprie aduerbium adhuc, significat semper superesse futuram laudem. Quod cõstat adimpleri in successiuis laudibus dei in hac vitã: quia laus E

Universidad de Deusto
Biblioteca

F succedit laudi. Beatitudines hominis. Quarto à beatitudine communi omnibus concurrentibus ad domum dei in veritate cordis sui. Beatitudines, in spe, sunt hominis fortitudo ipsi in te: hoc est cuius fortitudo est in te, non in seipso: hoc est non ponit in seipso spem, confidẽdo in viribus humanis, sed fortitudinẽ suam ponit in deo. Ita quòd denominauit vere concurrentes ad deum, ex cordis proprij æstimatione, qua deum recognoscunt esse fortitudinem suam. Quia eleuationes in corde eorum. non habent corda depressa ad terrena tales homines, sed eleuata ad ea quæ dei sunt. Transeuntes in valle fletus. Quinto à fidutia afflictorum: ex hoc scilicet quòd afflicti transeuntes in valle fletus (omnia afflictionũ genera comprehendit in valle fletus. & omnes afflictos comprehendit, dicendo transeuntes in valle fletus) fontem ponent illam, scilicet do
G mum dei. habebunt enim domum dei vt fontem refrigerij, vt locum consolationum, vt locum ad quem suspirabunt vt ad fontem gratiarum & consolationũ. At si textus iste meminit certi loci qui Iudic. ij. appellatur locus flentium (pro eo quòd omnis Israel reprehensus ibi ab angelo q̃ violassent fœdus diuinum in sui ruinam, fleuerint) tractatur hic amabilitas domus dei ab affluẽtia bonorum inde proueniente. Et est sensus quòd Israelitæ videntes affluentiam diuinorum beneficiorum ex templo dei, transeuntes in valle fletus (hoc est recordati violati fœderis diuini & diuinarum monitionum ac comminationum: sicut illi transeuntes per illam vallem, flentiũ ex
H loco recordantur) non solum flebunt, sed fontem lachrymarum ponent, efficient illam vallẽ, recognoscendo quantum damnum incurrerunt tanto tẽpore, sustinentes idola. ex affluentia enim diuinorum beneficiorum ex cultu in domo domini, conuicti quòd abundassent bonis si deũ coluissent, tanta abundantia lachrymarum affluent quòd fontem non locum lachrymarum efficient vallem illam. Sexto à conditionibus doctorum in domo domini. Etiam benedictionibus amicietur doctor: hoc est erunt doctores vestiti benedictionibus internarũ virtutum, id est erunt doctores prædíti virtutibus, docentes non solum verbo sed vita & exemplo. Et ecce fructus talium doctorum. Ibunt, populi discentes, de fortitudine ad fortitudinem, & non de fortitudine ad ocium aut ingratitudinem, sed progredientur de fortiter gestis ad alia fortiter gerenda: & tandem apparebit, quilibet corum, ad deum in Sion, loco templi, cultum exhibendo, gratias agendo &c.

DOMINE deus exercituum.) Tractatur hic illa particula, concupiuit & etiam consumpta est anima mea atrijs domini, tali ordine. Primo petit quod hic cõcupiuit. Audi orationẽ meam,
I auscultа deus Iacob. clypeus noster vide deus, & respice faciem Christi tui, Dauidis. Hoc est quod desiderauit: vt deus respiciat benigno oculo faciem Dauidis apparentis coram se in templo seu tabernaculo dei. Humano more petitionem explicat: quo quos diligimus respicimus in facie, exosos autem non respicimus. Secundo rationem reddit quare concupiuit atrijs domini. Quoniam bonus dies, supple vnicus. in atrijs tuis super mille. dies alibi: ideo elegi esse ad limen in domo dei mei magis quàm habitare in tentorijs impietatis. Et consistit ratio maioris boni, tum quia dies vnus in atrijs dei est bonus animæ, habitatio autem cum impijs est mala animæ. tum quia etiam bona temporalia cultus dei tunc temporis præstabat, multo potentius quàm societas impiorum. Aduerte hic quòd dictio Hebraica quam interpretes exponẽdo dixerunt esse ad limen, sonat si Latina lingua admitteret liminare infinitiuum. Tertio à conditionibus dei. Quia sol, iustitiæ & omnis veritatis, & scutum, contra cuncta aduersantia, dominus deus. rursus quia gratiam, tam internam quàm externam, & honorem dabit dominus. item quia non prohi-
K bebit bonum ambulantibus in perfectionibus, morum, vitæ, cultusque diuini. Ideo domine exercituum, beatitudines sunt hominis confidentis in te. Colligetriplex genus beneficij descriptum: & perspicies merito illatum quòd beatitudines in spe sunt cuiuslibet qui confidẽs est in deo: vtpote habens deum pro sole & scuto, vtpote obtenturus gratiam & honorem etiam coram hominibus, vtpote cui accumulanda sunt bona animæ & corporis & in hac vita & in alia. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Victori filiorum Core psalmus. LXXXIIII.

BEnedixisti domine terram tuam, auertisti captiuitatem Iacob.
Remisisti iniquitatẽ plebis tuæ: operuisti omnia peccata eorũ.
Mitigasti omnẽ iram tuam: auertisti ab ira indignationis tuæ.
Conuerte nos deus salutaris noster, & auerte irã tuã à nobis.
Nunquid in æternum irasceris nobis, aut extendes iram tuam à generatione in generationem?

Deus tu conuersus viuificabis nos: & plebs tua lætabitur in te. A
Ostende nobis domine misericordiam tuam: & salutare tuum da nobis.
Audiam quid loquatur in me dominus deus, quoniam loquetur pacẽ in plebem suam.
Et super sanctos suos: & in eos qui conuertuntur ad cor.
Veruntamen prope timentes eum salutare ipsius: vt inhabitet gloria in terra nostra.
Misericordia & veritas obuiauerunt sibi: iustitia & pax osculatæ sunt.
Veritas de terra orta est: & iustitia de cœlo prospexit.
Etenim dominus dabit benignitatem: & terra nostra dabit fructum suum. B
Iustitia ante eum ambulabit: & ponet in via gressus suos.

IVXTA HEBRAEVM.

Vincenti filiis Core Psalmus. LXXXV.

1 Prophetæ. VOluisti domine terram tuam: reduxisti captiuitatem Iacob.
Condonasti iniquitatem populo tuo: operuisti omne peccatum eorum. Selah.
2 Collegisti omnem iram tuam: fecisti redire ab indignatione furorem tuum.
3 Reduc nos deus salutis nostræ: & frange iram tuam nobiscum.
4 Nunquid æterno indignaberis in nobis, protrahes iram tuam generationi & generationi?
nonne C
5 Nonne tu reuerteris, viuificabis nos? & populus tuus lætabuntur in te.
6 Fac nos videre gratiam tuam, & salutem tuam da nobis.
7 Audiam quid loquetur ipse deus dominus[4], quoniam loquetur pacem ad populum suum & ad gratiosos suos, & non reuertentur ad stultitiam.
8 Tãtũ prope timẽtes eũ salus ipsius, ad habitandũ honor in terra nostra [4 timẽtib⁹]
9 Gratia & veritas obuiauerunt, iustitia & pax oscułatæ sunt.
10 Veritas de terra germinabit, & iustitia de cælis prospecta est.
11 Etiam dominus[4] dabit ipsum bonum, & terra nostra dabit fructum suum. D
12 Iustitia faciebus eius ibit, & ponet viæ gressus eius.

TItulus est. Vincenti filiis Core psalmus. De quo supra.

Materia psalmi (vt verba psalmi præ se ferunt) est redemptio quæ tũc expectabatur per Messiam. Ad cuius euidentiam aduertendum est, psalmum tractare duas captiuitates. Alterã præteritam, in primis tribus versiculis: alteram futuram quantum ad redemptionem a quarto versículo vsque ad finem. Et de præterita non est quæstio: quum constet esse reductionem ex seruitute AEgyptiaca. de futura autem in dubium vertitur an sit Babylonica captiuitas an captiuitas q̃ expectabatur redimenda per Messiam Apparet aũt ex duobus q̃ nõ sit sermo de reductiõe ex captiuitate Babylonica sed de redẽptiõe p Messiã. Primo ex pace hic prophetata. Redeũtes enĩ ex captiuitate Babylonica, non habuerunt tantam pacem quanta hic describitur. nam & impediti sunt ædificare templum cœptum ab hominibus & Cambyse rege Persarum. 1. Regum. iiii. & postea licentia obtenta a Dario ædificandi, nihilominus tanto timore hostium premebãtur quòd vna manu ædificabant murum Hierusalem & altera faciebant opus, Neemiæ. iiii. Secundo ex iustitia descripta seu prophetata. nam tunc qui redierunt ex captiuitate, non habuerũt iustitiam ante oculos suos: sed vt patet 1. Esdræ. ix. & principes & sacerdotes & leuitæ & populus transgressi sunt mandata dei, miscentes semen sanctum cum prohibitis gentibus: Ethęis, Ferezęis Iebusęis &c. Quia itaq; ea quæ prophetãtur in psalmo dissonant ab iis quæ acciderunt in reductis ex captiuitate Babylonica, & valde consonant redemptioni per Messiam (quæ iustitiam, pacem, gratiam & veritatem secum tulit plenissime) ideo materia psalmi ad literam est redemptio tunc à patribus expectata adimplenda per Messiam. Vnde & in textu non describitur captiuitas vt fu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F tura ſed vt præſens,liberatio autem vt futura:vt patet intuenti.

SVMMARIVM EST,

Propheta pro redimenda per Meſiam humani generis captiuitate ſupplicans,deſcribit Meſiæ præſentiam a prædicatione pacis,a concurſu gratiæ & veritatis, iuſtitiæ & pacis:cum fructificatione pacis & cæleſtis:iuſtitiæ &c,

Perſona loquens eſt propheta eſt.

VOluiſti domine.)Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi,nunquid æterno. Proponendo materiam commemorat prius ſimile antiquum beneficium dei,ſcilicet eductionem populi de AEgypto in terram promiſſionis.Voluiſti domine,habitare.Geneſis xv.differre ſe dicit deus executionem habitandi terram promiſſionis, quia nõdũ ſunt completæ iniquitates Ammorræorum,quibus completis habitauit deus terram promiſſio-
G nis per populum ſuum.Et ideo tanquam iam aduenerit tempus habitandi dicit propheta.Voluiſti domine,ſupple habitare per populum tuum,terram tuam,hoc eſt terram promiſſionis: iuxta iſtud Leuitici.xxv.terra nõ vendetur in perpetuum,quia mea eſt,& vos aduenæ & coloni eſtis. Reduxiſti captiuitatem Iacob,populi Iſrael ex ſeruitute AEgyptiaca.Et dicit reduxiſti:quia Geneſis.xv.promittitur,generatione quarta reuertentur huc.Condonaſti iniquitatem populo tuo. In itinere dum populus reduceretur a deo in terram in qua prius fuerãt patres eius,peccauit populus pluries:ita quòd merebatur non introduci in terram promiſſam.& propterea hic dicitur quòd non obſtantibus peccatis deus reduxit eos.Operuiſti omne peccatum eorum. Vbi multitudinem peccatorum in itinere commiſſorum ſignificat.Collegiſti omnem iram tuã,a diſperſione populi:feciſti redire ab indignatione furorem tuum,quo volebas populum diſperdere. Re
duc nos. Poſtquam redemiſti ex AEgypto & cõdonaſti tot crimina,ſupereſt vt reducas nos, de captiuitate peccati,deus ſalutis noſtræ:& frange iram tuam nobiſcum,quam cõtra nos habes ex communi generis humani peccato.Et hæc duo ſunt quæ proponit:quæ ſancti patres expectabãt
H adimplenda per Meſiam.

NVNQ_VID æterno.)Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatur illa particula,frange iram tuam nobiſcum.Secundo illa,reduc nos deus ſalutis noſtræ, ibi, audiam quid loquetur. Fractionem iræ tractat a terminatione illius.Nũquid æterno indignaberis in nobis? quaſi dicat abſit.protrahes,hoc eſt nunquid protrahes,iram tuam generationi & generationi,ſuccеſſiue,ſine fine?quaſi dicat abſit. Nonne tu reuerteris.More humano loquitur, tanquam indignatus abierit deus,quòd quandoque reuertetur.Et intendit quòd receſſit ſubtrahẽdo gratiã, reuertetur conferendo eã.Viuificabis nos,hoc eſt nonne tu viuificabis nos,vita gratiæ:& populus tuus lætabuntur(cõſtructio de ſignificato)in te.effectus internæ vitę ſpiritualis eſt lætitia in deo.
I Fac nos videre domine gratiam tuam.Non ſolam terminabitur ira tua, ſed cum prouentu gratiæ iuæ.Perſpice in hac petitione quod dominus ait,Multi reges & prophetæ voluerunt videre quę vos videtis & non viderunt.Et ſalutem tuam dabis nobis.non ſolum videbimus gratiã tuam,ſed dabis cum illa ſalutem,non humanam ſed tuam.

AVDIAM quid loquetur.)Tractatur hic illa particula,reduc nos deus ſalutis noſtræ:deſcribendo reductionem primo a doctrina Meſiæ.Audiam quid loquetur ipſe deus dominus.Sermonem inquit Chriſtus quem audiſtis nõ eſt meus,ſed eius qui miſit me.Audiã inquit id quod prædicabit tunc deus:quoniã loquetur pacem,Euangeliũ pacis,ad populum ſuum & ad gratioſos ſuos,diſcipulos,quibus mandauit,gratis accepiſtis,gratis date.Gratioſos appellat gratis dantes.Et non reuertentur ad ſtultitiam.Nota hunc effectũ aduẽtus Chriſti, q̃ non ſunt amplius re
K uerſi Iudæi ad ſtultitiam idolatriæ. Tantum prope timentes eius ſalus ipſius. Duplex poteſt eſſe ſenſus.Alter ſignificans effectũ euangelii pacis:q̃ licet ſit propoſitũ omnibus,non tamen effectum ſalutis pariet omnibus.ſed tantum apud timentes deũ:hoc eſt apud eos quos deus tangit intus ſui timore.nemo inquit Chriſtus,venit ad me niſi pater qui me miſit traxerit eum, interno motu. Alter eſt ſignificãs corporalẽ prẽſentiã Chriſti prẽdicantis euangeliũ pacis non apud omnes,ſed apud Iudęos,ſignificatos per timentes deũ:quoniã quũ totus mundus idololatrię vacaret,ſola gens Iudæorũ timebat deum.Et tunc eſt ſenſus q̃ ſalus eius,id eſt prędicatio ſalutifera Meſię erit tantũ prope Iudęos timentes deũ:iuxta illud,nõ ſum miſſus niſi ad oues quę perierunt domus Iſrael.Et iuxta hũc ſecũdũ ſenſum cõtinuanda eſt hæc particula cũ immediate ſequenti ad habitandũ honor in terra noſtra,vt ſit cõtinuatio appoſitiua.ſalus,appoſitiue honor ad habitandũ in terra noſtra.Et tunc hoc eſt,Meſias honor dei & totius mundi ad habitandũ præſentia

corporali in ſola terra promiſſionis.Quam propheta appellat terram noſtram:quia erat Iudęo A
rum quantũ vſum ad fructũ. dei autem quantũ ad proprietatem:vt dictum eſt in principio pſalmi.Iuxta primum vero ſenſum non eſt cum præcedentibus ſed cum ſequentibus continuanda hæc particula,ad habitandum honor in terra noſtra.Et eſt ſenſus.honor erit ad habitandum in terra noſtra quum gratia & veritas obuiarint, ita quòd gratia & veritas obuiauerunt quando honor Meſiæ habitabit in terra noſtra per myſterium incarnationis.Quouis autem modo continues,proculdubio per obuiationem gratiæ & veritatis &c.deſcribitur Meſias,prophetãdo q̃ in aduentu eius gratia & veritas obuiauerunt.vidimus inquit Iohannes,eum plenum gratiæ & veritatis:& de plenitudine eius omnes accepimus.Ita q̃ gratia & veritas non ſolum obuiauerunt, in perſona Meſiæ coniunctæ,ſed per ipſum ad vniuerſos diffundendæ. Iuſtitia & pax oſculatæ ſunt.Conſidera horum quatuor concurſum:& ivdebis nihil deficere. Veritas de terra germi- B
nabit,& iuſtitia de cęlis proſpecta eſt, Aduerte hic quòd dictio Hebraica ſignificat germinare ſeu florere.ita q̃ non dicit veritatem germinari ſed germinare:hoc eſt q̃ ipſa veritas emittit florẽ ſeu germen.Vnde prouenit quod poteſt eſſe duplex ſenſus literæ. Alter. veritas de terra, hoc eſt terreſtris,germinabit.Et ſic ſignificatur q̃ veritas producet flores,germina & fructꝰ ſuos Et vere hoc adimpleri videmus tempore Meſiæ:in quo nullus eſt locus figmentis, ſed ſoli veritati:iuxta verbum domini.ego ad hoc natus ſum vt teſtimoniũ perhibeam veritati:omnis qui eſt ex veritate audit verba mea.Et ſic dicitur veritas de terra,hoc eſt veritas humanis mentibus naturaliter inſita,germinabit,germen fidei.Nam veritas naturalis tanquam irrigata prędicatione Euangelica,proferet aſſenſum fidei vt elut ſuum florem ſeu germen.Verum quippe vero germanum eſt:& veritas fidei nonnullus eſt fructus veritatis naturalis,ex dono tamẽ dei.& prẽter hoc C
veritas nobis inſita germinabit rectitudinem morum & operum.Alter ſenſus eſt, Veritas germinabit de terra:hoc eſt ex terra,ex terrenis hominibꝰ,emittet germina ſua.Et hoc eſt valde mirabile q̃ veritas quæ ratũ inuenit in hominibus locum, tempore Meſiæ germinat, profert germina ſua ex terrenis hominibus.Quod adimpletum videmus in vniuerſis nationibus conuerſis ad veritatem Euangelicam. Similiter duplici ſenſu exponi poteſt.& iuſtitia de cęlis proſpecta eſt.Alter eſt.Et iuſtitia de cęlis,hoc eſt iuſtitia cęleſtis,proſpecta eſt:quæ eſt iuſtitia fidei.Alter eſt. Et iuſtitia proſpecta eſt de cęlis.Ante Meſiã iuſtitia nõ eſt viſa niſi de terris,niſi ab hominibus terrenis dicta & exercitata:tẽpore Meſiæ iuſtitia viſa eſt a cęlis inſtituta(qualis eſt iuſtitia fidei)promiſſa,prædicata &c,propter multitudinẽ miraculorum approbantium illam.
ETIAM dominus.)Accumulat diuina beneficia futura tempora Meſiæ. Etiam dominus dabit ipſum bonum.tum dandũ deitatem homini.pater meus quod dedit mihi maius eſt omnibus D
Tum largiendo veræ bonitatis abundãtiam humano generi.& terra noſtra dabit fructũ ſuum, hominem Meſia vltimum expectatum ex terra noſtra. Tũ multitudinem bonorum operũ,Iuſtitia faciebus eius,Meſię,ibit,dirigens ipſum ad omnia iuſta opera, decet enim nos implere omnẽ iuſtitiam,dixit ipſe Ioanni Baptiſtæ,& ponet vię greſſus eius,Chriſti:hoc eſt non ſolum dirigendo ſed exequendo iuſtitia coram eo erit.multi enim habent iuſtitiam ante mentis oculos directicẽ,ſed nõ ponentẽ in executione greſſus eorũ in via huius vitę:quia quandoq; in executione deficiũt. Meſię aũt greſſus iuſtitia non ſolum diriget tanquã ante eũ præcedens,ſed etiã ponet exequendo toti viæ huius vitæ greſſus illius:ipſe enim ſolus eſt qui peccatũ non fecit,Amen.

VVLGATA EDITIO, Oratio Dauid. LXXXV. E

INclina domine aurem tuam & exaudi me:quoniam inops & pauper ſum ego.
Cuſtodi animam meam quoniam ſanctus ſum : ſaluum fac ſeruum tuum deus meus ſperantem in te.
Miſerere mei domine quoniam ad te clamabo tota die : lætifica animã meam ſerui tui,quoniam ad te domine animam meam leuabo.
Quoniam tu domine ſuauis & mitis & multæ miſericordiæ : omnibus inuocantibus te.
Auribus percipe domine orationẽ meam: & intende voci deprecationis meę.
In die tribulationis meæ clamaui ad te:quia exaudiſti me.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Non est similis tui in diis domine,& non est secundum opera tua.
Omnes gentes quascunque fecisti venient,& adorabunt coram te domine, & glorificabunt nomen tuum.
Quoniam magnus es tu & faciens mirabilia, tu es deus solus.
Deduc me domine in via tua & ingrediar in veritate tua: lętetur cor meum vt timeat nomen tuum.
Confitebor tibi domine deus meus in toto corde meo: & glorificabo nomen tuum in æternum,
Quia misericordia tua magna est super me:& eruisti animam meam ex inferno inferiori.
G Deus iniqui insurrexerunt super me,& synagoga potentium quæsierunt animam meam: & non proposuerunt te in conspectu suo.
Et tu domine deus miserator & misericors: patiens & multæ misericordiæ & verax.
Respice in me & miserere mei: da imperium tuum puero tuo, & saluum fac filium ancillæ tuæ.
Fac mecum signum in bonum & videant qui oderunt me & confundantur, quoniam tu domine adiuuisti me & consolatus es me.
H

IVXTA HEBRAEVM.

Oratio Dauidi. LXXXVI.

Propheta. 1 INclina domine aurem tuam,responde mihi,quia pauper & mendicus ego.
2 Custodi animam meam quia gratiosus ego, salua seruum tuum tu deus meus confidentem in te.
3 Miserere mei †domine,quoniam ad te vocabo tota die. 4domini mei
4 Lætifica animam serui tui,quia ad te †domine animā meā leuabo. 4domini mei
5 Quoniam tu †domine bonus & ignoscens & multus gratia, omnibus vocantibus te. 4domini mei
6 Ausculta domine[4] orationē meam,& ausculta in vocem deprecationū mearū.
7 In die angustiæ meæ vocabo te,quia respondebis mihi.
8 Non sicut tu in diis †domine,& non sicut opera tua. 4domini mei
9 Omnes gentes quas fecisti venient,& curuabūt se faciebus tuis domine[4] & honorabunt †nomen tuum, 4nomini tuo
10 Professio gentium. Quia magnus tu, & faciens separata tu, †deus solus. 4dii
11 Propheta. Doce me domine[4] viam tuam,ibo in veritate tua,vni cor meum timori nominis tui.
12 Confitebor te †domine deus meus in toto corde meo,& honorabo nomen tuum sempiterno. 4domini mei
13 Quia gratia tua magna super me:& eruisti animam meam a fouea inferiori.
14 †Deus superbi surrexerunt super me, & cœtus robustorum quæsierunt animam meam,& non proposuerunt te coram se. 4dii
15 Et tu †domine deus miserator & misericors:longus furorum,& multus gratia & veritas. 4domini mei
16 Vertere ad me & miserere mei:da fortitudinem tuam seruo tuo,& salua †filiū ancillæ tuæ. 4filio

Fac mecum signum bonitati: & videbunt osores mei et confundentur,quia tu domine auxiliatus es mihi et consolatus es me. A

TItulus est. Oratio Dauidi,Iste est secundus psalmus habens pro titulo oratio, quia per modū dum orationis conditus est. Materia eius(quantum ex ipso psalmo apparet) est ipsemet Dauid constitutus in persecutione ab Absalon. Quòd enim Dauid pro seipso oret in hoc psalmo,facile intelligitur ex catholica regula:scilicet quia nihil eorum quæ de seipso dicit excedit personam eius,sed omnia verificantur de ipso:vt facile esset discurrendo per singula monstrare.

Quòd autem de persecutione ab Absalon loquatur,apparet ex eo ꝙ manifeste petit saluari a congregatione quærentium animam suam,adiungens vt videant quoniam tu domine adiuuisti me,& consolatus es me. Hinc enim apparet ꝙ aut de persecutione a Saule aut de persecutiõe ab Absalon loquitur. tertia enim non inuenitur congregatio odientium quærentium animam eiº, proprie loquendo. Hostilia siquidem bella exterorum tendebant directe contra statū regni & nó contra vitam Dauidis:sed persecutio tam Saulis quā Absalon directe tendebat contra vitā Dauidis. Constat autem ex tertiodecimo versiculo ꝙ tẽpore istius psalmi aīa Dauidis erat eruta ex fouea inferiori:per hoc ꝙ remissum erat ei crimẽ quo meruerat foueam inferiorem: hoc est infernum. Et ꝙ toto tempore persecutionis a Saule nunquā legitur crimen aliquod Dauidis: sed postquā factus est rex commisit crimen homicidii & adulterii ante persecutionẽ ab Absalon. & quòd audierat a Nathan propheta remissum sibi peccatū. At si obiecerit quispiā,Dauidē etiā persequente ipsum Saule incurrisse crimen homicidii:dicente ipso primo Regū. xxii. ego sum reus omniū animarū patris tui. sciebam enim in die illa ꝙ quum ibi esset Doech Idumęus,proculdubio annunciaret Sauli. Agnoscat se errare:quoniam secundum veritatem Dauid tunc non incurrit crimen aliquod. Tum quia sciens ꝙ Doech annunciaret Sauli se vidisse Dauidē apud Achimelech &c. non tamen sciebat nec suspicabatur nec suspicari tenebatur ꝙ propterea Saul sæuiret in deceptum & innocentem sacerdotem. Tum quia Saluator declarauit Dauidē tũc in gestis ibidem iustū:assumendo in exẽplum a Dauide tunc iusto ꝙ comedit panes sanctos, constat enim ex eo ꝙ Dauid tunc iustus comedit panes sanctos, Saluatorem declarare actū comedendi panes sanctos fuisse licitum in necessitate. Non enim a viro tanti sceleris tunc, exemplū assumpsisse ad excusandum discipulos intelligi potest:quum hoc sit a ratione alienum. Non igitur crimen incurrit propter præsentiam Doech:sed Dauid dixit se reum non affectu aut imprudẽtia, sed facto,sed opere gesto coram Doech. Et locutus est more humano:quia consueuimus quibuscunque malis occasionaliter secutis ex facto nostro quantuncunq; simus innocentes dicere, ego fui causa tot malorum. Et ad consolandum Abiathar dixit Dauid,ego sum reus:hoc est,ego debeo facere satis pro omnibus animabus patris tui,ego constituo me debitorem,satisfacturū &c. B C

Igitur ad literam Dauid constitutus in tribulatione ob persecutionem ab Absalon, in hoc psalmo orat pro seipso. D

SVMMARIVM EST.

¶ Dauid eiectus ab Absalon,orans petit vt deus ad se pauperem,gratiosum, cõfidentem in deo seruum,inclinet aurem suam & respondeat,quia ipse deus bonus,ignoscens & multus gratia. Et videns quia deus respondit:contemplatur inde inter deos quidem nullum similem deo,in gene vero humano omnes gentes adoraturas quandoque deum,ipse vero Dauid prius gratias aget de percepta venia criminis,petens vt dirigat se in via dei cum plenitudine timoris dei, & vltimo petet saluari ab hac temporali tribulatione,& lætificari &c.

Persona loquens propheta est.

INclina domine.) Diuiditur psalmus in partes duas:propositiuam materiæ, & executiuam,ibi, quoniam tu domine. Proponit tèx petitiones, Prima est. Inclina domine aurem tuam. Humano more tanquam pauper ad principem recurrens,non audet petere audi me: sed vt dignetur aures pauperi præstare. hoc enim denotat petendo,inclina. Secunda petitio est. Respondemihi. Diuitibus non est supplicare vt princeps respondeat:quoniam suapte natura diuites respõdent diuitibus. sed pauper etiam supplicans,vix obtinet vt princeps sibi respondeat. Quia pauper & mendicus ego. Indigentiam simul & rationem duarum præmissarum petitionum aperit. Et quāuis metaphorice possit intelligi Dauid profitens se pauperem & mendicum(scilicet comparens coram deo tanquā pauper & mendicus coram principe:& hic sensus literalis consonet metaphorice petitioni inclina aurem tuam)potest tamen etiam proprie,ꝙ Dauid profitetur se pauperem & mendicum respectiue ad statum regium a quo ceciderat. ita ꝙ erat rex pauper(vt potemanifeste indigens)& mẽdicus: vt pote ex alienis opibus viuens(vt patet. ii. Regum xvi. & xvii.) E

Universidad de Deusto
Biblioteca

F tanquã ex mendicitate. Tertia. Custodi animam meam, vitam meam, quia gratiosus ego. Do cuit dominus orando dicere. dimitte nobis debita nostra sicut dimittimus debitoribus nostris. Petens Dauid custodire vitã suã, allegat quia ipse fuit gratiosus aliis. saluauit enim bis vitã Saulis: & in proposito gratiose indulserat Absalon qui interfecerat Ammon. Quarta petitio. Salua seruũ tuũ tu deus meus, seruũ tuũ, inquã, cõfidentem in te. Quinta. Miserere mei domine, in hac miseria constituti, quoniã ad te vocabo, recurrã tota die, sine intermissione. Sexta. Lætifica animam serui tui, quia ad te domine animã meã leuabo. per cõtemplationem. Aduerte hic Dauidẽ citare vndique rationes. Ex parte malorum indigẽtiã periculumq; vitæ: ex parte bonorũ spiritualiũ, gratiositatẽ, seruitutem dei, confidentiam, recursum, & cõtemplationem. vt vndique ex parte animi & corporis humano more prouocet dei gratiam. Vbi simul aduerte ꝙ docet cõditiones quas debet habere nostra oratio: vt scilicet sit fulta virtutum meritis, & recursu ad deũ
G cum fidutia, seruitute eleuationeq; mentis, petendo necessaria.

QVONIAM tu domine.) Incipit hic pars exe utiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, inclina domine aurem tuam, simul cum illa gratiosus ego. Secundo tractatur illa, responde mihi quia pauper & mendicus ego, ibi, in die angustiæ. Tertio tractatur illa, custodi animam meam, simul cum reliquis. ibi, deus superbi. Tractat itaque, inclina domine aurem tuã mihi: assignando rationem ex conditionibus dei tribus. Quoniam tu domine bonus. omnibus, & ignoscens, peccatoribus, & multus, non semel aut bis sed multiplicatis vicibus gratis prestãs: omnibus, nullo excepto, vocantibus te. Ideo ausculta domine orationem meam, & ausculta in vocem deprecationum mearum.

IN die angustiæ meæ.) Tractatur hic illa particula, responde mihi quia pauper & mendic⁹ ego: assignando rationem ex effectibus bonis consequentibus ad responsionem dei. Et intendit
H ꝙ ideo ipse in die angustiæ suæ recurret ad deum, quia deus respondebit sibi: hoc est quia deus curam se habere afflictorum perseueranter monstrabit, ideo ipse recurret in afflictione sua ad deũ. Ideo nullus inter deos similis deo apparebit: vtpote nullo habente curã afflictorum, nullo facien te opera prouidentiæ circa homines quæ tu facis. Et similiter, ideo omnes gentes quandoque te adorabunt, ideo ego petam vt dirigas viam meam &c. Et vt vno verbo dicatur, intendit ꝙ quia deus respondet operibus prouidentiæ quibuscunque afflictis recurrẽtibus ad se, ideo nullus similis inter deos, ideo omnes gentes adorabunt &c. Adimpleriq; prophetiam hanc nõ est dubium. Quia magnus tu. Professio est hæc omnium gentium. Quia magnus tu, & hoc quo ad excellentiam. Et faciens separata tu, & hoc quo ad opera: deus solus tu, & hoc quo ad naturam. Doce me domine. Proposuit in die angustiæ meæ vocabo te: modo exprimit ad quid vocabit. Vbi nota ordinem. Primo vocat largitatem spiritualis gratiæ. Doce me, intus, viam tuã, cum efficacia, ita ꝙ
I ibo in veritate tua: hoc est ad hoc vt eam in veritate tua, in veritate doctrinæ tuæ, morũ tuorũ, fidei tuæ &c. Vni cor meum. Non sufficit ꝙ doceas, ꝙ instruas partem intellectiuam: sed oportet vt illabaris in partẽ affectiuã, in voluntatẽ meã. Vni cor meum timori nominis tui, vt ex integro te timeat, vt non sit cor meũ sicut prius ex parte tantũ te timens. Et simul promitto. Confitebor te domine in toto corde meo, cõfessione fidei: & honorabo nomen tuum sempiterno. Quia gratia tua magna super me, fuit: & eruisti animã meã a fouea inferiore, ab inferno dãnatorum quẽ metueram ex adulterio & homicidio. Aduerte hic ꝙ si de fouea sepulchri intelligeret, non apposuisset illud adiectiuũ inferiore: quũ fouea suapte natura significet locũ inferiorem. Ex hoc ergo adiectiuo apparet ꝙ de inferno loquitur, quæ est fouea inferior sepulchro. Immo ad literã dixit ex fouea inferiore propter foueã superiorẽ animæ, non corporis: ad quã descendebãt tunc temporis iusti morientes. Ita quòd fouea dãnatorũ appellatur fouea inferior respectu limbi patrum qui est fouea superior: qui in sacris literis appellatur infernus.

DEVS superbi surrexerunt.) Tractatur hic illa particula, custodi animam meã. Vbi nota duo. Alterum ꝙ propheta continuat orationem, ponendo tertio loco petitionem bonorum corporalium, postquam enim petiit id quod erat spiritualis salutis, & gratiarum actiones promisit pro recepta venia, subiungit petendo salutem corporis. Alterum quòd simul tangit propheta reliqua proposita in principio psalmi. Deus superbi, Absalon & complices, surrexerunt super me, deficiendum: & cœtus robustorum, illi adhærentium, quęsierunt animam meam, tollere, occidere me. & nõ posuerunt te corã se. Non solũ peccant superbia, extollendo se super regem, sed peccant impietate, posthabentes te: qui præcepisti honorari patrem, qui prohibuisti iniustitias. Quãuis enim Dauid tunc pateretur iuste a deo, Absalon tamen & complices iniuste surrexerunt contra Dauidẽ. & propterea dicitur quòd nõ posuerunt te corã se. Hæc est angustia & regni & vitę.

Et tu domine deus, Cerne hic tractari illã particulam ad te domine vocabo, Miserator, opere, & misericors, affectu: longus furorum, hoc est tardus ad vindictas, tanquã in longum protrahẽs moueri ad iram: & multus gratia, multiplicatis vicibus conferens gratis, sine meritis: & veritas. deus enim est ipsa veritas sicut est ipsa bonitas. Aduerte hic prophetam exequi quod proposuit, scilicet ad te domine animam meam, leuabo. magna enim mentis eleuatio in hac cõtemplatione diuinarum conditionũ reluceet. Vertere ad me. More humano loquitur. Tanquã auersus a Dauide fuit deus occupante Absalon regnum Dauidis. Et propterea petit. vertere ad me, ꝙ effectum gratiæ, & miserere mei, quod superius proposuerat: da fortitudinem tuam, ad sustinendum & vincendum, seruo tuo, mihi: & salua me filium ancillæ tuæ. Cuncta proposita exequitur, ampliando. & vbi prius se dixerat seruum dei, modo non solum dicit se seruum, sed natum seruum dei: vtpote filium seruæ. Sicut inter homines filius seruæ non solum est seruus sed natus B
seruus: partus enim sequitur vterum. Fac mecum signum bonitati, Non credebatur deum remisisse crimina adulterii & homicidii Dauidi. & propterea Dauid petit vt deus reducat se ad regnũ in signũ bonitatis diuinę quæ indulsit peccatũ. Fac mecum inquit signum bonitati tuæ, qua mihi indulsisti, signum inquam quod palam sit apud omnes: & videbunt osores mei, & confundentur, quia tu domine auxiliatus es mihi & consolatus es me, reducendo in regnum. Et sic compleuit particulam, lætifica animam meam &c.

VVLGATA EDITIO.

Filiorum Core psalmus Cantici. LXXXVI. C

EVndamenta eius in montibus sanctis: diligit dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob.
Gloriosa dicta sunt de te: ciuitas dei.
Memor ero Raab & Babylonis: scientium me.
Ecce alienigenæ & Tyrus & populus AEthiopum: hi fuerunt illic.
Nunquid Sion dicetur homo & homo natus est in ea: & ipse fundauit eam altissimus? D
Dominus narrabit in scripturis populorum & principum horum: qui fuerunt in ea.
Sicut lætantium omnium habitatio est in te.

IVXTA HEBRAEVM.

Filiis Core Psalmus Cantici. LXXXVII.

1 *Propheta.* FVndamentum eius in montibus sanctitatis. (ciuitatis dei)
2 Diligens dominus[est] portas Sion super omnia tabernacula Iacob. (plus quam)
3 Honoratæ (dictum est) in te ciuitas †dei. *Selah.* (re) (sunt) E (4deorum)
4 *Deus* Recordabor superbam & Babel scientibus me, *Propheta.* ecce Palestina & Tyrus cum AEthiopia, iste natus est ibi. *Selah.*
5 Et Sion dicetur. *Vox euangelica* .vir & vir natus est in ea, & ipse fundabit eam excelsus.
6 Dominus[erunt] numerabit in scribendo populos: iste natus est ibi. *Selah.* (eruit)
7 *Propheta.* Et principes sicut parturientes. *Deus.* omnes fontes mei in te.

TItulus est. Filiis Core psalmus cantici. De quo vt supra,

Circa materiã psalmi scito constare ꝙ psalmus tractat de ciuitate dei, vt patet in principio eius. Quum autem ciuitas dei sit vel terrestris Hierusalem (quam deus elegit a tẽpore Dauidis vt esset nomen dei ibi) vel spiritualis Hierusalem, & non possit psalmus iste verificari de

Universidad de Deusto
Biblioteca

F terrestri Hierusalē)tum quia in quarto versiculo dicitur. ecce Palestina & Tyrus cum AEthiopia iste natus est ibi.tum quia describitur fundamētum ciuitatis huius in montibus sanctitatis: quod de terrestri Hierusalem non verificatur) consequens est vt sit sermo de spirituali Hierusalem. Nec opus est subdistinguendo inquirere an de Hierusalem cælesti an militante sit sermo: quoniam Hierusalem spiritualis vnica tantum ciuitas est. non habemus hic manētem ciuitatē, sed futuram inquirimus. Cuius non sumus hospites & aduenæ sed ciues.non solū conuersatione (quia nostra conuersatio in cælis est)sed natiuitate:quia illa quæ sursum est Hierusalem, est mater nostra,in libertatē filiorū dei generans Palestinos & Tyrios & AEthiopes:hoc est omnes gētes. Congruereq; ei nomen Sion,testatur Apost.ad Heb.xii.accessistis ad Sion montem & ad ciG uitatem dei viuentis Hierusalem cælestē. Est igitur ad literam materia psalmi ciuitas dei cælestis Hierusalem communis omnibus gentibus in suis initiis quæ in terra habet.

SVMMARIVM EST.

¶ Propheta describit ciuitatem dei a fundamento,portis & doctrina: declarans ciuitatem communē omnibus gentibus,non vt ascitis sed natis ibi,deo fundante,numerante,& scribente:principesque eius vt parturientes,& omnes diuinos fontes in illa.

Personæ loquentes sunt propheta,deus,& vox euangelica.

FVndamentum eius.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, recordabor. Proponit de ciuitate dei tria. Primo fundamentum. Fundamentum
H eius scilicet ciuitas dei,est in montibus sanctitatis. fundamentum aliud nemo potest ponere inquit Apostolus præter id quod positum est Christus Iesus. Per mōtes sanctitatis celsitudines virtutum omnium intellige. Christus plenus gratiæ & veritatis,fundamentum significatur ciuitatis dei. Potes quoque per montes sanctitatis,sanctos angelos intelligere: vt significetur Christus super sanctos angelos fundare ciuitatem dei, eo quòd fundauit eam super bona cœtestis beatitudinis. Et intendit propheta ciuitatem dei esse fundatam in virtutibus & in bonis veræ beatitudinis. Secundo portas. Diligens,supple est,dominus portas,sacramenta ecclesiastica,Sion,cęlestis:per ecclesiastica enim sacramenta ingressus fit ad cælestem patriam. super omnia tabernacula Iacob,plus quam omnia quæ sunt veteris testamenti. Tertio doctrinam. Honoratæ sup
I pleres,dictum est in te ciuitas dei. Sic habetur in Hebræo. Et nec apparet congruitas grammaticæ:sed apparet quòd dicendum fuisset,honoratæ dictæ sunt in te ciuitas dei: vt numerus participii ac verbi congrueret nomini. Sensus tamen ac cōstructio est. Dictum est o ciuitas dei quòd res honoratæ,res honore dignæ,in te sunt. Et post descriptionem fundamenti & portarū significantur interiora ciuitatis:nō quæ sunt,sed quòd honore digna sunt. spiritualia enim bona sunt interiora ciuitatis Dei,quibus maxime debetur honor. Et ne quæras a propheta vnde scis hæc re spondet quia dictum est,reuelatum est,auditum est,fide tenetur. vt vndique intelligas q̄ de spirituali dei ciuitate loquitur.

RECORDABOR.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula,honoratæ dictum est in te. Secundo illa,Super omnia tabernacula Iacob,ibi,& Sion. Tertio illa,fundamentum eius,ibi,& ipse fundabit. Quarto illa,in montibus sanctitatis,ibi, & principes. Quinto illa,portas Sion,ibi,omnes fontes. Introducit itaque deum constituentem ciuitatem suam communem omnibus mundi nationibus. Recordabor,in ciuitate mea, Superbam
K & Babel scientibus me. Per superbam & Babel significantur vniuersæ nationes gentium, Babel enim nomen est Babylonis. Superbæ vero nomine AEgyptus significatur,& apparet quòd est in loco hoc nomen regionis,ex hoc ipso quòd propheta copulat cum Babylone. Et est sensus quòd dando mandata scientibus me,recordabor harum regionum quæ specialiter subegerunt populū dei: vt a fortiori intelligantur cæteræ. Quod fuit adimpletum dum Christus mandauit discipulis,Euntes in mundum vniuersum prædicate euangelium omni creaturæ,qui crediderit & baptizatus fuerit &c. Hæc est enim doctrina euangelica, Ecce palestina. Demonstratur effectus statim subsecutus. ecce palestina & tyrus cum AEthiopia. numero trinario vniuersę mundi nationes significātur ob perfectionem ternarii. Iste natus est ibi. Quum debuisset dicere isti nati sunt ibi in ciuitate dei per baptismum(iuxta illud,Oportet vos nasci denuo) dixit in singulari iste natus est ibi.tum ad denotandam indifferentiam omnium per baptismum nascētiū:quia in Christo non est mas aut fœmina, non est barbarus aut Scytha &c. vt Apostolus inquit ad Colossenses tertio. Tum ad significandam singularitatem nascentium:quia non nascitur in ciuitate dei populus(non enim baptizatur communitas)sed quilibet singillatim nascitur in ciuitate dei.

Et bene nota:quia non dicit iste ascitus est sed natus est: quia vt dictum est: oportet nos nasci denuo. Aduerte quoque aduerbium demonstratiuum ecce, significare statim secutum fructum conuersionis gentium ad Christum. nam breuissimo tempore ecclesia Christi in Asia,Aphrica,& Europa nata est. A

ET Sion dicetur) Tractatur hic dilectio ciuitatis dei super omnia tabernacula Iacob. Vbi aduerte duo. Alterum q̄ Sion in textu Hebræo est casus datiui. Alterum q̄ Sion in hoc versiculo significat populum Hebræum vacantem cultui diuino in monte Sion. Et propterea aliter sumitur hic Sion quā in secundo versiculo. nam hic inducitur Sion absolute, superius autem qualificata: scilicet habens fundamentum suum in montibus sanctitatis. Consequenter itaque propheta introducit quòd Sion.i.populo Hebræo admiranti seu inuidenti de conuersione gentium ad ciuitatem dei fundatam in Christo(tanquā soli ipsi Hebræi sint ciues nati in ciuitate dei,& Gentiles conuersi sint proselyti seu ciues asciti)huic inquā querelæ seu admirationi dicetur euangelica voce,hoc quod sequitur:scilicet vir & vir natus est in ea:hoc est tam vnus vir quā alter na- B
tus est in ciuitate dei,nulla est disparitas Iudæi & Gentilis,sed vterque natus(non ascitus) est in ea,ciuitate dei & ipse excelsus,deus,fundabit,perseuerabit fundando,eam,in vtrisq;. Per quod simul declaratur fundamentum ciuitatis ex parte fundatoris. Lege in Actibus Apostolorum discepta tionem Hebræorum aduersus Petrum redeuntem a conuersione Cornelii & aliorum Gentilium:& inuenies dictum ad Sion quod hic prophetatur, vt patet Actuum xj. Dominus numerabit in scribendo populos,iste natus est ibi. Magna dignitas nascentium in ciuitate dei:quando dominus describitur & numerans & scribens populos, ita q̄ singulorum computum tenet. Vnūquēq; singillatim scribit ex quocūq; sit populo,iste natus est ibi,in ciuitate dei. Et intendit propheta per hoc declarare q̄ magnificat deus singulos siue Iudæos,siue Gentiles qui baptizantur:vt intelligas q̄ natiuitas per baptismum,non est adinuentio humana sed diuina,ex hoc q̄ deus numerat & scribit singulos natos ibi.

ET principes sicut parturientes) Declaratur hic illa particula,in montibus sanctitatis declarando celsitudines virtutum in principibus non solum pro seipsis sed etiam pro aliis. Et propter C
ea describuntur principes ciuitatis Apostoli & alii similes sicut parturientes,generantes alios. Filioli mei,inquit Apostolus,quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis. Totum stu diumprincipum fuit & esse debet ad salutem aliorum. Omnes fontes mei in te. Introducitur iterum deus alloquens ciuitatem:declarando q̄ omnes fontes mei concluſi sunt in te. Acsi aperte diceret. nullus quærat extra te meum fontem:sed omnes fontes mei,tam ad potum quàm ad ablutionē,irrigationē &c. sunt in te ciuitate mea. Vbi aduerte q̄ quas superius dixit portas: modo vocat fontes:quoniam & fontes ipsi tā doctrinæ quā sacramentorū sunt portæ per quas ingredimur cælestem patriam. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Canticum carminis filiorū Core victori per chorū ad præcinendū intellectū Eman Ezrahitæ. D

LXXXVII.

DOmine deus salutis meæ: in die clamaui & nocte coram te.
Intret in cōspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam.
Quia repleta est malis anima mea: & vita mea inferno appropinquauit.
AEstimatus sum cum descendentibus in lacum: factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber. E
Sicut vulnerati dormientes in sepulchris: quorum non es memor amplius, & ipsi de manu tua repulsi sunt.
Posuerunt me in lacu inferiori: in tenebrosis & in vmbra mortis.
Super me confirmatus est furor tuus: & omnes fluctus tuos induxisti super me.
Longe fecisti notos meos a me: posuerunt me abominationem sibi.
Traditus sum & non egrediebar, oculi mei languerunt præ inopia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Clamaui ad te domine, tota die expandi ad te manus meas.
Nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici suscitabunt & confitebuntur tibi.
Nunquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam: & veritatem tuã in perditione?
Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua: & iustitia tua in terra obliuionis?
Et ego ad te domine clamaui, & mane oratio mea præueniet te.
Vt quid domine repellis orationem meam: auertis faciem tuam a me?
G Pauper sum ego & in laboribus a iuuentute mea: exaltatus autem humiliatus sum & conturbatus.
In me transierunt iræ tuæ: & terrores tui conturbauerunt me.
Circundederunt me sicut aqua: tota die circundederunt me simul.
Elongasti a me amicum & proximum: & notos meos a miseria.

IVXTA HEBRAEVM.

Canticum psalmi filiis Core, Vincenti super Machalath, ad affligendum intelligentia Heman Ezrachitæ. LXXXVIII.

Omine deus salutis meæ: die clamaui, in nocte coram te.

1 *Propheta.* Veniet coram faciebus tuis oratio mea: inclina aurem tuam laudatiõi meę;

2 ad

3 Quia satiata in malis anima mea, & vitæ meæ foueam appulerunt:

4 Reputatus sum cum descendentibus putei: fui quasi homo non fortitudo.

5 ego reputatus In mortuis liber: sicut interfecti iacentes sepulchri, quòd non meministi ipsorum amplius, & ipsi a manu tua exciſi sunt.

6 Posuisti me in puteo inferiorum, in obscuritatibus, in profundis.

7 Super me confirmata est ira tua, & cunctis fractionibus tuis afflixisti. *Selah.*

8 Lõge fecisti notos meos a me, posuisti me abominationem eis, carceratum, & non exibo.

9 Oculus meus languit ab afflictione mea, vocaui te domine, in tota die expandi ad te palmas meas.

10 *Oratio.* Nunquid mortuis facies sperabit? an mortui et surgent, confitebuntur te? *Selah.*

11 Nunquid narrabitur in sepulchro gratia tua, veritas tua in perditione?

12 Nunquid cognoscetur in obscuritate separatum tuum, & iustitia tua in terra oblita?

13 *Propheta.* Et ego ad te domine clamaui, & in mane oratio mea præueniet te.

14 *Oratio.* Quare domine relinques animam meã, & abscondes facies tuas a me?

15 Pauper ego & obiens a puero, portaui timorem tuum, conturbabor.

16 Super me transierunt iræ tuæ, & terrores tui contristauerunt me.

17 Circundederunt me quasi aquæ tota die, circũierunt super me pariter,

18 Longe fecisti a me amicum & sodalem, notos meos obscuritate.

Titulus est. Canticum psalmi filiis Core, Vincenti super Machalath: ad affligendum intelligentia Heman Ezrachitæ. Vbi aduerte hunc titulum mentionem facere insolitam: scilicet filiorum Core & Heman. Consueuerunt enim tituli vnum genus cantorum nominare, nõ duo. Et filii quidem Core videntur nominari vt cantores: Heman vero velut propheta. erat enim de numero videntium: vt dicitur primo Paralipomenon vigesimoquinto. Vnde & psalmus iste dicitur eruditio seu intellectus Heman. Ezrachitæ denominatio videtur a patria: sicut Hieremias vocabitur Anathotites. Quod autem dicitur ad affligendũ, materiam tangit psalmi: quia a principio vsque ad finem plenus est afflictionis est. Machalath nomen dicitur instrmenti musici, su per quo cantandus erat iste psalmus. Circa materiam autem psalmi ambiguum restat de cu ius afflictione psalmus loquitur. Sequendo autem Apostolicam regulam quia finis legis & prophetarum est Christus, videtur mihi rationi valde consentaneum vt psalmus iste ad literam lo quatur de afflictione Christi viui & mortui. Moueor autẽ ad hoc: quia quatuor dicta in hoc psalmo, aut non verificantur aut non non proprie nisi de Christo. Primum est in versiculo quinto. in mortuis liber. Nulla enim alia personã, nullus populus fuit in mortuis liber, sed solus Mesias in triduo mortis suæ fuit in mortuis liber. Secundum est in versiculo sexto, Posuisti me in puteo inferiorum. Nunquam enim legitur populus in captiuitatem ductus quòd fuerit addictus carceri: & tamen non solum in isto versiculo sed etiam in versiculo viii. persona loquens dicit se carceratam. Quod vere conuenisse Mesiæ quantum ad animam posito in puteo inferni, & quantum ad corpus signato sepulchro cum custodibus, euangelica prodit historia. Tertiũ est multus sermo de mortuis in hoc psalmo in iii. iiii. v. vi. x. xi. &, xii. versiculis. Tãtus enim de inferno & mortuis sermo insinuat per sonam loquentem inter mortuos: ac per hoc Mesiam. qui solus a mortuis ascendit ad vitam. Quartum est coæua perpessio malorũ significata in versiculo. xv. secundum textum Hebraicum. pauper ego & obiẽs a puero, portaui furorem tuum. &c. Non enim potest de populo Hebræo quãuis captiuo verificari ꝙ semper afflictus fuerit: quũ fuerit plurimum exaltatus & tempore Dauidis & Salomonis. Mesias autem in hac vita passibili a primo natiuitatis suæ die semper afflictus est. Est itaque materia psalmi afflictio Mesiæ viui & mortui.

SVMMARIVM EST.

Propheta in persona Mesiæ mortui & apud inferos morantis, recurrit ad deum pro propria resurrectione: citans tũ pœnalitates quas tunc sufferebat, tũ merita pœnarũ quas passus erat viuẽs

Persona loquens propheta est.

Domine deus) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiua materiæ, & executiuã, ibi, reputatus sum. Proponit duo: scilicet orationem suam & causam. Domine deus salutis meæ, author & finis, die clamaui & in nocte coram &c. Nota tres cõditiones huius orationis: clamorem cordis. rectitudinẽ, corã te, nõ corã hominibus. cõtinuitatẽ, die & nocte Veniet faciebus tuis oratio mea. Acsi diceret, quia ex parte mea, oratio habet suas conditiones, habeat quoq; ex parte tua duas conditiones. Altera est ꝙ ingrediatur velut meus nuncius vsque ad cõspectũ tuũ. veniet enim deprecatiue intelligendũ est. Altera: inclina aurẽ tuã laudationi meæ. More humano petit inclinationẽ auris ad attendendũ orationi suæ. Quã ideo vocat laudationẽ, quia ad laudãdũ deũ tendit. Et Hebraica dictio significat laudẽ mixtã cantui: ad hoc enim tẽdit vniuersa hæc oratio vt Christus resurgat laudãdo & cantando deũ. Quia (ecce causa duplex) satiata est, i hac vita, in malis, pœnæ, aĩa mea. Nõ dixit spũs meus sed anima mea: quoniã pars superior animi nõ fuit passa, sed pars inferior, quã proprie significat anima ab animandi officio, quo respicit corpus inferius se. Significanter quoq; describitur satiata: quia in Christo vnicuiq; virium permissum est pati quod suum erat, sine consolatione aliqua redundante ex parte animi superiore in inferiorem: vt Damascenus & theologi docent. Et vitæ meæ. Altera causa est passio mortui. Et vitæ meæ ad foueam appulerunt. Non solum in hac vita repletus sum malis, sed etiam vita mea terminata est ad foueam, & tumuli quo ad corpus, & inferni quo ad animã: quia vere mortuus sum & descendi ad inferos.

REputatus sum) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, vitæ meæ foueam appulerũt. Secundo illa, die vocaui in nocte &c. ibi oculus meus. Tertius illa, satiata in malis anima mea, ibi, & ego ad te domine. Reputatus sum. Inter pœnas quas Christus mortuus sustinere ꝓ nobis voluit, explicatur prima, crudelitas hominũ quòd ipse descenderit ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

F infernum sicut alii homines. Reputatus sum cum descendentibus putei, inferni, hoc est similis a liis descendentibus in puteum inferni. fui sicut homo cui non est fortitudo. Explanatio est dictæ pœnæ: quia fui apud homines reputatus sicut hō cui non est fortitudo superans infernū, sed succumbens pœnis inferi sicut rēliqui homines. In mortuis liber, quum tamen ego sim in mortuis, inter mortuos liber, in libertate mea est morari in inferno & non morari: sicut in libertate mea fuit mori & non mori, descendere ad infernum & non descendere. Sicut interfecti. Alia pœna est nulla spes hominū de Christi resurrectione. Reputatus sum sicut interfecti, non a quocunque sed & ipsi a manu tua excisi sunt: hoc est tanquā iuste diuina manu abscisi de hac vita, id est sicut interfecti à iustitia pro criminibus suis. iacentes sepulti, ꝙ non meministi ipsorum amplius hoc est sicut sepulti ab antiquo quorū non est amplius recordatio. Vbi duas causas desperationis humanæ de resurrectione Christi perspice. Alteram quòd reputatus est absciſus a deo
G de hac vita ac per hoc non rediturus ad vitam. Alteram quòd reputatus est sicut sepulti ab antiquo, quorum non est recordatio, quorum resurrectionem nullus expectabat. Posuisti me. Tertia pœna non est æstimationis sed facti. Vnde deū authorē eius significat. Et est pœna loci: quia anima eius fuit in inferno, loco vilissimo. Posuisti me in fouea inferiorum. Infernus fouea inferiorum dicitur respectu fouearum quæ sunt super terram. In obscuritatibus, in profundis. Exaggerationes sunt describentes infernum ab obscuritate & situ remoto a nobis. Super me confirmata ira tua. Quarta pœna est dilatio resurrectionis. Super me confirmata ira tua, differendo resurrectionem meam: & cunctis fractionibus tuis afflixisti. Vocat sæpe propheta hic tribulationes fractiones, ab vndis maris fractis ab obstaculi; assimilando mala sua illis vndis. Acsi
H aperte diceret ꝙ vniuersa mala a te patior. Prius enim dixerat reputatus sum &c. modo declarat a deo cuncta sibi mala prouenisse. Et vere sic est. Longe fecisti notos meos a me. Explicatio est in specie ꝙ discipuli eius perdiderunt fidem. Et sic longe, elongatione infidelitatis, fecisti, subtrahēdo donū fidei, notos meos, discipulos meos, a me. Et quod plus est, posuisti me abominationē eis. Quinta est hæc pœna, qua habitus est vt abominabilis etiam viris probis, vnde vt abominabile die sabbati, remotum est corpus eius a cruce. Et sic etiam discipulis fuit abominabilis in die sabbati. Carceratum & non exibo: hoc est clausum in sepulchro sigillato cum custodibus vt non possim exire. ne forte veniant discipuli eius & furentur eum. Huiusmodi enim conclusio & subsecuta est ad abominationem cōmunem ne corpora manerent sabbato in cruce, & annexā habuit abominationem in causa: quoniam tanquam seductoris corpus custodiebatur vsque in diem tertium.

OCVLVS meus.) Tractatur hic illa particula. Domine deꝰ salutis meæ die clamaui &c.
I describendo recursum suum ad deum. Tum quo ad modū, ex parte oculorum. Oculus meus languit ab afflictione, suspensus in oratione: vocaui te domine, actus orandi est. Ex parte temporis. in tota die. Et ex parte manuum. expandi ad te palmas meas. Et intendit per hæc corporalia signa recursum animæ Christi ad deum ex omnibus viribus suis. Tum quo ad petitionem. Nū quid mortuis. Hæc est petitio resurrectionis. Vbi aduerte aduentum Messiæ ordinatum a deo ad officium prędicandi & prædicationem confirmandi miraculis. Quod ipse Christus per seipsum executus est: & vtrunq; commisit discipulis. Vnde scriptum est, Illi autem profecti prædicauerūt vbique, domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis. Fructus autem est vt cognoscatur & laudetur deus. Hęc omnia in hac petitione afferuntur velut impossibilia nisi ipse Christus resurgat, Nunquid mortuis facies separatum, hoc est multitudinem miraculorum, me non resurgente sed inter mortuos morante nunquid officium meum faciendi miracula adimplebis in mortuis? quasi dicat non. an mortui surgent me in inferno morante &
K cōfitebūtur te confessione, laudis? quasi dicat nec ista vtilitas erit, Nunquid narrabitur in sepulchro gratia tua, officium prędicandi nū quid exercebitur inter mortuos? in sepulchro, id est in hominibus qui fuerunt sepulti: veritas tua in perditione, in vano, seu in terra perditiōis, in inferno? Et describit vniuersā materiā prædicationis per gratiā & veritatē: quia vniuersę viæ domini gratia & veritas. quasi dicat nec hoc erit. Nunquid cognoscetur in obscuritate separatum tuum, & iustitia tua in terra oblita? Tangit reliquum fructum velut impossibilem in inferno. Ex quibus omnibus infertur necessitas proprię resurrectionis, vt prędicetur viuentibus tam gratia quàm veritas dei, & fiant mirabilia, & viuentes laudent deum cognitis mirabilibus & iustitia eius.

ET EGO ad te domine Tractatur hic illa particula, satiata est in malis anima mea, repetendo recursum ad deum: quoniam in principio psalmi proposita est oratio pro vtraque causa. Et ego ad te domine clamaui, clamore cordis: & in mane, diluculo oratio mea prœueniet te.

Quare domine. Incipit afferre merita passionū suarum in hac vita ad petendam resurrectionem. Hactenus enim petiit illam ex officio prædicandi & fructu prædicationis, præmissis malis quæ mortuus sustinuit. Quare domine relinques animam meam, in inferno: abscondes facies tuas a me, differendo resurrectionem. Tanquā diceret, nulla est causa, sed adsunt merita resurgēdi. Et in primis pauper ego, fui. ad literam in tota vita sua fuit pauper. Et obiens a puero, hoc est a pueritia semper fui velut moriens, præ multitudine passionū, portaui timorē tuū, plenus fui semper timoris tui, cōturbabor seu dubitabo: hoc est inde secutū est ꝙ fui turbatꝰ pluribꝰ modis, a Iudæis &c. Vel (& in idem redit) inde secutū est ꝙ fui similis dubitanti ob varias Iudæorū persecutiones. Futurum conturbabor, respicit præteritum portaui. Super me transierunt iręꝰ tuę. Mala pœnæ appellat iras dei: quia iratorum est punire. Et terrores tui. velut cōminātes mala pœnæ, cōtristauerūt me. Terrores dei appellat prætuisa mala quæ erat passurus. sustinuit enim Chri B
stus non solū cruciatum passionis, sed etiam propassionis, præcogitando futuram passionem. vnde & ipse dixit tristis est anima mea. Circūdederunt me quasi aquæ tota die, penetrantes circūcirca circumierunt super me pariter. nam simul passus est omnia genera passionum secundū omnes partes: vt facile est ex euangelio colligere. Longe fecisti a me amicum & sodalem, notos meos obscuritate. Superius dixit mortuus, longe fecisti notos meos a me elongatione fidei: modo de iis quæ passus est in vita dicit ꝙ longe fecit notos suos a se. Et declarās quādo, dicit obscuritate: hoc est tempore quo fui in statu ignominiæ. tempore siquidem passionis nullus amicorum cōparauit coram Pilato aut Herode aut pontificibus pro ipso. Hęc sunt merita ratione quorum petit resurgere: iuxta illud, Factus obediens vsque ad mortem, propter quod & deus exaltauit illū. Et rursus, Oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Amen. C

VVLGATA EDITIO.

Intellectus Etan Ezaritæ. LXXXVIII.

Misericordias domini in æternum cantabo.
In generatione & generatione, annūciabo veritatem tuam in ore meo.
Quoniam dixisti in æternum misericordia ædificabitur in cælis: præparabitur veritas tua in eis. D
Disposui testamentum electis meis: iuraui Dauid seruo meo, vsque in æternum præparabo semen tuum.
Et ædificabo in generatione & generatione: sedem tuam.
Cōfitebūtur cæli mirabilia tua domine: etenī veritatē tuā in ecclesia sanctorū.
Quoniā quis in nubibus æquabitur domino: similis erit domino in filiis dei?
Deus qui glorificatur in consilio sanctorum: magnus & terribilis super omnes qui in circumitu eius sunt.
Domine deus virtutum quis similis tibi? potēs es domine & veritas tua in circumitu tuo.
Tu dominaris potestati maris: motum autem fluctuum eius tu mitigas. E
Tu humiliasti sicut vulneratum superbum: in brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.
Tui sunt cæli & tua est terra, orbem terræ & plenitudinem eius tu fundasti, aquilonem & mare tu creasti.
Tabor & Hermon in nomine tuo exultabunt: brachium tuum cum potentia.
Firmetur manꝰ tua & exaltetur dextera tua, iustitia & iudiciū prępatio sedis tuę.
Mia & veritas pręcedēt faciē tuā, beatus populus qui scit iubilationem.
Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die & in iustitia tua exaltabuntur.
Quoniā glia virtutis eorū tu es, & ī beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrū,
Quia domini est assumptio nostra, & sancti Israel regis nostri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Tunc locutus es in visione sanctis tuis & dixisti.posui adiutorium in potente: & exaltaui electum de plebe mea.
Inueni dauid seruum meum:oleo sancto meo vnxi eum.
Manus enim mea auxiliabitur ei:& brachium meum confortabit eum.
Nihil proficiet inimicus in eo:& filius iniquitatis non apponet nocere ei.
Et concidam a facie ipsius inimicos eius:& odientes eum in fugam conuertã.
Et veritas mea & misericordia mea cum ipso: & in nomine meo exaltabitur cornu eius.
Et ponam in mari manum eius:& in fluminibus dexteram eius.
G Ipse inuocabit me,pater meus es tu,deus meus & susceptor salutis meæ.
Et ego primogenitum ponam illum:excelsum præ regibus terræ.
In æternum seruabo illi misericordiam meam:& testamẽtum meũ fidele ipsi.
Et ponam in seculum seculi semen eius:& thronum eius sicut dies cæli.
Si autem dereliquerint filii eius legem meam: & in iudiciis meis non ambulauerint.
Si iustitias meas prophanauerint:& mandata mea non custodierint:
Visitabo in virga iniquitates eorum:& in verberibus peccata eorum.
H Misericordiam autem meã non dispergã ab eo:neque nocebo in veritate mea.
Neque prophanabo testamentum meum:& quæ procedunt de labiis meis nõ faciam irrita.
Semel iuraui in sancto meo si Dauid mentiar?semen eius in æternũ manebit.
Et thronus eius sicut sol in conspectu meo & sicut luna perfecta in æternum:
& testis in cælo fidelis.
Tu vero repulisti & despexisti:distulisti Christum tuum.
Auertisti testamentum serui tui:prophanasti in terra sanctuarium eius.
I Destruxisti omnes sepes eius:posuisti firmamentum eius formidinem.
Diripuerunt eum omnes transeuntes viam:factus est opprobrium vicinis suis.
Exaltasti dexteram deprimentium eum:lætificasti omnes inimicos eius.
Auertisti adiutorium gladii eius:& non es auxiliatus ei in bello.
Destruxisti eum ab emundatione,& sedẽm eius in terra collisisti.
Minorasti dies temporis eius,perfudisti eum confusione.
Vsquequo domine auertes in finem,exardescet sicut ignis ira tua?
Memorare quæ mea substantia,nunquid enim vane constituisti omnes filios hominum?
Quis est homo qui viuet & non videbit mortem,eruet animam suam de manu inferi?
K Vbi sunt misericordię tuę antiquæ domine,sicut iurasti Dauid in veritate tua.
Memor esto domine opprobrii seruorum tuorum,quod continui in sinu meo multarum gentium.
Quod exprobrauerunt inimici tui domine,quod exprobrauerunt commutationem Christi tui.
Benedictus dominus in æternum, fiat fiat.

IVXTA HEBRAEVM.

Intelligentia Ethan ezrachitæ. LXXXIX.

1 *Propheta.* GRatias domini æterno cantabo:generationi & generationi notificabo veritatem tuam in ore meo. A
2 Quia dixi.mundus gratia ædificabitur,cælos firmabis,veritas tua in eis.
3 *Deus.* Ferii fœdus electo meo:iuraui Dauid seruo meo.
4 Vsque æternum stabiliam semen tuum:& ædificabo generationi & generationi thronum tuum. *Selah.*
5 *Prophetæ.* Et confitebuntur cæli separatum tuum domine[4]:etiam veritatem tuam in ecclesia sanctorum.
6 Quoniam quis in cælo æstimabitur domino[4], assimilabitur domino[4] in filiis deorum?
7 Deus roboratus in secreto sanctorum multo,& timendus super cunctis circun B dantibus eum.
8 Domine[4] deus exercituum quis sicut tu? fortis domine,& veritas tua circumitibus tuis.
9 Tu dominans in superbia maris,& eleuante vndas suas tu cõprimes eas.
10 Tu contriuisti quasi vulneratum superbam,in brachio fortitudinis tuæ dispersisti inimicos tuos.
11 Tibi cæli etiam tibi terra,orbem & plenitudinem eius tu fundasti ipsa.
12 Aquilonem & dextrum tũ creasti ipsos.Tabor & Hermon in nomine tuo laudabunt. C
13 *Vox montium.* Tibi brachium cum fortitudine,roborabitur manus tua, & exaltabitur dextera tua.
14 Iustitia & iudiciũ prẽparatio throni tui,gratia & veritas prẽueniẽt facies tuas.
erunt
15 *Prophetæ.* Beatitudines populi sciẽtium clangorem,domine[4] in luce facierum tuarum ambulabunt.
16 In nomine tuo exultabunt tota die,& in iustitia tua exultabuntur.
Quia gloria fortitudinis eorum tu,& in volũtate tua eleuabis cornua nostra.
17 ascribitur
18 Quia domino scutum[4] nostrum,& sancto Israelis rex noster. D
19 *Populus.* Tunc locutus es in visione gratioso tuo,& dixisti. *Vox dei recitate.* posui ad
20 iutorium super fortem,exaltaui electum de populo.
Inueni Dauid seruum meum,in oleo sanctitatis meæ vnxi eum.
21 Quòd manus mea firma erit cum eo,etiam brachium meum roborabit eum.
22 Non eleuabitur inimicus in eo,& filius iniquitatis non affliget eum.
23 Et conteram a faciebus eius angustatores ipsius,& osores eius percutiam.
24 Et veritas mea & gratia mea cũ eo,& in nomine meo exaltabitur cornu eius.
25 Et ponam in mari manum eius,& in fluminibus dexteram eius. E
26 Ipse vocabit me pater meus tu,deus meus & fortitudo salutis meæ.
27 Etiam ego primogenitum dabo eum,excelsum regibus terræ.
28 AEterno custodiam ei gratiam meam,& pactum meum fidele ei.
29 Et ponam æterno semen eius.& thronum ipsius sicut dies cælorum.
30 Si derelinquent filii eius doctrinã meã,& in iudiciis meis non ambulabunt.
31 Si statuta mea maculabunt,& præcepta mea non custodient.
32 Et visitabo in virga rebellionem eorum,& in plagis iniquitatem eorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

33 Et gratiam meam non frangam ab eo: & non mentiar in veritate mea.
34 Non maculabo pactum meum: & exitum labiorum meorum non mutabo.
35 Semel iuraui in sanctitate mea: si Dauid mentiar?
36 Semen eius sempiterno erit: & thronus eius sicut sol coram me.
37 Sicut luna stabilietur semper: & testis in cælo fidelis. Selah.
38 Populus. Et tu reliquisti & abominatus es: indignatus es cum Christo tuo.
39 Fecisti vacare pactum serui tui: maculasti terræ coronam eius.
40 Rupisti omnes macerias eius: posuisti munitiones eius ruinam.
41 Diripuerunt eum omnes transeuntes viam: fuit opprobrium vicinis suis.
42 Eleuasti dexteram angustatorum eius: lætificasti omnes inimicos illius.
43 Etiam reuerti facies aciem gladii eius, & non erexisti eum in prælio.
44 Cessare fecisti munditiam eius, & thronum illius terræ detraxisti.
45 Abbreuiasti dies pueritiarum eius, amiciuisti super eum ignominia. Selah.
46 Vsquequo domine[4] absconderis, æterno? ardebit quasi ignis indignatio tua?
47 Memẽto, ego quanti tẽporis, super quam vanitatem creasti omnes filios Adã.
48 Quis vir viuet & non videbit mortẽ, saluabit animã suam de manu foueę? Selah.
49 Vbi gratiæ tuæ priores †domine, iurasti Dauid (quas) in veritate tua? 4 domini mei
50 Recordare †domine opprobrii seruorum tuorum, (quia) portaui in sinu meo †domini mei omne multorum populorum.
51 Quod exprobrauerunt inimici tui domine[4], quòd exprobrauerunt vestigia Christi tui.
52 Benedictus dominus[4] æterno, amen & amen.

TItulus est. Intelligentia Ethan ezrachitæ. Ethan vnus fuit ex cantoribus. 1. Paralip. xxv. Ezrachita denominatur a loco. Cui intellectus eorum quæ in præsenti psalmo scribuntur attribuitur. Est enim Ethan in Hebræo datiui casus. Ita ꝙ psalmus iste vocatur intelligentia tum propter doctrinam, tum propter intelligentiam futurorum.

Materia psalmi est diuina laus perpetua ob gratiam & veritatem dei manifestatas tum ex communibus, tum ex speciali promissione facta Dauidi de perpetuitate regni eius. I

SVMMARIVM EST.

Propheta cantat gratias ac veritatem dei. Et a supremis inchoans, deũ supra omnes spirituales substantias, creatorem ac dominum cælorum & terræ, mirabilem ac laudabilem in mari rubro, in Hermon, in Tabor, & beato in Hierusalem populo pertransiens declarat: ad diuinamque promissionem de perpetuo Dauidis regno deuenit. Et vbi velut violatam plorandam prædixit a populo, supplicantem tunc desolatum populum pro acceleratione aduentus Messiæ describit.

Personæ loquentes sunt propheta, deus, montes, & populus.

K GRatias domini.) Diuiditur psalmus in partes duas: ꝓpositiuã materiæ, & executiuã, ibi, & cõfitebuntur. Proponit duo scilicet cantaturum se gratias domini, & notificaturũ veritatẽ dei. Vniuersæ viæ domini sunt gratia & veritas. Duplici modo promittit, scilicet cantando. in quo intellige omnem modum laudis, & notificando: in quo cõprehẽditur omnis modus doctrinę. Primũ extendit ad æternitatẽ: quia diuina laus nunquã cessabit, sed perseuerabit etiam in æterna patria. Secũdũ successiuis generationibus applicat: quia doctrina secũdũ successionem generationum durabit. Quod aũt dicit in ore meo, refertur ad vtrunq; : cantum s. & notificationem. Quod impleatur, dũ proprio ore Propheta protulit hunc psalmũ laudis & doctrinæ. Quia dixi. Duplicem subiungit rationem promissorum. Ita ꝙ ordo est. Ideo gratias domini æterno cantabo, ideo generationi & generationi notificabo veritatem tuam in ore meo, quia dixi, interiori verbo cordis & intellexi & explicaui, hæc videlicet. mundus gratia ædificabitur. vere mundus creatus est ex sola diuina gratia: nulla enim merita præcesserunt quibus deberetur creatio

mundi. Futurum autem ædificabitur, nõ significat futurum respectu prophetæ sed respectu gratiæ. insinuauit enim propheta quòd respectu diuinæ gratiæ mũdus fuit futurus: vt hinc etiã omnifariam intelligas gratia ædificatum mundum. Cælos firmabis. Primæ partes mundi sunt cæli. & ipsi cæli sunt vere firmi: nam elementa generantur & corrumpuntur secundũ partes. Non solum intellexi quòd gratia mũdus ædificabitur, sed quòd gratia cælos natura incorruptibili firmabis. Veritas tua in eis. Dixi quoq; quòd non sola gratia sed & veritas tua in eis, cælis ac mundo est. Et inter alias veritates tuas existentes in eis est vna hæc: scilicet. Ferii fœdus. Introducit Propheta deum explicantem hanc specialem veritatem, ferii fœdus electo meo, Dauidi. Vnde & ipse Dauid. ii. Reg. xxiii. dicebat. nec tanta est domus mea apud deum vt pactum æternum iniret mecum, firmum in omnibus atque munitum. Iuraui Dauid seruo meo, hoc scilicet. vsque æternum stabiliam semẽ tuum, & ædificabo generationi & generationi thronum tuum. Perspice in hac promissione perpetuitatem seminis & regni. Cæsaris enim regnũ adhuc durat in Cæsaribus, sed non semen: & Saulis semen durauit sed non regnum. Vtrunque itaq; promittit deus Dauidi. Quod adimpletum est in Messia ex semine Dauidis rege æterno. Collige ergo quòd ideo Propheta gratias & veritatem domini dicet, quia perspexit quòd gratia & veritate tam mundus quàm promissio Messiæ constat. Et hæc est materia psalmi. B

ET confitebuntur.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, gratias domini &c. ratione mundi & cælorum. Secũdo tractatur eadem particula ratione promissionis factæ Dauidi, ibi, tunc locutus es in visione. Tractando itaque ꝙ mundus & cæli præbent materiam laudandi diuinam gratiam & docendi diuinam veritatem, tali procedit ordine. Primum aperit veritatem de dẽ ex cælestibus notam. deinde gratiam mirabilium mundo manifestatam vsque ad tempora Dauidis, ibi, tu dominans. Et confitebuntur, materiam confitendi dabunt, cæli cælestia corpora. separatum, hoc est mirabile, tuũ domine. Familiare est Hebreæ linguæ vti singulari numero tanquam genere multa comprehendente: separatum tuum, id est genus mirabilium tuorum. quod constat esse opus gratię dei. & veritatem tuam, rerum diuinarum, non apud quoscunque, sed in ecclesia, in conuentu, sanctorum, hoc est hominum mundę mentis & dicatæ diuinis. non enim omnibus datum est ex diuinis cognitis per cælestia corpora, laudare deum. Vnde & ad Romanos. 1. reprehenduntur philosophi: qui quum deum cognouissent non sicut deum glorificauerunt. Quoniam quis in cælis æstimabitur domino. Ecce veritas diuina quam cæli cõfitentur: scilicet excellentia dei super omnes substantias spirituales, quas angelos dicimus. inuisibilia enim dei per ea quæ facta sunt (& præcipue cælestia corpora) intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius & diuinitas, inquit Apostolus ad Romanos. j. Et propterea propheta dicit. Quoniam quis in cælis, in quibus dicimus habitare deos, æstimabitur domino, non solum non æquabitur sed nec æstimabitur relatus ad dominũ? quasi dicat nullus. Et vere sic est: quoniam dominus est actus purus, reliquę autem intelligentiæ sunt actus admixti potentiæ. Assimilabitur domino in filiis deorum? Filii deorum appellantur eædem intelligentiæ, pro quanto sunt naturæ spiritualis: spiritus enim est deus. & quo ad hoc sunt quasi eiusdem naturæ cum deo: sicut filii sunt eiusdem naturæ cum patre. Quia tamen maior est dissimilitudo earum ad deum quàm similitudo, ideo appellando eas filios negat similitudinem, dicendo quis assimilabitur? quasi dicat nullus: quia solus deus est actus purus, infinite distans ab omnibus admixtis potentiæ. Deus roboratus in secreto sanctorum multo. Ne putares ex imbecillitate intellectus nostri pronunciari tantam dei excellentiam, declarat propheta quòd relatus deus ad secretum (hoc est à nobis remotissimum) consortium sanctorum spirituum quos angelos dicimus, inuenitur magis roboratus. More humano describit maiorem excellentiam cognosci de deo in illo secreto quàm à nobis dicatur. Et propterea dicitur metaphorice roboratus: vtpote cognitus maioris excellentię, potentię &c. Et timendus super cunctis circũdantibus eum. Potestas illatiua mali supernis spiritibus, significatur in deo per hoc quòd describitur timendus (procul dubio vt potẽs inferre malũ) super cũctis circundantibus eum, cęlestibus spiritibus. omnia enim in nihilum redigerentur nisi ea manus dei conseruaret. Domine deus exercituum quis sicut tu? quasi dicat nullus. fortis domine, fortitudine omnipotentię: & veritas tua circumitibus tuis, clara est. quia à nobis satis obscure cognoscitur sicut lux solis à noctua. Hęc sunt quę cęli confitenda prębent de veritate diuina ecclesię sanctorum. C D

TV dominans.) Declarata veritate diuina confitenda, subiungit gratiam mirabilium manifestatorum in mundo, inchoãs à notioribus effectibus mirabilibus, scilicet à mirabilibus in elemento aquę, diuidendo mare rubrũ tum ad saluandos Hebręos, tum ad submergendos Aegy- E

Universidad de Deusto
Biblioteca

F ptios. Tu dominans in ſuperbia maris,& eleuante vndas ſuas tu cõprimes eas. Mare rubrum deſcribitur a conditionibus cõtrariis miraculo,ſcilicet eleuatione vndarũ excellentiũ: has enim habet ſuapte natura mare. Et deus oſtendit ſe dominum vndarum excellentium maris:dum diuiſit aquas,& velut murũ ſolidas reddidit a dextris & a ſiniſtris. quod eſt totaliter cõtrariũ fluctibus marinis. Et hoc quo ad ſalutẽ populi Iſrael. Futurũ comprimes, reſpicit dominiũ diuinũ.

Tu contriuiſti quaſi vulneratũ ſuperbam,Aegyptum, hoc eſt Aegyptiacũ populũ in mari rubro. Aſſimilat ſubmerſionẽ Aegyptiorũ vulneri:vt intelligas q̃ fuit velut actio diuina ſicut vulnus eſt actio percutiẽtis. Vnde & tunc dixerũt Aegyptii.fugiamus Iſraelẽ,domin⁹ enim pugnat pro eis contra nos. In brachio fortitudinis tuæ diſperſiſti,mortuos,inimicos tuos,Aegyptios per littora maris. Tibi cæli. Poſt dominiũ aquarũ probatũ a mirabili effectu,ſubiũgitur dominiũ
G reliquarũ partiũ mundi,non ſolũ eadẽ ratione ſed etiã ratione creationis. Tibi cæli,ſubdũtur,etiã tibi terra, ſubditur:quia orbem & plenitudinẽ eius,animalia & vegetabilia,tu fundaſti,a fundamentis creaſti,ipſa. Aquilonem & dextrũ tu creaſti. Per dextrum intellige primum mobile, quod eſt ſupremum cælum,ſignificatum per dextrum q̃ia motus eius incipit à dextera parte:vt philoſophi tradũt in ſecundo cæli. Per aquilonem intellige reliqua corpora cæleſtia, ſignificata per ſeptentrionem:quia motus eorũ incipit verſus ſeptentrionẽ:qui incipit ab ariete verſus taurum. conſtat autẽ ſeptentrionalem viam eſſe ab ariete verſus taurum. Et ſic probauit cælos eſſe dei,quia aquilonẽ & dextrum creauit:& terram eſſe dei, quia orbem terræ & plenitudinem eius fundauit. Tabor & Hermon. Poſt dominiũ omnium partium mundi,ſubiungitur gratia mi-
H rabilium geſtorũ in introductione populi Iſrael in terram promiſſionis.quam nominat a duobus montibus. Ab Hermone quidẽ ratione principii:quia ibi fuit prima poſſeſſio terræ.ibi,enim Ruben & Gad & media tribus Manaſſe,portiones ſuas acceperũt,deuaſtatis regibus Amorræorum Seon & Og,viuente adhuc Moyſe. Tabor vero ratione victoriæ tempore Delboræ inde habitæ diuinitus:vt dicitur Iudi.iiii.&.v. Meminit autem ſpecialiter horum: quoniam ſummarie pertranſire intendit Propheta. & propterea tangit alterũ circa initium & alterum circa perſecu tionem poſt mortem ſeniorum:ſcilicet Ioſue & aliorum timẽtium deum quando in populo inſurrexerunt mala multa. Vnde & intermedia vix quodammodo tangit. Tabor itaque & Hermon,initium & proſecutio victoriæ.in nomine tuo laudabũt tuum brachium cum fortitudine,
contra inimicos. Roborabitur manus tua. Intermedia tanguntur introducendo montes,hoc
I eſt populum victoriolum,laudantes deũ,humano more ſupplicando pro proſpero ſucceſſu. Roborabitur manus tua,contra inimicos noſtros,& exaltabitur dextera tua,proſternẽdo eos. Iuſtitia & iudicium. Ne putes iniuſtum peti,iuſtitia.inquit,in executione, & iudicium in ſententia contra hoſtes,præparatio throni tui. Sedes dei locanda erat in Hieruſalem:ob quod oportuit ius dicere & iuſtitiam exercere in idolatras habitatores locorum illorum. Sic enim iudicium & iuſtitia præparauerunt ſedem dei,pro quanto exterminarunt idolatras vt habitarent cultores dei, & ſic ibi locaretur ſedes dei. In ſancto ſanctorum erat tabella ſuſtentata à Cherubinis quæ appellabatur ſedes dei. Gratia & veritas præuenient facies tuas.contra hoſtes iuſtitia & iudicium, pro nobis gratia & veritas. Gratia quidem,quia ſine noſtris meritis:veritas autem,quia promiſiſti patribus terram hanc. Beatitudines,ſunt,populi ſcientium clangorem. Effectus intentus deſcribitur fœlicitas populi ſcientis per experientiam clangorem,feſtiuum ſonum diuinarũ ſolennitatum. Et intendit quòd introducto populo & quietem adepta ſede domini, beatus eſt po-
K pulus concurrens ad ſolennitates domini. Domine in luce facierum tuarum. Vt intelligas rationem quare populi dixerit eſſe beatitudines,declarat partes beatitudinis. Prima eſt in intellectu. Domine in luce faciei tuæ,gratiæ tuæ,ambulabunt,gubernabunt ſe. In nomine tuo (ſecunda pars ſpectat ad affectum) exultabunt tota die,non in nomine proprio gaudebunt. Et in iuſtitia tua. Tertia pars ad proſperitatem exteriorum rerum ſpectat. Et in iuſtitia tua, in obſeruatione iuſtificationum tuarum,exaltabuntur,quo ad temporales res. Et merito. Quia gloria fortitudinis eorum tu.ratio enim glorificandæ fortitudinis populi tu es,non virtus eorum:& in voluntate tua,non ex debito,eleuabis cornua noſtra,poteſtates noſtras. Quia domino (datiui caſus eſt) ſcutum noſtrũ:hoc eſt quia defenſio noſtra non nobis ſed domino aſcribenda eſt. & ſancto(datiui quoque caſus eſt)Iſraelis rex noſter, hoc eſt & noſter rex Dauid ſancto Iſraelis, id eſt deo aſcribitur,factus enim eſt Dauid rex quia deus elegit ipſum in regem,vt ſcriptũ eſt tam in primo quàm in ſecũdo Regum. & propterea dicitur quòd rex noſter aſcribitur ſancto Iſraelis. Hæ ſunt gratiæ diuinæ in mundo viſæ ſimul cum veritate diuina (quas propheta dicturum ſe ſpopondit) vſque ad tempora Dauidis. vnde & ad regem Dauidem terminauit eas.

TVNC locutus es.) Tractatur hic iterum gratia & veritas domini ſuper promiſſione fa- A
cta Dauidi (vt in principio pſalmi propoſitum fuit) tali ordine. Primo refertur diuina promiſſio,Secundo & introducitur populus tanquam querulus nõ ſeruatæ promiſſionis,ibi,& tu reliquiſti. Tunc,quando Dauid rex noſter datus eſt à te, locutus es in viſione gratioſo tuo, Nathan prophetæ:vt patet.ii.Reg.vii.& dixiſti,hæc quæ ſequũtur. Poſui adiutorium ſuper fortem, Dauidem.fortem quidem contra vrſum & leonem:adiutum vero contra Goliath. & mediante hoc adiutorio exaltaui electum.à me Dauidẽ,de populo.erat enim vir popularis:vtpote,vacans paſcendis ouibus. Inueni Dauid ſeruum meum, timentem deum:in oleo ſanctitatis meæ vnxi eum,in regem.primo per Samuelem:deinde ſuper Iuda:& demum ſuper totum Iſrael. Sic autẽ vnxi eum.quòd manus mea conſeruatiua,firma erit cum eo:etiam brachium meum, augmentatiuum,roborabit eum. Non eleuabitur inimicus,Saul,in eo,in eius depreſſione:& filius iniqui- B
tatis,idem Saul,non affliget eum,conterendo. Et cõteram à faciebus eius anguſtatores ipſius: & oſores eius percutiam.quod fuit adimpletum in monte Celboe. Et veritas mea, adimplens promiſſa,& gratia mea,ſine Dauidis meritis cũ eo:& in nomine meo exaltabitur cornu eius, ad regnum. Ad literam ſiquidem Dauid fuit promotus ad regnum nomine dei,tãquam deus hoc reuelauerit:vt clare patet in ſecundo Regum.& rurſus bella Dauid gerebat in nomine domini: & ſic exaltabatur poteſtas eius,tanquam agentis prælia domini. Et ponam in mari, mediterraneo, manum eius:& in fluminibus,Syriæ vſque ad Euphraten,dexteram eius. Quod cõſtat adimpletum.ii.Reg.viii. Ipſe vocabit me,hoc eſt vocare poterit me,pater meus tu. Dixi vocare poterit:quia nuſquam inueni Dauidem auſum fuiſſe vocare deum patrem.quanuis tanta diuina gratia donatus fuerit vt vocare potuerit deum patrem ſuũ. Et intendit per hoc quòd Dauid regnum C
recognoſcet à deo tanquam à patre:quia non ex ſucceſſione regiæ originis regnum obtinuit,ſed ex adoptione. ita quòd deus cuius eſt regnum adoptauit ſibi Dauidem in filium, velut ſucceſſorem regni. Et propterea dicitur. ipſe vocabit me,pater meus,adoptione,tu,es: deus meus & fortitudo ſalutis meæ. Quia pater,à te habeo regnũ:quia deus,à te habeo eſſe:quia fortitudo,à te ſaluatus ſum. recognitio enim beneficiorum deſcribitur. Et ego,pater,primogenitũ dabo eum,conferẽdo ipſi regnum:primogenitorum enim eſt ſuccedere in regno. excelſum regibus terræ.& eſt datiui caſus regibus. Quod fuit adimpletum quum Dauid excelſus fuit apud reges, non ſolum proſtratos ab ipſo ſed & non proſtratos:vt regem Tyri,regem Thou &c. quorum meminit liber Regum. Aeterno cuſtodiam ei gratiam meam,qua elegi ipſum in regem:& pactum meũ, quod pepigi cum eo de Meſia,fidele,erit,ei. Et ponam ſempiterno ſemen eius, quod adimpletum fuit D
in Meſia. & thronum eius,regium,ſicut dies cælorum,excelſum & indeficientẽ. Licet enim apud nos quandoque ſit dies & quandoque nox propter vmbram terræ,in cælis tamẽ ſemper eſt dies: quia non pertranſit vmbra terræ lunam.

SI derelinquent.) Deſcripta promiſſione diuina quo ad ſubſtantiam, deſcribuntur conditiones eius in caſu qui euenire poſſet. Si autem derelinquẽt filii eius,Dauidis,doctrinam meam, hoc eſt legem meã,non curando de ea:& in iudicijs meis.præceptis ſcilicet iudicialibus,non ambulabunt. Si ſtatuta mea,cærimonialia,maculabunt. Dictio Hebraica quam interpretes vocant ſtatuta,ſignificat præcepta quorum non eſt ratio niſi quia ſic inſtitutum eſt: qualia ſunt præcepta cærimonialia. Et præcepta mea,moralia,non cuſtodient. Nota hic quòd non dicit ſi ipſe Dauid peccabit,ſed ſi filii eius peccabunt: vt relinquat Dauidem in timore & ſuſpenſum an ſi ipſe peccauerit deus ſeruet ei promiſſionem. Vnde quum poſt hanc promiſſionem commiſiſſet adul- E
terium & homicidium,timuit quòd deus non ſeruaret ſibi hãc promiſſionem, qua ſe indignum reddiderat. Et viſitabo in virga. paterna caſtigatione (iuxta illud. qui parcit virgæ odit filium ſuum. Prouerb.xiii.) rebellionem eorum,filiorum:& in plagis,flagellorum, iniquitatem eorum. Et gratiam meam non frãgam ab eo. Nota conditiones in euentu:ſcilicet quòd puniet filios ſed non auferet gratiam à Dauide. & non mentiar in veritate mea, iam dicta de regno eius. Non maculabo pactum meum,& exitum labiorum meorum non mutabo. Semel iuraui in ſanctitate mea,vtpote non habens maiorem per quem iurem,ſi Dauid mentiar? Lege hoc interrogatorie,non ad interrogandum ſed referendo quæſtionem an ego mentiar Dauidi, an cum effectu adimplebo quod promiſi Dauidi de Meſia an non? hanc enim tacitam quæſtionem introducit deus,vt oſtendat ſe immobiliter promiſiſſe,& ab hac inchoat. Ita quòd ordo literæ eſt. ſi Dauid mentiar? imperfecta eſt locutio,& conſueta homini interloquendum confirmanti ſe verificaturum quod dixit ſe facturum. Conſueuimus enim in tali locutione & diſpoſitione poſiti dicere: ſi ego mentiar? ſi ego faciam? & ſimilia. intendentes quòd non vertatur in dubiũ,quòd non ver-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F tatur in conditionalem si. Et tunc subiungitur. Semel iuraui in sanctitate mea, semen eius sempiterno erit &c. excluditur enim sic conditio, excluditur dubitatio, commemorando quòd iam semel iuraui, iam iureiurando firmaui. Sed litera transposita est causa metui. Semen eius sempiterno erit, quod adimpletum est in Mesia. Et thronus eius, regia dignitas, sicut sol coram me, æternus, sicut luna stabilietur semper: & testis in cælis fidelis. Apoc. i. & à Iesu Christo qui est testis fidelis.

E T tu reliquisti.) Hactenus locutus est deus: deinceps loquitur populus Israel post regnum Zedechiæ vltimi regis ex semine Dauidis vsque ad tempus Mesiæ. Introducit siquidē Propheta huiusmodi populum videntem non esse amplius aliquem regem de semine Dauidis, voce admirationis & lamentationis primo narrantem: & deinde supplicantem pro aduentu Mesiæ, ibi, vsquequo domine. Nota hic primo quòd huiusmodi voces querulæ introducuntur a Prophe-
G ta ad erudiendum successores de futuro euentu: scilicet quòd priuabitur multo tempore progenies Dauidis regno, antequam veniet Mesias. vt quum hoc viderint fieri, non perdant fidem de aduentu Mesiæ, deque promissione facta à deo Dauidi. Vnde & merito psalmus iste appellatus est eruditio seu intelligentia: quoniam eruditi sunt filii Israel vt non intelligerēt promissionem diuinam sic adimplendam vt continua successione futuri essent reges de semine Dauidis vsque ad Mesiam qui regnaturus est in æternum. Nota secundo quòd istæ querulæ voces verificantur in populo illo intermedio tempore, non prout sonant (quum videantur quasi blasphemiæ arguentes deum violati fœderis) sed vt explicant motum rationis inferioris, considerātis naturam
H factorum & non rationes diuinas quibus hæc fecit deus. Ita quòd sicut Hieremias explicans motum partis inferioris secundū naturam facti dixit, seduxisti me domine & seductus sum, ita populus facta considerans explicat id quod facta prætendunt. quod est opus rationis inferioris & non rationis deliberatæ: quoniam deliberatio exigit etiam rationem superiorem: alioquin deliberatus actus non sit. His prælibatis intellige verba populi ad deum post regnum Zedechię. Et tu deus reliquisti & abominatus es: indignatus es cū Christo tuo, Dauide in ipsius successione, priuādo successionem eius regno. Feciſti vacare pactum serui tui, hoc est pactum tuum cum seruo tuo Dauide. Vere vacauit tanto tempore pactum de regno: quia nullus fuit ex eius semine
rex tanto tempore. Maculasti terræ coronam eius, regiam dignitatem. Dixit terræ, cohibēs linguam, ne intelligatur quòd maculauerit coronam Mesiæ: quæ futura erat corona cælestis. Rupisti omnes macerias eius, regni eius custodias. vel quia non solum mœnia ciuitatum sed & macerias vinearum rupisti: vt intelligas totalem desolationem. Posuisti munitiones eius ruinam, lo-
I co munitionum posuisti ruinam ciuitatum & templi &c. Diripuerunt eum, regnum eius, omnes transeuntes viam, datus est in prædam omnibus: fuit opprobrium vicinis suis, ammonitis &c. Eleuasti dexteram angustatorum eius, lætificasti omnes inimicos illius. Etiam reuerti facies aciem ensis eius. Metaphora est, sumpta a retortione aciei gladii incisorii: quum torquetur acies acsi esset ex plumbo, & sic non potest incidere. Et intendit per hanc metaphorā quòd arma propria nihil eis profuerunt, dicendo. Etiam, ad cumulū malorum, reuerti facies, id est retorqueri, aciem gladii eius, & non erexisti eum in prælio. Cessare fecisti munditiam eius, hoc est cęrimonialia omnia per munditiam significata, quia aqua lustrationis ad mundandum cessauit tanto tempore. & thronum illius, regium, terræ (datiui est casus) detraxisti, ad terram deiecisti. Abbreuiasti dies pueritiarum eius. Locutio est metaphorica ad similitudinem eorum qui moriūtur in pueritia. Et intendit quòd regnum mortuum est in pueritia. Amiciuisti super eum ignominia. Hæc sunt mala pœnæ quæ populus medio tempore vidit, contraria quantum ad substantiam fa
&i superioribus promissis Dauidi, vt diligens lector potest discurrendo applicare.

K VSQVEQVO.) Completa narratione transit ad supplicationem. Vsquequo domine absconderis? Petit primo non differri aduentum Mesiæ. Vsquequo domine absconderis, velut non auditurus, in æternum? tanquam dicat absit. Vel hoc quod dicitur in æternum, iungendum est cum sequēti particula sic. in æternum ardebit, quasi ignis indignatio tua? interrogatiue. quasi dicat absit. Memento ego quanti temporis. Rationem affert accelerandi aduentum Mesiæ ex breuitate vitæ humanæ. Et intendit quòd non sumus tam longęuæ vitæ, vt possimus diu viuendo expectare longo tempore & videre tandem regnum Mesiæ, sed sumus breuissimæ vitæ. & propterea, accelera, vt videamus Mesiam. Memento, huius scilicet. quanti temporis ego, sum, super quam vanitatem, breuis vitę, creasti omnes filios Adam, communis est ista miseria. Quod & probat. Quis vir viuet & non videbit mortem? nullus. saluabit animā suam de manu fouęæ, inferni, ne descēdat ad inferos? nullus. Mortem describit prius ex parte corporis quod moritur.

deinde ex parte loci animæ separatæ. Et est sermo de loco animarum ante aduentum Mesiæ. tūc A
enim locus animarum erat infernus. Vbi gratiæ tuæ priores domine. quas iurasti Dauidi in veritate tua? Auget supplicationem ex diuina promissione: tanquā requirens vt adimpleat promissam gratiam iuramento firmatam Dauidi de Mesia rege ex semine eius. Et nota quòd expectantis affectu & more clamat vbi sunt promissæ gratiæ? cupit enim eas videre adimpleri. & quia non apparent, clamat vbi sunt? Recordare domine. Adiungit supplicationi rationem ex parte iniuriarum quas patitur populus, specialiter quo ad hoc quòd inimici exprobrando dicūt, quando veniet Mesias vester? & similia. Recordare domine opprobrii seruorum tuorum, nostri: portaui, ego populus, in sinu meo, patienter recōdens, omne, opprobrium, multorum populorum, opprobrantium. Quod exprobrauerunt inimici tui domine: vt intelligas istos populos esse inimicos dei. Et dixit hoc ad humano more prouocandum deum propter opprobrium ab inimi- B
cis dei. Quod exprobrauerunt vestigia Christi tui. Ecce materia opprobrii, exprobrant enim remanere vestigia in fide nostra Christi tui Dauidis propter spem Mesiæ: erant siquidē velut vestigia Dauidis vncti à deo in patrem Mesiæ fides & spes venturi Mesiæ.

Benedictus dominus æterno. Concludit orationem populus adiuncta ratione superiore, benedicendo deum: hoc est submittendo totum prouidentiæ eius, & gratias agendo de omnibus. Vel supplicando concludit desiderantis affectu. sit benedictus dominus in æternum: amen & amen, vere & iterum vere. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Oratio Moysi viri dei. LXXXIX. C

DOmine refugium factus es nobis: in generatione & generatione.
Priusquam montes fierent aut formaretur terra & orbis: à seculo & vsque in seculum tu es deus.
Ne auertas hominem in humilitatem: & dixisti conuertimini filii hominum.
Quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesterna quæ præteriit.
Et custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt. D
Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret, & arescat.
Quia defecimus in ira tua: & in furore tuo turbati sumus.
Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo: seculum nostrum in illuminatione vultus tui.
Quoniam omnes dies nostri defecerunt: & in ira tua defecimus.
Anni nostri sicut aranea meditabuntur: dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni.
Si autem in potentatibus octoginta anni: & amplius eorum labor & dolor: E
Quoniam superuenit mansuetudo: & corripiemur.
Quis nouit potestatem iræ tuæ: & præ timore tuo iram tuam dinumerare?
Dexteram tuam sic notam fac: & eruditos corde in sapientia.
Conuertere domine, vsquequo: & deprecabilis esto super seruos tuos.
Repleti sumus mane misericordia tua: & exultauimus & delectati sumus in omnibus diebus nostris.
Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti, annis quibus vidimus mala.
Respice in seruos tuos & in opera tua, & dirige filios eorum.
Et sit splendor domini dei nostri super nos, & opere manuum nostrarum dirige super nos, & opus manuum nostrarum dirige.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PSALMVS XC.

IVXTA HEBRAEVM.

Oratio Moysi viro dei. XC.

1 Propheta. †DOmine habitaculum tu fuisti nobis:in generatione & gene- †domine mei.
ratione.

2 Antequam montes nati sunt,& creata fuit terra & orbis: & à seculo & vsque
es
seculum tu deus.

3 Facies reuerti hominem vsque ad contritionem: & dixisti, reuertimini filii
Adam.

4 Quia mille anni tui in oculis tuis:sicut dies hesterna quando pertrãsiet, & vi- sicut
gilia in nocte.
o

5 Inundasti eos,somnus erunt,in mane quasi herba mutabitur.

6 In mane florebit & mutabitur,ad † vesperum succidetur & siccabitur. † vespere

7 Quoniam consumpti sumus in furore tuo,& in ira tua territi sumus.

8 Posuisti iniquitates nostras coram te, absconsionem nostram luci facierum
tuarum.

9 Quoniam omnes dies nostri versi sunt in ira tua, cõsumpsimus annos nostros
quasi sermonem.

10 Dies annorum nostrorum,in se septuaginta anni,& si in fortitudinibus octo-
est
ginta anni. & superbia eorum labor & dolor, quoniam volans cito & vo-
lauimus.

exigit
11 Quis sciens fortitudinem iræ tuæ,& sicut timor tuus iram tuam.

12 Ad numerandum dies nostros,sic fac scire,& faciemus venire cor sapientiæ.

et placatus
13 Reuertere domine⁴,vsquequo?& solatus esto super seruos tuos.

14 Satia nos in mane gratia tua, & laudabimus & lætabimur in cunctis diebus
nostris.

quibus quibus
15 Lætifica nos sicut dies afflixisti nos,annos vidimus malum.

16 Apparebit ad seruos tuos opus tuum, & pulchritudo tua super filios eorum.

17 Et erit dulcedo † domini dei nostri super nos,& opus manuum no- † dominorũ
meorum.
strarum dirige super nos,& opus manuum nostrarum dirige ipsum.

TItulus est. Oratio Moysi vira dei. Et est tertius psalmus intitulatus oratio. quia per modum contemplationis editus est. Attribuiturque oratio hæc Moysi qui scripsit pentateuchum. Et ne intelligeres alium Moysen,adiunctũ est viro dei:sic enim sæpe in scriptura vocatur ille Moyses. Et aut Moyses condidit orationem hanc metrice,insertam psalmis Dauidis(sicut inter epistolas Ciceronis inseruntur aliquæ aliorum epistolæ) aut quod potius crediderim, Moyses edidit hanc orationem quantum ad materiam non metrice:quam postea Dauid extendit,in formam metri reducendo. & propterea Moysi ascribitur tanquam authori orationis quantum ad materiam.

Circa materiam psalmi aduerte esse hic aliquid certum scilicet quòd à principio psalmi vsque ad versiculum vndecimum tractatur de miseria vitæ humanæ quantum ad breuitatem vitæ vnde & concluditur dies nostros annorum.lxx.esse. Ita quòd clarum est primam partẽ psalmi tractare de vitæ breuitate communi generi humano ex ira dei propter peccata nostra. Quo fit vt reliqua pars psalmi quæ in supplicatione consistit, intelligenda consequenter sit de remedio huiusmodi miseriæ:alioquin non responderent vltima primis. Et quia remedium est spirituales gratia,ideo secunda pars psalmi proculdubio intelligenda est de petitione spiritualis gratiæ. Verum an petatur spiritualis gratia absolute, an per aduentum Messiæ, non clare patet. A Consideranti tamen perspicaciter.xv. versiculum(petentem lætifica nos sicut dies afflixisti nos, annos vidimus malum) apparebit prophetam distinguere inter tempus afflictionis & mali & tempus lætitiæ:ac per hoc petere gratiam aduentus Messiæ. tanquam tempus Messiæ sit tẽpus lætitiæ,& tempus ante Messiam sit tempus afflictionis. Et hanc temporis diuersitatem referendo ad solam gratiam,difficile est saluare:quoniam non diuersum sed vnum & idem est tẽpus gratiæ & tempus afflictionis. Consonatque aduentui Messię præcedens immediate versiculus petẽs, satia nos mane gratia tua,& laudabimus & lætabimur in omnibus diebus nostris. Hoc enim clare Zacharias pater Ioannis baptistæ in Messiæ aduentu impleri dicit. vt seruiamus illi in sanctitate & iustitia omnibus diebus nostris. Consentaneum itaque rationi est vt materia psalmi intelligatur ad literam miseria humanę vitæ propter peccatum hominis à diuina inflicta iustitia,commemorata vt reparanda per Messiam.

SVMMARIVM EST. B

Propheta ob hominis peccatum à diuina iustitia miseriam humanæ vitæ illatam contemplatur. & supplicat vt placatus deus faciat hominem sua gratia, dando & sapere secundum timorem suum,& lætari cunctis diebus, & directionem operum: prophetans appariturum opus cum dei pulchritudine ac dulcedine.

Persona loquens propheta est.

DOmine habitaculum.) Diuiditur psalmus in partes duas:propositiuam materiæ,& executiuam,ibi,quoniam mille. Proponit tria,scilicet æternitatem dei,iustitiam eius,& gratiam eiusdem. Sed litera non proponit hæc tria hoc recto ordine:sed primo gratiam.domine habitaculum,refugii,tu fuisti nobis,non in personis nostris,sed in generatione & generatione, hoc est vniuersis generationibus. Assimilat deum habitaculo refugii:quia intendit loqui de deo quatenus ad eum confugit genus humanum,damnatum propter proprium peccatum:sicut homo à facie persecutorum & iniuriarum(ab imbribus,frigoribus &c. confugit ad habitaculum. Ante- C quam montes nati sunt & creata fuit terra & orbis. Aeternitas dei proponitur.tum à parte ante ante per tempus imaginarium significatum,dicendo ante creationem mundi. Sicut enim dicendo,extra aut supra cælum,significatur imaginarius situs,ita dicendo antequã terra fieret &c. significatur tempus imaginarium:quia nullum erat tunc tempus reale. Et à seculo & vsq; in seculum tu deus. Ecce æternitas à parte post. extensio enim temporis à seculo in seculum, post mundi creationem est. Facies reuerti hominem. Proponitur iustitia quam deus exercuit in primum hominem. quum enim donasset ipsum originali iustitia, post peccatum fecit reuerti eum vsque ad contritionem mortis. Et dicit reuerti:quia rediit in cõditionem propriæ naturæ. Et futurum facies,respicit dei æternitatẽ præmissam. Et construenda est sic litera. Tu deus antequam montes nati essent &c. facies reuerti hominem ad contritionem mortis sibi naturalem. Et dixisti. D Declarat quando hoc fuit afferendo sententiam datam cõtra hominẽ. reuertimini filii Adam. puluis es & in puluerem reuerteris. Vbi & nota non solum hominem damnatum sed & filios:vt intelligas primum parentem cum ipsius posteritate damnatum ad mortem,hoc est ad necessitatem moriendi. Hoc enim significat,reuertimini in terram filii Adam.

QVIA mille anni.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractantur simul illę particulæ,antequam montes &c. facies reuerti hominem &c. hoc est diuinæ æternitatis & humanę punitionis quo ad durationem vitæ. Secundo tractatur illa,domine habitaculũ fuisti nobis &c. ibi quis sciens fortitudinem. Tres itaque pœnales conditiones humanæ vitæ Propheta affert scilicet quòd est vt somnus,quòd mutationibus multis subiecta,& quòd velocissime ac breuissime transit. Et has omnes infert ex cõparatione naturalis vitæ (qua homo innocens viuere posset) ad æternitatem. ita quòd conferendo naturalem vitam hominis ad æternitatem, intendit monstrare non fuisse seueram dei iustitiam qua propter peccatum animaduertit in homines dictis tribus pœnalitatibus. Hoc est quo tendit Propheta. Accipit itaq; annos mille pro supremo tempore humanæ vitæ:vtpote quos nullus vnquam homo vixit:vt patet legenti ætates hominum antę diluuium. Et refert ad æternitatem oculatam,dicens. Quoniam mille anni, suprema hominis ætas,in oculis tuis(ecce æternitas oculata)sunt sicut dies hesterna, non quando durabat,sed quando pertransiet. prima comparatio. Et custodia in nocte. altera comparatio mille annorum ad æternos oculos dei. Et per primam comparationem intendit declarare quòd quantacunque ætas humana relata ad æternitatem, nullius est durationis, sed est sicut dies hesterna postquam pertransiit:quæ significat tempus præteritum pauciſſimum, quod modo nihil

Universidad de Deusto
Biblioteca

F est. Per alteram vero comparationem intendit declarare quòd studium humanum ex omnibus naturæ viribus est sicut vna vigilia custodiæ nocturnæ. Per quod significatur & breuitas & obscuritas totius studii humani naturalis:ita quòd non meretur comparari diei nec etiam integrę nocti,sed vni custodiæ. Quia inquam sic se habent naturalia hominis ad æternos oculos dei inundasti eos,more impetuosæ aquæ impulisti eos homines peccantes.& per hoc significat punitionem diuinam.Somnus erunt.Ecce prima pœna scilicet quòd homines facti sunt vt somnus. Metaphoricus est sermo,& vt respondeat præmissis,duo innuit. Alterũ per respectum ad diem hesternam.alterum per respectum ad custodiam noctis scilicet quòd vbi hominis vita naturalis erat velut dies hesterna,per peccatum facta est velut somnus. Et similiter vbi humanum studium naturale erat velut custodia nocturna,per peccatum factũ est velut somnus: hoc est quòd studium hominis post peccatum tam inuolutum tenebris est quòd nec custodiæ nocturnæ meG retur assimilari sed dormitioni.& similiter vita nostra non meretur comparari diei(quo multis vacatur exercitationibus) sed somno,qui necessitatis est.Et tu poteris extẽdere metaphorã prout spiritus sanctus docuerit. In mane quasi herba mutabitur.Secunda pœna describitur tot varietatum quibus homo subiicitur.& declaratur primum ex similitudine herbæ, quæ eodem die tot mutationib⁹ subiicitur.Mutabitur,homo,quasi herba in mane, hoc est in die artificiali à suo principio nominato.Et subdit modum.In mane,in prima parte diei,mutabitur, incipiet mutari vegetatione,& florebit:ad vesperum siccabitur & succidetur. Quoniam consumpti sumus. Rationem reddit tot varietatum ex diuina iustitia: vt intelligas propter peccatũ hæc nobis accidisse,Et duas inducit mutationes nostri:sub quibus omnes mutationes nostri intellige comprehendi.

H QVONIAM consumpti sumus.) Ecce vna mutatio,sub qua cõprehenditur omnis mutatio corporis.in furore tuo,iustitia tua punitiua.& in ira tua territi sumus.Ecce altera mutatio. sub qua comprehenditur omnis mutatio passionum animi. Posuisti iniquitates. Quia deus non est prius vltor quàm homo sit peccator, declarat rationẽ iustitiæ diuinæ fuisse peccata hominis.Et loquitur more humanorum iudicum:qui quando puniturí sunt crimẽ, ponunt crimen illud ante examen suum, & deducunt crimen quod erat occultum coram iudice in lucem iudicii.Hæc enim significat dicendo.posuisti iniquitates nostras coram te,iudicandas & puniendas, absconsionem nostram luci facierum tuarum.Ad literam (vt ipse Moyses scripserat) deus posuit peccatum primorum parentum coram se,& absconsionem Adæ,dicendo Adam vbi es? respondente illo abscondi me eo quòd nudus essem &c. Quoniam omnes dies nostri. Tertia pœna velocissimæ breuitatis describitur.Quoniam omnes dies nostri versi sunt in ira tua,de boI no in malum:in statu enim innocentiæ dies nostri erant boni &c.sed in ira dei,hoc est in iustitia,versi sunt in malos.ideo consumpsimus annos nostros quasi sermonẽ. volat irreuocabile verbum.Percipe labilitatem annorum nostrorum ad similitudinem locutionis. Dies annorum nostrorũ:ecce breuitas.in se,hoc est non relati ad æternitatem sed in seipsis(relati enim ad æternitatem iam dictum est quòd nec merentur compari vni diei)sunt.lxxii.anni.Considera hoc tu qui dicis ætatis nos esse breuioris quàm fuerint ętatis superioris homines.multa milia annorum iam fluxerunt à tempore editi psalmi contemplantis ætatem humanam.lxx.annorum.Si enim breuior facta esset ætas, certe à tanto tempore hucusque non esset ætas hominum adhuc. lxx.annorum:cuius oppositum videmus.Et si in fortitudinibus, hoc est in complexionibus robustioribus, octoginta anni: & superbia eorum labor & dolor: hoc est & quod superire contingit tempus octoginta annorum,plenum est laboris & doloris.quoniam volans cito,est vita nostra,K & volauimus,magis quàm ambulauimus.Intendit enim per metaphoram volatus velocitatem cursus vitæ nostræ significare,quanto celerior est volatus ambulatione.videmur enim nobis nõ ambulasse sed volasse quum sumus prope mortem.

QVIS sciens.) Tractatur hic illa particula,domine habitaculum fuisti nobis:petendo scientiam,gratiam,& lætitiam ac directionem operum cum diuina placatione,apparitione operis pulchritudinis ac dulcedinis dei. Vide singula.Inchoat petitionem sapientiæ ab impossibilitate aliter habendi eam.Quis sciens fortitudinem iræ tuæ,hoc est quantum potest iustitia tua? quasi dicat nullus.Scimus enim fortitudinem iræ humanæ:quia vltimum quod potest est occidere hominem.Sed quantum potest iustitia diuina nullus scit naturali notitia.tum quia nullus naturaliter scit pœnas alterius vitæ.tum quia multo plus potest iustitia diuina quam in inferno punire.Et sicut timor tuus iram tuam,hoc est quis sciens iram tuam sicut timor tuus exigit scire?quasi dicat nullus.Vbi perpende ignorantiam tum eius quod potest iustitia diuina.tum modi sciendi,scilicet vt diuinis timor exigit. Ideo ad numerandum dies nostros,sic (scilicet secundum timorem tuum)fac scire.Perpende quòd petit scientiam sic, id est secundum timorem dei ad numerandum dies proprios:hoc est ad liberandum tempus vitæ propriæ secũdum timorem dei. Qui enim scit computum dierum suorum tenere secundum timorem dei, hic scit vt diuino congruit timori & iram dei & quantum potest ira eius. Et hoc est primum remedium contra breuitatem vitæ. Vnde & subditur fructus. & faciemus venire cor sapientiæ.Effectus scientiæ est dare operam vt cor imbuatur sapientia,hoc est notitia diuinorum. Et bene nota quòd non loquitur de sapientia mentis,sed de sapientia cordis: quoniã illa est speculatiua communis bonis & malis,ista est effectiua,propria bonis. Reuertere domine.Secunda petitio more humano deum velut principem qui recesserat indignatus,interpellat vt reuertatur placatus:Reuertere domine,ad similitudinem reuertentis te habe qui velut recessisti à nobis propter peccatum,vsquequo,supple differs reuerti:& solatus esto (passiue vsurpatur hic solatus) ad similitudinem eius qui iam consolationem recipit esto, super seruos tuos. Satia nos. Tertia petitio.Non parũ gratiæ impartire,sed satia nos gratia tua:& hoc non tarde,sed in maB ne,principio diei gratię& veritatis:& laudabimus,te,& lætabimur,in te,in cũctis diebus nostris: Pondera petitionem:petit enim nos satiari diuina gratia.Et pondera fructum,lætitiam & laudem omnibus diebus nostris.Et vide si de Messiæ aduentu tractat. Lætifica nos.Quarta petitio.Sicut dies afflixisti,hoc est quibus afflixisti,nos:annos, hoc est sicut annos, vidimus, hoc est quibus vidimus malum.Vbi manifeste vides peti lætitiam in diebus Messiæ sicut in diebus ante Messiam fuit afflictio & visio malorum:afflictio in nobis,visio malorum in proximis. Apparebit. Interserit antequam compleat petitiones omnes modum quo deus concedet petitas gratias:quod est prophetare mysterium Messiæ.Apparebit tunc quum concesseris nobis hæc,ad seruos tuos opus,non nostrum,sed tuum.Mysterium Messiæ appellat opus diuinũ: quia vere sic est. quod describit appariturum seruis dei.Et pulchritudo tua super filios eorum.Ipse Messias est pulchritudo dei.Est enim splendor gloriæ & figura substãtiæ eius &c.Et recole quòd ideo dicit & C super filios eorum,scilicet seruorum dei:quia in principio psalmi proposuerat habitaculum fuisti nobis in generatione & generatione.Verificat siquidem multitudinem generationum,inducendo seruos dei & filios eorum. Et erit dulcedo domini dei nostri super nos.Dixerat quòd apparebit opus tuum:& explicauerat opus illud esse pulchritudinem ad perficiẽdũ intellectum: Pulchra enim sunt quę visa placent.Supererat vt explicaret idem ad perficiendum affectum:& propterea dixit.Et erit dulcedo,appetibilis,domini dei nostri super nos.Hæc omnia in mysterio Messiæ affuisse,clare constat. Et opus manuum nostrarũ. Regreditur propheta ad prosequendum petitiones.Quæcunque enim superius petiit,ad intellectum & affectum spectãt. Vnde reliquum erat vt peteret spectantia ad executionem operis.Parum enim prodest scire & velle,nisi subsequatur operatio,quum facultas suppetit.Et propterea duo petit circa executionem operis. Alterum est.Et opus manuũ nostrarum dirige super nos.In quo petit opera humana diD rigi supra facultatem naturæ:quod tunc percipimus,quum nostrũ credere,nostrum sperare,nostrum diligere,nostrum operari ad supernaturalia tendit bona. Alterum. Et opus manuum nostrarum dirige,ipsum.In quo petit etiam opera nostra quæ ex vi naturalium operamur dirigi à deo.Et hoc directe attestatur recognitioni humanæ miseriæ quam incurrimus per peccatũ, vt etiam in operibus ex viribus naturalibus nobis competentibus cognoscamus nos intelligere directione diuina:sicut infirmi egent auxilio in operibus quæ sani possent.Amen.

VVLGATA EDITIO. XC.

E QVi habitat in adiutorio altissimi:in protectione dei cęli commorabitur.
Dicet domino.susceptor meus es tu & refugium meum,deus meus,sperabo in eum.
Quoniam ipse liberabit te de laqueo venantium: & à verbo aspero.
Scapulis suis obumbrabit tibi,& sub pennis eius sperabis.
Scuto circundabit te veritas eius,non timebis à timore nocturno,

Universidad de Deusto
Biblioteca

F A ſagitta volante in die,à negocio perambulante in tenebris:ab incurſu & dæmonio meridiano.
Cadent à latere tuo mille & decem milia à dextris tuis: ad te autem non appropinquabit.
Veruntamen oculis tuis conſiderabis:& retributionem peccatorum videbis.
Quoniam tu es domine ſpes mea,altiſſimum poſuiſti refugium tuum.
Non accedet ad te malum:& flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.
Quoniam angelis ſuis mandauit de te:vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis.
In manibus portabunt te:ne forte offendas ad lapidem tuum.
G Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis: & conculcabis leonem & draconem.
Quoniam in me ſperauit liberabo eum:protegam eum quoniam cognouit nomen meum.
Clamauit ad me,& ego exaudiam eum:cum ipſo ſum in tribulatione,eripiam eum & glorificabo eum.
Longitudine dierum replebo eum:& oſtendam illi ſalutare meum.

IVXTA HEBRAEVM. XCI.

H
1 *Propheta.* HAbitans in abſcondito excelſi,in vmbra omnipotentis pernoctabit.
2 *Meſias.* Dicam domino[a]. ſpes mea & arx mea,deus meus, confidam in eo
3 *Propheta.* Quia ipſe liberabit te à laqueo offendiculi,à peſte fallaciarum,
tibi erit
4 In ala ſua operiet te,& ſub alis eius protegeris,ſcutum & clypeus veritas eius.
quæ
5 Non timebis à timore noctis,à ſagitta volabit die.
quæ quæ
6 A peſte in obſcuro ambulabit,ab inciſione diruet meridie.
7 Cadent à latere tuo mille, & decem milia à dextera tua, ad te non appropinquabit.
8 Tantum in oculis tuis videbis,& retributionem impiorum cernes.
Meſia
9 Quoniam tu domine[a] ſpes mea,excelſum poſuiſti habitaculum tuum.
ideo
10 Non accidet ad te malum, & plaga non appropinquabit in tabernaculo tuo.
dete
11 Quoniam angelis ſuis mandabit tibi, ad cuſtodiẽdum te in omnibus viis tuis.
12 Super palmas portabunt te,nequando offendes in lapidem pedem tuum.
13 Super leonem & aſpidem calcabis,conculcabis leunculum & draconem.
14 *Deus.* Quoniam in me deſideraui & liberauit eum,exaltabo eum, quoniam cognouit nomen meum.
15 Vocabit me & reſpondebo ipſi:cum ipſo ego in anguſtia,eruam eum & honorabo eum.
16 Longitudine dierum ſatiabo eum,& faciam videre ipſum in ſalute mea.

TItulus nullus eſt. Materia pſalmi ex ipſo pſalmo apparet quòd eſt Meſias cuſtoditus a deo. Nam cuſtodia mãdata in verſiculo.xi.(angelis ſuis &c.) nulli particulari perſonæ,nulli populo conuenit niſi Meſiæ. Quilibet enim populus & quilibet ſingularis homo excepto Meſia,permiſſus eſt offendere pedem ad lapidem:hoc eſt incurrere aliquem caſum quaſi fortuitum, A & culpæ & pœnæ. Excepto inquam Meſia:qui & peccatum nullum fecit, & inuoluntarium malum nullum incurrit. Accedit ad hæc quòd in principio pſalmi dicitur, habitans in abdito excelſi. Habitare quippe eſt iugem quietem perſonalem alicubi poſſidere conſtat autem nec Moyſen nec Dauidem aut quemcunque alium iuſtum habitaſſe, ſed tranſitorie quodammodo hoſpitatos in abdito excelſi. Meſiam vero habitaſſe:qui de ſeipſo teſtatur. Nemo aſcendit in cælũ niſi qui deſcendit de cælo filius hominis qui eſt in cælo. habitans ſemper in abdito excelſi. Vnde ſine dubio materia pſalmi ad literam eſt diuina Meſiæ viatoris cuſtodia à malo, ſic vt mereretur propria tribulatione immortalis vitæ præmium.

SVMMARIVM EST.

Propheta Meſiam habitantem in abſcondito dei,cuſtodiendum ab omni malo, periculo & euentu,miniſtrantibus ei angelis deſcribit:ſic vt paſſum nil præter deum deſiderantem deus fouerit,liberauerit,exaltauerit,immortalitate vitæ corporalis,honore & ſalute omni repleuerit. B
Perſonæ loquentes ſunt tres:propheta,Meſias,& deus.

HAbitans in abſcondito. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ,& executiuam,ibi dicam domino. Proponit vnum,multis tamen conditionibus fultum. Proponit quidem quòd habitans Meſias in abſcondito excelſi dei (hoc eſt in diuinitate,quæ eſt ſummum abſconditorum nobis)pernoctabit in vmbra omnipotẽtis:hoc eſt noctẽ præſentis vitæ vſq; ad finem ducet in vmbra,in protectione omnipotentis dei. Vbi videre facile potes multitudinẽ myſteriorum:nam habes hinc vtranque Meſiæ naturam. Diuinam quidem per habitationẽ in abſcondito excelſi:humanam vero ſubiectam paſſioni, per pernoctationẽ ſub vmbra omnipotẽtis.

Dicam domino.)Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur Meſias quatenus ſub vmbra omnipotentis. Secundo quatenus habitans in excelſo,ibi,quoniã tu domine. Tertio quatenus pernoctabit,ibi,quoniam in me. Tractans itaq; Meſiam ſub vmbra omnipotentis, prius introducit Meſiam ipſum profitentem fidutiam ſuam in deo:vt per hoc intelligas Meſiam viatorem recognoſcentẽ ſe ſubditum deo,& omnia à deo habere. Dicam,ego Meſias,domino,recognoſcendo & recurrendo ad ipſum,tria. Primũ.ſpes mea,tu ſolus mihi ratio ſperãdi. Fuit enim in Chriſto. Spes immortalitatis corporis & exaltationis ſui nominis,& breuiter reſpectu bonorum quæ per paſſionẽ ſuam meruit. Et aſſecutus partim eſt & partim aſſequetur in ſecũdo aduentu. Secundũ. Et arx mea,ratio omnis ſecuritatis meæ ad ſimilitudinẽ arcis reddentis hominem tutũ. Tertium.deus meus, ſingulariſſime per gratiam vnionis perſonalis. Ex quibus infert quartũ. Confidam in eo,& in nullo alio. Deinde propheta alloquitur Meſiam,deſcribens effectus diuinæ vmbræ & eius,id eſt Meſiæ fidutiæ in deo,dicens. Quia ipſe,omnipotẽs, liberabit te, Meſiã,a laqueo offendiculi. Aduerte prudens lector pſalmũ iſtum metaphorico ſtylo tanquã ſub parabola deſcribere Meſiã cuſtoditum. Vnde ſtatim inducit tres metaphoras periculorũ & cuſtodiarũ. Prima ſumitur à periculis venatiorũ. Et explicatur à laqueo offendiculi,hoc eſt in quẽ offenditur. In laqueos enim venatorios offendunt & animalia terreſtria & aliquæ aues. Et ne quæras quid ſignificent,ipſemet propheta exponit à peſte fallaciarũ. Acſi aperte diceret. Ipſe liberabit te ab omnibus fallaciis peſtiferis,ſignificatis per laqueos offendiculi. Signanter autẽ addidit a peſte:vt intelligeres laqueos eſſe mortiferos:hoc eſt poſitos non ſolum ad capiendum ſed ad mortem. In alia ſua. Secunda metaphora ſumitur à periculo imminẽte pullis ex volucribus rapacibus. In ala ſua,deus,operiet te, velut gallina pullos: & ſub alis eius protegeris. Scutum & clypeus. Tertia metaphora ſumitur a periculo præliorum. Poſt pericula enim venationum & pericula ex auibus rapacibus,ſubiungit pericula bellorum. Et propterea nominat arma defenſiua in bello. Scutum,rotundum ſatis notum,& clypeus,genus ſcuti cooperientis totum hominem,veritas eius,tam pro ſcuto quam pro clypeo erit tibi veritas diuina. Lege euãgelium:& reperies Chriſtum veritate vſum pro ſui defenſione. Nam & cum tentaretur in deſerto,veritate diuinæ ſcripturæ ſe defendit. Et Iudæis dicebat. Si veritatem dico vobis quare non creditis mihi? Et Pilato ad hoc natus ſum vt teſtimonium perhibeam veritati. Antequam vltra progrediamur,aduerte per primam metaphoram ſignificari liberationem Meſiæ a morte per reſurrectionem. Mors enim eius fuit ex parte occidentium ipſum velut loqueus offendiculi & peſtis fallaciarum:vt clare patet in euangelica hiſtoria. Nam principes Iudæorum ſub prætextu læſæ maieſtatis fallaciſſime exterruerunt Pilatum: quum regnum Meſiæ non eſſet de hoc mundo. Vnde non dicit propheta quia ipſe præſeruabit te,ſed liberabit te: vt intelligas quòd velut comprehenſum a laqueo liberauit. Fuit enim Chriſtus quodammodo comprehenſus, pro quanto

Universidad de Deusto
Biblioteca

F fuit occisus secundum corpus:sed fuit liberatus à laqueo, quia resurrexit immortalis, & fidem suam propagauit. Ad quam extinguendam tendebant Iudæi:vt ipse met testantur. Ne forte veniant discipuli eius & furentur eum,& dicant plebi surrexit à mortuis, & erit nouissimus error peior priore. Vbi manifeste ad extinguendum fidem Christi se tendere sunt professi. Per secundam autem parabolam custodia Mesiæ ab insidiis dæmonum (vtpote ab habitãtibus in aere per volucres rapinæ significatorum) intelligitur:quòd scilicet nihil profecerunt tentando Christum iuxta illud. Venit princeps mundi huius & in me non habet quicquã. Vnde & significantius describitur non liberatus sed protectus,sub alis eius protegeris. Per hanc autem tertiam metaphoram,clare significatur custodia Mesiæ docentis & prædicantis populo: dum veritas diuina describitur scutum & clypeus eius. Vnde & sequuntur fructus. Non timebit à timore
G noctis. Effectus veritatis defendentis primus ponitur exclusio timoris à quatuor malis. Primum est à timore noctis. Secundum est à sagitta quæ volabit die. Tertium est à peste quæ in obscuro ambulabit. Quartum est ab incisione quæ diruet meridie. Et prosequendo metaphoram belli, tangũtur quatuor mala bellica. Duo occulta, scilicet periculorum nocturnorum & insidiarum. Quæ significantur per pestem ambulantem in obscuro. Et duo manifesta,scilicet sagittarum,& ensium lancearumque incidentium. Sed secundum parabolæ sensum vniuersæ rationes timendi videntur hic comprehendi. Nam ratio timendi ex parte obiecti,aut est ex magnitudine imminentis mali manifesti. Et sic est incisio dirutura meridie. Et parabolam belli sequendo,hostilis gladius manifeste imminens ad deuastandum valde timẽdus est. Et apte malum magnum manifeste imminens significatur. Ab incisione,ecce malum,quæ diruet, ecce magnitudo imminens, meridie, ecce manifeste. Aut ex non apparentia mali imminentis. Et hoc significatur per timorem noctis. Imminentia enim mala nocte,redduntur timenda quia non apparẽt quæ & quanta,qualia &c. sint. Aut ex parte modi occulti. Quandoque enim licet malum immi-
H nens sciatur,& non timeatur absolute,timendum tamen redditur ex modo occulto diuersarum insidiarum & huiusmodi fallaciarum. Et hoc tangitur per pestem quæ in obscuro ambulabit. Metaphora ista sumpta est à morbo epidimiæ, qui vulgo vocatur pestis: quæ ambulat, crescit, grassatur quum est tempus nubilosum. Et apte per hoc significatur malum magnum imminens per insidias & fallacias. tanquam nube tectum. Aut rursus ex parte modi repentini. Redditur siquidem malum valde timendum quum repente superimminere videtur. Et significatur per sagittam quæ volabit die. Sagittæ enim volantes,celerrime tendentes versus hominem,die,hoc est manifeste,timendæ. se reddunt:quia non dant tempus fugiendi. Et intẽdit propheta per hæc excludere a Mesia prædicante timorem cuiuscunque mali tẽporalis. Et bene nota quòd non excluditur a Christo donum timoris:de quo scriptum est Esa. xi. Et replebit eum spiritus timoris domini. Nec propassio timoris;quũ scriptum sit Mar. xiiii. cœpit pauere. Sed passio timoris. Hæc enim in Christo nõ fuit:sicut nec cuiuscunq; alterius passionis animalis defectus. At si nõ sufI ficit tibi exclusio omnis timoris malorum temporalium,sed singula quæris, percipe timorẽ noctis exclusum nocte qua proditus & captus est,quum dixit quem quæritis &c. Sagittam volantem in die,agnosce furiosum clamorem tolle tolle crucifige eum,cum præcipiti expeditione Pilati. Pestis vero ambulans in obscuro,machinatio mortis in concilio pontificũ executioni mandata sub pi ætextu læsæ maiestatis fuit. Incisio demum meridiana,in crucifixione manifesta est, quando clauis hora sexta fixus est. Et nihil horum timuit,sed pro veritate libens sustinuit. Cadet a latere tuo mille. Secundus effectus veritatis describitur. Et prosequendo parabolã,describitur ꝙ quum apparebit cũ clypeo veritatis,cadẽt omnes ad latera,tanquã expeditã dantes viam: & ꝙ a sinistris mille cadent,a dextris vero decem milia,ita ꝙ nullus ei nocebit: & ꝙ hos casus non efficiet gladiis,lanceis,sed tantũ videbit propriis oculis pro iusta retributione impiorũ. Hęc est parabola. Quoniã nullis armis offensiuis descriptus est armatus,sed defensiuis tantũ:puta scu
K to & clypeo. Nec dicit percuties eos,sed ꝙ ipsi cadent. Et expresse excluditur omnis offensio, dicendo tantũ in oculis tuis videbis. Hoc enim perinde est acsi dixisset,tu non facies cadere sed videbis cadentes. Et intendit per hanc metaphorã explicare infœlicẽ casum Iudæorũ in aduentu Mesiæ:ꝙ veniente Christo non cũ armis offensiuis,sed cũ prædicatione veritatis,cadent a latere eius mille,cadent in infidelitatis crimen Iudæi stantes ad latus eius (hoc est cõuersantes cum eo) mille,in magno numero. sed a dextris tuis,hoc est post resurrectionem tuã (status enim immortalis appellatur dextera Christi)cadent decem milia, Iudæorum: quia multo maior numerus Iudæorum cecidit in crimen infidelitatis post resurrectionem Christi quam ante. Nam per totum mundum Iudæi dispersi,& non solum illi qui erant in Iudæa,inciderunt in crimen perfi-

diæ. Et ipsi quidem ceciderunt, Christus autem non fuit causa casus eorum nisi veritatem manifestando: iuxta verbum eius. Si non venissem & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent. Et rursus. Si opera non fecissem quæ nemo alius fecit,peccatum non haberent, scilicet infidelitatis. Tantum in oculis tuis videbis,non eris causa casus eorum, sed clara visione intueberis casum: & retributionem impiorum cernes. Nota hic iusto dei iudicio casum Iudæorum permissum, dicendo retributionem. Significatur enim per hoc quòd meruerunt cadere in perfidiam. A

QVONIAM tu domine.) Tractatur illa particula, habitans in abscondito excelsi. Propheta enim prosequẽs sermonem ad Mesiam,assumit huiusmodi celsitudine pro ratione. Quoniam tu domine,Mesia,spes mea,spes omnium prophetarũ: excelsum posuisti habitaculũ tuum, vtpote simul existens in terra & in cælo. Ideo non accidet,non eueniet casu aut fortuito, ad te malum,quodcunq; & plaga non appropinquabit in tabernaculo tuo,in corpore tuo. Nemo (inquit ipse) tollit animam meam à me,sed ego pono eam. Quicquid enim passus est Christus, ex B propositi,ex electione & non inuitus neque casu passus est. Prosequendo parabolã belli,postquam descriptus est Mesias vetitate velut armis defensiuis munitus,describitur ex securitate sui habitaculi,& demum ex ministris custodiẽtibus ipsum. Quoniam angelis suis. Rationem reddit executæ custodiæ,mãdatum dei ad angelos. Sicut enim Christus vsus est ministerio hominum ad ea quæ sunt cibi & potus,nauigationis & huiusmodi,ita vsus est ministerio angelorum ad obuiandum occurrentibus quæ ipse nolebat sibi occurrere. Et hoc hic significatur. Quoniam angelis suis mandabit,deus,tibi,pro de te:ad custodiend ũte in omnibus viis tuis. Super palmas portabunt te. Metaphoricus est sermo,significans perfectam executionem custodiæ:sicut perfẽte custodiretur qui portaretur manibus angelorum. Nequando offendes in lapidẽ pedẽ tuum, ne minimus quidem casualis seu fortuitus casus eueniat. Super leonem & aspidem calcabis, conculcabis leunculum & draconem. Respectu hominum descriptus est Mesias defensus: modo respectu dæmonum describitur non solum illæsus,sed victor,sed calcator. Nũc inquit iudicium C est mundi,nunc princeps huius mũdi eiicietur foras. Describitur autem vniuersitas dæmonum sub metaphora animalium rapacium (leonis & catuli leonum) & venenosorum, aspidis & draconis:quoniam eorum tam maiorum quàm minorum officia ad rapiendum quem deuorent & ad venenandum animas tendunt. Differentias autem morales prudenti lectori relinquo.

QVONIAM in me.) Tractatur hic illa particula,pernoctabit. Postquam enim descriptus est Mesias vndique custoditus (tum ab hominibus,tum à malis & casualibus,tum etiã à nociuis animantibus) introducit propheta deum declarantem passionem, meritum ac præmium Mesiæ. Vbi nota rationem contextus. Oportuit enim declarare pernoctationem Mesiæ in principio propositam:& multo magis oportuit post expressam custodiam. Mesię ab omni malo,obuiare falsæ intelligentiæ quam concipere posses ex prædicta custodia,scilicet quòd inde intelli- D geres Mesiam non fuisse tribulationibus subiectum,non fuisse vere mortuum. Vt igitur hũc erroneum intellectum propheta excludat, oportuit subiungere quòd passus & tribulatus fuit: & quare,scilicet mereretur: & quid ei pro præmio datum est. Loquens ergo deus ait. Quoniam in me desiderauit,desiderium suum Mesias posuit non in mundo sed in me deo,& liberaui eum resuscitando ipsum. Nota in desiderio meritum: in liberatione vincula mortis à quibus liberatus est. Exaltabo eum. ecce præmium. Propter quod (inquit apostolus) deus exaltauit eum,& dedit illi nomen &c. Rursus. quoniam cognouit nomen meum, immo nullũ aliud nomen cognouit. Ego (inquit Mesias) gloriam meam non quæro,sed glorifico patrem meũ. Vocabit me. Nota tres actus meritorios:desiderii,glorificationis & vocationis:hoc est recursus ad deum. Et respon debo ipsi,multipliciter. Primo assistẽdo. Cum ipso,Mesia,ego,deus,in angustia,passionis eius. Se- E cundo liberando. eruam eum. Tertio glorificando. & honorabo eũ. Quarto immortalitate corporis donandò. Longitudine dierum satiabo. Et demum totaliter beando. Et faciam videre ipsum,Mesiam,in salute mea,hoc est in omni mea salute effecta ipsius:hoc est faciam quòd videbis omnem meam salutem in seipso. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Psalmus cantici in die sabbati. XCI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F BOnum est confiteri domino: & psallere nomini tuo altissime.
Ad annunciandum mane misericordiam tuam: & veritatem tuam per noctem.
In decachordo psalterio: cum cantico in cithara.
Quia delectasti me domine in factura tua: & in operibus manuum tuarum exultabo.
Quàm magnificata sunt opera tua domine? nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.
Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc.
G Cum exorti fuerint peccatores sicut fœnum: & apparuerint omnes qui operantur iniquitatem.
Vt intereant in seculum seculi, tu autem altissimus in æternum domine.
Quoniam ecce inimici tui domine, quoniam ecce inimici tui peribunt, & dispergentur omnes qui operantur iniquitatem.
Et exaltabitur sicut vnicornis cornu meum, & senectus mea in misericordia vberi.
H Et despexit oculus meus inimicos meos, & ab insurgentibus in me malignantibus audiet auris mea.
Iustus vt palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur.
Plantati in domo domini, in atriis domus dei nostri florebunt
Adhuc multiplicabũtur in senecta vberi, & bene patientes erunt vt annũcient.
Quoniam rectus dominus deus noster, & non est iniquitas in eo

IVXTA HEBRAEVM.

Psalmus cantici diei sabbati. XCII.

1 *Propheta.* BOnum confitendum domino*, & ad cantandũ nomini tuo excelse.
2 Ad annunciandum in mane gratiam tuam, & veritatem tuam in noctibus.
3 Super denario & super viola, super meditatione in cithara.
4 Quoniam lætificasti me domine* in operibus tuis, in operibus manuum tuarum cantabo.
5 Quam magnificata sunt opera tua domine*? valde profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.
6 Vir bestialis non cognoscet, & stultus non intelligit hoc.
sunt
7 In florendo impii sicut herba, & germinabunt omnes operantes iniquitatis, ad destructos esse vsque semper.
8 Et tu excelsus æterno domine*.
9 Quoniam ecce inimici tui domine* quoniam ecce inimici tui peribunt, & separabuntur omnes operantes iniquitatis.
10 Et exaltasti instar vnicornis cornu meum: mixtura mea in oleo recenti.
11 Et respexit oculus meus in inspectoribus meis, in insurgentibus super me malignantibus audient aures meæ.
sequens canticum
12 *Canticum.* Iustus vt palma florebit: vt cedrus in Libano crescet.
13 Plantati in domo domini*: in atriis dei nostri florebunt.

14 Adhuc fructificabunt in senectute: pingues & viuidi erunt. est A
15 Ad annunciandum quia rectus dominus*: rupes mea, & non iniquitas in eo.

TItulus est. Psalmus cantici diei sabbati. Dies sabbati omnem festiuum diem apud Hebræos comprehendit. Et in hoc titulo significat materiam diei festiui. Ita quòd materia psalmi significatur eadem cum materia diei festiui. Expendebatur siquidem dies festus in duobus operibus, scilicet diuinæ laudis, & annunciationis diuinorum populo. Et psalmus iste (vt ipsemet præ se fert) laudat vtrunque opus super gratia & veritate dei erga iustos & peccatores, ostẽsis in Dauide & persecutoribus eius. In principio siquidem psalmi manifeste laudatur laudare deũ & annunciare populo super gratia & veritate dei. In versiculis autem. vii. viii. &. ix. Pœna impiorum patet: in. xii. autem & sequentibus gratia iustorum. Ostensio autem erga Dauidem & inimicos eius explicatur in versiculis. x. &. xi. & vltimo: vt patet intuenti. Hæc est itaque materia psalmi ad literam. B

SVMMARIVM EST.

Dauid vtrunque sabbati opus (scilicet laudare deum, & annunciare Populo gratiam & veritatem dei erga iustos & iniustos) commendat. Et veritatẽ quidem in omnibus iniustis: ac specialiter in persecutoribus suis. Gratiam vero in seipso, omnibus iustis, ac specialiter in ministris diuini cultus manifestat.

Persona loquens propheta est.

BOnum ad confitendum domino.) Diuiditur psalmus in partes duas: prositiuam materiæ, & executiuam, ibi, quoniam lætificasti. Proponit quidem vnam orationem, sed multas habentem partes. Nam proponit bonum esse laudare & annunciare, adiungendo modos laudandi & materiam laudis ac annunciationis. Vide singula. Bonum, honestum quia actus religionis, vtile animæ & delectabile spiritui, supple opus est (hoc dicit ad reprehendendum eos qui superstitionem esse docent diuinam laudem & cantum) ad confitendum domino, confessione laudis: & ad cantandum explicat laudandi modum, scilicet cantando) nomini tuo, vt nomineris, vt glorificeris, excelse, deus. Ad annunciandum. Ecce secundũ opus, annunciare populo. In mane in noctibus: ecce circunstantiæ temporis. In mane, in principio diei tempore valde congruo ad vtrũque. in noctibus, tempore congruo ad laudandũ deum. Et specialiter subiungendo modo, scilicet super meditatione. Nox enim apta est contemplationi. Gratiam tuam. Ecce materia vtriusque: quia vniuersæ viæ domini gratia & veritas, Super denario, id est decachordo & super viola, super meditatione in cithara. Tria instrumenta apponũtur operi diuinæ laudis: vt per hęc intelligas vniuersa instrumenta musica. Meditatio autem inter modos laudandi admiscetur: vt intelligas exterius laudandi opus ab interna meditatione progredi & ad illam tendere. Ad hoc enim laudatur deus cantibus & instrumentis musicis, vt tum laudantium tum audientium meditatio excitetur erga diuina. Hic est enim fructus intentus. C D

QVONIAM lætificasti.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, bonum ad confitendum &c. Secundo illa, super meditatione, ibi, quàm magnificata. Tertio illa, veritatem tuam, ibi, vir bestialis. Quarto illa, gratiam tuam, ibi) & exaltasti. Quinto illa, ad annunciandum, ibi, plantati in domo domini. Reddit rationem quare bonum est laudare & canere laudes diuinas ex naturali origine. Quia lætificasti me domine in operibus tuis, ideo in operibus manuum tuarum cantabo. Dictio Hebraica interpretata cantabo, significat cantum mixtum laudi & econuerso. Naturalis origo cantandi & laudandi lætitia est: & talis lætitia talis cautus ac laudis. Vnde propheta nõ dixit lætificasti me in tali & tali re, sed in operibus tuis: hoc est quatenus sunt opera tua. vt rationem lætitiæ intelligas non rem operatam, sed deum operantem. Et proportionaliter ideo laudabo seu cantabo in operibus tuis quatenus tuis, id est ratione tui. Et vere hæc debet esse tota ratio diuini cultus: cantando, sonando &c. Et intendit ad literam Dauid in seipso exprimere reliquos. quia lætificatus fuit à deo in multis operibus dei) tum salutiferis, tum contemplatis) ideo assurrexit ad laudandum & cantandum deo. Quia ergo diuina est origo laudis diuinæ, merito bonum est laudare & cantare. Quòd magnificata.) Tractatur hic illa particula super meditatione: subiungendo res meditatas cantando & laudando. Et sunt duo. Primum. quàm magnificata sunt opera tua domine? Admirantis est & profitentis excellentem magnificationem operum diuinorum: vt per hoc intelligas mentem hominis contemplantis diuina opera, quantomagis considerat magnitudinẽ tãto magis admirari: quoniam semper crescit materia admirandi. Nã opera dei quanto magis contẽplantur tanto inueniũtur E

Universidad de Deusto
Biblioteca

F maiora. Alterum est. Valde profundæ factæ sunt. Dictio Hebraica si latina lingua permitteret, sonat valde profundatæ sunt cogitationes tuæ. Et intēdit quòd diuinæ cogitationes sunt valde longæ & inscrutabiles quemadmodum ea quæ sunt in valde profundo loco. Et hoc quoq; admirantis mentis est & profitentis suam ignorantiam: immo summam elongationem diuinarū cogitationū non solum à nobis sed ab omni creatura. Nullus enim nouit quæ disponit deus circa agenda & rationes agendorūm.

VIR bestialis.) Tractatur hic illa particula, veritatē tuam: describendo cursum impiorum dispositum à deo, incognitum ab hominibus sensualibus. Et inchoat ab hac ignorantia. Vir bestialis, more bestiarum præsentia tantum cognoscens & sectans nihil perpendens futuræ vitæ, non cognoscet: & stultus, non sapiens quæ dei sunt, non intelliget hoc, quod dictum est in communi de prouidentia dei, & explicabitur in specie circa dispositionem impiorum & iustorum,
G scilicet. In florendo impii sicut herba, hoc est impii sunt in florendo sicut herba. Florere prosperari impiorum non est stabile, sed sicut herba cuius flos parum durat: & germinabunt omnes operantes iniquitatis, more fœni, ad destructos esse se vsque semper. Ita quòd prosperitas impiorum comparatur herbæ non solum quantum ad instabilitatem, sed deterioris conditionis quàm herba describitur: in hoc quòd impii germinant ad æternam sui destructionem. Herba autē etsi crescit ad hoc vt secetur, repullulat tamen. Et est sermo de destructione impiorum æterna: quæ erit in inferno. Et tu excelsus æterno domine. Vt intelligas diuina dispositione ordinari quod dictum est de iniquis, affert propheta duas domini cōditiones. æternitatem, vt non mireris pœnas impiorum dilatas in aliam vitam: apud ęternum quippe dominum pro nihilo habetur huiusmodi dilatio. Celsitudinem vero vt reuerēdo perspicias rationem quare deus prosperitatem
H dat impiis in hac vita: ex celsitudine siquidem diuinæ prouidentiæ hoc prouenit. Et vt absq; omni hæsitatione à deo dispositam & apud ipsum non dilatam pœnam impiorum intelligas, subdit. Quoniam ecce inimici tui domine. Ecce demonstrantis est æternum interitum impiorum. Quanuis enim appareat quòd differatur, secundum tamen rei veritatem prope est. Et propterea dicit ecce inimici tui: vt intelligas ratione inimicitiæ ad deū puniendos ab ipso deo. Quoniā ecce inimici tui peribunt. Repetitio exaggerantis est. Et separabuntur omnes operantes iniquitatis. Aduerte hic duo. Alterum eosdem esse inimicos dei & operatores iniquitatis. Alterum quòd duplex pœna damnatorum significatur, scilicet peribunt & separabuntur. Separabuntur quidem à te pœna damni: peribunt autem pœna sensus. Hæc de veritate diuina erga iniquos.

ET exaltasti.) Tractatur hic illa particula, gratiam tuam. Primo respectu Dauidis: & dein-
I de respectu omnium iustorum. Et exaltasti instar vnicornis, habentis cornu eleuatū, cornu meū, potentiam meam, eleuando me ad regnum, vsque ad Euphratem subactis vniuersis hostibus: & mixtura mea, vnguentum vnctionis meæ, in oleo recenti: hoc est vnguentū vnctionis meę non aruit vetustate, sed ex oleo recenti semper fuit. Et respexit oculus meus in insp̄ectoribus meis: in insurgentibus super me malignantibus audient aures meæ. Perspice hic Dauidem gratiā dei in quatuor suis partibus recognoscere. Primo in fronte. & exaltasti sicut vnicornis cornu meum. Secundo in capite. Et mixtura mea in oleo recenti. Tertio in oculis, videndo prostratos inimicos. Consueuit enim propheta hic victoriam significare perfectam per visionem in inimicis, quæ est effectus victoriæ: vt alias dictum est. Quarto in auribus: audiendo sequens canticum
K laudatiuum iustorum. Quę in libris Regum leguntur adimpleta: dum pluries vidit persecutores suos & superauit, & similiter audiuit insurgentes & superauit. Et narrauit hæc duo genera hostium, scilicet visorum & auditorum: vt per visos intelligas omnes qui prope, per auditos omnes qui à longe fuerunt contra ipsum, & quòd omnes superauit. Vbi habes dei gratiam manifestatam in Dauide, & veritatem in inimicis Dauidis.

IVSTVS.) Sicut tractauit de veritate non solum erga inimicos Dauidis, sed erga omnes iniquos, ita tractat de dei gratia non solum erga Dauidem sed erga omnes iustos. Et inducit canticum in laudem iustorum, ex diuina gratia florentium. Iustus vt palma florebit. De iniquis dixit impii in florendo sicut herba: de iustis autem, iustus florebit vt palma. Quanta distantia est inter herbam & palmam, tantam intellige distantiam inter florem impiorū & florem iustorū. Illa hodie est & modico æstu arescit: palma ęuiterna quodammodo est. Vt cedrus in Libano crescet. Excellentia augmenti iustorum significatur ex similitudine cedrorum in Libano.

PLANTATI in domo domini.) Continuatur canticū: simul tractando illam particulā, ad annunciandum. Et quia officium annūciandi conuenit ministris diuini cultus, ideo gratiam

dei erga ipsos describit ad annunciandum. Plantati. Ministri dei ad similitudinē arborū plātati A
in domo domini, in tēplo dei (quoniā ex templo dei aluntur sicut arbores alūtur ex agro in quo plantatæ sunt) in atriis dei nostri, ad quæ conuenit populus, florebunt, doctrina. Adhuc fructificabunt in senectute, supra naturam arborum & hominum: quoniam vtrorūq; est in senectute minui & deficere, isti vero fructificabunt in senectute. Pingues & viuidi erunt ad annunciandum. Dona diuinæ gratiæ concessa euangelizantibus recensentur ex similitudine corporalium: quòd erunt sicut homines pingues & corpus bonæ dispositionis habentes, ita ꝙ etiam in senectute generāt. Dotes animi per hęc corporalia intellige. Quia rectus dominus. Ecce res annūciata. quia rectus dominus, omnibus. Petra mea. Ecce gratia mea qua me firmauit in regno perpetuo vsque ad Messiam inclusiue. Et non iniquitas in eo, est. Ecce veritas. Et numerauit hæc Dauid vt intelligas ministros templi semper annunciaturos: primo prouidentiam dei erga omnes B
rectam, sine vlla iniquitate, sine vlla acceptione personarum &c. Deinde specialem dispositionem dei. de regno domus Dauidis vsque ad Messiam. Et propterea dixit quòd annunciabunt deum petram meam. Et hoc etiam absque vlla iniquitate effecit deus, transferens regnum de domo Saulis in domum meam. Amen.

VVLGATA EDITIO.
Psalmus XCII.

DOminus regnauit, decorem indutus est: indutus est dominus fortitudinem & præcinxit se. C
Etenim firmauit orbem terræ: qui non commouebitur.
Parata sedes tua deus ex tunc a seculo tu es.
Eleuauerunt flumina domine: eleuauerūt flumina vocē suam.
Eleuauerunt flumina fluctus suos, a vocibus aquarum multarū.
Mirabiles elatiōes maris: mirabilis in altis dominus.
Testimonia tua credibilia facta sunt nimis, domum tuam decet sanctitudo domine in longitudinem dierum.

IVXTA HEBRAEVM. XCIII.

1 *Propheta.* DOminus [1] qui regnauit, superbia indutus est: indutus est dominus [1] D
fortitudine & cinctus est, etiam firmabis orbem non labetur.
qui
2 Firmatum solium tuum extunc: ab æterno tu.
est
3 Eleuauerunt flumina domine [1] eleuauerunt flumina vocem suam: eleuabūt flumina fractionem suam.
4 A vocibus aquarum multarum fortes fractiones maris: fortis in celsitudine dominus [1]. E
est
5 Testimonia tua verificata sunt valde: domui tuæ pulchruit sanctitas domine [1]
longitudini dierum.

TItulus nullus est. Materia psalmi vt ex ipso colligitur, est initiū regni Messiæ. Tū ex eo ꝙ vbi dominus regnauit, conflictus mundi cōtra ipsum sub specie fluminū & mariū manifeste describitur, quod post resurrectionem Christi impletum esse constat. Tum ex eo ꝙ testimonia eius valde verificata introducuntur: & simul subiungitur sanctitas pro pulchritudine domus dei in æternum. Hæc enim adimpleta quo ad testimonia tempore martyrum videmus: & quoti die docemus & prædicamus pulchritudinem ecclesiæ consistere in sanctitate. Est igitur ad literam materia psalmi regnum Christi in sui initio: hoc est a tempore resurrectionis eius.

SVMMARIVM EST.

Propheta contemplatur Messiam incipientem regnare: describens eum tum a conditionibus personæ, tum a firmitate regni, tum a pugna contra mundum testimoniis veris & domo sancta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Persona loquens propheta est.

D Dominus regnauit.)Diuiditur psalmus in partes duas:propositiuam materiæ, & executiuã, ibi etiam firmabis. Proponit quatuor. Primum. Dominus. Messias regnauit:hoc est vbi Messias dominus non horum aut illorum sed vniuersorum regnauit,regnum susscepit,superbia indutus est,qui prius indutus fuerat humilitate passionis & cæterarum miseriarum humanarum. Et est hic sermo de superbia,hoc est excellentia superante omnia. Hanc siquidem induit Christus vbi regnauit resurgendo a mortuis. Tũc enim inchoasse Christi regnum non solum patet Mat. vltimo. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra:sed etiam Matth. xvi. sunt quidem de hic stantibus qui non videbunt mortem donec videant filium hominis venientem in regno suo Quod impletum non fuisset si Christus post resurrectionem suam non incœpisset regnare. Indutus est dominus fortitudine,immortalitatis corporalis. Et quarto cinctus est. Per quod denotatur ꝙ non quieuit sed parauit se ad operandum,ad pugnandum. cingulo siquidem dispositio ad futuras operationes significatur. Et ad literam Christus in resurrectione sua incipiens regnare, exaltatus est super omne nomen,& stolam immortalitatis accepit:operaturus quæ sunt fidei in ecclesia sua,& pugnaturus contra mundum insurgentem contra ipsum.

ETIAM firmabis.)Incipit hic pars executiua tali ordine. Primum tractatur illa particula dominus regnauit. Secundo reliquæ tres particulæ simul,ibi,eleuauerunt. Tractat autem initium regni Messiæ a tribus. Et incipiendo ab vltimo dicit,etiam firmabis orbem. Alloquitur ipsum Messiã quòd prima operatio eius erit firmare orbem. Et est sermo de mundo futuro: de quo Apostolus ad Hebræos ii. non enim angelis subiecit deus orbem futurum. Et propterea declarãdo de quo orbe loquitur,subditur. non labetur,id est qui non labetur:ad differentiam mundi huius,qui labetur a suo statu,a dispositione motus & generationis & corruptionis &c. Et dedit hãc operationem primam Messiæ:vt intelligeremus ꝙ ipse firmabit sibi regnum suum: mũdus enim futurus est regnum Messiæ. Et apte describit regem ꝙ vbi regnauit, operam dedit ad firmandũ regnum,nõ multarum prouinciarũ sed mundi futuri. Et hoc describitur futurum quantũ ad cõsummationem,sed statim vt regnauit inchoatum. Firmitas enim futuri mundi est resurrectio Christi:iuxta verba Apostoli,Si Christus resurrexit & nos resurgemus. Firmatum soliũ tuũ ex tunc. Ne putares dubio alicui aut vacillationi cuicunq; subiici regnum Christi,explicat propheta ꝙ soliũ regium firmatum est ex tunc,quo regnare cœpit:accepit enim ex tũc firmitatem æternitatis. Et ne hoc mireris subdit rationem. Ab æterno tu. Duo per hoc declarat,Alterũ quod ipse est vere ille qui ab Hebræis vocatur dominus,quia ab æterno tu:vt hinc intelligas Messiam esse verum deũ. Alterum ꝙ non est mirandũ ꝙ ipse firmauit orbẽ immobilẽ,& quòd soliũ eius firmatũ est:quia ab æterno tu,hoc est quia tu es deus.

ELEVAVERVNT.)Tractantur hic illæ particulæ,superbia indutus est &c. ab effectu pugnæ & victoriæ cõtra mundum. Vnde inchoat ab insurgente mundo contra Christum.

Vbi aduerte quòd inducit mundum sub figura fluminũ & maris. Et tam de fluminibus quã de mari inducit ꝙ dupliciter insurrexerũt cõtra Christũ:vocibus scilicet & fluctibus. Et per voces intellige non solum verba sed doctrinas,sed præcepta & decreta cõtra fidem Christi:per fluctus autem (qui fractiones in litera dicũtur,a fractione vndarum ad obstacula) persecutionum facta. Et intendit per flumina speciales principes seu magistratus:per mare autem generalẽ principem seu magistratum. Nam ad literam primum flumẽ fuit magistratus Iudæorum: & deinde plures alii principatus speciales. Præter hos autem fuit mare Romani imperii, immaniter persequens fidẽ Christi. Et aduerte vt bene punctes:& iungas illa verba a vocibus aquarum multarum cũ sequentibus,scilicet fortes fractiones maris. Sic enim maris describuntur fractiones fluctuũ fortes simul cum vocibus aquarum multarum,multorũ populorum. Fortis in celsitudine dominus. Insurgentibus fluminibus & mari apparuit dominus fortis in celsitudine. Recole quod dixerat indutus est superbia & indutus est fortitudine:& perspice vtrunque,dum dicitur fortis in celsitudine. Et vere in hac pugna comprobatus est Christus dominus fortis,immortalis,in celsitudine,super omnia. Modus autẽ quo apparuit fortis in celsitudine,subiungitur. Testimonia tua verificata sunt valde. Hæc fuerunt & sunt arma Christi in cælo regnantis testimonia verificata. Testimonia quippe Christi in verbis sunt euangelica documẽta,in factis sũt miracula:iuxta illud Marci vltimo,illi autẽ profecti prædicauerunt vbique domino cooperante & sermonẽ confirmante sequentibus signis. Et præter hæc in vita discipulorũ sunt opera charitatis. in hoc cognoscẽt homines quòd discipuli mei eritis si dilectionem seruaueritis. In persecutionibus assistentia:dans & internum robur,& os & sapientiã cui non poterunt resistere om-

nes aduersarii. Hæc enim omnia Christi testimonia verificata sunt valde: quibus comprobatus A
est dominus fortis in celsitudine. Quorum effectus est. Domui tuę pulchruit sanctitas domine longitudini dierum. Domum dei esse ecclesiam (hoc est congregationem omnium fidelium) testatur Apostolus. i. ad Timotheum. iii. in domo dei quæ est ecclesia dei viui. Vnde est sensus ꝙ sanctitas fuit,est,& erit pulchritudo Christianorum. Et intendit propheta aperire quòd hæc pugna Christi aduersus mundum non tendit ad habendam ecclesiam,cuius pulchritudo consistat in diuitiis,honoribus,gloria,principatu,& aliis huiusmodi temporalibus bonis:sed cuius pulchritudo sit sanctitas. Et vtitur præterito pulchruit,& longitudine dierum:vt intelligas omni tempore sanctitatem esse pulchritudinem ecclesiæ. Aduerte hic quòd dictio Hebraica interpretata pulchruit,sonat vnum verbum quod lingua Latina non habet: quod vulgariter diceretur star li bello. Intendit enim propheta quòd sanctitas congruit ecclesiæ Christi non solũ quasi sub- B
stantia sed etiam vt pulchritudo eius: vt delectaremur in sanctitate sicut delectamur pulchritudine. Amen.

VVLGATA EDITIO.
XCIII.

DEus vltionum dominus:deus vltionum libere egit.
Exaltare qui iudicas terram:redde retributionem superbis.
Vsquequo peccatores domine: vsquequo peccatores gloriabuntur? C
Effabuntur & loquentur iniquitatẽ:loquentur omnes qui operantur iniustitiam.
Populum tuum domine humiliauerunt: & hæreditatem tuam vexauerunt.
Viduam & aduenam interfecerunt,& pupillos occiderunt.
Et dixerunt,non videbit dominus:nec intelliget deus Iacob.
Intelligite insipientes in populo:& stulti aliquando sapite.
Qui plantauit aurem non audiet,& qui finxit oculum non considerat?
Qui corripit gentes non arguet,qui docet hominem scientiam? D
Dominus scit cogitationes hominum,quoniam vanæ sunt.
Beatus homo quem tu erudieris domine,& de lege tua erudieris eum,
Vt mitiges ei a diebus malis,donec fodeatur peccatori fouea.
Quia non repellet dominus plebem suam, & hæreditatem suam non derelinquet.
Quoadusque iustitia conuertatur in iudicium,& iuxta illam, omnes qui recto sunt corde.
Quis consurget mihi aduersus malignantes,aut quis stabit mecum aduersus operantes iniquitatem? E
Nisi quia dominus adiuuit me,paulominus habitasset in inferno anima mea.
Si dicebam motus est pes meus,misericordia tua domine adiuuat me.
Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo,consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.
Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis,qui fingis laborem in præcepto?
Captabunt in animam iusti,& sanguinem innocentem condemnabunt.
Et factus est mihi dominus in refugium,& deus meus in adiutorium spei meę
Et reddet illis iniquitatem ipsorum,& in malitia eorum disperdet eos,disperdet illos dominus deus noster.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Propheta. DEus vltionum domine: deus vltionum fulge.
Eleuare iudex terræ: redde retributionem super superbos.
Vsquequo impii domine, vsquequo impii lætabuntur?
Affluent, loquentur forte: extollent se omnes operantes iniquitatis.
Populum tuum domine conterent: & hæreditatem tuam affligent?
Viduam & aduenam interficient: & pupillos occident?
Et dixerunt. Vox *superborum.* non videbit dominus, & non intelliget deus Iacob.
Propheta. Intellige bestiales in populo: & insipientes quando intelligetis?
Plantans aurem nunquid non audiet? si creans oculum nunquid non videbit.
Erudiens gentes nonne castigabit, docens hominem scientiam?
Dominus cognoscens cogitationes hominis: quia ipsæ vanitas.
Beatitudines viri quem castigabis ipsum domine, & de doctrina tua docebis eum.
Ad faciendum quiescere ipsum a diebus mali: donec fodietur impio fouea.
Quoniam non derelinquet dominus populum suum: & hereditatem suã non deseret.
Quoniam vsque iustitiam reuertetur iudicium: & post ipsum omnes recti cordis
Quis surget mihi cum malignis? quis stabit mihi cum operãtibus iniquitatis?
Nisi dominus adiutorium mihi: velut modicũ habitauit deserta anima mea.
Si dixi lapsus est pes meus: gratia tua domine sustentabit me.
In multitudine cogitationum mearum in medio mei consolationes tuæ delitiabuntur animam meam.
Nunquid sociabitur tibi thronus prauitatum: formans laborem super præceptũ?
Pugnabunt super animam iusti: & sanguinem innocentem condemnabunt.
fuit
fuit dominus mihi fortitudini, & deus meus petræ spei meæ.
ertet super eos iniquitatem eorum, & in malitia eorum cædet eos, cædet
dominus deus noster.

os nullus est. Materia psalmi ex iis quæ psalmus præ se fert intelligenda est. Apparet in
ncipio psalmi manifeste postulari a deo iudicium & iustitiam contra impios oppressopopuli dei, negantes diuinam prouidentiam. Apparet deinde beatum prædicari hominem doctum a deo donec fodeatur peccatori fouea &c. Apparet demum affirmari quòd deus puniet impios. Ex quibus omnibus facile patere potest materiam psalmi esse retributionem diuinam futuram tum ad damnationem iniquorum, & specialiter opprimentium pauperes & iustos & negantium diuinam prouidentiam: tum ad beandum rectos corde, doctos a deo &c. Ita ꝙ materia psalmi ad literam est, deum habere prouidentiam humanorum actuum in præsenti, retributricem in futuro.

SVMMARIVM EST.

Propheta impios negantes diuinam prouidentiam respectu humanorum actuum oppressores populi dei considerans diutius perseuerare, supplicat deo vt manifestet se iudicem, puniendo &c. Et vbi reprehendit negantes diuinam prouidentiam, reddit rationem quare & quousque superbi perseuerant & iusti patiuntur, scilicet ratione futuri iudicii & vsque ad illud, desideratum a iustis fidentibus in diuina gratia. Et demum punitionem iniquorũ describit separatione a deo & succisione.

¶ Persona loquens propheta est.

DEVS VLTIONVM.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, vsquequo. Proponit tria. Primum. Deus vltionum, cuius est vlcisci, domine: & exaggerando repetit deus vltionum, cui reseruantur vindictæ, fulge. Tanquam obscurus lateat, tanquam non credatur deus quatenus est deus vltionum (hoc est quatenus habet officium vindicandi) rogat propheta vt fulgeat vltionum deus. Deinde eleuare iudex terræ, qui modo in æstimatione hominum iaces tanquã non exercens iudicia eleuare secundum officium iudicis quo fungeris respectu vniuersæ terræ. Insinuat autem petendo eleuare, actionem iudicii diuini retributiuam iustis interueniente gratia dei: iuxta illud, misericordia exaltat iudicium. Iacob. ii. & rursus. exaltabitur parcens vobis deus iudicii dominus, Esa. xxx. Et demum redde retributionem superbos. Actus iudicis & vltionis describitur.

VSQVEquo.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, super superbos. Secundo illa, deus vltionum, ibi, intelligite. Tertio illa, fulge, ibi, beatitudines viri. Quarto illa eleuare iudex terræ, ibi, quoniam vsque iustitiam. Quinto illa, redde retributionẽ, ibi, nunquid sociabitur tibi. Describuntur superbi de quibus est sermo a multiplici scelere diuturno. Et inchoans a diuturnitate scelerum ait, Vsquequo (nota diuturnitatis est omnium sequentium criminum) impii domine? rursus exaggerando vsquequo impii lætabuntur? Primum crimen ab animi lætitia incipit, significante perfectam eorum iniquitatem, ita quòd lætãtur in criminibus.

Affluent vsquequo affluent, crescent abundanter, loquentur, vsquequo loquentur, forte? Secũdum crimen in locutione est ꝙ velut confluendo loquuntur forte: hoc est verba potentiæ, præferentia eos potentes, comminantes & huiusmodi. Extollent se. Tertium crimen propriũ superbis, & hoc in opere, extollent se. Prima superborum intentio est extollere seipsos: hic est finis proprius omnium operum eorum. Vnde & merito subdit. omnes operantes iniquitatis. Populum tuum. Post crimina superborum in seipsis numerat crimina eorundem contra alios, scilicet deum, publicum bonum, personasque miserabiles. Vsquequo populum, ecce offensio publici boni: tuum, ecce offensa dei, domine conterent? & hæreditatem tuam, iustos quos tibi hæredes constituisti, affliget? Viduam, miserabilem ex sexu & statu, & aduenam, fouendum extra patriã, interficient? & pupillos, vndique miserandos, occident? Noli quærere historiam particulare horum criminum: quoniam de genere superborum negantium diuinam prouidentiam sermo est. quos sæuire in populum dei (hoc est in cultores expectantes regnum cæleste) & personis miserabilibus non parcere, innumerabilia gesta testantur. Et dixerunt, pro impunitate suorum criminum: non videbit dominus, & non intelliget deus Iacob, gesta nostra. Vbi clare negant deũ videre & intelligere actus nostros. Et si perspicacius prophetæ verba fuerint considerata, simul narrat errorem & rationem erroris. Duplex a philosophis negantibus diuinam prouidentiam respectu humanorum actuum, ratio affertur. Prima est ex ratione intelligendi: quia scilicet intellectio & præcipue diuina est omnino immaterialis, immo remota ab omni non solum materia sed potentialitate. Et hinc volunt non esse fas tantæ excellentiæ diuini intellectus vt immisceatur actibus materialibus, singularibus, in fluxu, varietate & omnimoda potentialitate constitutis: quales sunt actus nostri. Et hæc ratio tangitur dicendo. non intelliget deus Iacob, deus qui adoratur a populo Israel: hoc est verus deus. Altera ratio ex parte vilitatis rerum visarum sumitur: scilicet ꝙ quędam melius est nõ videre quã videre, propter eorum vilitatem, turpitudinem &c. Et hãc rationem tangit dicens. non videbit dominus.

INtelligite bestiales.) Tractat hic propheta particulam istam, deus vltionum, ex parte radicis (scilicet cognitionis actuum nostrorum) arguendo statim blasphemiam impiorum, dicentiũ. non videbit dominus, nec intelliget deus Iacob. Intelligite bestiales. homines more bestiarũ viuentes, in populo. prælati tamen populo, tanquam magistri populorum: & insipiẽtes, de altissima causa male sentientes, quando intelligetis, quando penetrabitis intellectu veritatem? Plantans aurem nunquid audiet? sic creans oculum nunquid non videbit? Erudiens gentes nonne castigabit, docens hominem scientiam? A quatuor effectibus dei intendit docere in deo esse scientiam actuum humanorũ, scilicet ex hoc ꝙ fecit sensum auditus, sensum visus, syndresim, & intellectum speculatiuum in nobis. Et intendit talem rationem ꝙ quicquid est perfectionis in auditu, visu, in syndresi seu ratione practica, & in intellectu speculatiuo hominis, totum eminentiori tamen modo est in deo. Meminit specialiter auditus & visus, quia spiritualiores sunt inter omnes sensus. Non arguit ab effectibus miraculosis: quia ad illos loquitur qui negant miracula, sed arguit ab effectibus quos ipsi philosophi fatentur produci a deo mediante ministerio naturæ. Et fundat rationem super communi animi conceptione philosophorũ, scilicet quicquid per

Universidad de Deusto
Biblioteca

F fectionis habet effectus præexistit longe excellentiori modo in suprema illius causa. Siste hic minus erudite in philosophia seu speculatiua theologia:& scito ꝙ non intendit propheta inferre ꝙ deus audit seu videt:sed ꝙ deus cognitione sua cognoscit quicquid sensu visus videtur,quicquid sensu auditus auditur.hoc est enim excellentiori modo videre & audire. Ad significandū ergo syndaresim,dicit erudiens gentes,deus enim erudit gentes mediante syndaresi indita animæ nostræ.Ipsa siquidem arguit nosmetipsos quum male operamur,& instigat ad bene operā dum.est enim naturalis quidam habitus animi ad bonum secundum rectam rationem probandum & contrarium reprobandum.qui omnibus gentibus naturalis est:ac per hoc est effectus largitoris naturæ.Lumen autem intellectus agentis & habitus principiorum in speculatiuis,significatur dicendo.docens hominem scientiam,nam illo naturali lumine acquirimus scientiam, siue inueniendo siue discendo.Et hoc similiter naturale est omnibus hominibus: ac per hoc effectus largitoris naturæ. Dominus cognoscens cogitationes hominis,quia ipsæ vanitas.Cō-
G cludit propheta quòd dominus cognoscit cogitationes cuiusq; singularis hominis.Et ne putes ꝙ cognoscit cogitationes hominis secundum id quod habent de spirituali seu immateriali,& non secūdū ꝙ fluxæ potentialesq; sunt,subiungit quia vanæ imo sunt sunt vanitas. Rōne rei cognitę reddit coniunctio quia,& est sensus,cognoscit etiā eas secundū ꝙ vanæ sunt. Et p hoc respōdet propheta dicentibus,non intelliget non videbit deus.ex eo enim quòd affirmat deum cognoscere cogitationes etiam secundum quòd vanæ sunt,intelligi vult falsum esse quòd aliquid non videatur a deo: & falsum esse quòd quædam melius est non videre quàm videre, simpliciter & absolute loquendo. Sicut per rationem inductam de plasmatione auris, visus &c. monstrauit falsum esse non intelliget deus Iacob. At si diffusius cupis ista discuti, lege theologos speculatiuos.

BEATITVDINES viri.) Tractatur hic illa particula,fulget declarādo apud quos & quo modo fulget deus vltionum.Beatitudines,erunt,viri quem castigabis ipsum domine: & de do-
H ctrina tua docebis eum.Ad faciendum quiescere ipsum a diebus mali donec fodietur impio fouea.Intuere duas actiones dei erga futuros beatos:scilicet castigationis & doctrinæ,non qualiscunque sed legis diuinæ.Et perpende effectum castigationis & talis doctrinę,nam effectus describitur quies a diebus mali.Et est sermo de quiete perpetua futuræ vitæ,quæ paratur docto a deo a diebus mali:hoc est a multis successiuis afflictionibus quibus diebus vitæ præsentis castigatur.

Nec prętereas tempus temporisque rationem,donec fodietur impio fouea.Vnum idemq; tēpus describitur afflictionis iustorum pro quiete perpetua,& fossionis foueæ impiorum:vt intelligas afflictionem iustorum ab impiis,esse ipsam fossionem foueę impiorum. Quasi foueam etenim sibiipsis fodiunt impii,dum affligendo iustos adimplent iniquitates suas quibus parant sibi foueam inferni.Et respondet hoc directe præmissis superius.vsquequo domine populum tuum
I humiliabunt,viduā & aduenam interficient &c.Acsi aperte responderet, donec fodietur peccatori fouea. Vnde sequitur. Quoniam non derelinquet dominus populum suum,contritum a superbis:& hęreditatem suam,iustos,non deseret,quanūis affligi sinat.

QVONIAM vsque iustitiam.) Tractatur consequenter illa particula,eleuare iudex terrę,declarando iustitiam dei eleuandam in retributione iustorum. Quum dixisset itaque ꝙ non derelinquet populum suum,subiungit quid faciet populo suo.Quoniam vsque iustitiam, hoc est executionem iustitię in alia vita,reuertetur iudicium,prętentis vitę:hoc est iudicia quę in præsenti vita exercentur.reducentur ad rectitudinem iustitię in futura vita.& post ipsum,hoc est sequentur ipsum,affectabunt ipsum iudicium reuocatum ad iustitiam,omnes recti cordis. Iniqui nollent futurum esse tale iudicium verę iustitię:iusti autem desiderant tale iudicium. Et dixit hoc
K propheta non solum quia multa iudicia humana sunt iniusta,sed pręcipue quia iudicium diuinum in prętenti vita non exercet iustitiam. Nec intelligas ex hoc quòd diuinum iudicium in hac vita sit iniustum:sed intellige quòd abstinet a iustitia.non enim punit peccatores & reprobos in hac vita, sed reseruat executioni futuræ vitæ. Quis surget mihi. Prętmisit &post ipsum omnes recti cordis,& proposuerat eleuare iudex terrę.Et propterea vtrunque declarare intēdens quomodo fiet,explicat qua fidutia recti corde affectāt iudiciū iustitiæ,quum ipsi habeant vnde timeāt.declarādo enim hoc, declarat ꝙ deus iudex terræ exaltatur iudicādo iustos,& ꝙ iusti habent vnde desiderent iudiciū iustitiæ.Agens itaq; propheta iustū considerantē seipsum relatiue ad futurū iudiciū iustitiæ,ait. Quis surget mihi, habenti rectū cor,hoc est pro me,cum malignis,simul iudicādis ante tribunal iudicis?quis stabit mihi, habenti rectum cor, hoc est pro me (exaggeratio est)cū operariis iniquitatis,simul iudicādis a iudice vniuersæ terræ.Quasi dicat,ego

non sufficio pro me,merita propria non sat sunt. Vnde & subdit declarans illum quis. Nisi A
dominus adiutorium mihi.ecce quis surget,quis stabit pro me,ecce quomodo eleuabitur iudex terræ iudicando iustos.Adiutorium mihi.adiuuans merita mea, adiutorium mihi ad merendū æternam vitam,velut modicum habitauit deserta anima mea.Mos Hebraici sermonis est:& significat apud nos paulominus,parum defuit quin anima mea habitauit deserta a societate patriæ cælestis.Dicit autem velut modicum,& non dicit absolute:quia meritum iustorum non ex toto,sed pro maxima sui ratione est ex adiutorio diuinæ gratiæ,& pro aliquo modico est ex nostro libero arbitrio.Inde enim fit quòd nisi adiutorium diuinæ gratiæ adsit nostris operibus parum deest quin remaneamus deserti:illud siquidem modicum est aliqualis ratio merēdi ex parte liberi arbitrii. Si dixi lapsus est pes meus.Considerat vir recti cordis in seipso vtrunque scilicet bonum opus & malum opus,meritum & demeritum proprium.Et proprium quidem meri B
tum attribuit diuino adiutorio.De proprio autem peccato,quod impune reliqui nequit,ait.Si dixi,si considerauī,si professus sum coram te,quòd lapsus est pes meus,ꝙ peccaui ex fragilitate humana,ad similitudinem eius cuius pes labitur:gratia tua domine sustentabit me.ecce remediū, ecce quis surget pro me ratiōe peccatorum quæ cōmisi. gratia tua domine præbet mihi fidutiā ꝙ ipsa sustentabit me in iudicio iustitiæ. Et ne discurram per singulas partes meas,vnico verbo omnia comprehendam.In multitudine cogitationum mearum in medio mei,hoc est intra me, hoc est cogitationum mearum de intimis meis.Commune est omnibus cogitationibus esse intra cogitantem:sed differentia ponitur inter cogitationes ex parte rei cognitæ, nam ex hac parte aliquæ cogitationes sunt intra me,illæ,scilicet quib⁹ cogito de intimis meis: & aliquę sunt extra me,illæ scilicet quibus cogito de agris,de diuitiis, & aliis exteriorib⁹.In multitudine ergo C
cogitationū in medio mei, hoc est secūdū multitudinē cogitationū de multis intimis meis,cōsolationes tuæ deliciabuntur animam meam,id est non solum delectationem sed delicias facient animæ meæ.Et intendit quòd quascunque sui internas partes cogitet iustus relatiue ad diuinum iudicium.in omnibus inuenit rationem diuinæ gratiæ consolatricis sicut inuenit in explicatis duobus,scilicet merito boni & lapsu peccati.

NVNquid sociabitur tibi. Tractatur hic illa particula,redde retributionem super superbos inchoando a contrarietate iniquorum iudicum respectu dei iudicantis terrā:a quo petitur,redde retributionem superbis. Nunquid sociabitur tibi thronus prauitatum,hoc est principes iudicesque praui,formans laborem super præcepto?Duas contrarietates principum seu iudicum re-
spectu principatus diuini tangit. Altera est thronus prauitatis cum thronus dei sit thronus D
rectitudinis & iustitiæ.Altera est ꝙ thronus superbus format laborem super præcepto:hoc est ad hoc præcipit vt affligat:addit præcepta ad laborem afflictionis,angustiarum &c.thronus autem diuinus format salutem & consolationem nostram super præcepto:quoniam ad hoc præcipit vt ea quæ sunt salutis & consolationis habeamus.Vnde patet ꝙ thronus prauitatum formans laborem super prętepto,non associabitur deo iudicanti terram.Et propterea dixit sociabitur tibi?quasi dicat,non. Pugnabunt super animam iusti.Ecce opera throni prauitatum.Pugnabunt.assessores,consiliarii,& reliqui huiusmodi,super animā,cōtra vitam iusti: & sanguinem innocentē condēnabunt.Hæc est conclusio pugnæ superborum.in qua illorum sententia contraria iusto iudici,& innocentum passio simul tangitur. Et fuit dominus mihi fortitudini,& deus meus pe
trę spei meę.Antequam retributionem reddendam superbis describat, interponit iustorum in E
hac vita oppressorum ab iniquis iudicibus consolationem diuinam: occasione sumpta quia eos condemnatos introduxerat.Vnde duplicem opem diuinam in hac vita tangit.Alteram fortitudinis ad sustinendum illatas iniurias.Alteram firmitatis spei futurę beatitudinis.his enim duobus prętipue egent iniuste patientes. Et vertet,deus,super eos,iudices prauitatum, iniquitatē eorum in futuro iudicio:quam exercuerunt contra iustos.Hæc est enim retributio reddenda superbis.Et in malitia eorum,interna cędet eos.Vbi aduerte tam exterioris iniquitatis quā interioris malitiæ retributionem describi.& tandem cędet eos dominus deus noster. Bis dicit cędet propter cędem animę & cædem corporis in futura vita.nam et corpus & anima ęternaliter morietur,volendo,mori,& mors fugiet ab eis.Apoc.ix. Amen.

VVLGATA EDITIO.

XCIIII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F VEnite exultemus domino, iubilemus deo ſalutari noſtro.
Præoccupemus faciem eius in confeſſione: & in pſalmis iubilemus ei:
Quoniam deus magnus dominus & rex magnus: ſuper omnes deos.
Quia in manu eius ſunt omnes fines terræ: & altitudines montium ipſius ſunt.
Quoniam ipſius eſt mare & ipſe fecit illud: & aridã manus eius formauerũt.
G Venite adoremus & procidamus & ploremus ante dominũ qui fecit nos: quia ipſe eſt dominus deus noſter: nos autem populus eius & oues paſcuæ eius.
Hodie ſi vocem eius audieritis: nolite obdurare corda veſtra.
Sicut in exacerbatione ſecundum diem tentationis in deſerto: vbi tentauerunt me patres veſtri, probauerunt & viderunt opera mea.
Quadraginta ãnis proximus fui generatiõi huic: & dixi ſemper hi errãt corde
Ipſi vero non cognouerunt vias meas: quibus iuraui in ira mea ſi introibũt in requiem meam.

IVXTA HEBRAEVM. XCV.

1 Propheta. VEnite, cantabimus domino, clangemus petræ ſalutis noſtræ.
Præueniemus facies eius in confeſſione, in canticis clangemus ei.
2 Quoniam deus magnus dominus[4] & rex magnus ſuper omnes deos.
ſunt ſubſunt
3 Quia in manu eius inquiſitiones terræ: & vires montium ipſi.
ſubeſt
4 Quoniam ipſi mare & ipſe fecit illud: & aridam manus eius formauerunt.
5 Venite curuabimus nos & genuflectemus, procumbemus faciebus domini[4] factoris noſtri.
6 Quia ipſe deus noſter, & nos populus paſcui eius & ouis manus eius: ho diꝫſi in voce eius audietis.
7 Non indurate cor veſtrum: ſicut lite, ſicut die tentationis in deſerto.
8 Deus Quòd tentauerunt me patres veſtri: probauerunt me, etiam viderunt opus meum.
ſunt
9 Quadraginta annis contendam in generatiõe, & dixi. populus errãtes cordis ipſi: & ipſi non cognouerunt vias meas.
10 Quòd iuraui in furore meo ſi introibunt ad requiem meam.

TItulus nullus eſt. Circa materiam pſalmi ambiguitas quędã eſt propter verba Pauli Apoſtoli ad Heb. iii. & iiii. nam verba Apoſtoli præ ſe ferunt ꝙ pſalmus iſte loquitur de tempore Meſiæ introducentis in æternam requiem humanum genus. Ait enim ꝙ ſi Ioſue præſtitiſſet populo requiem diuinam, nunquã ſpirituſanctus tempore Dauidis dixiſſet, hodie ſi vocẽ eius audieritis &c. Verba autem pſalmi nihil de æterna requie explicant, nihil de Meſia explicite ſonant, ſed inuitant populum Hebræum in primis ad laudandum deum, deinde ad adorãdũ, monendo ne obdurati ſint ſi vocem domini hodie audierint, ſubiungẽdo exempla antiquorum patrum: vt patet intuenti pſalmum. In hac autem ambiguitate videtur mihi ſecunda pars amplectenda ad literam: quoniam Paulus Apoſtolus myſtico ſenſu vſus eſt. Quod apparet ex duobus. Primum eſt ꝙ myſtico ſenſu interpretatur requiem meam ex principio Geneſis, requieuit deus ab operibus ſuis: hoc enim eſt ſignum ꝙ non literalem ſed myſticum ſenſum tractabat. Secundum quòd quum in pſalmo non fiat comparatio niſi quantum ad obdurationem cordis, & crimina contentionis & tentationis, Apoſtolus appoſuit comparationem quietis æternæ ad quietem terræ promiſſionis: ea proculdubio ratione quia quies terræ promiſſionis figura fuit quietis cæleſtis patriæ. Hoc autem ſpectare ad ſenſum myſticum, clare conſtat. Sequẽdo itaque literalem ſenſum, dicimus quòd materia pſalmi eſt inuitatio populi Hebræi ad laudandum & adorandum deum: monendo ne quacunque die aliquid audierint ex mandato dei, ſint obdurati, vt patres eorum, qui fuerunt puniti &c.

SVMMARIVM EST.

Propheta inuitat Iudæos tum ad laudandum deum ex excellentia dei regis magni cui ſubſunt penetralia terræ, mare &c. tum ad adorandum deum ratione beneficiorum creationis noſtræ & peculiaris fœderis quo ipſe deus noſter & nos populus eius: monens ne imitentur obdurationem patrum in die litis & in die tentationis, explicata pœna qua priuati fuerunt ingreſſu terræ promiſſionis.

Perſonæ loquentes ſunt propheta & deus.

VEnite, cantabimus.) Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuã materiæ, & executiuã, ibi, quoniam deus. Proponit tria. Primo inuitat Iudæos, venite. Secundo narrat ad quid, cantabimus domino, clangemus petræ ſalutis noſtræ, Cantus humanæ eſt vocis: clangor inſtrumenti muſici. & circumloquitur ſonũ feſtiuũ. Ratio autem laudis cum cantu & ſono, ſignificatur de quatenus eſt firmitas ſalutis noſtræ. In qua firmitate clauditur gubernatio diuina ad ſalutem noſtram. Tertium. Præoccupabimus facies eius in confeſſione, in canticis clangemus ei. Ad gratiarum quoque actionem eiſdem ſolennitatibus inuitat: ſcilicet cum cantu & feſtiuo ſono, adiũcta celeritate præuentionis, in ſignum maioris gratitudinis. Et refertur præuenire non ad beneficia diuina, ſed ad tempus accuſandæ ingratitudinis. Et eſt ſenſus. antequam accuſemur ingratitudinis, laudes illi perſoluemus.

QVONIAM deus magnus.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, præueniemus &c, Secundo illa, cantabimus &c. ibi. venite & curuabimus nos. Tertio illa, venite, ibi, hodie ſi in voce. Reddit itaque primo rationem quare præuenire debemus dominum in confeſſione laudis, ex duabus excellentibus conditionibus domini. Altera eſt quòd deus magnus: altera eſt quòd rex magnus. & vterque ſuper omnes deos. Et ſignificatur per primum excellentia dei ſuper omnes intelligentias & ſpiritus quos angelos & dæmones vocamus: & etiam ſuper omnes deos ſecundum opinionem hominum. Per ſecundum autem dominium ac regimen omnium eorundem, multi enim philoſophi ſentiunt deũ eſſe deũ magnũ ſuper oẽs deos: qui tamen non concedunt eundem eſſe regem magnum ſuper omnes deos: vt patet de Auicenna. negant enim deum gubernare ſpirituales ſubſtantias. Quia in manu eius inquiſitiones terræ. Declarat regem magnum ex ſubiectione penetralium terræ, virium montium & maris. quæ tria conſtat nullius alterius poteſtati ac regimini ſubiici. vt ex eo quòd quæcũque occultæ viæ per quas inquiri poteſt aliquid in penetralibus & cauernis terræ, & omnes montiũ vires, & tam ſpatioſum ac inquietum mare poteſtati ac gubernationi ipſius ſubduntur, intelligatur vere rex magnus ſuper omnes deos: quibus hęc non ſubdi cõſtat. Et ipſe fecit illud. Declarat deum magnum ſuper omnes deos, quia ipſe creauit terram & mare: & eadem ratione reliqua. Et ſignificanter dicit manus eius formaſſe aridam: vt intelligeres quòd ipſe immediate per ſeipſum (velut propriis manibus) creauit terram, quæ eſt infimum omnium elementorum: vt per hoc intelligeres multo magis ipſum per ſeipſum creaſſe ſuperiora.

VENITE, CVRVABIMVS NOS. Tractatur hic particula, cãtabimus &c, petræ ſalutis noſtræ. poſtquã enim inuitauit ad laudandũ deum ratione excellentiæ diuinæ. modo inuitat ad adorandum deum ratione beneficiorum nobis collatorum. Et ad triplex genus reuerentiæ exhibendum inuitat. Primum eſt, curuabimus nos, quod facimus dum flexum caput ſimul pectore demittimus. & genuflectemus: quod maioris eſt reuerentiæ. procumbemus (quod ſummæ eſt reuerentiæ) faciebus domini factoris noſtri. ecce beneficium creationis noſtræ. Quia ipſe deus noſter. Peculiaris gratiæ beneficium (quod etiam fœdere quandoquo ſancitum eſt) affert pro ratione totius reuerentiæ. Et continet duas partes. Altera ex parte noſtra: ſcilicet quia ipſe deus noſter: hoc eſt quia ipſum promiſimus habere in deum, quia ipſe dignatur eſſe noſter deus. ipſe enim eſt ſuapte natura deus: ſed dignatus eſt vocari noſter peculiari gratia cultus, ſeparando nos ab aliis. Et nos promiſimus habere eum in noſtrum, en dominum elegiſti hodie vt ſit tibi deus Deuteronom. xxvi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Alteram ex parte dei. & nos populus pascui eius & ouis manus eius Apparet in superficie error vt popul⁹ referatur pascui & ouis referatur manus ei⁹: quoniã debuisset dici populus man⁹ eius & ouis pascui eius. Placuit tamen spiritui sancto commutare adiectiua propter mysterium vt intelligeremus nos quum ouem agimus, proximos deo velut sub manu eius: & quum velut vnum de populo nos exhibemꝰ, pasci a deo. Ad literam Iudæi dicuntur populus pascui dei quo ad cibum corporeum: quia pascebatur in terra promissionis qum sibi appropriauerat deus: quo ad animam autẽ, quia pascebantur verbo diuinæ legis. Oues autem dicũtur manus eius: quo niam ducti sunt ab AEgypto in terram promissionis sicut oues à pastore. manuducente eos per columnam ignis in nocte & nubis in die. Et intendit quòd ipse deus habet nos vt populum a se pascendum, & vt oues regendas sub manu sua: quod est specialis gratiæ. De qua alibi dicitur. nõ fecit taliter omni nationi.

G HODIE si in voce eius.) Tractatur hic illa particula, venite: monendo eos ab exemplo ne imitentur patres. Hodie, hoc est quacunq; die, si in voce eius prophetas seu nũcios dei in voce dei loquentes (vnde & prophetæ dicebant, hæc dicit dominus: significãdo se loqui in voce dei) audie tis, quẽadmodũ audierũt patres vestri Moysen &c. loquẽtes in voce dei, nõ indurate cor vestrũ. Metaphora a duricie sumpta (quæ non cedit tangenti) appellatur indurare cor qui non admittit vocem dei intra cor, parendo illi. Sicut lite: hoc est sicut obdurauerunt patres vestri corda litigã do & corẽdendo, timentes progredi ad terram promissionis. Tangit enim historiam scriptam Numeri decimotertio & decimoquarto. quando reuersis exploratoribus terræ promissionis, po pulus voluit lapidare Iosue & Caleb, & constituere sibi ducem & reuerti in AEgyptum, non curantes audire vocem domini. Sicut die tentationis in deserto. Tangit aliud crimen scilicet quo
H tentauerunt deum: quod pluribus historiis apparet. Quod autem dicit in deserto, locum vtriusq; criminis significat. Et meminit horum duorum criminum tanquam comprehendentium omnia: quia crimine litis recesserunt a deo, diffidendo: crimine autem tentationis accedebant ad de um dubitando. Quòd tentauerunt me. Proposuit Propheta monitionem ne imitentur obdu rationem cordis patrum in duobus specialiter excessibus: introducit modo deum loquentem declarando vtrunque excessum. Et primo tentationis pluries cõmissæ. Quòd tentauerunt me, deũ, patres vestri: probauerunt, experti sunt me, etiam viderunt opus meum, multiplex: dando mãna dando aquas, dando carnes &c. iuxta illud. & tentauerunt me iam per decem vices. Aduerte hic quòd tentare deum est ex intentione experiri velle potentiam aut scientiam aut voluntatẽ dei. Quod manifeste crimi-osum est: vt pote procedens ex illicito dubio circa potentiam, scientiã
I aut voluntatem dei. Quadraginta annis contendam in generatione. Explicat crimen litis si ne ordine. Nam primo explicatur duratio pœnæ: puniti sunt enim Mora. xl. annorum in deser to, donec omnes numerati morerentur. Futurum autem contendam refertur ad præteritũ pro bauerunt & viderunt opus meum. Et est sensus. propterea contendam, id est effectum contentio nis durare faciam quadraginta annis: seu per modum litigantis. xl. annis me habebo occidendo eos, in generatione, hac egressa de AEgypto. Et vere sic fecit: quia non nisi completis quadragin ta annis placatus fuit. Et dixi. Diffinitionem meritorum subiungit. Et dixi diffiniui cõditiones populi egressi de AEgypto duas. Altera est. populus errantes cordis ipsi. In quo error cordis, hoc est voluntatis, signi ficatur, id est error affectatus. Altera est. & ipsi nõ cognouerunt vias meas. In quo significatur materia erroris affectati, quòd scilicet errauerunt ignorando vias domini, quas tam manifestis signis & miraculis cognoscere debuerant. Quòd iuraui in furore meo.
K Sententia condemnationis describitur immutabilis ex iuramento apposito, & iusta ex furore: hoc est iustitia vindicatiua. Si introibunt ad requiem meã: hoc est ad quiescendum in terra mea scilicet terra promissionis. Hæc enim fuit pœna illis illata: nam nullus eorum introiuit in terrã promissionis, exceptis Iosue & Caleb innocentibus. Describitur autem hæc pœna sub condi tione, si introibunt, non quòd conditionale fuerit iuramentum: sed quia propheta introducit deum iurantem in ira, consequens fuit vt verba quoque irati more subiungeret: mos autem irato rum est mutilo sermone & conditionali comminatoria vti. Consueuimus enim irati dicere cõminando. si vnquam habebit a me gratiam, si vnquam reuertetur in domum, & similia: intendẽ tes negatiuam ꝙ nunquã admittetur ad domum, nunquã admittetur ad gratiã. Sic enim in proposito humano more deus iratus dicit si introibunt ad requiem meam: intẽdens quòd introibũt ad requiem meam.

CAntate domino canticum nouũ, cantate domino oĩs terra.
Cantate domino, benedicite nomini eius, annũciate de die in diem salutare eius. (bilia eius.
Annũciate inter gentes gloriã eius, in omnibus populis mira
Quoniam magnus dominus & laudabilis nimis: terribilis est super omnes deos.
Quoniam omnes dii gentium dæmonia: dominus autem cælos fecit.
Confessio & pulchritudo in conspectu eius: sanctimonia & magnificentia in B
sanctificatione eius. (domino gloriam nomini eius.
Afferte domino patriæ gentium, afferte domino gloriam & honorem: afferte
Tollite hostias & introite in atria eius: adorate dominum in atrio sancto eius.
Cõmoueatur a facie eius vniuersa terra: dicite ĩ gẽtibus quia domin⁹ regnauit.
Etenim correxit orbẽ terræ qui non commouebitur: iudicabit populos in æquitate.
Lætentur cæli & exultet terra, commoueatur mare & plenitudo eius: gaudebunt campi & omnia quæ in eis sunt. C
Tunc exultabunt omnia ligna syluarum a facie domini, quia venit, quoniam venit iudicare terram.
Iudicabit orbem terræ in æquitate: & populos in veritate sua.

IVXTA HEBRAEVM. XCVI.

1 Propheta. CAntate domino[a] canticũ nouũ: cantate domino[a] omnis terra.
2 Cantate domino[a]: benedicite nomen eius, annunciate de die in die salutem eius.
3 Narrate in gentibus honorem eius: in omnibus populis separata eius:
4 Quia magnus & laudatus valde, timentibus ipse super omnes deos. D
5 Quia omnes dii populorum vacuitates: & dominus[a] cælos fecit.
6 Pulchritudo & decor faciebus eius: fortitudo & gloria in sanctuario eius.
7 Parate domino[a] familiæ populorũ: parate domino[a] honorem & fortitudinẽ.
8 Parate domino[a] honorẽ noĩs eius: eleuate munus, & introite ad atria eius.
9 Curuamini domino[a] in decore sanctitatis: tremite a faciebus eius omnis terra.
qui
10 Dicite in gentibus. *Prædicanda.* dominus[a] regnauit, etiam firmabitur orbis non labetur: iudicabit populos in rectitudinibus.
11 *Propheta.* Lętabũtur cæli & exultabit terra: tonabit mare & plenitudo eius. E
est
12 Gaudebit campus & omne quod in eo: tunc laudabunt omnia ligna syluæ.
coram
13 Faciebus domini[a]: quoniam venit, quoniam venit ad iudicandum terram: iudicabit orbem in iustitia & populos in veritate sua.

TItulus nullus est. Materia psalmi (vt facile ex ipso accipitur) est tẽpus Messiæ. Tũ ex eo ꝙ in principio inuitat ad canticũ nouũ, tanquã succedens veteris testamẽti cãtico. tũ ex eo ꝙ inuitat oẽm terrã. tum ex eo ꝙ describitur cultus dei apud vniuersos cũ destructione idolatrię. tũ ex eo ꝙ describitur lætitia cælorũ, terræ, maris &c. quia dominus venit ad iudicandũ terram. Hæc enim ad tempus Messiæ spectare non est dubium. Est igitur materia psalmi ad literam aduentus Messiæ vterque.

SVMMARIVM EST.

Propheta inuitat oẽm terrã ad cãticũ nouũ ob aduẽtũ Messię destruẽtis idolatriã, cõstituentis cultũ diuinũ plenũ virtutis, pulchritudinis & decoris, regnãtis firmãtisq; orbẽ imutabilẽ, ac iudicãtis mũdũ cũ gaudio & laude cælorũ & vniuersæ creaturę. Persona loquens propheta est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAntate domino.)Diuiditur psalmus in partes duas:propositiuam materiæ, & executiuã,ibi, benedicite. Proponit vnum:hoc est inuitat ter omnem terram ad cantandum domino canticum nouum. Trinæ autem inuitationis ratio non solum est perfectio numeri ternarii, sed alia reddetur a Propheta. Canticum nouum(ad differentiam cantici veteris) fert secum differentiam testamenti noui a testamento veteri. Et quia testamentum nouum commune est toti mundo, ideo inuitatur omnis terra: quum testamentum vetus ad solam terram promissionis se extenderet.

BENEDICITE.)Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo explicatur qualitas cantus. Secundo redditur ratio trinæ inuitationis,ibi,annunciate. Tertio tractatur illa particula,omnis terra,ibi.quia magnus dominus. Quarto tractatur illa,canticum nouum,ibi,dicite in gentibus. Explicatur itaq; qualitas cantus dicendo.benedicite nomen eius. Non enim ad vanũ cãtum inuitat,sed ad cantum laudantem diuinũ nomen,gratias agendo &c. Annũciate de die in diem. Reddit rõnem quare ter inuitauit cantare,ex triplici effectu in tẽpore Messiæ. Salutem eius.ecce primus effectus.ipse enim saluum faciet populum suũ a peccatis eorũ,dixit angelus ad Ioseph sponsum beatæ virginis. Narrate in gentibus honorem eius. Ecce secũdus effectus,honor deo debitus & exhibitus tẽpore Messiæ:dũ destructis idolis vnus a gẽtibus omnibus adoratus est deus. Propter quod signanter dicitur. narrate in gentibus,quæ erant idolatræ,honorem eius, honorem deo debitum. In omnibus populis separata.i.mirabilia eius. Ecce tertius effectus,cõprehens non solũ mirabilia miraculorum tempore Messiæ,sed mirabilia promissa adimplenda in cẽ H lesti patria. Quæ vere magis possumus mirari quã scire.

QVIA magnus dominus.) Tractatur hic illa particula,omnis terra: reddẽdo rationẽ quare inuitatur omnis terra. Et reddit rõnem ex fructu duplici cõmunicato omni terrę. Alter est destructio idolatriæ,manifestato vno vero deo. Quod & fecisse Messiam in toto mundo iam patet. Et describitur dicendo. Quia magnus,nõ mole sed virtute,dominus, qui ab Hebræis dicitur dominus,& laudatus valde:timendus ipse super oẽs deos. Hæc tria adiectiua(magnus,laudatus & timendus)omnia referuntur ad hoc vltimũ,super omnes deos:hoc est super omnes qui vocãtur dii,ipse deus apparuit magnus,laudatus est valde,monstratus est timendus plus q̃ omnes qui vocantur dii. Quia omnes dii populorum vacuitates,& dominus cælos fecit quia cõperũ est q̃ oẽs dii populorũ sũt vacuitates,hoc est sunt sicut vasa vacua nihil in se continentia: & ex altera I parte cognitũ est q̃ dominus nõ est vacuitas,sed est creator cælorũ. Aduerte hic q̃ dictio Hebraica interpreta vacuitates,si lingua latina pateretur rectius interpretata fuisset nihila: hoc est cogniti sunt dii populorũ q̃ quilibet eorum est nihil, dominus autem non solum non est nihil sed fecit cælos. Et vere hæc differentia cognita est postquam Christus mundum illuminauit.

Pulchritudo & decor. Alter fructus cõmunis toti mũdi describitur,s.ecclesiasticus cultus tẽpore Messiæ.non in immolatione vitulorũ & aliorũ animalium,non in turpibus & obscœnis actibus, nec in superstitionibus:sed pulchritudo & decor faciei eius. Metaphorice introducit, more humano de deo loquens:quòd in cultu qui exhibetur coram eo,nihil turpe aut indecorum,sed pulchritudo & decor inuenitur. Fortitudo & gloria in sanctuario eius. In ecclesia dei tẽpore Christi exterius pulchritudo & decor:interius fortitudo animi,propria Christianæ religionis virtus (vt pote quæ omnes sanctos eius constituit,præcipuo fortitudinis actu qui est sustinere)& gloria K hoc est actus digni gloria:quia soli sunt actus virtutum. Et propterea parate domino familiæ populorum,omnium:parate inquam domino honorem & fortitudinem. parate tertio domino honorẽ nominis eius. Clara est hęc monitio,consequens ex antedictis. Eleuate munus eucharistię, & introite ad atria eius,loca orationis deo dicata. Curuamini domino,adorando illum, in decore sanctitatis,non in decore vestium:tremite a faciebus eius omnis terra. Collige prudẽs lector quæ exigit Propheta ab vniuersa terra in cultu dei tęmpore Messiæ,& vide vniuersa ad spirituale bonum animi spectare:quia vere lex spiritualis vitæ,est lex Christi.

DICITE in gentibus.) Tractatur hic illa particula,canticũ nouũ.declarando materiam noui cantus. Dicite in gentibus,prædicate,euangelizate vniuersis nationibus:hæc.s. Dominus regnauit,dominus deus in homine Messia regnare inchoauit resurgẽdo a mortuis;hoc enim est primum prædicandum gentibus. Et tunc regnum Messię inchoauit:iuxta illud.data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Tunc inchoauit regnum dei:quod Iohannes baptista,quod Christus prædicauerat.appropinquauit regnum cœlorum. Hęc est pręcipua cantici noui materia. Et merito,quia nouę immortalitatis aditus apertus est humano generi. Etiam firmabitur orbis qui non labetur,hoc est mundus futurus,de quo ad Hebræos ii.non enim angelis subiecit deus

orbem terræ futurũ. Ratio firmitatis venturi seculi est inchoatio regni Christi per resurrectionem:iuxta illud 1.ad Cor.xv.si Christus resurrexit & nos resurgemus. Et ad differẽtiã mundi præsentis cuius dispositio labetur,describit orbem futurum a non lapsu:vt immobilitatem eius depingeret. Iudicabit populos in rectitudinib⁹. Executio significatur orbis immobilis.per hoc enim q̃ dominus regnauit,radicata est firmitas futuri mundi:per hoc aũt quòd iudicabit populos vniuersos in eorum rectis actibus(esuriui & dedistis mihi manducare &c.)executioni mãdabitur futurus mundus. nam tunc erit secundus Christi aduentus & mundus venturus. Hæc tria sunt materia noui cantici. in quibus comprehenditur mysterium incarnationis,& humanorum meritorum in fide Christi. & fœlicitatis futuri mundi. Lætabuntur cœli. Ad literã lætati sũt cœli tum in primo aduentu,missis angelis cantantibus ad pastores,& apparente noua stella ma B gis:& multo magis lætati sunt resurgente & ascendente Christo in cœlum:& longe incõparabilius lætabuntur in nouitate futuri mundi. Et exultabit terra. in primo quidẽ aduẽtu gaudio spiritussancti afflata:in secũdo aũt totaliter. Tonabit mare. Metaphora est a multitudine soni cœlestis,significãs gaudiũ maris:hoc est insularũ & elementorũ. Et plenitudo eius. plenitudo maris, pisces & reliqua quæ nascuntur in aquis sunt. Gaudebit cãpus & omne quod in eo est: tũc laudabunt,cantãdo,omnia ligna fyluæ. Intendit per has differentias maris & plenitudinis eius, camporum & plenitudinis eorum & fyluarum,vniuersas differentias creaturarum materiã diuinæ laudis præbituras. Et reuera adimpletũ videmus in miraculis Christi,vniuersa elementa,vniuersaq; rerum genera materiã laudis diuinæ præbuisse:vt patet intuenti sacras historias. Rursus homines in mari,in insulis,in cãpis,in fyluis,& breuiter vbilibet existẽtes,ad dei laudẽ surrexerũt: C & siqui desunt surgent. Nec vacat mysterio quòd præter elemẽta quæ sola sunt partes substãtiales vniuersi,nullius mixti specialis mẽtio fit nisi ligni fyluestris:quoniã in hoc Messias mortẽ superauit. & hoc signum crucis erit in cælo quũ dominus ad iudicãdũ venerit,,ppterea enim descriptum tempus illud est tanquam materia gaudii & laudis omnium lignorum fyluestrium: quia tunc in vno eorum(.s.crucis ligno)exaltari meruerũt. Gaudebũt inquã & laudabunt faciebus domini,coram facie domini:quoniam venit,Messias in carne,quoniam venit,in secundo aduentu, ad iudicandum terram. iudicabit orbem in iustitia,reddendo vnicuique secundum q̃ meminit:& populos,omnes in veritate sua, non in veritate attestata per homines,sed sua,diuina,infallibili,certa & clara. Amen.

VVLGATA EDITIO. XCVI. D

DOminus regnauit exultet terra:lætentur insulæ multæ.
Nubes & caligo in circuitu eius: iustitia & iudicium correctio sedis eius.
Ignis ante ipsum præcedet:& inflammabit in circumitu inimicos eius.
Alluxerũt fulgura eius orbi terræ:vidit & cõmota est terra.
Montes sicut cera fluxerunt a facie domini:a facie domini omnis terræ.
Annunciauerunt cœli iustitiam eius: & viderunt omnes populi gloriam eius.
Confundantur omnes qui adorant sculptilia:& qui gloriantur in simulachris E
Adorate eam omnes angeli eius,audiuit & lætata est Sion. (suis.
Et exultauerunt filiæ Iudæ,propter iudicia tua domine.
Quoniam tu dominus altissimus super omnem terram:nimis exaltatus es super omnes deos.
Qui diligitis dominum odite malum:custodit dominus animas sanctorũ suorum,de manu peccatoris liberabit eos.
Lux orta est iusto,& rectis corde lætitia:
Lætamini iusti in domino:& cõfitemini memoriæ sanctificationis eius,

IVXTA HEBRAEVM. XCVII.

1 Propheta. DOminus regnauit,exultabit terra,lætabuntur insulæ multæ.
2 Nubes & obscuritas circumitibus eius,iustitia & iudicium firmamẽtum solii eius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 Ignis faciebus eius ibit: & inflammabit circũitu anguſtatores eius.
4 Fecit illucere fulgura ſua orbi: vidit & contremuit terra.
5 Montes ſicut cera liquefacti ſunt a faciebus domini: a faciebus domini omnis terræ.
6 Annunciauerunt cæli iuſtitiam eius: & viderunt omnes populi honorẽ eius.
7 Confundentur omnes ſeruitores ſculptilis, gloriantes in vacuitatibus: incurua mini ei omnes dii. (angeli)
8 Andiuit & lætata eſt Sion & exultauerunt filiæ Iudæ, propter iudicia tua do mine.
9 Quoniam tu dominus excelſus ſuper omnem terram: valde eleuatus es ſuper omnes deos.
10 Diligentes domini odite malum: cuſtodiẽtes animas gratioſorum ſuorum, de manu impiorum eruet eos.
11 Lux ſata eſt iuſto, & rectis cordis letitia.
12 Lætamini iuſti in domino & confitemini memoriæ ſanctitatis eis.

TItulus nullus eſt. Materia ex authoritate Apoſtoli Pauli ad Heb. 1. habetur: inducentis calcem ſeptimi verſiculi huius pſalmi, dicendo. & quum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit adorent eũ omnes angeli dei. Vnde clare patet quòd de aduentu Meſiæ pſalmus loquitur. Ita quòd in his verbis Apoſtoli: pſalmi huius materia ſignificatur. nam per pronomen eum exponit Apoſtolus Meſiam: & per primogenitum monſtrat glorioſum eius aduentũ. vt intelligas primogenitũ quatenus primogenitũ dei, nõ quatenus vilis & abiectæ formæ. Dicendo iterũ, monſtrat ſecũdã introductionem Meſiæ in orbẽ terræ. primus enim aduẽtus Meſię fuit humilis: alter futurus eſt glorioſus. Dicendo in orbem terræ, ſignificat ꝙ de aduẽtu Meſię ad accipiendã poſſeſſionẽ regni in terra (quę fiet in aduẽtu ad iudiciũ) pſalmus iſte tractat. Et ſic eſſe teſtatur progreſſus pſalmi, deſcribentis apparatũ Meſię venientis ad iudicandũ mundũ.

Eſt itaq; materia pſalmi ad literam aduentus Chriſti glorioſus ad vniuerſale iudicium.

SVMMARIVM EST.

I Propheta deſcribit Meſiam venientem ad iudicãdũ mundũ magno apparatu. ſ. adorantibus angelis, annunciantibus cœlis, videntibus vniuerſis populis, præeunte igne vrente reprobos, coruſcantibus fulguribus, tremente terra, liqueſcentibus montibus, gaudentibus Iudæis. proindeq; monet dilectores domini vt odiant malũ: quia deus cuſtodiet & liberabit eos a malo. & quia lucem ac lætitiam habent inſitam iuſti, lætentur & laudent deum.

Perſona loquens propheta eſt.

DOminus regnauit. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuã materiæ, & executiuã, ibi, nubes. Proponit tria. Primo regnum Meſiæ. Dominus regnauit. Acclamantis vox eſt quum Rex poſſeſſionem regni accipit. clamant enim omnes feſtiua voce, dominus regnauit. Et Chriſtus quidẽ in ſua reſurrectiõe regni poteſtatẽ accepit (dicẽte ipſo tũc, data eſt mihi oĩs poteſtas in cælo & in terra) in ſua aũt aſcẽſiõe accepit poſſeſſionẽ regni in cœlo: in aduẽtu vero ad iudiK ciũ accipiet poſſeſſionẽ regni in terra. Et in ſingulis horũ congruit acclamatio dominus regnauit. In propoſito autem ratione tertii acclamatur dominus regnauit. veniet enim tunc in maieſtate regia, regnum terrę poſſeſſurus. cui interim dicitur, ſede a dextris meis donec ponam &c. Exultabit terra. Secũdo proponitur effectus regni quo ad Iudæos: ꝙ exultabit terra promiſſionis ob ſalutem totius Iſrael. Lætabuntur inſulæ multæ. Proponitur tertio effectꝰ regni in gentibus, ſignificatis ab inſulis multis: velut a ſoliditate terræ ſeparatis propter idolatriam: cui ſubiacebant tempore quo editus eſt pſalmus,

NVBES & obſcuritas. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, dominus regnauit. Secũdo illa, exultabit terra, ibi, andiuit. Tertio illa, lætabuntur inſulæ, ibi, diligentes domini. Deſcribitur itaq; Meſias accipiẽs regnũ in terra, ab apparatu multiplici. ſ. ꝙ veniet adorantibus angelis, annunciantibus cælis, videntibus omnibꝰ populis, præcedente igne, nube, obſcuritate, multitudine fulgurum, tremente terra, liqueſcentibus montibus &c. Sed non ſeruatur hic ordo in deſcriptione literæ: ſed potius primo deſcribũtur ea quæ ſpectãt ad maieſtatẽ

tremẽdã. Nubes & obſcuritas circũitibus eiꝰ. Ad literã ſcriptũ eſt. videbũt filiũ hoĩs venientẽ in A
nube & maieſtate Luc. xxi. Sed nubes illa videtur intelligenda nubes gloriæ, ſimilis nubi quæ in aſcẽſione domini ſubtraxit eũ ab oculis apoſtolorũ. nubes aũt hæc quũ obſcuritati iũgatur, & nõ ſuppedanea Chriſto in circũitibus eius deſcribatur, tenebroſa nubes intelligitur, ſubtrahens iniquis ſolatiũ lucis ſolaris. Et propterea ponitur in circũitibus: in quibus deſcribentur inflãmandi peccatores. Iuſtitia in executione, & iudiciũ, in pronũciatione ſententiæ, firmamentũ ſolii eiꝰ, Meſiæ, nõ ꝙ Meſiæ ſoliũ regale in ſeipſo firmetur iudicio & iuſtitia: ſed quia in ſuo effectu (hoc eſt in gubernatiõe regni ſui) firmatur iudicio & iuſtitia. Et vere firmabitur, quia erit vltimum: quoniã nõ erit opꝰ amplius iudicare & iuſtitiam facere: quia nulla ſuccedet varietas. Ignis corporeus qui appellatur ignis cõflagratiõis, faciebus eius, Meſiæ regnãtis, ibit, & inflãmabit circũitu, nõ in vna tantũ parte terræ, anguſtatores eius. Hoc erit mirabile ꝙ ignis ille nõ erit moleſtꝰ electis, ſed reprobis inimicis Meſiæ: quũ tamen ignis futurus ſit in circumitu, & non ſeorſum in vna parte, in qua potuiſſes putare cõgregatos reprobos ſolos. Fecit illucere fulgura ſua orbi. B
Hinc manifeſte colligitur ꝙ de nube tenebroſa fuit ſermo: ex tali enim nube coruſcant fulgura. Et nota ꝙ non vni regioni ſed orbi deſcribuntur coruſcare fulgura. Vidit & cõtremuit terra: hoc eſt viderunt hoĩes terreni & tremuerunt. Vel terræmotus deſcribitur tunc futurus. Et metaphorice attribuitur terræ videre & tremere: quia ad ſimilitudinẽ videntis & trementis ſe habebit. Montes ſicut cera liquefacti ſunt. Ad literã renouante Chriſto mundũ, mõtes non erũt: ſed ipſi ſicut & cætera mixta (excepto corpore humano) diſſoluẽtur in elementa. Et propterea hic inter effectus regni Chriſti, cõputatur liquefactio montiũ. A faciebus domini, a faciebus inquã domini omnis terræ, hoc eſt accipientis poſſeſſionẽ domini vniuerſæ terræ. Annũciauerũt cæli iuſtitiã eius. Poſſunt ad literã intelligi per annũciationẽ cælorũ, ſigna quæ apparuerunt in cælis. & erunt ſigna in ſole & luna & ſtellis. Sed præcipue intelligenda videtur apparitio cœleſtis maieſtatis: puta ſigni crucis velut de cœlo deſcendentis, & multorum ſenſibilium ſignorum ſpectãtium ad gloriã tanti regis. Veriſimile eſt enim ꝙ ſicut in primo aduentu veniens homo humilis C
impleuit omnia quæ fuerũt humanæ humilitatis humano more, ita in ſecũdo aduentu veniens glorioſus implebit ea quæ maieſtatis ſunt etiam humano more: nam ad homines veniet homo glorioſus Rex. Et propterea rationi conſentaneũ videtur vt aduentus ille quanuis in principio futurus ſit ſicut fur in nocte (hoc eſt improuiſus) tamẽ non in ictu oculi, ſed multo interiecto temporis ſpatio durabit: multo magis quã duret ingreſſus alicuius principis in aliquã ciuitatem. Et ſic tot mirabilia, durante deſcenſu de cœlo ad terras, executioni mandabũtur. Quòd enim ibi interueniat ordo temporis, teſtatur Paulus Apoſtolus deſcribens ordinẽ temporis inter reſurrectionẽ piorũ iuſtorũ & raptũ viuorũ obuiã Chriſto in aera. 2. ad Theſſa. iiii. Et viderũt omnes populi honorẽ eius. tã iuſti quã iniuſti videbunt honorẽ Chriſti: ſed illi ad cumulũ doloris, iſti adcumulũ gaudii. Cõfundẽtur oẽs ſeruitores ſculptilis gloriãtes in vacuitatibus: hoc eſt in D
diis qui ſunt velut vaſa vacua. Quũ oẽs populi videbũt Chriſtũ cũ honore diuino, cõfundentur omnes cultores idolorũ: clare videtes ꝙ diĩ ſui nihil ſunt, quòd Chriſtus eſt verꝰ deus. In quorũ pleniorẽ cõfuſionem ſubditur, incuruamini ei, Meſię, oẽs dii, hoc eſt angeli dei: vt Apoſtolus expoſuit. Apoſtrophat enim propheta ad ipſos angelos vt incuruentur adorando Meſiã: vt per hoc atteſtentur ipſum non eſſe purum hominem, ſed etiam verum deum.

AVDIVIT.) Tractatur hic illa particula, exultabit terra, quãtũ ad Iudæos. Scriptũ eſt enim quòd quũ intrauerit plenitudo gentium, tunc omnis Iſrael ſaluus fiet.
Quia igitur reliquiæ Iſrael tunc inuentæ ſaluæ erunt, credentes in Chriſtum, ideo Propheta ſpecialiter eorũ meminit gaudii. Audiuit, venientem Regem, Sion, populus Hebræus ſignificatus p Sion in quo erat templum dei, & lætata eſt, charitatis gaudio: & exultauerunt filiæ Iudę, velut feE
ſtum celebrantes etiam mulieres Iudæorum, propter iudicia tua domine. Per iudicia deſcripſit aduentum ad iudiciũ, propter multas partes illius iudicii: dũ alios dãnabit, alios beabit, idolatras cõfundet &c. Quoniã tu dominus. Specialis ratio gaudii Iudæis colentibus vnum deum erit in illo aduentu, quia Meſias tandiu expectatus ab eis apparuit excelſus ſuper omnẽ terram, & eleuatus valde ſuper deos, tam nũcupatiue (vt dęmones, Iupiter Mars &c.) quã participatiue: vt ſancti angeli, qui dii participatiue dicuntur.

DILIgentes domini.) Tractatur hic illa particula, lætabuntur inſulę multę: declarando ſaluandos in omni natione. Facit autem hoc per modum monentis: ita quòd vtrunque officium ſimul exerceat: & monentis & deſcribẽtis. Diligentes domini odite malum. Duas deſcribit partes: dilectionem erga deum, odium erga malum, quod ſimpliciter & abſolute eſt malũ: ad diffe-

Frentiam eorum quæ sunt mala secundum quid:qualia sunt omnia mala pœnalia præsentis vitę. Solum enim malum culpæ cum malo damnationis æternæ est malum absolute:quod præcipitur odio haberi.Et addit dilectio domini odium mali:quoniam multi sunt qui diligunt deum, non tamen odio habent peccata.& hoc quia dilectio non est formata charitate. Custodiens animas gratiosorum suorum,de manu impiorum eruet eos.Merito dilectionis dei & odii mali adiungitur præmium simul cum auxilio diuino.Custodia quippe diuina auxilium gratiæ est quod impenditur gratiosis actiue,hoc est misericordibus.præmium autem est liberatio de manu impiorum. Acsi aperte diceret.facite quod ex vobis est actibus internis,diligẽdo deum & odiendo malum,quia deus faciet quod suum est.custodiet siquidem animas vacantium operibus misericordiæ ne ruant in crimina,& liberabit eos de potestate impiorum,tam dæmonum quàm hominum. Vbi aduerte quòd ideo dilectioni dei & odio mali suppositi benefactricem gratiam,quia vana esset dilectio quæ non exhiberet opera:iuxta illud.si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Lux sata est iusto,& rectis corde lætitia.Ne putes præmium iustorum in sola custodia & liberatione a malo consistere adiungit affluentiam bonorum internorum: lucis,s. quo ad intellectum,& lætitiæ quantum ad effectum.Et vtranque dicit satam: quoniam in partibus animæ nostræ sata est.Lucis quidem semen satum in anima,est tum naturale lumen intellectus,tum gratuitum lumen fidei infusum animæ.Letitiæ quoque semen satum in anima ,est tum naturalis appetitus ad bonum rationi consentaneum,tum infusus charitatis amor. Et intẽdit per hæc propheta duo.Alterum deseruiens monitioni,scilicet aperire rationes odiendi malum ex iis quæ in nobis sunt sata.Alterum est seruiens descriptioni futuræ beatitudinis: vt sciamus fœlicitatem futuram consistere in luce & lætitia quas non sumus experti quarum non vidimus fructus,sed semina tantum quæ in iustis & rectis corde sunt. Vt ex talibus seminibus conii cere possimus qualitatem,magnitudinem,suauitatem &c.futuræ lucis & lætitiæ.tanto enim excellentiores sunt,quanto arbores & fructus præstent seminibus. Lætamini iusti in domino. Concluso vniuersalis est in officiis quæ ita in præsenti vita inchoãtur ꝙ perseuerant in futura: scilicet lætari in deo & laudare deũ.Lętamini inquit iusti,non in vobismetipsis,sed in domino & confitemini, confessiõe laudis,memorię sanctitatis eius:hoc est laudate ꝙ recordatus est exequendo,ꝙ ad similitudinem recordantis se habuit exequẽdo id quod sanctitatis suæ est, hoc est exequendo sanctificationem nostram.Sanctificabit siquidem sanctificatione cõsummatá (in anima,in corpore & in vniuerso)iustos omnes.Amen.

VVLGATA EDITIO.

Psalmus XCVII.

1 CAntate domino canticum nouum:quia mirabilia fecit.
Saluauit sibi dextera eius:& brachium sanctum eius.
Notum fecit dominus salutare suum:in conspectu gentium reuelauit iustitiam suam.
Recordatus est misericordiæ suæ,& veritatis suę domui israel.
Viderunt omnes termini terræ,salutare dei nostri.
Iubilate deo omnis terra:cantate & exultate & psallite.
Psallite domino in cithara,in cithara & voce psalmi: in tubis ductilibus & voce tubæ corneæ.
Iubilate in cõspectu Regis domini:moueatur mare & plenitudo eius, orbis terrarum & qui habitant in eo.
Flumina plaudẽt manu,simul montes exultabũt a conspectu domini: quoniã venit iudicare terram.
Iudicabit orbem terrarum in iustitia:& populos in æquitate.

IVXTA HEBRAEVM. CXVIII.

1 Propheta. CAntate domino canticum nouum:quia separata fecit, saluauit sibi dextera sua & brachio sanctitatis suæ.
2 Notificauit dominus salutem suam,oculis gentium reuelauit iustitiam suam.
3 Recordatus est gratiæ suæ & veritatis suæ domui Israel, viderunt omnes fines terræ salutem dei nostri.

os
4 Clangite domino omnis terra:aperire & laudate & canite.
5 Canite domino in cithara:in cithara & voce cantus.
6 In tubis & voce cornu.clangite faciebus regis domini.
7 Tonabit mare & plenitudo eius:orbis & habitantes in eo.
8 Flumina percutient vola,simul montes laudabunt.
9 Faciebus domini,quia venit ad iudicandum terram,iudicabit orbem in iustitia & populos in rectitudinibus.

TItulus est.Psalmus.Ex quo nihil aliud habetur nisi quòd est canticum.
Materia psalmi quòd sit,Messias,facile patet ex eo quòd aperte dicitur. viderunt omnes fines terræ salutẽ dei nostri.& gaudium vniuersæ creaturę describitur in conspectu regis domini.Hæc enim ad tempus spectare Messiæ constat.Et quoniam describitur Messias rex & veniens ad iudicandũ mundũ,consequens est quòd sit hic sermo nõ de aduẽtu Christi in humilitate passibilis carnis,sed de aduentu Christi in regno suo.Cautus tamen esto:quia describitur etiam publicatio euãgelii in vniuerso mundo. Quo fit vt psalmus iste ad literã tractet de regno Christi quantum ad initia regni:hoc est resurrectionem eius & aduentum ad iudicium. Hæc enim duo sunt initia regni Christi.Alterum quantum ad acceptionem domini: nam in resurrectione sua testatur ipse,data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Alterum quo ad acceptionẽ possessionis.nam vsque ad aduentum ad iudicium quiescit à dextris dei, differens accipere possessionem regni terrarum.Et propterea tractatur hic de resurrectione Christi prædicata mundo vsque ad diem iudicii.

SVMMARIVM EST.

Monet Propheta mundum ad cantandum canticum nouum domino: quia mirabilia fecit resuscitando seipsum,publicando euangelium gentibus & domui Israel,veniendo cum maiestate ad iudicandum mundum cum gaudio vniuersæ creaturæ.

Persona loquens Propheta est.

CAntate domino,) Diuiditur psalmus in partes duas:propositiuam materiæ,& executiuã,ibi, saluauit sibi. Proponit duo.Alterum est. Cantate domino canticum nouum,noui testamenti:ad differentiam testamenti veteris.Alterum est.quia separata,id est mirabilia,fecit in nouo testamento.Et vere separata ab omni facultate naturæ fecit.

SALVAVIT sibi.)Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatur illa particula, separta fecit.Secundo illa,cantate domino,ibi, clangite domino. Tertio illa, canticum nouum, ibi,clangite faciebus. Tractando itaque mirabilia quæ fecit dominus,inchoat à maximo miraculo quo resuscitauit seipsum à mortuis.Saluauit sibi.Non dicit saluauit alios sed sibiipsi salutem fecit.Non huius passibilis vitæ (quoniam venit ad ponendum vitam suam pro salute mundi) sed fecit sibi salutem immortalis vitæ per resurrectionem à mortuis.Dextera sua & brachio sanctitatis suæ. Significatur sub metaphora dexteræ & brachii humanitas Christi: quia est instrumentum coniunctum personaliter deo.Vtrunque autem nominatur: quia & anima & corpus Christi organum coniunctum fuit deitatis. Et anima quidem assimilatur brachio, corpus vero manui dexteræ:quia sicut manus mediante brachio iungitur personæ humanæ, ita corpus mediante anima iunctum est personæ diuinæ.anima enim fuit ratio quòd corpus vniretur filio dei:vt in theologia speculatiua patet.Attribuiturque vtrique salutem facere:quia anima & corpus Christi non solum meritorie sed etiam effectiue quatenus organa deitatis, effecerunt resurrectionem ipsius Christi.propterea enim dexteræ & brachii nominibus quæ sonant instrumenta coniuncta,appellata sunt. Notificauit dominus. Miraculo resuscitationis propriæ adiungit miracula publicationis euangelii in gentibus & Iudęis.quam constat inchoasse post resurrectionem Christi.Et gentibus quidem notificauit duo. Alterum salutẽ quam attulit vniuerso mundo.Suam dixit, vt intelligeres salutem animæ, salutem æternæ fœlicitatis quæ propria est deo: non salutem communem hominibus & pecoribus,non salutem communem bonis & malis hominibus,non salutem demum quam homo aut creatura quęcunque dare potest,sed suam,quam solus dare potest.Alterum iustitiam suam,hoc est iustitiam fidei,vere suam, quia solus illam dare potest,& sola est iustificans hominem coram deo. Recordatus est gratiæ suę.Respectu Iu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F dæorum ſalus Chriſti ſub ratione recordatæ gratiæ & veritatis deſcribitur:quia vere ad ſimilitudinẽ recordati gratiæ olim promiſſæ Abrahæ & verificantis promiſſa,deus executus eſt veniendo in Meſia ad ſaluandum populum Iſrael. Simili quoque modo beata virgo deſcripſit hanc ſalutem. ſuſcepit Iſrael puerum ſuum recordatus miſericordiæ ſuæ ſicut locutus eſt ad patres noſtros. Viderunt omnes fines terræ. Aduerte prudens lector quæſtionem ſpeculatiuorum in theologia:quo pacto mundus vidit ſalutem Meſiæ,quam non niſi credendo cognouit: quũ nullus videat quod credit. Soluitur autem quæſtio,dicendo quòd aliud vident & aliud credunt. videmus enim credibilitatem ſalutis dei,videmus credibilitatem reſurrectionis, regni & deitatis Chriſti:credimus autem ipſam ſalutem,reſurrectionem,regnum, deitatem. Tot enim miracula totque teſtimonia videntes,videmus credibilitatem regni,deitatis &c. ſicut habẽtes innumeros fide dignos teſtes de animali viſo in galliis,videmus credibilitatem quòd illud animal fuerit ibi viſum,credimus tamen illud fuiſſe ibi. Hoc ſiquidem modo conuicti à miraculis non ſolum homines ſed etiam dæmones credunt & contremiſcunt, videntes credibilitatem rei creditæ:hoc eſt videntes quòd credendum ſit. Et ſic omnes fines terræ viderunt quatenus credibilem, ſalutem dei noſtri,domino cooperante & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.

CLANGITE domino.) Tractatur hic illa particula, cantate domino: declarando ſolennitatem cantus. Clangite domino,feſtiuo ſono feſtum agite,omnis terra,nulla excepta:aperite,ſupple os ad cantandum,& laudate & canite. Canite inquã domino in cithara: non ſola ſed in cithara & voce cantus,muſici. In tubis,quarum vſus erat in iubileo,& voce cornu, cuius vſus erat in feſto propitiationis. Et intendit per hæc omnia inſtrumenta muſica & modulationes humanas,vniuerſam feſtiuitatem cantus exhibendam Meſiæ.

H CLANGITE faciebus regis domini.) Tractatur hic illa particula,canticũ nouum: explicando materiam noui cantici eſſe dominum regem,Meſiam regem regnantem iam in cœlis, venturum in maieſtate ad iudicandum mundum. Clangite, agite feſtum feſtiuo ſono. Dictio ſiquidem Hebraica interpretata clangite,ſignificat ſonum feſtiuum, ſeu ſonum ad excitandum publicam feſtiuitatem. Faciebus regis,non humilis iam Meſiæ, domini. Tonabit mare & plenitudo eius,orbis & habitantes in eo. Flumina percutiẽt vola,hoc eſt ad ſimilitudinem feſtiuantium percutiendo volas:ſimul montes laudabunt. faciebus domini quia venit ad iudicandum terram. Deſcribitur gaudium vniuerſæ creaturæ inferioris(hoc eſt terræ & aquarũ) in aduentu Meſiæ ad iudicium:quia tunc veniet Meſias ad accipiendum poſſeſſionem regni horũ inferiorum. ac per hoc inferiora omnia ſub tanto rege materia gaudii & laudis diuinæ erunt: & ſi
I ſenſum haberent,gauderent & laudarent. Iudicabit. Subdit qualitatem iudicii quod exercebit Meſias. In communi quidem iudicabit orbem,non regionem vnam,in iuſtitia, exequẽdo iuſtitiam,reddendo vnicuique ius ſuum. & populos in rectitudinibus. Determinat in ſpecie merita iuris non fore conſanguinitatem,nobilitatem,diuitias & huiuſmodi,ſed rectitudines: ac per hoc & obliquitates. Hæ enim ſolæ erunt merita iuris vniuſcuiuſque in vniuerſali iudicio quod faciet Meſias. Amen.

VVLGATA EDITIO. XCVIII.

K Dominus regnauit,iraſcãtur populi: qui ſedes ſuper Cherubim moueatur terra.
Dominus in Sion magnus: & excelſus ſuper omnes populos.
Confiteantur nomini tuo magno, quoniam terribile & ſanctum eſt,& honor regis iudicium diligit.
Tu paraſti directiones,iudiciũ & iuſtitiam in Iacob tũ feciſti.
Exaltate dominum deum noſtrum,& adorate ſcabellum pedum eius, quoniã ſanctum eſt.
Moyſes & Aaron in ſacerdotibus eius, & Samuel inter eos qui inuocant nomen eius,
Inuocabunt dominum & ipſe exaudiebat eos, in columna nubis loquebatur ad eos.

Cuſtodiebant teſtimonia eius:& præceptum quod dedit illis. A
Domine deus noſter tu exaudiebas eos:deus tu propitius fuiſti eis, & vlciſcẽs in omnes adinuentiones eorum.
Exaltate dominum deum noſtrum & adorate in monte ſancto eius: quoniam ſanctus dominus deus noſter.

IVXTA HEBRAEVM. XCIX.

1 Propheta. Dominus regnauit,trement populi: ſeſſor Cherubinorum, commouebitur terra. (hinc … hinc)
2 Dominus in Sion magnus,excelſus ipſe ſuper omnes populos (tunc) B
3 Confitebuntur nomen tuum magnum & timendum,ſanctum ipſum.
4 Et fortitudo regis iudicium dilexit,tu firmaſti rectitudines, iudicium & iuſtitiam in Iacob tu feciſti.
5 Exaltate dominum deum noſtrum, & curuamini ſcabello pedum eius, ſanctus ipſe. (quoniam)
6 Moyſes & Aaron in ſacerdotibus eius, & Samuel inuocantibus nomen eius, vocantes (fuerunt) ad dominum & ipſe reſpondebit eis.
7 In columna nubis loquetur ad eos,cuſtodierũt teſtimonia eius,& præceptum dedit eis. (quod) C
8 Domine deus noſter tu reſpondiſti eis,deus ignoſcens fuiſti eis, & vltor ſuper operibus eorum.
9 Exaltate dominum deum noſtrum,& curuamini monti ſanctitatis eius, quia ſanctus dominus deus noſter.

TItulus nullus eſt. Materia pſalmi (vt facile ex ipſo apparet)eſt regnũ dei in veteri teſtamento:hoc eſt ab egreſſu de Aegypto & deinceps. Ita quòd ex rebus prius geſtis in dicto regno, docet agenda deinceps:hoc eſt poſtquam regnauit deus in monte Sion:quod inchoauit tempore regni Dauidis. Quòd enim tractetur de regno dei in ſtatu veteris teſtamenti, patet tum ex D principio pſalmi,Dominus regnauit,ſeſſor Cherubinorum,dominus in Sion magnus. Tum ex medio. curuamini ſcabello pedum eius. quod conſtat appellari arcam domini. Tum ex fine. curuamini monti ſanctitatis eius. Quòd vero ex prioribus geſtis moneat quæ poſtea ſunt agenda,totus fere decurſus pſalmi teſtatur:dum referuntur geſta à deo in principio regni eius, ſcilicet tempore Moyſi. & refertur iuſtitia dei vlciſcens etiam in Moyſen & Aaron & Samuelem:& demum concluditur exaltandus deus,& venerandus etiam mons in quo colitur.

SVMMARIVM EST.

Propheta deſcribit regnum dei in veteri teſtamento à tempore egreſſionis populi de Aegypto, ſanctum, terribile, legem ferens, iuſtum vſqueadeo vt nec Moyſi Aaron & Samueli quãuis ſibi familiaribus & obſeruatoribus præceptorum ſuorum pepercerit: & propterea exaltandũ E laudibus eſſe deum,& venerandum tum ſcabellum eius tum montem ſanctitatis eius.

Perſona loquens propheta eſt.

DOminus regnauit.) Diuiditur pſalmus in duas partes:propoſitiuam materiæ. & executiuam, ibi,confitebuntur. Proponit duo. Alterum eſt initium regni dei in veteri teſtamento. Dominus regnauit, regnare cœpit in populo Iſrael. Hoc ad literam fuit in egreſſu filiorum Iſrael de Aegypto:tunc enim primum filii Iſrael fuerunt populus liber, vt poſſet haberi pro regno. & deus dignatus eſt regnare in illo tanquam rex eorum: iuxta illud Exod.xix. Vos eritis mihi in regnum ſacerdotale & gens ſancta. &.1.Reg.xii. Samuel reprehendit populum quòd petierit regem,allegans. quum dominus deus veſter regnaret in vobis. Seſſor Cherubinorum. Ad literam in principio quo deus incœpit habere populũ Iſrael pro regno, deſcriptus eſt à Moyſe ſeſ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F for Cherubinorum:pro quanto fecit duas statuas Cherubinorum velut gestantes tabellam quasi sedem dei.Et propterea hoc in loco propheta simul describit initium regni & sessionem super Cherubim:vt hinc intelligas quòd de regno tunc inchoante est sermo. Trement populi,commouebitur terra.Effectus regnantis domini describitur commotio terræ,tremor populorũ: hoc est timor magnus.Futurum autem tam trement quàm commouebitur,respicit præteritũ regnauit.& denotat ad sceptrum tanti regis,maximi timoris sequelam.Qui communis fuit & populis externis & populo Israel:vt patet legenti sacras historias subsecutas. Dominus in Sion magnus.Alterum propositorum describitur:scilicet prosecutio diuini regni in monte Sion.Dominus,idem regnat,in Sion,in monte Sion(illuc enim Dauid transtulit arcã dei,ibi in illius summitate ædificandum constituit templum dei) magnus,non mole sed virtute:& excelsus: potentia,super omnes populos. Ad literam significatur celsitudo dei mõstrata in prostratione & subG iectione omnium populorum aduersantium regno eius. quæ etiam apparuit tempore Dauidis: quum subactis hostibus omnibus regnum Israel sublimatum est sub cultu dei. Collige prudẽs lector ambo proposita:quòd quamprimum regnauit,excutus est timor: vbi autẽ regnauit in Sion, affuit magnitudo & celsitudo super omnes populos.

CONFITEBVNTVR.) Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatur illa particula,dominus regnauit.Secundo illa,sessor Cherubinorum,ibi,exaltate dominum.Tertio illa,trement populi commouebitur terra,ibi,Moyses & Aaron. Quarto illa,dominus in Sion &c.ibi,exaltate. Tractatur itaque initium regni diuini in veteri testamento à quatuor: scilicet à nomine,à potentia, à voluntate,à lege. Et de nomine quidem tanti regis . Confitebuntur nomen tuum magnum & timendum , sanctum ipsum . affirmabunt , laudabunt nomen tuum H esse magnum , esse timendum,esse sanctum . Magnum in miraculis tot patratis in eductione de Aegypto & in deserto.timendum ob pœnas Aegyptiorum & filiorum Israel multas in deserto sanctum in apparitione cœlesti. Et fortitudo(ecce potentia)regis,ipsius dei, iudicium dilexit.ecce voluntas.Et bene nota scribi quòd potentia regis dilexit,non facere quod potest, non facere quod vult,sed iudicium,sed ius dicere:vt intelligas deum regem poni in exemplum aliorum regum : vtpote qui dilexit facere non quod potuit , non quod voluit , sed quod ius exigit.

Tu firmasti.Ecce legislatio . Decet enim regem legem statuere in regno suo . In tres autem partes distinctam describit legem:moralem,iudicialem,& cærimonialem. Tu firmasti rectitudines.Ecce præcepta moralia. Quæ apte describuntur non tunc data sed firmata:quoniam præcepta moralia indita sunt mẽti humanę ab initio,sed firmãtur,authoritate diuina.Colere vnum deum,honorare parentes,non furtum facere,& huiusmodi,recta ratio dictat:sed firmantur hęc quia deus præcepit hæc eadem in sacra scriptura.Iudicium,præcepta iudicialia,& iustitiam,prę-
I cepta cærimonialia quæ appellantur iustitiæ legis,in Iacob tu fecisti . Duas apponit his duobus generibus præceptorum conditiones.Alteram in Iacob,hoc est in populo descendente ex Iacob: ad differentiam moralium quæ ligant omnes gentes.Alteram fecisti,hoc est vim iuris tribuisti: ad differentiam etiam moralium, quæ vim iuris habent etiam si à nullo rege statuantur . Sunt enim præcepta cærimonialia atque iudicialia iuris positiui(diuini tamen) respectu illius populi .

EXALTATE.) Tractatur hic illa particula,sessor Cherubinorum: inferendo debitam laudem ac reuerentiam tanto regi.Exaltate,non in seipso sed in vestris animis & laudibus, dominum deum nostrum:& curuamini,in signum reuerentiæ,scabello pedũ eius,hoc est arcæ domini.quæ erat sita inter duos Cherubinos sic vt siquis sedisset super tabellam gestatam à Cherubinis , pedes posuisset super arcam domini: & propterea ad literam ipsa arca appellatur scaK bellam pedum domini.Sanctus ipse.Rationem venerationis arcę(ne superstitionem aut idolatriæ speciem putares) adiungit esse sanctitatẽ dei:hoc est quòd veneratur arca ratione dei. Qui appellatur sanctus: quoniam sanctitas proprietatem diuinæ naturæ liberam ab omni potentialitatis immunditia significat: quam vocant philosophi actum purum. Per hoc enim cognoscimus naturam eius eleuatam supra omnem etiam excogitabilem naturã.Propter hoc apud Esaiam angeli laudant deum,sanctus sanctus sanctus:hoc est celsus,eleuatus & liber ab omni potẽtialitate.

MOYSES & Aaron.) Tractatur hic illa particula , trement populi commouebitur terra.declarando quàm timendum se exhibuerit deus vniuersis , ex hoc quòd Moysi Aaron & Samueli sacri status,familiaribus dei,custodientibus præcepta eius deus non pepercerit,sed vindictam exercuerit in eos.Hæc est intentio literæ,per quam maximus incutitur timor cæteris.

Moyses & Aaron in sacerdotibus eius.Ecce status sacerdotalis eorum . Aaron siquidem fuit A summus sacerdos:& Moyses fons sacerdotii inuenitur,dum ipse consecrauit Aaron. Et Samuel inuocantibus nomen eius.Status Samuelis describitur,non sacerdotalis(quum non fuerit de tribu Leui) sed inter vocantes nomen domini præcipuus. De ipso enim legitur. i. Reg. xix. quòd erat stans super cuneum prophetarum.& post Moysen primus fuit excellens propheta domini: de quo scriptum est quòd cognouit vniuersus Israel à Dan vsque Bersabee quòd fidelis Samuel propheta esset domini.i.Reg.iii. Vocantes ad dominum.Descripto statu horum trium, describitur familiaritas eorum cum deo.Vocantes,erant,ad dominum:& ipse,dominus, respõdebit eis.Futurum respondebit non respicit tempus psalmi,sed tẽpus vocationis:denotans responsionem diuinam subsecutam ad vocationem eorum.in quo notatur familiaritas, quòd illis vocantibus deus respondebat.Et hoc testantur historiæ sacræ. In colũna nubis loquetur ad eos. Hoc de Moyse & Aaron non habet dubium. De Samuele vero nullus alius scripturæ locus testatur deum ei locutum fuisse in columna nubis. nisi forte extenso nomine, columna nubis B etiam ad nubes extendatur.Legitur.i.Reg.xii.quòd Samuele inuocante dominũ facta sunt tonitrua & pluuiæ tempore messis.Hic tamen scripturæ locus sufficit fidei. Custodierunt.Describitur tertio iustitia eorundem in obseruatione testimoniorum & præceptorum:hoc est iudicialium & cærimonialium (quæ sunt testimonia diuini regiminis:vtpote testantia deum suum authorem)& moralium quę prȩcepti nomine significantur,propter connexionẽ eorum.Et hanc obseruationẽ intellige non adamussim,sed fere semper: quia studium eorum erat ad obseruanda hæc.quandoque tamen lapsi sunt,vt subiungitur. Domine deus noster.Apostrophat propheta ad deum,illaturus conclusionem intentam.Domine,inquit,tu respondisti eis , familiariter:tu,idem deus,ignoscens fuisti eis.& cum hoc vltor super operibus eorum (Moysi, Aaron & Samuelis) fuisti.De Moyse & Aarõ nulla est ambiguitas quin peccauerint & puniti fuerint exclusione ab ingressu terræ promissionis:vt patet Nume.xx.Samuelis autẽ punitio aperte in scriC ptura reperitur.nam senex priuatus est principatu populi. Culpa autem implicite insinuatur in scriptura in historia primi Regũ,dum dicitur quòd senex instituit filios suos iudices populi nequiter agentes,& quòd populo querelam proponente coram eo de filiis eius,& propterea petente regem,Samuel ægre tulit deiici se cũ filiis suis à principatu.Vnde inducitur deus verbis consolatoriis ad Samuelem.non enim te sed me abiecerunt ne regnem super eos.Quum tamẽ Samuel impotens per seipsum,& male exercens principatum per filios,nõ debuisset ægre ferre petitionem populi.

EXALTATE dominũ deum.) Tractatur hic illa particula,dominus in Sion magnus, monendo ad laudandum deum,exaltate dominum deum nostrum:& ad reuerentiam exhibẽdam monti Sion,loco tẽpli eius.Et curuamini,signo venerationis,monti sanctitatis eius,in quo colitur sanctitas eius.Quia sanctus dominus deus noster. Ratio reuerẽtiæ exhibẽdæ monti de- D claratur non sanctitas montis sed sanctitas dei,sicut de arca dictum est. Ita quòd propheta monet reuerentiam exhibendam non soli deo in seipso,sed ratione eius tum arcæ vt scabello pedũ, tum monti vt dicato diuina electione ad exhibendum ibi cultum deo.Amen.

VVLGATA EDITIO.

Psalmus in confessione. XCIX.

IVbilate deo omnis terra:seruite domino in lætitia.
Introite in conspectu eius,in exultatione.
Scitote quoniam dominus ipse est deus , ipse fecit nos & non ipsi E nos.
Populus eius & oues pascuæ eius introite portas eius in confessione, atria eius in hymnis,confitemini illi.
Laudate nomen eius quoniam suauis est dominus , in æternum misericordia eius,& vsque in generationem & generationem veritas eius.

IVXTA HEBRAEVM.

Psalmus confessioni. C.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 Propheta. CLangite domino[4] omnis terra.
2 Seruite domino[4] in lætitia, ingredimini faciebus eius in laude.
3 Scite quoniam dominus[4] ipse[est] deus, ipse fecit[fecit] nos, & sibi nos. populus eius & ouis pascui eius.
4 Ingredimini portas eius in confessione, atria eius in laude, confitemini ei, benedicite nomini eius.
5 Quia bonus dominus[4], sempiterno gratia eius, & vsque generationem & generationem veritas eius.

G TItulus est. Psalmus confessioni: hoc est psalmus ad confessionē fidei & laudis. Est enim materia psalmi huius inuitatio ad confessionem fidei, tum quòd dominus est deus, tum q̄ est creator noster, tum quòd est finis noster, tum quòd est bonus & gubernator noster, & ad laudandum hæc eadem: vt facile patet intuenti psalmum. Restat tamen vna ambiguitas: an inuitetur omnis terra absolute, an omnis terra promissionis. Est ratio ambiguitatis: quia clare inuitatur omnis terra in principio sine vlla limitatione: in prosecutione tamē ad populum Israel sermo dirigi videtur, dum dicitur populus eius & ouis pascui eius &c. Soluitur quæstio: dicendo quòd propheta cupiendo inuitat omnem terram, sed ad exequendum vocat populum Israel.

SVMMARIVM EST.

H Propheta cupiens deum ab omnibus laudari, describit monendo tria quæ nosse debet mundus de deo scilicet quòd est deus, quòd fecit nos, & quòd fecit nos ad se. Inuitatque credentē populum ad confitendum & laudandum deum in atriis templi: ad cōfitendum inquam & laudandum bonitatem dei, gratiam eius, & veritatem eiusdem.

Persona loquens propheta est.

CLangite domino.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, scite. Proponendo inuitat omnem terram ad duo. ad festiue se habendum domino. Clangite, sono festiuo festum agite, domino: omnis terra, nulla excepta. Alterum est, Seruite domino, non in lætitia, non tristes. Et specificat seruitutem. ingredimini faciebus eius in laude, venite ad templum eius laudādo eum. Hæc est seruitus ad quam cum lætitia exhibendā inuitat: cupiens vniuersum mundum venire ad adorandum deum in templo eius cum gaudio & laude.

SCITE quoniam dominus.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, clangite domino omnis terra. Secundo illa, seruite domino ingredimini &c. ibi populus eius. Tractatur itaque extensio inuitationis ad omnem terram ex ratione communi terræ: hoc est ex desiderata fide dei in omni terra. Scite quoniam dominus ipse deus. accedentē (inI quit Apostolus) ad deum oportet credere quòd deus est. Et propterea primum cognoscendum ab omni terra monet q̄ dominus, q̄ ille qui ab Hebræis vocatur dominus, ipse est natura deus, nō opinione hominū. Secundū cognoscendū fide est q̄ ipse fecit nos, q̄ est creator noster. tū creando nos simul cū mundo. tum creando singulorū animas rationales quum nascimur in maternis vteris. Tertiū credendum est & sibi nos. Et est sensus. Et fecit nos sibi deo. Fecisti, inquit Augustinus, nos domine ad te, & inquietū est cor nostrū donec requiescat i te. Ita q̄ hoc tertio loco numeratū à ꝓpheta, est id quod ad Heb. xi. Apostolus subiūgit secūdo loco, oportere credere accedētem ad deū. q̄ inquirētibus se remunerator sit. Rōne enī beatitudinis diuinæ ad quā nāciscendā facti sumus, dicitur & sibi nos. Hæc si nosset vniuersa terra, clāgeret & seruiret domino ī lętitia.

Populus eius.) Tractatur hic illa particula, seruite domino īgredimini: inuitādo ad executionē
K propositorū populū credentē, qui tunc erat populus Israēl. Populus, peculiaris, eius, dei: & ouis pascui ei°, & velut ouis pascui domini (quia pascebatur & quo ad animā lege diuina, & quo ad corpus fructibus terræ deo appropriatæ) ingredimini portas eius (portę dei appellātur portæ locorū dicatorū ad diuinū cultū) in cōfessione, fidei: atria eius (non enim populus intrabat in tēplum, sed ad atria tēpli) in laude. cōfitemini ei: benedicite, non solū ei, sed nomini eius. Quia bonus dominus, vere bonus omnibus (quū sit ipsa bonitas: à qua est quicquid boni in quocunq; inuenitur) sempiterno gratia eius, & vsq; generationē & generationē veritas eius. Hæc tria ad creationē & gubernationē diuinā spectant. quia enim deus bonus est, ideo sumus: & quia gratia & veritas eius (sub quibus cōprehenduntur vniuersæ viæ domini) sine finē durant, ideo suauiter gubernamur & ad beatitudinem perducimur. Et propterea merito hæc confitenda & laudanda sunt. Amen.

VVLGATA EDITIO. Psalmus Dauid. C. A

MIsericordiam & iudicium cātabo, tibi domine psallam & intelligam in via immaculata: quando venies ad me.
Perambulabam in innocentia cordis[in] mei: in medio domus meæ.
Non proponebam ante oculos meos rem iniustam: facientes præuaricationes odiui.
Non adhæsit mihi cor prauum: declinantem à me malignum non cognoscebam.
Detrahentem secreto proximo suo: hunc persequebar.
Superbo oculo & insatiabili corde; cum hoc non edebam. B
Oculi mei ad fideles terræ vt sedeant mecum: ambulās in via immaculata hic mihi ministrabat.
Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam, qui loquitur iniqua non direxit in conspectu oculorum meorum.
In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem.

IVXTA HEBRAEVM.

Dauidi psalmus. CI.

1 Propheta. GRatiam & iudicium cantabo, tibi domine[4] cantabo. C
2 Intelligam in via perfectionum, quando venies ad me, ibo in perfectione cordis mei in medio domus meæ.
3 Non ponam coram oculis meis verbū Belial, facere volutiones odiui, nec adhærebit in me.
4 Cor tortum recedet à me, malum nesciam.
5 Accusantem in absconditō[1] socium suum hunc incidam, celsitudinem oculorum & latitudinem cordis ipsam non sufferam.
6 Oculi mei in fidelibus terrę ad sedendum mecum, ambulans in via perfectionum ipse seruiet mihi. D
7 Non sedebit in medio domus meæ faciens dolum, loquens mendacium non firmabitur coram oculis meis.
8 Matutinis cædam omnes impios terræ, ad faciēdum excidi de ciuitate domini[4] omnes operantes iniquitatis.

TItulus est. Dauidi psalmus. Qui patet ex superius dictis.

Materiam psalmi, psalmus ipse clare præ se fert esse rectam dispositionem personæ ac familiæ regiæ. nam totus decursus psalmi in recta dispositione personæ regiæ & ministrorum eius occupatur. E

SVMMARIVM EST.

Dauid se cantaturum deo gratiam & iudicium, & simul intellecturum vias perfectionum profitetur, sic vt disponat agenda ac cauēda per seipsum suosque ministros, & quales ministros habiturus sit.

Persona loquens propheta est.

GRatiam & iudicium.) Diuiditur psalmus in partes duas, propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, quando venies. Proponit duo, scilicet cantare gratiam & iudicium, & intelligere eadem in via perfectionum. Et intendit se laudaturum gratiam & iudicium trifariam, scilicet vt vias domini. vniuersę siquidem viæ domini gratia & veritas. Et ad hunc modum spectat quod dicitur, gratiam & iudicium cantabo. Et hic fiat punctum, & subiūgatur. tibi domine can-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G tabo,ſcilicet gratiam & iudicium vias tuas.Et demum ſubiũgatur. intelligam in via perfectionum.Sic enim punctatur in Hebræo. Non ſolum vt vias domini,ſed vt exempla viarum propriarum intelligam gratiam & iudicium in via perfectionum habenda eſſe. Tertio autem modo(ſcilicet vt dona dei ſibi conceſſa)hæc eadem tractabit proſequendo pſalmum. Propterea enim in prima particula pſalmi dixit,gratiam & iudicium cantabo,non explicando deo aut ſibi:quia tot modis laudare intendebat gratiam & iudicium. In his enim duobus non ſolum viæ domini ſed viæ principum conſiſtunt. Altera ad benefaciendũ ſine meritis.altero ad ius dicendum & diſcernendum: hoc eſt ad ſciendum reprobare malum & eligere bonum. Et aduerte connexionem. Ait enim propheta,Cantabo tibi,intelligam. Acſi aperte diceret quòd laudando te,laudando vias tuas,intelligam vias perfectionum per quas ire debeo.

QVANDO venies ad me.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractantur ſimul gratia & iudicium ad vias perfectionum, quantum ad diſpoſitionem perſonæ Dauidis regis.Secundo tractantur eadem ſimul quantum ad diſpoſitionem miniſtrorum regis, ibi, oculi mei. Et eſt inter hæc aduertendũ quòd totus tractatus vtriuſque partis ſimul,inchoat à gratia dei,quando venies ad me:& terminatur ad exercendum iudiciũ exterminando iniquos,matutinis cædam.Vt & hinc percipiamus dei gratiam velut commune principium omniũ ſequentium anteponi:& iudicium ad diſperdendum iniquos de ciuitate domini,velut vltimum finem totius diſpoſitionis regiæ ad calcem reſeruatum. Principium atque radix omnis rectæ diſpoſitionis conſequenter ſcribendæ deſcribitur dei gratia, determinando tempus rectæ diſpoſi-
H tionis tunc fore quando venies,quãdo veniet deus ad animam:iuxta verbum domini,& ad eum veniemus.Inquit enim. Quando venies ad me,per gratiam, tunc ibo in perfectione cordis in medio domus meæ.Primo recta diſpoſitio à corde incipit. Et eſt cordis integritas cum deo: vt qua nihil in corde admittitur contra honorem dei.Et hoc manifeſte in propria domo. quod enim fit in media domo,manifeſte fit: ad differentiam eorum quæ occulte fiunt in angulis. Deſcripſit autem integritatem cordis manifeſtam domui:vt eam non ſolum exemplarem domui ſed etiam abſque omni ſimulatione intelligeremus. impoſſibile eſt enim huiuſmodi ſimulationes latere domeſticos:quanuis poſſint latere alios.Vnde ex hoc quòd manifeſta eſt domui propriæ integritas cordis principis,vera eſſe comprobatur. Non ponam. Secunda recta diſpoſitio eſt negatiua exponendi ſe periculo inique agendi.Quia enim reges ſuperioribus carent, &
I legibus ſoluti ſunt,magni periculi res agitur quum proponitur eis libertas agendi quicquid volunt ſeu poſſunt.Hoc iniquæ libertatis verbum ſignificatur per verbum Belial: hoc eſt ſine iugo, freno,legis agere.Huiuſmodi libertatem non ſolũ recuſat exercere,ſed diſponit non ponere ante oculos:ne poſita ante mentis oculos alliciat & trahat ad inique agendum. Facere volutiones.Tertia recta diſpoſitio eſt abominari duplicitates ſeu proditiones, ſignificatas volutionum nomine. Duplicitas enim prõditio & huiuſmodi eo quòd vertunt vnũ in aliud, volutiones appellatæ ſunt.Facere volutiones odiui nec adhærebit in me.Naturali inclinatione Dauid exoſas habebat huiuſmodi proditiones.Et propterea nõ ſolum propoſuit,non adhærebit in me: ſed explanauit congenitum ſibi odium talis vitii. Cor tortum.Quarta recta diſpoſitio eſt.Cor tortum recedet à me:hoc eſt etſi quandoque habui non rectum cor(vt fuit in adulterio cum Berſabee & homicidio Vriæ)non tamen perſeuerabit mecum,ſed recedet à me. Malum neſciam.
K Quinta recta diſpoſitio eſt neſcire malum:hoc eſt nõ diſſimulare ſcitum malum, quaſi me neſciente illud fiat.Errant enim plerunque principes ſciendo malum patrandum,& ſimulando ſe neſcire approbant illud fieri.Contra quod crimen diſponit,malum neſciam:hoc eſt malum patrandum neſciam diſſimulatione approbando. Accuſantem.Sexta recta diſpoſitio eſt excludere à ſe detractores.ſunt enim valde nociui quum patent eis aures principum. Accuſantem in abſcondito ſocium ſuum, hoc eſt detractorem, ipſum incidam,à contubernio meo, ab auribus meis. Celſitudinem oculorum.Septima recta diſpoſitio eſt carere animo inſatiabili.quẽ deſcribit à celſitudine oculorum & à vaſtitate cordis.Et intendit per hoc, procul à ſe abiicere crimen inſatiabilis animi:quo principes mẽtis oculos ſemper ad celſiora leuant,& cor tam vaſtum habent vt mundus eis non ſufficiat,anhelant ad aliena regna &c.

OCVLI mei.) Poſtquam Dauid declarauit diſpoſitiones rectas propriæ perſonæ quas veniente deo ad ſe(hoc eſt cum diuina gratia) habebit, ſubiungit modo diſpoſitiones ſuas rectas reſpectu miniſtrorum. Prima eſt quòd eliget fideles.Oculi,inquit mei, non cæco intuitu nec aliena relatione,ſed oculi mei,erunt in fidelibus terræ, in iis qui fideles inueniuntur in terra,ad ſedendum mecum,pro conſilio, pro iudicio & aliis publicis negociis. Ambulans in via perfe-

ctionum ipſe ſeruiet mihi. Hæc eſt ſecunda conditio miniſtrorum. Et prima quidem fidelitatem, ſecunda autem ſtudium ad bonos mores,ad progreſſum in via virtutũ continet.tales enim oportet eſſe miniſtros regios,vt & in ſeipſis virtutibus prædíti cũ rege & populo fideliter agant. A

Non ſedebit in medio domus meæ faciens dolum, loquens mendacium non firmabitur coram oculis meis. Humana electio quantumcunque oculata quandoque fallitur. & ſi aliquando contingit reges erraſſe in electione miniſtrorum,ne videantur erraſſe ſuſtinent illos:& malunt regimen malum quàm apparere erraſſe. Contra hoc vitium dicit Dauid quòd nec faciens nec loquens dolum,firmabitur ſecũ.Dicendo firmabitur,ſignificat quòd quanuis aſcitus fuerit,comperto quòd mendax eſt non firmabitur.Et dicendo non ſedebit, ſignificat quòd quanuis aſcitus ingreſſus fuerit, comperto quòd eſt doloſus non quieſcet ſedendo in medio domus meæ regiæ: hoc eſt in publico officio. Matutinis cædam.Poſtremo poſt tot ſanctas diſpoſitiones & perſonæ ſuæ & miniſtrorum,declarat diſpoſitionem ſuam circa exercitium iuſtitiæ per ſe & per alios:quòd diſponit matutinis (hoc eſt celeriter) cædere,ſuccidere,omnes impios terræ,iudicando B
eos:ad faciendum excidi, per miniſtros, de ciuitate domini omnes operantes iniquitatis. Nota rationem:quia indigni ſunt operarii iniquitatis ciuitate domini deo dicata. quæ ad literam erat tunc temporis Hieruſalem:quæ erat caput regni,electa a deo vt coleretur nomen ſuũ ibi.Et ſpecialem fecit mentionem Hieruſalem: quoniam ſpecialior cura ciuitatis illius incumbebat regi. aliæ enim ciuitates ſuos habebant præfectos. Quæſtio quæ hic mouetur de impunitate Ioab qui interfecit duos principes meliores ſe:quo pacto ſcilicet illius impunitas ſtat cũ obſeruatione iſtius ſcripturæ,matutinis cædam omnes impios terræ. Soluitur quòd celeriter puniuit puniens cum quamprimum potuit commode: & quòd non prius commode potuit quàm firmatum eſſet regnum in ſemine ſuo.Et propterea firmato Salomone in regno,mandauit ei vt iuſtitiam hanc exequeretur:quod & ille fecit.Et ſic obſeruauit quod hic ſcripſit.Amen.

VVLGATA EDITIO. C

Oratio pauperis cum anxius fuerit,& coram domino fuderit eloquium ſuum. CI.

DOmine exaudi orationẽ meam:& clamor meus ad te veniat.
Non auertas faciem tuam à me: in quacunque die tribulor inclina ad me aurem tuam.
In quacunque die inuocauero te:velociter exaudi me.
Quia defecerunt ſicut fumus dies mei: & oſſa mea ſicut cremium aruerunt. D
Percuſſus ſum vt fœnum & aruit cor meum: quia oblitus ſum comedere panem meum.
A voce gemitus mei:adhæſit os meum carni meæ.
Similis factus ſum pelicano ſolitudinis: factus ſum ſicut nycticorax in domicilio.
Vigilaui:& factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto.
Tota die exprobrabant mihi inimici mei: & qui laudabant me aduerſum me iurabant. E
Quia cinerem tanquam panem manducabam: & poculum meum cum fletu miſcebam.
A facie iræ indignationis tuæ:quia eleuans allisiſti me.
Dies mei ſicut vmbra declinauerunt:& ego ſicut fœnum arui.
Tu autem domine in æternum permanes:& memoriale tuum in generatione & generatione.
Tu exurgens miſereberis Sion, quia tempus miſerendi eius, quia venit tempus,

C

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Quoniam placuerunt ſeruis tuis lapides eius: & terræ eius miſerebuntur.
Et timebunt gentes nomen tuum domine: & omnes reges terræ gloriã tuam.
Quia ædificauit dominus Sion: & videbitur in gloria ſua.
Reſpexit in orationem hũmilium: & non ſpreuit precem eorum.
Scribantur hæc in generatione altera: & populus qui creabitur laudabit dominum.
Quia proſpexit de excelſo ſancto ſuo: dominus de cælo in terram aſpexit.
Vt audiret gemitum compeditorum: vt ſolueret filios interemptorum.
G Vt annuncient in Sion nomen domini: & laudem eius in Hieruſalem.
In conueniendo populos in vnum: & reges vt ſeruiant domino.
Reſpondit ei in via virtutis ſuæ: paucitatem dierum meorum nuncia mihi.
Ne reuoces me in dimidio dierum meorum: in generatione generationum anni tui.
Initio tu domine terram fundaſti: & opera manuum tuarum ſunt cæli.
Ipſi peribunt tu autem permanes: & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent.
H Et ſicut opertorium mutabis eos & mutabuntur: tu autem idem ipſe es & anni tui non deficient.
Filii ſeruorum tuorum habitabunt: & ſemen eorum in ſeculum dirigetur.

IVXTA HEBRAEVM.

Oratio pauperi, quando examinabitur, & faciebus domini fundet eloquium ſuum. CII.

1 *Propheta.* DOmine audi orationem meam: & clamor meus ad te veniet,
2 Non abſcondę facies tuas à me: in die angustiæ mihi inclina ad me aurẽ tuam, in die vocabo te, cito reſponde mihi.
3 Quoniam finiti ſunt ſicut fumus dies mei: & oſſa mea quaſi incendio aduſta ſunt.
4 Percuſſum eſt quaſi herba & aruit cor meũ, quia oblitus ſum comedendo panem meum: à voce ſuſpirii mei adhæſit os meum carni meæ.
5 Aſſimilatus ſum pelicano deſerti, fui quaſi nycticorax ruinarum.
6 Solicitaui, & fui ſicut paſſer ſolus ſuper tectum.
7 Tota die exprobrauerunt mihi inimici mei, inſanientes, in me iurauerunt.
8 Quia cinerem ſicut panem comedi, & potus meos in fletu meo miſcui.
9 A faciebus indignationis tuæ & iræ tuæ, quia eleuaſti me & proieciſti me.
10 Dies mei quaſi vmbra declinata, & ego quaſi herba areſcam.
11 Et tu domine æterno ſedebis, & memoria tui generationi & generationi.
12 Tu ſurges, miſereberis Sion, quia tempus ad miſerendum eius, quoniam venit teſtificatio.
13 Quoniam voluerunt ſerui tui lapides eius, & puluueris eius miſerebuntur.
14 Et timebunt gentes nomen domini, & omnes reges terræ honorem tuum.
15 Quia ædificauit dominus Sion, viſus eſt in honore ſuo.
16 Vertit ſe ad orationem ſuſpirantis, & non deſpexit orationem eorum.
17 Scribetur hoc generationi poſteræ, & populus creatus laudabit dominum.
18 Quoniam proſpexit de excelſo ſanctitatis ſuæ, dominus de cælis ad terram reſpexit.

19 Ad audiendum ſuſpirium vincti: ad ſoluendum filios mortis. A
20 Ad narrandum in Sion nomen domini: & laudem eius in Hieruſalem.
21 In congregando populos ſimul & regna: ad ſeruiendum domino.
22 Afflixit in via virtutem meam, abbreuiabit dies meos.
23 Dicam, deus meus ne deſtrue me in dimidio dierum meorum, in generatione generationum anni tui.
24 Initio terram fundaſti, & opus manuum tuarum cæli.
25 Ipſi peribunt & tu ſtabis, & omnes ipſi ſicut pannus atterentur, ſicut veſtimẽtum mutabis illos & mutabuntur.
26 Et tu ipſe: & anni tui non complebuntur. B
27 Filii ſeruorum tuorum habitabunt: & ſemen eorum faciebus tuis firmabitur.

TItulus eſt. Oratio pauperi, quando exanimabitur & faciebus domini fundet eloquium ſuum. Pſalmus iſte appellatur oratio: quia per modum orationis conditus eſt. Et eſt quartus pſalmus habens orationis titulum. Pauperi vero (hoc eſt indigenti) appropriatur, nec determinatur cui: ſed qualitas indigentiæ aperitur quando exanimabitur, hoc eſt velut ſemianimis cadet. In quo paupertas iſtius ſignificatur paupertas animi: ſicut quando aliquis collabitur ſemianimis præ dolore vel timore &c. defectus animi ſignificatur. Per reliquum autem recurſus ad deum ex intimo & pleno corde ſignificatur. Fundere enim eloquium ſuum ante faciem domini, ex plenitudine cordis ad deum prouenit. Ex quibus ſimul iunctis non apparet materia pſalmi niſi in genere, quandiu neſcitur quis ſit iſte pauper ſemianimis recurrens ad faciem dei. Paulus apoſtolus ad Hebr. primo. tradit quòd vltima pars iſtius pſalmi tractat de diuinitate Meſiæ: affert enim ad hoc illos in calce pſalmi verſiculos. Initio tu domine terram fundaſti &c. Vnde hinc ordiendo oportet conſequenter dicere pſalmum hunc tractare de aduentu Meſiæ. Et huic ſenſui facile conſentit pſalmus ab vndecimo verſiculo & deinceps: quoniam tractat manifeſte de diuina miſeratione & ædificatione Sion cum conuentu & timore omnium regum & gentiũ. Hęc enim ſpectare ad tempus Meſiæ cõſtat. Sed hinc adhuc non apparet quis ſit iſte pauper qui tot malis afflictus deſcribitur vſque ad verſiculum vndecimum. Conſentaneum autem rationi eſt vt vniuerſali ſaluatori vniuerſalis miſeria ſubleuanda proponatur: quia cauſæ vniuerſali reſpõdet effectus vniuerſalis. Ac per hoc Meſiæ ſaluatori humani generis, miſeria humani generis propulſanda offeratur. Ita quòd pauper iſte in titulo nominatus & vſque ad vndecimum verſiculum deſcriptus eſt humanum genus ſubiectũ multis miſeriis, præcipue animi: & propterea ſemianimis deſcribitur. Et quãuis vniuerſum genus humanũ indigens ac ſemianime ſit: quia tamen non omnes recurrerunt ad deum, ſed iuſti pro ſe & toto humano genere expectabant Meſiam rogando deum pro illius aduentu, ideo ad differentiam non recurrẽtium ad deum nec expectantium aduentum Meſiæ dicitur in titulo. Quando fundet eloquium ſuum coram domino. Acſi aperte diceret quòd Pſalmus iſte eſt oratio humano generi pauperi quando recurret ad faciem dei: hoc eſt ſuſpirandi ad aduentum Meſiæ. C D

SVMMARIVM EST.

Propheta miſerias humani generis plorans, ſupplex recurrit ad deum: & prædicit nõ ſolum ſurrecturum deum ad miſerendum reliquiarum Sion cum timore diuini nominis ac honoris apud gentes & reges omnes, ſed proſpecturum de cælis ad terram ad audiendum ſuſpirium vinctorum, ad ſoluendos filios mortis, ad annunciandum in Sion vt congregẽtur omnia regna ad ſeruiendum deo: cum afflictione & abbreuiatione vitæ confitẽtium diuinitatem Meſiæ, quorum ſemen coram deo firmabitur. E

Perſona loquens propheta eſt.

DOmine audi.) Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi, quoniam finiti ſunt. Proponit tria, ſcilicet orationem, angustiam, & vocationem ſuam. Domine audi, pro exaudi, orationem, mentis eleuationem ad te, meam: & clamor meus, non oris ſed affectus, ad te veniet. Deprecatiue vtitur futuro, ex fiducia affirmans quòd magnitudo affectus ſui veniet vſque ad deum. Humano more loquitur. Non abſconde facies tuas a me. Alibi dixit auerte facies tuas a peccatis meis: hic ſupplicat non abſconde facies tuas a me crea-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F tura tua. Pauper indignus habetur facie principis. Multi enim principes si occurrat pauper clamaturus, afflictus, abscondunt faciem suam ab eo, diuertendo vultum aliò: vel si locus permittit, retrahunt se a fenestra vel huiusmodi. Et propterea hic pauper clamãs &c. Petit à supremo principe. Ne abscondas faciem tuam a me. In die angustiæ mihi inclina ad me aurem tuam. Ecce secundum propositorum dies angustiæ accidentis mihi. Nec sufficit videri à principe, sed petit audiri tempore angustiæ. Humiliter autem petit, dicendo. Inclina, flecte, aurem tuam, ad audiendam pauperis angustiam. In die vocabo te. Ecce quod tertio proponit cum tanta fidutia vt temeritas videatur. In die qua vocabo te, cito responde mihi. Vere temeraria esset petitio nisi diuina gratia tantam homini præstitisset fidutiam vt audeat petere. Quacunque die vocabo te cito respondes mihi: acsi deus ad nutũ se homini præstiterit. Et significatur per hoc differentia inter statum noui & veteris testamenti. In nouo enim deus respondet opere beatitudinis: quacunque die vocatus fuerit meritis iustorum morientium. In veteri autem quantumcunq; merita pa
G triarcharum & prophetarum clamarent, semper distulit respondere, semper distulit beare: nullus enim ante Christi mortem fuit beatus.

QVONIAM finiti sunt.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, in die angustiæ. Secundo illa, domine audi orationem meam, ibi, & tu domine. Tertio illa, non absconde facies inclina aurem, ibi, scribetur hoc. Quarto illa, in vie vocabo te, ibi, afflixit in via. Tractando itaque angustias humanas inchoata prima, scilicet tẽporalitate vitæ. Prima enim pœna quam incurrit homo fuit priuatio perpetuæ vitæ: iuxta illud. In quacunque die comederis, morte morieris: hoc est necessitatem moriendi incurres. Quoniam finiti sunt sicut fumus dies mei. Inter dies perpetuos & eos qui finiuntur hæc est differentia. Quòd isti quanto magis protenduntur tanto magis desinunt: & propterea assimilantur fumo, qui quanto magis pro-
H tenditur, tanto magis desinit. Perpetui autem dum protendũtur non desinunt: quoniam semper supersunt perpetui. Nos autem experimur quòd cõtinuo nati desiuimus esse. Quilibet enim dies quo viuimus subtrahitur durationi futuræ. Et ossa mea quasi incẽdio adusta sunt: hoc est firmitates vitæ meæ sicut ea quæ ardendo aduruntur desierunt: dum naturale humidum a contrariis quasi in incendio positum consumitur. Et hæc duo (scilicet temporalitatem vitæ & cõsumptionem vitæ naturalis) mutuo se inferre in nostra vita experimur. Et licet sit vna pœna totalis comprehensa sub necessitate moriendi, distinguitur tamen in has duas partes: vt intelligamus etiam id temporis quod viuimus male viuere: vtpote velut in incendio. Significantius autem dicit ossa: ad denotandum quòd hæc consumptio non conuenit nobis a principio vitæ (quia tunc vegetamur, augemur & perficimur) sed postquam perfecta sunt ossa, post ætatem consistentiæ. Et sic dimidium vitæ nostræ in consumptione positum est: & totum tempus nostrum in defitione. Percussum est quasi herba & aruit cor meum. Tertia miseria hominis describitur perditio viroris animi ad similitudinem herbæ percussæ ab æstu solis & arefactæ. Perdidit siquidem
I homo virorẽ animi. Non enim viret voluntas (per cor significata) in affectu boni: sed velut arida est, destituta virore originalis iustitiæ, & percussa ab æstu sensualitatis: vt continua experientia testatur. Quia oblitus sum a comedẽdo panem meum. Quarta miseria quæ est ratio tertiæ, & spectat ad intellectum. Miser homo non solum non vescitur pane suo, pane non cõmuni sibi & brutis, sed pane suo, sibi proprio, veritate doctrinæ: sed (quod peius est) oblitus est comedere panem veritatis. Progressu enim tẽporis non multo post peccatũ primi hominis: vsqueadeo desueuit homo vesci veritate vt obliuioni tradiderit cibare seipsum veritate. Plenus fuit enim mũdus fabellis, idolatriis, corruptis moribus: & breuiter assuetus est pani communi nobis & brutis.

A voce suspirii mei. Quinta describitur miseria peruersi ordinis quo caro regit spiritum, quo carnalis appetitus dominatur spiritui. Hanc enim peruersitatem significat adhæsit os meũ carni
K meæ. Naturalis siquidem ordo est vt caro adhæreat ossi, vt ossa sustentent carnem: iste autẽ conqueritur quòd ossa adhærent carni, quòd ossa sustentãtur in carnibus. Quod metaphorice denotat solidiorẽ hominis partem quæ est mens & ratio, adhærere inferiori & fluidæ parti quæ est appetitus sensibiliũ & temporalium bonorum, ita q̃ sustinetur ab illa. Huius autẽ peruersi ordinis ratio redditur non ab appetitu boni delectabilis, sed a fuga mali contristantis: dum dicitur a voce suspirii mei. Quia cõmunius est humano generi peruersum hunc ordinem habere fugiẽdo malum quàm appetendo delectabile. Multi enim non sequentes delectabilia sed fugientes tristia, in hanc inciderunt peruersitatem vt clare patet. Assimilatus sum pelicano deserti. Sexta hominis miseria describitur instudiis humanis trifariam diuisis. Vbi nota sic esse ordinandã literã. Solicitaui, assimilatus sum pelicano deserti. Rursus solicitaui, fui quasi nycticorax ruinarũ.

Solicitaui, & fui sicut passer solus super tectum. Per solicitudinẽ manifeste significatur studium A
humanum. Per triplicem autem comparationem tres humani studii partes. Prima est respectu posteritatis per comparationem ad pelicanum. De quo Hieronymus ad Præsidium dicit quòd quum filios suos a serpente occisos inuenit, luget & se suaque latera percutit: & de sanguine excusso ad latera, mortuorũ corpora reuiuiscunt. Et dicitur pelicanus auis Aegyptia, similis cygno, habitans in solitudinibus: ad differentiam pelicani aquatici. Vnde ex hac similitudine significatur illorum hominum studium qui tanto se labore cruciant pro posteritate sua. Et hæc humana miseria tam frequens est vt non egeat teste. Secunda pars est humani studii circa sciẽtiam, significata per similitudinem ad nycticoracem ruinarum: qui dicitur nocturnus coruus, non die sed nocte volans. Manifeste significans intellectum animæ nostræ similem noctuæ: vtpote impotentem videre intelligibilia clare. Et apte describitur ruinarum: quoniam inter ruinas intelligibilium (hoc est inter res sensibiles, fluxas, ruentes &c.) versatur intellectus noster. Vltima demum pars humani studii (quæ est circa honorem, gloriã & similia vana) significatur per as- B
similationem ad passerem solum super tectum. Solum quidem tanquam non curam habeat posteritatis suæ. Super tectum autem, tanquam in celsitudine honoris seu gloriæ commorãtem, & ibidem volando tanquam spectaculum se præbendo aliis, tempus consumentem. Vbi manifeste vides describi humanum studium erga honores. Et nota quòd omnia humana studia sunt assimilata non animalibus gressibilibus aut piscibus, sed volatilibus: ea ratione quia humano ingenio congenitę sunt alæ, quibus possit ad superiora, ad veram & æternam fœlicitatem studium suum eleuare: sed ipsum alis suis vtitur ad has miserias. Tota die exprobrauerunt mihi. Septima miseria hominis describitur quòd homo homini exprobrat bonũ. Ita quòd boni odio habentur & persecutionem etiam patiuntur, quia vacant veræ pœnitentiæ, quia recognoscunt deũ &c. Hæc miseria (quam vtinam non videremus) describitur. Tota die, continue, exprobrauerũt mihi, colenti deum, inimici mei, interno odio, insanientes, quorum infinitus est numerus, in me
iurauerunt, contra me firmauerunt animum etiam iurando, tanquam arbitrantes se benefacere. C
Quia cinerem. Ecce ratio inimicitiæ & exprobrationis. quia cinerem sicut panem comedi. Appellatione cineris intellige statum pœnitentialem, in luctuoso cinere solitum describi. Et est sensus. Quia paui me statu pœnitentiali sicut homo liberter vescitur pane. Et potus meos in fletu meo miscui, delectationes meas temperaui fletu sicut qui temperaret potũ vini lachrymis. Et hoc non, vane, non frustra, sed a faciebus indignationis tuæ, ob culpam meam, & iræ tuæ, iustitiæ tuę. Vniuersæ siquidem hæ miserię sunt generi humano & naturales & pœnales. Naturales quidem quia comitãtur naturam sibi derelictam: pœnales autem quia ex propria culpa meruit primus homo naturam humanam relinqui sibiipsi. Et propterea culpæ suæ & iustitiæ diuinæ illas tribuit quatenus pœnales. Vnde & subdit. quia eleuasti me & proiecisti me. Metaphora vtitur, sumpta a re in excelsum eleuata & inde proiecta: cui casũ eo peior est quo excelsiori lo- D
co proiicitur. Iuxta hanc similitudinem dicit homo deo. Eleuasti me, ex puris naturalibus in celsitudinem status originalis iustitiæ, & proiecisti me, & eleuatum proiecisti (subintellige ob culpam meam) in inferiorem statum quàm puræ naturæ: vt experimur. Dies mei quasi vmbra declinata. Præter superius dictam miseriam temporalitatis, altera nunc miseria temporis vitæ humanæ describitur, scilicet quòd dies vitæ apparent longiores cuilibet quàm ipsius natura sustineat. Et hoc experimur: dum omnes putamus dies nostros diuturniores, & nemo sit tã senex qui non putet annum se posse viuere. Hæc miseria explicatur ex assimilatione durationis vitæ ad vmbram declinatã. Videmus enim ad sensum quòd vmbra declinata valde lõgior est quàm corpus cuius est sit. Vmbra siquidem hominis per parum spatii ante solis occasum (quæ vocatur vmbra declinata) est vmbra centum cubitorum quodammodo, & tamẽ homo cuius est vmbra, E
paruulum est corpus. Similes quippe vmbræ declinatæ sunt dies vitæ nostræ: qui apparent nobis valde longi, & tamen in intrinseco vitæ parum temporis supereſt viuendi. Vnde & radicem non respondentem tantæ & tali apparentiæ subiungit. Et ego quasi herba arescam. Acsi aperte diceret. Dies mei videntur longiores, & tamen ego sicut herba arescam: hoc est in breui moriar, sicut herba breuissimo tempore arescit percussa modico æstu. Hæc de humanis miseriis.

E T tu domine.) Tractatur hic illa particula, domine audi orationẽ meam &c. declarando exaudiẽdã orationẽ eius in aduentu Messiæ. Et tu domine æterno sedebis. Inchoat ab æterna dei quiete: vt describat eundẽ esse deũ quem & Messiã. Et memoria tui generationi & generationi. Non solũ tu in æternum regnas: sed memoria tui nulli defutura est generationi. Et dixit hoc, vt describeret deũ non propter aliquam suã indigentiã missurũ Messiam. De cuius aduẽtu subdit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Tu surges,qui modo videris dormire,vel etiam tu surges a mortuis,miſereberis *Sion*,hoc eſt colentium te Iudæorum.A loco cultus ſignificauit colentes. Quia tempus ad miſerendũ eius, *Sion*: at vbi venit plenitudo temporis,miſit deus filium ſuum &c.(inquit apoſtolus)quia tempus diffinitum a te ad miſerendum eius,ſupple venit:quoniam venit teſtificatio,hoc eſt tẽpus Meſiæ teſtificatum a prophetis. Quoniam voluerũt ſerui tui,apoſtoli,lapides,viuos,eius,*Sion*:& pulueris eius,*Sion*,miſerebuntur.Reddit rationem miſerendi *Sion* (hoc eſt ſaluandi Iudæos) ex affectu ſeruorum dei ad hoc anhelantium in aduentu Meſiæ vt ſalui fierent Iudæi:iuxta illud. vobis oportebat prædicari primum regnum dei.Et rurſus. Vobis verbum ſalutis huius miſſum eſt. Et Paulus ad Rom. xi. *Si* quomodo ad æmulandum prouocem carnem meam, & ſaluos faciam aliquos ex illis,ſcilicet Iudæis.Loquitur autem hic de *Sion* metaphorice tanquam deſtructa cuius lapides & puluis remãſerint:præuidens populum Iudæum velut deſtructum in reliquiis ſaluandum. Et timebunt gentes,quæ modo ſunt idolatræ,nomen tuũ & omnes reges terræ ho-
G norem tuum.Iunge hæc duo ſimul (ſcilicet ſalutem reliquiarum *Sion* per lapides & puluerẽ deſignatarum,& quòd omnes reges terræ timebunt honorem Chriſti) & videbis quòd de glorioſo Meſiæ aduentu non de primo eſt ad literam ſermo. Quãdo ſi fuerit numerus Iſrael tanquam arena maris,reliquiæ ſaluæ fient:vt dicitur ad Rom.x. ex Eſaia. Quando omnes reges terræ timebunt Chriſtum honoratum,hoc eſt glorioſum. Quia ædificauit dominus *Sion*. Non poteſt de corporeo ædificio hoc intelligi : quia nulla eſt,fuit aut erit ædificatio materialis *Sion* in qua omnes reges terræ timebunt honorem Meſiæ. Sed de ædificio ſpirituali *Sion* ex viuis lapidibus: iuxta illud ad Hebræos.xii.acceſſiſtis ad *Sion* montem & ad ciuitatem dei viuentis Hieruſalem cæleſtem. Viſus eſt in honore ſuo. Quantum ad aliquos adꝺꝛꝛpletum eſt hoc intra tempus reſur-
H rectionis & aſcenſionis:in quo decies viſus eſt Chriſtus in honore immortalitatis ſuæ. Simpliciter autem & abſolute in ſecundo verificabitur aduentu:quando vniuerſo mundo apparebit in honore maieſtatis ſuæ. Vertit ſe ad orationem ſuſpirantis, humani generis: & non deſpexit orationem eorum . Vbi vides ſuſpirantis pauperis orationem auditam & ingreſſam ad penetralia dei.

SCRIBETVR hoc.) Tractatur hic illa particula , ne abſconde facies tuas inclina aurem tuam:deſcribendo primum Chriſti aduentum. Scribetur hoc,de aduentu Meſiæ,generationi poſteræ.Quod ꝺꝛꝛpletum eſt & per prophetas & per euangeliſtas. & populus creatus, per regenerationem baptiſmi,laudabit dominum. Quoniam (ecce ratio) proſpexit de excelſo ſanctitatis ſuæ,de ſeipſo,de ſua deitate:dominus de cælis ad terram reſpexit.Ecce quòd non abſcondit faciem ſuam: ſed reſpexit ad terram, ad terrenos homines,quum verbum caro factum eſt.

Ad audiendum ſuſpirium vincti. Ecce inclinauit aurem ſuam ad audiendum ſuſpirium humani generis,vincti pœna peccati in limbo,vincti nexibus peccatorum in mundo:ad ſoluẽdum filios mortis,hoc eſt merentes mortem, damnandos ad mortem . Omnes enim natura eramus
I filii iræ & mortis.Hi ſunt effectus ad quos venit Meſias. Ad narrandum in *Sion* nomen domini,& laudem eius in Hieruſalem. Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perieruñt domus Iſrael. Et propterea officium prædicationis euangelicæ primo deſcribitur in *Sion* & Hieruſalem. In congregando populos ſimul. Aduerte prudens lector quòd eſt gerundiuum paſſiuum:ſignificans efficaciam prædicationis euangelicæ extenſæ ad mundum,eſſe congregari populos ſimul & regna ad ſeruiendum domino.Cõgregari intellige non vnitate loci ſed vnitate eccleſiaſticæ charitatis,ad ſeruiendum non homini ſed domino. Hæc ſpectare ad primum Chriſti aduentũ clare patet:cointelligendo primo aduentui tempus euangelicæ diuulgationis.

AFFLIXIT in via.) Tractatur hic illa particula,in qua die vocabo te cito reſponde mihi:deſcribendo ſtatum Chriſtianum tripliciter. Primo quantum ad paſſionem, ne crederemus
K quòd per aduentum Meſiæ homines liberi fierent ab afflictionibus & paſſionibus,& quod in ſecundo promittitur Meſiæ aduentu intelligeremus adimplendum in primo , deſcribit propheta ſtatum noui teſtamenti plenum afflictionibus. Afflixit,Meſias, in via, Chriſtiana, virtutem meam,robur meum naturale.Ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos,& eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Abbreuiabit dies meos:vt patet in multis martyribus. Dicam,patiens & affligtus & moriens,Meſiæ,deus meus ne deſtrue me in dimidio dierũ meorum. Oratio eſt naturalis affectus remanentis in chriſtiano ſtatu . Eodem ſiquidem affectu martyres hic orant quo Chriſtus,pater ſi poſſibile eſt tranſeat à me calix iſte. Quo nolumus expoliari ſed ſuperueſtiri. Et induxit hunc affectum viuendi & refutandi mortem in ſequacibus Meſiæ propheta:ne putares quòd afflictiones non ſentirent, quòd mors eis non diſpliceret. Vtãto lauda-

bilior monſtretur eorum paſſio quanto magis contrariam illam ſentiunt naturali affectui:profitenti illam ſibi diſplicere,ſubiiciendo tamen totum diuino beneplacito.Ad vtrunque enim ſignificandum dicitur.Dicam deo,nõ ſequar ego affectum fugiẽtem mortem,ſed ſubmittam deo illum appetentem ne deſtruas me in dimidio dierum meorum. In generatione. Deſcribitur ſecundo ſtatus Chriſtianus quo ad profeſſionẽ fidei in præcipuo articulo,ſcilicet diuinitatis Meſiæ.Et inducitur vt profeſſio afflicti populi.Ita quòd dicam deo, referatur non ſolum ad ſubmiſſionem naturalis appetitus,ſed ad ſubiunctam fidei profeſſionem . Profitetur itaq; diuinitatem Chriſti à tribus.Primo ab æternitate.In generatione generationũ anni tui.Generationes quippe omnes temporales ſunt:idemq; eſt dicere in generatione generationum ac dicere in generatione temporum. Generatio temporum ab æternitate eſt:iuxta illud Boe.qui tẽpus ab Aeuo ire iubes.In æternitate ergo à qua proficiſcuntur tempora,annos Meſiæ profitetur. Initio terram fundaſti.Secundo declarat diuinitatem Chriſti à creatione mundi. Initio , in principio creauit deus cælum & terram,terram fundaſti,à fundamentis creaſti, ſeu fundamentum mundi poſui-
B ſti:eſt enim terra in infimo mundi loco. & opus manuum tuarum, non mediante aliena manu, cæli,hoc eſt corpora cæleſtia.Per quod patet quòd Meſias eſt illemet deus qui creauit mũdum.

Ipſi peribunt.Declarat tertio diuinitatem Meſiæ ab immutabilitate: deſcribendo eius immutabilitatem ex negatione trium generum mutationis inuentorum in vniuerſo corporeo.Ipſi peribunt.Mutatio ſubſtantialis tangitur:attribuendo eam cælis ratione cælorum inferiorum : qui corrumpuntur ſubſtantialiter modo ſecundum vnam partem & modo ſecundum aliam.Et excludendo eam à Meſia quatenus deo,dicendo & tu ſtabis. Et omnes ipſi ſicut pãnus atterentur. Tãgitur motus alterationis ab intrinſeco. qui inter omnia inanimata manifeſte apparet in panno:dũ ex ſeipſo atteritur,veteraſcit.Et de iiſdem dicitur quòd atterentur quaſi pannus:quoniam habent in ſe vnde alterentur.Quo contra ad Meſiam ſubditur.Et anni tui non cõplebuntur. Quæ enim veteraſcunt,eorum anni tandem finiuntur:deus autẽ omnis alterationis expers, annos habet indeficientes.Et ſub hac mutatione comprehenditur etiam mutatio ſecundum au- C
gmentum & decrementum:quæ ſine alteratione fieri nequit.Et propterea contrapoſuit,anni tui non deficient:vt omnis decrementi expertem ſignificaret. Sicut veſtimentum mutabis eos & mutabuntur.Mutatio localis tangitur:qua ſola mutamus veſtimenta ad nutum,nulla mutatione ſecundum qualitatem,quantitatem aut ſubſtantiã interueniente.Et hæc mutatio communis eſt etiam ſuperioribus cęlis. Quo contra ad Meſiam dicitur.Et tu ipſe,hoc eſt tu,ſine omni varietate. Adiectio enim pronominis ipſe ad pronomen tu:ad varietatis excluſionem ſignificandã, inducta eſt:quia ſi aliquid varietatis haberet,minus ipſe eſſet. Quantum enim res aliqua varietatis ſapit,tantum a ſeipſa recedit. Inter quæ nota prudens lector:quòd propheta excluſis his tribus generibus mutationum a Meſia, eum verũ deum omnino immutabilem depinxit: quia ſub his tribus generibus omnes mutationes comprehenduntur.Arte quoque deſcripſit: priores mu- D
tationes ſine authore(ipſi peribunt,ſicut pannus atterentur)motũm autem ſecundum locum deſcripſit cum authore deo:quia mutationes illæ inſunt rebus ex neceſſitate materiæ:motus autem localis ab ipſo deo in corporibus ſeruatur cæleſtibus ad vitam inferioris mundi. Vnde & a philoſophis primus motor appellatur. Filii ſeruorum.Deſcribitur poſtremo ſtatus Chriſtianus quo ad durationem.Filii,per euangelium geniti,ſeruorum tuorum,quorum abbreuiati ſunt dies per martyrium,habitabunt.Electi relati ad temporalia bona non habent hic manentem ciuitatem aut domum in qua habitent,ſed peregrinantur:relati autem ad ſpiritualia bona, habitãt in domo dei quæ eſt eccleſia. Non enim ſunt hoſpites & aduenæ,ſed ciues ſanctorum & domeſtici dei.Et propterea ex hac parte deſcribuntur habitantes . Et ſemen eorum coram faciebus tuis firmabitur.Magna firmitas coram Meſia definita eſt, dicẽdo. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus E
diebus vſque ad conſummationem ſeculi.Amen.

VVLGATA EDITIO. Dauid. CII.

BEnedic anima mea domino, & omnia quæ intra me ſunt nomini ſancto eius.
Benedic anima mea domino, & noli obliuiſci omnes retributiones eius.
Qui propitiabitur omnibus iniquitatibus tuis , qui ſanat omnes infirmitates tuas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Qui redimit de interitu vitam tuam:qui coronat te in misericordia & miserationibus.
Qui replet in bonis desiderium tuum:renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.
Faciens misericordias dominus & iudicium:omnibus iniuriam patientibus.
Notas fecit vias suas Moysi:filiis Israel voluntates suas.
Miserator & misericors dominus:longanimis & multum misericors.
Non in perpetuum irascetur:neque in æternum commouebitur.
Non secundum peccata nostra fecit nobis:neque secũdum iniquitates nostras retribuit nobis.
G Quoniam secundum altitudinem cæli à terra:corroborauit misericordiã suam super timentes se.
Quantum distat ortus ab occidente:longe fecit à nobis iniquitates nostras.
Quomodo miseretur pater filiorum misertus est dominus timentibus se: quoniam ipse cognouit figmentum nostrum.
Recordatus est quoniam puluis sumus,homo,sicut fœnum dies eius, tãquam flos agri sic efflorebit.
Quoniam spiritus pertransibit in illo & non subsistet, & non cognoscet am-
H plius locum suum.
Misericordia autem domini ab æterno & vsque in æternũ,super timẽtes eum.
Et iustitia illius in filios filiorum,iis qui seruant testamentum eius.
Et memores sunt mandatorum ipsius,ad faciendum ea.
Dominus in cælo parauit sedem suam,& regnũ ipsius omnibus dominabitur.
Benedicite domino omnes angeli eius,potentes virtute, facientes verbum illius,ad audiendam vocem sermonum eius.
Benedicite domino omnes virtutes eius, ministri eius qui facitis voluntatem
I eius.
Benedicite domino omnia opera eius, in omni loco dominationis eius benedic anima mea domino.

IVXTA HEBRAEVM. *Dauidi.* CIII.

1 *Propheta.* BEnedic anima mea dominum[4],& omnia interiora mea nomen sanctitatis eius.
2 Benedic anima mea dominum[4], & ne obliuiscere omnium retributionũ eius.
3 Ipse ignoscens cunctis iniquitatibus tuis, ipse medens omnibus ægritudinibus tuis.
4 Ipse redimens de fouea vitas tuas,ipse coronans te gratia & misericordiis.
5 Ipse satiens in bono ora tua,innouabuntur sicut aquila adolescentiæ tuæ.
6 Faciens iustitias dominus[4] & iudicia,cunctis oppressis.
7 Notas fecit vias suas Moysi,filiis Israel opera sua.
8 Misericors & gratiosus dominus[4],longus furorum & multæ gratiæ.
9 Non sempiterno litigabit,non æterno seruabit.
10 Non secundum peccata nostra fecit nobis, & non secundum iniquitates nostras retribuit super nos.
11 Quoniam secundum altitudinem cælorum supra terram, roborata est gratia eius super timentes eum.

12 Sicut longitudo orientis ab occidente:elõgare fecit a nobis rebelliões nostras. A
13 Sicut miserendo pater super filios:misertus est dominus[4] super timentes se.
14 Quoniam ipse nouit pronitatem nostram:recordatus est quia puluis (sumus) nos.
15 Homo,(sic est) quasi herba dies eius:sicut flos campi sic florebit.
16 Quia spũs transiuit in eo,& non ipse:& n õcognoscet eũ amplius locus eius. (est homo) (spiritum)
17 Et gratia domini[4] a seculo & vsque seculum super timentes eum & iustitia eius filiis filiorum.
18 Custodientibus pacti eius:& recordãtibus mandatorũ eius ad faciendum ea.
19 Dominus[4] in cœlis stabiliuit thronum suum:& regnum ipsius in omne domi B
natum est.
20 Benedicite domino[4] angeli eius,fortes roboris:facientes verbũ eius ad audiendum in voce verbi eius.
21 Benedicite domino[4] omnes exercitus eius:ministri eius facientes voluntatem ipsius.
22 Benedicite domino[4] omnia opera eius:in omnibus locis potestas eius,benedic anima mea dominum:

TItulus est. Dauidi. Ex quo iuncto progressui psalmi,non apparet materia psalmi, nisi quãtum ad hoc quòd Dauid excitat animã suã ad laudandũ deum. Verum psalmus iste manifeste præ se fert materiam psalmi esse excitationẽ animi Dauidis ad laudandũ deum,tum pro beneficiis sibi specialiter collatis,tum pro beneficiis diuinis populo Israelis collatis,tũ demum pro diuino beneficio vniuersalis regiminis totius mundi. Hanc esse ad literam materiam psalmi,quo ad primam & tertiã partem probatione non eget. Quo ad mediam vero ex eo patet ꝙ clare post ꝓpria ipsi Dauidi beneficia,nominat beneficia collata Moysi & populo Israel: & deinceps seipsum cõnumerat,dicendo & repetendo pronomen nobis,nostra,nos.vt hinc intelligeremus ꝙ de illis loquitur quorum ipse est vnus:hoc est de filiis seu populo Israel. C

ꝟ SVMMARIVM EST.

Dauid excitat animam suã ad laudandũ deum. Tum ob ei præstita beneficia.s. veniæ, medicinæ,vitæ,coronæ,satietatis,& renouationis. Tum ob populo Israel præstita beneficia quatuor.s. iustitiæ,reuelationis,veniæ,& firmitatis. Tum ob beneficium vniuersalis regiminis mundo præ D
stitum. Ob quod etiam angelos ad diuinam laudem inuitat.

Persona loqẽns propheta est.

BEnedic.)Diuiditur psalmus in partes duas:propositiuã materiæ,& executiuam,ibi,ipse ignoscens. Proponit repetitã excitationem animæ propriæ ad duo:ad laudandũ deũ,& ad nõ obliuioni tradẽdũ retributiones dei. Benedic,benedictione laudis,anima mea dominũ:& omnia interiora mea,intellectus,voluntas,cogitatio & cæteræ animi vires,benedicite nomen sanctitatis eius,non solum ipsum sed nomen eius laudate. Benedic,iterum,anima mea dominũ. Nõ solũ exaggerantis est,sed insinuantis est aliã materiã laudis. Et ne obliuiscere omnium retributionũ eius,misericordiæ,iustitiæ,gratiæ,longanimitatis.

IPSE ignoscens,)Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula,be- E
nedic anima mea dominũ &c. Secundo illa,ne obliuiscere omniũ retributionũ eius,ibi,faciẽs iustitias. Tertio sit illa repetitio,benedic anima mea dominũ,ibi,dominus in cælis. Reddit itaque Dauid rationem quare anima sua & intima sua debẽt benedicere dominũ, a sex beneficiis diuinis ei collatis. Ipse ignoscens cunctis iniquitatibus tuis. Ecce beneficiũ veniæ peccatorũ, non aliquorum sed omniũ. Impiũ siquidem est dimidiã a deo sperare veniã. Ipse medens omnibus ægritudinibus tuis. Secũdũ medicinæ beneficiũ. Quod de infirmitatibus animi intelligendũ est,si proprius est sermo. Nam de infirmitatibus corporis nõ est verificatum:quia Dauid quũ nõ excederet septuagesimum ætatis annũ,infirmus corpore comprobatur, ex eo ꝙ homo militaris robustus quũ cooperiretur pannis nõ calefiebat:vt patet in principio iii. Regũ: & tamen erat etiã in regione satis tẽperata. Sed infirmitates animi(iræ scilicet & aliarũ passionũ) dicit medicatas a

Universidad de Deusto
Biblioteca

G deo. Ipſe redimẽs de fouea vitas tuas. Hoc tertium beneficium verum eſt de vita corporis. ex eo ꝙ pluries fuit fere in fouea ſepulchri tempore perſecutionis a Saule. Et ideo dicitur redẽptus de fouea, tanquã ereptus de ſepulchro, dum ſaluatus eſt de periculo mortis. Ipſe coronans te (quartum deſcribitur beneficium regni: quo ſcilicet factus eſt rex) gratia, non ex propriis meritis & miſericordiis, hoc eſt nõ ſolũ ſine meritis ſed etiã ſubleuãdo a multis miſeriis. vt enim patet in ſacra hiſtoria. Dauid multis fuit ſubiectus miſeriis antequàm eſſet rex. Ipſe ſatians in bono ora tua. Quintum beneficium affluentiæ bonorum eſt vſque ad ſatietatem non vnius appetitus ſed omnium appetituum. Et propterea dixit ora tua, a ſimilitudine multiplicati oris multiplicem appetitum ſignificans. Quod ad literam adimpletum eſt ex aſſecuto regno. Nam & honores, delectationes, victorias, diuitias & reliqua temporalia, & nihilominus bona ſpiritualia habuit affluenter. Innouabuntur ſicut aqla adoleſcentiæ tuæ. Sextũ beneficiũ deſcribitur recuperationis deperditæ adoleſcentiæ. Ad literam Dauid conſumpſerat adoleſcentiam ſuam in anguſtiis plurimis profugus &c. A facie Saul. Et propterea inter alia beneficia aſſecuta cum regno computat beneficium reſtaurandæ adoleſcentiæ, quo ad qualitatem victus, quo ad accidentia animi, quo ad iucunditatem &c. Et ad hoc affert ſimilitudinem aquilæ: quæ reparat tempus quo afflicta eſt: propter roſtrum nimis aduncum non valendo ſumere neceſſarium cibum. Aiunt enim ipſam deponere aduncitatem roſtri allidendo ad petram: & ſic reparare tẽpus afflictionis præteritæ, ſumendo cibum reſtauratiuum totius perditi. Adoleſcentiæ in plurali numero dicitur: quia caret ſingulari in Hebræo.

H FACIENS IVSTITIAS.) Tractatur hic illa particula, ne obliuiſcere omnium retributionum eius. Poſt excitatum animum ad diuinam laudem ratione propriorum, auget extẽdendo rationem ad diuina beneficia communia ſibi & toti populo Iſrael. Et inchoat a tempore Moyſi: quoniam tunc incœperunt filii Iſrael eſſe populus liber. Primum itaque beneficium collatum populum, deſcribitur liberatio de AEgypto ſub ſpecie iudicii & iuſtitiæ contra AEgyptios pro filiis Iſrael oppreſſis. Et dicit pluraliter iudicia & iuſtitias, propter multas ſentẽtias datas & multas executiones factas contra AEgyptios. Et quoniam non inducuntur hic hæc niſi vt beneficia præſtita filiis Iſrael, ideo dicitur deus faciens iudicia & iuſtitias oppreſſis cunctis: quia nullus remanſit filiorum Iſrael cui hoc beneficium non fuerit collatum. Notas fecit. Secundum beneficium populo præſtitum deſcribitur bipertitum: ſcilicet in donationem legis ꝙa manifeſtantur viæ dei. Et hoc præſtitum eſt populo mediante Moyſe. Et propterea dicitur notas fecit vias ſuas Moyſi. Et in demonſtrationem mirabilium operum: in tranſitu maris rubri, in
I cibo mannæ, in eductione aquæ de petra &c. Et propterea dicitur filiis Iſrael opera ſua. Huiuſmodi enim opera oculata fide filii Iſrael cognouerunt. Miſericors & gratioſus dominus, longus furorum & multæ gratiæ. Tertium beneficium diuinum populo collatum deſcribitur conſiſtens in venia peccatorum, tali ordine. Primo conditiones dei erga populum Iſrael peccantem in deſerto, deſcribit a quatuor. Miſericors, voluntatis affectu, & gratioſus, paſſiue, dominus. Humano enim more deſcribit deum intus in corde miſericordem, & extra in vultu gratioſum: ad differentiã eorũ qui etſi intꝰ ſunt miſericordes, exterius tamen præ ſe ferunt ſeipſos ſeueros, turbatos. Et ſignificatur per hoc quòd deus præbet fiduciam peccatoribus ad ſe recurrendi: ſicut homo gratioſi vultus allicit alios ad veniendum ad ſe, ad petendum a ſe. Longus
K furorum, hoc eſt tardus ad iram humano more ſignificatur. Non enim punit peccatores ſtatim vt peccant, ſed protrahit in longum vindictam. Et multæ gratiæ, impendẽdo bona ſine meritis, & condonando abſque ſatiſfactione. Non ſempiterno litigabit, & non æterno ſeruabit. Secundo manifeſtat diuinam miſericordiam, gratiam & tarditatem ad vindictam in populo peccante in deſerto: inchoans a gratioſitate qua rogatus non exterminauit populum vt mereba tur: vt patet Exodi. xxxii. huiuſmodi enim negatio ſignificatur in his verbis. Litigare dei eſt, punire, affligere, & huiuſmodi: ad ſimilitudinem litigantis ꝙi vexat eum cum quo litigat. Seruare dei eſt voluntatem habere puniendi: ad ſimilitudinem ſeruantis odium in animo ad vindictam ſeu malũ alterius. Vnde non ſeruare & nõ litigare eſt non habere voluntatem puniendi nec punire. Sed non dicitur in litera quòd deus non litigabit & non ſeruabit, ſed apponitur tempus, ſcilicet quòd non litigabit in æternum, non ſeruabit in æternum. Quod ad literam verificatum eſt reſpectu populi peccãtis in deſerto: de quo eſt ſermo. Nam quum meruiſſent deleri, abſtinuit deus ab eorum deletione & exterminatione. Et ſic neque ſeruauit neque litigauit ad æternum ex terminium ad æternam deletionem. Apparet quoq; quòd ad literam non loquitur propheta hic de pœna damnationis æternæ in inferno, Nam Exodi xxxii. de pœna illius populi dicit deus

oppoſitum ad Moyſen, poſtquam placatus fuit. Duc populum iſtum quo locutus ſum tibi, angelus meus præcedet te: ego autem in die vltionis viſitabo & hoc peccatum eorum. Vbi patet quòd A
reſeruauit peccatum eorum puniendũ in die vltionis æternæ. Et propterea quod hic dicitur (non litigabit æterno & non reſeruabit æterno) ad punitionẽ populi in hoc mũdo exterminatricẽ refertur: quam ipſo deo teſte meruerãt. Futurũ non litigabit, nõ ſeruabit, nõ refertur ad tẽpus pſalmi: ſed ad conditiones dei, miſericors &c. & denotat ſequelã horũ (.ſ. non in ęternũ litigare aut ſeruare) ex dei conditionibus. Non ſecundum peccata noſtra fecit nobis. Declarat ab opere, quod dixerat: quod. ſ. non puniuit delendo in æternũ, prout merebamur. Vbi aduerte ꝙ dicendo nobis, manifeſtat ꝙ de populo Iſrael loquitur. Quoniã ſecundũ altitudinẽ cælorũ ſupra terrã, roborata eſt gratia eius ſuper timentes eũ. Ratio clemẽtię dictę aſſignatur ex parte diuinæ gratię reſpectu timentium deum. Et intendit ad literã ꝙ propter gratiã diuinã erga Abrahã, Iſaac, Iacob, Moyſen. nõ retribuit deus populo ſecundũ merita eius. Manifeſte ſiquidẽ Exo. xxxii. Moyſes orans pro hac remiſſione ait. Recordare Abraham, Iſaac, & Iſrael. Et rurſus. Aut dimitte eis B
hanc noxam aut dele me de libro tuo. Vnde ſignificãter inducit diuinã gratiã nõ cõceſſam ſed roboratam ſuper partes timentes deum: quia promiſſa patribus gratia, ex peccatis populi non eſt abolita nec debilitata, ſed roborata reſiſtẽdo tot demeritis. Eſt enim ſermo Metaphoricº, quo roboratum dicimus quod multis impugnãtibus firmitatẽ ſuã retinet. Propter quod affertur ſimilitudo. ſ. ſecundum altitudinẽ ęlorũ a terra. Nullę mutatiões quę fiunt circa terrã, & vniuerſaliter ſphęrã actiuorũ & paſſiuorũ, peruenĩũt ad altitudinẽ ęlorũ, ita ꝙ ęli ſua altitudine a terra, firmi perſeuerant in ſua diſpoſitione, quotcunq; & quãtũcũq; circa inferiora mutationes fiãt. Similiter ſiquidẽ in ſuo robore perſeuerauit gratia dei erga patres timentes deum, nec eſt mutata propter peccata populi: tanquã tã excelſa ſupra peccata populi quã excelſum eſt cælum ſuper terrã. Et ideo appoſuit coniunctionem cauſalẽ quoniã: quia gratiã erga patres eſt ratio quare nõ deleuit populum. Sicut lõgitudo Orientis ab Occidente, elõgare fecit a nobis rebelliones noſtras. Ne putares propter patres paruũ eſſe beneficium veniæ donatæ populo, declarat ex ſimili- C
tudine diſtantię maximę inuente in toto vniuerſo corporeo magnitudinem beneficii. nulla eſt enim maior diſtantia illa quę eſt inter punctũ Orientis. & punctum Occidentis: quum ſit diſtãtia ſecundũ diametrum maximi circuli primi mobilis. Et per hanc declarat ꝙ nõ parũ aut mediocriter, ſed maxime diſtare fecit quantum ad pœnam a nobis rebelliones noſtras, quibus rebellauimus deo in deſerto. Et hoc directe ſpectat ad illã dei cõditionẽ, lõgus furorũ. Sicut miſerendo pater ſuper filios. Proſequitur reddere rationẽ tantæ benignitatis ex alia ſupradicta dei conditione. ſ. miſericors: aſſimilando miſericordiã dei erga populũ miſericordię patris erga filios. Et appellat hic filios Iſrael quãuis peccatores, timentes deum. tum ratiõe ſtatus: quia erant etſi quo ad meritum tamen quo ad ſtatũ profitentes timorem dei. tũ rõne generis: quia profitebãtur ſe filios patriarcharum, timentium deũ. Quoniam ipſe nouit pronitatẽ noſtram. Declarat ſimilitudinẽ dei ad patrẽ noſcẽtẽ cõditiones filiorum ſuorũ. Quatuor autẽ conditionũ miſeratiõe dignarum notitiam affert pro ratiõe paterę ęq miſericordię erga populum. Prima eſt pronitas a- D
nimi humani. ſenſus enim & cogitatio hominis (vt dicitur Gene. viii.) prona ſunt ad malum.

Recordatus eſt quia puluis nos. Secunda conditio eſt ex materia corporis humani: quia puluis ſumus & in puluerem reuertemur. Homo. Tertia cõditio eſt inſtabilis fluxaq; tam vita q̃ proſperitas. Et propterea ait, Homo: ſicubi lineã, ſubintelligendo huiuſmodi eſt. quaſi herba dies eius. Tempus ſeu ætas hominis eſt ſicut herba: cuius duratio valde parua eſt & multis facile ſubiecta periculis. nam & facile inciditur, facile aduritur æſtu, aut frigore ſiccatur &c. Sicut flos cãpi ſic florebit. ſ. homo: hoc eſt proſperitas hominis eſt ſicut flos campi, qui lõge caducior eſt quã herba. Quia ſpiritus tranſiuit in eo. Quarta conditio eſt irreuocabilitas mortui ad hanc vitam. Quia ſpiritus, anima intellectiua quę ſpiritus eſt rationalis, tranſiuit in eo, homine. Non dicit deſinet cum eo, ſed tranſiuit in eo: quoniam ſpiritus deforis veniens (hoc eſt a deo per creatio E
nem emanans) ad ſimilitudinem trãſeuntis in homine tanquã in via, remanet poſt pergens in locum ſuę miſerię vel fœlicitatis. Et nõ ipſe, homo ſupple eſt amplius. Poſtquam enim pertranſiit ſpũs, non remanet amplius ipſe homo. Et non cognoſcet eũ amplius locus eius. Pronomen eũ non demonſtrare hominem ſed ſpiritum, teſtatur Iob cap. vii. vnde Dauid ſumpſit hanc ſententiam. Ibi enim dicitur. qui deſcendit ad inferos non aſcendet nec reuertetur vltra in domũ ſuã, neque cognoſcet eum amplius locus eius. Et vere ſic eſt ſecundum naturę curſum: quoniam nunquam corpus quod locus fuit ſpiritus rationalis cognoſcet eum amplius, nũquã experietur eum amplius, reſurrectio enim mortuorũ non eſt naturalis: ſed diuino miraculo fiet & facta eſt quã-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F doque. Affertur aũt hic trãſitus,hæc irreuocabilitas cum cõiunctiõe cauſali quoniã ſpiritus trãſiuit:vt intelligas tranſitum ſpũs rationalis in homine rationẽ eſſe reliquarũ præmiſſarum cõditionũ,nam ex hoc cõſurgit pronitas ad malũ,cõſequens mixtionẽ ſenſus cum ſpiritu:ex hoc venit breuitas vitæ,conſequens æqualitatem mixtionis contrariorum in homine: ex hoc inſtabilitas proſperitatis,conſequens varietatem cogitationis & appetitus humani.

ET gratia domini.)Quartũ beneficiũ collatũ populo Iſrael deſcribitur.ſ.perſeuerantia diuini fauoris erga eos ſi iuſti fuerint.hoc enim infinities in libris Moyſi ſcriptum eſt,& data venia tot peccatis populi executioni demandatum:& deinceps. Deſcribiturq; tum a gratia. Quarta enim cõditio dei ſuperius præmiſſa fuit & multæ gratiæ.Et propterea illã cõprobando dicit. Et gratia domini a ſeculo & vſq; ſeculũ,ſucceſſiue,ſuper timẽtes eũ,filios Iſrael. Tum a iuſtitia cõtra impugnãtes eos.Et iuſtitia eius filiis filiorũ,hoc eſt ſucceſſiue de generatione in generatio
G nẽ,cuſtodientibus pacti eius,de cultu vnius dei,& recordantibus mandatorũ eius,circa operãda, non ad memorandũ aut recenſendũ,ſed ad faciendũ ea,ad exequendum præcepta diuina.

DOMINVS in cælis.)Tractatur hic illa particula,benedic anima mea dominũ.Dauid poſt laudatũ deum ob beneficia ſibi collata,& ob beneficia præſtita populo Iſrael, auget extendendo orationem ad laudandũ deũ ob diuinum beneficium cõmune toti mundo.ſ.vniuerſale regimen quo deus dignatur gubernare vniuerſum non ſolum corporeum ſed conſtans ex corporibus & ſpiritibus. Et hũano more a loco regii ſolii incipiens.Dominus inquit in cælis ſtabiliuit thronum ſuum.omnes enim confitentes deum,arbitrantur eum in cælis eſſe:quum nullo loco ambiatur,& illocabilis exiſtens vbique ſit.Aſſeritur tamen vere in cælis eſſe:tum propter manifeſtiores effectus diuinos in cælis:tum ad explicandum domin.ũm dei ſuper cælos.Stabiliuit thro
H num ſuum:quia ſtabiles,incorruptibiles cælos effecit,vbi regnare deſcribitur dictis rationibus.

Et regnum illius in omnẽ,non in aliquam rem ſic & aliquam non,ſed in omnem rem dominatum eſt,ſemper & dominabitur.Benedicite domino. Vbi Dauid beneficia ſibi & populo collata recenſuit,animam ſua m ad benedicendum deo excitauit,hominis eſſe arbitrãs gratias agere de beneficiis humanis:modo quum de beneficio totius vniuerſi agit,totũ inuitat vniuerſum ad gratias agendum deo,inchoans ab angelis.Benedicite domino angeli.ſpiritꝰ qui ſunt nuncii, fortes roboris,humano more potentiam angelorum deſcribit.Facientes verbum eius.Obedientia angelorum commendatur in exequendo mandatum,immo quodcunque minimum verbum dei.Ad audiendum in voce verbi eius.Finis officii angelici deſcribitur auditus eorum in voce verbi dei. hoc eſt in perſona dei.Ad hoc enim ſpiritus illi fiunt angeli,ad hoc fortia efficiunt,ad hoc exe-
I quuntur imperium dei,vt ipſi in voce ſermonis dei audiantur.Quod verum eſſe apparitiones angelorum viſibiles teſtantur. Benedicite domino omnes exercitus eius:hoc eſt omnes ſpiritus angelici innumerabiliũ legionum ad ſimilitudinem multorum exercituum militũ.miniſtri eiꝰ, angeli miniſtrantes deo ad ſimilitudinem miniſtrorum principis(milia enim milium miniſtrabant ei)facientes voluntatem eius,hoc eſt in nullo a dei voluntate deficientes. Benedicite domino omnia opera eius. Proſopopœia eſt,familiaris pſalmis.Et cũ hoc ſubeſt veritas:quia materia benedicendi deum ſunt omnia opera dei.In omnibus locis poteſtas eius.Ne putares regnum dei cuius ſolium in cælis ſtabilitum dixit non ſe extendere ad infima quæque, ac per hoc aliqua eſſe exempta ab hac inuitatione(vtpote exẽpta a regimine dei)ſubiungere ſtuduit ꝙ in omnibus locis viget poteſtas eius.Benedic anima mea domino.Redeundo ad excitandã animã ſuam concludit vniuerſum.Vbi aduerte ſolas rationales creaturas inuitatas in ſpecie,reliquas autem creaturas in genere,tanquã dei opera.Amen.

VVLGATA EDITIO. CIII.

K BEnedic anima mea domino:domine deus meus magnificatus es vehementer.

Confeſſionem & decorem induiſti:amictus lumine ſicut veſtimento.

Extendens cælũ ſicut pellem:qui tegis aquis ſuperiora eius.

Qui ponis nubem aſcenſum tuum:qui ambulas ſuper pennas ventorum.

Qui facis angelos tuos ſpiritus:& miniſtros tuos ignem vrentem.

Qui fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſuam: nõ inclinabitur in ſeculũ ſeculi.

Abyſſus ſicut veſtimentum amictus eius:ſuper montes ſtabunt aquæ. A
Ab increpatione tua fugient:a voce tonitrui tui formidabunt.
Aſcendunt montes & deſcendunt campi:in locum quem fundaſti eis.
Terminũ poſuiſti quẽ non tranſgredientur:neque cõuertentur operire terrã.
Qui emittis fontes in conuallibus:inter mediũ montium pertranſibunt aquæ.
Potabunt omnes beſtiæ agri:expectabunt onagri in ſiti ſua.
Super ea volucres cæli habitabunt:de medio petrarum dabunt vocem.
Rigans mõtes de ſuperioribus ſuis:de fructu operum tuorum ſatiabitur terra,
Producens fœnum iumentis:& herbam ſeruituti hominum.
Vt educas panem de terra:& vinum lætificet cor hominis. B
Vt exhilaret faciem in oleo:& panis cor hominis confirmet.
Saturabũtur ligna cãpi,cedri Libani quas plãtauit:illic paſſeres nidificabunt.
Erodii domus dux eſt eorũ,montes excelſi ceruis: petra refugium herinaciis.
Fecit lunam in tempora:ſol cognouit occaſum ſuum.
Poſuiſti tenebras & facta eſt nox:in ipſa pertranſibunt omnes beſtiæ ſyluæ.
Catuli leonum rugientes:vt rapiant & quærant a deo eſcam ſibi.
Ortus eſt ſol:& congregati ſunt,& in cubilibus ſuis collocabuntur.
Exibit homo ad opus ſuũ:& ad operationem ſuam vſque ad veſperam.
Quam magnificata ſunt opera tua domine:omnia in ſapientia feciſti, impleta eſt terra poſſeſſione tua.
Hoc mare magnum & ſpatioſum manibus:illic reptilia quorũ non eſt nũerus C
Animalia puſilla cum magnis:illic naues pertranſibunt.
Draco iſte quem formaſti ad illudendum ei:omnia a te expectant vt des illis eſcam in tempore.
Dãte te illis colligent:aperiente te manũ tuam omnia implebuntur bonitate.
Auertente antem te faciem turbabuntur:auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in puluerem ſuum reuertentur.
Emitte ſpiritum tuum:& creabuntur. & renouabis faciem terræ.
Sit gloria domini in ſeculum,lætabitur dominus in operibus ſuis.
Qui reſpicit terram & facit eam tremere,qui tangit montes & fumigant. D
Cantabo domino in vita mea,pſallam deo meo quandiu ſum.
Iucundum ſit ei eloquium meum,ego vero delectabor in domino.
Deficiant peccatores a terra & iniqui ita vt nõ ſint, benedic aĩa mea domino,

IVXTA HEBRAEVM. CIIII.

1 Prophete. BEnedic anima mea dominum,domine deus meus magnificatus es valde,gloria & decore indutus es.

2 Amictus luce quaſi pallio,extendens cælos vt cortinam.

3 Contignans in aquis ſolaria ſua,ponens denſitates equitatum ſuum,ambulans ſuper alas ſpiritus. E

4 Faciens angelos ſuos ſpiritus,ſeruitores ſuos ignem inflammantem.

5 Fundauit terram ſuper ſtabilitates ſuas,non labetur ſeculum & ſemper.

6 Abyſſo quaſi veſtimento operuiſti eam,ſuper montes ſtabunt aquæ.

7 Ab increpatione tua fugient,a voce tonitrui tui accelerabunt.

8 Aſcendent montes & deſcendent valles,ad locum quem hunc fundaſti eis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

9 Terminum posuisti nō pertransibunt,non reuertentur ad operiendum terram quē
10 Emittens fontes in flumina,inter montes ibunt.
11 Potabunt omnem bestiam agri,frangent onagri sitim suam.
12 Super ea volatile cælorum habitabit,de medio frondium dabunt vocem.
13 Potans montes de excelsis suis,de fructu operum tuorum satiabitur terra.
14 Faciens germinare fœnum bestiæ,& herbam seruituti Adam, ad educendum panem de terra.
15 Et vinum lætificabit cor hominis,ad exhilarandas facies ex oleo,& panis cor hominis sustentabit.
16 Saturabuntur ligna domini, cedri Libani quas plantauit,
17 Quòd ibi aues nidificabunt,ciconia abietes domus eius. est ꝙ
18 Montes excelsi capreis,petræ opertorium cuniculis.
19 Fecit lunam temporibus,sol cognouit occasum suum.
20 Pones obscuritatem,& erit nox,in ipsa mouebitur omnis bestia syluæ.
21 Leunculi rugientes ad rapinam,& ad quærendam a deo escam suam. Rapina
22 Orietur sol,colligentur,& ad habitacula sua cubabunt.
23 Egredietur homo ad opus suum & ad seruitium suum.vsque vesperam.
24 Quā multiplicata sunt opera tua domine, oīa illa sapiētia fecisti,plēa terra ac est quisitionum tuarum.
25 Hoc mare magnum & latum manibus,ibi reptile, & non numerus, animalia est parua cum grandibus.
26 Ibi naues ibunt,Liuiathan ipsum plasmasti ad illudendum in ipso.
27 Omnia in te sperabunt,ad dandum cibum eorum in tempore suo.
28 Dabis illis,colligent,aperies manum tuam,satiabuntur bono.
29 Abscondes facies tuas,terrebuntur,consumes spiritum eorum, obibunt,& ad puluerem suum reuertentur.
30 Emitte spiritum tuum,creabuntur,& renouabis facies terræ.
31 Erit honor domini sempiterno:lætabitur dominus in operibus suis.
32 Respiciens terram & tremuit:tanget in montibus,& fumabunt. Interre
33 Cantabo domino in vitis meis:psallam deo meo in esse meo.
34 Dulcescet super ipso eloquium meum:ego lætabor in domino.
35 Consumentur peccatores de terra,& impii amplius non ipsi: benedic anima sint mea dominum halelu iah.

TItulus nullus est. Materiā psalmi,ipsemet clare præ se fert esse vniuersa dei opera quatenus in eis magnificatur & laudatur deus:vt patet discurrenti per totum psalmum.

SVMMARIVM EST.

Propheta excitat animam suam ad laudandum deum ex vniuersalibus operibus dei, tū contendo,tum conseruando res:sic vtiles ꝙ nihil est in eis vanum.

Persona loquens propheta est.

BENEDIC anima mea dominum.)Diuiditur psalmus in partes duas:propositiuam materię, & executiuam,ibi,amictus luce. Proponit duo. Alterum est excitatio animi ad laudandum deum.benedic anima mea dominum. Alterū est ratio laudis.domine deus meus magnificatus es valde. Tota materia laudis est ꝙ deus magnificatus est non mediocriter sed valde. Et ne intelligas deum effectum magnum in seipso,exponit huiusmodi magnificationem:apponendo.

gloria & decore indutus es. Si notabis indutus es,perspicies magnificationem dei non in seipso, A sed in extrinsecis vestibus,ideo enim similitudinem ex indumento induxit, vt magnificationē dei non in seipso sed extra ipsum intelligeremus: hoc est in creaturis,quæ sunt velut decora vestis & gloria ipsius dei. Quū enim deū in seipso nō videamus,sed in creaturis eius(quia inuisibilia dei per ea quæ facta sunt(cognoscimus)vniuersitas creaturarum est velut decor præ se ferens excellentissimam factoris pulchritudinem:est & materia gloriæ diuinæ.Et sic magnificatur vt de deus,nō in seipso sed in operibus suis,in laudibus suis.Et vere hæc est materia psalmi.

AMICTVS luce.)Incipit hic pars executiua tali ordine. Propheta colligit opera sex dierum(.s.creationis,distinctionis & ornatus mundi)adiungēs & perficiens opus cōseruationis inchoatum in operibus sex dierum. Ita quòd primum tractat opus creationis,distinctionis,& ornatus.deinde opus cōseruationis,ibi,omnia in te sperabunt. Verum aduerte vnū peculiare huic psalmo:ꝙ nō sufficit prophetæ laudare deum de operibus ipsius dei,sed singulis operib⁹ annectit singulas vtilitates inde prouenientes:vt patet in progressu,& declarabitur exponendo. B

¶ Circa ordinem autem operum non seruat propheta hic eundem ordinem quē seruauit Moyses. Ille enim historice scribens,ordinate procedit:primū ponens creationē vniuersi quo ad partes substantiales,in principio creauit deus cælum & terrā.hæ enim sunt primę essentiales partes vniuersi secundum philosophiam.s.natura circulariter mobilis quæ vocatur cælū. & natura immobilis centri circa quod mouetur,quod vocatur terra.propterea enim tradunt philosophi totum vniuersum non esse de natura cæli,quia oportuit esse immobilem naturam centri circa qđ cælū moueretur.Hinc enim sapientissimus Moyses primū descripsit, in principio fecit deus cælū & terram.deinde dispositiones in quibus creati sunt cæli & terra. Terræ quidem dicendo. terra autem erat inanis & vacua & tenebræ erant super faciem abyssi. Cæli autem dicendo. & spiritus domini cōmouens seu cubans seu volans super aquas:hoc est ad literam spiritus angelicus cō mouens velocissimo motu seu fouens primum mobile,super cęlos:iuxta illud Eccēs.1.lustrans in circuitu pergit spūs.intendit enim ad literam dicere ꝙ cęlum creatum est in motu vitali. Deinde describit creationem lucis.Et sic terminat primū diem,& factū est vespere & mane dies vn⁹ C Postea secūdo die describit extensionem cæli in medio aquarū:hoc est aquarum inferiorum(.s. sphęræ actiuorum & passiuorum)& aquarum superiorum:hoc est cæli aquei,quod vocatur a philosophis primum mobile. Propheta autem hic alio progreditur ordine,per modum cantici scribens.Et incipit a luce.Amictus luce quasi pallio.Et intendit metaphorice deum vestitum luce corporali tanquā pallio:quod est non immediatum vestimētum,sed velut mediate adhærēs. Vbi declaratur opus primæ diei lux,& vtilitas eius ad similitudinem pallii.non quòd deo reddet vtilitas aliqua:sed more humano describitur vestitus luce,qua nihil est inter omnes creaturas quas videmus nobilius.Hinc enim dignitatem dei humano more depingit intellectui humano,qui ex sensibilibus accipit notitiam. Extendens cælos vt cortinam. Opus secundæ diei tā D gît:vtendo extensione cæli non ad diuisionem aquarum sed ad ornatum.Et propterea dicit extensionem cæli instar cortinæ:intendens ꝙ quemadmodum cortinæ extenduntur ad ornatum, ita cælum extensum est ad ornamentum diuinæ domus. Vbi similiter vides & opus dei extensionem cælorum(quæ proculdubio creatio ipsorum est)& vtilitatem ornamenti. Quānis possit hęc vtilitas referri ad inferiorum continentiam:ꝙ deus extendit tam facile cælos ad continendum sphęram elementarem quā facile homo extendit cortinam. Cōtignans in aquis solaria sua. Idem opus extensionis explicatur alio vsu. Recole eius quod in.xix.psalmo scripsimus.s.ꝙ vbi in Genesi nos legimus firmamētum, textus Hebræus habet extensio.ita ꝙ secūdæ diei opus est extensio cæli.Hanc extensionem propheta hic multipliciter interpretatur. Primo ad similitudinē cortinæ:vt expositum est.Secūdo quantum ad soliditatem,ex metaphora cōtignati tabulati. ita E ꝙ intendit cælum sic extensum vt tamen sit solidum,sicut tectum contignatione fit firmum. Solaria itaque dei vniuersa cælestia corpora sunt:vtpote celsiora velut tecta vniuersi corporei. Et hæc deus contignat,solidat velut iungēdo trabes,in aquis,in natura diaphana.& rursus in aquis quia in Genesi describitur extensio in medio aquarum inferiorum & superiorū:hoc est diaphanorum sub astris & supra astra. Significantius autem vtitur metaphora contignati solarii, ꝓpter vtilitatem significandam humano more:ꝙ est sicut solarium domus delectabile ac vtile in regionibus illis quarum domus solariis finiuntur. De quarum numero erat terra promissionis, vt patet.ii.Reg.xi.vbi describitur Dauid deambulans in solario domus regiæ,& videns mulierem lauantem se super solarium suum. Non ꝙ deus indigeat aut delectetur solariis: sed ad describēdum humano more excellentiam diuini cœnaculi. Ponens densitates equitatum suum. Ad-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uerte hic quòd dictio Hebraica, intepretata equitatum, significat si dici liceret equitaturam. interpretes autem ob penuriam vocabulorum interpretati sunt equitatū. Describit itaque hic motum cæli ab ipso deo tanquã ab equitate: vt intelligamus quòd motus cæli causatur a deo tanquã ab agente a proposito: tale enim est equitans. Equos autem appellat dẽsitates seu nubes, metaphorice tam equos quã nubes inducens. Cælestis enim natura nubes appellatur propter celsitudinẽ, habilitatem ad motum, cum propria terminatione absque sustentaculo. Nubes enim celsior est aquis, & propriis terminatur suæ densitatis terminis: in quo differt ab aere. facilisque est ad hoc vt moueatur: in quo differt a terra. nec eget sustentante: in quo differt ab auibus. quæ etsi mouentur in aere, non tamen sine adminiculo alarum sustentantium ipsas: caderent enim nisi alis sustinerentur. Vnde natura cælestis corporis eleuata supra naturas elemẽtares, habilis ad motũ, nõ fluida sed propriis terminis constãs. & per seipsam subsistens, per nubẽ significatur. Ponit itaq; deus corpus cæleste tanquã equos, hoc est vehiculum suũ: hoc est corpus cæleste motum esse vehiculum virtutis suæ. Et vere sic est: quoniã mediante motu cæli dat deus vitam & actionem toti vniuersitati corporeorum. Et hæc est vtilitas magna. Legendo autem densitates non interuenit nisi metaphora equitaturæ. Sed subtiliter describitur ratio cælestis motus per densitates, nã apud philosophos astra sunt densitates cęlestes, & quilibet motus cælestis ordinatur ad astra. Et propterea dicendo ponens densitates, hoc est astra equitatum suũ, describit ex parte cælestis corporis partem illam quæ est ratio cælesti corpori ꝙ equitetur. Et per hoc describitur opus primæ diei quo cælum factum est in motu. Ambulans super alas spiritus. Prosequitur adhuc opus primæ diei, & spiritus domini volans super aquas. Describitur enim deus velut ambulans vect⁹ super alas angelici spiritus volantis. Apte postquàm dixerat deum præsidere corpori cælesti, subiũgit quod præsidet etiam spiritui mouenti cælum. Propter velocitatẽ motus cælestis describitur motor volans: ac per hoc habens alas. Moyses describit spiritum volãtem: iste propheta cõsequenter loquendo describit alatum. Faciens angelos suos spiritus. Sistens adhuc in opere primæ diei, affert vtilitatem spirituum, triplicem. non ꝙ omnis hæc vtilitas spectet ad opus primæ diei: sed occasione ex illo textu accepta, in quo dicitur spiritus domini volãs super aquas, explicare curauit tria de spiritibus angelicis: vt Apost. ad Heb. 1. exposuit. Primum ꝙ ipsos spiritus facit angelos suos: hoc est nuncios suos. spiritus enim nomen est naturæ: angelus autem nomen est officii. & deus illos qui natura sunt spiritus, facit suos nuncios. quod sæpe legimus factum. Seruitores seu ministros suos. Ecce secundũ eosdem spiritus facit angelos respectu nostri, & facit seruitores seu ministros respectu sui. s. dei. milia milium ministrabant ei. Tertium autem est ignem inflammantem. Iidem spiritus ministri dei, dicuntur fieri ad similitudinem ignis inflammantis. tum quo ad seipsos. quia ardent amore erga deum. tum quo ad alios, quia inflammant corda aliorum ad amandum deum. Tum in specie sensibili. sumpsit nanque Dauid hoc ex Exodo cap. iii. vbi iuxta Hebræum habetur, quòd apparuit angelus in flamma ignis. In quibus apparent manifestę vtilitates.

FVNDAVIT terram.) Completis iis quæ spectant ad opus primæ diei quantum ad cœlos, tractat spectantia ad terram. Fundauit terram, in fundamento posuit terram, super stabilitates suas, non super aliquod sustentaculũ sed super propriam ipsius terræ stabilitatem: quæ est esse cẽtrum mundi. Non labetur seculum & semper: hoc est nullũ est periculum ne aliquando labatur. Et hoc est vtilitas securitatis nostræ. Abysso quasi vestimento operuisti eam. Describit faciẽ terræ in primo die quando erat cooperta aquis. Et est philosophica descriptio secundum naturalem situm elementorum. Super montes stabunt aquæ. Ne intelligeres terram tunc coopertam aquis sicut nunc, sed ꝙ omnes partes terræ quãtuncũq; excelsæ erant coopertæ aquis, ideo subiunxit ꝙ super montes stabunt aquæ. Et futurum stabũt refertur ad præteritum operuisti: denotans hoc quod est manere aquas super oẽs partes terræ, esse sequelam ad actionem diuinam qua creauit terram sub aquis. In eo ꝙ assimilauit vestimento aquas super terram, futuram prænotauit vtilitatem. nam ex hoc significauit quandoque spoliandam terram vestimento aquarum ad vtilitatem animalium: vestes enim corruptibiles non perpetuo tenẽtur.

AB increpatione tua.) Ad opus distinctionis (quo dixit deus congregentur aquæ quæ sub cælo sunt in locum vnum & appareat arida. transit propheta. Ab increpatione tua fugient, aquæ operientes terram, a voce tonitrui tui accelerabunt. Metaphoricus est sermo, tanquã deus reprehenderit aquas: nec solum apprehenderit sed intonuerit contra eas: & sic aquæ non solum fugam inierunt, sed cum festinatione abierunt. Si naturales actiones dei mediantibus cælestibus corporibus ad segregandum aquas a superficie terræ propter vitam animalium terrestrium prophe-

ta significare intenderet per has metaphoras, cõtradiceret principio Geneseos: quoniam huiusmodi segregatio per actiones naturales multo eget tempore: in Genesi autem describitur facta statim. A
Et propterea per huiusmodi increpationem & tonitruum, diuinum imperium significatum est. per modum quidem reprehensionis: quia aquarum mansio super terram, impedimentum præstabat tanto bono. per modum autem tonitrui, ad significandam efficaciam diuini imperii ad statim faciendum quod agentia naturalia multis annorum curriculis vix efficerent. Vnde non paulatim defluere. sed fugere & accelerare describuntur aquæ, plus motæ ab imperio diuino quàm mouerentur ab agentibus naturalibus, ab iis enim paulatim, ab illo autem statim exclusæ sunt. Quanquã non vacat mysterio modus tonitrui. nam significat etiam effectũ scissionis terræ: quibusdam terræ partibus eleuatis, tanquam tonitrui scissione exilientibus in excelsum. Ita quòd euectio partium terræ in hoc quòd sint eminentiores, facta primum imperio diuino significatur. Ascendent montes & descendent valles ad locum hunc fundasti eis. Deus in prima rerum dispositione quamuis in modo agendi non natura mediante egerit, res tamen effectas fecit quales natura perfecta fecisset. Et propterea Propheta segregationem aquarum a terra vt appareat arida, postquam imperio diuino factam describit, connaturalia cõscribit: scilicet distinctionem montium & vallium, hæc enim secundum naturæ ordinem antecedunt segregationem aquarum a terra. eleuata siquidem terra secundum aliquas partes, & aquas demittens in decliuiora loca, montes constituit & valles. quæ omnia in prima rerum dispositione imperio diuino facta sunt. Et propterea Propheta dicit tam montes quàm valles in locis sibi propriis a diuina fundatione stabilitos esse: istos eleuatos, istas imas. Et vtrasque partes ex eo ꝙ diuersarum rationum esse describit, mixtas esse & non purum elementum terræ insinuat, terra enim quatenus est purum elementum, non habet partes diuersarum rationũ. B
Quo fit vt ad eandem distinctionem qua aquæ segregatę sunt a terra, spectet distinctio partium terræ in montanas & campestres. Nec fallaris ex eo ꝙ in superiore versiculo quum describeretur terra sub aquis, nominantur montes, dicendo super montes stabunt aquæ: quoniam secundũ rei veritatem terra sub aquis erat sphærica, & aquæ vndequaque erant super supremas sphæricæ terræ partes: sed propheta hũano more assuetis nobis supremas terræ partes significare a montibus: descripsit aquas super montes: intelligẽs tamen per montes supremas terræ partes, quę tũc non erant montes. sed in ipsa segregatione aquarum defecit terra a sphæricitate sua: eleuatis aliquibus eius partibus, quarum amplitudo appellatur arida distincta in montes & campos. C

Terminum posuisti, aquis, non pertransibunt, illum: non reuertentur, aquæ, ad operiendum terram. Vide multitudinem operum & vtilitatum. Si quæris quis est iste terminus: scito esse decliuitatem loci aquarum respectu aridæ. ita quòd aquæ ex hoc quòd naturaliter mouentur in decliuiorem locum, & arida effecta est celsior locis marium, ideo aquæ non reuertẽtur operire terram. Et hic est terminus quem posuit deus: quem conseruat mediantibus actionibus cælestium corporum. Et propterea propheta hic inter segregationem aquarum a terra & fixionem termini ne reuertantur aquæ, interposuit euectionem partium terræ in mõtes & valles: vt hinc intelligeremus ꝙ vbi incipit eminentia aridæ, ibi est terminus fixus aquis. Nec obstat huic conseruationi migratio terminorum. dum alicubi terra operitur aquis, & alicubi detegitur aquis: quoniam semper saluus est terminus ne operiant terram: quamuis non semper maneat iste vel ille terminus. Similiter non obstat diluuium vniuersale tempore Noe. nam hic describitur naturalis cursus, & non alligatur manus diuinæ potentię. Diluuium autem illud non fuisse naturale, ipsa sacra historia contestatur: dum describit, arcum meum ponam in nubibus cęli, in naturale signum non futuri de cætero diluuii vniuersalis. ex eo enim quòd in natura est signum non futuri diluuii, sufficienti ratione naturali infertur ꝙ nec in præterito huiusmodi diluuiũ fuit naturale: quia arcus non sic appparuit post illud diluuiũ quin prius apparuerit: sicut prius fuerũt nubes, tonitrua, & alia huiusmodi quę in aere generantur. D

EMITTENS fontes.) Transit propheta ad opus ornatus tali ordine. Primo ab aquis viuis. Secundo ab aquis pluuialibus. Tertio a diuersitate temporum. Quarto a diuersitate partium terrę quę vidẽtur inutiles. Quinto a mari. Ornatus itaque inferiorum partium terrę, a beneficio aquarum viuarum pro vtilitate & animalium terrestrium & auium describitur. Emittens fontes in flumina: fontes enim principia sunt fluminum. & describũtur emitti in flumina quia extra mittuntur ex terrę latebris. inter montes ibunt, flumina. Tacite insinuare videtur flumina ex montibus oriri aut foueri. Potabunt, potu reficient, omnem bestiam agri: frangent onagri sitim suam. Fertur onagros valde sitire, & tamen horrere pedem ponere etiam in mini- E

Universidad de Deusto
Biblioteca

mo aquæ riuulo: quo fit vt sitim non extinguant nisi inuenerint quietam tutamq; aquam in qua sicco pede possint bibere. Vnde colligitur quòd propheta duos fontium meatus insinuat. Alterum quo conficiunt flumina: mediante quo potant communiter bestiæ campi. Alterum per rimas terræ: quo onagri non satiari? sitim sed frangunt sitim, velut delibantes paululum aquæ.

Super ea, flumina, volatile cælorum habitabit. de medio frondium dabunt vocem, cantãdo. Vtilitas auium habitantium in arboribus iuxta flumina manifeste describitur. Potans montes de excelsis suis. Ornatus terræ ex beneficio pluuiæ describitur. Potans mõtes de excelsis suis. Excelsa dei appellat vel supremas regionis aereæ partes: quandoquidem in illis non versantur homines, sed sunt velut ad solatium dei. vel ipsa cælestia corpora causantia pluuias: nam superi⁹ cælos dixit solaria dei structa in aquis. De fructu operum tuorum, mediante pluuia, satiabiterra. Apostrophat ad deum in secunda persona: describens per hoc in genere fructus pluuiæ.

In specie autem fructus pluuiæ describitur multiplex, scilicet. Faciens germinare fœnum bestiæ, hoc est ad pabulum bestiarum: & herbam seruituti, Adam, hoc est hominis, ad educendum panem de terra. Et vinum lætificabit cor hominis, ad exhilarandas facies, hominis, ex oleo. Iuxta illorum consuetudinem loquitur in tempore hilaritatis vtebantur vnctionibus. Et panis cor hominis sustentabit. Vide tot fructus pluuiæ, & perspice tot vtilitates rerum, inde productarum: vini, panis, olei. Saturabuntur, ex aquis pluuialibus, ligna domini. Per ligna domini ligna fructifera intelligi possunt: specialiter attributa domino, tanquam primaria intentione plãtata propter salutem animalium. vel vt nonnullis placet, appositiue explicantur ligna domini per cedros Libani: appellata domini quia imputribilia. quas plantauit, deus. Quòd ibi aues nidificabunt. Vtilitas naturalis cedrorum describitur nidificatio auium in eis. Ciconia, etiam sic est, abietes domus eius. Abietes saturatæ aquis, describuntur tanquam habitaculum ciconiarum: vt abietum vtilitas non sit prætermissa. Montes excelsi capreis. Post beneficium pluuiæ describit beneficium partium terræ quæ apparent inutiles. & sunt duæ: scilicet excelsæ rupes, & cauernæ. Et propterea vtrasque tangit, Tum quo ad rupis celsitudinem: quia mõtes excelsi sunt refuginm capreis. Tum quo ad cauernas. petræ opertorium cuniculis, habitantibus sub petris.

Et dixit hæc vt intelligas diuina prouidentia & non casu hæc effecta. Psalmus enim iste ad literam editus est ad instruendum fideles omnes q̃ omnes etiam minimæ vtilitates quas videmus ex rebus consurgere tam inanimatis quàm animalibus & hominibus, sunt ex diuina prouidentia ordinatæ, & non a casu nec ex sola necessitate materię. Hoc enim significat propheta laudando deum de multis minimis vtilitatibus commemoratis in hoc psalmo.

FECIT lunam.) Describit ornatum inferiorum ex diuersitate temporum: inchoans ab ipsis luminaribus. Fecit lunam temporibus, menstruis: sol coghouit occasum suum, quotidianũ. Pones obscuritatẽ, ex occasu solis, & erit nox. priuatio enim lucis ex vmbra terræ post occasum solis, nox vocatur. In ipsa mouebitur omnis bestia syluæ. Ecce vtilitas noctis i genere. In specie autem leunculi, catuli leonum, rugientes ad rapinam: & ad quærendã à deo escã suam. Vt hinc intelligas etiam minimis animalibus prouisum esse a deo, & nó solum adultis: & rursus viuere de rapina huiusmodi animalibus ex prouidentia diuina datum, & non casu contingere. Orietur sol (vtilitas diei describitur) colligentur, bestiæ syluæ quæ nocte vagatæ sunt: & ad habitacula sua cubabunt. Egredietur hõ, orto sole, ad opus suum, liberale, & ad seruitium suũ, opus mechanicum seu seruile: vsque vesperum. Quàm multiplicata sunt. Exclamat prophetalaudãda, tum multitudinem diuinorum operum, quàm multiplicata sunt opera tua domine. tum ordinem, omnia illa in sapientia fecisti. tum diuitias. plena est terra acquisitionum tuarum. nihil enim est in terra quod non sit diuina actione acquisitum: quum ipse sit author omnium.

HOC MARE MAGNVM.) Restabat beneficium ornatus in mari. Hoc mare aquarum Oceani. magnum, profunditate, & latum, diffusum in latitudine, manibus, hoc est protensionibus diuersis ad diuersos sinus mediterraneos. huiusmodi enim extensiones (quæ brachia maris quandoque vocantur) appellantur hic metaphorice manus. Ibi reptile, genus reptilium replentiũ mare, & non numerus, hoc est sine numero: animalia parua cum grandibus. Ibi naues ibunt. Ecce vtilitas extrinseca. vtilitas enim maris intrinseca descripta est in vita piscium: extrinseca autem in nauigatione. Liuiathan istum plasmasti ad illudendum in ipso. Liuiathan Hebraice latine significat additamentum eorum. ita q̃ ad excellentia magnitudinis, marina belua nũcupatur Liuiathan: quia est magnitudinis quãtitatis superadditæ respectu omniũ animaliũ. Dicitur enim tã magnus q̃ occupat quatuor iugera terrę: hoc est spatiũ tantũ quantũ quatuor diebus par boum arat. vnde videtur quòd sit sicut mons. de quo multa scribuntur Iob. xl. & xli. Hic autẽ de-

scribitur velut animal singulare & notum per pronomen istum: & quantum ad eius pductionẽ a deo plasmasti: & quantũ ad vtilitatẽ, ad illudendũ in ipso. Fertur enim q̃ quũ in aquis magnis in quibus natat capi nequeat, insequendo pisces fugientes versus terram, sperans illos capere in cibum, impingit in loca minoris profunditatis aquarum: & impotẽs ibidem natare occiditur ab hominibus: iuxta illud Iob xl. ecce spes eius frustrabitur eum. Et hoc appellatur hic illusio eius, illuditur enim dum prædã insequens fit ipse aliis præda, & per hoc cedit in vtilitatem hominum. A

Omnia in te sperabũt.) Expedito progressu de cõditione rerum cum tot vtilitatibus, tractat propheta consequenter de conseruatione rerum a deo: inchoans a conseruatione indiuiduorum mediante alimento. Omnia in te sperabunt. ad dandum cibum eorum in tempore suo. Diuersis enim temporibus prouidetur proprius cuiq; animali cibus: vt patet. Dabis illis, colligent cibos datos a te. Vbi nota duas actiones: dei dãtis, & animaliũ colligentiũ cibum p tẽpore oportuno. quod nõ solus hõ sed etiã formica facit. Aperies manũ tuam, hoc est largiter dabis, satiabuntur bono: hoc est tẽpore abũdantiæ significatæ per apertionem manus satiãtur bono. Abscondes facies tuas. More humano penuriã describit ad similitudinẽ principis abscondentis faciem, vnde subditi terrẽtur. Et intendit per hęc tria (scilicet dabis illis, aperies manũ, abscondes faciẽ) describere tres status. modos seu vicissitudines quibus deus prouidet de cibo animalibus, scilicet vel cum abundantia, vel cum penuria, vel medio modo. quia deus hæc exequitur mediãtibus causis secundis, quæ his tribus modis variantur respectu huiusmodi effectus. Cõsumes spiritum eorum. Post cõseruationem indiuiduorum subiungit conseruationem specierum: quæ fit per generationem. Et ab illius necessitate inchoat. Consumes spiritum eorum & obibunt. necessitas seruandi speciem per generationem est mors indiuiduorum: quæ fit paulatim per consumptionem. & propterea deum authorem consumptionis describit. Consumes, spiritum vitalẽ actione contrariorum ex quibus sunt composita, & obibunt, morientur: & ad puluerem suum reuertentur, ex quo corpora eorum facta sunt. Emittes spiritum tuũ. Describitur conseruatio specierum. Mortuis animalibus non desinent species eorundem, quia non solum consumes spiritum eorum, sed emittes quoque spiritum tuum, similitudinem seu imitationem spiritus tui, aias animaliũ: creabuntur, hoc est de nouo fient animalia: & sic renouabis facies terræ, per successiuã siquidẽ generationem mortuis parentibus renouatur facies terræ succedentibus filiis. Erit honor domini sempiterno. Vtilitas conseruationis tam indiuiduorũ q̃ specierũ describitur duplex. Altera est. erit honor domini in sempiternum. perpetuo enim conseruatis rebus, honorabitur quoque dominus in sempiternum. Altera est. Lætabitur dominus in opęribus suis. Honor deo impenditur a nobis: lætitia autem dei in operibus suis, a seipso est. Et hæc est ratio conseruationis ex parte dei: quia scilicet ad similitudinem opificis gaudentis operibus propriis se habet. Et significatur per hoc in deo ad litefam liberalissimus amor ipsius erga esse creaturarum. B

RESPICIENS) Post conseruationem rerum (quam etiam Moyses in operibus sex dierum descripsit: dum deum prouidisse de cibo & benedixisse, crescite & multiplicamini, descripsit) transit propheta ad conseruationem diuini cultus: describens illum conseruari timore. Et vere apparet quòd timor dei homines in cultu diuino seruat: ex eo quòd pauci amore ducerẽtur ad cultum diuinum. Et locupletissimum testimonium habemus ex gestis patrum in veteri testamento: qui non nisi afflicti redibant ad deum. Timorem autem dei describit propheta a terræmotu & incendio. Respiciens terram. Metaphorice loquitur, introducens deum terribili aspectu respicientem terram. & tremuit. ecce terræmotus. Tanget in montibus, velut ignem apponens, & fumabunt, incendio. Et per hæc duo intellige oẽs plagas quas deus dat hominibus. C

Cantabo domino. Ecce vtilitas diuinorum terrorum in genere humano. Cantabo domino in vitis meis. Diuinus cultus a cantu describitur diuturno. Cãtabo deo meo in esse meo. Vbi nota quòd non dicit cantabunt seu cantabimus: vt intelligas non omnes sed paucos seu pauciss̃imos etiam ex timore moueri ad veri dei cultum. Et vere sic erat tunc: quia totus fere mundus colebat idola. Dulcescet super ipso. Describitur demum conseruatio diuinæ amicitiæ inter deum & hominem quæ consistit in charite: qua deus diligit hominem ad æternam patriam, & homo diligit deum vt patrem cœlestis patriæ. Cuius conseruationem describit humano more vltro citroque. Ex parte quidem dei quòd dulcescant continue ei eloquia hominis: hoc est quòd ei sint continue gratiora non solum obsequia animi, sed etiam obsequia sermonis nostri. ex parte autem hominis lætitia in deo maxime conseruat diuinam amicitiam. Dulcescet, inquit, super ipso, deo (Hebraicus mos loquendi videtur) hoc est ipsi deo eloquium meum, & non solum animus meus: ego lætabor in domino. D

Universidad de Deusto
Biblioteca

Consumentur peccatores. Ecce fructus seu vtilitas amicitiæ inter deum & hominem, odiũ peccati & consequenter peccatorum vt sic. Quocirca non prædicendo, sed exosos habendo & de meritum iniquorum describendo ait. Consumentur peccatores, consumi merẽtur, & si fieri posset vellem eos consumi, de terra, & impii amplius non ipsi. Explanatio est consumptionis quòd non amplius ipsi sint. Benedic anima mea dominum. Regreditur propheta ad principium: vt intelligamus totum hunc progressum inchoatum vt laudetur deus, & finiri in laude dei. Verũ non sufficit ei inuitare suam animam, sed inuitat omnes, subiungendo halelu iah, hoc est laudate deum. Amen.

VVLGATA EDITIO. Halelu iah. CIIII.

Confitemini domino & inuocate nomen eius: annunciate inter gentes opera eius.
Cantate ei & psallite ei: narrate omnia mirabilia eius.
Laudamini in noĩe sancto eius: lætetur cor quærẽtiũ dominũ.
Quærite dominum & cõfirmamini: quærite faciẽ eius semper.
Mementote mirabiliũ eius quæ fecit: prodigia eius & iudicia oris eius.
Semen Abraham serui eius: filii Iacob electi eius.
Ipse dominus deus noster: in vniuersa terra iudicia eius.
Memor fuit in seculũ testamẽti sui: verbi quod mãdauit in mille generatiões.
Quod disposuit ad Abraham: & iuramenti sui ad Isaac.
Et statuit illud Iacob in præceptum: & Israel in testamentum æternum.
Dicens, tibi dabo terram Chanaan: funiculum hæreditatis vestræ.
Cum essent numero breui: paucissimi & incolæ eius.
Et pertransierunt de gente in gentem: & de regno ad populum alterum.
Non reliquit hominem nocere eis, & corripuit pro eis reges.
Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari.
Et vocauit famem super terram, & omne firmamentum panis contriuit.
Misit ante eos virum, in seruum venundatus est Ioseph.
Humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferrum pertransiit animam eius, donec veniret verbum eius.
Eloquium domini inflammauit eum, misit rex & soluit eum, princeps populorum & dimisit eum.
Constituit eum dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ.
Vt erudiret principes eius sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret
Et intrauit Israel in AEgyptum, & Iacob accola fuit in terra Cham.
Et auxit populum suum vehementer, & firmauit eum super inimicos eius.
Conuertit cor eorum vt odirent populum eius, & dolũ facerent in seruos eius.
Misit Moysen seruum suum, Aaron quem elegit ipsum.
Posuit in eis verba signorum suorũ & prodigiorum, in terra Cham.
Misit tenebras & obscurauit, & non exacerbauerunt sermones eius.
Conuertit aquas eorum in sanguinem, & occidit pisces eorum.
Edidit terra eorum ranas, in penetralibus regum ipsorum.
Dixit & venit cynomyia & cynifes, in omnibus finibus eorum.
Posuit pluuias eorum grandinem, ignem comburentem in terra ipsorum.
Et percussit vineas eorũ & ficulneas eorum, & cõtriuit lignum finium eorum.
Dixit & venit locusta & bruchus, cuius non erat numerus,

Et comedit oẽ fœnũ in terra eorum, & comedit oẽm fructũ terræ eorum. A
Et percussit omne primogenitum in terra eorum, primitias omnis laboris eorum.
Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribubus eorum infirmus.
Lætata est AEgypt in profectiõe eorũ, quia incubuit timor eorum super eos.
Expandit nubem in protectionem eorũ, & ignem vt luceret eis per noctem.
Petierunt & venit coturnix, & pane cœli saturauit eos.
Dirupit petram & fluxerunt aquæ, abierunt in sicco flumina.
Quoniã memor fuit verbi sancti sui, quod habuit ad Abram puerũ suum.
Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in lætitia.
Et dedit illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. B
Vt custodiant iustificationes eius, & legem eius requirant.

IVXTA HEBRAEVM. CV.

1 *Propheta.* Confitemini domino[4], vocate in nomine eius, notas facite in populis operationes eius.
2 Canite ei, psallite ei, loquimini in omnibus separatis eius.
3 Gloriamini in nomine sanctitatis eius, lætabitur cor quærentium dominum.
4 Quærite dominum[4] & fortitudinem eius, quærite facies eius iugiter.
5 Recordamini separata eius quæ fecit, miracula eius, & iudicia oris eius.
6 Semen Abraham serui eius, filii Iacob electi eius. C
7 Ipse dominus[4] deus noster, in vniuersa terra iudicia eius.
quod
8 Recordatus est in †æternum pacti sui, verbi præcepit mille generationi. †æternõ
9 Quod feriit cum Abraham: & iuramenti sui Isaac.
10 Et fecit stare illud Iacob in †præceptum: Israeli pactum sempiternum. 4præcepto
11 Dicendo. *Vox dei recitata.* Tibi dabo terram Chanaan, funiculũ hæreditatis vestræ.
12 *Propheta.* Existẽtibus ipsis gentibus numeri, velut parũ: & peregrinantibus in ea.
13 Et iuerunt de gente ad gentem: de regno ad populum alterum.
14 Non dimisit hominem ad calumniandum eos: & corripuit super eos, reges. D
15 *Deus.* Ne tangite in Christis meis: & prophetis meis ne malefacite.
16 *Propheta.* Et vocauit famem super terram: omne sustentaculum panis fregit
17 Misit faciebus eorum virum: in †seruum venundatus est Ioseph. †seruo
18 Afflixerunt in compede pedem eius: ferrum ingressa est anima eius.
19 Vsque ad tempus veniendi verbum eius: dictũ domini[4] purificauit eum.
20 Misit rex & soluere fecit eum: potestas populorum & aperuit illi.
21 Posuit eum dominum domui suæ: & potestatem in omni acquisitione sua.
22 Ad ligandũ principes eius in anima sua: & senes eius sapientes faciet. E
in
23 Et venit Israel AEgyptum: & Iacob peregrinatus est in terra Cham.
24 Et crescere fecit populum suũ valde: & roborauit eum super angustatores eius.
25 Vertit cor eorum ad odiendum populũ suũ: ad machinandũ in seruos suos.
26 Misit Moysen seruum suum: Aaron quem elegit in se.
27 Posuerunt in eis verba signorum suorum & separatorum: in terra Cham.
28 Misit obscuritatem & obscurauit: & no nrebellarunt verbis eius.
29 Vertit aquas in eorum in †sanguinem: & fecit mori piscem eorum. †sanguini

Universidad de Deusto
Biblioteca

30 Ebulliuit terra eorum ranas: in cubiculis regum eorum.
31 Dixit, & venit mixtura: pediculi in omnem terminum eorum.
32 Dedit pluuias eorum grandinem, ignem flammarum in terra eorum.
33 Et percussit vitem eorum & ficum eorum: & confregit lignum finis eorum.
34 Dixit & venit locusta & bruchus: & non numerus. erat
35 Et comedit omnem herbam in terra eorum: & comedit fructum humi eorum.
36 Et percussit omne primogenitum in terra eorũ: primitias †omnis fortitudinis eorum. †omni fortitudini
37 Et fecit exire eos in argento & auro: & nõ in tribubus eorum imbecillis. fuit
38 Lætata est AEgyptus egrediẽtib⁹ ipsis quoniã cecidit timor ipsorũ super eos.
39 Expandit nubem in †opertorium: & ignem ad lucendum nocte. †opertorio
40 Petiit: & fecit venire coturnicem, & pane cælorum saturabit eos.
41 Aperuit petram & fluxerunt aquæ: iuerunt in siccitatibus flumen.
42 Quia recordatus est verbum sanctitatis suæ: cum Abraham seruo suo.
43 Et exire fecit populum suum in exultatione: in caatu electos suos.
44 Et dedit eis terras gentium: & laborem populorum hæreditabunt.
45 Propterea custodient præcepta eius: & leges eius seruabunt, halelu iah.

H TItulus nullus est. Materia psalmi ex ipso clare apparet. Est enim historia rerum gestarũ a promissiõe facta Abrahæ de terra promissiõis vsq; ad introductum populum in terrã promissionis: non vt historia sed vt materia diuinæ laudis.

SVMMARIVM EST.

Propheta inuitat filios Israel ad laudandum colendumq; deum, & ad narrandum opera dei erga illos: inchoans ab Abraham vsque ad possessam terram promissionis.

Personæ loquentes sunt propheta & deus,

CONfitemini domino) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuã ibi, canite ei. Proponit tria filiis Israel. s. confitemini domino, cõfessione laudis, vocate in nomine eius: hoc est petite non in nomine alicuius dei (Baal &c.) sed in nomine eius scilicet domini. notas facite in populis operationes eius. non solum laudate & adorate dominum: sed etiã prę
I dicate in populis diuersarum ciuitatum operationẽs quas operatus est dominus, Abrahæ aliisq; patriarchis & populo Israel.

CANITE ei) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, confitemini. Secundo illa, vocate, ibi, lætabitur. Tertio illa, notas facite operationes, ibi, ipse dominus deus noster. Declarat itaque laudandum dominum, tum quo ad modum laudandi scilicet cãtu. canite ei, psallite ei. Geminat monitionem cãtus, ad exaggerandam rationem canendi. Tum quo ad materiam. Loquimini in omnibus separatis, hoc est mirabilibus, eius, cantando. Tũ quo ad modum ex parte laudantium. Gloriamini in nomine sanctitatis eius. Ad gaudium immo iactantiam quandam non in nomine proprio sed in nomine diuinæ sanctitatis manifestatæ in eis, inuitat cantantes. Et intendit vt cantando mirabilia dei, simul glorientur se sub nomine san-
K ctitatis diuinæ viuere, militare &c.

LAETABITVR) Tractatur hic illa particula, vocate. tum quo ad modum ex parte vocantium. Lætabitur cor quærentium dominum. Vocandus seu quærendus est deus læto corde: hoc est ex amore tanto q̃ pariat lætitiam in actu quærendi dominũ. Tũ quo ad rem quęsitã Quęrite dominũ. Tria explicat quærẽda in deo. Primo dominũ: nõ vt sit domin⁹ (quia velimus nolim⁹ est dominus) sed ex parte nostri: vt. s. simus digni serui eius: ac per hoc dominetur nostri vt dignorũ seruorum. Et fortitudinem eius. Potentia eius secundo quærenda est: vt pugnet pro nobis. Quærite facies eius. Gratia eius tertio per faciem significata quærenda describitur iugiter, continue. virtualiter quidem (hoc est secundum intentionem) sine intermissione: actualiter autem locis & temporibus congruis. Tum quo ad memoriam. Recordamini separata

eius quæ fecit. Recurrentes ad dominum, monet etiam ad memoriam reuocare opera quæ deus A
fecit admiratione digna: quæ sunt innumera. Et specialiter miracula eius, quæ excedunt facultatem naturæ, & iudicia oris eius: hoc est quæ per seipsum velut ore proprio per sententiam protulit deus, vt in subuersione Sodomæ & Gomorræ, in flagellis & subuersione AEgyptiorum, in punitione Dathan & Abiron, Core &c. Semen Abraham dixerat confitemini, vocate, quærite, recordamini, nec explicauerat quos alloquitur: modo explicat se alloqui populum Israel. Semen Abraham serui eius. Nuncupatur specialiter Abraham seruus dei, quia fuit primus separatus ab idolatris gentibus ad colendum vnum deum. Appellaturque populus non semen Adam, Noe aut Sem sed Abrahæ, quia fuit primus cui promissa est terra promissionis, & est primus pater fidei: de quo scriptum est, Credidit Abraham deo &c. Filii Iacob. Non sufficit appellare populum semen Abrahæ: quia sub Abrahæ semine poterat comprehendi Ismael cum filiis Cethuræ & Esau. Et propterea ad specificandum semen Abrahæ subiungit filii Iacob. Acsi aperte diceret, Non inuito totum semen Abrahæ, sed semen A- B
brahæ filios Iacob. Electi eius. Nominatiuus pluralis est electi: & adiacet substantiuo filii. & est sensus quòd filii Iacob electi sunt dei. Et hoc ad differentiam filiorum Abrahæ & Isaac. nullus siquidem filiorum Iacob exclusus est ab electiõe dei: hoc est quin fuerit pars populi dei. Sed inter filios Abrahæ multi sunt excluſi: & solus Isaac est electus. & inter filios Isaac solus Iacob est electus.

IPSE dominus) Tractatur hic illa particula, notas facite in populis operationes eius: inchoando a cõmunibus toti mũdo. Ipse dominus deus noster, gratia cultus: in vniuersa terra iudicia eius, hoc est cuius iudicia se extendũt ad vniuersam terrã. Recordatus est. Incipit narrare operationes dei erga populum Israel: & ad magnificandum hoc beneficium præmisit curam dei erga vniuersam terram. Acsi aperte diceret quòd ille cui incũbit curam habere vniuersæ terræ, in tam magna mole regiminis recordatus est fœderis minimi. In æternum pacti sui, Genesis xv. scripti: verbi quod præcepit mille generationi. Ipsum fœdus appellatur verbum præceptũ a deo, C
non vni aut tribus aut decem, sed mille generationi. numerus finitus pro infinito. Præceptũ autem dicitur: quia ordinatum a deo est. Quod feriit cum Abraham. Explicat primam personam cum qua deus contraxit fœdus, scilicet Abraham. Et iuramenti sui Isaac: Genesis xxvi. firmatur promissio facta Abrahæ, dicente deo ad Isaac, Tibi & semini tuo dabo vniuersas regiones has, complens iuramentum quod spopondi Abraham patri tuo. Et appellatiõe iuramẽti intellige immortalem voluntatem. Et fecit stare illud Iacob datiui casus, præcepto, etiam dati ui casus: hoc est ad præceptum. Ideo diuinum pactum firmatum dicitur Iacob in præceptum, propter vinculum obligatorium quod peperit in ipso Iacob ad decimarum oblationem: vt apparet Genesis. xxviii. vbi post firmatam eandem promissionẽ Iacobo, clare dicitur quòd vouit votum domino &c. Israeli pactum sempiternum. Genesis tricesimo quinto. dixit deus ad Iacob Nõ vocaberis vltra Iacob, sed Israel erit nomen tuum: terram quam dedi Abraham & Isaac, dabo tibi & semini tuo post te. hoc est pactum Israeli sempiternum: quod prius fuerat eidem vocato Iacob in præceptum, ordinatum a deo cum subsecuto vinculo. Dicendo. Vox dei introducitur pacisscentis. Tibi dabo terram Chanaan. hoc est pactum cum Abraham initum. Tibi, Abrahæ in semine tuo, dabo terram Chanaan funiculum hæreditatis vestræ, tanquam hæreditatem vestram funiculo distinctam a reliquis partibus mundi. Quum dixisset tibi, subiunxit hęreditatis vestræ, explicans successores. Existentibus ipsis gentibus numeri. Descripta operatione dei promissoria terræ promissionis, describit consequenter diuinam custodiam respectu patriarcharum. Existentibus itaque ipsis scilicet Abraham & Isaac & Iacob, gentibus numeri velut parum, hoc est quæ facile numerari possent: quia pauci erant filii, serui & vernaculi eorũ. E
& peregrinãtibus in ea. Explanat qd dixerat gentibus numeri quo ad qualitatẽ. & peregrinãtibus, non habentibus arcem seu ciuitatem sed peregrinantibus in ea, terra Chanaan: iuxta verbum Stephani Actuum septimo. de Abraham. & non dedit ei hæreditatem in ea, nec passum pedis, sed promisit &c. Et iuerunt de gente ad gentem. Et quidem de Abraham triplex legitur peregrinatio, scilicet de Chaldæa per Syriam in terram Chanaan, & inde in AEgyptum: & post reuersionem ex AEgypto peregrinatus est in Gerara, quæ palestina dicitur. Isaac autem vnica legitur peregrinatio in terram Palestinorum. Iacob vero primo iuit in Syriam: & reuersus cum vxoribus & filiis habitauit apud Sichimitas: & inde progressus est in Bethel. Huiusmodi migrationes describuntur ex diuersitate gentium & regnorum. propter diuersitatem principum. Non dimisit hominem ad calũniandũ eos. Ecce custodia diuina. exi

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fstentibus paucis,peregrinis,in tot itineribus:inter tantas diuersitates,non permisit opprimi eos. Et corripuit super eos reges: Pharaonem.s.regem Aegypti,Abimelech regem in Geraris. Ne tangite. Vox dei introducitur facta ad Abimelech regem de Abraham Gen.xx. Redde viro suo vxorem,& orabit pro te,quia pꝓpheta est. Ne tangite in christis meis,& prophetis meis ne malefacite. Appellat patriarchas vnctos & prophetas:explicando vnctionem eorum fuisse in ꝓphetas. Et quidē Abraham deus appellauit prophetā. Isaac vero Gene.xxvii.manifestatur propheta, post benedictionē Iacob prædicens ventura vtrique filio. Iacob quoque Gen.xlix. clare prophetat ventura futuris temporibus. Pluraliter autem dicitur,ne tangite.ne malefacite: quoniam plures deus legitur has inhibitiones fecisse:vt patet Gen.xxxj.&.xxxv.

ET VOCAVIT FAMEM) Tertia diuina operatio describitur in diuina prouidentia pro sustentatione filiorum Israel, præmittendo,custodiendo,& exaltando Ioseph. Et vocauit famem super terram,tempore Iacob:& omne sustentaculum panis fregit. Metaphoricus est sermo:ad similitudinem frangentis baculum quo sustētatur,describēdo caritatē annonæ. Misit faciebus eorum virum. Vbi aduerte ꝙ licet fratres Ioseph vendiderint ipsum, deus tamen ex intentione misit Ioseph mediante venditiōe fratrum. Et propterea hanc mediam causam subdit. in seruum venundatus est Ioseph. Afflixerunt in compede pedem eius. Afflictio Ioseph quia noluit consentire adulterio cum domina sua describitur. Ferrum ingressa est anima eius.non solum libertatem pedū perdidit,sed tristitiam animi incurrit ex ferro compedum. Per quod significantur compedes afflictiuæ. Vsque ad tempus veniendi verbum eius,hoc est vsque ad tempus quo venit tempus manifestandi somnium Pharaonis:dictum domini,contestatum in illo a principe pincernarum,purificauit eum,ad literam a corporalibus immunditiis.totōderunt enim Ioseph vt mundus compararet coram Pharaone. Misit rex,Pharao,& soluere fecit eū,a vinculis:potestas populorum,idem Pharao habens potestatem super populos,& aperuit illi, hoc est aperuit carcerem vt liberaret illum. Posuit,Pharao,eum,Ioseph,dominum domui suæ.s.Pharaonis:& potestatem in oī acquisitione sua. Ad ligandū principes eius in anima sua,scilicet ipsi⁹ Ioseph:& senes eius,Pharaonis,sapientes faciet. Duæ describuntur prærogatiuæ Ioseph. Altera datæ a Pharaone potestatis ad obligādū etiā principes prout ipsi Ioseph videretur. Altera expectata.ad efficiendū sapientes etiā senes eius. Et venit Israel AEgyptū,sub vmbra Ioseph:& Iacob peregrinatus est in terra Cham. AEgyptus ipsa vocatur terra Cham a filio Noe.

ET crescere fecit) Prosequendo historiam tractat mirabilia opera dei in AEgypto patrata. Et crescere fecit populum suum valde, post mortem Ioseph: & roborauit eum super,hoc est plus quàm angustatores eius,AEgyptios. Vertit cor eorum dominantium in AEgypto,ad odiendum populum suum,dei. Vertit autem subtrahendo gratiam & permissiue,non incitādo ad odium. Deus enim non est incitator ad peccatum. Ad machinandum in seruos suos, non solum ad odio habendum,sed etiam ad machinandum contra populum dei. machinati sunt enim affligere eos operibus duris luti & lateris,& occidere infantulos eorū tum per obstetrices tū per expositionem in flumine. Misit Moysen seruū suū:nec solum Moysen,sed Aaron,fratrē eius, quē elegit in se hoc est sibi ad sacerdotium. Posuerunt,filii Israel ad quos missi sunt a deo Moyses & Aaron,in eis,Moyse & Aaron,verba signorum suorū,sibi datorum a deo:& separatorum.i.mirabilium, in terra Cham,in AEgypto.hoc est acceptauit populus, & constituerunt vt Moyses & Aaron verba facerent coram Pharaone iuxta signa & mirabilia dei promissa. Misit obscuritatem. A nona AEgypti plaga incipit. & obscurauit,factæ sunt enim tenebræ in AEgypto: & nō rebellarunt verbis eius. Ista particula secundum ordinem sententiarum iungitur cum præcedenti versiculo. posuerunt in eis verba signorum suorum & separatorum in terra Cham: & non rebellarunt verbis eius. Describit eim populi(vt dictum est)assensū verbis Moysi ex parte dei positis,& deinde incipit narrare prodigia. misit obscuritatem &c. metricus enim stylus intercepit sententias. Vertit aquas eorum in sanguinem(prima fuit hæc plaga)& fecit mori piscem eorum,multitudinem piscium. Ebulliuit terra eorum ranas(secunda est plaga)in cubiculis regum eorum:hoc est vsque ad cubicula regia. Dixit:& venit mixtura,multimodi generis muscarum. & fuit quarta plaga. Pediculi in omnem terminum eorum. & fuit tertia plaga. Dedit pluuias(septima est plaga)grandinem,nec solum grandinem,sed ignem flammarum in terra eorum. ignis enim & grando pariter ferebantur. Et percussit vitem eorum & ficum eorum: & confregit lignum finis eorum. effectus describitur grandinis. Dixit,& venit locusta. Octaua fuit plaga bruchi & locustarum innumerabilium. Inter locustas & bruchos differentia est. Locustę alatæ,bruchi sine alis sunt. Cōmune tamē est vtrisque comedere seu corrodere herbas. Et comedit omnem herbam in terra eorum. Damnum a locustis illatum describitur. Et percussit (decima est plaga mortis primogenitorum) primitias omnis fortitudinis eorū. Primos partus appellat primitias fortitudinis,potentiæ eorum. Et exire fecit,de Aegypto,eos, populum suum,in argento & auro,spoliatis Aegyptiis:& non in tribubus eorum imbecillis. Mirabilis gratia quòd in tam excessiua multitudine nec vnus ægrotaret. Lætata est Aegyptus egredientibus ipsis,filiis Israel:quoniam cecidit timor ipsorum,filiorum Israel,super eos,Aegyptios, videndo mortuos omnes primogenitos. Et hic fuit fructus tot miraculorum:vt scilicet exirent filii Israel de seruitute Aegyptiorum.

EXPANDIT nubem) Prosequēdo historiā,narrat mirabiles operationes dei in itinere populi ad terram promissionis. Expandit nubem in opertorium,ab æstu in die:& ignem,columnam igneam,ad lucendum nocte,coram populo. Fecit venire coturnicem,in cibum eorum: & pane cælorum,hoc est manna, saturabit eos. Futurum saturabit ad denotandam perseuerantiam mannæ per totum illud tempus. xl. annorum apponitur. A peruit petram & fluxerūt aquæ: iuerunt, aquæ, in siccitatibus,deserti, flumen,hoc est tanquam flumen, seu conficientes flumen.

Quia recordatus est verbum sanctitatis suæ. Rationem tot mirabilium operum diuinorum reddit diuinum verbum habitum cum Abraham patriarcha. Et exire fecit. Recordatio Abrahæ non solum prædictorum sed etiam subsequentium ex ipsa coniunctione monstratur ratio. Et exire fecit populum suum in exultatione,de deserto:in cantu electos suos. Et dedit eis terras gentium,Amorræorum & Chananæorum:& laborem populorū,qui prius ibi habitauerant,hæreditabunt, hæreditario iure Abrahæ possidendo perseuerabunt. Propterea custodient præcepta eius,dei obediendo:& leges eius seruabunt,viuendo & operando secundum eas. Hic est fructus reddendus a populo propter tot beneficia. Halelu iah,hoc est laudate deum. Regreditur enim ad initium vnde psalmus incepit: vt intelligamus omnia esse dicta quatenus sunt materia laudis diuinæ. Amen.

VVLGATA EDITIO. Halelu iah. CV.

Confitemini domino:quoniam bonus, quoniam in seculū misericordia eius.

Quis loquetur potentias domini: auditas faciet omnes laudes eius?

Beati qui custodiunt iudicium: & faciunt iustitiam in omni tempore.

Memento nostri domine in beneplacito populi tui,visita nos in salutari tuo.

Ad videndum in bonitate electorum tuorum, ad lætandum in lætitia gentis tuæ:vt lauderis cum hæreditate tua.

Peccauimus cum patribus nostris:iniuste egimus,iniquitatem fecimus.

Patres nostri,in Aegypto non intellexerunt mirabilia tua:non fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ.

Et irritauerunt ascendentes in mare:mare rubrum.

Et saluauit eos propter nomen suum: vt notam faceret potentiam suam.

Et increpuit mare rubrum & exiccatum est: & deduxit eos in abyssis sicut in deserto.

Et saluauit eos de manu audientium: & redemit eos de manu inimici.

Et operuit aqua tribulantes eos:vnus ex eis non remansit.

Et crediderunt verbis eius:& laudauerunt laudem eius.

Cito fecerunt,obliti sunt operum eius:& non sustinuerunt consilium eius.

Et concupierunt concupiscentiā in deserto:& tentauerunt deum in inaquoso.

Et dedit eis petitionem ipsorum:& misit saturitatem in animas eorum,

Et irritauerunt Moysen in castris:Aaron sanctum domini.

Aperta est terra & deglutiuit Dathan:& operuit super cōgregationē Abiron.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Et exarſit ignis in ſynagoga eorum:flamma combuſſit peccatores.
Et fecerunt vitulum in Choreb:& adorauerunt ſculptile.
Et mutauerunt gloriam ſuam:in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum.
Obliti ſunt deum qui ſaluauit eos:qui fecit magnalia in Aegypto,mirabilia in terra Cham,terribilia in mari rubro.
Et dixit vt diſperderet eos:ſi non Moyſes electus eius ſtetiſſet in confractione in conſpectu eius.
Vt auerteret iram eius ne diſperderet eos:& pro nihilo habuerunt terram de-
G ſiderabilem.
Non crediderunt verbo eius,& murmurauerunt in tabernaculis ſuis, non exaudierunt vocem domini.
Et eleuauit manum ſuam ſuper eos,vt proſterneret eos in deſerto.
Et vt deiiceret ſemen eorum in nationibus,& diſperderet eos in regionibus.
Et initiati ſunt Beelphegor,& comederunt ſacrificia mortuorum.
Et irritauerunt eum in adinuentionibus ſuis,& multiplicata eſt in eis ruina.
Et ſtetit phinees & placauit,& ceſſauit quaſſatio.
Et reputatum eſt ei in iuſtitiam, in generatione & generatione vſque in ſempiternum.
H Et irritauerunt eum ad aquas contradictionis, & vexatus eſt Moyſes propter eos,quia exacerbauerunt ſpiritum eius.
Et diſtinxit in labiis ſuis,non diſperdiderunt gentes quas dixit dominus illis.
Et commixti ſunt inter gentes & didicerunt opera eorum, & ſeruierunt ſculptilibus eorum,& factum eſt illis in ſcandalum.
Et immolauerunt filios ſuos & filias ſuas dæmoniis.
Et effuderunt ſanguinem innocẽtem,ſanguinem filiorum ſuorum & filiarum ſuarum,quas ſacrificauerunt ſculptilibus Chanaan.
Et infecta eſt terra in ſanguinibus & contaminata eſt in operibus eorũ,& for-
I nicati ſunt in adinuentionibus ſuis.
Et iratus eſt furore dominus in populum ſuum, & abominatus eſt hæreditatem ſuam.
Et tradidit eos in manus gentium, & dominati ſunt eorum qui oderunt eos.
Et tribulauerunt eos inimici eorum,& humiliati ſunt ſub manibus eorum, ſæpe liberauit eos.
Ipſi autem exacerbauerunt eum in conſilio ſuo:& humiliati ſunt in iniquitatibus ſuis.
Et vidit cum tribularentur:cum exaudiret orationem eorum.
K Et memor fuit teſtamenti ſui: & pœnituit eum ſecundum multitudinem miſericordiæ ſuæ.
Et dedit eos in miſericordias:in conſpectu omnium qui ceperant eos.
Saluos fac nos domine deus noſter:& congrega nos de nationibus.
Vt confiteamur nomini ſancto tuo:& gloriemur in laude tua.
Benedictus dominus deus Iſrael à ſeculo & vſque in ſeculum: & dicet omnis populus fiat fiat.

1 Prophetæ. CONfitemini domino*:quoniam bonus,quoniã æterno gratia eius. A
2 Quis loquetur fortitudines domini*: auditam faciet omnem laudem eius.
3 Beatitudines cuſtodientium iudicium:facientis iuſtitiam in omni tempore.
4 Recordare mei domine*in voluntate populi tui:viſita me in ſalute tua.
5 Ad videndum in bonitate electorum tuorum: ad lætandum in lætitia gentis tuæ,ad gloriandum cum hæreditate tua.
6 Peccauimus cum patribus noſtris:obliquauimus,impie egimus.
7 Patres noſtri, in Aegypto non intellexerunt ſeparata tua: non ſunt recordati multitudinis gratiarum tuarum, & rebellarunt ſuper mare, in† mari rubro. †mari cannæ B
8 Et ſaluauit eos propter nomen ſuum:ad faciendum ſcire fortitudinem ſuam.
9 Et increpauit in † mari rubro:& aruit,& fecit ire eos in abyſſis velut † mari cannæ deſerto.
10 Et ſaluauit eos à manu odientis:& redemit eos à manu inimici.
11 Et operuerunt aquæ angu?atores eorum,vnus ex ipſis non ſuperfuit.
12 Et crediderunt in verbis eius,cecinerunt laudem eius.
13 Feſtinauerunt,obliti ſunt operũ illius:non expectauerũt † conſiliũ eius. † cõſilio
14 Et deſiderauerunt deſiderium in deſerto:& tentauerunt deũ in ſolitudinibus.
15 Et dedit eis petitionem ipſorum:& miſit maciem in animã eorum.
16 Et zelati ſunt † Moyſen in caſtris: † Aaron ſanctum domini*. † Moyſi † Aaroni ſancto C
17 Aperta eſt terra:& deglutiuit Dathan,& operuit ſuper cõgregationẽ Abiram.
18 Et exarſit ignis in congregatione eorum:ad inflammandum flamma impios.
19 Facient vitulum in Choreb:& curuauerunt ſe conflatili.
20 Et mutauerunt honorem eius:in ſimilitudinem bouis comedentis herbam.
21 Obliti ſunt dei ſaluatoris ſui:facientis magna in Aegypto.
22 Separata in terra Cham:terribilia ſuper † mare rubrum. †mare cannæ
23 Et dixit ad delendum eos: niſi Moyſes electus eius ſtetit in diuiſione coram faciebus eius,ad aduertendum iram eius à diruendo.
24 Et deſpexerunt in terra deſiderabili:non crediderunt ſermoni eius. D
25 Et murmurauerunt in tentoriis ſuis:non audierunt in voce domini*.
26 Et eleuauit manum ſuam ſuper ipſos:ad faciendum cadere eos in deſerto.
27 Et ad faciendum cadere ſemen eorum in gentibus: & ad diſpergendum eos in terris.
28 Et coniuncti ſunt Baalpheor:& comederunt ſacrificia mortuorum.
29 Et fecerunt indignari in operibus ſuis:& creuit in eis mortalitas.
30 Et ſtetit pinchas & iudicauit,& eſt reſtricta mortalitas. E
31 Et reputatũ eſt ei in † iuſtitiã,generationi & generationi vſque æternũ. † iuſtitiæ
32 Et fecerunt indignari ſuper aquas litis,& fuit malum Moyſi propter eos.
33 Quia fecerunt rebellare ſpiritum eius,& locutus eſt in labiis ſuis.
34 Non deleuerunt populos,quos dixit dominus* eis.
35 Et commixti ſunt in gentibus,& didicerunt opera eorum.
36 Et ſeruierunt ſimulachris eorum,& fuerunt eis impactioni.

Universidad de Deusto
Biblioteca

37 Et immolauerunt filios suos & filias suas dæmonibus.
38 Et effuderunt sanguinem mundum, sanguinem filiorum suorum & filiarum
suarũ quos sacrificauerunt simulachris Chanaan: & polluta est terra in san-
guinibus.
39 Et coinquinati sunt in operibus suis:& fornicati sunt in operibus suis.
40 Et iratus est furor domini in populum suum: & abominatus est hæreditatem
suam.
41 Et dedit eos in manu gentium: & dominati sunt in eos odientes eos.
42 Et afflixerunt eos inimici eorum:& humiliati sunt sub manu eorum.
43 Vicibus multis liberauit eos: & ipsi rebellauerunt in consilio suo,& humiliati
sunt in iniquitate sua.
44 Et vidit in angustia eorum:audiente ipso eorum suspirium.
45 Et recordatus est eis pacti sui:& pœnituit secundum multitudinem gratiæ suę.
46 Et dedit eos ad †misericordias:faciebus omnium captiuantium eos. † misericordijs
47 Salua nos domine deus noster, & congrega nos de gentibus:ad confitendum
nomini sanctitatis tuæ,ad gloriandum in laude tua.
48 Benedictus dominus deus Israelis ab æterno & vsque æternum: & dicet om-
nis populus amen. Halelu iah.

TItulus est.Halelu iah:hoc est laudate deum.Et vere materia psalmi significatur quòd est laus dei. Inuitat enim Prophera filios Israel ad laudandum deum propter bonitatem diuinam monstratam eis multiplici gratia veniæ & multiplici fortitudine, affert enim multas res gestas ab exitu de Aegypto vsque ad tempora Dauidis ad contestãdum dictas gratias & fortitudines.

SVMMARIVM EST.

Propheta filios Israel inuitat ad laudandum deum propter dei bonitatem,gratiam ac poten
tiam.tum erga iustos:quorum beatitudinem statuit in bonitate electorum,in lætitia diuinæ gen
I tis,in gloriatione diuinæ hæreditatis. Tum erga in peccatores patres:quos septies in deserto , &
multis vicibus in terra promissionis liberauit,gratificauit &c.

Persona loquens Propheta est;

COnfitemini domino.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ,& executi-
uam,ibi,beatitudines. Proponit tria scilicet inuitationem ad laudandum deum, confitemi-
ni domino.triplicem materiam laudis scilicet bonitatem,quoniam bonus:gratiam,quoniã æter
no gratia eius:& potentiam,quam ab effectu appellat fortitudines domini. Tertio difficultatem
laudandi deum.quis loquetur fortitudines domini,auditam faciet omnẽ laudem eius: quasi di-
cat nullus ad hoc est idoneus. Vbi nota quòd bonitas dei refertur ad intentionem seu volun-
tatem diuinam. & significatur quoniam est bonæ voluntatis,quoniam non vult nisi bonũ.Gra-
K tia aũt refertur ad rationẽ benefaciẽdi:q̃ scilicet nõ ex beneficiis receptis,nõ ex meritis nõ ex in-
digentia,sed ex gratia donat.Et hæc extenditur vsque ad æternum: vt inexhausta a infatigabi-
lis significetur perpetuis temporibus.Fortitudines dæmum , vires potentes ad omnem gratiam
& ad omne benefacere significant.Et hæc omnia laudabilia ita vt enarrari non possint ad inge
rendum ea auribus auditorum proponuntur.excusat enim se Propheta a plena narratione.

BEATITVDINES custodientiũ.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tra-
ctatur illa particula,quoniam bonus.Secundo gratia fortitudo mixtim,ibi, peccauimus. Tertio
omnia simul,ibi,benedictus. Circa distinctionem huius psalmi aduerte non separari partes
in quibus tractatur de opere gratiæ & de opere fortitudinis,sed intersecant seinuicẽ & misce-
ntur:quoniam in multis partibus simul vtrunque tractatur.Et propterea noli mirari si ordo soli-
tus in aliis psalmis,hic non exponitur.

BEATITVDINES custodientiũ.) Tractans Propheta de bonitate atq; omnipoten-
te gratia dei erga filios Israel , inchoat suspirando a beatitudine hominum , definiendo in quo

consistit,scilicet in custodia iudicii & executione iustitiæ:hoc est in curam habendo iudicii tum A
diuini tum rectæ rationis,& in tribuendo vnicuique quod ei debetur. Et statuit beatitudinem
in principio tractatus consistere in virtute fidei curam habentis diuinorum iudiciorũ & in exe-
cutione iustorum operum . Tum vt inchoet ab effectu quasi connaturali diuinæ bonitatis . deus
enim bonus,quantum ex se est iustos facit omni tempore homines & beat:ex defectu autem no
stro prouenit quòd non omnes omni tempore simus iusti. Tum vt ex monstrato fine nostro di-
cernere possimus a quo defecimus & in quo peccauimus . peccata enim & iniqua ope-
ra contrariantur aut beatitudini quæ est finis, aut iis quæ sunt ad finem: tractaturus siquidem
est de multis peccatis quibus recessimus ab huiusmodi vera beatitudine. Et est sermo de beatitu
dine vera præsentis vitæ. Recordare. Describit beatitudinem ipsam,non per modum descri-
bentis sed supplicantis,petendo illam.ita quòd proposita beatitudine & in quo consistit(hoc est
quibus actibus nostris cõparatur)modo describit partes ipsius beatitudinis quinque,Duas ex par
te dei vt causas,scilicet beneuolentiam & visitationem.& tres ex parte nostri vt partes integra- B
les:videre,lętari,& gloriari.Recordare mei domine in voluntate,hoc est in tua volitione qua vis
populum tuum.Res nobis minus gratas nolumus,gratas autem volumus. Quos deus odit dici-
tur nolle eos:& quos amat dicitur velle eos.Et propterea quo ad sensum idem est dicere in vo-
luntate populi tui & in beneuolentia populi tui. Et dixit hoc tum ad differentiam temporis ma
leuolentiæ:quando scilicet deus est iratus populo suo.petit enim vt sit memor sui non in ira sed
in beneuolentia populi sui.Et hæc est prima radix cuiuscunque boni nostri.quia enim deus bene
vult nobis,ideo boni sumus seu finis:& non ediuerso. Tum ad differentiam diuersarum bene-
uolentiarum.est siquidem alia dei beneuolentia,qua nihil odit eorum quæ fecit, & vult omnia
esse. alia qua vult aliquibus prosperitates temporales.alia qua vult aliquibus vtrunque bonum:
spirituale,scilicet & temporale.Et hæc beneuolentia significatur,addendo populi tui. Visita me,
non molestando aut perdendo,sed in salute tua, non humana.ad videndum in bonitate electo- C
rum tuorum.Pódera tres partes beatitudinis esse tres effectus beneuolentiæ visitationis diuinæ.
Primus est ad videndũ oculis mentis in bonitate.Duplex potest esse constructio. Vel quòd de-
notetur res visa:& sit sensus.ad videndum bonitatem electorum tuorum: hoc est ad essendũ in
bonis electorum tuorum. Ita quòd videre sumitur pro habere:iuxta vulgarem loquẽdi modum
quo desideramus videre nuptias filiorum & similia:hoc est interesse illis . Vel quòd significetur
qualitas seu modus videndi,multi enim vident in superbia cordis sui , multi in luxuria affectus
sui.Describit Propheta effectum diuinæ visitationis esse videre in bonitate non qualicunque,sed
electorum dei:hoc est bonitate propria animis electorum.Et hæc visio extenditur tam ad bona
quàm ad mala quæ occurrunt videnda. magnum siquidem donum gratiæ est videre tam bona
quàm mala in illo bonitate animi qua vident illa electi dei. Ad lætandum in lætitia gẽtis tuę. D
Secundus fructus secundaque pars beatitudinis est lætitia non qualiscunque sed gentis diuinæ,
diuinam trahentis originem ratione diuinæ gratiæ qua efficimur filii dei.Ad gloriandum cum
hæreditate tua.Hæredes dei iidem sunt qui & electi & gẽs dei.Sed diuersa ratione,in hoc enim
perficitur beatitudo quòd gloriamur cum hæredibus dei,non in nobis sed in hæreditate diuino-
rum bonorum . Hæc omnia promissa ad literam fuerant pro beatitudine præsenti Iudæorũ ob-
seruantium legem dei.Petit autem Propheta hæc pro se,dicendo recordare mei:non quòd sin-
gularem doceat orationem,sed vt quẽlibet pro propria beatitudine solicitum esse debere doceat.

PECCAVIMVS.) Tractantur hic mixtim ambæ particulæ scilicet gratiæ & potentię:
inchoando a necessitate gratiæ.Peccauimus,operando præter aut contra finem nostrum: nec so
li peccauimus,sed cum patribus nostris,imitantes eos.obliquauimus, non solum peccando im-
pedimẽtum præstitimus nostræ beatitudini sed à recto detorsimus actiones nostras. impie egi- E
mus.Dictio hebraica interpretata impie egimus,si latinitas admitteret sonat impiauimus.ita q̃
peccato & obliquo addit impiam actionem,augendo semper orationem. Patres nostri.ibi fiat
linea:& construatur sic.non intellexerunt separata,id est mirabila tua in Aegypto. ita q̃ Aegy-
ptus significatur locus mirabilium non intellectorum.Non sunt recordati multitudinis gratia-
rum,quas feceras eis:& rebellauerunt super mare in mari rubro,videntes Pharaonem cum Ae-
gyptiis se persequentem antequã transirent mare rubrum.Rebellauerunt inquam dicẽdo Moy-
si.forsitan nõ erant sepulchra in Aegypto,ideo tulisti nos vt moreremur in solitudine &c. Exo.
xiiii. Et saluauit eos.ecce gratia.propter nomen suum,glorificandum:ad faciendum scire for-
titudinem suam.ecce potentia. Et increpauit in mari rubro.Modum saluandi describit ad si-
militudinem reprehendentis mare tanquam impeditiuũ salutis populi sui,& aruit,mare: & fe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F cit ire eos in abyſſis,inter profundas aquas maris,velut deſerto,terra arida.Et ſaluauit eos, ſic, a manu odientis,Aegyptii:& redemit eos a manu inimici. Et operuerunt aquæ,multiplicato beneficio,anguſtatores eorũ,Aegyptios:ita quòd vnus ex ipſis non ſuperfuit.Et crediderunt in verbis eius,dictis per Moyſen: cecinerunt laudem eius, poſt trauſitum maris rubri . cantemus domino & cætera.

FESTINAVERVNT.) Secundum crimen deſcribitur. Feſtinauerunt, poſt tantam gratiam ad peccandum obliti ſunt operum illius:ingratiſſimi tanquam obliti tot mirabiliũ operum dei, non expectauerunt conſilium eius,ſcilicet dei. Crimen quo deſiderauerunt comedere carnes,deſcribitur a diffidentia diuini conſilii:hoc eſt diuinę prouidentiæ.diffiſi ſunt enim quòd deus ſibi prouideret.Et propterea dicitur quòd non expectauerunt ſeu ſperauerunt conſiliũ dei, prouidentiam dei ſibi prouidere. Et deſiderauerunt deſiderium in deſerto , hoc eſt deſiderauerunt adimplere concupiſcentiam gulæ in deſerto:& tentauerunt deum in ſolitudinibus,dicen
G do. nunquid poterit deus parare menſam in deſerto ? Et dedit eis petitionem ipſorum (ecce gratia) dando coturnices. Numeri.xiiii & miſit maciem in animam eorum. ecce fortitudo dei. Moyſes ſcribit propter hoc crimen fuiſſe multos mortuos in ſepulchris concupiſcentiæ:ſed non ſcribit qualis fuerit mors illa.Hic Propheta nominat plagam illam maciẽ,dicendo,& miſit maciem in animam eorum, in vitam eorũ.forte enim repentina macie conſumpti ſunt qui per ingluuiem carnium peccauerant.

ET zelati ſunt.) Tertium crimen inuidiæ erga Moyſen & Aaron.de quo Nume.xvi.Et zelati ſunt,inuidia Core Dathan & Abiron Moyſen in caſtris, deſerti de principatu : Aaron ſanctum domini,hoc eſt ſanctificatum domino in ſummum ſacerdotem de ipſo ſummo ſacerdotio. Aperta eſt terra.ecce fortitudo dei in punitione.& deglutiuit Dathan:& operuit ſuper congregationem Abiron.Et exarſit ignis in congregatione eorum, ſcilicet Core & complicum : ad
H inflammandum flamma impios. Aduerte (vt alias dictum eſt)quòd non poſſumus reddere numerum numero in vocabulo caſtrorum : quia apud nos caret ſingulari in illa ſignificatione. & propterea hic dicitur in caſtris:quum tamen textus Hebræus habeat in caſtro.

FACIENT vitulum.) Quartum crimen idolatriæ ſcriptum Exod. xxxii. Facient vitulum.Futurum facient non reſpicit tempus pſalmi,ſed perſeuerantiam in crimine denotat: non reſpectu immediate præmiſſæ inuidiæ,ſed aliorum ſupradictorum criminum. In Choreb, nomen eſt loci:& curuauerunt ſe conflatili,ſimulachro conflato fuſorio opere adorando illud. Et mutauerunt honorem eius,dei,in ſimilitudinẽ bouis comedentis herbam. Obliti ſunt, opere, dei ſaluatoris ſui,ab Aegyptiis:facietis magna in Aegypto. Separata, id eſt mirabilia in terra Chã: terribilia ſuper mare rubrum.exaggeratio eſt ingratitudinis. Et dixit,deus Moyſi, ad delendum eos,propter hoc crimen,ecce potentia. Niſi Moyſes electus eius ſtetit in diuiſione faciebus eius. Metaphoricus eſt ſermo:tanquam deo ex vna parte exiſtente vt deleret populum,& populo exiſtente in altera,Moyſes poſuerit ſe medium ad ſeparãdam iram dei à populo.Et propter-
I ea ſubditur.ad aduertendum iram eius a diruendo,a totali deſtructione populi.

ET deſpexerunt.) Quintum crimen diffidentiæ & murmuris (quando reuerſis exploratoribus noluerunt progredi ad terram promiſſionis)ſcriptum Nume.xiiii. Et deſpexerunt in terra deſiderabili,non æſtimantes terram promiſſionis tam deſiderabilem:non crediderũt ſermoni eius quòd deus daret ſibi illam.Et murmurauerunt in tentoriis ſuis,faciamus nobis ducem & redeamus in Aegyptum:non audierunt in voce domini,loquentes:Moyſen,Joſue,Chaleb.Et eleuauit manum ſuam ipſis.Ecce potentia. ad faciendum cadere eos,morte,in deſerto.Et ad faciendum cadere ſemen eorum in gentibus:& ad diſpergendum eos in terris. Harum trium pœnarum ſola prima locum habuit:dum omnes numerati mortui ſunt in deſerto,nullo eorũ intrante terram promiſſionis.Reliquas pœnas comminatas non mãdauit executioni:vt ſic etiam gra-
K tia locum haberet.

ET coniuncti ſunt.) Sextum crimen alterius idolatriæ,ſcriptum Nume.xxv. Et coniuncti ſunt,ſacris,Baalpheor:& comederunt ſacrificia mortuorum,hoc eſt immolata hominibus mortuis de quorum numero erat Baal. Et fecerunt indignari,deum,in operibus ſuis : & creuit in eis mortalitas.ecce fortitudo puniens.Et ſtetit pinchas & iudicauit , facto interfectionis vtriuſque coeuntis:& eſt reſtricta mortalitas.ecce gratia ceſſantis mortalitatis. Et reputatũ eſt ei,pinchas qui dicitur phinees,in iuſtitiam,quòd interfecerit vtrunque:non ſolum pro tunc, ſed generationi & generationi vſque æternum.

ET fecerunt.) Septimum crimen ad aquas contradictionis,ſcriptum Nume. xx. Et fecerũt

indignari,ad modum indignantis ſe habere deum,ſuper aquas litis:& fuit malum,pœnæ & cul- A
pæ,Moyſi propter eos,occaſionaliter. Quia fecerunt rebellare ſpiritum eius,ſcilicet Moyſi . Rebellionem appellat incredulitatem in quam tunc lapſus eſt Moyſes . num de petra hac poterimus eiicere aquam:Et locutus eſt in labijs ſuis. Qui loquitur in labijs minus intelligitur : vtpote verba intra labia retinens. Sic deſcribit locutum fuiſſe Moyſen:quia verba eius non clare ſonabant incredulitatem propriam. Sed deus manifeſtauit illius incredulitatẽ tum facto:quia in prima percuſſione virgæ non exiuit aqua de petra,tum iudicio, dicendo quia non credidiſtis verbis meis.&c.

NON deleuerunt.) Hactenus Propheta attulit ſeptem crimina populi egreſſi de Aegypto:modo tranſit ad crimina filiorum,hoc eſt eorum qui ingreſſi ſunt terram promiſſionis. Verum non diſtincte numerat horum crimina ſicut diſtinxit crimina patrum in numerum ſeptenarium:ſed narrat multis vicibus eos in crimen idolatriæ incidiſſe , ac propterea multis vicibus punitos,& multis vicibus diuina gratia liberatos. Hiſtorias tot criminum,tot punitionũ,tot gratiarum,inuenies in libro Iudicum. Non deleuerunt,patres noſtri filii egreſſorum ex Aegypto, B
populos,Chananæos:quos dixit dominus eis,delendos eſſe. Occaſio criminum per hoc deſcribitur.Et propterea ſubditur.Et cõmixti ſunt in gentibus,idolatris non deletis: & didicerunt opera eorum.Ecce occaſio criminis. Et ſeruierunt ſimulachris eorum). Seruitus plus eſt quàm adoratio.& fuerunt,gentes,eis,Hebræis,impactioni, ad caſum. Et immolauerunt filios ſuos & filias ſuas dæmonibus.dira ſeruitus.Et effuderunt ſanguinem mundum : ſcilicet ſanguinem filiorum ſuorum & filiarum ſuarum quos ſacrificauerunt ſimulachris Chanaan:& polluta eſt terra, promiſſionis,in ſanguinibus,humanis.Et coinquinati ſunt in operibus ſuis:& fornicati ſunt, fornicatione ſpiritus deſerendo deum & adhærendo dæmoniis,in operibus ſuis. Et iratus eſt furor domini.Ecce fortitudo puniens.& abominatus eſt hæreditatem ſuam,hoc eſt populum quẽ elegerat in hæreditatem. Et dedit eos in manu gentium,Syrorum, Moabitarum &c . & dominati ſunt in eos odientes eos.Et afflixerunt eos inimici eorum &c. Vicibus multis(ecce gratia)li- C
berauit eos:& ipſi rebellauerunt,vicibus multis,in conſilio ſuo:& humiliati ſunt, vicibus multis, in iniquitate ſua . Et vidit in anguſtia eorum.Deſcribit rationem gratiæ a videndo anguſtias eorum,& ab audiendo.audiente ipſo ſuſpirium eorum. Et a memoria Abrahæ.Et recordatus eſt eis,ad bonum eorum,pacti ſui,cum Abraham.Et demum a gratia.& pœnituit,ad ſimilitudinem pœnitentis ſe habuit,ſecundum multitudinem gratiæ ſuæ. Et dedit eos.Ecce effectus videndi, audiendi,recordandi,pœnitendi:ſcilicet dare eos ad miſericordias faciebus omnium captiuantium eos.fecit enim quòd ii qui habebant eos captiuos,miſericordes ſe exhiberent captiuatis Hebræis.Et intendit per hoc affluentiam diuinæ gratiæ tantam quòd non ſolum multis vicibus liberauit populum habitantem in terra promiſſionis a domino principum gentilium:ſed ꝙ etiam diſperſos per mundum & abactos Iudæos effecit gratioſos coram dominis ſuis.

SALVA nos domine.)Laudatis bonitate,gratia & potentia dei in ſupradictis:quia minus D
perfecta gratia eſt quòd diſperſi bene videantur & tractentur , ſed ad perfectionem gratiæ requiritur quòd reducantur ad patriam,ideo ſupplicat Propheta deo pro collectione diſperſorum. Salua nos domine deus noſter,& congrega nos de gentibus,in quas diſperſi ſumus, ad confitendum nomini ſanctitatis tuæ,ad gloriandum in laude tua.primum reſpicit deum,ſecundum reſpicit nos ſecundum deum.

BENEDICTVS.) Exequitur Propheta id ad quod hortatus eſt alios , tractando omnia ſimul,gratias ſeu laudes deo exhibens pro omnibus.Benedictus, benedictione laudis, ſupplet ſeu eſt,dominus deus Iſraelis,ab æterno,a parte ante,& vſque æternum, a parte poſt. & dicet omnis populus amen,id eſt vere,Halelu iah,laudate deum.Amen.

VVLGATA EDITIO. Halelu iah. CVI. E

CONfitemini domino:quoniam bonus, quoniam in ſeculũ miſericordia eius.
Dicant qui redempti ſunt à domino , quos redemit de manu inimici,de regionibus congregauit eos.
A ſolis ortu & occaſu,ab aquilone et mari.
Errauerunt in ſolitudine in inaquoſo , viã ciuitatis habitationis non inuenerunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Esurientes & sitientes: anima eorum in ipsis defecit.
Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur: de necessitatibus eorum eripuit eos.
Et deduxit eos in viam rectam: vt irent in ciuitatem habitationis.
Confiteantur domino misericordias eius: & mirabilia eius filiis hominum.
Quia satiauit animam inanem: & animam esurientem satiauit bonis.
Sedentes in tenebris & vmbra mortis: vinctos in mendicitate & ferro.
Quia exacerbauerunt eloquia dei: & consilium altissimi irritauerunt.
Et humiliatum est in laboribus cor eorum & infirmati sunt: nec fuit qui adG iuuaret.
Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur: de necessitatibus eorum liberauit eos.
Et eduxit eos de tenebris & vmbra mortis, & vincula eorum disrupit.
Confiteantur domino misericordias eius: & mirabilia eius filiis hominum.
Quia contriuit portas æreas: & vectes ferreos confregit.
Suscepit eos de via iniquitatis eorum: propter iniustitias enim suas humiliati sunt.
Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquauerunt vsque ad portas mortis.
H Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur, de necessitatibus eorum liberauit eos.
Misit verbum suum & sanauit eos, & eripuit eos de interitionibus eorum.
Confiteantur domino misericordias eius, & mirabilia eius filiis hominum.
Et sacrificent sacrificium laudis, & annuncient opera eius in exultatione.
Qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis.
Ipsi viderunt opera domini, & mirabilia eius in profundo.
Dixit & stetit spiritus procellæ, & exaltati sunt fluctus eius.
Ascendunt vsque ad cælos et descendunt vsque ad abyssos, anima eorum in malis tabescebat.
I Turbati sunt et moti sunt sicut ebrius, et omnis sapientia eorum deuorata est.
Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur, de necessitatibus eorum eduxit eos,
Et statuit procellam in auram, et siluerunt fluctus eius.
Et lætati sunt quia siluerunt, et eduxit eos in portum voluntatis eorum.
Confiteantur domino misericordias eius, et mirabilia eius filiis hominum.
Et exaltent eum in ecclesia plebis, et in cathedra seniorum laudent eum.
Posuit flumina in desertum, et exitus aquarum in sitim.
K Terram fructiferam in salsuginem, a malitia inhabitantium in ea.
Posuit desertum in stagna aquarum, et terram sine aqua in exitus aquarum.
Et collocauit illic esurientes, et constituerunt ciuitatem habitationis.
Et seminauerunt agros et plantauerunt vineas, et fecerũt fructum natiuitatis.
Et benedixit eis et multiplicati sunt nimis, et iumenta eorum nõ minorauit.
Et pauci facti sunt, et vexati sunt a tribulatione malorum et dolore.
Effusa est contentio super principes, et errare fecit eos in inuio et non in via.

Et adiuuit pauperem de inopia: & posuit sicut oues familias. A
Videbunt recti & lætabuntur: & omnis iniquitas oppilabit os suum.
Quis sapiens & custodiet hæc, & intelliget misericordias domini?

IVXTA HEBRAEVM. CVII.

1 Propheta. COnfitemini domino: quoniã bonus, quoniam æterno gratia eius.
2 Dicent redẽpti domini quos redemit ipsos de manu angustatoris,
3 Et de terris congregauit eos: ab oriente & ab occidẽte, ab aquilone & a mari.
4 Errauerunt in deserto, in solitudine viam: ciuitatem habitationis non re- B
pererunt.
5 Esurientes etiam sitientes: anima eorum in ipsis collabetur.
6 Et clamauerũt ad dominum in angustia eis: de angustiis eorum liberauit eos.
7 Et fecit ire illos in viam rectam: ad eundum ad ciuitatem habitationis.
8 Confitebuntur domino gratiam eius: & separata eius filiis Adam.
9 Quoniam saturauit animam vacuam: & animam esurientem impleuit bono.
10 Sedentes in obscuritate & vmbra mortis: alligati inopia & ferro.
11 Quia rebellauerunt sermonibus dei: & consilium excelsi despexerunt.
12 Et humiliauit in labore cor eorum: impegerunt, & non adiutor. fuit
13 Et clamauerunt ad dominum in angustia eis: de angustiis eorum saluabit eos. C
14 Et faciet exire eos de obscuritate & vmbra mortis: & vincula eorum dirũpet.
15 Confitebuntur domino gratiam eius: & separata eius filiis Adam.
16 Quia fregit portas æris: & vectes ferreos incidit.
17 Stulti de via rebellionis suæ, & de iniquitatibus suis affligentur,
18 Omnem cibum abominabitur anima eorum, & appulerunt vsque portas mortis.
19 Et clamauerunt ad dominum in angustia eis, de angustiis eorum saluabit eos.
20 Mittet verbum suum, & medebitur eis, & saluabit de foueis eorum.
21 Confitebuntur domino gratiam eius, & separata eius filiis Adam.
22 Et sacrificabunt sacrificia confessionis, & narrabunt opera eius in laude. D
23 Descendentes mare in nauibus, facientes opus in aquis multis.
24 Ipsi viderunt opera domini, & separata eius in profunditate.
25 Et dixit, & fecit stare ventum tempestatis, & eleuauit vndas eius.
26 Ascendent cælos, descendent abyssos, anima eorum in malo liquefiet.
27 Gyrabunt & mouebuntur quasi ebrius, & omnis sapientia eorũ absorbebitur.
28 Et clamauerunt ad dominum in angustia eis, & de angustiis eorum educet eos.
in tranquillitatem
29 Faciet stare tempestatem tranquillitati, & siluerunt vndæ eorum.
30 Et lætati sunt, quoniam quiescent, & deducet eos ad regionem voluntatis E
eorum.
31 Confitebuntur domino gratiam eius, & separata eius filiis Adam.
32 Et exaltabunt eum in ecclesia populi, & in residentia seniorũ laudabunt eum.
in desertum in siccitatem
33 Ponet flumina deserto, & exitus aquarum siccitati.
in salsuginem
34 Terram fructiferam salsugini, a malitia habitantium in ipsa.

E

Universidad de Deusto
Biblioteca

in paludem — in fontes
35 Ponet desertum paludi aquarum,et terram siccitatis exitibus aquarum,
36 Et fecit habitare ibi esurientes,et formauerunt vrbem habitationis.
37 Et seminauerunt agros & plantauerunt vineas:& fecerunt fructum culturæ,
38 Et benedixit eis: & multiplicati sunt valde, & bestiam eorum non faciet minui.
39 Et imminuti sunt & humiliati sunt:a sterilitate,malo & tristitia,
40 Effundentes despectionem super principes: & errare eos faciet in vacuo, sine via non via,
41 Et subleuauit mendicum de paupertate: & posuit quasi ouem familias,
42 Videbunt recti,& lætabuntur: & omnis iniquitas clausit os suum.
43 Quis sapiens & custodiet hæc?et intelligentur gratiæ domini*.

TItulus nullus est. Circa materiam psalmi aduerte tripliciter posse intelligi. Primo vt narrentur res gestæ:vt psalmus ipse sonare videtur.Et huic sensui obstat,quòd nõ inuenitur historia verificans huiusmodi res gestas vsque ad tempora Dauidis. Secundo vt prophetentur tempora Messiæ.Et huic sensui obstare videtur,quòd totus pene psalmus exponendus esset metaphorice:scilicet sub metaphora temporalium periculorum & malorũ describens spiritualia mala ac pericula. Tertio vt describãtur diuersa pericula ac necessitates humanæ,quibus deus subuenit.Et sensui obstare apparet.tum quòd absque necessitate introduci videntur redempti a domino a quatuor mundi partibus, nisi hæc pericula spectauerint ad ipsos.tum quòd absque necessitate adiunctum videtur in fine psalmi,quis sapiens & custodiet hæc? quum in huiusmodi periculis non sit tam difficile inuenire sapientem.Tum quia minus aptè videtur repeti quater,confitebuntur domino &c.si de corporalibus tantũ periculis agitur sine miraculis. Quocirca media gradiendo via,videtur mihi exponendus psalmus iste ad literam diuina prouidẽtia:quæ sua bonitate & gratia succurrit hominibus bonis & malis recurrentibus ad deum in tribulationibus suis, & nihilominus dat bona bonis & mala malis. certũ est enim ex ipsa lectione psalmi quòd hæc est materia psalmi.Prudentis tamen lectoris gustui relinquo an pericula, mala & bona in hoc commemorata psalmo, sint corporalia iuxta proprietatem verborum, an spiritualia ad literam significata metaphorice per corporalia.nobis enim sufficit habere sic materiam psalmi.

SVMMARIVM EST.

Propheta prædicit redemptos vndique & congregatos a domino,laudaturos deum propter bonitatem & gratiam eius. tum quia tribulatos clamantes ad se liberauit a quatuor malis: vagationis in deserto, captiuitatis, ægritudinis, & fluctuosæ nauigationis. tum quia contulit iustis quatuor bona:fertilitatis,multiplicationis,exaltationis & lætitiæ:horumq; oppositа iniquis.

Persona loquens Propheta est.

CONfitemini.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, errauerunt. Proponitur laus dicenda a redemptis & congregatis ex quatuor mundi partibus. Laus inquam dei ex duplici capite, scilicet quoniam bonus, & quoniam in æternum gratia eius. Aduertendum est enim quòd psalmus incipit a secundo versiculo:scilicet. Dicẽt redempti domini, vt redemptoris, quos redemit &c.& non solum redemit sed congregauit de terris: non ex vna plaga mundi,sed ex omnibus quatuor,oriente,occidente &c.Dicent inquam isti redempti & congregati laudando deum.confitemini domino,confessione laudis:quoniam bonus, ratione bonitatis,quoniam æterno gratia eius, gratis donans. Vbi videre prudens lector potes materiam psalmi comprehendere redemptos & congregatos vndequaque, gratias agentes deo tum ratione bonitatis, tum ratione gratiæ. Et si de corporali redemptione ac congregatione placet intelligere,habes textum Iudicum. ii. iratus dominus tradidit eos in manus diripientium,qui vendiderunt eos hostibus qui habitabant per gyrũ.In quo omnes quatuor mundi plagæ comprehenduntur.

ERRAVERVNT.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula,quoniam æterno gratia eius,quo ad redemptos & congregatos. Secũdo illa, quoniam bonus, ibi,ponet flumina. Aduerte primo pro claritate & materiæ & ordinis,quòd Propheta tractãs hic de prouidentia dei intendit tractare duo. Primum quàm vniformiter diuina gratia se habet ad tribulatos clamantes ad deum tam iustos quàm peccatores. Secundum quàm differenter se habet diuina bonitas secundum se & ad malos. Et primo tractat primum, secundo secundum: quum tamen secundum naturæ ordinem prior sit differentis habitudo dei ad nos hinc (hoc est quantum est ex parte bonitatis eius) & inde (hoc est secundum quòd exigit malitia hominum) quàm sit vniformis habitudo dei ad bonos & malos tribulatos clamãtes ad deum, quoniam in illa habitudine non concurrunt nisi bonitas dei & malitia hominũ: in ista autem vltra hæc adiungitur recursus hominum ad deum:in quo includitur pœnitentia peccatorum. Vnde Propheta retrogrado procedit ordine:prius tractans vniformem dei gratiam ad bonos & malos tribulatos clamantes ad deum,iuxta quatuor tribulationum genera:& deinde quàm differenter deus se habet ad bonos & malos. Nota secundo circa hæc quatuor tribulationum genera subiũcta, quòd primum & quartum non restringuntur ad peccatores,sed vt mala communia iustis & iniustis narrantur:vt patet in litera ex eo,quòd nulla fit mentio peccati tam in primo de vagatione in deserto,quàm in quarto de nauigatione fluctuosa. Secundum autem & tertium de captiuitate & ægritudine,iniquis appropriãtur:vt expresse patet in litera. Vnde ex his habes quòd de vniformitate diuinæ gratiæ ad tribulatos bonos & malos clamantes ad deũ propheta loquitur: describens eos vniformiter liberatos. Nota tertio quòd in singulis istorũ quatuor Propheta simili modo procedit. Ita ꝙ in singulis distinguit particulas quatuor. primam narratiuã tribulationis.secundam recursus ad deum:tertiam beneficii diuini:quartam gratiarum actionis.

Tractans itaque primum malorum genus consistens in vagatione errando per vias,colligit mala multa. Errauerunt.redempti & congregati,in deserto.prima mala conditio. in solitudine viam:& rursus ciuitatem habitationis non repererũt, nec viam repererunt nec ciuitatem habitatam.quæ sunt duo alia mala iter agentium. Esurientes etiam sitientes,sine cibo & potu ad cumulum malorum:anima eorum in ipsis collabetur:hoc est semianimis fiet vita eorum ad similitudinem cadentium velut deficiente spiritu.Et futurum collabetur,refertur ad præteritas persessiones malorum.Hæc est narratio mali. Et clamauerunt ad dominum (ecce recursus ad deum) in angustia eis:de angustiis eorum liberabit eos.Ecce beneficium diuinum. Et futurum liberabit,respicit præteritum clamauerunt.Et fecit ire illos in viam rectam, ad eundum ad ciuitatem habitationis.gratiam viæ & ciuitatis concessit.Confitebuntur(ecce gratiarum actio) liberati,domino gratiam eius,qua eos liberauit:& confitebuntur iidem liberati separata,id est mirabilia eius,scilicet dei,filiis Adam. ita quòd gratias agendo laudabunt deum de cõcessa gratia,& annunciabũt hominibus mirabilia dei.Et hoc ne oporteat repetere intellige in sequẽtibus:quater enim repetitur hic versiculus. Quia satiauit animam vacuam, & animam esurientem impleuit bono.Secundum numerum malorum prius enumeratorum enumerata quoque sunt bona.nã & via recta & ciuitas habitationis descripta est:& supererat respõdere esurienti ac sitienti & demum collabenti animæ.Vtriq; modo respondetur.collabenti quidem implendo animam vacuam:appetenti autem cibum & potum,satiando animam bono. Et aduerte hic duo. Alterum est quòd versiculus iste anteponendus est præcedenti:qui est complemẽtum beneficii, quod præcedit gratiarum actiones. Alterum est quòd tacite Propheta insinuat idem esse esurire ac sitire animam,& animam collabi:ex hoc ipso quòd commutat vocabula propria. nam debuisset dicere.quia impleuit animam vacuam,& animam esurientem satiauit bono. & tamen permutauit hæc verba:scilicet satiauit & impleuit.

SEDENTES in obscuritate.) Secundum afflictionis genus tractat:cõsistens in malo carceris,inopiæ & huiusmodi. Sedentes in obscuritate & vmbra mortis,præ se ferente mortem, alligati inopia rerum,& ferro vinculorum. Aduerte quòd nominatiui sedentes & alligati suspenduntur vsque ad verbum confitebuntur,inferius subiungendum. Quia rebellauerunt(ecce culpa causa afflictionis) sermonibus dei,per inobedientiam,& consiliũ excelsi,dei,despexerunt. Et humiliauit in labore cor eorum(adhuc prosequitur narratiuam afflictionis) impegerunt, cadẽdo, & non adiutor fuit. Et clamauerunt (ecce recursus peccatorũ ad deũ) ad dominũ in angustia eis,de angustiis eorum saluabit eos. Et faciet exire (ecce beneficiũ) eos de obscuritate & vmbra mortis,& vincula eorũ dirumpet. Hic apponẽdus esset qui postea sequitur versiculus: Quia fregit portas æris, & vectes ferreos incidit. hoc enim spectat ad complementũ beneficii: Et demum gratiarum actio confitebuntur domino gratiam eius,& separata eius filiis Adam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F STVLTI de via.) Tertium tribulationis genus, consistens in ægritudine animæ vel corporis,describitur. Dixi autem sub disiunctione animæ vel corporis:quia tribulatio hęc sub specie ægritudinis manifestatur.tum dicendo,omnem cibum abominabitur anima eorum. tum dicendo,mittet verbum suũ & medebitur eis. medicina enim ægritudini opportuna est. Et rursus eadem tribulatio sub appellatione stultitiæ introducitur,dicendo stulti de via rebellionis. stultitia enim ægritudo animi est. Vtcunque sit,narratur simul malum eorum cum causa. Stulti,carentes iudicio eorum quæ vere eis sunt vtilia,affligentur tum de via rebellionis suæ,tum de iniquitatibus suis. Rebellio crimen significat contra deum: iniquitates autem crimina contra proximum. Omnem cibum,siue animæ siue corporis,abominabitur anima eorum: & appulerunt vsq; portas mortis. Et clamauerunt,respiscentes a stultitia,ad dominum in angustia eis: de angustiis eorum saluabit eos. Mittet verbum suum. Ecce beneficium. verbum inquam quod in princi-
G pio erat apud deum & erat deus. vel eloquium suum internæ inspirationis in mentes eorum vel verbum suum,curationem suam:& medebitur eis,& saluabit a foueis eorũ, hoc est a sepulchris ad quæ appropinquauerunt appellando vsque ad portas mortis. Confitebuntur domino gratiam eius:& separata eius filiis Adam. Et sacrificabunt sacrificia confessionis,qui prius stulti fuerunt propter crimina:& narrabunt opera eius in laude,cantando.

DESCENDENTES mare in nauibus.) Quartũ tribulationis genus,consistens in fluctuosa nauigatione,describitur. Facientes opus in aquis multis. ipsi viderũt opera domini: & separata eius in profunditate,aquarum. Hæc sunt mirabilia opera dei. Et dixit, præcepit deus:& fecit stare,velut ad pugnandum,ventum tempestatis:& eleuauit vndas eius,maris. Ascendẽt cęlos,descendent abyssos. Post opera procellarum,describitur motus ipsorum nauigantium: dum naues modo ascendunt euectæ ab vndis,& modo descendunt. Et hyperbolico sermone dicuntur ascendere in cęlos & descendere in abyssos. Anima eorũ in malo liquefiet. Describuntur con-
H sequenter passiones internæ nauigantium:inchoãdo a timore quo anima eorum dissoluitur velut res quæ liquefit. Timor enim mouet humores versus partes inferiores:quod est quodammodo liquefieri. Gyrabunt,motu humorum & phantasiæ:& mouebuntur,intus,quasi ebrius. Ad literam nauigantium capita Gyrare videntur. Et omnis sapiẽtia eorum absorbebitur: fugit enim ab eis sapere in huiusmodi perturbationibus. Et clamauerunt (ecce recursus) ad dominum in angustia eis:& de angustiis eorum educet eos. Ecce beneficium in genere. Faciet stare tempestatem(describit beneficia in specie) tranquillitati,hoc est quiescere:& siluerunt vndæ eorum. Et lætati sunt,qui prius timuerunt &c. quoniam quiescent, ipsi: & deducet eos ad regionem volũtatis eorum,id est quo desiderant ire. Confitebuntur. gratiarum actio vt supra. Et exaltabunt eum,liberati a fluctibus maris,in ecclesia populi,hoc est publice coram populo:& in residentia seniorum laudabunt eum. Gratias agent laudando deum non solum coram populo,sed etiam coram senioribus publice residentibus,tanquã in loco graui. Hactenus de prouidentia dei circa quatuor genera periculorum. Quæ si diligentius perspecta fuerint, sic distinguuntur quòd extrema
I (primum scilicet & quartum)pericula ac discrimina viarum tractant. Primũ itineris terrestris: quartum maritimi. Duo vero media manantium hominum mala describunt. Secundum quidem passiones extrinsecas,scilicet vinculorum,carceris,inopiæ & huiusmodi. Tertium autẽ passiones internas,ægritudinis,nauseæ cibi & potus,stultitiæ &c. A quibus omnibus secundum planum literæ textum liberati sunt illi qui in principio psalmi redempti & congregati dicuntur.

PONET flumina,) Tractatur hic illa particula,quoniam bonus,manifestando quòd diuina bonitas differmiter se habet quantum est ex se & quantum est ex malitia hominũ, nulla facta mentione de clamore ad deum aut de pœnitentia. Tractatur autem huiusmodi diuinę bonitatis diuersa habitudo secundum quatuor contrarietates. Prima est secundum fertilitatem &
K sterilitatem,inchoans a sterilitate prius in aquis. Ponet,deus,flumina deserto, hoc est faciet flumina arida sicut desertum,& exitus aquarum siccitati,& siccabit fontes aquarum. Deinde quo ad terram. Ponet terram fructiferam salsugini,ac per hoc reddet infructuosam,a malitia habitantium in ipsa. Ecce ratio sterilitatis. Quo contra de fertilitate. Ponet,ex sua bonitate,desertum paludi aquarum,& terram siccitatis exitibus aquarum. Et hoc quo ad aquas. Et fecit habitare ibi esurientes,qui prius esurierant. Et hoc quo ad habitatores. & formauerunt vrbem habitationis. Et seminauerunt agros & plantauerunt vineas,& fecerunt fructũ culturæ, hoc est terræ cultę. Et hoc contra id quod dixerat terram fructiferam in salsuginem.

ET benedixit eis.) Secunda contrarietas est penes multum & paucum. Et inchoat a multiplicatione. Et benedixit,deus,eis iustis ex bonitate sua,& multiplicati sunt valde,& bestiam eorum,animalia eorum,non faciet minui. Minus dicit & plus significat:scilicet faciet multiplica- A
ri. Quo contra. Et imminuti,propter malitiam hominum sunt, & humiliati sunt,homines & bestiæ:a sterilitate,malo & tristitia. Sterilitas malum est ab intrinseco, contrarium multiplicationi. Malum sonat omne genus nocumenti extrinseci:siue ab aeris intemperie, siue a prædonibus &c. Et hoc contrariatur etiam multitudini possessæ. Tristitia demum malum internæ passionis contrariæ vitali motui sonat. Per quæ tria videtur propheta describere causas vniuersas diminutionis & depressionis hominum & animalium.

EFFVNDENS.) Tertia contrarietas describitur penes depositionem & exaltationem: qua scilicet deposuit potentes de sede & exaltauit humiles. Effundens,deus, despectionem super principes,propter malitiam eorum. Multa magnaque despectio diuina significatur describendo. Effundens despectionem super principes,eos qui principãtur. Et errare eos faciet in vacuo non via. Effectus diuinæ despectionis quum deponit principes, est excæcatio significata per errorem in vacuo non via:hoc est ad similitudinem errãtium in loco vacuo sine via. Qui velut cæci discurrunt,consulunt,agunt. In qua metaphora nota triplex malum: vagationis errãdo per totum B
in vacuo loco. Nam locus plenus arborum seu culturæ cuiuscunque,quantum habet pleni,tãtum non habet spatii errandi. Et ne putares vagationem in loco quidem vacuo sed per vias multas, apposuit non via,hoc est nulla via in ipso vacuo existente:vt sic plenam excæcationis pœnã intelligeremus. Quo contra. Et subleuauit,ex sua bonitate,mẽdicũ de paupertate: & posuit quasi ouem familias. Hoc est diriget non solum pauperem exaltatum,sed etiam familias eius quasi ouem, velut gregem ouium. In quo significatur diuina cura ac solicitudo erga exaltatum pauperem & familiam eius. Et hoc directe contrariatur excæcationi errantis in vacuo.

VIDEBVNT recti.) Quarta contrarietas describitur penes lætitiam & cõfusionem. Videbũt,hæc supradicta,recti,corde,& lætabũtur. Quo contra. Et omnis iniquitas clausit os suum, præ confusione. Confusorum enim est tacere.

QVIS sapiens.) Conclusio totius psalmi est. Quis sapiens,hoc est recte sentiens de suprema C
omnium causa,deo scilicet & diuina prouidentia,& custodiet hæc, curam habebit horum diuinorum operum in hoc psalmo descriptorum:& intelligentur gratiæ domini. Ecce effectus sapientis. Si enim inueniantur sapientes curam gerentes operum dei, efficient vt intelligantur non solum a se sed a populis gratiæ dei,quas continuo hominibus impertitur, Et dixit,quis sapiens interrogatiue seu optatiue,quia non facile inueniuntur huiusmodi sapientes,& quia cupit inueniri huiusmodi sapientes. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Canticum psalmus Dauid. CVII.

PAratum cor meum deus,paratum cor meum:cantabo & psal- D
lam in gloria mea.
Exurge psalterium & cithara:exurgam diluculo.
Confitebor tibi in populis domine:& psallã tibi in natiõibus:
Quia magna est super cælos misericordia tua: & vsque ad nubes veritas tua.
Exaltare super cælos deus,& super omnem terram gloria tua:vt liberentur dilecti tui,
Saluum fac dextera tua & exaudi me:deus locutus est in sancto suo. E
Exultabo & diuidam Sichimam:& conuallem tabernaculorum dimetiar.
Meus est Galaad & meus est Manasses:& Ephraim susceptio capitis mei.
Iuda rex meus:Moab lebes spei meæ,
In Idumæam extendam calciamentum meum:mihi alienigenæ subditi sunt.
Quis deducet me in ciuitatem munitam:quis deducet me vsque in Idumęam?
Nonne tu deus qui repulisti nos,& non exibis deus in virtutibus nostris?
Da nobis auxilium de tribulatione,quia vana salus hominis.
In deo faciemus virtutem,& ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IVXTA HEBRAEVM. *Canticum psalmi Dauidi.* CVIII.

1 *Propheta.* PAratum cor meum † deus: cantabo & psallã, etiam honor meus, † dii
2 Expergiscere viola & cithara: expergiscar diluculo.
3 Confitebor te in populis dómine⁴: & cantabo te in regnis.
4 Quoniam magna super cælos gratia tua: & vsque cælos veritas tua.
5 Exaltare super cælos † deus: & super omnem terram honor tuus. † dii
6 Propter hoc quòd liberabuntur amici tui: salua dextera tua, & responde mihi.
7 † Deus locutus est in sanctitate sua. *Promissio diuina.* gaudebo: diuidã Sichem, & vallem Suchoth dimetiar. † dii
8 Mihi Galaad & mihi Menasseh: & Ephraim fortitudo capitis mei, Iuda præceptor meus.
9 Moab lebes lauacri mei: super Edom proiiciam calceum meũ, super Philistiim clangam.
10 *Propheta.* Quis ducet me in ciuitatem munitionis? quis duxit me vsque Edom?
11 Nonne tu † deus? reliquisti nos, & non exibis † deus in exercitibus nostris. † dii † dii
12 Para nobis auxilium ab angustatore, quia vana salus hominis.
13 In † deo faciemus exercitum, & ipse conculcabit angustatores nostros. † diis

HTItulus est. Canticum psalmi Dauidi. Qui patet ex superius dictis.

Circa materiam psalmi aduerte quòd psalmus iste singularissimus est: quoniam compositus est de verbo ad verbum ex extremis partibus duorum psalmorum: scilicet. lvii. &. lx. Prima siquidem pars huius psalmi vsque ad versiculum illum, propter hoc liberabũtur amici tui, sumpta est ex vltima parte psalmi. lvii. tractantis de Dauide in spelunca latente propter persecutionem Saulis. Totum vero residuum psalmi huius sumptum est ex vltima parte. lx. tractantis de desiderata victoria super Idumæos & Ammonitas: vt ibi declaratum fuit. Et quia in hoc videtur consistere huius psalmi materia (quia totus pene circa hoc occupatur) ideo eadem est materia huius psalmi &. lx. scilicet desiderata a Dauide victoria super Ammonitas & Idumæos. Differunt tamen hi psalmi inter se quo ad præparatoria: quoniam ibi Propheta plorat casum suorum Hebræorum cæsorum ab Idumæis: & plorando transit ad petendum victoriam attẽta promissione diuina. Hic vero inchoata præparatione animi sui ad laudandum deũ, tum super communibus beneficiis, tum specialiter collatis liberandis amicis eius: & sic transit ad petendum victoriam, attenta similiter diuina promissione. Est igitur materia huius psalmi ad literam oblatio & tanquam quoddam votum Dauidis ad laudandum deum: Dauidis inquam petẽtis victoriam super Idumæos & super regiam vrbem Ammonitarum Rabath.

SVMMARIVM EST.

Propheta offert deo cor, honorem ac cantum paratum. tum ex magnitudine dei super cælos & inferiora. tum ob liberationem amicorum dei ab hostibus iuxta reuelationem diuinã de prosperitate Dauidis regis. Et recognoscens sola diuina ope posse vincere, confidit in deo quòd pugnabit pro se & conculcabit hostes, Idumæos & Ammonitas.

Persona loquens propheta est: referens tamen diuinam promissionem.

PAratum.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, expergiscere viola. Proponit tria: oblationem cordis sui, paratum cor meum: oblationem honoris sui, etiam honor meus: oblationem laudis diuinæ, cantabo & psallam, Reuoca ad memoriam dicta in psalmo. lx. scilicet quòd Dauid capta Syria fecit sibi nomen, hoc est aurum triumphalem (vt dicitur. ii. Regum. viii.) & quòd credidit propter hanc vanitatẽ cæsas fuisse ab Idumæis custodias Hebræorum. Vnde quia peccauit in corde vano & honore mundano, ideo nunc medicamenta pœnitentiæ proponit: parati cordis, parati honoris, & parati cãtus deo. Quandoquidem & cor & honor & cantica lætitiæ minus data sunt deo, dum exhibita sunt in triumpho vanitatis.

EXPERGISCERE viola.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, cantabo & psallam. Secũdo ambæ illæ simul, paratum cor meum etiã honor meus, ibi, quis ducet me. Circa cantum itaque primo excitat organa musica (expergiscere viola & cithara) per prosopopœiam inuitans ad laudem diuinam. Expergiscar diluculo. Promittit secundo propriam vigilantiam summo mane ad cantandum deo. Confitebor te. Declarat tertio coram quibus laudabit. Confitebor, non me, sed te in populis domine: & cantabo te in regnis. A

Quoniam magna. Explicat materiam laudis. primo ex communibus. Quoniam magna super cælos gratia tua, in iis qui habitant cælos: & vsque cælos, inferiores, scilicet ignem & aerem, veritas tua. Ideo confitebor dicens tibi. Exaltare, nõ in teipso sed in laudibus creaturarum tuarum, super cælos deus, cognitus: & super omnem terram, exaltetur, honor tuus. Et intẽdit dicere. Laudabo te coram omnibus: ex hoc quidem quòd magnus es super cælos & aerem, quòd glorificeris communiter super cælos & terram. Ex hoc autem quòd specialiter liberabis amicos tuos, cãtabo aliud canticum, scilicet salua dextera tua & responde mihi. Vide singula. Gratia dei an sit super cælos, multum latet. Et propterea propheta descripsit eam magnam super cælos: quoniã super cælos est secundum magnum gratiæ effectum, beatitudinem, scilicet angelorum. Et similiter veritas dei an extendatur ad sphæram rerum mutabilium latet. Et propterea propheta veritatẽ dei infallibilem descripsit extendi ad inferiora. Et hinc tanquam vniuersali prouisori mediante gratia & veritate, cantare promittit glorificandum deum & super cælos & super terrã. Ob specialem autem curam dei de amicis suis, (scilicet ob hoc quòd liberat amicos suos: homines colẽtes ipsum, credentes in ipsum, & charitatis amicitia iunctos ipsi) speciale promittit canticũ: laudando quòd saluauit eos deus propria dextera: hoc est specialiter pugnando pro eis, ad similitudinem hominis pugnantis dextera propria. Hoc enim specialissimum monstrat auxilium. Nec solum laudabit singularissimam salutem ex dextera eius, sed etiam responsionem diuinã: hoc est quòd responderis facto quòd reuelatione speciali promisisti. Hoc enim speciale canticum significatur subiungẽdo. Propter hoc liberabuntur, id est propter hoc quòd liberabũtur amici tui, cantabo hic scilicet salua dextera tua, qui ex communibus cantaui exaltare super cælos, & responde mihi, facto. Deus locutus est in sanctitate sua. Totum hoc reliquum psalmi expositum est in psal. lx. & ideo vide ibi. Amen. B C

VVLGATA EDITIO. Victori Dauid psalmus. CVIII.

DEus laudem meam ne tacueris: quia os peccatoris & os dolosi super me apertum est.
Locuti sunt aduersum me lingua dolosa & sermõibus odii circundederunt me: & expugnauerunt me gratis.
Pro eo vt me diligerent detrahebãt mihi: ego autem orabam. D
Et posuerunt aduersum me mala pro bonis: & odium pro dilectione mea.
Constitue super eum peccatorem: & diabolus stet a dextris eius.
Cum iudicatur exeat condemnatus: & oratio eius fiat in peccatum.
Fiant dies eius pauci: & episcopatum eius accipiat alter.
Fiant filii eius orphani: & vxor eius vidua.
Nutãtes trãsferãtur filii eius & mendicẽt: & eiicientur de habitationibus suis.
Scrutetur fœnerator omnem substantiam eius: & diripiant aleni labores eius. E
Non sit illi adiutor: nec sit qui misereatur pupillis eius.
Fiant nati eius in interitum: in generatione vna deleatur nomen eius.
In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu domini: & peccatum matris eius non deleatur.
Fiant contra dominum semper, & dispereat de terra memoria eorum: pro eo quòd non est recordatus facere misericordiam.
Et persecutus est hominem inopem & mendicum: & compunctũ corde mortificare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Et dilexit maledictionem & veniet ei: & noluit benedictionem & elongabitur ab eo.
Et induit maledictionem sicut vestimentum: & intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius.
Fiat ei sicut vestimentum quo operitur: & sicut zona qua semper præcingitur.
Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud dominum: & qui loquuntur mala aduersus animam meam.
Et tu domine domine fac mecum propter nomen tuum: quia suauis est misericordia tua.
G Libera me quia egenus & pauper ego sum: & cor meum conturbatum est intra me.
Sicut vmbra cum declinat ablatus sum: & excussus sum sicut holocausta.
Genua mea infirmata sunt a ieiunio: & caro mea immutata est propter oleum.
Et ego factus sum opprobrium illis: viderunt me & mouerunt capita sua.
Adiuua me domine deus meus: saluum me fac propter misericordiam tuam.
Et sciant quia manus tua hæc: & tu domine fecisti eam.
Maledicent illi & tu benedices: qui insurgunt in me confundentur, seruus autem tuus lætabitur.
H Induantur qui detrahunt mihi pudore: & operiantur sicut diploide confusione sua.
Confitebor domino nimis in ore meo: & in medio multorum laudabo eum.
Quia astitit a dextris pauperis: vt saluam faceret à persequẽtibus animã meam.

IVXTA HEBRAEVM.

Vincenti Dauidi psalmus. CIX.

1 *Propheta.* DEus laudis meæ: ne tace.
2 Quia os impii & os doli super me aperuerunt: locuti sunt mecũ, lingua falsitatis.
3 Et verbis odii circundederunt me: oppugnauerunt me sine causa,
4 Pro amore meo impedient me: ego (sum) oratio.
5 Et posuerunt super me malum pro bono: & odium pro dilectione mea.
6 Constitue super eum impium: & Sathan stabit super dextera eius.
7 In iudicari suo exibit impius: & oratio eius erit peccato.
8 Erunt dies eius pauci: præposituram eius accipiet alter.
9 Erunt filii eius pupilli: & vxor eius vidua.
10 Et vagando vagabuntur filii eius: & petẽt & quærent de destructionibus suis.
11 Illaqueabit mutuator † omne quod ipsi (est): & prædabũtur alieni laborẽ eius. † omni
12 Non erit, ipsi trahens gratiam: & non erit miserans pupillos eius.
13 Erit posteritas eius incisioni, in generatione altera delebitur nomen eorum.
14 Memorabitur iniquitas partum eius ad dominum[4]: & peccatũ matris eius non delebitur.
15 Erunt contra dominum[4] continue, & incidetur de terra memoria eorum.
16 Propterea quod non est recordatus facere gratiam, & persecutus est virũ pauperem & mendicum & contritum corde, ad interficiendum.

17 Et dilexit maledictionem, & venit ei, & non complacuit in benedictione, & A
elongata est ab eo.
18 Et indutus est maledictione quasi vestimento suo, & ingressa est quasi aquę in
medium eius, & quasi oleum in ossa eius.
19 Erit ei quasi pallium (quo) amicietur, & cingulo (in cingulum quo) continue cinget (circumse) ipsam.
20 Hæc operatio impedientium me à domino[4], & loquentium malum super animam meam.
21 Et tu domine[4], † domine mi fac mecum propter nomen tuum: quoniam bona
gratia tua libera me. † domini me
22 Quoniam pauper & mendicus ego, & cor meum vulneratũ est in medio mei. B
23 Sicut vmbra, (vmbræ) sicut inclinati eius ductus fui, (fui) excussus quasi locusta.
24 Genua mea impegerunt a ieiunio, & caro mea macruit a seruitio.
25 Et ego fui opprobrium eis, videbunt me, mouebunt caput suum.
26 Adiuua me domine[4] deus meus, salua me secundum gratiam tuam.
27 Et scient quoniam manus tua hæc, tu domine[4] fecisti eam.
28 Maledicent illi, & tu benedices, surrexerunt, & confusi sunt, & seruus tuus lætabitur.
29 Induentur impeditores mei erubescentia, & amiciẽtur quasi pallio confusione sua. C
30 Confitebor dominũ[4] valde in ore meo, et in medio multorum laudabo eum.
31 Quoniam stabit dexteræ mendici, ad saluandum a iudicantibus animã eius.

Titulus est. Vincenti Dauidi psalmus. De quo vt supra.

Materia psalmi ex authoritate Petri apostoli Act. 1. habetur. Inducit enim oportere impleri prophetiam Dauidis, surrogando Iudæ proditori duodecimum apostolum, dicens. Oportet impleri scripturam quam prædixit spiritussanctus per os Dauid de Iuda, qui fuit dux eorum qui comprehenderunt Iesum: scriptum est enim in libro psalmorum, & episcopatum eius accipiat alter. Quod in octauo huius psalmi versiculo habetur. Ex quo iuncto contextui psalmi, facile apparet Christum esse qui loquitur in hoc psalmo: commemorando iniquitatem persequentiũ D
ipsum, & petendo resurrectionem suam ac illius manifestationem.

SVMMARIVM EST.

Propheta in persona Christi patientis recurrit ad deum: commemorans tum dolosas, tũ impias Iudæorum persecutiones. Et petens primum resuscitari a mortuis, tum ob diuinam gratiã, tum ob merita passionis suæ: deinde manifestari gloriose resurrectionem suam, cum multorum salute & confusione contradicentium.

Persona loquens propheta est in persona Messiæ patientis.

DEus laudis meæ.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, locuti sunt. Proponit quatuor. Primũ. Deus laudis meæ. Et potest tum actiue tũ passiue laus laus mea intelligi. Et actiue quidem est sensus. O deus materia laudis meę: hoc est quem E
solum laudo, cuius solius quæro laudem. Passiue vero est sensus. O deus ratio laudis meæ: hoc est ꝙ ego lauder. Non enim a meipso aut ab homine sed a te est ꝙ ego lauder & glorificer. Vtroq; autem modo verissime conuenit Christo homini dicere, deus laudis meæ: vt patet. Secundũ. ne tace. Quia dicere dei est facere, petendo ne te petit vt faciat subiũgenda. Tertium. Quia os impii. Quarum. Et os doli super me aperuerunt. Non explicatur qui sint isti qui aperuerunt os impietatis & doli. Subintelliguntur autem Iudæi, duplici crimine descripti. s. dolo & impietate. Non qualicunque sed super me, non super bonis meis sed super meipso Messia vsi sunt ore impio & ore doloso. Et vere crimina Iudæorum in passione Christi ad hæc duo capita reducuntur. Nam præter hoc ꝙ Iudas dolo tradidit Christum, Iudæi dolose imposuerũt Christo læsæ maiestatis crimen, vt Pilatus eum crucifigeret tanquam contrarium Cæsari. Impietas autem tã ma

Universidad de Deusto
Biblioteca

nifesta fuit contra patrem patriæ(docentem omnes viam dei,sanantem ægros, liberantē oppressos a dæmoniis &c.)vt non egeat probatione.

LOCVTI sunt.)Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, os doli. Secundo illa,os impii,ibi erunt contra dominum. Tertio illa,deus laudis meæ,ibi,& tu domine. Illa autem particula ne tāce,tractatur in singulis tribus partibus:inseritur enim singulis. Primis quidem prout petit vindictam:vltimæ autem prout petit resurrectionem propriā & manifestationem illius. Et nota pro claritate ordinis:q̄ tractando iniquitates & punitionem Iudęorum dupliciter procedit. Nā primo introducit eos quo ad culpam non in numero plurali, locuti sunt &c.quo ad pœnam in numero singulari,constitue super eum &c. Deinde ediuerso describit eosdem quo ad pœnam in numero plurali,erunt contra dominum:quo ad culpā vero in numero singulari,propterea q̄ non est recordatus. Et rursus regreditur ad pœnam in singulari & in plurali. Quæ ideo dixerim:vt aduertas prophetam loqui de multitudine, de populo Iudæorum, modo sub ratione vnius(quia fuerunt velut vnus contra Christum) modo sub ratione plurium: quia non solum peccauerunt vt vniuersitas sed vt singuli.

Culpas itaque iudæorum dolosas describēs,ait. Locuti sunt mecum lingua falsitatis, ausi sunt etiam mecum loquendo falsa imponere. Samaritanus es tu & dęmonium habes,tu homo quum sis,& facis teipsum deum &c. Et demum aue rabbi. Et verbis odii circundederunt me, non solum coram,sed circūcirca prosecuti sunt me verbis non iræ sed odii insatiabilis. Lege euangelium:& inuenies tot verba odii,sacerdotum,populi &c. Oppugnauerunt me,facto sine causa,sine occasione eis data:non offendi eos,nō dedi eis aliquā occasionē me persequendi. Pro amore meo, erga eos.impedient me,a vita,ab officio euangelizandi regnum dei. Et futurum impedient,præcedentem respicit amorem. Et ego oratio,pro eis. Duo officia se fecisse contestatur:scilicet amandi eos,& orandi pro eis.vt intelligas q̄ sine vlla data occasione ipsum impugnauerūt. Et officiū quidem amandi innumeris beneficiis comprobatur. Orandi autem tota vita testatur:tota siquidem Christi vita fuit meritum orans & intercedens ad deum pro humano genere. Et propterea dicit ego oratio. Et posuerūt super me malum,passionis & mortis,pro bono, a me eis collato: & odium,insatiabile,pro dilectione mea,erga eos. Constitue. Descripta culpa Iudæorū subiūgitur punitio eorundem,inchoando a capite:hoc est a Iuda qui fuit dux eorū ad occisionē Christi. Constitue super eum,Iudam proditorem caput eorum,impium, diabolum impietatis spiritu ipsum instigantem:& Satan stabit super dextera eius. Inquit enim Ioannes euangelista. quū diabolus iam misisset in cor vt traderet eum Iudas. Et rursus. Post buccellā introiuit in eum Sathanas. Ratione primi dicitur,constitue super eum,impium:ratione secundi dicitur. Et Satan stabit super dextera eius,ad exequendum proditionem tanquam manus dexterę ipsius Iudæ op' velut ad faciendā vindictā vnguenti effusi cuius preciū furari voluerat. In iudicari suo exibit impius:hoc est quādo iudicio discretiōis iudicabitur(dicente ei Christo quod facis fac citius)exibit, à consortio apostolico,impius,in Mesiam.& oratio eius,immolatio agni paschalis quam tunc effecit cum Christo & apostolis,erit peccato,hoc est imputabitur ei ad peccatū:quia vere fuit peccatum ex mala mente Iudæ immolantis. Erunt dies eius,Iudæ,pauci:suspendit enim seipsum laqueo,& præposituram eius,apostolatum quo erat præpositus aliis,accipiet alter,Matthias. Erunt filii eius,nō natura sed imitatione(Iudęos enim sequaces Iudæ filios illius appellat)pupilli. Et vere pupilli absque deo patre. Et ad literram multi fuerunt priuati patribus in excidio Hierosolymitano:quod hic incipit describi sub metaphora vnius viri. Et vxor eius vidua. Innumeræ mulieres remanserunt viduæ. Et vagando vagabuntur filii eius,Iudæi. Quod impletum videmus in vagatione Iudæorum. Et petent,mendicando,& quærent,dum petendo non habebūt necessaria,de destructionibus suis,hoc est ex destructionibus suis eiecti quærent. Ita quòd ad cumulum miseriæ describuntur eiecti non de integris habitaculis sed de destructionibus,vt etiam viderint habitacula propria destructa. Illaqueabit mutuator omne quod ipsi. Inter alias miserias describitur creditor laqueos iniicere vniuersis bonis quæ habet tanquam ei obligatis. Et præ dabuntur alieni laborē eius,quicquid acquisiuit laborādo. Non erit,ipsi trahens gratiam: hoc est qui ei faciat aliquā gratiā,ad similitudinem trahentis versus ipsum gratiam. Et non erit miserans pupillos eius. Erit posteritas eius incisioni,hoc est succidetur eius posteritas: in generatione altera,hoc est sequente,delebitur nomen eorum. Ad literam verificatum est, intelligendo nomen pro gloria:quoniam post.xl.annos deleta est gloria Iudæorum a Romanis. Et sic non remansit nomen Iudæorum vt populi seu gentis vni'. Memorabitur iniquitas patrum eius ad dominum,quantum ad pœnam:quoniam puniti sunt filii pro iniquitate patrum qui occiderunt

Christum. Et peccatum matris synagogæ,non delebitur,sed punietur. A

ERVNT contra dominum continue.)Tractatur hic illa particula,os impii:commemorando impietatem Iudæorum contra Mesiam,& inchoando a pœna maxima. Erunt contra dominum continue. Maxima pœna est perseuerare inimicum deo:quales videmus perseuerare Iudæos continue. Et incidetur de terra memoria eorum. Ad literam potest hoc dupliciter intelligi. Vel quòd sit sermo de terra promissionis:ex qua non solum ipsi sunt excisi sed succisa est eorum memoria in veritate:quia non sunt amplius ad illam reuersuri. Vel quòd sit sermo de laudabili memoria eorum secundum quòd populus dei. Commemorantur enim modo non vt populus dei,sed vt hostes dei. Propterea quòd non est recordatus,Reddit rationem pœnæ. Propter id quòd non est recordatus,populus Hebræus, facere gratiam. proponente Pilato,vultis vobis dimittam regem Iudæorum? populus non est recordatus tot miraculorum & beneficiorum ad faciendum gratiam liberationis Christi de manibus curiæ cui per inuidiam pontificum traditus erat. Et persecutus est virum pauperem. Non solum noluit ipsum liberare,sed persecut' B est ipsum Mesiam virum pauperem,rerum,& mendicum, quia viuebat alieno sumptu, & contritum corde,non superbum sed humilem corde:ad interficiendum,tolle tolle crucifige eum.

Et dilexit maledictionem,sanguis eius super nos & super filios nostros, & venit ei, maledictio:& non complacuit in benedictione,oblata a Pilato,& elongata est ab eo,benedictio. Et indutus est maledictione quo ad extrinseca,quasi vestimento suo:& ingressa est, maledictio intro,quasi aquæ in medium eius,& quasi oleum in ossa eius. Describitur per hæc maledictio ascita quodammodo a Iudæis ad seipsos intus & extra. Et intus penetrando omnia,scilicet & ossa & meatus omnes. Et intendit per hoc propheta describere pertinaciam Iudæorum ad occidendū Christum tantam vt non curauerint quicquid inde mali eis sequi posset. Quod impletum in euangelio legimus. Erit ei. Subiungit consonam pœnam. Acsi aperte diceret. Populus asciuit sibi maledictionem,ita erit,veniet ei,maledictio,quasi pallium quo amicietur:& cingulo, hoc est in cingulum,loco cinguli,continue cinget ipsam,maledictionem sibi. Hæc operation impedientium me a domino,& loquentium malum super animam meam. Concludit propheta omnia supradicta,vnico verbo ascribens has omnes pœnas iniquitati persecutorum. Hæc congeries pœnarum,operatio,hoc est opus operatum,hic est fructus quem ipsimet produxerunt, impedientium me a domino:vere tota vita Christi erat dei.& loquentium malum passionis & mortis, super animam meam, contra vitam meam. Acsi dixisset. Hic est fructus quem referunt Iudæi persequentes me. C

ET tu domine.)Tractatur hic illa particula,deus laudis meæ:petendo resurrectionē & manifestationem. Et inchoat a rationibus ex parte dei. Et tu domine,domine,mi singularissime scilicet per gratiam vnionis,fac mecum(more humano prius petit fac mecum, non explicando quid)propter nomen tuum,propter gloriam tuam:quoniam bona gratia tua(ecce alia rō etiā ex D parte dei)libera me,a morte. Quoniā pauper & mendicus ego. Rationibus ex parte dei adiūgit rationes ex parte propriorum meritorum. Et pro primo merito affert voluntariam paupertatem quam in hac vita sustinuit:tantam vt volucres cæli nidum habeant,filius autem dei non habeat vbi reclinet caput suum. Et cor meum vulneratum est in medio mei. Potest intelligi de vulnere charitatis,qua pro nobis voluntarie mortuus est. Et potest intelligi de vulnere passiōis & crucis:quod quia letale fuit describitur peruenisse ad cor. Sicut vmbra,non secundū quēcunque statū sicut inclinari eius,hoc est sicut vmbra in sua declinatione(qualis est vmbra vespertina)ductus fui. Christus quando apparuit valde grandis tunc occisus est. Ante quinq; dies mortis eius clamauit populus,benedictus qui venit in noie domini:& deinceps quotidie mane ibat populus ad prædicationem eius. Et sic ductus fuit ad mortem sicut vmbra inclinata:quæ quum E est maxima tunc deficit. Excussus quasi locusta,reiectus sum tanquam animal nociuum nullo volente me apud se. Quod apparet verificatum tempore passionis eius:dum primates excutiebāt eum a se tanquā inimicum legis,& populus excussit eum a se,& Pilatus excussit eum a se in Herodem & ediuerso:& tandem excussus est in Caluariæ crucem. Genua mea impegerunt a ieiunio:hoc est,sic redditus sum debilis propter ieiunium sicut hominis genua debilia impingunt. Et ad literam verificatur in baiulatione crucis,quam ob debilitatem non potuit portare vsq; ad locum Caluariæ. Sed tunc corruisse genua eius sub cruce & dicitur,& colligitur ex eo quòd angariauerunt Simonem Cyrenensem vt portaret crucem eius post eum. Et caro mea macruit a seruitio. Christum ieiunasse non solum post baptismū vna quadragesima sed frequenter,ex euāgelio habetur. tum dicendo,hoc genus dæmoniorum non eiicitur nisi in ieiunio & oratione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Tum dicentibus Phariſæis,quare diſcipuli tui non ieiunant:& non dicunt quare tu non ieiunas ſcientes ipſum ieiunare.Macrum autem fuiſſe quamuis non alibi legatur: multitudo tamen of ficiorum(prædicando,pernoctando in oratione,ieiunando,pedibus iter agendo)hoc ſuadet. Vn de ſeruitium ob quod macruit, illam ſignificat ſeruitutem de qua ipſe ait.Filius hominis ve nit non miniſtrari ſed miniſtrare,ſalutem,vitam &c. populis.Nec eſt remotum vt intelligas a ſeruitio carnis reſpectu ſpiritus. Caſtigo inquit Apoſtolus corpus meum,& in ſeruitutem re digo. Multo magis Chriſtus vt carnem etiam ex ipſa diſpoſitione corporis in ſeruitutem ſpiri tus ſubiugare macruit. Et ego fui opprobrium eis,factus ſum eñ eis maledictũ pẽdẽs in cru ce:videbunt me,crucifixum,& mouebunt caput ſuum. Prætereuntes mouebant capita ſua, di centes vah qui deſtruis templum dei. Adiuua me.Exequitur hic ne tace,quantum ad reſurre ctionem.Adiuua me domine deus meus, ad reſurgendum:ſalua me,ad vitam immortalem, ſe cundum gratiam tuam.

G ET ſcient quoniam manus tua hæc. Petit manifeſtationem ſuæ reſurrectionis. Et ſcient, homines,quòd manus tua hæc, reſurrectio mea: tu domine feciſti eam.reſurrectionem meam. Vere reſurrectio Chriſti manus dei dicitur,non ſolum quia manu dei facta eſt,ſed quia eſt in ſtrumentum dei velut manus ad ſaluandas gentes. Reſurrexit enim propter iuſtificationẽ no ſtram.Et rurſus,Si Chriſtus non reſurrexit,inanis eſt fides noſtra. Maledicẽt,mihi,illi, Iu dæi,peruertentes cuſtodes ſepulchri & perſequentes meos diſcipulos, & tu benedices,multipli cando diſcipulos meos:ſurrexerunt, Iudæi adeũtes Pilatum vt cuſtodiretur ſepulchrum vſque in diem tertium,& confuſi ſunt,referentibus cuſtodibus:& ſeruus tuus(de ſeipſo loquitur)læta bitur,in reſurrectione. Induentur impeditores mei, Iudæi impedientes fidem Chriſtianam,
H erubeſcentia:& amicientur quaſi pallio confuſione ſua,videntes miracula diſcipulorum meorũ.

Confitebor dominum valde in ore meo.Ad literam Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam o re proprio confeſſus eſt deum,docendo diſcipulos ſuos de diuinis.Et valde confeſſus eſt tũ quan tum ad efficaciam:quoniam aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas. Tum quantum ad myſteria declarata:dixerat enim ante reſurrectionem,multa habeo vobis dicere quæ non pote ſtis portare modo.Tum quantum ad concurſum vniuerſarum partium eius. Ante reſurrectio nem namque multæ eius partes ſubiiciebantur paſſioni,& quodammodo conquerebantur,in re ſurrectione autem omnes materiam lætitiæ & laudis præ ſe ferentes iam glorificatæ, efficiunt vt Meſias ore ſuo laudet valde deum.Et in medio multorum laudabo eum,per dies quadragin ta,& poſtea per diſcipulos meos in medio mundi. Quoniam ſtabit dexteræ mendici(de ſeip
I ſo olim loquitur,cuius dextera optima pars eſt)ad ſaluandum a iudicantibus animam eius. Affu it deus non ſiniſtræ Chriſti ſed dexteræ eius:dum ſaluauit vitam eius,non in ſtatu huius morta litatis,ſed reſuſcitando eam in ſtatum immortalitatis.Sic enim ſaluauit a iudicibus (Pilato, He rode,& Iudæis)vitam Chriſti. Et verſiculus iſte debet eſſe penultimus,eſt enim ſenſus. Quoniã deus ſtabit dexteræ mendici ad ſaluandum a iudicibus animam eius, ideo confitebor dominum valde &c.Amen.

VVLGATA EDITIO. Pſalmus Dauid. CIX.

K DIxit dominus domino meo:ſede a dextris meis.
Donec ponam inimicos tuos:ſcabellum pedum tuorum.
Virgam virtutis tuæ emittet dominus ex Sió:dominare in me dio inimicorum tuorum.
Tecum principium in die virtutis tuæ in ſplendoribus ſancto rum:ex vtero ante luciferum genui te.
Iurauit dominus & non pœnitebit eum:tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.
Dominus a dextris tuis,confregit in die iræ ſuæ reges.
Iudicabit in nationibus,implebit ruinas: cõquaſſabit capita in terra multo rum.
De torrente in via bibet:prop terea exaltabit caput.

IVXTA HEBRAEVM. A

Dauidi pſalmus CX.

1 Propheta. DIctum domini[4] domino meo. Vox dei recitata. ſede dexteræ meæ,donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedibus tuis.

2 Propheta. Virgam fortitudinis tuæ mittet dominus[4] ex Sion:dominare in medio inimicorum tuorum.

3 Populus tuus ſpontanei in die fortitudinis tuæ,in decoribus ſanctitatis:de vul ua auroræ tibi ros natiuitatis tuæ. B

4 Iurauit dominus[4] & non pœnitebit. Vox dei. Tu ſacerdos æterno ſupra rem Mel chiſedec.

Propheta. †Dominus ſuper dextera tua ſcidit in die furoris ſui reges. †domini mei

5 Iudicabit in gentibus:impleuit corpora,ſcidit caput ſuper terra multa.

6 De torrente in via bibet:propterea exaltabit caput.

7 TItulus eſt.Dauidi pſalmus.De quo vt ſupra.

Materiam pſalmi eſſe Meſiam,teſtatur in primis dominus,Matthęi xxii.inducens prin cipium huius pſalmi,interrogando Phariſæos quomodo Dauid in ſpiritu vocat Meſiam domi num ſuum,dixit dominus domino meo ſede a dextris meis:ſi ergò Dauid vocat eum dominũ, quomodo filius eius eſt:Ad Hebræos quoque primo idem firmatur,dicendo. ad quem autẽ an- C gelorum dixit aliquando,ſede a dextris meis quoadũſque ponam inimicos tuos ſcabellum pedũ tuorũ.Et ad Heb.v.iterum firmatur,afferendo dictum ad Chriſtum, tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedec. Et rurſus ad Heb.vii.iurauit dominus,& non pœnitebit eum &c. Quid autem de Meſia tractet pſalmus iſte,ex ipſo pſalmo apparet, ſcilicet ꝙ de Meſiæ regno inchoato ſecundum tempus mediũ inter inchoationem & plenã poſſeſſionem loquitur. Principiũ nanq; pſalmi a regno inchoat,deſcribendo Meſiam ſedere ad dexteram dei. Tempus vero medium vſq; ad plenam poſſeſſionem,ſignificatur dicendo donec ponam inimicos tuos. & deſcribitur in dominatione in.medio inimicorum ex virga miſſa ex Sion. Acceptio autem ple næ poſſeſſionis regni,circa finem deſcribitur.iudicabit in nationibus &c. Vnde ad literã ma teria pſalmi eſt regnum Meſiæ inchoatum in cælo.proferẽs interim media in terris per quę ad conſummatã poſſeſſionem regni veniet tempore vniuerſalis iudicii.

SVMMARIVM EST. D

Dauid Meſiam ſedentem ad dexteram dei,& dominantem ſpiritualiter in mundo (hoc eſt per euangelicam fidem)introducit vſque ad iudicii tempus:quo ſenſibiliter ſubiectos omnes iu dicabit,quia voluntarie paſſus fuerat.

Perſona loquens propheta eſt:referens tamen vocem dei.

DIctum domini.)Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ,& executiuam,ibi, virgam. Proponit dictum dei ad Meſiam.Dictum domini domino meo. In qua rela tione ſignificatur pluralitas diuinarum perſonarum:dũ diſtinguitur dominus qui dixit a domi no cui dixit.Et primum quidem vocat dominũ:ſic enim vocabatur deus apud Hebræos.alterum autem(.ſ.Meſiã)vocat dominum meum.vt hinc Dauid ſignificet Meſiã eſſe verum deum, quia dominus eius,& duarũ naturarũ.ſ.humanæ, ſecundum quam eſt filius Dauidis, & diuinæ,ſecũ dum quã eſt dominus Dauidis. Sede dexteræ meæ.Ecce dictum domini ad Meſiam.Petrus Apoſtolus Act.ii,teſtatur hoc impletũ in aſcenſione Chriſti,dicendo.non enim Dauid aſcendit E in cælos:dixit autem ipſe,dixit dominus domino meo ſede a dextris meis.Marcus quoq; Euange liſta in die aſcenſionis.aſſumptus inquit eſt in cælum,& ſedet a dextris dei. Sedere nõ ſignificat hic poſitionem qua corpore ſedemus:ſed quiete regnare,ad ſimilitudinẽ regis qui aſciſceret pri mogenitum ſuum ad corregnandũ ſecũ. Dextera ſiquidem dei non poteſt intelligi mẽbrum cor poreum,quum deus ſit ſpiritus:ſed ſuprema dei bona appellatione dexteræ ſignificantur. Aſſi di xiſſet,quiete regna in optimis bonis meis.Et vere ſic eſt:quoniam regnat in cæleſtibus, quæ ſunt longe meliora bona quã terreſtria. & rurſus regnat in ſpiritualibus per fidem in terra:quæ ſunt meliora bona quã ſenſibilia. Donec ponam:hoc eſt vſque ad diem iudicii regna in iſtis regna

Universidad de Deusto
Biblioteca

F turus postmodum etiam sensibiliter in toto vniuerso. Tempus intermedium ab ascensione vsque ad iudicium, significatur per, donec ponam inimicos tuos incredulos & peruersorum morũ scabellum pedibus tuis, subiiciam tibi eos velut scabellum suppedaneum. Vbi nota ꝙ non dixit donec destruam seu occidam & annihilem inimicos tuos, sed donec ponam illos tanquã scabellũ sub pedibus tuis: ad significandum ꝙ inimicos ipsius viuos subiiciet pedibus eius, ꝙ regnabit super inimicos suos viuos sibi subditos: ita ꝙ non erit rex mortuorũ sed viuorum quod nulli humano regi concessum est aut concedetur.

VIRGAM fortitudinis tuæ.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, sede dexteræ meæ donec. Secundo illa, ponam inimicos tuos scabellum, ibi, dominus super dextera. Tertio illa, dictum domini domino meo, ibi, de torrente. Tractans tempus intermedium quo Christus sedet ad dexteram patris, describit spiritualem administrationẽ quã exercet in terris: non tanquam opus ipsius Messiæ, sed tanquã opus dei ad manifestationẽ Messiæ cum eo regnantis. Et merito, opus enim spirituale, deo qui spiritus est aptissime attribuitur. Apostrophans ergo Dauid ad Messiam regnantem in cælis, ait. Virgam fortitudinis tuæ mittet dominus ex Sion. Virga regis, signum est authoritatis & directionis exercendæ. Et ad literam spiritussanctus datus in die Pentecostes ad prædicandum Christum & miraculis confirmandum Euangelium, est virga, authoritas mundi directiua, fortitudinis tuæ, immortalitatis tuæ iam glorificatæ. nondum enim erat spiritus datus quia Iesus nondum erat glorificatus, inquit, Ioan. vii. vt intelligas spiritumsanctum esse virgam non humilitatis sed fortitudinis Christi. Et bene nota quòd vtrunq; dicit, & ꝙ est fortitudinis tuæ, & quòd mittet dominus illam: quia scriptum est paracletus spiritussanctus quem mittet pater in nomine meo. Virgam itaque. hoc est potestatẽ in signo sensibili potentiæ tuæ iam regnantis, hoc est spiritum sanctum visibiliter contestantẽ regnum tuum, mittet dominus ex Sion, hoc est ex Hierusalem cuius pars erat Sion. Et secundũ aliquos ad literam ex Sion: putant enim domum in qua congregati erant Apostoli in die Pentecostes, fuisse in Sion. Significantius autem dicitur ex Sion, & non dicitur in Sion: vt intelligamus spiritumsanctum mittendum quidem ex Sion in vniuersum mundum. sed non vt sistat in Sion. Dominare, per fidem, Effectus describitur missionis spiritussancti. Dominare in medio in manifesto, in publico, inimicorũ tuorum, primo Iudæorum & deinde gentilium incredulorũ. Primo siquidem die Pentecostes trium milium dominium accepit animarum, Et propterea dixit dominare, velint nolint inimici tui. Populus tuus. Describit quales sint illi in quibus Messias dominabitur in medio inimicorum. Populus tuus (ecce vnitas omnium fidelium) spontanei, non subacti, non timore au lucro ducti, sed spontanei, supple eruht: credere enim voluntariũ est. in die fortitudinis tuæ, non in die furoris aut fallaciæ, sed in die fortitudinis tuæ, tũ ad miracula operandũ, tum ad sustinendum quæcunque aduersa. quo ad hæc enim duo dies fortitudinis Messiæ apparuit veniente spiritusancto: dum discipuli in Christi virtute & miracula faciebãt, & fortiter mala omnia sustinebant. Et propterea subditur. in decoribus sanctitatis. explicatur enim dies fortitudinis Messiæ non in quibuscunque sed in decoribus sanctitatis: hoc est in hominibus in tus tanta sanctitate præditis ꝙ etiã intra decores sanctitatis præ se ferebãt. Collige ergo populũ Messiæ nõ spontaneum sed spontaneos, hoc est ꝙ non solum collegialiter vnum sed singillatim spõtaneos, nõ quãdocũq; sed in die fortitudinis Messiæ existentis in decoribus sanctitatis. De vulua auroræ. Descripsit qualitatem fidelium filiorum simul cũ qualitate fidelium patrum, Apostolorum: reliquum erat vt describeret modum quo isti filii generandi essent. Et hunc modo describit ad similitudinem generationis roris de matrice auroræ. Et intendit quòd generatio fidelium Christi non erit sicut generatio qua mater generat vnum aut duos filios: sed erit sicut generatio roris qua aurora generat rorem: hoc est ꝙ erit generatio innumerabilium simul. sicut enim aurora generat simul magnam roris multitudinem, ita erit generatio fidelium Christi. Lege gesta Apostolorum & martyrum: & videbis hoc ad literam infinities impletum. In ipso siquidem die Pentecostes fuit generatio trium milium. & postmodum in miraculo claudi sanati a Petro, referuntur alia duo milia &c. Significanter autẽ non dicit de aurora sed de vulua (hoc est matrice) auroræ: vt intelligas auroram fœcundam ad generandum rorem. & hoc ad differentiam auroræ sterilis, quæ scilicet parũ aut nihil roris generat. Nota tu nouicie ꝙ vulua non est nomen pudibundi muliebris, sed vocatæ a medicis matricis internæ, ab inuoluendo dicta. Quod ideo dixerim ne erubescas a vocabulo quod Hieronymus apposuit. Est itaque ordo & sensus litteræ hic. Populus tuus in singulis spontanei, erit tibi Messiæ de vulua auroræ ros natiuitatis tuæ in die fortitudinis tuæ in decoribus sanctitatis: hoc est nascetur sicut ros de vulua auroræ tempore

quo fortitudo tua in decoribus sanctitatis apparebit. Appellatur enim natiuitas Messiæ natiuitas populi eius: quia sicut ipse in membris suis persecutionem patitur, (Saule Saule, quid me persequeris) ita in nascentibus suis membris nascitur. Valde ergo congrue generatio fidelium assimilatur generationi roris: vt etiam intelligas cælestem esse generationem fidelium, & auroræ tempore versus solem iustitiæ. Iurauit dominus. Descripto populo in quo regnat per fidem Christus in medio inimicorum suorum, describit consequenter nouitatem legis. Ne putares Messiam in hoc tempore medio sacerdotium legale, cerimonialia atque iudicialia legis Moysi probaturum, describit propheta nouum ac æternum Messiæ sacerdotium. In quo clauditur abdicatio legalis sacerdotii & veteris legis. translato enim sacerdotio cointelligitur translata & lex: vt dicitur ad Hebr. vii. Iurauit dominus, hoc est immobiliter definiuit, & non pœnitebit, ad differentiam sacerdotii legalis cuius deum pœnituit: hoc est ad modum pœnitentis se habuit, quia destituit illud. tu, Messia non de tribu Leui sed de tribu Iuda, sacerdos, supple es, æterno, non ad tẽpus vt Aaron, & quilibet alius sacerdos legalis: quorum nullus erat sacerdos in æternum sed quãdiu viuebat, Christus autem sacerdos est in æternum. vt enim dicitur ad Heb. vii. sempiternum habet sacerdotium: vnde & saluare in perpetuum potest, accedens per semetipsum ad deum, semper viuens ad interpellandum pro nobis. Supra rem Malchisedech. non solum suprasacerdotiũ legale, quod fui tribus Leui sed etiam supra sacerdotium Malchisedech. quod constat præstantius fuisse legali sacerdotio: vt ad Heb. vii. probatur. Sed & toto genere Hebræorum: vtpote cui patriarcha primus Hebræorum Abraham subditus fuit, offerẽs illi decimas, & benedictus ab eodem. Et intendit (vt dictum est) per Messiæ nouum, immutabile, æternum ac excellentius sacerdotium, nouitatem declarare legis Messiæ quam videmus: quam appellamus nouum testamentum.

Aduerte hic quæstionem esse an Malchisedech sit vna dictio, ita quòd sit nomen proprium illius viri qui fuit rex Salem, cui Abraham decimas obtulit vt sacerdoti dei altissimi (vt Latini Græcique codices præ se ferunt) an sint duæ dictiones. s. Malchi & sedech, vt Hebræi codices habent tã hic q̃ Gen. xiiii. Immo apud Hebræos sunt tres dictiones. Nã Malchi æquiualet duabus dictionibus. s. rex meus, & sedech significat iustitiam. Soluitur quæstio dicendo ꝙ secundũ veritatem Malchisedech est vnicũ nomen cõpositũ ex dictis trib⁹ dictionibus: & non erat nomẽ ppriũ viri sed dignitatis. quilibet enim rex Hierusalem vocabatur Malchisedech: sicut quilibet rex Ægypti vocabatur Pharao, & quilibet imperator Romanorum vocatur Cæsar. Nam hoc solo titulo contẽti erant reges Hierusalẽ, sed etiã quilibet eorum appellabatur Adonisedech. Ita ꝙ a iustitia popul⁹ decoraverat titulum regis sui, appellando eum vel Malchisedech, hoc est rex me⁹ iustitiæ: vel Adonisedech, hoc est dominus meus iustitiæ. Et de Malchisedech quidem scribitur Gen. xiiii. de Adonisedech vero scribitur Iosue. x. Scribitur autẽ in Hebræis codicibus duabus dictionibus propter prolixam compositionem: sicut tubal cain.

DOMINVS super dextera tua.) Proposuit propheta in principio psalmi dominum dicẽtem & dominum cui dictum est, & recitato dicto statim direxit sermonem ad dominum cui dictum est (hoc est Messiam) dicendo virgam fortitudinis tuæ &c. modo apostrophat ad dominum qui dixit, dicendo dominus super dextera tua. Ita ꝙ sicut hactenus allocutus est Messiam de a domino qui dixit faciendis pro ipso Messia, ita nunc alloquitur dominum qui dixit de faciendis ab ipso Messia, dicens. Dominus super dextera tua. Tractatur hic illa particula, ponam inimicos tuos scabellum pedibus tuis. declarando facienda a Messia tempore vniuersalis iudicii. Domin⁹, cui dixisti sede a dextris meis, super dexteram tuam, super locum dexteræ tuæ sedens, super optima bona tua regnans, scidit in die furoris sui reges. Constat ꝙ dies furoris Messiæ, tempus vocatur vniuersalis iudicii. Vbi aduerte duos dies Messiæ in hoc psalmo denominatos (primo diẽ fortitudinis eius, & modo diem furoris ipsius) ad significandum duo apud nos tempora Christi regnantis, vtrũq; diem propter claritatem. Alterum diem furoris propter claritatem iustitiæ. tunc enim clare patebit vniuerso mundo iudicium & iustitia Christi. Alterum diem fortitudinis, propter claritatem immortalitatis Christi: quæ extunc clare apparuit mundo quum spiritus sanct⁹ corda fidelium illustrauit, & miraculis ac fortitudine martyrum comprobauit. Scindere autem dicitur reges metaphorice ad similitudinem victoris confringentis reges pugnantes cum exercitibus suis. Et intendit per hoc subactionem regũ. Iudicabit in gentibus. Ne putares Messiã iudicem Iudæorũ tantũ, extendendo dixit iudicabit in gentibus, & non solũ in Iudæis: & vt nõ solum reges sed etiam gentes omnes subditas Messiæ describat. Impleuit corpora. Appellatione corporum significantur corpora exanima. ac per hoc implere corpora est animare corpora quæ vacuata fuerunt animabus: quod est resuscitare corpora. Quod ad literam faciet Messias in vni-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F uersali iudicio:vt sic impleatur quòd inimici sint scabellum pedum eius. non enim mortui sed viui inimici sunt scabellum pedum. Scidit caput super terra multa:hoc est Antichristum qui fuerat caput super multa terra. De ipso enim dicit Apostolus.quem dominꝰ Iesus interficiet spiritu oris sui,& destruet illustratione aduentus sui.ii. Thessal.ii. Collige prudens lector actiones quatuor Christi in iudicio. Et nota prudentiam prophetæ:quòd vbi in principio psalmi has actiones dixit fore a domino dicente(dum describendo ait ponam inimicos tuos) modo describit eas exequendas a domino cui dictum est:vt intelligamus eandem actionem esse vtriusque sicut est vna vtriusq; deitas. Tres autem actiones significat in præterito & vnam in futuro, scilicet iudicabit:quia licet omnes sint modo futuræ,in die tamen furoris illæ tres præcedẽt iudiciũ. ita quòd respectu illarum iudicium significatur futurum.

DE TORRENTE.) Tractatur hic illa particula,dictum domini domino meo:declaG rando meritum quo Messias meruit exaltari ad dexteram dei. Dicere enim dei est facere. & propterea ad dictum dei spectat efficere etiam media quibus efficit quòd sedeat ad dexteram suam. Describitur autem meritum Christi per metaphoram bibentis de torrente.passio siquidem eius bibitio pluries est appellata:iuxta illud.potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum:Et rursus.pater si non potest hic calix transire nisi bibam illum. Et significatur per hoc quòd voluntarie passus est, sicut volũtarie bibimus. In via autem:quia ad literam Messias viator existens passus est,& non quatenus erat comprehensor. De torrente vero:quia torrens aquam præbet turbidam ac impetuosam,significantem virulentum impetum iudæorum,quem volũtarie Messias sustinuit

Propterea exaltabit caput. Propter quod,inquit Apostolus,deus exaltauit illum, & dedit ei nomen quod est super omne nomen &c. Amen.

VVLGATA EDITIO. Halelu iah. CX.

H CONfitebor tibi domine in toto corde meo: in consilio iustorũ & congregatione.

Magna opera domini:exquisita in omnes voluntates eius.

Confessio & magnificentia opus eius:& iustitia eius manet in seculum seculi.

Memoriã fecit mirabilium suorũ misericors & miserator dominus:escam dedit timentibus se.

Memor erit in seculum testamenti sui:virtutem operum suorum annunciabit populo suo.

Vt det illis hæreditatem gentium:opera manuum veritas eius & iudicium.

I Fidelia omnia mandata eius: confirmata in seculum seculi, facta in veritate & æquitate.

Redemptionẽ misit populo suo:mandauit in æternum testamentum suum,

Sanctum & terribile nomen eius:initium sapientiæ timor domini.

Intellectus bonus omnibus facientibus eum: laudatio eius manet in seculum seculi.

IVXTA HEBRAEVM: Halelu iah. CXI.

Propheta. Aleph CONfitebor dominum[4] in toto corde.

1 quia
Beth. in secreto rectorum & congregatione.
sunt
Ghimel. Magna opera domini[4].
2 Daleth. exquisita cunctis volentibus ipsa,
3 He. Pulchritudo & decor opus eius.
Vau. & iustitia eius manens æterno.
Zain. Memoriam fecit separatis suis.
Cheth. misericors & miserator dominus[4].

Teth. Cibum dedit timentibus se. A
Iod. recordabitur sempiterno pacti sui.
Caph. Fortitudinẽ operũ suorũ annũciabit popu-
Lamed. lo suo,ad dandum eis hæreditatem gentium.
Mem. Opera manuum eius veritas & iudicium.
Nun. fidelia omnia præcepta eius.
Samech Firmata æterno,seculo.
Hain. facta in veritate & rectitudine.
Pe. Redemptionem misit populo suo,
Zadi. præcepit æterno pactum suum.
Coph. sanctum & timendum nomen eius. B
Res Principium sapientiæ timor domini.
Sin, intellectus bonus cunctis facientibus ea.
Thau. laus eius manens semper.

TItulus est Halelu Iah:hoc est laudate deum. Ex quo habetur materia psalmi in genere, q̃.s. psalmus iste est laudatiuus dei. Verum vbi progressus psalmi perspicacius visus fuerit,apparebit formale in psalmo,explicatum per titulum. Materia autem diuinæ laudis in psalmo tracta ta est opus dei in duobus temporibus,scilicet patribus ante Moysen,& postea in reductione filiorum Israel ad terram promissionis. Ita q̃ ad literam intendit propheta magnificare in his duobus opera dei,tum relatiue ad deum:tum relatiue ad humanum genus. Quòd enim psalmus iste C ad literam tractet tempus reductionis populi in terram promissionis,testatur tum quintus versiculus.Recordabitur sempiterno pacti sui,ad dandum eis hereditatem gentium,cum præceptis diuinæ legis. tum nonus versiculus. præcepit æterno pactum suum &c. In his enim clare tractatur quòd deus obseruauit pactum suum redimendo populum de AEgypto,dando illis pręcepta,hæreditatem gentium,& reliqua.& quòd deus præcepit obseruari a populo pactum suum. Quę omnia constat fuisse in tempore reductionis populi gesta. Quòd autem prætractetur tempus patrũ ante Moysen,insinuat tum primus versiculus,dicendo in secreto rectorũ. Tũ quartus. memoriã fecit separatis,id est mirabilibus suis:vt exponendo patebit. Tũ quia ordo materiæ id exposcit.

SVMMARIVM EST.

Propheta pollicetur laudare deum pro operibus dei magnis.tum in statu priuato iustorum D patrũ,scilicet ante Moysen:pascendo eos tanquam memoriam diuinorum mirabilium.tum in statu politico iustorum:& seruando fœdus,redimendo,docendo, præcipiendo, dandoque promissionis terrã,& mandando seruari a populo fœdus, habendo nomen dei vetimendum & sanctum.

Persona loquens Propheta est.

CONFITEBOR dominum. Diuiditur psalmus in partes duas:propositiuam materiæ,& executiuam,ibi,pulchritudo. Scito ex Hiero. psalmum esse alphabeticum,non secundum integros sed secundum semiuersiculos,qui forte apud Hebræos sunt integri versiculi paruuli: quales apud nos sunt Adonii & gliconici:Et est primus habens integrum alphabetum. Proponit vnum duplici motiuo fultum. Confitebor dominum in toto corde. vnum quod proponit est E laudare deum integro corde,in secreto rectorum & congregatione. Ordina literam sic. Quia opera domini & in secreto rectorum & in congregatione rectorum exquisita cunctis volentibus ipsa,hoc est ad vtilitatem omnium cupientium dei opera,sunt magna. Et intendit per secretum rectorum statum patrum iustorum ante Moysen. Et apte sic describitur status ille. nam tunc nõ erat populus dicatus diuino cultui:sed viri iusti erant sicut viri priuati,singulariter quilibet manens in timore dei. Ita q̃ secretum distinguitur contra statum publicum,popularem seu ciuilem. Per congregationem vero significat congregationem politicam populi ad cultum vnius dei:quę incœpit in egressu filiorum Israel de AEgypto. Et in vtroq; statu opera domini fuerunt magna, & in seipsis & in mentibus rectorũ. Et fuerunt exquisita,diligenter discussa,inuestigata, ad vtilitatẽ nõ omniũ absolute,sed omniu[illegible].Et hoc ad differentiã eorũ quibus opera

F

Universidad de Deusto
Biblioteca

F dei in nauſeam veniunt:& ad extendendam vtilitatẽ ad omnes cuiuſcũq; generis homines,mo
do vellent opera dei:hoc eſt delectarentur in operibus dei,cuperẽt illa adimpleri.& huiuſmodi.

PVLCHRITVDO.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula,
in ſecreto rectorum. Secũdo illa,& congregatione,ibi,recordabitur. Tertio illa,cunctis volenti-
bus,ibi,præcepit æterno. Tractatur itaq; ratio laudandi deum in ſecreto,id eſt priuato ſtatu
iuſtorũ:narrando opera domini magna ſpectantia ad ſtatũ illũ. Pulchritudo,mundi cõſiſtens in
debita quantitate & diſpoſitione partiũ mundi,& decor,mundi cõſiſtẽs in ordine,opus eius,dei:
& iuſtitia eius,qua prouidet & diſtribuit vnicuiq; ſuauiter,manens æterno. Hæc ſunt opera dei
apud primos patres cognita:opus .ſ.creationis mũdi & opus prouidentiæ diuinæ.quæ fuerũt ma
gna & exquiſita in ſecreto iuſtorum. Memoriam fecit ſeparatis ſuis.ne aboleretur fides crea
tionis & diuinæ prouidentiæ,conſeruauit deus patres tanquam memoriam ſeparatis ſuis. Sepa-
rata dei appellantur tum opera creationis & prouidentiæ diuinæ,tum conditiones dei.ſ. omni-
G potentia & excellentia,& huiuſmodi reuelata patribus. Quæ vere ſunt ſeparata a facultate natu
ræ poteſtatis & conditionis noſtræ.& propterea mirabilia vocantur a nobis.

Conſeruatio patrum deſcribitur per dare cibum timẽtibus ſe: tum quia cibus eſt naturale cõ
ſeruatiuũ hominũ in hac vita.tum quia ſpeciali cura deus prouidit de cibo Abrahæ in AEgypto
Iſaac in Geraris,Iacob & filiis eius in AEgypto. Directionem autem diuinam huius officii quod
eſt dare cibum timentibꝰ ſe,ad hoc ꝙ ſic cõſultum eſſet mirabilibus diuinis de memoria, aperte
ſignificat dicendo,memoriam fecit ſeparatis ſuis. Et ratio tanti beneficii adiungitur dicẽdo.
miſericors,in voluntate,& miſerator,in opere:vt intelligamus ex magna dei gratia imo ex ma
gna(humano more loquendo)cõpaſſione dei erga genus humanũ,prouidiſſe de memoria, de fi-
de conſeruanda diuinorũ:non per libros,non per populos, ſed per ſucceſſiuam conſeruationem
cibando timentes deum. Vbi etiam nota ꝙ cibatio illorum patrum non fuit ſola cibatio ho
minum & cibatio timentium deum,ſed fuit conſeruatio fidei diuinorũ mirabilium. Vnde pa-
H tet q̃ magna fuerint opera domini in ſecreto ſecretorum.

RECORDABITVR ſempiterno pacti ſui. Tractatur hic illa particula, & cõgregatione:
declarando opera domini magna in congregatione rectorum ſeu iuſtorum:hoc eſt in erectiõe
populi in congregatiõnem politicam. Et numerans quinque opera domini.ſ.memoriam fœ
deris,doctrinam,terræ poſſeſſionem ex veritate & iudicio,præcepta,& redemptionem) inchoat
ab opere radicali.ſ.pacto diuino inito cum Abraham. Recordabitur,ad ſimilitudinem recordã-
tis ſe habeẽtis,non quandoque,ſed ſempiterno,nunquã obliuiſcetur,pacti ſui,cum Abraham,ſcri
pti Gen.xv.ex vi enim fœderis cum patriarchis initi reduxit deus populum in terrã promiſſio-
I nis. Et futurum recordabitur,refertur ad præteritum memoriam fecit,cibum dedit. Annun-
ciauit fortitudinem operum ſuorum,hoc eſt opera ſuæ potentiæ,creationis.ſ.prouidentiæ, iuſti-
tiæ &c.populo ſuo,hoc eſt in publico populo,qui priꝰ manifeſtauerat omnipotentiam ſuam nõ
populo ſed particularibus hoibꝰ. Tunc enim primũ annũciata ſunt publice in populo mirabilia
dei,tum per ipſum deum in monte Sina.tum mediante Moyſe,qui ſcripſit de creatione mundi
&c. Ad dandum eis hæreditatem gentium,opera manuum eius veritas & iudicium. In prin-
cipio propoſuit opera domini magna & exquiſita materiam diuinæ laudis. poſtea applicauit ſe-
creto rectorũ opera dei,pulchritudinem,decorem &c. modo cõſequenter applicat cõgregatiõi re
ctorum opera dei veritatem & iudicium. Et vere ſic eſt:quoniam veritas dei adimplẽs fœdus fa
ctum cum patribus & iudicium dei vindictam exercens in Amorræos & Chananæos,fuerũt o-
pera manuum dei ad dandum populo ſuo hæreditatem gentium,terrã & agros & vineas & ani
malia quæ hæreditaria ſucceſſione tot annorum curriculis gentes poſſederant.

K Fidelia omnia præcepta eius.) Pactum dei cum Abraham & aliis patriarchis continebat ꝙ
deus eſſet eorum deus:ac per hoc ad idem pactum ſpectabat ꝙ prouideret populo de præceptis
regulantibus vitam & actus eorum,& quòd inſtrueret eos:& non ſolum quòd daret eis terrã ꝓ-
miſſionis. Et propterea inter opera dei tunc geſta commemorantur præcepta. Fidelia,in promiſ
ſis & comminatis,in præmio & pœna,omnia,nullo excepto,præcepta eius: firmata, obſeruanda,
æterno,ſeculo. Occurrit hic ſcrupulus ex Paulo Apoſt.ad Gal.3.dicẽte legẽ datã vſq; ad tẽpꝰ
donec veniret ſemẽ cui ꝓmiſerat deꝰ,hoc eſt Meſiã,cũo ſtãt verba Aplĩ cũ hoc textu, dicẽte oĩa
pręcepta firmata ęterno, ſeculo. Solutio eſt ꝙ Propheta ad literã tractat de præceptis decalo-
gi tãtũ. ita ꝙ appellatiõe oĩm pręceptorũ cõprehẽdũtur pręcepta oĩa diuina moralia, q̃ ſola ſpe-
ctãt decalogũ:quia tractat de pręceptis datis a deo in tpe egreſſiõis ex AEgypto:vt cõtextꝰ literę
teſtatur. Conſtat autem Hierem.vii.ꝙ tunc non fuerunt data niſi præcepta moralia:dum expreſ
ſe excludit præcepta cerimonialia,dicẽs ex parte dei.non pręcepi patribus veſtris in die q̃ eduxi

eos de terra AEgypti de verbo holocauſtomatum & victimarum: ſed hoc verbũ præcepi eis di- A
cens.audite vocem meã,& ero vobis deus & vos eritis mihi populus: & ambulate in omni via
quam mandaui vobis,vt bene ſit vobis. & non audierunt,ſed abierunt in voluptatibus & in pra
uitate cordis ſui &c. Vbi clare patet de ſolis præceptis decalogi ſeu moralibus mentionem fieri,
excludendo cerimonialia. Conſtat autem præcepta decalogi æterno ſeculo obligare, ratione re
ctitudinis diuinæ & naturalis in eis cõtentæ. Facta in veritate,quæ perficit intellectũ,hoc eſt
non compoſita ex figmentis,& rectitudine,quæ perficit voluntatem. vt hinc intelligas perfectio
nem diuinorum præceptorum,excludentium omnem errorem partis intellectiuæ,& omnẽ obli
quitatem partis affectiuæ. Redemptionem miſit populo ſuo. Primum opus dei ad reducen-
dum populum,vltimo deſcribitur:quia metrum non ſeruat ordinem. Exiſtentibus filiis Iſrael in
ſeruitute AEgyptiorũ. oportuit redimere eos in libertatem ad hoc vt eſſent populus liber in ter
ra promiſſionis.& hoc etiam promiſerat deus Abrahæ. Redemptionem, de ſeruitute AEgyptia
ca in libertatem,miſit populo ſuo,Iſrael ſeruienti Pharaoni.

PRAECEPIT æterno pactum ſuum.) Tractatur hic illa particula,cunctis volẽtibus ip B
ſa:declarando ſubſtantiam & modum ſeruandi diuinum pactum. Aduerte hic quòd propheta
tractans de obſeruatione diuini pacti,prius declarauit ꝙ deus obſeruauit illud efficiendo ea quæ
ſpopondit.modo declarat quòd deus vult a populo ſeruari ſibi pactum:dignum enim & iuſtum
eſt ex quo deus ſeruauit pactum ex parte ſua,vt populus etiam ex parte ſua ſeruet pactum. Præ-
cepit æterno,ſeruari,pactum ſuum. ſanctum & timendum nomen eius. Ne obiiceres magnam
multitudinem præceptorum ſeruandorum. & graue aut intolerabile pactum accuſares,in duobꝰ
conſiſtere pactum ſuum declarat,ſcilicet quòd nomẽ eius timeatur, & quòd ſanctum habeatur:
hoc eſt timeri & laudari. Principium ſapientiæ. Declarat ſecundũ(ſcilicet timendum)ex hoc
quòd timor domini eſt principium ſapiendi:ac per hoc ſufficit ad perfectionem vtriuſque par-
tis ſcilicet appetitiuæ & intellectiue. Timor enim domini ſeipſo perficit partem appetitiuã, &
eſt ſermo de timore reuerentiali ſeu filiali. Mediante vero ſapientia quam generat, perficit par C
tem intellectiuam. Et eſt ſermo de ſapientia recte iudicante de omnibus credendis & agendis,
ſecundum altiſſimam cauſam quæ deus eſt,qua muliercula timens deum ſapientior eſt omnibꝰ
philoſophis. Intellectus bonus cunctis facientibus ea,Duo ſubiunguntur per hæc verba. Al-
terum tacitæ obiectioni reſpõſiuum. quomodo initium ſapientiæ ponitur timor domini:quum
initium ſapientiæ ſit intellectus,non potentia intellectiua ſed qui eſt vna quinque virtutum in
tellectualium? vnde & Moyſes Deuteronom.quarto ait,hæc eſt ſapiẽtia veſtra & intellectus co
ram populis. Alterum etiam tacitæ quæſtioni reſponſiuum. quo pacto ſapiẽtia & intellectus po-
teſt eſſe cõmunis ſingulis de populo,quum rari in mundanis populis inueniãtur ſapientes. Vtri
que ſiquidem ſatisfaciens ait. Intellectus bonus,communis eſt,cunctis facientibus ea,quę ſunt di
uini timoris. vt per hoc intelligas quòd timor domini exercitatus faciendo ea quæ ſunt diuini ti D
moris,largitur non ſolum ſapientiam ſed intellectum bonum,non aliquibus ſed cunctis. Non
dixit ſapientia bona,ſed dixit intellectus bonus:quia ſapere comprehendit in ſeipſo bonitatem:
intelligere autem penetrans intima rerum,commune eſt ad bonum & malum. Et propterea op
portuit explicare quòd intellectus,non qualiſcunque ſed bonus,ſibi & aliis eſt,facientibus, non
cognoſcentibus aut dicentibus,ea,quæ ſunt timoris diui. Laus eius. Declarat primum.ſ.ſan-
ctum. Nomen ſiquidem dei.quatenus ſanctum laudandum eſt. Et propterea dicit. Laus eius,ſan
cti nominis dei,manens,ſupple erit apud obſeruatores pacti diuini,ſemper, ita ꝙ nunq̃ recedet
ab ore orũ. Et ſic vniuerſa obſeruatio pacti dei cõprehenſa eſt in timore & laude dei. Amen. E

VVLGATA EDITIO. Halelu Iah. CXI.

BEatus vir qui timet dominum: in mandatis eius volet nimis.
Potẽs in terra erit ſemen eius: generatio rectorũ benedicetur.
Gloria & diuitiæ in domo eius: & iuſtitia eius manet in ſecu-
lum ſeculi.
Exortum eſt in tenebris lumen rectis: miſericors & miſerator
& iuſtus.
Iucundus homo qui miſeretur & commodat, diſponit ſermones ſuos in iudi-
cio, quia in æternum non commouebitur.
In memoria æterna erit iuſtus, ad auditione mala non timebit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Paratum cor eius ſperare in domino, confirmatum eſt cor eius, non commoue
bitur donec deſpiciat inimicos ſuos.
Diſperſit dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi, cornu eius ex
altabitur in gloria.
Peccator videbit & iraſcetur, dentibus ſuis fremet & tabeſcet, deſideriũ pec-
catorum peribit.

IVXTA HEBRAEVM. CXII.

1 Aleph. Propheta, & qui B Eatitudines viri timentis dominum[a],
Beth. in mandatis eius voluit valde.
2 Ghimel. Forte in terra erit ſemen eius.
Daleth. generatio rectorum benedicetur.
3 He. Res & opulentia in domo eius,
Vau. & iuſtitia eius manens ſemper.
4 Zain. Splenduit in obſcuritate lux rectis.
Cheth. miſericors & miſerator & iuſtus.
5 Teth. Bonus vir miſerens & mutuans.
Iod. gubernabit res ſuas in iudicio.
6 Caph. Quia æterno non labetur.
Lamed. memoriæ ſempiternæ erit iuſtus.
7 Mem, Ab auditu malo non timebit.
Nun. paratũ cor eius confiſum in domino[a].
8 Samech Suſtentatum cor eius non timebit.
Hain. donec q̃ aſpiciet in anguſtatorib⁹ ſuis.
9 Pe. Sparſit, dedit mendicis.
Zadi. iuſtitia eius manens ſemper.
Coph. cornu eius exaltabitur in honore.
10 Res Impius videbit & indignabitur.
I Sin. dentibus ſuis frendebit & liquefaciet.
Thau. deſiderium impiorum peribit.

TItulus eſt Halelu Iah: hoc eſt laudate deum. Ex quo nõ apparet in ſpecie materia pſalmi: ſed facile ex progreſſu pſalmi intelligitur q̃ eſt beatitudo timentis deum, & multo magis miſericordis, miſeratoris & iuſti, cum miſeria iniquorum.

SVMMARIVM EST.

Propheta tum timenti deum, tum volenti in mandatis eius valde (.ſ. miſericordi, iuſto & miſeratori) communem quidem beatitudinem, differentem vero beatitudinis gradum cãtat: vano remanente iniquo, quãuis ira frendente.

Perſona loquens Propheta eſt.

K BEatitudines viri.) Aduerte q̃ hic pſalmus alphabeticus eſt ſicut immediate præcedens. Et diuiditur in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi, forte. Proponit beatitudinem tum timentis deum, tum volentis valde mandata dei. Et deſcribit ſecundum in præterito, voluit: quoniam actus exteriores laudare intendit: quos multus affectus ad dei mandata anteceſſit. Ita q̃ per timentem deum ſignificat homines communi iuſtitia iuſtos. per eum autẽ qui voluit valde in mandatis dei, intendit homines ex nimio affectu ad diuina mandata, perfectiora exteriora opera exercentes.

FORTE in terra.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, beatitudines viri. Secundo illa, in mandatis eius voluit valde, ibi, ſplenduit. Tertio ambę ſimul a cõtrario, ibi. impius videbit. Aduerte hic pro claritate progreſſus & ordinis: q̃ Propheta ordinat

quatuor genera iuſtorum (.ſ. timẽtes deũ, miſericordes, iuſtos, & miſeratores) deſcribendo gradatim præmium vniuſcuiuſque & merita ſingulorum. excepto primo genere: cuius non deſcribitur aliud meritum quàm quod deſcriptum eſt in principio. ſ. timere deum. Præmia autẽ eius deſcribuntur quatuor. Primum eſt. Forte in terra erit ſemen eius. Beatitudo promiſſa timentib⁹ deum in veteri teſtamento, erat in bonis præſentis vitæ: vt patet in fine Deute. per multa capitula. Et propterea Propheta beatitudinem timentiũ deũ ſecundum ſtatũ veteris teſtamenti deſcribit: inchoans a tẽporali potentia in ſucceſſiõe filiorũ. non parua ſiquidẽ pars beatitudinis præſentis vitæ eſt habere filios potẽtes. Generatio rectorũ benedicetur, hoc eſt multiplicabitur. Multiplicatio filiorum ſecundo loco ponitur. Res & opulẽtia in domo eius. Bona quæ vocantur fortunæ, tertio loco ponuntur. Et iuſtitia eius manens ſemper. Hoc quartum perpetuæ eſt fœlicitatis qua iuſtitia timẽtis deũ non ceſſabit ipſo moriente, ſed manebit ſemper beata. vel iuſtitia eius in huiuſmodi præmiis manens erit ſemper, hoc eſt perſeuerabit ex diuina promiſſione. A B

SPLENDVIT in obſcuritate.) Tractatur hic illa particula, in mãdatis eius voluit valde: explicando tria genera valde affectorum mandatis dei. & primo quidẽ omnes tres ſimul cõparat ad timentes deum de quibus locutus eſt. Splenduit in obſcuritate lux rectis, miſericors, miſerator & iuſtus. Percipe comparationem. miſericors, miſerator & iuſtus ſplenduit rectis tanq̃ lux in obſcuritate. Et intendit per miſericordem, hominem ex interiori compaſſione mediocriter vacantem operibus miſericordiæ. per miſeratorem vero hominem profuſe vacantem miſericordiæ operibus. per iuſtum autem hominem conſtanter & indefeſſe certantem pro iuſtitia.

Deinde ſingulos ſingillatim tractat. Bonus vir (inchoat ſingulorum tractatum a miſericorde) vir miſerens, quo ad affectum, & mutuans. In quo mediocre opus miſericordiæ deſcribitur. mutuare ſiquidem ex compaſſione) vt Thobias Gabelo mutuauit) opus miſericordiæ eſt: ſed mediocre: quia reddendum eſt mutuum. Gubernabit res ſuas in iudicio. Rationem aſſignat quare mutuat & non donat indigenti mutuo, quia curam habet rerum ſuarum in iudicio diſcretionis: hoc eſt quia diſcernit curam habendo rerum ſuarum, non competere ſibi donare ſed mutuare. Et intendit per hoc deſcribere hominem miſericordem, qui quum non poſſit donare mutuat, & commendare eum q̃ eſt bonus aliis. Quia æterno non labetur. Præmium deſcribitur ſecuritas æterna. Timentium deum præmium fuit permanentia iuſtitiæ. miſericordium mutuantium, præmium maius deſcribitur ſecuritas æterna. Hanc enim ſignificat non labi æterno: ſecuorum ſiquidem eſt nunquam labi. C

MEMORIAE ſempiternæ.) Poſt miſericordẽ tractatur iuſtus: inchoãdo ab illius præmio. Memoriæ ſempiternæ erit iuſtus. Mętire quanto maius eſt præmium hoc prioribus, nam præmium hoc in æterna laude conſiſtit: quæ maior eſt permanentia & ſecuritate: vtpote includens illas & addens. Ab auditu malo. Deſcribitur cõſtantia iuſti in præſenti vita. primo quòd ab auditu imminentium ſibi malorum non timebit: hoc eſt cominata mala pœnæ a principibus, ab hoſtibus, a quibuſcunque, non timebit. quia paratum eſt cor eius, ad ſuſtinenda & aggredienda pericula, confiſum in domino, ex fiducia quam in animo concepit de deo. Suſtentatũ cor eius. Ecce effectus fiduciæ in domino: q̃ in progreſſu ſuſtentatũ eſt cor eius, certantis pro iuſtitia, ita q̃ non timebit donec aſpiciet in anguſtatoribus ſuis: hoc eſt perſeuerabit intrepidus, non ad horam non ad diem, ſed ad victoriã hanc enim ſignificat donec aſpiciet in anguſtatoribus ſuis: more victorum, videntium in victis perſonas, veſtes &c. D

SPARSIT.) Tractatur demum miſerator, deſcriptus ab actu profuſæ miſerationis. Sparſit, res ſuas, dedit mendicis, non hiſtrionibus & huiuſmodi: iuſtitia eius manens ſemper. Filii huius ſeculi accuſant amentiæ ſpargentes res ſuas dando pauperibus. Et propterea Propheta cõfutans hanc ſententiam, declarauit hanc ſparſionem eſſe gratam deo, iungendo huic profuſiõi iuſtitiam manentem ſemper, in diuina acceptatione. Cornu eius exaltabitur in honore. Præmium profuſi miſeratoris longe excellentius cæteris deſcribitur a tribus, a poteſtate cornu eius: ab exaltatiõe, exaltabitur: a gloria, in honore. Et deſcripſit præmiũ in his tribus: quia ad hęc tria ſeruãda ſeu promouẽda acquirunt, retinent, augent homines huius ſeculi diuitias: ad poteſtatem. ſ. exaltationem & honorem. vt per hæc intelligeremus quòd ſpargentibus res ſuas pauperibus, deus cuncta bona præparauit quæ poſſunt per diuitias haberi. Et minus dicit quàm ſignificet: quia multo excellentius cornu eius exaltabitur in honore quàm non ſpargendo pauperibus fuiſſet exaltatum. E

IMPIVS videbit.) Tractantur hic ambæ particulę: ſcilicet beatus vir timens dominum & beatus qui in mandatis eius voluit valde. Tractantur autem ſimul a contrario commuũi

Universidad de Deusto
Biblioteca

F vtriusque beatitudini. Impius videbit, beatitudines vtriusque, & indignabitur. ægre feret: dentibus suis frendebit, more bestiarum præ nimia ira, appetendo si facultas adesset deiicere eos a fœlicitate, & liquefiet, impotens exequi, ad similitudinem eorum quæ liquefiunt intus consumetur. desiderium impiorum, tam quo ad malum quod desiderant iustis quàm quo ad bonum quod desiderant sibiipsis, peribit. Et potes totã hãc particulã intelligere tam de impiis in statu præsentis vitæ iuxta Deuteronom. comminationes spectantes ad statum veteris testamenti, quàm de impiis in statu futuræ vitæ. Amen.

VVLGATA EDITIO. Halelu Iah. CXII.

G LAudate pueri dominum: laudate nomen domini.
Sit nomen domini benedictũ: ex hoc nũc & vsque in seculũ.
A solis ortu vsque ad occasum: laudabile nomen domini.
Excelsus super omnes gentes dominus: & super cælos gloria eius.
Quis sicut dominus deus noster? qui in altis habitat: & humilia respicit in cælo & in terra.
Suscitans a terra inopem: & de stercore erigens pauperem,
Vt collocet eum cum principibus: cum principibus populi sui.
Qui habitare facit sterilem in domo: matrem filiorum lætantem.

IVXTA HEBRAEVM. Halelu Iah. CXIII.

H Propheta. LAudate serui domini[4], laudate nomen domini.
1 Erit nomen domini[4] benedictum: ex nunc & vsque æternum.
2 Ab ortu solis vsque occasum eius, laudatum nomen domini[4].
3 est est
Excelsus super omnes gentes dominus[4], supra cælos honor eius.
4 Quis vt dominus[4] deus noster, eleuatus ad sedendum, humiliatus ad vidẽdum
5 in cælis & in terra,
Erigens de puluere pauperem, de stercore eleuabit mendicum.
6 Ad faciendum sedere cum principibus cum principibus populi sui.
7 Faciens sedere sterilem domi matrem filiorum hilarem, Halelu Iah.
8

I TItulus est. Halelu Iah: hoc est laudate deum. Ex quo non habetur materia psalmi nisi in genere. Ex superficie autem psalmi, apparet materiam psalmi esse laudem excellentis & incõparabilis dominii diuini: hoc enim clare manifestant versiculi primi vsque ad sextum. Interius autem perspectus psalmus, affert excellentiæ incomparabilis diuini dominii testimonia, scilicet suscitare de puluere egenum & efficere sterilem fœcundam. hoc est prouidentiam dominii eius extendere se ad minima: quæ scilicet fortuita & casualia reputantur. Et hæc est ad literam materia psalmi.

SVMMARIVM EST.

Propheta inuitat seruos dei ad laudandum nomen domini semper & vbique, propter supremam ac incomparabilem excellentiam dominii eius extensũ vsque ad fortuita & casualia.

K Persona loquens propheta est.

LAVDATE SERVI DOMINI.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, erit nomen. Proponit vnum: scilicet nomen domini laudandum a seruis eius. Vbi aduerte quod alloquitur seruos dei, non quòd aliqui exempti sint a seruitute sed (quoniam omnes velimus nolimus sumus serui dei), sed quia non oẽs recognoscunt se seruos dei, ideo ad recognoscentes se seruos dei, sermonem dirigit inuitatorium ad laudandũ nomen domini: aliorũ enim vana esset inuitatio. Geminat autẽ laudate: vt efficacior sit monitio.

ERIT nomen.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo declaratur tam tempus quàm locus laudis. deinde ratio laudandi, ibi, excelsus. Tempus quidem quo serui dei debent laudare nomen domini, determinatur ex nunc vsque æternũ: hoc est sine mora, sine dilatione inchoanda est laus, & perseuerandum est in ea vsque in æternum. Ab ortu solis. Declaratur locus:

hoc est vbique: vtpote ab ortu solis vsque ad occasum. Et futurũ erit in principio versiculi præ- A
cedentis positũ, intelligendũ est extendi non solũ ad participium benedictum, sed ad participiũ laudatum. Ita quòd sensus est, erit laudatum nomen domini. Excelsus. Redditur ratio laudandi, altera ex celsitudine dominii. In terra quidem non solum super Iudæos sed super omnes gentes. In cælo autem. supra cælos honor eius: hoc est honoratur etiam supra cælos ab angelis ibi existentibus. Quis vt dominus. Altera laudis ratio ex incomparabilitate diuini dominii explicatur admiratiue, Quis, quasi dicat nullus, vt dominus deus noster, qui a nobis colitur: eleuatus ad sedendum, humiliatus ad videndum in cælis & in terra? Humano more Propheta incomparabilitatem diuini dominii describit, duabus apud nos incompatibilibus conditionibus fulti. Celsitudo siquidem solii apud nos caret visione infimorum occurrentium. tum quia non possũt principes in excelso constituti videre singula. tum quia etiam si scirent, non possent prouidere B
singulis occurrentibus. Et propterea Propheta hæc duo iungit in diuino dominio. Et supremã celsitudinem solii, eleuatus ad sedendum (hoc est in suprema dignitate & potestate regiminis regnans) & extensam prouidentiam vsque ad minima, humiliatus ad videndum: hoc est extendens visionem ad similitudinem inclinati ad videndum aliquid, vt bene discernat. Et hoc tum in cælis, tum in terra: quia tam in cælis quàm in terra singula videt. Erigens de puluere. Proposuit celsitudinem ad sedendum & humiliationem ad videndum. Primam conditionem non curat prosequi: vtpote manifestam ex antedictis, quòd supra cælos est honor eius. Alteram vero proposuit respectu cælorum & terræ. sed respectu cælorum non curat illam prosequi, relinquens eam pro manifesta: quoniam in cælis omnibus singula apparẽt ordinatissima, & nihil inuenitur in eis per accidens. In terra autem intendit declarare quod dixerat duobus testimoniis. Alterum est quòd erigit pauperem seu mendicum de stercore, & facit eum principem, & (quod plus est) principem in populo proprio ipsius pauperis. Alterum quòd sterilem efficit matrem filiorum. Vbi nota quòd si hæc historice intelligantur, constat in Saule & Dauide primum verificari: nam Saul de puluere erectus est in regem. qui etiam factus Rex sequebatur boues: vt testatur historia primi Regum. Dauid etiam quum prius pasceret oues patris sui, factꝰ est Rex. Secundum autem verificatur in Sara sterili, effecta matre totius populi Israel: & in Anna matre Samuelis. Sed hæc determinata opera, valde remota & si dici licet indigna testimonia extensæ diuinæ visionis & prouidentiæ videntur. Et propterea perspicatius prophetæ verba interpretanda sunt: vt respõdeant propositæ materiæ, & consonent antedictis. Intendit itaque Propheta in erectione pauperis de stercore ad principatum proprii populi, significare omnia fortuita. hoc enim maxime fortunæ attribuimus: & præter humanorum negociorum ordinem rarissime accidit. In fœcunditate autem mulieris sterilis significat omnia casualia: quæ scilicet præter naturæ ordinem eueniunt, sterilem enim fœcundam effici, præter naturam manifeste est. Ita quòd intentio prophetæ est declarare extensionem diuinæ prouidentiæ vsque ad minima, describendo ipsa minima in vno fortuito & in vno casuali: quia fortuita & casualia sunt D
vere minima. Et vsqueadeo minima vt multi philosophorum numeranda putauerint inter non entia. quum tamen secundum veritatem sint entia per accidens. quæ constat infimum locum in vniuerso tenere. Quòd autem hic sit sensus literalis, habetur tum ex eo quòd hic sensus quadrat tam celsæ materiæ, proposito. tum quòd hic sensus testatur quare propheta non declarauit illam particulam, humiliatus ad videndum in cælis, sed solum in terra: quia scilicet in cęlis nihil est per accidẽs, omnes enim cælestes motus sunt regulares & per omnia ordinati: in terra autem sunt casualia & fortuita. Halelu Iah. sic enim terminatur psalmꝰ in Hebræo. Amen.

VVLGATA EDITIO. Halelu Iah. CXIII.

IN exitu Israel de AEgypto: domus Iacob de populo Barbaro.
Facta est Iudæa sanctificatio eius: Israel potestas eius. E
Mare vidit & fugit: Iordanis conuersus est retrorsum.
Montes exultauerunt vt arietes: & colles sicut agni ouium.
Quid est tibi mare quòd fugisti: & tu Iordanis quia conuersus es retrorsum?
Montes exultastis sicut arietes: & colles sicut agni ouium?
A facie domini mota est terra, a facie dei Iacob.
Qui conuertit petram in stagna aquarum, & rupem in fontes aquarum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IVXTA HEBRAEVM. CXIIII.

1 Propheta. EGrediente Israele de AEgypto:domo Iacob de populo extraneo,
2 Fuit Iudas sanctificationi eius:Israel potestatibus eius.
3 Mare vidit & fugit:Iordanis gyrabit retro.
4 Montes saltauerunt quasi arietes:colles quasi filii ouis.
5 Quid tibi mare quoniam fugies:Iordanis gyrabis retro?
6 Montes saltabitis quasi arietes:colles quasi filii ouis?
7 A facibus domini treme terra,a facibus dei Iacob.
8 Qui conuertit petram in paludem aquarum,saxum in ✝fontem aquarum. ✝ fonti

G TItulus nullus est. Materia ex ipso colligenda esset si haberetur integer. Quid ideo dico:quia fragmentum psalmi tantūmodo inuenitur.vt patet ex eo quòd multa proponuntur in principio,& non nisi vnum executioni mandatur. Vbi creditur in collectione psalmorum inuentus hic psalmus forte corrosus aut ita oblitus vt legi non posset totus. Et vtcunque acciderit,exponemus hoc fragmentum quod habemus:declarando quatuor seu quinque miracula diuinæ potestatis hic scripta.

Persona loquens propheta est.

EGrediente.) Diuiditur psalmus in partes duas:propositiuam materiæ,& executiuam,ibi.mare vidit. Proponit duo patrata in egressu populi Israel de AEgypto. Alterum spectās ad
H tribum Iuda,alterum spectans ad totum populum Israel. Fuit Iudas sanctificationi,eius.Non inuenitur alibi in sacra scriptura res gesta hic significata. Aiunt autem quòd aperto mari rubro a deo,populus timuit ingredi apertum mare:sed tribus Iuda animæquior,confidens in domino & credens verbis Moysi,prima ingressa est apertum mare:& sic reliquus populus secutus est. Et propterea hic dicitur.fuit Iudas,hoc est tribus Iudæ,sanctificationi eius,dei.non quòd sanctificauerit deum in seipso:sed quia sanctificauit deum coram populo,credendo,parendo,atque honorando deum.hoc est enim facere sanctum deum coram populo:quia est efficere vt habeatur & honoretur vt sanctus,vt excelsus super omnia. Testatur ipse deus hoc esse suum sanctificari a nobis Num.xx.dicens ad Moysen & Aaron,dubitantes de verbis dei ad aquas contradictionis. qa non credidistis mihi vt sanctificaretis me corā filiis Israel &c. Israel potestatib⁹ eius, supple
I fuit.Iudas opere suo fuit in sanctificationem dei:Israel aūt fuit in potestates dei exercēdas. Et intendit ꝙ propter Israel exercuit deus multas suas potestates,secūdū multitudinem miraculorū quæ sua potentia egrediente Israel de AEgypto vsque ad terram promissionis fecit.

MARE vidit.)Incipit hic pars executiua.Sed id quod habetur in hoc fragmento,totū spectat ad illam particulam, Israel potestatibus eius.nam describitur potestas dei circa mare,flumē, montes & colles quo ad motum localem,& circa sa..a quo ad motum generationis.

Mare,rubrum,vidit deum,& fugit.Apertio maris rubri scripta Exodi decimoquarto,describitur acsi esset animatum,habens sensum quo videret terrentem deum & fugeret, Iordanis gyrabit retro. Miraculum factum in Iordane scriptum Iosue tertio; quando aquæ steterunt & cumulum retro fecerunt, scribitur ad similitudinem nauis gyrantis ad redeundum retro. Montes saltauerunt. Historiæ istæ montium & collium saltantium, alibi in sacra
K historia non leguntur: iste tamen textus sufficit ad fidem faciendam rei gestæ, quamuis nesciamus aliter. Quòd enim iste textus ad literam narret miracula facta circa montes & colles,in hoc quòd moti sunt miraculose,ex eo conuincitur quòd inter res gestas eodem contextu absque vlla dissimilitudine narrat mare rubrum diuisum,Iordanem redeuntem,montes & colles motos ad similitudinem salientium. Et vt nullus dubitationi relinqueretur locus subiungit statim eodem contextu allocutionem ad mare, ad Iordanem, ad montes & colles:inquirendo a mari causam fugæ, a Iordane causam gyrationis, a montibus & collibus causam saltationis. Si hoc non est scribere res gestas, nescio quo modo scribendæ essent aliter res gestæ in psalmo. Dicitur scopulos Arnon inclinatos in transitu populi in confinibus Amorræorum & Ammonitarum: iuxta id quod Numeri vigesimoprimo recitatur.s.dicitur in libro bellorum domini,sicut fecit in mari rubro sic facient in torrentibus Arnon:scopuli torrentium inclinati sunt vt requiescerent in Arnon, & recumberent in finibus Moabitarum. Sed hoc non videtur satisfacere textui huic tum quia de montibus & collibus hic est sermo: ibi, autem

de solis scopulis.tum quia hic describuntur montes & colles subsilientes more saltātium:ibi,vero sola inclinatio describitur. Vnde quicquid sit de literali sensu illorum verborum,non apparet tutum alligare hunc textum ad illos scopulos. Et scito quòd saltatio montium & collium hic descripta nō est gaudii sed timoris: quia inferius subditur pro causa communi omnium horum gestorum,tremor a facie domini. Hinc enim colligimus quòd sicut mare velut timens fugit, & Iordanis gyrauit retro,ita etiam montes & colles quasi timentes saltauerunt fugiendo,vt arietes & agni fugientes saltant. Quid tibi mare quòd fugies. Apostrophat ad mare,Iordanem,montes & colles:interrogando eos causam talium motuum:scilicet fugæ,gyrationis & saltationis.Et vtitur hoc loquendi modo Propheta,vt humano more excitet animos nostros ad considerādum opera dei mirabilia.Futuri autem tēporis verba (fugies,gyrabis,saltabitis) non notant futurum respectu temporis psalmi,quoniam iam præterierant:sed respectu causæ quæsitæ, ad quam fuerunt futuri isti actus.Ita quòd futurum denotat ordinem inter causam quam interrogat & has actiones.ordo enim illius causę ad has actiones est ordo præteriti seu præsentis ad futurum. A

A facibus domini.) Explicat Propheta illam quam interrogauit causam esse faciem domini terrentem.Ita quòd describit humano more deum tanquam hominem facie sua terrentem mare rubrum,Iordanem,& montes & colles. Et apte vtitur hac metaphora:quia descripserat mare tanquam videns & fugiens,& similiter Iordanem regyrantem,& montes & colles vt arietes & agnos fugere saltando.his enim optime congruit pro causa facies terrens;a cuius conspectu viso sequuntur hæ actiones. Vnde prosequendo prosopopœiam dicit a facibus domini treme terra. B

Qui cōuertit petram. Narratis potestatibus dei circa quatuor antedicta, prosequitur potestatem dei circa saxa.Et tangit miracula vtriusque eductionis aquæ de petra.alterius scriptæ.Exo. xvii,alterius scriptæ Nume.xx. Qui conuertit petram in paludem aquarū:hoc est eduxit de petra aquas in tāta copia quòd fecit paludem. Hyperbolica videtur locutio. Hic non psalmum sed fragmen potes coniicere ex hoc quòd medio sermone sit finis. Amen. C

NOn nobis domine non nobis:sed nomini tuo da gloriam.
Super misericordia tua & veritate tua:nequando dicant gentes vbi est deus eorum.
Deus autem noster in cælo:omnia quæcunque voluit fecit.
Simulacra gentium argentum & aurum,opera manuum hominum.
Os habent & non loquentur,oculos habent & non videbunt.
Aures habent & non audient,nares habent & non odorabunt.
Manus habent & non palpabunt,pedes habent & non ambulabunt,non clamabunt in gutture suo. D
Similes illis fiant qui faciunt ea,& omnes qui confidunt in eis.
Domus Israel sperauit in domino,adiutor eorum & protector eorum est.
Domus Aaron sperauit in domino,adiutor eorum & protector eorum est.
Qui timent dominum sperauerunt in domino, adiutor eorum & protector eorum est.
Dominus memor fuit nostri,& benedixit nobis.
Benedixit domui Israel,benedixit domui Aaron,
Benedixit omnibus qui timent dominum,pusillis cum maioribus. E
Adiiciat dominus super vos,super vos & super filios vestros.
Benedicti vos a domino,qui fecit cælum et terram.
Cælum cæli domino,terram autem dedit filiis hominum.
Non mortui laudabunt te domine,neque omnes qui descendūt in infernum.
Sed nos qui viuimus benedicimus domino,ex hoc nunc et vsque in seculum.

IVXTA AEBRAEVM. CXV.

1 Propheta. NOn nobis domine non nobis,sed nomini tuo da honorē super gratia tua et veritāte tua.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 Quare dicent gentes, *Vox gentium.* vbi nunc deus eorum?
est
3 *Propheta.* Et deus noſter in cælis: omnia quæ voluit fecit.
4 Simulacra eorum argentum & aurum: opus manuum Adam.
est ſunt
5 Os eis, & non loquentur: oculi eis, & non videbunt.
ſunt eſt
6 Aures eis, & non audient: naſus eis, & non odorabunt.
ſunt ſunt
7 Manus eis, & non palpabunt: pedes eis, & non ambulabunt, non muſſabunt in gutture ſuo.
et eſt
8 Sicut ipſi, erunt facientes ea: omnis qui confidens in eis.
eſt eſt
9 Iſraelis confidentia in domino*: adiutorium eorum & ſcutum eorum ipſe.
10 Domus Aaron confidite in domino*: adiutorium eorum & ſcutum eorũ ipſe.
11 Timentes dominum* confidite in domino*: adiutorium eorum & ſcutum eorum ipſe.
12 Dominus* recordatus eſt noſtri, benedicet: benedicet domui Iſraelis, benedicet domui Aaron.
13 Benedicet timentibus dominum*: paruis cum magnis.
14 Addet dominus* ſuper vos: ſuper vos & ſuper filios veſtros.
15 Benedicti vos domino*, facienti cælos & terram.
16 Cælorum cælos domino*, et terram dedit filiis Adam.
in locum
17 Non mortui laudabunt dominum, et non omnes deſcendentes ſilentii.
18 Et nos benedicemus domino ex nunc et vſque æternum, Halelu iah.

TItulus nullus eſt: Materia pſalmi (vt ex ipſo apparet) eſt deſiderium diuini honoris: vt ſcilicet deus honoretur cultu qui conceſſus eſt populo Iſrael ad colendum verum deum. Appa-
1 ret enim in prima parte pſalmi clare tractari differentiam inter deum Iudæorum & ſimulacra gentium, & cultores dei & cultores ſimulacrorum. & inde poſtea ſubiungitur dicatio populi Iſrael ad deum. Vnde ad literam pſalmus iſte eſt ſupplicatio pro diuini cultus ad quem electus eſt populus Iſrael conſeruatione ad honorem diuini nominis.

SVMMARIVM EST.

Propheta petit a deo vt ſeruet diuinum cultum, non ad honorem populi ſed ad honorem ipſius dei. tum ex differentia dei ad deos: quia ipſe omnia quæ voluit fecit, illi ſimulacra ſunt. Tum ex differentia cultus ad cultum: quia confidentes in deo, adiuuantur & proteguntur a deo: illi autẽ ſimiles erunt ſimulacris. Tum ex differentia populi ad populos: quia iſte eſt ad laudandum deum in præſenti vita, benedictus & electus a deo ex ipſius gratia: illi autem terram omni-
K bus hominibus communem ſolam habuerunt.

Perſona loquens Propheta eſt.

NOn nobis domine.) Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materæ, & executiuam, ibi, quare dicent gentes. Proponit duo. Alterum eſt formale petitionis ſcilicet quòd deus det honorem non populo ſed nomini ſuo. Alterum eſt materia. in qua petit dari honorem deo & non homini ſcilicet ſuper gratia tua & veritate tua. Vbi aduerte quòd quia gratia & veritas dei comprehendunt vniuerſas vias dei niſi determinentur ad certam materiam, & in præſenti pſalmo non tractantur vniuerſaliter, oportet vt ſubintelligantur determinatæ ad materiam de qua eſt ſermo, ſcilicet honorem diuini nominis. Ita quòd ſenſus eſt. Da honorem nomini tuo ſuper gratia tua circa honorem nominis tui, & veritate circa honorem nominis tui. Et explicat Propheta per hanc petitionem debitum affectum iuſtorum ad diuini cultus conſeruationem: quo deſiderat diuinum cultum conſeruari & augeri non propter honorem ipſorum hominum, ſed propter honorem diuini nominis. Ad cuius oppoſitum tendũt qui templa & ornamenta & alia huiuſmodi eccleſiaſtica efficiunt propter honorem ciuitatis, aut memoriam pro-

priam & huiuſmodi. docet enim hic Propheta non nobis (& ad exaggerandam negationem re- A petit non nobis) ſed deo quærendum honorem in veritate & gratia conceſſi cultus diuini. cultus ſiquidem diuinus eſt qui directe ordinatur ad honorem diuini nominis.

QVARE dicent gentes.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur petitio ratione illius particulæ, ſuper veritate tua. Secundo ratione illius particulæ, ſuper gratia tua, ibi, dominus recordatus eſt. Nota hic pro clariori notitia ordinis & progreſſus pſalmi, quòd Prophe ta intendit explicare veritatem diuinam in materia diuini cultus ex duobus capitibus, ſcilicet ex veritate fidei & ex veritate ſpei. Fidei quidẽ: quia qui creditur deus eſt verus deus. Spei autem: quia quod ſperatur diuinum auxilium, vere obtinetur. Tractans itaque veritatem dei, duobus vtitur locis. Altero ab euitanda iniuria. Quare dicent gentes vbi nunc deus eorũ? Si non das honorem nomini tuo, ſeruando cultum tuum, occaſionem ſument gentes blaſphemandi te, tanquam non ſis deus, tanquam non potueris nos ſeruare in cultu tuo. Et propterea quare, qua vtilitate, dicent gentes, opprobrando & blaſphemando, vbi nunc deus eorum? Modus loquendi eſt, B ſignificando aut quòd nullibi eſt aut quòd non poteſt. Et deus noſter. Alter locus eſt ab incomparabili diſparitate inter deum noſtrum & deos gentium. Et deus noſter in cælis. Dicit in cęlis, confutans vocem gentium, vbi deus eorum? Omnia quæ voluit fecit. intellige de voluntate non quæ vocatur antecedens (hoc eſt velleitate) ſed de voluntate conſequente: hoc eſt quæ humano more loquendo deliberata omnibus conſideratis voluntate vult. De tali enim volitione verificatur abſque omni exceptione quòd omnia quæcũque voluit fecit: quia omnipotens eſt, nec aliquid poteſt impedire executionem voluntatis eius. Et hoc dixit tum ad oſtendendam omnipotentiam dei: tum ad confutandam vocem gentium qua dicerent. vbi nunc, hoc eſt deficiẽte cultu dei, deus eorum, tanquam non potuerit illum conſeruare. Confutat enim dicendo quòd omnia quæ voluit fecit. per hoc ſiquidem monſtrat quòd non ex impotentia dei ſed ex voluntate eius hoc fieret.

SIMVLACRA eorum.) deſcripto deo noſtro, è regione deſcribuntur dii gentium. tum C quo ad materiam, argentum & aurum. tum quo ad formam, opus manuum Adam, id eſt hominis. tum quo ad operationes oris, oculorum, aurium, naſi, manuum, pedum, & interni ſpiritus. vt hinc videas diſparitatem incomparabilem: dum iſti omni carent operatione & effecta ſunt manibus hominum, ille in cælis, & omnia quæ voluit fecit.

SICVT ipſi erunt.) Declarata veritate dei crediti, declarat modo veritatẽ rei ſperatæ per cultum veri dei. Et procedit ſimiliter ſcilicet ex differentia inter cultum idolorum & cultũ dei noſtri. Sicut ipſi, dii gentium, erunt facientes ea, ſimulacra: & omnis qui confidens in eis, ſupple eſt. Et intendit q; vani erunt omnes confidentes, hoc eſt colentes huiuſmodi deos, ſicut ipſi ſunt vani, ſine omni opere, ſine omni fructu. Et hoc extendit etiam ad facientes. intendit enim expli care quòd ſicut dii qui coluntur ſunt ſine opere, ita colentes eos erunt ſine fructu. Quo contra D de cultoribus veri dei ſubiungit, Iſraelis cõfidentia in domino, ſupple eſt: adiutorium eorum, Iſraelitarum. adiutorium inquam ad bonum, & ſcutum, ſeruans a malo, eorum, Iſraelitarum, ipſe, dominus eſt. Vbi clare vides e regione contraponi fructum cultorum dei confidentium in domino. Deſcribitur enim cultus a confidentia, vt intelligas cultum internum: alioquin ſcriptum eſt. populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt a me.

DOMVS Aaron confidite in domino.) Apoſtrophat ad ſacerdotes integrantes domum Aaron. Qui timetis dominum, confidite in domino. Aduerte hic primo quòd Propheta non meminit exterioris cultus tam apud idola quàm apud deum, ſed interioris tantum conſiſtentis in confidentia: ad ſignificandum quòd cultores deorum quantumcunque ex intimo corde confidant in diis ſuis, vani erunt & digni vt ſint ſimiles ſuis ſimulachris: cultores vero dei ſi ex cor- E de in deo confidunt, opem pleniſſimam aſſequi, & auxilii ad bonũ & ſeruationis a malo. Aduerte ſecundo quòd duæ tantum erant congregationes vniuerſales tanquam vniuerſitates in toto populo Iſrael. Altera vnitatis totius populi. Et hanc a patris nomine deſcribit, dicens Iſraelis. Altera vnitatis ſacerdotalis: quæ comprehendebat totam tribuum Leui communem toti populo. Et hanc deſcribit a primo ſummo ſacerdote, domus Aaron. Reliquæ autem vniuerſitates, reliqua collegia, particularia erant. Et propterea Propheta harum tantum meminit. Quo factum eſt vt timentes deum non nuncupati fuerint a patre aliquo aut a nomine collectiuo: vt intelligas ad ſingulos timentes deum ſermonem dirigi, poſtquam vnitatis populi & vnitatis ſacerdotii mentio facta eſt. Nec eſt remotum intentionem prophetæ eſſe, quòd populi Iſrael confidentia in deo eſt velut innixa meritis patrum (Abrahæ, Iſaac & Iacob) domus vero Aaron tanquam

F innixa diuinæ institutioni huiusmodi sacerdotii: singulorum autem timẽtium deum tanquam innixa filiali timori dei. Potes nihilominus intelligere Israelis nomine totum populũ Israel: & cum hoc specialem mentionem fieri domus Aaron,cui ex officio incũbit vacare diuino cultui. Specialem quoque mentionem fieri timentium deum.tum ad significandum quòd neque Israelitarum neque Aaronitarum confidentia in deo prodest nisi sint timentes deum.tũ ad comprehendendum omnes timentes deum etiam si non descenderint ex filiis Israel.

DOMINVS recordatus.) Tractatur hic illa particula,super gratia tua. Et intendit quòd ex diuina gratia processit & procedit benedictio populi,sacerdotum & timẽtium deum: ad hoc vt essent addicti diuino cultui præsentis vitæ.hæc est enim gratia dei concessa populo quo ad diuinum cultum:quam petiit in principio seruari ad honorem dei. Tractans itaque diuinam erga populum gratiam circa cultum,inchoat a suprema gratia. Dominus recordatus nostri, non
G prouocatus meritis nostris aut sacrificiis sed sola memoria nostri.Et intellige recordatione mephorica:quia ad similitudinem recordati se habuit educendo eos de Aegypto in terram promissionis.Benedicet.Futurum benedicet,respicit præteritum recordatus:significans benedictionem sequi ad recordationem.Benedicet domui Israelis.Ecce quos benedicet:domum Israel, domum Aaron,& timentes dominum,eosdem repetit prius enumeratos.Et recole quòd deum istis benedicere,est deum istis benefacere. Addet dominus super vos. Quãuis benedictionis nomine in scriptura multiplicatio intelligatur (benedixit illis crescite & multiplicamini &c.) explicare tamen curauit Propheta quod erat ad propositum, scilicet multiplicationem populi esse effectum benedictionis. Benedicti vos domino,datiui casus est.Ecce quorsum benedictio multiplicans eos:vt,scilicet sint benedicti domino:hoc est sint benedicti tanquam dicati domino, tanquã addicti ad colendum dominum.Facienti cælos & terram. Non sufficit prophetæ simplici sermo-
H ne explicasse diuinam gratiam,ex hoc quòd benedixit eos ad hoc vt sint benedicti domino : sed addidit gratiam diuinæ electionis. qua deus quum fecisset cælos & terram,cælos quidem habitaculum constituit diuinum,terram autem dedit habitaculum filiis Adam:vos vero benedictos fecit domino.Ita quòd conclusio illa,benedicti vos domino, & infertur tanquã finis diuinæ benedictionis,& declaratur ex diuina electione seu distributione.Et propterea continuatur dicendo,facienti cælos & terram. Cælorum cælos domino.Et appellat cælos cælorum quos prius appellauerat cælos:hoc est totam congeriem corporum cælestium.quia continent inferiores cęlos: sphæras,scilicet ignis & aeris.Et est sensus.cælorum elementarium cælos. Vel dicuntur cæli cælorum,id est multorum corporum cælestium: vt dicantur cæli cælorum ad significandam multitudinem cælestium corporum in quæ cæli distribuuntur.Et terram dedit filiis Adam. Vbi videre potes distributionem.domino cælos,filiis Adam terram,vobis benedicti vos domino.

NON mortui.) Declarata benedictioue populi ad hoc quòd sit addictus deo, declarat mo-
I do hanc dicationem intelligi in præsenti vita:ne putares populum esse benedictum domino,ea ratione quia in futura vita erit domini. Quanuis enim hoc sit verum,non tamen hoc significatur per hoc quod dictum est benedicti vos domino:sed significatur quod benedicti sunt ad laudandum & colendum dominum in præsenti vita. Hoc itaque declarans ait. Non mortui,secundum corpus ex qua parte homines dicuntur mortui,laudabunt dominum, neque omnes descendentes silentii:hoc est neque secundum animam descendentes in locum silentii : hoc est in limbum,in quo silet laus tua.Et nos,supple viuentes,benedicemus domino ex nunc,sine dilatione aliqua,& vsque æternum. Aduerte quòd pronomen nos non habet demonstrationem personalem sed simplicem,hoc est non demonstrat determinate nos modo viuentes, sed demonstrat nos & filios nostros & deinceps succedentes in præsenti vita. Et propterea dicit quòd benedicemus ex nunc vsque æternum,quia vsque in finem mundi durabimus nos viuentes. Halelu iah,laudate deum.Amen.
K

VVLGATA EDITIO. Halelu iah. CXIIII.

DIlexi,quoniam exaudiet dominus vocem orationis meæ.
Quoniam inclinauit aurem suam mihi, & in diebus meis inuocabo.
Circundederunt me dolores mortis,& pericula inferni inuenerunt me.
Tribulationẽ & dolorem inueni, & nomẽ domini inuocaui,

O domine libera animam meam: misericors dominus & iustus,& deus noster A
miseretur,
Custodiens paruulos dominus:humiliatus sum & liberauit me.
Conuertere anima mea in requiem tuam:quia dominus benefecit tibi.
Quia eripuit animam meam de morte: oculos meos a lachrymis, pedes meos a lapsu.
Placebo domino:in regione viuorum.

Halelu iah. CXV.

CRedidi propter quod locutus sum:ego autem humiliatus sum nimis. B
Ego dixi in excessu meo:omnis homo mendax.
Quid retribuam domino:pro omnibus quæ retribuit mihi,
Calicem salutaris accipiam: & nomen domini inuocabo.
Vota mea domino reddam coram omni populo eius: preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius.
O domine quia ego seruus tuus:ego seruus tuus & filius ancillæ tuæ.
Dirupisti vincula mea : tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen domini inuocabo.
Vota mea domino reddã in conspectu omnis populi eius: in atriis domus domini,in medio tui Hierusalem. C

IVXTA HEBRAEVM. CXVI.

1 Propheta. DIlexi quoniã: audiet dominus [4] vocem meã deprecationũ mearum, (quoniam ideo)
2 Quoniam inclinauit aurem suam mihi: & in diebus meis vocabo.
3 Circundederunt me funes mortis, & obsidiones foueæ inuenerunt me: angustiam & tristitiam reperiam.
4 Et in nomine domini [4] vocabo: obsecro domine [4] libera animam meam.
5 Misericors domine [4] & iuste: & deus noster miserans.
6 Custodiens simplices domine [4]:attenuatus sum,& mihi salus. D
7 Reuertere aĩa mea in † requies tuã: quia dominus [4] retribuit super te. † requietibus tuis
8 Quia eripuisti animam meam a morte: oculum meum a lachrima,pedem meum ab impulsu.
9 Ambulabo (coram) facie bus domini [4] in terris viuorum.
10 Credidi quoniam: loquar ego humiliatus valde. (quoniam ideo)
11 Ego dixi in festinare meo, omnis homo mentiens.
12 Quid reddam domino,omnibus retributionibus eius super me? E
13 Calicem salutum leuabo,& in nomine domini [4] vocabo.
14 Vota mea domino [4] soluam coram (nunc) omni populo eius.
15 Cara in oculis domini [4],mors gratiosis eius. (quia imminens) (& tamen)
16 Obsecro domine [4],quia ego seruus tuus,ego seruus tuus filius ancillæ tuæ, dissoluisti † vincula mea. † vinculis meis
17 Tibi sacrificabo sacrificium confessionis,& in nomine domini [4] vocabo. (ideo)

Universidad de Deusto
Biblioteca

nunc
18 Vota mea a domino ſoluam coram nunc omni populo eius.
o
19 In atriis domus domini, in medio tui Hieruſalem, halelu iah.

TItulus nullus eſt. Materiã pſalmi oportet ex ipſo accipere. Ad cuius euidentiam aduertendum eſt quòd in pſalmo loquitur vnus homo in periculo mortis conſtitutus, recurrens ad deum pro liberatione & liberatus, redditurus vota ſua deo coram omni populo in atriis domus domini in medio Hieruſalem. Et cum his deſcribitur homo iſte quòd dilexit, quòd credidit, quòd dixit in feſtinare ſuo omnis homo mentiens. Hæc ſunt quæ clare apparent in pſalmo.

Quis ſit autem iſte homo, & conſequenter quæ ſint iſta pericula &c. inueſtigandum reſtat. Et authoritate Pauli apoſtoli, ii. ad Corin. iiii. habetur quòd credere iſtius hominis eſt credere laudabile. ait enim, Habentes autem eũdem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt, Credidi propter quod
G locutus ſum: & nos credimus, propter quod & loquimur. Ex pſalmo. xxxi. (in te domine ſperaui, qui Dauidis titulo prænotatur) anſa nobis datur exiſtimandi quòd Dauid eſt ille homo qui hic loquitur: dum in calce illius pſalmi eiſdem verbis vtitur, ſcilicet ego dixi in feſtinare meo. Et dictum vtrobique valde conſonat. tam in illa feſtinatione mentis quam paſſus eſt quum circundaretur in modum coronæ a Saulis militibus. i. Regum. xxiii. conſonat & quòd dixerit deum ſe dereliquiſſe, & quòd dixerit Samuelem iſta vice mentitum: immo hæc duo mutuo ſe cõſequuntur in illo caſu. In principio quoque pſalmi. xviii. Diligam te domine, eadem pericula mortis ſibi imminuiſſe Dauid refert quæ hic narrat quodammodo de verbo ad verbum. Et conſtat ſecundum hiſtoriam omnia quæ de viro hoc dicuntur, verificari de Dauide in perſecutione Sau-
H lis. Accedit ad hæc quòd vota reddere coram omni populo & in medio Hieruſalem, nõ eſt perſonæ priuatæ ſed regiæ: ad regale enim ſacrificium par eſt vt omnis concurrat populus. Et quoniam bis in hoc pſalmo homo iſte dicit, nunc ſoluam vota mea coram omni populo dei &c. manifeſtat quòd iam Hieruſalem erat ciuitas regia, quòd iam ipſe erat rex totius populi dei (hoc eſt non ſolum rex ſuper Iuda ſed etiam ſuper Iſrael) quando edidit hunc pſalmum: alioquin non bis dixiſſet ſe nunc redditurum vota ibi. Et ſi cum his perſpectum fuerit quòd afflictio Dauidis commemorata in pſalmo, in qua præcipiti mente dixit omnis homo mentiens, nulli rei geſtæ quadrat niſi quando Dauid cinctus eſt a Saule in modum coronæ (quoniam in illo ſolummodo periculo legitur Dauidem deſperaſſe) conſentaneũ rationi apparebit quòd materia pſalmi iſtius ad literam eſt memoria illius liberationis: commemorando periculum & diſpoſitionem animi proprii, & beneficium diuinum, & ſe nunc regem paratum ad publicas gratiarum actiones in
I Hieruſalem.

SVMMARIVM EST.

Dauid iam rex recolit liberationis ſuæ quando cinctus erat a Saule in modum coronæ rationes. & commemorat tum propriam deiectionem ac periculi magnitudinem. tum diſpoſitionem ſuæ fidei, ſpei, dilectionis ac recurſus ad deum. tũm dei miſericordiam, miſerationem, iuſtitiam, & cuſtodiam ſimplicium. Et ad gratiarũ actiones publice in atriis domus domini in medio Hieruſalem recognoſcendo hoc beneficium ſe præparat.

a Perſona loquens Propheta eſt.

DIlexi quoniam.) Scito quòd licet in eccleſiaſtico vſu pſalmus iſte diſtinguatur in duos (ſcilicet dilexi & credidi) in Hebræo tamen textu vnicus eſt pſalmus, comprehendens vtranque partem. Diuiditur itaque pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi, circundederunt. Proponit vnum tribus fultum rationibus. Quod proponit eſt hoc, ſcilicet audiet
K dominus vocem meam. Prima ratio eſt, quoniam dilexi. Secunda, quoniam inclinauit aurem ſuam mihi. Tertia, quoniam in diebus meis vocabo. Vide ſingula. Auditionem proponit dicendo. Audiet, pro exaudiet, dominus vocem meam deprecationum mearum. Et quia dictio Hebraica interpretata deprecationum ſonat preces flebiles, ideo nota prophetam quum dixiſſet vocem meam, explicaſſe qualitatem vocis a vocibus fletui mixtis: vt hinc intelligeremus ſtatũ eius flebilem. Prima ratio quum dicere debuiſſet quoniam dilexi, cauſa metri poſtpoſuit coniũctionem. Nec explicat perſonam aut rem dilectam: quia integra ac notoria erat iam dilectio Dauidis. Integra quidem, quia deum, proximum, ac inimicum Saulem dilexit. Notoria autem: quia tempore iſtius pſalmi editi, iam notoria erat dilectio quam habuerat Dauid propter deum erga Saulem inimicum, totiens nolendo occidere ipſum. Et intendit quòd ideo deus adiuuit eum profugum, quoniam ipſe non odio habuit ſed dilexit Saulem: ita quod meritum dilectionis eius

affertur pro cauſa ex parte Dauidis. Et hæc cauſa reſpicit diuinam iuſtitiam vt meritũ congrui. A

Ex parte autem diuinæ miſericordiæ ſubiungitur alia cauſa. quoniam inclinauit aurem ſuam mihi. Ne merito dilectionis arrogaret Dauid diuinam auditionem tanquam debitam, addidit inclinationem auris diuinæ: ſignificans gratuitam dei auditionem. principem ſiquidem inclinare aurem ad audiendum hominem miſerabilem, gratiæ eſt. Vltima demum ratio fructus eſt producendus. Et intendit quòd ideo etiam audiuit deus Dauidem vt proueniret inde fructus diuini cultus. Dauid enim fuit primus inſtitutor ſolennis ordinis & loci celebris ad diuinum cultum. Et quanuis non potuerit executioni cuncta mandare per ſeipſum ſed per Salomonem, non deſtitit tamẽ diebus vitæ ſuæ cultui diuino ſtudioſe vacare. Et propterea dicit. & in diebus meis vocabo, hoc eſt inuocabo deum ſolenni cultu.

CIRCVNDEDERVNT me.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, deprecationum mearum. Secũdo illa, vocem meam, ibi, & in nomine domini. Tertio illa, audiet dominus, ibi, & mihi ſalus. Quarto illa, dilexi, ibi, quia eripuiſti. Quinto illa, B
quoniam inclinauit aurem ſuam mihi, ibi, credidi. Sexto illa, & in diebus meis vocabo, ibi, quid reddam domino. Declarat cauſam miſerabilium precum. Circundederunt me funes mortis. Ad literam hiſtoria tangitur ſcripta. i. Reg. xxiii. quando Saul cum ſuis cinxit Dauidem & ſuos in modum coronæ. Hanc circundationem appellat funes mortis: quia aſſimilatur funibus impedientibus euaſionem hominis quæſiti ad mortem: qualis erat ipſe. Et obſidiones foueæ inuenerunt me. Eoſdem appellat obſidiones: quia vere obſidebant eum. foueæ autem: quia ad ſimilitudinem obſidentium hominem ſeu animal vſqueadeo vt impellant ipſum ad præcipitẽ ſe dandum in foueam erunt. Anguſtiam & triſtitiam reperiam. Futurum reperiam, reſpicit præteritum circundederunt, inuenerunt. ex extrinſeca enim circũdatione ſecuta eſt in animo anguſtia & triſtitia. anguſtia quidem tanta vt deſperarem me poſſe euadere: vt ibidem dicitur. triſtitia vero: quia paratam mihi videbam mortem.

ET in nomine domini.) Tractatur hic illa particula, vocem meam. Et primo deſcribit ſequelam recurſus ſui ad deum per futurum, & in nomine domini vocabo. deinde vocem ipſam, obſecro domine. Hæc eſt vox qua recurſum habuit ad deum. Obſecro (aduerbialiter tenetur vt eſt obſecrandi aduerbium) domine libera animam meam, vitam meam, miſereor, affectu, domine, quia in miſeria ſum, & iuſte, quia iniuſte patior: & deus noſter, per gratiam cultus, miſerans: opere. Cuſtodiens ſimplices domine. Addidit hoc attributũ cuſtodiæ ſimplicium, tacite ſignificando propriam ſimplicitatis virtutem. duo ſiquidẽ propria merita in toto hoc progreſſu commemorat ſcilicet dilectionis in principio, & ſimplicitatis modo. Et apte Dauid cõmemorat meritum ſimplicitatis ſuæ: quia quum ipſe abſque omni duplicitate ſimplici corde ſeruiret Sauli, & D
proſpere cuncta ageret, imputatum eſt ei quòd aſpiraret ad regnum, quòd per hæc intẽderet eripere regnum a domo Saulis. Attenuatus ſum. Explicat in oratione paſſionem ex perſecutione Saulis. Valde enim attenuatus eſt, quum ex principe & genero regis &c. in paupertatem deuenit profugus & deſtitutus auxilio.

ET mihi ſalus.) Tractatur hic illa particula, audiet dominus: deſcribendo ſaluatum ſe a deo ex recurſu ad ipſum. Et mihi ſalus, fuit. Reuertere anima mea. Apoſtrophat ad ſuam animã, deſcribens fructum ſalutis. Reuertere, ab anguſtia & triſtitia quibus occupata fuiſti, anima mea in requies tuas, confidendo in deo abſq; omni hæſitatione: quia dominus retribuit ſuper te, ſuper E
merita tua & dilectionis & ſimplicitatis.

QVIA eripuiſti.) Tractatur hic illa particula, dilexi: manifeſtando qualis fuit ſua dilectio ab affectu & effectu proprio poſt aſſecutum beneficium. & regreditur a deum alloquendũ. Quia eripuiſti animã meã, vitã meã a morte, ne occideretur: oculũ meũ a lachryma, pedem meum ab impulſu. De periculo mortis dixerat, circundederunt me funes mortis. de lachrymis dixerat, anguſtiam & triſtitiam reperiam. de periculo pedum dixerat, obſidiones foueæ inuenerunt me. Et propterea ab omnibus ſe liberatum cõmemorat, & ſubdit, Ambulabo faciebus domini. Quia eripuiſti, ideo ambulabo faciebus domini, id eſt coram facie domini, vt decet conſiderantẽ præſentiam domini (vt deus præcepit Abrahæ. ambula coram me Gene. xvii.) in terris viuorũ, hoc eſt adhuc viuens. Circumloquitur enim per ambulationem coram domino in terris viuorum, ſe adhuc victurum recte properando & progrediendo de virtute in virtutẽ in veritate, teſte deo. Potes nihilominus intelligere pe. terras viuorum, terras intra ambitũ terræ promiſſionis. tanquam reliquæ terræ ſint terræ mortuorum deo, & ſola terra promiſſionis ſit terra viuentiũ deo, ſeu ad diuinum cultum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F CREDIDI.) Tractatur hic illa particula, inclinauit aurem suam mihi, ex parte ipsius Dauidis demonstrati pronomine mihi: declarando deiectionem seu humilẽ statum ipsius ad quem inclinauit deus aurem. Et aduerte coniunctionem causa metri postpositam est enim ordo literæ. quoniã credidi loquar. Nec mireris si Apostolus introduxit in præterito, locutus sum: quoniam Corinthiis scribebat, qui vtebantur translatione. Ixx. Est itaque sensus. Quoniam credidi. Samueli dicendo mihi in nomine domini quòd vnxit me dominus in regem, hoc enim credere fuit laudabile. Et tanquam notoriũ, absolute dixit credidi, non determinando cui aut quid. Ideo loquar. Futurum loquar respicit præteritum credidi: & denotat sequelam sermonum Dauidis ex fide quam dedit sermonibus Samuelis. Quid autem dixerit non explicat: sed facile colligitur ex regno credito. intelligimus enim hinc quòd Dauid profugus communicauit sociis verba Samuelis, vt animæquiores essent secum, & in domino ponerent spem suam &c. Ego humi-
G liatus valde. loquar inquam credita quanuis humiliatus valde. Et intẽdit quòd non obstãte tanta deiectione sua in statu profugo, loquebatur de suo futuro regno, quia credidit Samueli. Ego dixi in festinare meo. Postquam Dauid descripsit propriam dispositionem quantũ ad dilectionem, dicendo dilexi, & quantum ad fidem, dicendo credidi: modo describit quantum ad spem. Et intendit quòd perdidit spem: iuxta id quod scriptũ est. i. Reg. xxiii. Dauid desperabat se posse euadere a facie Saul. Verum hanc desperationem non quieto sed turbato animo incurrisse se significat, dicendo. ego dixi, apud me, & forte confusciis, in festinare meo, in præcipitatione mentis meæ præ anxietate animi. omnis homo mentiens. Vsitatur. prouerbium (scilicet quòd omnis homo quandoque mentitur) dixit. sed in hoc non errauit. Sed errauit in hoc quòd intendebat hoc prouerbium applicare ad Samuelis vaticinium: intendens dicere quòd etiam Samuel
H mentitus est in hoc vaticinio de futuro regno meo. Cernens siquidem Dauid se non posse euadere, ac per hoc statim se occidendum, præcipitauit sententiam quòd etiam Samuel falsum dixisset. Et hanc falsitatem insinuauit, vtẽdo illo communi prouerbio ad hoc. Et pinxit Dauid seipsum: qualis scilicet erat, quum profugus esset & in periculo mortis constitutus: vt tanto magis eluceſcat diuinæ gratiæ beneficium, quantum ipse erat minus dispositus ad illud.

QVID reddam domino.) Tractatur hic illa particula, & in diebus meis vocabo: declarando præsentem dispositionem animi sui ad recognoscendum tantum beneficiũ a deo. Quid reddã domino, appositiue omnibus retributionibus eius super me. Significat enim ex modo loquendi se non habere quod reddat domino, quod reddat tot retributionibus diuinis: vt hinc intelligamus quàm magnificat diuina beneficia. Quæ appellauit retributiones, nõ suis meritis sed suis demeritis. intendit enim quòd deus retribuit sibi bonum pro malo: hoc est non obstante desperatione eius. Calicem salutum, leuabo. Ecce quid reddam, sacrificium gratiarum actionis. hoc enim describit a leuatione calicis salutum, hoc est pro salutibus habitis. Quia enim libamina in
I huiusmodi sacrificiis pro gratiarum actione interueniebant, ideo a calice descripsit. Et in nomine, non alicuius idoli, sed domini vocabo, pro inuocabo. Vota mea domino soluã. Sacrificium quod offeram, votiuum erit, desideratum ac debitum, coram nũc omni populo eius. reddã nunc, iam rex. reddam coram omni populo eius: quia rex iam sum Israel: alioquin non dixisset omni populo eius. Cara in oculis domini mors gratiosis eius. Ratio votorum reddendorum explicatur, quia in oculis domini mors imminens seu intentata gratiosis eius est cara: hoc est magno æstimata, in magno precio habita. ac per hoc non facile permittitur. Et intendit per hoc q deus se computauit inter gratiosos suos, multum appreciando mortem eius: dum non permisit illum occidi a Saule, quanuis mors tunc immineret ipsi Dauidi. Gratiosos dei intellige actiue: eos scilicet qui gratis propter deum donant. Obsecro domine. Duo promiserat: calicẽ scilicet & inuocationem. De calice dixit, vota mea &c. Inuocationem modo subiungit. Obsecro, aduerbium
K obsecrantis est: introducit enim seipsum obsecrãtem. Quia ego seruus tuus. profitetur supra sua merita diuinum beneficium: dum profitetur bis se seruum dei, nec solum seruum sed filium seruæ dei: vt etiam se natum seruum profiteatur. partus enim sequitur ventrem. Et tamen dissoluisti vincula, dignatus es liberare me a vinculis. Vincula appellat circundationem militũ Saulis, qua tanquam vinculis ligatus tenebatur ne posset fugere. Ideo tibi sacrificabo sacrificium confessionis, hoc est laudis tuæ: & in nomine domini vocabo. Grati animi est non satiari repetitione susceptæ beneficii. Et propterea quum gratus animus hic describatur, idem beneficium pluries repetit: & simul quas potest referre gratias, gaudet repetendo promittere. Et propterea repetit non solum beneficium, sed sacrificium & inuocationem & vota reddenda, accumulãs locum gratiarum actionis: in atriis domu[illegible] tui Hierusalem. Atria domus domini loca erant sacrificiorum. Et quia tunc temporis altare holocaustorum non erat in Hierusalẽ sed
A in excelso Gabaon, vbi erat tabernaculum factum a Moyse (vt dicitur. i. Paralipo. xxi.) ad illius differentiam addidit propheta in medio tui Hierusalem: hoc est in publico ciuitatis Hierosolymæ. in qua erant atria domus dei: hoc est tabernaculi facti a Dauide in quo erat arca domini.

Nec mireris quòd apostrophat ad Hierusalem: quum familiaris sit huic prophetæ varia apostrophatio. Halelu iah, laudate deum. Amen.

VVLGATA EDITIO. Halelu iah. CXVI.

LAudate dominum omnes gentes: laudate eum omnes populi.
Quoniam confirmata est super nos misericordia eius: & veritas domini manet in æternum.
B

IVXTA HEBRAEVM. CXVII.

1 Propheta. LAudate dominum omnes gentes: laudate eum omnes populi.
2 Quia roborata est super nos gratia eius & veritas domini æterno: halelu iah.

TItulus nullus est. Materia psalmi ex authoritate Pauli apostoli ad Romanos. xv. habetur: q scilicet inuitantur ad gentes ad honorandum deum super misericordia in aduentu Messiæ.

SVMMARIVM EST.

Propheta inuitat vniuersum mundum ad laudandum deum, quia venit Messias plenus gratiæ & veritatis.

Persona loquens propheta est.

LAudate dominum.) Aduerte, ter in hoc paruulo psalmo repeti laudate dominum (bis scilicet C in hoc versiculo & tertio in calce: finitur enim psalmus iste per halelu iah) vt trinario numero ad perfectam inuitet laudem. Omnes gentes & omnes populi inuitãtur: vt nullum exceptum intelligas. Quia roborata est super nos. Pronomen nos, demonstrat inuitatas gentes & populos secum: vt nec seipsum propheta excludat a tanto beneficio. Vbi aduerte aduentum Messiæ describi ex triplici cõditione. Prima est vniuersalis extensio. significata per omnes gentes & omnes populos vna cum propheta. Secunda est robur vniuersarum viarum domini, significatum dicendo. quia roborata est gratia eius & veritas domini. vniuersæ siquidẽ viæ domini. sunt gratia & veritas. Ante aduentũ enim Messiæ viæ domini gratia & veritas infirmæ, imbecilles & debiles erant: per aduentum vero Messiæ conualuerunt & roboratæ sunt. quoniã venit plenus gratiæ & veritatis: & gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Manifeste nanque gratia con-
D ualuit, valdè affluens: & similiter veritas doctrinæ, vitę & iustitiæ, vbique robur accepit. Aeterno. Et est datiui casus pro ablatiuo: vt prædictum est. Tertia significatur conditio sempiternitatis: hoc est quòd robur gratiæ & veritatis effectum est æternum. Ante aduentum siquidem Christi gratia & veritas erant temporales. tum quo ad promissiones, quia bona temporalia in veteri promittebantur testamento: tum quoad durationem status. Per aduentum autem Christi roborata est tam gratia quàm veritas ad æternum. tum ratione promissionum æterni præmii tum ratione immutabilis status noui testamenti vsque ad consummationẽ seculi. Halelu iah, tertio laudate deum. Amen.

VVLGATA EDITIO. Halelu iah. CXVII.

E CONfitemini domino: quoniam bonus, quoniam in seculũ misericordia eius.
Dicat nunc Israel: quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.
Dicat nunc domus Aaron: quoniam bonus quoniam in seculum misericordia eius.
Dicant nunc qui timent dominum: quoniam in seculum misericordia eius.
De tribulatione inuocaui dominum: & exaudiuit me in latitudine dominus.
G

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo.
Dominus mihi adiutor: & ego despiciam inimicos meos.
Bonum est confidere in domino: quàm confidere in homine.
Bonum est sperare in domino, quàm sperare in principibus.
Omnes gentes circundederũt me: & in nomine domini quia vltus sum in eos.
Circundantes circundederunt me: & in nomine domini quia vltus sum in eos.
Circundederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis: & in nomine domini quia vltus sum in eos.
Impulsus euersus sum vt caderem: & dominus suscepit me.
Fortitudo mea & laus mea dominus: & factus est mihi in salutem.
G Vox exultationis & salutis: in tabernaculis iustorum.
Dextera domini fecit virtutem: dextera domini exaltauit me, dextera domini fecit virtutem.
Non moriar sed viuam: & narrabo opera domini.
Castigans castigauit me dominus: & morti non tradidit me.
Aperite mihi portas iustitiæ, ingressus in eas cõfitebor domino: hæc porta domini, iusti intrabunt in eam.
Confitebor tibi: quoniam exaudisti me, & factus es mihi in salutem.
H Lapidem quem reprobauerunt ædificantes: hic factus est in caput anguli.
A domino factum est illud: & est mirabile in oculis nostris.
Hæc est dies quam fecit dominus: exultemus & lætemur in ea.
O domine saluum me fac, o domine bene prosperare, benedictus qui venit in nomine domini.
Benediximus vobis de domo domini, deus dominus & illuxit nobis.
Constituite diem solennem in condensis, vsque ad cornu altaris.
1 Deus meus es tu & confitebor tibi, deus meus es tu & exaltabo te.
Confitebor tibi, quoniam exaudisti me, & factus es mihi in salutem.
Confitemini domino, quoniam bonus, quoniã in seculum misericordia eius.

IVXTA HEBRAEVM. CXVIII.

1 *Propheta.* Confitemini domino[4], quoniam bonus, quoniam æterno gratia eius. est
2 Dicet nunc Israel quoniam æterno gratia eius. est
3 Dicent nunc domus Aaron quoniam æterno gratia eius. est
4 Dicent nunc timentes dominum[4] quoniam æterno gratia eius. est
5 *Messias.* De angustia vocaui dominum, respondit mihi in latitudine dominus.
6 Dominus[4] mihi, non timebo quid faciet mihi homo. adest
7 Dominus[4] mihi in adiutoribus meis, & ego respiciam in osoribus meis. adest
8 Melius sperare in domino[4] quàm confidere in homine. est
9 Melius sperare in domino[4] quàm confidere in principibus. est
10 Omnes gentes circundederunt me, in nomine domini[4] quoniã excidam eas, quoniam
11 Circundederunt me, etiam circundederunt me: in nomine domini[4] quoniam excidam eas. quoniam
12 Circundederunt me quasi apes, extinctæ sunt quasi ignis spinarum: in nomine domini[4] quoniam excidam eas
13 Impellendo impulisti me ad cadendum: & dominus[4] adiuuit me. o populo
14 Fortitudo mea: & cantus domini[4] fuit mihi saluti.
15 Vox cantus & salutis in tentoriis iustorum: dextera domini[4] faciens fortitudinem. hæc vox
16 Dextera domini[4] excelsa: dextera domini[4] faciens fortitudinem.
17 Non moriar: sed viuam, & narrabo opera domini[4].
18 Castigando castigauit me dominus[4]: & morti non tradidit me.
19 Aperite mihi portas iustitiæ: introibo in eas, confitebor dominum. apostoli
20 Hæc porta domino[4]: iusti intrabunt in eam.
21 Confitebor te: quoniam respondisti mihi, & fuisti mihi saluti.
22 *Iusti.* Lapis despexerunt ædificantes, fuit capiti anguli. quem
23 A domino[4] fuit istud: hoc separatum in oculis nostris.
24 Hæc dies fecit dominus[4]: exultabimus & lætabimur in ea. quam
25 Obsecro domine[4] saluifica nunc: obsecro domine[4] fac proficere nunc.
26 Benedictus qui venit in nomine domini[4], benediximus vos de domo domini[4]. Sy
27 Deus dominus[4] & illuxit nobis: ligate festum frondibus vsque cornua altaris.
28 *Propheta.* Deus meus tu, & confitebor te: deus meus exaltabo te. est
29 Confitemini domino[4]: quoniam bonus, quoniam æterno gratia eius.

TItulus nullus est. Materia psalmi ex authoritate domini, Matthæi vicesimoprimo. Marci duodecimo. & Lucæ vicesimo. monstratur Messias, quum ex hoc psalmo inducitur, lapidem quem reprobauerunt ædificantes hic factus est in caput anguli: a domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Idemque firmatur ex authoritate Petri apostoli. tum Actuum quarto dicentis, Hic est lapis qui reprobatus est a vobis ædificantibus: qui factus est in caput anguli, & non est in alio aliquo salus. Tum in secundo capitulo primæ epistolæ dicentis. Ad quem accedentes lapidem vnum: ab hominibus quidem reprobatum, à deo autem electum. Et infra. Vobis igitur credentibus honor: non credentibus autem lapis quem reprobauerunt ædificantes hic factus est in caput anguli. Ex contextu nihilominus psalmi apparet psalmum totum de Christo tractare. Nam persona descripta in hoc psalmo angustata, circundata, impulsa ad casum, castigata, morti non tradita, saluata ac excisura persecutores suos, introducitur vt materia ratioque gaudii iustorum, & vt ratio laudandi deum ab Israele, a domo Aaron, & a timentibus deum. Hinc enim apparet salutem ac victoriam personæ istius ad vniuersorum iustorum gaudium & salutem spectare: eandemque esse personam de qua sub specie lapidis dicitur, lapis quem despexerunt ædificantes, de qua postea subditur, benedictus qui venit in nomine domini, quæ dicit non moriar sed viuam, & aperite mihi portas iustitiæ. Nulli siquidem mortalium hominum conuenit vere dicere non moriar sed viuam. nulli puro homini potest vere dici, benedictus qui venit in nomine domini, deus dominus & illuxit nobis &c. Ex his enim apparet quòd materia psalmi ad literam est Messias a passione & morte liberatus per resurrectionem, punitu-
rus Iudæos & adorandus ab omnibus iustis &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SVMMARIVM EST.

F ☞ Propheta Meſiam multipliciter patientem, in deo confidentem, reſuſcitatum, euectum in caput anguli, adoratumque a iuſtis canit: inuitando propterea omnes ad laudem diuinæ gratiæ æternæ.

☞ Perſonæ loquentes ſunt propheta, Meſias, & iuſti.

CONfitemini.) Diuiditur pſalmus in partes duas: præpoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi, dominus mihi. Proponit tria. Primo inuitat communiter omnes ad laudandum deum ratione bonitatis & gratiæ æternæ, monſtratæ in reſurrectione Meſiæ. Confitemini domino, confeſſione laudis: quoniam bonus, & in ſeipſo & toti vniuerſo reſuſcitando Meſiam, quoniã æterno, non tempori, gratia eius, non ex meritis noſtris. Et dicitur ad æternitatem extenſa gratia eius propter æternitatis aditum deuicta morte reſeratum omnibus in Chriſti reſurrectione. ☞ Dicet nunc. Inuitatis communiter omnibus, prædicit ſpecialiter illos qui acceptabunt hanc inuitationem. Et primo populum Iſrael. Dicet, confitendo, nunc, reſuſcitato Meſia, Iſrael, genus Iudæorum. quoniam æterno gratia eius. Ecce quod confitebuntur, vt ſupra. ¶ Dicent nunc domus Aaron. Secundo genus ſacerdotale. Et de fide in Chriſtum tam Iſraelitarum quàm ſacerdotum, teſtantur Actus Apoſtolorum: vbi multitudo magna Iudæorum poſt Chriſti reſurrectionem caedens deſcribitur in Chriſtum. Et de ſacerdotibus dicitur Act. vi. multa etiam turba ſacerdotum obediebat fidei. Meminit autem ſpecialiter horum, quia fuerunt primitiæ fidei Chriſtianæ. ¶ Dicent nunc timentes dominum. Tertio loco vniuerſi timentes deum prædicuntur acceptaturi fidem. ¶ De anguſtia. Tertium propoſitorum explicatur, introducendo Meſiam proponentem materiam antedictæ diuinæ gratiæ extenſæ ad æternitatem. De anguſtia, paſſionis & mortis, vocaui dominum, recurrendo ad ipſum, reſpondit, facto, mihi in latitudine, impaſſibilitatis & vitæ, dominus. Et rurſus. de anguſtia prædicationis inter Iudæos, reſpondit mihi in latitudine fidei totius mundi. In vtraque ſiquidem anguſtia Chriſtus conſtitutus fuit: & vtrunque
H Iudæi perſecuti ſunt, intendentes & vitam corporalem Chriſti tollere, & fidẽ in eum extinguere. Et vtriuſque latitudinem reſurgendo aſſecutus eſt: quia & ad vitam reſurrexit immortalem, & ad fidem ſuam in vniuerſo mundo propagandam.

DOMINVS mihi) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, de anguſtia vocaui dominum. Secundo illa, reſpondit mihi in latitudine dominus, ibi vox cantus. Tertio illa, confitemini domino &c. ibi lapis. ¶ Tractatur itaque vocatio domini in tribulatione, aſſignando rationem recurſus ad deum ex efficacia diuinæ opis quæ præſtatur recurrentibus ad deum. Declarat itaq; efficaciã diuinæ opis multipliciter. Primo quantum ad ſecuritatẽ.
I Dominus mihi, adeſt: non timebo, ecce effectus, quid faciet mihi homo, hoc eſt, quæcunque humana potentia. Hanc autem ſecuritatem conſtat fuiſſe in Chriſto: vtpote qui voluntarie ſubiit mortem, ſecurus de reſurrectione. Nec obſtat quod Marc. xiiii. dicitur quod cœpit pauere: quoniã timor ille non fuit timoris paſſio, ſed propaſſio: hoc eſt non ſimpliciter timuit ſed dimiſit appetitum ſenſitiuum fungi officio proprio, fugiendo malum futurum imminens, abſq; vlla redundantia in rationem & voluntatem. Hic autem eſt ſermo de timore ſimpliciter & abſolute: quo timentes cupiunt vitare malũ imminens & euitarent ſi poſſent. ¶ Secundo quantũ ad victoriã. Dominus mihi in adiutoribus meis: hoc eſt inter omnes qui poſſent me adiuuare, ſolus dominus mihi adiutor. & ego reſpiciam in oſoribus meis. Victoriam deſcribit a viſione inimicorum conſequẽte victoriam completã, cõſueuerũt enim victores perfecta victoria videre hoſtes ſuos, ſcrutando in eis qui ſint, & quæ eorum ſunt. Et ab hoc actu videndi hoſtes, pluries in hoc pſalterio ſignificatur victoria. Ita quòd ſenſus eſt. & ego perfectam victoriã cõſequar de oſoribus meis.
K Hanc victoriam aſſecutum fuiſſe Chriſtum conſtat ſine aliquo humano adiutorio. ¶ Tertio quo ad ſpem. Melius ſperare in domino quàm confidere in homine. Vbi aduerte nõ comparationem fieri inter hominem & deum in adiuuando, ſed inter ſpem & confidentiam: quum enim maius ſit confidere quàm ſperare, inquit quòd melius eſt ſperare in deo quàm confidere in homine. & rurſus melius ſperare in domino quàm cõfidere in principibus. Homo cuius in prima comparatione meminit, nomen eſt naturæ: princeps autẽ nomen eſt potentiæ. Intẽdit enim quòd melior eſt ſimplex ſpes in deo quàm quæcũque cõfidentia in homine quãtũ ad vires quaſcunq; humanę naturæ, humani ingenii, humanę facultatis, humanarũ viriũ: & ſimiliter quàm cõfidẽtia quæcũq; in principibus cuiuſcũq; dominii fuerint, etiã cõprehendẽdo principes tenebrarũ: hoc eſt: dæmones. Quarto quo ad executionem. Omnes gentes circundederunt me. tũ quia omnis generis homines contra ipſum fuerunt. nam vt euangelica teſtatur hiſtoria, paſſus eſt a Iudęis & Gentibus,

a maribus & fœminis, a ſacerdotibus & laicis, a religioſis (Phariſæis ſcilicet) & ſecularibus, &c. A
Tum præcipue quia omnium nationum aliqui qui conuenerant ad ſolennitatem paſchalẽ, fuerunt contra ipſum clamãdo crucifige: quia illi qui conuenerãt ad Pilatũ pro opere miſericordiæ ſcilicet pro liberando vno vincto: quos euangeliſta dicit quũ aſcendiſſet turba) verſi ſunt ad petendũ mortẽ Chriſti. Vnde Petrus Act. ii. dixit Iſraelitis, ex omni natione quæ ſub cælo eſt conuenientibus in die pẽtecoſtes. hunc (ſcilicet Ieſum) affligẽtes interemiſtis. Et propterea dicit, omnes gentes circundederũt me. Et intendit ad literam q̃ paſſus eſt non ſolum a põtificibus & magnatibus, ſed etiam a popularibus omnium nationum, clamando crucifige crucifige. In nomine domini quoniam excidam eas, de terra in excidio Hieroſolymitano ſper Romanos principes. Et vt clara ſit conſtructio, ordina literam ſic. Quoniam omnes gentes circundederunt me, in nomine domini excidam eas. In hoc enim ordine apparet non ſolum demeritum Iudæorum circundantium, ſed cauſa excidii. apparet etiam q̃ non liuor vindictæ, ſed ſanctitas (in nomine domini) ad excidium faciendum inducet Chriſtũ. Et eodem modo ordinato literã duorũ verſi- B
culorum ſequentiũ, inchoando ſemper a cõiunctione cauſali. Vbi aduerte repeti circundederunt me etiam circundederunt me: ad ſimilitudinẽ circundantium hoſtium deſcribẽdo pertinaciam Iudæorum perſiſtentiũ ad volendum crucifige crucifige. Circundederunt me quaſi apes. Aſſimilantur occiſores Chriſti apibus: eo quòd ſicut apes aculeis lædendo, parum offendunt læſos & ſeipſas necant aut eneruant, inutiles deinceps ſe reddentes, ita Iudæi circundantes Chriſtum parum læſerunt Chriſtum: quia intra triduum reſurrexit immortalis, glorioſus &c. Sibiipſis autem ex percuſſione Chriſti intulerũt maximũ damnum, non ſolum æternæ damnationis, ſed in hac vita deſtructionis Hieruſalem, captiuitatis propriæ ac diſperſionis irreparabilis. Extinctæ ſunt quaſi ignis ſpinarũ. Gentes circundantes me ad mortẽ extinctæ ſunt, & ſecundũ q̃ erant vnagẽs habebantq; ciuitatẽ, templum, ſacerdotium, & ſecundũ potentiam perſequendi facto me in meis membris: quaſi ignis ſpinarũ, hoc eſt velociter, ſicut velociter extinguitur ignis ſpinarum. Et di- C
xit hoc vt deſcriberet cõminatum iam tertio excidium cito futurũ poſt perſecutionẽ Chriſti. Et vere ſic fuit: quia non præteriit generatio illa quando ſuperuenit excidium Hieroſolymitanum per Romanos factũ. Et ordina literam ſic. Quoniã circundederunt me ſicut apes, in nomine domini excidam eas: extinctæ ſunt quaſi ignis ſpinarũ. Sic enim optime quadrat. Quinto quantum ad reſurrectionẽ. Impellendo impuliſti me ad cadendũ. Apoſtrophat Meſias ad populũ volentem ipſum crucifigi. Et Hebreæ linguæ more dicit impellendo impuliſti, ad ſignificandã vehementiam impulſus. Et vtitur metaphora quaſi vehementer impulſus fuerit ad corporalem caſum: intendens q̃ facto paſſionis & crucis vehementer impulit eum populus ad cadendũ a vita.

Et dominus adiuuit me, fortitudo mea. Adugrte q̃ hactenus Meſias non deſcripſerat anguſtiã ſuam niſi quia circundatus ab omnibus gentibus tanquam apibus. Et propterea modo deſcribit ſe vehementer impulſum ad caſum: ſignificans per hoc mortẽ ſuam. Quam non mortẽ ſed im- D
pulſum ad caſum a vita nominat: quia non cecidit a vita ſecundum intentionem impellentium. Illi enim intendebãt vt Chriſtus caderet a vita ſicut cæteri homines, ſine reditu ad vitã infra triduũ: quod non ſunt aſſecuti. Et propterea dicit. Et dominus adiuuit me, non qualitercunq; ſed fortitudo mea, factus eſt ne caderẽ: hoc eſt adiuuit me factus fortitudo mea: hoc eſt ratio immortalis vitæ meæ. Et cantus domini fuit mihi ſaluti. Non ſolum dominus adiuuit me vt fortitudo mea, ſed etiam cantus domini: hoc eſt meritum prædicationis publice & ſponte velut cantando & laudando dominum, fuit mihi in ſalutem immortalis vitæ. Meruit enim Chriſtus per opera ſua ad dei laudem (quæ cantus domini appellantur) reſurrectionem ad vitam immortalem.

VOX cantus & ſalutis.) Tractatur hic illa particula, reſpõdet mihi in latitudine dominus: inchoando a latitudine effectus duplicis: lætitiæ ſcilicet & ſalutis. Vox, in reſurrectione mea, can- E
tus lætitiæ in diuinis laudibus, & ſalutis æternæ: non apud omnes, ſed in tentoriis iuſtorũ. Deſcribuntur iuſti non in domibus ſed tentoriis: quia non habent hic manentẽ ciuitatẽ, ſed futurã inquirunt peregrinantes ac militãtes. Dextera domini. Ecce vox cantus & ſalutis. Dextera domini faciens fortitudinẽ. Meſias ipſe dextera domini appellatur: quia humanitas eius eſt dei organum coniũctũ, ſicut dextera eſt organũ coniunctum perſonæ humanæ. Ipſe ergo Meſias cantatur in tabernaculis iuſtorum faciens fortitudinẽ, & in ſeipſo immortalis corporis, & rurſus faciens fortitudinẽ Chriſtianæ fidei in mundo. Et nihilominus cãtatur excelſus, quoniã in nomine eius omne genu flectitur cæleſtiũ, terreſtriũ & infernorum. In idem autem redit ſenſus, ſi per dexterã domini intelligis fauorabilẽ aſſiſtentium ſeu potentiã diuinã: fecit enim in Chriſti reſurrectione vtranq; fortitudinem. Et excelſa quo ad factum fuit: quia opus fuit valde excelſum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Non moriar sed viuam. Explicat Messias immortalitatem suam & opus proprium. Non moriar. amplius, sed viuam, sine fine. Christus resurgēs ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Et narrabo opera domini. Ecce opus Christi post resurrectionē. Narrabo per meipsum instruendo discipulos, & per eos vniuerso mūdo, opera domini, credenda. Castigando castigauit me dominus. Primum opus narrādum est mysterium passionis Christi. Hoc enim significatur dicendo more Hebræo, castigādo castigauit: vt magnā castigationem intelligas. Et vere magna fuit: vt acerbitas passionis & mortis testatur. Et morti non tradidit me. Metaphoricus est sermo ad similitudinē patris castigantis filium sed non occidentis illū. Sed sensus intentus est ꝙ non tradidit me morti sicut subiiciuntur morti alii homines. Alii siquidē dantur morti sic ꝙ non est in eorum potestate resurgere: me autē non sic dedit morti, sed sic vt in potestate mea esset resurgere. Potestatē inquit ipse habeo ponendi animā meam, & potestatē habeo iterū
G sumendi eam. Et rursus quia nō fuit traditus morti nisi triduo, ideo dicitur & morti nō tradidit me: sed potius mortē subdidit mihi. Et hoc est alterum opus narrādum spectans ad mysterium gloriæ Christi. In his enim duobus mysteriis pēdet vniuersa fides Christi. Aperite mihi portas. Apostrophat Messias ad discipulos suos, quos mittit ad prædicandū vniuerso mūdo ad narrandum hæc opera domini. Aperite, apostoli, mihi, non vobis, portas iustitiæ, euangelicā doctrinam & potestatē faciendi miracula ad confirmationem euangelii. Hæ siquidē sunt portæ iustitiæ fidei: per has enim aditus ordinatus est ad iustitiam fidei: dicente ipso Christo. Eūtes in mundum vniuersum prædicate euangelium, signa autem eos qui crediderint hæc sequētur &c. Introibo in eas. Introitus Christi in has portas (scilicet euangeliū & miracula) est interior cooperatio ad mouendū mētes hominum ad iustitiam fidei. Vanas vtrasq; portas esse sine huiusmodi ingressū Christi, testatur Ioan. euangelista: dicens aliquos eorum qui interfuerunt resurrectioni
H Lazari iuisse ad persecutores Christi obstinatos. Inde enim collegerunt concilium & concluserunt de morte Christi. Vnde & Marcus euangelista de huiusmodi ingressu dicit. Illi autem profecti prædicauerunt vbique domino cooperāte. Confitebor dominum. Effectus introitus Christi in has portas describitur actus fidei confitendo dominum, seu laudare deum de gratia fidei. Et dicit Christus se confessurum dominum in membris suis. iuxta illud. Viuo ego iam non ego, viuit autem in me Christus. Et rursus, an experimentum quæritis eius qui in me loquitur Christus? Hæc porta domino. Hoc est quod credent & laudabunt fideles mei: scilicet. Hæc porta domino, hæc fides euangelica est porta domino, per quam solam aditus est ad deum. Iusti intrabūt in eam. Non prius iusti, postea intrant: sed introeundo iustificantur, & iustificando intrant. Non est enim datum aliud nomen sub cælo in quo oporteat nos saluos fieri, dixit Petrus apostolus Act. iiii. Confitebor te. Reuocat sermonem ad deū. Confitebor te, laudabo te domine, per me-
ipsum & fideles meos: quoniam respondisti mihi. Conclusio est gratiarum actionis, quia respon
I disti mihi, facto resurrectionis glorioſæ: & fuisti mihi saluti, æternæ immortalitatis.

LAPIS.) Tractatur hic illa particula, confitemini domino: cum consequentibus, dicet nunc, dicent nunc &c. Tractatur autē introducendo iustos (apostolos scilicet & alios confitētes Christi resurrectionem) & inchoando ab admiratione facti, quòd Christus reprobatus a pontificibus & primatibus Iudæorum exaltatus est a deo. Lapis. Parabola assumitur lapidis refutati ab ædificatoribus & tamen demum positi in caput anguli, in loco honorabili significato per caput, & multum officioso, significato per angulum: vtpote ad officium coniungendi vtrunque parietem coeuntem in angulum. Et intendit per hanc parabolam sub specie lapidis Messiam solidum (de
K quo inquit Apostolus. Petra autem erat Christus) despectum & reprobatum a pontificibus Iudæorum, habentibus officium ædificandi domū viuam dei, quæ ex hominibus colentibus deum constituitur. Reprobatus enim ab his fuit tanquam indignus & inhabilis vt esset de synagoga, vt esset in numero colentium deum. Et tamen hic idem fuit in caput anguli. Factus est enim caput spiritualis ædificii Christianæ religionis, coniungens hinc Iudæos inde gentiles. Ipse nanque est pax nostra qui fecit vtraque vnum: vt dicitur ad Ephes. ii. A domino, nō ab humana arte, non casu, fuit istud: hoc separatum, id est mirabile & vere admiratione dignum, est in oculis nostris. Hinc clare apparet. ꝙ iusti introducuntur loquentes: alioquin non dicerent in oculis nostris, nec subderēt in numero plurali primæ personæ exultabimus & lætabimur. Hæc dies, supple est, fecit dominus, supple quam fecit dominus. Omnes dies fecit dominus: sed hęc dies immortalitatis singularissime dicitur facta a domino: quoniā dies est omnino supernaturalis ꝙ carneū corpus effectum fuerit immortalis vitæ, ꝙ inchoata fuerit immortalitas humani generis secundū corpus. Et propterea exultabimus, nos iusti, & lætabimur in ea, Obsecro domine. Vox est iustorū

exultantium & lætantium ob resurrectionem Christi alloquendo Christum. Et aduerbiū obse- A
crantis est obsecro. Obsecro domine salua nunc, ex quo aduenit tempus salutis: obsecro domine fac proficere nunc, fac augeri, profectum facere euāgelium fidei Christianæ. Benedictus qui venit in nomine domini. Ego veni in nomine patris mei, prædicabat Christus. Et propterea credentes recipiunt ipsum cantando benedictus qui venit in nomine domini. Et per hoc confitentur eius humanitatem. Deus dominus, & illuxit nobis. Dicendo deus dominus, confitētur eius diuinitatem. Et illuxit nobis, per gratiam internam & claritatem euangelicæ doctrinæ. Aperuit enim ad literam in die resurrectionis suæ apostolis sensum vt intelligerent scripturas. Et continue lucet nobis per lumen fidei: qui tunc longe clarius illuxit per dies. xl. apparens eis, & loquens de regno dei, & postea mittens spiritum sanctū visibiliter &c. Benediximus vos de domo domini. Aduerte quòd more metrico interponuntur quandoque sentētiæ. Vnde litera sic est ordinanda vt exposuimus, scilicet benedictus qui venit in nomine domini, deus dominus & il-
luxit nobis. Et postea subiungendum est, benediximus vos &c. quanuis iuxta metri compositio- B
nem hæc clausula benediximus vos de domo domini, media locetur inter benedictus & deus. Apostrophant itaque iusti recepta Christi fide ad cultores templi dei: hoc est ad Iudæos colētes deum secundum ritum veteris testamenti, dicendo. Benediximus vos, existētes de domo domini, cultores templi. Non maledixiмus vos, quoniam sequimur illum qui non venit soluere legem: sed benediximus vos, benedictionem promissam Abrahæ in qua benedicentur omnes gentes prædicauimus vobis. Et propterea ligate festum in frōtibus vsque cornua altaris: hoc est preparate diem festiuum. Alludit enim ad antiquum morem quo frondosos ramos ligabant in atriis templi hinc & inde pro solemnitate festi vsq; ad altare in quo offerebantur sacrificia. Et vsque hodie in multis ecclesiis huiusmodi ornatus seruatur: dū appenduntur rami lauri myrti &c. Intendit enim per hoc declarare quòd Iudæi cum gaudio festiuo amplecti deberent fidē resurrectionis Christi, quem tanto desiderio patres expectauerunt.

DEVS meus tu.) Hactenus iusti locuti sunt: modo propheta qui inchoauit psalmum loqui- C
tur, alloquendo Messiam iam resuscitatum a mortuis. Deus meus tu, & confitebor, nō erubescam confiteri te esse deum meum: deus meus exaltabo te, non in teipso sed laudibus extollēdo. Confitemini domino: quoniam bonus, quoniam æterno gratia eius. Post professionem fidei suæ hortatur omnes ad laudandum deum de tanto beneficio: repetendo quod in principio proposuerat. Amen.

Aleph VVLGTA EDITIO. Halelu Iah. CXVIII.

Beati immaculati in via: qui ambulant in lege domini.
Beati qui scrutātur testimonia eius: in toto corde exquirūt eū.
Non enim qui operantur iniquitatē: in viis eius ambulauerūt.
Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. D
Vtinā dirigātur viæ meæ: ad custodiendas iustificationes tuas.
Tunc nō confundar: quū perspexero i omnibus mādatis tuis.
Confitebor tibi in directione cordis: in eo quod didici iudicia iustitiæ tuæ.
Iustificationes tuas custodiam: non me derelinquas vsquequaque.

IVXTA HEBRAEVM. CXIX.

Prophetæ.
1 Aleph Beatitudines perfectorū viæ, ambulantiū in doctrina domini[4]. E
2 Aleph Beatitudines custodientiū testimonia eius: in tota corde requirent eum.
3 Aleph Etiam non operati iniquitatem, in viis eius ambulauerunt.
4 Aleph Tu mandasti præcepta tua: ad custodiendum valde.
5 Aleph Vtinam dirigentur viæ meæ: ad custodiendum statuta tua.
6 Aleph Tunc non erubescam: in meo respicere ad omnia mandata tua.
7 Aleph Confitebor te in rectitudine cordis: in meo discere iudicia iustitiæ tuæ.
8 Aleph Statuta tua custodiam: ne derelinque me vsque valde.

TItulus nullus est. Materia psalmi ex ipso euidenter apparet moralis: quia a principio vs-
que ad finem morales actus tractat. Circa rationem autem tractādi, aduerte prophetam in

Universidad de Deusto
Biblioteca

F hoc psalmo conuertere tria,scilicet gratiam diuinã, legem diuinã,& motus humanos. Ita quòd intentio prophetæ,est horum trium connexionem describere secundum diuersos seu vniuersos motus humani animi ad deũ tendentis. Et propterea tot induit personas quot genera motuum humanorum introducit,quatenus formandi seu formati sunt diuina gratia, & similiter quatenus formandi seu formati sunt diuina lege. Et gratia quidem diuina significatur diuersis actibus:puta dirigere,docere,viuificare,saluare,confirmare &c. Lex vero significatur mandato, præcepto,testimonio,verbo &c. Actus autem humani significãtur desiderio,electione, oratione &c. Vnde materia psalmi est homo tendens ad deum, formandus seu formatus in actibus suis diuina tam gratia quàm lege. Et quia psalmus iste ex.xxii.octonariis constat iuxta. xxii. literas alphabeti Hebraici, sicque Hebræa lingua conditus est vt quilibet octonarius vendicet sibi propriam alphabeti literam non solum in primo versiculo sed in singulis octo versiculis (ita quòd totus primus octonarius in capitibus singulorum octo versuum incipit ab Aleph,& similiter se-
G cundus a Beth,& sic deinceps)ideo reseruato secretiore mysterio spirituisancto accipiendũ hinc sensui quòd alphabetum integrum hoc in psalmo significet vniuersitatem motuum ambulantium in via dei:& quòd diuersitas literarum significet diuersas esse materias diuersorum octonariorum:& quòd vnitas literæ in vno octonario significet vnitatẽ materiæ in illo. Et propterea psalmus iste vtpote singularis,merito sibi vendicat singularem exponendi modum.

Persona loquens propheta est.

BEatitudines perfectorum.) Diuiditur psalmus in.xxii. partes iuxta.xxii.octonarios. Ita quòd xii.personas agit propheta in hoc psalmo: singulas in singulis octonariis explicandas. In hoc itaque primo octonario agit propheta personam desiderantis vt dirigantur viæ suæ ad deũ. Et exprimitur persona hæc in versiculo quinto,vtinam dirigentur viæ meæ ad custodiendũ sta-
H tuta tua. Aptum profecto principium:quoniam primus humanæ mentis motus versus deum,est desiderare dirigi ad deum. Describitur autem persona hæc tum ex motiuis desiderii, tum quo ad rem desideratam,tum quo ad fructum rei desideratæ. Motiua sunt duo seu tria. Primum ex parte finis seu præmii:quod est primum in intentione. A quo inchoat suspirando. Beatitudines, in hac vita in spe & in alia in re, sunt perfectorum, non scientia aut decore,sed viæ hominum ambulantium in doctrina domini. Et intendit quòd beati sunt non quicunque sed perfecti. Acsi aperte dixisset. O fœlices eos qui sunt perfecti inter ambulãtes in doctrina domini. Inter ambulantes dixit,non inter scientes. Congruit personæ desideranti dirigi vias suas ad deum,vt primum suspiciat contemplando præmium ambulantium in via dei,& suspirando ad illud fœlicitatem eorum præferat. Beatitudines custodientium. Non solum perfectos sed proficientes in via dei beatos exclamat. Custodientes a duplici actu describuntur, scilicet ab exteriori obseruatione,dicendo custodientium testimonia eius. Diuina præcepta appellantur etiã testimonia dei.
I tum quia testimonium perhibent deo vt legislatori quatenus vera,iusta sanctaque sunt:& testimonium perhibent nobis seruantibus ipsa quòd filii dei sumus. In toto corde. Exterior obseruatio nisi ex integro corde requiratur deus,nihil prodest. Et propterea non dicuntur beati custodientes,nisi simul sint ex toto corde quærentes deum. Toto autem corde quærere deum, est quærere deum sic quòd in corde quærentis nihil sit contrarium officio quærendi deũ. Si enim in corde esset locus contrario,iam non ex toto corde quæreretur.

ETIAM non operati iniquitatem.) Triplex ordo ambulantium in via dei descriptus est, scilicet perfectorum in primo,proficientium in secundo,& incipientium in hoc tertio versiculo. Et vtrique quidem illi dicti sunt beati,isti autẽ non:vt hinc insinuetur duo motiua desiderii de-
K scribi. Alterum ex beatitudine. Alterum ex cunctis ordinibus ambulantiũ in via dei. Magnum siquidem motiuum desiderii est beatitudo:sed non despiciendũ motiuũ est multiplex ordo ambulantium in via dei. Accenditur enim desideriũ non solum ex præmio,sed ab exẽplo:præcipue diuersorum ordinũ ambulantiũ in via dei. Perfectis itaq; & proficientibus adiungit studẽtes ad cauendũ a peccatis. Hoc est enim incipientiũ studiũ. Et hoc significatur dicẽdo. Etiã non operati iniquitatẽ. In quo studiũ ad cauendũ a peccatis cũ victoria,describitur per non operari iniquitatem. In viis eius,dei,ambulauerunt:hoc est etiam ipsi sunt de numero ambulantium in via dei

TV mandasti.) Tertium motiuum desiderii,ex parte agentis (hoc est dei præcipientis)describitur. Tu, deus, non Moyses aut angelus aut homo quicunque,mandasti præcepta tua,non humana decreta:ad custodiendum, non ad audiendum aut sciendum seu docendum sed ad obseruandum,valde,non parum,non tepide,non segniter. Constat enim multum conferre ad mouendum humanum animum,authoritatem tanti principis præcipientis. Vtinam(ipsum aduerbium

explicat personam desiderantem)dirigentur,a diuina gratia. viæ meæ. Hebræi nullum habentes A futurum nisi indicatiui,illo vtuntur loco optatiui. Ecce res desiderata:ꝙ dirigantur viæ meæ,cogitationes,volitiones,passiones,operatiões,locutiones, studia mea. Hæc enim sunt viæ per quas in humana vita humanus graditur animus. Ad custodiendum statuta tua,ad obseruandam legẽ tuã. Aduerte hic pro toto hoc psalmo quòd statuti nostri vtuntur ad significandum præcepta cerimonialia: vt hinc discernant lectores quando in hoc psalmo fit specialis mentio de præceptis cerimonialibus. Et hoc in versiculo aduerte personã desiderantem describi ab obseruatione cerimonialium(vtpote minimorum præceptorum)ad significandum quòd persona hæc desiderat vias suas dirigi ad plenam obseruationem diuinæ legis B vsque ad minima præcepta.

TVNC non erubescam.) Tractatur fructus duplex directionis desideratę simul explicando duplicem directionis modum. Reddit enim rationem ex parte fructus quare dixit vtinam dirigentur:quia in meo respicere ad omnia mandata tua non erubescam. Vbi respicere ad omnia mandata,est vna species directionis. Diuina siquidem gratia dirigit per hoc ꝙ facit hominem respicere non ad aliqua sed ad omnia mandata diuina:alioquin nõ sufficienter dirigeret: quum connexa sint omnia dei mandata. Et vno non viso,erraretur ita ꝙ fieret homo omnium reus:iuxta Iacobi apostoli sententiam cap.ii. Fructus autem visionis significatur dicendo,tũc non erubescam. Ratio siquidem erubescendi,est quum non tota lege prospecta occurrit aliquid contrarium,ꝙ si totam legem vidissemus non fuissemus confusi. Et sicut hoc accidit in erubescentia exteriori,ita contingit intus animum confundi non respectis mandatis dei omnibus.

Confitebor te. Hic est alter fructus directionis desideratæ:laudare.s.deum corde recto. Et hic fructus nasci describitur ex desiderata directione significata dicendo. In meo disce iudicia iu
stitiæ tuæ. Iudicia iustitiæ dei vocantur quæcũque iustitia dei iudicat debita esse a nobis siue deo C siue hominibus. Et diuina gratia dirigit nos faciendo nos discere quæcunque secundum diuinã iustitiam debemus,siue deo siue hominibus. Vbi etiam nota ordinatum progressum. Nã rectissimus directionis ordo significatur,prius considerare omnia dei mandata:per quod vitia precipitationis,inconsiderationis & negligentiæ excluduntur. Deinde discere ab illis mandatis quę cunqꝫ sunt debita:quia ad hoc ordinatur videre omnia mandata vt discamus quod debemus tã deo quàm hominibus. Et singulis speciebus directionis congrui accommodantur fructus illi nõ erubescere,huic recto corde confiteri deum.

STATVTA tua.) Duo desiderauerat,s.dirigi & custodire legem)dicendo,vtinam dirigantur viæ meæ ad custodiendum statuta tua. Explicauit prius fructum duplicem directionis: explicat modo fructum custodiæ. Et(vt iam dictum est)per custodiam statutorum intendit obseruationem legis plenam vsque ad minima quæ sunt præcepta cerimonialia.

NE derelinque.) Fructus plenæ obseruationis legis describitur ꝙ deus nõ derelinquit hoiem vsq; valde:hoc est vsque ad enormẽ lapsum,quãuis relinquat eum citra magnum casum. Et describitur fructus hic deprecatiue: quia de auxilium custodiens hominem ad perseuerandum in gratia sua,non est donum aliquod positũ in anima nostra,sicut sunt charitas & aliæ virtutes infusæ:sed est specialis cura quàm diuersis actionibus,motibus & occasionibus &c. deus exercet, cu
stodiendo hominem ne vsqueadeo labatur vt perdat gratiam:quod esset dereliqui hominem D vsque valde. Continuis itaque precibus recognoscendum hunc fructum propheta significauit, deprecatiue ipsum subiungendo: tanquã non in sua sed in dei actione consistentem.

VVLGATA EDITIO.

Beth. IN quo corrigit adolescentior viam suam, in custodiendo sermones tuos?

In toto corde meo exquisiui te: ne repellas me a mandatis tuis. E

In corde meo abscondi eloquia tua: vt non peccem tibi.

Benedictus es domine: doce me iustificationes tuas.

In labiis meis pronunciaui: omnia iudicia oris tui.

In via testimoniorum tuorum delectatus sum: sicut in omnibus diuitiis.

In mandatis tuis exercebor: & considerabo vias tuas.

In iustificationibus tuis meditabor: non obliuiscar sermones tuos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IVXTA HEBRAEVM.

1 Beth. IN quo mundabit puer viam suam, ad custodiendum secundum verbum tuum?
2 Beth. In toto corde meo exquisiui te: ne aberrare me fac a mandatis tuis.
3 Beth. In corde meo abscondi dictum tuum: propterea non peccabo tibi:
4 Beth. Benedictus tu domine: doce me statuta tua.
5 Beth. In labiis meis narraui, omnia iudicia oris tui.
6 Beth. In via testimoniorum tuorum lætatus sum: quasi super omni opulétia.
7 Beth. In præceptis tuis loquar: & respiciam semitas tuas.
8 Beth. In statutis tuis delitiabor: non obliuiscar verbum tuum.

IN quo mundabit.) In hoc secundo octonario propheta induit personam innocentis pueri cupientis se custodire mundum secundum legem Dei. Hæc enim persona explicatur in primo F versiculo, dicēdo interrogatiue. In quo mundabit. mūdam habebit, viam suam, actiones & mores vitæ suæ, puer, innocens. Ab ætate innocentiæ & principio vtendi ratione nominauit innocentem. Mundauit inquam ad custodiendum, seipsum, secundum verbum tuum, non secundum consilia carnis aut mundi.

IN toto corde.) Describitur cura huius personæ dupliciter secundum duas partes iustitiæ. Primo secundum declinare a malo: & deinde secundum facere bonum. In vtraque cointelligēdo secundū legem Dei. Cura ad declinandum a malo, describitur in secundo & tertio versiculis, in duobus assumptis ad hoc mediis. Primum est. In toto corde meo exquisiui te: hoc est quæ H tua sunt, regnum tuum, voluntatem tuam, gloriam tuam &c. & sic consequar ne aberrare me fac à mandatis tuis: hoc est ne permittas me peccare. Et describitur fructus iste deprecatiue propter rationem superius dictam in vltimo verū primi octonarii: quia scilicet actio ista non est in potestate personæ sed Dei. Simulq; significatur primo medio ad declinandum a malo, coniunctum esse continuum recursum ad Deum, supplicando ne aberrare me fac à mandatis tuis.

IN corde meo.) Secundum medium ad declinandum à malo, describitur. In corde meo abscondi dictum tuum: hoc est tantifeci & tam chara habui dicta tua ꝙ recondidi ea in secretissimo loco cordis mei, ad similitudinem rerum precioſarum quæ seruandæ recunduntur in locis occultis. Fructus autem subditur. Propterea non peccabo tibi, non offendam te. Libera prudens lector hæc duo media: quia inuenies ea efficacissima.

B Enedictus tu.) Cura eiusdem personæ ad alteram iustitiæ partem (scilicet ad faciendum bonum) describitur triplici medio. Primum est recursus ad Deum. tum gratias agendo, benedictus I tu domine. tum supplicando ei vt dignetur esse doctor internus etiam in minimis legis, doce me statuta tua.

IN labijs meis.) Post recursum ad Deum, adiungit media propriorum studiorum. Quorum primum est exerecere se in locutione diuinorum. In labijs meis narraui omnia iudicia oris tui. Nō dicit omnia iudicia tua) sciebat enim ꝙ inenarrabilia sunt omnia iudicia Dei) sed dicit omnia iudicia oris tui. hoc est manifestata nobis ore tuo: hæc enim sunt narrabilia. Nec dicit ꝙ simul aut vno die omnia narrauit, sed ꝙ narrauit: hoc est ꝙ exercuit se in narrationibus iudicio rum Dei continuando vsq; ad narrationem omnium, quæ tamen Deus manifestauit, Quod est significare continuam exercitationem in locutione diuinorum operum. Hoc est enim magnū medium ad faciendum bonum.

IN via testimoniorum tuorum.) Vltimum medium describitur lætitia in via Dei. In via testimoniorum tuorum: hoc est operum charitatis, fidei, spei. Hæc enim sunt testimonia Dei in K hominibus: iuxta verbum Domini. In hoc cognoscent homines ꝙ discipuli mei eritis si dilectionem meam seruaueritis Ioan. xiij. Quasi super omni opulentia. Non appareat ibi valde magna virtus lætari in via Dei sicut in omnibus diuitijs: quandoquidem Paulus ad Romanos sexto. fragilitati humanę compatiens dicit se non plus exigere, dicendo. Humanum dico propter infirmitatem carnis vestrę, sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditię & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitię in sanctificationem.

IN præceptis tuis.) Vtriusq; medii assumpti ad faciendum bonū) scilicet locutionis de diuinis & lętitiæ in via Dei) fructus describit: vt intelligamus quantum vtilitatis afferant dicta media. Fructum itaq; locutionis continuæ de diuinis describit, repetendo locutionem. In præceptis tuis

loquar, perseuerabo loquens. Et respiciam. Hic est fructus. Respicere semitas Dei, illuminari ad videndum etiam arctas vias Dei ducentes ad vitam: per quas pauci gradiuntur.

IN statutis tuis delitiabor.) Repetit quoq; medium lætitiæ in perseueranti solatio etiam in K minimis legis. Non obliuiscar. Ecce fructus lætitiæ & solatij in diuinis. Et vere magnus fructus est non obliuiſci verbum Dei. Intellige per non obliuiſci non solam memoriam: sed memoriam de qua alibi scriptum est, & memores sunt mandatorum ipsius ad faciendum ea. Non omittam exequi verbum tuum.

VVLGATA EDITIO.

1 Gimel. RETribue seruo tuo: viuifica me, & custodiam sermones tuos.
Reuela oculos meos: & considerabo mirabilia de lege tua.
Incola ego sum in terra: non abscondas a me mandata tua. A
Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore.
Increpasti superbos: maledicti qui declinant a mandatis tuis.
Aufer a me opprobrium & contemptum: quia testimonia tua exquisiui.
Etenim sederunt principes & aduersum me loquebantur: seruus autē tuus exercebatur in iustificationibus tuis.
Nam & testimonia tua meditatio mea est: & consiliū meū iustificationes tuę. B

IVXTA HEBRAEVM.

1 Gimel. RETribue super seruum tuum: viuam & custodiam verbum tuum.
2 Gimel. Reuela oculos meos: & videbo separata de doctrina tua.
3 Gimel. Peregrinus ego in terra: ne absconde a me manda tua.
4 Gimel. Fracta anima mea ex desiderio ad iudicia tua: in omni tempore.
5 Gimel Increpasti superbos: maledicti aberrantes a mandatis tuis.
6 Gimel. Volue desuper me opprobium & contemptum: quoniam testimonia tua custodiui.
7 Gimel. Etiam sederunt principes, in me locuti sunt: seruus tuus loquetur in statutis tuis.
8 Gimel. Etiam testimonia tua solatia mea erunt: viri consilii mei erunt.

RETribue super seruum tuum.) In hoc tertio octonario propheta induit personam peregrini in hoc mundo: de quo apostolus. Non habemus hic manentem ciuitatem sed futuram C inquirimus ad Heb. vlt. Et explicat illam in tertio versiculo. Peregrinus ego in terra. Per quod aperit se non esse in terra vt ciuem mundi huius: sed versari in hoc mundo tanq̄ in aliena patria. Describitur autem peregrini persona dupliciter. Primo relata ad bonum desideratū. Secundò, relata ad malum præsens quod patitur. Ad triplex autem bonum desideratū se refert. Primò ad præmiū æternum, supplicando. Retribue super seruum tuum. Primum enim desidera tum a peregrino in terra est æternæ retributionis præmium: iuxta illud. ii. ad Timot. iiii. repositā est mihi corona iustitiæ quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Super seruum tuum, mercedem seruienti tibi. Viuam & custodiam. Secundum bonum desideratum a peregrino est continuum meritum, continuæ obsequi deo. Vnde per hoc comprobans se seruum dei ait. Viuam, non mihi, sed ad hoc vt custodiam verbum tuum, vniuersam vitam meam dicaui ad custodiendum verbum tuum.

REVELA oculos meos.) Tertiū bonū a peregrino desideratū est exercitatio mentis in con D sideratione diuinorum. Et quoniā mentis visio, ad similitudinem visionis corporalis impeditur quandoq; ex parte videntis habentis aliquod velamen in oculis, quandoq; autem ex parte rei videndæ quæ occultatur, ideo peregrinus vtrunq; impedimentum internæ considerationis desiderat tolli. Et primo quidē velamen obtusi sensus, dicendo. Reuela oculos meos, tolle velamē ab oculis meis internis. Obtusi inquit apostolus. ii. ad Cor. iii. sunt sensus eorum & velamen est super cor eorum quum legitur Moyses. Hoc velamen abstulit Christus, dū aperuit apostolis sensum vt intelligerent scripturas Luc. vlt. De altero vero impedimento postea petit. Ne absconde

Universidad de Deusto
Biblioteca

E á me mandata tua. Vobis inquit Christus Luc. viii. Datum est nosse misterium regni Dei, cæteris autem in parabolis,sub quibus occultatur mysterium regni Dei. Et videbo separata,id est mirabilia,de doctrina tua. Sublatis impedimentis hinc & inde, exercebor videndo mirabilia quę admiratione sui excitant & trahunt mentem ad considerandum, non, in curiosi doctrinis sed in doctrina tua.

F IR Acta anima mea. Dixerat retribue super seruum tuum, desiderādo retributionē æternā. Et quia retributio æterna actus est diuini iudicii (Deus enim iustus iudex retribuit vnicuiq; secundum opera eius:seruis suis æternum pręmiū,iniquis autē æternum suppliciū) ideo non modo declarat affectum in seipso subsecutum ex desiderio æternę retributionis integro: hoc est ex desiderio diuini iudicii integri:hoc est quo ad vtranq; partē iudicii.s.retributionē,tā iustis quàm iniquis. Desiderans enim æternum premiū, desiderat semiiudiciū:desiderans autem iudiciū dei erga iustos & iniustos, desiderat integrum iudicium. Et propterea peregrinus desiderium suum æternæ retributionis in principio positum, modo integrat: vt declaret effectum in se subsecutum ex tali integro desiderio. Huiusmodi itaque effectum describit dicēdo. Fracta anima mea. Infractus animus hominum huius mundi dicitur animus celsus,& fortē se exhibens ad ea quę sunt honoris,gloriæ,imperii, & id genus reliqua. Peregrinus iste ex desiderio æterni iudicii dei,fractum suum asserit animum: vtpote retractum ab appetitu honorum, gloriæ, & reliquorum quæ mundi sunt. Desiderio datiui casus est iuxta modum Hebraicæ linguæ. Ad iudicia tua (pluraliter dixit iudicia propter pluralitatem vindictarum quas postea subdit) in omni tempore:hoc est æterna.

I Ncrepasti superbos.) Pluralitas iudiciorum diuinorum subiungitur. Increpasti superbos, maledicti aberrantes. Duæ vindictæ describuntur. Altera communis omnibus iniquis. Maledicti aberrantes a mandatis tuis, ite maledicti in ignem æternum. Altera specialis superbis. Increpasti superbos. quia quum cætera vitia fugiant a Deo, sola superbia se opponit. Et propterea superbis deus resistit: & specialiter increpari describuntur. Et meminit horum iudiciorum peregrinus: quia desiderans bonum diuinæ iustitę hinc in suo præmio,inde in vindicta superborum & contemnentium mandata Dei, fregit sibiipsi animum a prosecutione mundanorum quæ superbi & aberrantes a mandatis Dei infracto animo prosequuntur. Vbi nota q̄ peregrinus non dicit se propter timorem horum iudiciorum, sed propter desiderium iudiciorum fractum habere animum:quia tantæ perfectionis est vt desideret diuinam iustitiam: iuxta verbum Pauli. Non solum autem mihi, sed & iis qui diligunt aduentum eius. Et non dixit,sed & iis qui timent.

V O L V E desuper me.)Postquàm relatus est peregrinus ad bonum desideratū, modo refertur ad malum quod patitur: malum scilicet opprobrii & contemptus. Despicitur enim & opprobrio afficitur quia reliquit quæ sunt huius mūdi & dicauit se mādatis dei:iuxta illud Iob.xii. deridetur iusti simplicitas,lampas contempta. Nec sępplicat tolle opprobrium & contemptum huiusmodi,sed volue:hoc est in alteram partem verte: scilicet in lætitiam & dignitatem: iuxta illud. Ibant apostoli gaudentes a conspectu consilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Diuina enim gratia voluitur opprobrium & despectio in digninitatē filiorum Dei, quum ideo contemnimur quoniam testimonia Dei custodimus.

E T I A M sederunt principes.)Explicat contemptores non solum populares sed etiam principes,non impetu furoris sed quum sederunt, non tacita cogitatione sed in me locuti sunt. Seruus tuus. Explicat qualis ipse peregrinus sit contemnentibus & loquentibus aduersus se etiam principibus. Et de seipso loquitur in tertia persona. Primo quo ad loquelam. Seruus tuus loquetur, perseuerabit loquens:in statutis tuis, etiam in minimis legis, Deinde qno ad delectationem. Etiam testimonia tua, sacræ scripturæ testimonium perhibentes de te, solatia mea, supple sunt. Et tertio quo ad consilium. Viri consilii mei: hoc est testimonia tua sunt & solatia mea & viri consilii mei, hoc est tanquàm viri consilii mei. Ita quòd supplent materiam solatii & locū consiliariorum: dum in testimoniis scripturarū delector, & ab ipsis consiliū capio.

VVLGATA EDITIO.

Daleth. ADhæsit pauimento anima mea: viuifica me secundū verbū tuum.
Vias meas enunciaui & exaudisti me: doce me iustificationes tuas.
Viam iustificationem tuarum instrue me: & exercębor in mirabilibus tuis.
Dormitauit anima mea præ tædio: confirma me in verbis tuis.

Viam iniquitatis amoue a me: & de lege tua misereri mei.
Viam veritatis elegi: iudicia tua non sum oblitus. A
Adhæsi testimoniis tuis domine, noli me confundere.
Viam mandatorum cucurri: cum dilatasti cor meum.

IVXTA HEBRAEVM.

1 Daleth. ADhæsit pulueri anima mea, viuifica me iuxta verbum tuum.
2 Daleth. Vias meas enarraui & respondisti mihi, doce me statuta tua.
3 Daleth. Viam precæptorū tuorū fac me intelligere: & loquar in separatis tuis.
4 Daleth. Stillauit anima mea præ tristia: confirma me iuxta verbum tuum.
Da leth. Viam falsitatis fac cessare a me: & doctrina tua miserere mei.
6 Daleth. Viam veritatis elegi: iudicia tua coæquaui.
8 Daleth. Adhæsi in testimoniis tuis domine: ne confunde me.
9 Daleth. Viam mandatorum tuorum curram: quoniam dilatabis cor meum.

ADhæsit pulueri.)In hoc quarto octonario propheta induit personam hominis mente seruientis legi Dei, carne autem legi peccati. Explicatq; hanc personam in primo versiculo. adhæsit pulueri anima mea. Caro humana corruptioni obnoxia vocatur puluis:dicente deo primo parenti post peccatum, puluis es & in puluerē reuerteris Gen.iii. Tali pulueri anima adhæret non solum vt naturalis forma eius,sed vt sentiens in opere suo carnalē fomitem. De qua ad hæsione inquit Apostolus ad Ro.vii.nō quod volo bonum hoc ago,sed quod odi malum illud facio. Et legenda est hæc particula ingemiscentis affectu. ita q̄ ingemiscens persona hæc ait. Adhæsit, velit nolit, pulueri, carnali fomiti, anima mea, volēs tēdere ad superiora. Sentit enim persona hęc, contraria: dum ex parte superiori mentē legē spiritus ac dei habet, ex parte vero inferiori carnales passiones legęque fomitis trahētis animā ad peccatum. Viuifica me. Describitur persona hæc tripliciter. Primo relata adpfectionē partis superioris. Secūdo relata ad perfectionem partis inferioris. & demum relata ad affectū vtriusq; perfectionis. Triplex autem in superiori parte perfectio tangitur. Primo vita, non naturæ sed gratiæ. Quam suppliciter petit a Deo. viuifica me iuxta verbum tuum: nō in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei, Deuter.viii. Secūdo recognitio sui, q̄ iuste hoc patitur. Quā explicat. vias meas enarraui, vias inquam internas, video aliam legē in membris meis repugnātem legi mētis meę. Has coram te enarraui, & respondisti mihi, reuelasti mihi iuste me hoc pati. quia per inobedientiam vnius peccatores cōstituti sumus. Hæc enim diuina responsio non datur nisi confitentibus diuersitatē viarum in seipsis in hoc q̄ anima adhæsit pulueri. hæc siquidem confessio longe est ab infidelibus omnibus, & negantibus peccatū originale. Doce me. Tertia perfectio diuinæ est instructionis. Quam petit dupliciter. Docē me statuta tua, etiā minima præcepta. viam præceptorum tuorum fac me intelligere. Docere cōmune est deo & aliis doctoribus: facere autem intelligere, officium est Dei. Et propterea subiungendo hunc effectum, ostendit q̄ internum docere petiit tam efficax vt pareret in eo intelligentiam, non quorūcunque sed viæ præceptorum Dei. Et loquar. Tanq̄ proprium mentis organum est lingua in officio locutionis. Et propterea cum parte superiori connumeratur perfectio linguæ. Et loquar in separatis, id est mirabilibus, tuis, tam rebus quàm operibus.

S T I Llauit anima mea prę tristitia.)Postq̄ relata est persona hæc ad perfectionem partis superioris, describitur modo relata ad perfectionē partis inferioris. In qua primo occurrit magna animi tristitia de sensata repugnantia quā significat. Stillauit, lachrymis, anima mea, non caro mea, præ tristitia, de repugnantia quæ nobis nolentibus inest. Lege hanc in Apostolo. infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? B

C O Nfirma me secundum verbum tuum.)Primum requisitum ad perfectionē inferioris partis est firmitas animi ad resistendum insurgenti seu repugnanti fomiti sensus. Et propterea primo petit. confirma me iuxta verbum tuum.

V I A M falsitatis.) Secundum requisitam ad perfectionem inferioris partis est debilitatio fomitis. Et ideo petit. viā falsitatis. Via carnis, via iniquitatis, via peccati & via falsitatis, in idem redeunt. sed appellatur via falsitatis, quia est via cōsona falsitati: hoc est habens secum non esse quod est & esse quod nō est. omnis em̄ huiusmodi via fallit: tanquàm ducēs ad bonū delectabile

Universidad de Deusto
Biblioteca

seu vtile seu etiã honestum, & tamen ducit ad æternũ damnũ,ad æternã tristitiam, & ad æter-
E num inhonestum.Fac cessare a me. Via fomitis quę via falsitatis dicitur,congenita est nobis in peccato originali.Et propterea persona hæc non audet dicere,viã falsitatis abstuli a me:sed supplíciter rogat fac cessare a me:ne scilicet abducat me. Et doctrina tua miserere mei. Petita firmitate animi & debilitate fomitis, supersest ad perfectionem inferioris partis mediũ quo habetur firmitas superius & debilitas inferius, vt homo expedite operetur bonum non obstante fomite.Hoc autem medium constat ex redundantia documentorum diuinorum seu diuinæ legis ad partẽ inferiorẽ,cũ triplici actione subordinata.Et ideo redũdantiã diuinę doctrinæ seu legis petit adiũcta cõmiseratione,dicẽdo & doctrina tua indole seu miserere mei. Est enim sensus,cõ miserãdo extẽde legem tuam,doctrinã tuã.eget enim pars animi inferior speciali cõmiseratione ad hoc vt diuina lex vsq; ad ipsam redũdet:quũ sit in infimo gradu participantiũ rationem.

F VIAM veritatis elegi.)Prima actio diuinæ doctrinæ seu legis,in animo concurrẽs ad perfectionem inferioris partis,explicatur.Non dicit veritatem sed viam veritatis.tum quia elegit viam morum veritati concordem.tum quia elegit non vnũ aut duos aut quosdam actus veritatis seu veritati cõcordes,sed elegit vniuersitatem actuũ veritatis; elegit enim non progredi alia via q̃ via veritatis. Iudicia tua coæquaui . Secunda actio cui prima subordinatur explicatur. Vnusquisq; princeps alicuius sectæ profitetur se viam veritatis eligere:sed mentiuntur si in via quam elegerunt iudicia diuina non coæquant,si a iudiciis diuinis discrepant,si veritatem aliam dicunt quãm eã quę cõformis est iudiciis diuinis.Et propterea persona hæc manifestat se viã veritatis elegisse,subiungens. iudicia tua coęquaui: hoc est cõformaui omnes electiones meas iudiciis tuis,nihil elegi difforme seu iniquum iudiciis tuis.

G A Dhæsi in testimoniis tuis domine.) Tertia actio cui subordinatur secunda,explicatur. Magna quęstio suborir i posset quę sunt iudicia dei & quæ nõ,& consequẽter quæ est veritas secundum iudicia dei & quę nõ,nisi adessent diuina testimonia:hoc est sacræ scripturæ , perhibentes testimonium de iudiciis diuinis.Et propterea persona hæc tanquã ad vltimã resolutionem electæ veritatis recurrit,afferens.adhæsi testimoniis tuis domine, adhæsi scripturis tuis ad eligendum viam veritatis secundũ iudicia tua.Et cum his omnibus suppliciter rogo ne confunde me. Et addidit hanc supplicationem ad significandum ꝙ quantumcunq; perfecta sit pars superior animi & redundans in partem inferiorem: nihilominus indiget recursu ad deum ne confunda tur. Videmus enim viros perfectos confusos ex parte inferiori, deo paululum eos deserente:vt patet in Dauidis adulterio,Moysi hæsitatione,& Petri negatione.

H VI A-M mandatorum.) Descripta persona hac secundũ perfectionem vtriusq; partis,describitur modo secundum effectum consequentẽ ad vtriusq; partis perfectionem.Viã mandatorum tuorum curram,non ambulabo sed curram expeditus:iuxta illud. sic currite vt comprehẽdatis. i.Cor.ix.& rursus,cursum cõsummaui.Quoniã dilatabis cor meum.Cor terrenis seu carnalibus affectum angustatur:eo ꝙ angusta sunt mundana omnia. Spiritualibus autem & diuinis affectum,dilatatum est:quoniam latissima & amplissima sunt spiritualia & diuina.Habẽt enim se spiritualia ad mundana sicut amplitudo cæli ad angustiã terræ. Et propterea persona hæc complectens vtriusq; partis perfectionem,ex dilatatione cordis (hoc est tanto affectu cordis ad spiritualia & diuina vt cor lętetur in eis) describitur. ex hac enim lætitia cordis dicit causari cursum in via mandatorum Dei.Et vere sic est.

VVLGATA EDITIO.

He. LEgem pone mihi Domine iustificationum tuarum: & exquiram eam
I semper.
Da mihi intellectum: & scrutabor legem tuam , & custodiam illam in toto corde meo.
Deduc me in semitam mandatorum tuorum:quia ipsam volui.
Inclina cor meum in testimonia tua:& non in auaritiam.
Auerte oculos meos ne videant vanitatem:in via tua viuifica me.
Statue seruo tuo eloquium tuum:in timore tuo.
Amputa opprobrium meum quod suspicatus sum:quia iudicia tua iucunda.
Ecce concupiui mandata tua:in æquitate tua viuifica me.

IVXTA HEBRAEVM.

obseruando vestigia
1 He. DOce me domine viam statutorum tuorum: & custodiam eam calcaneo.
2 He. Fac me intelligere:et seruabo doctrinã tuã,& custodiã eã in toto corde.
3 He. Induc me in semitam mandatorum tuorum: quia in ea desideraui.
4 He. Inclina cor meum ad testimonia tua: & non ad pecuniam.
5 He. Fac transire oculos meos a videndo vanitatem:in via tua viuifica me.
congruit
6 He. Confirma seruo tuo dictum tuum:quod timori tui.
7 He. Fac transire opprobrium meum timui:quia iudicia tua bona.
8 He. Ecce desideraui *præcepta tua,in iustitia iua viuifica me.
*præceptis tuis

DOCE me.) In hoc quinto octonario propheta induit personam desiderantis ingredi viam Dei exequendo mandata eius. Vbi in primis aduerte differentiam huius personæ a perso- A
na primi octonarii.nã illa remotior est ab executione:vtpote desideratis dirigi vias suas ad executionem mandatorũ.hæc autem propinquior est: vtpote appetens ingredi ipsam executionem mandatorum.Explicatur autem hęc persona in tertio versiculo, induc me in semitam mandatorum tuorum:quia in ea desideraui,supple ambulare. Exercet autem hanc personam tripliciter. Primo relatã ad introductoria.secundo relatã ad ablationem impedimentorũ.& demũ ad fructum. Tria opportuna ad ingressum viæ tangit deprecatiue.Primũ est.Doce me domine viam (ad similitudinem volentis per ignotã viam ambulare, in primis petit doceri viam) statutorum tuorum,hoc est totius legis tuæ vsq; ad minima.& custodiam eũ calcaneo.More nescientis viã, petens doceri quæ sit via,subiungit ꝙ postq̃ ingressus erit viam obseruabit se ne perdat viã inspiciendo calcanea: hoc est viam calcatam,hoc est incedendo per viam pedibus tritam.Et intendit per hoc ꝙ seruabit se in via sectando exempla patrum.

F A C me intelligere.)Secudum opportunũ est sic doceri ꝙ intelligat.Et hoc etiã cõsonat pe- B
titioni ignorantis viã.nam petens doceri quæ sit via,petit sic doceri vt intelligat. Sunt em̃ quidam docentes viam adeo obscure vt viatores nõ intelligant quã debent viã accipere.Et intendit per hoc ꝙ deus sic intus doceat vt faciat ipsum intelligere præcepta sua. Et seruabo doctrinam tuam,intellectam,executioni mandabo exterius:& intus custodiam eam in toto corde.

I Nduc me.) Tertium opportunum ad ingressum viæ vt homo inducatur in principium viæ. Et propterea tanquã in multiuio timens errare, non confisus in eo quod didicit & intellexit de via,petit vt Deus se introducat in viam. Et intendit per hoc opus diuinæ gratiæ subsequentis in ipsa executione.

I Nclina cor meũ.) Postq̃ persona ingressura viã dei descripsit opportuna ad ingressum, modo petit tolli impedimenta quatuor. Impedimentum primum est affectus ad res seu bona quæ pecunia emi possunt. Et petit se expediri ab hoc per submissionem cordis ad testimonia diuina C
de vanitate diuitiarum.Qui enim cor suum submittit huiusmodi testificationib⁹ quæ in sacra scriptura abunde continentur,non apponit cor suum ad pecunias.

F A C transire oculos.)Secundũ impedimentum est affectus ad carnales delect ationes:quæ vanitas hic nuncupantur.Fac inquit transire oculos meos a videndo vanitatẽ,carnis, vt nõ figantur in huiusmodi visione. Expertus fuerat ipse Dauid quantũ criminis incurrerit quia fixi sunt oculi eius videndo vanam pulchritudinẽ Bersabee. Et ad hoc obtinendum adiungit.In via tua viuifica me. Viuacitas animi in via Dei,maxime confert,immo supremum est adiutoriũ ad fugiendas vanitates carnis:eo ꝙ non compatitur negligentias per quas obrepunt animo vanitates carnis,quantum enim istæ obtinent animi, tantum adimunt viuacitatis spiritus.

C O Nfirma seruo tuo.) Tertium impedimentum est infirmitas humanæ fragilitatis in prosequendo iter viæ dei.Et contra hoc petit firmari in seipso dicta diuina conferuantia timorem D
Dei.In quo perspice firmitatẽ pendere a timore dei, non qualitercũq; sed rememorato in dictis a Deo.multum enim ad firmitatem animi conferunt habituata in animo conferentia secundũ diuina documenta ad timorem dei:vt sunt frequens consideratio diuinorũ iudiciorum, frequenter cõsiderare quã malum sit offendere deum,priuari diuina gratia. & similia.Hæc enim sunt dicta dei conferentia timori eius.Hoc petit dicendo.Confirma seruo tuo dictum tuum,quod confert,quod congruit timori tui.

F A C transire.) Quartum impedimentũ est timor opprobrii in quo clauditur amor honoris

Universidad de Deusto
Biblioteca

seu gloriæ,nam ex amore glorię seu honoris nascitur timor opprobrii.Et conuincitur amor glo riæ ex timore opprobrii:adeo ꝙ multi putant se exemptos ab amore humanæ gloriæ, quos ti-
mor opprobrii conuincit.Hoc autem tãtum impedit viam dei vt dominus dixerit Ioan.v.quo-
modo potestis credere qui abinuicem gloriam quæritis &c.Et bene nota ꝙ non dicit fac transfire opprobrium meum : quod esset petere,transeat a me opprobriũ. sed addit quod timui: quod
E est petere,fac transire timorẽ opprobrii. Et modum subdit.Quia iudicia tua bona: hoc est quia opprobria & iniuriæ sunt ex iudiciis tuis quæ sunt bona, hoc est vtilia electis tuis. diligen-
tibus enim deum omnia cooperantur in bonum. Apta ratio non solum ad non timendum sed etiam ad amplectandum opprobria est, quin iudicia Dei inferentia huiusmodi opprobria sunt vtilia nobis.

ECCE desideraui.)Tractatis opportunis & impedimẽtis, tractat modo fructum viæ demõ-
strando seipsam. Ecce (inquit persona ingressura viam Dei) desideraui præcepta tua, exequi:in
F iustitia tua, hoc est in executione præceptorum tuorum. mea enim executio est tua iustitia? tum quia est debita secundum iustitiam tuam: tum quia est iustitia a re concessa potius quàm a me facta.Sed hæc iustitia nihil mihi prodest nisi adsit viuificatio: quæ fit per charitatem.Et pro
pterea supplico viuifica me charitate & gratia in obseruatione præceptorum tuorum.

VVLGATA EDITIO.

Vau. ET veniat super me misericordia tua domine:salutare tuum secundum e-
loquium tuum.
Et respondebo exprobrantibus mihi verbum:quia speraui in sermonibus tuis.
Et ne auferas de ore meo verbum veritatis vlquequaq;:quia in iudiciis tuis su-
persperaui.
Et custodiam legem tuam semper:in seculum & in seculum seculi.
Et ambulabam in latitudine quia mandata tua exquisiui.
Et loquebar de testimoniis tuis in conspectu regum:& non confundebar.
H Et meditabar in mandatis tuis:quæ dilexi.
Et leuaui manus meas ad mandata tua quæ dilexi:& exercebor in iustificatio-
nibus tuis.

IVXTA HEBRAEVM.

1 Vau. ET veniant mihi gratia tua domine:salus tua iuxta dictum tuum.
2 Vau. Et respõdebo exprobrãti mihi verbũ:quia confisus sum in sermone tuo.
3 Vau. Et ne separa de ore meo verbum veritatis vsque valde:quoniam iudicium
tuum exspectaui. iudicio tuo.
4 Vau. Et custodiam doctrinam tuam iugiter,seculo & semper.
5 Vau. Et ambulabo in latitudine:quia præcepta tua quæsiui.
6 Vau. Et loquar in testimoniis tuis cõram regibus: & non erubescam.
7 Vau. Et delectabor in mandatis tuis:quæ dilexi.
8 Vau. Et leuabo palmas meas ad mãdata tua quæ dilexi:& loquar in statutis tuis.

ET veniant.) In hoc sexto octonario propheta induit personam prædicatoris verbi Dei. Quod explicat in vltimo versiculo.& leuabo palmas meas ad mandata tua quæ dilexi : hoc est extollam opera mea, non mihi sufficit facere quæ teneor sed ad ea quæ sunt supererogationis leuabo opera mea.hoc est enim leuare palmas ad mandata dei quæ dilexi,non quæ timui:ex amore enim ad opera supererogationis tendit. Et loquar in statutis tuis.& sic prædicabo legem tuam integre vsq; ad minima præcepta. Vbi prædicator describit seipsum ex dilectione man-
datorum Dei,ex studio ad opera supererogationis, ex officio loquendi integram dei legẽ. Tra-
I ctatur autem hęc prædicatoris persona quadrupliciter. Primo relata ad gratiã dei. Secundo ad locutionem. Tertio ad operationem. Quarto ad passiones animi. Referens itaq; seipsum prædicator ad diuinam opem,ait.Et venient mihi gratia tua domine,salus tua iuxta dictum tuum. Primum opportunum prædicatori est diuina gratia cum salute.Et gratia quidem ad gratuitam doni rationem spectat: salus autem ad ipsum donum.Pluralitet autem dixit & veniẽt, propter

muliplicem gratiam & multiplicem salutẽ.Dantur enim a deo prędicatori multæ gratię &mul tiplex salus,propter multitudinẽ periculorũ occurrentiũ.Et vtræq; dantur iuxta dicta dei: tum quia dantur iuxta promissa diuina: tum quia dantur prout sermo diuinorũ dictorum requirit.

ET respondebo.) Refert se prædicator ad officium loquendi per viam responsionis. Et re-
spondebo,non omnibus,sed exprobranti mihi,non quæcunq;,sed verbum diuinum:hoc est vitu
peranti diuinum verbum in ore meo. Quia confisus sum.hoc respondebo ꝙ confisus sum nõ in sermone meo,non in inuentione aut eloquentia humana,sed in sermone tuo.hoc est enim quôd K respondebant Apostoli ac martyres.

ET ne separa de ore meo.) Non solũ per viam responsionis sed absolute officiũ suũ loquẽ-
di prædicator explicat, deprecando.Et ne separa de ore meo verbum veritatis vsq; valde. Veri-
tas citra valde,est veritas citra plenã sufficientiam. veritas autem vsq; valde, est veritas vsq; ad plenã sufficientiam:qualem se prædicasse Paulus describit Act. xx.dicens ad Ephes.Mũdus sum a sanguine omniũ:non enim subterfugi quo minus annunciarẽ omne consiliũ dei vobis. Vnde nõ tolli ab ore suo verbũ veritatis vsq; ad plenã sufficientiã,est concedi sibi vt prędicet omne cõ
silium dei:hoc est enim verbũ veritatis vsq; valde. Quoniam iudiciũ tuum exspectaui. Ratio in tegrę veritatis tangitur.In plena siquidẽ annũciatione veritatis comprehendũtur multa futura, spectantia scilicet ad tetributionẽ iustorũ & peccatorũ : quæ diuinorũ iudiciorũ opera sunt. Acsi A aperte diceret. qa certa expectatiõe annũcio futura iudicia tua, ꝓponẽs meipsum expectãtẽ illa.

ET custodiã.)Tertio loco refert seipsam personã ad opus.oportet enim prædicatorẽ nõ solum docere sed facere.Et custodiã,seruabo opere, doctrinã tuã iugiter,cõtinue,nõ interpollatis tem-
poribus: seculo & semper nõ derabit cõtinuitas per vnũ mensem aut annũ, sed semper durante seculo vitæ meæ. Et ambulabo in latitudine.Conseruabor operando bona, in latitudine, in pu-
blico,non in latebris:quia præcepta tua quæsiui.omnis qui male agit odit lucem : ego quia præ-
cepta tua irreprehensibilia plena rectitudinis quæsiui seruare,ambulabo in publico.

ET loquar.)Redit ad perficiendum officium loquendi: adiungens constantem & iniunctum sermonem coram regibus.Sicut Ioannes Baptista dicebat Herodi,non licet tibi habere vxorem fratris tui,Habet enim actus iste specialem difficultatem.

ET delectabor,) Quarto declarat suas animi passiones,in præcipua passione quæ est delecta- B tio,Et delectabor,nõ in gloria mundi, non in conuentibus hominum, sed in mandatis tuis. Et propria delectationis causa subiungitur.quæ dilexi,delectamur enim in iis quæ diligimus.

VVLGATA EDITIO.

Zain. MEmor esto verbi tui seruo tuo:in quo mihi spem dedisti.
Hæc me consolata est in humilitate mea:quia eloquium tuum viuifi-
cauit me.
Superbi inique agebant vsquequaque:a lege autem tua non declinaui.
Memor fui iudiciorum tuorum a seculo domine:& cosolatus sum.
Defectio tenuit me:pro peccatoribus dereliquentibus legem tuam. C
Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ:in loco peregrinationis meæ.
Memor fui nocte nominis tui domine:& custodiui legem tuam.
Hæc facta est mihi: quia iustificationes tuas exquisiui.

IVXTA HEBRAEVM.

1 Zain. MEmento verbi seruo tuo:super quod me sperare fecisti.
spes
2 Zain. Hæc consolatio mea in afflictioue mea: quia dictũ tuum viuificauit me.
3 Zain. Superbi irriserunt me vsque valde:a doctrina tua non declinaui.
4 Zain. Recordatus sum iudiciorum tuorum a seculo domine:& consolatus sum.
5 Zain. Tremor apprehendit me:ab impiis derelinquentibus doctrinam tuam.
6 Zain. Cantus mihi fuerunt statuta tua:in domo peregrinationum mearum.
7 Zain. Recordatus sum in nocte nominis tui domine:& custodiui doctrinã tuã. D
spes
8 Zain. Hæc fuit mihi:quia præcepta tua custodiui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

MEmento.)In hoc septimo octonario induit propheta personã sperantis in deo. Quã explicatin vlt. versi. hæc fuit mihi, quia prẽcepta tua custodiui. Spes non fundata super meritũ, temeritas aut prẽsumptio est, nõ spes. Et propterea naturã spei describit ex obseruatione præceptorũ dei. Per quod etiã declarat ꝙ non quãcunq; spem demõstrat per pronomẽ hẽc, sed spem simpliciter & absolute. Quam Apost. i. ad Cor. xiii. cõnumerat fidei & charitati: quæ scilicet est certa ex meritis expectatio futuræ beatitudinis. Tractatur autem persona sperans quadrupliciter. Primo in ordine ad causas spei. Secũdo in ordine ad mala. Tertio in ordine ad iudicia diuina. & quarto in ordine ad legem dei. Referendo itaq; se ad causas extrinsecas spei, tãgit tres causas scilicet deum principalem causam (recurrendo ad deum, memento) verbum diuinę promissionis vt causam instrumentalẽ, verbi super quod me sperare fecisti: & in his implicite futurã beatitudinẽ tanq; rẽ speratã. ad hoc eñ petit vt deus recordetur, vt rẽ dictã ac speratã donet.

HAEC cõsolatio mea.) Secũdo refert spẽ suã ad mala: describẽdo efficaciã spei in ipsa persona sperãte. tũ tẽpore afflictionis, quia hęc spes, fuit cõsolatio mea in afflictione mea: ꝓpterea qa dictũ tuũ, in quo me sperare fecisti, viuificauit me. Nota ordinẽ effectuũ. Spes mediãte dicto dei viuificat, & mediãte viuificatiõe cõsolat afflictũ. Tũ tẽpore irrisiõis. Superbi derisẽrũt me vsq; valde, vsq; ad plenã derisionẽ: & ego sperãs nõ declinaui a doctrina tua, sed perseueraui in illa.

RECordatus sum.) Tertio sperans persona declarat se relatam ad iudicia Dei. Recordatus sum iudiciorum tuorum, erga iniquos & iustos, quæ in diuersis scripturæ locis sunt scripta: & consolatus sum, spe quam mihi dedisti. Vnde dicebat Paulus ad Rom. xv. vt per consolationem scripturarum spem habeamus.

TREMor apprehendit.) Moderamen consolationis ex recordatione diuinorũ iudiciorũ adiungit. Pro quo aduerte ꝙ recordatio diuinorum iudiciorum, punientiũ iniquos & subleuantium iustos, parit consolationem in persona sperante præmium æternæ beatitudinis: quia delectabilis est ei executio diuinorum iudiciorũ. tum in punitione iniquorum: vtpote cõtrariorum speranti. tum in subleuatione iustorum: vtpote similium speranti. Veruntamen punitio apostatantium a diuina lege sic est consolatoria ꝙ tamen ingerit tremorem speranti: ne forte & ipse desertus a diuina gratia derelinquat legem Dei, sicut illi dereliquerunt. Hoc ergo timoris moderamen ex considerata propria fragilitate exemplo aliorũ, adiungit dicendo. Tremor apprehendit me, consolatum ex memoria iudiciorum tuorum: ab impiis, non quibuscunque, sed derelinquentibus, in qua prius fuerat, doctrinam tuam, legem tuam.

CANTVS fuerunt.) Quarto refert se persona sperans ad diuinã legẽ. tum ꝙ spes reddidit ei delectabilia diuina præcepta. Delectationem enim ab actu cantandi explicat. Cantus fuerunt mihi statuta tua, etiam minima legis præcepta: in domo peregrinationum mearum. Nullã habet sperans ciuitatem: & propterea totam terram domũ peregrinationum suarum appellat. Ad futura siquidem tendens, omnes vias suas peregrinationes congrue vocat: & vbiq; diuina præcepta tam delectabilia ei effecit spes vt ad similitudinem cantantis delicietur in illis. Recordatus sum. Tum quòd spes facit ipsum custodire legem dei: & hoc specialiter facit mediante vigilantia nocturna. Sperans enim recordatus sum nocte nominis tui: & mediante nocturna meditatione nominis tui custodiui doctrinam tuam, exequendo.

VVLGATA EDITIO.

Gheth. POrtio mea domine: dixi custodire legem tuam.
Depretatus sum faciem tuam in toto corde meo: misereri mei secundũ eloquium tuum.
Cogitaui vias meas: & conuerti pedes meos in testimonia tua.
Paratus sum & non sum turbatus: vt custodiam mandata tua.
Funes peccatorum circumplexi sunt me: & legem tuam non sum oblitus.
Media nocte surgebam ad confitendum tibi: super iudicia iustificationis tuæ.
Particeps ego sum omnium timentium te: & custodientium mandata tua.
Misericordia tua domine plena est terra: iustificationes tuas doce me.

IVXTA HEBRAEVM.

1 Gheth. PArs mea domine dixi: ad custodiendum verbum tuum.
2 Gheth. Oraui faciem tuas in toto corde: miserere mei secundum dictũ tuum.

3 Cheth. Computaui vias meas: & redire feci pedes meos ad testimonia tua.
4 Cheth. Festinaui & non tardaui: ad custodiendum mandata tua.
5 Cheth. Funes impiorum ligauerunt me: doctrinam tuam non sum oblitus.
6 Cheth. Media nocte surgam ad confitendum tibi: super iudicia iustitiæ tuæ.
7 Cheth. Socius ego omnibus qui timuerunt te: & custodientibus præcepta tua.
8 Cheth. Gratia tua domine plena terra: statuta tua doce me.

PARS mea.) In hoc octauo octonario propheta induit personam habentis deum vt partem suam. Quam explicat in primo versiculo, pars mea domine. Diuisis rebus omnibus, ita ꝙ hinc deus, inde omnia delectabilia, vtilia honorabiliaq; proponãtur & detur optio, persona hęc elegit deum vt patrem suam posthabitis omnibus vtilibus, delectabilibus, & honorabilibus. Et ideo introducitur sic. Dixi, deliberata ratione optaui hoc, pars mea domine: ad custodiendũ verbum tuum. Tribus leuitica dicebat. pars mea domine ad possidendum & vtendum bonis tuis: quoniam ad hoc erat Deus pars tribus leuiticæ. vt decimæ & oblationes deo exhibitæ, cederent in vsum leuiticæ tribus. Et ideo ad differentiam leuiticæ tribus subdit. ad custodiendum verbum tuum. Acsi aperte diceret. Dixi pars mea tu domine, non ad vtendum temporalibus bonis tuis, sed ad curam habendum verborum tuorum, ad exequendum non solum præcepta tua sed etiam verba tua: puta consilia. Describitur enim per hæc, persona sic affecta deo, vt deus pars eius, sit ei ratio exequendi verba dei.

Describitur autem persona hæc quadrupliciter. Primo relatã ad peccata. Secundo relata ad obseruationem legis diuinæ. Tertio relata ad vniuersam ecclesiã: Quarto relata ad seipsam. Describit itaq; seipsam relatam ad peccata. Tum commissa. Oraui facies tuas, non tepide aut semicordæ, sed in toto corde: hoc scilicet miserere mei (misericordia miseris est necessaria) in hoc eñ peccatorem se recognoscit, secundum dictũ tuum, nonsecundum meritum tuum, sed secũdum ꝙ promisisti veniam patentibus illam. Tum vitanda. Computaui vias meas, actiones, motus, locutiones: & redire feci pedes meos, affectus meos, ad testimonia tua, ad opera testificantia in nobis quòd filii dei sumus.

FESTINAVI) secundo describit se relatã ad obseruationẽ diuinæ legis. Tũ absolute. Festinaui (nescit enim tarda molimina spiritussancti gratia) inchoare, & non tardaui, exequi: ad custodiendum mandata tua. Tum aduenientibus impedimentis. Funes impiorum ligauerunt me. Intellige per funes impiorum omnia extrinseca impedimenta viæ dei. Et ego doctrinam tuam non sum oblitus. Parum est non obliuisci. & ideo addit. Media nocte, tempore naturalis quietis somni, quanuis ligatus funibus impiorum surgam, a somno: ad confitendum tibi, ad laudandum te, super iudicia iustitiæ tuæ, infra quorum numerum est iudicium vinculorum meorum. Intendit enim quòd ligatus nõ solũ non obliuiscetur legem dei, sed gratias aget laudando secreta iudicia iustitiæ dei: & hoc media nocte, hoc est omni tempore descripto a tẽpore maxime necessario quieti naturali, qui enim illo tempore surgit ad laudandum deum, a fortiori alio tempore vacat diuinis laudibus.

SOCIVS ego) Tertio describit se relatã ad vniuersam ecclesiã. Tũ præteriti temporis. Socius ego, non solus sum ego qui dixi pars mea deus, non sum prælatus sed sociali amicitia iunctus, non alicui sed omnibus qui timuerunt te, in toto præterito tempore: & custodientibus, in præsenti tempore, præcepta tua.

GRATIA tua.) Quarto describit se relatam ad seipsam. Tum recognoscendo ꝙ est ex dei gratia. Gratia tua domine plena terra, in me & in sociis. Tunc recognoscendo quo indiget. Statuta tua doce me, totam tuam legem vsq; ad minima præcepta doce me intus. In hoc enim profitetur continuo indigere doctore interno ad obseruationem legis.

VVLGATA EDITIO.

Teth. BOnitatem fecisti cum seruo tuo domine: secundum verbum tuum.
Bonitatẽ & disciplinã et scientiam doce me, quia mãdatis tuis credidi.
Priusquàm humiliarer ego deliqui, propterea eloquium tuum custodiui.
Bonus es tu, & in bonitate tua doce me iustificationes tuas.
Multiplicata est super me iniquitas superborũ. ego aũt in toto corde scrutabor

Universidad de Deusto
Biblioteca

mandata tua.
Coagulatum est sicut lac cor eorum: ego vero legem tuam meditatus sum.
Bonum mihi quia humiliasti me: vt discam iustificationes tuas.
Bonum mihi lex oris tui: super milia auri & argenti.

E IVXTA HEBRAEVM.

1 Teth. BOnum feciſti cum ſeruo tuo domine: ſecundum verbum tuum.
2 Teth. Bonitatem, intentionẽ et ſcientiã doce me: quia in mãdatis tuis credidi.
3 Teth. Priuſquã humiliabor, ego errans: & nunc dictum tuum cuſtodiui.
4 Teth. Bonus tu & beneficus: doce me ſtatuta tua.
5 Teth. Applicauerunt ſuper me falſitatem ſuperbi: ego in toto corde ſeruabo prę-
cepta tua.
6 Teth. Impinguatum eſt velut adeps cor eorũ: ego doctrina tua delectatus ſum.
7 Teth. Bonum mihi quia afflictus ſum: propterea diſcam ſtatuta tua.
8 Teth. Melior mihi doctrina oris tui: quàm milia auri & argenti.

F BONVM feciſti.) In hoc nono octonario propheta induit perſonã viri iuſti iniuſte vexati, Et explicat eã in quinto verſiculo. Applicauerunt ſuper mę falſitatem ſuperbi, ego in toto corde ſeruabo præcepta tua. Vbi clare apparet perſona iuſta (vtpote in corde perſeuerans ſeruando præcepta dei) & iuſte vexata, impoſitione falſorum: & hoc a ſuperbis. Meminit enim ſuperborum, quia hinc cõſurgit (vt patebit) ſolutio quæſtionis. Deſcribitur autem perſona hæc vt inquirens doceri a deo quare iuſtus patitur, & in calce ponens ſolutionem quæſtionis. Inquirendo autem. primo fatetur deũ, bonum ſecũ feciſſe. Acſi aperte dicat. non inquiro dubitãdo an bonum aut malum feceris faciendo me vexari iniuſte: fateor enim q̃ bonum opus feciſti, non ſolũ abſolute ſed cũ ſeruo tuo, mecũ. Bonũ autem dico ſecundum verbũ tuum: hoc eſt ſecundum rationem apud te. quaſi dicat. non dubito quin feceris bonũ ſecundũ rationẽ agendi apud te mihi
G ignotã. Secundo explicat quid quærit ſcire. Bonitatẽ, ſcio q̃ eſt bonũ quod tu feciſti ſed doce me iſtã bonitatem, intentionem, doce me qua intentione vexaſti me iuſtum: & ſcientiã, legis tuę de vexatione iuſti, doce me. Hæc ſunt tria quæ petit doceri. Et rationem docilitatis ſuæ ſubiungit, quia in mandatis tuis credidi. credere enim diuinis, efficit hominem docilem deo.

Tertio reddit rationem ſuæ quæſtionis: aſſignans rationẽ dubitandi ex diuina lege. Priuſq̃ humiliabor, ego errans. Lex tua, Deuteronomium tuũ dicit q̃ priuſq̃ humiliabor ego errans. hoc eſt q̃ error peccati præcedit humiliationem, depreſſionẽ, vexationẽ, afflictionẽ. Et nunc dictum tuum cuſtodiui: hoc eſt & tamen in præſenti vexatione mea ego non erraui: vtpote qui dictum tuum cuſtodiui. Vbi clare patet q̃ ratio dubitandi eſt: quia lex dicit vexatio ſequitur peccatum, & in præſenti cauſa eſt vexatio ſine peccato.

H B Onus tu.) Quarto affert rationẽ ex parte dei qua dignetur docere & inſtruere in hac quæſtione. Bonus tu, natura in teipſo, & beneficus, non mihi aut illi ſed ſimpliciter & abſolute. deus enim non niſi beneficus eſt: quia ab ipſo non niſi bonum procedit: & quicquid boni eſt, ab ipſo eſt. & ideo doce me ſtatuta tua, legem tuam vſq; ad minima.

I Mpinguatum eſt.) Propoſita quæſtione ſubditur quæſtionis ſolutio: quanuis non ſub formã reſponſionis. Et inchoat ſolutionẽ ab euidentia facti, ſcilicet ab euidẽti differẽtia facti inter ſe & vexatores ſuos: penes hoc q̃ illi ſunt impinguati (nõ ſecundũ corpus ſed ſecundum animum) ex abundantia temporaliũ ad ſimilitudinẽ adipis: iuxta illud Deuter. xxxii. incraſſatus eſt dilectus & recalcitrauit, incraſſatus, impinguatus, dilatatus dereliquit deum. Ego vero iniuſte afflictus patienter ſuſtinendo, delectatus ſum, nõ temporalibus delitiis, ſed doctrina tua: hoc eſt in obſeruatione legis tuæ inſtruentis me. Hæc eſt differentia in facti euidentia conſiſtens. Quã ſæpe videmus: intuendo iuſtos proficere in afflictionibus & ſuperbos tumeſcere in proſperitatibus. Ex qua differentia inſinuatur q̃ ad vitandum ſuperbiam (quæ per pinguedinem cordis ſignifica-
I tur) ordinatur a deo afflictio iuſtorum. Et conſonat Apoſtolo dicenti. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meę angelus Satanę qui me colaphizet. Et ſubdit. nam virtus in infirmitate perficitur. Ex hac itaque euidenti differentia ſubiungitur ſolutio quæſtionis dicendo, Bonum mihi quia afflictus ſum, propterea diſcam ſtatuta tua. vtile eſt

mihi iuſto affligi iniuſtẽ, propter hoc vt diſcam legẽ tuam vſq; ad minima. Quod eſt dictu bonam eſſe afflictionem temporalem quantumcunq; iniuſtã, propter bonũ animę: quale eſt diſcere, obſeruarẽ integram legem dei. Et intendit per hoc ad literam, multos eſſe quibus expedit tẽporaliter vexari ad hoc vt ſeruẽt legem dei: quia vexatio cõſeruatiua eſt animi in mãdatis dei. Quod verificatur in illis qui caderent in peccata ſi nõ vexarẽtur. Vbi attende prudens lector: q̃ iam perſona hæc edoctã ſe demonſtrat circa duo quęſita, ſcilicet bonitatẽ & intentionẽ. Bonitatẽ quidẽ dicendo. bonũ mihi quia afflictus ſum. Intentionẽ vero dicendo, propterea diſcã ſtatuta tua. Ad hoc enim deus vexat quandoq; iuſtos, vt bene diſcãt patiendo ſeruare legem.

M Elior mihi doctrina oris tui.) Tertium quæſitum fuit. & ſcientiam doce me. Huic quæſito A modo ſatiſſit aperiendo q̃ melior eſt mihi doctrina dei q̃ milia auri & argẽti, quã vniuerſa bona temporalia. per hoc eñ ſoluitur nodus obiectus, priuſquã humiliabor ego errãs. Et cõſiſtit ſolutio in hoc q̃ dans rem meliorẽ promiſſa re, nõ fallit, non deficit a ſua promiſſione: ac per hoc deus qui promiſit non erranti non depreſſionem (hoc eſt bona temporalia) optime ſeruat promiſſum dando obſeruationem legis dei meliorem omnibus bonis temporalibus. Et ſic perſona hæc conſecutam ſe monſtrat ſcientiam legis ad ſoluendum nodum quæſtionis, explicando comparatiuam. melior mihi doctrina oris tui, ad quam venio per vexationem, quàm milia auri & argenti, quæ haberem non vexatus, non humiliatus.

VVLGATA EDITIO.

Iod. MAnus tuæ fecerunt me & plaſmauerunt me: da mihi intellectum vt B
diſcam mandata tua.
Qui timent te videbunt me & lætabuntur: quia in verba tua ſuperſperaui.
Cognoui domine quia æquitas iudicia tua: & in veritate tua humiliaſte me.
Fiat miſericordia tua vt conſoletur me: ſecundum eloquium tuum ſeruo tuo.
Veniant mihi miſerationes tuæ & viuam: quia lex tua meditatio mea eſt.
Confundantur ſuperbi quia iniuſte iniquitatem fecerũt in me: ego autem exercebor in mandatis tuis.
Conuertantur mihi timentes te: & qui nouerunt teſtimonia tua.
Fiat cor meum immaculatum in iuſtificationibus tuis: vt non confundar. C

IVXTA HEBRAEVM.

1 Iod. MAnus tuæ fecerunt me & firmauerunt me: fac me intelligere, & diſcã mandata tua.
2 Iod. Vidẽtes te videbũt me & lætabũtur: quia †verbũ tuũ expectaui. †verbo tuo
3 Iod. Sciui domine quia iuſtitia iudicia tua: & veritate afflixiſti me.
4 Iod. Erit nunc gratia tua ad conſolandũ me: ſecundum dictum tuum ſeruo tuo.
ſunt
5 Iod. Venient mihi miſericordiæ tuæ & viuam: quia doctrina tua ſolatia mea.
6 Iod. Cõfũdẽtur ſuperbi, quoniã falſitate torſerũt me: ego loquar in præceptis tuis
7 Iod. Reuertẽtur ad †me timentes te: & ſcientes teſtimonia tua. †mihi
8 Iod. Erit cor meum perfectum in ſtatutis tuis: propterea non confundar.

MAnus tuæ.) In hoc decimo octonario induit propheta iterum perſonam viri iuſti iniuſte vexati: alia tamen ratione a præcedenti octonario. Nam in præcedenti octonario induit eandem perſonam ad euadendum vexationem. Et hanc perſonam explicat in vltimo verſiculo. erit cor meum perfectum in ſtatutis tuis, propterea non confundar. Didicerat ex præcedenti octonario ſe vexari ne ſuperbiret: & propterea nunc appetens prævalere, deſcribit ſe perfecti D
cordis (futuri tamen) in tota lege. Acſi aperte diceret. Quanuis adhuc non ſim, ero tamen perfecti cordis in ſtatutis tuis, hoc eſt in tota tua lege vſq; ad minima: & propterea, propter talẽ perfectionem cordis, non confundar: iniuſta afflictione: quod eſt euadere illam. Tractatur aũt hæc perſona dupliciter. Primo petens huiuſmodi perfectionẽ cordis: ſecũdo petẽs euadere. Recole in hac prima petitiõe cõcluſum eſſe in præcedẽti octonario ideo hãc perſonã iuſtã vexari vt diſcat ſeruare integrã legem dei. finem eñ propter quem vexatus eſt petit nũc aſſequi, duplici vtens

Universidad de Deusto
Biblioteca

loco. Primo ex parte creationis. Manus tuæ fecerunt me, tum creando, tum etiam mediante natura generando, & firmauerũt me anima immortali: fac me intelligere. Acsi aperte diceret. ex quo tu me fecisti, tuum est efficere quoq; vt intelligam. Et discam mandata tua, plene seruare: quod est finis propter quem sum vexatus. Secundo ex parte angelorũ seu hominũ perfectorum. Videntes te videbunt me & lętabuntur. quia verbo tuo expectaui: hoc est quia soli verbo tuo credens sustinui vexationem. Rectius videntes deum intelliguntur angeli. quos non est dubium videre deum & lætari de magnanima patientia iustorum: qui iuxta euangelicam doctrinam lætantur de vno peccatore pœnitentiam agente.

E SCiui domine) Petita perfectione cordis propter quam habendam vexatur, petit consequenter prævalere, quatuor vtens locis. Primo a connexione viarum dei. s. iustitiæ & gratiæ. Sciui domine quia iustitia sunt iudicia tua, omnia: & veritate, vera iustitia, afflixisti me. Iusti enim quãuis iniuste affligantur ab hominibus, iuste tamen eadem afflictio est a deo: quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad superuenturam gloriam quæ reuelabitur in nobis. & similiter ad bona spiritualia. Erit nunc gratia tua ad consolandum me, secundum dictum tuum seruo tuo. Acsi aperte diceret. Ex quo iustitia tua habet locum suum in me, superest vt gratia tua modo habeat locum suum in me prout tu dixisti: quia vniuersæ viæ tuæ gratia & veritas.

VEnient mihi) Secundus locus est a fructu vitæ in ipsa persona petẽte. Venient mihi misericordiæ tuæ, subleuantes a vexationibus, & viuam, non succumbam: quia doctrina tua solatia mea, supple sunt, quia iam ad tantam perfectionẽ deductus sum q̃ solatia mea sunt in lege tua.

F CO NFundentur.) Tertius locus est a fructu cõfusionis superborum. Confundentur superbi, quoniam falsitate torserunt me: ego vero loquar in præceptis tuis. Quartus locus est a reditu iustorum. Reuertentur ad me, tum timentes te, tum scientes testimonia tua. Dicendo reuertentur, insinuat se in vexatione derelictum etiam a timentibus deum. Et propterea inter fructus subleuationis suæ affert recuperationem societatis timentium Deum & scientium testimonia Dei. Vtrique enim me prævalente redibunt ad me: vt manifeste patuit in Susanna, quę falso accusata, derelicta est etiam a iustis: & prævalens recuperauit societatem iustorum, & fauorem scientium legem.

G VVLGATA EDITIO.

Caph. DEfecit in salutare tuum anima mea: & in verbũ tuũ superspe raui.
Defecerunt oculi mei in eloquium tuum: dicentes quando consolaberis me?
Quia factus sum sicut vter in pruina: iustificationes tuas non sum oblitus.
Quot sunt dies serui tui? quando facies de persequentibus me iudicium?
Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: sed non vt lex tua.
Omnia mandata tua veritas: iniqui persecũti sunt me, adiuua me.
Paulominus cõsummauerunt me in terra: ego autẽ nõ dereliqui mandata tua.
Secundum misericordiam tuam viuifica me: & custodiam testimonia oris tui.

H IVXTA HEBRAEVM.

1 Caph. COnsumpta est saluti tuæ anima mea: & verbum tuum expectaui. (verbo tuo)
2 Caph. Cõsumpti sunt oculi mei dicto tuo: dicendo, quando, consolaberis me?
3 Caph. Quoniam fui quasi vter in fumo: statuta tua non sum oblitus.
4 Caph. Quot dies serui tui? quando facies in persequentibus me iudicium?
5 Caph. Foderunt mihi superbi foueas: quæ non iuxta doctrinam tuam.
6 Caph. Omnia mandata tua veritas: fallitate persecuti sunt me, adiuua me.
7 Caph. Velut modicum consumpserunt me in terra: & ego non dereliqui præcepta tua.
8 Caph. Secundum gratiam tuam viuifica me: & custodiã testimonium oris tui.

I CO NSumpta est) In hoc vndecimo octonario induit propheta iterum personam iusti iniuste vexati relatam ad dilatam liberationem. Ita quòd in nono octonario persona hæc in ordine ad sciendum, in. x. vero in ordine ad suadendum, in hoc autem. xi. in ordine ad dilatam

euasionem agitur. Habet enim specialem affligendi rationem ipsa dilatio: iuxta illud Prouerb. xiii. Spes quæ differtur affligit animam. Explicatur autem hæc persona in quarto versiculo. quando facies in persequentibus me iudicium? Hic enim exprimitur dilatio & vexatio iniusta: dum expectatur diuina vindicta in persecutores. A

Describitur autem persona hæc vexata suspirans ad dilatatã liberationem. Primo ex parte diuturni affectus. Consumpta est anima mea saluti tuę: hoc est concupiscendo salutem tuam mihi. i. saluari a te. More humano loquitur: quo diuturno affectu consumi dicimur, dum tãdiu sperantibus differtur quod cupimus. Verbum tuum expectaui. Ratio explicatur consumptionis, quia verbo tuo credens expectaui.

C O NSumpti sunt.) Non solum pars affectiua sed pars intellectiua consumpta describitur. Consumpti sunt oculi mei, interni, dicto tuo, credentes: dicendo quando consolaberis me? Tota ratio consumptionis est dilatio consolationis. B

Q V Oniam fui) Secundo ex parte continui progressus in deterius. Quoniam fui quasi vter in fumo: hoc est ex vexatoribus persecutorum cõtinue magis ac magis in deterius malum meũ progreditur, ad similitudinem vtris in fumo qui continue arescit ex fumo & deteritur. & tamen statuta tua non sum oblitus, nihil legis tuę sum oblitus.

Q V O T dies.) Tertio ex parte breuitatis superstitis temporis. Quot dies serui tui? quasi dicat, pauci supersunt dies vitę meę. & propterea suspiro quando facies in persequentibus me iudicium, quando ius mihi dices contra persecutores meos? breuissimum enim superest tempus. Acsi aperte diceret, nunquid expectabis vt moriar?

F Oderunt mihi.) Quartò ab offensa diuinæ legis. Iunxerat breuitati temporis superstitis locum a causa iudicii, dicendo quando facies iudicium. & propterea prosequendo causam iudicii, affert q̃ offendunt diuinam legem: vt quasi ad causam diuinam agendam deus acceleret. Foderunt mihi superbi foueas, quæ non iuxta doctrinam tuam. non solum iniusta causa me vexãt, sed etiam viis alienis a doctrina tua mihi periculosis (velut foueis ad casum factis) me persequuntur. Exemplum harum fouearum habes in vexatione Dauidis a Saule: quando vrgebant ipsum ad seruiendum diis alienis, ad exilium ex terra domini: vt dicit ipse Dauid. i. Reg. xxvi. Maledicti sunt in conspectu domini, qui eiecerunt me hodie vt non habitem in hæreditate domini, dicentes vade serui diis alienis. C

O Mnia mandata tua veritas.) Quinto a consonantia causæ eius ad legem Dei. Quia omnia mandata dei sunt veritas: & illi persequuntur me falsitate, quæ contraria est veritati. & propterea adiuua me, non amplius differas.

V Elut modicum consumpserunt) Sexto a totali fere ipsius consumptione, Velut modicum, abfuit, quin consumpserunt me in terra: & cum toto hoc ego non dereliqui præcepta tua. D

S Ecundum gratiam tuam.) Septimo ab humili prece ad sanctum finem secundum gratiam tuam. Quanuis tot rationes attulerim vt non amplius differatur mea liberatio, non propterea petitio mea innititur iustitiæ sed gratiæ tuæ: vt gratuita beneficentia tua viuifices me, iam aridum sicut vtrem in fumo, & pene consumptum. Et custodiam testimonium oris tui. sic peto viuificari vt viuam & custodiam legem testificantem os tuum: hoc est id quod tu velut ore proprio protulisti.

VVLGATA EDITIO.

Lamed. IN æternum domine, verbum tum permanet in cœlo.
In generatione & generatione veritas tua: fundasti terrã & permanet. E
Ordinatione tua perseuerat dies: quoniam omnia seruiunt tibi.
Nisi quod lex tua meditatio mea est: tunc forte periissem in humilitate mea.
In æternum non obliuiscar iustificationes tuas: quia in ipsis viuicasti me.
Tuus sum ego, saluum me fac: quoniam iustificationes tuas exquisiui.
Me expectauerunt peccatores vt perderent me: testimonia tua intellexi.
Omnis consummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis.

IVXTA HEBRAEVM.

1 Lamed. AEterno domine verbum tuum stetit (stetit) in cælis.
2 Lamed. Generationi & generationi veritas tua: firmasti terram, & stetit.

omnes dies
3 Lamed. Iudiciis tuis ſteterunt hodie: quia omnia ſerui tui.
quia fuerunt
4 Lamed. Niſi doctrina tua delectationes meæ, tũc perii in humilitate mea.
5 Lamed. In ætternũ nõ obliuiſcar præceptorũ tuorũ: quia ĩ eis viuificaſti me. æterno
ſum
6 Lamed. Tibi ego, ſalua me: quoniam præcepta tua quæſiui.
7 Lamed. Mihi congregati ſunt impii ad perdendum me: teſtimonia tua intelligã.
8 Lamed. Omni conſumationi vidi finem, latum mandatum tuum valde.

F A Eterno domine.) In hoc.xii.octonario propheta induit perſonã recognoſcẽtis vitam ſuam cõſiſtere in obedientia diuinæ legis. Et explicat hanc perſonã in quarto verſiculo. niſi doctrina tua delectationes meæ, tunc perii in humilitate mea. Hic enim manifeſte deſcribit ſuũ interitũ ſi nõ delectatio in lege affuiſſet: quod eſt vitã eius cõſiſtere in obſeruatione legis Dei. Tractatur aũt perſona hęc dupliciter. Primo ex cõſiſtentia aliorũ in obedientia diuina. ſecundo ex efficacia diuini præcepti. Affert itaq; quatuor ſenſibiles creaturas perpetuas, perſiſtentes in obedientia dei. Primo cœlos. verbum tuum domine ſtetit in cœlis æterno: hoc eſt imperium tuum perſeuerauit in cœlis ad æternam obedientiã. Secundo in ſucceſſiua generatione inferiorum. Veritas tua (creſcite & multiplicamini &c.) generationi & generationi, repete ſtetit.

Tertio in ſtabilitate terræ. Firmaſti terrã, & ſtetit. Quarto in indeficientia temporis ad execution̄e diuinorũ iudiciorũ. Indiciis tuis ſteterunt hodie. Totũ tẽpus nõ eſt niſi hodie. tum quia
G non eſt niſi vnus dies repetitus. tum quia nihil vnquam habitũ eſt, habetur aut habebitur niſi hodie. Semper enim quod habitum eſt de tempore, tũc fuit hodie: & ſimiliter quod habebitur, tunc erit hodie: & quod nunc habetur eſt hodie. Appellatione itaq; hodie, vniuerſum tẽpus ſecũdum id quod habetur. vnde pluraliter dicitur ſteterunt hodie, propter multiplicata hodie. Iudiciis autem diuinis ſtare deſcribuntur, quia exequendis diuinis iudiciis obſequuntur: quia ad hoc perſeuerant tempora vt executioni mandentur diuina iudicia.

NISI doctrina tua.) Nota hic q̃ perſona hęc ex vna parte duo ſimul attulit in his quatuor creaturis. ſcarum perpetuitatẽ, & earũ obedientiam perpetuã diuinis iudiciis, firmitati, veritati, ac verbo, ex altera vero parte affert q̃ tunc in ſua humilitate periſſet niſi affuiſſet delectatio diuinę legis. Acſi aperte diceret q̃ cõſiderando oẽs creaturas ſenſibiles perpetuas) cœlum, terram, tempus & ſucceſſum generationis) perſiſtere in obedientia diuina imperii, tunc conſiderata quo-
H que humilitate mea (hoc eſt deiectione ſeu vilitate conditionis meæ: quòd ſcilicet natura mea ſola inter capaces perpetuitatis deficit a perpetua perſiſtentia in diuina obedientia) periſſem, non perdendo vitam corporis ſed vitam animæ, niſi delectatio in lege tua vitam animæ meæ ſuſtinuiſſet. Præſupponit enim perſona hæc duas veritates. Alteram quòd habet animam immortalem, capacem æternæ beatitudinis. alteram quòd homo a principio donatus eſt immortalitalitate, ſed non perſtitit in ea primus parens. Et his præſuppoſitis dicit: q̃ conferendo abiectionem conditionis humanæ quam experimur, cum perſiſtentia obediente aliarum creaturarum ſenſibilium, perderet vitam animæ, deſperaret de beatitudine, non haberet fidem eiuſdem, niſi delectatio in lege diuina adeſſet: hoc eſt niſi ſecundum animam complaceret doctrina diuina de prouidentia dei, de æterna beatitudine recuperanda &c. Ex quibus prudens lector habes q̃ de vita animæ tractat perſona hæc: non enim vita corporis ſed animæ in delectatione legis diuinæ ſeruatur. & quòd ideo has creaturas ſenſibiles perpetuas attulit, quia ſeipſam inter capaces perpetuitatis computat: & deiectionem naturæ ſuæ conſiderat in comparatione ad perſiſtentes in perpetua obedientia.

IN æternum non obliuiſcar) Poſtquam deſcripſit perſona hęc vitã ſuam in diuinæ legis obedientia conſiſtere ex relatione ad alias creaturas, modo idẽ deſcribit ex efficacia huiuſmodi obedientiæ in ipſa perſona. tum abſolute, tum tuendo ab inimicis. Et efficacia quidem primo deſcribitur in effectu vitæ. Quia in eis viuificaſti me, ideo in æternum non obliuiſcar præceptorum tuorum. Secundò in effectu ſalutis. Quoniam præcepta tua q̃ſiui, ideo ſalua me. Verum præponitur tibi ego. Dilectus meus mihi & ego illi, ſcribitur Cantic. ii. Tibi ego addictus ſum, ſum quicquid ſum. hoc enim efficit verus amor amicitiæ. Et ſic quia tibi ego charitatis amicitia, & quia præcepta tua quæſiui, ſalua me.

MIhi congregati ſunt.) (Ecce efficacia defenſiua ab inimicis) teſtimonia tua intelligã. Siue

congregatos intelligas impios ad perdendum vitam animæ falſis doctrinis aut ſuaſionibus aut A
minis, ſiue ad perdendum vitam corporis (quod minus quadrat contextui: niſi cõminatio mortis eſſet propter fidem aut veritatem aut bonos mores) optima tutela eſt animæ, teſtimonia tua intelligã: penetrare, ſcilicet diuina teſtimonia. Quæ ſint autem huiuſmodi teſtimonia ſubiungit. Omni conſummationi vidi finem latum &c. Mandatum diuinum, Diliges dominum deum tuum ex toto corde &c. appellatur mandatum latum valde: quia ampliſſimum eſt: vtpote ratione dei efficiẽs omnia amabilia, vtpote operiens etiam multitudinem peccatorum, vtpote in quo pendet vniuerſa lex & prophetæ. Hoc inquam mandatum tam amplũ finis eſt omnis conſummationis, omnis perfectionis, omnis complementi: quoniam omnis perfectio ordinatur ad dilectionem dei vt ad finem. Hoc ſe vidiſſe intelligendo teſtimonia dei, aſſerit perſona hæc. Et in- B
tellige quòd non ocioſe vidit: ſed vidit ad faciendum & exequendum quod videt. Poteſt & aliter exponi latum mandatum, ſcilicet vt vniuerſitas mandatorum diuinorum ſignificetur finis omnis conſummationis, non ſolum moralis ſed artificialis & naturalis. Acſi aperte diceret. intelligam teſtimonia diuina videndo mandata diuina eſſe finem omni conſummationi: hoc eſt eſſe propter quæ ſeu ad quæ ordinatur & eſt omnis perfectio. Iã enim in principio octonarii inchoauerat hoc: dicendo quòd cælum, terra, tempus, & generatio perſtant in obedientia diuinorum mandatorum. Et conſonat vt nunc omnis operis conſummationem extendat ordinari ad obedientiam diuinorum mandatorum. & ſic eadem redit tutela inhæſionis ad diuina mandata: quia vidit illa eſſe finem omnis perfectionis.

VVLGATA EDITIO. C

Mem QVomodo dilexi legem tuam domine: tota die meditatio mea eſt.
Super inimicos meos prudentẽ me feciſti mandato tuo: quia in æternum mihi eſt.
Super omnes docentes me intellexi: quia teſtimonia tua meditatio mea eſt.
Super ſenes intellexi: quia mandata tua quæſiui.
Ab omni via mala prohibui pedes meos: vt cuſtodiam verba tua.
A iudiciis tuis non declinaui: quia tu legem poſuiſti mihi. D
Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua: ſuper mel ori meo.
A mandatis tuis intellexi: propterea odiui omnem viam iniquitatis.

IVXTA HEBRAEVM.

est
1 Mem QVantum dilexi doctrinam tuam: tota die ipſa locutio mea.
vſui doctrina
2 Mem Plus inimicis meis ſapere me facies mãdata tua: quia ſẽpiterno ipſa mihi.
ſunt
3 Mem Plus oĩbus inſtruentibus me intellexi: quia teſtimonia tua locutio mihi.
4 Mem Plus ſenibus intelligam: quia præcepta tua ſeruaui.
5 Mem Ab omni ſemita mala prohibui pedes meos: propterea cuſtodiam ver- E
bum tuum.
6 Mem A iudiciis tuis non receſſi: quia tu docuiſti me.
ſingula dicta
7 Mem Quàm dulcificata ſunt palato meo dictum tuum: ſuper mel ori meo.
8 Mem A præceptis tuis intelligam: propterea odiui omnem ſemitam falſitatis.

QVantum dilexi. In hoc.xiii.octonario propheta induit perſonam tanto affectu inhærentis legi dei vt in ea continue occupetur. Et hæc explicat in primo verſiculo. Quantũ dilexi (ecce magnitudo affectus) doctrinam tuam, legem tuam, teſtimonium perhibet effectus: ſcilicet quòd tota die, continue, locutio mea eſt. ex abundantia cordis os loquitur.

Tractatur autem hæc perſona tripliciter. Primo relata ad fructum in intellectu. Secundo ad fructum in opere. Tertio ad fructum in affectu. Plus inimicis meis. Deſcribit ex hac magnitudine affectus ad legem dei, conſecutam ſe fuiſſe plus ſapientiæ & intelligentiæ quàm inimici

Universidad de Deusto
Biblioteca

F impugnatores mandatorum dei, quàm doctores qui ex acquisita scientia officiũ docendi habẽt, & quam senes qui ex longa experientia prudentiores debent esse aliis. Et intẽdit per hoc quòd plus intelligit & sapit vetula multum diligens legem dei quàm doctores theologiæ, quàm seniores, & quàm omnes impii seu hæretici impugnantes mandata dei. Et verissimum est de sapientia & intellectu quæ sunt dona spiritussancti: hoc est de intelligere & sapere ad salutem proprię animæ, qui est finis diuinæ doctrinæ. Quia sempiterno ipsa mihi. Ipsa singularis est numeri: & demonstrat doctrinam seu legem dei quam dilexit, esse sibi præfixam in animo ad sempiternam obseruationem.

AB omni semita mala.) Fructum operis describit in communibus operibus, declinando a malo. Propterea custodiam verbum tuum. Duo significat per hoc. Alterum quòd non sufficit ad
G custodiẽdum verbum dei declinare ab aliquibus peccatis, sed oportet vitare omnia: qui enim in vno offendit, reus omnium factus est. Alterum est quòd ad hoc vitando est omnis via mala vt seruetur lex dei (ad hoc enim impellit amor legis diuinæ) & non propter timorem aut aliquid huiusmodi. A iudiciis tuis. Non sufficit amanti prohibere affectus suos ab omni via mala sibi ad quam passiones eius inclinarent, sed oportet etiam ad bonum aliorum reddendo vnicuique ius suum intendere. quod spectat ad rectitudinem iustitiæ secundum diuina iudicia. Et hoc significatur. a iudiciis tuis non recessi, in operibus meis ad alios: quia tu docuisti me.

QVAM dulcificata.) Describit fructum tantæ dilectionis interni affectus quo ad locutionem. Quàm dulcificata sunt palato meo dictum tuum. cõstructio est de significato: significat enim multitudinem dictorum a deo. Et per similitudinem ad dulcedinem mellis in ore, describit delectationem suam in sermone dictorum a deo. hoc est reuelatorum in sacra doctrina.

A præceptis tuis intelligam.) Post delectationem in dictis dei, subiungit demum odium nõ vnius sed omnis viæ falsitatis. Sub qua comprehenditur omnis via iniqua,

H

VVLGATA EDITIO.

Nun Lucerna pedibus meis verbum tuum: & lumen semitis meis.
Iuraui & statui: custodire iudicia iustitiæ tuæ.
Humiliatus sum vsquequaque: domine viuifica me secundum verbum tuum.
Voluntaria oris mei beneplacita fac domine: & iudicia tua doce me.
Anima mea in manibus meis semper: & legem tuam non sum oblitus.
Posuerunt peccatores laqueum mihi: & a mandatis tuis non erraui.
Hæreditate acquisiui testimonia tua in æternũ: quia exultatio cordis mei sunt.
Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum: propter re-
1 tributionem.

IVXTA HEBRAEVM.

1 Nun Lucerna (est) pedi meo verbum tuum: & lux semitæ meæ.
2 Nun Iuraui & firmaui ad custodiendum iudicia iustitiæ tuæ.
3 Nun Humiliatus sum vsque valde: domine viuifica me iuxta verbum tuum.
4 Nun Voluntaria oris mei velis obsecro domine: & iudicia tua doce me.
5 Nun Anima mea (est) in palma mea continue: & doctrinæ tuæ non sum oblitus
6 Nun Dederunt impii laqueum mihi; & a præceptis tuis non erraui.
7 Nun Hæreditaui testimonia tua (sunt) sempiterno: quia gaudium cordis mei ipsa.
8 Nun Inclinaui cor meum ad faciendum (studens) statuta tua: æterno fini.

LVcerna.) In hoc xiiii. octonario p ropheta induit personam gradientis in via perfectionis Et explicat illam in primo versiculo. lucerna pedi meo verbum tuum. Describit enim arctam viam appellatione semitæ: & ita arctam vt non simul duobus pedibus sed altero post alteram pede ambulet, dicendo pedi meo. Tempus quoq; tenebrarum insinuat in nomine lucernæ: tanquã non in lumine diei sed in lumine lucernæ ambulationem suã peragat. Et explicat lucernæ officium agere verbum dei, sacram scripturam. Ita quòd persona hæc describit se ambu- A
lare in via arctioris perfectionis, gestando lucernã diuini verbi inter tenebras tam humani luminis quàm mundanarum affectionum quibus plenus est mundus.

Tractatur autem persona hæc quadrupliciter. Primo secundum firmitatem animi. Secundo secundum recognitionem diuinæ gratiæ. Tertio secundum constantiam in periculis. & quarto secundum fomenta progrediendi. Iuraui & firmaui. Manifesta animi firmitas significatur iuramento non præcipiti sed deliberato ac firmo animo ad custodiendũ iudicia: hoc est ad seruandum quæcunque iudicauit debita seruari iustitia tua, regula etiam intimorũ: non iustitia humana, quæ regulat ea quæ foris sunt.

HVMILIATVS sum.) Secundo describitur recognoscens diuinã gratiam tam in non voluntariis quàm in voluntariis. Humiliatus sum vsque valde, vsque multum depressus sum in hac semita: iuxta illud Apostoli. supra modum grauati sumus, ita vt tederet nos viuere. Viuifica
B me (ecce recognitio gratiæ in oppressionibus) iuxta verbum tuum, quod est vita animæ.

VOLVNTARIA oris mei.) Non solum in oppressionibus quæ sunt contra naturalem voluntatem, sed etiam in spontaneis operibus complaceam tibi. Et appellat spontanea opera, voluntaria oris: quia non solum sunt voluntarie proposita, sed etiam ore spontaneo prolata. Velis obsecro. Dictio Hebraica sonat imperatiuum verbi volo vis, quo lingua latina caret. & propterea interpretes loco imperatiui posuerunt futurum optatiui. Obsecro sumitur prout est aduerbium obsecrantis. Et iudicia tua doce me. acceptando voluntaria opera mea, doce me pati iudicia tua, quæ incipiunt a domo dei.

ANIMA mea.) Tertio describitur persona hæc ambulans in periculis non declinans a via. Et describitur periculum metaphorico sermone. Anima mea in palma mea continue. Portans
C enim continue vitam in manu sua, dicitur esse in continuo periculo vitæ. Et forte erat prouerbium tunc temporis, quo ad significandum magnitudinem periculi, dicebatur quòd ille portat animam suam in manu sua. Et doctrinæ tuæ non sum oblitus. Ratio autem tanti periculi subiungitur. Dederunt impii laqueum mihi, ita quòd talem dederunt impii laqueum quòd vita mea est continue in manu mea: & a præceptis tuis non erraui. neque in mente oblitus sum, neq; in opere erraui in tantis periculis. Et potes hæc pericula intelligere de solis periculis animæ, & de periculis animæ (hoc est fidei, veritatis, bonorum morum) ex laqueis humanis cum periculo vitæ corporalis: vt contigit martyribus. Potest nihilominus aliter exponi metaphora animæ in palma: vt scilicet significetur remedium quo vtitur persona hæc ambulans in hac semita. Et sic idem est dicere anima mea in palma mea continue, & dicere in omni opere meo, memoror nouissima mea. manus enim opus significat: & anima continue in manu, est id quod est animæ coram se habere continue in opere.

HAEREDITAVI.) Demum describitur persona hæc secundum fomenta progressus
D duo. Alterum est gaudium internum diuini testimonii. Quia testimonia tua gaudium cordis mei sunt, ideo hæreditaui illa æterno. Testimonia dei interna sunt spiritussancti dona, testificantia intus quòd filii dei sumus: iuxta illud. ipse spiritus testimoniũ reddit spiritui nostro quòd filii dei sumus. Testimonia vero dei extrinseca, sunt & sacræ scripturæ seu verba dei & opera sancta. Et vtraque hæreditate (hoc est velut hæreditario iure habere) non est nisi filiorum dei: iuxta illud. quòd si filii & hæredes. Vnde filium se dei adoptiuum persona hæc esse significat: explicando se tãto gaudio participare diuina testimonia quòd hæreditauit illa æterno: hoc est ad æternam possessionem, & non ad præsentis tantum vitæ perfectionem. Quod clarius subiungitur dicendo inclinaui. Alterum est æternus finis. Inclinaui cor meum, iuxta apostolicum dictum in
E captiuitatem redigẽdo omnem intellectum in obsequium Christi, ad faciendum statuta tua, ad seruandum vniuersam legem tuã vsque ad minima, æterno fini: hoc est vacans & studens æterno fini, non temporali: qualis est beatitudo cælestis patriæ. Propter quam consequendam seruantur præcepta dei: iuxta illud Apostoli. ii. Timoth. iiii. bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ &c.

VVLTGATA EDITIO.

Samech. INiquos odio habui: & legem tuam dilexi.
Adiutor & susceptor meus es tu: & in verbum tuum supersperaui.
Declinate a me maligni, & scrutabor mandata dei mei.
Suscipe me secundum eloquium tuum & viuam, & non confundas me ab ex-

F pectatione mea.
Adiuua me: & saluus ero, & meditabor in iustificationibus tuis semper.
Spreuisti omnes discedentes a iudiciis tuis: quia iniusta cogitatio eorum.
Prævaricantes reputaui omnes peccatores terræ: ideo dilexi testimonia tua.
Confige timore tuo carnes meas: a iudiciis enim tuis timui.

IVXTA HEBRAEVM.

1 Samech COgitationes odiui: & doctrinam tuam dilexi.
2 Samech Absconsio mea & scutum meum tu: † verbum tuum expectaui. † verbo tuo dum
3 Samech Recedite a me malignantes: & seruabo mandata dei mei.
4 Samech Sustenta me secundum dictum tuum, & viuã: & ne confũde me ab expectatione mea.
5 Samech Sustenta me: & saluus ero, & loquar in statutis tuis continue.
6 Samech Calcasti omnes errantes a statutis tuis: quia falsitas sapientia eorum.
7 Samech Scorias cessare fecisti omnes impios terræ: propterea dilexi testimonia tua.
8 Samech Horripilauit a timore tui caro mea: & a iudiciis tuis timui. ego

H COgitationes odiui.) In hoc decimoquinto octonario propheta induit personã viri inter diuinam legem & humanarum legum figmenta constituti. Et explicat eam in primo versiculo. cogitationes odiui, & doctrinam tuam dilexi. Adinuentiones humanarum legum de diis & similibus, cogitationes vocat: quia vere non sunt nisi cogitationes, non enim habent fundamentum in re, sed solummodo in humanis adinuentionibus. vnde & apte è regione locantur ad legem diuinam sub ratione doctrinę, quia est vere doctrix, vtpote a summo doctore deo manans. Nec solum persona hæc prælegit doctrinam dei, sed leges alias odio habuit, legem autẽ dei dilexit. Et affert persona hæc quadruplicem rationem suæ dilectionis erga legem dei & odii erga alias. Primo quia lex dei est defensiua. Secundo sustentatiua. Tertio victrix. & quarto puni-
I tiua. Defensio in primis significatur. Absconsio mea, hoc est dum in hac vita expectaui in statu spei verbum meum, verbum legis tuæ implendum, tu absconsio mea, ad similitudinem latibuli saluantis a persequentibus, & scutum meum, ad similitudinem scuti saluantis a percutientibus. Significatur enim per hoc ad literam quòd sperans in verbis legis dei, sortitur deum pro scuto & pro latibulo, prout variæ infectationes exigunt: quod non præstatur sperantibus in aliis legibus.

RECEDITE a me malignantes.) Effectus defensionis significatur. Recedite, elõgatione morum, & ego seruabo mandata dei mei.

SVSTENTA me.) Virtus sustentatiua describitur. eget enim homo infirmus sustentatione diuini pabuli. Et propterea apte dicit. Sustenta me secundum dictum tuum & viuam, vita animæ, quia non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei Deut. viii. & ne confunde me ab expectatione mea æternæ beatitudinis.

SVSTENTA me.) Prima sustentatio est ad viuendum hic fide & spe æternæ beatitudi-
K nis, hæc autem est ad salutem & doctrinam aliorum, significatam dicendo. & loquar in statutis tuis continue. Iungit autem doctrinæ aliorum salutem propriam: quia oportet diuinũ legis doctorem, ante omnia propriam habere salutem animæ: alioquin est velut æs sonans aut cymbalum tinniens: vt dicitur. 1. ad Corinth. xiii.

CALCASTI.) Describitur victoria diuinæ legis supra alias. Calcasti omnes errantes a statutis tuis, a minimis præceptis legis tuæ: quia falsitas sapientia eorum: hoc est quia sapientia eorum innititur falsitati, ideo tu veritate legis tuæ calcasti eos.

SCORIAS cessare fecisti.) Hoc est fecisti cessare omnes impios terræ tanquam scorias, tanquam feces argenti. Per quod clare describitur punitio impiorum in futura vita: tũc enim & non prius cessabunt omnes impii terræ. Et vere cessabunt vt scoriæ. nam nunc in hac vita electi sunt mixti reprobis vt argentum scoriis: tunc autem depurato argento seperabitur scoria: & sic cessabunt impii a terra. Propterea dilexi testimonia tua. Duplicem effectum in persona hac perpende ex futuro iudicio. Alter est amor diuinorum testimoniorum: hoc est sanctorum operum & sanctarum scripturarum: ambo enim sunt testimonia dei. Alter est tremor diuinorũ iu- A
diciorum. Horripilauit a timore tui caro, tantum timui iudicia tua futuræ vitæ quòd caro mea ad similitudinem patientis horripilationem tremuit. Et dixit hoc ad contestandum veritatem æternarum pœnarum, quæ reseruantur infligendæ diuino iudicio.

VVLGATA EDITIO.

Hain FEci iudicium & iustitiam: non tradas me calumniantibus me.
Suscipe seruum tuum in bonum: non calumnientur me superbi.
Oculi mei defecerunt in salutare tuum: & in eloquium iustitiæ tuæ.
Fac cum seruo tuo secundum misericordiam tuam: & iustificationes tuas doce me.
Seruus tuus sum ego: da mihi intellectum vt sciam testimonia tua. B
Tempus faciendi domine: dissipauerunt legem tuam.
Ideo dilexi mandata tua: super aurum & topazion.
Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: omnẽ viam iniquam odio habui.

IVXTA HEBRAEVM.

1 Hain FEci iudicium & iustitiam: ne dimitte me calumniantibus me.
2 Hain Dulcifica seruum tuum bono: non oppriment me superbi.
3 Hain Oculi mei consumpti sunt saluti tuæ: & dicto iustitiæ tuæ.
4 Hain Fac cum seruo tuo iuxta gratiam tuam: & statuta tua doce me.
5 Hain Seruus tuus ego: intelligere me fac, & cognoscam testimonia tua. C
6 Hain Tempus ad faciendum domino, fregerunt doctrinam tuam.
7 Hain Propterea dilexi mandata tua super aurum & obrizum.
8 Hain Popterea omnia mandata omnium direxi, omnem semitam falsitatis odiui.

FEcisti iudicium.) In hoc decimo sexto octonario propheta induit personã omni conatu studentis ad salutem animæ sequando legem dei. Et explicat illam in tertio versiculo, oculi mei consumpti sunt saluti tuæ & dicto iustitiæ tuæ. Mentis enim oculos tam studiose intendentes saluti quæ secundum deum est, & intelligendis ac exequendis dictis diuinæ iustitiæ, habuisse se dicit, quòd consumpti sunt, quòd ad similitudinem laborantiũ diu suspiciendo consumpti describuntur. Vbi manifeste apparet magnus conatus ad salutem iustitiamque secundum deũ. Tractatur autem hæc studiosa persona, primo, secundum propriarum virtutum opera relata ad fru- D
ctus percipiendos: qui, scilicet non sunt in potestate eius. Secundo ad fructus perceptos: qui scilicet sunt in potestate eius. Feci. non dicit docui aut laudaui sed feci, opere executus sum, iudicium & iustitiam, hoc est omnia quę sub ratione debiti a me fuerunt, facienda. quod est, plenum iustitiæ opus.

NE dimitte me.) Fructus seruatæ iustitiæ describitur nõ dimitti a deo in vexationibus calumniatorum. Et hic fructus sicut & cæteri sequẽtes vsque ad sextum versiculum, describitur deprecatiue. tum quia est fructus percipiendus. tum quia non est in potestate personæ iustæ. tũ quia non est fructus necessario consequens, sed ex diuina gratia. Assignatur tamẽ hic fructus iustitiæ: quia rationi consentaneum est vt ab exequente iudicium & iustitiam, absint calumniæ.

DVLCIFICA.) Non solum in debitis studuit persona hæc recte se habere: sed etiam in quibuscunque bonis studuit se exhibere dulcem. In quo significatur studium huius personæ ad E
complacendum aliis in quocunque bono. Vbi aduerte quòd dictio bono est casus datiui, petit enim quòd deus efficiat se dulcem bono: hoc est ad operãdum bonum. In quo ad modum suauem operandi bonum tendit. Non oppriment me. Fructus tam dulcis affectus ad omnes in bono, describitur euitatio violẽtiæ a superbis. quadrat enim tam suaue cõuersanti vt vereantur etiam superbi violentiam illi inferre.

OCVLI mei.) Nota prudens lector personam hanc gradatim describere partes virtutum suarum. nam inchoauit a virtute erga debita, & ascendit ad virtutem etiam ad non debita: modo autem ad supremum ascendit studium erga diuina. vtrunque enim priorum erga humana

Universidad de Deusto
Biblioteca

F fuit. Vnde & hic deſcribuntur mentis oculi conſumpti, ad magnitudinem ſtudii ſignificãdam: & ſolius ſalutis ac iuſtitiæ dei mentio fit.

FAC cum ſeruo tuo.) Ad duo tetenderunt oculi: ſcilicet ad ſalutem & dictum iuſtitiæ. Et propterea prius ponit fructum ſalutis. Fac cum ſeruo tuo iuxta gratiam tuã. gratia enim dei ſalutifera eſt. Et ſtatuta tua. Iam ponit alterum fructum: ſcilicet iuſtitiæ quo ad cognitionẽ. tum ex parte doctoris, doce me. tum ex parte diſcentis, fac me intelligere &c. Aduerte inter hæc ꝙ in vtroque fructu nominat ſe ſeruum, accumulando officia. Ac ſi aperte diceret. Non ſolum toto ſtudio ad ea quæ ſalutis & iuſtitiæ tuæ ſunt anhelo, ſed ſeruus quoque tuus ſum, ad te dominum meum recurrens pro gratia & pro doctrina.

TEMPVS ad faciendum domino.) Conſumpti ſunt oculi mei dicto iuſtitiæ tuæ, non ſo
G lum cognoſcendo ſed principaliter exequendo. Et ad cognoſcendum quidẽ ſupplex rogaui. doce me, fac me intelligere. Ad exequendum vero intellexi quòd tempus ad faciendum domino. Et eſt caſus datiui domino. Poteſt hic textus dupliciter intelligi. Primo de tempore præſentis vitæ & humano facere. Et ſic eſt ſenſus. tempus hoc eſt ad faciendum, hoc eſt ad operandum, in obſequium dei: iuxta illud Eccle. xv. nemini deus dedit ſpatium peccandi. Et iuxta hunc ſenſum ſubiungitur abuſus temporis apud illos qui fregerunt legẽ dei: & ex alia parte ſubiunguntur fructus percepti in propria perſona ex cognito tempore ad obſequendũ domino, dicendo, propterea dilexi &c. vſque ad finem. Secundo poteſt intelligi de tempore reſeruato deo ad faciendum manifeſtam iuſtitiam impiorum. quod erit tempus vniuerſalis iudicii. Et ſic eſt ſenſus. Domino eſt ſeu erit tempus ad faciendum, quia fregerunt doctrinam tuam. Et hic ſenſus magis quadrat contextui: in quo ſtudium huius perſonæ deſcribitur, non cõparatio eius ad impios. Nota acute lector, quòd ideo Propheta in opere iuſtitiæ punitiuæ meminit temporis ad faciendum, quia in
H reliquis operibus dei ex dei ſapientia omnia præfiniuntur, punitio autem ex tempore praui operis pendet: quia nõ prius deus eſt vltor quàm homo peccet. Tẽpus ergo peccati habet hanc conditionem quòd eſt neceſſario requiſitum ad faciendum opus punitionis, & non ſe tenet ex parte dei. Et ſic quum dixiſſet tempus ad faciendum domino, explicando conditionem temporis materiam faciendi domino præſtantis, ſubdit. fregerunt doctrinam, hoc eſt legem, tuam. Peccatum enim quod fractio diuinæ legis eſt, tempus conſtituit faciendi vindictam: quia ex tunc & non prius poteſt deus facere vindictam. Et iuxta hunc quoque ſenſum ſimiliter ſubiunguntur fructus percepti ex cognito tempore vindictæ impiorum.

PROPTEREA dilexi.) Tres fructus percepti in ſtudioſo hac perſona deſcribuntur. Primus eſt dilectionis, propterea dilexi. Si propterea refert tempus datum ad obſſequẽdum domino, quadrat præferre mãdata dei. Et ſimiliter ſi propterea refert tempus punitionis iniquorum,
I etiã quadrat vt non timore ſed amore ſeruet mandata dei. Vbi recole quòd in fine præcedentis octonarii iuſtus dixit ſe timere iudicia dei ita quòd caro ſua horripilauit: & modo dicit ſe diligere mandata dei. Optima diſcretio inter pœnas & mandata. Aeternas pœnas timet iuſtus: iuxta verbum domini. oſtendam vobis quem timeatis: timete eum qui poſtquã occiderit habet poteſtatem mittere in gehennem, Matth. x. Mãdata autem diligit, quoniam fides per dilectionem operatur.

PROPTEREA.) Secundus fructus eſt omnium hominum omniumque legum mandata omnia dirigere, hoc eſt recto animo ſeruare: iuxta præceptum apoſtolicum: cui vectigal vectigal, cui tributum tributum, ad Rom. xiii. Et Petrus, Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter deum. Et rurſus. ſerui ſubditi eſtote dominis, non tantum bonis ſed etiam dyſcolis. i. Pet. ii.

Omnem ſemitam. Tertius fructus eſt odium omnis viæ iniquę. Vbi aduerte quòd ex hoc ter-
K tio apparet quòd de ſolis mandatis non iniquis dixit, omnia omnium mandata direxi. iniquis enim mandatis repugnat rectificari. Et propterea ſubiunxit quòd illa odit.

VVLTGATA EDITIO.

Pe MIrabilia teſtimonia tua: ideo ſcrutata eſt ea anima mea.
Declaratio ſermonum tuorum illuminat: & intellectum dat paruulis.
Os meum aperui & attraxi ſpiritum: quia mandata tua deſiderabam.
Aſpice in me & miſerere mei: ſecundum iudicium diligentium nomen tuum.
Greſſus meos dirige ſecundum eloquium tuum, & non dominetur mei omnis iniuſtitia.

Redime me a calumniis hominum: & cuſtodiam mandata tua.
Faciem tuam illumina ſuper ſeruum tuum: & doce me iuſtificationes tuas.
Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non cuſtodierunt legem tuam.

IVXTA HEBRAEVM.

1 Pe. SEparata teſtimonia tua: ideo cuſtodiuit ea anima mea.
2 Pe. Apertio ſermonum tuorum illuminabit: intelligere faciens ſimplices.
3 Pe. Os meum aperui & reſpiraui: quia mandatis tuis deſideraui. A
4 Pe. Vertere ad me & miſerere mei: ſecundum iudicium diligentibus nomen tuum.
5 Pe. Greſſus meos firma in dicto tuo: & ne fac dominari in me omnem iniquitatem.
6 Pe. Redime me a lite Adam: & cuſtodiam præcepta tua.
7 Pe. Facies tuas fac lucere in ſeruo tuo: & doce me ſtatuta tua.
8 Pe. Riui aquarum deſcenderunt oculis meis: ſuper non cuſtodierunt doctri B
nam tuam.

SEparata.) In hoc. xvii. octonario induit Propheta perſonam hominis ſitientis ad apertũ ſenſum diuinorum eloquiorum. Et explicat illam in verſiculo tertio. os meum aperui & reſpiraui, quia mandatis tuis deſideraui. Magnitudinem deſiderii ad percipiendam explanationem ſacrorum eloquiorum in præcedenti verſiculo poſitam, deſcribit a metaphora paſſionis humanæ accidentis in prima præſentia rei valde deſideratæ. experimur ſiquidem quòd deſideran-tibus nobis valde aliquam perſonam, quum illa adeſt, tanto replemur gaudio quòd aperto ore nihil loquimur, ſed reſpiratione nobis opus eſt: quia multitudo ſpirituum ex dilatatione cordis exhalat præ gaudio. Hanc paſſionem ſignificat dicens. os meum aperui & reſpiraui, in apertione eloquiorum tuorum. Et rationem ſubdit. quia mandatis tuis, hoc eſt ad mandata tua intelligen C
da, deſideraui peruenire. Tractatur autem perſona hæc relata ad differentiam fructuum ex diuino eloquio manifeſtato vel non manifeſtato. Et aſſignatur diuino eloquio non manifeſtato vnus fructus: manifeſtato autem aſſignantur ſex fructus. Separata (ad ſimilitudinem ſeparatorum ab humano vſu ſignificantur diuina eloquia quatenus continent occulta nobis myſteria, tanquàm ab vſu cognitionis noſtræ ſeparata) teſtimonia tua, eloquia & opera teſtimonium perhibentia de deo. Ideo cuſtodiuit. Ecce fructus diuinorum teſtimoniorum quatenus ſunt occulta. Ideo. hoc eſt propter reuerentiam eorum, anima mea, credens & ſperans in illis occultis cuſtodiuit ea, curam habuit ſeruandi ea.

APERTIO ſermonum tuorum,) Contra ſeparationem e regione ponit apertionem, tanquam alterum ſtatum diuinorum eloquiorum. Apertio, declaratio, explanatio ſermonũ tuorũ illuminabit, quando erit vim habebit illuminatiuã. Quod clare videmus adimpletũ: illuminato iam mundo, explanata a Chriſto & Apoſtolis ſacra ſcriptura, manifeſtatis iis quæ teſtimonium perhibent de deo. Intelligere faciens ſimplices. Apertio diuinorum ſermonum eſt ſecũdum ſe illuminatiua: ſed effectum luminis non efficit in omnibus, ſed in ſimplicibus. Et propter ea primus fructus deſcribitur faciens intelligere ſimplices: hoc eſt homines non duplici via gradientes, homines facile ſuaſibiles. Hi enim ſimplices appellãtur: ad differentiam hominũ imperſuaſibilium, quibus tot diuina teſtimonia non ſufficiunt ad fidei lumen ſuſcipiendum.

OS meum aperui.) Ad præſentiam tanti luminis os meum aperui, & reſpiraui, tanto gaudio D
repletus ſum quòd ſimilis fui aperienti os & reſpiranti: quia mãdatis tuis, intelligendis, deſideraui: hoc eſt quia ad mandata tua intelligenda pertinere deſideraui. Datiuus enim caſus ſignificat motum deſiderantis intereſſe apertioni eloquiorum dei.

VERTERE ad me.) Secundus fructus eſt recognitio diuinæ ſalutis repoſitæ diligentibus deum. Ad hanc enim obtinendam illuminatus ex apertis ſermonibus diuinis, primo ſupplicat. vertere ad me. Deum alloquitur humano more, tanquam hactenus auerſo vultu exiſtentem: quia vere velut auerſo vultu ſe habet ad nos, quoad nequàm credamus. Vertere ad me, iam illumi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

natum,& miserere mei,non qualitercunque, sed secundum iudicium præparatum diligentibus nomen tuum. Iudicium quidem paratum diligentibus gloriam dei,est iudicium non imputans peccata commissa ad æternam pœnam, & acceptans bona opera ad æternum præmium. Et vtrunque proculdubio ex diuina procedit misericordia. Vnde petitio æternæ salutis est hic primus effectus.

GRESSVS meos firma.) Tertius fructus.in secũdo affectu ad stabilitatem describitur: optimum est gratia stabilire cor.Et ne fac dominari. Firmitas in via dei pendet ex duobus scilicet ex parte dei firmantis sua gratia gressus(hoc est affectus)nostros in dictis dei: & ex parte nostri B ab excussione dominii omnis vitii super nos :Assueti in aliquibus vitiis,sunt velut subditi vitiis illis:quoniam habitus seu mala consuetudo tantum prævalet vt dominetur affectibus & operibus humanis.Et hinc fit vt tales recenter pœnitentes, aut recidiuent aut magnas patiantur difficultates ad resistendum inclinationibus assuetis: nec sunt firmi in via dei donec excutiant a seipsis tales malas habilitates.quod est nullam dominari ei iniquitatem. Non enim dicit & ne fac me peccare, sed ne fac dominari peccatum.ineuitabile siquidem est humanę fragilitati peccatum omne: sed non est ineuitabilis consuetudo peccandi, malus habitus ad peccandum,qui est velut dominus.

REDIME me.) Quartus fructus describitur in tertio affectu illuminati ad euadendum pericula imminentia a repugnantibus affectibus humanis tam propriis quàm alienis:puta vxore, C filiis,domesticis,amicis,& huiusmodi.Huiusmodi enim pericula seruitutem appellat liti humanę:quia vere innata est nobis quędam seruitus suasionibus domesticorum & amicorum. Quę lites dicuntur:quia pugnę sunt contra nos ad mala nostra:iuxta illud. inimici hominis domestici eius. Redime me,seruum(redemptio enim a seruitute est)naturalis necessitudinis,a lite,ab impugnationibus,Adam. Non dixit iniquorum aut superborum sed hominis(Adam.n.nomen naturę humanæ est) qa a seruitute quæ naturalibus necessitudinibus subiicimur & ad mala trahimur,petit liberari. Et custodiam. Seruitus enim ista impedit obseruationem præceptorum dei: iuxta illud.qui non odit patrem & matrem &c. non potest meus esse discipulus. Et rursus. qui vult venire post me,abneget semetipsum.

D FACIES tuas.) Quintus fructus in quarto illuminati affectu ad internam doctrinam totius legis diuinæ, describitur. Facies tuas,hoc est id quo tu discerneris,quod est de te revelatum, fac lucere seruo tuo:sic vt doceas me intus,statuta tua,legem tuam vsq; ad minima seruare.In secundo versiculo huius octonarii dictum est quod apertio sermonum dei illuminat,& tamẽ modo petit lumen:quia ibi de lumine fidei ad credẽdum,hic de extenso lumine ad operandum est sermo. Vnde & dominus mittens discipulos in mundum,bis præcipit docere:Primo ea quę sunt fidei,& deinde ea quę sunt operum Matth. vlt. docete omnes gentes baptizantes eos, docentes eos seruare omnia quę præcepi vobis.

RIVI aquarum.) Vltimus fructus est pœnitentię,qui non deprecatiue(vt præcedentes) sed assertiue describitur,tanquam in potestate eius existens.Et est fructus pœnitentię. Riui aquarum descenderunt oculis meis, pro ab oculis meis:super non custodierunt doctrinam tuam, hoc est super hoc quod non seruauerunt legem tuam. Non putes vltimum versiculum primo contra- E rium, quo dixit ideo custodiuit ea anima mea. quoniam ibi imperfectam obseruationem legis significauit:cum ex statu non manifestatę legis:tum ex eo quod animę suę non sibi attribuit obseruationem illam,tanquam superior pars tantum seruauerit legem.Hic autem deflet non plenam legis obseruationem.Vnde oculos suos inducit non custodisse legem:ad significandum per carnales oculos inferiorem partem animi.

VVLGATA EDITIO.

Zadi. IVstus tu es domine:et rectum iudicium tuum.
Mandasti iustitiam testimonia tua & veritatem tuam nimis.
Tabescere me fecit zelus meus:quia obliti sunt verba tua inimici mei.
Ignitum eloquium tuum vehementer.& seruus tuus dilexit illud.
Adolescentulus sum ego & contemptus:iustificationes tuas,non sum oblitus.
Iustitia tua iustitia in æternum,& lex tua veritas.
Tribulatio & angustia inuenerunt me,mandata tua meditatio mea est.
Aequitas testimonia tua in æternum,intellectum da mihi & viuam.

IVXTA HEBRAEVM.

A

1 Zadi IVstus tu domine (sunt): & rectitudo iudicia tua.
2 Zadi Præcepisti iustitiam testimonia tua (esse): & veritatem tuam valde.
3 Zadi Contristauit me zelus meus: quia obliti sunt verborum tuorum angustatores mei.
4 Zadi Purificatum dictum tuum (est) valde: & seruus tuus dilexit illud.
5 Zadi Paruus ego (sum) & contemptus:præcepta tua non sum oblitus.
6 Zadi Iustitia tua iustitia (est) æterno: & doctrina tua veritas (est). B
7 Zadi Angustia & tribulatio inuenerunt me:mandata tua solatio mea (sunt).
8 Zadi Iustitia testimonia tua (sunt) in æterno:intelligere me fac & viuam.

IVstus tu.) In hoc.xviii.octonario induit Propheta personam tantę perfectionis vt afflictus nõ solum constans sit,sed affligatur quia se affligentes obliuiscuntur legis dei. Et explicat illam in tertio versiculo.cõtristauit me zelus meus,quia obliti sunt verborum tuorum angustatores mei. Vbi clare describitur & quòd patitur,dicendo angustatores mei. & quantum zelum habeat verborum dei:quòd non doleat de proprio malo,sed quia inimici despiciunt legem dei.

Tractatur autem hæc persona dupliciter. Primo quo ad causam zeli. deinde quo ad constantiam suam patiendo ex eisdem causis.Ita quòd eædem describuntur causæ zeli & constantiæ. C

Describuntur itaque causæ zeli, iustitia & veritas & puritas diuinorum præceptorum & eloquiorum.Intendit enim ex his rationabilem monstrare suum zelum: quia despicitur iustitia & despicitur veritas. Et quoniam rationis ordo exposcit vt sicut homo ab homine,& oliua ab oliua,& vnumquodq; a suo simili producitur,ita præcepta iustitiæ & veritatis a iusto & recto proficiscãtur,ideo hinc inchoat.Iustus tu domine, non per participationem ab alio sed per teipsum: & rectitudo,non solum recta,sunt iudicia tua,quæ per teipsum dicis.Et propterea præcepisti, in creaturis, iustitiam & veritatem esse testimonia tua,statuisti pro testimoniis tuis iustitiã & veritatem.Vnde merito contristauit me zelus meus,quia obliti sunt verborum tuorum,iustitiæ,scilicet & veritatis,angustatores mei. Apponit autem aduerbium valde dicendo præcepisti valde, D ad differentiam præcepti non valde.Deus nanque quædam præcepit valde:vt quæ sunt naturalis & moralis iuris.quædam vero præcepit non valde:vt quæ sunt cerimoniarum.Illa sunt iustitia & veritas in perpetuũ:ista ad tempus iusta & vera.Illa sunt quæ deus statuit simpliciter & absolute pro testimoniis suis : & propterea dicitur præcepisti valde. Vel aduerbiũ valde determinat subintellectum verbum substãtiuum esse. & est sensus. præcepisti iustitiam & veritatem esse valde testimonia tua.Et sic explicatur quòd veritas non sunt qualitercunq; sed valde testificantia deũ iustũ & rectũ:ad differentiã naturaliũ operũ, q̃minora sunt testimonia dei.maius siquidẽ testimoniũ de deo habemus ex eo q̃ actor est iustitiæ & veritatis q̃ exeo q̃ est actor naturæ.

PVRIFICATVM dictum tuum.) Zelus effectus amoris est.Et propterea inter causas E zeli primum tenent locum causa amoris,impellantis ad zelandum. Hæc amoris causa describitur.purificatũ dictum tuum valde.purificatum inquam ab omni falsitate.ab omni fuco, ab omni specie fallaciæ,ab omni iniquitate,ad similitudinem argenti seu auri valde purificati est vniuersum dictum tuum in sacro eloquio.Et ideo seruus tuus(de seipso in tertia persona loquitur)dilexit illud.ex hac enim dilectione diuini verbi ortus est zelus affligens illum quia verba dei sunt tradita obliuioni. Vbi aduerte prudens lector consonantem antedictis causam amabilitatis diuini verbi fuisse allatam.iustitiæ enim & veritati puritas socia est. Paruus ego.) Descriptis causis zeli,describit secundo loco propriã cõstantiã ex eisdẽ causis in perpessione malorũ ab inimicis suis.Paruus ego & cõtẽptus. In paruitate.Intellige priuationẽ magnitudinis graduũ:dignitatũ,officiorũ.in contẽptu vero q̃ non solũ tenetur paruus,sed(quod intolerabilius est)etiam despicitur.Et cum toto hoc præcepta tua non sum oblitus,sicut sunt obliti angustatores mei.

I VStitia.) Nota prudens lector in secundo versiculo quatuor dictiones, Prima est præcepisti.& ideo quanti fecerit dei præceptum descripsit,dicendo,& præcepta tua non sum oblitus.Secunda est iustitiam.& vsurus illa modo subdit. iustitia tua, hoc est præcepta a te, est iustitia æterno, non est iustitia ad horam, sed est iustitia semper: ad differentiam iustitiæ humanæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

F quæ vno tempore est iustitia & alio non. Et intendit per hoc declarare quòd iustitia quam deus statuit pro testimonio suo est iustitia semper: vel est iustitia ducens ad æternitatem. Et doctrina tua veritas. Tertia dictio fuit & veritatem. Hac modo vsurus dicit illam esse doctrinam dei. ita quòd quum dixit præcepisti iustitiam & veritatem, præcepit iustitiam sempiternam & doctrinam suam.

ANGVSTIA & tribulatio.) Et hoc quòd iustitia præcepta a te est iustitia sempiterna, & doctrina tua est veritas, quũ angustia & tribulatio inuenerũt me, iniectæ mihi ab inimicis meis, mandata tua solatia mea, fuerunt. Sicut prius dixerat paruus ego & contemptus, ita nunc tribulationi adiungit angustiam. tolerabile siquidem est tribulari: sed intolerabile quodammodo est ita tribulari vt apponatur angustia, vt nõ habeat quo se vertat, quo diffugiat, aut qua via euadat.

Vbi etiam perpende personam hanc affligi nõ solum in iis quæ sunt dignitatis & honoris, sed etiam in iis quæ sunt personæ: tribulationibus, scilicet & angustiis. Et in his omnibus non solum
G dilexit, zelauit, memor fuit, sed etiam delectatus est & vt solatiis vsus est mandatis dei continentibus doctrinam & iustitiam dei.

IVSTITIA.) Quarta dictio fuit testimonia tua. Hoc modo vtitur. Iustitia testimonia tua æterno, hoc est testimonia tua sempiterna sunt iustitia. quod est etiam verum econuerso. Et intendit per hoc quòd testimonia dei nũquam sunt aliud quàm iustitia: hoc est quòd non sunt testimonia dei furtum, rapina, aut quæcunque alia iuiquitas, sed sola iustitia. Vt hinc intelligas iustitiam & veritatem ita statuta a deo in sua testimonia, vt econuerso testimonia dei sint iustitia & veritas: & non quandoque sic & quandoque non sed semper. & propterea nunquã deserenda.

Intelligere me fac & viuam. In præcedentibus dixerat dilexi, non sum oblitus, & mãdata tua
H solatia mea fuerunt: modo vero non dicit intellexi, sed dicit fac me intelligere, non quòd minoris æstimet testimonia dei quàm iustitiam & doctrinam: sed quia de perseuerantia cogitans recognoscit suam fragilitatem, & diuinæ gratiæ munus singulare nouit esse perseuerantiam. Hinc enim pro perseuerantia supplex orat. Fac me intelligere intus testimonia tua, & viuam, vita animæ. non enim in solo pane viuit homo sed dei verbo, proculdubio intellecto. seruatur enim vita animæ interno intellectu verbi dei.

VVLGATA EDITIO.

Coph CLamaui in toto corde exaudi me domine: iustificationes tuas requiram.
Clamaui ad te: saluum me fac, & custodiam mandata tua.
Præueni in maturitate & clamaui: quia in verba tua superperaui.
Præuenerunt oculi mei ad te diluculo: vt meditarer eloquia tua.
Vocem meam audi secundum misericordiam tuam domine: secundum iudi-
I cium tuum. viuifica me.
Appropinquauerunt persequẽtes me iniquitati: a lege aũt tua longe facti sunt.
Prope es tu domine: & omnes viæ tuæ veritas.
Initio cognoui de testimoniis tuis: quia in æternum fundasti ea.

IVXTA HEBRAEVM.

1 Coph VOcaui in toto corde, responde mihi domine: statuta tua custodiam.
2 Coph Vocaui te saluum me fac: & custodiam testimonia tua.
3 Coph Præueni in nocte & clamaui: verba tua expectaui.
4 Coph Præuenerunt oculi mei custodias: ad loquendum in dicto tuo.
5 Coph Vocem meam audi secundum gratiam tuam domine: secundũ iudicium tuum viuifica me.
6 Coph Cogitauerunt sequaces cogitationis: a doctrina tua elongati sunt.
7 Coph Propinquus tu domine: & omnia mandata tua veritas.
8 Coph Primo noui de testimoniis tuis: quoniam æterno fundasti ea.

VOcaui in toto corde.) In hoc decimo nono octonario Propheta induit personam assidue vocantis orationi ac contemplationi ad seruandum legem dei. Et explicat illã in primo versiculo. Vocaui. vocare deum, orantis est actus. In toto corde, non tepide, non semiaffectu. Respõ-

de mihi, efficacia orationis est respondere deum vocanti homini. Intendit enim per hoc q̃ non A
est vanum recurrere ad deum ex toto corde: quia deus respõdet opere internæ illustrationis aut gratiæ collatione. Ponitur autem non indicatiue sed deprecatiue responde mihi: ad significandũ quòd ex diuina pendet gratia respondere. Statuta tua custodiã: hoc est præcepta tua minima seruabo. Per quod ostenditur non solum oratio, sed tanta vis eleuatæ mentis in diuina contemplatione vt dignus sit diuina responsione, & ad seruanda etiam minima præcepta reddatur promptus. Tractatur autẽ hæc contẽplatiua persona dupliciter. Primo ab operibus contemplatiuis: orandi scilicet & meditandi. Secundo a fructu. Circa actum orandi: Vocaui te, ad duo: scilicet ad salutem, saluum me fac: & ad obseruationem legis, & custodiam testimonia tua.

PRAEVENI in nocte.) Solicitudo orationis describitur ex spe. Præueni in nocte: hoc est ante tempus orationis solitum in nocte surrexi, & clamaui, clamore cordis: verba tua expectaui, hoc est ex spe quam habui in verbis tuis.

PRAEVENERVNT oculi mei custodias.) Solicitudo contẽplationis describitur ex vigilantia ante tempus excubiarum. Ad loquẽdum, non cum aliis, sed mecum de dictis tuis. Vbi B
intellige idem dici tempus orationis & contemplationis. & quod prius describitur a nocturno tempore, modo describitur ab horis nocturni temporis quibus surgũt custodes vigilias exercentes in artibus & præsidiis locorum.

VOCEM meam.) Resoluit vniuersa petita in sua oratione ad duo: gratiam, scilicet & iustitiam. Et secundum gratiam quidem petit audiri. Acsi aperte diceret. Quanuis te vocauerim in toto corde, & tanta solicitudine vsus fuerim, non tamen exigo sed supplico vt secũdum gratiam tuam audias vocem meam. Secundum iudicium tuum viuifica me. A iustitia tua viuificari peto: hoc est siue punias siue re muneres, peto vt in meam veniat viuificationẽ: hoc est vt tam prospera quam aduersa cooperentur mihi in bonum.

COGITAuerunt.) Describitur secundo fructus contemplatiuæ vitæ ex iuxta positionẽ ad sapientes mundi. Cogitauerunt sequaces cogitationis. Intendit differentiam ponere inter cõ C
templationem suam & contemplationem sapientum huius mundi. Dixerat enim quòd surrexit de nocte ad contemplãdum dicta diuina &c. modo dicit quod etiam sequaces cogitationis (philosophos & sapientes vacantes meditationi, appellat sequaces cogitationis: quia eorum studium in prosequendo internas meditationes occupatur) isti inquam etiam cogitauerunt. Acsi aperte diceret. non solus ego contemplationi vaco. Sed ecce differentia. a doctrina tua elongati sunt. Fructus subsecutus ex contemplatione eorum est elongatio a doctrina dei.

PROPINQVVS tu domine.) Vere dixi quòd ipsi elongati sunt a doctrina tua, quia tu non es elongatus sed es propinquus, sed ipsi se elongarunt. Et dicitur deus propinquus, quia vicinus est visibilibus: pro quanto inuisibilia dei per ea quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur &c. vt dicitur ad Ro. i. Et omnia mandata tua veritas. ac per hoc elongati a doctrina tua, elongati sunt a veritate: iuxta illud. ita vt sint inexcusabiles, quia quum cognouissent deum nõ sicut deum D
glorificauerunt, exercendo opera veritatis.

PRIMO noui.) Recitato fructu aliorum contemplantium, subiungit fructum propriæ contemplationis. Primo noui de testimoniis tuis. ego autem contemplãdo, ante omnia noui de testimoniis tuis (iustitia & veritate, ordine vniuersi & aliis testificantibus deum, quæ sunt vera & valida testimonia tua) quoniam æterno fundasti ea. Aduerte hic quòd inter fructus contemplationis propriæ computat persona hæc non solum hoc quod vltimo dixit. sed etiam duo præcedentia, scilicet notitiam propinquitatis dei, & notitiam veritatis mandatorum. Et ad hoc significãdum apposuit aduerbium primo. Acsi aperte diceret, noui quòd propinquus tu, & quod omnia mandata tua veritas. & primum noui de testimoniis (quæ in doctrina tua a qua illi elon- E
gati sunt continentur) quoniam in æternum fundasti ea: hoc est quoniam non ad tẽpus sed semper testificantia te firmasti illa.

VVLGATA EDITIO.

Res VIde humilitatem meam & eripe me: quia legem tuam non sum oblitus.
Iudica iudicium meum & redime me: propter eloquiũ tuũ viuifica me.
Longe a peccatoribus salus: quia iustificationes tuas non exquisierunt.
Misericordiæ tuæ multæ domine: secundum iudicium tuum viuifica me.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Multi qui persequuntur me & tribulant me: a testimoniis tuis non declinaui.
Vidi præuaricantes & tabescebam: quia eloquia tua non custodierunt.
Vide quoniam mandata tua dilexi domine: in misericordia tua viuifica me.
Principium verborũ tuorum veritas: & in æternũ omnia iudicia iustitiæ tuæ.

IVXTA HEBRAEVM.

1 Res VIde humilitatẽ meam & eripe me: quia doctrinæ tuæ nõ sum oblitus.
ad dictum tuum
2 Res Litiga litem meam & eripe me: dicto tuo viuifica me.
3 Res Longe ab impiis salus: quia statuta tua non quæsierunt.
4 Res Misericordiæ tuæ multæ † domine: iuxta iudiciũ tuũ viuifica me. † domini mei
5 Res Multi persecutores mei & ãgustatores mei: a testimoniis tuis nõ declinaui.
6 Res Vidi fallaces & cœrtaui, qui dictum tuum non custodierunt.
7 Res Vide quoniam præcepta tua dilexi domine⁴, secundum gratiam tuam viuifica me.
8 Res Caput verbi tui veritas, & æterno omne iudicium iustitiæ tuæ.

H VIde humilitatem meam.) In hoc.xx.octonario induit Propheta personam certantis aduersus fallaces in materia diuinæ legis. Et explicat illam in versiculo sexto. vidi fallaces & certaui, qui dictum tuum non custodierunt. Vbi ideo explicat quales sunt isti fallaces (dicendo qui dictum tuum non custodierunt) vt significet materiam fallaciæ: alioquin superflue additum esset qui dictũ tuũ non custodierunt. quoniã constat fallaces omnes non custodire dicta dei: sed multi fallũt in humanis negociis, multi in doctrina fidei aut morũ. Et isti hic explicandi fuerũt, dicẽdo qui dictum tuum non custodierunt, s. in hoc fallaces quòd non curam habuerunt doctrinæ tuæ.

Tractatur autem hæc persona dupliciter. Primo relata ad commendandum certamen suum deo. secundo ad explicandum ipsum certamen. Vide humilitatem. Aduerte prudens lector q̃ ex petitis a persona ista (scilicet eripe me, redime me, viuifica me) colligitur q̃ persona hęc recognoscit se indigere in hoc certamine liberatione, redẽptione & viuificatione: ac per hoc non certare confidendo in propriis viribus. Et propterea recurrendo ad deum, ante omnia proponit videndam suam humilitatem: hoc est suam subiectionẽ. Acsi aperte diceret. non potentiã, non celsitudinem meam propono, sed subiectionẽ meã quam tibi ex debito exhibeo vide, oculi gratiæ tuæ. Et eripe me, ne succũbam in hoc certamine: quia doctrinã tuam nõ sum oblitus. Non dicit quia doctrinam tuã seruaui, sed quia non tradidi eam obliuioni: hoc est quia sum de numero quærentium facere legem tuam. Modeste iustitiam suam allegat: non audens dicere se iustum: sed hoc participare iustitiæ q̃ memoriam seruat doctrinæ diuinæ, saltem ad quærendum eam.

I

LITIGA litem meam.) Hoc est ad similitudinẽ aduocati assumẽtis litem pugna tu in certamine meo, & redime me, a tot fallaciis: dicto tuo. datiui casus est: & petit viuificari ad exequendum dictum dei in hoc certamine.

LONGE ab impiis.) Petiit liberari, redimi & viuificari, nulla suffragante sibi iustitia nisi memoria doctrinæ. Et propterea recognoscens se peccatorem, excludit tacitam responsionẽ sibi paratam, quòd longe est a peccatoribus salus diuina: ac per hoc quum ipse inter peccatores sit, longe distat a salute. Hanc inquam responsionem excludit dicendo. longe ab impiis salus meri-
K to est, quia statuta tua non quæsierunt: hoc est quia non solum non seruarunt, sed nec quæsierũt, nec curam habuerunt vt seruarent legem tuam. Acsi aperte diceret. ego non sum de numero horum: quia quanuis peccator, doctrinæ tamen tuæ non sum oblitus.

Misericordiæ tuæ multæ. nõ tamen propterea iustitiæ meæ innitor, sed misericordiæ tuæ sunt multæ domine: & secundum illas viuifica me iuxta iudicium tuum. Non dixit absolute viuifica me sed iuxta iudicium tuum, sed sub multitudine misericordiarum dei petit animari & confortari iuxta iudicium dei quo vexatur. Fallaciæ enim contra quas pugnat, iudicia dei sunt: quia ex diuino procedunt iudicio vniuersæ nostræ vexationes: vt patet in vexatione Iob.

MVLTI persecutores.) Post commendatum certamen deo, qualitatem & rationem certaminis explicat. Qualitatem quidem ex parte fallacium, multitudinem, persecutionem & angustationem describit: ex parte autem sua quòd non peccauit in his. Vidi fallaces. Dixerat in

genere persecutores &c. explicat modo in specie deceptores: quos non quæsiuit, sed velut occurrentes vidit, & certamen assumpsit contra eos. Vide quoniam. Ratio certaminis describitur amor præceptorum dei. secundum gratiam tuam. Nota prudens lector iam tertio personã hanc petere viuifica me. primum ad exequendum dictum dei: deinde in patiendo iudicia dei, & modo ad vincendum ex gratia dei.

CAPVT verbi tui.) Hic versiculus iungendus est cum illa particula vide quoniam præcepta tua dilexi, vt ratio dilectionis. Ita quòd sensus est. Vide quoniam præcepta tua dilexi. caput enim verbi tui veritas, ratio amãdi præcepta tua est veritas, quia caput, principium vniuersi verbi tui est veritas. Et æterno omne iudicium iustitiæ tuæ: hoc est non ad tempus sed semper perseuerat iustitia tua in omni suo iudicio contra fallaces certans. Merito affert pro ratione certandi amorem præceptorum, quorum caput est veritas, & quorum iudicia nunquã fallunt sed in æternum perseuerant.

VVLGATA EDITIO.

D Sin. PRincipes persecuti sunt me gratis: & a verbis tuis formidauit cor meum.
Lætabor ego super eloquia tua: sicut qui inuenit spolia multa.
Iniquitatem odio habui & abominatus sum: legem autem tuam dilexi.
Septies in die laudem dixi tibi: super iudicia iustitiæ tuæ.
Pax multa diligentibus legem tuam: & non est illis scandalum.
Expectabam salutare tuum domine: & mandata tua dilexi.
Custodiuit anima mea testimonia tua: & dilexit ea vehementer.
Seruaui mandata tua & testimonia tua: quia omnes viæ meæ in cõspectu tuo.

IVXTA HEBRAEVM.

C 1 Sin. PRincipes secuti sunt me sine causa: & a verbis tuis timuit cor meum.
sum
2 Sin. Lætatus ego super dicto tuo: sicut inueniens spolium multum.
3 Sin. Falsitatem odiui & abominatus sum: doctrinam tuam dilexi.
4 Sin. Septies in die laudaui te: super iudiciis iustitiæ tuæ.
est
5 Sin. Pax multa diligentibus doctrinam tuam: & non illis cespitatio.
6 Sin. Expectaui † salutem tuam domine⁴: & mandata tua feci. † saluti tuæ
ego
7 Sin. Custodiuit anima mea testimonia tua: & dilexi ea valde. D
8 Sin. Custodiui præcepta tua & testimonia tua: quia omnes viæ meæ coram te.

PRincipes secuti.) In hoc vigesimoprimo octonario induit Propheta personam viri perfecti in omnibus operibus suis. Et explicat illam in vltimo versiculo. Custodiui præcepta tua, ad quæ teneor, & testimonia tua, quæcunque testimonium perhibent de te: qualia sunt perfectionis opera. quia omnes viæ meæ coram te: hoc est quia omnes vias meas peregi considerando quòd ambulo coram te. Quum enim coram principe operamur aut loquimur, summã adhibemus diligentiam vt non solum recta sed grata & digna aspectu principis faciamus. Vnde scriptum est, E beatus qui in sensu cogitabit circunspectionem dei, Eccle.xiiii. Vbi apparet persona omniquaque perfecta. Tractatur autem dupliciter. Primo describitur perfectio eius in patiendo. & secundo in agendo. Perfectio in patiendo inchoat a patiendo innocenter. Principes, non quicunque homines sed in principatu cõstituti, secuti sunt, pro persecuti sunt, me sine causa, a me data quòd me persequantur. hoc est innocentem. Et a verbis tuis. Vide perfectionem. inde factis principes me persequuntur: & cor meum non timuit a factis principum, sed a verbis tuis, præposui verba tua factis eorum.

Et (quod plus est) lætatus ego. Non solum perfectio in actu timendi sed in actu delectationis: quoniam principibus persequentibus me lætatus ego sum super dicto tuo sicut inueniens spolium multum. Hæc metaphora significat non solam magnitudinem gaudii sed lucri:

Universidad de Deusto
Biblioteca

F quam videmus adimpletam in perfectione innocenter patientium. In nouo siquidem testamento apostoli & martyres persecutione patientes a principibus, lætati sunt super dictis diuinis fructificantibus, sicut victores inuenientes spolia multa exultant: quoniam inter hæc referebãt opima spolia animarum quæ conuertebantur ad fidem. Et tam in veteri quàm in nouo testamento lætitiæ materiam habent: quia eorum perfectio exemplariter multas animas lucratur deo.

FALSITATEM.) Timori & lætitiæ respectu verbi dei adiungit contrarios actus respectu eorum quæ contrariantur verbis dei. Falsitatem (sub qua comprehenditur omnis iniquitas) odiui & abominatus sum. Ita quòd non solum euitaui sed odio habui: nec odio contentus abominatus sum, tanquam nauseans quæ contrariantur gaudio de verbo dei. Doctrinam tuã. Principium omnis passionis est amor. Et propterea resoluit omnes passiones (timoris, delectationis, odii & abominationis) in amorẽ diuinæ legis. Ex illius siquidem amore hæc omnia prodierunt.

SEPTIES in die.) Explicata perfectione personæ in patiendo, explicatur modo eiusdẽ perG fectio in agendo, inchoando ab opere religionis. Septies: hoc est vniuersis vicibus quibus dies laudem tuam requirit. Septenarius enim numerus ad vniuersitatem significandam inducitur in sacra scriptura. Super iudiciis iustitiæ tuæ. Materia laudis describũtur iudicia tam bonorum quàm malorum quæ fiunt a diuina iustitia. Sub quibus comprehenditur vniuersa executio diuinæ prouidentiæ. Quæcunque enim fiunt sunt iudicia iustitiæ diuinæ: quanuis non sint iustitiæ nostræ.

PAX multa.) Magnitudinem charitatis propriæ non audet persona hæc in fructu pacis sibi ascribere: sed modeste loquens, sub communi nomine diligentium se cõprehendit. Pax multa, pax Christi quæ exuperat omnem sensum, est diligentibus doctrinam tuã. Non dixit seruantibus: quia fructus tantæ pacis non est communis omnibus seruãtibus legem dei, sed iis qui charitate præeminent reseruatur. Et propterea diligentibus, non deum (quod commue est omnibus
H in charitate existentibus) sed doctrinam seu legem dei, fructum multæ pacis tribuit. Et non illis cespitatio. Tanta est horum dilectio, tam secura pax: quòd non offendunt, non cespitant, obuiantes offendiculis, in quæ minus perfecti obuiantes cespitant.

EXPECTAVI salutem tuam domine.) Perfectio spei subiungitur: quòd ita expectauit salutem ꝙ expectando fecit mandata dei, non vacauit ocio, non verbo, sed facto impleuit mandata dei. Vbi perfectio veræ spei clare significatur, dum fouetur factis.

CVSTODIVIT anima mea.) Perfectio internorum testimoniorum dei in hac persona describitur. Et propterea inducitur anima custodiens testimonia. Dona interna spiritussancti quibus clamamus abba pater (vt dicitur ad Ro. viii.) sunt testimonia dei, quorum anima perfectæ personæ maximam curam habet. Et ipsa perfecta diligit ea valde: quia tam chara habet ꝙ reliqua omnia postponit illis. Et dixit hoc, ad significandũ ꝙ non sola aia curã habet internorũ quasi sibi propriorũ: sed etiã ipse homo præponit illa & oĩbus quæ corporis & quæ rerũ &c. sunt.

I

VVLGATA EDITIO.

Thau Appropinquet deprecatio mea in cõspectu tuo domine: iuxta eloquium tuum da mihi intellectum.

Intret postulatio mea in conspectu tuo: secundum eloquium tuum eripe me.

Eructabunt labia mea hymnum: cum docueris me iustificationes tuas.

Pronunciabit lingua mea eloquium tuum: quia omnia mandata tua æquitas.

Fiat manus tua vt saluet me: quoniam mandata tua elegi.

Concupiui salutare tuum domine: & lex tua meditatio mea est.

Viuet anima mea & laudabit te: & iudicia tua adiuuabunt me.

K Erraui sicut ouis quæ periit: quære seruũ tuũ, quia mandata tua nõ sum oblitus.

IVXTA HEBRAEVM.

1 Thau Appropinquabit clamor meus faciebus tuis domine: secundum verbum tuum intelligere fac me.

2 Thau Veniet supplicatio mea faciebus tuis: iuxta dictum tuum libera me.

3 Thau Loquentur labia mea laudem: quia docebis me statuta tua.

4 Thau Respondebit lingua mea dictum tuum: quia omnia mandata tua iustitia.

5 Thau Erit manus tua ad adiuuandum me: quia præcepta tua elegi.

6 Thau Concupiui salutẽ tuæ domine: & doctrina tua, solatia mea. A

7 Thau Viuet anima mea & laudabit te: & iudicia tua adiuuabunt me.

8 Thau Erraui quasi agnus perditus: quære seruum tuum, quia mandata tua non sum oblitus.

APpropinquabit clamor meus.) In hoc vltimo octonario propheta induit personam recognoscentis proprias vires sic quòd ex hoc recurrit ad deum ex gratia prꝙueniente. Et explicat illã in vltimo versiculo. Erraui quasi agnus perditus. Recognoscit homo proprias vires propriaque opera: assimilans se agno amisso, & opera sua errori: hoc est incertæ vagationi. Non dicit sicut ouis perdita (quæ forte sciret ex frequenti vsu viarum redire ad ouile) sed sicut agnus perditus, qui non nouit redire ad caulas ouium: ad significandum ignorantiam. Et rursus agno perdito se comparat, ad significandum periculum: quoniam expositus est periculis non solum luporum & raptorum, scd etiam periculo inediæ, propter absentiam a suctione lactis. Et vere homo secundum naturales vires intellectus & animi sicut agnus perditus errat: quoniã vagatur in operibus suis sine lacte diuinæ doctrinæ: & extra gregem ouiũ Christi: impotens per seipsum ad gregem Christi ouium peruenire. Quære seruum tuum. Ecce recursus ad deum, profitendo impotẽtiam propriã, dum petit inquiri. Acsi aperte dicat. Nisi me inquiras, remanebo perditus. Quia mandata tua non sum oblitus. Gratiæ prævenientis effectum allegat memoriam mandatorum dei. Respice filium prodigum in euangelio ad se reuersum: quia memoria mandatorum dei, reuersio est ad se. Et si diligentius prudens lector notauerit, aduertet in hac persona alterum gratiæ præuenientis effectum: scilicet recursum ad deum, dicendo quære seruum tuũ. Persona itaq; recognoscẽs id quod est in se propriarum virium ac operationum, & quod habet ex gratia præC ueniente, indigens gratia subsequente, est persona huius octonarii. Et cõgruit fini huius psalmi: quoniam par fuit vt in calce tam subtilis contemplationis propheta rediret ad seipsum ad recognoscendum propriam imbecillitatem: ne magnitudo reuelationis extolleret eum.

Tractatur autem hæc persona dupliciter. Primo relata ad subsequẽtis gratiæ dona spectantia ad intellectum. Secundo ad spectantia ad affectum. Appropinquabit clamor meus. Distãs hæc persona (vtpote agnus errans) primum petit quòd clamor suus appropinquet ad diuinam faciem, tanquam insinuaturus suã necessitatẽ. Et intendit per hanc metaphoram acceptationẽ sui recursus ad deum. Secundum dictum tuum intelligere fac me. Primum donum ad quod obtinendum clamat, est intellectus non secundum doctrinas hominis, sed secundum verbum dei. Nec dicit fac me intelligere hoc vel illud, sed absolute fac me intelligere, quęcunque intelligenD da sunt, secundum verbum tuum, secundum regulam & lumen verborum tuorũ. Veniet supplicatio mea. Non solum clamor appropinquet, sed supplex ac miserabilis petitio mea penetret ad faciem tuam: iuxta dictum tuum, ita quòd liberes me iuxta dictum tuum, intellectum a me.

LOQVENTVR labia mea laudem.) Fructus doctrinæ tuæ in me erit laus tua. Respondebit lingua mea. Alter fructus tuæ doctrinæ in me erit locutio ad proximum. Respondebit enim lingua mea hominibus dictum tuum: multitudinem dictorũ tuorũ: quia omnia mandata tua non solum iusta sed iustitia sunt. Et intendit per hoc quòd edoctus a deo habebit materiam respondendi irrefragabilem: quia omnia mãdata dei sunt ipsa iustitia. Hæc quo ad partem intellectiuam.

ERIT manus tua.) Descriptis donis intellectus, dona tum virtutum in affectu tum gratuiti E diuini auxilii describit. Gratia enim subsequens non sufficit ad salutem, si in solis donis quæ habitus seu virtutes animæ dicuntur, sistit: sed integratur ex donis in anima & gratuito diuino auxilio. Cuius subtractione Petrus negauit Christum, Dauid commisit adulterium, Moyses hæsitauit, & quicunque lapsi ex charitate, peccauerũt. De hoc gratuito auxilio ait deprecatiue. Erit, pro sit, manus tua ad adiuuandum me, vt perseuerem in bono: quia præcepta tua elegi, exequi.

CONCVPIVI saluti tuæ domine, & doctrina tua solatia mea. Attẽde donum gratiæ in electione operum secundum diuina præcepta, in concupiscentia salutis in delectatione de doctrina seu lege dei.

VIVET anima mea.) Vita animæ charitas est: iuxta illud. Translati sumus de morte in vitam quoniam diligimus. i. Ioan. iii. Et laudabit te. Superius dixit loquentur labia mea laudẽ: modo plus dicit, quanto interna laus præstat laude labiorũ. Et iudicia tua, inferentia mihi mala pœnæ, adiuuabunt me. hoc spectat ad gratuitum dei auxilium, quo efficit quòd electis omnia cooperentur in bonum. Amen.

VVLGATA EDITIO. Canticum graduum. CXIX.

AD dominum quum tribularer clamaui: & exaudiuit me.
Domine libera animam meam a labiis iniquis & a lingua dolosa.
Quid detur tibi aut quid apponatur tibi: ad linguã dolosam?
Sagittæ potentis acutæ: cum carbonibus desolatoriis.
Hei mihi quia incolatus meus prolongatus est: habitaui cum habitantibus cedar, multum incola fuit anima mea.
Cum his qui oderunt pacem eram pacificus: cum loquebar illis impugnabant me gratis.

IVXTA HEBRAEVM.

Canticum graduum. CXX.

1 Propheta. AD dominum cum in angustia mihi vocaui: & respondit mihi.
o Saul Domine libera animam meam a labio falsitatis: a lingua doli.
2 Quid dabit tibi & quid addet tibi lingua doli?
ecce quid
3 Sagittas fortis acutas, cum prunis genestarum.
4 Hei mihi quia peregrinatus sum propagatim: habitaui cum tentorii s chedar,
fuit
5 Multa habitatio ipsi animæ meæ, cum osore pacis.
fui obsequio se accingent
6 Ego pax: & quando loquar, ipsi bello.

TITVLVS est. Canticum graduum. De quo nihil certi habeo. Aiunt enim in solennitatibus per singulos gradus templi deputatos singulos hos quindecim psalmos decantandos: & propterea hos quindecim psalmos insignitos titulo canticum graduum. Vel modus cantandi gradatim in istis significatur. Quicquid autem de his gradibus sit, nihil de materia psalmi ex titulo habetur. Ex ipso autem psalmo apparet q̃ historialis est. Nam persona loquens describit seipsam pacificam, in multis angustiis, profugam a persecutione linguæ falsæ & dolosæ, & exaudi tam a deo, peꝛsecutoremq; suum sagittis & carbonibus ardentibus punitum. In promptu autem extat historia omnium horum gestorum, in Dauide profugo & Saule persecutore multis
G sagittis confosso. & deinde eius corpore combusto in ore meo. Vnde materia psalmi ad literam est liberatio Dauidis a persecutione Saulis per eius mortem.

SVMMARIVM EST.

Dauid se quãuis pacificum, profugum tamen ex falsa & dolosa criminatione, recurrisse ad deum & liberatum morte Saulis describit.

Persona loquens propheta est.

H AD dominum in angustia.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, domine libera. Proponit tria. s. recursum ad deum, ad dominum vocaui. Causam recursus: in angustia mihi, illata a Saule. Et gratiam diuinæ liberationis: & respondit mihi, facto liberando me de angustia.

DOMINE libera.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, ad dominum vocaui. Secundo illa, & respondit mihi, ibi, quid dabit. Tertio illa, in angustia, ibi, hei mihi. Vocat itaque deum. Domine libera animam meam, vitam meam quam eripere nititur Saul, a labio falsitatis, dicendo me inimicum sibi & machinari aduersus regnũ suum: vt patet. 1. Regum. xxii. A lingua doli. Non solum falsum asserit, sed dolose loquitur contra me: vt patet. 1. Regum. xviii. & xix.

QVID dabit tibi.) Completa oratione ad deum, tractatur illa particula; respondit mihi: describendo factum punitionis quo deus respondit ei puniendo Saulem. Apostrophat itaque ad Saulem. Quid dabit tibi Sauli, & quid addet tibi lingua doli, hoc est quid lucraberis ex lingua dolosa contra me. Sagittas fortis acutas. Ecce quid addet tibi lingua doli, acutas sagittas fortis est multitudinis fortium Philistinorum. Nam ad literam primi Regum vltimo. Consecuti sunt Saulem viri sagittarii, & vulneratus est vehementer a sagittariis. Cum prunis ge

nestarum. De dictione Hebraica interpretata genestarum non est vsquequaque certum quin possit interprtari iuniperorum. Nec defuerunt qui interpretati sint quercuum, Sed hoc parui refert. Describit enim propheta ad literam alterum quod dixerat, scilicet quid addet tibi. Ecce quid addet tibi mortuo: prunas genestarum, vel &c. hoc est comburetur corpus tuum genestis F
vel iuniperis. Non sepelietur honore regio, non condietur aromatibus, sed præter morem comburetur & in nemore sepelietur: vt patet. primi Paralip. decimo. Iuncto primi Regum vltimo.

Vbi nota non dicere prophetam Saulem occisum propter linguam dolosam: mortis siquidẽ eius meritum. i. Paralip. x, Assignatur inobedientia diuini mandati & consultatio pythonissæ. Sed dicit sagittationis & combustionis corporis meritum linguam dolosam.

HEI mihi.) Tractatur hic illa particula, in angustia mihi: describendo tum mala quæ perpessus est profugus. tum innocentiam suam: ne putares q̃ pro crimine profugus fuerit. Dolendo itaq; describit peregrinationem doloris plenam dicendo. Hei mihi quia peregrinatus sum prorogatim, non solum peregrinatus sum sed prorogata est peregrinatio mea diutius. Quãuis nãq; scriptum non sit tempus peregrinationis Dauidis: ex eo tamẽ quòd Michol vxor eius tradita a G
Saule alteri viro genuit illi alteri filios quinque antequã restitueretur Dauidi mortuo Saule, apparet multos annos prorogatam Dauidis peregrinationem. Habitaui cum tentoriis chedar. Chedar fuit filius Ismaelis: & fuit pater habitantium in tentoriis. Qui fortè sunt hodie isti Arabes: qui non habitant in ciuitatibus aut domibus sed in tentoriis. Et dixit hoc non quòd Dauid habitauerit simul cum illis, sed quòd similis factus est illis: quia scilicet habitauit sub diuo, in tẽtoriis, in speluncis, in nemoribus &c. vt facile colligitur ex historia primi Regum. Multa habitatio ipsi animæ meæ. Tertiũ malum peregrinationis suæ describit varietatem locorum. Prorogato siquidem peregrinationis tempori & malis habitaculis addit varietatem locorum in quibus oportuit eum habitare, nunc hic nunc ibi &c. Propter persecutiones Saulis. Multa habitatio, hoc est multitudo habitationum, fuit ipsi animæ meæ, vitæ meæ. Familiare est huic prophetæ describere rerum multitudinem numero singulari illius rei: vt multitudinem ouium sæpe appellat ouem &c. Et similiter hic multitudinem habitationum appellauit multam habitationẽ. H
Et vere multæ fuerunt habitationes Dauidis profugi: nunc apud Philistæos, nunc apud Moabitas, nunc in Ceila, nunc apud Ziphæos &c.

CVM osore pacis.) Declarat nõ solum suam innocentiam sed etiam sua officia erga Saulẽ: vt intelligas quã iniuste profugus fuerit. Cũ osore pacis, Saule, ego pax, non solum quando cum eo manebam sed etiam in persecutione: dum bis potui illum occidere & nolui. Et quando loquar, ipsi bello: hoc est & mea obsequia prouocant ipsos ad bellum contra me. Nam ad literam quanto magis Dauid recte se habebat obsequendo Sauli, tãto magis Saul accendebatur ad bellum: hoc est ad persecutionem & occisionem Dauidis: vt patet clare. i. Regum. xviii. Et quando loquar. hoc est quando obsequar (Quòd eñ loqui sumatur pro obsequi, patet Daniel. xiii. vbi dicitur. Sic faciebatis filiabus Israel, & ille timentes loquebantur vobis, hoc est obsequebantur. Et futurum loquar denotat perseuerantiam & multiplicationem obsequii) ipsi, Saul & complices bello, incumbebant, ad bellum contra me se accedebant: hoc est ad occidendum me separabant. Amen. I

VVLGATA EDITIO.

Canticum graduum. CXX.

LEuaui oculos meos in montes: vnde veniet auxilium mihi.
Auxilium meum a domino: qui fecit cælum & terram.
Non det in cómotionem pedem tuũ: neq; dormitet qui custodit te.
Ecce non dormitabit neque dormiet: qui custodit Israel.
Dominus custodit te, dominus protectio tua: super manũ dexteram tuam.
Per diem sol non vret te: neque luna per noctem. K
Dominus custodit te ab omni malo: custodiat animam tuam dominus.
Dominus custodiat introitum tuum & exitum tuum: ex hoc nunc & vsque in seculum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IVXTA HEBRAEVM. CXXI.

Canticum graduum.

1 Populus. LEuabo oculos meos ad montes, vnde veniet auxilium meum.
2 Propheta. Auxilium meum a cum domino⁴, factore cælorum & terræ.
3 Non dabit lapſui pedem tuũm: non dormitabit cuſtodiens te.
4 Ecce non dormitabit & non dormiet: cuſtodiens Iſrael.
5 Dominus⁴ cuſtodiens te, dominus⁴ vmbra tua tua: ſuper manum dexterã tuam
6 Die ſol non percutiet te: & luna in nocte.
7 Dominus⁴ cuſtodiet te ab omni malo: cuſtodiet animam tuam.
8 Dominus⁴ cuſtodiet exitum tuum & introitum tuũ: ex nunc & vſque æternũ

TITVLVS eſt. Canticum gradibus. Cur ſolus iſte inter quindecim hos titulos habeat gradibus in datiuo caſu reſeruo ſpirituiſancto. Materia pſalmi ad populum Iſrael determinata apparet. tum ex eo ꝙ in quarto verſiculo expreſſe dicitur, non dormiet cuſtodiens Iſrael. tum ex eo ꝙ pſalmus iſte rememoratio eſt diuinarum promiſſionum in Deuteronomio, ad adiuuandum populum & tuendũ ab inimicis & malis. Vnde materia pſalmi ad literam eſt confutatio populi Iſrael timentis ſibi abſque auxilio humanorum principum: monſtrando ſufficientiam & efficaciam diuinæ cuſtodiæ.

SVMMARIVM EST.

Populo Iſrael timenti occurrit propheta, profitens auxilium ſuum eſſe deum: promittenſque populo vigilantiam, vniuerſalitatem ac efficaciam diuinæ cuſtodiæ.

Perſonæ loquentes ſunt populus & propheta.

LEuabo oculos meos.) Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi, ecce non dormitabit. Aduerte hic principium pſalmi conſtare ex dialogo inter populum & prophetam. Introducitur ſiquidem populus manifeſtans animum ſuum recurrendi ad principes mundi pro auxilio contra hoſtes. Et ad ſimilitudinem hominis exiſtentis in campo & expectantis ſuppetias hominum tranſmontanorum, introducitur dicens. Leuabo oculos meos ad montes vnde veniet auxilium meum. Talis enim homo leuat oculos ſuos verſus montes vt videat ſi apparent homines tranſmeantes montes ad auxilium ſuum. Et intendit per hanc metaphoram recurſum populi ad humanos potentatus: qui ob ſuam celſitudinem ſunt ſicut montes reſpectu aliorum. Auxilium meum. E regione occurrit populo volenti recurrere ad potentatus⁴ humanos propheta: profitens auxilium meum a cum domino faciente cælos & terram. Vbi nota quòd non dicit auxilium meum a domino, ſed auxilium meum a cum domino, hoc eſt ab eſſe cum domino. Ita quòd ex hoc ſolo quod eſt eſſe cum domino, profitetur ſuum auxilium. Et intendit quod non eſt opus alia conditione niſi hac vna, ſcilicet eſſe cum domino. Et vere ſic eſt: quoniam qui eſt cum deo habet deum pro ſe: & ſi deus pro nobis, quis contra nos? Et Iob dicebat. Pone me domine iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet, contra me. Aduerte quoque quàm melioris conditionis ſeipſum proferat propheta. populus enim ſuſpenſo animo leuaturus erat oculos ad montes pro futuro auxilio: propheta autem profitetur auxilium ſuum in prõptu eſſe, ex hoc ſolo quod eſt cum Deo. Et ne quaſi ſingulare priuilegium prophetæ hoc intelligeretur, ſubiungit commune hoc ſibi & populo, dicendo populo. Non dabit dominus lapſui pedem tuum, non dormitabit cuſtodiens te. Et intendit per parabolam lapſus pedis tum vniuerſalem tum efficacem cuſtodiam. Niſi enim eſſet cuſtodia ſufficiens ad vniuerſa, & niſi eſſet⁴ efficax vſque ad minima, non cuſtodiret etiã ab hoc minimo: ſcilicet a lapſu pedis. Ita quod ſenſus eſt. Non dabit lapſui etiam pedem tuum. Vigilantia autem diuinæ cuſtodiæ proponi tur dicendo. Non dormitabit cuſtodiens te.

ECCE non dormitabit.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula. non dormitabit. Secundo illa, non dabit lapſui pedem tuum, ibi, dominus cuſtodiens. Ecce, in promptu, non dormitabit, velut ex laſſitudine multæ vigiliæ intercipiatur ſomno, & non dormiet, velut ex propoſito vtens quiete ſomni: cuſtodiens Iſrael, vt peculiarem populum ſuum. Et intendit per hoc duos modos dormiendi excludere omne contrarium vigilantiæ diuinæ cuſtodiæ quantum eſt ex parte dei cuſtodientis. Et vt vno verbo dicatur, intendit vigilantiam continuam. Dominus cuſtodiens te, Declarata vigilantia diuinæ cuſtodiæ, declarat vniuerſalitatem & efficaciam eiuſdem propoſitas in illa particula, non dabit lapſui pedem tuum. Et procedit ta-

li ordine: ſcilicet aperiendo primo duos generales modos diuinæ cuſtodiæ, ſcilicet per modum vmbrę & per modum pugnæ. Quos vt diſcernas, ordinato literam ſic. Dominus cuſtodiens te ſuper manum dexteram: hoc eſt præſidendo ſimul & aſſiſtendo manui dexteræ tuæ. Et ſignificatur cuſtodia per modum pugnæ. Manus enim dextera cuſtodiuit pugnando. Dominus vmbra tua. Vbi clare explicatur alter modus cuſtodiæ. Die ſol non percutiet te, & luna in nocte. Exequitur cuſtodiam per modum vmbræ vniuerſalem, ſcilicet die & nocte, & a ſole & luna. Et efficacem: quia non percutiet: hoc eſt deo cuſtodiente te per modum vmbræ neque ſol die ſuis radiis te percutiet neque luna ſuo lumine. Eſt enim valde nociua non ſolum percuſſio ſolis ſed etiam lunæ. Et intendit per hoc cuſtodiam populi ab omnibus nocumentis prouenientibus ex corporibus cæleſtibus & quibuſcunque ſuperioribus cauſis quantumcunque excellentibus. Dominus cũſtodiet te. Exequitur alterum cuſtodiæ modum, ſcilicet præſidendo dexteræ pugnanti. Ab omni malo. Ecce vniuerſalitas malorum. Cuſtodiet animam tuam, vitam tuam, ſummum bonorum. Dominus cuſtodiet exitum tuum & introitum tuum. Sub quibus clauduntur omnes operationes, paſſiones, occurſus &c. Ex nunc & vſq; æternũ. Vbi explicatur vniuerſalitas temporum: ex nunc, ex quo incipis eſſe cum deo, & indefinenter vſque æternum. Ac per hoc non oportet te ſolicitum eſſe ad leuandum oculos in montes humanos vnde veniat auxilium tuum. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Canticum graduum Dauid. CXXI.

LAEtatus ſum in iis quæ dicta ſunt mihi: in domum domini ibimus.
Stantes erant pedes noſtri: in atriis tuis Hieruſalem.
Hieruſalem quæ ædificatur vt ciuitas: cuius participatio eius in idipſum.
Illuc enim aſcenderunt tribus tribus domini teſtimonium Iſrael: ad confitendum nomini domini.
Quia illic ſederunt ſedes in iudicio: ſedes ſuper domum Dauid.
Rogate quæ ad pacem ſunt Hieruſalem: & abundantia diligentibus te.
Fiat pax in virtute tua: & abundantia in turribus tuis.
Propter fratres meos & proximos meos: loquebar pacem de te.
Propter domum domini dei noſtri: quæſiui bona tibi.

IVXTA HEBRAEVM.

Canticum graduum Dauidi. CXXII.

Propheta. LAEtatus ſum in dicẽtibus mihi. Vox *dicentiũ*, in domum domini⁴ ibimus.
1
Propheta. Stantes fuerunt pedes noſtri, in portis tuis Hieruſalem.
2 o erit o domui dei
Hieruſalem quæ ædificata vt ciuitas: ꝙ coniuncta ipſi ſimul.
3 Quod illuc aſcenderunt tribus tribuum domini: teſtimonium Iſraeli: ad con-
4 fitendum nomini domini⁴.
5 Quia ibi ſteterunt ſedes iudicio: ſedes domui dauid.
ſedes ideo
6 Petierunt pacem Hieruſalem: quieſcent amatores tui
7 Erit pax in antemurali tuo: quies in palatiis tuis.
8 Propter fratres meos & ſocios meos: loquar, iam pax in te.
9 Propter domum domini⁴ dei noſtri: quæram bonum tibi.

TItulus eſt. Canticum graduum Dauidi. De quo vt ſupra: hoc adiecto ꝙ exprimitur non ſolum author pſalmi Dauid, ſed quodammodo materia. vt enim clare pſalmus ipſe præ ſe fert, determinatus eſt ad ciuitatem Hieroſolymitanam vt illius materiam. Dauid ſiquidem vir prudens, diu ante concepiſſe videtur vt in loco Hieruſalem conſtitueret ciuitatem regiam. In

Universidad de Deusto
Biblioteca

F cuius signum q̃primum fuit rex (non Iudæ sed Israelis) inuasit Iebusæum habitatorem Hierusalem,& constituit ibi sedem suam. Nec hoc contentus posuit in ea arcam Domini, parato ibidem tabernaculo. Nec adhuc contentus deliberauit ædificare ibi templum domini: prudenter arbitratus futurum firmamentum ciuitatis & regiæ sedis ex templo domini ibi ædificato: sicut rei probauit euentus. Magnificatio itaq; Hierusalem ex templo domini ibidem, est ad literam principalis materia psalmi: qui totus occupatur circa statum ciuitatis Hierosolymitanæ.

SVMMARIVM EST.

Dauid intelligens stabilitum iri q̃ Hierusalem esset ciuitas diuina propter templum, regia propter sedem regalem,& consequenter pacis & abundantiæ & boni, lætatus est.

Persona loquens propheta est.

G LAEtatus sum.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, stantes fuerunt. Proponit duo: scilicet lætitiam propriam, lætatus sum: & rationem lætitiæ. In dicentibus mihi, hoc scilicet, domum domini ibimus. Per quæ verba promittitur non ædificatio templi, sed (quod plus est) vsus ædificati templi: ire scilicet ad templum. Et dicit ibimus, ad significandum proxime hoc futurum: vtpote quòd nos ibimus ad templum, quòd videbimus templum diebus nostris ædificatum. Nec dicitur in domum domini ibo sed ibimus: quia in rei veritate ipse Dauid non erat iturus ad templum: vtpote ædificandum post mortem eius a filio ipsius. Sed illa generatio, hoc est illi qui tunc viuebant ituri erant ad templum. Nam in breui tempore (septem scilicet annorum spatio) ædificatum est templum: ita quòd anno vndecimo regni Salomonis perfectum est templum. Qui autem fuerint dicentes Dauidi, in domum domini ibimus, scriptũ non est. Intelligendi tamen videntur prophetæ: puta Nathan &
H Gad. Et etiam quia post vocem propheticam Nathan scriptam. ii. Regum septimo. Omnes probabant ac laudabant quòd templum ædificaretur in Hierusalem: & propterea ex communi approbatione lætabatur.

STANTES fuerunt,) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, domum domini ibimus. Deinde illa, lętatus sum, ibi, Hierusalem. Tractat itaq; locum templi: q̃ scilicet erit in Hierusalem. Et ab effectu explicat illum, apostrophando ad Hierusalem q̃ pedes nostri fuerunt stantes in portis tuis. Consuetudo ciuitatum erat habere in portis locum publicum insigniorem, in quo manebant die non solum ciues communes sed magnates & reges vt facile colligitur ex sacris historiis, in quibus gesta in portis describuntur. Et hic etiam mos seruatus est in Hierusalẽ antequã esset ibi domus domini: sed constructo in ciuitate Hierosoly-
I mitana templo, iam portarum locus non erat insignior: sed concursus qui alias fuerat ad portas, deuolutus est ad templum domini. Et hæc deuolutio significatur dicendo ad Hierusalem. O Hierusalem stantes fuerunt, hactenus, pedes nostri in portis tuis, mansimus in portis tuis tanquàm in loco celebriori: deinceps autem ibimus domum domini. Hierusalem quæ ædificata. Continuatur materia lætitiæ: describendo magnificationem Hierusalem tum ex templo domini in ea, tum ex sede regia ibidem. O Hierusalem quæ ædificata es & amplius eris, vt ciuitas: non qualiscunque sed quòd coniuncta ipsi, domui dei, de qua supra dictum est domum domini ibimus. Coniuncta autem ipsi, non qualitercunque, sed simul: hoc est ita quòd ciuitas ipsa contineat intra se templum domini. Vbi clare describitur dignitas ciuitatis ex continentia templi. Et insinuatur qualitas, vt decet ciuitatem non vicinam templo sed simul cum templo: hoc est continentem templum. Notantur autem non, dixit ciuitatem continere domum dei, sed iunctam simul: vt significaret ciuitatem pendere a templo, & in hoc magnificari quod est simul cum templo Dei. Quòd illuc ascenderunt. Describit consequenter gloriam Hierusa-
K lem ex concursu omnium populorum filiorum Israel ad templum. Et ordinanda est sic litera. Quòd illuc, appositiue testimonium Israeli, ascenderunt tribus tribuum domini ad confitendum nomini domini. Aduerbium enim illuc demonstrat templum domini seu ciuitatem ratione templi. Quod appellatur testimonium Israeli, quia successit loco tabernaculi testimonii seu fœderis. Sic enim appellatum est tabernaculum a Moyse factum: vt patet Exodi tricesimotertio. Quia inde diuinum testimonium diuini fœderis exhibebatur populo Israeli. vel quia in eo continebatur testimonium exhibitum populo Israeli: quoniam continebatur in eo vrna mannæ, in testimonium alimoniæ in deserto, & virga Aaron, in testimonium sacerdotii, & lex, in testimonium fœderis inter deum & populum. Appellantur autem vniuersi Israelitæ tribus tribuum domini, ad significandum vniuersas tribus Israel ex dignitate electionis diuinæ. Dicendo enim tribus absque limitatione, omnes comprehendit, non quarumcunque nationum sed tribu-

um domini: hoc est tribuum electarum a domino, tribuum dicatarum domino: quæ sunt duo- A
decim tribus Israel. Hæ enim ascendunt ad confitendum nomẽ domini. Præceptum siquidem erat legis vt ter in anno venirent omnes ad domum domini: vt patet Exod. vicesimotertio.

Quia ibi steterunt sedes. Subiungitur dignitas hierosolymitanæ ciuitatis ex sede regia ibidem constituta. Quia ibi, in ciuitate hierosolymitana, manserunt sedes, regales, iudicio, dicendo: hoc est ad dicendum ius omni populo (reges enim tunc temporis exercebant officium iudicis: vt patet in gestis Dauidis, & etiam Salomonis iudicandis inter duas meretrices) sedes inquã stabilitæ domui, genti, successioni, Dauid. Firmatum enim erat regnum Dauidis etiam pro filiis & nepotibus & deinceps, ex promissione diuina facta per Natham prophetam. Et propterea dixit, sedes domui Dauid. Et ad literam etiam erat stabilitus locus regiæ sedis hierusalem.

P Etierunt pacem hierusalem.) Sedes regiæ stabilitæ domui Dauidis, non solum ad iudiciũ
B faciendum sed ad pacem ciuitatis intendere describuntur: dum de eis dicitur q̃ petierunt pacem ciuitatis hierosolimitanæ. Et per hoc describitur ad literam q̃ ab initio quando Dauid venit instituturus sedem regiam in hierusalem, venit pacificus, non quærens malum ciuitatis sed bonum. Ex culpa autem resistentium ei, accidit bellum. Dicitur enim. ii. Regũ. v. quòd multi Iebusæi restiterunt Dauidi, nõ ingredieris huc &c. Et propterea oportuit Dauidem vi armorum subiicere sibi hierusalem. Quia ergo quantum in ipso est, pacem non solum voluit sed petiit Dauid, ideo dicitur quod sedes regiæ petierunt pacem hierusalem. Et significanter describũ tur sedes petentes pacem, quia pacem petierunt ad collocandum sedem regiam in hierusalem. Quiescent amatores tui. Aduerte hic dilatam constructionem literæ a principio tertii versiculi hucusq;. Ibi enim incœpit o hierusalem: & interpositis relatiuis & coniunctionibus, modo subiungit alloquendo hierusalem, quiescent amatores tui. Acsi aperte diceret. O hierusalem
C quia es ciuitas templi dei, ad quam &c. quia est in te sedes regia faciens iudicium & studiosa pacis, ideo quiescent amatores tui, hoc est quietem in te inuenient. Erit pax in antemurali tuo, quies in palatiis tuis. Non solum amatores tui vndecunq; quiescent in te, sed erit quies in magnatibus & pax in toto populo habitante vsq; ad antemurale.

PROPTER fratres meos.) Studium regium ad pacem & bonum hierusalem nunquã defuturũ describitur, reddendo rationem prædictorũ. Dauid enim rex reddit rationẽ naturalem. Propter fratres meos, sanguine iunctos, & socios meos, iunctos vinculo sõcietatis. Et appellat socios aut omnes ciues hierosolymitas: aut potius illos qui fuerant cum eo in deserto quum vagaretur profugus a facie Saulis. Qui magnates effecti habitabant in ciuitate regia: vt par est credere. Aut (quod non minus quadrat historiæ) appellat socios suos quosdam Iebusæos quibus gra D
tũ fuerat quòd Dauid haberet hierusalem sedẽ regiam: quiq; nunciauerant ei quod erant Iebusæi aliqui præpotentes obstantes, quos appellarunt cæcos & claudos. Quos oportebat debellari a Dauide: alioquin non obtineret intentum. Propter istos inquam Iebusæos benevolos mihi velut socios meos, loquar iam, pax in te, iam est tempus pacis tuæ. Propter domum. Altera ratio reuerentiæ diuinæ. Propter domum domini Dei nostri, existentem in te, quæram bonum tibi. Et adduxit has rationes non solum ad reddendam rationem antedictarum quietum & pacis: sed ad excludendum suspitionem a hierosolymitis de non perseuerantia pacis & boni ciuitatis. Acsi dixisset. Non propter vos qui non meremini, sed propter fratres meos & socios meos & propter domum domini Dei nostri perseuerabo faciens pacem & quærens bonum ciuitatis. Amen. E

VVLGATA EDITIO.

Canticum graduum. CXXII.

AD te leuaui oculos meos qui habitas in cælis.
Ecce sicut oculi seruorum: in manibus dominorum suorum.
Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ: ita oculi nostri ad dominum deum nostrum donec misereatur nostri.
Miserere nostri domine miserere nostri: quia multũ repleti sumus despectione
Quia multum repleta est anima nostra: opprobium abundantibus, & despectio superbis.

IVXTA HEBRAEVM.

Canticum graduum. CXXIII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F

1 Propheta. AD te leuaui oculos meos: qui sedes in cælis.

2 Ecce sicut oculi seruorum ad manum dominorum suorũ, sicut oculi ancillæ ad manum heręs̄ræ: sic oculi nostri ad dominum[4] deum nostrum vsquequo miserebitur nostri.

3 Miserere nostri domine[4] miserere nostri; quoniam multum satiati sumus despectione.

4 Multa satietas ipsi animæ nostræ: illusio quietorum, despectio superbis.

G TITVLVS est. Canticum graduum. De quo vt supra.

Circa materiam psalmi est aliquid certum & aliquid ambiguum. Certum est q̄ psalmus iste est oratio populi veteris testamenti oppressi despectione & irrisione. Et quidem quòd persona loquens in hoc psalmo, his malis non solum oppressa sed plena sit mali, clare psalmus testat. Quòd vero persona hęc nõ sit singularis homo sed vna multitudo, ex eo patet q̄ in primo versiculo incipit a singulari, dicendo leuaui oculos meos: deinde semper loquitur pluraliter, hoc est pronomen nostri, & anima nostra. Quòd autem multitudo hæc veteris sit testamenti, imperfectio affectus testatur. magnificat enim hæc mala temporalia irrisionis & despectionis: & tantifacit q̄ oculos suspensos tenet ad deum vsquequo deus subleuet ab hac miseria. Talis siquidem affectus non quadrat perfectioni status noui testamenti: cuius non solum perfectiores patres
H dio susceperunt rapinam bonorum suorum: vt patet ad Heb. x. Statui autem veteris testamenti (in quo temporalia bona promittebantur) consonat. Ambiguum autem est si pro aliquo certo & pro quo determinato tẽpore propheta loquitur: quia hæc duo mala despectionis & irrisionis, sæpe populo illi accidisse videntur: sicut & paupertas, quæ homines ridiculos facit.

Materia igitur & summariũ psalmi est multitudo repleta despectione & irrisione, suspiciens ad deum vt misericorditer subueniat.

Persona loquens propheta est.

AD te leuaui.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, ecce sicut oculi. Proponitur persona recurrens ad deum similitudinem leuantis oculos corporeos versus cælum, tanquàm ad hominem residentem in cælis: & significatur per hoc recur-
I sus interior secundum affectum mentis ad deum. Qui sedens, supple es, in cælis. Humano more de deo loquendo, describit ipsum sedentem in cælis. Et ad literam satisfacit vulgo, impotenti cogitare esse aliquid quod nullibi sit: et veritas locutioni respondens est, qui etiam in cælis sedens est. Deus enim vbiq; sedet. & hoc ad excellentiam eius spectat quòd etiã in cęlis sedeat: hoc est quieté regnet ac iudicet. Hæc enim omnia sedere secum fert: quoniam sedes, quietis est, regis & iudicis. Et nihilominus specialiter dicitur in cælis sedens, ratione manifestiorum effectuum diuinorum: quia in cælis omnia sic ordinate procedunt vt diuinam præsentiam præ se ferant.

ECCE sicut oculi.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, ad te leuaui oculos meos, quantũ ad modũ leuãdi oculos. Secundo quantum ad causam, ibi, miserere nostri. Modus leuandi oculos explicatur quantũ ad duo, scilicet quantum ad subiectionem ex similitudine seruorum & ancillarum, nõ audacter exigentium necessaria ad victum, sed vt seruos & ancillas decet dirigentium & leuantiũ oculos versus manus domini seu heræ vt porrigãt sibi necessaria. & quantum ad perseuerantiam, dicendo vsquequo miserebitur nostri.

K MISERERE nostri.) Tractatur hic causa leuandi oculos, explicando miseriam. Quoniã multũ satiati sumus despectione, multa satietas ipsi animæ nostrę: hoc est multitudo satietatum diuersarũ iniuriarũ iam est ipsi animæ nostræ, vitæ nostræ. Vnico verbo describere voluit & in numerabilem multitudinẽ & magnitudinem (vtpote vsq; ad satietatẽ) iniuriarum. Illusio quietorum, despectio superbis. Subiungit generali satietati iniuriarum duas in specie. Alterã quòd sumus illusio quietorum: hoc est q̄ illudimur ab hominibus quietis, ociosis, delicioſis. Alteram quòd sumus despectio superbis: hoc est quòd despicimur a diuitibus supereffluẽtibus, & propterea superbientibus. Et specificauit has duas iniurias (quoniam intolerabiliores sunt) ad prouocandum dei misericordiam. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Canticum graduum. CXXIII.

A NIsi quia dominus erat in nobis dicat nunc Israel: nisi quia dominus erat in nobis.

Cum exurgerent homines in nos: forte viuos deglutissent nos.

Cum irasceretur furor eorum in nos: forsitan aqua absorbuisset nos.

Torrentem pertransiuit anima nostra: forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.

Benedictus dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.

Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium: laqueus contritus est & nos liberati sumus.

Adiutorium nostrum in nomine domini: qui fecit cælum & terram:

IVXTA HEBRAEVM.

Canticum graduum Dauidi. CXXIIII. B

1 Israel. NIsi dominus[4] q̄ fuit nobis Propheta. dicet nunc Israel.

2 Israel. Nisi dominus[4] quod fuit nobis: exurgente super nos homine.

3 Tunc viuos absorbuerunt nos: furente ira eorum in nos.

4 Tunc aquæ illuerunt nos: flumen trausiuit super animam nostram.

5 Tunc transiuit super animam nostram: ꝉaqua superbiarum. ꝉaquæ

6 Benedictus dominus quod non dedit nos prædam dentibus eorum.

7 Anima nostra quasi passer euasit de laqueo aucupum: laqueus fractus est, & nos euasimus.

8 Auxilium nostrum in nomine domini[4]: factoris cælorum & terræ.

C TITVLVS est. Canticum graduum Dauidi. De quo vt supra.

Circa materiam psalmi est aliquid certum & aliquid ambiguum. Certum siquidem est quòd inducitur in hoc psalmo populus Israel recognoscens se diuino auxilio euasisse periculũ occisionis ab homine in furore: periculum autem tale q̄ fuit fere occisus, quòd fuit sicut auis iã laqueo capta quæ euasit qa laqueus fractus est. Quòd em̄ populus Israel sit qui hic inducitur, patet ex principio psalmi: in quo clare propheta introducit populum Israel dicturum. dicet nunc Israel, nisi quòd dominus fuit nobis &c. Hoc est ergo certum de materia psalmi. Ambiguum autem est quæ historia hic tangatur. Considerando autẽ quòd Dauid inducit populum quòd nunc dicet gratias ob euasionẽ a periculis, apparet q̄ tanquã tunc (tempore scilicet ipsius Dauidis) euaserit populus talia pericula. Quocirca beneficium diuinum præstitum populo regnante Dauide, pro quanto non vna pars Israel sed vniuersus Israel euasit securus a periculo vlterius seruiendi Moabitis, Syris, Philistæis & cæteris circumuicinis gentibus, quibus prius seruierant (vt D patet in libro Iudicum. & primo Regum) est materia psalmi huius ad literam, quadrant siquidem huic sensui omnia.

SVMMARIVM EST.

Cantat Dauid populum Israel recognoscentem tempore regni eius beneficium diuinum quo erepta est a periculis seruiendi vlterius gentibus circumuicinis: a quarum dominatu euaserunt domino frangente per Dauidem illarum vires.

Personæ loquentes sunt propheta & Israel.

NISI dominus.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, furente. Proponit. dicet nunc Israel. Aduerbium nunc demonstrat tempus regni Dauidis iam securi, quo conditus est psalmus. Israel nomen est ipsius populi Hebræi. Nisi dominus quòd fuit nobis. Ecce quid dicet, nisi quòd dominus fuit nobis, bis repetẽdo ad exaggeratio-
E nẽ gratitudinis: exurgente super nos homine, tũc viuos absorbuerũt nos. magnitudinẽ periculi a quo liberatus est proponit. Et intendit per hominẽ multitudinẽ hominum. Et propterea transit a singulari in plurale: ab exurgente homine ad multos qui absorbuissent eos. Significanter autẽ dicit super nos, propter potestatem magnam qua insurrexerunt aduersus eos, & sæpe superauerunt illos. Circa ordinẽ literæ aduerte duas transpositiones. Altera est quòd inchoari debet. di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F cet nunc Israel. Altera est quòd vbi dicitur nisi dominus quòd fuit nobis, transposita est cõiunctio quòd: nã ordinãda est sic. nisi quòd dominus fuit nobis. metri em̃ causa huiusmodi trãpositiones cõtingunt. Aduerte quoq; modũ loquẽdi linguę Hebręę, dicendo tunc viuos absorbuerũt nos: quũ nõ intendãt significare quòd absorbuerũt, sed quòd nisi dominus affuisset absorbuissent. quòd in lingua Latina dicimus tunc absorbuissent nos. Hebręi em̃ omni carentes præterito præterquã indicatiui, illo vtuntur. Et hoc idem intelligas in consequẽtibus huius psalmi. Et describit viuos absorbendos velut a marinis beluis, ad significandam integritatem periculi: quia scilicet fuerant in periculo ne ex toto perirent sicut qui viui absorbentur.

FVRENTE ira eorũ in nos.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, exurgente homine &c. Secũdo illa, nisi domin⁹, ibi, benedictus dominus. Tractatur ita q; magnitudo periculi ex similitudine aquarum dupliciter. Primo ad similitudinem aquarũ impetu superuenientiũ: vt sæpe cõtingit ex mõtibus. Furente ira eorũ in nos (magnitudo impetus per hoc significatur) tũc aquę illuerũt nos. Intellige pro illuissent nos: hoc est cooperuissent submergendo. aqua enim non illuit nisi quod subtus eam est. Flumen transiuit super animam nostram. Altera similitudo est crescentis fluminis cum periculo iuxta habitantiũ. Flumẽ transiuit super, id est iuxta animã nostram, vitã nostram: hoc est cum periculo vitæ nostræ. Tũc transiuit, pro transisset, super animã nostram aqua superbiarũ, hoc est aqua superexcedens & submergens vitam nostrã. In Hebræo habetur aquæ in numero plurali. Et significãtur per has similitudines pericula irreparabilis seruitutis populi: sicut absorptus & submersus, irreparabilis est.

BENEDICTVS dominus.) Tractatur hic illa particula, nisi dominus &c. gratias agẽdo. ita q; duo in hac gratiarum actione explicat, scilicet liberatorẽ deũ, nõ Dauidẽ, nõ fortes illius: & modũ quo liberati sunt. Liberatorẽ incipiunt significare, laudandodeũ quòd non dedit nos prædã dentibus eorũ. In quo quia feræ tendunt ad prædã dentibus vorandam, assimilãtur hostes feris & populus Israel prædæ: eo quòd sicut fera ad prædã, ita gentes illæ ad populũ se habebant, vorantes libertatem & omnia illorũ bona. Et intendit per hoc significare quòd deus non permisit illos consumi: hoc est enim non dari in prædam dentibus consumendã. Vnde declarando hoc subdit. Anima nostra, vita nostra, quasi passer euasit de laqueo aucupũ. Dictio Hebraica interpretata euasit, si Latinitas permitteret sonat euasa. Describit per hanc metaphoram modum quo populus euasit de periculo, assimilans vitam populi passeri qui euasit de laqueo. Et subiungit modum quo euasit. laqueus fractus est, & nos euasimus. Potentiam principum detinentium populum Israel in seruitute ad hoc vt perpetuo seruirent, vocat laqueum detinentem, sed fractũ pro popu|li liberatione. Auxilium nostrum, ad fractionem laqæi, in nomine domini factoris cælorum & terræ. Dicendo auxilium nostrum, significat ipsos cooperatos ad frangendum laqueum, innixos tamen diuino auxilio, inuocando diuinum nomen. quia vere sic fuit: Dauidis siquidem prælia omnia quibus confregit potentias omnium vicinarum gentium, fuerunt innixa diuino auxilio. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Canticum graduum. CXXV.

QVi confidunt in domino, sicut mons Sion: non commouebitur in æternum qui habitat in Hierusalem.

Montes in circuitu eius, & dominus in circuitu populi sui: ex hoc nunc & vsque in seculum.

Quia non relinquet dominus virgam peccatorum super sortem iustorum: vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas.

Benefac domine: bonis & rectis corde.

Declinantes autem in obligationes adducet dominus cum operantibus iniquitatem: pax super Israel.

IVXTA HEBRAEVM.

Canticum graduum. CXXV

1 Propheta est sic quod COnfidentes in domino⁴ sicut mõs Sion: non labetur æterno sedebit.

2 Hierusalẽ montes in circuitu ipsi: & dominus⁴ in circuitu populo suo ex nunc

& vsque æternum.

3 Quia non requiescet virga impietatis super sortem iustorum: propterea nõ extendent iusti in iniquitate manus suas.

4 Benefac domine⁴: bonis & rectis corde suo.

5 Et declinantes obliquitatibus suis, deducet eos dominus⁴ cum operantibus iniquitatis: pax super Israel.

in obliquitates suas

sit

TITVLVS est. Canticum graduum de quo vt supra.

Circa materiam psalmi aduerte quòd ante regnũ Dauidis omnes ciuitates Israel erant indifferentes: postquã aũt populus Israel vidit regem Dauidem stabilisse firmitate perpetua Hierusalem pro ciuitate regia simul & diuina ratione tẽpli, occasionem habuit cogitãdi & murmurãdi quòd ciuitate Hierosolymitana munita ab hostib⁹, reliquus populus aliarũ ciuitatũ pateret superuenientibus hostibus. Vnde ad occurrendũ huiusmodi cogitationi seu murmuri editus est psalm⁹ iste: declaratorius quòd vniuersus populus Israel modo cõfidat in domino, durabit & habitabi tsecurus sicut mons Sion & Hierusalem. Hanc essead literam intentionem & materiam psalmi, ipse psalmus clare monstrat: assimulans confidentes in domino, monti Sion &c.

SVMMARIVM EST.

Confidentes in domino erunt sicut mons Sion, immutabilis & habitans in æternum, quia dominus circumcirca custodit populum suum sic quòd alienus princeps non dominabitur ei: iniquos autem abducet de terra quam dedit eis.

Persona loquens Propheta est.

CONFIDENTES in domino.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuã materię, & executiuam, ibi, Hierusalem. Proponit similitudinem inter confidentes in domino ex vna parte, & montem Sion ex altera parte. Confidentes in domino, vbicunq; habitantes, supple sunt sicut mons Sion. Et explicans penes quid attenditur hæc similitudo, subiungit. non labetur, æterno sedebit. Secundi Paralip. xxxiii. dicit deus de monte Sion. In domo hac & in Hierusalẽ quã elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum. Huiusmodi enim promissio hic describitur dicendo. non labetur, a statu suo, sed sedebit, quiescet, æterno. Hoc idẽ intendit propheta applicandum ad confidentes in domino. est enim imperfectus sermo. Et sensus est. Confidentes in domino sunt sicut mons Sion, qui non labetur, qui æterno sedebit: hoc est etiam confidentes in domino non labentur, in æternum sedebunt. aliter non essẽt sicut mons Sion habens istas conditiones. Vnde & in allegato textu subiungit deus. Et mouere non faciam pedem Israel de terra quam tradidi patribus eorum (ecce stabilitas similis promissa toti Israel) ita duntaxat si custodierint facere quæ præcepi eis per manum Moysi. Propter hanc enim conditionalem propheta non dixit, populus Israel sicut mons Sion, sed dixit confidentes in domino: ad includendam conditionem appositam a deo. nam confidentes in domino sunt custodientes mandata dei.

HIERVSALEM.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo declaratur illa particula, sicut. Secundo declaratur illa particula, non labetur, ibi, quia non requiescet. Tertio declaratur illa particula, confidentes in domino, ibi, benefac. Reddit itaq; rationem similitudinis inter montẽ Sion & confidentes in domino. hierusalem. fac ibi punctum. hoc est sic est munita, montes in circumitu ipsi, hierusalẽ. Vbi aduerte duo. Alterũ q̃ pro synonymis in proposito vtitur propheta Sion & hierusalem: quoniam vna & eadẽ erat ciuitas, cuius vna pars vocabatur mons Sion: in qua erat domus regia, & in cuius summitate ædificatum est templum. Alterũ quòd occasio murmurandi insinuatur, quia hierusalem erat munita mõtibus in circumitu: ac per hoc ex naturali situ munita. Hinc enim ratio murmuris: tanquã rex locauerit se & suos in loco munito, & reliquus populus dimissus sit vtcunque. Et dominus in circumitu populo suo. è regione ad mõtes hierusalem, dicit & dominus. Vbi perspice similitudinem incomparabilem. Hierusalem habet pro munimine montes in circumitu: populus dei habet pro munimine dominum in circumitu. quanto ergo dominus præstat montibus, tanto munimen populi excellentius est munimine hierusalem. Ex nunc & vsq; æternum. Quia montes perpetuo munimini sunt hierosolymitanis, oportuit explicare quod etiam dominus perpetuum munimen est populo suo. Et dicit ex nunc: hoc est ex tempore quo populus confidit in deo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVIA non requieſcet.) Declarata ſimilitudine cum excellentia ex parte confidentium, reddit modo rationem ꝙ non labentur, quod in æternũ ſedebunt. Quia nõ requieſcet virga impietatis ſuper ſortem iuſtorũ. ex diuina cuſtodia efficietur quòd virga impietatis, hoc eſt poteſtas idolatrarum, non quieſcet, non dominabitur, ſuper terram quæ ſors eſt iuſtorum, Abrahæ, Iſaac, Iacob, & filiorum imitantium ipſos in iuſtitia, nullum enim hoſtem timebunt niſi idolatras. Et propterea non excluſio omnis extranei dominii ſignificata eſt excludendo virgam impietatis. Propterea non extendent iuſti in iniquitate manus ſuas. Fructus & finis diuinæ cuſtodię explicatur non extenſio manuum in iniquitate: hoc eſt non adorare inique, non adorare idola. Adoratio enim iniqua ſignificatur per extenſionem manuũ in iniquitate: quia adorantes eleuant manus verſus illum quem colunt. Propterea, quia nõ requieſcet &c. ideo non extẽdent iuſti, Iſraelitæ iuſtitiam ſectantes, in iniquitate, idolatriæ, manus ſuas: ſed obſequentes domino, pactum initum cum eo ſeruantes & gratias referentes deo, extendent.

BENEFAC domine.) Redditur ratio illius particulæ, cõfidentes in domino, ex differentia retributionis ſtatutæ iuſtis & iniuſtis. Benefac domine. Per modum ſupplicationis retributionẽ iuſtorũ ſignificat: vt intelligas ſic pẽdere ex iuſtitia vt innitatur gratiæ. Bonis & rectis in corde ſuo. Bonitas ad intentionem refertur: rectitudo ad executionem. Et vtraq; deſcribitur radicata intus, vt excludatur omnis ſimulatio. Et declinantes obliquitatibus ſuis. Retributio inquorum deſcribitur, non ſupplicando ſed narrando: quoniam ex nobiſipſis non ex deo declinamus a recto ad tortos mores. Vnde & ſignicantius dicit obliquitatibus ſuis: quia prauitates ex noſtra ſunt officina. Deducet eos dominus cũ operantibus iniquitatis: hoc eſt abducet eos de terra quam dedit patribus eorum, ſicut comminatus eſt in Deutẽ. Pax ſuper Iſrael. Imprecantis eſt vox iſta, manifeſtans quorſum tetenderit per hunc pſalmum: ſcilicet ad hoc vt ſit pax ſuper Iſrael, ad hoc vt non ſit murmur inter eos, ſed ſuper vniuerſum Iſrael ſit pax, ſit tranquillitas ordinis confidendo in deo. Hinc enim coniicere poſſumus exortum fuiſſe murmur in populo Iſrael propter Hieruſalem: & quòd propterea propheta cõcluſerit, pax ſit ſuper Iſrael. Acſi aperte dixiſſet, Ceſſet iam murmuratio, & ſit pax domini in vniuerſo Iſraele. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Canticum graduum Dauidi. CXXV.

IN conuertendo dominus captiuitatem Sion: facti ſumus ſicut cõſolati.
Tunc repletum eſt gaudio os noſtrũ: & lingua noſtra exultatione.
Tunc dicent inter gentes: magnificauit dominus facere cum eis.
Magnificauit dominus facere nobiſcum: facti ſumus lætantes.
Conuerte domine captiuitatem noſtram: ſicut torrentes in auſtro.
Qui ſeminant in lachrymis: in exultatione metent.
Euntes ibant & flebant: mittentes ſemina ſua.
Venientes autem venient cum exultatione: portantes manipulos ſuos.

IVXTA HEBRAEVM.

Canticum graduum. CXXVI.

Propheta. REducente domino captiuitatem Sion: fuimus ſicut conualeſcentes.
Tunc implebitur riſu os noſtrum, & lingua noſtra cantu: tũc dicent inter gentes. Vox gentium. magnificauit dominus ad faciendum cum iſtis.
Propheta. Magnificauit dominus ad faciendum nobiſcum: fuimus lætantes.
Reduc domine captiuitatem noſtram: ſicut riuos in auſtro.
Seminantes in lachryma, in cantu metent.
Eundo ibit & flendo, portans longe ſemen: veniendo veniet in laude, portans faſciculos ſuos.

TITVLVS eſt, Canticum graduum. De quo vt ſupra.

Materia pſalmi ex principio ipſius apparet: dum deſcribitur reductio captiuitatis Sion. ex eo enim quòd non tractatur reductio captiuitatis Iſrael ſed Sion, clare ſignificatur quòd de reductione captiuitatis Babylonicę eſt ſermo tunc ſiquidẽ non vniuerſus Iſrael, ſed populus captiuatus ex Sion (hoc eſt ex regno Iudæ) tẽpore captiuitatis Ioachim & Sedechię regũ Iuda reductus eſt, ſub Cyro, Dario & Xerxe regibus Perſarum. Et hæc eſt ad literam materia pſalmi.

SVMMARIVM EST.

Populus Sion captiuatus a Nabuchodonoſor, flendo iuit in partes longinquas, portans ſemen diuinæ ſcripturæ: quo fructificante rediit cum exultatione, reducente eos deo in Sion, in lætitia & diuina laude etiam ab extraneis.

Perſona loquens Propheta eſt.

REDVCENTE domino.) Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi, tunc implebitur. Proponit duo. Primo reductionem captiuitatis. Reducente domino, non homine, captiuitatem Sion, ex Sion abductam in Babylonem. Secundo modũ. fuimus ſicut conualeſcentes. Veram eſſe hanc prophetiam res poſtea geſta teſtatur: quoniam ſimiles ex ægritudine conualeſcentibus, fuerunt redeuntes ex captiuitate Babyloniæ. paulatim enim auctæ ſunt vires eorum: vt patet in lib. Eſdræ.

TVNC implebitur riſu.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, reducente domino captiuitatẽ Sion. Secũdo illa, fuimus ſicut cõualeſcentes, ibi, ſeminantes in lachryma. Explicatur itaq; reductor ex captiuitate dominus, ſupplicando augmentum. Tunc implebitur riſu (a ſigno riſus ſignificatur lætitia interior redũdans in exteriora ſigna in vultu) & lingua noſtra cantu. tunc facies noſtra erit plena lætitiæ, & lingua noſtra cantabit cantica dei.

Tunc dicent in gentibus. non ſolum nos laudabimus deum, ſed etiam inter gentes extraneas dicent, hoc ſcilicet. magnificauit dominus ad faciendũ cum iſtis. Ita ꝙ profitebuntur gentes ꝙ dominus fecit magna nobiſcum. Adimpleta eſt prophetia hęc, quum Cyrus rex Perſarum etiã literis publicauit quòd deus mãdauit ſibi ædificare templum in Hieruſalem: & quòd propterea licentiam dabat vt ii qui erant in captiuitate, redirent in Hieruſalem &c. Quo facto, rationi cõſonat vt multi gentilium videntes tale regis teſtimoniũ & opus, dicerent quoq;. magna fecit dominus iſtis captiuis: quum conſtet conſiliarios regis munera miſiſſe in Hieruſalem. Magnificauit dominus ad faciendum nobiſcum. Gentiles dicent & nos profitebimur & cãtabimus. magnificauit dominus ad faciendum nobiſcum: & ideo fuimus lætantes.

REDVC domine.) Laudato reductore, ſupplicat pro augmento. Reduc domine captiuitatem noſtram ſicut riuos iu auſtro. Riui aquarum, flante vento a meridie, magis abundant & fluunt. Et ideo per hanc ſimilitudinem petit propheta reductionẽ captiuitatis augeri. præuidit eñ propheta non rediturã totã captiuitatẽ a principio: & propterea petit augeri reductionẽ. Et fuit hæc oratio exaudita: quoniam poſt primam reductionem factam ſub Cyro, ſecuta eſt ſecunda duce quoq; Zorobabel ſub Dario, & poſtea tertia ſub Xerxe filio Darii duce Eſdra: & demum ſub eodem Xerxe venit Neæmias.

SEMINANTES in lachryma.) Tractatur hic illa particula, fuimus ſicut conualeſcẽtes: declarando vtrũq; ſtatum: ſcilicet mali ex quo populus conaluit, & boni in quod eſt mutatus Declarat autem ex alia metaphora, deſcribendo modũ quo reducti ſunt ex altera ſimilitudine: ſcilicet ad ſeminantes cum fletu, metentes autem & reportãtes fructũ cum lætitia. Cõgruit autẽ hæc ſimilitudo rei geſtæ: quoniã quãuis ſcriptura ſacra nihil aliud dicat de cauſa reductionis niſi ꝙ ſuſcitauit dominus ſpiritũ Cyri regis Perſarum: Ioſephus tamẽ lib. xi. antiq. refert ꝙ Cyrus rex Perſarũ, viſo Eſaia ꝓpheta quòd ſcripſiſſet Chriſto meo Cyro &c. cõcepit deũ præcepiſſe ſibi quòd ædificaret tẽplũ in Hieruſalem. Refert quoq; quòd Darius votũ vouerat ſi fieret rex, donare Hieroſolymitano tẽplo omnia dei vaſa quæ erant Babyloniæ, Xerxem quoq; regẽ Eſdræ (in lege diuina doctiſſimi) amicitia vſum. Ex quibus iunctis cum ſcriptis in libro Eſdræ, apparet ratio iſtius ſimilitudinis. ſeminantes in lachryma, hoc eſt in multitudine lachrymarum, in cantu metent. Et declarans parabolam ſubdit Eundo ibit, populus in captiuitatem, & flendo: portans longe ad longinquas regiones, ſemẽ, diuini verbi ſacrorumq; librorum. veniendo veniet in laude, laudando deum. Et ad literam Zorobabel ſub Dario multitudinem reducens captiuorũ, venit cum cantibus & tibiis & cymbalis. Portans faſciculos ſuos. vaſorum argenteorum & aureorum & regiorum prouentuum pro tẽplo & ſacrificiis. Faſciculos inquit, non manipulos ſed faſciculos manipulorum: ad denotandam magnitudinẽ fructus. Et potes per reportationem faſciculorum intelligere magnitudinem fructus producti per diuinũ ſemẽ, in hoc quòd tot reges & conſiliarii cognouerunt & coluerunt verum deum. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Canticum graduum Dauidi. CXXVI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F NIsi dominus ædificauerit domum: in vanum laborauerunt qui ædificant eam.
Nisi dominus custodierit ciuitatem: frustra vigilat qui custodit eam.
Vanum est vobis ante lucem surgere: surgite postquã sederitis qui manducatis panem doloris.
Cum dederit dilectis suis somnum: ecce hæreditas domini: filii: merces fructus ventris.
Sicut sagittæ in manu potentis: ita filii excussorum.
G Beatus vir qui impleuit desiderium suum ex ipsis: non confundentur cum loquentur inimicis suis in porta.

IVXTA HEBRAEVM.

Canticum graduum Solomoni. CXXVII.

1 Propheta. SI dominus nõ ædificabit domũ, frustra laborauerũt ędificatores eius in illa: si dominus non custodiet ciuitatem, frustra solicitauit custodiens.

2 Frustra vobis antelucantes surgere, retardantes sedere, comedentes panem doloris: sic dabit dabit amico suo somnum.

3 Ecce hæreditas domini filii merces fructus ventris.

4 Sicut sagittæ in manu fortis: ita filii excussionum.

5 Beatitudines viri qui impleuit pharetram suam ex ipsis: non confundentur quum alloquentur inimicos in porta.

TITVLVS est. Canticum graduum Salomoni. Vel quia Salomon fuit eius author: vel potius quia est institutio Dauidis directa Salomoni.

Materia psalmi est curam victus, successionis & custodiæ ab hostibus respectu populi Israel spectare ad deum, modo populus studeat munditiæ ab iniquitatibus. Hanc esse materiam psalmi ipsemet præ se fert: ostendens vanitatem studii humani circa hæc sine domino, & subiungẽs prouisiones diuinas circa eadem: vt clarius patebit exponendo. Et hinc collige psalmum istum directe tractare statum veteris testamenti: in quo promittebantur hæc temporalia bona populo Israel perseueranti in cultu dei. Et hoc etiam sufficiat pro summario.

Persona loquens propheta est.

SI Dominus.) Diuiditur psalmus in partes duas: præpositiuam materiæ, & executiuam, ibi, sic dabit. Proponit tres vanitates. Prima est studium circa ædificationem domus sine deo ædificante. Si dominus non ædificabit domum, frustra laborauerunt ædificatores eius in illa. Aedificare domum, non significat hic construere domũ in qua habitatur: sed significat ad literã construere progeniem filiorum, nepotum, pronepotum, & reliquã successionem. Ita ꝙ sensus est. Si K dominus non dederit successionem progeniei seu gentis, frustra laborauerunt quicunq; studentes ad hoc vt conseruentur progenies eorum. Clare siquidem patet. ii. Reg. vii. &. i. Paralip. xvii. pluries appellari ædificationem domus, gratiam huiusmodi successionis: deo promittente Dauidi ꝙ ædificabit ei domum, hoc est progeniem succedentem ei in regno. Et ꝙ in hoc loco sic sumatur, contextus psalmi manifestat: dum inferius nulla subiungitur declaratio diuinę curæ circa ædificium domus artificialis: sed circa ædificium domus naturalis: hoc est progeniei seu gentis. Si dominus non custodiet. Secunda vanitas est studium custodiendi ciuitatem ab hostibus sine deo custodiẽte. Et intendit ad literam ambo hæc studia vana esse si non ita se habeant vt mereantur deum habere ædificantem & custodem: hoc est si non seruauerint legem Dei, frustra procurant conseruationem progenierum suarum, frustra sollicitant circa custodias ciuitatum ab hostibus: vt in Deuter. maledictionibus continetur.

FRVSTRA vobis.) Tertia vanitas describitur superfluus labor pro victu. Et hæc vanitas non describitur cũ conditionali si dominus nõ affuerit, sicut aliæ: quia studia prius dicta irreprehensibilia sunt si cum cultu Dei sint, vana autem sine obseruatione legis Dei: superfluum vero studium, reprehensibile omnino est. Et propterea simpliciter & absolute reprehenditur dicendo. frustra vobis, supple est, antelucantes surgere. Apostrophat ad superflue laborantes. tum præuentione temporis. Tempus enim laborandi est ab ortu solis: iuxta illud. Ortus est sol, exibit homo ad opus suum. Et propterea propheta superfluum laborem ex præuentione temporis describit ab ante lucem surgere, alloquendo. O antelucantes surgere, rerardantes sedere. Superflua prorogatio laboris describitur per retardationem a sedendo. Quum enim deberent laborare vsque ad vesperam, laborant etiam post solis occasum: seu etiam quum esset hora quiescendi, non curantes de quiete, retardant requiescere vltra tempus debitum. Et causam subdit. comedentes panem dolorum: hoc est habentes victum cum magna afflictione. Vbi manifeste apparet quòd non labor sed superfluitas laboris reprehenditur: & dicitur eis quòd frustra ipsis est huiusmodi superfluitas. Ratio autem inferius subiungetur, quia deo incumbit cura victus non eorum: & propterea sufficere deberet eis laborare tempore congruo. hocenim ad literam intendit propheta.

SIC dabit.) Expedita propositione trium vanitatum filiorum Israel, declarat modo prophetа rationem illarum vanitatum singillatim ex diuina prouisione. Et fundatur tota hæc pars super promissiones diuinas in Deuter. factas populo Israel. Sic dabit amico suo somnũ. Sic, vt subiungetur, dabit, deus, nõ populo Israel absolute sed populo Israel amico suo, dei per charitatem, fidẽ, spem, cultũ &c. (in his enim cõsistit amicitia hominis ad deum: quoniã aliter non vellet ea quæ deus vult: amici autem est idem velle & idem nolle) somnum, quietem desideratam.

ECCE hæreditas domini filii.) Declarat prouisionem diuinam circa ædificationem domus: cuius vanitas sine domino fuit primo proposita. Et intendit quòd filii Israel amici dei quia sunt electi a deo in hæreditatem suam (hoc est vt sint hæredes dei ad possidendum velut iure paternæ hæreditatis terram dei) ideo deus curam habet de successione eorum: vtpote de hæreditate C propria. Hoc siquidem significatur dicendo. ecce hæreditas domini sunt filii. Est enim sermo imperfectus: subintelligendum relinquens quòd dominus filiorum curam habet. vtpote hæreditatis suæ. Merces fructus ventris. Vanitatis superflui laboris tertio loco propositæ ratio redditur, ex hoc ꝙ deus prouidet illis tanquã operariis suis de mercede. hoc enim importat mercedis nomen. Et apte. tum quia vt operarii propositi fuerunt. tum quia deus vt proprius dominus terræ promissionis, filios Israel se tenere profitetur quasi colonos suos, vt aperte dicitur Leuit. xxv. Quæ autem sit illa merces quæ reddit deus, explicatur fructus vẽtris: hoc est fœtus animalium, ouium, vaccarum, equorum &c. Et etiam lac, caseus, butyrum, appellatione fructus ventris comprehẽduntur, quoniam ex imprægnatione ventris prouenit lac. Et intendit per hoc ad literam fructum naturalem prouideri a deo pro mercede laborũ filiorum Israel in terra promissionis. D Acsi aperte diceret. nõ oportet vos superflue laborare, quia deus prouidet populo amico suo de fructibus naturalibus qui proueniunt ex animalibus. In quo subintelligitur ꝙ multo magis prouidet de fructibus terræ. in maiori enim includitur minus: maius autem est prouidere de fructu vẽtris quã de fructu terræ. Sicut sagittæ. Redditur ratio vanitatis custodię ciuitatis sine domino: assimilando filios excussionũ sagittis in manu fortis. Hebrææ linguæ cõsuetudine operã dantes excussioni, filii excussionũ appellantur: sicut filii nuptiarum vacantes nuptiis: & similia. Et quia excutimus a nobis immunditias, & quæcunq; abominabilia si tangant nos, ideo filii excussionũ appellantur Israelitæ studiosi ad excutiendum a se immunditias iniquitatum, & seruandum se mundos a malis moribus & operibus, &c. Et intendit propheta ex hac similitudine docere quòd si studebunt ad seruandum se mundos ab iniquitate, erunt pro armis offensiuis cõtra hostes sicut sagittæ in manu fortis: hoc est ꝙ munditia eorum erit loco sagittarum cõtra hostes, deo pugnante pro illis. Beatitudines, sunt, viri qui impleuit pharetram suam ex ipsis. filiis E excussionum veluti sagittis. Vtitur nomine pharetræ alludendo ad metaphoram sagittarum: sed intendit per pharetram ciuitatem. & instruit Salomonem incitando eum ex fœlicitatis statu. Beatitudines, erunt non cuiuscunq;, sed viri qui impleuit pharetram suam, ciuitatem suam, curiam suam, ex ipsis, filiis excussionũ, viris mundis excutientibus a se omnem immunditiã: nõ confundentur. ecce ratio, quia nõ confundentur, filii excussionum, quũ alloquentur inimicos in porta ciuitatis, deo illos tuente. Vbi clare describi patet deum custodire ciuitatẽ per viros mundos. & propterea merito dictũ esse ꝙ si nõ custodiet, vana erit custodia, quia si nõ sunt viri mũdi,

Universidad de Deusto
Biblioteca

F dominus non custodiet:& sic vana erit hominum custodia. Considera prudens lector omnia subiuncta ab illo loco,sic dabit amico suo somnum, vsque ad finem psalmi: & nihil inueniens quod spectet ad ædificationem domus ex lapidibus & calce &c. reperiens autem quod spectet ad ædificationem domus, id est progeniei, vbi dictum est ecce hæreditas domini filii probabis quod in principio diximus quòd de domo artificiali sed de domo naturali propositum est si dominus non ædificabit domum,hæc enim ratio me mouit.Amen.

VVLGATA EDITIO.

Canticum graduum Dauidi. CXXVII.

G BEati omnes qui timent dominum:qui ambulant in viis eius.
Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus es & bene tibi erit.
Vxor tua sicut vitis abundans:in lateribus domus tuæ.
Filii tui sicut nouellę oliuarum:in circumitu mensæ tuæ.
Ecce:sic benedicetur homo qui timet dominum.
Benedicat dominus ex Sion: & videas bona Hierusalem omnibus diebus vitæ tuæ.
Et videas filios filiorum tuorum:pacem super Israel.

IVXTA HEBRAEVM.

Canticum graduum. CXXVIII.

H
1 *Propheta.* BEatitudines omnis timentis dominum[a]:ambulantis in viis eius.
2 Laborem palmarũ tuarum quoniam comedes: beatitudines tui, & bonũ tibi. (erunt; ordo præposterus)
3 Vxor tua sicut vitis fructifera in lateribus domus tuæ:filii tui sicut plantæ oliuarum in circumitu mensæ tuæ.
4 Ecce:quoniam sic benedicetur vir timens dominum[a].
5 Benedicet tibi dominus[a] ex Sion : & vide in bonitate Hierusalẽ omnibus diebus vitæ tuæ.
6 Et vide filios filiis tuis:pacem super Israel.

1 TITVLVS est.Canticum graduum.De quo vt supra.
Materia psalmi est fœlicitas huius vitæ promissa populo Israel in veteri testamento: vt clare patet intuenti.

SVMMARIVM EST.

Omnis Israelita timens deum erit beatus in hac vita quo ad se,vxorem, filios, successionem, ciuitatem,& regnum,ex benedictione diuina.
Persona loquens Prophęca est.

BEATITVDINES omnis.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam,ibi,laborem. Proponit duo: præmium & meritum. Præmium quidem dicendo.beatitudines,etiam in hac vita. Meritum autem tum intus, omnis timentis dominum. Tum in exteriori opere. ambulantis in viis eius, domini. Et significanter dicit omnis: vt
K vniuersaliter promissam fœlicitatem toti populo Israel modo timeant deum & seruent legem eius,explicet.

LABOREM.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula,beatitudines. Secundo extenditur eadem applicata ad timentem dominum. & sic tractatur secunda particula proposita,ibi,ecce quoniam sic. Laborem palmarum tuarum quoniam comedes. Describitur beatitudo domestica. sum quo ad opera propria : non quia laborabit, sed quia comedet fructum laboris sui. Et appellatione laboris intellige omne opus.Et est hæc beatitudinis pars per exclusionem multarum miseriarum: puta seruitutis, seruus enim non comedit laborem manuum suarum. Prædæ.in terra enim rapinis subiecta non comedit homo fructum laborum suorum. Mendicitatis. nam mendicus non viuit ex labore proprio.Aegritudinis.æger enim non gaudet fructibus viniæ & horti sui & cætera. Vxor tua,Duplex lauda-

bilis conditio vxoris describitur: scilicet fœcunditas,sicut vitis fructifera.& modestia,in lateri- A
bus domus tuæ. Vxoris enim est non in atrio,non in porta , non in media domo,(in qua sunt viri) sed in lateribus seu angulis seu penetralibus domus esse. Filii tui sunt plantæ oliuarum, quantum ad virorum seu augmentum, in circumitu mensæ tuæ, quantum ad conuictum. Hæc enim omnia fœlicitatis sunt domesticæ.

ECCE quoniam sic.) Redditur ratio descriptæ fœlicitatis: extendendo illam ex diuina benedictione promissa Israelitis timentibus deum. Ecce, in promptu est beatitudo: quoniam sic, vt descriptum est & describetur,benedicetur,a Deo,vir timens dominum. Benedicet tibi, quo ad omnia domestica,dominus ex Sion,ex cultu qui Deo impenditur. Sion enim locus erat diuini cultus. Et vide in bonitate Hierusalem. Fœlicitati domesticæ addit fœlicitatem ciuitatis regiæ & diuinæ.Et propterea non sufficit dicere quòd benedicet tibi dominus, sed addit & vide (imprecatiue dicitur pro videbis) Hierusalem in bonitate,in bono & fœlici statu:& B
hoc omnibus diebus vitæ tuæ.Non modica siquidem pars fœlicitatis domesticæ est videre fœlicitatem capitis: scilicet regiæ & diuinæ ciuitatis. Et vide filios filiis tuis. Plus est videre filios filiis quàm videre nepotes: quoniam nepotem potest videre auus mortuo filio, sed videre filios filiis est auum videre vtrosque simul,filios & nepotes. & hoc ad fœlicitatem gentis. Pacem super Israel. Reliquum erat ad perfectam fœlicitatem vt videret bonam totius regni dispositionem.& propterea hanc subiungit.& vide pacem super Israel,vniuerso scilicet regno. Et sunt data veritas horum omnium super promissiones Deutero.Amen.

VVLGATA EDITIO.

Canticum graduum. CXXVIII.

C SAepe expugnauerunt me a iuuentute mea dicat nunc Israel.
Sæpe expugnauerunt me a iuuentute mea:etenim non potuerunt mihi.
Super dorsum meum fabricauerunt peccatores: prolongauerunt iniquitatem suam.
Dominus iustus concidet ceruices peccatorum:confundantur & conuertantur retrorsum omnes qui oderunt Sion.
Fiant sicut fœnum tectorum:quod priusquàm euellatur exaruit. D
De quo nõ implebit manũ suã qui metet:et sinũ suum qui manipulos colliget.
Et non dixerunt qui præteribant.benedictio domini super vos,benedicimus vobis in nomine domini.

IVXTA HEBRAEVM.

Canticum graduum. CXXIX.

1 *Israel.* MVltum angustauerunt me a pueritiis meis *Propheta.* dicet nunc Israel.
2 *Israel.* Multum angustauerunt me a pueritiis meis : etiam non potuerunt mi E
3 Super dorsum meum arauerunt arantes:prolongauerunt sulcum suum.
4 Dominus[a] iustus concidit funiculos impiorum.
5 Confundentur & retrahent se retro:omnes odientes Sion.
Erunt sicut herba tectorum:quæ ante exiit aruit.
7 (erunt sicut) Quod non impleuit palmam suam messor:& vlnam suam fasciculator.
8 (etiam sicut) Et non dixerunt transeuntes. Vox *transeuntium*,benedictio domini[a] ad vos, benediximus vos in nomine domini[a].

1 TITVLVS est. Canticum graduum. De quo vt supra.
Materia psalmi est liberatio populi Israel ab oppressoribus suis postquàm fuit populus liber regnante Dauide. Quòd enim populus Israel recognoscat huiusmodi diuinum benefi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F cium,testatur principium psalmi.dicet nunc Israel.Quòd vero de oppressione a tempore Moysi vsq; ad tempus Dauidis agatur,clare apparet ex eo quòd dicitur a pueritiis meis. Aetates em̃ pueriles illius populi fuerunt a tempore Moysi vsque ad tempus Dauidis: sub quo fuit populus quasi vir perfectus, habens stabile regnum, ciuitatem regiam simul & diuinam & cætera. Quòd autem tempus Dauidis hic significetur, apparet ex eo quòd hostes dicuntur odientis Sion. primus enim qui constituit in Sion celsitudinem regiam fuit Dauid. vnde & Sion vocata est ciuitas Dauid.

SVMMARIVM EST.

Prophe ta porrigit populo Israel recognitionem beneficii diuini, in hoc quòd regno Dauidis stabilito tot victoriis,liberatus est ab angustiis tot oppressorum suorum a tempore Moysi vsq; ad regnum Dauidis.

Personæ loquentes sunt propheta & Israel.

G MVLTVM angustauerunt.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, super dorsum. Porrigit Propheta populo canticum liberationis suæ. Dicet nunc,firmato iam regno Dauidis tot victoriis quæ tanguntur secundo Regum.viii. Israel,populus Israel. multum angustauerunt me. Ecce quid dicet: quòd angustauerunt me, Edom, Amalech, Moab, Ammon, Syri, Philistæi & cætera,non parum sed multum: & hoc a pueritiis meis. Dicit pueritias pluraliter: quoniam intendit significare omnes ætates augmenti:infantiam scilicet, pueritiam & adolescentiam. Et est metaphorica locutio qua populus Israel tanquàm natus in deserto significatur: quia vere tunc natus est quo ad libertatem populi, quũ iam liber populus sub vna lege dei,vno principe(Moyse scilicet) vno sacerdotio Aaron
H incœpit viuere. Consequenter autem pueritiæ eius fuerunt per totum tempus Moysi, Iosue & Iudicum. In quibus valde oppressi fuerunt, modo ab his & modo ab illis: vt patet præcipue in libro Iudicum,& partim in libris Moysi. Vbi legitur quòd nolentibus filiis Esau dare eis transitum,valde angustati sunt: & quòd Amalechitæ vexauerunt eos. Et intendit quòd a principio quo progredi incœpit populus vsque ad regnum Dauidis,multum angustatus est ab eis.nam etiam tempore Saulis angustatus fuit a Philistæis:a quibus etiam Saul interfectus est. Et inducitur populus repetens huiusmodi oppressionem: ad denotandum magnitudinem & multitudinem oppressionum. & hoc ad magnificandum beneficandum liberationis.

Etiam non potuerunt mihi.Non solum dicet Israel angustias quas passus est, sed impotentiam oppressorum suorum ad prævalẽdum totaliter. Quãuis enim angustauerint me, affirmo tamen quòd non potuerunt mihi,dominari vsquequaque.

SVPER dorsum.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illaparticula, multum angustauerunt me a pueritiis meis. Secundo illa, etiam non potuerunt mihi,ibi, dominus iustus. Super dorsum meum arauerunt arantes. Magnitudinem afflictionis& durum seruitutis iugum describit sub metaphora hominum arantium loco boum protrahendo longos sulcos.vt geminum malum significetur: & durę seruitutis tanquàm boum arantium, & diuturnitatisin prolongatione sulci. Et primum quidem declarat primam particulam propositam: scilicet multum angustauerunt me. secundum autem declarat illam diuturnitatem, a pueritiis meis.

DOMInus iustus.) Tractatur illa particula,etiam non potuerunt mihi. Dominus iustus. Recognoscit populus beneficium liberationis a Deo, laudando iustitiam diuinam erga impios oppressores. Concidit funiculos impiorum. Dominum impiorum super populum Israel, appellat funiculos: eo quòd Hæbraico more termini confines agrorum seu terrarum, funiculi appellantur,a mensurando & constituendo terminos ad similitudinem mensurantium terram
K funiculis.Et intendit per hoc dispositiones quas dominantes faciebant, ordinando populo Israel diuersa onera,& statuendo eis leges prout volebant.Vnde & Philistæi ordinauerant vt faber ferrarius non esset in Israel. & sic de similibus aut peioribus. Has omnes dispositiones impiorum concidit,liberando populum a seruitute eorum.

CONFVNDENTVR & retrahent se retro,omnes odientes Sion.) Verba hæc futuri temporis referuntur ad præteritum concidit.apposita siquidem sunt ad denotandum ordinem inter actionem diuinam & hos effectus subsecutos.Refert historia.ii.Reg.quod Syri timuerunt præbere amplius auxilium filius Ammon contra Dauidem.Et propterea hic duo dicit: & quòd confundentur,& quòd retrahent se retro. Confusio siquidem secutaest in iis qui pugnauerunt: quoniam victi sunt a Dauide. Retractio autem retro in Syris, qui timuerunt præbere amplius

auxilium contra Dauidem. Vtrique autem describuntur odientes Sion: hoc est & diuinum cul- A
tum & celsitudinem regiam Dauidis. Sion enim vtriusque erat locus:regis,scilicet & arcæ dei.

ERVNT sicut herba tectorum.) Futurum erunt,similiter refertur ad præteritum concidit. describitur siquidem subsecutus effectus ex diuina concisione. Non solum subsecuta est confusio hostium,non solum retractio Syrorum:sed hostium ruinę celeritas,eorundemq; paucitas ac destitutio.Hæc enim tria significantur ex similitudine ad herbam quæ nascitur in tectis: tractando tres conditiones talis fœni,per oppositum ad herbam agrorum quæ crescit in frumentum.

Et celeritas quidem ruinæ eorum significatur dicendo. erunt sicut herba tectorum quæ ante exiit aruit:hoc est antequam exiit aruit. Vsitato loquendi modo magnam celeritatem significamus,dicentes antequam sit in lecto dormit:hoc est quamprimum est in lecto dormit. & sic de similibus.Iuxta hunc modum loquendi dicitur quòd antequam exiit aruit: hoc est valde celeriter aruit.Et vere valde celeriter victæ & subactæ sunt a Dauide tot nationes vsque ad Euphratem. Quòd non impleuit palmam suam messor,& vlnam suam fasciculator.Repete & erunt sicut. B

Quòd non impleuit.Inchoauit similitudinem a frumento in herba nascente in tectis,prosequitur modo similitudinem ad frumentum in spicis:ad significandum paucitatem,raritatem ac inhabilitatem subactarum nationum ad hoc vt conualescant aduersus Sion. Culmi pauci & rari sunt,de quibus non potest implere manum suam messor: vtpote ad quos simul cogendos manus messoris non se extendit.Et similiter paucitas margitum significatur,ex hoc quòd facies fasciculos manipulorum,non tot habet quot complecti vtrisque brachiis potest. per vlnam enim complexionem vtriusque extensi brachii significat. Et intendit per hoc quòd subactæ nationes sunt dispersæ,& tam pauci exeis simul relicti quòd nullus potest eos congregare ad rebellandũ. hic est siquidem alter effectus subsecutus. sic enim faciunt sapientes principes erga nationes subactas.

ET non dixerunt transeuntes.) Prosequitur metaphoram metentium quo ad hoc quòd imprecantur eis bona transeuntes.Et repete iterum,& erunt sicut illi quibus. Et non dixerũt trã- C
seuntes.benedictio domini ad vos Quia a beneuolis salutãtur messores seu collectores fructuum terræ,per priuationem huiusmodi salutationis priuationem beneuolorũ describit. Ita quòd vbi descripserat odientium Sion imbecillitatem,modo subiungit quòd nec beneuolos habebunt qui eos erigant.Et quod plus est benedictionem dei & hominum subtrahit: iam enim dictum est q̃ Syri retraxerunt se,& timuerunt adiuuare victos.Amen.

VVLGATA EDITIO.

Canticum graduum. CXXIX.

DE profundis clamaui ad te domine: domine exaudi vocẽ meã.
Fiant aures tuæ iutendentes:in vocem deprecationis meæ.
Si iniquitates obseruaueris domine:domine quis sustinebit:
Quia apud te propitiatio est: & propter legem tuam sustinui te D
domine.
Sustinuit anima mea in verbo eius: sperauit anima mea in domino.
A custodia matutina vsque ad noctem:speret Israel in domino.
Quia apud dominum misericordia: & copiosa apud eum redemptio.
Et ipse redimet Israel: ex omnibus iniquitatibus eius.

IVXTA HEBRAEVM.

Canticum graduum. CXXX.

1 Prophet. DE profundis clamaui ad te domine[4].
2 † Domine audi in voce mea:erunt aures tuæ auscultãtes. †domini mei E
voci deprecationum mearum. propterea timeberis
3 Si iniquitates obseruabis domine: † domine quis stabit? †domini mei
est
4 Quia tecum venia:propterea timeberis.
ad verbum
5 Speraui dominum[4],sperauit anima mea:& verbo eius expectaui,

K v

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad dominum ad ad
6 Anima mea † domino:ſupra expectantes mane expectantes mane. †domini mſ.
7 Spera Iſrael ad dominum[4]: quia cum domino[4] gratia, & multa cum ipſo redemptio.
8 Et ipſe redimet Iſrael ab omnibus iniquitatibus eius.

TItulus eſt. Canticum gradum. De quo vt ſupra.

Materia pſalmi eſt aduentus Meſiæ quantum ad effectum qui eſt remiſſio peccatorum. Quòd enim pſalmus totus tractet de remiſſione peccatorum, clare patet. Quòd autem de aduentu Meſiæ ferente ſecum veniam peccatorum, ex eo patet quòd iſte actus qui eſt redimere populum Iſrael ex omnibus iniquitatibus eius (qui in fine pſalmi cõcluditur) eſt proprius actus Meſiæ. Nec obſtat quòd nõ dixit, & ipſe redimet mundum ſed Iſrael: quia quum vnus atque idem ſit redemptor mundi & redemptor Iſrael ex omnibus iniquitatibus, quandoque deſcribitur a redemptione Iſraelis, quandoque a redemptione mundi, prout ſpiritusſanctus mouit prophetas. Vnde & Zacharias quoque pater Ioannis baptiſtæ deſcribit Chriſtum ex remiſſione peccatorum in populo Iſrael, dicens. ad dandam ſcientiam ſaluti plebi eius in remiſſionem peccatorum eorum. Et in principio cãtici, fecit redẽptionem plebis ſuæ. Hæc eſt ad literam materia pſalmi.

SVMMARIVM EST.

Propheta conſiderans hinc humani generis peccata, inde diuinam gratiam, petit a deo audiri: dicens quòd ſi ad peccata reſpiciet, ipſe quidem deus timebitur ſed nullus ſaluabitur, quia vero cum ipſo deo eſt venia, ideo ipſe ſperauit dominum, ſperauit & anima eius in promiſſione dei valde, ſperabit & populus Iſrael redimendus ex omnibus iniquitatibus ſuis.

Perſona loquens Propheta eſt.

DE profundis.) Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi, ſi iniquitates. Proponit duo. Alterum ex parte ſui. De profundis. Ad ſimilitudinem manẽtis in loco valde imo deſcribit miſeriam ſuam. De profundis, tenebrarum interiorum, peccatorum, fomitis & aliorum malorum, vocaui te domine. Et ecce ad quid vocaui. Domine audi in voce mea, cor meum, rationẽ meã, ſpẽ meã. non petit audiri vocẽ, ſed in voce ſua rationẽ, ſpem, cor. Alterum ex parte dei. erunt aures tuæ auſcultantes voci deprecationum mearum, præuidẽs Propheta ſe exaudiendum, dicit q̃ erunt aures tuæ auſcultantes: hoc eſt exaudientes non vnam ſed multas deprecationes meas miſerabiles. tales enim voces ſonat dictio Hebraica.

SI iniquitates.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, de profundis & cætera. Secundo illa. erunt aures tuæ, ibi, & verbo eius. Explicare intendit rationem talem. Aut deus vult agere nobiſcum ſecundum peccata noſtra aut ſecundum gratiam ſuam. ſi ſecundum peccata noſtra, locus erit timori, non ſaluti: ſecundum gratiam autem locus eſt ſpei. Si iniquitates, hominum, obſeruabis domine, domine quis ſtabit? quaſi dicat nullus: omnes enim ruemus. Propterea, quia potes obſeruare iniquitates ad punitionem æternam, timeberis: iuxta verbum domini. timete eum qui habet poteſtatem mittere in gehennam. Et aduerte hic quòd iſta particula (ſcilicet propterea timeberis) exponendo tranſlata eſt in locum hunc, quia hic eſt locus eius quantum ad ſenſum. quanuis cauſa metri ſcripta ſit in textu poſt particulam ſequentem.

QVIA tecum venia, ſperaui dominum, ſperauit anima mea.) Proſequitur alterum membrum rationis. Et non dicit quia tu es propitiator ſeu dator veniæ, ſed quia tecum eſt propitiatio ſeu venia peccatorum: eo quòd plus deſiderat quàm veniam. deſiderat enim ipſum veniæ datorem ferentem ſecum veniam peccatorum, ideo ſperaui dominum. Non dicit ſperaui veniam, ſed ipſum dominum venturum. Et quia principaliter aduẽtus Meſiæ eſt ad ſalutem animarum, ideo ſpecialiter explicat. ſperauit anima mea, ſupple dominum quem de profundis vocaui.

ET verbo eius expectaui.) Tractatur hic illa particula, erunt aures tuæ &c. afferendo promiſſionem diuinam de Meſia: hæc enim promiſſio ſecurum reddit expectantem. Dixerat quod tam ipſe quàm anima ſua ſperauit in gratia dei: modo ex diuina promiſſione reddit rationẽ ſpei vtriuſque. Et verbo eius, hoc eſt quia ipſe dixit, promiſit Meſiam, expectaui, ego. & anima mea domino, ſupple expectauit, ſupra expectantes mane expectantes mane. Vt prædictum eſt. ſalus animarum principaliter expectabatur ex aduentu Meſiæ a ſanctis prophetis intelligẽtibus myſterium Meſiæ. & propterea Propheta de anima ſua dicit quòd expectauit dominum ſupra, hoc

eſt pluſquam, expectantes mane. & ad exaggerationem expectationis repetit expectantes mane: vt ſignificet quòd non loquitur de qualitercunque expectantibus mane, ſed de vehemẽti deſiderio expectantibus mane. Et intendit quòd plus expectat anima ſua Meſiam quàm vigilantes nocte expectant, quòd fiat dies quando vehementer deſiderant diem: vt contingit iis qui celeriter iter acturi aũt negocium aliquod premens executuri in die ſunt: & ſimilibus. Nec deerãt prophetæ aliæ ſimilitudines ad explicandum magnitudine m deſiderii ſui reſpectu Meſiæ: ſed elegit iſtam propter myſterium, vt ſignificaret ſtatum ſuum comparari ad aduentum Meſiæ ſicut noctem ad diem: iuxta illud apoſtoli. nox præceſſit, dies autem appropinquauit. Et vere ſic eſſe teſtatur etiam Zacharias pater Ioannis baptiſtæ, dicens, Illuminare iis qui in tenebris & vmbra mortis ſedent. Et animæ ſanctorum patrum in limbo expectarunt Meſiam vere ſicut expectantes mane: & longe pluſquam expectantes mane. Vbi ſcito quòd mane in Hebræo textu eſt datiui caſus.

SPERA Iſrael ad dominum.) Poſtquam propriam ſpem deſcripſit, quia ei ſpecialiter facta fuit promiſſio de Meſia, manifeſtat communem eſſe ſibi hanc ſpem & effectum ſpei & vniuerſo Iſraeli. & propterea apoſtrophat ad populum. Spera Iſrael ad dominum: quia cum domino gratia, veniet, & multa cum eo redemptio, aderit: vtpote redemptio totius mundi. Et ipſe redimet Iſrael, prout promiſit Abrahæ, ab omnibus iniquitatibus eius. Intellige hoc quantum ad ſufficientiam redemptionis: quia ſufficiens precium dabit ad redimendum ex omnibus iniquitatibus non ſolum Iſraelis ſed totius mundi. Secus autem quo ad fructum: quia non omnes Iſraelitæ conſecuti ſunt fructum redemptionis. Veritati enim huius textus ſufficit quòd quantum eſt ex parte Meſiæ, ipſe redimet ex omnibus iniquitatibus eius. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Canticum graduum Dauid. CXXX.

DOmine non eſt exaltatum cor meum: neque elati ſunt oculi mei.
Neque ambulaui in magnis: neque in mirabilibus ſuper me.
Si non humiliter ſentiebam: ſed exaltaui animam meam.
Sicut ablactatus ſuper matrem ſuã: ita retributio in anima mea.
Speret Iſrael in domino ex hoc nunc & vſque in ſeculum.

IVXTA HEBRAEVM.

Canticum graduum Dauidi. CXXXI.

1 Propheta. DOmine[4] non exaltauit ſe cor meum, & non eleuati ſunt oculi mei, & non ambulaui in magnis & in ſeparatis, ſupra me.
2 Si nõ æquaui & ſilere feci animam meam ſicut ablactatum penes matrẽ ſuam: ſicut ablactatum penes me anima meam.
3 Spera Iſrael ad dominum[4]: ex nunc & vſque æternum.

TItulus eſt. Canticum graduum Dauidi. De quo vt ſupra.

Materia & ſummarium ſimul pſalmi eſt: quòd Dauid ſeipſum (non ſuperbum quanuis peccatorem) proponit vniuerſo populo tanquam exemplum ſperandi in deo.

Perſona loquens eſt Dauid.

DOmine non.) Pſalmus iſte non ſecundum communem aliorum pſalmorum morem diuiditur: quia pſalmus ipſe diuiſiuus eſt rerum tractatarum: ſicut cæli enarrant, & laudate dominum de cælis. Ita quòd pſalmus ipſe eſt velut vna enunciatio, ex duabus conſtans partibus: ſcilicet non fui ſuperbus, quanuis fuerim alias peccator. Deum in primis alloquitur tanquã inuocans ipſum teſtem cordis ſui. Si enim homini diceret quòd cor ſuum non fuit ſuperbum, duobitari potuiſſet an diceret verum: ſed alloquendo deum (cui omne cor patet) non eſt locus mendacio. Non exaltauit ſe cor meum. Acutiſſime deſcribit ſuperbiam internam, dicendo nõ exaltauit ſe cor meum. Sic etiam dominus in euangelio deſcripſit eam, dicendo omnis qui ſe exaltat: quia in hoc diſtinguitur ſuperbia ab aliis vitiis quòd proprius actus eius eſt exaltare ſe. obiectum enim ſuperbi eſt ipſemet celſior quàm ei congruit. Et non eleuati ſunt oculi mei. Interna ſuperbia in voluntate ſeu affectu eſt exaltatio cordis: in intellectu vero eſt eleuatio oculorũ mentis ad ſeipſum ſupra ſe. Et non ambulaui in magnis & in ſeparatis, id eſt mirabilibus. Exterior

Universidad de Deusto
Biblioteca

F superbia ex duobus declaratur actibus. Alter est ambulare in magnis supra se: præsumendo, arrogando maiora &c. Alter est ambulare in mirabilibus supra se. superbus in admirando se exercet, vt spectetur & æstimetur longe celsior intus. Supra me hoc est plus me. Et repetenda est hæc clausula quater: quoniam refertur ad singula dictorum: scilicet non exaltauit se cor meum supra me, non eleuati sunt oculi mei supra me. Sic enim explicata in singulis habes superbię rationem.

SI non æquaui.) Vsitato loquendi modo iungit Propheta alteram enũciationis partem. iam enim diximus quòd intendit hanc enunciationem, non fui superbus quanuis fuerim peccator. Primam partem iam explicauit. Secundam modo subiungit vsitatissimo loquendi modo, quo dicimus non fui malignus si non fui prouidus: hoc est quanuis non fuerim prouidus. & similiter non fui infidelis si non fui assecutus intentum: hoc est quanuis non fuerim assecutus intentum. Et sic de similibus. Vbi coniunctio si non tenetur dubitatiue seu conditionaliter quantũ ad sensum intentum, sed æquiualet coniunctioni aduersatiuæ: puta quanuis. Et vtimur hoc modo lo-
G quendi ad cautelã vitandæ explicitæ assertionis. Propheta enim a spiritusancto motus, sic caute asserit peccata sua in publico cantico: ne forte aperta explicatio eorum aliis noceret. publicatio enim peccatorum gloria diaboli est, sicut publicatio virtutum gloria dei. Dicit itaq; Si nõ, hoc est quanuis non, æquaui & silere feci animam meam. Aequantur torta: & silere facimus plorantes, clamantes & huiusmodi. Metaphoricus est sermo non parum obscurus. Ad cuius euidentiam scito intentionem prophetæ ad hoc tendere vt dicat se non consuluisse animæ suæ concupiscenti delectabilia (citra superbiam quam iam excluserat) sicut propria mater consulit ablactato filio, æquando & silere faciendo illum. Vbi quantum ad metaphoram nota duo. Alterum est q̃ in animo nostro quatenus appetitiuus est, sunt duæ partes. Quarum altera appellatur irascibilis:
H siue in voluntate siue in appetitu sensitiuo. Et hæc tendit ad ardua. Ad hanc spectat superbia. & hæc assimilatur ætati virili. Altera tendit ad delectabilia, non ardua. Et ad hanc spectant peccata carnis, appetitus vanitatum, & huiusmodi. Et hæc assimilatur ætati puerili: cuius est occupari in delectabilibus & vanis. Quo fit vt apte Propheta excluso a se peccato superbiæ in appetitu arduorum, fateatur se peccatorem in appetitu vanorum & delectabilium &c. per similitudinẽ ad pueros ablactatos. Alterum est quòd circa ablactatum puerum aliter se habet propria mater, aliter gerula & alii domestici. nam gerula & alii blanditiis aut offa nituntur æquare & facere silere ablactatum trucem præ concupiscentia lactis, & non acquiescentem sustinent donec fatigatus ablactatus quiescat. mater autem suauiter disponens æquare & facere silere ablactatum, linit vbera amaro liquore: vt sic infans gustata amaritudine refuret ex seipso sugere lac, & sic abstrahatur ab appetitu lactis, sitque quietus & silens. Circa sensum autem & ordinem literæ, distinguenda sunt tria in litera contenta quæ Propheta negat. Primum est ipsa actio æquationis & faciendi silentium, dicendo non æquaui & silere feci: hoc est & nõ feci silere animam meam.
I Assimilans animam suam infanti ablactato, consequenter loquitur de cohibitione animæ suæ ad similitudinem infantis ablactati: qui concupiscẽs lac, ab æquanimitate labitur, & murmurando plorat: & ideo oportet eum æquare, æquoanimem reddendo, & facere eum silere a murmure & planctu. Simili siquidem modo animus concupiscens delectabilia homini noxia, nimis ardẽs a rectitudine recedit, & velut plorans quæritat huiusmodi delectabilia: & propterea æquandus esset & ad silentium ducẽdus. Negat ergo Propheta primum se sic cohibuisse animam suam, dicendo. si non æquaui & silere feci animam meam. Secundum autem quod negat est modus: sci licet illo modo quo æquatur & silens fit ablactatus. Et hic modus vltimo ponitur in litera, dicendo sicut ablactatum penes me animam meam. Ita quòd ordinatio literæ est, non feci silere animam meam, tractando sicut ablactatum animam meam penes me. Et tunc subiungatur tertium negatum scilicet modus quo mater propria tractat ablactatum, illis verbis. sicut ablactatum pe-
K nes matrem suam. Ita quòd litera sic esset ordinanda. Si non æquaui & silere feci animã meam, tractãdo sicut ablactatum animam meam penes me, tractando inquam sicut ablactatum penes matrem suam. Et ratio ordinis in promptu est: quia sic progreditur oratio. Et clare apparet sensus similitudinis & rei significatæ. Intendit enim quòd non cohibuit animum suũ concupiscentem delectabilia noxia sicut ablactatum, non a quocunque sed sicut ablactatum a matre sua: hoc est apponendo animo concupiscenti delectabilia amaritudinem turpitudinis actionum, pœnæ æternæ, diuinæ, offensæ & huiusmodi. His enim amaritudinibus circumpositis a ratione deliberata delectabili concupito, debuisset auertere appetitum ab illo: & sic suauiter æquasset & silere fecisset appetitum, sicut æquat mater & silere facit ablactatum penes seliquoribus amaris, concupiscentem lac iam sibi nociuum. Et intendit per hæc omnia declarare q̃ peccata quæ com-

misit, non ex superbia processerunt sed ex humana fragilitate. numerauit siquidem populum ex A
vanitate quadam: occidi fecit Vriam ex timore ne occideretur Bersabee: adulterium patrauit ex carnis libidine: fornicem sibi erexit ex humano more: dixit in abundantia sua non mouebor in æternum, ex improuida seu minus cauta consideratione diuinæ gratiæ. & sic de aliis.

SPERA Israel ad dominum.) Apostrophat ad populum, vt ab exemplo suo discat sperare in domino: hoc est vt non sit superbus, quanuis aliis peccatis implicetur. Sic enim sperare poterit in domino: quemadmodum & ipse non superbus etsi alias peccator, maxima a deo dona consecutus est. Et dixit hæc, quia superbis deus resistit, humilibus autem dat gratiam. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Canticum graduum. CXXXI.

MEmento domine Dauid: & omnis mansuetudinis eius.
Sicut iurauit domino: votum vouit deo Iacob.
Si introiero in tabernaculum domus meæ: si ascendero in le- B
ctum strati mei.
Si dedero somnum oculis meis; & palpebris meis dormitationem.
Et requiem temporibus meis: donec inueniam locum domino, tabernaculum deo Iacob.
Ecce audiuimus eam in ephrata: inuenimus eam in campis syluæ.
Introibimus in tabernaculum eius: adorabimus in loco vbi steterũt pedes eius.
Surge domine in requiem tuam: tu & arca sanctificationis tuæ.
Sacerdotes tui induantur iustitiam: & sancti tui exultent. C
Propter Dauid seruum tuum: non auertas faciem Christi tui.
Iurauit dominus Dauid veritatem & non frustrabitur eum: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam.
Si custodierint filii tui testamentum meum: & testimonia mea hæc quæ docebo eos.
Et filii eorum vsque in seculum sedebunt super sedem tuam.
1 Quoniam elegit dominus Sion: elegit eam in habitationem sibi.
2 Hæc requies mea in seculum seculi: hic habitabo quoniam elegi eam. D
Viduam eius benedicens benedicam: pauperes eius saturabo panibus.
3 Sacerdotes eius induam salutari, & sancti eius exultatione exultabunt.
Illic producam cornu Dauid: paraui lucernam Christo meo.
Inimicos eius induam confusione: super ipsum autem florebit sanctificatio nobis.

IVXTA HEBRAEVM.

Canticum graduum. CXXXII.

1 Propheta. retribue
REcordare domine Dauidi, omnem humilitatem eius. E
2 Qui iurauit domino: vouit forti Iacob.
3 Dauid. Si introibo in tentorium domus meæ: si ascendam super stratum accubitum mecorum.
4 Si dabo somnum oculis meis: palpebris meis dormitationem.
5 Donec inueniam locum domino: habitacula forti Iacob.
6 Ecce audiuimus illam in ephrata: inuenimus eam in campis nemoris.
7 Introibimus in habitacula eius: curuabimus nos scabello pedum eius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

8 Surge domine[4] † in requiem tuam: tu & arca fortitudinis tuæ. †requiei tuæ
9 Sacerdotes tui induent iustitiam: & gratiosi tui laudabunt.
10 Propter Dauid seruum tuum: ne fac reuerti facies Christi tui.
11 *Propheta.* Iurauit dominus[4] Dauidi veritatem, & non auertetur ab ea. *Deus.* de fructu ventris tui ponam in † sede tibi. †sedi
12 Si custodient filii tui pactum meum. & testificationem meã hanc docebo eos: etiam filii eorum vsque æternum sedebunt in † sede tibi. †sedi
13 *Propheta.* Quia elegit dominus[4] in Sion: desiderauit ipsam in † habitaculum sibi. †habitaculo
14 *Deus.* Hæc requies mea vsque sempiternum: hic sedebo, quia desideraui eam.
15 Cibum eius benedicendo benedicam: mendicos eius saturabo pane.
16 Et sacerdotes eius induam salute: & gratiosi eius laudando laudabunt.
17 Ibi germinare faciam cornu Dauidi: ordinaui lucernam Christo meo.
18 Inimicos eius induam confusione: & super ipsum florebit corona eius? Dauidem

H TItulus est. Canticum graduum: De quo vt supra.

Materia psalmi est vt dispositioni Dauidis de quieto loco arcæ domini diuina quæ successit largitas impleatur. Hanc esse materiam psalmi facile patet. nam in principio ponitur supplicatio cum voto Dauidis de loco arcæ dei & accessu ad ducendam arcam dei in Sion, dicendo ecce audiuimus eam &c. Et postea subiunguntur duæ largissimæ diuinæ promissiones. Altera de domo Dauidis: altera de Sion. Vnde patet hanc esse ad literam materiam psalmi.

SVMMARIVM EST.

Dauid proferens propriam humilitatm & solicitatẽ religionem circa inueniendum locum perpetuæ quietis arcæ domini, petit a deo gratiam tum promissi Messiæ ex suo semine: tum promissorum filiorum in sede regia semper, si seruauerint legem domini: tum electionis templi in Sion cum diuina cura alimentorum &c. tum firmatæ sedis regiæ in Sion: tum augendæ ibidem
I coronæ propriæ cum confusione inimicorum.

Personæ loquentes sunt Propheta, deus & Dauid: non curando nunc an idẽ sit Dauid & Propheta actor psalmi.

REcordare.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, qui iurauit. Proponit vnam supplicationem multas partes comprehendẽtem: dum petit a deo vt recordetur omnem ipsius Dauidis deiectionem, tam iniustam tempore Saulis, quàm religiosam in deductione arcæ domini. propter quam Michol despexit & reprehendit eum. Vbi aduerte quòd recordari non sumitur hic pro reducere ad memoriam, quod est proprium eius significatum: sed sumitur pro retributione, iuxta vsitatum loquendi modum. Et hoc denotat casus dativus Dauidi: acsi aperte dixisset. retribue Dauidi omnem &c.

K QVI iurauit domino.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, omnem humilitatem eius. Secundo illa, recordare domine, ibi, iurauit dominus. Commemorat itaque humilitatem Dauidis ex illius forma: scilicet religione solicita erga locum quietẽ arcæ dei, tali ordine. Nam primo votum, deinde ratio vouendi, & tertio deductio describitur. Qui, Dauid, iurauit domino: vouit, vinculo iuramenti addidit vinculum voti vtpote maius, forti Iacob. Iacob nomen est hic patriarchæ: & est casus genitiui. Appellaturque deus fortis Iacobi, eo q ab ipso Iacob veneratus est vt fortis, vt omnipotens: vt patet Gene. xlvi. Et Exod. vi. dicit dominus ad Moysen, Ego dominus apparui Iacob, Isaac, & Abraham in deo omnipotente. Et nominat deum relatiue ad Iacob propter imitationem ipsius Iacob in voto circa domum & cultum dei. Legitur enim Gene. xxviii. quòd Iacob visa schala a terra vsque ad cælum, vtrunque vouit: & cultum scilicet & domum dei. erit mihi dominus in deũ, & lapis iste vocabitur domus dei. Et fidem præbẽdo traditis a senioribus (. s. q locus ille in quo Iacob vidit schalã est illemet locus in quo postea ædificatum est templum domini) adiungitur alia ratio q ideo vouit deo forti Iacob, quia intendebat locare arcam domini in loco quem Iacob prædixerat vocandum domum dei.

Aduerte hic multas res gestas hoc psalmo explicari quæ non leguntur alibi in sacra scriptu- A
ra. Quorum primum est iuramentum & votum Dauidis de inueniendo loco arcæ domini.

SI introibo.) Vox ista Dauidis est, explicans votum quo ad materiam. *Si* introibo in tentorium domus meæ: hoc est si ędificauero prius mihi domum. ędificationem siquidem domus propriæ ab introitu describit: quia primum quod in ædificata domo fit, est intrare in illam. *Si* ascendam super stratum accubituum meorum: hoc est priusquam quiescam securus ab inimicis. a frequentia enim accubitus quietam securitatem congrue significauit. *Si* dabo somnum oculis meis, palpebris meis dormitationem: hoc est si negligens fuero, si non summa vigilantia vtar. per exclusionem nanque tam dormitionis quàm dormitationis, congruissime significatur summa vigilantia. Donec inueniam locum domino. Vbi colligendo dicta, apparet quòd vouit Dauid se inuenturum locum domino (hoc est locum pro quiete arcæ domini) antequã ædificaret domum B
propriam, antequam securus quiesceret ab inimicis, & cum summa vigilantia. Quia enim illæ duæ primæ conditiones multum prorogari potuissent, vt celeritas omnino significaretur, adiuncta est summa vigilantia. Et vere omnes conditiones adimpletas esse testatur historia secũdi libri Regum. Dauid enim quamprimum factus fuit rex Israel, accepit Hierusalem ad hunc effectum: & cum assensu populi deduxit arcam domini in *Sion*, vt ibi perpetuo quiesceret. quanuis postea (vt dicetur) diuina reuelatione ei facta quieuerit in superiori parte eiusdem montis *Sion*, in qua ædificatum est templum. Habitacula forti Iacob. Non solum vouit inuenire locum domino, id est pro arca dei, sed etiã pro ministris eius. oportebat enim ministros diuini cultus multos ibi manere. Aduerte hic iungendo dicta quòd vouere donec inueniam locum, attestatur affectui inquisitiuo loci inueniẽdi, quòd scilicet desiderabat Dauid inuenire locum illũ monstratum patriarchæ Iacob. Et quoniam audierat quòd in Hierusalem erat locus ille, ideo quamprimum potuit dedit operam ad habendum locum illum, in cuius monte *Sion* locaret arcam dei. C

ECCE audiuimus.) Reddit rationem voti sui, tum ex varia mutatione locorum, tum ex futura commoditate. Et mutationem quidem locorum arcæ domini, describit a primo & vltimo locis. Ecce audiuimus illam, arcam, in ephrata: hoc est in sorte Ephraim in *Silo*. hic enim est primus locus in qua stabilita fuit arca dei in terra promissionis tempore Iosue: vt patet Iosue. xviii. Vnde & significantius dicit audiuimus & non dicit vidimus: quia antequam natus esset Dauid, desiit arca domini esse in *Silo*. vt patet ex eo quòd tempore Heli sacerdotis arca dei portata in exercitum, capta fuit a Philistæis: & nusquam legitur iterum transłata in *Silo*. Inuenimus eam in campis nemoris: hoc est in Gabaa, seu colle Cariathiarim, seu Cariathiarim: his enim tribus nominibus nominatus inuenitur locus ille vbi Dauid inuenit arcam quando transD
tulit eam. vt patet ex eo quòd domus Aminadab (ex qua constat Dauidem transtulisse arcã domini). i. Regum. vii. &. ii. Reg. vi. describitur in Gabaa: & eadem domus. i. Paralip. xiii. describitur in Colle Cariathiarim: & ibidem nihilominus dicitur vt adduceret arcam dei de Cariathiarim. Vnde videtur quòd locus ille in quo erat arca erat suburbanus ciuitatis Cariathiarim. quæ vt dicitur Iosue. xv. Erat vrbs syluarum: & erat collis vocatus Gabaa. Et propterea varie nominatus est modo Collis, modo Gabaa: & in hoc psalmo nominatur ab agris nemoris. intendit enim per agros nemoris territorium Cariathiarim quæ erat ciuitas syluarũ. Et intendit per hanc diuersitatem locorum occasionem sibi datam vouendi: quia indignum videbatur vt arca dei vagaretur. & propterea adduxit hanc varietatem cum aduerbio ecce, demonstrando tantam indiE
gnitatem. Acsi aperte diceret, Ecce in promptu est ratio voti mei: scilicet vagatio arcæ dei. Vnde &. i. Paralip. decimotertio. Dauid proposuit in consilio deducendi arcam in *Sion* pro ratione. quia non requisiuimus eam (arcam scilicet) in diebus Saul: hoc est quia non quæsiuimus in toto tempore regni Saulis locare eam in loco honorabili ac stabili vt decet, sed adhuc perseuerat huiusmodi indignitas.

INTROIBIMVS in habitacula eius.) Prosequitur alteram rationem ex futura cõmoditate. Dum arca dei per varia transferretur loca, erat minor commoditas populo concurrendi ad adorandum. & erat minor commoditas ministrorum debentium manere circa arcam dei: quoniam incertis existentibus locis, non poterant fieri fixa habitacula ministrorum: & populum oportebat nunc huc nunc illuc dirigere gressus suos. & rursus diuerso existente loco arcæ & loco altaris holocaustorum (nam illud remanserat in excelso Gabaon in *Silo*: vt patet. i. Paralip. xxi.) oportebat populum ad diuersa loca ire. Quæ omnia incommoda defutura erãt fixa arca in certo loco, vt rei probauit euentus. Quia hæc enim vitabũtur incommoda, dicit. introibimus in habitacula eius. Pluraliter dicit habitacula, ad comprehendẽdum commoditatem domus dei &

Universidad de Deusto
Biblioteca

Patriorum & domorum pro miniſtris. Propter quod non dixit introibo ſed introibimus: ſignificans communem hominum cuiuſque ordinis futuram commoditatem. Curuabimus nos ſcabello pedum eius, hoc eſt arcæ dei. quæ ſic erat diſpoſita vt ſcabelli ſuppedanei officio fungeretur, ſi ſuper tabellam ſuſtentatam a Cherubinis aliquis ſediſſet: vt Moyſes intelligendum voluit deum ſedere.

SVRGE domine.) Deſcripto voto & ratione vouendi, deſcribitur deuota deductio arcæ ex agris ſyluarum: quæ ſcribitur. ii. Reg. vi. &. i. Paralip. xiii. Et imitatus Moyſen (dicentem quando mouebatur arca dei in deſerto, exurgat deus) ait, Surge domine (rogãtis eſt more humano vt a loco in quo hactenus manſit ſurgat) in requiem tuam, veni ad locum quietis perennis vt non vltra vageris, tu & arca fortitudinis tuæ. Non ſufficit Dauidi vt arca portetur ſicut portantur arcæ lignææ, ſed petit vt ipſe deus ad ſimilitudinem ſurgentis ſe habeat: hoc eſt placidus veniat ſua ſponte ſimul cum arca. Quam appellat fortitudinis diuinæ, quia per eam diuinæ potentiæ opera G effecta ſunt: vt manifeſte patuit in retroceſſione Iordanis, & in tuo mirabilibus effectis apud Philiſtæos.

SACERDOTES tui.) Et hoc loco apparet quòd Dauid ad literam loquitur de conſummatione deductionis: quando ſcilicet arca domini ex domo Obededon tranſlata eſt in Sió. Nam ſecundum hiſtoriam deductio arcæ ex agris ſyluarum non fuit vnica deductione cõſummata, ſed intercepta fuit propter mortem Ozæ: & poſuerunt tunc arcã in domo Obededon: poſt tres autem menſes conſummauerunt deductionem arcæ ad Sion. Et quoniam cauſa iræ dei contra Ozam fuit irreuerentia quam ſacerdotes exhibuerunt arcæ domini, in hoc quòd non portauerunt eam humeris ſuis leuitæ vt præceperat Moyſes, ſed duxerunt eam ſuper plauſtrũ (vt clare hanc rationem explicat ipſe Dauid. i. Paralip. x .diſponens vt in conſummatione deductio- H nis, ſcilicet ex domo Obededon vſque ad Sion, ſanctificati leuitæ portarent arcã dei) propter huiuſmodi inquam ſanctificationem & reuerentiam prius ignoranter omiſſam, quantum erat ex parte Dauidis, dicit. Sacerdotes tui. conuenientes ad tranſlationem, induent iuſtitiam, legis, venient vndique obſeruantes iuſtitiam legis. Similitudo enim indumenti plenam obſeruationem legalis iuſtitiæ ſignificat: ſicut indumentum circunquaque operit. Et gratioſi tui laudabunt, cantando & cantabunt laudando. Et eſt ſermo de gratioſis actiue: hoc eſt homines non quicunque, ſed gratioſi tui, benigne donantes propter te. Et intendit deſcribere iuſtos ab operibus miſericordiæ. Et hoc quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. Vbi vides duplicem prouiſionem: & ſacerdotum ad obſeruantiam legis, & iuſtorum ad officium laudandi.

PROPTER Dauid ſeruum tuum, ne fac reuerti facies Chriſti tui) Deſcriptis diſpoſitionibus officiorum deducẽtium arcam, apponitur ſupplicatio ne iterum accidat reuerſio regis abſque conſummata deductione arcæ. Fecit enim deus occidendo Ozam, reuerti faciem Chriſti ſui I Dauidis abſq; arca deducta in Sion. Et propterea veritus ne ſimile quid accidat, petit. ne fac reuerti facies Chriſti tui, etiam iſta vice. Et apponit huic ſupplicationi cauſam. propter Dauid ſeruum tuum. Quod poteſt dupliciter intelligi. Primo referendo ad merita Dauidis. acſi dixiſſet propter merita Dauidis ſerui tui. Et iuxta hunc ſenſum, meritum Dauidis præfertur vnctioni regiæ. Acſi aperte diceret. propter meritum perſonæ Dauidis non confundas iterum faciẽ regis tui quem tu vnxiſti. Secundo referendo ad diuinam electionem perſonę Dauidis. Et tunc eſt ſenſus. propter Dauidem electum a te in ſeruum tuum, ne confundas faciem eiuſdem vncti tui in regem. Et hic ſenſus magis quadrat literæ, cuius author eſt ipſe Dauid. nam ſic apponit ſuppli cationi cauſam ex parte ipſius dei: & explicat quod in principio pſalmi propoſuit recordare domine Dauidi. Et eſt locus ſatis efficax: vt deus quia elegit ipſum Dauidem in ſeruum ſuũ & vn- K xit ipſum in regem, non confundar iterum ipſum.

IVRAVIT dominus.) Tractatur hic illa particula, recordare domine: ſubiungendo exaltationem magnam quam deus promiſit Dauidi. tum quo ad perpetuitatẽ regni: tum quo ad locum Sion, quæ erat ciuitas Dauidis. Vbi nota quòd deſcripta deductione arcæ in montem Sion, deſcribitur conſequenter ſecundum hiſtoriam tum diuina promiſſio de perpetuitate regni Dauidis, tum diuina electio Sion. nam ad literam res iſtæ geſtę ſunt poſt deductionẽ arcæ in Sion.

Iurauit dominus. Hoc iuramentum eſt aliud quod non legitur alibi, in libris hiſtorialibus ſacræ ſcripturæ. In viſione nanque Nathan prophetæ ex parte dei ſcripta. ii. Reg. vii. &. i. Paralip. xvii. nulla mentio fit iuramenti diuini. Significat autem iuramentum diuinum immutabilitatem euentus, quòd ſcilicet ſic erit vt iurat futurum. Et non auertetur ab ea, veritate, non reuocabit facere quod dixit. de fructu ventris tui ponam in ſede tibi. Duplex poteſt eſſe ſenſus huius

literæ. Primus vt promittatur aſſertiue fructum ventris Dauidis regnaturum indeterminate, A hoc eſt non determinando quanto tempore: & poſtea ſubiungatur ſub conditione quòd tempore æterno ſemen Dauid regnaturum eſt, ſi tamen ſeruauerit legẽ dei. Alter ſenſus eſt vt promittatur aſſertiue Meſias fructus ventris Dauidis regnaturus: & poſtea ſub conditione promittatur quòd filii Dauidis vſque ad Meſiam regnaturi ſunt, ſi ſeruauerint legem dei. Hic ſenſus magis quadrat iuramento diuino præpoſito, & communi intelligentiæ qua in hoc textu intelligitur ſignificata promiſſio Meſiæ facta Dauidi. De fructu ventris tui. Sermo dei eſt ad Dãuidem: & more Hebraico prolem appellat fructum ventris. Quanuis enim ſecundum noſtram cõſuetudinem fructum ventris proprie relatiue ad matrem dicamus, Hebræa tamen lingua etiam relatiue ad patrem fructum ventris appellat: vt clare patet. ii. Reg. xvi. dicente Dauide de Abſalon. ecce filius meus qui egreſſus eſt de vtero meo quærit animam meam. Ponam in ſede tibi: hoc eſt ponam in ſede regni, tibi, hoc eſt propter te, id eſt propter promiſſionem tibi factam, propter ele ctionem tui a me factã. Vnde & angelus annuncians beatæ virgini, dixit. dabit ei dominus deus B ſedem Dauid patris eius.

SI cuſtodient filii tui pactum meum.) Siue initum cum Abraham de circunciſione, ſiue cum populo Iſrael in deſerto de cultu meo intelligas) & teſtificationem meã, hoc eſt legem meæ voluntatis meorum præceptorum, hanc docebo eos, hoc eſt hanc quam docebo eos. Et futurum docebo, cõtinuationem doctrinæ per prophetas ſignificat. vel refertur ad præteritum pactum: quia lex ſubſecuta eſt pactum. & ordo conſecutionis per futurum ſignificatur. Etiam filii eorum. Poſito antecedente conditionalis, ponitur conſequens. etiam filii eorum vſque æternum ſedebũt in ſede tibi. Vbi clare vides ſub conditione promiſſam perpetuitatem regni filiis, proculdubio vſque ad Meſiam: quoniam de illo abſque vlla conditione conſtat quòd regnabit in domo Iacob in æternum. Et videmus hanc conditionalem merito fuiſſe appoſitam: quoniam filii Dauidis vſque ad Sedechiam tantummodo regnauerũt: ille enim fuit vltimus rex ex progenie Dauidis vſque ad Meſiam. quia enim non cuſtodierunt pactum domini nec ſeruauerunt legem eius, abiecti ſunt a regno. C

QVONIAM elegit dominus in Sion.) Deſctipta exaltatione Dauidis in ſemine eius, ſubiungitur exaltatio eiuſdem quo ad Sion. Aduerte hic quòd propheta non dicit. elegit dominus Sion, ſed in Sion: quia literam loquitur de electione montis Moria, qui erat ſuperior pars montis Sion. & ſingulariter de electione arcæ quæ quondam fuit Ornam Iebuſei: in qua Dauid obtulit holocauſtum ad placandum deum pro peſte. Ille ſiquidem locus tunc reuelatus eſt Dauidi quòd eſſet locus domus dei: vt. ii. Paralip. iii. dicitur. & clarius apparet ſi dicta ibi conferantur cũ dictis. i. Paralip. xxi. & principio. xxii. Ibi enim expreſſe dicitur templũ ædificatum in loco monſtrato Dauidi: & hic Dauid dicit hæc eſt domus dei. Vnde etiam coniicitur Dauidem affirmaſſe quòd ille locus erat domus dei de quo Iacob dixerat. & lapis iſte vocabitur domus dei. Electio itaque diuina loci illius in ambitu Sion monſtrata Dauidi quũm ſacrificauit pro peſte, hic ad literam ſignificatur: quæ olim fuerat monſtrata Iacob patriarchæ. Deſiderauit ipſam in habitaculum ſibi. Aperte explicat ad quid elegit in Sion: quia deſiderauit ipſam in habitaculũ ſibi: hoc eſt in locum domus ſuæ. D

HAEC requies mea.) Verba ſunt dei, explicãtis quòd non ita elegit habitare in Sion quemadmodum habitauit in Silo. vbi licet habitauerit trecentis annis, habitauit tamen mobiliter: quia non habuit ibi fixam domum, ſed tabernaculum mobile. In Sion autem elegit habitare in æternum, habendo ibi fixam domum. Et ad hoc explicandum introducitur deus dicens, Hæc requies mea vſque ſempiternum: hic ſedebo, quieſcam, quia deſiderani (hoc eſt ad ſimilitudinem deſiderantis diu eſt quòd volui) eam: vtpote a tempore Iacob, quum oſtendit ei ſchalã per quam angeli dei deſcendebant & aſcendebant. ex tunc enim dixit Iacob, hic domus dei eſt. Quod autem dicit ſempiternum, intellige ſine vlteriori mutatione: & non quòd locus ille eſſet locus diuini cultus in æternum. Vel ſub aliis verbis, æternum diſtribuit pro omni tempore figuralis cul E tus: hoc eſt ſtatus veteris teſtamenti. Adueniente ſiquidem Meſia finita eſt eſt illa ſempiternitas: dicente iqſo Ioan. iiii. Veniet hora quando neque in monte hoc neque Hieroſolymis adorabitis patrem.

CIBVM eius benedicendo benedicam.) Diuina largitas in Sion deſcribitur quantum ad prouiſionem victus miniſtrorum: hoc eſt Leuiticæ tribus & aliorum ſeruitorum. Cibũ eius, ſcilicet Sion loci domus meæ. Et cibum appellat decimas & oblationes ex quibus viuebant miniſtri diuini cultus. Benedicendo benedicam: hoc eſt multiplicabo. Hic eſt cibus de quo ſcribitur

L

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Malach. iii. Inferte omnem decimationem in horreum meum, & sit cibus in domo mea. Et vsqueadeo multiplicabo quòd mendicos eius saturabo pane: hoc est vt habeāt non solum ad satietatem propriam, sed etiam ad erogandum vsque ad saturitatem mendicorū. Et intendit per hoc specialem suam curam quo ad temporalia de suis ministris, tanquā de familia domus propriæ.

Et sacerdotes eius induam salutē, non solum curā habebo de victu sed de salute animæ & corporis sacerdotum. ideo enim induam: quia quasi vestimentum dabo eis salutem vndiquaque. Et gratiosi eius laudando laudabunt. Gratiosi actiue, ab operibus misericordiæ iustiores describuntur sub speciali cura dei ad officiū laudandi deum. Et describūtur laudando laudabunt, ad commendandum modum laudandi deum. quòd scilicet per modum laudantium (cum gaudio, prompte, hilariter, deuote &c.) laudabunt.

G IBI germinare faciam.) Inter priuilegia Sion computat deus successionem regiam Dauidici seminis in illo loco, tanquam in loco sedis regiæ. Ita quòd superius successionem regiam promisit: hic autem promittit locum sedis regiæ successionis. Ibi in Sion, germinare, multiplicari successiue, faciam cornu, potestatem regiam, Dauid: ordinaui lucernam Christo meo. Ratio dicti priuilegii redditur quia ibi ordinaui lucernam, ad similitudinem vasculi lucentis regiam sedem, Christo meo, vncto meo Dauidi. Vnde in succedentibus historiis pluries scribitur q̄ deus seruabat reges descendentes ex Dauide, vt relinqueret lucernam Dauidi. Et apte lucernæ nomen congruit succedentibus regibus post Salomonem: quoniam omnes fuerunt parui reges, ad similitudinem lucernarum claræ quidem sed paruæ lucis. Inimicos eius, Dauidis, induam confusione, vndique confundā Et hoc etiam intellige ex Sion: quoniam ex cultu diuino in Sion confundere promittit deus inimicos Dauidis. Quod tempore Dauidis adimplerum esse constat. Et
H tempore seminis eius confidentis in deo: vt patet de Abia, Asa, Iosaphat, & Ezechia. Solus nanq; Iosias videtur inter reges iustos succubuisse inimicis. Et hoc ideo quia non consuluit dominum in illo bello: tanquā in hoc degenerauerit a Dauide. Et super ipsum florebit corona eius. Hoc ad literam de ipso Dauide verificatum est. floruit siquidem corona regni eius valde: quoniā pro pagauit imperium coronæ suæ super multa regna vsque Euphraten. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Canticum graduum. CXXXII.

ECce quàm bonum & quàm iucūdū habitare fratres in vnum.
Sicut vnguentum in capite: quod descendit in barbam, barbam Aaron.
I Quod descendit in oram vestimēti eius: sicut ros Hermon qui descendit in montem Sion.
Quoniam illic mandauit dominus benedictionem & vitam vsque in seculum.

IVXTA HEBRAEVM.

1 Canticum graduum Dauidi CXXXIII.

1 Propheta. ECce quàm bonum & quàm iucundum: sedere fratres etiam simul.
2 Sicut oleum bonum super caput, descendens super barbam barbam
est
Aaron: quod descendens super os vestimentorum eius.
est
3 Sicut ros Hermon, qui descendens super montes Sion: quoniam ibi præcepit dominus benedictionem vitas vsque æternum.

TItulus est. Canticum graduum Dauidi. De quo vt supra.
Materia psalmi est vnitas populi Israel: vt clare psalmus præ se fert.

SVMMARIVM EST.

Laudat Dauid vnitatem populi a bonitate, a iucunditate, & a diuina benedictione.
Personæ loquens propheta est.

ECce quàm bonum.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, A
ibi, sicut oleum. Proponit bonum & iucundum esse quiescere simul fratres. Ecce, demonstrantis factum est. Dauid siquidem . vii. annis quibus regnauerat in Hebron super tribum Iuda, expertus fuerat quàm malum & quàm molestum esset populum Israel esse diuisum: sub duobus scilicet esse regibus. Et propterea postquam populus totus vnitus est sub vno rege (ipso scilicet Dauide) demonstrat ab effectu, ab experientia, quàm bonum, vtile, & quàm iucundum, ad hilaritatē & gaudium populi, est sedere, quiescere, fratres (vtpote omnes filios Israel) etiā simul, hoc est sub vno rege vnitos: vt sicut sunt fratres ita etiam sint simul.

SICVT oleum bonum.) Incipit pars executiua tali ordine. Primo declaratur illa particula, iucundum. Secundo illa, bonum, ibi, sicut ros. Tertio illa, fratres etiam simul, ibi quoniam ibi.

Declarat iucunditatem vnitatis populi a similitudine iucūditatis quæ erat in vnctione sum- B
mi sacerdotis. quum enim vngebatur summus sacerdos, magna erat iucunditas populi, sicut modo quum coronatur summus pontifex. Sicut oleum bonum super caput, descendens super barbam barbam Aaron. Describit iucūditatem a ritu vnctionis. vngebatur enim (vt dicitur) in capite, descendendo vsque ad barbam. & ad exaggerationem excellentię fit repetitio barbæ. Quod descendens, est, super os vestimētorum eius. Hæc litera sonat oleum effusum super caput Aaron descendere in barbam, & redundare in superiorem partem vestium sacerdotalium: quæ vocatur os vestimentorum. Exod. xxix. & Leuit. viii. describitur consecratio Aaron quantum ad oleū dupliciter: scilicet in capite per modum effusionis, & in vestibus per modum aspersionis: nihilq; dicitur de barba aut ore vestium. Vnde iungendo hæc cum illis, apparet quòd abundantia effusi olei significetur, ex diffusione eius in barbam & os vestimentorum. Aduerte quòd licet superficies literæ significet iucunditatem vnctionis summi sacerdotis: intentus tamen sensus est quòd sicut grata & iucunda est populo vnitas summi sacerdotis, ita grata & iucunda est vnitas regis. C
Ita quòd laudando suadet vnitatem populi sub vno rege sicut gaudet vnitate summi sacerdotis.

SICVT ros Hermon.) Tractatur illa particula, quàm bonum, ex similitudine vtilitatis roris communis Hermon & montibus Sion. Quantum ad historiam aduerte quòd Hermon est mons magnus trans Iordanem, cuius meminit Moyses Deuteronomii tertio, dicens, Tulimusque torram de manu duorum regum Amorræorum qui erant trans Iordanem a torrēte Arnon vsque ad montem Hermon: quem Sidonii Sirion vocant & Amorræi Sanir. Montes autē Sion appellantur montes circa Hierusalē: de quibus in alio psalmo, Montes in circuitu eius. Per mon tem ergo Hermon & montes Sion, intendit vniuersam terram populi Israel, describens illam a D
monte trans Iordanem & a montibus ciuitatis regiæ cis Iordanem. Describiturque ros Hermon descendens in montes Sion, non quòd ros migret de illo monte in istos: sed quia mons ille celsior est, ideo extensio per modum descendentis ab illo monte describitur. Et intendit quòd sicut ros communis Hermoni & montibus Sion tanquam inde ad istos descendat, bonus est ad vtilitatem & vegetationem eorum quæ nascuntur, ita vnitas populi bona est. Hic est sensus superficialis. Sed intentus sensus est quòd sicut communicant partes terræ in vno rore (hoc est in vna complexione seu dispositione aeris. quam describit ex hoc quòd quando cadit ros in vna parte cadit etiam in altera: ita quòd vnitas roris communis monti Hermon & montibus Sion attendit vt signum vnitatis aeris) ita habitatores communicare debēt sub vno capite. Et intendit ad literam quòd non solum vnitas summi sacerdotis quæ est ex lege, sed etiā naturalis vnitas com E
plexionis aeris in qua communicant partes terræ vltra & citra Iordanem, suadet vnitatem populi sub vno rege: vt sicut sunt sub vno rore ita sint sub vno rege.

QVONIAM ibi præcepit.) Tractatur vltima particula, fratres etiam simul, ex causa diuinæ ordinationis: quia scilicet dominus benedictionem vitalem dedit filiis Israel in vnitate populi. Vt enim pater Deutero. xxviii. diuinæ benedictiones dantur filiis Israel vt vni populo.

Quoniam ibi, in vnitate fratrum filiorum Israel, præcepit dominus benedictionem appositiue vitas, quia benedictiones sunt vitam conferentes, vsque æternum, per successionem generationum. Et intendit per hæc ad literam, laudando suadere bonitatem & iucunditatem vnitatis populi sub vno rege, ex vnitate summi sacerdotis; ex vnitate dispositionis aeris citra & vltra Iordanem, & ex diuina ordinatione qua promisit vitales benedictiones populo in vnitate.
Amen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F

VVLGATA EDITIO.

Canticum graduum. CXXXIII.

ECce nunc benedicite dominum: omnes serui domini.
Qui statis in domo domini: in atriis domus dei nostri
In noctibus extollite manus vestras in sancta; & benedicite dominum.
Benedicat te dominus ex Sion: qui fecit cælum & terram.

IVXTA HEBRAEVM.

Canticum graduum. XXXIIII.

1 Propheta. ECce benedicite dominum[4] ædificatis habitaculis omnes serui domini: qui estis[4] stantes in domo domini[4], in noctibus.

2 Leuate manus vestras versus sanctitatem sanctitati: & benedicite dominum[4].

3 Benedicet te dominus[4] vniuersum ex Sion: factor cælorum & terræ.

H TItulus est. Canticum graduum. De quo vt supra.
Materia psalmi est inuitatio ministrorum morantium in domo domini ad orandum in nocte in sanctuario. Et hoc est etiam summarium.
Persona loquens propheta est.

ECce benedicite. Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, leuate. Proponit commoditatem iam oblatam orandi nocte in sanctuario ministris morantibus, ibi, Ecce, demonstrat tempus ædificatorum habitaculorum pro ministris qui debebant habitare circa domum domini (& demonstrat hoc ad differentiam temporum præteritorum quibus non aderant istæ commoditates) benedicite dominum, benedictione laudis, in noctibus, singulis, omnes serui domini, addicti seruitio diuini cultus: qui stantes in domo domini, ad differentiam aliorum de tribu Leui morantiũ alibi. Sicut enim hodie canonici habentes habitacula in clausto adhærente ecclesiæ, habent commoditatẽ dicendi matutinas nocturno tem
I pore, habitantes autem alibi excusantur a tali onere nocturno tempore, ita tunc sacerdotibus & leuitis habitãtibus iuxta domum domini incumbebat ex officio seu deuotione laudare deum in nocte in domo domini. Nec refert ad propositum an per hebdomadã mutarentur huiusmodi ministri, aut quouis alio modo vicissitudines haberent.

LEVATE manus vestras.) Incipit hic pars executiua, tria explicãs. Primo locum orationis. Leuate manus vestras sanctitati. Sanctitas appellatur deus sedens super Cherubin in sancto sanctorum. Nec dicit ite ad sanctitatem (quoniam solus pontifex ingrediebatur sanctum sanctorum) sed leuate manus vestras versus sanctitatẽ. hoc enim signo exteriori significat orationem. Hunc siquidem orandi modum tunc consuetum fuisse, ex pluribus textibus colligi potest. Et per hoc intendit orationis locum: scilicet in domo domini, in qua leuabantur manus versus propitiatorium. Et benedicite dominum. Repetit exequendo officium quod proposuerat: vt non solum orent sed laudent deum. Benedicet te. Tertium quod explicat est fructus: vt ex fructu
K percipiendo moueantur ad orandum & laudandum. Benedicet te dominus ex Sion. Quum debuisset dicere quia benedicet vos dominus ex Sion, dixit quia benedicet te: ad commendandam vnitatem. adunat enim sub pronomine te. non solum ipsos orantes & benedicentes deum: sed omnes in quorum persona ipsi benedicunt deum. Est siquidem sensus. Leuate manus vestras & benedicite: quia dominus factor cælorum & terræ benedicet vniuersum te (hoc est omnes quorum personam agitis tanquã vnum) ex Sion, ex loco cultus sui: hoc est ex merito & officio cultus qui exhibetur ei in Sion. Vbi reddit rationem benedictionis ex fructu: quia vobis benedicentibus dominũ, dominus benedicet omnes. & rationem loci ex loco: quia vobis leuantibus manus in domo domini versus sanctitatem, dominus factor cœlorum & terræ dignabitur benedicere ex loco Sion in quo erat domus domini. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Halelu iah. CXXXIIII.

LAudate nomen domini: laudate serui dominum. A
Qui statis in domo domini: in atriis domus dei nostri.
Laudate dominum quia bonus dominus: psallite nomini eius quoniam suaue.
Quoniam Iacob elegit sibi dominus: Israel in possessionẽ sibi.
Quia ego cognoui quòd magnus est dominus: & deus noster præ omnibus diis.
Omnia quæcunque voluit dominus fecit: in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. B
Educẽs nubes ab extremo terræ: fulgura in pluuiam fecit.
Qui producit ventos de thesauris suis: qui percussit primogenita Aegypti ab homine vsque ad pecus.
Et misit signa & prodigia in medio tui Aegypte: in Pharaonem & in omnes seruos eius.
Qui percussit gentes multas: & occidit reges fortes.
Seon regem Amorræorum & Og regem Basan: & omnia regna Chanaan.
Et dedit terram eorum hæreditatem: hæreditatem Israel populo suo.
Domine nomen tuũ in æternum: domine memoriale tuum in generatione & C generatione.
Quia iudicabit dominus populum suum: & in seruis suis deprecabitur.
Simulacra gentium argentum & aurum: opera manuum hominum.
Os habent & non loquentur: oculos habent & non videbunt.
Aures habent & non audient: neque enim est spiritus in ore ipsorum.
Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes qui confidunt in eis.
Domus Israel benedicite domino: domus Aaron benedicite domino.
Domus Leui benedicite domino: qui timetis dominum benedicite domino.
Benedictus dominus ex Sion: qui habitat in Hierusalem.

IVXTA HEBRAEVM. CXXXV.

1 Propheta. LAudate deum, laudate nomen domini[4]: laudate serui domini[4].

2 Qui existentes in domo domini[4]: in atriis domus dei nostri. estis

3 Laudate dominũ quoniã bonus dominus[4]: cantate nomini eius, quoniã suaue.

4 Quoniam Iacob elegit sibi dominus: Israel in † dilectum suum. † dilecto suo

5 Quia ego sciui quòd magnus dominus[4]: & dominus noster præ omnibus diis. est

6 Omnia quæ voluit dominus[4] fecit: in cælis & in terra, in maribus & omnibus E abyssis.

7 Faciens ascendere nubes de finibus terræ: coruscationes pluuiæ fecit, educens ventum de thesauris suis.

8 Qui percussit primogenita Aegypti: ab homine vsque bestiam.

9 Misit signa & miracula in medio tui Aegypte: in Pharaone & in cunctis seruis eius.

10 Qui percussit gentes multas: & occidit reges fortes.

11 Sichon regem Amorræorum & Og regem Basan: & omnia regna Chanaan; da da da

Universidad de Deusto
Biblioteca

12 Et dedit terram eorum hæreditatem Israel populo suo.
13 Domine[4] nomẽ tuũ æterno: domine[4] memoria tui generationi & generationi.
14 Quia iudicabit dominus[4] populum suum: & super seruos suos placabitur.
15 Simulachra gentium argentum & aurum: opus manuum Adam.
16 Os eis, & non loquentur: oculi eis, & non videbunt.
17 Aures eis, & non audient: etiam non est spiritus in ore eorum.
18 Sicut ipsa erunt facientes ea: omnis qui confidens in eis.
19 Domus Israel benedicite dominum[4]: domus Aaron benedicite dominum[4].
20 Domus Leui benedicite dominũ[4]: timentes dominum[4] benedicite dominum[4].
21 Benedictus dominus[4] ex Sion, habitans Hierusalem: halelu iah.

H TItulus nullus est. Sed halelu iah pro titulo vsurpatum, principium est psalmi. Ita quòd psalmus incipere debet laudare deũ: alioquin diminuta inueniretur propositio psalmi. & in Hebræo textu nulla apparet distinctio: sed eodem contextu scriptum est. Nec mirum si ab interpretibus omissa est hæc particula psalmi: quum etiam eadem particula (scilicet halelu iah) clare posita in fine psalmi omittatur.

Materia psalmi (vt ipse præ se fert) est monitio tũm ministrorum tum concurrentium ad templum, ad laudandum deum & nomen dei: quia deus est bonus, omnipotens, incomparabilis aliis diis, quia nomen eius est suaue, quia elegit populum Israel ad cultum suum &c. Hæc omnia clare liquent in psalmo, præter hoc quod diximus de templo: quod tamen ex psalmo insinuatur. tum ex eo quòd in principio psalmi mentio fit atriorum domus dei: hæc enim templũ insinuat. ædificato siquidem templo facta dicũtur quatuor atria ante domum dei. Tum ex eo quòd in fine psalmi mentio fit dei iam habitantis Hierusalem & laudati ex Sion. hæc enim manifeste significant tempus quo deus colebatur in Sion: & insinuant tempus templi ædificati quo iam deus habitator effectus erat Hierusalem. Vnde ad literam videtur iste psalmus editus ad monendum populum vt concurrentes ad templum non existiment templum hoc sicut alia tẽpla deo-
I rum, sed concurrant ad laudandum deum cui dicatũ est: quia ipse est bonus, omnipotens, incomparabilis aliis diis &c.

SVMMARIVM EST.

Propheta monet omnes existẽtes in atriis domus dei, vt laudent deum & nomen dei. deum quidem, quia bonus, omnipotens, incomparabilis cæteris diis. & elegit Israel. nomen vero eius, quia suaue, æternum, & memorabile in generatione & generatione.

Persona loquens propheta est.

LAudate deum.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, laudate dominum. Proponit duo: scilicet laudate deum, & laudate nomen domini. Quos autem alloquatur subiungit. Laudate serui domini: qui existentes, estis, in domo domini, hoc est
K in atriis domus dei nostri. Intra siquidem domum domini nulli existebant ad cantandum: & sacerdotes seu leuitæ ingrediebantur ad panes propositionis ponendos & leuandos, ac thus incendendum &c.

LAVDATE dominum.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo assignantur in genere seu per capita causæ propositorum. deinde singillatim secundum singulas causas fit executio explicatiua, ibi, omnia quæ voluit. & ideo illucusque differenda est distinctio totius textus.

Circa has causas aduerte quòd quum duo proposita sint (scilicet laudate dominum & laudate nomen domini) propheta respectu secundi reddit vnam causam, dicendo, cantate nomini eius quoniam suaue, est nomen eius. Respectu vero primi reddit quatuor causas. Prima redditur dicendo, laudate dominum quoniam bonus dominus. Secũda. quoniam dominus elegit sibi Iacob, Israel in dilectum suum. Tertia. quia ego sciui quòd magnus dominus. Quarta. & dominus noster præ omnibus diis. Et dicitur quòd dominus elegit sibi Iacob, tum patriarchã, tum populum descendentem a Iacob. Elegit inquam ex sua gratia, reiecto Esau: & similiter populum descendentem ab eo, reiectis reliquis populis descendentibus ab Abraham & Isaac. Elegit autem sibi, deo, hoc est ad exhibendum cultum deo, Israel in dilectum sibi. Et hoc quoque verificatur tam

de patriarcha quàm de populo. Antequam enim egrederentur de vtero matris dictum est. Iacob A
dilexi, Esau odio habui ad Romanos nono. ex Malach. i. Et Gene. xxv. ad Rebeccam, Duæ sunt gentes in vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidentur, populusque populum superabit, & maior seruiet minori.

OMNIA quæ voluit.) Hic incipit executioni mandare ambo proposita secundum causas singulas. Et primo laudat deum secundum illam causam, quia ego sciui quòd magnus dominus. Secundo secundum illam, quoniã Iacob elegit sibi dominus Israel in dilectum suum, ibi, qui percussit primogenita Aegypti. Tertio alteram particulam (scilicet laudare nomen domini) secundum illam causam, quoniam suaue, ibi, domine nomen tuum. Quarto redit ad primam particulam secundum illam causam, & dominus noster præ omnibus diis, ibi, simulacra gentiũ. Quinto tractatur illa particula, laudate serui domini existentes &c. ibi, domus Israel. Laudandus itaq; deus quia magnus dominus (non magnitudine molis sed virtutis) declaratur ex omnipotentia. Omnia quæ voluit dominus, fecit tũ in cælis, tum in terra, tũ in maribus, tũ in omnibus abyssis.

Faciens ascendere nubes. Explicatis in genere operibus dei in cælis, terra & aquis, explicat tria B
opera in aere. Primũ. Faciens ascendere nubes de finibus, de extremitatibus, terræ: nubes enim a superficie terræ eleuãtur. Coruscationes pluuiæ fecit. Vbi duplex opus inculcat. s. coruscationũ & pluuiæ. Et ordinẽ eorum: quia coruscationes terminantur ad pluuiã. Educens ventum de thesauris. Metaphorice venti educi dicũtur de thesauris: quia apparet sensui q̃ vẽti tanq̃ reconditi alicubi, educãtur foras: sicut etiã apparet sensui q̃ sol sit quantitatis cubitalis. Secundũ tamen veritatẽ ventus educitur de thesauris: hoc est de cõgregationibus suis partialibus. Sicut enim flumen generatur ex cõgregatione partialiũ fontium, ita ventus ex congregatione partialiũ venticolorum: qui generantur ex calido maiore ad mouendum & minore ad consumẽdum: vt philosophi tradunt. Et dixit hæc ad explicãdũ q̃ deus qui laudatur in tẽplo est deus actor naturæ. Ideo enim
C ipsum authorem horum operum (quæ pure naturalia, manifesta, omnibusq; communia sunt) dixit, vt ipsum esse authorem naturæ totius describeret: ac per hoc omnipotentem dominum.

QVI percussit primogenita.) Subiungit laudandum deum ex alia causa, scilicet quia elegit Iacob sibi & in dilectum suum. Declarando hoc ab operibus quæ fecit deus propter populũ Israel ad hoc vt cultum exhiberet deo, & ad exequendum effectum dilectionis. Qui percussit primogenita Aegypti. Sũmarie colligit omnia mirabilia opera dei in Aegypto pro eductione populi facta. Qui percussit gẽtes multas. Summarie quoq; colligit mirabilia dei opera facta in prostrationibus tum Amorræorum tempore Moysi ante transitum Iordanis: tum omnium regnorum Chanaan tempore Iosue &c. Vbi scito in textu Hebræo datiui esse casus Sichon, Og, & regna, sed cõstructio mutauit. Et dedit terram eorũ. Hic est effectus dilectionis, quare dixit in dilectum suum. cui quasi dilecto filio dedit terram Chananæorum in hæreditatẽ. Ita q̃ non solum dedit, sed hæreditario iure dedit tanquam pater filio terram propriam in qua colendus esset.

DOMINE nomen tuum.) Explicatur altera particula (scilicet laudate nomen domini) se- D
cundum illam causam, quoniam suaue. Suaue siquidem explicatur nomen domini omni tempori, domine nomen tuum æterno: & memorabile omni tempori & omni memoriæ, domine memoria tui generationi & generationi. Et ratio subditur. Quia iudicabit dominus populũ suum, & super seruos suos placabitur: hoc est quia deus puniendo populum suum exterminabit illum, vt exterminauit gentes Amorræas. Punitio nanque significatur dicendo, quia iudicabit dominus populum suum. Citra exterminium autem significatur dicendo. Et super seruos suos placabitur: seu reconciliabitur, seu consolationem accipiet. Et intendit per hoc quòd nomẽ domini & memoria eius perseuerabit suaui cultu: quoniam superuenientibus peccatis populi deus ipse (non E
alius) puniet eos, sic tamen quòd placabitur eisdem

SIMVLACRA gentium.) Laudandum deum ex incomparabilitate ad alios deos secundum aliã causam prius dictam (scilicet & dominus noster præ omnibus diis, hoc est super omnes deos incomparabiliter) modo subiungit: declarando eorum cõditiones, q̃ sunt aurum & argentũ quo ad materiã, & q̃ nullã habent operationem formæ quam habent, scilicet oris, oculorum aurium. &c. Et demum cultores & factores eorum dignos esse vt similes illis fiãt describit.

DOminus Israel.) Declarat illam particulam, laudate serui domini &c. Explicando qui sint isti serui dei existẽtes in domo & in atriis. Explicat autem domum Israel, hoc est vniuersitatem populi, domũ Aaron summi sacerdotis, domum Leui dicatã diuino cultui & demũ timentes dominum. siue ad exprimendam qualitatẽ requisitam cuilibet dictarũ domorũ ad hoc vt idonei laudatores dei sint: siue ad comprehendendum omnes cunctarum nationum timentes deum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Benedictus dominus. Porrigit propheta qualitatem laudis:quòd ſcilicet debẽt laudare deum dicendo. Benedictus dominus ex *Sion*, ex cultu qui exhibetur ei in loco *Sion*, habitans Hieruſalem: Halelu Iah, laudate deum. Et intendit per hoc quòd laudantes deum profiteantur deum habitare Hieruſalem ratione templi ſui in *Sion*: hoc eſt quòd deus elegit locum *Sion* in Hieruſalem, vt coleretur ſolenni cultu & veneraretur nomen ſuum ibi. Et non quòd deus ſecundum ſe habitet in Hieruſalem aut in *Sion*: quoniam deus non habitat niſi in ſeipſo, ſibiipſi ſufficientiſſimo, quia ipſe eſt ſupereminenter omnia & pluſquam omnia. Amen.

G VVLGATA EDITIO. Halelu Iah. CXXXV.

CONfitemini domino: quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Confitemini deo deorum: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Confitemini domino dominorum: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui facit mirabilia magna ſolus: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui facit cælos in intellectu: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui firmauit terram ſuper aquas: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui fecit luminaria magna: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
H Solem in poteſtatem diei: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Lunam & ſtellas in poteſtatem noctis: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui percuſſit Aegyptum cum primogenitis eorum: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui eduxit Iſrael de medio eorum: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
In manu potenti & brachio excelſo: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui diuiſit mare rubrum in diuiſiones: quoniam in ſeculũ miſericordia eius.
Et eduxit Iſrael per medium eius: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Et excuſſit Pharaonem & virtutem eius in mari rubro. quoniam in ſeculũ miſericordia eius.
I Qui traduxit populũ ſuum per deſertũ: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui percuſſit reges magnos: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Et occidit reges fortes: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Seon regem Amorræorum: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Et Og regem Baſan: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
K Et dedit terram eorum hæreditatem: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Hæreditatem Iſrael ſeruo ſuo, quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Quia in humilitate noſtra memor fuit noſtri: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Et redemit nos ab inimicis noſtris: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui dat eſcam omni carni, quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Confitemini deo cæli: quoniam in ſeculum miſericordia eius.

IVXTA HEBRAEVM. CXXXVI.

1 Propheta. CONfitemini domino, quoniam bonus, quoniam æterno gratia eius.
2 Confitemini deo deorũm: quoniam æterno gratia eius.
3 Confitemini † domino dominorum: quoniam æterno gratia eius. † dominis meis
4 Facienti ſeparata magna ſoli: quoniam æterno gratia eius.
5 Facienti cælos in intelligentia: quoniam æterno gratia eius.
6 Extendenti terram ſuper aquas: quoniam æterno gratia eius,

7 Facienti luminaria magna: quoniam æterno gratia eius. A
8 Solem poteſtati (ad poteſtatem) in die: quoniam æterno gratia eius.
9 Lunam & ſtellas poteſtatibus (ad poteſtates) in nocte: quoniam æterno gratia eius.
10 Percutienti Aegyptum in primogenitis eorum: quoniam æterno gratia eius.
11 Et eduxit Iſrael de medio eorum: quoniam æterno gratia eius.
12 In manu forti & in brachio extento: quoniam æterno gratia eius.
13 Incidenti mare rubrum inciſionibus: quoniam æterno gratia eius.
14 Et tranſire fecit Iſrael in medio eius: quoniam æterno gratia eius. B
15 Et ſubmerſit Pharaonem & exercitum eius † mari rubro: quoniam æterno gratia eius. † mari canne
16 Ducenti populum ſuum in deſertum: quoniam æterno gratia eius.
17 Percutienti reges magnos: quoniam æterno gratia eius.
18 Et occidit reges fortes: quoniam æterno gratia eius.
19 Sichon † regem (da) Amorræorum: quoniam æterno gratia eius. † regi
20 Et Og † regem (da) Baſan: quoniam æterno gratia eius. † regi
21 Et dedit terram eorum in † hæreditatem: quoniam æterno gratia eius. C † hæreditati
22 Hæreditatem Iſrael ſeruo ſuo: quoniam æterno gratia eius.
23 Qui in humilitate noſtra memor fuit † noſtri, quoniam æterno gratia eius.
24 Et ſaluauit nos ab anguſtatoribus noſtris, quoniam æterno gratia eius. † nobis
25 Dans panem omni carni, quoniam æterno gratia eius.
26 Confitemini deo cælorum, quoniam æterno gratia eius.

TITVLVS nullus eſt. Materia pſalmi ex eo quòd ſinguli verſiculi terminantur repetendo quoniã æterno gratia eius, facile patet quòd eſt recognitio diuinæ gratiæ continuæ vſq; in æternum. Pſalmus ſiquidem iſte ſingulariſſimus eſt, in hoc quòd quilibet eius verſiculus terminatur quoniam æterno gratia eius. Et ſic debet ſcribi in pſalteriis & cantari in eccleſiis: vt eccleſia Romana ſeruat, vtens tamen nomine miſericordiæ loco gratiæ. Perſcrutanti autem progreſſum pſalmi, apparet quòd materia pſalmi eſt inuitare ad recognoſcendum & laudandũ diuinam gratiam vt rationem omnium extra deum: inchoando ab ipſa ratione agendi, & proſequendo per ſingula: vt diſtinguendo patebit. D

SVMMARIVM EST.

Propheta monet omnes ad recognoſcendum & laudandum deum: quia gratia eius continua vſq; in æternum, eſt ratio tum deorum & dominorum, tum ſupernaturalium operum, tum creationis rerum, tum ſpecialis curæ populi Iſrael, tum generalis gubernationis vniuerſi.

Perſona loquens propheta eſt.

CONFITEMINI domino. Pſalmus iſte non proprie diuiditur ſicut alii in partem propoſitiuam & executiuam: ſed tamen diuiditur in partẽ quæ eſt velut radix & ratio omniũ ſequentium, & in partem explicantem tanquã ramos repetendo primam rationem. In primo itaq; verſiculo radix totius pſalmi continetur, explicando duas primas rationes rerum omniũ, ſcilicet quoniam bonus, quoniam æterno gratia eius. Bonitas ſiquidem non ſolum explicat naturam dei quæ eſt ipſa bonitas (ac per hoc comprehendens in ſe eminentiſſime quicquid bonitatis quomodolibet poteſt eſſe in quocunque) ſed etiam explicat primam rationem rerũ oĩm: quia bonum eſt ſuiipſius diffuſiuum: ac per hoc quòd deus eſt bonus natura & voluntate &c. Significatur ratio quare communicauit bonitatem ſuam creando res. Et vere ſic eſt: quoniã deus ad communicandum bonitatem ſuam fecit res. Verum quia hæc primæua ratio multos apud diuerſos philoſophos compatitur modos communicandi bonitatem diuinam, quorum aliqui derogant diuinæ gratiæ (vt ſi communicaret bonitatem ſuam naturali neceſſitate, ſicut ſol cõmunicat lumen: aut neceſſitate intellectus, ſicut nos volumus bonum & fugimus malum) ideo E

Universidad de Deusto
Biblioteca

F ad excludendum omnes errores de modo quo deus communicat bonitatem suam rebus, addit propheta bonitati gratiam. Et quum dixisset quoniam bonus, adiunxit quoniam æterno gratia eius: vt gratuita omnis collatio diuina intelligeretur, non semel aut certo tẽpore sed in æternum. Significat enim hoc, ideo laudandum esse deum, quia gratia, gratuita voluntas, non naturæ aut intellectus aut voluntatis, aut quæuis necessitas, sed gratia, sed gratuita voluntas Dei, est æterno, semper durat, nunquam exhauritur, omni tempore adest. Hæ sunt primæ radices actionis diuinæ ad extra: significantes deum ex sua bonitate gratuito facere omnia quæcunq; facit, a principio quo fecit res vsque in æternum.

CONFITEMINI deo deorum.) Incipiunt hic velut rami singula quorum ratio est gratia dei continua. Et distinguũtur in quinq; partes. Primo enim laudandus dicitur deus quo ad statũ eius. Secũdo quo ad operationes supernaturales, ibi, facienti separata. Tertio quo ad creatio
G nem mundi, ibi, facienti cælos. Quarto quo ad specialem curam populi sui, ibi, percutienti Aegyptum. Quinto quo ad generalem gubernationem mundi, ibi, dans panem. Monet itaq; in primis propheta laudandum Deum, recognoscendo diuinam gratiam rationem excelsi status Dei supra omnes sustantias spirituales: quales sunt substantiæ intellectuales quas dicimus angelos. Hoc enim intendit dicendo, confitemini Deo deorum: & similiter domino dominorum. Est enim Deus Deus deorum: hoc est spiritualium substantiarum. Quæ appellantur dii propter excellentem participationem deitatis. Et appellantur domini propter præsidentiam super corporalia omnia: & etiam quia inter eos alii aliis præsident. Vbi aduerte q; primum inductum a propheta est præsidentia Dei respectu substantiarum spiritualium: quoniam in veritate illæ sunt prima & potior pars vniuersi. Et rationem tam excellentis status, tantæ curiæ, assignat gra
H tiam. Confitemini Deo deorum quoniam æterno gratia eius: quoniam ex diuina gratia continua est quòd sint substantiæ illæ quæ dii & domini dicuntur. Et hoc similiter intellige in omnibus subsequentibus versiculis: applicando semper rationem cõtinuę gratiæ diuinæ singulis.

FACIENTI separata magna.) Secunda pars est describens continuam gratiam esse ratio nẽ q; Deus solus facit opera supernaturalia: quæ separata. a facultate naturæ vocãtur. Solus em̃ actor naturę potest super illam. Et subintellige tã hic quã in consequentibus verbum confitemini. Datiuus enim facienti & similes subsequentes respiciunt verbum confitemini.

FACIENTI cælos.) Tertia pars inducit continuam gratiam esse rationem creationis mũ di: numerãdo prima creata, cælestia corpora & elementa. Vbi aduerte q; participium præsentis tẽporis facienti, quis facile posset glosari extendendo ad conseruationem (quia conseruatio nihil aliud est quã cõtinua creatio) cõtextui tamẽ subsequentium quadrat vt hæc tẽpora præsentia determinent tempus factionis: vt sit sensus. cõfitemini faciẽti olim cælos. Cælos in intelligentia: hoc est intellectuales. Quod est verum vel quantum ad substãtiã cælorum si sunt animati:
I vt multi philosophi rationaliter pũtãt. vel quo ad motũ: quia motus cælorum proculdubio intellectualis est, hoc est ab intellectu. Extendenti terrã. Dicitur terra extẽsa super aquas ratione aridæ partis terræ discoopertæ ab aquis, quæ est extensa in longitudine & latitudine, eminẽtior aquis: alioquin submergeretur ab aquis: quum naturaliter aqua tendat in decliuiorẽ locũ. Solem potestati, hoc est ad exercendã potestatem sũ, in die: hoc est ad dominandum, ad exercendã potestatem illuminandi & calefaciendi terram in die. Lunã & stellas potestatibus, hoc est ad exercendas potestates suas, in nocte. Potestates pluraliter dixit propter diuersitatem luminis lunę a lumine stellarum. Ambæ tamen exercent potestatem illuminatiuã in nocte.

PERCVTIENTI Aegyptum.) Quarta pars est inducens gratiã dei vt rationem mirabilis curæ diuinæ de populo suo. Nec oportet morari in expositione historiarum.

K INCIDENTI mare rubrũ incisionibus.) Hic textus materiã præbet opinãdi q; filii Israel per mare rubrum multis viis transierunt, & vt aiunt duodecim viis iuxta numerum duodecim tribuum: quia hic dicitur mare rubrum incisum incisionibus in datiuo casu. Ex eo enim quòd in numero plurali textus commemorat incisiones, argumentum sumptum est q; in pluribus locis mare diuisum sit. Verum argumentum non cogit: quoniam vna incisio plures facit incisiones. Incidendo enim panem in duas partes, relinquuntur ex vno incidendi actu duę incisiones. altera in vna parte: & altera in reliqua. Et explicauit: hoc propheta ad significandum quòd deus sic incidit mare rubrum vt incisiones remanserint hinc & inde in partibus seorsum. Quod scriptura sub aliis verbis dicit: q; Deus diuisit mare rubrum sic vt aquæ essent pro muro a dextris & sinistris. Vnde ex isto textu non habetur pluralitas diuisionum: sed vna diuisio remanens in duabus incisionibus a dextris & sinistris. Aduerte hic pro toto psalterio q; mare rubrum alio

nomine dicitur mare Cannæ. Et in textu Hebræo appellatur mare Cannæ, forte a multitudine A
cannarum iuxta nascentium. Nos autem in hoc psalterio deferentes vsui communi in hoc nomine proprio loci, permisimus scribi mare rubrum. Et tamen significamus quòd verbum verbo reddendo dicendum esset mare cannæ.

QVI in humilitate nostra.) Hactenus descripsit specialem curã dei erga populum suum ab egressu ex Aegypto vsq; ad terrã promissionis inclusiue: modo subiungit eandem curã in terra promissionis vsq; ad tẽpora Dauidis. Fuit em̃ populus sæpe oppressus post tẽpora Iosue vsq; ad Dauidem: vt patet in libo Iudicum & in primo regum. Et totius illius temporis decursum summarie tangit, dicendo. Qui in humilitate nostra, hoc est in deiectione nostra multiplici, saluauit nos ab angustatoribus nostris, diuersis.

DANS panem.) Quinta hæc pars generalem gubernationem diuinam inducit a duobus. B
tum ex eo quòd pascit omnia animalia. tum ex eo quod præsidet cælis. Hæc enim duo sufficienter testantur gubernationem vniuersalem. Et nominatiuus dans continuatur cum relatiuo qui in versiculo ante præcedentem posito: ad ostendendum ex ipsa continuatione eundem esse gubernatorem vniuersalem & deum qui specialem curam habuit populi sui: qui & vocatur deus cælorum. Amen.

VVLGATA EDITIO.

PSALMVS. CXXXVI.

Vper flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus: dum recordaremur tui Sion.
In salicibus in medio eius: suspendimus organa nostra.
Quia illic interrogauerũt nos qui captiuos duxerunt nos: verba cantionum.
Et qui abduxerunt nos: hymnum cantate nobis de canticis C
Sion.
Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena?
Si oblitus fuero tui Hierusalem: obliuioni detur dextera mea.
Abhæreat lingua mea faucibus meis: si non meminero tui:
Si non proposuero Hierusalem: in principio lætitiæ meæ.
Memor esto domine filiorum Edom: in die Hierusalem,
Qui dicunt. exinanite exinanite vsque ad fundamentum in ea.
Filia Babylonis misera: beatus qui retribuet tibi retributionem tuam quam re-
tribuisti nobis. D
Beatus qui tenebit & allidet paruulos tuos ad petram.

IVXTA HEBRAEVM. CXXXVII.

1 *Populus captiuus.* SVper flumina Babylonis ibi sedimus & fleuimus in recordari nostri Sion.
2 Super salices in medio eius: suspendimus citharas nostras.
3 Quoniam ibi interrogauerunt nos captiuatores nostri verba cantus, & eiulatus nostros lætitiam. *Vox captiuantium.* canite nobis de cantu Sion.
4 *Populus captiuus.* Quomodo cantabimus cantum domini super terra alieni?
5 Si obliuiscar tui Hierusalem: obliuiscetur dextera mea. E
6 Adhærebit lingua mea palato meo: si non recordabor tui, si non faciam ascendere Hierusalem super caput lætitiæ meæ.
7 Recordare domine filiis Edom diem Hierusalem: qui dicentes. *Vox Idumæorum.* euacuate euacuate vsque ad fundamentum in ea.
8 *Populus captiuus.* Filia Babel desolata: beatitudines qui soluet tibi retributionem tuam quam retribuisti nobis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

9 Beatitudines qui apprehendet & allidet paruulos tuos ad petram.

F TITVLVS nullus est. Materia psalmi (vt clare apparet) est status deuoti populi in captiuitate Babylonica constituti, combusto templo & destructa Hierusalem.

SVMMARIVM EST.

Populus in captiuitate Babylonica narrat seipsum in luctu perseuerantem in spe reditus ad Hierusalem. Et precatur siue prophetat vindictam tam Idumææ quã Babyloniæ.

Personæ loquentes sunt tres: populus captiuus, captiuantes eos, & Idumæi.

G SVper flumina.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, super salices. Proponit populus captiuus in Babylone, moram & fletum proprium, ibi, quum recordaretur Sion. Super flumina. Captiuus populus pauper, a miserabili inchoat loco iuxta flumina: vtpote pauperibus congruo. Ibi sedimus, diu morati sumus & fleuimus. Luctuosus status loco miserabili congruit. In recordari nostro Sion: hoc est templi dei & regiæ sedis. Memoria siquidem præteritæ fœlicitatis tum in solenni diuino cultu, tum in libertate & dignitate regni, renouabat fletus captiuorum in tam miserabili loco morantium.

SVPER salices.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, super flumina. Secundo illa in recordari nostro Sion, ibi, si obliuiscar. Declarat itaq; luctuosum statum suum populus constanter tenuisse, etiam prouocãtibus ipsum ad lætitiam dominis eius. Super salices: Aduerte hic quòd id quod videtur superficies literæ significare, falsum est: puta quòd populus qui ducebatur in captiuitatem haberet secum musica instrumenta quæ appenderit super salices fluminum. Patet enim imaginationem hanc falsam esse ex sacra historia, tradẽte non solum combustum templum cum domo regia, sed combustus etiã priuatas domos a Chal
H dæis in destructione Hierusalem: & (quod plus est) quòd illi fuerunt ducti in captiuitatem qui euaserãt gladium. Vnde non parum fecerunt saluãdo vitã: nec erat tempus vacandi ad saluãdum musica instrumenta. Est itaque verus sensus literæ quòd populus fatetur se musicis instrumentis & cãtibus priuasse: quia musica non conuenit luctui. Vtitur autem hoc modo loquendi: quia vsitatus est iste loquendi modus, vt profitentes abdicasse a se exercitationem aliquã, dicãt se reliquisse seu posuisse instrumenta in loco suæ miseriæ. Verbi gratia qui reliquit exercitium literarium ob infortunium ægritudinis, dicit ego reliqui libros in lecto. Et sic de similibus. Tali nãque loquendi vsu dicit nunc populus quòd super salices suspendit organa musicæ: significãs quòd habitatio in salicibus iuxta flumina, abstulit ab eis omnem materiam lætitiæ. Vnde & addit, in medio eius, scilicet Babylonis: vt hinc intelligas quòd totus populus etiã qui non habitabat iuxta flumina, abdicauerat a se lætitiam ratione miserabilis loci cõmunis populi. Quã-
I uis etiã in medio eius, possit & forte verius intelligi, hoc est in manifesto, in publico, suspendimus citharas nostras, abdicauimus a nobis statum lętitię, cantuum, sonorum &c.

QVONIAM ibi interrogauerunt nos.) Constantia simul & ratio aucti luctus adiungitur. Quoniã ibi, in Babylone, interrogauerunt nos captiuatores nostri verba cãtus, & eiulatus nostros interrogauerunt lętitiã: hoc est nobis existentibus in eiulatu ipsi petierunt ea quæ sunt lętitię. Vox Babyloniorum. Canite nobis de cãtu Sion: hoc est canite nobis hymnos solitos cãtari in templo quod erat in Sion. Quomodo cãtabimus (ecce responsio constãs) cãticam domini super terra alieni, populi a cultu dei.

SI obliuiscar.) Tractatur hic illa particula, in recordari nostro Sion, dupliciter. Primo quo ad constantiam luctus & spei. Secundo quo ad vindictam. Circa luctum & spem fixam ponit tres conditionales cum duabus execrationibus. Prima est. Si obliuiscar tui o Hierusalem, ob-
K liuiscetur dextera mea. Apostrophat populus captiuus ad Hierusalem: imprecans sibiipsi quòd propria dextera detur obliuioni si ipse oblitus fuerit Hierusalem. Et intendit per obliuionem iuxta vsitatum loquendi morem obliuionem quo ad signa & facta. Dicimus enim aliquem oblitum paternæ mortis, quando vacat lætis cãtibus & sonis & sic de similibus. Intendit siquidem dicere populus quòd si more oblitorum tantæ miseriæ cãtabo, lætabor, vacabo musicæ, obliuioni detur dextera mea, hoc est prosperitas mea, nunquàm ego veniam ad prosperitatẽ si obliuiscar si omittam luctum Hierusalem. Et aduerte quòd obliuiscar sumitur actiue, obliuiscetur autem sumitur passiue. In vtraq; enim significatione inuenitur. Adhærebit lingua mea palato, præ aridate (iuxta illud. Adhæsit lingua lactentis palato eius in siti) si non recordabor tui: & quod amplius est, si non faciam ascendere Hierusalem super caput lætitiæ meæ. Hierusalem ascendere super caput lætitiæ, est Hierusalem poni rationem inchoandi lætitiam. Ita quòd sensus est. Adhærebit lingua mea palato meo, si non efficiam quod Hierusalem sit ratio inchoandi lætitiam

meam. Et hoc est dicere si prius lætabor, si alia ratione lætabor quàm propter Hierusalem. Et A
intendit per hoc quòd vsquequo redibit in Hierusalem non lætabitur: sed tunc erit principium lætitiæ eius. Intellige hæc verificari quo ad actus interiores: quòd pro toto illo tempore captiuitatis populus deuotus nunquàm deposuit spem redeundi in Hierusalem, ita ꝙ nunquàm lætatus est ex corde interim. Et quo ad actus exteriores, quòd nunc ꝙ assumpsit cãtus & sonos musicos vsq; ad reditum in Hierusalem. Et propterea dicit ꝙ faciet ascendere Hierusalem super caput lætitię. Tunc enim incœperunt cum canticis & sonis musicis lætari. Ita quòd sicut modo videmus aliquos in signum tristitiæ nutrire barbas, profitentes se non radendos donec redeãt ad patriã, ita populus Hebręus hic loquitur de statu suo luctuoso.

RECORDARE domine.) Tractat memoriã Sion quo ad vindictã primo Idumæorũ, apostrophãs ad deum. Recordare domine diem Hierusalem, hoc est desolationem Hierusalẽ, filiis Edom, hoc est ad vindictam Idumęorum: qui dicentes, supple fuerunt Chaldęis destruentibus Hierusalem. Euacuate euacuate vsq; ad fundamentum in ea. Vox ista est Idumęorum hor B
tantium Chaldęos ad totalem ruinam Hierusalem. Filia Babel. Vindictę Idumęorum adiungit vindictam Babyloniorum, apostrophans ad populum Babylonis. Filia Babel desolata. Prophetia videtur hęc futurę vindictę in Babylonios: quos eodem anno punitos legimus quo populo Iudaico concessum est redire in Hierusalem: scilicet anno primo Cyri regis Persarum.

Beatitudines sunt eius qui. Deus sub ratione possidentis beatitudines describitur vindex contra Babylonios: ad significandum quòd non motu iræ, non indigentia aliqua, sed ex diffusione suę iustitię puniet eos retribuendo iuxta eorum crudelitatem. Et in specie explicatur allisio parũlorum ad lapides: vt tantæ desolatio describatur vt etiam in infantes sęuiatur, sicut Chaldęi sęuierunt in Hebręos. iuxta illud Thre. ii. Iacuerunt in terra foris puer & senex, virgines & iuuenes ceciderunt in gladio. Esaias enim cap. decimotertio de onere Babylonis dicit, Infantes eorum allidentur in oculis eorum. Amen.

VVLGATA EDITIO.

PSALMVS. DAVID. CXXXVII. C

CONfitebor tibi domine in toto corde meo: quoniam audisti verba oris mei.

In conspectu angelorum psallam tibi: adorabo ad templum sanctum tuum & confitebor nomini tuo.

Super misericordia tua & veritate tua: quoniam magnificasti super omne nomen, sanctum tuum.

In quacũq; die inuocauero te exaudi me: multiplicabis in anima mea virtutẽ.

Confiteãtur tibi domine oẽs reges terræ: quia audierunt omnia verba oris tui. D

Et cantent in viis domini: quoniam magna est gloria domini.

Quoniam excelsus dominus: & humilia respicit, & alta a longe cognoscit.

Si ambulauero in medio tribulationis viuificabis me: super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam, & saluum me fecit dextera tua.

Dominus retribuet pro me, domine misericordia tua in seculum: opera manuum tuarum ne despicias.

IVXTA HEBRAEVM.

DAVIDI. CXXXVIII.

1 Propheta. CONfitebor te in toto corde meo: coram diis cantabo te.

2 Curuabo me ad templum sanctitatis tuæ, & confitebor nomẽ tuũ. E
super gratia tua & super veritate tua: quia magnificasti super omne nomen et
tuum, dictũm tuum. et

3 In die vocaui & respondisti mihi: superædificabis me, in anima mea fortitudinem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

4 Confitebuntur te omnes reges terræ: quoniam audierunt dicta oris tui.
5 Et cantabunt in viis domini, *Vox cantantium.* quoniam magnum honor domini.
6 Quoniã excelsus domin⁹: & humile videbit, & celsitudinẽ de lõge cognoscet
Propheta. Si ambulauero in medio angustiæ, viuificabis me: super furorem inimi-
7 corum meorum extendes manum tuam, & saluabit me dextera tua.
8 Dominus perficiet pro me: domine gratia tua ęterno, opera manuum tuarum ne relaxa.

TITVLVS est. Dauidi. Nateria psalmi est ratio ædificandi templum: tum ex parte Dauidis: tũ ex parte successorum Regum. In principio siquidem psalmi, mentio fit futuræ adorationis in templo. Quod constat tempore Dauidis non esse constructum sed præparatum: & constat adorare in tẽplo, esse rationem construendi templum. Et subiungũtur rationes ex gloria
G Dei & beneficiis collatis ipsi Dauidi. Et postea subiungitur fructus secuturus in regibus. Vnde rationabiliter materiam psalmi esse reddere rationem construendi templi.

SVMMARIVM EST.

Dauid constructurus templum, laudaturum se in toto corde & coram principibus ibi deum profitetur. tum in recognitionem diuinarum viarum, laudemq; diuini nominis ac reuelationũ: tum in recognitionem beneficiorum sibi collatorum. Indeq; reges omnes laudabunt deum, & cantabunt honorem eiusq; prouidentiam in humiles &c.

Personæ loquentes sunt propheta & reges.

CONFItebor.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, curuabo me. Proponit duo. Alterum est. Confitebor te, laudabo te, supple deus, in toto, non in parte, corde, nõ ore, meo, nõ alieno. Alterũ est. Coram diis cantabo te: hoc est publice, ad vtilitatem deorum, hoc est regum. Qui propter excellentiam officii dii dicuntur in sacra scriptu-
H ra: vt patet Exod. xxii. Et intendit per hæc duo quòd laudaturus est in opere templi deum ex parte sua non ad cerimoniam popularem, sed in intimo corde suo: & vtiliter, ad vtilitatẽ principum. Quorum opposita inueniuntur in constructione templorum aliarum gentium: quoniã nec ædificantes aut colentes colunt deum corde integro, nec principes vtilitatem interni spiritus inde referunt, sed omnia propter vulgus aguntur: vt *Senica* dicit.

CVRVABO me.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, confitebor te in toto corde meo. Secundo illa, coram diis, ibi, confitebuntur te. Cultum ergo futurum integro corde describit: inchoando a reuerentia Dei. Curuabo me ad tẽplũ sanctitatis tuæ. Dixit hoc Dauid explicans desiderium propriũ, & non prophetando futurum actum: quoniam nunquàm adimpleuit hoc per seipsum, sed per semen suum. Desiderium enim pro opere computatur, quando ex parte desiderantis non omittitur opus, sed ex impedimento non subiacente ipsius potestati: vt accidit in proposito. Et propterea merito dixit, curuabo me ad templum sanctiI tatis tuæ. Et confitebor, laudabo, nomen tuum. Reuerẽtiæ loci adiungitur laus diuini nominis. Super gratia tua & super veritate tua. Tertio loco describitur materia laudis. Et sub gratia & veritate cõprehendit vniuersa opera dei: quia vniuersæ viæ domini gratia & veritas sunt. Quia magnificasti sũper omne, super totum vniuersum hæc duo, scilicet nomen tuum & dictum tuũ Vere nomen dei magnificatum est super omnia, & ex opere creationis & ex multis operibus mirabilibus. Dictum quoq; diuinum magnificatum est super omnia: quoniam verificatum est non obstantibus quibuscunq; tam naturalibus q̃ voluntariis agentibus aut resistentibus. Et intendit per hæc qd̃ in templo dei laudabit diuinum nomen recognoscendo vniuersa opera dei, & confitendo magnificationem nominis eius & dicti eius super omnia: vt hinc intelligamus ad hæc officia eum velle construere templum: scilicet ad recognoscendum deum actorem omnis gratiæ & veritatis, ad laudandum nomen eius & dictum eius super omnia magnificatum. Et in
K tellige per dictũ dei reuelationes propheticas factas Abrahæ. Isaac, Iacob, Moysi, Samueli, &c.

IN die vocaui.) Explanata ratione construendi templi ex officio laudandi & recognoscendi deum &c. subiungitur nunc altera ratiõ ex spiritualibus beneficiis collatis ipsi Dauidi. In die vocaui, & respondisti mihi. Ecce primum beneficium: quòd in tẽpore necessitatis recurri ad te & tu dignatus es respondere mihi facto. Et subdit duo facta. Alterum. superbificabis me. Alterum, in anima mea fortitudinem. Non accipitur hic superbire in malam partem: sed secundum proprietatem vocabuli communis ad bona & ad mala. Intẽdit siquidem qd̃ deus fecit ipsum su-

perire. Quum enim iret prius subrus (vtpote depressus & profugus, & multipliciter afflictus) deus fecit ipsum regem: & quod amplius est, fecit ipsum vincere & superare hostes multorum regnorum. Et propterea merito dicit quòd fecit me superbum, seu superbificauit me. Nec solũ me superbificauit, sed etiam superbificauit fortitudinem in anima mea: dum fecit animum meum tam fortis spei vt omnia superaret. Et hoc propheta declarandum differt post tres versus, ibi, si ambulabo. Et futurum superbificabis, respicit præteritum respondisti.

CONFItebuntur te.) Tractatur hic illa particula, coram diis. Tractatur autem a fructu intento, describendo illum. Confitebuntur te omnes reges terræ, ex ædificato templo propter rationes prædictas (tum ex parte diuinæ laudis, tum ex parte beneficiorum mihi collatorum) sequetur hic fructus, scilicet ꝙ confitebuntur confessione laudis te omnes reges terræ. Si hoc vt sonat intelligitur, non describitur fructus secuturus: sed occasio data omnibus regibus mundi laudandi deũ. Et esset sensus. Cõfitebũtur, hoc est occasionẽ cõfitendi habebunt. Si autem litera intelligitur de omnibus regibus terrę promissionis successoribus ipsius Dauidis (quia subiungitur. & cantabunt in viis domini: quod de omnibus mundi regibus non videtur intelligendum) B sic quadrat vndiq; contextus: quia ex intentione Dauidis ædificatũ est templum ad hoc vt omnes reges successores eius laudent deum & cantent in viis dei: quanuis multi eorum non adimpleuerint. Describit enim Dauid fructum non qui erit, sed quẽ intendit, quem hæreditario iure relinquit successoribus, ad quem eos ligat construendo templum. Quoniam audierunt dicta oris tui. Vera est hæc oratio quo ad successores Dauidis: quoniam audierunt legem & reuelata patribus, quæ sunt dicta oris tui.

Et cãtabunt, reges in viis domini. Viæ domini velut ambulantis (hoc est per quas ambulat dominus) sunt operationes domini, quibus quodammodo progreditur ad nos. Viæ autem domini, hoc est per quas itur ad dominum, sunt affectus & opera nostra quibus quasi progredimur ad dominũ. Præsens litera vtroq; modo potest intelligi. Quoniã magnus honor domini. Duo C cantanda in viis domini describuntur. Alterũ est magnitudo honoris diuini. Et in hoc laudatur excellentia dei, maior omni honore, gloria &c. Alterum est. Quoniam excelsus dominus: & humile videbit, & celsitudinẽ de longe cognoscet. Et in hoc laudatur prouidentia dei circa humana merita & demerita: immo circa dispositiones humanarũ mentium ad suscipiendam vel nõ suscipiendã diuinã gratiã. Profitebuntur enim sub metaphora ꝙ deus ad ima se habet vt videns prope, ad celsa autem se habet vt cognoscens a remotis. vt per has similitudines corporales intelligamus significari ꝙ Deus benignus est quo ad gratiæ collationem humilibus coelatis autem non confert gratiam. Vbi aduerte quòd iuxta duo genera causarum construendi templum superius inducta (scilicet ex parte diuinæ laudis, & ex parte beneficiorũ collatorum Dauidi) describit duo cantanda a successoribus, scilicet ꝙ magnus honor: & hoc quo ad priorem causam. & ꝙ humile respicit & celsum a longe cognoscit: & hoc quo ad alteram causam, qua eleuauit Dauidem humilem & deiecit Saulem superbum. De humilitate enim Dauidis clare patet. D ii. Reg. vi. De superbia autem Saulis clare patet. i. Reg. xv. nõne quum paruulus esses &c. Dixit nihilominus hæc, intendens quòd reges successores sui debẽt hęc duo habere præ oculis. scilicet honorem dei, & hanc conditionem prouidentiæ eius quòd humilibus benignus est nõ superbis.

SI ambulabo.) Aduerte quòd ista clausula continuanda est tertio versiculo: quoniam est declaratio secundi beneficii collati Dauidi, scilicet in anima mea fortitudinẽ. quod in calce tertii versiculi locatum est. Declarat enim illã fortitudinem animæ suæ penes actum spei inconcussæ: explicando illã tantã quod si ambulabo in medio angustiæ, nõ in extremitatibus sed in medio vndiq; circumfusus angustia, viuificabis me. Dixerat, superbificabis in anima mea fortitudinem. Et propterea declarando hanc fortitudinem, prosequitur sermonem alloquẽdo deum. Super furo E rem inimicorũ meorum extendens manum tuam, in medio angustiæ semimortuum viuificabis furentibus inimicis occurres manu tua: & tam efficax erit viuificatio ac extensio manus ꝙ salua bit me dextera tua. Si quæris quare propheta interposuerit tres versiculos de confessione regnum, scito nullã fuisse interpositionem: sed morẽ scribendi suum seruasse prophetã. Cõsueuit siquidem hic propheta plura simul proponere, & illa singillatim exequi. Et propterea quum dixisset in tertio versiculo simul duo beneficia a deo sibi collata (scilicet superbificabis me, & in anima mea fortitudinem) prosecutus est primum beneficium, describendo officium successorũ regum: primum enim beneficium erat eleuatio ipsius in regem. & postea prosecutus est secundum beneficium, explicando fortitudinem animæ suæ ex securitate suæ spei.

DOMINVS perficiet pro me.) Terminat psalmum Dauid, explicando rationem futuri

Universidad de Deusto
Biblioteca

F temporis in principio propositi,tũ in verbo confitebor,tum in verbo curuabo me &c.Et intẽdit explicare qđ quanuis ipse nõ perficiet tẽplum,sed solum inchoabit præparãdo materiam.certus tamen est quod dominus perficiet templum pro me:hoc est loco mei vtens filio meo. Domine gratia tua æterno. Vt intelligas etiam prædestinata a deo suppliciter petẽda ex gratia ab ipso deo adimpleri,ideo supplex apostrophat ad deum,petendo ne lentescat in opere ædificationis tẽpli:quia gratia eius est in ætẽrnũ.Domine gratia tua,nõ est ad momentum,sed ætẽrno: nõ est instabilis sed firma:et propterea ne relaxa,lentescẽdo opera manuum tuarũ,operationes opportunas ad cõstructionẽ tẽpli. Quę vere sunt manuũ tuarũ, qa te iubente & dirigẽte inchoatæ sunt. Petit aũt ne relaxa,humano more alloquens deum:intendẽs per hoc ne permittat tepere & in longũ protrahi opus constructionis templi(quũ huiusmodi tepor seu dilatio sit via ad relinG quendũ opus imperfectũ)& quia desiderat templum non solum perfici sed cito perfici.Amen.

VVLGATA EDITIO. Victori Dauid psalmus. CXXXVIII.

H DOmine probasti me & cognouisti me:tu cognouisti sessionem meam & resurrectionem meam.
Intellexisti cogitationes meas de longe:semitam meam & funiculum meum inuestigasti.
Et oẽs vias meas præuidisti:quia non est sermo in lingua mea.
Ecce domine tu cognouisti oĩa nouissima & antiqua: tu formasti me & posuisti super me manum tuam.
Mirabilis facta est scientia tua ex me:confortata est.& non potero ad eam.
Quo ibo a spiritu tuo? & quo a facie tua fugiam?
Si ascendero in cælum tu illic es:si descendero in infernum ades.
Si sumpsero pennas meas diluculo:& habitauero in extremis maris.
Etenim illuc manus tua deducet me:& tenebit me dextera tua.
Et dixi.forsitan tenebræ cõculcabunt me, & nox illuminatio mea in deliciis meis.
Quia tenebræ non obscurabunturr a te:& nox sicut dies illuminabitur, sicut
I tenebræ eius ita & lumen eius.
Quia tu possedisti renes meos:suscepisti me de vtero matris meæ.
Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus es:mirabilia opera tua & anima mea cognoscet nimis.
Non est occultatum os meum a te quod feci sti in occulto: & substãtia mea in inferioribus terræ.
Imperfectum meum viderunt oculi tui:& in libro tuo omnes scribentur: dies formabuntur & nemo in eis.
Mihi autẽ nimis honorificati sunt amici tui deus : nimis confortatus est prin-
K cipatus eorum.
Dinumerabo eos & super arenam multiplicabuntur : exurrexi & adhuc sum tecum.
Si occideris deus peccatores:viri sanguinum declinate a me.
Quia dicitis in cogitatione:accipient in vanitate ciuitates suas.
Nonne qui oderunt te domine oderam:& super inimicos tuos tabescebam?
Perfecto odio oderam illos:& inimici facti sunt mihi.
Proba me deus & scito cor meum:interroga me & cognosce semitas meas:
Et vide si via iniquitatis in me est:& deduc me in via æterna.

IVXTA HEBRAEVM.

VINCENTI DAVIDI PSALMVS. CXXXIX.

1 Prophet. DOmine inuestigasti me,& cognouisti.
2 Tu cognouisti sessionem meam & surgere meum:intellexisti tmalum meum a longe. tmalo meo A
3 Semitam meam & accubitionem meã ventilasti:& oẽs vias meas præuidisti.
4 Quia non verbum in lingua mea:ecce domine nosti totum ipsum. est adhuc
5 Retro & ante formasti me.& posuisti super me palmam tuam.
6 Separata scientia plus me:roborata,non potero ad eam. est est
7 Quo ibo a spiritu tuo?& quo a faciebus tuis fugiam?
8 Si ascendam cælos,ibi tu:& iacebo foueæ,ecce tu. si B
9 Sumam alas diluculi:habitabo in fine maris. tu si
10 Etiam illuc manu tua deduces me:& apprehendes me dextera tua.
11 Et dixi,tantum obscuritas obscurabit me,& nox lux pro me. erit
12 Etiam obscuritas non obscurabit a te:& nox sicut dies lucebit, sicut obscuritas sicut lux.
13 Quoniam tu acquisisti renes meos:operuisti me in vtero matris meæ.
14 Confitebor te propterea quòd terribilibus separatus sum: separata opera tua, & anima mea sciens valde.
15 Non fuit occultatum os meum a te? qui factus sum in abscondito, acupictus C sum in inferioribus terræ.
16 Informe meum viderunt oculi tui: & super libro tuo omnes illi scribentur, dies dies formati sunt,& non vnus in eis.
17 Et mihi quàm chari facti sunt socii tui deus : quàm roborata sunt capita eorũ?
18 Dinumerabo eos,super arenam multiplicabuntur: expergefactus sum, & adhuc ego tecum. et
19 Si occides deus impium : & viri sanguinum recedite a me. tunc D
præcidabunt loco cogitationis qua eleuari putarunt a me.
20 Quod dicent te cogitationi eleuauerunt frustra,inimicos tuos.
21 Nonne obientes te domine odiam: & insurgentes tuos certabo?
22 Terminatione odii odiui illos:inimicis fuerunt mihi.
23 Inuestiga me de et cognosce cor meũ:proba me,et cognosce cogitatiões meas
24 Et vide si via derisionis in me: & deduc me in via seculi. est

TItulus est. Vincenti Dauidi psalmus.De quo vt supra. E
Materia psalmi est omniscientia dei descripta circa Dauidem, & specialiter tanq̃ estis tã recti animi Dauidis erga deum,q̃ fuit amicus amicorũ & inimicus inimicorũ dei. Quod em̃ in psalmo hoc tractetur omniscientia dei applicata ad ipsum Dauidem, clare patet a principio psalmi vsq; ad versiculũ. xvii. Quòd vero deũ adducat in testẽ q̃ ipse Dauid amauit amicos dei & odio habuit inimicos dei, clare etiã describitur abinde vsq; ad finẽ psalmi. Et quia nihil speciale de seipso Dauid dicit,nisi q̃ est amicus amicorum & inimicus inimicorum dei,& deũ petit scrutatorẽ ac testem veracitatis animi sui, apparet qđ Dauid timebat,putabat seu sentiebat imputari sibi quòd non integra simplicitate & veritate cordis procederet:quia exaltabat viros san

M

Universidad de Deusto
Biblioteca

F guinum,ſcilicet Ioab,qui proditorie occidit duos principes.Et propterea fecit hunc pſalmũ afferendo deum(qui omnia nouit)in teſtem veracitatis animi ſui:tacite excuſando ſe qđ non puniuit Ioab.Hæc enim ad literam apparet occaſio pſalmi.

SVMMARIVM EST.

Dauid conſtans deum cognoſcere ſe Dauidem omniquaq;(quia eſt per eſſentiam, præſentiã & potentiam in omnibus. & in tenebris etiam videt: vtpote qui fecit ipſum in materno vtero &c.)noſſe quoque bonum animum ſuum erga deum amicoſq; dei ac contra inimicos dei, inuocat ipſum vt ſcrutando cor & cogitationes ſuas videat veracitatem animi ſui, & dux ſuus ſit in reſidua ſuæ vitæ via.

Perſona loquens propheta eſt.

G DOMINE inueſtigaſti me.) Diuiditur pſalmus in partes duas;propoſitiuam materiæ, & executiuam,ibi,tu cognouiſti. Proponit duo:ſcilicet inueſtigationem & cognitionem.Domine inueſtigaſti me:hoc eſt exacte & diſtincte ſingula mea ſingllatim vt diſcuſſa habuiſti coram te.nam inueſtigare non proprie conuenit Deo:cui omnia nuda ſunt & aperta abſq; aliqua inquiſitione. Sed ſicut dicitur iraſci quantum ad ſimilitudinem effectus, quia punit, ita dicitur inueſtigare quantum ad ſimilitudinẽ termini, quia omnia ſunt coram eo ſicut inueſtigata ſunt in inueſtigante in termino inueſtigationis.

TV cognouiſti.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula,cognouiſti.Secundo illa,inueſtigaſti, ibi, inueſtiga . Circa cognitionem dei reſpectu Dauidis vt cogniti,tali ordine procedit. Primo narrat conditiones Dauidis cognitas.Secundo rationem cognoſcendi,ibi,retro & ante. Tertio quandam obiectionem confutat,ibi,& dixi.Circa res cogni
H tas a Deo in ipſo Dauide, tali procedit ordine quòd affert quinq; defferentias rerum cognitarum : inchoans a differentiis ſitus proprii.Tu cognouiſti ſeſſionem meam & ſurgere meũ.Surgere enim & ſedere ſunt differentiæ poſitionis. Et videtur ſub metaphora ſignificare differentias ſtatuum : ſcilicet humilis & celſi , quos pro diuerſitate temporum habuit Dauid.Fuit enim prius paſtor ouium, poſt gener regis tribunus militum,deinde profugus pauper,poſtea rex iterum eiectus, & poſtea rediit ad integrum regnum. Intellexiſti malum meum a longe.Secunda differentia mali & boni ſubiungitur.explicando alterum extremum : ſcilicet malum. Vbi aduerte philoſophiam ſubtilem: qđ deſcribendo deum intelligere malum,apponitur mõdus intelligendi a longe.vt explicetur qđ deus non intelligit malum prope: hoc eſt habẽs in ſe aliquid mali,hoc eſt aliquid potentialitatis in ſeipſo. Sed intelligit malum a longe: hoc eſt remotiſſimus ab omni malo,remotiſſimus ab omni potentialitate. Tradunt philoſophi malum intelligi a nobis per aliquid mali ſeu priuationis ſeu potentialitatis exiſtẽtis in intellectu. Non ſic inquit propheta intellexiſti malum meum,ſcilicet tanquã habens in te aliquid mali,priuationis ſeu po
I tentialitatis:quod eſſet intelligere malum meum prope.ſed intellexiſti a longe,remotiſſimus ab omni malo, priuatione & potentialitate. Modus autem quo deus intelligit malum,in theologia ſpeculatiua diſcutitur.& eſt qđ deus intelligendo ſeipſum, intelligit ſingulos gradus ſinguloſq; modos quibus poteſt participari & quibus participatur bonitas ſua:ac per hoc defectum rerum ab ipſo,& vnius rei ab alia:quod potentialitatis eſt. & ſimiliter defectum rei a ſeipſa : qđ priuatio & malum eſt. Semitam meam & accubitionẽ meam. Tertia differentia motus & quietis ſubditur.Sub qua intellige differentiam operandi & quieſcendi ſecundũ exteriora opera. Vẽtilaſti,ad ſimilitudinem ventilantis diſcreuiſti. Et omnes vias meas præuidiſti. Quarta differentia omnium cogitationum tangitur ſub metaphora viarum: vt patet ex ratione ſubiuncta quare præuidit. Quia non verbum in lingua mea,ecce domine noſti totum ipſum:hoc eſt non
K eſt adhuc verbum aliquod in lingua mea,antequã a mente deſcendat verbum in linguam, ecce tu noſti totum ipſum verbum.Vbi ratio præuiſionis viarum more humano deſcribitur, ex eo qđ deus nouit cogitatum verbum antequã lingua explicetur. Et hic inuoluuntur duæ differentiæ rerum,ſcilicet viarum(hoc eſt cognitionum)& verborum in lingua.

RETRO & ante formaſti me. Narratis rebus cognitis,affert rationem cognoſcẽdi triplicẽ: ſcilicet quia ipſe eſt in rebus per eſſentiam,præſentiam & potentiam. Et inchoat a modo eſſendi per eſſentiam.Retro & ante formaſti me, & poſuiſti ſuper me palmã tuam. In duabus actionibus conſiſtit deum eſſe in rebus per eſſentiam. Altera eſt dare eſſe. & hæc ſignificatur dicendo,retro & ante formaſti me. Altera eſt conſeruare rem factã. & hæc ſignificatur dicendo, poſuiſti ſuper me palmam tuam. Vbi nota differentiam inter Deum dare eſſe & alia agentia tam naturalia quàm artifices:penes hoc qđ reliqua agentia dant eſſe ante & non retro, quia dãt

formam,quæ eſt velut pars anterior,& non cauſant materiã,quæ eſt velut pars poſterior. Deus A
autem dat eſſe rebus omnibus ante & retro : quia dat totum eſſe rei. dat formam, quæ eſt velut anterior pars:quia forma eſt pulchritudo rei,& operandi principium:ſicut pars anterior eſt pulchritudo hominis,& in qua apparent operationes noſtræ.& efficit materiam:quæ eſt velut pars poſterior,ſuſtentatiua, fere turpis.Et ſubtiliter appoſuit has cõditiones, ad deſcribendum deum eſſe per eſſentiam in rebus: quia non quodcũq; efficere ſed efficere rem ex integro , eſt illud ſecundum quod Deus dicitur eſſe per eſſentiam in omnibus rebus. Nota quoq; circa alteram actionem (ſcilicet poſuiſti ſuper me palmam tuam) qđ vtitur tali loquendi modo ad differentiam agentium artificialium:q poſtquã formarunt res (puta vaſa,ſtatuas &c.) auferunt a rebus factis manus ſuas:quia non conſeruant eas.Et ſimiliter etiam faciunt agentia naturalia. Deus autem non ſic:ſed ita dat eſſe rebus qđ ſemper tenet manum ſuam ſuper eas:quia eſt cauſa rei nõ ſolum in fieri ſed in conſeruari. omnia enim in nihilum redigerentur niſi ea manus omnipotentis conſeruaret,inquit Gregorius. B

SEPARATA ſcientia plus me.) Interpoſitio eſt hæc excuſationis,qua Dauid profitetur ſe non poſſe perfecte reddere rationem.Vnde particula iſta excuſatoria,inter ipſas quas reddit rationes interpoſita eſt more oratorum: q quum iam guſtandas rationes propoſuerunt, excuſant imbecillitatem ſuam,ne forte plus expectetur quã ipſi ſint dicturi.Excuſatio autem philoſophica eſt:vtpote tangens imbecillitatẽ humani intellectus,& cauſas difficilis notitiæ ex parte rerũ. Sicut enim in viſione corporali inuenitur qđ aliqd ſubterfugit viſionem propter defectum rei viſibilis,& aliquid propter excellentiam rei viſibilis(vt lux ſolis in ſeipſa)ita contingit in ſcientia noſtra qđ aliquid eſt nobis difficile ad cognoſcendum ex defectu rei cognoſcibilis:vt ea quę ſunt multæ potentialitatis, vt motus & varietates.& aliquid ex excellentia rei cognoſcibilis:vt ſunt res diuinæ & immateriales:ad quas ſe habet intellectus animæ noſtræ ſicut oculus noctuæ ad lucẽ ſolis.Hæc omnia in excuſatione hac tanguntur. Separata,ſupple eſt,ſcientia,qua tu ſcis ad lucẽ ſolis.Hæc omnia in excuſatione hac tanguntur. Separata,ſupple eſt,ſcientia,qua tu ſcis res,plus me.vere ſeparata(hoc eſt mirabilis,occulta & ſeorſum ſita) eſt ſcientia tua plus me, ſupra omnes vires ingenii mei. roborata:hoc eſt non ex defectu ſed ex robore,non virium corpo C
ralium ſed ex robore ſpiritualis naturæ: quod alio nomine dicimus ex magnitudine virtutis.& ideo non potero ad eam.Vbi imbecillitas humani ingenii non ex defectu rei cognoſcibilis(ſcilicet ſcientiæ dei,cuius rationem cœpit reddere,ſed ex eo qđ roborata eſt(hoc eſt ex eo qđ præualet ,qđ magni roboris eſt) deſcribitur. Et vtitur metaphora roboris,quia ſpiritualia ex ſimilitudine corporalium nobis innoteſcunt.

QVO ibo.) Poſt interpoſitam excuſationem proſequitur rationes quare deus ſcit cũcta Dauidis.Et intendit ſecundam rationem: ſcilicet quia deus eſt in omnibus per præſentiam. Quo ibo a ſpiritu tuo, & quo a faciebus tuis fugiam?Spiritum & faciem dei nominat, vt ſpiritualem faciem intelligamus non corporalem:deſcribens nullum eſſe locum quo poſſit eundo elongare ſe a ſpirituali facie dei,hoc eſt a præſentiali conſpectu dei. D

SI aſcendam cælos.) Declarat præſentiam dei ex duobus extremis locis:ſupremo ſcilicet & infimo,cælis & inferno.vt ex duobus extremis comprehendantur media:vtrobiq; enim explicatur præſentia dei. Et memento qđ nota conditionis ſi,repetenda in ſingulis verbis eſt.& ſi iacebo,& ſimiliter in ſequenti verſiculo.

SVMAM alas.) Affertur hic tertia ratio,ex eo qđ deus eſt vbiq; per potentiam: inducendo ſub metaphora qđ ſi ſumã alas diluculi,hoc eſt ſi tã velociter mouebor quàm oriens ſolis lux attingit totum hemiſphærium ab Oriente in Occidentẽ (hoc enim ſignificatur dicendo ſi ſumam alas diluculi)ſi habitabo in fine maris , hoc eſt in quocunq; remotiſſimo loco,etiam illuc manu tua,potentia tua,deduces me,quantumcunque velociorem aurora : & apprehendes me,in quocunque loco, dextera tua, potentia tua. Vbi aduertere potes ſub metaphora hominis volantis tam velociter ſicut lux oriens , deſcribi potentiam diuinam non deſerentem ſed deducen- E
tem ipſum:& ſimiliter ſub metaphora hominis habitantis in fine maris,deſcribi potentiam ditem ipſum:& ſimiliter ſub metaphora hominis habitantis in fine maris,deſcribi potentiam diuinam apprehendentem ipſum.Et intendit per hæc potentiam diuinam extendi ad omnia:nihilq; ſubterfugere poſſe illam.

ET dixi.) Poſt tres allatas rationes ad oſtendendum quòd Deus cuncta Dauidis cognoſcit, ſubiungitur modo obiectio vulgaris. Et dixi,& cogitaui apud me.tantum obſcuritas obſcuraſubiungitur modo obiectio vulgaris. Et dixi,& cogitaui apud me.tantum obſcuritas obſcurabit me.Humano more de dei viſione loquitur. quia enim homines non vident ea quæ in tenebris ſunt & fiunt,vulgaris cogitatio obiicitur quòd ex quo deus videt omnia vt dictum eſt , qđ hoc intelligatur de omnibus quæ ſunt in lumine:ita quod ea quæ ſunt in tenebris remaneant

Universidad de Deusto
Biblioteca

F exempta a visione Dei. Hæc enim obiectio significatur dicendo. Tantum obscuritas obscurabit me,ne videar a Deo, & nox lux pro me : hoc est consequenter nox in qua non videbor a Deo erit lux pro me,erit loco lucis pro delectationibus meis:pro quanto erit tempus sine arbitrio diuino oculo prosequendi cuncta delectabilia.Hæc est obiectio.Sequitur confutatio obiectionis.Etiam obscuritas non obscurabit a te,Deo ea quæ fiunt in obscuro. Et hoc directe contra illud, obscuritas obscurabit me. Et nox sicut dies lucebit: hoc est & tempus nocturnum respectu visionis diuinæ lucebit sicut dies, quo ad hoc quòd ita videntur ea quæ sunt & fiunt in nocte sicut ea quæ sunt & fiunt in die.& hoc directe contra illud & nox lux pro me. Sicut obscuritas sicut lux: hoc est nulla est differentia respectu diuinæ visionis inter obscuritatem & lucem,sed sicut obscuritas ita lux,& sicut lux ita obscuritas.

QVONIAM tu acquisisti.) Confutando obiectionem, dixit propheta Deum ita videre
G in obscuro sicut in luce. Et quoniam vulgaribus satisfacere intendit, affert eis testimonium ex operibus Dei quæ facit in locis obscuris : scilicet in materno vtero formando prolem. Ita quòd ex hoc quòd Deus operatur tam mirabile opificium formatione corporis humani, cum tot distinctis membris & cætera. declarat quòd Deus videt in obscuro. Et inchoat a renibus. Quoniam tu acquisisti renes meos. Coniunctio quoniam, rationem reddit confutationis dictæ: scilicet quòd Deus videt in obscuro. Per renes intellige interna membra : inter quæ renes magis absconditi sunt. cor tamen est primum membrum quod formatur. Acquisisti. Formationem acquisitionem appellauit: eo quòd velut lucrum ex materiali potentia seminum seu sanguinum acquisitum est.Operuisti me,carnibus & pelle,in vtero matris meæ,in loco obscuro.

H CONFITEBOR te.)Nota diligentissime hunc textum & significationem eius. Intendit explicare duas excellentes hominis conditiones. Alteram corporis, alteram animæ. Corporis quidem quòd factus est rectæ staturæ Hanc enim solus homo habet : pronaque quum spectent animalia cætera terrã,os homini sublime dedit. Et hanc describit per hoc quòd homo factus est mirabilis cunctis animalibus quantumcunque terribilibus. leones enim &omnia animalia admirantur seu admirandi occasionem habent hominem rectæ staturæ. Conditio vero animæ est,quòd sola anima hominis est intellectiua. Et hæc describitur in litera per hoc quòd anima dicitur valde sciens. animæ siquidem aliorum animalium parum sciunt:dum solis imaginationibus & memoriis sensibusque aliquid nouerunt. anima autem hominis est valde sciens: quoniam ad supremum cognoscendi gradum (hoc est ad intelligendum) pertingit. nullus est enim altior in toto vniuerso gradus grudu intellectiuo:in quo tamen maxima est latitudo. Hæc duo quæ Deus in materno vtero homini dat, propheta non explicat sicut reliqua antecedentia & sequentia,sed apponendo officium laudandi deum:ad denotandum reliquas enumeratas
I & enumerandas conditiones in vtero materno factas, communes esse nobis & aliis animalibus,has autem duas proprias esse homini, & prærogatiuas singulares. & propterea dicit cõfitebor te,confessione laudis. Ordinato literam sic. Confitebor te propterea quòd separatus sum, factus sum mirabilis, terribilibus, hoc est animalibus quantumcunque terribilibus propter staturam rectam:& anima mea sciens valde,hoc est intellectiua,supple confitebitur separata opera tua.Sola enim intellectiua anima scrutatur opera Dei mirabilia & laudat illa. Vbi si diligenter aduertas,officiũ animæ intellectiuæ ponit laudare mirabilia opera Dei: tanquàm ad hoc homini data sit vt laudet mirabilia opera Dei. Sicut staturam corporis rectã describit a supremo:dum describit ab admirabilitate reliquis quantumcumque terribilibus.

NON fuit occultatum os meum a te.) Prosequitur officium dei in vtero quo ad ossa.Qui fa
K ctus sum in abscondito,acupictus sum in inferioribus terræ.Non sufficit Dauidi dicere res quę fiunt in obscuro,nisi etiam explicet se factum in abscondito.Et ne per singula moretur, describit se organizatum in abscondito in inferioribus terræ: hoc est in intimis latebris materiæ terrestris existentis in abscondito vteri, ad similitudinem eorum quæ fierent in infimis visceribus terræ. Significantius autem se organizatum appellat acupictum : ad explicandum subtilitatem artificii egentis multo lumine. vt magis ostendat deum in obscuritate, in tenebris operari artificiosissime sicut operantur acupictores. Scito q̃ dictio Hebraica interpretatã acupictus interpretanda esset rechamatus.si sicut in vulgari ita in Latina lingua haberemus.

INFORME meum viderunt oculi tui.) Hactenus descripsit opificiũ dei in vtero, inchoãdo a renibus:modo ad priorem materiam extendit dei visionem,dicendo. Informe meum, hoc est embryonem:hoc est materiam meam antequã esset formata in membrum aliquod.

ET super libro tuo.) Prosequitur hic Dauid complementum diuinæ notitiæ respectu sui.Ha A
ctenus siquidem totum se cognitum(tum narrando res cognitas, tum afferendo rationes cognitionis,tum confutando obiectionem tenebrarum)manifestauit. vnum supererat:scilicet declarare quòd deus nouit omnes & singulos dies durationis Dauidis.Et hoc est quod nunc declarat: dicendo nõ solũ notos sed scriptos apud deũ singulos, ita q̃ nec vnus prætermissus est non scriptus. Ordina sic literam.Et super libro tuo dies formati sunt,omnes ipsi,dies,scribentur:& non vnus dies, in eis, diebus relinquetur non scriptus : hoc est nec vnus relinquetur non scriptus.

Liber metaphorice in Deo dicitur notitia firma,ad similitudinem librorum retinentium firmiter scripta.Vnde firma apud deum notitia dicrum nostrorum,liber dei vocatur. Et appellantur dies in libro dei formati,hoc est non informes: quia sunt noti plene secundum omnẽ quam sortituri sunt formã.Et dicitur q̃ omnes ipsi(hoc est singuli)scribentur. Et hoc ne putares scriptum vnum mensem vel vnum annum, & non singulos dies mensis & singulos dies anni. Et B
quod dicitur de diebus, intellige de horis, & de quibuscunq; minimis mensuris temporis: quoniam idem est iudicium. Intendit enim propheta dicere qđ in libro diuino scripta sunt singula momenta temporis vitæ nostræ, ita quòd nec vnum minimum relinquitur non scriptum. Et futurum scribentur, refertur ad præteritum formati sunt. secundum enim rem & scriptio & formatio fuit ab æterno.Et quum omnia sint Deo firmissime nota, soli tamen dies memorantur scripti in libro Dei : quia dies sunt res non firmabiles immo nec existentes nisi in instanti; nihil nanq; est vnq̃ diei:mensis aut anni nisi instans. Ad significandum enim quòd dies omnes præteriti & futuri,quanuis in se non sint, in diuina notitia retinentur firmiter, descripsit propheta dies scriptos in libro Dei.

ET mihi quàm chari.) expedita declaratione diuinæ notitiæ de rebus quæ sunt Dauidis, C
tractatur hic diuina notitia de bonis affectibus Dauidis (iustificando actiones proprias coram Deo)tali ordine. Primo dicit se amicũ amicorũ Dei. Et mihi,Dauidi,quàm chari,q̃ precioſi,facti sunt socii tui Deus. Socios dei appellat oẽs qui partes dei sequuntur : ac per hoc omnes iustos & ea quæ dei sunt quærentes.Quàm roborata sunt capita eorum,scilicet sociorum tuorum:hoc est socios tuos valde charos habui, & eorum capita, primates , multum roborani, potentes feci. Optime regis partes describuntur magnipendere iustospropter Deum , & primates efficere potentes.

DINVMERABO eos.) Signum seu effectus magnificandi iustos, subiungitur multiplicatio iustorum. Et est subintelligenda coniunctio. Ita q̃ sensus & ordo literæ est.Et mihi q̃ chari,quã roborata,quã dinumerabo eos & super arenam multiplicabuntur,ex hoc q̃ sunt mihi D
chari & potentes efficio iustos,sequtur q̃ multiplicabuntur iusti plus quàm arena. Et vere sic est: quoniam vbi fortes honorantur,ibi multiplicantur fortes: & vbi docti honorantur,ibi multiplicantur docti.& similiter vbi iusti honorantur,ibi multiplicantur iusti.

EXPERGEFACTVS sum.) Secundo describit se esse cum deo. Vbi aduerte q̃ qa peccauerat crimine adulterii & homicidii,non dicit absolute Deo, ego tecum:sed meminit criminis sui sub specie somni, & diuinæ excitationis ad pœnitentiam tanquã excitationis a somno, dicens.Expergefactus sum,a sumno peccati:& adhuc vsq; modo nescio qđ futurum sit,ego tecũ, sum:tecum volo,tecum amo &c.

SI occides deus impium.) Tertio fatetur se alienũm ab inimicis dei.Vbi oportet notare & in
tentionem & ordinationem literæ. Intentio Dauidis est declarare seipsum respectu iustorum, velut è regione ad descriptum seipsum respectu sociorũ dei. Dixerat enim q̃ illi sunt sibi quàm E
chari,& qđ propterea multiplicabuntur. intendit modo dicere qđ iniustos viros sanguinũ expellet a se:ita qđ laudabũt omnes deum q̃ modo putant me exaltare viros sanguinum.Et quoniam non assertiue sed conditionaliter & satis obscure hæc in litera significantur,scito rationem conditionalis sermonis esse historiam Ioab.Lege secundum librum Regum : & inuenies Ioab valde inique & proditorie occidisse duos principes,Abner & Amasa. & post occisum Abner,exaltatum fuisse in principem militiæ:quia primus ascendit arcem Sion. Post occisum quoq; Amasa,remansisse principem supremum:nec vnquã punitum fuisse a Dauide toto tempore vitæ Dauidis.Propter quod homines nescientes cor Dauidis desiderantis punire illum , occasionem habebant detrahendi Dauidi,aut saltem cogitandi qđ ipse exaltaret viros sanguinum, ac per hoc inimicos dei.Quia itaq; Dauid facto non eiiciebat Ioab a se, sed desiderabat illum punire, ideo sub conditione eiectionem a se virorum sanguinis describit. Et ordinanda est sic litera: Et viri sanguinum recedite a me(contra id enim qđ dixerat & mihi quã chari socii &c. modo dicit, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

F viri sanguinum,hoc est effusores sanguinum inique,recedite à me)si occides deus impium,Ioab: hoc est tunc quod in corde habeo manifestare potero (scilicet viri sanguinum recedite a me) si tu deus occides impium Ioab. Acsi aperte diceret. Quãdiu viuit Ioab,non possum dicere vniuersaliter,viri sanguinum declinate a me:quia habeo semper Ioab mecum virum sanguinum. Et latet sub hoc loquendi modo excusatio Dauidis:q̃ scilicet non poterat illum punire. Latet autem in hoc quòd conditionem refert ſſi deum: tanquam non sit hoc in facultate Dauidis. Si quæris causam excusationis,assignatur nouitas regni.periculosum siquidem fuisse Dauidi occidere Ioab principem militiæ:tum propter sequaces Ioab : tum quia indigebat eo ad stabilitionem regni. vnde distulit puniendum a Salomone,postquã firmatũ stabilitumq; fuit regnũ: & Ioab iam senex emeritus,sine periculo occidi poterat.

QVOD dicent te.)Describitur effectus secuturus eiectionem virorum sanguinum:sicut superius descripsit effectum secuturum magnipensionem iustorum. Ita q̃ sicut superius dixerat qđ
G dinumerabo eos &c.ita modo dicit. Quòd,eiiciente me viros sanguinum,dicent te, prædicabũt te deus, cogitationi qua eleuauerũt frustra inimicos tuos: hoc est in cogitatione seu loco cogitationis qua eleuatos dixerunt seu putarunt frustra a me inimicos tuos, Ioab &c. frustra inquam nescientes cor meum.

NONNE odientes te domine.)Quarto describit se inimicũ inimicorum dei. Describit autem tum ex parte dei,tum ex manifestis operibus probando dispositionem sui animi prius dictam erga deiectionẽ Ioab. Poterat enim aliquis dicere q̃ tu dicis animum contrariũ facto. & propterea intendit probare animum suum inimicũ esse iniustis. Primo ex parte dei.nõne odiẽtes te odiam? Impossibile est vere amare deum & non odio habere odientes deum: quum amor dei inferat necessario odium contrarii. Et propterea Dauid tanquã a manifesto amore suo erga deum,probat veritatem odii sui erga viros sanguinum. Nonne odientes te domine odiã,perseueranti odio prosequar? Tanquàm diceret. impossibile est amori meo erga te qđ non odiã eos. Et
H in insurgentes tuos certabo? Quasi dicat sic:quòd intus odiam & exterius certabo contra insurgentes tuos,id est cõtra te, Terminatione odii odiui illos. Probat idem ex factis. Legitur siquidem pluries Dauidem extremis suppliciis iniquos damnasse: vt patet de adolescente qui dixit se interfecisse Saulem:& de interfectoribus Isboseth filii Saulis. Et propterea dicit. terminatione odii odiui illos. Terminatio odii ad vltimum supplicium est,aut summitas odii intelligitur. Sed rebus gestis magis quadrat vltimum supplicium.odiuit enim eos Dauid terminatione odii,hoc est morte plectendo eos.

INIMICIS fuerunt mihi.) Ad genus impiorum hoc refertur. Et significat quòd quia huiusmodi iniquos puniui,ideo genus impiorum inimicum se exhibet mihi.

INVEstiga me deus.) Tractatur hic illa particula, inuestigasti me : veracitatẽ animi sui describẽdo. Inuestiga me deus,ad similitudinẽ inuestigãtis scrutare me,& cognosce cor meũ,volũ
I tatem meã:proba me, ad similitudinẽ probãtis & experimentũ sumẽtis discute me,& cognosce cogitationes meas. Et vide,cognitis cogitationibus, si via derisionis in me,supple est. Via derisionis vocatur fictio,simulatio qua vnũ verbo vel facto mõstratur & aliud corde retinetur. Via derisionis est docere & nõ facere,punire malos,benefacere iustis,& tamen intus nec iustos magnipẽdere nec iniustos paruipendere. Et intendit deũ in testẽ suæ veracitatis adducere. Acsi diceret,quãtumcũq; inquirar in affectibus & cogitationibus meis,veraciter inueniar recti animi. Et deduc me in vir seculi: hoc est & in via residui tẽporis mei deduc me. vt q modo sum bene dispositus,nõ aberrẽ in hoc residuo,sed tu deduc me:te eñ duce recte pgrediar vsq; ad finẽ. Amẽ

VVLGATA EDITIO. Victori canticum Dauid. CXXXIX.

ERipe me domine ab homine malo:a viro iniquo eripe me.
K Qui cogitauerũt iniquitates in corde:tota die constituebãt prelia.
Acuerũt linguã suã sicut serpẽtes: venenũ aspidũ sub labiis eorum.
Custodi me domine de manu peccatoris:ab hoĩb⁹ iniquis eripe me
Qui cogitauerũt supplantare gressus meos: absconderũt superbi laqueũ mihi.
Et funes extenderunt in laqueum:iuxta iter scandalum posuerunt mihi.
Dixi domino.deus meus es tu,exaudi domine vocem deprecationis meæ.
Domine domine virtus salutis meę: obumbrasti super caput meũ in die belli.
Ne tradas me domine a desiderio meo peccatori: cogitauerunt contra me, ne

derelinquas me ne forte exaltentur. A
Caput circumitus eorum:labor labiorum ipsorum operiet eos.
Cadent super eos carbones,in ignem deiicies eos:in miseriis non subsistent.
Vir linguosus non dirigetur in terra:virum iniustũ mala capient in interitu.
Cognoui quia faciet dominus iudicium inopis:& vindictam pauperum.
Veruntamẽ iusti confitebuntur nomini tuo:& habitabunt recti cũ vultu tuo.

IVXTA HEBRAEVM. Vincenti psalmus. Dauidi. CXL.

1 *Propheta.* ERipe me domine⁴ ab homine malo:a viro iniquitatũ custodies me.
2 EQui cogitauerũt malitias in corde:tota die congregabunt prælia.
3 Exacuerũt linguam suam quasi serpens: venenum aspidis sub labiis eorũ. *Selah.*
4 Custodi me domine⁴ de manibus impii,a viro iniquitatum custodies me: qui B
cogitauerunt impellere gressus meos.
5 Absconderunt superbi laqueum mihi,& funes extenderunt reti : iuxta semitã offendicula posuerunt mihi. *Selah.*
6 Dixi domino⁴ deus meus tu,ausculta domine⁴ vocẽ deprecationũ mearum.
Ddomini mei Ecapitimeo
7 Deus⁴ domine fortitudo salutis meæ:operuisti caput ŧmeum in die armorũ.
non vel quia
8 Ne da domine⁴ desideria ĩpii,cogitationẽ ei⁹ nefac effundere:eleuabũtur. *Selah.*
sic erit
9 Caput circundantium me:labor labiorum eius operiet ipsum.
et
10 Mouebũtur super eos prunę in igne:cadere faciet eos in foueas,nõ cõsurgent. C
sic erit
11 Vir linguæ non firmabitur in terra:vir iniquitatis,malum venabitur eum ad impulsiones.
12 Sciui quod faciet dominus⁴ ius pauperis,iudicium mendicorum.
quia
13 Tantum iusti confitebuntur nomini tuo,ſedebunt recti cum facieb⁹ tuis.

TITVLVS est. Vincenti psalmus Dauidi. De quo vt supra.

Materia psalmi est supplicatio Dauidis profugi a facie Saulis, adiuncta a punitione ipsius Saulis. Facile siquidem prima pars psalmi præ se fert historiam persecutionis illius : vltima vero vindictam diuinam quæ postea subsecuta est describit. Vbi etiam aduerte quòd apostoD
lus ad Roma.iii. ex hoc psalmo induxit illa verba, venenum aspidum sub labiis eorum addens quòd intelliguntur de Iudæis qui sub lege erant. Dico autem hoc:ad notandum quòd ex authoritate Pauli Apostoli nihil aliud habetur de materiã huius psalmi,nisi quòd de Iudæis loquitur: quod quadrat dictæ materiæ.

SVMMARIVM EST.

Dauid in persecutione a Saule,recurrit ad deum:exponens qualis est Saul cum suis complicibus,qualiaq; sunt pericula a quibus petit se,custodiri,necnon qualis fuit ipse inter hæc. Et demũ prophetat Saulis pœnam a deo infligendam,& quare.

Persona loquens propheta est.

ERipe me domine.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ,& executiuam, E
ibi,qui cogitauerunt. Proponit duo:liberationem & custodiam. Constitutus in persecutione Saulis supplicat pro liberatione. Eripe me domine ab homine malo,malæ voluntatis, Saule scilicet:a viro iniquitatum,Saule abundante iniquitatibus exterioribus, custodies me. Assertiue dicit futuram custodiam & nihilominus precatur liberationem, vt vtrunq; insinuet:scilicet & diuinam gratiam supplicando,& certitudinem spei ex diuina reuelatione asserendo.

QVI cogitauerunt.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, ab homine malo a viro iniquitatum. Secundo illa,custodies,ibi,custodies me. Tertio illa, me,ibi dixi domino. Quarto illa,eripe,ibi, caput circundantium. Describit itaque homnem

Universidad de Deusto
Biblioteca

F malum & virum iniquitatum Saulem, primo quo ad malignitatem internam. Qui cogitauerunt malitias in corde. Transit a numero singulari ad pluralem:quia Saul non erat solus contra Dauidē,sed multos habebat cōplices,quorum ipse erat caput. Et ideo pluraliter describitur. Malitias cogitatas contra Dauidē habes.i.Reg.xviii. Tota die cōgregabunt prelia : hoc est inde fēre dāt operā ad debellandū me.Et futurū congregabūt,respicit præteritū cogitauerunt.

EXACVERVNT linguā suā quasi serpens.) In acumine linguæ vim penetratiuam sermonis eorum intellige.Similitudo aūt ad serpentis linguā est:quòd sicut serpens extrahendo linguā,valde acutā extendit,ita isti extendunt sermones suos acuendo ad penetrandū corda audiētium,ad penetrandum negocia. Venenum aspidis sub labiis eorum. Non sufficit vis penetratiua , sed adiungitur venenum : vt significetur vis læsiua,non qualitercunque sed ad mortem sicut venenum aspidis.cui(vt vult Aristoteles)nullum remedium est. Lege historiam.i. Regum:
G & inuenies veritatem tam indefessæ dispositionis ad debellandum Dauidem quàm verborum acutorum & venenosorum contra Dauidem:vt patet de verbis ipsius Saulis ad suos vt occiderent Dauidem : & de verbis Doeg Idumæi, & verbis Ziphæorum , & aliorum qui dicebant Sauli quòd Dauid erat ipsius inimicus.

CVSTODI me) Descripto Saule ex malis cogitationibus,locutionibus & præparationibus operum,tractat modo illā particulā,custodies. Tractat autem supplicādo,vt a dei gratia recognoscere se custodiam significet. De manibus impii,de operibus exterioribus Saulis impii : a viro iniquitatum custodies me. Repetit impietatem & iniquitatem Saulis:ad significandam magnitudinem periculi ex accumulata iniquitate exteriori & impietate interiori. Et assertiue subiungit custodies,propter certitudinem reuelationis. Qui cogitauerunt impellere. Quatuor pe-
H riculorum genera explicat. Primum per modum impulsiōnis(quo.s.impellitur gradiens ad cadendum)dicendo.qui cogitauerunt impellere gressus meos. Et hic impulsus ad literam fuit quoniam authore Saule curiales suadebant Dauidi vt esset gener regis: & vt centū præputia Philistinorum daret regi : & breuiter quum Saul mittebat ipsum ad bellum vt occideretur a Philistæis. Huiusmodi enim impulsus latebat in cogitatione suadentiū & mittentium. & propterea dicitur qui cogitauerunt. Et Dauid officium suum agebat . & propterea dicitur gressus meos. Absconderunt superbi laqueum mihi,ad capiendum me. Hoc ad literam verificatur in custodia nocturna apposita circum domum Dauidis vt mane interficeretur. Et appellatur hæc custodia laqueus absconditus: quoniam nesciebat Dauid domi existens appositam custodiam,sed Michol vxor ipsius ei significauit.Et describitur laqueus hic a superbis, hoc est ab excellentibus (a rege scil:cet Saule)& etiam a vitio superbiæ motis.tota enim ratio vt Saul persequeretur Dauidem fuit superbia status Saulis. Et funes extenderunt reti. Tertium periculum ad capiendum Dauidem,describitur ad similitudinem extensionis retis velut ad capiendum aues seu pi-
I sces. Et verificatur hoc de retibus exercitus pluries extensi ad capiendum Dauidem. Iuxta semitam offendicula posuerunt mihi. Quartum periculum describitur per modum impactionis in offendiculum , quod fit & ad casum offendentis, & capiendum post casum. Et verificantur hæc plura offendicula in Ziphæis & in Ceila. Vtrique enim leguntur ipsum tradituri fuisse in manus Saulis : quum tamen in vtrisque haberet rationem confidendi Dauid.In Ziphęis quidem,tanquàm contribulibus : in Celitis autem ratione beneficii. Et in vtrisque tanquàm in offendiculis parum abfuit quin cespitaret.

DIXI domino.)Describitis tam persecutionibus quam periculis,describit modo seipsum:tractando illam particulā me. E regione itaq; ad Saulem describit qualis ipse fuit inter has angustias:narrans duo sua officia. Dixi domino,inter hæc recursum habui ad deum duobus officiis.
K Alterum est recognitionis deus meus tu. Alterū supplicationis. auscultа domine vocem deprecationum mearum. Non dixit deprecationis meæ, sed pluraliter deprecationum mearum:vt repetitas preces significaret. Deus domine fortitudo salutis meæ, operuisti caput meum in die armorum. Declarat primum officium, gratias agendo pro præteritis beneficiis. tum in duello cum Goliath.tum in diuersis congressibus cum Philistæis . Et propterea appellat deum fortitudinem salutis suæ:quia fuit fortitudo eius contra hostes. Et dicit metaphorice deum operuisse caput suum,hoc est ad similitudinem protegentis & fouentis saluisse vitam suam, in die armorum,quando armis certatum est.

NE da domine.) Exequitur secundum officium explicando preces suas. Ne da domine desideria impii, Saulis adimpleri, quibus desiderat mortem meam:cogitationem suam, de interitu meo,ne fac effundere,ipsum:hoc est ne fac quòd effundat Saul cogitationem suam in occi-

sionem mei intentam eleuabuntur. Defectiua est locutio. & supplenda vel repetitione negatio- A
nis iam bis præpositæ.vt sit sensus, non eleuentur super me . & sic continuatur supplicatio . Vel subintelligendo coniunctionem causalem,quia eleuabuntur. Et sic redditur ratio precū: quia sequetur hoc inconueniens quòd tam mali & iniqui eleuabuntur, te non exaudiente preces meas.

CAPVT circundātium me.) Declaratis persecutoribus periculis & qualitate Dauidis,subiungitur sententia punitura Saulem.Et sic tractatur illa particula, eripe me domine : tractando mortem Saulis,quæ fuit liberatio Dauidis. Describitur itaque ipse Saul sub nomine capitis circundantium Dauidem.constat enim ipsum fuisse caput eorum,Et est locutio defectiua : subintelligitur enim incidet in hæc infra scripta.prophetat siquidem Dauid Saulis mortem: inchoās a proximo mortis demerito.Labor labiorum eius operiet ipsum.Crimen consultationis dæmonum per pythonissam appellatur labor labiorum:quia ex labore labiorum(hoc est ex velut fatigatis labiis consultando dominum non respondentem Sauli)causata est consultatio per pythonissam.Vel quia laborauit Saul persuadendo pythonissæ vt diuinaret sibi in pythone. recusabat enim mulier timens mori:vt patet in historia.i.Regum.Vnde & subditur.operiet eum,multitu- B
dine Philistinorum:quia vt dicitur.i.Paralip.x.propter hoc crimen mortuus fuit Saul. Posset nihilominus intelligi per laborem labiorum eius,crimen crudelis sacrilegii in cede tot sacerdotum,descriptum a labore labiorum:quia Saul velut laborās, destitutum se conquestus est coram suis quando ad hoc crimen processit:vt patet.i, Reg. xxii. & quoòd propterea occisus est a Philistæis Propheta modo explicet.

MOVEBVNTVR super eos prunæ.) Ad literam,Saulis & filiorum corpora combusta fuerunt:vt patet.i.Reg. vltimo. Et propterea prophetatur. Mouebuntur super eos prunæ in igne cadere faciet eos in foueas,non consurgent. Perfectio combustionis cadauerum describitur , per hoc quòd super eos in igne positos mouebuntur prunæ:vt sub & supra citius comburātur abundantibus prunis:quia in nemore labes combusti sunt.Casus autem in foueas metaphoricæ est lo C
cutionis ad similitudinem cadentium in foueas ita quòd non possint inde surgere , quia ad literam describitur eorum mors:quæ est tanquam casus in foueam a qua non potest homo consurgere. Et est ordo præposterus:quia prius describitur combustio cadauerum,& deinde mors.

VIR linguæ non firmabitur in terra.) Pœna deiectionis a regno adiungitur : ita quòd vltra mortem & combusta corpora,destitutione domus suæ a successione regni Saul incurrit.Et propterea dicitur.Vir linguæ,Saul tam dolosæ linguæ non firmabitur in terra,in regno,vt rei probauit euentus. Statim enim debilitatum & diminutum fuit regnum filii eius : & infra breuissimum tempus extinctum. Propter quod & subditur.Vir iniquitatis,malum venabitur eum , hoc est vir iniquitatis Saul,talis est quòd malū venabitur eum ad impulsiones. Metaphora est,sumpta ab animali fugiente venatores vsque adeo quòd ad ruperm deueniens ruit præceps. Simili siquidem modo describit malum tanquam venatorem,& Saulem seu virum iniquitatis tāquam insecutione vexatum a malo ad impulsiones,ad loca ruendi. Vere siquidem domum Saulis post D
eius mortem mala sic inuaserunt,vt tanquam venatores insequerentur illam vsque ad ruinam. nam vt dicitur.ii.Reg.iii.Domus Saul quotidie decrescebat.

SCIVI quòd faciet daminus.) Prophetata morte Saulis & destitutione domus eius, subiungit Dauid quòd ipse sciuit deum facturum ius pauperum,quia tantum iusti habitabunt cum facicbus dei.Et potest hoc dupliciter intelligi. Primo vt sit sermo de scientia in genere. Et tunc est sensus quòd sciui,ex Deuteronomio,quòd deus reddit ius pauperib⁹ oppressis ab iniquis, quia solis iustis promissa est de terra promissionis ad laudandum nomen dei & quiescēdum coram eo. Et iuxta hunc sensum verissimum (vtpote fundatum in Deutero.) fatetur Dauid se sciuisse ra- E
tionem in genere eorum quæ adimplenda sunt in Saule,quia Saul oppresserat Dauidem cū suis pauperibus viris iustis. Secundo vt sit sermo de scientia in specie circa adimplāda in Saule & in seipso Dauide.Et iuxta hunc sensum respondet Dauid tacitæ quæstioni quærentium qui scis tu de istis quæ prophetasti?Respondet enim sciui,proculdubio deo reuelante, quòd faciet dominus ius pauperis,hoc est,mei pauperis oppressi,iudicium mendicorum. non solū mihi faciet ius, sed etiam iudicium mendicorum,hoc est,meorum qui coacti sunt mendicare, hoc est miseram vitam ducere more mendicorum.Hoc enim iudicium factum est in morte Saulis, & ius Dauidis factum est inchoatiue in morte Saulis , perfecte autem in assecutione totius regni Israel ei promissi a deo.

TANTVM iusti.) Ratio & finis vtriusque quòd sciui,est quia tantum iusti confitebuntur nomini tuo,hoc est,quia solos iustos elegisti ad laudandum nomen tuum. quales non erant Saul

F & sui:sed sum ego & mei. Hoc enim subintelligi vult, sed ad vitandam iactantiam non explicat. Sedebunt, quiescent, tantum recti cum faciebus tuis: hoc est, in terra promissionis, quã velut præsentia faciei tuæ dignificas. Et dixit hoc: quia sciuit se electum a deo vt iustum ad laudãdum ipsum, & ad quiescendum in regno tanquam coram facie dei, refutato Saule inobediente & iniusto, Amen.

VVLGATA EDITIO.

Canticum Dauid. CXL.

DOmine clamaui ad te exaudi me: intende voci meæ quũ clamauero ad te.

G Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.

Pone domine custodiam ori meo: & ostium circunstantiæ labiis meis.

Non declines cor meum in verba malitiæ: ad excusandas excusationes in peccatis

H Cum hominibus operantibus iniquitatem: & non communicabo cum electis eorum.

Corripiet me iustus in misericordia & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.

Quoniam adhuc & oratio mea in beneplacitis eorum: absorpti sunt iuncti petræ iudices eorum.

Audient verba mea quoniam potuerunt, sicut crassitudo terræ erupta est super terram.

Dissipata sunt ossa nostra secus infernũ: quia ad te domine domine oculi mei, in te speraui non auferas animam meam.

1 Custodi me a laqueo quem absconderunt mihi: & a scandalis operantium iniquitatem.

Cadent in retiaculo eius peccatores: singulariter sum ego donec transeam.

IVXTA HEBRAEVM.

Psalmus Dauidi CXLI.

hactenus dicendo nõdo nouam

1 Prophetæ. DOmine vocaui te, festina ad me †: ausculta vocem meam in vocare meo ad te †. †mihi

nouæ petitiones tanquam tanquam †tibi

2 Dirigetur oratio mea incensum faciebus tuis: eleuatio palmarum mearum munus vesperi.

3 Pone domine custodiam ori meo: custodi super me elationem labiorũ meorũ.

4 Ne declina cor meum in rem malam †, ad operandum operationes in †rei malę impietate cum viris operantibus iniquitatis: & non comedam in suauitatibus eorum.

non fugio correctionem sed quo vnctus sum a Samuele

5 Castigabit me iustus gratia & reprehendet me: oleum capitis non prohibebit a submissione affuerunt

caput meum, quia opus & oratio mea in maliciis eorum.

spelunce Saul Saul & sui

6 Derelicti sunt in manibus petræ iudices eorum; & audierunt dicta mea, quoniam dulcificata sunt,

persuasi meis & tanquam robora spelunce A

7 Sicut diuidens & scindens in terra: dispersa sunt ossa nostra ad os † foueæ. †ori

dicendo

8 Quia ad te deus domine † deus oculi mei: in te speraui, ne euacua animã †domini mei meam.

& quem

9 Custodi me a manibus laquei absconderunt mihi: & offendiculis operantium iniquitatem.

ideo Saul & sui cum meis ad Philistæos

10 Incident in retia sua impii: simul ego donec transibo. B

TItulus est. Psalmus Dauidi. De quo vt supra.

Materia psalmi est transitus Dauidis ad Philistæos, scriptus. i. Regum. xxvii. quando, scilicet post tot euasiones a persecutione Saulis dixit in corde suo, aliquando incidam vna die in manus Saul, nonne melius est vt fugiam & saluer in terra Philistinorum? Quàm enim sit hic sermo de Dauide, titulus psalmi testatur. Quòd vero persecutio Saulis tangatur, apparet ex penultimo versiculo. custodi me a manibus laquei absconderunt mihi, & offendiculis operantium iniquitatem. Hæc enim spectare ad persecutionem illam, & historia testatur, & immediate præcedens psalmus: in quo persecutio Saulis eisdem verbis descripta est. Quòd autẽ de transitu Dauidis ad Philistæos sit sermo, vltimus versiculus testatur. in quo prophetatur casus persecutorum eius durante transitu ipsius ad Philistæos: vt rerum gestarum probauit euentus. Attestatur & huic materiæ consonantia omnium quę in progressu psalmi dicuntur, vt exponendo patefiet. Est C itaque ad literam materia psalmi, Dauidis volentis cum suis omnibus fugere ad terram Philistinorum recursus ad deum, vt seruet ipsum a peccando in terra idolatrarum, recensendo rationabiles causas suæ fugæ.

SVMMARIVM EST.

Dauid profugus a facie Saul transiturus cum suis ad Philistæos, petit a deo vt ibi non solum orationem suam dirigat sed custodiat a peccatis linguæ, cordis, operis, & cibi. Iustificatque transitum. Quum quòd non fugit castigari a iusto, vtpote qui sustinuit tandiu malicias eorum, animo orante, & opere parcendo vitæ Saulis.

Persona loquens propheta est.

DOmine vocaui te.) Diuidũtur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ & executiuam, D ibi, dirigetur oratio. Proponit duo. Alterum est. Domine vocaui te, festina ad me. Et intendit quòd vocaui recurrendo continue ad te deus in terra Israel persequente me Saule, vt festinares ad liberandum me: & non sum adhuc liberatus. & sum in periculo incidendi in manus Saulis. Alterum est. ausculta vocem meam in vocare meo ad te: hoc est nouam petitionem porrigo transiturus ad terram Philistinorum.

DIRIGETVR oratio.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula ausculta vocem meam in vocare meo ad te. Secundo illa, domine vocaui te festina ad me, ibi castigabit. Explicatur itaque noua vox Dauidis ad deum quatuor petitionibus pro necessariis ei in terra idolatrarum. Transiturus siquidem ad Philistæos, petit à deo quatuor subiuncta. Primum est vt sit grata deo sua oratio. Sciebat enim terram promissionis datam sibi & aliis filiis Israel ad colendum in ea deum, & propterea in ea offerebatur quotidie vnus agnus mane & E alter vesperi. Et ideo recedens a terra Israel, solicitus erat vt oratio sua ibi futura esset grata deo sicut sacrificium quod offerebatur in domo domini. Dirigetur, inquit, oratio mea, in terra Philistinorum, incensum, hoc est, loco incensi seu tanquam incensum, faciebus tuis, hoc est coram te. Et intendit per incensum thymiama, quod (vt Apostolus ad Hebræos. ix. dicit) sacerdotes sacrificiorum officia consummantes, incendebant in prima parte tabernaculi. sacrificium enim offerebatur sub diuo extra tabernaculum, Eleuatio palmarum mearum munus vesperi: hoc est tanquam sacrificium quod offertur hora vespertina. Meminit thymiamatis & sacrificii, meminit quum sacrificium quod offertur hora vespertina. Meminit thymiamatis & sacrificii, meminit orationis quæ est eleuatio mentis proportionaliter ad fumum thymiamatis. meminit eleuationis manuum quæ est velut quidam exterior cultus dei correspondẽdo ad sacrificium vespertinum, acsi aperte diceret. In terra Philistinorum nõ potero tibi offerre sacrificium & thymiama: erit eleuatio mentis & eleuatio manuum loco thymiamatis & sacrificii.

PONE.) Secunda petitio explicatur etiam modo deprecatiuo, & præseruatio a peccatis lin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

F guæ.timebat enim inter infideles offendere in locutione propter conuersationem cum eis. Ne declina. Tertia petitio est custodia a peccatis cordis & operis simul. Timebat enim ne cõuersando cum gentilibus declinaret cor suum in opera eorum:quos appellat operarios iniquitatis. Et non comedam. Quarta petitio est custodia a peccatis conuiuiorum: ne scilicet transgrederetur legem in conuiuiis gentilium,comedendo prohibita a lege,apposita in deliciis cõuiuiorum. Ad-hoc enim tendit petitio. & non comedam in suauitatibus eorum.

CASTIGABIT me iustus.) Tractatur hic illa particula,domine vocaui te festina ad me explicando recursum suũ ad deum hactenus habitum,a tribus. Primo a iustificatione causæ suæ. Secundo ab opere. Tertio ab ipsa oratione. Declarat se hactenus vocasse deũ vt festinet se adiuuare,quia non fugit disciplinam,non fugit corrigi & castigari a iusto rege,sed fugit vocari ab iniquitate. Hanc enim iustificationem suę causæ intendit,offerendo se paratum ad susciendam correctionem verbis & factis. Castigabit,factis,me iustus,iustitiam exercens,cum gratia:cũ be-
G nignitate non cũ furore,vt Saul quærit sęuire:& reprehendere me, verbis. oleum capitis, vnctio regia qua vnctus sum a Samuele in regẽ:non prohibebit caput meum, a susceptione reprehẽsionis & castigationis:hoc est,paratus sum reprehẽdi & castigari,ita quod promissio mihi facta de regno per Samuelem nõ retrahet me a submittendo me reprehensioni & castigationi. Et intendit ad literam quòd ipse non eleuauit caput contra regem suum Saulem:propter hoc ꝙ fuit vnctus in regem a Samuele,sed fuit & est paratus reprehendi & castigari. Acsi aperte diceret ꝙ nõ propterea fugio,sed fugio a furore iniquitatis Saulis. Vnde & proponit pro ratione vt credatur sibi hoc,quia opus & oratio mea in maliciis eorum. Probat iustificationem suæ causæ & fugę nunc dispositæ ad Philistæos. Quia & opus hoc est,monstraui illis facto,& oratio,'& etiam oratione quo ad deum,in maliciis eorum,perseuerantibus Saulis & eorum maliciis.

DERELICTI sunt.) Intendit declarare vtrunque,scilicet opus & orationem. Et incipit ab opere:commemorans clementissimum opus quod monstrauit Sauli in spelunca,quãdo præ-
H cidit oram chlamydis eius,& compescuit eos qui secum erant ne occiderent Saulem, vt diffuse scribitur.i.Reg.xxiiii. Et vtitur numero plurali pro singulari. Derelicti sunt in manibus petrę. Metaphorica est locutio:vt derelicti in deserto dicantur derelicti in manibus deserti,& derelicti in naui dicantur derelicti in manibus nauis.tãquam non habentes præsidium aut adminiculum aliquod nisi id in cuius manibus dicuntur derelicti. Saul tunc ingressus ad spelunca ad purgandum ventrem,describitur derelictis in manibus petræ:hoc est,spelunca:quoniam nullum habebat in ea præsidium a morte si Dauid voluisset eum ibi,tunc occidere. Solem pluraliter appellat iudices eorum, vtens numero plurali pro singulari ratione quia in ipso derelicto intelliguntur derelicti principes eius. occiso enim capite,facile reliqui dispergũtur. Et audierunt dicta mea. Non scribit rem gestam ordinate:sed subiungit verba ipsius Dauidis ad Saulem postquã egressus de spelunca ibat viam suam. Tunc enim egressus Dauid clamauit post tergum Saulis verbis
I dulcissimis,monstrãs ei oram chlamydis in testimonium quòd potuisset illum occidere in spelunca. hoc enim commemorando ait. Et audierũt,dicti iudices,dicta mea,post egressum de spelunca:quoniam dulcificata sunt dicta mea.

SICVT diuidens.) Commemorat conatum suum in spelunca ad frangẽdum animos suorum ne insurgerent ad occidendum Saulem. Et assimilat conatum suum ad diuidentem & succidentem in terra: significans per hanc metaphoram difficultatem quam habuit ad persuadendum militibus suis secum in spelunca existentibus ne insurgerent ad occidendum Saulem. Assimilat siquidem corda eorum terræ quo ad duritiem, & suasionem suam diuisioni & scissioni: iuxta id quod scriptum est quòd confregit Dauid suis sermonibus seruos suos. Dispersa sunt ossa nostra ad os foueæ. Ossa sua appellat milites suos,fortes,habentes officium ossium in sustentando. Et intendit quòd sic dispersa sunt robora nostra ad os foueæ,id est spelũcæ. fractos siquidem animos robustorum in spelunca vocat ossa dispersa metaphorice.

K QVIA ad te deus domine.) Declarato opere,declarat orationem cui vacauit tanto tempore. Quia ad te deus oculi mei:interni semper suspexerunt: in te speraui, non in homine, clamãs ne euacua animam meam. Impletur anima sperans,quum assequitur rem speratam: & per oppositum euacuatur negando rem speratã. Et propterea orando continue, ne euacua animã meam, petebat adimpleri spem suam. Custodi me. Non solum orauit pro assecutione boni,sed pro liberatione a periculis. Custodi me a manibus laquei quem absconderunt mihi, & ab offendiculis operantium iniquitatem:hoc est ab insidiis vniuersis. Per laquеum enim & offendicula intendit. vniuersa pericula quæ timebat a Saule &suis:assimilata laqueis ad capiendum: & offen-

diculis,ad cadendum positis. A

INCIDENT.) Recensitis iustificationibus causæ & fugæ suæ ad Philistæos,prophetat eũ tum suæ liberationis:concludens suum ad Philistęos transitũ. Incident in retia sui impii. Saul & in sua propria retia,tunc inciderunt quum excluſi sunt a regno: quandoquidem laquei & retia eorum nihil aliud erant quàm exclusio Dauidis à regno. Constat autẽ ex rei euentu hoc fuisse impletum. Simul ego donec transibo:hoc est, donec ego simul transibo. Bis secundum historiam Dauid profugus iuit ad Philistæos. Semel à principio fugæ suæ. Et tunc iuit solus:quando simulauit se fatuum. &c. vt scribitur.i.Regum.xxi. Altera vice iuit ad Philistæos cum sexcentis viris & vxoribus &c. vt scribitur.i.Regum.27. Et de hac hic loquitur. Et propterea dicit. ego simul,hoc est,cum tota societate mea,transibo,ad Philistæos. Et dicit donec: quia ad literam intra illos quatuor menses quibus fuit apud Philistæos Saul & sui occisi sunt & ceciderunt in sua retia. inde enim incœperunt excludi a regno,& Dauid incœpit regnare. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Intellectus Dauid dum esset in spelunca oratio. CXLI. B

VOce mea ad dominum clamaui: voce mea ad dominũ deprecatus sum.
Effundo in conspectu eius orationem meam: tribulationem meam ante ipsum pronuncio
In deficiendo ex me spiritum meum: & tu cognouisti semitas meas.
In via hac qua ambulabam:absconderunt laqueum mihi C
Considerabam ad dexteram & videbam:& non erat qui cognosceret me.
Periit fuga a me:& non est qui requirat animam meam.
Clamaui ad te domine:dixi,tu es spes mea,portio mea in terra viuentium.
Intende ad deprecationem meam:quia humiliatus sum nimis.
Libera a persequentibus me:quia confortati sunt super me.
Educ de custodia animam meam,ad confitendum nomini tuo: me expectant iusti donec retribuas mihi.

IVXTA HEBRAEVM.

Intelligentia Dauidi existente ipso in spelunca oratio. CXLII.

1 *Propheta.* VOce mea ad dominũ clamabo: voce mea ad dominum deprecabor.
2 Effundam coram eo eloquium meum: angustiam meam faciebus eius annunciabo. D
3 Collabente super me spiritu meo,& tu nosti semitam meam:in via hac ambulabo absconderunt laqueum mihi.
4 Respice dexteram & vide:& non mihi noscens,periit refugium a me,non requirens animam meam.
5 Clamaui ad te domine:dixi,tu spes mea,pars mea in terra viuorum, E
6 Ausculta ad clamorem meum,quoniam arui valde:libera me a persecutoribus meis,quoniam corroborati sunt super me.
7 Fac exire de occlusione animam meam ad confitendum nomen tuum: in me coronabuntur iusti quando retribues super me.

TItulus est. Intelligentia Dauidi,existente ipso in spelũca oratio. Vbi aduerte primo quòd Dauid legitur fuisse in duplici spelunca:scilicet in spelunca engadi.i.Regum.xxiiii. quando præcidit oram chlamydis Saulis. & in spelunca odollam.i.Regum.xxii. in quam venit fugiens a facie Achis regis Geth,quum simulasset se fatuum. In hoc titulo non significatur Engadi, sed spelunca Odollam,quoniã dicta in versiculo quarto dissonant gestis in spelunca Engadi, & con

Universidad de Deusto
Biblioteca

F ſonant ſpeluncæ. Odollam. nam in ſpelunca Engadi erat cum ſexcentis viris: in ſpelunca autem Odollam erat ſolus. quia adhuc non aſſociauerant ſe ei illi qui poſtea cum eo fuerũt: vt patet in hiſtoria. Et propterea quartus verſiculus (in quo deſcribit ſe ſolum, nec habere aliquem qui ſe cognoſcat aut requirat) clare teſtatur quòd de ſpelunca Odollã titulus loquitur. Et dicitur pſalmus iſte intelligentia ſeu eruditie quia tunc fuit Dauid diuina gratia eruditus de futuro ſuo regno: vt in calce pſalmi inſinuatur. Dicitur quoque oratio: quia Dauid orationi totum ſe dedit in ſpelunca illa: vt in principio pſalmi manifeſtat. Ita quòd titulus ex loco ſpeluncæ, ſignificat ſtatum Dauidis omni tũc auxilio humano deſtituti: vtpote qui nec in regno Saulis comparere poterat, nec apud finitimos Philiſtæos. Ex hoc vero quod eſt oratio, principium pſalmi, & confugientem Dauidem ad deum ſignificat. Et hoc autem quod eſt intelligentia, terminus pſalmi fructuſque orationis ſignificatur. orãdo enim meruit erudiri a deo. Ex quo facile patet; materiam
G pſalmi eſſe recurſum Dauidis in tanta anguſtia conſtituti ad deum orando in ſpelunca Odollam, cum fructu diuinæ illuminationis ſubſecuto

SVMMARIVM EST.

Dauid in ſpelunca Odollam ſolus ac fere animo collabens, recurſurum ſe ad deum proponendo anguſtiã ſuam canit. Et ſubſecuta oratione ac illuſtratione diuina, petit liberari de tanta anguſtia ad laudem dei & conſolationem iuſtorum, futuram quando ipſe erit rex.

Perſona loquens propheta eſt.

VOce mea.) Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi, collabere. Proponit modum & rem. Modum quidem recurrendi ad deum, a quadruplici conditione deſcribit. Primo voce mea: hoc eſt per meipſum & non per ſacerdotes. Secũda. clamabo:
H hoc eſt non tepide ſed ardenti corde recurram. clamor ſiquidem vocis ad ſignificandum internum ardorem animi apponitur ad literam: non enim in ſpelunca voce clamoſa ſe oraturũ proponit. Tertia deprecabor, ſupplex & humilis recurram. Quarta effundam: hoc eſt totum proferam. In quo prolixa meditatio ſignificatur: vtpote effundens totum coram deo. Sicut de Anna matre Samuelis multiplicante preces ſuas ſcribitur. i. Regum. i. Effudi animam meam in conſpectu domini. Res autem propoſitæ ſunt duæ. Prima eſt eloquium. ſecunda anguſtia. Ita quòd intẽdit voce ſua &c. exponere deo eloquium ſuum (hoc eſt rationem ſuam) & anguſtiam ſuam in qua eſt.

COLLABENTE.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula. anguſtiam meam annunciabo: ſubintellectis conditionibus modificantibus. Secundo illa, effundam eloquium meum, ibi, clamaui ad te: ſimiliter cum conditionibus & cætera. Explicat itaque anguſtiam ſuam coram deo ex triplici capite ſcilicet proprii adimi, diuinæ notitiæ, & periculi. Collabente ſuper me ſpiritu meo. Anguſtiam ſuam ex anxietate proprii animi tantam vt
I ſimilis eſſet iis qui ſemianimes collabũtur deſcribit. videbat enim vndique ſe deſtitutum, & inde a tanta deſtitutione cogitata collabebatur ſpiritus eius. Et tu noſti ſemitam meam. Hinc ſpiritus meus collabitur, inde ſcio te deum noſſe ſemitam meam deſtitutam. ad augmentum nanq; triſtitiæ & anxietatis ſpectat reuocare ad memoriam quòd amicus potens ſuccurrere ponit anguſtiam meam & non prouidet. Et propterea hic Dauid inter capita anguſtiæ ſuæ commemorat coram deo (ſupplex tamen) & tu noſti ſemitam meam. In via hac. Tertium caput ex parte periculi deſcribit. In via hac qua ambulabo quia mihi eſt ambulandum, ſcilicet in terra promiſſionis, abſconderunt, Saul & ſui, laqueum mihi, hoc eſt inſidias ad capiendum me. Et hoc eſt primum periculum. Reſpice dexteram, hoc eſt patrem fauorabilem mihi, & vide, & inuenies quod
K non eſt mihi aliquis noſcens. Et hæc eſt ſecunda ratio periculi, quia nullum habeo mecum. Periit refugium a me, non habeo quo confugiam, quum etiam Philiſtæi ad quos confugeram voluerint me occidere. Et hæc eſt tertia ratio periculi. Non requirens animam meam. nullus comparet conſanguineus aut amicus qui requirat vitam meam, ſi viuo an mortuus ſum & huiuſmodi. Et hæc eſt quarta ratio.

CLAMAVI ad te domine.) Explicata anguſtia ſua coram deo, tractat alterã particulam ſcilicet effundam eloquium meum, clamando &c. In tanta itaque anguſtia conſtitutus executus ſum quod propoſui. Clamaui ſiquidem ad te domine, dixi, mente & animo. tu ſpes mea. Quantus dixerim quòd tu noſti me in tanta anguſtia, nõ tamen ſpem in alio habeo quàm in te: tu ſolus ſpes mea, ad liberandum me ab anguſtia & aſſequendum bonum, pars mea in terra viuorũ. Terram viuorum appellat terrã promiſſionis, quia data eſt filiis Iſrael ſub cõditione ſi & quandiu viuerent iuſtitia fidei diuinæ, vt patet in fine Deutero. Pars mea duplici ratione appellatur tum quia priuatus erat bonis ſuis: & nihil ei remãſerat niſi deus tanquam pars eius. Acſi aper A
te diceret. priuatus rebus, conſanguineis & amicis, nihil mihi reſtat in terra promiſſionis niſi tu: & propterea tu ſolus ſpes mea, tu ſolus pars mea. Tum quia ſicut deus dicitur pars tribus Leuiticæ, pro quanto tribus Leuitica non habuit partem ſuam ſicut aliæ tribus, ſed oblata deo erat pars tribus Leuiticæ, ita proportionaliter dicit Dauid deo pars mea tu: quia ſolus deus erat eius ratio ac poſſeſſio futuri regni. nam nec ex electione populi, nec hæreditario iure, nec alio quouis modo ei competebat regnum, ſed ex ſola diuina promiſſione. Significãter autem explicat terram viuorum: ad inſinuandum rationabilem cauſam quare deus ſit ſpes & pars ſua ad regnandum: quia ſcilicet terra illa eſt terra viuentium vita iuſtitiæ, a qua receſſit Saul, quam ipſe Dauid electus ſecundum cor dei amplectitur. Perſpice prudens lector in hac profeſſione tu ſpes mea pars mea, Dauidem vere clamare voce propria cordis ſupplicis, totumque ſe iactare in deũ. Auſculta ad clamorem meum: internum, quoniam arui valde, ad ſimilitudinem arboris quæ aruit non parum ſed valde cõſtitutus ſum. Nota hic loca huius recitatæ orationis. Primus eſt a pro-
prietate ſpei & partis. Secundus ab ariditate. Tertius a perſecutoribus, libera me &c. Quos cor- B
roboratos ſupra ſe dicit: quia quanto magis ipſe cecidit, tanto perſecutores eius magis roborati ſunt. Fac exire de occluſione animam meam (occluſionem vocat ſpeluncam in qua clauſus erat, non ſeris & vectibus ſed timore incidendi in manus Saulis) ad confitendum nomen tuum. Ecce quartus locus quo petit libertatem ſuam ad officium laudandi deum. Quod conſtat eũ deuotiſſime impleuiſſe: cõdendo tot pſalmos ad laudẽ diuini nominis, & etiã perſonaliter pſallẽdo. In me coronabuntur iuſti quando retribues ſuper me. Quintus locus ab vtilitate ſumitur aliorũ iuſtorum, dicendo. Quando retribues ſuper me, quando facies me regem, tunc non ſolus coronabor ſed in me coronabuntur iuſti. regnabunt enim tunc iuſti. Et appellat conſtitutionem ſui in regem retributionem, non ſuis meritis ſed diuinæ electioni de ſe factæ. Vel etiam quia ei C
reuelatum fuit differendam retributionem ſuæ patientiæ vſq; ad tempus regni. Et ſic non appellat regnum retributionem, ſed tempus retributionis fore tempus coronæ regni. Et huic ſenſui conſonat litera, vtens aduerbio temporis, quando retribues. Aduerte quòd ex hoc fine pſalmi elicitur intelligentia in titulo poſita. Ideo enim dixit aſſertiue, in me coronabuntur iuſti quãdo retribues ſuper me: quia intellexit diuina illuſtratione quod remuneranda eſſet ſua patientia in aſſecutione regni, in quo iuſti gaudebunt. Vbi apparet eruditio de fouendo iuſtos, & non ſola illuſtratio de futuro regno eius. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Pſalmus Dauid quando perſequebatur eum filius ſuus Abſalon. CXLII.

DOmine exaudi orationem meam, auribus percipe obſecrationem meam in veritate tua exaudi me in tua iuſtitia.
Et non intres in iudicium cum ſeruo tuo: quia non iuſtificabi- D
tur in conſpectu tuo omnis viuens.
Quia perſecutus eſt inimicus animam meã: humiliauit in terra vitam meam.
Collocauit me in obſcuris ſicut mortuos ſeculi: & anxiatus eſt ſuper me ſpiritus meus, in me turbatum eſt cor meum.
Memor fui dierum antiquorum: meditatus ſum in omnibus operibus tuis, in
factis manuum tuarum meditabar. E
Expandi manus meas ad te: anima mea ſicut terra ſine aqua tibi.
Velociter exaudi me domine: defecit ſpiritus meus.
Non auertas faciem tuam a me: & ſimilis ero deſcendentibus in lacum.
Auditam fac mihi mane miſericordiam tuam: quia in te ſperaui.
Notam fac mihi viam in qua ambulem: quia ad te leuaui animam meam.
Eripe me de inimicis meis domine, ad te confugi: doce me facere voluntatem
tuam, quia deus meus es tu.
Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: propter nomen tuum do-

F mine viuificabis me in æquitate tua.
Educes de tribulatione animam meam: & in misericordia tua disperdes inimicos meos.
Et perdes omnes qui tribulant animam meam: quoniam ego seruus tuus sum.

IVXTA HEBRAEVM.

Psalmus Dauidi. CXLIII.

1 Propheta. DOmine[4] audi orationem meam, ausculta ad deprecationes meas: in veritate tua responde mihi in tua iustitia.

2 Et ne veni in iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur faciebus tuis omnis viuens.

3 Quoniam persecutus est inimicus animam meam: contriuit ad terram vitas meas, fecit sedere me in tenebris sicut mortuos seculi.

4 Et collapsus est super me spiritus meus: in medio mei obstupescet cor meum.

5 Recordatus sum dierum ab antiquo: locutus sum in omnibus operibus tuis, in opere manuum tuarum recensebo.

6 Expandi manus meas ad te: anima mea quasi terra lassa ad te. Selah.

7 Festina responde mihi domine[4]. consumptus est spiritus meus: ne absconde facies tuas a me, & comparabor cum descendentibus foueæ.

8 Fac me audire in mane gratiam tuam, quoniam in te confisus sum: fac me scire viam hanc ambulabo, quoniam ad te leuaui animam meam.

9 Libera me de inimicis meis domine[4]: ad te abscondi.

10 Doce me ad faciendum voluntatem tuam, quia tu deus meus: spiritus tuus bonus deducet me in terram rectitudinis.

11 Propter nomen tuum domine[4]: viuificabis me iustitia tua, extrahes de angustia animam meam.

12 Et in gratia tua: cædes inimicos meos, & fecisti perdere omnes angustatores
1 animæ meæ, quoniam ego seruus tuus.

TItulus est. Psalmus Dauidi. De quo vt supra.

Materia psalmi (vt ex ipso apparet) est persecutio Dauidis: vt tertius & vltimus versiculus clare testantur. Et quoniam Dauid in hac persecutione petit non agi secum iudicio (vt patet in secundo versiculo) insinuat ex hoc quòd de persecutione quam iuste patiebatur tractat. Ex quo sequitur quòd non de persecutione quã innocenter passus est a Saule, sed de illa quam iuste passus est pro criminibus adulterii & homicidii tractat. Vnde materia psalmi est recursus Dauidis ad deum in persecutione quam passus est ab Absalon.

SVMMARIVM EST.

K Dauid fugiens a facie Absalon, recurrit ad deum: petens vt non secum agat iudicio, tum quia intolerabile est cuilibet, tum quia iam publice punitus recordatus est dei & suimet: sed concedat opportuna in hac fuga. Et prophetat in diuina veritate ac iustitia reducendum se cæsis inimicis.

Persona loquens propheta est.

DOmine audi.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, & ne veni. Proponit tres petitiones. Prima est, domine audi orationem meam. Secunda, ausculta ad deprecationes meas. Tertia, in veritate tua responde mihi in tua iustitia. Vbi nota pronomen acsi aperte diceret, Responde mihi non secundum veritatem meam neque secundum iustitiam meam (quoniam ego nec fideliter nec iuste egi) sed secũdum veritatem tuam & secundum iustitiam tuam. Veritas tua est sic esse vt dixisti: ac per hoc quia dixisti firmum futurum regnum meum, veritatis tuæ erit quòd sit hæc firmitas. Iustitia quoque tua est vt fiat quod

tu vis fieri: quoniam voluntas tua lex est. ac per hoc iustitia tua erit efficere quod vis, non quod A
ego merui. Vnde. ii. Reg. xv. fugiens Dauid dicit ad Sadoc. Si dixerit dominus, mihi nõ places, præsto sum, faciat quod bonum est coram se. Responde inquit mihi, nõ locutione sed ope re adimpletiua veritatis tuæ & iustitiæ tuæ. Dicere enim dei, est facere: ac per hoc respondere, est facere satis seu adimplere.

ET ne veni.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, audi orationem meam. Secũdo illa, ausculta ad deprecationes meas, ibi, festina. Tertio illa, in veritate tua responde mihi in tua iustitia, ibi, spiritus tuus. Explicat itaque orationẽ suam. Et ne veni in iudicium cũ seruo tuo. Hæc est oratio eius. In qua aduerte q̃ non dicit in iudicium tuũ, sed absolute in iudicium cum seruo tuo. Desiderat enim q̃ deus iudicet secundum ipsius dei voluntatem. & propterea tn præcedẽti versiculo petiit, responde mihi in tua iustitia. Sed refutat iudicari secundum quòd meruit: hoc enim spectat ad iudiciũ absolute. & propterea petit, & ne veni in iudicium cum seruo tuo. Acsi aperte diceret, noli mihi ius dicere seu efficere secundum quod merui. B

QVIA non iustificabitur.) Duas rationes affert petitionis suæ. Alteram communem sibi & reliquis. Quia non iustificabitur faciebus tuis omnis viuens: hoc est quia iudicium absolute coram tribunali tuo intolerabile est cuilibet viuenti. Vbi nota clausulã faciebus tuis: hoc est referendo ad id quod est tibi debitum. nulla siquidem creatura quantumcunque innocens si in iudiciũ deducatur exigendo id quod debetur deo, inuenietur iustificata: quia non inuenitur faciens satis deo. Et propterea optime dicitur quòd nullus relatus faciebus tuis iustificabitur viuẽs, si exacto iudicio cum eo agatur. Et intendit per hoc Dauid inferre quòd multo minus secũ agendum est exacto iudicio: quia ipse valde peccauit. Si enim nullus potest exactũ iudicium tolerare, multo minus ego qui tam grauiter peccaui tolerare potero. Et valet hæc ratio ad petitionem intentam: quia vis eius consistit in hoc, quòd si deus vtitur iudicio exacto nullum saluat sed omnes damnat. Idem est enim dicere quia non iustificabitur omnis viuens, & dicere quia omnes damnabis, quia nullum saluabis. quod inconueniens constat esse apud diuinam bonitatem.

QVONIAM persecutus est.* Altera petitionis ratio propria ei affertur: constans ex quatuor partibus conferentibus ad euitandum iudicium absolute. Et consistit hæc ratio in hoc: quia iam castigatus sum exterius publice, castigatus sum intus in animo, recognoui te & recoguoui meipsum. Hinc enim placatum iri petit deum, ne veniat in iudicium cum seruo suo. Vide singula. Quoniam persecutus, publice, est inimicus, Absalon, animam meam, vitam meam, contriuit, publice, ad terram vitas meas, dum vitam meam regiam deiecit conterendo omnia mea, fecit sedere me in tenebris sicut mortuos seculi, hoc est ad similitudinem mortuorum in medio ante: Per quod significat quòd Dauid fugiens a facie Absalon latuit in antris seu speluncis, quæ olim erant habitacula mortuorum: vt patet de spelunca in qua sepulti sunt patriarchæ. Vnde & Chusi. i. Regum. xvii. dicit ad Absalon de Dauide. forsitan nunc latitat in foueis, Et ipse Dauid dixerat ad Sadoc. ecce ego abscondar in campestribus deserti. C

Et collapsus est super me. Publicæ castigationi exterius, adiungit passiones internas. Altera q̃ more eorum qui collabuntur fere exanimes, collapsus est super me spiritus meus, Altera est. in medio mei obstupescet cor meum. Et futurum obstupescet, refertur ad præteritum collapsus est. D

Non intelligo per hæc Dauidem in illa persecutione fuisse corporali passione collapsum neque cor habuisse stupidum: sed magnitudinem malorum opprimentium tunc ipsum cogitantem & experimento sentientem, describi per hæc. erant enim tam repetina, gratia, & peiora præ se ferentia, vt & stupor cordis & lapsus animi merito sequi debuisset.

Recordatus sum. Prosequendo rationem, adiungit quòd recognouit deum. Recordatus sum dierum ab antiquo, quando elegisti me per Samuelem & deinceps: vel ab antiquo iudiciorũ tuorum diuersorum, puniendo modo istum modo illum. locutus sum, intra me meditando, in operibus tuis, iustitiæ & gratiæ: in opere manuum tuarum recensebo, hoc est perseueraturus sum narrando quæ fecisti manibus tuis. Vbi intellige Dauidem in illa angustia recognouisse deum non solum meditando, sed proponendo recensere in psalmis opera manuum dei. nam tam electio eius quàm redintegratio postea subsecuta speciale opus manuum dei fuit. electio quidem propter crimen, vt Nathan prædixerat: redintegratio autem, ex gratia. vt in calce huius psalmi dicet. Expandi manus meas ad te. Recognoui te non solum meditando & proponendo, sed supplicando expansis manibus. Anima mea sicut terra lassa ad te. Supererat quarto loco recognitio suimet. Et hæc modo describitur ad similitudinem terræ lassæ: hoc est terræ ineptæ ad fructificandum quia exhaustur. est ex ea quicquid fructus percipi potuit. Huiusmodi terræ E

Universidad de Deusto
Biblioteca

F similem dicit animam suam accedentem nunc ad deum: quia fructificauerat carni committendo adulterium & homicidium, & ex se inutilis erat deo. in qua recognitione sui aduerte quòd quia dixerat locutus sum & recensebo, ne intelligeres quòd hæc tanquam fructus suos magnificaret Dauid, subdidit animam suam inutilem deo. Acsi aperte diceret quòd hæc ipsa, dona tua non fructus mei sunt & erunt. Aduerte hic colligendo omnes rationis partes, quòd vis rationis cõsistit in hoc quòd diuinum iudicium ordinatur ad publicam vtilitatem: & huic satisfit per primam partem. ordinatur ad puniendum delinquentem: & huic satisfit per primam & secundam. ordinatur ad recognitionem dei: & huic satisfit per tertiam. ordinatur ad recognitionem suimet delinquentis: & huic satisfit per quartam. Vnde apparet reddita ratio placatiua, ne veni in iudicium cum seruo tuo.

FESTINA.) Tractatur hic illa particula, ausculta ad deprecationes meas: explicãdo quinque deprecationes suas iuxta quinque desiderata in illa fuga. Ita quòd explicat quinque desideria
G sua quæ tunc habuit sub forma deprecationum, præmittendo præambulam petitionem. Festina responde mihi, opere. Et in hac præambula petitione significatur vrgẽs necessitas subsequẽtium: propterea enim petit festinam exauditionem. Et necessitatem subdit. consumptus est spiritus meus: hoc est ad similitudinem eorum quorum finitus est spiritus, redactus sum: quia defecerat iam authoritas regia, defecerat virtus mouendi subditos.

NE absconde.) Primum desiderium Dauidis in illa fuga fuit habere gratam faciem dei cum effectu reuidẽdi arcam dei: iuxta id quod dixit ad Sadoc, si inuenero gratiam in oculis domini, reducet me, & ostendet mihi arcam & tabernaculum suum. Et propterea petit, ne absconde facies tuas ad me. Humano more loquitur: quo odiens aliquem abscondit faciem suam ab eo: & e-
H conuerso diligens aliquem non abscondit faciem suam ab illo. Et comparabor cum descendentibus foueæ: hoc est quia si faciem tuam absconderis, similis ero mortuis. mortui enim sunt descendentes in foueam sepulchri. Par esse dicit deum abscondere faciem suam a se & ipsum Dauidem mori: immo ex illa absconsione suam mortem causari. Et vere sic erat. sciebat enim diuino iudicio sibi prædicto a Nathan deiectionem hanc euenire.

FAC me audire in mane.) Secundum desideratum tunc a Dauide fuit audire aliquod bonũ nũcium per filios sacerdotum, Achimaan & Ionathan: vt ibidem patet. Quod fuit adimpletum in mane: quia ad literam auditis illis nunciis, Dauid & sui transierunt Iordanem donec diluceseret. Et propterea hic petit. Fac me audire in mane, cito, hora opportuna, gratiã tuam, per nuncios. diuinæ siquidem gratiæ attribuit bonum nuncium. Et vere scriptum est. ii. Reg. xvii. domini nutu dissipatum est consilium Achitophel vtile. quod illi nunciauerunt tunc Dauidi. Quoniam in te confisus sum. Legitur enim. ii. Reg. xv. quòd Dauid audiens Achitophel esse in coniuratione cum Absalon, orauit deum. infatua quæso domine consilium Achitophel. Vndique er-
I go fiducia Dauidis in deo apparet.

FAC me scire.) Tertium desideratum tunc a Dauide fuit cognoscere viam qua iturus erat vt saluare se posset. Et hoc cognouit ex prædictis nunciis, dicentibus. surgite & transite cito fluuium &c. Et propterea dicit. Fac me scire viam hanc ambulabo, hoc est qua ambulaturus sum: quoniam ad te leuaui animam meam, tum coram arca, tum in summitate montis in quo adorauit dominum (vt in eodem patet capitulo) hoc est quoniam tibi obtuli vitam meam: vt patet ex supradictis verbis, faciat deus quod bonum est coram se.

LIBERA me.) Quartum desideratũ fuit liberari ab inimicis. Libera me de inimicis meis domine, ad te abscondi. Timens Dauid cõsilia Achitophel, suasit Chusi vt simularet se amicum
K Absalon ad dissipandum consilium Achitophel: vt patet. ii. Regũ. xv. Quod postea Chusi adimpleuit: vt patet cap. xvii. Hanc rem gestam, hoc suum desiderium explicat petendo. Libera me de inimicis meis domine: ad te, ad sanctum finem, sub tua spe, abscondi, Chusi arachithem sub specie amici Absalon. Et vere sanctum erat opus dissipare iniqua consilia.

DOCE me.) Quintum desideratum fuit facere voluntatem dei, Vnde & tunc dixit. si mihi dixerit non places, præsto sum, faciat quod bonum est coram se. Et propterea petit. Doce me ad faciendum, opere, voluntatẽ tuam quia tu deus meus. par enim est vt faciam voluntatem dei.

SPIritus tuus bonus.) Tractatur hic illa particula, in veritate tua responde mihi in tua iustitia: explicando diuinam exauditionem. tum in veritate eius, adimplendo promissa. tum in iustitia ipsius, non exigendo plus penæ. Spiritus tuus bonus, impulsus tui amoris erga bonum deducet me in terram rectitudinis: hoc est in Hierusalem electam a te in terram rectitudinis diuini cultus, & consequẽter morum & operationum. Vbi nota duo. Alterum quòd ideo nomi-

nauit in proposito Hierusalem terrã rectitudinis, vt commemoraret se merito inde expulsum: A
vtpote qui in terra rectitudinis commisit iniquitates adulterii & homicidii. Alterum est quòd significanter exprimit spiritum bonum dei se reducturum: quia reductio ista non credebatur futura a bono dei spiritu propter crimina Dauidis, sed humanis viribus: & indigna videbatur. Ad hoc enim excludendum dicit, spiritus tuus bonus deducet me. Et causam adiungit. Propter no-
men tuum domine, non propter nomen meum exaltandum aut redintegrãdum, sed propter nomen tuum glorificandum. Valde enim glorificatur nomen dei vsque hodie, in hoc quòd temperauit punitionem Dauidis, & reduxit eum ad præparandum templum domini, & construendos psalmos ad diuinum cultum &c. Viuificabis me in iustitia tua, non in iustitia mea. Dixerat superius collapsus est spiritus meus. Et propterea modo dicit. viuificabis me, non exigẽte amplio-
rem pœnam iustitia tua: hoc est voluntate tua puniendi me. Extrahes de angustia animã meam B
& in gratia tua. Assequendis bonis adiungit liberationẽ a malis: quæ tamen prius fuit quàm acquisitio bonorum. Et in gratia tua, non in meis meritis, extrahes animam meam, vitam meam, de angustia, in qua sum. Explicat gratiam, vt ex illa describat qualitatem diuinæ iustitiæ in qua dixit se viuificandum: quòd scilicet fuit iustitia temperata gratia. Cædes inimicos meos, & fe-
cisti perdere. Demum explicat modum liberationis suæ cędendo & perdendo inimicos. Ad literam. ii. Reg. xviii. cæsus est populus Israel qui erat cum Absalon: & facta est plaga magna in die illa. xx. milium. Vbi & occisus quoque Absalon est. Et fecisti perdere omnes angustatores ani-
mæ meæ. Ordo præposterus est. Debet enim hæc clausula incipere a præterito, & fecisti perdere omnes angustatores animæ meæ: & deinde subiungi, cædes inimicos meos. Ita quòd futurũ cædes respicit præteritum fecisti pe"dere. intendit enim dicere deo. Et fecisti exercitum meũ, perdere, diruere, omnes angustatores animæ meæ. Et declarando effectum subiũgit, cædes inimicos C
meos. Et causa apponitur. quoniam ego seruus tuus: hoc est quoniã ego electus sum a te in seruum tuum. Hæc est enim veritas in qua petit sibi responderi: vt scilicet adimpleat electionem quam de ipso fecit. Et hæc est ratio omnium antedictorum beneficiorum. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Psalmus Dauid. CXLIII.

(P)

BEnedictus dominus deus meus: qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum. D
Misericordia mea & refugium meum: susceptor meus & liberator meus.
Protector meus & in ipso speraui: qui subdit populum meum sub me.
Domine quid est homo quia innotuisti ei: aut filius hominis quia reputas eũ?
Homo vanitati similis factus est: dies eius sicut vmbra prætereunt.
Domine inclina cælos tuos & descende: tange montes & fumigabunt.
Fulgura coruscationẽ & dissipabis eos: emitte sagittas tuas & conturbabis eos.
Emitte manum tuam de alto: eripe me & libera me de aquis multis, & de ma- E
nu filiorum alienorum.
Quorum os locutum est vanitatem: & dextera eorum dextera iniquitatis.
Deus canticum nouum cantabo tibi: in psalterio decachordo psallam tibi.
Qui das salutem regibus, qui redemisti Dauid seruũ tuum: de gladio maligno
eripe me.
Et erue me de manu filiorum alienorum: quorum os locutum est vanitatem,
& dextera eorum dextera iniquitatis,
Quorum filii nouellæ plantationes, in iuuentute sua.
Filiæ eorum compositæ, circumornatæ vt similitudo templi.
Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud.

Universidad de Deusto
Biblioteca

F Oues eorum fœtosæ abundantes in gressibus suis: boues eorum crassæ.
Non est ruina maceriæ: neque transitus neque clamor in plateis eorum.
Beatum dixerunt populum cui hæc sunt: beatus populus cuius dominus deus eius.

IVXTA HEBRAEVM. Dauidi. CXLIIII.

1 *Propheta.* BEnedictus dominus[4]: petra mea, docens manus meas ad † præ- [†prælio]
lium digitos meos ad † bellum. [†bello]
2 Gratia mea & arx mea, roborator meus & liberator meus mihi, scutum meum & in ipso sperauí: inclinans populum meum sub me.
3 Domine[4] quid Adam, & nosti eum? filius hominis, & reputasti eum?
4 Homo vanitati assimilatus est: dies eius quasi vmbra pertransiens.
5 Domine[4] inclina cælos tuos & descendes: tange in montibus & fumigabunt.
6 Coruscando coruSca & disperges eos: mitte sagitas tuas, & stupefacies illos.
7 Mitte manus tuas de excelso, redime me & libera me de aquis multis, de manu filiorum alieni.
8 Quòd os eorum locutum est vanitatem: & dextera eorum dextera falsitatis.
9 † Deus canticum nouum cantabo tibi: in viola denaria psallam tibi. [†dii]
est
10 Dans salutem regibus: redimens Dauid seruum suum de gladio malo.
11 Redime me & libera me de manu filiorum alieni: quod os eorum locutum est vanitatem, & dextera eorum dextera falsitatis.
12 Quòd filii nostri quasi plantæ adultæ in adolescentiis suis: filiæ nostræ quasi anguli incisi similitudinis templi.
13 Anguli uostri pleni effundentes de alimento ad alimentum: oues nostræ a milibus decuplatæ in compitis nostris.
sunt est est est
14 Boues nostri sufferentes: non fractio, & non egressus, & non clamor in plateis nostris.
sunt sunt
15 Beatitudines populi, quòd sic ipsi: beatitudines populi, quòd dominus[4] deus eius.

TITVLVS est. Dauidi. De quo vt supra.

Materia psalmi, est gratias agere deo de prosperitate populi Israel, inchoata quidem tempore Moysi, sed mata autem tempore regni Dauidis. Quòd enim psalmus tractet de felicitate populi Israel, clare patet a duodecimo versiculo vsque ad finem psalmi. Quòd vero describatur eadem ex regno Dauidis, facile colligitur a versiculo nono vsque ad xii. iunctis primo & secundo versiculis Quod autem prosperitas populi describatur inchoata tempore Moysi, a tertio versiculo vsque ad octauum inclusiue colligitur. vbi describitur quomodo deus dedit legem populo in monte Sinai, & liberauit eum de populis multis inimicis eius. Hæc est igitur materia psalmi.

SVMMARIVM EST.

Dauid vbi per modum laudis proposuit diuina beneficia & populo & sibi collata, introducit admirando diuinam bonitatem deique beneficia erga humanam naturam: tum legis diuinę: tum libertatis populi colentis ipsum. Indeque transiens ad noua beneficia sui regni, commemorat beneficia tum libertatis, tum prosperitatis, tum publicæ pacis, tum præcipue diuini cultus.

Persona loquens Propheta est.

BEnedictus dominus,) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuã, ibi, gratia mea. Proponit vnum (scilicet benedictus dominus) ratione duorum officiorum.

Quorum primum est, petra mea. Alterum est. docens manus meas ad prælium, digitos meos ad bellum. Et intendit per officium petræ officium rupis seu saxi fundamentalis. Et est sensus. Benedictus dominus firmum, fixum, solidum fundamentum meum. Per officiũ vero docendi manus & digitos ad bellum, intelligit diuinam opem præstitã Dauidi in bellis. in pugnis &c. Meminit autem non solum manuum sed digitorum. tum vt perfectã opem in doctrina extenderit se vsque ad digitos describeret. tum ad specialiter commemorandum fœlix initium pugnarum suarum: quod fuit in duello cum Goliath. nam percussit eum circunducendo fundam manu, & digitis docte vtendo. A

GRATIA mea.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, docens manus meas &c. Secundo tractatur illa particula, benedictus dominus petra mea, ibi, domine quid. Tertio tractatur illa, benedictus dominus docens manus meas &c. ibi deus canticũ nouum. In quo ordine nota diligenter quòd prius tractat opem diuinam collatam sibi in bellis: & deinde laudat seu benedicit deum secundum vtrunque officium. Commemorat itaque summarie multiplicem modũ quo deus opem ei tulit in bellis. Et ex parte quidem dei modos quinque. Primus est gratis, dicendo. gratia mea, absque meis meritis. Secundus est tutum reddendo. Et arx mea, arcis enim est tutum reddere. Tertius est confortando: roborator meus. Quartus est saluando. & liberator meus mihi. Addidit mihi, ad differentiam eorum qui liberantur aliis: hoc est ad seruitium aliorum ipse enim liberatus est sibi: hoc est vt ipse regnaret. Quintus est defendendo. scutum meum. Et breuiter omnia deo tribuere intendit. Ex parte vero sui vnum tãtum commemorat concurrisse: scilicet spem in deo. Et propterea subdit. & in ipso speraui. Et demum effectum tantæ diuinæ opis & suæ in deo fiduciæ subdit. inclinans populum meum sub me. Inclinauit enim deus populum Israel vt esset subditus Dauidi: vt patet. ii. Regum iii. &. v. vbi describitur quòd authoritate verborum domini inductus est populus Israel ad eligendum Dauidem in Regem. B C

DOMINE quid homo.) Tractatur hic illa particula, benedictus dominus petra mea: commemorando beneficium quo deus dignatus est tradere legem generi humano in monte Sinai. hocenim est velut fundamentum populi qui tunc incœpit esse populus: & est fundamentum cæterorum beneficiorum. Inchoat autem Dauid hoc beneficium, admirando quòd deus tantæstimauit hominem vt dignatus sit curam illius habere dando ei legem sic mirabiliter.

Domine quid Adam, & nosti eum? Adam naturæ humanæ nomen est. Et humano more admirando dicit. quid Adam, & nosti eum, notitia curæ specialis. Tanquam diceret. homo indignus est vt a te dirigatur, a te doceatur, a te trahatur. Filius hominis, & reputasti eum? Auget vtiliratem hominis? vilius siquidem est esse filium hominis (vt nos sumus) quàm esse hominem: vt fuit primus parens. Vnde & Iob miserias humanas computans, dixit homo natus de muliere. Vbi apposuit natus de muliere, ad augmentum miseriæ hominis. Et reputasti eum, magnipendisti eum, efficiendo ipsum tuum discipulum, efficiendo te instructorem illius. D

HOMO vanitati assimilatus est.) Declarat quare dixit quid homo, quid filius hominis? Ex parte animæ vanitati assimilatus est. Non dixit vanus est: quia anima est immortalis. sed vanitati assimilatus est: quia factus est sicut id cui studet: quod diligit. Diligẽdo enim vana & studendo vanis, assimilatus est vanitati: iuxta illud Osee. ix. facti sunt abominabiles sicut ea quę dilexerunt. Ex parte vero corporis, dies eius quasi vmbra pertransiens. Cursus nostræ corporalis vitæ assimilatur vmbræ transeunti: quæ sic transit vt nec vestigium sui relinquat: iuxta illud Sap. ii. & post hæc erimus tanquam non fuerimus.

DOMINE.) Post admirationem subiungit beneficium datæ legis: declarando & reputasti eum. Sed aduerte quòd rem gestam subiungit per modum petitionis: ad significandum desiderium humani generis ad hoc vt instrueretur a deo. Indigebat siquidem genus humanum diuina lege: vtpote iam fere totum aberrans. Et propterea indigentis naturæ desiderium repræsentatum in populo electo ad diuinum cultum explicat Propheta, supplicando inducẽs rem gestam. inclina cælos tuos. Modus descendendi hic scriptus (scilicet inclinando cælos) metaphorici est sermonis. Quia enim cælum sedes dei dicitur, inclinatio cælorum est inclinatio sedis: tanquam deus sedens descenderit. sicut quum princeps gestatus in sede, descendit sede inclinata, hoc est demissa. Vnde maiestas dei per hoc significatur condescendens ad instruendum hominem modo congruo humano generi. Quia enim prius instruxerat deus hominem spiritualiter (scilicet per lumen naturale omnes, & per reuelationem spiritualem aliquos; quod erat velut E

Universidad de Deusto
Biblioteca

F deum sistere in celsitudine sedis suæ (& dando legem sensibiliter nõ seruauit rigorem debitum, inde secundum dei excellentiam hinc secundum hominis vilitatem floccipendẽdam, ideo desiderium huius inclinationis describitur. Et intendit quòd deus tanti reputauit hominem quòd inclinauit cælos suos, quòd condescendere dispositit ad sensibiliter publice & euidenter instruendum hominem. Et descendes. Exod. xix. scribitur quòd descendit dominus super montẽ Sinai: hoc est in effectu & signo sensibili apparuit. Tange in montibus, velut pedibus calcans mõtem, & fumigabunt. Scribitur enim ibidem. totus autem mons Sinai fumabat: eo quòd descendisset dominus deus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo quasi de fornace. Coruscando coruſca. Scribitur ibi, & ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura. Et disperge eos. Subiungitur enim in cap. xx. cunctus autem populus videbat voces & lampades, & sonitũ buccinæ montemq; fumantem: & perterriti ac pauore perculsi steterunt procul. Et propterea subditur. Mitte sagittas tuas, & stupefacies illos. Stupefacti & dispersi describuntur a fulguribus & sagittis: quia G territi a fulguribus (quæ sagittas appellat) elongauerunt se a monte.

MITTE manus tuas de excelso.) Declarat quare dixit & nosti eum: explicando specialem curam dei erga populum Israel, monstratam liberando eum ab inimicis. Mitte manus tuas de excelso, redime me & libera me de aquis multis. Summarie tangit liberationẽ populi ab Amalechitis, Amorræis & aliis a quibus liberatus fuit populus diuina manu tempore Moysi & Iosue. Aquæ enim multæ populi sunt multi: vt testatur Ioan. Apocalyp. xvii. Alieni, populi seu parentis a populo Israel, a patre nostro Iacob. Et nota quod Dauid per pronomen me, monstrat seipsum in prisco populo Israel. iam enim dictum est quod gratiarum actionis est iste sermo: & beneficium præstitum populo, recognoscit beneficium sibi præstitum. Vanitatem. Describuntur extranei populi a vanitate linguæ & a dextera falsitatis, ad differentiã populi Israel electi a deo. cuius lingua legem dei sonat: illorum autem vanas fabulas. Et similiter dextera populi dei (hoc est vis defensiua & pugnatiua) est dextera veritatis: quoniam non est fallax: vtpote virtus diH uina. Dextera autem illorum est dextera falsitatis: quia est fallax. vtpote vis humana. Et respondent hæc duo duobus supra inductis beneficiis. nam os vanitatis opponitur beneficio legis: & dextera falsitatis opponitur manui diuinæ missæ de excelso ad liberandum populum.

DEVS canticum nouum.) Tractatur hic illa particula, benedictus dominus docens manus meas &c. recensendo beneficia collata specialiter ipsi Dauidi & populo sub regno eius. Vbi nota quod inchoans a gratiarum actione dicit se cantaturum cãticum nouum propter nouum statum populi. ex hoc enim quod nouum canticum explicat, nouitatem status significat. A tempore siquidem Moysi vsque ad Saulem, status populi fuit sub ducibus & iudicibus: a Saulis autẽ tempore mutatus est status populi in regnum. Vnde ex hoc ipso quod Dauid canticum nouũ cantaturum se dicit, subiungens statim regium statum, dicendo dans salutem regibus, declarat hactenus dicta spectare ad statum antiquum populi: dicenda autem spectare ad nouum statum popuI li quo iam erectus est in regnum. In viola denaria, id est decem chordarum.

DANS salutem regibus.) Materiam noui cantici (nouum scilicet statum populi) incipit declarare: declarans deum saluare reges. Et dixit hoc: quia (vt patet. i. Regum. viii. & xii.) creatio Regum videtur displicuisse deo: ac per hoc quasi reprobus regius status in populo Israel credi potuisset. Ad excludendum ergo hanc falsam opinionem dicit deũ saluare reges. Acsi aperte diceret quod licet non placuerit tibi petitio populi petentis regem ad similitudinem aliarum gentium: ex quo tamen consensisti, tu es dans salutem regibus populi tui. Et dixit pluraliter regibus non solum quia dederat iam salutem pluribus regibus populi (scilicet Sauli & ipsi: plures enim deus vtrunque saluauerat regem) sed quia ad literam de statu regio loquitur, in quo plures succedunt reges. Acsi aperte diceret. dans salutem statui regio populi tui in succedentibus sibi regiK bus. Redimens Dauid seruum suum de gladio malo. Potest hoc referri ad gladium Goliath: vt intelligamus Dauidem specialiter meminisse beneficii quod fuit initiũ liberationis eius. Melius tamen referri videtur hoc ad gladium Iesbidenob de genere Giganteo. qui deficientem Dauidem regem in prælio, nisus est ense nouo percutere: vt scribitur secũdi Regum. xxi. Hæc enim proprie fuit redemptio Dauidis regis de gladio malo: quoniam tũc tanquam redemptus de gladio fuit: quia parum abfuit quin percuteretur. Vnde & tunc iurauerunt viri eius. iam non egredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernam Israel.

REDIME me & libera me de manu filiorum alieni &c.) Per hæc duo verba colligit vniuersa beneficia diuina collata sibi & suis in vniuersis præliis contra tot extraneas nationes. Et licet possit textus intelligi deprecatiue vt litera sonat: magis tamen quadrat contextui superioris

partis vt deprecatio ista sit gratiarum actio, recolẽs percepta iam beneficia inducta per modum A deprecationis, ad significandum seipsum olim supplicantem pro his beneficiis. Potes nihilominus intelligere quòd commemorãtur percepta beneficia deprecatorio modo, ad obtinendũ conseruationem eorundem. De manu filiorum alieni, quòd os eorum. Repetit conditiones populorum extraneorum superius scriptas & expositas. Vbi aduerte simile beneficium diuinæ opis liberantis ab extraneis, describi in vtroque statu populi: ad significandum non minus gratum esse deo statum regium populi sui quàm statum eiusdem quando erat sub ducibus, Moyse & Iosue &c. Fuit enim ad literam Dauid cum populo suo liberatus de manu omnium extraneorum. nec solũ liberatus, sed inde magna subsecuta est prosperitas immo fœlicitas populi: quæ consequenter describitur.

QVOD filii nostri quasi plantæ adultæ.) Coniunctio quòd sequelam significat totius subscriptæ prosperitatis ad liberationem Dauidis de manu extranearum nationum. Et est sensus. liberasti me ita quòd iam sunt filii nostri &c. Aduerte hic describi octo partes fœlicitatis politicæ: quibus demum additur nona, forma & ratio reliquarum. Prima est. Filii nostri in adolescentiis suis quasi plantæ adultæ. In qua pulchritudo, vegetatio roburque iuuentutis tangitur. FiB liæ nostræ quasi anguli incisi similitudinis templi. Secunda est pulchritudo mulierum, significata ex membrorum & lineamentorum commensurata formatione sicut anguli incisi: hoc est sicut anguli statuaria arte incisionibus figurati. & non qualescunque tales anguli, sed similitudinis templi: hoc est similes angulis qui solent sic fieri in templis: quæ sunt loca celeberrima. Intendit enim per hoc dicere quòd filiæ nostræ sunt ita bene formatæ sicut sunt figuræ in angulis tẽplorum exactis incisionibus formatæ. adhibetur enim in illis magna diligentia vt commensuratæ sint membra &c. Vel significatur ornatus mulierum ad similitudinem ornatus statuarum muliebrium in templis, quæ pulchris & preciosis ornamentis decorantur. ita quòd anguli similitudinis incisi, appellantur statuæ incisæ ad similitudinem mulierum. Et ponitur locus pro locato: C quia in angulis templorum erant sitæ tales statuæ. Et iuxta hunc sensum esset ordinanda litera. Sicut templi anguli similitudinis incisi.

ANGVLI nostri pleni.) Tertia est abundantia frugum. Quæ describitur tanta quòd quilibet anguli pleni sunt frugibus: & (quod amplius est) effundentes de alimento in alimẽtũ. Quod potest referri vel ad diuersa alimentorum genera: puta quòd domus plena tritico, effundit triticum in ordeum: & alia huiusmodi. vel ad alimenta succedentia de anno in annũ: quòd alimentum vnius anni effundit in alimentum sequentis. Et vtroque modo attestatur magnæ abundantiæ. Oues nostræ. Quarta est multiplicatio ouium. Quæ describitur tanta quòd mille multipli cantur in decem milia. hoc enim significatur dicendo. a milibus decuplatæ in compitis nostris: hoc est in locis multarum viarum ad quæ conueniunt. Et quod dicitur de ouibus, intellige de reliquis animalibus gregalibus.

BOVES nostri.) Quinta robur animalium portantium siue trahentium & huiusmodi. Et D hæc describitur a robore boum. Boues nostri sufferentes, laborem tum arandi tum trahẽdi currus &c. Et in his intellige robur similium animalium ad onera & similia. Non fractio. Sexta, vnitas ciuitatis est. Et hæc describitur per negationem fractionis: quia non erant in ciuitatibus schismata, seditiones, fractiones &c. Ita quòd sensus est. Non fractio populi, suppl. est. Et non egressus. Septima est quies populi. Et hæc describitur per negationẽ egressus: quia nullus iam est egressus populi ad pugnandum cum finitimis. tanta est populo data quies. Et non clamor in plateis nostris. Octaua est iustitia. Quæ significatur per negationẽ clamoris in plateis. Vbi enim non est iustitia, clamores in plateis audiuntur oppressorum. Et propterea ex negatione clamoris in plateis, iustitia significatur vigens. Beatitudines, sunt, populi, nostri, quòd sic ipsi, quòd sic vt E descriptum est ipsi (beatitudines inquam beatitudine politica) beatitudines, sunt vere, populi q̃ dominus deus eius. Nona pars beatitudinis adiũgitur, hoc est vera religio. Quæ significatur per hoc quòd dominus vniuersorum est deus eius: hoc est deus qui colitur ab ipso, & cuius dominus dignatur esse deus, dignatur coli ab ipso. Ex magna enim dei gratia conceditur hominibus quòd deus sit deus noster, quod dignetur se exhibere nobis cõlendũ. Vbi nota quod hæc pars non inducitur sicut aliæ inductæ sunt: sed vt æquiualens, immo vt superans omnes simul. Vt æquiualẽs quidem: quoniã de omnibus simul dictum est beatũ esse populum q̃ sic ipsi: & de hac vna eisdẽ verbis dictũ est beatum esse populum q̃ dominus est deus eius. Vt superans autem: quia tãquam corrigendo, aut potius omissam formam radicemq; beatitudinis supplendo adiunxit beatũ esse populum q̃ dominus est deus eius. Acsi aperte diceret. Beatitudo qua dixi beatũ populũ q̃ sic est

F ipsi est ex beatitudine qua beatus est populus quia dominus est deus eius. Non enim ex præcedentibus octo beatus esset populus, nisi beatitudinem hanc haberet quòd dominus est deus eius, tum quia ex hac radice prodierunt omnes illi fructus: tum quia hęc religio perficit, formatˌ seruat omnes fructus illos. Vbi prudens lector animaduerte Dauidem benedicere deum, qui ipso Dauide regnãte sic ipsum liberauit ab extraneis quòd populus fœlicitate politica simul & verę religionis gaudet. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Laudatio Dauid. CXLIIII.

G EXaltabo te deus meus rex: & benedicam nomini tuo in seculum & in seculum seculi.
Per singulos dies benedicam tibi: & laudabo nomen tuum in seculum & in seculum seculi.
Magnus dominus & laudabilis nimis: & magnitudinis eius non est finis.
Generatio & generatio laudabunt opera tua: & potentiã tuam pronunciabũt:
Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur: & mirabilia tua narrabunt.
Et virtutem terribilium tuorum dicent: & magnitudinem tuam narrabunt.
Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt: & iustitia tua exultabunt.
Miserator & misericors dominus: patiens & multum misericors.
Suauis dominus vniuersis: & miserationes eius super omnia opera eius.
Confiteantur tibi domine omnia opera tua: & sancti tui benedicant tibi.
H Gloriam regni tui dicent: & potentiam tuam loquentur.
Vt notam faciant filiis hominum potentiam tuam: & gloriam magnificentiæ regni tui.
Regnum tuum regnum omnium seculorum: & dominatio tua in omni generatione & generatione.
Fidelis dominus in omnibus verbis suis: & sanctus in omnibus operibus suis.
Alleuat dominus omnes qui corruũt: & erigit omnes elisos.
Oculi omnium in te sperãs domine: & tu das escam illorũ in tẽpore oportuno,
Aperis tu manum tuam: & imples omne animal benedictione.
I Iustus dominus in omnibus viis suis: & sanctus in omnibus operibus suis.
Prope est dominus omnibus inuocantibus eum; omnibus inuocantibus eum in veritate.
Voluntatẽ timẽtiũ se faciet, & deprecationẽ eorũ exaudiet: & saluos faciet eos.
Custodit dominus omnes diligentes se, & omnes peccatores disperdet.
Laudationem domini loquetur os meũ: & benedicet omnis caro nomini sancto eius in seculum & in seculum seculi.

IVXTA HEBRAEVM.

Laus Dauidi CXLV.

1 Aleph *Propheta.* EXaltabo te deus meus, & benedicam nomen tuum: seculo & semper.
2 Beth In omni die benedicam te & laudabo nomen tuum seculo & semper.
3 Ghimel Magnus dominꝰ & laudatus valde, & magnitudini eius nõ est iuestigatio.
4 Daleth Generatio generationi laudabit opera tua, & fortitudines tuas annunciabunt.
5 He Pulchritudinem honoris laudis tuæ, & verba separatorũ tuorũ loquar.

6 Vau. Et fortitudinem terribilium tuorum dicent: & magnitudines tuas re- A
censebo.
7 Zain. Memoriam multi boni effluent: & iustitiam tuam cantabunt.
8 Cheth. Misericors & miserator dominus: longus iram & magnus gratiæ.
9 Theth. Bonus dominus omnibus: & misericordiæ eius super oĩa opera eius.
10 Iod. Confitebuntur te domine omnia opera tua: & gratiosi tui benedicẽt te.
11 Caph. Honorem regni tui dicent: & fortitudinem tuam loquentur.
12 Lamed. Ad faciendum scire † filios Adam fortitudines eius: & honorem † filius
gloriæ regni eius. † eloquentiæ
13 Mem. Regnum tuum regnum omnium mundorum: & potestas tua in omni B
generatione & generatione.
14 † omnibus adentibus † omnibus deiectis
Samech Sustentans dominus † omnes cadentes, & erigens † omnes deictos.
15 Hain. Oculi omnium ad te expectabunt: & tu dans eis cibum suum in tempore suo.
16 Pe. Aperiens manus tuas: & saturans † omne viuum complacentia. † omni viuo
17 Zadi. Iustus dominus in omnibus viis suis: & gratiosus in omnibus operibus suis.
18 Coph. Propinquus dominus omnibus vocantibus illum: omnibus qui voca- C
bunt illum in veritate.
19 Res. Voluntatẽ timentium se faciet, & clamorẽ eorũ audiet; & saluabit eos.
20 Sin. Custodiẽs dominus omnes diligentes se: & vniuersos impios destruet.
21 Thau. Laudem domini loquetur os meum, & benedicet omnis caro nomen sanctitatis eius: seculo & semper.

TITVLVS est. Laus Dauidi. Ex quo apparet tam author psalmi quàm materia in genere: hoc est quòd materia psalmi est laudare deum. In specie autẽ (vt psalmus iste præ se fert) D
materia est laus dei regis totius vniuersi, & specialiter iustorum ac iniquorum. in hoc enim clare occupatur totus psalmus.

SVMMARIVM EST.

Propheta laudaturus deum regum vniuersi: vbi immensitatem dei notam de generatione in generationem, publicumq; cultum dei cum miraculis subsecutum descripsit, laudat deum regẽ a regno, a bonitate omnia conseruante, a gratia. a misericordia erga colentes, timentes ac diligẽtes se, & a longitudine irarum erga iniustos.

Persona loquens propheta est.

EXALTABO.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, magnus dominus. Vbi ante omnia aduerte q̃ psalmus iste est vltimus inter psalmos alphabeticos: deest tamen ei vna litera, scilicet nun. Proponit duo laudanda: scilicet deum re- E
gem, & nomen eius. Proponit duos modos laudandi: scilicet per modum exaltationis: dicendo exaltabo: & per modum benedictionis seu laudis, dicendo. benedicam, laudabo. Proponit differentiam temporum: dum dicendo in omni die benedicam, determinat tempus benedicendi deum esse quotidie: dicendo autem exaltabo sine aliqua temporis adiectione, alterius rationis tẽpus significat. Proponit bis laudandum nomen domini, non sine mysterio, sed ad significandũ duplicem statum nominis dei, hoc est notitiæ humanæ de deo. Nomẽ enim dei ad deũ notum ac nominatum a nobis spectat. Aliter autem notus ac nominatus fuit deus tempore priscorum patrum vsq; ad datam legem, & aliter post. Vnde Exod. vi. dicit deus ad Moysen. Ego dominus qui apparui Abraham, Isaac & Iacob in deo omnipotente, & nomen meum Adonai nõ in- F
dicaui eis. Intendit enim propheta laudare deum secundum nomen notũ Priscis patribus (hoc est secundum immensitatem potentiæ eius) & secundum nomen manifestatum in lege: hoc est secundum misericordiam, gratiam, bonitatem &c. Exaltabo te, non in teipso sed in humana notitia & laude. Et apte exaltationis nomine vtitur proponens statum Priscorum patrum. Erat

Universidad de Deusto
Biblioteca

F enim diuina notitia tempore illorum tanquam in ſtatu augmenti: & propterea velut exaltandus deus in humana notitia deſcribitur. Rex. Multi aſſerentes deum eſſe, negant ipſum eſſe regem vniuerſi: dum negant eius prouidentiam. Et ideo propheta proponit exaltandum deum regem: hoc eſt gubernantem viniuerſum. Hæc eſt enim præcipua intentio ſpalmi. Nomen tuum Multi vſurpantes ſibi licentiam venerandi deum quocunq; modo, deum tãquàm arcanũ quiddam, ignotum & innominatum aſſerunt. Contra quos propheta proponit, benedicam nomen tuum, quo notus ac nominatus es rex vniuerſi. Seculo & ſemper. Non refertur æternitas ad mẽſurandum benedictionem: quia non intendit dicere quòd ego ſemper benedicam. Sed refertur ad rem benedictam: ſcilicet deum regem & nomen eius. eſt enim ſenſus. Exaltabo te exiſtentem ſeculo & ſemper: & ſimiliter benedicam nomen tuum ſeculo & ſemper, vtpote nunquã deficiens. Poſſunt tamen hæc de benedictione verificari in ſucceſſu generationum ad laudandum deum. In omni die benedicam te. Status diuinæ laudis data lege, proponitur per hoc quòd omG ni die benedicendus proponitur deus. Imperfectio ſiquidem prioris ſtatus non erat ſemper perſeueratura: & propterea non propoſuit, exaltabo in omni die. Perfectio autem notitiæ a tẽpore legis habita, duratura ſemp eſt. Et propterea proponit propheta q̃ in omni die benedicã te, ſupple deus meus rex, & laudabo nomen tuum, amplius manifeſtatum, ſeculo et ſemper, indeficiens.

MAGNVS dominus.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, exaltabo te &c. Secundo illa, in omni die &c. Et ibi tractabitur ſimul repetita particula, benedicam & laudabo nomen tuum. Exaltat itaq; propheta deum, deſcribendo, quæ & quomodo nota fuerunt de deo tempore Priſcorum patrum vſq; ad legem, tali ordine. Primo deſcribit qd tunc fuit notum de deo. Magnus dominus. Fuit cognitum tunc quòd deus eſt magnus, non mole ſed virtute: & magnitudinis eius non inueſtigatio: hoc eſt, eſt ita magnus vt magnitudo eius
H non ſit inueſtigabilis, ſuperet omnem inueſtigationem. Quod eſt dicere, magnitudo eius eſt infinita. Nam omnis magnitudo finita eſt inueſtigabilis. Et laudatus valde. Ne putaretur deus omnino ignotus, ex eo quòd eſt magnus & magnitudo eius non eſt inueſtigabilis, appoſuit & laudatus valde: hoc eſt cognitus dignus omni laude, & de facto laudatus. Vbi deſcribuntur duo in Priſco ſtatu: ſcilicet immenſitas Dei, & laus eius. Et vtrunque quadrat allato teſtimonio ex Exod. vi. apparui Abraham, Iſaac & Iacob in deo omnipotente. Omnipotentia enim eſt magnitudinis diuinæ: & apparitio infert laudem. Generatio generationi. Deſcribitur conſequenter modus quo diuina hæc notitia perſeuerauit: ſcilicet non per ſcripturas ſed per traditionem. Quia generatio, patrum, generationi, filiorum, laudabit opera tua, creationis & aliorum quæ poſtea Moyſes recitauit in Geneſi: & fortitudines tuas annunciabunt. Fortia opera (vt opus diluuii & euerſionis Sodomæ &c.) fortitudines appellat. Futura laudabit & annunciabunt, ad præteritum laudatus referuntur.

I PVLCHRITVDINEM.) Poſt deſcriptam notitiam & modum apud priſcos: deſcribit notitiæ augmentum tempore Moyſi, ante tamen legem: hoc eſt a principio quo Moyſes miſſus eſt ad populum educendum de Aegypto, vſq; ad completum tranſitum marisrubri. Pulchritudine honoris laudis tuæ et verba ſeparatorum (id eſt mirabilium) tuorum loquar. Duo per Moyſen propoſita ad educendum populum tangit. Alterum qd populus vocabatur ad ſacrificandum Deo in deſerto, & conſequenter in terra promiſſionis. Et quo ad hoc dicit. Loquar pulchritudinem honoris laudis tuæ: hoc eſt honorabilem pulchritudinem tuæ laudis. Volebat enim deus qd populus laudaret ipſum pulchritudine honorabili. Vnde Moyſes dixit ad Pharaonem, Abominationem Aegyptiorum immolabimus deo noſtro? Exodi octauo. Alterum qd miſſus erat ad faciendum prodigia & miracula palam in Aegyptiis. Et quo ad hoc dicit. Et verK ba ſeparatorum tuorum loquar. Et fortitudinem terribilium tuorum dicent. Effectus ſubſecutus ex his propoſitis deſcribitur: quòd Hebræi & Aegyptii dicent fortitudinem, potentiam, tuorum terribilium, prodigiorum quæ facta ſunt per manum Moyſi. Vbi nota diuerſum modum: dũ duo prima explicat in prima perſona ſingularis numeri, loquar: hunc autẽ effectum explicat in tertia perſona pluralis numeri, dicent. Ex ipſo introducendi modo deſcribens ordinem rei geſtæ: quòd Moyſes dicebat prima, & communiter omnes dicebant terribilia ſubſecuta. Et magnitudines tuas recenſebo. Iterum redit ad primam perſonam, deſcribens verba Moyſi ſuper mare rubrum, quando ſuperueniẽte Pharaone cum exercitu ſuo populus exiſtens cum Moyſe perterritus eſt valde. Tunc enim Moyſes animauit populum, commemorans magnam Dei potentiam. State & videte mirabilia domini &c. Exod. decimoquarto. Hoc enim tangit dicens. Et magnitudines tuas recenſebo. Et ecce effectus in tertia perſona. Memoriam multi

boni tui effluent, & iuſtitiam tuam cantabunt. Lætitia & gratiarum actio populi Iſrael ſubmer A
ſo Pharaone cum ſuis, tangitur: & qd cantauerunt in cantu iuſtitiæ dei quæ ſubmerſerat Aegyptios, & in effuſa gratiarum actione commemorando bonitatem diuinam multipliciter ſibi cõmunicatam. Metaphorico ſermone deſcribit effluent memoriam multi boni tui, ad ſimilitudinem vaſorum ex plenitudine vndiq; redundantium. Tunc enim recordati tot bonorum quæ & ipſi & patres eorum receperunt a deo, tam pleni recordationibus deſcribuntur vt effluerent laudando deum ob multitudinem beneficiorum diuinorum.

MISERICORS & miſerator.) Tractatur hic illa particula, in omni die &c. Hactenus enim deſcripſit exaltationem dei in lætitia & laude patrum vſque ad tempus legis. Deinceps intendit deſcribere dei notitiam ac laudem a tempore legis. Et quoniam propoſuit non ſolum benedicendum deum regem, ſed nomen eius tam cognitum ante legem quã ſub lege, ideo ſi- B
a nominibus diuinis notis. Et deinde laudat ipſum nomine regis: & ſucceſſiue ſecundum alia nomina hic propoſita: ſcilicet quòd bonus eſt, quòd miſericors, miſerator, magnus gratiæ & lõgus irarum. vt ſic nihil remaneat propoſitorum non tractatum. Proponit itaque quatuor nomina dei regis manifeſtata in lege. Quorum tamen quartum computandum eſt cum nominibus notis priſco ſtatui: quoniam ſpectat ad creationem & conſeruationem rerum, quam generatio generationi tradebat. Miſericors & miſerator. Primum nomen ex interno affectu ad miſerendum & exteriori opere ſubleuante miſerias, duplici vocabulo exprimitur. Longus irarum. Secundum nomen a ſimilitudine hominum qui dicuntur longi in expeditione negociorum (quia ſcilicet protrahunt negotia in longum) deſcribitur: ſignificans quòd Deus protrahit vindictas in longum: hoc eſt non cito punit, ſed differt punire & vindicare. hoc enim ſignifi- C
cat longus irarum. Magnus gratiæ. Tertium nomen clarum eſt. Vbi prudens lector aduerte duo prima nomina reſpicere malum vel ſubleuandum vel puniendum: hoc autem tertium reſpicere bonum ſine meritis conferendum. Bonus dominus omnibus. Quartum nomen a communicatione diuinæ bonitatis. non iſtis aut illis ſed omnibus rebus. Et miſericordiæ eius. Explicatur modus quo diuina bonitas omnibus communicatur: ſcilicet ſic quòd in miſeria eſſent res omnes ſi non participarent diuinam bonitatem. Hoc enim ſignificatur dicendo. Et miſericordiæ eius ſuper omnia opera eius: hoc eſt tollentes ab omnibus operibus eius ſtatum miſeriæ. Et per miſeriam intellige hic nihilum. Eſt enim ſenſus quòd Deus eſt bonus omnibus ſic quòd velut affectu miſerentis, ſubleuat omnia de nihilo. In omnibus enim operibus dei inue-
nitur aliquid creatum ex nihilo. Et rurſus in omnibus Dei inuenitur ſemper ſubleuatio ab ali- D
quo malo ſeu aliqua priuatione, non ex debito aut neceſſitate aliqua, ſed tanquàm ex affectu miſerentis a Deo procedens. Et propterea merita dicitur, & miſericordiæ eius ſuper omnia opera eius. Nota hic Moyſen. Exod. triceſimoquarto. Hæc Dei nomina dixiſſe tranſeunte domino: vt inde ſumpta quæ hic recenſentur, inſinuent quòd de reuelata notitia Dei tempore Moyſi eſt ſermo.

CONFITEBVNTVR te.) Explicatis nominibus quatuor dei regis vniuerſorum, incipit propheta exequi propoſita. Et primo laudem dei regis in principio poſiti. tum ab omnibus operibus Dei, dicendo. Confitebuntur te domine omnia opera tua. Non quòd res omnes intellectum habeant confitendi Deum: ſed quia res omnes materia ſunt laudandi Deum. nullumq; eſt Dei opus quod non ſit materia laudis diuinæ. Et in hoc dicto clauditur quòd nullum opus Dei eſt turpe aut malum aut vituperabile (ſicut ſunt multa opera hominum) ſed quodlibet Dei opus eſt materia laudis diuinæ. Maxima eſt artificiis laus, cuius omne opus eſt materia laudan- E
di artificem. & ſic magna Dei laus quòd omne opus eius eſt materia laudis diuinæ. Et gratioſi tui benedicent te. Nõ dixit & omnes homines, ſed gratioſi tui: a virtute beneficentię gratuitæ, explicans iuſtos laudantes Deum. Ad differentiam iniquorum qui non laudant dominum: eo qd eorum iniquitas non eſt opus Dei.

Honorem regni tui dicent: & fortitudinem tuam, hoc eſt omnipotentiam tuam, loquentur, gratioſi tui. Hæc duo prædicabunt prophetæ tui, ſacerdotes tui &c. Ad faciendum ſcire filios Adam fortitudines eius, dei: & honorem decoris regni eius. Ad literam deſcribuntur Moyſes, propheta & reliqui miniſtri legis annuntiantes populo honorem diuini regni: hoc eſt honorẽ non turpem, non ſordidum, non obſcœnum, ſed decorum, debitum Deo quia rex eſt totius vniuerſi, & potentiam Dei extendentem ſe ſuper omnia: ad hoc vt ſciant vniuerſi filii hominum vtrunque horum. Et dixit hoc ad differentiam Priſci ſtatus ante legem: in quo non annunciabantur publice populo ea quæ Dei ſunt: non enim habebant legem, neq; erat populus liber. Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

F erant doctrinæ domesticæ patribus instruentibus filios: & sic de generatione in generationem. Ita quòd per hoc describitur ampliata & magnificata notitia ac laus dei publice.

REGNVM tuum.) Explicat propheta vtrunque annunciatum. De regno quidem. Regnũ tuum regnum omnium mundorum comprehensiuum est. Non quòd plures sint mundi: sed quia si essent plures, quotcunque essent comprehenderẽtur sub regno tuo. Quanuis etiam plura sitas mundorum referri possit ad diuersos status: prout distinguimus mundum præsentẽ a mundo futuro. Vel etiam ad diuersas maximas vniuersi partes: prout distinguimus mundum inferiorem a mundo superiori. Et breuiter quouis modo distinguantur mundi, regnum tuum est regnum comprehensiuum omnium mundorum: ita quòd nihil est aut esse potest exemptum a regno tuo. De fortitudine. Potestas tua in omni generatione & generatione, ad omnia secula se extendit. Et sic ex primo vniuersalitas rerum, ex secundo vniuersalitas temporum sub regno
G Dei describitur.

SVSTENTANS dominus.) Laudato deo rege, laudatur idem bonus omnibus: describẽdo diuinam bonitatem in conseruatione rerum omnium. tum conseruando species rerũ per successiuam generationem. Hæc enim conseruatio significatur a metaphora sustentantisc adentes & erigentis deiectos: ad significandum duas actiones concurrentes ad conseruationem specierũ. Quarũ altera est conseruatio indiuiduorum pro tempore. Et hæc significatur per sustentationẽ cadentium. Singularia enim quia corruptibilia sunt, cadentibus assimilãtur: & consequenter eorum conseruatio sustentationi cadentium assimilatur. Altera est surrogatio succedentium pro corruptis: hoc est filiorum pro patribus, & vniuersaliter succedentium loco corruptorum. Et hæc assimilatur erectioni deiectorum. Est enim velut erectio collapsorum, surrogatio simi-
H lium loco corruptorum: iuxta illud Ecclesiastici tricesimo. Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus, reliquit enim similem sibi post se. Tum quantum ad cibationem omnium quæ vegetantur. Hæc enim significatur dicendo. Oculi omnium ad te expectabunt. Ad similitudinem suspicientium seruorum in dominantes sibi expectando cibum, describitur naturale desiderium omnium vegetabilium expectantium a deo nutriri. Vnde & subditur. Et tu dans, eris, eis cibum suum, proportionatum illis: nec solum cuilibet cibum proportionatum, sed etiam in tempore suo, hoc est in tempore quo oportet eos ali. Hoc enim videmus impleri quotidie secundum diuersas partes mundi.

APERIENS manus tuas.) Modus quo deus pascit viuentia, describitur ad similitudinem aperientis manus ad largiendum. Et saturans omne viuum complacentia: hoc est quodlibet re delectante ipsum. In quo significatur suauissima prouisio alimenti: dum prouidetur de cibo quo ad necessitatem, & delectabili quo ad appetitum, & tempore congruo.

IVSTVS dominus.) Laudato rege bono omnibus, laudatur modo magnus gratiæ Vbi ad-
I uerte quòd hactenus laudauit regnum dei secundum id quod cõmune est rationabilibus & irrationabilibus: modo intendit laudare regimẽ dei secundum q̃ prouidet rationalibus creaturis: respectu quarum posita sunt superius illa nomina, miserator, misericors, lentus irarum, & magnus gratiæ. Ita quòd hic tractatur regimen dei respectũ iustorum & peccatorum. & inchoat a gratia. Verum quia humani principes ita se exhibent gratiosos multis vt tamen aliis se exhibeant iniustos (vt patet in principibus quos videmus profuse prodigos circa quædam, & ex alia parte auaros, raptores, & sic de similibus) ad excludendum tale monstruosum regimen iungit propheta simul in regimine diuino gratiam & iustitiam: asserendo ita Deum esse gratiosum in omnibus operibus suis quòd tamen in omnibus etiam est iustus. Quod est dictu, qd̃ sine cuiusq̃
K iniuria est deus omnibus gratiosus. Et verificatur gratia dei in omnibus rationalibus creaturis, quæ solæ sunt capaces gratiæ: quia & punit citra condignum, & remunerat supra condignum. Magna est siquidem dei gratia erga peccatores qd̃ non exterminat eos statim: quum peccator indignus sit pane quo vescitur, vt inquit Augustinus.

PROPINQVVS dominus.) Laudatur deus misericors ex hoc q̃ colentibus eum ad similitudinẽ propinqui se exhibet: quia est eis propinquus non loco sed voluntate benevola ad salutem eorum in veritate. Hoc dicitur ad differentiam eorum de quibus scriptũ est. Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. In veritate siquidem vocant deum, q̃ cultui diuino conformant vitam suam.

VOLVNtatem timentium se faciet.) Laudatur deus miserator ab opere erga timentes eũ triplici. Primum est, faciet voluntatem timentium se. Non dicit faciet petionem, sed voluntatem: quia bonus dominus qui negat quandoq; quod petimus, vt tribuat quod vellemus si cognosceremus magis vtilia. Secundum est. & clamorem eorum audiet, in tribulatione, in timore. Tertium. & saluabit eos. Hic effectus tertio descriptus, infallibilis est effectus duarum præcedentium actionum. Nam ita Deus audit clamorem & facit voluntatem timentium se, vt tandem saluet eos.

CVSTODIENS dominus omnes diligentes se.) Hoc est supremum miserationis opũs in hac vita quòd deus curam vigilantem ad similitudinem custodis exercet respectu diligentiũ se. Aduerte hic tres gradus iustorum commemorari: scilicet colentium deum in veritate, timentium deum, & diligentium deum. Et colentibus quidem describitur deus propinquus: præstantibus autem multo timore dei, describitur audiens, faciens voluntatem eorum, & tandem saluans. Diligentibus vero (hoc est amore ipsius ardentibus) custos describitur.

ET vniuersos impios destruet.) Laudatur demum Deus longus irarum: dicendo quod destruet, non statim sed in futurum protrahendo punitionem, vniuersos impios. vbi asseritur punitio, protrahenda tamen.

LAVDEM domini.) Decursis specialibus rationibus laudandi deum ex diuersis nominibus, concludit propheta simpliciter & absolute laudandum deum a se, & benedicendum nomẽ sanctitatis eius ab omni carne. Siue per carnem intelligas omne animal, siue reliquum genus humanũ, aut reliquum populum. Ita qd̃ intẽdit dicere qd̃ ego ore proprio laudabo deum, & omnis caro, hoc est vtriusq; sexus mares & fœminæ omnes benedicent nomen domini. Amen.

VVLGATA EDITIO. Alelu iah. CXLV.

LAuda anima mea dominum: laudabo dominum in vita mea, psallam deo meo quandiu fuero.
Nolite confidere in principibus: in filiis hominum in quibus non est salus.
Exibit spiritus eius & reuertetur in terram suam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.
Beatus cuius deus Iacob adiutor eius: spes eius in domino deo ipsius qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt.
Qui custodit veritatem in seculum: facit iudicium iniuriam patientibus, dat escam esurientibus.
Dominus soluit compeditos: dominos illuminat cæcos.
Dominus erigit elisos dominus diligit iustos.
Dominus custodit aduenas: pupillum & viduam suscipiet, & vias peccatorum disperdet.
Regnabit dominus in secula: Deus tuus Sion in generationem & generationem.

IVXTA HEBRAEVM. CLXVI.

1 Propheta. HAlelu iah: lauda anima mea dominum.
2 Laudabo dominum in vitis meis: cantabo deo meo in opere meo.
3 Ne confidite in principibus: in filio hominis Adam, quòd non ei salus.
4 Egredietur spiritus eius, reuerte ad terram suam: in illa die peribunt cogitationes filius hominis terræ suæ hominis eius.
5 Beatitudines cuius Deus Iacob in adiutorio eius: expectatio eius super dominum deo suo.
6 Faciente cælos & terram, mare, & omne quod in eis: custodiente veritatem seculo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 Faciente iudicium calumniam patientibus, dante panem esurientibus: dominus[4] soluens vinctos.

8 Dominus[4] aperiens cæcis: dominus[4] erigens deiectos. dominus[4] diligẽs iustos.

9 Dominus[4] custodiens peregrinos: pupillum & viduam roborabit, & viam impiorum torquebit.

10 Regnabit dominus[4] æterno, Deus tuus Sion generationi & generationi: halelu iah.

TITVLVS aut nullus est aut halelu iah. Dico autem hoc: quia in quæstionem vertitur an halelu iah hic scriptũ sit titulus an principium psalmi. Crediderim ego principium esse psalmi: eo qđ consonat contextui psalmi qđ præinuitatus sit populus cui postea dicitur, ne confidite in principibus: & in calce psalmi, deus tuus Sion &c. Incipiat itaq; psalmus iste ab halelu iah (hoc est laudate deum) sicut & terminatur in halelu iah. quãuis Ecclesiasticus vsus nec in principio nec in fine psalmi cantet halelu iah. Materia psalmi (vt clare psalmus ipse testatur) est exhortatio populi Israel, per modum tamen laudis, ad confidendum in deo solo: eo quòd fœlicitas tam vitæ quã operum nostrorum non ab homine sed a deo pendet & habetur.

SVMMARIVM EST.

Propheta vbi populum animamq; propriã inuitauit ad diuinam laudẽ, & seipsum protulit laudaturũ deum ratione tam vitæ q̃ operis proprii, monet ne confidant in homine, asseritq; beatos confidentes in deo: astruens dicta ex conditionibus inde hominis hinc dei præteritis, præsentibus & futuris.

Persona loquens propheta est.

H HAlelu iah. Diuiditur psalmus in partes duas. propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, ne confidite. Proponendo inuitat & explicat materiã, simul ab exemplo monens. Inuitat populum Israel, dicendo laudate deum. Inuitat & animam propriam, dicẽdo lauda anima mea dominum. Decernit materiam laudis simulq; monet populum ad laudandum deum ab exemplo suo, dicendo. Laudabo, ego, incipiam ego laudare, dominum in vitis meis, ratione vitæ meę. Hęc est prima pars materię. Cãtabo deo meo in opere meo, ratione operis mei. Et hęc est altera pars materiæ. Proponit em̃ laudandum esse deum ratione tã vitę quã operis. Vbi aduerte q̃ ad literã intendit propheta instruere populũ qđ omnia bona quæ habet populus Israel (siue ad vitã siue ad opera eorũ spectent) habet a deo, & nõ a principibus: puta Moyse, Iosue, Samuele, Saule, Dauide, &c. Et propterea debet cõfidere in solo deo, & solũ deũ recognoscere authorẽ bonorũ suorum.

NE confidite.) Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, deum seu dominum, ab apposito. Secundo tractatur eadem a proposito, ibi, beatitudines. Tertio illa, in
I vitis meis, ibi custodiente. Quarto illa, in opere meo, ibi, dominus soluens. Quinto completur ratio vtrorumq;, ibi regnabit. Explicat itaque quorsum & quo sensu inuitet ad laudandum deũ: scilicet vt deus & homo opponuntur. Dupliciter siquidem potest homo considerari. Vno modo vt substat deo. Et sic laudare hominem, confidere in homine, & attribuere homini quæ sunt hominis ministri dei, non vetatur sed laudabile est. immo ingrati animi esset non recognoscere hominum ministrorum dei beneficia. Et sic consideratus homo non opponitur deo: quoniam consideratur vt subsstat deo. Altero autem modo consideratur homo tanquã secundũ seipsum caput & principium, non habita relatione ad deum. Et sic homo opponitur deo: quia velut alterum caput distinctum e regione a deo, consideratur. Et sic scriptum est. Maledictus homo qui confidit in homine Hier. decimoseptimo. Et iuxta hũc sensum dicitur hic. Ne confidite in prin
K cipibus, tanquàm capite vnde pendet salus: quia fiducia tanquã in capite reseruatur deo. Intẽdit enim per hoc declarare quòd ad hoc inuitat ad laudandum deum, vt recognoscatur deus caput & author bonorum, & non princeps aut homo aliquis. Cum quo tamen stat qđ principes & homines possunt & debent recognosci vt ministri dei: & potest homo in eis cõfidere in gradu eorum, scilicet vt ministri sunt dei.

IN filio Adam.) Veratur confidentia in potentatu humano, dicendo in principibus: in viribus naturæ, dicendo in filio hominis. Et ratio subditur. Quòd non ei salus: hoc est qđ non est in facultate eius donare salutem: quia non habet salutem pro se filius hominis. Quod statim probat ex hoc qđ est mortalis. Egredietur spiritus eius, filii hominis: Non dixit egredietur anima eius, sed spiritus eius: quia animæ officium est in solo corpore: non enim animat nisi existens in

corpore. Egreditur autem spiritus: hoc est in statum & officium spiritus. Anima enim egres- A
sa a corpore, existit illo modo quo existunt spirituales substantiæ, & officiis vacat spiritualis substantiæ Et reuertetur, non spiritus sed filius hominis secundum corpus, in terram suam: iuxta illud Gen. iii. puluis es & in puluerẽ reuerteris. Et propterea dicta est terra materia ipsius.

In illa die peribunt cogitationes eius. Non solum peribit ipse homo in die mortis suæ, sed et. peribunt cogitationes eius, hominis: hoc est dispositiones de faciendo: de adiuuando, & similibus. Et dixit hoc referuendo ad id quod dixerat de principibus q̃ non possunt saluare. Quia pereunt non solum ipsi sed pispositiones eorum.

BEATITVDINES.) Tractatur hic eadem particula a proposito: manifestando in deo inueniri rationes confidendi in eo, non ad modicum aliquid vitandum aut consequendũ, sed ad
plenam fœlicitatem assequendam. Et per oppositum ad tres conditiones humanorum principũ, B
conditiones dei declarat ad beatitudinem populi. Beatitudines, fœlicitate præsentis vitæ ad literam & futuræ in spe sunt populi, cuius deus Iacob, hoc est populi descendentis a Iacob, in adiutorio eius, supple est: expectatio eius, scilicet populi, super domino deo suo. Duæ conditiones ad beatitudinem concurrere describuntur. Altera ex parte dei: scilicet esse adiutorem. altera ex parte hominis: scilicet confidentia in deo. Quas sic intellige q̃ secunda est explicatio primæ. Explicat enim populum cuius deus est adiutor esse confidentem in deo. Ita q̃ beatitudo populi in potestate ipsius describitur: qđ scilicet confidat in deo: quia confidenti non deest adiutorium dei, qđ perficit beatitudinẽ. Faciente cælos & terram, mare & omne quod in eis. Dixerat de principibus humanis q̃ erãt filii hominũ, dicit ediuerso de deo Iacob qđ est factor omniũ.

Custodiente veritatem. Dixerat de principibus humanis qđ non ei salus: dicit modo de Deo qđ omnem salutem facit. Et inchoat a prima radice: hoc est a promissione facta primis patriar C
chis, quòd seruauit & seruat eam seculo promisso. Promiserat enim deus tam Abrahæ. Gen. xv. quã Iacob Gen. xlvi. qđ reduceret populum de Aegypto, & daret promissionis terrã. Hoc enim communis salutis opus significatur dicendo. Custodiente veritatem, curam habente adimplendi promissa seculo, quartæ generationis. cura enim veracitatis est facere vt dixit.

FACIENTE iudicium.) Ex fixa radice diuinæ veracitatis seruate describit ramos inde ortos. Et primus est iudiciũ quòd exercuit deus cõtra Aegyptios. Quo describitur facere iudicium calumniam patientibus Iudæis in Aegypto: iuxta illud Esa. lii. in Aegyptum descendit populus meus in principio vt colonus esset ibi. & Assur absq; vlla causa calumniatus est eum. Si latinitas permitteret, dictio interpretata calumniam patientibus, interpretaretur calumniatis. Dante panem esurientibus, tum̃ manna in deserto, tum panem hoc est victum necessarium in terra D
promissionis. Et hoc ad literam videtur intendere textus.

DOMINVS soluens vinctos.) Ab hinc quæ sequuntur beneficia, spectant ad tempora qui bus post Iosue oppressi sunt Hebræi a multis principibus, & a deo liberati diuersimode. Ita quòd tempore Dauidis fuit plene liberatus populus. Dominus soluens vinctos. Hæc omnia quæ subsequuntur beneficia diuina, experientia comprobauit: dum alligati seruituti tyrannorum, soluti sunt: deiecti a diuitiis & honoribus, erepti: iustis monstrata est diuina dilectio: cæcis, hoc est clausis in carcere (qui non possunt videre lumen) apertus est carcere: deductis in peregrinas terras, affuit deus custos. Hæc enim omnia viderunt vsq; ad tempus Dauidis adimpleta. Quibus adduntur duo alia futura, scilicet pupillum & viduam roborabit, & viam impiorum torquebit. Nec ideo futura describuntur quia nõ sint adimpleta sicut & cætera narrata: sed vt ex diuina in
his duobus perseuerantia significata per verba futuri temporis: intelligantur futura etiã reliqua E
opportuna beneficia. Ratio autẽ quare hæc sola scripta sint in futuro est: quia miseriæ priores (scilicet vinculorum, carcerum, deiectionum ac peregrinationum) & transitoriæ erant & desierant in populo iam libero sub regno Dauidis. Hæc autem duo nunquam defectura erant. Namstatus pupillorum & viduarum semper in aliquibus saluatur: & similiter via impiorum semper inuenitur in aliquibus. Daturus ergo opem pupillis & viduis (vtpote impotentibus se adiuuare) describitur. Et torturus viam impiorum: vt dum tendunt ad opprimendum alios, opprimã tur ipsi. Sic enim torquetur eorum via. Et hęc intellige iuxta promissiones veteris testamenti. Et commemorauit propheta tot salutifera beneficia exhibita populo, ad declarandum quòd omnis salus populi est in facultate dei: vt ex præceptis beneficiis confideret in deo.

REGNABIT dominus.) Dixerat de principibus humanis, egredietur spiritus eius reuertetur ad terram suam &c. dicit econuerso de deo & regnabit dominus æterno. Non solũ ipse est immortalis, sed etiam regnum eius. Deus tuus Sion generationi & generationi. Hinc apparet

F quòd ad *Sion* locutus est: hoc est ad populum Hebræum, significatum a capite regni *Sion*. Hinc rursus apparet quòd postquàm Dauid erexit *Sion* in ciuitatem suam, locauitque ibi arcam domini, editus est psalmus iste. Et propterea quum dixisset quòd regnabit dominus æterno, dicit ad *Sion*. Deus tuus, hoc est qui in te colitur, generationi & generationi, supple aderit: hoc est in succedentibus sibiinuicem generationibus non deficiet tibi. Et propterea halelu iah. hoc est laudate deum. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Halelu iah. CXLVI.

G LAudate dominum quoniam bonus est psalmus: deo nostro sit iucunda decoraque laudatio.
Aedificãs Hierusalẽ dominus: dispersiones Israelis cõgregabit.
Qui sanat contritos corde: & alligat contritiones eorum.
Qui numerat multitudinem stellarum: & omnibus eis nomina vocat.
Magnus dominus noster & magna virtus eius: et sapiẽtiæ eius nõ est numerus
Suscipiens mansuetos dominus: humilians autem peccatores vsque ad terrã.
Præcinite domino in confessione: psallite deo nostro in cithara.
Qui operit cælum nubibus: & parat terræ pluuiam.
Qui producit in montibus fœnum: & herbam seruit[i] hominum.
H Qui dat iumentis escam ipsorum: & pullis coruorum inuocantibus eum.
Non in fortitudine equi voluntatem habebit: nec in tibiis viri beneplacitum erit ei.
Beneplacitum est domino super timentes eum: & in eis qui sperant super misericordia eius.

CXLVII.

I LAuda Hierusalem dominum: lauda deum tuum Sion.
Quoniã confortauit seras portarum tuarũ: benedixit filiis tuis in te
Qui posuit fines tuos pacem: & adipe frumenti satiat te.
Qui emittit eloquium suum terræ: velociter cuerit sermo eius.
Qui dat niuem sicut lanam: nebulam sicut cinerem spargit.
Mittit crystallum suam sicut buccellas: ante faciẽ frigoris eius quis sustinebit?
Emittit verbum suum & liquefaciet ea: flabit ipiritus eius & fluent aquæ.
Qui annunciat verbum suum Iacob: iustitias & iudicia sua Israel.
Non fecit taliter omni nationi: & iudicia sua non manifestauit eis.

K

IVXTA HEBRAEVM. CXLVII.

1 Propheta. est et LAudate deum: quoniam bonum canere deum nostrum, quoniã suauis pulchruit laus.
2 Aedificans Hierusalem dominus[4]: impulsos Israel congregabit.
3 Medens confractis corde: & alligans †dolores eorum. †doloribus
4 Suppetans numerum stellis, omnibus ipsis nomina vocabit.
5 Magnus dominus noster & multæ fortitudinis: intelligentiæ eius non nu- est merus.
6 Eleuans humilis dominus[4]: humilians impios vsque terram.
7 Canite domino[4] in confessione: canite deo nostro in cithara.

8 Operiens cælos in nubibus, parans terræ pluuiam: germinare faciens montes herbam. A
9 Dans bestiæ cibum suum: filiis corui qui vocabunt.
10 Non in fortitudine equi volet: non in cruribus viri complacebit,
sed †gratiæ suæ
11 Volens dominus[4] timentes se: sperantes in †gratia eius.
12 Lauda Hierusalem dominum[4]: lauda deum tuum Sion.
13 Quia corroborauit seras portarum tuarum: benedixit filios tuos in medio tui.
14 Qui ponens terminum tuum pacem: adipe frumenti satiabit te.
15 Mittens dictum suum terræ: vsq; velociter curret verbum eius.
16 Dans niuem quasi lanam: pruinam quasi cinerem sparget.
†facicbus
17 Iaciens glaciem suam quasi buccellas: ad †facies frigoris eius quis stabit?
18 Mittet verbum suum & liquefaciet illa: flabit spiritum suum, fluent aquæ.
19 Annuncians verbum suum Iacob: statuta sua & iudicia sua Israel:
20 Non fecit sic omni genti, & iudicia non cognouerunt ipsi: halelu iah.

TITVLVS nullus est. Materia psalmi est laus dei vigens in Hierusalem, ob specialia dona dei ibidem. Apparet autem hæc materia tum quia hæc duo in principio psalmi proponuntur. tum quia in hoc psalmo nihil agitur aliud nisi quòd laudatur deus magnus dominus. &c. Et rursus laudatur deus in beneficiis tribus concernentibus hierusalem: vt clarius patebit in discursu. Et scito quòd hic psalmus comprehendit etiam lauda Hierusalem dominum. Non enim in textu Hebræo, lauda Hierusalem est alius psalmus, sed pars est huius psalmi.

SVMMARIVM EST. C

Propheta inuitat ad laudandum deum. tum quia bonum est laudare deum ob magnitudinem intelligentiæ, potentiæ, & dominii. tum quia laus diuina, iam pulchra & suauis est in hierusalẽ. tum ob diuinum beneficium ex ædificatione hierusalem proueniens singularibus personis Israel: scilicet congregationem dispersorum. tum ob beneficia collata ciuitati hierosolymitanæ. tum ob singulare beneficium diuinæ legis collatum vniuerso populo: quæ in Hierusalem exercetur ac declaratur.

Persona loquens propheta est.

LAVDATE deum.) Diuiditur psalmus in partes duas: propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, ædificans. Proponit laudandum deum duplici ratione. Altera est. Quoniam bonũ est canere Deum nostrum: hoc est quia secundum se est opus bonum laudare cantando Deum nostrum. Transit enim actus laudandi super materiam dignam omni laude & omni cantu. Al- D
tera est. Quoniã suauis pulchruit laus. Hæc ratio plus significat quã explicat. Explicat enim qa diuina laus reddita est simul pulchra & suauis seu iucunda, delectabilis. Significat autem locum *Sion* seu hierusalem in quo reddita est pulchra, seu iucunda atq; delectabilis diuina laus. Intendit siquidem propheta inuitare ad laudandum deum tum quia secundum se bonum est laudare Deum. tum quia hierusalem pulchrifecit suauem laudem Dei. Quod constat esse verum: quia hierusalem fuit primus locus perpetuæ firmitatis diuini cultus, & erat ciuitas regia. Ex his enim diuina laus poterat ordinari & pulchrior & iucundior, quã dum vagaretur & in locis vilioribus esset. Vbi etiam scito qđ psalmus iste incipit ab halelu iah, & terminatur in halelu iah. Quod ideo dixerim: vt facilius credas præcedentem psalmum terminatum in halelu iah, inchoare quoq; ab halelu iah. E

AEDIFICANS hierusalẽ.) Incipit hic pars executiua ordine nouo. Est enim hoc psalmo singularis stilus. Intercisis siquidem & non continuatis sententiis tractantur ambæ particulæ positæ. Et sunt sententiæ intercisæ sic, qđ secant se inuicem sententiæ concernentes vnam particulam & sententiã concernentes alteram. Verum vt ordo progressus percipiatur, notandum est quòd prima particula (scilicet quoniam bonum est canere deum nostrum) exercetur a triplici capite: scilicet sapientiæ potentiæ & bonitatis diuinæ. quæ tria numerantur in versiculo quinto, sed tractantur in locis intercisis. Nam sapientia tractatur in quarto versiculo: bonitas autem in octauo & nono: potentia vero in. xv. xvi. xvii. &. xviii. Vbi videre potes intercisas sententias

O

Universidad de Deusto
Biblioteca

F concernentes primam particulam. Secunda quoq; particula(scilicet quoniam suauis pulchruit laus)ex triplici capite tractatur. Primum ex vtilitate ædificii hierusalem ad congregandosdispersos.& hoc tractatur in versiculis. ii.iii.vi.x.&.xi.Secundum est ex bonis propriis Hierusalē. & hoc tractatur in versic.xii.xiii.&.xiiii. Tertium est ex beneficio legis vigentis in Hierusalē. & hoc tractatur in duobus vltimis versiculis psalmi, vbi etiam apparet tanta intercisio sententiarum concernentium secundum particulam. Vbi aduerte q̄ ad primam parriculā (quia bonum est canere Deum)spectant laudes dei absolute:ad secundā autem laudes dei vt benefactoris Hierusalem.Ad hanc enim regulā aspiciens,facile discernes quid cui debetur.

Tractans itaq; primum caput quare laudandus est deus ex loco magnificante diuinam laudē, assumit qđ dominus ædificans hierusalem congregabit impulsos Israelis: hoc est qđ ædificatio hierusalem est ad congregandum expulsos Israelitas. Si textus diceret ad congregandum impulsos Iudæ aut hierusalem aut Sion, intelligerem proculdubio prophetiam hanc esse, vaticiG nantem reditum de captiuitate Babylonica in ædificatione Hierusalē sub Cyro & Dario Persarum regibus:sed quia dicit impulsos Israel. quod est nomē totius populi,quos constat non esse congregatos in illo reditu (immo pars illa quæ appellabatur Israel, continens decem tribus. nunquā rediit) ideo verba ista historica, & res quæ gerebantur tunc temporis describentia intelligo. Et est sensus.quòd deus ordinauit ædificari Hierusalem ad firmamētum regni,ad domi nandum finitimis qui oppresserant populum : ac per ad congregandum multos homines Israel qui fuerant abducti ex Israel ab oppressoribus populi. Significanter autem non dicit quòd ædificium hierusalem habeat hanc vtilitatem, sed dicit ædificans dominus hierusalem : attribuens domino institutori vtrunq;, ædificium scilicet & cōgregationem. Impulsos. Significatur duplex malum:scilicet abductionis & modi,scilicet per modum impellendi.ad significandum magnitudinem violentiæ illatæ Israelitis quum dispergerentur. Vt enim patet in lib. Iudic.cap.ii. iratus dominus contra Israel,tradidit eos in manus diripientium,qui ceperunt eos & vendideH runt hostibus qui habitabant per gyrum. Isti enim sunt de quibus hic dicitur, impulsos Israelis congregabit. tempore enim Dauidis qui primus cœpit ædificare hierusalem sub domino(prius enim habitabatur a Iebusæis) congregati sunt isti dispersi redeuntes ad terram suam: quoniam Dauid subegit finitimos,& dominatus est vsq; ad Euphraten.

MEDENS contritis corde.) Prosequitur beneficium congregationis accumulādo beneficia.ita quòd non solum congregat, sed etiam curam habet congregatorum ad similitudinem medici medentis vnguento & ligantis loca dolorum. Et intendit ad literam curam per consolationem afflictorum qui vocantur confracti corde. mœstitia enim tot malorum perpessorum in dispersione, per confractionem cordis significatur: & variæ indigentiæ eorundem per loca dolorum significantur. Quæ describuntur etsi non satanæ,tamen medicatæ. Per quod intelligo ad literam quòd congregatorum cura habita est,& illis subuentum est : quanuis non sint effecti ita locupletes sicut prius.

I SVPPVTANS numerum stellis.) Intercisio est. & incipit tractare primam particulam, quoniam bonum est canere deum nostrum : inchoando ab infinita dei sapientia seu intelligentia.laudādo eam a duobus actibus:scilicet numeratione stellarum & nominatione singularum.

Nota prudens lector, nihil inter omnia corporalia admirabilius magisq; proprium diuinæ notitiæ apparere quàm numerum stellarum & propria earum nomina. significantia scilicet earum naturas seu proprietates. & proptera propheta intelligentiam dei laudat a numeratione & nominatione stellarum.

MAGNVS dominus noster.) Tria capita secundum quæ laudādus est deus absolute, hic adiuuantur. Primum est.magnus dominus noster.In quo magnitudo diuina non molis nec potentiæ sed bonitatis tāgitur. Et multæ fortitudinis.secundum caput magnæ potentiæ diuinæ K per hoc canitur. Et intelligentiæ eius non numerus.tertium caput infiniti intellectus seu infinitæ sapientiæ. Et hoc caput tertium iam declarauit in præcedenti versiculo a numeratione & nominatione stellarum:reliqua duo capita inferius tractabit. Vnde apparet quòd secundum ordinem sententiarum iste versiculus præcedit præcedentem.

ELEVANS humiles dominus.) Redit ad prosequendā cōgregationē dispersorū,describēdo modum congregādi,scilicet eleuando deiectos, & humiliādo impios.Et vere sic fuit: quoniā eleuādo Dauidē deiectū, & humiliādo impios hostes Iudęorū, cōgregat dispsos & subuenit eis.

Canite domino in cōfessione, laudis vocalis:canite deo nostro in cithara,hoc est adhibitis musicis instrumentis. Quod potest intelligi dictum ratione totius materiæ : appositum autem post

præcedentem versiculum quia in eo diuina eleuatio Dauidis qui instaurauit & magnificauit diA uinum cultum in Hierusalem,cantata est.

OPERIENS cælos.) Intercisio est. redit enim ad primam particulam (scilicet quoniam bonum est canere deum nostrum)ex illo capite magnus dominus noster,magnitudine non solum domini sed bonitatis. Quam declarat ex communibus beneficiis non solum hominibus bonis & malis: sed etiam inanimatis & bestiis & auibus,in filiis corui significatis. Qui vocabunt. Pulli animalium qui aluntur a parentibus,recurrunt pro alimento ad parentes:ad quorum differentiam pulli coruorū qui dicuntur non alia parentibus,dicuntur vocare (hoc est vocibus esurialibus clamare)& pasci rore. diuina prouidentia sic disponente,quæ animalibus omnibus disposuit eorum alimentum.

NON in fortitudine equi.) Prosequitur cōgregationē dispersorum: assignando rationē congregationis eorum complacentiam dei,non in potētia equitum aut peditum regni Israel, sed in B timētibus ipsius & sperātibus in gratia eius. Vbi colligēdo tria sparsim dicta circa cōgregationē dispersorū,apparet primo descriptam rem gestam in congregatione & cura congregatorum, cum modo rei gestæ,scilicet eleuando humiles & humiliando impios. & demum rationem rei gestæ ex parte diuinæ voluntatis,complacentiam non in fortitudine equitum aut peditum sed in timore & spe ipsius dei: hoc est in virtutibus animi quæ cōprehendūtur in his duobus:timore scilicet dei & spe gratiæ eius.

LAVDA Hierusalem.) Tractat rursus secundam particulam (scilicet quoniā suauis pulchruit laus)iuxta secundū caput scilicet beneficia propria ciuitati Hierosolymitanæ,& propterea specialiter monet hierusalē ac Sion. Quia corroborauit seras. Quatuor cōmemorantur beneficia. Primum munitæ clausuræ,in corroboratis seris portarū. Secundū multiplicationis ciuium, C in benedictione filiorum. Tertium pacis,in constitutione pacis in confinibus. Quartum abundantiæ annonæ,in satietate ex frumento pingui.

MITTENS dictū suum.) Intercisio est. Redit enim ad primā particulā(scilicet quoniā bonum est canere deum nostrū)ex tertio capite scilicet quia est multæ fortitudinis.declarando fortitudinē seu potentiā dei ex efficacia imperii diuini: qđ scilicet celerrime adimpletur quòd ipse iubet fieri. Ita qđ velocissima efficacia in operibus naturę affertur declaratiua diuinę fortitudinis:sicut superius inducta quoq; sunt sola naturalia opera,scilicet numerus stellarū ad testificandam sapientiā, & naturalis gubernatio inferiorū ad testificandā bonitatem. Intēdit enim pphe ta ex huiusmodi infertione naturaliū,efficere vt imbibāt homines sibi hāc fidē qđ idem est deus actor & gubernator naturæ qui est specialis gubernator populi Israel:vt sciat mundus qđ non D finxerunt sibi deum, sed colunt & laudant deū qui est vere deus : vtpote actor omniū naturaliū operū. Mittens dictum suum terræ, imperādo quodcūq; dixerit, vsq; velociter curret verbum eius. Ecce effectus qđ verbū eius curret non solū velociter sed vsq; velociter: hoc est attinget velocitatē quācunq;.quod attestatur potentiæ imperantis. Et hoc declarat in duobus contrariis effectibus succeſſiue. Primo in triplici genere niuis,scilicet in niue ad similitudinem lanæ (quę est communiter nota)dicendo,dans niuem quasi lanā.& in niue ad similitudinem cineris(quæ apparet in mōtib⁹ Germaniæ)dicēdo,pruinā quasi cinerē sparget. & demū in niue,si tamē nix dici potest,ad similitudinē fragmentorū(quæ vbi videatur nescio)dicendo, iaciens glaciem suā quasi quitur enim ad facies frigoris eius quis stabit? Grādo siquidē cōmuniter fit temporibus calidis: quum fiat per antiparistasim.hæc autē glacies quam de cęlo iacit deus ad similitudinē buccella- E rum,intolerabile frigus incolis affert.& propterea dicitur, ad facies frigoris eius quis stabit?

Aduerte hæc omnia allata esse ad contestandam celeritatem manifesti operis dei in natura libus.vnumquodq; enim horum celerrime fit:vtpote quod non prius fit in aere,& postea cū tēpore descendit ad nos,sed generando descendit & descendendo generatur:sicuit pluuia.

MITTET verbum suum.) Contrarius effectus etiam naturalis ad contestandum diuinū imperium subinfertur:quo mittit ventum australem & liquefacit hæc,& fiunt fluentes aquæ.

ANNVNCIANS verbum suū.) Perficitur hic tractatus secundæ particulæ (scilicet qm suauis pulchruit laus)ex beneficio diuinæ legis. Vbi nota progressum q̄ primo laudauit beneficiū diuinū respectu singulariū personarū ex toto populo dispersarum, secundo beneficium respectu vniuersitatis Hierosolymitanæ:& nunc demū beneficiū respectu vniuersitatis populi. Quod ideo hic cōmemoratur inter causas laudis in hierusalem, quia lex dei præcipue in hierusalē videbat.nam pręcepta cæremonialia ibi erāt seruanda ratione cultus diuini ibi firmati. Præcepta

F quoque iudicialia ibidem præcipue erant seruanda: vbi erat & iudicium summi sacerdotis & regium. Moralia etiam præcepta præcipue concernebant hierusalem quo ad doctrinam & declinationem: quia ibi præcipue erat locus docendi legem & authoritas declarandi. Laudatur itaque beneficium legis diuinæ. Annuncians verbum suum, diuinorum & moralium, Iacob, populo descendenti a Iacob statuta, cęremonialia, & iudicia, præcepta iudicialia. Non fecit sic omni genti. singularitas gratiæ laudatur. & iudicia non cognouerunt ipsi, populi aliarum nationum quæ cognouimus nos. halelu iah, laudate deum. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Halelu iah halelu iah. CXLVIII.

G LAudate dominum de cælis, laudate eum in excelsis
Laudate eũ omnes angeli eius, laudate eũ omnes virtutes eius.
Laudate eum sol & luna, laudate eum omnes stellæ & lumen.
Laudate eum cæli cælorũ: & aquę omnes quę super cælos sunt
laudent nomen domini.
Quia ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt.
Statuit ea in seculum seculi: præceptum posuit & non præteribit.
Laudate dominum de terra, dracones & omnes abyssi.
Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius.
Montes & omnes colles, ligna fructifera & omnes cedri.
H Bestiæ & vniuersa pecora, serpentes & volucres pennatæ.
Reges terræ & omnes populi, principes & omnes iudices terræ.
Iuuenes & virgines, senes cum iunioribus laudent nomen domini, quia exaltatum est nomen eius solius
Confessio eius super cælum & terram, & exaltauit: cornu populi sui.
Hymnus omnibus sanctis eius, filiis Israel populo appropinquanti sibi.

IVXTA HEBRAEVM.

Halelu iah. CXLVIII.

1 *Propheta.* LAudate dominum de cælis, laudate eum in excelsis.
2 Laudate eum omnes angeli eius: laudate eum omne exercitus eius.
3 Laudate eum sol & luna, laudate eum omnes stellæ lucis.
4 Laudate eum cæli cælorum, & aquæ quæ desuper cælos.
5 Laudabunt nomen domini, quoniam ipse præcepit, & creata sunt.
6 Fecit stare ea semper æterno: præceptum dedit & non præteribit.
7 Laudate dominum de terra, dracones & omnes abyssi.
8 Ignis & grando, nix & vapor, ventus turbinis, faciens verbum eius.
9 Montes & omnes colles, lignum fructiferum & vniuersæ cedri.
10 Fera & omnis bestia, reptile & auis alata.
11 Reges terræ & omnes populi, principes & vniuersi iudices terræ.
12 Iuuenes & etiam virgines, senes cum pueris.
13 Laudabunt nomen domini, quoniam roboratum est nomẽ eius solius ipsius, laus eius super terram & cælos.
14 Et exaltauit cornu populo suo, laus omnibus gratiosis suis, filiis Israel, populo propinquo sibi, halelu iah.

TITVLVS est. Halelu iah: significans materiam psalmi esse inuitare ad laudem dei. Nihil enim aliud in hoc psalmo fit: vt clare patet.

SVMMARIVM EST.

Propheta inuitat prius cęlestia ad laudandum deum ratione creationis, perpetuæ naturæ, & infallibilis operis. deinde terrestria (hoc est inferiora vniuersa, & specialiter vniuersas differentias humani generis) ratione singularissimæ excellentiæ diuini nominis, & extensæ super omnia diuinæ laudis, & exaltati cornu populo dei. A

Persona loquens propheta est.

LAVDATE dominum.) Diuiditur psalmus in partes duas: inuitatiuam cælestiũ, hoc est superiorum, & inuitatiuam terrestrium (hoc est inferiorum) ibi, laudate dominum de terra.

Nec mireris si psalmus iste non diuiditur solito more in partem propositiuam & executiuã. est enim iste vnus exemptorum ab illo stylo: quia per modum diuisionis procedit, aggrediendo membra distinctionis subintellectæ: quæ explicaret materiam psalmi. Subintelligitur siquidẽ distinctio scripta in principio Geneseos: scilicet inter cælum & terram, inter superiora & inferiora, quæ inuitanda sunt ad laudandum deum. Et hac subintellecta distinctione inchoat psalmũ a primo membro, dicendo laudate dominum de cælis. in quo implicite insinuat expectandũ alterum membrum, scilicet laudate dominum de terra. B

DE cælis.) hoc est vos quæ ex parte cælorum computamini. inuitantur enim hic omnes creaturæ tam corporales, q̃ spirituales, quę diuiso vniuerso in cælũ & terrã, se tenẽt ex parte cæli. In excelsis. etsi nõ apud nos q longe distamus a vobis, laudate tamẽ in excelsis in qbus estis vos.

OMNES angeli.) Substantiæ spirituales quæ cælestes sunt, duplici officio nominãtur, scilicet nunciorũ, dicẽdo angeli: & ordinatæ militiæ maximæ multitudinis, dicẽdo oẽs exercitus. describũtur enim spirituales substãtiæ deo seruiẽtes ad similitudinẽ hominũ seruiẽtium principibus humanis. Cæli cælorum, vniuersa cælestia corpora infra primũ mobile appellantur, aut qa cõtinent inferiores cęlos (hoc est sphęras ignis & aeris) aut quia sibiinuicem communicant subseruiẽdo & cõferendo. sunt enim multi cęli Mercurii, multi Martis &c. Et aquę quę desuper cę los: hoc est primum mobile, quod cęlum aqueum appellatur, nullam habens stellam, nulli seruiens astro sed commune omnibus. hoc enim sępe in scriptura appellatur aquę super cęlos: qa est naturę merediaphanę supra omnes orbes astratos. Laudabunt nomen domini. Ad duo laudanda inuitat propheta, scilicet deum & nomen dei: hoc est deum secundum seipsum, & deum secundum quòd est nominatus seu cognitus nobis. C

QVONIAM ipse præcepit.) Triplicẽ laudãdi causam spectantẽ ad deum nominatũ & notum uobis, affert. Prima est ipsorum inuitatorum creatio. Vbi & inseritur modus creãdi: scilicet solo imperio. Hic enim mõdus explicatur dicendo. quoniam ipse præcepit, non laborauit, non mouit, non se exercuit, sed præcepit: & creata sunt, de nihilo facta sunt omnia supradicta. Fecit stare ea semper æterno. Secũda ratio laudandi est perpetuitas naturę ipsorum. Ita q deus nõ solum creauit ea sed dedit eis naturã permanentem non ad tempus sed semp in æternum. Quod additur ad explicandã verã sempiternitatem. sunt enim omnia supradicta suapte natura incorruptibilia, ac per hoc durantia in æternum: sed quia hanc incorruptibilem naturam habẽt à deo, ideo dixit fecit stare ea. Præceptum dedit. Tertia ratio laudãdi deum est inobliquabili operatione. In hoc enim differũt inferiora a superioribus quòd naturalia agẽtia & patiẽtia deficiũt quãdoq; agendo & patiẽdo: vt patet cęlestia autem neq; agendo neq; patiẽdo (eo modo quo ibi inuenitur pati) aliquãdo deficiũt. nunquàm enim præteritur quin motus cęlestis suũ peragat cursum, quin inferior sphæra sequatur vt debet superiorẽ, & superior inferiorẽ moueat &c. Huiusmodi enim infallibilitas operãdi significatur dicẽdo. Præceptum dedit illis, qd, quomodo, quãdo operẽtur, & nõ præteribit, quin ad vnguẽ fiat. Intellige per præceptum proportionaliter inclinationes cælestium corporum ad suos motus, tãtam velocitatem &c. in angelis autem firmitatem volũtatis ad bonum: quã per diuinã gratiã assecutos supponimus, eo ipso q fuerunt beati. D

LAVDATE dominũ de terra.) Expedita inuitatione cælestium, exequitur alterũ mẽbrum inuitãdo inferiora: hoc est quæcunq; infra orbem lunæ sunt. Quæ propheta nũcupat a terra ratione iam dicta: scilicet quia diuiso vniuerso in cælũ & terram in principio Geneseos, omnia quæ sunt infra orbem lunæ, se tenẽt ex parte terræ. Vnde ad hæc dicit. Laudate dominum o vos de terra: dracones, hoc est serpentes illi qui vocantur dracones. Et est sermo de draconibus aquatilibus: & propterea iunxit eos cum abyssis, hoc est profunditatibus aquarum. Nec mireris q a draconibus incepit: quoniam propheta sicut secutus est Moysen in diuisione vniuersi in cælum & terram, ita secutus est Moysen in prima nominatione draconum. Moyses enim Gen. i. primam E

om

Universidad de Deusto
Biblioteca

F primo nominauit inter animalia creatos dracones, ratio est: ne huiusmodi animalia nociua putaremus nō ex proposito diuinæ intētionis creata, sed ex necessitate materiæ producta. Si enim post alia dracones nominasset, putaremus ex necessitate materiæ dracones productos, tanq̄ necessario consequentes productionem ceteriorum: vbi autem in principio nominati sunt, manifestatur q̄ ex intentione producti sunt. Inducūtur itaq; in primis dracones ad laudandum deum, hoc est declaratur qđ ipsi sunt materia diuinæ laudis. & similiter omnes abyssi.

IGNIS & vapor.) Post aquas ascendit ad superiorem sphæram actiuorum & passiuorum: afferens mixta quę ibi generantur. Ignis quāuis possit intelligi sphæra ignis: contextus tamē magis sonat ignem mixtum qui generatur in aere in fulguribus & tot igneis impressionibus. Faciens verbum eius, refertur ad quodlibet prædictorum: significans quodlibet horum exequi iussa dei. Quod verum esse constat apud scientes, prouidentia dei gubernari hæc omnia. Et per hęc quinq; seu sex numerata, intellige omnes differentias eorum quæ generantur in aere.

G Deinde descendit ad terram clare. Reptile, Genera reptilium inueniuntur in terra & in aquis. Et propterea nominando reptile, vtrūque genus videtur comprehendere: vt non soli dracones ex aquaticis sint nominati, sed etiam reptilia. Et auis alata. Vltimo nominatur auis, cōmunis tribus elemētis. Aquæ quidem: quia Gen. i. cum productis ex aqua computantur aues. Terræ vero, quia super terram degunt. Aeri autem, quia in aere volant.

REGES terræ.) Diuersi hominum status describuntur: reges, populi, principes &c. Et similiter diuersitas sexus. iuuenes & virgines. Diuersitas ætatis. senes cum pueris. Vt nullus status, nullus ordo, nullus sexus, nulla ætas eximatur. Laudabunt nomē domini. Deum & dei nomen laudaturi isti sunt, sicut & creaturæ cælestes.

QVONIAM roboratum est.) Triplex ratio redditur quare hæc inferiora laudare debent deum. Prima est, quia solius dei nomē roboratum est: hoc est quia deus est notus ac nominatus solus naturæ robustæ, hoc est ex seipso habens robur essendi. hoc enim soli deo conuenire notū
H est. Et propterea apponitur solius ipsius. Est enim sensus. quia ipse solus vere nominatus est robustę ex se naturæ: dum ipse solus increatus omnia creauit. Laus eius super terram & cælos. Secunda ratio est quia laus Dei suaui gubernatione expansa est super terram & super cælos: hoc est quia materia laudandi deum suauiter omnia disponentem, super cælos & super terram (hoc est in omnibus) inuenitur. Et propterea omnia tenentur ad laudem dei ratione laudabilis gubernationis.

ET exaltauit.) Tertia ratio sumitur a statu & tempore iam publicæ diuinæ laudis a iustis: hoc est ex eo qđ deus iam publico cultu laudatur a iustis. iā enim populus Israel publice colebat deū laudando eum. Vnde circa hoc primo describitur modus quo peruentū est ad hoc, dicendo. Et exaltauit cornu populo suo. Depressus enim populus non publico officio colebat deum: quum autem exaltata est illius potentia, publice laudauit Deum: vt præcipue apparuit tempore Dauid
I dis. Ita quòd deus exaltando potentiam populi, factus est laus: hoc est laudatus est. Gratiosis. Describuntur laudātes a quatuor: scilicet a gratia, a genere, a statu, & a religione. A gratia quidem: hoc est beneficentia gratuita. in qua intellige omnes virtutes hominis respectu proximi. Suis, ad differentiam beneficorum non prōpter Deū, qui inter laudantes Deū nō merentur computari, sed soli gratiosi eius, id est propter Deum. Filius Israel. A patriarcharum genere describuntur tunc temporis laudantes Deum. ad verificādas promissiones patribus factas. Populo: hoc est redactis iam in statum liberi populi. ad significandum quòd de publica laude loquitur. Laudabant siquidem prius filii Israel Deum, sed nō publico laudis officio: quum adhuc non constituerent liberum populum. Propinquo sibi, Deo. non filiis Israel, non populo, sed quatenus propinquo sibi, non locali coniunctione sed cordis. Et in hac propinquitate intellige
K vniuersas virtutes hominis respectu Dei. Vbi aduerte quòd licet deum laudari publice a populo iusto, sit speciale quid, connumeratur tamen a propheta inter rationes quare Deus laudandus est ab omnibus inferioribus: quia laudari Deum publice a iustis, est reduci in actum laudis omnem diuinæ laudis materiam inuentam in rebus omnibus. Neque enim peccatores (in quorum ore non est speciosa laus) neque bruta neque inanimata cætera ad actum laudandi deū perducuntur nisi per hoc quòd iusti laudant Deum & nomen eius super vniuersa opera eius. Halelu iah, laudate Deum. Amen.

VVLGATA EDITIO.

Hlelu iah Haleluiah. CXLIX.

CAntate domino canticū nouū: laus eius in ecclesia sanctorum. A
Lætetur Israel in eo qui fecit eū: & filii Sió exultēt in rege suo.
Laudent nomen eius in choro: in tympano & psalterio psallant ei.
Quia beneplacitū est domino in populo suo: & exaltabit mansuetos in salute.
Exultabunt sancti in gloria: lætabuntur in cubilibus suis.
Exaltationes dei in gutture eorum: & gladii ancipites in manibus eorum.
Ad faciendam vindictam in nationibus: increpationes in populis.
Ad alligandos reges eorum in compedibus: & nobiles eorū in manicis ferreis.
Vt faciant in eis iudicium conscriptum: gloria hæc est omnibus sanctis eius. B

IVXTA HEBRAEVM. Halelu iah. CXLIX.

1 *Propheta.* CAntate domino[4] canticum nouum: laus eius in congregatione gratiosorum.
2 Lætabitur Israel in factore suo: filii Sion exultabunt in rege suo.
3 Laudabunt nomen eius in choro: in tympano & cythara cantabunt ei.
4 Quia complacens dominus[sibi] in populo suo: glorificabit humiles in salute.
5 Exultabunt gratiosi in honore: laudabunt super cubilibus suis.
6 Exaltationes dei in gutture eorum: & gladius biceps in manu eorum. C
7 Ad faciendam vindictam in gentibus: castigationes in populis.
8 Ad alligandum reges eorum in catenis: & inclytos eorum in vinculis ferri.
9 Ad faciendum in eis iudicium scriptum: decor[est] hic omnibus gratiosis eius, halelu iah.

TItulus est. Halelu iah. Ex quo non habetur materia psalmi nisi in genere. In specie autē materia psalmi est aduentus Christi ad iudicium. In psalmo nanque hoc duo tractantur. Alterum est rex Sion: vt patet in. ii. versic. Per quod excluduntur omnia tempora ante tempus Dauid: dis: quoniam cōstat Dauidē fuisse primum regem Sion. Alterum est decor omnium iustiorum: describuntur siquidem iusti in honore, quiete & potestate iudiciaria ad puniendum reges, proce- D
res & populos, tanquam prolaturi sententiam scriptam: vt patet a quinto versiculo vsque ad finem. Et per hoc excludūtur tempora tam Dauidis quām successorum eius vsque ad Messiā: quoniam nec tempore Dauidis nec tempore successorum eius legimus hāc gloriam iustiorum. non dico omnium. sed nec optimatum: vt intuenti sacras historias apparet. Quo sit vt de Messia rege (hoc est in statu regio. non in statu humilitatis) psalmus iste ad literā tractet: quo regnante iucundicabūt gratiosi eius, vniuersos reges, proceres & populos puniturī: iuxta promissionem Christi. quum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim &c.

SVMMARIVM EST.

Propheta inuitat ad canticum nouum propter glorioſum aduentum regis Messiæ, magnificantis populum suum vsqueadeo q̄ gratiosi eius iudicabunt cū honore & potestate &c. non solum populos sed proceres & reges &c. E

Persona loquens Propheta est.

CAntate domino.) Diuiditur psalmus in partes duas. propositiuam materiæ, & executiuam, ibi, lætabitur. Proponit duo. Alterum est cantandum canticum nouum, propter nouitatem de qua scriptum est Apoc. xxi. ecce noua facio omnia. Alterum est laudem dei futuram in congregatione gratiosorum. vere enim tunc laudabitur deus, quum sancti eius congregabūtur tempore vniuersalis iudicii. Nuncupantur autem sancti a virtute gratiæ, quia gratuite aliis benefici sumus propter deum: eo quòd in hoc homines plurimum deum imitantur.

LAETABITVR Israel. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, cantate domino canticum nouum. secundo illa, laus eius in congregatione gratiosorum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

F ibi,exultabũt. Tractatur itaq; ratio noui cantici glorioſus aduentus Meſiæ:quando ſcilicet veniet vt rex qui in primo aduentu venit vt ſubditus. Tractatur autẽ vt ſaluator populi Iſrael:quia ad literam quum intrauerit plenitudo gentiũ, tunc omnis Iſrael ſaluus fiet:vt dicitur ad Ro. xi. hac enim ratione non fit in hac particula mentio niſi de Iſraelitis. Lætabitur tunc,Iſrael,omnis, in factore ſuo:& filii Sion,optimates Iudæorũ,lætabuntur in rege ſuo,Meſia. Vbi aduerte implicite inſinuari deitatem Meſiæ: dum eodem contextu ponitur exultatio in factore & rege, & ſubditur quòd laudabunt nomen eius in choro. Hoc in loco chorus nomen eſt muſici inſtrumenti. De quo Hiero. ad Dardanum ſcribit quòd conſtat ex ſimplici pelle cum duabus cicutis æreis: per quarum primam inſpiratur,& per ſecundam vox emittitur. Dico autem hoc, quia reliqua, multa ſunt inſtrumenta:ſcilicet tympanum & cithara. Et adiecit hæc propheta, vt ex conſuetis organis lætitiæ ad laudes diuinas,deſcribat magnitudinẽ gaudii tunc futuri in Iſraelitis laudantibus nomen Meſiæ. Poteſt tamen per chorum intelligi conuentus concinentium. & ſic inuitan
G tur ad laudandum tum conuentu concinentium,tum muſicis inſtrumentis ſubiunctis.

Q VIA complacens.) Ratio offertur tantæ laudis,tum ex beneuolentia diuina erga Iſraelitas. quia complacens,erit,dominus,ſupple,ſibiipſi,in populo ſuo,Iſrael. Tum ex parte beneficentiæ. glorificabit humiles,tanto tempore abiectos,in ſalute æterna,

EXVLTABVNT.) Tractatur hic illa particula, laus eius in congregatione gratioſorum deſcribendo: ſenatum gratioſorum primo ab honore. ſecundo a quiete, laudabunt ſuper cubilibus ſuis. tertio ab officio glorificandi deum,exaltationes dei in gutture eorum. quarto a poteſtate, & gladius biceps in manu eorum. Intellige deſcribi non ꝙ ſinguli teneant gladios in manibus:ſed ꝙ enſis coram eis ſicut corã principibus iudicantibus gladius ſiſtitur in ſignũ poteſtatis. Vnde & in ſingulari numero deſcribitur tam gladius quàm manus: ſignificans gladiũ in poteſtate eorũ corã eis. Et vt clarius hæc ſententia percipiatur,conferantur prius & poſt ſcripta: prę ſe ferentia manifeſte ꝙ non agitur de gladio bellico aut vindicta bellica,ſed de gladio iudi-
H ciali & vindicta iudiciali. Deſcripti ſiquidem ſunt laudantes in cubilibus (quæ ſunt quietis loca) non in locis militaribus. ſubiungitur quoq;,ad faciendum iudicium ſcriptum. Ex quibus manifeſte apparet gladium iudicialem & vindictam iudicialem deſcribi. ac per hoc gratioſos non milites,ſed iudices ad vindicandum. punitio enim iudicialis,proprius actus eſt iuſtitiæ vindicatiuę.

I N catenis.) Deſcribitur plenitudo poteſtatis ſanctorum erga inimicos per catenas & vincula,cum plena inimicorũ ſubiectione. tanquam reges & proceres ſint alligati expectantes ſententiam pronunciandam a ſanctis.

I Vdicium ſcriptum.) Actus proprius iudiciũ deſcribitur iudicare non temere,nõ præcipiti ſententia,ſed ſcripta,firmata meditatione,legibus & ſcriptione. Et intendit per hoc ꝙ ſancti faciẽt iudicium prout ſcriptum(hoc eſt firmatum)in libro demeritorũ eorum eſt. Decor hic qui deſcriptus eſt (ſcilicet & in honore,quiete,poteſtate iudiciali exaltando deum iudicabunt populos
I & reges inimicos populi dei) cõmunis eſt omnibus gratioſis eius, non conceſſus alicui ſic & alicui non. Et intellige per gratioſos eius,iuſtiores iis qui communiter ſunt iuſti. propterea nanq; deſcribuntur non a iuſtitia,ſed a gratia,quæ ſupererogat. Halelu iah. laudate deum. Amen.

VVLGATA EDITIO. Hlelu iah Halelu iah. CL.

Audate dominum in ſanctis eius, laudate eum in firmamento virtutis eius.

Laudate eum in virtutibus eius, laudate eum ſecundum multitudinem magnitudinis eius.

Laudate eum in ſono tubæ:laudate eum in pſalterio & cithara.

K Laudate eum in tympano & choro:laudate eum in chordis & organo.

Laudate eum in cymbalis bene ſonãtibus, laudate eum in cymbalis iubilationis:omnis ſpiritus laudet dominum.

IVXTA HEBRAEVM. Halelu iah. CL.

1 *Propheta.* L Audate deum in ſanctitate eius: laudate eum in extenſione fortitudinis eius.

2 Laudate eum in fortitudinibus eius:laudate eum iuxta multitudinem magnitudinis eius.

3 Laudate eum in ſono cornu:laudate eum in viola & cithara. A

4 Laudate eum in tympano & choro:laudate eum in minim & organo.

5 Laudate eum in cymbalis auditus:laudate eum in cymbalis clangoris.

6 Omnis flatus laudabit deum:halelu iah.

TItulus eſt. Halelu iah. Ex quo habetur materia pſalmi. nam totus pſalmus eſt inuitatio ad diuinam laudem. ſunt enim ſex verſiculi,& duodecies repetitur laus dei.

SVMMARIVM EST.

Propheta inuitat ad laudandum deum voce & vniverſis inſtrumentis muſicis. tum ratione ipſius dei. tum ratione creationis rerum. tum ratione operum eius & magnorum & multorum.

Perſona loquens propheta eſt.

L Audate deum.) Pſalmus iſte ab executione diſtinguendo inchoat,diuiſus in duas partes. In prima explicantur laudanda. in ſecunda modus laudandi,ibi, laudate eum iuxta. Tres ra- B
tiones laudandi deum afferuntur. Prima eſt ſanctitas dei,hoc eſt natura dei libera ab omni potentialitate. neq; enim philoſophi neq; prophetæ neq; angeli diuinam naturam melius vno nomine quàm ſanctitatis ſignificant. Vnde & apud Eſaiam Seraphim, cantẽt pro hymno diuino. ſanctus,ſanctus,ſanctus. Vnde laudare deum in ſanctitate eius, eſt laudare ipſum in natura ſua actu puro. Secunda ratio eſt creatio conſeruatioq; rerum,ſignificata dicendo. in extẽſione fortitudinis eius. Extenſio ſiquidẽ diuinæ potentiæ eſt illam exire extra ſe, & quodãmodo extendi ad res omnes creando & conſeruando illas. In fortitudinibus eius. Tertia ratio laudandi ſunt fortitudines dei:hoc eſt opera dei fortia. ſiue quantum ad ipſum opus (vt ſunt opera magnæ potentiæ:puta cæleſtia,mutationes regnorum,& ſimilia) ſiue quantum ad modũ:vt ſunt opera miraculoſa, quæ ſunt ſupra facultatem agentium naturalium. Appellantur autem fortitudines ab effectu,quia plura ſunt opera fortia,in deo enim vnica eſt fortitudo,ſicut & vnica miſericordia: quæ pluraliter dicuntur fortitudines & miſericordiæ ratione plurium effectuum.

LAVDATE eum iuxta multitudinem magnitudinis eius.) Expeditis rationibus laudãdi C
(comprehendentibus & dei naturam & totum vniverſum)proponit modum laudandi:vt ſcilicet multipliciter laudent deum ſicut multiplex eſt magnitudo dei. Vbi duo dicuntur. Alterum eſt ꝙ non vno tantummodo ſed multis modis laudetur deus. Alterũ eſt ratio ad hoc. iuxta multitudinem magnitudinis dei. In quo immiſcetur quarta laudãdi ratio: ſcilicet multitudo effectuum diuinæ magnitudinis. non enim aliter diuina magnitudo habet multitudinem quàm ſecundum effectum. Et intendit hinc ad literã,reddere rationem ſubiungendorum. ſ. quare deus laudandus eſt cum tanta multitudine & varietate inſtrumẽtorum muſicorum. modum enim quem hic dicit in genere, ſtatim ſubiũgit explicando in ſpeciebus multis afferendo multa genera muſicorũ.

E T choro.) diſtingue vt in præcedenti pſalmo.

I N minim.) Dictio Hebraica eſt: ſignificans aut multas ſpecies muſicorum ſonorum. aut (vt D
aliis placet) inſtrumentum muſicum nobis ignotum.

I N cymbalis auditus.) Duo cymbalorum genera hic commemorantur:ſcilicet cymbala auditus & cymbala clangoris,quæ an ſint diuerſa inſtrumenta, an diſtinguãtur ex diuerſis vnius inſtrumenti conditionibus,certus non ſum. Appellantur cymbala auditus ea quę a longe audiebantur. cymbala autem clangoris ab officio ſeu vſu in publica lætitia dicuntur: ex eo quòd vſus eorum erat in publicis lætitiis. Et ſunt illa quibus hodie vtuntur puellę in choreis:vna manu geſtantes cymbalum,& altera percutientes illud ad muſicum tinnitum excitandum.

O MNIS flatus laudabit deũ.) Ne per ſingula inſtrumenta muſica ſingulaſq; ſpecies muſicæ diſcurrendo,prolixior fieret ſermo, enumeratis forte omnibus generibus inſtrumentorum mu- E
ſicorum quæ tactu ſonant,vnico verbo concludit omnia genera inſtrumentorum muſicorũ quę vitali flatu ſonãt. ad hæc enim duo genera (ſcilicet vel flatu vel tactu) reducuntur omnia inſtrumenta muſica. Et ſub flatu intellige etiam naturale inſtrumentum cantandi,quoniam vitalis flatus plus ſeruit locutioni quàm ſeruiat inſtrumentis muſicis. Et ſic ſub omni flatu cõtinetur tam cantus quàm ſonus qui fit humano flatu. Halelu iah,laudate deum. Et iterũ laus deo:quia conceſſit ex ſola ſua gratia terminum commentariorum horũ. Romæ in ſolennitate Paſchali anno domini milleſimi quingenteſimi vigeſimiſeptimi:ætatis autem meæ anno nono ſupra quinquageſimum. Amen.

Finis enarrationis pſalmorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Biblioteca